Kiŋwakti ki Nyɔ Miŋkaiŋ Mifiaŋ

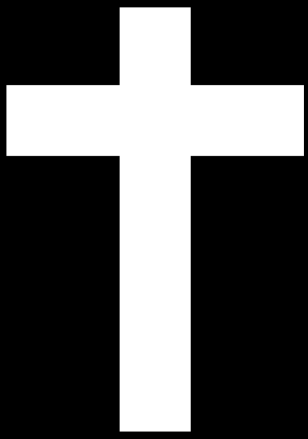

Chungmboko: Kiŋwakti ki Nyɔ Miŋkaiŋ Mifiaŋ (New Testament+)

for Cameroon

Kiŋwakti ki Nyɔ Miŋkaiŋ Mifiaŋ
Chungmboko: Kiŋwakti ki Nyɔ Miŋkaiŋ Mifiaŋ (New Testament+) for Cameroon

copyright © 2021 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Chung (Cung)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.
You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.
- If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.
Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-05-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 30 Apr 2025 from source files dated 1 May 2025
ff8b447d-0e78-5782-840d-48c27035a093

Contents

Matiɔ 1
Mak 59
Luk 95
Jɔn 156
Kiŋwakti ki Nɔm 199
Lum 253
1 Kɔlɛn 279
2 Kɔlɛn 304
Galɛshia 320
Ɛfɛsus 329
Filibi 338
Kɔlɔse 345
1 Tɛsalɔnika 351
2 Tɛsalɔnika 357
1 Timɔti 360
2 Timɔti 367
Taytus 372
Filimun 376
Hibulu 378
Jɛm 398
1 Bita 405
2 Bita 412
1 Jɔn 417
2 Jɔn 424
3 Jɔn 426
Jut 428
Gia yə Jisɔs nǐ chusi 431

Ntum wi Ndzɔŋni wə wi kɔ kɔm Jisɔs si
Matiɔ
nǐ nyaka
Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Matiɔ kələ mə

Ntum wi ndzɔŋni wə wi kɔ i Kiŋwakti ki Matiɔ kələ mə, dzakaki a Jisɔs kɔ Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka. Ntum wi ndzɔŋni wələ kɔ i bəni bəchi fa kuku. Kiŋwakti kələ chusiki a Jisɔs kɔ Mi wi Lanini wi chəŋ wə wi kɛiŋsiki kiəki i fuku baiŋsi gia yə bənchi bə Nyɔ dzakaki. Nlani wi Jisɔs wichi i Kiŋwakti kələ mə kɔ num bə chiŋni i kifwu kite wə (1). Si Jisɔs nǐ yaka tsə i ŋkwuŋ bɛiŋ ka shinum yisi i laniki bəni a ŋkuŋ bi bɛiŋ kɔ bibɔ (2). Si Jisɔs nǐ nya ntəfi i bwa bu bə mbaŋ bà jwəfi ntsɔ bəfaa kɔm nɔm wə wi nǐ faaŋ bɔ yɛiŋ (3). Bəndi bà Jisɔs nǐ ti kɔm ŋkuŋ bi bɛiŋ (4). Nlani kɔm fiɛŋ fiə mi wi mbaŋ wi Jisɔs kɔ (5). Nlani kɔm si mbi wələ bi kaaki bəh si ŋkuŋ bi Nyɔ bi dzə.

Kifwu ki gia kə ki kɔ i Kiŋwakti kələ mə

1:1–2:23 Chwɔŋkijuŋ ki bə Jisɔs Klistus bəh si bə nǐ bwɔ wi
3:1-12 Nɔm wi Jɔn Njulibɔkɔ
3:13–4:11 Si bə nǐ juli Jisɔs i bɔkɔ mə bəh si Satan nǐ mɔmsi wi
4:12–18:35 Nɔm wə Jisɔs nǐ nyaniki fəki i Galili
19:1–20:34 Jisɔs nyə i Galili, ka tsə i Jɛlusalɛm
21:1–27:66 Shi yi Jisɔs yi gɔksini i Jɛlusalɛm bəh i kɔmsi fɛiŋ
28:1-20 Si Bah Jisɔs nǐ dza i kpi wə, ka chusi gwu i bəni bu

Chwɔŋkijuŋ ki bə Jisɔs Klistus
(Luk 3:23-38)

1 Kələ kɔ kiyɛli ki chwɔŋkijuŋ ki bətii Jisɔs Klistus: Jisɔs Klistus nǐ kɔ waiŋ i
chwɔŋkijuŋ ki Ŋkuŋ Dɛbit wə wi nǐ kɔ waiŋ i chwɔŋkijuŋ ki Ablaham wə.
2 Ablaham num tii Ayjik, ayaka Ayjik num tii Yakɔb, Yakɔb num tii Juda bəh
bwa bə ba wi,
3 ayaka Juda num tii Bɛlɛs bəh Sɛla wə nih wi nǐ kɔ Tama. Ayaka Bɛlɛs num
tii Ɛslɔn, Ɛslɔn num tii Lam.
4 Lam num tii Aminada, Aminada num tii Nashɔn, Nashɔn num tii Salmɔn.
5 Salmɔn num tii Bɔas wə nih wi nǐ kɔ Lahab. Bɔas num tii Ɔbɛt wə nih wi nǐ
kɔ Lut. Ɔbɛt num tii Jɛse.
6 Jɛse num tii Ŋkuŋ Dɛbit.
Ŋkuŋ Dɛbit num tii Sɔlɔmɔn wə nih wi nǐ kɔ kpə Ulia.
7 Sɔlɔmɔn num tii Lɛhubuam, Lɛhubuam num tii Abija, Abija num tii Asi.
8 Asi num tii Jɛhushɛfat, Jɛhushɛfat num tii Jɔlam, Jɔlam num tii Usaya.
9 Usaya num tii Jɔtam, Jɔtam num tii Ahas, Ahas num tii Ɛsikaya,
10 Ɛsikaya num tii Manase, Manase num tii Ɛmɔn,* Ɛmɔn num tii Jɔsaya.
11 Jɔsaya num tii Jɛkɔnaya bəh bwa bə nih wi. Bə nǐ bwɔ bɔ num a bɛsi a
twɛsi ka jɔbi wə bəni bə Babilɔn nǐ kwayi bəni bə Islae tsə bəh bɔ i tumi kibɔ
wə i Babilɔn.
12 Si yəmaka nǐ tsə, asi bə nǐ kwayi bəni bə Islae tsə bəh bɔ i Babilɔn, Jɛkɔnaya
num tii Shiltia, Shiltia num tii Sɛlubabɛl,
13 Sɛlubabɛl num tii Abiud, Abiud num tii Ɛliakim, Ɛliakim num tii Adzu,
14 Adzu num tii Sadɔk, Sadɔk num tii Akim, Akim num tii Ɛliyud,

* **1:10** Biŋwakti bikpu bidəkɔ kaŋaki lə yɛli wələ a Ɛməs.

15 Ɛliyud num tii Ɛliɛsa, Ɛliɛsa num tii Matan, Matan num tii Yakəb.
16 Yakəb num tii Yəsɛf wə nyum Meli, Meli num wə wi nǐ bwə Jisəs wə bə
bəəŋki a Klistus.
17 Ayakadəiŋ, chwəŋkijuŋ ki bətii Jisəs kələ nǐ kə jwəfi ntsə bənaa i yisi i
Ablaham wə i dzə buku i Ŋkuŋ Dɛbit wə, chu num jwəfi ntsə bənaa i yisi i Ŋkuŋ
Dɛbit wə i dzə buku i jəbi wə bə nǐ kwayi bəni bə Islae tsə bəh bə i Babilən.
Ayaka i yisi i jəbi wə bə nǐ kwayi bəni bə Islae i dzə buku i jəbi wə bə nǐ bwə
Klistus, chwəŋkijuŋ ki bəba wi num tə jwəfi ntsə bənaa.

Si mbwə wi Jisəs nǐ nyani
(Luk 2:1-7)

18 Mbwə wi Jisəs Klistus nǐ nyani i dzəh yələ wə. Nih wi Meli nǐ kə bə kɛiŋsi
lə a wi bi numki kpə Yəsɛf. Na ka bə nǐ nəŋki i ndzə wi, yi buku lə a wi kə bəh
təə i ŋga bi Kiŋ'waka ki Baiŋni wə.
19 Si yi num yakadəiŋ, a nǐ kə Yəsɛf nyuwi num mi wi chəŋ, wi kəŋ kə i gəmsi
wi, ka fasi a ŋgaiŋ ni gaali lə bəh wi i jum wə.
20 Si wi nǐ kɛiŋki wi fasi i fə yakadəiŋ, yi ka num a chinda wi Bah dza dzə i
wi i ndəmsi wə i jəbi wə wi nǐ nəki ka dzaka i wi a, "Yəsɛf, waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit, ki
lwâ kə i dzô Meli ka nih juŋ wa, kəm təə wələ wi kwati lə wi kwati num i ŋga
bi Kiŋ'waka ki Baiŋni wə.
21 Wi bi bwə lə waiŋ nyukuni, wə bi dû yɛli wi a Jisəs,† kəm wi bi bwiliki lə
bəni bu i chu bibə wə."
22 Gia yələ yichi nǐ num i fə ka yi dzə kpɛiŋ asi Bah nǐ dzaka i mi wi ntum
wə a,
23 "Mbɛiŋ wôkəli, shu wi waiŋkpaŋni widəkə bi num lə bəh təə, wi bi bwə
waiŋ nyukuni bə bi bəəŋki wi a Ɛmanwɛl." Yɛli wələ kə a, "Nyə kələ bəh
bukumbɛiŋ."
24 Si ndəmsi biələ nə wi yakadəiŋ, Yəsɛf yəmi i kinu wə ka fə asi chinda wi
Bah dzaka i wi. Wi dzə Meli ka nih juŋ wi,
25 ayakalə bə nəki kiəni kə gwu ka mi bəh kpə wi i tsə buku i jəbi wə Meli nǐ
bwə. Si wi bwə Yəsɛf ka du yɛli wi waiŋ a Jisəs.

2

Bəni bəmfi tsə beeŋ Jisəs asi bə bwə wi

1 Bə nǐ bwə Jisəs i kwili wi Bɛtelɛhɛm wə i kimbu ki Judea wə. A num i jəbi
wə Hɛləd nǐ kə ŋkuŋ wi Judea wiwə. Yi num a bəni bəmfi bədəkə nǐ buku i tumi
kidəkə wə i kimbu kə wəŋ bukuki yɛiŋ, dzə i Jɛlusalɛm ka bikəyiki a,
2 "Ŋkuŋ wi Bəju wə bə bwə kə i faiŋ a? Buku bikəyiki lə kəm buku si yɛiŋ jəŋ
wi i kimbu kə wəŋ bukuki yɛiŋ, ka dzəki i beŋŋ wi."
3 Jəbi wə Ŋkuŋ Hɛləd nǐ wəkə gia yələ, yi nəŋni shəm yi, nəŋni tasi bəh yi bəni
bə Jɛlusalɛm bəchi.
4 Wi ka bəəŋ bətii mfə gia bəmbum bəchi, bəh bəni bəchi bà bə nǐ laniki
bənchi bə Nyə, bə juŋni dzə. Wi bikə i bə a, akə i faiŋ wə bə nǐ kaŋaki i bi bwə
Kimbwili wə Nyə nǐ kaka a?
5 Bə chukuli i wi a, "Bə nǐ kə i bi bwə wi i di bi Bɛtelɛhɛm wə i Judea. Yələ gia
kə asi mi wi ntum wi Nyə nǐ nyaka a,
6 'Wə Bɛtelɛhɛm i kwili wi Juda wə,
kiə wə ki kwâka kə a wə kə fidini finchiŋ nalə i tumi ki Juda wə.
Wə kîə a mi wi sakani bi bukuki lə i di biələ wə,
a num wə wi bi numki i sakaki bəni bəŋ bə Islae.' "

† **1:21** Yɛli wələ Jisəs kə a Nyə bwiliki lə.

7 Ŋkuŋ Hɛlɔd ka bɔɔŋ tə bəni bəmfi bà i jum wə jum wə ka kɛiŋsi bikəyi i wɔkɔ
i bɔ jɔbi wə jɔŋ wiwɔ si buku.
8 Si wi wɔkɔ yakadəiŋ ka chiŋsi bɔ i Bɛtelɛhɛm, ka dzaka a, “Mbɛiŋ tsə̂ kɛ̂iŋsi
nə̂ŋ ndzɔŋ waiŋ wiwɔ. Mbɛiŋ ka nəŋ yɛiŋ, mbɛiŋ fiəni dzə̂ fûku i mih, ka mih
tə ni tsə beŋŋ wi.”
9 Si bəni bəwɔ wɔkɔ, si ŋkuŋ dzaka yakadəiŋ, ka buku dzɔ dzəh yibɔ. Si bɔ nɨ̌
nyəki, yi ka num a jɔŋ wə bɔ si yɛiŋ i kimbu kə wɔŋ bukuki, wi nyani tsə i bɔ
nshiŋ chusi dzəh i bɔ. Wi ka tsə buku i di biə waiŋ wiwɔ nɨ̌ kɔ, ka num fɛiŋ.
10 Si bɔ yɛiŋ jɔŋ wiwɔ yakadəiŋ, kinsaŋli jikə i bɔ wə nalə, gia yiwɔ ka ndzɔŋki
i bɔ nalə.
11 Bɔ ka tsə liə i juŋ yə waiŋ wiwɔ nɨ̌ kɔ yɛiŋ, ka yɛiŋ waiŋ bəh nih wi Meli,
ka gwuŋ i waiŋ wiwɔ nshiŋ ka beŋŋ wi. Si bɔ beŋŋ wi ka wɛli biba bibɔ bwili
biɛiŋ bi beŋŋni bi Ŋkuŋ ka nya i waiŋ wiwɔ. Biɛiŋ biələ nɨ̌ kɔ chwaka ki kpɔ
ki bɔkəli bəh ŋkaiŋni wi njiəŋ widəkɔ bə bɔɔŋ a flaŋkɛŋsins, bəh ŋkaiŋni bifiaŋsi
bidəkɔ bə bɔɔŋ a mɛɛl.
12 Nyɔ ka kiŋ i bɔ i ndəmsi mə a bɔ ma fiəni tsə̂, i tsə̂ yêiŋ Ŋkuŋ Hɛlɔd. Bɔ ka
fiəni num i dzəh yidəkɔ wə chi chi i tsə i tumi kibɔ wə.

Yɔsɛf dzɔ waiŋ wiwɔ bəh bɔ gɛiŋ tsə i Ijib

13 Si bəni bəmfi bà nɨ̌ buku i dzəh i tsəki, yi num a chinda wi Bah nɨ̌ dza dzə
i Yɔsɛf i ndəmsi mə ka dzaka i wi a, “Dzə̂ bɛiŋ dzə̂ waiŋ wələ bəh nih wi ma
mbɛiŋ bɔ gêiŋ tsə̂ i tumi ki Ijib wə, ma wɔ nûm fɛiŋ i tsə̂ bûku i jɔbi wə mih bi
dzakaki a mbɛiŋ fiəni. Mih dzakaki lə kɔm Ŋkuŋ Hɛlɔd ni nəŋki lə waiŋ wiwɔ
i wɔɔ.”
14 Yɔsɛf ka dza bɛiŋ, dzɔ waiŋ wiwɔ bəh nih wi nchəkɔ ka gɛiŋ tsə i Ijib,
15 ka numki fɛiŋ i tsə buku i jɔbi wə Ŋkuŋ Hɛlɔd nɨ̌ laka. Yələ nɨ̌ num lə i fə a
yi dzə kpɛiŋ si Nyɔ nɨ̌ dzaka i dzaka ki mi wi, wi ntum wə a, “Mih bɔɔŋ Waiŋ
wuŋ wi buku i tumi ki Ijib mə.”

Ŋkuŋ Hɛlɔd wɔɔyi bwa i Bɛtelɛhɛm

16 Jɔbi wə Hɛlɔd ni kiə a bəni bəmfi bà fwəkyi ŋgaiŋ, yi fə wi bɔksi tɔɔ nalə.
Wi ka faaŋ bəni a bɔ tsə i Bɛtelɛhɛm bəh i bimbu biə bi kɔmsiki dzəki fɛiŋ wə
bichi, bɔ wɔɔyi bwa bənyuku bà bɔ kɔ i yisi jía yifa wə i shi. Wi nɨ̌ tsəsi ja yələ
biəli asi wi nɨ̌ bikə i bəni bəmfi bà ka wɔkɔ ndzɔŋ jɔbi wə bɔ nɨ̌ yɛiŋ jɔŋ wiwɔ.
17 Bɔ tsə wɔɔyi bwa bəwɔ yakadəiŋ, yi ka dzə kpɛiŋ asi mi wi ntum wi Nyɔ
Jɛlimia nɨ̌ dzaka lɔ a,
18 “Bɔ wɔkɔ wili wi tɔŋni i kwili wi Lama wə,
a num mi wi fee bəh mindəm, də kpi.
A num Lashɛl si wi dəki bwa bu.
Ayaka bə chumsi wi chumsi mɔŋ,
kɔm bwa bu chu kɔkə.”

Bə Yɔsɛf nyə i Ijib ka fiəni

19 Asi Ŋkuŋ Hɛlɔd nɨ̌ laka, yi num a chinda wi Bah nɨ̌ tumbuku i Yɔsɛf i
ndəmsi mə i tumi ki Ijib mə, dzaka i wi a,
20 “Dzə̂ bɛiŋ dzə̂ waiŋ wələ bəh nih wi ma mbɛiŋ bɔ fiəni chû i tumi ki Islae
mə, kɔm bɔ bə̂ bɔ nɨ̌ nəŋki i wɔɔ waiŋ wələ kpiyi lɔ.”
21 Yɔsɛf ka dza bɛiŋ dzɔ waiŋ wiwɔ bəh nih wi bəh bɔ ka fiəniki dzəki i tumi
ki Islae wə.
22 Ayakalə, asi wi nɨ̌ dzəki, wɔkɔ a waiŋ Ŋkuŋ Hɛlɔd Akilius kɔ num wi dzi
kiŋgbɔkɔ ki ba wi ka ŋkuŋ wi Judea i sakaki, Yɔsɛf ka lwaki i tsə fɛiŋ. Bə ka chu
kiŋ i wi i ndəmsi mə a wi ma mô̂m i tsə fɛiŋ. Wi ka ya dzəh tsə num i kimbu ki
Galili wə,

23 wi tsə i nɔki i kwili wə bə bɔɔŋki a Nasali. Yi dzə num lə i kpɛiŋni asi mi wi ntum wi Nyɔ nĭ dzaka lɔ a, “Bə bi bɔɔŋki wi a Mi wi Nasali.”

3

Nlani wi Jɔn Njulibɔkɔ
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jɔn 1:19-28)

1 A nĭ kɔ i jɔbi wiwɔ wə, Jɔn Njulibɔkɔ nĭ nyə tsə i chwa i kimbu ki Judea wə ka fukuki i bəni a,
2 “Mbɛiŋ kwûni shɔ́m yimbɛiŋ, kɔm ŋkuŋ bi bɛiŋ si num kɔmsi dzə.”
3 Jɔn wələ kɔ mi wi ntum wi Nyɔ wə Isaya, nĭ dzakaki kɔm wi i jɔbi wə wi nĭ dzaka a,
“Ja yi mi wiliki i chwa a,
‘Bə kêiŋsi dzəh yi Bah,
bə lûmsi yi a yi nûm chəŋ.’ ”
4 Jɔn nĭ lɔɔki bəmbuŋ num bə kɛiŋsi bəh kiluli ki nyam yidɔkɔ yə bə bɔɔŋki a kamɛl, wi kaŋa bəh chiŋnih num bə kɛiŋsi bəh dzu yi nyam, biɛiŋ bi bidzini nĭ kɔ chúmi bəh nyu yi chwa.
5 Si wi nĭ fukuki yakadəiŋ, bəni ka bukuki i Jɛlusalɛm bəh i kidi kichi wə i Judea bəh bimbu biə bi kɔmsiki dzəki i Bɔkɔ yi Jɔdan wə bichi, tsə i wi.
6 Si bɔ nĭ tsəki yakadəiŋ də kɔm bə chu bibɔ, wi ka juliki bɔ i Bɔkɔ yi Jɔdan mə.
7 Ayakalə, jɔbi wə wi nĭ yɛiŋ si Bəfalasi bəh Bəsadusi bədɔkɔ bəduli dzəki a wi juli bɔ i bɔkɔ, wi dzaka i bɔ a, “Chwɔŋkijuŋ ki fákəh, a təfi ndə mbɛiŋ a mbɛiŋ yôkɔ gêiŋ shɔm yi lɔli yi Nyɔ yə yi bi dzəki i mbɛiŋ wə a?
8 Mbɛiŋ fâki gia yə yi chusiki a mbɛiŋ kwuni shɔ́m yimbɛiŋ.
9 Kiə mbɛiŋ ki dzâkaki kə i gwu yimbɛiŋ wə a, Ablaham kɔ tii wimbɛiŋ. Mih fukuki i mbɛiŋ a Nyɔ kɔlə i fiəni kitəh kələ ki fiəni chu bwa bə Ablaham.
10 Mbɛiŋ kĭəki a, bə kɔ bə jiə lɔ fɔkɔ i chwɔŋ bi kɛiŋ wə. Kɛiŋ yichi yə yi wumki kə mintam mi ndzɔŋni, bə bi gbaki yi i gaaŋ wə, bə kpa i gbuku wə.
11 Mih juliki mbɛiŋ i bɔkɔ mə, kɔm mbɛiŋ kwuni lɔ shɔ́m yimbɛiŋ. Ayakalə, mi wə wi dzəki i mih jum wi tsəki lə mih. Na mih kpɛiŋniki kə i giŋ dzu yi yi gvu. Wi bi juliki mbɛiŋ num i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə bəh i gbuku wə.
12 Wi kaŋa naka i kaŋ i gbəkəki gəŋ yɛiŋ, i yaŋa di biə wi gbəkəki yɛiŋ, i juŋni gəŋ yi i jiə i gba wə, i kɔh chi yiwɔ i kpa i gbuku wə wi bi nyumi kə.”

Jɔn juli Jisɔs i bɔkɔ
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 Si Jɔn nĭ juliki bəni i bɔkɔ yakadəiŋ, Jisɔs nyə i kimbu ki tumi ki Galili wə ka dzə i Bɔkɔ yi Jɔdan wə a Jɔn juli tə ŋgaiŋ i bɔkɔ.
14 Ayakalə, Jɔn ka nəiŋki, dzaka i wi a, “A kaŋaki wɔ i juli mih i bɔkɔ, wɔ bá dzə lɔ a mih juli wɔ dəiŋ a?”
15 Jisɔs chukuli i wi a, “Bee ma yi num yakadəiŋ i liə. Akɔ i dzəh yələ wə buku wɔ ni fə gia yichi yi num chəŋ i Nyɔ nshiŋ.” Ayakadəiŋ, Jɔn ka bum juli Jisɔs i bɔkɔ.
16 Asi Jisɔs nĭ bukuki dzəki i bɔkɔ yakadəiŋ, wi yɛiŋ bɔɔli wɛli gwu, Kiŋ'waka ki Nyɔ shi dzə aka mbumi, dzə num i gwu yi wə.
17 Yi num, a ja nĭ dzaka dzə i bɛiŋ a, “Wələ kɔ Waiŋ wuŋ. Wi num shɔm yiŋ. Mih kɔ bəh kinsaŋli nalə kɔm wi.”

4

Ŋkpɛli ka məmsiki Jisəs
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 Kiŋ'waka ki Baiŋni ka dzə Jisəs tsə bəh wi i chwa a ŋkpɛli məmsi wi.
2 Wi tsə ka numki fɛiŋ nshi bəh nchəkə bam dzaka i kaŋ wə mbaŋnyani. Asi
yəmaka nǐ tsə dzəŋ bə́ wəə wi.
3 Wi wə wi shi kə a məmsiki bəni ka dzə dzaka i wi a, “Wə kabə num waiŋ
Nyə, dzâka la a kitəh kələ fiəni chu chəkə yi blɛd.”
4 Jisəs chukuli wi a, “Yi kə num bə nyaka a,
‘Mi nəki kə a kəm bə dzɛiŋ shəŋ.
Mi nəki tə kəm gia yichi yə yi bukuki i dzaka ki Nyə wə.’ ”
5 Ayakadəiŋ, ŋkpɛli ka dzə tsə bəh wi i kwili wi baiŋni Jɛlusalɛm, ka təm wi i
findəŋ fi fwu wi juŋ yi fəni yi gia wə,
6 dzaka i wi a, “Wə kabə num waiŋ Nyə, jāŋ shi la fa, kəm yi kə num bə nyaka
a,
‘Nyə ni dzaka i bəchinda bu a bə təkni bəh wə.’
Yi chu num bə nyaka a,
‘Bə ni kwa wə,
maka wə chəkə gbu wa i təh wə.’ ”
7 Jisəs chukuli i wi a, “Bə nyaka tə a,
‘Ma mə̂msi Bah Nyə wa.’ ”
8 Ŋkpɛli chu dzə Jisəs fɛiŋ, tsə bəh wi i fwu wi ŋkwuŋ widəkə wi dəŋə i bɛiŋ
nalə, ka chusi kitumi kichi i mbi wələ wə bəh mbum biwə yɛiŋ i wi.
9 Ayaka wi ka dzaka i wi a, “Mih ni nya lə biɛiŋ biələ bichi i wə, i jəbi wə wə
ka gbə i mih nshiŋ kəksi mih.”
10 Jisəs chukuli i wi a, “Dzâ nyâ fa Satan! Bə nyaka a,
‘Wə kô̂ksi a Bah Nyə wa,
ma wə nô̂mki a wi shəŋ.’ ”
11 Ayakadəiŋ, ŋkpɛli ka bee Jisəs, ka nyə. Yi num a bəchinda bə Nyə nǐ dzə ka
tsɛiŋki wi.

Jisəs yisi nəm wi i Galili
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

12 Jisəs ka bi dza wəkə a bə kwa Jən Njulibəkə ka fa i juŋ yi nsəŋ mə, wi nyə
ka fiəni chu i kimbu ki Galili wə.
13 Wi tsə buku i Nasali, dza fɛiŋ tsə ka nəki i kwili wi Kafanaum wə. Kwili
wələ num kəmsi i kinchwə kimbum ki Galili wə bəh i kəmsi tsə i bimbu bi bəni
bə Sɛbulun bəh bi Naftali wə.
14 Gia yələ nǐ dzə kpɛiŋ asi mi wi ntum wi Nyə Isaya nǐ dzaka a,
15 “Kimbu ki Sɛbulun bəh ki Naftali
biə bi kə kəmsi i waka wi Bəkə yi Jədan wəyaka wə,
i nshwaiŋ yi Galili wə i bəni bə̀ bə kəkə Bəju,
16 bəni bə̀ bə ni nəki i jisi wə,
bə yɛiŋ baiŋni bimbum.
Wəŋ kaka
i bəni bələ bə ni nəki i di bi jisi bi kpi wə.”
17 I yisi i jəbi wiwə wə, Jisəs ka yisi i fukuki i bəni dzaka a, “Mbɛiŋ kwûni shə́m
yimbɛiŋ, kəm ŋkuŋ bi bɛiŋ si num kəmsi dzə.”

Jisəs bəəŋ bəni bənaa a bə numki bwa bu bə mbaŋ
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

18 Jisəs bi nyə ka nyaniki tsəki i kinchwə kimbum ki Galili kpəŋ, ka yɛiŋ bəni
bədəkə bəfa, num mi bəh waiŋnih wi. Bəni bələ nǐ kə Samən wə bə nǐ bəəŋki

a Bita, bəh waiŋnih wi Andulu, bɔ tum gbi i bəkɔ, kɔm bɔ nĭ kɔ bəni bə kwani bwɔ́kɔ.
19 Jisɔs dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ bĭəliki mih, ma mih ni fə mbɛiŋ kwaki num lɔ bəni.”
20 Akisəkə bɔ dza bee gi yibɔ ka biəliki wi.
21 Jisɔs ka bi kini tsə i ninshiŋ, chu tsə yɛiŋ bəni bədəkɔ bəfa a num mi bəh waiŋnih wi. Bəni bələ nĭ kɔ Jɛm bəh waiŋnih wi Jɔn bɔ nĭ kɔ bwa bə Sɛbide, bɔ num bəh ba wibɔ Sɛbide i ŋgwuki mə kwɔ gi yibɔ. Wi ka bɔɔŋ tə bɔ.
22 Akisəkə bɔ dza bee ŋgwuki bəh ba wibɔ ka biəli wi.

Jisɔs ka laniki bəni chu chuku bà jwɛiŋ
(Luk 6:17-19)

23 Jisɔs ka nyaniki i kimbu ki Galili kichi lani bəni i júŋ yi bijuŋni bibɔ wə chu fuku ntum wi ndzəŋni kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ. Wi chuku tə na yi naiŋ jwɛiŋ i bəni wə.
24 Ayakadəiŋ, ntum wələ kɔm wi waŋ tsə i tumi ki Silia wə kichi. Bəni ka dzəki bəh bəni bəchi bà bɔ nĭ gwɛiŋki, bəh bà bɔ nĭ kɔ i nshili wə i wi, kɔŋ a nĭ kɔ na bà bəchinda bə ŋkpɛli nĭ njiŋsiki bɔ, nabə bà bɔ nĭ gbɔki kiŋgbɔ, bəh bà bɔ nĭ kɔ bɔ kpi wa wimu. Si bɔ nĭ dzəki bəh bɔ yakadəiŋ wi chuku bɔ bəchi.
25 Na faiŋ wi nĭ tsəki mbaŋ wi bəni wimbum ka kwuki i wi chɛiŋ. Bəni bələ nĭ nyəki dzəki i bimbu bi tumi ki Galili wə, bədəkɔ nyə dzə i Bikwili Jɔfi wə, bədɔkɔ i Jɛlusalɛm bəh i di bi Judea bidəkɔ wə. Bədəkɔ nyə dzə i kiwuŋ ki Bəkɔ ki Jɔdan wə.

5

Ndzəŋni biə bi kɔ num bimbum
(Luk 6:20-23)

1 Jɔbi wə Jisɔs nĭ yɛiŋ mbaŋ wi bəni yakadəiŋ, ka dza yaka tsə shinum i ŋkwuŋ bɛiŋ, bwa bu bə mbaŋ juŋni dzə kɔmsi i wi wə.
2 Wi ka yisi i laniki bɔ dzaka a,
3 “Ndzəŋni bimbum kɔ i bəni bà bɔ kiəki a bɔ kɔ bə kifuu i kimbu ki Nyɔ wə,
kɔm ŋkuŋ bi bɛiŋ kɔ bibɔ.
4 Ndzəŋni bimbum kɔ i bəni bà bɔ dəki,
kɔm Nyɔ bi chumsi lə bɔ.
5 Ndzəŋni bimbum kɔ i bəni bà bɔ dzəki gwu yibɔ i kuku,
kɔm bɔ bi dzi lə mbi.
6 Ndzəŋni bimbum kɔ i bəni bà dzəŋ wɔɔki bɔ, kindəŋ wəm bɔ kɔm nəni ki chəŋ,
kɔm Nyɔ bi fə lə ma bɔ fwuli.
7 Ndzəŋni bimbum kɔ i bəni bà bɔ kwasiki nshɛiŋ i bədəkɔ,
kɔm Nyɔ bi kwasiki lə nshɛiŋ i bɔ.
8 Ndzəŋni bimbum kɔ i bəni bà shóm yibɔ baiŋki,
kɔm bɔ bi yɛiŋ lə Nyɔ.
9 Ndzəŋni bimbum kɔ i bəni bà bɔ dzəki bəh kimbəiŋni,
kɔm bə bi bɔɔŋki bɔ a bwa bə Nyɔ.
10 Ndzəŋni bimbum kɔ i bəni bà bəni bwaŋki gvu i bɔ chɛiŋ kɔm a bɔ nəki nəni ki chəŋ,
kɔm ŋkuŋ bi bɛiŋ kɔ bibɔ.
11 Ndzəŋni bimbum kɔ bimbɛiŋ, jɔbi wə bəni təyiki mbɛiŋ, bwaŋ gvu i mbɛiŋ chɛiŋ, dzaka gia yichu yichi kɔm mbɛiŋ a kilələ kɔm mbɛiŋ kɔ bəni bəŋ.
12 Jɔbi wə yi bi numki yakadəiŋ, mbɛiŋ ka wôkəki ndzəŋni lâŋ gwu, kɔm bəmbee bəmbɛiŋ bəmbum kɔ num i tumi ki bɛiŋ wə. Mbɛiŋ kĭəki a, akɔ ayaka

si bəni nǐ bwaŋki gvu i bəni bə ntum bə Nyə chɛiŋ bà bə nǐ yisi dzə i ninshiŋ i mbɛiŋ.

Mbɛiŋ kə ŋkaka bəh baiŋni bi mbi wələ (Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 Akə mbɛiŋ ŋkaka yi mbi wələ. Ayakalə, ŋkaka kabə num yi chu njwəŋ kə, bə kə i chu fə dəiŋ bəh yi ka yi chu fiəni njwəŋki a? Bə kəkə i chu fə gia yindzəŋni yidəkə bəh yi, yi kə a shuku təkə bəni tsəki dəŋyiki bəh gvu.

14 Akə mbɛiŋ tə baiŋni bi mbi wələ. Kwili wimbum wə bə maa wi i ŋkwuŋ bɛiŋ wi si nyumi kə.

15 Mi si baiŋsi kə naka ki baiŋsini i chu dzə kah i kwusi baŋ yɛiŋ bɛiŋ. Wi si təm num i di biə bə təmki naka ki baiŋsini yɛiŋ, ka ki baiŋki ki chusi baiŋni i mi wichi wə wi kə i dzu.

16 Akə yakadəiŋ si baiŋni bimbɛiŋ kaŋaki i baiŋki i bəni nshiŋ, ka bə yɛiŋki nəm wimbɛiŋ wi ndzəŋni nya kiŋkəksi i Tii wimbɛiŋ wə wi kə i bɛiŋ.

Nlani kəm bənchi bə Muses

17 Kiə mbɛiŋ ki kwâka kə a mih dzə i chiksi gia yə yi kə i Kiŋwakti ki Bənchi bə Muses wə bəh yə yi kə i Biŋwakti bi bəni bə ntum bə Nyə wə. Mih dzə i fə a yi dzə kpɛiŋ ŋkəŋ. Mih ka dzə dəkə i chiksi yi.

18 Mih fukuki ŋkəŋ i mbɛiŋ a, i tsə buku na ka bəəli bəh nshwaiŋ bi kaa, fidzəkəhni fi gia i Kiŋwakti ki Bənchi mə, na kəŋ fi sɛiŋniki na dəiŋ, bi tsə kə i kuku maka gia yiwə dzə kpɛiŋ asi yi chusiki.

19 Yi kə a, na ndə wə wi bi bwiŋki nchi i bənchi bələ wə, kəŋ nchi wiwə sɛiŋniki na dəiŋ, ka laniki bəni a bə bwîŋki yakadəiŋ tə, wəmaka mi bi numki mi wi nchiŋ i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi bɛiŋ wə. Ayakalə, mi wə wi jiəki bənchi bələ, chu lani tə bəni a bə jîəki, wəmaka mi bi numki mi wimbum i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi bɛiŋ wə.

20 Ayakadəiŋ, mih fukuki i mbɛiŋ a, nəni kimbɛiŋ ki chəŋ kabə tsəki kə ki bəni bà bə laniki bənchi bə Nyə bəh ki Bəfalasi, mbɛiŋ bi ma lansi liə i ŋkuŋ bi bɛiŋ wə.

Nlani kəm shóm yi bəksini

21 Mbɛiŋ nǐ wəkə lə asi bə nǐ dzaka i bəni i kikpu wə a, ‘Kiə wə bi wôə kə mi. Mi ka wəə mi, yaka wi kaŋaki lə nsaka.’

22 Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a mi wichi wə wi bəksiki shóm bəh waiŋnih wi, yaka wi kaŋaki lə tə nsaka. Mi wə wi təyi waiŋnih wi, wi kîəki a wi bi numki lə i bəni bà bə sakaki bənsaka nshiŋ. Mi wə wi bəəŋki waiŋnih wi a, ‘Kiyuŋ’ wi kîəki a wi bi liəki lə i gbuku wimbum wə.

23 Ayakadəiŋ, yi kə a, wə kabə nəŋ i nya kinya ka i təŋ wi fəni wi gia wə, kwaka a waiŋnah kaŋaki lə wə i wi shəm,

24 wə bêe kinya ka kə i təŋ wi fəni wi gia kpəŋ, wə tsâ mbɛiŋ wi yisi kêiŋsi gia yiwə, ka wə fiəni tsə nya kinya ka.

25 Mi ka dzə wə i tsə bəh wə i juŋ yi nsaka wə, wə mômsi a mbɛiŋ wi kəmsi kêiŋsi ka mbɛiŋ wi fiəni chu bəh nsɛiŋ a kɛiŋ i dzəh, ka wi ma ni tsə nya daŋsi wə i kaŋ yi mi wə wi sakaki bənsaka, wi ni nya daŋsi wə tə i kaŋ yi bəni bə jum wə, ma bə ni fah wə i juŋ yi nsəŋ mə.

26 Mih fukuki ŋkəŋ i wə a wə ni buku kə fɛiŋ maka wə gəm kaasi finini fichi fiə bə bikəki.

Nlani kəm ntəkəli

27 Mbɛiŋ nǐ wəkə lə asi bə nǐ dzaka a, ‘Kiə wə ki nô kə bəh kpə mi.’

28 Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a, na ndə wə wi tsɛiŋki miŋkpaŋa bəh kiŋkəŋ ki nəni, ma yi numki a wi nə lə bəh wi i shəm yi mə.

29 Yi kabə num a dzəkəh wa wi tsɛiŋ yiləkəli ka fəki a wɔ fə chu, wɔ kâmbwili dzəkəh wiwɔ wɔ lôtəkɔ. Yi ndzɔŋki a wɔ laksi kimbu ka ki gwu kimu, a kɔbi lɔ a bə bi lɔɔ gwu ya yichi i gbuku wimbum mə.
30 Tsɛiŋ ya yiləkəli kabə fəki a wɔ fə chu, wɔ tâiŋ bwili tsɛiŋ yiwɔ wɔ lôtəkɔ. Yi ndzɔŋki lə a wɔ laksi kimbu ka ki gwu kimu, a kɔbi lɔ a gwu ya yichi bi tsə i gbuku wimbum mə.

Nlani kɔm i kɔŋŋ miŋkpaŋa
(Mak 10:11-12; Luk 16:18)

31 Bə kɔ bə dzaka tə a, ‘Mi ka bee kpə wi, wi kaŋaki i nyâka kiŋwakti i nyâ i miŋkpaŋa wiwɔ ki chusi a ŋgaiŋ bee wi.’
32 Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a, mi ka bee kpə wi, a kɔbi a miŋkpaŋa wiwɔ kɔ bəh nɔni ki təkɔlini, ma yi numki a wi fə, miŋkpaŋa wiwɔ tsə ka numki wi təkɔlini. Mi ka dzɔ miŋkpaŋa wə wi buku i minyuku dzu ka jiə dzu, ma yi numki a wi nɔki bəh kpə mi.

Nlani kɔm i kaiŋ ŋkaiŋ

33 Mbɛiŋ chu wɔkɔ lɔ tə si bə nǐ dzaka i bəni i kikpu wə a, ‘Jɔbi wə wɔ dzaka gia ka kaiŋ, ki bêe kə i fə̂ yi. Wɔ kaŋaki i fə gia yə wɔ dzaka ka kaiŋ i Bah nshiŋ a wɔ ni fə lə.’
34 Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a, kiə mi ki dzǐ kə ŋkaiŋ. Kiə wi ma kâiŋ yɛli wi bɛiŋ wə, kɔm bɛiŋ kɔ kiŋgbɔkɔ ki Nyɔ.
35 Kiə wi ki kâiŋ kə na nshwaiŋ, kɔm nshwaiŋ kɔ kiŋgbɔkɔ ki Nyɔ kigvu. Kiə wi ki kâiŋ kə Jɛlusalɛm, kɔm Jɛlusalɛm kɔ kwili wi Ŋkuŋ wimbum.
36 Kiə wi ki kâiŋ kə na fwu wi wə, kɔm wi kɔkə i fə juŋ yifwu a yi fiəni juŋ yi fukuli nabə yi jisi.
37 Mi ka bum gia bəh dzaka ki a, ‘Aaŋ,’ yi kpɛiŋ yakadəiŋ. Wi ka nəiŋma a, ‘Aayi,’ ma yi kpɛiŋ yakadəiŋ. Wi ka chu kpɛiŋsi gia yidɔkɔ yɛiŋ, ma gia yiwɔ numki a yi nyə num i mi wichu wə.

Nlani kɔm bə kinchukuli
(Luk 6:29,30)

38 Mbɛiŋ wɔkɔ lɔ si bə nǐ kɔ bə dzaka tə a, ‘Mi ka bwili dzəkəh wi mi, bə bwili tə ŋ'wi. Mi ka babwili jəŋ wi mi, bə babwili tə ŋ'wi.’
39 Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a, kiə mi ki sǐni kə bəh mi wichu. Mi ka twɛiŋ kimbaŋ ka ki tsɛiŋ yiləkəli, wɔ fiəni ki tsɛiŋ yi kimiəkə wi twɛiŋ kaasi.
40 Mi ka sɔmi wɔ a ŋgaiŋ dzɔ mbuŋ wa wi nintəəŋ, wɔ nyâ kaasi na bəh wi nimbɛiŋ wə i wi.
41 Mi ka kaŋyi wɔ a wɔ nyani tsə may wimu, wɔ nyâni mbɛiŋ wi na bəmay bəfa.
42 Mi ka nywa fiɛŋ i wɔ, wɔ nyâ. Mi ka fwa fiɛŋ i wɔ, kiə wɔ ki nâiŋ kə i nya.

Nlani kɔm si mi kɔ i fəki bəh mbaiŋni wi
(Luk 6:27,28,32-36)

43 Mbɛiŋ wɔkɔ lɔ si bə kɔ bə dzaka a, ‘Wɔ kôŋki mi wə wi kɔ kɔmsi i wɔ wə, wɔ bâiŋŋ mi wə wi baiŋŋki wɔ.’
44 Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a, mbɛiŋ kôŋki bəni bà bɔ baiŋŋki mbɛiŋ, ma mbɛiŋ tsâki i bà bɔ bwaŋki gvu i mbɛiŋ chɛiŋ.
45 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ ni numki bwa bə Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ. Akɔ wi wə wi si fə ka wɔŋ baiŋki i bəni bəchu wə bəh i bəndzɔŋni wə. Asi faaŋ wi tə dzaŋ a yi dzə i bəni bà bɔ fəki gia yi chəŋ, bəh i bà bɔ fəki kə gia yi chəŋ.

46 Mbɛiŋ kwakaki a mbɛiŋ ka kɔŋki a bəni bà bɔ kɔŋki mbɛiŋ, mbee wiwɔ ni
numki na nə i mbɛiŋ a? Na bəni bà bɔ kwaki kiŋwakti* fəki kə ayaka tə a?
47 Mbɛiŋ ka bɔniki a bwa bə nih bəmbɛiŋ shəŋ, gia yə mbɛiŋ fəki chi chi bəni
bədɔkɔ fə kə kɔ la nə a? Bəni bə tumi si bɔŋ fə kə a yakadəiŋ a?
48 Yi kɔ a mbɛiŋ kâŋaki i ndzɔŋki bwiliki fwu asi Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ
ndzɔŋki bwiliki fwu.”

6

Nlani kɔm kinya

1 “Mbɛiŋ tôkniki a, jɔbi wə mbɛiŋ fəki ndzɔŋni i bəni nshiŋ, yi ma numki a
mbɛiŋ fəki a bɔ yêiŋki. Mbɛiŋ kabə fəki yakadəiŋ, ma tii wimbɛiŋ wə wi kɔ i
bɛiŋ bi ma chu makti mbɛiŋ.
2 Ayakadəiŋ, jɔbi wə wɔ nyaki fiɛŋ i mi wə wi kaŋaki kə, ma tôŋki sɔŋ asi bəni
bà bɔ dzakaki chi fə chi si shi fə i júŋ yi tsani wə bəh i dzáh wə, ka bəni kôksiki
bɔ. Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a bɔ kwati lɔ bəmbee bəbɔ.
3 Ayakalə, jɔbi wə wɔ nyaki fiɛŋ i mi, kiə wɔ ki fê kə a tsɛiŋ ya yi ki miəkə kiə
gia yə tsɛiŋ yiləkəli fəki.
4 Ayakadəiŋ, ka kinya ka ni numki i nyumi wə, ayaka Ba wa wə wi si yɛiŋ
gia yə bə fəki i nyumi wə ni makti wɔ.

Nlani kɔm ntsa
(Luk 11:2-4)

5 Jɔbi wə mbɛiŋ tsaki, mbɛiŋ ma fêki ka bəni bà bɔ dzakaki chi fə chi si shi
fə. Bɔ si shi kɔŋ a numki i bɛiŋ i júŋ yi tsani wə, bəh i dzáh yi baŋsini wə i tsaki,
ka bəni yêiŋki bɔ. Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a bɔ kwati lɔ mmakti wibɔ.
6 Ayakalə, jɔbi wə wɔ nəŋki i tsa, liə tsə i kintəəŋ ki juŋ mə, wɔ baŋ baka kijuŋ
ka wɔ tsaki i Ba wa wə wi kɔ i nyumi wə. Ba wa wə wi si yɛiŋ gia yə bə fəki i
nyumi wə ni ka makti wɔ.
7 Jɔbi wə mbɛiŋ tsaki, kiə mbɛiŋ ki bâaŋ kə a dzâkaki gia yiyəə yiyəə asi bəni
bà bɔ si kiə kə Nyɔ si shi fə. Bɔ si fə yakadəiŋ bəh kiŋkwaka a bə ni wɔkɔ lə ntsa
wibɔ kɔm gia yiduli yə bɔ faaki.
8 Kiə mbɛiŋ ma nûmki ka bɔ. Mbɛiŋ kîəki a Ba wimbɛiŋ nǐ kɔ wi si kiə lɔ gia
yə mbɛiŋ nəŋki, na ka mbɛiŋ bikəki i wi.
9 Akɔ lə si mbɛiŋ kɔ i tsaki:
‘Ba wibuku wə wi kɔ i bɛiŋ,
fê bəni kɔksiki yɛli wa,
10 fê ŋkuŋ bia dzə,
fê a gia yə wɔ nəŋki yi numki i fa kuku asi yi kɔ i bɛiŋ.
11 Nyâ buku bəh dzɛiŋ bidaiŋ.
12 Ma wɔ dâlinya chu bibuku,
asi buku dalinyaki chu biə bəni bədɔkɔ fəki i buku.
13 Kiə wɔ ki bêe kə a buku liə i mmɔmsi wə.
Bwîli buku i kaŋ yi mi wichu wə.’ * [Ŋkuŋ bi bɛiŋ kɔ mbia, ŋga num mbia,
mbum num mbia i jɔbi wichi wə kiŋgɔksi kɔbi. Ma yi num ayaka.] †
14 Mbɛiŋ kabə dalinyaki chu biə bəni bədɔkɔ fəki i mbɛiŋ, ma Ba wimbɛiŋ
wə wi kɔ bɛiŋ ni dalinya tə bimbɛiŋ.

---

* **5:46** Bəni bà bɔ kwaki kiŋwakti akɔ bəni bà bəni nǐ yɛiŋki a, akɔ bəni bəchu. * **6:13** Biŋwakti bidɔkɔ kaŋaki lə di biələ a, “Bwîli buku i chu kintəəŋ.” † **6:13** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ biə bə nǐ yisi nyaka gia yi Nyɔ yɛiŋ kaŋaki kə di biələ.

15 Ayakalə, mbɛiŋ kabə dalinyaki kə chu biə bəni bədɔkɔ fəki i mbɛiŋ, ma Ba
wimbɛiŋ ma ni dalinya tə bimbɛiŋ.

Nlani kɔm mbam wi dzaka

16 Jɔbi wə mbɛiŋ bamki dzaka, kiə mbɛiŋ ma nûmki bəh shi bi gwuŋni asi
bəni bà bɔ ghaŋsiki gwu si shi fə. Bɔ si kwuni kishi kibɔ i jɔbi wiwɔ wə, ka bəni
yêiŋki dzaka kibɔ ki bamni. Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a bɔ kwati lɔ mmakti
wibɔ.
17 Ayakalə, jɔbi wə wɔ bamki dzaka, wɔ wɔ̂kɔ shi bia, wɔ fianŋsi fwu wa,
18 ka mbam wa wi dzaka ma yêiŋki num bəni, a yɛiŋki num Ba wa wə wi kɔ
i nyumi wə. Ka Ba wa wə wi si yɛiŋ gia yə bəni fəki i nyumi wə ni makti wɔ.

Nlani kɔm kiba
(Luk 12:33,34)

19 Kiə mbɛiŋ ma ǰîəki biba bimbɛiŋ fa kuku a num i di biə shəkə kɔ mɛiŋni,
bi num tə i chami, bəji num i bwiŋ liə i chwɔ.
20 Mbɛiŋ ǰîəki biba bimbɛiŋ num i tumi ki bɛiŋ wə, a num di biə shəkə kɔkə
i mɛiŋni, bi kɔbi tə i chami, ayaka bəji kɔbi tə i bwiŋ liə i chwɔ.
21 Mbɛiŋ kîəki a di biə mi jiəki kiba ki akɔ fɛiŋ wə shɔm yi kɔ.

Naka ki baiŋsini ki gwu
(Luk 11:34-36)

22 Dzəkəh wi mi kɔ naka ki baiŋsini ki gwu. Ayakadəiŋ, dzə́kəh ya kabə baiŋ,
yaka gwu ya yichi ni numki yi jikə bəh baiŋni.
23 Ayakalə, dzə́kəh ya kabə ji num jini, gwu ya yichi ni numki yi jikə bəh
jisi. A kabə num baiŋni i gwu ya wə fiəni chu num jisi, ma ŋgumi bi jisi biwɔ
ni numki dəiŋ a?

Nyɔ təkniki lə i bəni bu
(Luk 16:13; 12:22-31)

24 Mi kɔkə i nɔmki i bətikwili bəfa. Yi kabə num yakadəiŋ, ma wi ni baiŋŋki
widɔkɔ, wi kɔŋ widɔkɔ, yudɔkɔ wi ni wɔkɔki i widɔkɔ nalə, wi sɛiŋsi widɔkɔ.
Mbɛiŋ kɔkə nɔmki i Nyɔ chu nɔm i kpɔ.
25 Ayakadəiŋ, mih fukuki i mbɛiŋ a kiə mbɛiŋ ma fûmsiki gwu kɔm nəni
kimbɛiŋ a mbɛiŋ ni dzi nə, nabə i mu nə, yudɔkɔ kɔm gwu yimbɛiŋ bəh a mbɛiŋ
ni lɔh nə. Kiŋ'waka ki mi tsəki kə biɛiŋ bidzini, ayaka gwu yi mi bɔŋ tsə kə tə
bəmbuŋ a?
26 Mbɛiŋ yêiŋ si minyəni mə mɔ fuliki bɛiŋ kɔ. Mɔ si gbɛli kə, mɔ si kɔh kə
dzɛiŋ i juŋni jiə i bəshaŋkwa wə. Ayakalə, Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ saŋsi mɔ.
Mbɛiŋ kiəki kə a mbɛiŋ kɔkniki tsəki lə minyəni a?
27 Akɔ ndə i mbɛiŋ kintəəŋ wə wi fumsiki gwu, wi num i kpɛiŋsi jɔbi twɛsi i
nɔni ki wə a?
28 Kɔm nə mbɛiŋ fumsiki gwu kɔm bə bəmbuŋ a? Mbɛiŋ yêiŋ si bəfluwa
kɔɔki i chwa bɔ num. Bəfluwa si nɔm kə nabə i kɛiŋsi bəmbuŋ bəbɔ.
29 Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a, na Ŋkuŋ Səlɔmən bəh mbum bi bichi biə
wi nî kaŋaki jɔbi wə wi nî lafiki gwu bəh bəmbuŋ, wi nî ka num buku dəkə ka
fluwa widɔkɔ.
30 A kabə num lə si Nyɔ lafiki mfwaŋ i chwa, mfwaŋ biə bi kɔɔki daiŋ, bi
kaŋa i buku kpiyi kijiəli a bə kpa i gbuku wə, wi ma ni lafi mbɛiŋ tsə yaka? Ɔɔɔ
bəni bə kimbum ki twɛsi!
31 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ ma fûmsiki gwu yimbɛiŋ a mbɛiŋ ni dzi nə, i mu nə,
nabə i lɔh nə i gwu wə a.

32 Biɛiŋ biələ bichi kɔ biə bəni bà bɔ kiəki kə Nyɔ si jiə shɔm yɛiŋ wə. Mbɛiŋ kɔ fimbɛiŋ num Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ kiəki lə a mbɛiŋ nəŋki lə biɛiŋ biələ bichi.
33 Mbɛiŋ yisi jîə shɔm yimbɛiŋ num i ŋkuŋ bi Nyɔ wə, bəh gia yə yi kɔ chəŋ i wi nshiŋ, ka wi ni nyaki mbɛiŋ tə bəh biɛiŋ biələ bichi.
34 Ayakalə, si yi kɔ lə, kiə mbɛiŋ ma fûmsiki gwu kɔm kijiəli. Bə ni buku fumsiki gwu kɔm biɛiŋ bi kijiəli, a num kijiəli. Bəŋgəkə bə chɔkɔ kpɛiŋki a bəh chɔkɔ biwɔ biə.”

7

Kiə mi ki saka kə widɔkɔ
(Luk 6:37-38,41-42)

1 “Kiə mbɛiŋ ki sâka kə bimfə bi bəni bədɔkɔ, ka Nyɔ bi ma saka tə bimbɛiŋ.
2 Mbɛiŋ kîəki a dzəh yə mbɛiŋ sakaki kimfə ki mi widɔkɔ yɛiŋ, kɔ a yi Nyɔ bi sakaki tə kimbɛiŋ yɛiŋ. Fiɛŋ fiə mi fəkəki biɛiŋ yɛiŋ i nya i mi, kɔ a fi Nyɔ ni fəkə yɛiŋ i nya i wəmaka mi.
3 Akɔ kɔm nə wɔ tsɛiŋki shəkə yi kpɛiŋ i dzəkəh wi waiŋnah wə, ayakalə wɔ yɛiŋ kə kimfuŋ ki kpɛiŋ kə ki kɔ i ŋ'wa dzəkəh wə a?
4 Wɔ kɔ i dzaka dəiŋ i waiŋnah a, ‘Waiŋnih nûm ma mih bwili shəkə yi kpɛiŋ i dzəkəh wa mə,’ ayakalə kimfuŋ ki kpɛiŋ num i ŋ'wa dzəkəh wə a?
5 Wɔ kɔ mi wə wi chusiki gwu! Yisi bwîli kimfuŋ ki kpɛiŋ kə ki kɔ i dzəkəh wa wə na ka wɔ ni yɛiŋ ndzɔŋ shəkə yi kpɛiŋ yə yi kɔ i dzəkəh wi waiŋnah wə, i bwîli.
6 Mbɛiŋ ma dzô nyâ fiɛŋ fi Nyɔ i bíə. Mbɛiŋ ka fə yakadəiŋ, ma yi ni fiəni gwu yi nɔmyi lɔ mbɛiŋ. Mbɛiŋ ma dzô nyâ tə bənsəŋ bəmbɛiŋ bə kpɔ bələkəli i bifi. Mbɛiŋ ka fə yakadəiŋ, ma bi ni nyufi lɔ bəh gvu.

Mbɛiŋ bikəki, nəŋ, kɔmyi
(Luk 11:9-13)

7 Mbɛiŋ bikə, ayaka ma Nyɔ ni nya i mbɛiŋ. Mbɛiŋ nəŋki, ayaka ma Nyɔ ni fə mbɛiŋ yɛiŋ. Mbɛiŋ kɔmyiki bakakijuŋ, ayaka ma Nyɔ ni wɛli i mbɛiŋ.
8 Mbɛiŋ kiəki a mi wichi wə wi bikəki, ni kwati lə, mi wichi wə wi nəŋki, wi ni yɛiŋ lə, mi wichi wə wi kɔmyiki bakakijuŋ bə ni wɛli lə i wi.
9 Akɔ ndə i mbɛiŋ kintəəŋ wə waiŋ wi ka bikəki nyəə, wi ni nya num təh i wi a?
10 Ma wi kabə bikə bwɔkɔ, wi ni nya num juŋŋ i wi a?
11 Na yaka mbɛiŋ bà mbɛiŋ kɔ bəni bəchu kabə kiə i nyaki biɛiŋ bindzɔŋni i bwa bəmbɛiŋ, ma Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ wi ma ni nya tə biɛiŋ bindzɔŋni i bəni bà bɔ bikəki i wi tsə na ayaka a?
12 Ayakadəiŋ, na finə fiə mbɛiŋ kɔŋki a bəni fâki i mbɛiŋ, numki a fi mbɛiŋ kɔ i fâki tə i bɔ, kɔm yələ kɔ na gia yichi yə Kiŋwakti ki Bənchi bə Muses bəh Biŋwakti bi bəni bə ntum bə Nyɔ laniki.

Dzaka ki mbaiŋ kifaaŋnini bəh kiyamni
(Luk 13:24)

13 Mbɛiŋ líə i mbaiŋ wə num i dzaka kifiəŋə kifaaŋnini wə, kɔm dzaka ki mbaiŋ kə ki kɔ kiyamni bəh dzəh yə yi bəniki, tsəki i di biə bəni bi lakaki lakani, ayaka a num i fɛiŋ wə bəni bəduli liəki.
14 Mbɛiŋ kîəki a dzaka ki mbaiŋ kə ki kɔ kifaaŋnini, bəh dzəh yi ləkəki akɔ yə yi tsəki i nɔni kə ki bi tsə kaa kə. Bəni bà bɔ yɛiŋki i yi wə kɔ twɛsi.

Si bə kɔ i kiə bəni bà bɔ nyiki ntəkə a bɔ kɔ bəni bə ntum bə Nyɔ
(Luk 6:43,44)

15 Mbɛiŋ tôkniki kɔm bəni bà bɔ nyiki ntəkə a bɔ kɔ bəni bə ntum bə Nyɔ. Bɔ
dzəki i mbɛiŋ chusi a bɔ kɔ shwáŋ, ayakalə i kintəəŋ bɔ num bəkwula bɔ num
i kaasi shwáŋ num kaasini.
16 Mbɛiŋ bi kiəki bɔ num i kimfə kibɔ wə a num a liŋ asi bə si kiə kpɛiŋ i
mintam mə mɔ wumki yɛiŋ wə. Bə kɔlə i kɔ mintam mi glɛb i bifaka wə, nabə
i kɔ mintam* mi fig i kpɛiŋ wi bwayini wə a?
17 Yi kɔ a na winaiŋ kpɛiŋ wi ndzɔŋni si wum a mintam mə mɔ ndzɔŋki,
kpɛiŋ wichu si wum mintam mə mɔ kɔ michu.
18 Kpɛiŋ wi ndzɔŋni kɔkə bi wum mintam michu. Asi kpɛiŋ wichu kɔkə tə i
bi wɔm mintam mi ndzɔŋni.
19 Na winaiŋ kpɛiŋ wə wi wumki kə mintam mi ndzɔŋni bə si gba lɔɔ wi i
gbuku wə.
20 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ bi kiəki bəni bə ntəkə bà num i kimfə kibɔ wə.
(Luk 13:25-27)
21 A kɔkə dəkə mi wichi wə wi bɔɔŋki mih a, 'Bah, Bah', wi bi liəki i ŋkuŋ bi
bɛiŋ wə. A bi liəki a mi wə wi fəki gia yə Ba wuŋ wə wi kɔ i bɛiŋ nəŋki.
22 A bi numki i chɔkɔ bi nsaka wi gɔksini wə, bəni bəduli bi bikəki i mih a,
'Bah, Bah, ntə buku nǐ fukuki lə bəntum bə Nyɔ i yɛli wa wə, bwili bəchinda
bə ŋkpɛli i bəni wə i yɛli wa wə, chu fə gia yi kaŋyini i yɛli wa wə a?'
23 Mih ka ni chukuli i bɔ a, 'Mih nǐ ka num kiə dəkə mbɛiŋ. Mbɛiŋ lâkyi i
dzákəh yiŋ wə, bəmfə chu.'

Mi wi maani wi mfii bəh wi kiyuŋ
(Luk 6:47-49)

24 Ayakadəiŋ, mi wichi wə wi wɔkɔki ndzaka wuŋ wələ fə asi ndzaka wiwɔ
nəŋki, wi kɔ aka mi wi mfi wə wi nǐ maa juŋ yi i bianja bɛiŋ.
25 Dzaŋ dzə, bɔ́kɔ buku, fiəkə tsə chini juŋ yiwɔ, yi kɔbi i muku, kɔm wi nǐ kɔ
wi chɔkɔ chaka kiwɔ i bianja wə.
26 Ayakalə, mi wichi wə wi wɔkɔki ndzaka wuŋ wələ, tsə nəki fə kə asi wi kɔ,
yaka wi kɔ aka mi wi kiyuŋ wə wi nǐ maa n'yi juŋ i mishambu bɛiŋ.
27 Dzaŋ dzə, bɔkɔ buku, fiəkə tsə chini juŋ yiwɔ muku, gbɔ lə gbuuu."

Nga bi lanini biə Jisɔs kaŋaki

28 Asi Jisɔs nǐ dzaka kaasi gia yələ yichi, mbaŋ wi bəni wə ka num bəh ŋkaiŋyi
i nlani wiwɔ wə,
29 kɔm wi nǐ laniki ka mi wə wi kaŋaki ŋga bi lanini. Wi nǐ laniki kə ka bəni
bəbɔ bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ nǐ laniki.

8

Jisɔs chuku mi wi kumyini
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Jisɔs dza shi dzə i ŋkwuŋ bɛiŋ, mbaŋ wi bəni wimbum kwu i wi chɛiŋ.
2 Yi num a mi widɔkɔ wə wi nǐ gwɛiŋki bəh jwɛiŋ yi kumyini, nǐ dza dzə tum
binyu i Jisɔs nshiŋ ka dzaka i wi a, "Bah, wɔ kabə kɔŋki wɔ fâ mih bâiŋki."
3 Jisɔs ka nani tsə tsɛiŋ yi kɔm wi ka dzaka a, "Mih kɔŋki lə, bô̱nih ma wɔ
bâiŋki." Akisəkə, jwɛiŋ yi kumyini yiwɔ kaa i gwu yi wə, wi ka baiŋki.
4 Jisɔs ka kiŋ i wi a, "Yɛiŋ, kiə wɔ ki fûku kə yi i mi widɔkɔ. Ayakalə, tsô chûsi
gwu ya i tii mfə gia, ma wɔ nyâ kinya kə Muses nǐ dzaka a mi kaŋaki i nyâ i
chusi i bəni a ŋgaiŋ bənih lɔ i jwɛiŋ yələ wə ka baiŋki."

* **7:16** Mitam mələ kɔ mə bə dziki.

Jisɔs chuku waiŋ wi nɔm wi fwu wi bəni bə jum
(Luk 7:1-10)

5 Jisɔs dza nyə tsə liə i kwili wi Kafanaum wə, fwu wi bəni bə jum widɔkɔ
dzə yɛiŋ wi ka kwuŋki kaŋ i wi dzaka a, 6 “Bah, waiŋ wuŋ wi nɔm nɔki dzu wi
gwɛiŋ na bəh ŋga, num wi kpi wa wimu.”
7 Jisɔs dzaka i wi a, “Mih ni dzə chuku lə wi.”
8 Ayakalə, tikwili wi bəni bə jum wiwɔ chukuli i Jisɔs a, “Bah, mih kpɛiŋniki
kə i mi wə wɔ kɔ i dzə i wi dzu. Dzâka shəŋ a ja ma waiŋ wuŋ wi nɔm bɔnih.
9 Mih kɔ mi i ŋga bi mi widɔkɔ chɛiŋ, bəh bəni bə jum i mih chɛiŋ. Mih si dzə
mih dzaka i widɔkɔ a, ‘Tsô,’ wi ka tsəki a tsəni, i widɔkɔ a, ‘Dzô,’ wi ka dzəki a
dzəni. Mih si dzə mih dzaka tə i mfa wuŋ a, ‘Fô lə,’ wi ka fəki ayakadəiŋ.”
10 Jɔbi wə Jisɔs nǐ wɔkɔ gia yə wi dzaka yakadəiŋ, dzaka wɔm wi. Wi ka
dzaka i bəni bà bɔ nǐ biəliki wi a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mih kɛiŋki ki
yɛiŋ kə mi na i Islae ka wələ, wi jiə ŋkaiŋni wi shɔm yələ i mih lə.
11 Mih fukuki i mbɛiŋ a, bəni bəduli bi dzə lə i bimbu bichi i yisi i di biə wɔŋ
bubuki bəh i tsə buku i di biə wi tsəki liəki, bɔ bi dzə num i kuku i dziki bəh
bətii bəmbɛiŋ Ablaham bəh Ayjik bəh Yakɔb i ŋkuŋ bi Nyɔ wə i bɛiŋ,
12 ayakalə, bwa bà tumi kiwɔ kɔ kibɔ, a bi numki num bə lɔɔ bwili bɔ i biŋ bi
jisi wə, i di biə bəni bi dəki bɔ dzi jəŋ.”
13 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ ka dzaka i fwu wi bəni bə jum wiwɔ a, “Wɔ kwê
tsô, yi nûm i wɔ asi wɔ jiə shɔm ya i mih.” Waiŋ wi nɔm wi fwu wi bəni bə jum
wiwɔ ka bɔnih akisəkə.

Jisɔs chuku bəni bə jwɛiŋ bəduli
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Jisɔs nǐ dza tsə liə i juŋ yi Bita wə, ka yɛiŋ nih kpə Bita num wi nɔ, gwu
yaka wi na bəh ŋga.
15 Jisɔs kɔm tsɛiŋ yi, jwɛiŋ yiwɔ ka bee wi, wi ka dza bɛiŋ tsɛiŋ fiɛŋ Jisɔs dzi.
16 A dzə num i fijɔbi, bəni ka dzəki bəh bəni bəduli bà bəchinda bə ŋkpɛli nǐ
njiŋsiki bɔ. Jisɔs ka bwiliki biŋ'waka biwɔ a bəh ja shəŋ. Wi chuku tə bəni bəchi
bə bɔ nǐ gwɛiŋki.
17 Yələ gia nǐ num i fə ka yi dzə kpɛiŋ asi mi wi ntum wi Nyɔ wə Isaya nǐ kɔ wi
dzaka lɔ a, “Wi dzɔ jwɛ́iŋ yibukumbɛiŋ, giŋ tasi bəh mijwɛiŋni mi bukumbɛiŋ.”

Bəŋgəkə bə mi wə wi biəliki Jisɔs
(Luk 9:57-62)

18 Jɔbi wə Jisɔs nǐ yɛiŋ mbaŋ wi bəni wimbum juŋni kɔmsi dzə i wi wə, wi
dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, “Bukumbɛiŋ dâŋ buku tsô i kiwuŋ ki bɔkɔ kə yaka
wə.”
19 Mi widɔkɔ wə wi nǐ laniki bənchi bə Nyɔ ka dza dzə dzaka i Jisɔs a, “Mi wi
Lanini, mih ni biəliki lə wɔ i na faiŋ wə wɔ tsəki.”
20 Jisɔs chukuli i wi a, “Migumasha kaŋaki lə dzáŋə yibɔ, minyəni mə mɔ
fuliki i bɛiŋ kaŋa tə júŋ yibɔ, ayakalə mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi kaŋaki kə na
di wi kɔ i jiə fwu wi yɛiŋ.”
21 Mi wi mbaŋ widɔkɔ dzaka i wi a, “Bah, bêe ma mih tsə yisi lâə ba wuŋ ka
mih biəliki wɔ.”
22 Ayakalə, Jisɔs chukuli i wi a, “Wɔ bíəli mih, bêe ma bəni bà bɔ kpiyi ləəki
bəni bəbɔ bə kpiyini.”

Jisɔs kaŋyi fuŋni kiləkəli
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 Jisɔs dza tsə liə i ŋgwuki mə, bwa bu bə mbaŋ ka bɔŋ biəli tə wi fɛiŋ.

24 Yi dzə num a, fuŋni kiləkəli kidəkɔ nĭ dzə tumbuku yisi i nəŋniki kinchwɔ kimbum, mwi liə i ŋgwuki mə wi ka nəŋki i mini. A nĭ kɔ Jisɔs nɔ mfih nɔni.
25 Bwa bu bə mbaŋ tsə ka yɔmsiki wi dzaka a, “Bah, gâmti, bukumbɛiŋ ki kpiyiki lə.”
26 Wi ka dza yaka bɛiŋ dzaka i bɔ a, “Ɔɔɔ bəni bə kimbum kibəli. Mbɛiŋ lwaki nə a?” Si wi dzaka yakadəiŋ ka dza bɛiŋ wam kaŋyi fuŋni kiləkəli kiwɔ bəh kinchwɔ kimbum kiwɔ, di ka kpichumi lə mɔɔɔŋ.
27 Dzaka wɔm bəni bəwɔ lə kuss. Bɔ yisi i dzakaki a, “Wələ kɔ winaiŋ mi lə, na fuŋni kiləkəli bəh bɔkɔ wɔkɔ i wi a?”

Jisɔs bwili bəchinda bə ŋkpɛli i bəni bəfa wə (Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Jisɔs dza daŋ buku i kiwuŋ i kimbu ki bəni bə Gadala* wə. Wi baŋsi bəh bəni bəfa bɔ num bəh bəchinda bə ŋkpɛli i bɔ wə. Bəni bəwɔ nĭ buku i bitaa biə bə nĭ ləəki bəni yɛiŋ, bɔ nĭ chəfiki lə, mi nĭ kɔkə i tsə dzəh fɛiŋ.
29 Yi dzə num a bɔ nĭ yisi ka wiliki na bəh ŋga bikəyi a, “Waiŋ Nyɔ, wɔ nəŋki nə i buku wə a? Wɔ dzə fa i nya buku bəh ŋgəkə maka jɔbi kpɛiŋ na?”
30 A nĭ kɔ mbaŋ wi bifi biduli bidəkɔ dzi fɛiŋ i kimbu kiwɔ wə bi du.
31 Bəchinda bə ŋkpɛli bəwɔ ka tsa Jisɔs a, “Buku tsaki wɔ, wɔ ka bwili buku, wɔ chĭŋsi buku i mbaŋ wi bifi biəyaka wə.”
32 Jisɔs ka dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ tsə̂.” Bɔ ka buku, tsə liə i bifi biwɔ wə. Yi num a mbaŋ wi bifi biwɔ bichi nĭ sɛiŋ shi i káŋ wə, gbəyi shi i kinchwɔ kimbum kiwɔ wə ka kpiyi fɛiŋ.
33 Bəni bə bɔ nĭ təkniki bəh bifi biwɔ kwuni bəh n'yɔkɔ tsə i kwili kintəəŋ, fuku gia yichi na bəh yə yi num bəh bəni bə bɔ nĭ kɔ bəh bəchinda bə ŋkpɛli i bɔ wə.
34 Yi dzə num a kwili wiwɔ wichi nĭ buku dzə yɛiŋ Jisɔs. Si bɔ dzə yɛiŋ wi, tsa a wi nyə i di bibɔ wə.

9

Jisɔs chuku mi num wi kpi wa wimu (Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 Jisɔs liə i ŋgwuki wə, fiəni daŋ tsə i kwili wi wə.
2 Yi dzə num a bəni bədəkɔ nĭ dzə bəh mi widəkɔ i wi, num wi kpi wa wimu, i kimbuŋ wə. Jɔbi wə Jisɔs yɛiŋ si bəni bəwɔ jiə shɔ́m yibɔ i wi, wi dzaka i mi wə wi nĭ kpi wa wimu a, “Nsɛiŋ wuŋ, kâŋa shɔm ya. Mih dalinya lɔ chu bia.”
3 Yi num a bəni bədəkɔ bà bɔ nĭ laniki nnyaki bənchi bə Nyɔ yisi i shwiŋyiki a bɔ bɔ dzakayi a, “Mi wələ fəkəliki bəh Nyɔ.”
4 Jisɔs kiə gia yə bɔ kwakaki, ka bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ kaŋaki kiŋkwaka kichu i shɔ́m yimbɛiŋ wə lə kɔm nə a?
5 Yə yi bɔniki i dzaka kɔ yi naiŋ a? I dzaka i mi wələ a mih dalinya lɔ chu bia, ma i dzaka a wi dzâ bɛiŋ wi nyani a?
6 Ayakalə, mih nəŋki i fə a mbɛiŋ kiə a mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi kaŋaki lə ŋga fa kuku i dalinya chu.” Si wi dzaka yakadəiŋ ka dzaka i mi wə wi nĭ kpi wa wimu a, “Dzâ bɛiŋ, dzô kimbuŋ ka wɔ tsə̂ki i wa wa.”
7 Wi dza bɛiŋ ka tsəki i wa wi.
8 Si mbaŋ wi bəni yɛiŋ gia yə yinum yakadəiŋ ndzaŋ liəni i bɔ wə, bɔ ka tumyiki bikum bi Nyɔ wə wi nya biələ ŋga i mi wiwɔm.

* **8:28** Biŋwakti bikpu bidəkɔ bəəŋki a, “Gadalen, bidəkɔ a Gɛlgɛsɛn.”

Jisəs bəəŋ Matiə
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

9 Si Jisəs nĭ nyə fɛiŋ ka nyaniki tsəki ka yɛiŋ mi widəkə bə bəəŋ a Matiə, num
mi wi kwani kiŋwakti, num wi num kuku i di bi bi nəm wə. Jisəs dzaka i wi a,
“Wə bîəli mih.” Wi ka dza bɛiŋ ka biəliki wi.
10 Jisəs dza tsə shinum i Matiə dzu, jəbi wə wi nĭ dziki, yi dzə num a bəni
bədəkə bəduli bà bə nĭ kwaki biŋwakti, bəh bəni bəchu bədəkə bə ni dzə tə ka
shinum i dzi bə bəh Jisəs bəh bwa bu bə mbaŋ.
11 Jəbi wə Bəfalasi yɛiŋ si bəh bə dziki yakadəiŋ ka bikə i bwa bu bə mbaŋ
a, “Akə kəm nə mi wimbɛiŋ wi lanini dziki bəh bəni bà bə kwaki kiŋwakti bəh
bəni bəchu bədəkə a?”
12 Jisəs wəkə si bə bikəki, ka dzaka i bə a, “Bəni bà bə kə bəh gwu yiləkəli si
nəŋ kə mi wi tsa. Asi nəŋ num bà bə gwɛiŋki.
13 Mbɛiŋ tsô kwaka yɛiŋ a fwu wi gia yə bə nyaka si Nyə dzakaki a, ‘Mih
nəŋki a bəni kwâsiki num nshɛiŋ i bəni wə, mih nəŋki kə a bə fâki gia i mih’,
yəmaka kə a nə a? Mbɛiŋ kîə a mih ka dzə dəkə i bəəŋ bəni bà bə kə chəŋ. Mih
dzə i bəəŋ num bà bə kə bəchu.”

Bəni bikə kəm mbam wi dzaka
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Bwa bə mbaŋ bə Jən Njulibəkə nĭ dza dzə bikə i Jisəs a, “Akə kəm nə wə
buku bəh Bəfalasi si bam dzaka, bwa ba bə mbaŋ bam kə a?”
15 Jisəs chukuli i bə a,“Bə kələ i laka bəni i dzini bi miŋkpaŋa wimfiaŋ wə, bə
kələ i tsə i gwuŋki tsəŋəki nyum miŋkpaŋa wimfiaŋ wiwə num fɛiŋ bəh bə a?
Ayakalə, kaŋ dzəki lə yə bə bi dzə bwili nyum miŋkpaŋa wiwə i bə, ma bə bi ka
bamki dzaka.
16 Mi widəkə kəkə i dzə kinchumni kimbuŋ kimfiaŋ i kwəyi mbuŋ wikpu
yɛiŋ. Wi ka fə yakadəiŋ, ma kinchumni kimbuŋ kiwə ni ŋgwuŋyi taŋa buku i
kikpu kə wə, dzəŋə yiwə ni fiəni kpali tsə si yi nĭ kə.
17 Mi kəkə tə i dzə mbih mimfiaŋ i jiə i kiŋgəə ki mbih mə num bə kɛiŋsi bəh
dzu yi nyam* num ki jɛkə, wi ka fə yakadəiŋ, mbih mimfiaŋ miwə ni biəŋ,
kiŋgəə ki mbih kiwə ni bumi baka mə ni tsə i kuku. Yi chəŋ kə a, bə kaŋaki i
jîə mbih mimfiaŋ i kiŋgəə kimfiaŋ mə. Ayakadəiŋ, ma mbih miwə bəh kiŋgəə
kiwə ni numki bindzəŋ.”

Miŋkpaŋa widəkə kəm Jisəs ka bənih,
Jisəs dzasi waiŋ mi wimbum
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Asi Jisəs nĭ kɛiŋki wi dzaka i bə yakadəiŋ, yi dzə num a mi wimbum
widəkə, liə dzə tum binyu i wi nshiŋ ka tsaki wi a, “Waiŋ wuŋ wikpaŋni kpi a
liə, ayakalə, dzâ kəm wi bəh kaŋ ma wi fiəni chu wiwəm.”
19 Jisəs ka dza bɛiŋ bə wi ka tsəki, bwa bu bə mbaŋ biəli tə wi.
20 Yi num a miŋkpaŋa widəkə nĭ gwɛiŋki lə bəh bikpakali i jîa wə jwəfi ntsə
yifa, wi dzə i Jisəs jum ka kəm jəŋ wi wimbuŋ.
21 Wi nĭ kəm yakadəiŋ, num wi nĭ kə wi dzaka i wi shəm a, “Mih ka kəm
shəŋ a mbuŋ wi, yaka mih bənih.”
22 Si wi kəm yakadəiŋ, Jisəs fiəni gwu yɛiŋ wi, dzaka i wi a, “Nih wuŋ, kiə wə
ki lwâ kə. Shəm ya yə wə jiə i mih yi fə lə wə bənih.” Akisəkə, miŋkpaŋa wiwə
ka bənih.
23 Jəbi wə Jisəs nĭ tsə buku i juŋ yi mi wimbum wə, ka yɛiŋ bəni bà bə nĭ təŋki
kisəŋ ki kpi tasi bəh mbaŋ wi bəni. Bə gəkə di bəh mindəm mi kpi.

* **9:17** Bəju nĭ kɛiŋsiki kiŋgəə ki mbih num bəh dzu yi nyam.

24 Jisɔs dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ dzâ nyô fa, waiŋ wiwɔ ka kpi dəkə, wi nɔki lə.”
Bəni bəwɔ ka suŋuki wi num suŋuni.
25 Jɔbi wə bɔ nǐ bwili bəni bəwɔ i biŋ, wi ka liə tsə i dzu, kaŋa waiŋ wiwɔ i
tsɛiŋ yi wə, wi ka dza bɛiŋ.
26 Ntum kɔm gia yiwɔ fiəli tali i kimbu ki tumi kiwɔ kichi.

Jisɔs wɛli dzəkəh yi bimfəkə bifa

27 Si Jisɔs nǐ buku i fɛiŋ fibiŋ, ka nyaniki tsəki, bimfəkə bidɔkɔ bifa, a num
bənyuku ka yɔkɔki biəliki wi wamyi bəh ŋga dzakayi a, “Waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit,
kwâsi nshɛiŋ i buku wə.”
28 Jɔbi wə Jisɔs nǐ tsə liə i dzu, bimfəkə biwɔ biəli wi, wi bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ
bum a mih kɔlə i fə gia yələ mbɛiŋ dəki lə a?” Bɔ bum a, “Aaŋ Bah.”
29 Jisɔs ka kɔm dzəkəh yibɔ dzaka a, “Kɔm bə shɔm yə mbɛiŋ jiə i mih wə, ma
yi nûm ayakadəiŋ i mbɛiŋ wə.”
30 Dzákəh yibɔ baiŋ. Jisɔs ka lansi kiŋ i bɔ a, “Kiə mbɛiŋ ki môm kə i fâ a mi
widɔkɔ kǐə.”
31 Ayakalə, bɔ tsə ka waŋki tsəki lɔ gia yiwɔ kɔm nɔm wə Jisɔs fə i kimbu ki
tumi kiwɔ kichi wə.

Jisɔs chuku kinchiŋni

32 Si bəni bəwɔ nǐ dza i nyəki, yi num a bəni nǐ dzə bəh kinchini kidɔkɔ i Jisɔs
chinda wi ŋkpɛli num i wi wə.
33 Jisɔs ka bwili chinda wi ŋkpɛli wiwɔ i mi wiwɔ wə wi yisi ka dzakaki.
Mbaŋ wi bəni yɛiŋ yakadəiŋ dzaka wɔm bɔ, bɔ ka dzakayiki a, “Bɔ ka num
yɛiŋ dəkə ŋkaiŋni wi gia ka yələ i tumi ki Islae wə.”
34 Ayakalə, Bəfalasi dzaka yibɔ a, “Wi bwiliki bəchinda bəh ŋkpɛli bələ num
bəh ŋga bi ŋkuŋ wi bəchinda bə ŋkpɛli bà.”

Ŋkəh duki lə na bəh ŋga, bəni bə kɔhni num twɛsi

35 Jisɔs ka nyaniki i kikwili kimbum kichi, bəh i kidi wə lani bəni i júŋ yi
tsani kibɔ mə, chu fuku tə ntum wi ndzəŋni kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ. Wi nǐ nyaniki
yakadəiŋ chuku tə jwéiŋ yichi bəh mijwɛiŋni michi.
36 Jɔbi wə wi nǐ yɛiŋ mbaŋ wi bəni, nshɛiŋ kwa wi bəh bɔ kɔm bɔ nǐ kɔ i biluŋ
wə, na mi widɔkɔ num kə i gamti bɔ, bɔ num aka shwáŋ yə yi kaŋaki kə mi wi
tɔknini.
37 Wi ka dza dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, “Ŋkəh duki lə na bəh ŋga, ayakalə
bəni bə kɔhni num a twɛsi.
38 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ tsâki a Bah wə wi kaŋaki khə wiwɔ chîŋsi bəni bə kɔhni
i wi khə.”

10

Jisɔs faaŋ bwa bu bə mbaŋ jwəfi ntsɔ bəfa
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Jisɔs dza bɔɔŋ bwa bu bə mbaŋ jwəfi ntsɔ bəfa bɔ dzə. Wi nya ŋga i bɔ a bɔ
bwíliki biŋ'waka bichu i bəni wə chu chûku jwéiŋ yichi bəh mijwɛiŋni michi
yɛiŋ.
2 Kələ kɔ kiyɛli ki bwa bə ntum bə Jisɔs bà jwəfi ntsɔ bəfa: Wi ninshiŋ num
Samɔn wə bə bɔɔŋki tə a Bita, bəh Andulu waiŋnih wi. Bədɔkɔ num Jɛm wə wi
nǐ kɔ waiŋ Sɛbide bəh waiŋnih wi Jɔn bəh
3 Filib bəh Batələmu, Tɔməs bəh Matiɔ wə wi nǐ kwaki kiŋwakti, Jɛm waiŋ
Alfiyus, Tadeus bəh

4 Samən wə wi nĭ kɔ i mbaŋ wi dzɛlət wə* bəh Judas waiŋ Iskaliət wə wi nĭ taŋni Jisɔs.

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

5 Jisɔs nĭ faaŋ bəni bələ jwɔfi ntsɔ bəfa , dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ ka tsəki, kiə mbɛiŋ ki tsə̂ kə i di bi bəni bə̀ bɔ kɔkə Bəju. Kiə mbɛiŋ ki tsə̂ kə i kikwili ki bəni bə Samalia wə.

6 Mbɛiŋ tsə̂ num i bwa bə Islae bə̀ bɔ kɔ ka shwáŋ yə yi lakayi.

7 Si mbɛiŋ tsə̂ki mbɛiŋ fukuki i bɔ a, ‘Ŋkuŋ bi bɛiŋ si num a dzəh.’

8 Mbɛiŋ chûkuki tə bəni bə̀ bɔ gwɛiŋki, fə̂ bəni bə kpili fiəni dza i kpi wə, chûku bəni bə̀ bɔ kaŋaki jwɛ́iŋ yi kumyini, bwĭli bəchinda bə ŋkpɛli i bəni wə. Mih nya ŋga biələ i mbɛiŋ kiləlɔ. Mbɛiŋ tsə̂ gâmtiki tə bəni yɛiŋ kiləlɔ.

9 Mbɛiŋ kabə nyə, kiə mi ki dzə̂ kə kpɔ i shu i chiŋnih wə, nabə kpɔ wimbum, nabə wi nchiŋ, nabə wə wi sɛiŋniki.

10 Kiə mi ki dzə̂ kə kiba. Kiə mi ki dzə̂ kə bəmbuŋ bəfa nabə dzuyigvu yidəkɔ, nabə mbəŋ. Mbɛiŋ kĭə a mi wi nəm kaŋaki i kwatiki dzɛiŋ i di biə wi nəmki.

11 Mbɛiŋ ka tsə liə i kwili wə, yudəkɔ i di wə, mbɛiŋ nâŋ mi wi kpɛiŋni, mbɛiŋ ka nôki a bəh wi i tsə̂ bûku i jɔbi wə mbɛiŋ bi nyəki fɛiŋ wə.

12 Mbɛiŋ ka tsə, asi mbɛiŋ liəki tsəki i mi dzu, mbɛiŋ bônih i juŋ yiwɔ a kimbɔinŋni nûm bəh mbɛiŋ.

13 Juŋ yiwɔ kabə kpɛiŋni, kimbɔinŋni kimbɛiŋ bâaŋ i yɛiŋ dzu. Juŋ yiwɔ kabə kpɛiŋniki kə, kimbɔinŋni kimbɛiŋ fĭəni dzə i mbɛiŋ wə.

14 Mi ka nəiŋ i dzɔ mbɛiŋ nabə i wɔkɔ gia yə mbɛiŋ dzakaki, mbɛiŋ bə́ buku yɛiŋ dzu nabə i kwili wiwɔ wə mbɛiŋ chûmni kwɔŋɔ bibə i gvu yimbɛiŋ wə.

15 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, a bi numki i chɔkɔ bi nsaka wi gɔksini wə, gia bi bɔniki lə i kwili wi Sɔdɔm wə bəh ki Gɔmɔla tsə kwili wiwɔ.

Bəŋgəkə bə bwa bə ntum bə Jisɔs
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 Mbɛiŋ wôkɔli, mih faaŋki mbɛiŋ, mbɛiŋ ni tsə mbɛiŋ numki ka shwáŋ i bəkwula kintəəŋ. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ bə́ nyani mbɛiŋ ka fifiki ka júŋŋ, mbɛiŋ num tə alə mɔɔɔŋ aka mbumi.

17 Mbɛiŋ bə́ nyani mbɛiŋ ka tôkni kɔm bəni. Mbɛiŋ kĭəki a bɔ bi kwa nya lə mbɛiŋ i kaŋ yi bəni bə̀ bɔ sakaki bənsaka. Bɔ bi twɛiŋki mbɛiŋ i júŋ yibɔ yi tsani wə.

18 Bɔ bi guku tsə bəh mbɛiŋ i bəni bə̀ bɔ sakaki bimbu bi tumi nshiŋ, bəh i bəŋkuŋ nshiŋ kɔm mih, ka mbɛiŋ dzakaki i bɔ bəh bəni bə̀ bɔ kɔkə Bəju kɔm mih.

19 Bɔ bi ka nya mbɛiŋ i bɔ yaka, kiə mbɛiŋ bi ma fûmsi gwu a yuwidəkɔ mbɛiŋ ni tsə dzaka a nə i dzəh yi naiŋ wə, kɔm Nyɔ bi nyaki lə gia yə mbɛiŋ bi dzaka i jɔbi wiwɔ wə.

20 A bi numki kə mbɛiŋ i dzakaki. A bi dzakaki Kiŋ'waka ki Ba wimbɛiŋ i mbɛiŋ dzəkə.

21 Mi bi dza dzɔ waiŋnih wi nya bə wɔɔ, ayaka tii waiŋ dzɔ waiŋ wi nya bə wɔɔ. Bwa bi dza bwaŋki lə gvu i bətii bəbɔ chɛiŋ, fə bə wɔɔyi bɔ.

22 Bəni bəchi bi baiŋŋki lə mbɛiŋ kɔm yɛli wuŋ. Ayakalə, mi wə wi bi kaŋaki shɔm i tsə buku i kiŋgɔksi wə akɔ wə wi bi bɔiŋki.

23 Jɔbi wə bəni bi ka bwaŋ gvu i mbɛiŋ chɛiŋ i kwili wimu wə, mbɛiŋ yôkɔ tsə i kidəkɔ wə. Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mbɛiŋ bi nyani tali kə kikwili ki Islae wə kichi maka mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi dzə.

* **10:4** Bədzɛlət nĭ kɔ Bəju bə̀ bɔ nĭ təbiki tumi kibɔ, jwɔ i bwili ki i ŋgəkə wə, i kaŋ yi bəni bə Lum wə.

24 Waiŋ wi kiŋwakti kəkə i tsə mi wi lanini, waiŋ wi nəm si tsə kə tə tikwili wi.
25 Yi kpɛiŋniki lə a waiŋ wi kiŋwakti numki aka mi wi lanini, ayaka waiŋ wi nəm num tə ka tikwili wi. Bə kabə bəəŋ tii juŋ a wi kɔ Bɛlsebu, ma bə ma ni bəəŋki bwa bə dzu i yɛli wə wi gumi tsə ŋ'wi a?
(Luk 12:2-7)
26 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ ma lwâ bɔ. Mbɛiŋ kîəki a gia kəkə yə bə baŋ, yi kəbi i bi baaŋ i buku i biŋ. Ayaka gia yidəkɔ kəkə tə yə bə nyumiki a bə bi baaŋki i kiə yi.
27 Gia yə mih fukuki i mbɛiŋ nchəkɔ, mbɛiŋ dzâkaki i bəni a num nshifəkɔ. Ayaka yə mih chumyiki dzakaki i mbɛiŋ, mbɛiŋ lâka i kifwu ki juŋ wə.
28 Mbɛiŋ ma lwâki bəni bə bɔ kɔ i wəɔ a ntsaŋa ki gwu shəŋ kəbi i wəɔ tə kiŋ'waka. Mbɛiŋ lwâ Nyɔ wə wi kɔ i kaasi kiŋ'waka ki mi bəh ntsaŋa ki gwu i gbuku wimbum wə.
29 Ntə bə si taŋni lə minsii mifa i finini wə a? Ayakalə, fimu kəbi i shi gbɔ i kuku maka Ba wimbɛiŋ bum.
30 Yi mbɛiŋ kɔ num Nyɔ kiə na júŋ yimbɛiŋ yifwu yichi yə yi kɔ i mbɛiŋ fuŋ.
31 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ ma lwâki. Mbɛiŋ tsəki lə minsii miduli.
(Luk 12:8-9)
32 Na ndə wə wi bum mih i bəni nshiŋ a wi kiəki lə mih, yaka mih bi bum lə wi tə i Ba wuŋ nshiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ.
33 Ayakalə, na ndə wə wi nəiŋ mih i bəni nshiŋ, akɔ wi mih bi nəiŋki tə i Ba wuŋ nshiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ.

Jisəs dzə bəh kiŋgali
(Luk 12:51-53; 14:26-27)
34 Kiə mbɛiŋ ma kwâkaki a mih dzə num bəh kimbəiŋni i fa kuku. A kəkə gia yə mih dzə bəh yi. Mih dzə num bəh jum.
35 Mbɛiŋ kîəki a mih dzə i fə a waiŋ nyukuni jwəki bəh tii, waiŋkpaŋni jwɔ tə bəh nih, kpə waiŋ jwɔ bəh nih nyuwi.
36 Bəmbaiŋŋni bə mi bi numki bəni i wi dzu.
37 Mi wə wi kɔŋki ba wi nabə nih wi tsə mih, yaka wi kpɛiŋniki kə i numki mi wuŋ. Mi ka kɔŋki tə waiŋ wi wi nyukuni nabə wi kpaŋni tsə mih, yaka wi kpɛiŋniki kə i numki tə mi wuŋ.
38 Na ndə wə wi ka baaŋ i giŋ kintasi ki i biəliki mih, yaka wi kpɛiŋniki kə i numki mi wuŋ.
39 Mi wə wi təkniki bəh nəni ki, bi laksiki lə nəni kiwɔ. Ayakalə, na ndə wə wi laksi nəni ki kɔm mih, wi bi kwatiki lə nəni kə ki bi tsə kaa kə.
(Mak 9:41)
40 Mi wə wi dzɔ mbɛiŋ wi dzɔ num mih. Mi wə wi dzɔ mih, yaka wi dzɔ num mi wə wi faaŋ mih.
41 Mi wə wi dzɔ mi wi ntum wi Nyɔ, kɔm wi kiəki a, a faaŋ Nyɔ wi, wi bi kwatiki lə mmakti wə Nyɔ maktiki bəni bu bə ntum yɛiŋ, mi wə wi dzɔ mi wi chəŋ, kɔm wi kiəki a wi kɔ mi wi chəŋ, wi bi kwatiki lə mmakti wə Nyɔ maktiki bəni bə chəŋ yɛiŋ.
42 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mi ka nya na bwam wi mwi midəli i mi wimu i mbaŋ wi bəni bə nchiŋ bələ wə kɔm wi kiə a wi kɔ mi wuŋ wi mbaŋ, wəmaka mi bi dza kə mmakti wi."

11

Jən Njulibəkə faaŋ bwa bu bə mbaŋ i Jisəs
(Luk 7:18-35)

1 Jəbi wə Jisɔs nĭ kaasi i təfiki bwa bu bə mbaŋ bà jwɔfi ntsɔ bəfa wi ka nyə
fɛiŋ kabə nyaniki tsəki i kikwili kə wə fɛiŋ lani bəni chu fuku ntum wi ndzəŋni.
2 A nĭ kɔ i jəbi wiwɔ wə, Jɔn Njulibəkɔ num i juŋ yi nsəŋ mə. Wi ka bi dza
wɔkɔ kɔm gia yə Klistus nĭ fəki, ka faaŋ bwa bu bə mbaŋ a bɔ tsô,
3 bíkə i wi a, akɔ a wi wə wi nĭ kaŋaki i bi dzə a, ma buku wɔkɔliki mi widɔkɔ
chi chi a.
4 Bɔ tsə ka bikə, Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mbɛiŋ fiəni tsô fûku i Jɔn gia yə mbɛiŋ
wɔkɔ bəh yə mbɛiŋ yɛiŋ.
5 Bimfəkə si yɛiŋ lɔ di, bəŋgbɔ nyani dza nyani chəŋ, bəni bà bɔ gwɛiŋki bəh
jwɛiŋ yi kumyini bɔnih, binchini wɔkɔ gia, bəni bà bɔ nĭ kpiyi fiəni dzayi, bə
chu fuku tə ntum wi ndzəŋni wi Nyɔ i bəni bə kifuu.
6 Kimbəiŋsi kimbum kɔ i mi wə wi ka məŋni dəkə mih.”
7 Bwa bə Jɔn bə mbaŋ ni dza i nyəki, Jisɔs ka yisi i dzakaki i mbaŋ wi bəni
kɔm Jɔn, bikə a, “Mbɛiŋ nĭ buku tsə chwa i tsə yɛiŋ num nə a? Gaŋ biə fiəkə
tsəki nəŋniki a?
8 Asi kɔkə dəkə yakadəiŋ, mbɛiŋ bə́ buku tsə fɛiŋ kɔm nə la? Mbɛiŋ ni tsəki i
yɛiŋ mi wə wi si tum bəmbuŋ bə bɔnini i gwu wə a? Mbɛiŋ wôkɔli, bəni bà bɔ
tumki bəmbuŋ bə bɔnini i gwu wə si shi num a bəntɔŋ wə.
9 Asi kɔkə dəkə yakadəiŋ, mbɛiŋ bə́ buku tsə i yɛiŋ nə a? I tsə yɛiŋ mi wi ntum
wi Nyɔ ma? Aaŋ, mih fukuki i mbɛiŋ a, akɔ mi wi tsə mi wi ntum wi Nyɔ.
10 Akɔ wi wə bə nĭ nyaka kɔm wi Nyɔ dzaka a,
‘Wôkɔli, mih ni chiŋsi lə mi wuŋ wi ntum ma wi tsə i wɔ nshiŋ
wi kɛiŋsi dzəh ya ka wɔ bi dzəki.’
11 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, i kintəəŋ ki bəni bà a bwɔ miŋkpaŋa, mi widɔkɔ
kɔkə yɛiŋ wə wi kɔkniki tsə Jɔn Njulibɔkɔ. Ayakalə, mi wə wi kɔ na wi nchiŋ i
kintəəŋ ki ŋkuŋ bi bɛiŋ wə wi kɔ wi kɔkni tsə Jɔn.
12 I yisi i chɔkɔ biə Jɔn Njulibɔkɔ nĭ yisi nɔm wi i dzə buku bidaiŋ a nĭ kɔ bəni
jwɔ ŋkuŋ bi bɛiŋ,* ayaka bəni bə ŋga ka lɔkɔki bəh ŋga.
13 Bəni bə ntum bə Nyɔ bəchi bəh bənchi bə Muses nĭ dzakaki kɔm ŋkuŋ bi
bɛiŋ i dzə buku i jəbi wi Jɔn Njulibɔkɔ wə.
14 Mbɛiŋ kabə yɛiŋ a mbɛiŋ kɔlə i bum, mbɛiŋ bûm a Jɔn wələ kɔ Ɛlaja wə wi
nĭ kaŋaki i dzə.
15 Mi wə wi kaŋaki bintuni i wɔkɔ, wi wôkɔ.”
16 Jisɔs dza bə́ kaiŋyi a, “Mih kɔ i fəkəni ŋgɔkɔ wi liə wələ bəh finə a? Bɔ kɔ ka
bwa bənchiŋ bà bɔ numyi i bi di bishi wə, bədɔkɔ bɔɔŋ bədɔkɔ bikəyi a,
17 ‘Buku tɔŋ sɔŋ mbɛiŋ na biŋ a? Nya júm yi kpi mbɛiŋ bum kə a?’
18 Mih dzakaki lə kɔm Jɔn nĭ dzə dzi kə na mu kə, mbɛiŋ ka dzakaki a wi
kaŋaki lə chinda wi ŋkpɛlí i gwu yi mə.
19 Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi dzə, wi dzi chu mu, mbɛiŋ dzaka a bə yêiŋ, si wi
məyiki nnyaki dzɛiŋ bəh mbih mɔ kwa wi, chu num nsɛiŋ yiləkəli bəh bəni bà
bɔ kwaki kiŋwakti bəh bəni bəchu bədɔkɔ. Mbɛiŋ kía a mfi si chusi gwu num i
fiɛŋ fiə bi nɔmki.”

Jisɔs ka shaaŋki nɔni bikwili bimbum bidɔkɔ (Luk 10:13-15)

20 Jisɔs ka dza yisi i shaaŋki nɔni bikwili bimbum bidɔkɔ biə wi nĭ kɔmsiki
fəki nnyaki gia yi dzaka kiwɔmni yiduli fɛiŋ, na si wi ni fə yakadəiŋ, bəni bəwɔ
fɛiŋ nĭ ka kwuni i nɔni kibɔ wə.

---

* **11:12** Nabə a, “...ŋkuŋ bi bɛiŋ kɔ bəh ŋga,”

21 Wi nĭ shaaŋki yakadəiŋ dzakayi a, “Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ bəni bə
Kɔlasen, ŋgəkə wimbum kɔ tə wimbɛiŋ bəni bə Besayda. Mbɛiŋ kĭə a, gia yi
dzaka ki wɔmni yə mih nĭ dzə fə i kidi kimbɛiŋ wə, a nĭ kɔ a mih fə yi i Taya
bəh Sidɔn, ma bɔ nĭ fiəni i chu bibɔ wə ka lɔh bəmbuŋ bə kpi, fukuh kibwuŋ i
gwu wə jiakɔbi i kɔmsi chusi a bɔ kwuni lɔ shɔ́m yibɔ.
22 Mih fukuki i mbɛiŋ a, a bi numki i chɔkɔ bi nsaka wi gɔksini wə, gia bi
bɔniki lə i bəni bə Taya bəh bə Sidɔn tsə yimbɛiŋ.
23 Ayaka mbɛiŋ bəni bə Kafanaum, mbɛiŋ kwakaki a, akɔ mbɛiŋ bə̀ bə bi
yaksiki i bɛiŋ a? Aayi! Bə bi shisi mbɛiŋ shisini i tumi ki bəni bə kpili wə.
Mbɛiŋ kiə a, a nĭ kɔ a gia yi dzaka kiwɔmni yə mih nĭ fə i mbɛiŋ, a nĭ kɔ a yi
num i Sɔdɔm, ma kwili wiwɔ kɛiŋki lə fɛiŋ i dzə buku bidaiŋ.
24 Mih fukuki i mbɛiŋ a, a bi numki i chɔkɔ bi nsaka wi gɔksini wə gia bi
bɔniki lə i bəni bə Sɔdɔm tsə yimbɛiŋ.”

Kimbuŋ ki Jisɔs yaŋsiki alə (Luk 10:21-22)

25 I jɔbi wiwɔ wə, Jisɔs dza dzaka a, “Mih nyaki kiyɔŋni i wɔ Ba wuŋ Ŋkuŋ wi
bɔɔli bəh nshwaiŋ kɔm wɔ nyumi gia yələ i bəmfi bəh bəŋkiəgia, chusi yi num
i bəni bə kilɔlɔ bəh i bwa bənchiŋ.
26 Yi num yakadəiŋ Ba wuŋ, kɔm akɔ ayaka si wɔ nĭ kɔŋki a yi numki.
27 Ba wuŋ kɔ num wi nya lɔ bɛiŋ bichi i mih. Mi widɔkɔ kɔkə wə wi kiəki
Waiŋ Nyɔ a kɔbi a Ba wi. Ayaka mi widɔkɔ num kə wə wi kiəki Ba wuŋ a kɔbi
a Waiŋ bəh bəni bə̀ Waiŋ wi kɔ wi sabibwili i chusi Ba wi i bɔ.
28 Mbɛiŋ bəchi bə̀ mbɛiŋ kɔ bəh biluŋ bi jii gaka mbɛiŋ, mbɛiŋ dzə̂ i mih, ma
mih fə mbɛiŋ waka.
29 Mbɛiŋ dzə̂ tûŋ num kimbuŋ kəŋŋ, ma mbɛiŋ bĭəliki nlani wuŋ, kɔm mih
kɔ mfiŋ mi wi mbɔnini, kaŋa shɔm yi wakani, ka mbɛiŋ dzə kwati ŋ'waka i
shɔ́m yimbɛiŋ wə.
30 Kimbuŋ kəŋŋ kɔkə i gaka mbɛiŋ i tuŋ, ayaka biluŋ biŋ jii kə.”

12

Jisɔs fuku baiŋsi kɔm chɔkɔ bimbam (Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 I jɔbi wiwɔ wə, Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nyə ka nyaniki tɔliki tsəki i kikhə
kigəŋ kidɔkɔ wə, a num i chɔkɔ bimbam wə. A nĭ kɔ dzəŋ si wɔɔ bwa bu bə
mbaŋ, bɔ ka dza yisi i təiŋyiki kifwu kigəŋ dzi.
2 Jɔbi wə Bəfalasi nĭ yɛiŋ, bɔ dzaka i Jisɔs a, “Tsɛiŋ, bwa ba bə mbaŋ fəki gia
yə nchi bumki kə a mi kɔlə i fəki i chɔkɔ bimbam wə.”
3 Wi bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ ka num fa dəkə i Kiŋwakti ki Nyɔ wə si dzəŋ nĭ wɔɔki
Dɛbit bəh mbaŋ wi, wi fə a?
4 Wi nĭ liə i juŋ yi Nyɔ wə, dzi blɛd wə bə nĭ baa jiə a akɔ wi Nyɔ, num nchi nĭ
bumki kə a wi nabə bəni bə̀ bɔ nĭ kɔ bəh wi kɔlə i dzí. A nĭ kɔ a dzí a bətii mfə
gia.
5 Ma mbɛiŋ ka num fa tə i bənchi bə Muses wə si asi num i chɔkɔ bimbam
wə, bətii mfə gia bwiŋ nchi i bimbam wə, bɔ fə bənɔm bəbɔ i juŋ yi fəni yi gia
wə, ayakalə nsaka kɔbi a?
6 Mih fukuki i mbɛiŋ a gia yidɔkɔ kɔlə fa i liə yimbum yi tsə juŋ yi fəni gia.
7 Bə kɔ num bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a Nyɔ dzakaki a, ‘Mih nəŋki a bəni
kwâsiki num nshɛiŋ i bəni wə, mih nəŋki kə a bə fə̂ki gia i mih.’ A nĭ kɔ a mbɛiŋ
kiəki gia yə di biələ dzakaki, ma mbɛiŋ kɔkə i sakaki bəni bə̀ bɔ kɔ maka bɔ gbɔ.
8 Yi kɔ a mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi kɔ Tikwili wi chɔkɔ bimbam.”

Jisɔs chuku mi i chɔkɔ bimbam wə num tsɛiŋ yi kpi (Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

9 Jisɔs nĭ nyə fɛiŋ, tsə liə i juŋ yi tsani yibɔ mə.
10 Yi num a, mi widɔkɔ nĭ kɔlə fɛiŋ num tsɛiŋ yi kpi. Bəfalasi bədɔkɔ dza
bikə i Jisɔs a, “Nchi bumki lə a bə kɔlə i chûku mi i chɔkɔ bimbam wə a?” Bɔ nĭ
bikəki yakadəiŋ nəŋ num gia yə bɔ ki jiəki i wi fuŋ.
11 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Akɔ ndə i mbɛiŋ kintəəŋ wə wi kabə kaŋaki shwáŋ yi
yimu gbɔ i fəŋ mə i chɔkɔ bimbam wə, wi ma ni kaŋa guku bwili yi a?
12 Mi wiwɔm tsəki kə shwaŋ nalə a? Yaka kɔ a bənchi bumki lə a mi kɔlə i fê
nɔm wi ndzɔŋni i chɔkɔ bimbam wə.”
13 Wi ka dzaka i mi wə wi nĭ kpi wa wimu a, “Nâni tsɛiŋ ya.” Mi wiwɔ nani,
yi bɔnih ka num aka yidɔkɔ yə.
14 Ayakalə, Bəfalasi buku tsə ka fasi si bɔ ni fə ka bɔ wɔɔ Jisɔs.

Jisɔs kɔ mi wi nɔm wi Nyɔ wə wi saiŋbwili

15 Jisɔs kĺə kɔm kimfasi kə bɔ kɔ bɔ jiə, ka dza nyə fɛiŋ. Bəni bəduli biəli wi.
Wi chuku bɔ bəchi bà bɔ nĭ gwɛiŋki,
16 kiŋ a bɔ ma ni fə a bəni kiə ŋgaiŋ.
17 Yi num yakadəiŋ i fə a yi dzə kpɛiŋ asi mi ntum wi Nyɔ Isaya nĭ dzaka a,
18 “Mbɛiŋ tsêiŋ, wələ kɔ waiŋ wuŋ wi nɔm wə mih saiŋbwili.
Mih kɔŋki lə wi, ayaka shɔm yiŋ wɔkɔki lə ndzɔŋni bəh wi.
Mih ni nya lə Kiŋ'waka kəŋŋ i wi,
ma wi bi fukuki i bitumi kɔm dzə́h yi chəŋ yə mih təiŋyiki bənsaka bəŋ yɛiŋ.
19 Wi bi yɔliki kə bəh bəni, nabə i kɔmyiki dzaka.
Mi bi lansi wɔkɔ kə ja yi i dzə́h wə.
20 Wi bi bwiŋ kaasi kə mfwaŋ biə bi kɔ bi si bwiŋ.
Wi bi nyumsi kə baiŋni biə bi kɔ bi si libli baiŋ.
Yi bi num yakadəiŋ i tsə buku asi wi bi fəki dzəh yi chəŋ yə
wi təiŋyiki bənsaka yɛiŋ, dzi.
21 Ayaka bitumi bichi bi tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ num bɔ jiə mfi bibɔ i wi wə.”

Ŋga bi Jisɔs nyə faiŋ? (Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

22 Bəni bədɔkɔ nĭ dza dzə bəh mi widɔkɔ i wi num wi fəkə wi chu num
kinchini, chinda wi ŋkpɛli num i gwu yi wə. Jisɔs chuku wi, wi ka dzakaki
chu yɛiŋ.
23 Dzaka wɔm bəni bà bɔ nĭ kɔ fɛiŋ bəchi, bɔ ka bikəki a, “Yi kɔlə numki a mi
wələ kɔ waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit a?”
24 Ayakalə, Bəfalasi ka wɔkɔ si bɔ bikəki yakadəiŋ dzaka a, “Mi wələ bwiliki
bəchinda bə ŋkpɛli num bəh ŋga bi Bɛlsebu wə wi kɔ ŋkuŋ wi bəchinda bə
ŋkpɛli.”
25 Jisɔs kĺə gia yə bɔ kwakaki ka dzaka i bɔ a, “Na kinaiŋ tumi ki gaali gwu
ka jwɔki a kiki, ki bi fiəni chu chi. Kwili nabə juŋ yə yi gaali gwu ka jwɔki a
yiyi, yi bi num kə.
26 Ayakadəiŋ, Satan kabə kɔɔŋki bwiliki Satan widɔkɔ i mi wə, ma yi numki
a wi gaali lɔ gwu yi. Yi ka numki yakadəiŋ, ma ŋkuŋ bi bi ma num.
27 A kabə num a mih bwiliki bəchinda bə ŋkpɛli num bəh ŋga bi Bɛlsebu, ma
bwa bəmbɛiŋ ni bwiliki num bəh bi ndə a? Gia yə bwa bəmbɛiŋ fəki ni chusiki
a mbɛiŋ gbɔ lɔ nsaka.
28 Ayakalə, mih kabə bwiliki bəchinda bələ num bəh ŋga bi Kiŋ'waka ki Nyɔ,
ma yi numki a ŋkuŋ bi Nyɔ dzə lɔ i mbɛiŋ kintəəŋ.

29 Mbɛiŋ kwakaki a mi kɔ i liə dəiŋ i juŋ yi mi wi ləkəli wə, i kɔ buku bəh biɛiŋ
bi, maka wi yisi kwa kaŋa mi wi ləkəli wiwɔ a? Jɔbi wə wi kaŋa yakadəiŋ wi
ka ni kɔ buku bəh biɛiŋ bi ŋkɔŋ ŋkɔŋ.
30 Mbɛiŋ kía a, mi wə wi kɔkə bəh mih, wəmaka bwaŋki lə gvu i mih chɛiŋ.
Mi wə wi gamtiki kə mih i juŋniki, wi shakyiki num shakyini.
31 Ayakadəiŋ, mih fukuki i mbɛiŋ a Nyɔ kələ i dalinya gia yichu bəh ja yichu
yichi yə bəni dzakaki. Ayakalə, mi wə wi dzakaki ja yichu kɔm Kiŋ'waka ki
Baiŋni, Nyɔ kɔkə i lansi dalinya wi.
32 Mi wə wi dzakaki ja yichu kɔm mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi, Nyɔ kələ i dalinya
wi. Ayakalə, mi wə wi dzakaki ja yichu kɔm Kiŋ'waka ki Baiŋni, Nyɔ kɔkə bi
lansi dalinya wi, na i jɔbi wi liə wə nabə i wi dzəni wə.

Bə si kiə kpɛiŋ i mintam miwɔ wə
(Luk 6:43-45)

33 Mi kabə kaŋaki kpɛiŋ wi ndzɔŋni, wi kaŋaki i wumki mintam mi ndzɔŋni.
Mi kabə kaŋaki kpɛiŋ wichu, wi kaŋaki i wumki mintam michu. Bə si kiə kpɛiŋ
num i mintam mə mɔ wumki yɛiŋ wə.
34 Chwɔŋbijuŋ bi fákəh biələ. Mbɛiŋ kɔ dəiŋ i dzakaki ndzaka wi ndzɔŋni,
mbɛiŋ num bəni bəchu a? Mbɛiŋ kía a gia yə yi kɔ yi jikə i shɔm yi mi wə, kɔ
yə yi si buku i dzaka ki wə.
35 Mi kabə num wi kaŋa kiba ki biɛiŋ bindzɔŋni i wi mə, ma wi ni bwiliki
a biɛiŋ bindzɔŋni yɛiŋ. Aka bá num wə wi kaŋaki kiba ki biɛiŋ bichu, wi ni
bwiliki a biɛiŋ bichu yɛiŋ.
36 Mih fukuki i mbɛiŋ, jɔbi wə chɔkɔ bi nsaka wi gɔksini bi numki, mi kaŋaki
i bi kɔmyi dzaka ki i ja yə yi nǐ bukuki i dzaka ki wə yi kpɛiŋni kə.
37 Mbɛiŋ kiəki a, jɔbi wə bə bi sakaki mi, a bi num já yə yi bukuki i dzaka ki
wə, yə yi bi fə wi gia na kwa wi, a num tə já yə yi bukuki i dzaka ki wə, yi bi fə
wi gbɔ nsaka."

Bəni bədɔkɔ ka nəŋki a Jisɔs chûsi gia yi kaŋyini
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

38 Bəni bədɔkɔ bà bɔ nǐ laniki bənchi bə Nyɔ bəh Bəfalasi ka bi dzaka i Jisɔs
a, "Mi wi lanini, buku nəŋki a wɔ fâ gia yə yi chusiki ŋga bia ma buku yɛiŋ."
39 Jisɔs chukuli i bɔ a, "Ŋgɔkɔ wichu wə wi bee Nyɔ, ka fiəni chu aka
miŋkpaŋa wi təkɔlini, nəŋki i yɛiŋ gia yə yi chusiki ŋga biŋ! Ayakalə, mih ni
chusi kə gia yidɔkɔ i ŋgɔkɔ wələ a kɔbi a yi mi wi ntum wi Nyɔ Jɔna.
40 Asi Jɔna nǐ nɔ i bwɔkɔ yimbum shɔm kaŋ yitali, kɔ a liŋ asi mi wə yɛli wi
kɔ Waiŋmi bi numki i kuku i kaŋ yitali wə.
41 A bi numki i jɔbi bi nsaka wi gɔksini wə, bəni bə Ninewi bi num bəh ŋgɔkɔ
wi liə wələ fə bə jiə wi i ŋgəkə wə, kɔm bɔ, bəni bə Ninewi nǐ wɔkɔ gia yə Jɔna
nǐ fukuki, kwuni shɔm yibɔ. Ayakalə, mbɛiŋ wɔkəli, mi widɔkɔ kələ fa bəh gia
yimbum yi tsə yi Jɔna.
42 A bi numki chɔkɔ bi nsaka wi kaasini wə, Yaa wə wi nǐ sakaki tumi ki
Shɛba bi numki lə tə bəh ŋgɔkɔ wi liə wələ, fə wi liə i ŋgəkə wə, kɔm wi nǐ dza
dzə i kiŋgɔksi ki mbi wə, i wɔkɔ mfi bi ŋkuŋ Səlɔmən. Ayakalə, mbɛiŋ wɔkəli,
mi widɔkɔ kələ fa bəh gia yimbum yi tsə yi Səlɔmən.

(Luk 11:24-26)

43 Jɔbi wə kiŋ'waka kichu si buku i mi wə ki tsə i chwa i nəŋki di biə ki ni nɔki.
Ayakalə, jɔbi wə ki ka nəŋ mɔŋ,
44 ki ni dzaka i gwu yi a, 'Mih ni fiəni tsə i mih dzu i di biə mih ni buku.' Jɔbi
wə ki fiəni dzə yɛiŋ juŋ yiwɔ kɛiŋ yiyəə, num bə yaŋa kɛiŋsi yi ka yi baiŋki,

45 ki ka fiəni dzə bəh biŋ'waka bichu bidəkə nanitaŋ bi bəkə tsə wi, bə ka liə i nəki yɛiŋ. Ayaka nəni ki wəmaka mi ka fiəni bəkə tsə si ki nǐ kə i ninshiŋ. Akə ayaka si yi bi numki bəh ŋgəkə wichu wələ.”

Bəni bə̀ bə kə chwəŋkijuŋ ki Jisəs
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Asi Jisəs nǐ kɛiŋki wi dzaka i bəni yaka, yi num a, nih wi bəh bwa bə nih, dzə num i biŋ, bə nəŋ i dzaka bəh wi.

47 Mi widəkə dzaka i Jisəs a, “Nih wa bəh bwa bə nah kə i biŋ nəŋ a mbɛiŋ bə dzaka.”*

48 Jisəs chukuli wi a, “Nih wuŋ kə ndə, bwa bə nih bəŋ num bənaiŋ a?”

49 Si wi bikə yakadəiŋ ka səkəki bəni bu bə mbaŋ, ka dzaka a, “Nih wuŋ bəh bwa bə nih bəŋ kə bələ.

50 Mbɛiŋ kǐə a na ndə wə wi fəki gia yə Ba wuŋ i bɛiŋ kəŋki akə wi wə wi kə waiŋnih wuŋ, bəh jɛmi yiŋ, bəh nih wuŋ.”

Bəndi kəm ŋkuŋ bi bɛiŋ

13

(13:1-50)

Ndi kəm mi wə wi nǐ tsə i mu ŋgəkə
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

1 A i chəkə biwə wə, Jisəs ni dza buku i dzu, ka tsə shinum kəmsi i kinchwə kimbum kpəŋ.

2 Mbaŋ wi bəni wimbum kwu juŋni tali wi lə maaa. Wi ka dza liə shinum lə i ŋgwuki mə i bəkə, mbaŋ wiwə ka shinumyi i bəkə kpəŋ.

3 Wi yisi i fukuki gia yiduli i bə i bəndi wə. Wi dzaka a, “Mi widəkə nǐ laa i tsə mu ŋgəkə.

4 Asi wi nǐ muki, bədəkə gbəyi i dzəh, minyəni dzə chumyi dzi.

5 Bəŋgəkə bədəkə gbəyi i di biə nshwaiŋ nǐ num i bianŋa bɛiŋ, nshwaiŋ num ndzəŋ kə fɛiŋ, ŋgəkə wiwə kəmsi buku yaka, kəm nshwaiŋ nǐ chumiki kə fɛiŋ

6 Jəbi wə wəŋ nǐ yisi i baiŋki ka twɛiŋ ŋgəkə wiwə. Si gaaŋ yiwə nǐ ka liə ndzəŋ dəkə i kuku, wi ka kpiyi.

7 Bəŋgəkə bədəkə gbəyi i bifaka wə. Bifaka biwə ka kə baŋ ŋgəkə wiwə.

8 Bəŋgəkə bədəkə gbəyi num i nshwaiŋ yindzəŋni wə, ka buku yaka ka kə ka wum nalə. Ayaka chwəŋ bidəkə kaŋa dzə́kəh gbi, bidəkə mbaŋbisə, bidəkə mbaŋtia.

9 Mi wə wi kaŋaki bintuni, wi wôkə.”

Gia yə yi nǐ fə ka Jisəs dzakaki i bəndi wə
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

10 Bwa bə mbaŋ bə Jisəs dza dzə bikə i wi a, “Akə kəm nə wə dzakaki i bəni bələ num i bəndi wə a?”

11 Wi chukuli i bə a, “Akə mbɛiŋ bə̀ Nyə kə wi fə lə a mbɛiŋ kǐə gia yə yi nyumiki i ŋkuŋ bi bɛiŋ wə. Ayakalə, wi nəki fə kə a bəni bələ kǐə.

12 Mbɛiŋ kǐəki a mi wə wi kaŋaki fiɛŋ bə ni kpɛiŋsiki lə ma wi kaŋaki biduli. Ayakalə, mi wə wi kaŋaki kə fiɛŋ, bə ni dzə bwili lə i wi na fi twɛsi fiə wi kaŋaki.

13 Akə gia yə mih dzakaki i bə num i bəndi wə, kəm bə tsɛiŋki lə di yɛiŋ kə. Bə wəkəliki lə gia, kəbi i wəkə nabə i kiə yi gia.

---

* **12:47** Biŋwakti bikpu bidəkə biə bə nǐ yisi nyaka gia yi Nyə yɛiŋ kaŋaki kə kimbu kələ.

14 Gia yə mi ntum wi Nyɔ Isaya nĭ dzaka, yi dzə lansi kpɛiŋ nalə bəh gia yə
bəni bələ fəki. Wi nĭ kɔ wi dzaka a,
‘Mbɛiŋ bi wɔkɔliki lə gia na bindzɔŋ, ayakalə wɔkɔ kiə kə.
Mbɛiŋ bi tsɛiŋki lə di na bindzɔŋ, yɛiŋ kə.
15 Yi num yakadəiŋ kɔm shɔ́m yi bəni bələ kɔ yi də lɔ,
bintuni bibɔ chini,
num bɔ baŋ lɔ dzə́kəh yibɔ.
Bɔ fə yakadəiŋ ka bɔ ma yɛiŋki di bəh dzə́kəh yibɔ,
wɔkɔ gia bəh bintuni bibɔ,
ka shɔ́m yibɔ shiliki,
bɔ bi fiəni dzə i mih wə,
ma mih chuku bɔ.’
16 Ayakalə, kimbɔiŋsi kimbum kɔ kimbɛiŋ kɔm dzə́kəh yimbɛiŋ kɔ yə yi
yɛiŋki, bintuni bimbɛiŋ num biə bi wɔkɔki.
17 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, bəni bə ntum bə Nyɔ bəduli bəh bəni bə chəŋ
bədɔkɔ nĭ shiki dəki lə i yɛiŋ gia yə mbɛiŋ yɛiŋki, bɔ nəki yɛiŋ kə. Bɔ nĭ dəki lə
tə i wɔkɔ gia yə mbɛiŋ wɔkɔki, bɔ nəki wɔkɔ kə.

Gia yə ndi wə kɔm mi wə wi nĭ muki ŋgɔkɔ chusiki (Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 Mbɛiŋ wɔkɔ la gia yə ndi wələ chusiki kɔm mi wə wi nĭ muki ŋgɔkɔ.
19 Jɔbi wə mi wɔkɔki gia kɔm ŋkuŋ bi bɛiŋ maka wi wɔkɔ kiə, Satan mi wichu
ka dzə chufi bwili gia yə bə si gbɛli i wi shɔm. Wələ kɔ ŋgɔkɔ wə bə nĭ muki wi
gbɔyi i dzəh.
20 Ŋgɔkɔ wə bə nĭ muki tsəki wi gbɔyi i di bi kitəh wə kɔ mi wə wi wɔkɔki gia
yi Nyɔ akisəkə dzɔ yi bəh kinsaŋli.
21 Ayakalə, gaaŋ yiwɔ num maka yi liəni i gwu yi wə. Yi mɔti a twɛsi. Jɔbi
wə ŋgəkə yisi nabə mbwaŋ gvu i wi chɛiŋ kɔm gia yiwɔ, wi gbɔ i kimbum ki
wə akisəkə.
22 Ŋgɔkɔ wə bə nĭ muki tsəki wi gbɔyi i bifaka wə, kɔ mi wə wi wɔkɔki gia yi
Nyɔ, ayakalə kifum kɔm biɛiŋ bi mbi biələ, bəh kiŋkɔŋ i kaŋa mbum bi juŋni
baaŋ gia yiwɔ i wi shɔm yi laka kilɔlɔ.
23 Ŋgɔkɔ wə bə nĭ muki tsəki wi gbɔyi i nshwaiŋ yindzɔŋni wə wi bá kɔ, kɔ
mi wə wi wɔkɔki gia yiwɔ, wɔkɔ yi na bindzɔŋ ka fəki asi yi nəŋki, wəmaka mi
kɔ aka ŋgɔkɔ wə wi nĭ wumki mintam bədɔkɔ nya dzə́kəh gbi, bədɔkɔ dzə́kəh
mbaŋbisɔ, bədɔkɔ mbaŋtia.”

Ndi kɔm ŋgɔkɔ wi gəŋ bəh wi mfwaŋ

24 Jisɔs chu ti ndi widɔkɔ i bɔ a, “Bə kɔ i fəkəli ŋkuŋ bi bɛiŋ bəh mi wə wi nĭ
tsə i mu ŋgɔkɔ wi gəŋ wi ndzɔŋni i wi khə.
25 Jɔbi wə bəni nĭ nɔki, mbaiŋŋni wi dzə ka mu ŋgɔkɔ wi mfwaŋ* wə wi
bwɔsiki gəŋ i ŋgɔkɔ wi gəŋ kintəəŋ ka nyə.
26 Jɔbi wə gəŋ yiwɔ nĭ kɔ yaka lɔ ka yisi i nyaki nchaiŋki, ŋgɔkɔ wi mfwaŋ wə
ka chusi tə.
27 Bəni bə nɔm bə mi wiwɔ dzə bikə i wi a, ‘Tikwili, wɔ nĭ tsə mu num ŋgɔkɔ
wi gəŋ i khə, ŋgɔkɔ wi mfwaŋ wələ ka nyani na dəiŋ ka wi numki i yɛiŋ kintəəŋ
a?’
28 Wi chukuli i bɔ a, ‘A fə mbaiŋŋni wuŋ gia yiwɔ yakadəiŋ.’ Bəni bə nɔm
bəwɔ bikə i wi a, ‘Wɔ nəŋki a buku tsô bâayi a?’

---

* **13:25** Mfwaŋ biələ kɔ biə bə bɔɔŋki i já yi ŋkali wə a, “darnel” ŋgɔkɔ wiwɔ num kiləfi.

29 Tikwili wibɔ nəiŋ dzaka i bɔ a, ‘Aka bá num yaka jɔbi wə mbɛiŋ ni saŋaki
ma mbɛiŋ ni saŋa tasiki bəh gəŋ yɛiŋ kintəəŋ.
30 Mbɛiŋ bêe ma bɔ bəchi kɔɔki i tsə buku jɔbi wi kɔhni wə. Ka a ni numki
i jɔbi wi kɔhni wə, mih ni dzaka i bəni bə kɔhni bəwɔ a bɔ yisi bâayi mfwaŋ
biwɔ bɔ jûŋni kâŋa jîə i kaka kaka wə, ka bə ni kpa, ma bə ni ka juŋni jiə gəŋ i
mih gba.’ ”

Ndi kɔm ŋkaiŋni wi ŋgɔkɔ wi fintam fidɔkɔ
(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

31 Jisɔs chu ti ndi widɔkɔ i bɔ a, “Ŋkuŋ bi bɛiŋ kɔ aka dzəkəh wi ŋgɔkɔ wi
fintam fidɔkɔ,† wə mi nĭ dzɔ mu i wi khə.
32 Ŋgɔkɔ wələ kɔ dzəkəh yiwɔ sɛiŋni na bəh ŋga tsə bəŋgɔkɔ bədɔkɔ bəchi.
Ayakalə, jɔbi wə wi buku yaka wi ni kɔɔ, wi kpali tsə nteŋ wi biɛiŋ bichi, wi
fiəni chu kpɛiŋ ka minyəni mə mɔ fuliki bɛiŋ dzə maa júŋ yibɔ i cha yiwɔ wə.”

Ndi kɔm dzəəŋ
(Luk 13:20-21)

33 Jisɔs chu ti bɔ bəh ndi widɔkɔ a, “Ŋkuŋ bi bɛiŋ kɔ aka dzəəŋ yə miŋkpaŋa
nĭ fəkə muku i biŋkuŋɔ bimbum wə bitali, ka fwɛŋni ka chwali dzəəŋ yiwɔ fə
muku miwɔ yaka.”

(Mak 4:33-34)

34 Jisɔs nĭ dzaka gia yələ yichi i mbaŋ wi bəni, a num i bəndi wə. I yi ŋkɔŋ
wə wi nĭ ka dzaka dəkə gia yidɔkɔ i bɔ a kɔbi i bəndi wə.
35 Wi nĭ fəki yakadəiŋ ka yi dzə kpɛiŋ asi mi wi ntum wi Nyɔ widɔkɔ nĭ dzaka
a,
“Mih bi wɛliki dzaka kəŋŋ a bəndi wə.
Mih bi təyi gia yə yi nĭ num i nyumi wə
i yisi asi bə nĭ maa mbi.”

Gia yə ndi wələ chusiki kɔm ŋgɔkɔ wi gəŋ bəh wi mfwaŋ

36 Jisɔs nyə bee mbaŋ wi bəni ka liə tsə dzu. Bwa bu bə mbaŋ biəli wi bikə i
wi a, “Fûku baiŋsi i buku kɔm gia yə ndi wi mfwaŋ wə i khə chusiki.”
37 Wi ka dzaka a, “Mi wə wi nĭ muki ŋgɔkɔ wi ndzɔŋni wə, akɔ mi wə yɛli wi
kɔ Waiŋmi.
38 Khə wiwɔ kɔ mbi wələ. Ŋgɔkɔ wi ndzɔŋni wiwɔ num bwa bà bɔ kɔ bə ŋkuŋ
bi Nyɔ. Mfwaŋ biwɔ num bwa bə mi wichu wə.
39 Ayaka mbaiŋŋni wə wi nĭ mu ŋgɔkɔ wi mfwaŋ wiwɔ akɔ ŋkpɛli. Jɔbi wi
kɔhni wiwɔ bi numki jɔbi wə mbi wələ bi kigɔksiki. Bəni bə kɔhni bəwɔ kɔ
bəchinda bə Nyɔ.
40 Asi bə si baayi mfwaŋ juŋni ka bə kpa i gbuku wə, kɔ yakadəiŋ si yi bi
numki i jɔbi wə mbi wələ bi gɔksiki.
41 Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi chiŋsiki lə bəchinda bu, i nyani juŋni nnya
biɛiŋ bichi biə bi dzəki bəh chu i bəni wə bəh bəni bəchu bəchi bà bɔ fəki chu
bə bi bwili bɔ i ŋkuŋ bi wə,
42 ayaka bə lɔɔ bəchu i gbuku wi ghəkəni wə. A num di biə bəni bi dəki dzi
jəŋ.
43 Ayakadəiŋ, bəni bà bɔ kɔ chəŋ bi baiŋki aka wəŋ i ŋkuŋ bi Ba wibɔ wə. Mi
wə wi kaŋaki bintuni, wi wôkɔ.

Ndi kɔm kiba bəh ŋkaiŋni kitəh ki ndzɔŋki kidɔkɔ

† **13:31** Fintam fiələ kɔ i já yi ŋkali wə a, “mustard”.

44 Ŋkuŋ bi bɛiŋ kɔ aka bəkə ki kpɔ kə mi nĭ tsə yɛiŋ num bə nyumi i khə. Wi ka fiəni baŋ ki, ka kwɛki wɔkɔ ndzɔŋni, ka tsə taŋni biɛiŋ bichi biə wi nĭ kaŋaki, ka tsə taŋ khə wiwɔ.
45 Ayaka ŋkuŋ bi bɛiŋ chu kɔ aka mi wi shi widɔkɔ wə wi nĭ nyaniki nəŋki ŋkaiŋni kitəh kidɔkɔ ki ndzɔŋki nalə.
46 Jɔbi wə wi nĭ nəŋ yɛiŋ widɔkɔ wə wi kɔ na wi ləkəli. Wi ka tsə taŋni biɛiŋ bichi biə wi nĭ kaŋaki wi tsə taŋ tə wiwɔ.

Ndi kəm gbi wi bwɔ́kɔ

47 Ŋkuŋ bi bɛiŋ chu kɔ aka gbi wə bə si tum i bɔkɔ, ayaka ŋgɔkɔ yi bwɔ́kɔ yichi juŋni yɛiŋ mə,
48 yi jikə. Bəni guku bwili wi i kpa. Shinum kuku, sabibwili bwɔ́kɔ yindzɔŋni jiə i káh wə, shukutɔkɔ yichu yə.
49 Lə yibi numki ayaka i jɔbi wə mbi wələ bi gɔksiki. Bəchinda bə Nyɔ bi buku dzə i gaali bəni bəchu i bəni bə chəŋ wə,
50 ayaka bə lɔɔ bəchu i gbuku wi ghəkəni wə, a num di biə bəni bi dəki dzi jəŋ."
51 Jisɔs ka bikə i bwa bu bə mbaŋ a, "Mbɛiŋ wɔkɔ kiə alə gia yələ yichi a?" Bɔ bum a "Aaŋ."
52 Wi ka dzaka i bɔ a, "Yi kɔ a, mi wichi wə wi laniki bənchi bə Nyɔ, num bə lani lɔ wi kɔm ŋkuŋ bi bɛiŋ, wi kɔ aka tii juŋ wə wi kaŋaki kiba ki ki biɛiŋ, wi num i bwili biɛiŋ bimfiaŋ nabə bikpu yɛiŋ."

Bə nəiŋ Jisɔs i di bi wə
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

53 Jɔbi wə Jisɔs nĭ kaasi i tiki bəndi bələ, wi ka dza nyə fɛiŋ,
54 dzə i kwili wə, tsə liə ka laniki bəni i juŋ yibɔ yi tsani wə. Bɔ ka wɔkɔliki nlani wi ka numki lɔ bəh ŋkaiŋyi, yisi i kaiŋyiki a, "Mi wələ dzɔ faiŋ biələ mfi bimbum bəh ŋgə i fəki ŋkaiŋni wi gia yələ yɛiŋ na?
55 A fa kɔkə a waiŋ tikwili wə wi kaaŋŋki kɛiŋ na? Ntə nih wi kɔ Meli a? Ntə bwa bə nih wi kɔ Jɛm bəh Yɔsɛf bəh Samən bəh Judas a?
56 Ntə jémi yi yichi kɔ bəh bukumbɛiŋ fa wə a? Mi wələ nyə faiŋ bəh yələ gia yichi lə a?"
57 Si bɔ kaiŋyiki yakadəiŋ ka nəiŋ wi. Jisɔs ka dzaka i bɔ a, "Bə si kɔksi lə mi wi ntum wi Nyɔ i di bichi wə, a kɔbi a i tumi ki wə, bəh i chwɔŋkijuŋ ki wə."
58 Jisɔs na chu fə gia yi kaŋyini yiduli fɛiŋ, kɔm bɔ nĭ ka jiə dəkə shɔm i wi.

14

Kpi yi Jən Njulibɔkɔ
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

1 A nĭ kɔ i jɔbi wiwɔ wə, Ŋkuŋ Hɛlɔd wə wi nĭ sakaki kimbu ki tumi ki Galili, wi wɔkɔ kɔm nɔm wi Jisɔs.
2 Wi dzaka i bətii di bu a, "Mi wələ kɔ Jən Njulibɔkɔ si wi fiəni dza i kpi wə. Akɔ gia yə yi fə wi, na ka wi kaŋaki ŋgə i fəki gia yi kaŋyini yələ lə."
3 A nĭ kɔ num Hɛlɔd nĭ dzaka, bə kwa kaŋə Jən, bə fa i juŋ yi nsəŋ mə kɔm bə Hɛlɔdia kpə Filib wə wi nĭ kɔ waiŋnih Hɛlɔd, wə Hɛlɔd nĭ dzɔ ka kpə wi.
4 Jən nĭ nəiŋki lə ka dzaka a nchi bumki kə a wi kɔlə i dzô wi ka kpə wi.
5 Hɛlɔd ka nəŋki dzəh i wɔɔ Jən, ayakalə wi lwa bəni, kɔm bəni nĭ dzəki Jən ka mi wi ntum wi Nyɔ.

6 Yi dzə num i chɔkɔ biə Ŋkuŋ Hɛlɔd nĭ fəki dzini, i kwakaki chɔkɔ biə bə nĭ
bwɔ wi yɛiŋ. Waiŋ Hɛlɔdia wi kpaŋni ka liə biŋ i bəni nshiŋ, Hɛlɔd yɛiŋ yaka
gwu shili wi nalə.
7 Wi kaka i waiŋkpaŋni wiwɔ, dzi ŋkaiŋ a ŋgaiŋ ni fiali lə wi bəh na finə fiə
wi bikə a ŋgaiŋ nya i wi.
8 Nih waiŋkpaŋni wiwɔ ka nyini waiŋ wi a wi dzaka i wi a, wi nyâ ŋgaiŋ bəh
fwu wi Jɔn Njulibɔkɔ i nsaŋa wə.
9 Wi ka dzaka, Ŋkuŋ Hɛlɔd wɔkɔ gia yiwɔ yakadəiŋ gwu kpi wi. Ayakalə, kɔm
bə ŋkaiŋ biə wi nĭ dzi lɔ i bəni bə bini nshiŋ, wi ka dzaka a bɔ fâ asi waiŋkpaŋni
wiwɔ dzaka.
10 Wi ka faaŋ bəni, bɔ tsâ i juŋ yi nsəŋ mə gbâ fwu wi Jɔn,
11 dzə bəh wi i nsaaŋ wə nya i waiŋkpaŋni wiwɔ, wi tsə bəh wi nya i nih wi.
12 Bwa bə Jɔn bə mbaŋ tsə dzɔ wini wi Jɔn ka ləə, ka tsə fuku ntum wiwɔ i
Jisɔs.

Jisɔs saaŋ bəni bənchuku bəte
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jɔn 6:1-14)

13 Jɔbi wə Jisɔs nĭ wɔkɔ gia yə yi num bəh Jɔn, ka liə i ŋgwuki mə baka gwu
tsə i di biə bəni nĭ kɔkə fɛiŋ. Ayakalə, mbaŋ wi bəni wɔkɔ, ka buku i kikwili wə
nyani bəh gvu biəli wi.
14 Jɔbi wə Jisɔs nĭ tsə buku fɛiŋ kpa, wi yɛiŋ mbaŋ wi bəni lə maaa. Ayaka
nshɛiŋ kwa wi bəh bɔ, wi ka chukuki bəni bə bɔ nĭ gwɛiŋki.
15 A bə́ num i fijɔbi, bwa bu bə mbaŋ dza dzə yɛiŋ wi ka dzaka i wi a, “Fa kɔ
i chwa, num jɔbi tsə lɔ, dzâka a mbaŋ wi bəni bələ tsâ i kikwili ki kɔmsini wə i
tâŋ dzɛiŋ bibɔ.”
16 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Bɔ kaŋaki kə i nyə. Mbɛiŋ mwi nyâ bɔ bəh dzɛiŋ bɔ
dzĭ.”
17 Bɔ chukuli i wi a, “Buku kaŋaki a chɔkɔ yi blɛd yite bəh bwɔ́kɔ yifa shəŋ.”
18 Wi dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ dzâ nyâ i mih.”
19 Bɔ dzə nya, wi ka dzaka a mbaŋ wi bəni bəwɔ numyi kuku i mfwaŋ wə.
Wi dzɔ chɔkɔ yi blɛd yə yite bəh bwɔ́kɔ yifa yə, tsɛiŋ yaka i bɛiŋ, nya kiyɔŋni i
Nyɔ, ka gbɛyi chɔkɔ yiwɔ ka nya i bwa bu bə mbaŋ, bɔ gaa i mbaŋ wiwɔ.
20 Bəni bəchi dzi fwuli. Bwa bə Jisɔs bə mbaŋ ka juŋni biŋka biə bi nĭ bɛsi bi
jikə i káh wə jwəfi ntsɔ yifa.
21 Bəni bà bɔ nĭ dzi biɛiŋ bidzini biwɔ a nĭ kɔ bənyuku ka bənchuku bəte, na
ka bə faaki bəkaŋa bəh bwa.

Jisɔs nyani i mwi bɛiŋ
(Mak 6:45-52; Jɔn 6:15-21)

22 Jisɔs ka dzaka i bwa bu bə mbaŋ a bɔ lĭə i ŋgwuki mə ma bɔ dâŋki tsâki i
ninshiŋ i kiwuŋ kidɔkɔ kəyaka wə, a ŋgaiŋ baaŋ bɔni i mbaŋ wi bəni wə ka bɔ
kwɛki.
23 Si wi ni baaŋ ka bɔni i bɔ, ka dza yaka i ŋkwuŋ bɛiŋ a wi mbɔŋ i tsa. Biŋ
jii, wi kɛiŋ fɛiŋ a wi mbɔŋ.
24 Ayakalə, a nĭ kɔ i jɔbi wiwɔ wə, ŋgwuki wiwɔ nĭ kɔ num wi liə tsə i bɔkɔ
kintəəŋ nanu, bɔkɔ fiəli bəh wi, kɔm fiəkə nĭ dzəki i bɔ nshiŋ chini ŋgwuki wiwɔ.
25 Ayaka a num asi chɔkɔ wɔɔki dzəki, Jisɔs nyə ka dzəki i bɔ wə nyani dzə i
mwi bɛiŋ.
26 Bwa bu bə mbaŋ ka yɛiŋ wi si wi nyaniki dzəki i mwi bɛiŋ, ndzaŋ kwa bɔ.
Ayaka bɔ ka dzakaki a, “Akɔ ŋkwusa.” Bɔ ka wiliki bəh ŋga lwa.
27 Akisəkə Jisɔs ka dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ kâŋa shɔ́m yimbɛiŋ, akɔ mih. Mbɛiŋ
ma lwâki.”

28 Bita dzaka i wi a, “Bah a kabə num wɔ, wɔ dzâka ma mih tə nyâni dzâ i
mwi bɛiŋ i dzə i wɔ wə.”
29 Jisɔs dzaka i wi a, “Dzâ la.” Bita ka buku i ŋgwuki mə ka nyaniki tsəki i
mwi bɛiŋ i Jisɔs wə.
30 Si wi nǐ nyaniki tsəki yakadəiŋ, wi ka yɛiŋ si fiəkə fəki, wi bà lwa, ka yisi i
miniki i mwi mə. Si wi ni miniki shiki yakadəiŋ, wi ka də bwili a, “Bah gâmti
mih!”
31 Akisəkə Jisɔs ka nani tsə tsɛiŋ ka kaŋa wi dzaka i wi a, “Ɔ ɔɔ, mbum wa
sɛiŋniki lə na bəh ŋga! Wɔ si məŋníki kɔm nə?”
32 Bɔ wi ka yaka liə i ŋgwuki mə, fiəkə yiwɔ ka kpichumi.
33 Bwa bu bə mbaŋ bà bɔ nǐ kɔ i ŋgwuki mə ka nya ŋkɔksi i wi dzaka a, “Ŋkɔŋ,
wɔ kɔ Waiŋ Nyɔ.”

Jisɔs chuku bəni bə jwɛ́iŋ i Genesalet
(Mak 6:53-56)

34 Bɔ daŋ bɔkɔ yə buku tsə i kimbu ki Genesalet wə.
35 Bəni bə fɛiŋ yɛiŋ kiə wi, ka faaŋ ntum i bimbu biwɔ wə bichi, bəni ka dzəki
bəh bəni bə jwɛ́iŋ bəchi i Jisɔs,
36 bɔ tsa wi a wi bêe ma bɔ kôm shəŋ a jəŋ wi wimbuŋ. Ayaka bɔ bəchi bà bɔ
nǐ kɔmki wi, ka bəniki.

15

Kɔm nəni ki kwili bəh gia yi Nyɔ
(Mak 7:1-13)

1 Bəfalasi bəh bəni bədɔkɔ bà bɔ nǐ laniki bənchi bə Nyɔ, nyə i Jɛlusalɛm dzə
i Jisɔs ka bikə i wi a,
2 “Akɔ kɔm nə wə bwa ba bə mbaŋ bəkəliki nəni ki kwili ki bətii bəbuku bə
kikpu wə a? Bɔ si wɔkɔ kə kaŋ i dzəh yə nchi nəŋki ka bɔ dzi.”
3 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Akɔ kɔm nə wə mbɛiŋ bwiŋki fimbɛiŋ bənchi bə Nyɔ,
mbɛiŋ biəli num lɔ nəni kimbɛiŋ ki kwili a?
4 Mih dzakaki yələ, kɔm Nyɔ nǐ kɔ wi dzaka lɔ a, ‘Kôksi ba wa bəh nih wa.’
Chu dzaka tə a, ‘Mi ka tɔyi ba wi nabə nih wi, bə wôɔ tôkɔ wəmaka mi.’
5 Ayakalə, mbɛiŋ dzaka yimbɛiŋ a, ‘Mi ka dza dzaka i ba wi nabə nih wi a,
“Fiɛŋ fiə wɔ si kɔ i kwati i mih, mih nya lɔ i Nyɔ,” ’
6 yaka kɔ wi kɔkə i chu kɔksi ba wi nabə nih wi i dzɔ fiɛŋ fiwɔ i nya i bɔ. Akɔ
alə si mbɛiŋ biəliki nəni kimbɛiŋ ki kwili, fə a gia yi Nyɔ fiəni chu gia yi kilɔlɔ.
7 Bəni bà bɔ dzakaki chi fə chi! Gia yə mi wi ntum wi Nyɔ Isaya nǐ dzaka
kɔm mbɛiŋ kɔ na ŋkɔŋ, si wi nǐ dzakaki a,
8 ‘Bəni bələ kɔksiki mih a dzu yi dzaka wə,
shɔ́m yibɔ num na i dzəh yi dəəŋ i mih wə.
9 Ntsa wibɔ i mih kɔ a wi kilɔlə,
kɔm bɔ dzɔ gia yə a kwakaki bəni lani a, akɔ bənchi bəŋ.’ ”

Fiɛŋ fiə fi kɔ i bəkəli mi
(Mak 7:14-23)

10 Jisɔs bi dza bɔɔŋ mbaŋ wi bəni bɔ dzə, ka dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ wôkɔli ndzɔŋ
nalə.
11 Fiɛŋ fiə fi liəki i dzaka ki mi wə, si bəkəli kə mi. Akɔ num fiə fi bukuki
bukuni i dzaka ki mi wə, fikɔ i bəkəli wi.”
12 Bwa bə Jisɔs bə mbaŋ dza dzə dzaka i wi a, “Wɔ kiəki lə a Bəfalasi si wɔkɔ
gia yə wɔ si dzakaki ayaka yi lɔ bɔ a?”

13 Jisəs chukuli i bə a, “Na winaiŋ kpɛiŋ wə Ba wuŋ wə wi kə i bɛiŋ nĭ ka yəə
dəkə bə bi baa lə wi.
14 Mbɛiŋ dâli kəm bə bə, bə kə bimfəkə bi chusiki dzəh i bəni. Kimfəkə ka
chusiki dzəh i kidəkə, bə bəchi ni tsə gbəyi i fəŋ mə.”
15 Bita dzaka i Jisəs a, “Fûku bâiŋsi i buku gia yə ndi wələ dzakaki.”
16 Jisəs bikə a, “Yaka mbɛiŋ tə wəkəki kiəki kə gia a?
17 Mbɛiŋ kiəki kə a biɛiŋ bichi biə bi liəki i dzaka ki mi wə bi shi i təə wi wə
bi si fiəni buku bukuni a?
18 Ayakalə, fiɛŋ fiə fi bukuki i dzaka ki mi wə, fi nyəki dzəki num i wi shəm.
Akə fiɛŋ fiə fi kə i bəkəliki mi.
19 Fi si nyə num i shəm mə, na ka mi kaŋaki kiŋkwaka kichu, ka wi wəə mi,
dzə kpə mi nabə nyum mi, təkəli, chwə, beeŋ nsaka wi ntəkə nabə i bəkəli yɛli
wi mi.
20 Yələ kə gia yə yi kə i bəkəli mi. Ayakalə, i dzi maka bə wəkə kaŋ kəkə i
bəkəli mi.”

Miŋkpaŋa widəkə a num mi wi tumi jiə shəm yi i Jisəs
(Mak 7:24-30)

21 Jisəs ni dza fɛiŋ baka gwu ka tsə i kimbu ki Taya bəh ki Sidən wə.
22 Ayakadəiŋ, yi dzə num a miŋkpaŋa widəkə i Kanan nĭ kələ fɛiŋ, wi nyə dzə
yɛiŋ Jisəs, də i wi a, “Ɔ Bah, waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit, kwasi nshɛiŋ i mih. Waiŋ wuŋ
wi kpaŋni kə chinda wi ŋkpɛli widəkə njiŋsiki wi na bəh ŋga.”
23 Ayakalə, Jisəs wəkə, nəki dzaka kə gia yidəkə. Bwa bu bə mbaŋ kini dzə
tsa wi dzaka a, “Dzâka a miŋkpaŋa wələ dzâ nyô. Kəm wi biəliki bukumbɛiŋ
wi də nya ŋgəkə.”
24 Jisəs chukuli a, “Bə nĭ faaŋ mih num i bəni Islae shəŋ bà bə kə ka shwáŋ
yə yi nyə ka njiŋki tsəki.”
25 Ayakalə, miŋkpaŋa wiwə ka tum binyu i Jisəs nshiŋ dzaka a, “Bah, gâmti
mih.”
26 Jisəs chukuli i wi a, “Yi ndzəŋki kə i dzə dzɛiŋ bi bwa i ləə i bíə.”
27 Miŋkpaŋa wiwə dzaka a, “Akə ŋkəŋ Ba wuŋ. Ayakalə, jəbi wə tikwili si dzi,
bíə si bəŋyi lə biŋka biə bi si gbəyi.”
28 Jisəs ka chukuli i wi a, “Ɔ miŋkpaŋa wələ, mbum wa ləkəki lə. Ma yi num
i wə asi wə kəŋki.” A fɛiŋ wə waiŋ wiwə bənih.

Jisəs saaŋ bəni bənchuku bənaa

29 Jisəs bi dza nyə fɛiŋ ka tsəki, tsə daŋsi i kəmsi tsə i kinchwə kimbum ki
Galili wə, ka yaka tsə i ŋkwuŋ bɛiŋ, shinum fɛiŋ.
30 Mbaŋ wi bəni widuli ka juŋni dzə i wi kpəŋ lə maaa. Bədəkə nĭ dzəki bəh
bəni bà bə nĭ gbəki nyaniki, bəh bà bə nĭ kaŋaki bəŋgəkə i gwu wə, bəh bà bə nĭ
kə bimfəkə, bəh bà bə nĭ kə binchini, bəh bə jwɛ́iŋ bədəkə bəduli. Si bə nĭ dzəki
bəh bə yakadəiŋ, nəsi i wi nshiŋ wi chuku bə.
31 Mbaŋ wiwə ka num bəh ŋkaŋyi si bə nĭ yɛiŋki binchini dzaka, bəni bà bə
nĭ kaŋaki bəŋgəkə i gwu wə bənih, bəŋgbə nyani nyani tə chəŋ, bimfəkə yɛiŋ
di. Bə tum bikum bi Nyə wi bəni bə Islae.
(Mak 8:1-10)
32 Jisəs ka bəəŋ bwa bu bə mbaŋ bà dzaka i bə a, “Mih kwasiki lə nshɛiŋ i
mbaŋ wələ, kəm bə num bəh mih i kaŋ yitali wə, fiɛŋ fiə bə kə i dzi kəbi. Mih
kəŋki kə i bee bə, a bə tsəki bəh dzəŋ, kəm bə kələ i tsə gbəyi kəm dzəŋ i dzəh.”
33 Bwa bu bə mbaŋ bikə i wi a, “Buku ki dzəki faiŋ biɛiŋ bidzini i fa chwa
biə buku kə i saaŋ ŋkaiŋni wi mbaŋ wi bəni bələ yɛiŋ a?”

34 Jisɔs bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ kaŋaki chɔkɔ yi blɛd yi maiŋ?” Bɔ chukuli a, “Yi kɔ
nanitaŋ bəh mibwɔkɔni midɔkɔ twɛsi.”
35 Jisɔs ka dzaka a mbaŋ wi bəni bəwɔ nûmyi i kuku.
36 Bɔ numyi, wi dzɔ chɔkɔ yi blɛd yə nanitaŋ bəh bwókɔ yə, nya kiyəŋni i Nyɔ,
ka gbɛyi nya i bwa bu bə mbaŋ, bɔ gaa i bəni bəwɔ.
37 Mi wichi dzi fwuli. Bɔ ka juŋni biŋka biə bi nĭ bɛsi, bi jikə káh nanitaŋ.
38 Bəni bà bɔ nĭ dzi, a nĭ kɔ bənyuku bənchuku bənaa, na ka bə faaki bəkaŋa
bəh bwa.
39 Wi ka bee mbaŋ wiwɔ bɔ kwɛ. Wi liə i ŋgwuki mə tsə i kimbu ki Magadan
wə.

16

Bəni bədɔkɔ ka nəŋki a Jisɔs fə gia yi kaŋyini (Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

1 Bəfalasi bəh Bəsadusi nĭ dza dzə i Jisɔs, i məmsi wi, ka dzakaki a wi fə̂ gia
yə yi chusiki ŋga biə bi nyə i bɛiŋ.
2 Jisɔs dzaka i bɔ a, “Jɔbi wə asi num i fijɔbi bɔɔli bɔkɔ, mbɛiŋ ka dzakaki a,
‘Biŋ ni buku ndzɔŋ lə’, kɔm mbɛiŋ si yɛiŋ bɔɔli bɔkɔ.
3 Ayaka jɔbi wə asi num kinchɔŋɔchɔŋɔ bɔɔli bɔkɔ num bikwu baŋ, mbɛiŋ
ka dzakaki a, ‘Dzaŋ yi fiəkə yiləkəli ni numki lə daiŋ’, kɔm mbɛiŋ si yɛiŋ si bɔɔli
bɔkɔki num bikwu baŋ. Mbɛiŋ kiəki i tsɛiŋ bɔɔli i kiə si biŋ ni num, ayakalə
akɔ kɔm nə la mbɛiŋ kiəki kə bənchəsi bà bɔ chusiki gia yə yi numki i jɔbi wi
liə wə a?
4 Ŋgɔkɔ wichu wə wi bee Nyɔ ka fiəni chu aka miŋkpaŋa wi tɔkɔlini, nəŋki
gia yə yi chusiki ŋga biə bi nyə bɛiŋ. Mih ni chusi kə gia yidɔkɔ i ŋgɔkɔ wələ a
kɔbi a yi mi wi ntum wi Nyɔ Jɔna.” Si wi dzaka yakadəiŋ ka bee bɔ, dza nyə.

Jisɔs təfi bwa bu a bɔ tô̂kniki kɔm nəni ki Bəfalasi bəh ki Bəsadusi (Mak 8:14-21)

5 Jɔbi wə bwa bə mbaŋ bə Jisɔs nĭ daŋ buku i kiwuŋ kəyaka wə ka kwaka a
bɔ si dali i dzɔ blɛd.
6 Jisɔs ka bi dza dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ tô̂kniki chu dzɔ jɔbi kɔm bəh dzɔɔŋ yi
Bəfalasi bəh yi Bəsadusi.”
7 Bwa bu bə mbaŋ yisi i dzakaki a bɔ bɔ kɔm gia yiwɔ, dzakayi a, “Wi dzakaki
gia yi dzɔɔŋ yələ lə kɔm bukumbɛiŋ si ka dzə dəkə bəh blɛd.”
8 Jisɔs kĭə gia yə bɔ dzakaki kɔm yi ka dzaka a, “Ɔ ɔɔ bəni bə kimbum ki twɛsi
bələ! Kɔm nə mbɛiŋ dzakaki a mbɛiŋ mbɛiŋ kɔm a mbɛiŋ kaŋaki kə blɛd a?
9 Mbɛiŋ kɛiŋki ki yɛiŋ kə gia a? Mbɛiŋ yiŋtiki kə chɔkɔ yi blɛd yite yə bəni
bənchuku bəte ni dzi a? Biŋka biə mbɛiŋ ni juŋni a ni kɔ káh yimaiŋ a?
10 Mbɛiŋ chu yiŋtiki kə tə chɔkɔ yi blɛd nanitaŋ yə bəni bənchuku bənaa si
dzi a? Mbɛiŋ si juŋni biŋka biə bi buku káh yimaiŋ a?
11 A fə nə mbɛiŋ si ka kiə dəkə a mih si dzakaki kə kɔm blɛd a? Mih chu
dzakaki i mbɛiŋ a mbɛiŋ dzô̂ki jɔbi kɔm bə dzɔɔŋ yi Bəfalasi bəh yi Bəsadusi.”
12 Si wi dzaka yakadəiŋ bɔ ka kiə a wi si dzakaki kə a bɔ dzɔ jɔbi kɔm dzɔɔŋ
yə bə si fuŋni i blɛd wə, a wi si dzakaki kɔm nlani wi Bəfalasi bəh wi Bəsadusi.

Bita fuku baiŋsi a Jisɔs kɔ Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka (Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

13 Jɔbi wə Jisɔs nĭ tsə buku i kimbu ki tumi ki Kaysalia Filibi, ka dza bikə i
bwa bu bə mbaŋ a, “Bəni dzakaki a mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi akɔ ndə a?”

14 Bɔ chukuli i wi a, “Bəni bədəkɔ dzakaki a wɔ kɔ Jɔn Njulibəkɔ, bədəkɔ a Ɛlaja, ayaka bədəkɔ dzakaki a wɔ kɔ Jɛlimia yuwidəkɔ a wɔ kɔ mi wi ntum wi Nyɔ widəkɔ.”
15 Wi bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ dzakaki yimbɛiŋ a mih kɔ ndə a?”
16 Samən Bita chukuli a, “Wɔ kɔ Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka, wə Waiŋ Nyɔ, Nyɔ wə wi kaŋaki nəni.”
17 Jisɔs chukuli i wi a, “Samən waiŋ Jɔna, ndzəŋni bimbum kɔ i wɔ, kɔm gia yələ ka fuku dəkə mi wiwɔm i wɔ, a fuku Ba wuŋ wə wi kɔ bɛiŋ i wɔ.
18 Mih fukuki i wɔ a wɔ kɔ Bita,* a num i biaŋa wələ wə mih bi maaki kijuŋni kəŋŋ ki bəni bə bumni yɛiŋ. Ayaka ŋga bi kpi bi ma gaka kijuŋni kiwɔ.
19 Mih ni nya lə biŋ'wɛli bi ŋkuŋ bi bɛiŋ i wɔ. Gia yə wɔ ni kaŋa i fa kuku, yaka kɔ bə kaŋa lɔ i bɛiŋ. Gia yə wɔ ni shwa i fa kuku, yaka kɔ bə shwa lɔ i bɛiŋ.”
20 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, ka lansi kiŋ i bwa bu bə mbaŋ a kiə bɔ ki məm kə i fuku yi i mi a ŋgaiŋ kɔ Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka.

Jisɔs fuku kɔm ŋkaiŋni wi kpi wə wi bi kpi (Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

21 I yisi i jɔbi wiwɔ wə, Jisɔs ka yisi i chusiki i bwa bu bə mbaŋ a ŋgaiŋ kaŋaki i tsə i Jɛlusalɛm. Ŋgaiŋ tsə yɛiŋ bəŋgəkə bəduli i kaŋ yi bəni bà bɔ sakaki tumi bəh bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ. Bɔ ni wɔɔ lə ŋgaiŋ, i buku i kaŋ yitali wə ma ŋgaiŋ bi fiəni dza i kpi wə.
22 Bita ka dzɔ wi, bɔ wi baka gwu. Wi ka yisi i yɔliki i wi, i gia yiwɔ wə, wi dzaka a, “Bah, Nyɔ bâŋ dzəh yiwɔ. Gia yələ bi môm kə i nûm bəh wɔ.”
23 Jisɔs fiəni gwu dzaka i Bita a, “Fiəni mih chɛiŋ Satan! Wɔ yɛiŋki gia ka mi wiwɔm. Wɔ yɛiŋki kə si Nyɔ yɛiŋki.”
24 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, ka dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, “Mi wə wi nəŋki i num mi wuŋ wi mbaŋ, wi kaŋaki i nâiŋ gwu yi, i gĩŋ kintasi ki i bǐəliki mih.
25 Mbɛiŋ kǐəki a mi wə wi təkniki bəh nəni ki a wi ma laksi wi bi laksi lə. Ayakalə, mi wə wi laksi nəni ki kɔm bə mih bi kwatiki lə nəni.
26 Bə ka juŋni mbi wələ wichi, nya i mi, a wi dzi, wi num i laksi nəni ki, ma mbee wiwɔ bi numki na nə? Ma a, akɔ na finə mi kɔ i təiŋ fwu wi yɛiŋ na?
27 Mbɛiŋ kǐə a mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi dzəki bəh bəchinda bu i mbum bi Ba wi wə, wi ka bi gɔm mi wichi i nɔm wə wi fə.
28 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, bəni bədəkɔ kələ fa bɔ kɔbi i bi musi kpi maka bɔ yɛiŋ mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi si wi dzəki bəh ŋkuŋ bi.”

17

Jisɔs chusi mbum bi biə wi nǐ kaŋaki i bɛiŋ (Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

1 Asi kaŋ nǐ tsə yisɔ, Jisɔs dzɔ Bita bəh Jɛm bəh Jɔn waiŋnih Jɛm bəh bɔ yaka i ŋkwuŋ wi dəəŋ widəkɔ bɛiŋ, ka numki fɛiŋ a bɔ bɔ.
2 Bɔ dzaka a bɔ tsɛiŋ, yɛiŋ num kimbwəsi ki kwuni i bɔ nshiŋ, shi bi baiŋ ŋwayi aka wɔŋ, bəmbuŋ bu fuku tə mwayi alə mwaŋmwaŋmwaŋ.
3 Yi dzə num a Muses bəh Ɛlaja təkəli tumbuku i bɔ nshiŋ, ka dzakaki bɔ bəh Jisɔs.
4 Bita dza təkəli dzaka i Jisɔs a, “Bah, yi si ndzəŋki lə a bukumbɛiŋ numki fa. Wɔ kabə kɔŋ ma mih ni maa bitaŋ bitali, kidəkɔ numki ŋka, kidəkɔ num ki Muses, kidəkɔ num ki Ɛlaja.”

* **16:18** Yɛli wələ a Bita kɔ a, “Təh”.

5 Asi wi nĭ kɛiŋki wi dzaka, yi dzə num a bikwu bi fuku lə buuu nyə dzə baŋ
bɔ, ja ka dzaka i bikwu biwɔ kintəəŋ a, “Wələ kɔ Waiŋ wuŋ wi shɔm. Mih kɔ
bəh kinsaŋli nalə kɔm wi. Mbɛiŋ wɔ̂kɔki num i wi.”
6 Jɔbi wə bwa bu bə mbaŋ wɔkɔ ja yiwɔ ndzaŋ kwa bɔ, bɔ gbɔyi bəh bishi i
kuku.
7 Ayakalə, Jisɔs tsə ka kɔm bɔ ka dzaka a, “Mbɛiŋ dzâyi bɛiŋ. Kiə mbɛiŋ ki
lwâ kə.”
8 Jɔbi wə bɔ nĭ dzasi dzákəh yibɔ i bɛiŋ na chu yɛiŋ mi widɔkɔ fɛiŋ a kɔbi a
Jisɔs shəŋ.
9 Si bɔ nĭ nyə i ŋkwuŋ wiwɔ bɛiŋ ka shiki dzəki, Jisɔs kiŋ i bɔ a, “Kiə mbɛiŋ ki
fûku kə gia yə dzákəh yimbɛiŋ si yɛiŋ i mi, maka mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi dza
i kpi wə.”
10 Bwa bu bə mbaŋ bikə i wi a, “Akɔ kɔm nə wə bəni bà bɔ laniki bənchi
dzakaki a Ɛlaja kaŋaki i bi yisi dzə i Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka a?”
11 Jisɔs chukuli a, “Akɔ ŋkɔŋ, Ɛlaja kaŋaki i bi yisi dzə i kɛiŋsi gia yichi.
12 Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a Ɛlaja dzə lɔ, ayaka bə nəki kiə kə wi, bə fə
bəh wi asi bə kɔŋki. Yi kɔ a liŋ asi mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi yɛiŋki ŋgəkə i bɔ
kaŋ.”
13 Si wi dzaka yakadəiŋ, bwa bu bə mbaŋ ka kiə a wi dzakaki kɔm Jɔn
Njulibɔkɔ.

Jisɔs chuku waiŋ widɔkɔ wi nĭ gbɔki bəh kiŋgbɔ
(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

14 Jɔbi wə Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ shi dzə i di biə mbaŋ wi bəni nĭ kɔ. Mi
widɔkɔ dza dzə tum binyu i Jisɔs nshiŋ, ka dzaka i wi a,
15 “Bah, kwâsi nshɛiŋ i waiŋ wuŋ wi nyukuni wələ. Wi gwɛiŋki bəh jwɛiŋ
yi kiŋgbɔ, wi wɔkɔ ŋgəkə na bəh ŋga. Wi si fə wi dza gbɔ i fitɔŋ, jɔbi widɔkɔ wi
dza gbɔ i mwi mə.
16 Mih si dzə bəh wi i bwa ba bə mbaŋ bɔ məmsi wɔkɔ məŋ i chuku wi.”
17 Jisɔs dzaka a, “Ɔɔɔ! Ŋgɔkɔ wi kilɔlɔ wələ, wi ka jiə dəkə shɔm i Nyɔ. Mih bi
numki bəh mbɛiŋ i tsə buku dəiŋ na? Mih ni kaŋa shɔm bəh mbɛiŋ i tsə buku
dəiŋ na? Mbɛiŋ dzâ nyâ waiŋ wiwɔ i mih fa.”
18 Bɔ dzə bəh wi, Jisɔs kaŋyi chinda wi ŋkpɛli wə wi nĭ kɔ i waiŋ wiwɔ mə wi
buku, wi ka bɔnih akisəkə.
19 Bwa bə Jisɔs bə mbaŋ dza tsə i wi i jum wə jum wə, bikə i wi a, “Akɔ kɔm
nə wə buku si məmsi wɔkɔ məŋ i bwili chinda wi ŋkpɛli wiwɔ a?”
20 Wi chukuli i bɔ a, “Akɔ kɔm kimbum kimbɛiŋ kɔ kinchiŋ. Mih fukuki ŋkɔŋ
i mbɛiŋ a, asi kɔ a mbɛiŋ kaŋaki kimbum ki sɛiŋni aka mintam* mi ntətɔ, ma
mbɛiŋ kɔlə i dzaka i ŋkwuŋ wələ a wi muku fa wi tsə num fi, ma wi ni muku,
gia yidɔkɔ ma ni numki yə yi kɔ i gaka mbɛiŋ.
21 [Ayakalə, ŋkaiŋni wi chinda wi ŋkpɛli wələ kɔkə i buku i mi wə a kɔbi a i
ntsa wə bəh mbam wi dzaka.] ”†

Jisɔs chu dzaka kɔm ŋkaiŋni wi kpi yə wi bi kpi
(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

22 Si Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nĭ juŋni i Galili, wi dzaka i bɔ a, “Mi wə yɛli
wi kɔ Waiŋmi bə kaŋaki i nya wi i kaŋ yi bəni wə,
23 bɔ ni wɔɔ wi, i kaŋ yitali wə, wi ni fiəni dza i kpi wə.” Si bɔ wɔkɔ yakadəiŋ,
gwu bəhyi bɔ nalə.

---

* **17:20** Mintam mələ kɔ i já yi Ŋkali wə a, “mustard”. † **17:21** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ biə bə nĭ yisi nyaka gia yi Nyɔ yɛiŋ kaŋaki kə di biələ.

Kɔm kpɔ wi lɔɔni kiŋwakti i juŋ yi fəni yi gia mə

24 Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nǐ tsə buku i Kafanaum, bəni bà bɔ nǐ kwaki
kiŋwakti ki juŋ yi fəni yi gia dzə yɛiŋ Bita ka bikə i wi a, “Mi wimbɛiŋ wi Lanini
si lɔɔ alə kpɔ‡ wi kiŋwakti i juŋ yi fəni yi gia wə a?” 25 Wi bum a, “Aaŋ.” Jɔbi wə
Bita nǐ kwɛ, Jisɔs yisi jiə gia yiwɔ i kuku, bikə i wi a, “Samɔn, wɔ yɛiŋki n'ya a
nə? Bəŋkuŋ bə fa kuku si kwa biŋwakti bəh mintsuti num i bə ndə a? Bɔ si dzɔ
num i bwa bəbɔ ma, i bəni bədzəni a?”
26 Bita chukuli a, “Bɔ si dzɔ num i bəni bədzəni.” Jisɔs dzaka i wi a, “Yaka kɔ
a bwa bəbɔ kaŋaki kə i lɔɔki.
27 Ayakalə, i fə a buku wɔ ma nəŋni shóm yi bəni bələ, tsâ lôɔ ŋgɔlɔ i kinchwɔ
kimbum wə, bwɔkɔ yə wɔ yisi kwa, yâsi dzaka kiwɔ wɔ ni yɛiŋ dzəkəh wi kpɔ
yɛiŋ wɔ dzô wi ma wɔ tsâ nyâ i bɔ i lɔɔ kiŋwakti ki buku wɔ yɛiŋ.”

18

Mi wə wi kɔ mi wimbum i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi bɛiŋ wə
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

1 A jɔbi wiwɔ wə, bwa bə Jisɔs bə mbaŋ dzə bikə i wi a, “Mi wə wi kɔ mi
wimbum tsə bəni bəchi i ŋkuŋ bi bɛiŋ wə akɔ winaiŋ a?”
2 Jisɔs ka bɔɔŋ waiŋ wi nchiŋ tɔm i bɔ kintəəŋ,
3 ka dzaka a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mbɛiŋ ka baaŋ i kwuni i numki
ka bwa bənchiŋ bənchiŋ, yaka kɔ a mbɛiŋ bi lansi liə kə i ŋkuŋ bi bɛiŋ wə.
4 Na ndə wə wi shishi gwu yi i kuku i numki ka waiŋ winchiŋ wələ, wəmaka
mi kɔ mi wimbum i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi bɛiŋ wə.
5 Mi ka dzɔ waiŋ winchiŋ ka wələ i yɛli wuŋ wə, wi dzɔ num mih.”
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)
6 Yi kɔ a, “Na ndə wə wi fə a waiŋ wimu i mbaŋ wi bwa bəŋ bələ kintəəŋ bɔ
jiə shɔm yibɔ i mih fə chu, ma yi ndzɔŋki a bə shu shəŋsi nəkə wimbum i məkə
ki wəmaka mi wə, bə chini shi wi i kinchwɔ kimbum wə.
7 Ŋgəkə wimbum kɔ i bəni bə mbi wələ wə. Kɔm gia yə yi taaŋki bəni bɔ fə
chu bi lansi baaŋ kə i dzə, ayakalə, ŋgəkə wimbum i mi wə wi bi dzəki bəh gia
yiwɔ.
8 Yi kabə num a tsɛiŋ ya nabə gbu wa kabə fəki a wɔ fə chu, wɔ tâiŋ tsɛiŋ
yiwɔ nabə gbu wiwɔ wɔ lôtɔkɔ. Yi ndzɔŋki a wɔ liə i nɔni kə ki bi tsə kaa kə bəh
kinchumni ki tsɛiŋ nabə kinchumni ki gbu, tsə a wɔ kaŋaki tsɛ́iŋ yichi nabə
gvu yichi yi num i dzɔ lɔɔ wɔ i gbuku wə wi bi tsə nyumi kə.
9 Yi kabə num a dzəkəh wa kabə fəki a wɔ fə chu, wɔ kâmbwili lôtɔkɔ. Yi
ndzɔŋki a wɔ bi liə i nɔni kə ki bi tsə kaa kə bəh dzəkəh wimu, tsə a wɔ kaŋaki
dzə́kəh yichi, yi num i bi lɔɔ wɔ i gbuku wimbum mə.”

Ndi kɔm shwaŋ yi lakani
(Luk 15:3-7)

10 “Mbɛiŋ tôkniki, kiə mbɛiŋ ki tsisiki waiŋ widɔkɔ i bwa bənchiŋ bələ wə.
Mih fukuki i mbɛiŋ a, i bɛiŋ bəchinda bə Nyɔ bà bɔ tɔkniki bəh bɔ, bɔ shi kɔ jɔbi
wichi i Ba wuŋ nshiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ.
11 [A mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi nǐ dzə i bwili bəni bà bɔ kɔ bɔ laka lɔ.]*
12 Mbɛiŋ kwakaki a nə? A mi kabə kaŋa shwáŋ gbi, yimu laka yɛiŋ kintəəŋ,
wi ma ni yisi bee yə mbaŋ bwukə ntsɔ bwukə i ŋkwuŋ wə, i tsə yisi nəŋ shwaŋ
yimu yə yi si laka a?

---

‡ **17:24** Kpɔ wələ nǐ kɔ ka kiŋka ki ŋgɔm wi nɔm wi mi i chɔkɔ wə.

* **18:11** A biŋwakti bikpu bədɔkɔ biə bə nǐ yisi nyaka gia yi Nyɔ yɛiŋ kaŋaki kiŋka kələ.

13 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, wi ka ni nəŋ yɛiŋ yi, ma wi ni laŋki kɔm shwaŋ
yiwɔ yimu, tsə yə mbaŋ bwukə ntsɔ bwukə yi si ka laka dəkə.
14 Yi kɔ a liŋ tə si Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ kɔŋki kə a mi wimu i mbaŋ wi
bwa bə nchiŋ bələ laka.

Si mi kɔ i kɛiŋsi gia bəh waiŋnih

15 Waiŋnah ka fə gia yichu i wɔ, tsô yêiŋ wi wɔ fûku ŋgəkə wiwɔ i wi a mbɛiŋ
wi bəfa. Wi ka wɔkɔ gia yə wɔ dzaka, yi numki a wɔ fiəni kwati lɔ waiŋnah.
16 A kabə num a wi kɔŋki kə i wɔkɔli gia yə wɔ dzakaki, wɔ dzô mi wimu
yuwidɔkɔ bəfa mbɛiŋ bɔ fiəni tsə i wi, ka ndzaka wiwɔ wichi ni kwati bəni
bəfa yuwidɔkɔ bətali bà bɔ beeŋki nsaka wiwɔ.
17 Wi ka tsə nəiŋ i wɔkɔli gia yə bə dzakaki, wɔ dzô tsô bəh wi i kijuŋni ki bəni
bə bumni wə. Wi ka nəiŋ i wɔkɔli na i kijuŋni ki bəni bə bumni wə, wɔ dzô wi
ka mi wə wi kiəki kə Nyɔ yudɔkɔ na ka mi wə wi kwaki kiŋwakti.
18 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a Gia yə mbɛiŋ ni kaŋa i fa kuku, yaka kɔ bə kaŋa
lɔ i bɛiŋ. Gia yə mbɛiŋ ni shwa i fa kuku, yaka kɔ bə shwa lɔ i bɛiŋ.
19 Mih chu fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, bəni bəfa i mbɛiŋ kintəəŋ ka bum i gia wə
fa kuku, nywa i ntsa wə, Ba wuŋ wə wi kɔ i bɛiŋ ni fə gia yiwɔ i bɔ.
20 Mbɛiŋ kiəki a di biə bəni bəfa yudɔkɔ bətali ka juŋni i yɛli wuŋ wə, yaka
mih kɔlə i bɔ kintəəŋ."

Ndi kɔm mi wi fwa wə wi ni kwasiki kə nshɛiŋ

21 Bita ka kɔmsi i Jisɔs wə bikə i wi a, "Bah, akɔ kiŋkani kimaiŋ waiŋnih wuŋ
kɔ i fə chu i mih a mih dâlinyaki wi a? Yi kɔlə i tsə buku na kiŋkani nanitaŋ a?"
22 Jisɔs chukuli i wi a, "Mih kɔkə i dzaka i wɔ a, akɔ a kiŋkani nanitaŋ shəŋ.
Akɔ numki mbaŋnanitaŋ kiŋkani nanitaŋ.
23 Akɔ fiɛŋ fiə bə kɔ i fəkəli ŋkuŋ bi bɛiŋ bəh ŋkuŋ widɔkɔ wə wi nǐ nəŋki i sisi
gia yi kpɔ bəh bəni bu bə nɔm kɔm kpɔ wə wi nǐ kɔ i bɔ kaŋ.
24 Asi wi nǐ yisi i tsɛiŋki, bə dzə bəh mi widɔkɔ wi kaŋa fwa yi biba bi kpɔ
bənchuku jwɔfi.
25 Asi wi nǐ kɔkə i gɔm, ŋkuŋ wiwɔ ka dzaka a, bə dzô wi bəh kpə wi bəh bwa
bu i tâsi bəh biɛiŋ bi bichi bə tâŋni, bə dzâ bəh kpɔ wiwɔ i gôm fwa yi yɛiŋ.
26 Si ŋkuŋ dzaka yakadəiŋ, mi wiwɔ gbɔ i wi nshiŋ kwuŋ kaŋ i wi ka dzaka
a, 'Bah, kaŋa shɔm bəh mih, mih ni gɔm lə biɛiŋ bichi.'
27 Nshɛiŋ fə a tikwili wiwɔ bee wi ka dali fwa yiwɔ.
28 Ayakalə, si mi wələ mwi nǐ buku ka tsəki, baŋsi bəh mi wə bəh bɔ nɔmki i
ŋkuŋ, mi wiwɔ kaŋa wi bəh fwa kiba ki kpɔ kimu.† Wi ka kaŋa wi i kindɔŋ wə
dzaka i wi a, 'Gɔm fwa ya.'
29 Mi wi nɔm wiwɔ ka gbɔ tə i wi nshiŋ, ka tsaki wi dzaka a, 'Kaŋa shɔm bəh
mih, mih ni gɔm lə wɔ.'
30 Ayaka wi nəiŋma, dzɔ wi tsə fah i juŋ yi nsəŋ mə a wi numki fɛiŋ i tsə buku
i jəbi wə wi bi gɔmki fwa yiwɔ.
31 Bəni bədɔkɔ bà bəh bɔ nǐ nɔmki ka yɛiŋ gia yə yi num, yi nya bɔ bəh ŋgəkə
nalə. Bɔ ka tsə fuku gia yichi yə yi si num i ŋkuŋ.
32 Ŋkuŋ bɔɔŋ wi wi dzə, wi dzaka i wi a, 'Wɔ kɔ mi wi nɔm wichu. Mih si
dalinya fwa ya yichi kɔm wɔ si kwuŋ kaŋ i mih.
33 Wɔ si kɔkə i bɔŋ kwasi tə nshɛiŋ i mi wə mbɛiŋ bɔ nɔmki asi mih si kwasi
tə i wɔ a?'

† **18:28** Kiba kikpɔ kələ kɔ i já yi Glik wə kɔ ka bədanali gbi wə.

34 Ŋkuŋ bɔksi shɔm, ka nya wi a bə tsô fâh i juŋ yi nsəŋ mə bə châbsiki wi, i
tsô bûku jɔbi wə wi bi gɔmki fwa yi yichi.
35 Ayakadəiŋ, yi kɔ a liŋ asi Ba wuŋ wə wi kɔ i bɛiŋ bi fə tə bəh mi wimu
wimu i mbɛiŋ kintəəŋ, jɔbi wə mi ka dalinya gia yichu yə waiŋnih wi fə i wi
bəh shɔm yi yichi."

19

Nlani kɔm i kɔŋŋ miŋkpaŋa
(Mak 10:1-12)

1 Jɔbi wə Jisɔs nǐ kaasi ndzaka wələ, wi nyə i kimbu ki tumi ki Galili wə, ka
tsə i ki Judea wə, i kiwuŋ ki Bɔkɔ yi Jɔdan wə.
2 Si wi tsə, mbaŋ wi bəni wimbum kwu i wi chɛiŋ, wi chuku bɔ bəchi bə bɔ
nǐ gwɛiŋki fɛiŋ.
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)
3 Bəfalasi dza dzə i wi i məmsi wi, ka bikə i wi a, "Nchi bumki lə a mi kɔlə i
kɔŋŋ kpə wi na i yi naiŋ gia wə a?"
4 Jisɔs chukuli i bɔ a, "Mbɛiŋ ka num fa dəkə gia yə bə nyaka a, 'I kin'yisi wə
mi wə wi nǐ maa bəni nǐ maa bɔ num minyuku bəh miŋkpaŋa' a?
5 Wi nǐ maa yaka ka dzaka a, 'Akɔ kɔm yələ minyuku kaŋaki i bee ba wi bəh
nih wi i chiŋni bəh kpə wi, ma bɔ bəfa bi fiəni num i mi wimu.'
6 Ayakadəiŋ, bɔ chu məŋ bəni bəfa, bɔ kɔ i mi wimu. Yaka yi kɔ a, fiɛŋ fiə Nyɔ
kɔ wi chiŋni lɔ, kiə mi ki mô̂m kə i gâli."
7 Bəni bəwɔ ka bikə i Jisɔs a, "Akɔ kɔm nə wə Muses nǐ dzaka a mi kɔlə i nyâka
kiŋwakti i nyâ i kpə wi ki chusi a ŋgaiŋ bee wi, ka wi bee wi a?"
8 Jisɔs chukuli a, "A nǐ kɔ kɔm kifwu kimbɛiŋ kiləkəli ki nǐ fə ka Muses bee a
mi kɔlə i kɔŋŋ kpə wi. Ayakalə, a kɔkə dəkə yakadəiŋ si yi nǐ kɔ i kin'yisi wə.
9 Mih fukuki i mbɛiŋ a, mi wə wi bee kpə wi ka dzɔ widɔkɔ, a kɔbi a miŋkpaŋa
wiwɔ tɔkɔliki lə i biŋ, ma yi numki a wi fə chu i nɔ bəh miŋkpaŋa widɔkɔ."
10 Bwa bə Jisɔs bə mbaŋ wɔkɔ yi yakadəiŋ ka dzaka i wi a, "A kabə num si
gia yiwɔ kɔ yaka kɔm minyuku bəh miŋkpaŋa, yi ndzɔŋki a mi baaŋ mfih yaka
maka wi liə i ndzɔ miŋkpaŋa wə."
11 Jisɔs dzaka i bɔ a, "A kɔkə dəkə mi wichi wə wi kɔ i bum gia yələ. Akɔ a
bum a bəni bə Nyɔ kɔ wi fə a bɔ bum.
12 Mbɛiŋ kǐəki a bəni bədɔkɔ kɔlə, gwu yibɔ dza kə, num ayaka si bə nǐ bwɔ
bɔ. Ayaka bədɔkɔ kɔ yaka num a fə bəni bəh kaŋ a bɔ numki yakadəiŋ. Bədɔkɔ
num fibɔ yaka num a fə bɔ gwu yibɔ a bɔ numki yakadəiŋ kɔm ŋkuŋ bi bɛiŋ.
Mi wə wi kɔ i bum yələ wi bûm."

Jisɔs jiə kimbəiŋsi i bwa bənchiŋ bənchiŋ wə

13 Bəni dza ka dzəki bəh bwa bəbɔ i Jisɔs a wi jǐəki kaŋ i bɔ fuŋ, bəh i tsâ i bɔ
wə, ayaka bwa bu bə mbaŋ yisi i yəliki i bəni bəwɔ.
14 Jisɔs dzaka mfih a, "Mbɛiŋ bêe ma bwa bənchiŋ dzâki i mih wə. Kiə mbɛiŋ
ki chǐ kə bɔ, kɔm ŋkuŋ bi bɛiŋ kɔ num i bəni ka bələ."
15 Si wi dzaka yakadəiŋ, ka jiə kaŋ yi i bɔ wə ka dza nyə.

Jisɔs bəh mi wimbum
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

16 Yi num a, mi widɔkɔ nǐ dza dzə i Jisɔs, ka bikə i wi a, "Mi wi Lanini, gia
yindzɔŋni yə mih kaŋaki i fə ka mih kaŋa nɔni kə ki bi tsə kaa kə kɔ na nə a?"
17 Jisɔs ka bikə i wi a, "Wɔ bikəki num i mih gia yə yi ndzɔŋki kɔm nə? Mi wi
ndzɔŋni kɔ shəŋ a wimu. Wɔ kabə nəŋ i liə i nɔni kə ki bi tsə kaa kə, wɔ ka jǐəki
bənchi bə Nyɔ."

18 Mi wiwɔ bikə i Jisɔs a, “Bənchi bə Nyɔ kɔ bənaiŋ a?” Jisɔs ka chukuli a,
“Kiə wɔ ki wôɔ kə mi, kiə wɔ ki nô kə bəh kpə mi, kiə wɔ ki chwô kə, kiə wɔ ki
bêeŋ kə nsaka wi ntəkə,
19 Wɔ kôksiki ba wa bəh nih wa, bəh a, wɔ kôŋki mi wə wi kɔ kɔmsi i wɔ kpəŋ
asi wɔ kəŋki gwu ya.”
20 Sumi yiwɔ ka dzaka i wi a, “Bənchi bələ bəchi kɔ num mih ni jiəki lə. A
chu baaŋ finə a?”
21 Jisɔs chukuli i wi a, “Wɔ kabə nəŋki i num mi wə wi ndzəŋki wi bwili fwu,
wɔ tâŋni biɛiŋ biə wɔ kaŋaki, wɔ gâa kpɔ wiwɔ i bə kifuu, wɔ bi ka kwati kiba
num i bɛiŋ. Wɔ ka fə yakadəiŋ wɔ dzô ka bîəliki mih.”
22 Sumi yiwɔ wɔkɔ yakadəiŋ, ka dza ka tsəki num a nshɛiŋ nshɛiŋ, kɔm wi
nǐ kaŋaki lə mbum nalə.
23 Jisɔs ka dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a yi bi ləkə
lə i mi wimbum i liə i ŋkuŋ bi bɛiŋ wə.
24 Mih chu fukuki i mbɛiŋ a, yi bəniki alə i kikum* i liə i dzəŋə yi nsala wə
tsə si mi wimbum kɔ i liə i ŋkuŋ bi Nyɔ wə.”
25 Bwa bə Jisɔs bə mbaŋ wɔkɔ yi yakadəiŋ, ndzaka wiwɔ fumsi bɔ nalə. Bɔ
bikə i wi a, “Yi kabə num yakadəiŋ, ma ndə bi lansi bɔiŋ a?”
26 Jisɔs tsɛiŋ bɔ lə, ka dzaka i bɔ a, “I mi wiwɔm, yələ ləkəki alə. Ayakalə, i
Nyɔ gia yidɔkɔ kɔkə yə yi ləkəki i wi.”
27 Bita dzaka i wi a, “Tsɛiŋ, buku bee bɪɛiŋ bichi ka biəliki wɔ. Buku bi
kwatiki nə?”
28 Jisɔs dzaka i bɔ a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a jɔbi wə mi wə yɛli wi kɔ
Waiŋmi bi numki i kiŋgbɔkɔ kimbum wə i tumi kimfiaŋ wə, mbɛiŋ bələ mbɛiŋ
si biəli mih, bi num lə tə i biŋgbɔkɔ wə jwɔfi ntsɔ bəfa i sakaki chwɔŋbijuŋ bi
Islae biə jwɔfi ntsɔ bəfa .
29 Mi wichi wə wi bee juŋ yi, nabə bwa bə nih wi, nabə jɛ́mi yi, nabə ba wi,
bəh nih wi, nabə bwa bu, nabə kikhə ki, a wi bee kɔm mih, bi kwati lə bəni
bəh biɛiŋ kiŋkani gbi tsə si wi nǐ kaŋaki. Wi bi kwati tə nɔni kə ki bi tsə kaa kə.
30 Ayakalə, bəni bəduli bə bɔ kɔ i ninshiŋ i liə bi numki num i jum wə, bəduli
bə bɔ kɔ i jum wə i liə bi numki num i ninshiŋ.”

20

Ndi kɔm mi wə wi nǐ dzɔ jiə bəni bə nɔm i khə

1 Jisɔs chu dzaka a, “Ŋkuŋ bi bɛiŋ kɔ aka tikwili widɔkɔ wi nǐ buku dza
kinchɔŋɔchɔŋɔ tsə i dzɔ bəni bə nɔm i jiə i wi khə.
2 Si wi nǐ tsə yɛiŋ bɔ, ayaka bəh bɔ ka kɛiŋsi a wi ni gɔm bɔ nchuku nchuku
i chɔkɔ wə.* Wi ka faaŋ bɔ, bɔ tsə ka nɔmki i wi khə.
3 Ayaka jɔbi dzə num ka mbiəŋə bwukə, wi buku tsə yɛiŋ bəni bədɔkɔ bɔ
numyi i bɛiŋ i shibɛiŋ a kilɔlɔ.
4 Wi dzaka i bɔ a, ‘Mbɛiŋ tsô tə mbɛiŋ nômki i mih khə, mih ni gɔm mbɛiŋ
bəh fiɛŋ fiə fi kpɛiŋniki.’ Ayakadəiŋ, bɔ ka tsə.
5 Wi chu buku tsə ka nshichuŋ, ka chu buku ka mbiəŋə mitali dzɔ a bəni bə
nɔm.
6 Ayaka a num ka mbiəŋə mite wə i fijɔbi, wi chu buku tsə yɛiŋ bəni bədɔkɔ
bɔ numyi. Wi bikə i bɔ a, ‘Akɔ kɔm nə mbɛiŋ numyi fa bɛiŋ chɔkɔ bichili a kilɔlɔ
lə a?’

---

* **19:24** Kikum kələ kɔ bə bɔɔŋki i ja yi ŋkali wə a, “camel”.
* **20:2** Nchuku wələ i já yi Glik wə kɔ “denarius” wimu, a num kpɔ wə bə nǐ shiki gɔmki mi yɛiŋ i nɔm wi i chɔkɔ wə.

7 Bɔ chukuli a, ‘Akɔ kɔm mi ka dzɔ dəkə buku i nɔm wə.’ Wi ka dzaka i bɔ a,
‘Mbɛiŋ bɔŋ tsə̂ nə̂mki la i mih khə.’
8 A dzə num i fijəbi, tii khə wiwɔ ka dzə dzaka i fwu wi bəni bu bə nɔm a, wi
bə̂ɔŋ bəni bə nɔm wi gə̂m bɔ, wi yî̂si bəh bəni bà bɔ si dzə i jum wə, i tsə̂ kâasi
bəh bà bɔ si dzə i ninshiŋ.
9 Wi ka yisi i gɔmki. Bəni bà bə nǐ dzɔ i nɔm wə i mbiəŋə mite wə wi gɔm bɔ
nchuku nchuku.
10 Ayaka bəni bà bə nǐ yisi dzɔ i nɔm wə nǐ dzə ka kwakaki a bə ni gɔm lə bɔ
tsə bədɔkɔ bà. Ayakalə, bə gɔm bɔ tə a nchuku nchuku.
11 Bɔ dzɔ ŋgɔm wibɔ yisi i shwiŋyiki tikwili wiwɔ,
12 dzaka a, ‘Bəni bələ wɔ si dzɔ i jum wə bɔ nɔm shəŋ a mbiəŋə wimu wə, wɔ
gɔm buku bɔ a liŋ, num buku si shi fa, ka muki nɔm i chɔkɔ bichili wə wɔŋ
twɛiŋ buku.’
13 Tii khə wiwɔ chukuli i widɔkɔ i bɔ kintəəŋ a, ‘Nsɛiŋ wuŋ, mih ka fə dəkə
gia yichu yidɔkɔ i wɔ. Buku wɔ si ka kɛiŋsi a wɔ ni fə nɔm wələ i nchuku wimu
a?
14 Dzə̂ ŋgɔm wa, wɔ nyə̂. A kɔŋ mih i gɔm bəni bələ bɔ dzə i jum wə a liŋ asi
mih gɔm mbɛiŋ.
15 Mih kaŋaki kə ŋga i fə gia yə mih kɔŋki bəh fiɛŋ fiə akɔ mfiŋ a? Ma kindɔŋ
finiki wɔ kɔm mih baŋyiki kə kaŋ i bəni a?’ ”
16 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, ka gɔksi a, “Akɔ asi bəni bà bɔ kɔ i jum wə i liə bi
numki bə ninshiŋ, bə ninshiŋ num bə jum wə.”

Jisɔs chu dzaka kɔm ŋkaiŋni wi kpi yə wi ni kpi (Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

17 Asi Jisɔs nǐ yakaki tsəki i Jɛlusalɛm, bəh bwa bu bə mbaŋ bà jwɔfi ntsɔ bəfa
num i dzəh, wi baka gwu bəh bɔ, ka dzaka i bɔ a,
18 “Mbɛiŋ wɔkɔli, bukumbɛiŋ yakaki tsəki i Jɛlusalɛm, bə num i tsə nya mi
wə yɛli wi kɔ Waiŋmi i kaŋ yi bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ laniki
bənchi bə Nyɔ, ka bɔ saka wi, bɔ təiŋ nsaka a bə wə̂ɔ wi,
19 bə ni nya wi i kaŋ yi bəni bà bɔ kɔkə Bəju, bə suŋu wi, bə twɛiŋ wi bəh
ŋgaŋa, ka bə baŋŋ wi i kintasi wə, a ni num i kaŋ yitali wə Nyɔ fiəni dzasi wi i
kpi wə.”

Nih Jɔn bəh Jɛm nywa biŋgbəkɔ i bwa bu i Jisɔs (Mak 10:35-45)

20 Ayaka nih bwa bə Sɛbide dza dzə yɛiŋ Jisɔs bəh bwa bu, tum binyu i wi
nshiŋ i nywa fiɛŋ fidɔkɔ i wi.
21 Jisɔs bikə i wi a, “Wɔ nəŋki nə?” Wi chukuli i wi a, “Kâka a, a bi numki i
jəbi wə wɔ bi sakaki ŋkuŋ bia, ma bwa bəŋ bələ bəfa bi nû̂m kɔmsi i wɔ kpəŋ,
widɔkɔ i tsɛiŋ ya yiləkəli wə, widɔkɔ i yi kimiəkə wə.”
22 Jisɔs chukuli i bwa bəwɔ a, “Mbɛiŋ kiəki kə gia yə mbɛiŋ bikəki. Mbɛiŋ
kɔlə i bi mu bwam wi ŋgəkə wə mih bi mu a?” Bɔ chukuli a, “Buku kɔlə i bi
mu.”
23 Wi dzaka i bɔ a, “Nkɔŋ mbɛiŋ bi mu lə bwam wuŋ. Ayakalə, i shinum i
tsɛiŋ yiŋ yiləkəli nabə i yi kimiəkə wə a kɔkə mih i nya i mbɛiŋ. Di biələ kɔ
num i bəni bà Ba wuŋ kɔ num wi kɛiŋsi jiə lɔ i bɔ.”
24 Jəbi wə kiŋka ki bwa bə mbaŋ bə Jisɔs bà jwɔfi nǐ wɔkɔ kɔm gia yiwɔ, shə́m
bɔkɔ bɔ kɔm bwa bəfa bəwɔ.
25 Ayakalə, Jisɔs bɔɔŋ bɔ bəchi, ka dzaka i bɔ a, “Ntə mbɛiŋ kiəki lə a bəni bə
sakani bà bɔ kɔkə Bəju si yaka num i bəni bəbɔ bɛiŋ, bəni bəbɔ bəmbum chusi
ŋga bibɔ num i bɔ bɛiŋ a?

26 Yəmaka kaŋaki kə i numki yakadəiŋ i mbɛiŋ kintəəŋ. Mi wə wi nəŋki i
num mi wimbum i mbɛiŋ kintəəŋ wi kaŋaki i num wə wi nɔmki num nɔmni i
mbɛiŋ.
27 Mi wə wi nəŋki i num mi wi ninshiŋ i mbɛiŋ kintəəŋ, wi kaŋaki i numki
mfa i mbɛiŋ.
28 Yi kɔ a liŋ asi mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi nĭ ka dzə dəkə a bə nômki i wi. Wi
nĭ dzə i nɔmki i bəni, i nya nɔni ki ka n'yɛlih i yɛlih bəni bəduli i kpi wə."

Jisɔs wɛli dzákəh yi bimfəkə bifa
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ ni bukuki i Jɛliku, mbaŋ wi bəni ka kwu i wi
chɛiŋ.
30 Yi num a, bimfəkə bidɔkɔ bifa a num bənyuku, bà bɔ nĭ shiki numki a
dzəh kpəŋ, jɔbi wə bɔ nĭ wɔkɔ a Jisɔs si tsə wə, bɔ ka wamyiki dzakayi a, "Bah,
Waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit, kwâsi nshɛiŋ i buku wə."
31 Mbaŋ wi bəni ka kaŋyi bɔ, dzaka a bɔ bâŋ. Ayakalə, bɔ chu wam tsə a
ninshiŋ, "Bah, Waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit kwâsi nshɛiŋ i buku wə."
32 Jisɔs ka num, bɔɔŋ bɔ, bɔ dzə, wi bikə a, "Mbɛiŋ nəŋki a mih fə nə i mbɛiŋ?"
33 Bɔ chukuli a, "Bah, fâ ma dzákəh yibuku wɛli."
34 Ayaka nshɛiŋ kwa Jisɔs, wi kɔm dzákəh yibɔ. Akisəkə bɔ ka yɛiŋki di, nyə
ka biəliki Jisɔs.

21

Jisɔs liə i Jɛlusalɛm ka ŋkuŋ
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jɔn 12:12-19)

1 Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nĭ kɔmsiki tsəki i Jɛlusalɛm, bɔ tsə buku i kwili
wi Bɛtfajə wə i Ŋkwuŋ wi Kɛiŋ yi Ɔlif wə, wi ka faaŋ bwa bu bə mbaŋ bədɔkɔ
bəfa,
2 dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ tsâ i kwili wi ninshiŋ wəyaka wə. Jɔbi wə mbɛiŋ tsə,
mbɛiŋ ni yɛiŋ nih njakas num bə shu bəh waiŋ wi, num wi num kɔmsi i yi
kpɛiŋ, ma mbɛiŋ shwâli dzâ bəh yi i mih.
3 Mi widɔkɔ ka bikə a mbɛiŋ shwaki yi kɔm nə, mbɛiŋ chukuli a Bah kaŋaki
lə nɔm bəh yi, wi ni bee yi akisəkə mbɛiŋ dzɔ dzə bəh yi."
4 Gia yələ nĭ num i fə a yi dzâ kpêiŋ asi mi wi ntum wi Nyɔ widɔkɔ nĭ fukuki,
dzaka a,
5 "Mi dzâka i kwili wi Sayɔŋ a,*
'Mbɛiŋ tsɛiŋ, Ŋkuŋ wimbɛiŋ si wi dzəki i mbɛiŋ.
Wi kɔ wi shishi gwu yi i kuku,
yaka i njakas wə, a num waiŋ njakas,
yi kɛiŋ yinchiŋ.' "
6 Bwa bə Jisɔs bə mbaŋ ka tsə fə asi wi si dzaka.
7 Bɔ dzɔ dzə bəh njakas wiwɔ tasi bəh waiŋ, jiə bəmbuŋ bəbɔ i yi bɛiŋ, Jisɔs
yaka num i yidɔkɔ bɛiŋ ka tsəki.
8 Mbaŋ wi bəni bəduli ka tɔkɔki tsəki bəmbuŋ bəbɔ i dzəh, bədɔkɔ fakayi cha
yi kɛiŋ tɔkɔ.
9 Mbaŋ wə wi nĭ tsəki i Jisɔs nshiŋ bəh bà bɔ nĭ biəliki wi i jum wə wili a,
"Lilili,† kiŋkɔksi kɔ i waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit wə ɔɔɔ! Ma kimbɔiŋsi ki Nyɔ dzə i mi wə
wi dzəki i yɛli wi Bah wə ɔɔɔ! Lilili, kiŋkɔksi kɔ i Nyɔ wi bɛiŋ wə ɔɔɔ!"

---

* **21:5** Sayɔŋ kɔ yɛli Jɛlusalɛm widɔkɔ. † **21:9** Lilili wələ kɔ i já yi Glik wə a Hɔsanna.

10 Jisɔs tsə buku i Jɛlusalɛm, kwili wiwɔ wichi nəŋni. Ayaka bəni ka kaiŋyiki,
bikəyi a, “Wələ kɔ ndə a?” 11 Mbaŋ wə chukuli a, “Akɔ mi wi ntum wi Nyɔ wə
Jisɔs wə wi nyə i kwili wi Nasali wə i Galili.”

Jisɔs kɔŋŋ bəni bà bɔ ni fəki shi i juŋ yi fəni yi gia yi Nyɔ mə (Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jən 2:13-22)

12 Jisɔs nĭ tsə liə i tɔkɔ wi juŋ yi fəni yi gia yi Nyɔ mə, kɔŋŋ bəni bəchi bà bɔ nĭ
taŋniki bəh bà bɔ nĭ taŋki biɛiŋ, beeŋsi bibaŋ biə bəni nĭ kwuniki kpɔ yɛiŋ, bəh
biŋgbəkɔ bi bəni bà bɔ nĭ taŋniki bibumi.
13 Wi nĭ kɔŋŋki yaka dzaka i bɔ a, “Yi kɔ bə nyaka i kiŋwakti wə, a Nyɔ dzakaki
a, ‘Bə bi bɔɔŋki juŋ yiŋ a juŋ yi tsani.’ Mbɛiŋ ka fiəni yi a yi chu taa wi bəji.”
14 Jisɔs num i juŋ yi fəni yi gia mə, bimfəkə bəh bəŋgbɔ nyani ni dzəki i wi,
wi chuku bɔ.
15 Ayakalə, bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ nĭ laniki bənchi bə Nyɔ ka
yɛiŋ gia yi kaŋyini yə wi nĭ fəki, bəh si bwa bənchiŋ bənchiŋ wiliki i juŋ yi fəni
yi gia mə, dzakayi a, “Lilili, kiŋkɔksi kɔ i waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit wə ɔɔɔ,” bɔ ka bɔksi
lɔ tɔɔ.
16 Bɔ ka bikə i Jisɔs a, “Wɔ wɔkɔki alə gia yə bwa bələ dzakaki a?” Wi chukuli
i bɔ a, “Aaŋ, mih wɔkɔki lə. Yi kɔ a mbɛiŋ ka num fa dəkə gia yə bə nĭ nyaka a,
‘Nyɔ kɔ wi fə kiŋkɔksi kindzɔŋni kə ki kɔ ki tsə bwili fwu a ki bukuki i dzaka ki
bwa bənchiŋ bənchiŋ wə, bəh i dzaka ki bwa bà bɔ kɛiŋki bɔ mah mbɛiŋŋ a?’ ”
17 Jisɔs ka dza nyə bee bɔ fɛiŋ ka buku nyə i kwili wiwɔ kintəəŋ, ka tsə i di bi
Bɛtani wə, nɔ fɛiŋ.

Jisɔs liŋŋ kpɛiŋ wi findəŋ widəkɔ (Mak 11:12-14,20-24)

18 A dzə num kinchwɔŋɔnchwɔŋɔ, asi Jisɔs nĭ fiəniki tsəki i kwili wi
Jɛlusalɛm wə, dzɔŋ wɔɔ wi.
19 Wi yɛiŋ kpɛiŋ‡ widɔkɔ wi num kɔmsi i dzəh, num bə si dzi lə mintam
miwɔ, wi ka tsə fɛiŋ, nəki yɛiŋ kə fiɛŋ fidɔkɔ i yɛiŋ bɛiŋ, wi yɛiŋ a num a bidzɛni
i yɛiŋ wə shəŋ. Ayaka wi ka liŋŋ kpɛiŋ wiwɔ dzaka a, “Kiə mintam bi ma chu
lansi wûm i wɔ wə!” Akisəkə, kpɛiŋ wiwɔ ka kpiyi.
20 Jɔbi wə bwa bə mbaŋ bə Jisɔs yɛiŋ yakadəiŋ, dzaka wɔm bɔ. Ayaka bɔ ka
dzakayi a, “Kpɛiŋ wiwɔ nyani dəiŋ ka wi kpiyi lɔ akisəkə lə a?”
21 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mbɛiŋ ka jiə shɔm i Nyɔ
wə, mbɛiŋ məŋni kə, mbɛiŋ ma ni fə shəŋ a gia yə mih fə i kpɛiŋ wələ. Ayaka
mbɛiŋ ka kɔŋ i dzaka i ŋkwuŋ wələ a, ‘Mûku gwu ya fa ma wɔ tsô gbô i kinchwɔ
kimbum wə,’ ma yi ni num ayaka.
22 Ayaka kɔŋ a numki na finaiŋ fiɛŋ fiə mbɛiŋ nywaki i ntsa wə, ma mbɛiŋ
ni kwati i jɔbi wə mbɛiŋ jiə shɔm i Nyɔ wə.”

Bə bikə di biə ŋga bi Jisɔs nyə yɛiŋ (Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Jisɔs chu fiəni tsə liə i juŋ yi fəni yi gia wə, bətii mfə gia bəmbum bəh bəni
bà bɔ sakaki tumi ki Bəju dzə yɛiŋ si wi laniki bəni, ka bikə i wi a, “Wɔ dzɔ faiŋ
ŋga na ka wɔ fəki gia yələ a? A nya ndə ŋga biwɔ i wɔ a?”
24 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mih tə ki bikəki lə kimbikə i mbɛiŋ. Mbɛiŋ ka chukuli
mih, mih ka ni fuku i mbɛiŋ mi wə wi nya ŋga a mih fâki gia yələ.
25 Jɔn nĭ juliki bəni i bɔkɔ num ŋga biwɔ nyə faiŋ? Bi nĭ nyə i bɛiŋ, ma nĭ nya
mi wiwɔm a?” Si wi bikə yaka, bɔ ka yisi i dzakayiki a bɔ bɔ a, “Bukumbɛiŋ ka

‡ **21:19** Kpɛiŋ wələ nĭ kɔ wə bə nĭ bɔɔŋki i já yi ŋkali wə a, “fig”.

chukuli a bi nǐ nyə i bɛiŋ, wi ni bikə i bukumbɛiŋ a aka fə nə ka bukumbɛiŋ ma bum i Jɔn a?
26 Ayakalə, bukumbɛiŋ kɔkə i chukuli a, ‘A nǐ nya mi wiwɔm,’ kɔm bukumbɛiŋ lwaki mbaŋ wi bəni, kɔm bɔ bəchi nǐ kɔ num bɔ bum a Jɔn kɔ mi wi ntum wi Nyɔ.”
27 Ayakadəiŋ, bɔ ka chukuli i Jisɔs a, “Buku kiəki kə.” Jisɔs ka dzaka i bɔ a, “Yaka mih tə ki fukuki kə i mbɛiŋ mi wə wi nya ŋga biwɔ i mih ka mih fəki gia yələ.”

Ndi kɔm bwa bənyuku bəfa

28 Jisɔs tsə a ninshiŋ bikə a, “Mbɛiŋ kwakaki a nə kɔm yələ? Mi widɔkɔ nǐ kaŋaki lə bwa bənyuku bəfa. Wi nyə tsə i waiŋ wi ninshiŋ wə, dzaka i wi a, ‘Waiŋ wuŋ, lâ tsâ shî nômki i khə daiŋ.’
29 Wi chukuli a, ‘Mih laki kə.’ Ayakalə, wi baaŋ ka fiəni kwuni shɔm yi ka la tsə i fɛiŋ khə.
30 Mi wiwɔ tsə i wi kɔmsini wə ka dzaka tə a gia yə wi si dzaka i wi i ninshiŋ wə. Wi chukuli i wi a, ‘Mih ki laki lə ba wuŋ.’ Ayakalə, wi nəki la kə.
31 I kintəəŋ ki bwa bələ bəfa wə, akɔ winaiŋ wi nǐ fə gia yə ba wi nǐ nəŋki a?” Bɔ chukuli a, “Akɔ wi ninshiŋ wə.” Jisɔs ka dzaka i bɔ a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, bəni bə kwani kiŋwakti bəh bəkaŋa bə təkɔlini si liə tsə lɔ i ŋkuŋ bi Nyɔ wə i mbɛiŋ.
32 Mih dzakaki lə kɔm Jɔn Njulibɔkɔ nǐ kɔ wi dzə chusi dzəhh yi chəŋ i mbɛiŋ, mbɛiŋ nəki bum kə wi, ayakalə bəni bə kwani kiŋwakti bəh bəkaŋa bə təkɔlini bum wi. Ayaka i jɔbi wə mbɛiŋ nǐ yɛiŋ na si bɔ bum yaka, nəki kwuni kə shóm yimbɛiŋ i bum tə i wi.”

Ndi kɔm bəni bà mi nǐ jiə i wi khə
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 Jisɔs chu dzaka a, “Mbɛiŋ chu wɔkɔ ndi widɔkɔ. Mi widɔkɔ nǐ nɔm khə wi mintam wə bə kɛiŋsiki mbi yɛiŋ, ka ta fiəli mbaiŋ, chum kishwa kə bə ni dəŋki mintam mbi buku yɛiŋ, ka maa kibaŋ ki mi wə wi ni chəniki khə wiwɔ, ka jiə bəni i yɛiŋ khə, ka nyə tsə i tumi kidɔkɔ wə.
34 Jɔbi wə bə si kɔh mintam miwɔ dzə kpɛiŋ, wi fâaŋ bəni bu bə nɔm i bəni bà wi nǐ jiə i yɛiŋ khə, a bɔ tsâ dzô mmu mintam.
35 Ayaka bɔ tsə, bəni bà wi nǐ jiə i yɛiŋ khə kwa bɔ, twɛiŋ widɔkɔ, wɔɔ widɔkɔ, tumyi widɔkɔ bəh kitəh.
36 Wi chu faaŋ bəni bə nɔm bədɔkɔ bɔ du tsə bə ninshiŋ bà, bəni bəwɔ chu fə a liŋ asi bɔ si fə bəh bə ninshiŋ bà.
37 Si yəmaka nǐ tsə wi faaŋ num waiŋ wi, kwaka a bɔ ni tsə kɔksi lə waiŋ wi ŋgaiŋ wələ.
38 Ayakalə, wi tsə, bəni bə nɔm bəwɔ ka yɛiŋ wi, dzaka a bɔ bɔ a, ‘Wələ kɔ ndzi kwili wi khə wələ. Mbɛiŋ dzâ ma bukumbɛiŋ wôɔ wi ka bə dzi biɛiŋ bi.’
39 Ayaka bɔ kwa guku buku bəh wi yɛiŋ khə, ka wɔɔ.”
40 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, ka bikə a, “Tii khə wələ jɔbi wə wi bi dzə wi bi fə dəiŋ bəh bəni bəwɔ a?”
41 Bɔ chukuli a, “Wi bi dzə kaasiki lə minyamni miwɔ, wi jiə bəni bədɔkɔ i yɛiŋ khə bà bɔ bi nyaki mmu mintam i jɔbi wi kɔhni wə.”
42 Jisɔs bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ ka num fa dəkə i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a,
‘Təh wə bəni bə maani nǐ nəiŋ,
akɔ wi wə wi nǐ fiəni chu təh wi bu wi juŋ a?
Yələ kɔ mfə wi Bah,
buku ka tsɛiŋki num bəh ŋkaiŋyi’ a?

43 Ayakadəiŋ mih fukuki i mbɛiŋ a, Nyɔ bi dzɔ bwili lə ŋkuŋ bi i kaŋ yimbɛiŋ
wə, wi nya num i kitumi kə ki kɔ i fəki si wi nəŋki."
44 ["Na ndə wə wi bi gbɔki i təh wələ wə, wi mi wiwɔ bi shakyi i biŋka wə,
ayaka təh wiwɔ ka bi gbɔ i mi bɛiŋ, ma wi ni gɔksi wi i kwɔŋɔ wə."]§
45 Si Jisɔs ti ndi wiwɔ yakadəiŋ, bətii mfə gia bəmbum bəh Bəfalasi wɔkɔ, ka
kiə a wi ti kɔm bɔ ŋgaiŋni.
46 Bɔ ka nəŋki i kwa wi, ayakalə, fiəni lwa mbaŋ wi bəni, kɔm mbaŋ wiwɔ
nǐ dzɔki Jisɔs a wi kɔ na mi wi ntum wi Nyɔ.

22

Ndi kɔm bini bi ndzɔ wi miŋkpaŋ wimfiaŋ
(Luk 14:15-24)

1 Jisɔs chu dzaka i bɔ i bəndi wə, widɔkɔ num a,
2 "Bə kɔ i fəkəni ŋkuŋ bi bɛiŋ bəh ŋkuŋ widɔkɔ wə wi nǐ sisi dzini bi ndzɔ wi
miŋkpaŋ wimfiaŋ i waiŋ wi wi nyukuni.
3 Wi faaŋ bəchinda bu a bɔ tsə̂ bə̂ɔŋ bəni bə wi ni laka bɔ i dzini bi ndzɔ wi
miŋkpaŋ wimfiaŋ biələ wə a bɔ dzə̂. Ayakalə, bəchinda bə tsə bəni bəwɔ nəki
dzə kə.
4 Wi chu faaŋ bəchinda bədɔkɔ ka dzaka i bɔ a, 'Mbɛiŋ tsə̂ fûku i bəni bə mih
ni laka bɔ i dzini bi ndzɔ wi miŋkpaŋ wimfiaŋ biələ wə a bɔ wɔ̂kɔ, a mih kɔ mih
kɛiŋsi lɔ dzɛiŋ, ka kum nyám yi bwilini bəh dəmi bi bwa bə nyám. Mih kɛiŋsi
lɔ biɛiŋ bichi, a bɔ dzə̂ bini wə.'
5 Ayakalə, bɔ tsə, bəni bəwɔ chasi bɔ nəki tsə kə. Widɔkɔ la i khə wi wə,
widɔkɔ la shi yi.
6 Kiŋka ki bəni bədɔkɔ kwa bəchinda bədɔkɔ chəbsi bɔ, ka wɔɔyi.
7 Shɔm bɔkɔ ŋkuŋ wiwɔ, wi faaŋ bəni bu bə jum, bɔ tsə laksi bəni bəwɔ bə bɔ
wɔɔyi bəchinda bu, ka kpa kwili wibɔ.
8 Si wi fə yakadəiŋ, ka dzaka i bəchinda bu a, 'Mih kɔ mih kɛiŋsi lɔ dzini bi
ndzɔ wi miŋkpaŋa wimfiaŋ . Ayakalə, bəni bə mih ni laka bɔ kɔkə bəni nalə
kpaaa.
9 Mbɛiŋ tsə̂ i bi ntasi bi dzə́h yichi wə, mbɛiŋ lâka bəni bəchi bə mbɛiŋ ni
yɛiŋ, a bɔ dzə̂ i dzini bi ndzɔ wi miŋkpaŋa wimfiaŋ biələ wə.'
10 Bəchinda bəwɔ ka buku tsə i dzə́h yichi wə, juŋni bəni bəchi bə bɔ ni yɛiŋ,
bəni bə ndzɔŋni bəh bə chu dzə bəh bɔ fɛiŋ. Juŋ yi ndzɔ wi miŋkpaŋa yiwɔ jikə
bəh bəni.
11 Ŋkuŋ dza liə i juŋ yi ndzɔ wi miŋkpaŋa yiwɔ wə i yɛiŋ bəni bə bɔ dzə i dzini
biwɔ wə, ka yɛiŋ mi widɔkɔ wi num maka wi lɔh mbuŋ wi ndzəni wi miŋkpaŋa.
12 Wi bikə i wi a, 'Nsɛiŋ wuŋ, wɔ nyani dəiŋ i liə fa wɔ kaŋa kə mbuŋ wi bini
a?' Mi wiwɔ kpichumi a mɔɔŋ.
13 Ŋkuŋ ka dzaka i bəchinda bu a, 'Mbɛiŋ kâŋa kaŋ yi bəh gvu yi, mbɛiŋ lɔ̂ɔ
wi i biŋ bi jisi wə, i di biə bəni bi dəki dzi jəŋ.' "
14 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, ka dzaka a, "Ma mbɛiŋ kǐəki a Nyɔ bɔɔŋ bəni
bəduli, ayakalə wi sabibwili a twɛsi."

Bə taaŋ Jisɔs kɔm kpɔ wi lɔɔni kiŋwakti
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 Bəfalasi ka nyə tsə kɛiŋsi si bɔ ni fə Jisɔs fini bəh ndzaka ka bɔ kwa wi.
16 Bɔ ka faaŋ bwa bəbɔ bə mbaŋ bəh bəni i mbaŋ wi Ŋkuŋ Hɛlɔd i Jisɔs. Bɔ
tsə dzaka i wi a, "Mi wi lanini buku kiəki lə a wɔ kɔ mi wi ŋkɔŋ, wɔ laniki bəni

§ **21:44** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ biə bə nǐ yisi nyaka gia yi Nyɔ yɛiŋ kaŋaki kə kiŋka kələ.

bəh dzə́h yi Nyɔ biəli ŋkɔŋ. Wɔ si lansi dzɔ kə a mi widɔkɔ kɔ chi chi, kɔm wɔ si lansi tsɛiŋ kə mi kɔm fiɛŋ fiə wi kɔ fi.
17 Fuku i buku i liə gia yə wɔ kwakaki. Nchi bumki lə a bukumbɛiŋ lôɔki
kiŋwakti i Kaysa ŋkuŋ wi Lum, ma bə ma lôɔki a?"
18 Ayakalə, Jisɔs kiə gia yə bɔ finiki bəh yi, ka dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ bəni bələ
mbɛiŋ dzakaki chi fə chi, mbɛiŋ taaŋki mih kɔm nə?
19 Mbɛiŋ dzə bəh kpɔ wə mbɛiŋ si lɔɔ kiŋwakti yɛiŋ mih yɛiŋ." Bɔ dzə bəh
dzəkəh wi kpɔ, nya i wi.
20 Jisɔs bikə i bɔ a, "Fwu wələ bəh yɛli wələ yɛiŋ kɔ wi ndə?"
21 Bɔ chukuli a, "Akɔ wi Kaysa." Wi ka dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ nyâki i Kaysa
fiɛŋ fiə fi kɔ fi Kaysa, mbɛiŋ nyâki i Nyɔ fiɛŋ fiə fi kɔ fi Nyɔ."
22 Si bɔ nǐ wɔkɔ yi yakadəiŋ, dzaka wɔm bɔ. Bɔ ka bee wi ka nyəki a nyəni.

Bə taaŋ Jisɔs kɔm ndza wi kpi
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 A chɔkɔ biwɔ wə, Bəsadusi nyə dzə i Jisɔs wə. Bəsadusi bələ kɔ mbaŋ wi
bəni bə bɔ si dzaka a bəni bi dza kə i kpi wə. Si bɔ dzə, ka bikə i Jisɔs a,
24 "Mi wi lanini, Muses nǐ dzaka a, 'Mi ka kpi wi kaŋa kə waiŋ bəh kpə wi,
waiŋnih wi kaŋaki i nôsi miŋkpaŋa wiwɔ ka bɔ wi bwô bwa i yɛli wi ŋkwu wiwɔ
wə.'
25 I liə, bwa bə mi widɔkɔ nǐ kɔlə nanitaŋ. Wi ninshiŋ bi dzɔ miŋkpaŋa, wi
nyani dzə kpi maka bɔ wi kwati waiŋ, bee kpə wi i waiŋnih wi wi kɔmsini.
26 Yi num ayaka i wi kɔmsini wiwɔ, bəh i shi buku i bə nanitaŋ bəchi.
27 Si yəmaka nǐ tsə miŋkpaŋa wiwɔ bɔŋ kpi.
28 I liə si bɔ bəchi nanitaŋ nǐ kɔ bɔ nɔsi lɔ miŋkpaŋa wiwɔ, a bi numki i chɔkɔ
biə bəni bi dzaki i kpi wə, miŋkpaŋa wiwɔ bi numki kpə ndə a?"
29 Jisɔs chukuli i bɔ a, "Mbɛiŋ kɔ na fikpəŋ bəh ŋga, num kɔm mbɛiŋ kiəki kə
gia yə bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə. Nabə i kiə tə ŋga bi Nyɔ.
30 Ma mbɛiŋ kǐəki a, a bi numki i chɔkɔ biə bəni bi dzayiki i kpi wə, bənyuku
bəh bəkaŋa bi chu chiŋni kə i ndzɔ wi bəkaŋa wə, bəni bi chu nyaki kə bwa
bəbɔ i chiŋni i ndzɔ wi bəkaŋa wə. Bə bi numki aka bəchinda bə Nyɔ i bɛiŋ.
31 Ayaka i dzaka kɔm ndza wə bəni bi dzayiki i kpi wə, mbɛiŋ ka num fa
Kiŋwakti ki Nyɔ i wɔkɔ gia yə wi dzakaki i mbɛiŋ a? Nyɔ nǐ dzaka a,
32 'Akɔ mih Nyɔ wi Ablaham bəh wi Ayjik bəh wi Yakɔb.' Yi num a Nyɔ kɔkə
Nyɔ wi bəŋkwu, wi kɔ Nyɔ wi bəni bəwɔm."
33 Jɔbi wə mbaŋ wə wi nǐ kɔ fɛiŋ wɔkɔ gia yə Jisɔs dzaka, dzaka wɔm bɔ bəh
nlani wi.

Nchi wə wi tsəki bənchi bəchi
(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

34 Jɔbi wə Bəfalasi nǐ dzə wɔkɔ a Jisɔs baŋ dzaka ki Bəsadusi, bɔ juŋni gwu
yibɔ ka dzə i yɛiŋ wi.
35 Mi widɔkɔ i bɔ kintəəŋ wə wi nǐ lansiki kiəki bənchi bə Nyɔ, ka mɔmsi wi
bəh kimbikə kidɔkɔ a,
36 "Mi wi lanini, nchi wi ləkəli wə wi tsəki bənchi bəchi kɔ winaiŋ a?"
37 Jisɔs chukuli i wi a, "Nchi wə wi ləkəli kɔ wə wi dzakaki a, 'Kôŋ Bah Nyɔ
wa bəh shɔm ya yichi, nyâ gwu ya i wi yichi, ǰĺə mfi bia i wi bichi.'
38 Wələ kɔ nchi wi ləkəli wi ninshiŋ wə wi tsəki bənchi bəchi.
39 Wə wi kɔmsiki i wi, kɔ aka wi. Wi num a, 'Wɔ kôŋki mi wə wi kɔ kɔmsi i
wɔ kpəŋ asi wɔ kɔŋki gwu ya.'
40 Gia yichi yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Bənchi wə, bəh yə yi kɔ i Biŋwakti bi bəni bə
ntum bə Nyɔ wə, bɔ kɔ a bənchi bəfa bələ kintəəŋ."

Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka kɔ waiŋ ndə?
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Asi Bəfalasi nǐ kɔ bɔ juŋni dzə fɛiŋ, Jisɔs ka dza bikə kimbikə kidəkɔ i bɔ a,
42 “Mbɛiŋ kwakaki a nə kɔm Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka a? Mbɛiŋ kwakaki
fimbɛiŋ a wi kɔ waiŋ ndə?” Bɔ chukuli a, “Akɔ waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit.”
43 Jisɔs fiəni bikə i bɔ a, “Si akɔ waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit yi ka nyani dəiŋ a Kiŋ'waka
ki Nyɔ fə Dɛbit bɔɔŋki wi a Bah wi ŋgaiŋ a? Dɛbit nǐ dzaka a,
44 ‘Bah Nyɔ nǐ dzaka i Bah wuŋ a,
wi shînum i tsɛiŋ yi yiləkəli wə,
i tsâ bûku jəbi wə wi bi nəsi bəmbainŋŋni bu
wi təmyi gvu yi i bɔ bɛiŋ.’
45 Dɛbit kabə bɔɔŋki wi a Bah wi ŋgaiŋ, wi fiəni nyani dəiŋ ka wi numki waiŋ
wi a?”
46 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, mi widəkɔ nəki kaŋa kə gia i chukuli i wi. Na i yisi
chɔkɔ biwɔ, mi widəkɔ na chu məm i bikə wi bəh kimbikə kidəkɔ.

23

Jisɔs təyi chwəŋ ki bəni bə̀ bɔ nǐ laniki bənchi bəh ki Bəfalasi
(Mak 12:38-39; Luk 11:43,46; 20:45-46)

1 Jisɔs ka dza dzaka i mbaŋ wi bəni bəh bwa bu bə mbaŋ a,
2 “Bəni bə̀ bɔ laniki bənchi bəh Bəfalasi kɔ bəni bə̀ bɔ num i kiŋgbɔkɔ ki Muses
wə.
3 Ayakadəiŋ, yi kɔ a, mbɛiŋ wôkɔki gia yichi yə bɔ fukuki i mbɛiŋ, mbɛiŋ fô.
Ayakalə, kiə mbɛiŋ ma fəki gia yə bɔ fəki, kɔm bɔ fukuki chi, fə chi.
4 Bɔ si dza kaŋa bəntiə bə̀ bɔ jiki tsəki ŋga bi bəni, jikli bəni yɛiŋ, na bɔ mwi
kɔbi i təbi na waiŋkpaŋ i gamti bɔ.
5 Gia yichi yə bɔ fəki kɔ a bəni yɛiŋki bɔ. Mintaiŋtaiŋ* bibɔ bi Kiŋwakti ki Nyɔ
num na bimbum. Dzaka kijəŋ kibɔ ki bəmbuŋ num na bi dəəŋ. 6 Bɔ si tsə i
bini wə kɔŋ i numki a i di biə bəni ni kɔksiki bɔ yɛiŋ, bɔ si tsə i júŋ yi tsani wə
kɔŋ a numki num a biŋgbɔkɔ bi ninshiŋ wə.
7 Bɔ si kɔŋ tə i nyaniki i kidi ki shi wə bəni bəni bɔ, chu kɔŋ tə a bəni bôɔŋki
bɔ a Bəlabay.
8 Ayakalə, kiə mi ki bûm kə a bəni bɔɔŋki wi a Labay, kɔm mbɛiŋ kaŋaki a Mi
wi Lanini wimu shəŋ, mbɛiŋ bəchi kɔ bwa bə nih wimu.
9 Kiə mbɛiŋ ki bôɔŋ kə mi widəkɔ i fa kuku a, akɔ Ba wimbɛiŋ, kɔm mbɛiŋ
kaŋaki a Ba wimbɛiŋ wimu wə wi kɔ bɛiŋ.
10 Kiə mi ki bûm kə a bə bɔɔŋki wi a Tikwili, kɔm Tikwili wimbɛiŋ kɔ a wimu
wə wi kɔ Klistus.
11 Mi wimbum i mbɛiŋ kintəəŋ kaŋaki i nûmki mi wə wi nɔmki i mbɛiŋ.
12 Na ndə wə wi yaksiki gwu yi, Nyɔ bi shisiki lə wi, na ndə wə wi shisiki
gwu yi, Nyɔ bi yaksiki lə wi.

Jisɔs fuku chwəŋ ki bəni bə̀ bɔ laniki bənchi bəh ki Bəfalasi
(Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52; 20:47)

13 Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ, mbɛiŋ bəni bə̀ bɔ laniki bənchi bəh mbɛiŋ
Bəfalasi. Mbɛiŋ kɔ bəni bə̀ bɔ dzakaki chi, fə chi! Mbɛiŋ numki i bəni nshiŋ
kəŋ baŋ dzəh yə yi liəki i ŋkuŋ bi bɛiŋ wə. Mbɛiŋ kɔŋ kə i liə i yɛiŋ wə, chu baŋ
dzəh i bəni bə̀ bɔ kɔŋki i liə yɛiŋ.
[

* **23:5** Mintaiŋtaiŋ mələ kɔ mə bɔ nǐ jiəki bənchi bə Nyɔ bədəkɔ yɛiŋ, kaŋa i kishi kibɔ wə bəh i tsɛiŋ wə.

14 Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ, mbɛiŋ bəni bà bɔ laniki bənchi bəh mbɛiŋ
Bəfalasi. Mbɛiŋ sɛiŋsiki biɛiŋ bi bəkaŋa bəŋkwu, ka kwayiki fəki bəh bəntsa
bədəəŋ. Mbɛiŋ kĺə a ŋgəkə wimbɛiŋ bi gumi tsə lə wi bəni bədɔkɔ.]†
15 Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ, mbɛiŋ bəni bà bɔ laniki bənchi bəh mbɛiŋ
Bəfalasi. Mbɛiŋ kɔ bəni bà bɔ dzakaki chi, fə chi! Mbɛiŋ si dza nyani tumi kichi
chu daŋ bókɔ yimbum alə a mbɛiŋ nəŋki mi wimu a wi fiəni chu mi wimbɛiŋ
wi bumni, jɔbi wə wi fiəni chu mi wimbɛiŋ wi bumni, mbɛiŋ chu fiəni fə wi,
wi fɔɔ num fɔni, wi ka numki mi wi gbuku wimbum aka mbɛiŋ.
16 Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ. Mbɛiŋ kɔ bimfəkə dzaka a mbɛiŋ chusiki
dzəh i bəni! Mbɛiŋ kɔ bəni bà bɔ dzakaki a, ‘A mi ka dzaka gia, kaiŋ yɛli wi juŋ
yi fəni gia, a yəmaka məŋ gia yidɔkɔ. Ayakalə, mi ka dzaka gia yidɔkɔ ka kaiŋ
num i yɛli wi chwaka ki kpɔ ki juŋ yi fəni yi gia mə, yaka ka wi kaŋaki i fə gia
yə wi si dzaka ka kaiŋ.’
17 Bimfəkə biələ! Mbɛiŋ kɔ biyuŋ! Fiɛŋ fiə fi kpaliki tsəki fidɔkɔ kɔ fi naiŋ a?
Fi kpalini kɔ chwaka ki kpɔ ki baiŋni, ma juŋ yi fəni yi gia yə yi fəki chwaka
kiwɔ ka ki numki fiɛŋ fiə fi kɔ fi Nyɔ a?
18 Mbɛiŋ dzaka tə a, ‘Mi ka dzaka gia ka kaiŋ i yɛli wi tɔŋ wi fəni wi gia wə,
ma yi numki kə gia yidɔkɔ. Ayakalə, mi ka dzaka gia yidɔkɔ ka kaiŋ num i yɛli
wi fiɛŋ fiə wi nya kiyɔŋni yɛiŋ, ma wi kaŋaki i fə gia yiwɔ asi wi dzaka ka kaiŋ.’
19 Bimfəkə biələ! Fiɛŋ fiə fi kpaliki tsəki fidɔkɔ kɔ fi naiŋ a? Akɔ kinya kə, ma
tɔŋ wi fəni wi gia wə wi fə ka kinya kiwɔ ni numki biɛiŋ biə bi kɔ bi Nyɔ a?
20 Gia yə yi kɔ, kɔ a, mi ka kaiŋ i yɛli wi tɔŋ wi fəni wi gia wə, ma yi numki a
wi kaiŋ yaka ka kaiŋ tasi bəh biɛiŋ bichi biə bi kɔ i tɔŋ wi fəni wi gia wə.
21 Mi ka kaiŋ i yɛli wi juŋ yi fəni yi gia wə, ma yi numki a wi kaiŋ yaka ka
kaiŋ tasi i Nyɔ wə wi nɔki yɛiŋ dzu.
22 Mi wə wi kaiŋ num i tumi ki bɛiŋ wə, ma yi numki a wi kaiŋ num i kiŋkii
ki Nyɔ wə, bəh wi Nyɔ wə wi num yɛiŋ bɛiŋ.
23 Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ bəni bà bɔ laniki bənchi bəh mbɛiŋ Bəfalasi.
Mbɛiŋ kɔ bəni bà bɔ dzakaki chi, fə chi! Mbɛiŋ si nya kimbu kimu i jwɔfi
kintəəŋ i Nyɔ i biɛiŋ bi jwa biə mbɛiŋ kəkəki jiə i jwa wə, ayakalə mbɛiŋ tsɛiŋ
kə gia yi ləkəli yə nchi dzakaki kɔm yi a mbɛiŋ fâki, yə yi kɔ i fâki gia yi chəŋ
i bəni, kwâsi nshɛiŋ i bəni, jĺə shɔm i Nyɔ. Mbɛiŋ si kaŋaki i fâki gia yələ yichi
bee kə yidɔkɔ.
24 Bimfəkə biə bi chusiki dzəh i bəni! Mbɛiŋ yəliki bwiliki michuchu i mbi
wə, ayakalə yiŋni məyi mu num nyam yimbum!‡
25 Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ mbɛiŋ bəni bà bɔ laniki bənchi bəh mbɛiŋ
Bəfalasi. Mbɛiŋ kɔ bəni bà bɔ dzakaki chi, fə chi! Mbɛiŋ wɔkɔki kibwam bəh
bətasa i gwu wə, ayakalə kintəəŋ kiwɔ num ki jikə bəh biɛiŋ biə mbɛiŋ lɔkɔ i
bəni bəh biə mbɛiŋ bukuki bəh dzákəh yɛiŋ.
26 Bimfəkə bi Bəfalasi, mbɛiŋ yisi wɔ̂kɔ kibwam bəh bətasa i numə, ka bi
baiŋki tə i gwu wə.
27 Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ mbɛiŋ bəni bà bɔ laniki bənchi bəh mbɛiŋ
Bəfalasi. Mbɛiŋ kɔ bəni bà bɔ dzakaki chi, fə chi! Mbɛiŋ kɔ aka júm yə bə
kɔ num bə kɛiŋsi fiaŋsi yi bəh fiəŋ yi baiŋ ndzɔŋ i dzəkəh wə, ayakalə i yɛiŋ
kintəəŋ num yi jikə bəh biŋkuŋu bi bəni bə kpili bəh biɛiŋ bi kinyɛŋ bichi.
28 Ayaka yi kɔ tə a liŋ si mbɛiŋ chusiki gwu i bəni nshiŋ a mbɛiŋ kɔ bəni bə
chəŋ, ayakalə i kintəəŋ, num mbɛiŋ jikə bəh mfwɔkyi bəh nɔni kichu.
(Luk 11:47-51)

† **23:14** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ biə bə nĭ yisi nyaka gia yi Nyɔ yɛiŋ kaŋaki kə di biələ. ‡ **23:24** Nyam yimbum yələ kɔ i já yi ŋkali wə a, “camel”.

29 Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ mbɛiŋ bəni bà mbɛiŋ laniki bənchi bəh mbɛiŋ
Bəfalasi. Mbɛiŋ kɔ bəni bà bɔ dzakaki chi, fə chi! Mbɛiŋ maaki júm yi bəni bə
ntum bə Nyɔ, kɛiŋsi ndzɔŋ júm yi bəni bà bɔ nĭ kaŋaki nɔni ki chəŋ.
30 Mbɛiŋ fəki yakadəiŋ dzaka a, 'A nĭ kɔ a buku numki i jɔbi wi bətii bəbuku
wə, ma buku nĭ ka ləkə dəkə kaŋ yibuku i gia yə bɔ nĭ fəki wɔɔyi bəni bə ntum
bə Nyɔ.'
31 Mbɛiŋ dzakaki yakadəiŋ, dzaka num kɔm i gwu yimbɛiŋ wə tɔbi bəh
dzaka kimbɛiŋ a mbɛiŋ kɔ bwa bə bəni bà bɔ nĭ wɔɔyiki bəni bə ntum bə Nyɔ.
32 Mbɛiŋ tsə̂ bəh nɔm i ninshiŋ mbɛiŋ kâasi nɔm wə bətii bəmbɛiŋ nĭ yisi!
33 Júŋŋ yələ! Bwa bə fə́kəh bələ! Mbɛiŋ kwakaki a mbɛiŋ bi numki lə maka
bə jiə mbɛiŋ i gbuku wimbum wə a?
34 Si yi kɔ yakadəiŋ, mih faaŋ bəni bə ntum bə Nyɔ i mbɛiŋ bəh bəni bə mfi
bəh bəni bə lanini bənchi. Mbɛiŋ bi wɔɔyi bədɔkɔ, baŋŋyi bədɔkɔ i kintasi wə,
twɛiŋ bədɔkɔ i júŋ yimbɛiŋ yi tsani mə, bwaŋ gvu i bədɔkɔ chɛiŋ i kikwili kichi
kə bɔ tsəki fɛiŋ.
35 Mbɛiŋ bi fəki yakadəiŋ ka mwa mi bəni bəchi bà bɔ nĭ nɔki nɔni ki chəŋ
fa kuku bà bə nĭ wɔɔyi bi numki i mbɛiŋ fuŋ. Mwa mələ bi numki i mbɛiŋ fuŋ
i yisi i Abɛl wə bə nĭ wɔɔ wi kaŋa kə ŋgəkə widɔkɔ, i tsə buku i Sakalia wə waiŋ
Belekaya wə mbɛiŋ nĭ wɔɔ i fintəŋ ki juŋ yi fəni yi gia wə bəh i təŋ wi fəni wi
gia wə.
36 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, lɔiŋ wi gia yələ bi kwati lə ŋgɔkɔ wi liə wələ."

Jisɔs shaaŋ bəni bə Jɛlusalɛm
(Luk 13:34-35)

37 Si Jisɔs dzaka lə, wi ka chu dzaka a, "Yəbɛɛy Jɛlusalɛm! Yəbɛɛy Jɛlusalɛm!
Wɔ wɔɔyiki bəni bə ntum bə Nyɔ, chu tumyi bəni bà Nyɔ faaŋki i mbɛiŋ bəh
kitəh! Akɔ kiŋkani kimaiŋ si mih məmsi i juŋni bwa ba asi nih shyə si juŋni
bwa bu wi kwumi baŋ bəh bəkəli bi, wɔ nəiŋma a?
38 Tsə̂iŋ, bə kɔ num bə lətɔkɔ lɔ juŋ ya, yi fiəni num chii.
39 Mih fukuki i mbɛiŋ a, mbɛiŋ bi chu yɛiŋ kə mih, i tsə buku jɔbi wə mbɛiŋ
bi dzakaki a, 'Nyɔ jiə kimbɔiŋsi i mi wə wi dzəki i yɛli wi Bah wə.' "

24

Jisɔs fuku a bə bi shakyiki lə juŋ yi fəni yi gia
(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

1 Jisɔs nĭ buku i juŋ yi fəni yi gia wə, si wi tsəki, bwa bu bə mbaŋ kɔmsi dzə
i wi wə ka chusiki júŋ yə yi kɔ i di bi juŋ yi fəni yi gia wə i wi.
2 Ayakalə, Jisɔs dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ yɛiŋ júŋ yələ a? Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ
a, təh wimu bi baaŋ kə i widɔkɔ bɛiŋ maka bə baka tɔkɔ wi i kuku."

(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

3 Jɔbi wə Jisɔs nĭ tsə shinum i Ŋkwuŋ wi Kɛiŋ yi Ɔlif wə, bwa bu bə mbaŋ
dza dzə i wi wə a bɔ bɔ ka bikə a, "Fûku i buku jɔbi wə gia yələ bi numki, bəh
kinchəsi kə ki bi chusiki jɔbi wə wɔ fiəniki dzəki yɛiŋ bəh a mbi si kaa tsə lə?"
4 Jisɔs chukuli i bɔ a, "Mbɛiŋ tɔkniki, ka mi bi ma fwɔkyi mbɛiŋ a mbɛiŋ
ndzani dzəh.
5 Mbɛiŋ kiəki a bəni bəduli bi dzə lə dzɔ yɛli wuŋ kəŋ i bɔ nshiŋ, mi dzaka a
ŋgaiŋ kɔ Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka. Bɔ bi fəki yakadəiŋ fwɔkyi bəni bəduli a bɔ
ndzani dzəh.
6 Mbɛiŋ bi wɔkɔki lə a bə tumki jum, chu wɔkɔ tə gia kɔm jum. Jɔbi wə mbɛiŋ
bi wɔkɔki yakadəiŋ, kiə shɔm bi tâiŋyi kə mbɛiŋ. Yələ kɔ gia yə yi kaŋaki i bi
num. Ayakalə, yi chusi kə a mbi si kaa tsəki lə.

7 Tumi bi tumki jum bəh kidəkɔ, ayaka ntɔŋ widəkɔ tum jum bəh widəkɔ. Dzɔŋ tə bi numki, nshwaiŋ bi nəŋniki i di di wə.
8 Yəmaka gia yichi bi numki aka ləli bi miŋkpaŋa wə wi yisi i nɔmhki.
9 Bəni bi dzɔki nyaki mbɛiŋ a bə chəbsiki mbɛiŋ, wɔɔyi mbɛiŋ. Bitumi bichi bi baiŋŋki lə mbɛiŋ kɔm bə yɛli wuŋ.
10 Ayakadəiŋ, bəni bəduli bi ka gbɔyiki i kimbum kibɔ wə, baiŋŋ gwu yibɔ, taŋni gwú yibɔ.
11 Bəni bəduli bà bɔ nyiki ntəkə a, a faaŋ Nyɔ bɔ bi tumbuku lə i fwɔkyiki bəni bəduli.
12 Si chu bi duki tsəki i ninshiŋ, kɔ num lə si yi bi fəki kiŋkɔŋ ki bəni bəduli bi dəki.
13 Ayakalə, mi wə wi bi kaŋaki shɔm i tsə buku i kiŋgɔksi wə akɔ wə wi bi bɔiŋki.
14 Bə kâŋa i bi fuku ntum wi ndzɔŋni wələ kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ i tsə buku i kiŋgɔksi ki mbi wə kichi ka kitumi kichi bi wɔkɔ, na ka yi bi numki a mbi tsɛiŋki i kaa.

Nlani kɔm jəbi wi ŋgəkə wimbum (Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

15 Ayakadəiŋ, jəbi wə mbɛiŋ bi yɛiŋki gia yi gumini yə yi kɔ i bəkəli di num yi dzə num i juŋ yi fəni yi gia wə, a num yə mi wi ntum wi Nyɔ Daniəl nǐ kɔ wi dzaka kɔm yi, (mi wə wi faki kiŋwakti kələ wôkɔ yi na bindzɔŋ),
16 bəni bà bɔ kɔ i Judea bi gêiŋ yâka i ŋkwúŋ wə.
17 Mi wə wi kɔ i fwu wi juŋ bɛiŋ wi bi ma chu shǐ lǐə i dzu a ŋgaiŋ dzôki fiɛŋ fidəkɔ.
18 Wə wi kɔ i khə bi ma chu kwê a wi tsâ dzô mbuŋ wi baŋni wi gwu.
19 Ŋgəkə wimbum bi numki wi bəkaŋa bà bɔ bi numki bəh kitɔɔ, bəh bà bɔ masiki bwa.
20 Mbɛiŋ tsâki a n'yɔkɔ ŋgɛiŋ wələ bi ma num i jəbi wi fiəkə yiləkəli wə, nabə i chəkɔ bimbam wə,
21 kɔm ŋgəkə wimbum bi numki lə i jəbi wiwɔ wə, ayaka wəmaka ŋkaiŋni wi ŋgəkə kɛiŋki ki num kə na si mbi nǐ yisi i dzə buku bidaiŋ, ayaka wəmaka ŋkaiŋni wi ŋgəkə kəbi i bi chu lansi num.
22 A nǐ kɔkə a Nyɔ gaali kaŋ yi ŋgəkə yiwɔ, ma mi wiwɔm na wimu bi bɔiŋ kə. Ayakalə, Nyɔ kɔ wi gaali kaŋ yiwɔ kɔm bə bəni bu bà wi kɔ wi sabibwili.
23 Mi ka bi dzaka i mbɛiŋ i kaŋ yiwɔ wə a 'Mbɛiŋ tsêiŋ, Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka a bə wi lə fa!' Yudəkɔ a, 'Bə wi yaka fi!' Kiə mbɛiŋ bi bûm kə yi.
24 Mbɛiŋ kǐə a bəni bi dzə lə nyi ntəkə a bɔ kɔ bəmbwili bà Nyɔ nǐ kaka, bədəkɔ dzaka a bɔ kɔ bəni bə ntum bə Nyɔ, bɔ fə bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga bibɔ, fə tə gia yi dzaka ki wɔmni, ka yi fwɔkyiki bəni a bɔ dali dzəh, i tasi na bəh bəni bà Nyɔ kɔ wi sabibwili, i jəbi wə dzəh ka num.
25 Mbɛiŋ wôkɔ, mih fukuki gia yələ i mbɛiŋ lə ka yi bi dzə kpɛiŋ.
26 Ayakadəiŋ, bəni ka dza dzaka i mbɛiŋ a, 'Mbɛiŋ tsêiŋ, Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka bə wi yaka i chwa,' kiə mbɛiŋ bi tsâ kə fɛiŋ. Yudəkɔ a, 'Mbɛiŋ tsɛiŋ, bə wi yaka i fintəŋ fi juŋ mə,' kiə mbɛiŋ ki bûm kə i bɔ.
27 Mbɛiŋ kǐə a, asi dzaŋ si mwaiŋ yi baiŋ i kimbu kə wɔŋ bukuki, yi baiŋ i tsə buku i di biə wɔŋ liəki, yi bi numki a liŋ asi ndzə wi mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi numki.
28 'Na faiŋ wə kiŋkpili ki fiɛŋ kɔ, akɔ fɛiŋ wə bəŋguluŋ si juŋni.'

Kɔm ndzə wi Jisəs (Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

29 Akisəkə asi kaŋ yi ŋgəkə wimbum wələ bi dzə tsəki, wɔŋ bi dza jiki num
jini, fiəŋŋ bi ma chu baiŋki tə, bijɔŋ bi gbɔyiki i bɛiŋ, biɛiŋ bichi biə bi kaŋaki
ŋga i bɛiŋ bi nəŋniki.
30 Ma kinchəsi ki mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi chusi i bɔɔli bɛiŋ. Kitumi kichi
i nshwaiŋ wə bi ka yisi i nyufiki gwu bəh mindəm. Bəni bi ka yɛiŋ mi wə yɛli
wi kɔ Waiŋmi si wi dzəki i bikwu wə i bɛiŋ bəh ŋga bəh kiŋkɔkni kimbum.
31 Jɔbi wə jəŋ bi nyaki ja yi ləkəli i bɛiŋ, wi ka bi chiŋsi bəchinda bu i bimbu
bi mbi binaa i bɛiŋ, a bɔ dzə juŋni bəni bu bə wi kɔ wi sabibwili lɔ.
(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)
32 Mbɛiŋ lâni dzô gia i kpɛiŋ wi fidəiŋ wə. Jɔbi wə cha yiwɔ yisi i nyaki mwi,
bwili bindzɛni, mbɛiŋ ka kiəki a nyum kwuni lɔ gwu.
33 Yi kɔ a liŋ i jɔbi wə mbɛiŋ bi yɛiŋki gia yələ yichi, mbɛiŋ ka kiəki a, wi si
num dzə a i dzaka kifiəŋə wə.
34 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, ŋgɔkɔ wi liə wələ bi tsə kaa kə maka gia yələ
yichi num lɔ.
35 Bɔɔli bəh nshwaiŋ bi tsə kaa lə, ayakalə gia yiŋ kɔbi i bi lansi nəŋni.

Mi widəkɔ kɔkə wə wi kiəki chəkɔ biə Jisəs bi fiəni dzəki
(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36)
36 Mi widəkɔ kɔkə wə wi kiəki chəkɔ biwɔ nabə jɔbi wiwɔ. Na bəchinda bə
Nyɔ bə̀ i bɛiŋ bəh Waiŋ Nyɔ kiəki kə tə chəkɔ biwɔ. Akɔ a Nyɔ Ba wi mbɔŋ wə
wi kiəki.
37 Asi yi nǐ kɔ i jɔbi wi Nɔa wə, lə yi bi numki i chəkɔ biə Mi wə yɛli wi kɔ
Waiŋmi bi fiəni dzə.
38 A nǐ kɔ maka mwi buku baŋ mbi wələ wichi, bəni nǐ kɔ fibɔ dzi a dzini chu
mu, ayaka bəkaŋa bəh bənyuku chiŋni i ndzɔ wi bəkaŋa wə, bəni nya bwa bə̀
bɔ i ndzɔ wi bəkaŋa wə, i tsə buku i chəkɔ biə Nɔa nǐ liə i ŋgwuki mə,
39 bəni bəwɔ nəki kiə kə gia yə yi kaŋaki ni num, i tsə buku i jɔbi wə mwi nǐ
buku jikə i mbi wələ wichi wə, kəh nyə bəh bɔ bəchi. Akɔ ayaka si yi bi numki
i chəkɔ biə mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi fiəni dzəki.
40 Bənyuku bəfa bi numki i khə, bə bi dzɔ wimu ma wimu bi baaŋ.
41 Bəkaŋa bəfa bi gɔkɔki nyəə i nəkə bɛiŋ, ma bə bi dzɔ wimu ma wimu bi
baaŋ.
42 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ nûmki bəh ŋkɛiŋsi wi gwu kɔm mbɛiŋ kiəki kə chəkɔ
biə Bah bi fiəniki numki i dzə yɛiŋ.
43 Mbɛiŋ kǐəki a, tikwili kabə kiəki jɔbi wə ji kaŋaki i dzə nchəkɔ fəkɔ, ma wi
ni təkniki, wi ma ni buku bee a wi dzə bwiŋ juŋ yi.
44 Yi kɔ a mbɛiŋ tə kaŋaki i nûmki bəh ŋkɛiŋsi wi gwu, kɔm mi wə yɛli wi kɔ
Waiŋmi bi dzəki i jɔbi wə mbɛiŋ kwakaki kə.

Nlani kɔm waiŋ wi nɔm wi ŋkɔŋ bəh wi ntəkə
(Luk 12:41-48)
45 Waiŋ wi nɔm wə wi kɔ wi ŋkɔŋ chu kaŋa mfi kɔ winaiŋ? Ntə akɔ wə tikwili
wi nǐ jiə a wi təkniki bəh juŋ yi a jɔbi wə jɔbi ka kpɛiŋ, wi ni nyaki biɛiŋ bidzini
i bwa bu bə nɔm a?
46 Kinsaŋli kimbum bi numki i waiŋ wi nɔm wə tikwili wi bi dzə yɛiŋki num
wi fə nɔm wi a liŋ asi wi si nəŋki.
47 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, tikwili wi bi yaksi wi a wi təkniki bəh biɛiŋ bi
bichi.
48 Ayakalə, waiŋ wi nɔm wiwɔ kabə num wi kaŋa nɔni kichu, ka dza dzaka
i gwu yi a, ‘Tikwili wuŋ ni kɔmsi fiəni dzə kə’,

49 ka yisi i twɛiŋki bwa bə nɔm bədɔkɔ bè bəh bɔ nɔmki, wi dzi a dzini chu
mu bəh bəni bè bɔ məki mbih məni,
50 tikwili wi waiŋ wi nɔm wiwɔ bi təkəli tumbuku i chɔkɔ biə wi si kwakaki
kə bəh i jɔbi wə wi si kiəki kə.
51 Ayaka i jɔbi wiwɔ wə wi bi nya ŋgəkə i waiŋ wi nɔm wiwɔ, wi bi chiŋsi wi
i tsə numki bəh mbaŋ wi bəni bè bɔ dzakaki chi fə chi, a num i di biə bəni bi
dəki dzi jəŋ."

25

Ndi kɔm kishu ki bəkaŋa bədɔkɔ jwɔfi

1 "I jɔbi wiwɔ wə bə bi siniki ŋkuŋ bi bɛiŋ bəh kishu ki bəkaŋa bədɔkɔ jwɔfi bè
bɔ nǐ dzɔ bimbaiŋsi bibɔ, buku tsə i wɔkɔliki mi wə wi dzɔ miŋkpaŋa wimfiaŋ.
2 Bɔ nǐ kɔ yakadəiŋ, bəte num biyuŋ, bəte fifi.
3 Yi num a, bè bɔ nǐ kɔ biyuŋ dzɔ bimbaiŋsi bibɔ nəki dzɔ kə miə midɔkɔ,
4 ayakalə bè bɔ nǐ fifiki dzɔ bimbaiŋsi bibɔ, dzɔ tasi bəh miə midɔkɔ i bənsɔkɔ
wə.
5 Si bɔ tsə ka wɔkɔliki mi wə wi dzɔ miŋkpaŋa wimfiaŋ , wi bá ndɔmi i dzə,
kinu ka yisi i jiŋki bɔ bəchi, bɔ ka gbɔ kinu.
6 Aka numki nchɔkɔ kintəəŋ, bɔ wɔkɔ si mi yɔŋsiki lə, 'Lilili, mbɛiŋ tsêiŋ, mi
wə wi dzɔ miŋkpaŋa wimfiaŋ bə wi lə ɔɔɔ. Mbɛiŋ bûku dzê dzô wi ɔɔɔ.'
7 Ayaka kishu ki bəkaŋa bəwɔ bəchi ka dza bɛiŋ, yaksi naka bibɔ bi baiŋsini.
8 Bè bɔ nǐ kɔ biyuŋ ka dzaka i bè bɔ ni fifiki a, 'Mbɛiŋ nyâ buku bəh miə
mimbɛiŋ midɔkɔ, kɔm bimbaiŋsi bi buku si shi tsə lə.' 9 Ayakalə, bəfifini bè ka
chukuli a, 'Miə mibuku mɔŋ dəkə i kpɛiŋ i bukumbɛiŋ bəchi. Mbɛiŋ tsâ num i
bəni bè bɔ taŋniki, mbɛiŋ tân mimbɛiŋ.'
10 Asi bɔ nǐ tsə i taŋ, mi wiwɔ baaŋ dzə, bəkaŋa bè bɔ nǐ kɛiŋsi gwu, ka liə bəh
wi i juŋ yi dzɔni miŋkpaŋa, bə ka fah dzaka ki juŋ.
11 Si yəmaka nǐ tsə bədɔkɔ bè bɔ ni tsə i taŋ mibɔ miə bɔŋ tsə dzəh, ka dzakaki
a, 'Tikwili tikwili, wêli dzaka ki juŋ ma buku liə.'
12 Ayakalə, wi chukuli i bɔ a, 'Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mih kiəki kə mbɛiŋ.'
13 Yi kɔ a, mbɛiŋ kêiŋsi gwu yimbɛiŋ, i wɔkɔliki, kɔm mbɛiŋ kiəki kə chɔkɔ,
nabə jɔbi wiwɔ.

Ndi kɔm bwa bə nɔm bətali
(Luk 19:11-27)

14 I jɔbi wiwɔ wə, yi bi numki aka mi wə wi nǐ tsəki nyani, wi bɔɔŋ bwa bu
bə nɔm ka nya jiə kpɔ wi i bɔ kaŋ.
15 Wi nya waiŋ wi wi nɔm widɔkɔ bəh biba bi kpɔ bite, nya widɔkɔ bəh biba
bifa, ka nya widɔkɔ bəh kiba ki kpɔ kimu. Wi nǐ nyaki biəli asi ŋga bi mi kɔ. Si
wi nya yakadəiŋ, ka tsə nnyani wi.
16 Waiŋ wi nɔm wə wi nǐ dzɔ biba bi kpɔ bite ka tsə akisəkə ka fəki shi yɛiŋ,
dzi mbee biba bite.
17 Ayaka wə wi nǐ dzɔ biba bifa ka fə tə shi yɛiŋ, dzi mbee biba bifa.
18 Ayakalə, waiŋ wi nɔm wə wi nǐ dzɔ kiba kimu tsə mfih chum dzəŋə nyumi
kpɔ wi tikwili wiwɔ yɛiŋ.
19 Tikwili wi bwa bə nɔm bè wi nǐ tsə nyani yaka ka tsə baaŋ fɛiŋ i jɔbi wi
dəəŋ wə. Wi bɔɔŋ bwa bu bə nɔm a bəh bɔ sîsi gia.
20 Waiŋ wi nɔm wə wi nǐ dzɔ biba bi kpɔ bite ka dzə bəh biba jwɔfi, ka dzaka
i wi a, 'Tikwili, wɔ nǐ nya mih biba bi kpɔ bite. Yêiŋ, mih nǐ baaŋ ka fəki shi
bəh wi, kwati biba bidɔkɔ bite i yɛiŋ bɛiŋ.'

21 Ayaka tikwili wiwɔ dzaka i wi a, ‘Wɔ fə bindzɔŋ. Wɔ kɔ waiŋ wi nɔm wi ndzɔŋni, bəh wi ŋkɔŋ! Wɔ nĭ baaŋ ka kiə i tɔkni bəh fiɛŋ fi nchiŋ na bindzɔŋ. Ayakadəiŋ, i liə mih ni jiə lə wɔ a wɔ tɔkniki num bəh biɛiŋ biduli. Lîə la i kintəəŋ kindzɔŋni bi tikwili wa wə.’

22 Waiŋ wi nɔm wə ŋ'wi kpɔ nĭ kɔ biba bifa dzə tə, ka dzaka i wi a, ‘Tikwili, wɔ nĭ nya mih biba bi kpɔ bifa. Yɛ̂iŋ, mih baaŋ ka fəki shi bəh wi, ka kwati biba bi kpɔ bidɔkɔ bifa i yɛiŋ bɛiŋ.’

23 Ayaka tikwili wiwɔ dzaka i wi a, ‘Wɔ fə bindzɔŋ. Wɔ kɔ waiŋ wi nɔm wi ndzɔŋni bəh wi ŋkɔŋ! Wɔ nĭ baaŋ ka kiə i tɔkni bəh fiɛŋ fi nchiŋ na bindzɔŋ. Ayakadəiŋ, i liə mih ni jiə lə wɔ a wɔ tɔkniki num bəh biɛiŋ biduli. Lîə la i kintəəŋ kindzɔŋni bi tikwili wa wə.’

24 Waiŋ wi nɔm widɔkɔ wə wi nĭ dzɔ kiba ki kpɔ kimu dzə tə, ka dzaka i wi a, ‘Tikwili, mih kiəki lə a wɔ kɔ mi wi ləkəli. Wɔ si kɔh lə maka wɔ gbɛli, juŋni gəŋ maka wɔ mu.

25 Ayakadəiŋ, mih nĭ baaŋ ka lwaki, ka tsə nyumi kpɔ wa wiwɔ i kuku. Tsɛiŋ, bə kpɔ wa wiwɔ lə, kaŋa.’

26 Tikwili wi chukuli i wi a, ‘Wɔ kɔ waiŋ wi nɔm wichu, wɔ chu num bəh kiŋkpəŋ! Wɔ nĭ kiəki yaka a mih si kɔh lə maka mih gbɛli, juŋni gəŋ maka mih mu.

27 Si wɔ nĭ kiəki yakadəiŋ a fə nə, a wɔ ma tsə jiə kpɔ wuŋ i juŋ yi kpɔ wə ka mih ni fiəni dzə dzɔ kpɔ wuŋ bəh mbee i yɛiŋ bɛiŋ.’

28 Si wi dzaka yakadəiŋ, ka dzaka a bə dzɔ̂ kiba ki kpɔ kiwɔ i wi, bə nyâ i wə wi kaŋaki biba bi kpɔ jwɔfi.

29 Mbɛiŋ kĭəki a, mi wə wi kaŋaki bə ni kpɛiŋsiki lə ma wi kaŋaki biduli. Ayakalə, mi wə wi kaŋaki kə, na fi twɛsi fiə wi kaŋaki bə bi dzɔ bwili lə fi i wi.

30 Si wi dzaka yakadəiŋ ka dzaka a, ‘Mbɛiŋ lɔ̂ə bwĭli waiŋ wi nɔm wi kilɔlɔ wiwɔ i biŋ bi jisi wə, i di biə bəni bi dəki dzi jəŋ.’

Nlani kɔm nsaka wi gɔksini

31 A bi numki i jɔbi wə mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi fiəni dzəki i mbum bi wə, wi bi dzəki bəh bəchinda bə Nyɔ bəchi, wi bi ka num i kiŋgbɔkɔ ki kimbum wə.

32 Bitumi bichi biə bi kɔ fa kuku bi juŋni lə i wi nshiŋ, wi bi ka gaali bɔ asi mi wə wi si tɔkni bəh shwáŋ si gaali bwili shwáŋ i bíi kintəəŋ.

33 Wi bi jiə shwáŋ yiwɔ i tsɛiŋ yi yiləkəli wə, wi jiə bíi i tsɛiŋ yi yi kimiəkə wə.

34 Wi wə wi kɔ Ŋkuŋ ni ka dzaka i bà bɔ kɔ i tsɛiŋ yi yiləkəli wə a, ‘Bəni bà Ba wuŋ kɔ wi bɔiŋsi bɔ, mbɛiŋ dzə̂ kwâti di i ŋkuŋ biə wi nĭ kɛiŋsi jiə i mbɛiŋ i yisi si bə nĭ maa mbi,

35 kɔm dzɔŋ nĭ wɔɔki lə mih, mbɛiŋ nya mih bəh fiɛŋ fidzini. Kindɔŋ nĭ wɔmki lə mih, mbɛiŋ nya mih bəh fiɛŋ mih mu. Mih nĭ kɔ mi wi dzəni, mbɛiŋ dzɔ mih.

36 Mih nĭ kɔ bəh chwɔŋ kiyəə, ayaka mbɛiŋ ləh mbuŋ i mih wə. Mih ni gwɛiŋki lə mbɛiŋ dzə bəni i mih. Mih nĭ kɔ i juŋ yi nsəŋ mə, ayaka mbɛiŋ dzə bəni i mih.’

37 Jɔbi wə wi ni dzaka yakadəiŋ, bəni bə chəŋ bà ka ni bikə i wi a, ‘Bah, akɔ i jɔbi winaiŋ wə buku nĭ dzə yɛiŋ wɔ dzɔŋ wɔɔ wɔ, buku nya wɔ bəh fiɛŋ wɔ dzi, nabə yə a kindɔŋ nĭ wɔɔmki wɔ, buku nya wɔ bəh fiɛŋ wɔ mu a?

38 A nĭ kɔ i jɔbi winaiŋ wə buku nĭ yɛiŋ wɔ, wɔ num mi wi dzəni, buku dzɔ wɔ, nabə yə a wɔ nĭ chu kɔ bəh chwɔŋ kiyəə, buku ləh mbuŋ i wɔ wə a?

39 A nĭ kɔ jɔbi winaiŋ wə buku nĭ yɛiŋ wɔ, wɔ gwɛiŋ chu num i juŋ yi nsəŋ mə, buku dzə jikə wɔ a?’

40 Ŋkuŋ wiwɔ ka ni chukuli i bɔ a, ‘Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, si mbɛiŋ nǐ fə
gia yələ, i na winaiŋ mi winchiŋ i bwa bə nih bəŋ bələ, yi kɔ a mbɛiŋ nǐ fə num
i mih.’
41 Ayakadəiŋ, wi ka bi dzaka i bà bɔ kɔ i tsɛiŋ yi yi kimiəkə wə a, ‘Mbɛiŋ
bà mbɛiŋ kɔ num ləiŋ kwa mbɛiŋ, mbɛiŋ dzâ nyâ i mih nshiŋ, mbɛiŋ tsâ lǐə i
gbuku wə bə nǐ kɛiŋsi jiə i ŋkpɛli bəh bəchinda bu,
42 kɔm dzɔŋ nǐ wɔɔki lə mih, mbɛiŋ na nya mih bəh fiɛŋ i dzi. Kindɔŋ nǐ
wɔmki lə mih, mbɛiŋ na nya mih bəh fiɛŋ i mu.
43 Mih nǐ kɔ mi wi dzəni, mbɛiŋ na dzɔ mih. Mih nǐ kɔ chwɔŋ kiyəə, mbɛiŋ
na ləh mbuŋ i mih wə. Mih nǐ gwɛiŋki lə, ayaka chu num i juŋ yi nsəŋ mə,
mbɛiŋ na dzə i bəni mih.’
44 Bɔ tə bi ka bɔŋ bikə i wi a, ‘Bah, akɔ i jɔbi winaiŋ wə buku nǐ yɛiŋ wɔ dzɔŋ
wɔɔ wɔ, nabə a kindɔŋ nǐ wɔɔmki wɔ, nabə a wɔ num mi wi dzəni, nabə a wɔ
chu num chwɔŋ kiyəə, nabə yə a wɔ gwɛiŋ, bəh yə a wɔ chu num i juŋ yi nsəŋ
mə, buku na gamti wɔ a?’
45 Wi bi ka chukuli i bɔ a, ‘Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, si mbɛiŋ nǐ ka fə dəkə
gia yələ, i na winaiŋ mi winchiŋ i bwa bə nih bəŋ bələ, yi kɔ a mbɛiŋ nǐ ka fə
dəkə num i mih.’
46 Bəmaka bəni bi ka dza nyə tsə liə num i ŋgəkə wə wi bi tsə kaa kə. Ayakalə,
bə chəŋ bà tsə liə fibɔ num i nɔni kə ki bi tsə kaa kə.”

26

Bə nyani bəh kinyəni i Jisɔs chɛiŋ
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jɔn 11:45-53)

1 Jɔbi wə Jisɔs nǐ dzaka kaasi gia yələ yichi, ka dzaka i bwa bu bə mbaŋ a,
2 “Mbɛiŋ kǐə a, a baaŋ a kaŋ yifa ka dzini bi Ntsədaŋ yisi, bə num i ni nya
mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi i bəni kaŋ ma bɔ baŋŋ wi i kintasi wə.”
3 A i jɔbi wiwɔ wə, bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ sakaki tumi tsə ka
juŋni gwu yibɔ i ntɔŋ wi Kayfas wə a num wi Kayfas wiwɔ fwu wi bətii mfə
gia,
4 bɔ ka jiə kimfasi i ni wɛli kwa Jisɔs, i wɔɔ wi.
5 Si bɔ fasiki yakadəiŋ, ka dzaka a, “Bukumbɛiŋ ma mɔ̂m i fə̂ gia yələ i jɔbi wi
Dzini wə, kɔm bukumbɛiŋ ka mɔm yi, ma yi ni dzə bəh ŋgəkə i bəni kintəəŋ.”

Miŋkpaŋa widəkɔ fiaŋsi Jisɔs bəh fiaŋsi bi tsɛŋə yindzɔŋni i Bɛtani
(Mak 14:3-9; Jɔn 12:1-8)

6 Jɔbi wə Jisɔs nǐ kɔ i kwili wi Bɛtani wə, i juŋ yi Samən wə mi wi kiŋkumi.
7 Jɔbi wə bɔ nǐ shi num ka dziki, miŋkpaŋa widəkɔ liə dzə bəh finsɔkɔ* fi fiaŋsi
fidəkɔ num bə kɛiŋsi bi bəh təh, a num fi fiaŋsi bi tsɛŋə yindzɔŋni, bi ləkə i kpɔ
wə nalə, ka shuku i fwu wi Jisɔs wə.
8 Bwa bə Jisɔs bə mbaŋ nǐ yɛiŋ yakadəiŋ gia yiwɔ fə bɔ bɔksi lɔ tɔɔ. Bɔ ka
dzakayiki a, “Wi bəkəli fiaŋsi biələ lə kɔm nə a?
9 Bə si kɔlə i taŋni fiaŋsi biələ i kpɔ widuli wə, i nya kpɔ wiwɔ i bəni bə kifuu.”
10 Ayakalə, Jisɔs kiə kiŋkwaka kibɔ, ka dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ nyaki ŋgəkə i
miŋkpaŋa wələ kɔm nə? Wi fə num gia yindzɔŋni i mih.
11 Mbɛiŋ kǐəki a bəni bə kifuu ni numki lə bəh mbɛiŋ jɔbi wichi ayakalə, mih
bi numki kə bukumbɛiŋ i jɔbi wichi wə.
12 Wi shuku fiaŋsi biələ i gwu yiŋ wə lə, wi kɛiŋsi mih num kɛiŋsini i nləə wə.

* **26:7** Finsɔkɔ fiələ kɔ num bə nǐ kɛiŋsiki bəh kitəh kə bə bɔɔŋki a, “alabaster”.

13 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, na faiŋ bə bi fukuki ntum wi ndzɔŋni wələ i
mbi wichi wə, gia yələ miŋkpaŋa wələ fə, bə bi fukuki yi, bə kwaka wi."

Judas taŋni Jisɔs
(Mak 14:3-9; Jɔn 12:1-8)

14 Mi widɔkɔ i mbaŋ wi bwa bə Jisɔs wə, i bà wə jwɔfi ntsɔ bəfa kintəəŋ, a
num wə bə nǐ bɔɔŋki a Judas Iskaliɔt nyə tsə yɛiŋ bətii mfə gia bəmbum,
15 ka bikə i bɔ a, "Mih ka nya Jisɔs i mbɛiŋ kaŋ, ma mbɛiŋ ni nya nə i mih a?"
Bɔ ka fa kpɔ mbaŋtia num bə nǐ kɛiŋsi wi bəh chwaka ki kpɔ kifukuli, ka nya
i wi.
16 I yisi jɔbi wiwɔ wə, wi ka yisi i nəŋki dzəh yə wi ni nya Jisɔs yɛiŋ i bɔ kaŋ.

Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ dzi Dzini bi Ntsədaŋ
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13,21-23; Jɔn 13:21-30)

17 A dzə num i chɔkɔ bi ninshiŋ i Dzini bi Blɛd wə bə ka jiə dəkə Dzɔŋɔ yɛiŋ,
bwa bə mbaŋ bə Jisɔs dzə yɛiŋ wi, ka bikə i wi a, "Wɔ nəŋki a buku tsə kɛiŋsi
faiŋ di biə wɔ ni dzi Dzini bi Ntsədaŋ yɛiŋ na?"
18 Wi chukuli i bɔ a, "Mbɛiŋ tsô i kwili kintəəŋ, mbɛiŋ ni yɛiŋ lə nchiŋ mi
widɔkɔ fɛiŋ, mbɛiŋ dzâka i wi a, 'Mi wi Lanini dzaka a, jɔbi wi ŋgaiŋ kpɛiŋ lɔ.
Ŋgaiŋ bəh bwa bu bə mbaŋ kaŋaki i dzi Dzini bi Ntsədaŋ i wi dzu.' "
19 Ayaka bwa bə mbaŋ bà tsə fə asi Jisɔs si dzaka i bɔ, ka kɛiŋsi biɛiŋ bidzini
bi Dzini bi Ntsədaŋ biwɔ fɛiŋ.
20 A dzə num i fijɔbi, wi shinum bəh bwa bu bə mbaŋ bà jwɔfi ntsɔ bəfa i
dziki.
21 Jɔbi wə bɔ nǐ dziki, wi dza dzaka i bɔ a, "Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mi
widɔkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ ni taŋni lə mih."
22 Si wi dzaka yakadəiŋ, bwa bu bə mbaŋ dza ka numki a bəh nshɛiŋ nshɛiŋ,
yisi i bikəki a wimu wimu a, "Akɔ num mih ma Bah?"
23 Wi chukuli i bɔ a, "Mi wə wi ni taŋni mih akɔ wə wi ləkə kaŋ i fwɔti wə
buku wi.
24 Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi kaŋaki bi nyə asi bə nǐ nyaka kɔm wi. Ayakalə,
ŋgəkə wimbum kɔ i mi wə wi taŋni Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi. Yi nǐ ndzɔŋki a bə
ma bwɔ wəmaka mi."
25 Judas wə wi ni kaŋaki i taŋni Jisɔs bɔŋ bikə tə i wi a, "Mi wi Lanini akɔ num
mih ma?" Jisɔs chukuli i wi a, "Wɔ dzaka bəh dzaka ka."

Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ dzi nchiŋni
(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Kɔlɛn 11:23-25)

26 Asi bɔ nǐ dziki, Jisɔs dza dzɔ blɛd, nya kiyɔŋni i Nyɔ, gbɛyi nya i bwa bu bə
mbaŋ ka dzaka a, "Mbɛiŋ kô dzí, fa kɔ gwu yiŋ."
27 Wi dzɔ tə bwam, nya kiyɔŋni i Nyɔ ka nya bwam wiwɔ i bɔ ka dzaka a,
"Mbɛiŋ bəchi mû.
28 Mələ kɔ mwa məŋŋ mə Nyɔ dzi miŋkaiŋ bəh mɔ, mɔ shukuki bukuki kɔm
bəni bəduli, ka wi ni dalinya chu bibɔ.
29 Mih fukuki i mbɛiŋ a, mih ni chu mu kə mbi mi kpɛiŋ wi lani wələ i yisi i
liə i tsə buku i chɔkɔ biə mih bi muki mɔ mimfiaŋ bukumbɛiŋ i kintəəŋ ki ŋkuŋ
bi Ba wuŋ wə."
30 Jɔbi wə Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ kaasi, bɔ yəəŋ njaŋ wi kɔksini, buku ka
yaka tsə i Ŋkwuŋ wi Kɛiŋ yi Ɔlif wə.

Jisɔs dzaka a Bita bi nəiŋ lə ŋgaiŋ
(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jɔn 13:36-38)

31 Si Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nĭ tsəki, wi dzaka i bɔ a, “Daiŋ nchəkɔ mbɛiŋ
bəchi ni fiəni gɛiŋ chu lə i jum wə kɔm gia yə yi ni num bəh mih. Yi num asi
bə nyaka a, Nyɔ dzakaki a, ‘Mih ni wɔɔ lə ntɔkni shwáŋ, ma mbaŋ wi shwáŋ
yiwɔ ni gaali.’
32 Ayakalə, jɔbi wə Nyɔ bi bwili mih i kpi wə, mih bi tsə i mbɛiŋ nshiŋ i
Galili.”
33 Bita ka dzaka lɔ mfih i wi a, “Kɔŋ bəni bəchi ni gɛiŋ fiəni chu i jum wə kɔm
gia yə yi ni num bəh wɔ, mih kɔkə ni lansi gɛiŋ chu i jum wə.”
34 Jisɔs fiəni chukuli i wi a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i wɔ a daiŋ nchəkɔ, ka kwɔkɔ
ni tɔŋki, num wɔ nəiŋ lɔ mih kiŋkani kitali.”
35 Bita dzaka i wi a, “Kɔŋ mih ni numki i kpi bəh wɔ, mih kɔkə ni lansi nəiŋ
wɔ.” Si wi dzaka yakadəiŋ, bwa bə mbaŋ bə Jisɔs bədɔkɔ bà bəchi bɔŋ dzaka
ayaka tə.

Jisɔs tsa i Gɛsɛmane
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ tsə liə i khə wi kɛiŋ yi mintam midɔkɔ wə, bə
bɔɔŋ a Gɛsɛmane, Jisɔs dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, “Mbɛiŋ shînumyi fa mih
kini tsə tsa.”
37 Wi dzɔ Bita bəh bwa bə Sɛbide bəfa, bəh bɔ ka tsə. Wi yisi i numki bəh
nshɛiŋ nshɛiŋ, shɔm yi fumsi wi.
38 Wi ka dzaka i bɔ a, “Shɔm yiŋ kɔ a bəh nshɛiŋ nshɛiŋ nalə na ka mih kpi
num kpini. Mbɛiŋ bâaŋ a fa bukumbɛiŋ wôkɔliki.”
39 Si wi dzaka yakadəiŋ, ka kini tsə i ninshiŋ, gbɔ tum kwusi shi bi i kuku
ka bá tsa a, “Ba wuŋ, dzəh kabə nûm yə wɔ kɔ i fə ka bwam wi ŋgəkə wələ tsə
mih a mih ma mu, wɔ fə̂. Ayakalə, ma fə̂ si mih nəŋki. Fə̂ yi num asi wɔ nəŋki.”
40 Wi fiəni dzə buku i bɔ wə, ka ti bɔ nɔ wə. Wi bikə i Bita a, “Yaka mbɛiŋ
kɔkə i num bɛiŋ bəh mih i tsə buku i mbiəŋə wimu wə a?
41 Mbɛiŋ tsə̂ŋəki, mbɛiŋ tsâ a kiə kimɔmsi ki dzə kə i mbɛiŋ wə. Yi kɔ ŋkɔŋ a
shɔm kɔŋki lə, ayakalə nyam yi gwu bɔhyi.”
42 Wi fiəni tsə fɛiŋ i kiŋkani kifa wə ka tsa a, “Ba wuŋ, aka bá num a bwam
wələ kɔkə i tsə maka mih mu wi, wɔ fə̂ asi wɔ nəŋki.”
43 Si wi ni fiəni dzə, ka chu ti bwa bu bə mbaŋ nɔ wə kɔm kinu nĭ kɔ i dzəkəh
yibɔ wə nalə.
44 Wi fiəni bee bɔ ka tsə i tsaki i kiŋkani kitali wə, wi tsa, dzaka num a gia yə
wi si kɔ wi dzaka lɔ yi.
45 Wi chu fiəni dzə i bwa bu bə mbaŋ dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ kɛiŋki mbɛiŋ nɔ
waka fimbɛiŋ na? Mbɛiŋ tsə̂iŋ, jɔbi kpɛiŋ lɔ. Bə taŋni lɔ mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi
i kaŋ yi bəni bəchu wə.
46 Mbɛiŋ dzâ bɛiŋ bukumbɛiŋ tsâki. Mbɛiŋ tsə̂iŋ, mi wə wi taŋni mih bə wi
yaka wi dzəki.”

Bə kwa Jisɔs
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jɔn 18:3-12)

47 Asi Jisɔs nĭ kɛiŋki wi dzaka, Judas wə wi nĭ kɔ mi i mbaŋ wi bwa bə Jisɔs
bà jwɔfi ntsɔ bəfa dzə tumbuku. Wi nĭ dzəki bəh mbaŋ wi bəni bəduli, bɔ kaŋa
bənywɔ bəh bibɔkɔ, num a faaŋ bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ sakaki
tumi.
48 A nĭ kɔ num mi wə wi taŋni Jisɔs, tsə kɛiŋsi lɔ kinchəsi bəh bəni bəwɔ ka
dzaka a, “Mi wə mih ni bɔni mih maŋni yaŋyi, akɔ wi mbɛiŋ ni kwâ.”
49 Si bəh bɔ ni dzə, wi chəm tsə a chəŋ i Jisɔs wə ka bɔni i wi, “Mih bəniki i
wɔ Mi Lanini.” Si wi bɔni yakadəiŋ, ka maŋni wi bá yaŋyi wi.

50 Jisɔs ka dzaka i wi a, “Nsɛiŋ wuŋ, fâ a gia yə wɔ dzə i fə.”† Ayaka bəni bəwɔ
ka tsə kwa Jisɔs, kaŋa wi.
51 Yi num a mi widɔkɔ wə wi nǐ kɔ bɔ bəh Jisɔs ka guku baa nywɔ wi jum ka
gba chwiŋ təiŋ kintuni ki mfa wi fwu wi bətii mfə gia.
52 Jisɔs dzaka i mi wiwɔ a, “Fǐəni lâkə nywɔ wa i di biə wi si kɔ. Na ndə wə
wi dzasi nywɔ i bɛiŋ wi kǐəki a, wi bi kpiki i nywɔ wə.
53 Wɔ kwakaki a mih kɔkə i bɔɔŋ Ba wuŋ a wi chiŋsi bəchinda bu bənchuku
bɔ tsə bəmbaŋ jwɔfi ntsɔ bəfa akisəkə a?
54 Ayakalə, mih ka fə yakadəiŋ, ma yi ni nyani dəiŋ ka yi dzə kpɛiŋ asi bə
nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a, a yi kaŋaki i bi num a?”
55 I fɛiŋ wə, Jisɔs ka bikə i mbaŋ wiwɔ a, “Mbɛiŋ dzə i kwa mih, ka dzəki bəh
bənywɔ bəh bibɔkɔ ka mbɛiŋ dzəki i kwa num ji a? Mih nǐ shi kɔ bəh mbɛiŋ
chɔksi chɔksi i juŋ yi fəni yi gia mə lani bəni mbɛiŋ kwa kə mih kɔm nə la?
56 Ayakalə, gia yələ yichi num i fə a yi dzə kpɛiŋ asi bəni bə ntum bə Nyɔ nǐ
nyaka.” Bwa bə Jisɔs bə mbaŋ bəchi ka lətɔkɔ wi fɛiŋ, yɔkɔ gɛiŋ.

Jisɔs numbɛiŋ i juŋ yi nsaka wə
(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jɔn 18:13-14,19-24)

57 Bəni bà bɔ nǐ kwa Jisɔs ka dzɔ tsə bəh wi i Kayfas dzu fwu wi bətii mfə
gia. A nǐ kɔ num bəni bə̀ bɔ nǐ laniki bənchi bə Nyɔ bəh bà bɔ nǐ sakaki tumi nǐ
juŋni.
58 Bɔ nǐ tsəki bəh Jisɔs Bita biəli i jum wə i dzəh yi dəəŋ. Wi ka tsə buku na i
fitɔkɔ wi fwu wi bətii mfə gia wə, ka liə tsə num bəh bəni bà bɔ nǐ tɔkniki bəh
di biwɔ, wi tsɛiŋ, i yɛiŋ si yi ni nyani num.
59 Bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bəchi bə̀ bɔ nǐ sakaki bənsaka ka nəŋki gia
yi ntəkə yə bɔ kɔ i jiə i Jisɔs fuŋ ka bɔ ni wɔɔ wi.
60 Ayakalə, bɔ nəki kwati kə gia yidɔkɔ, na ayaka si bəni bəduli ni bukuki
dzəki i ninshiŋ beeŋ nsaka bəntəkə. Gia yiwɔ nyani lə, i kiŋgɔksi wə bəni
bədɔkɔ bəfa buku dzə num i ninshiŋ,
61 ka dzakaki a, “Mbwə wələ nǐ dzaka a, ŋgaiŋ kɔlə i shakyi juŋ yi fəni yi gia
yi Nyɔ i fiəni maa yi i kaŋ yitali wə.”
62 Fwu wi bətii mfə gia wiwɔ ka dza bɛiŋ bikə i Jisɔs a, “Yaka wɔ kaŋaki kə
gia yidɔkɔ i chukuli a? Wɔ wɔkɔ alə gia yə bəni bələ dzakaki i wɔ wə a?”
63 Jisɔs kpichumi məŋ. Fwu wi bətii mfə gia wiwɔ fiəni dzaka i wi a, “I yɛli
wi Nyɔ wə wi kaŋaki nəni, wɔ fa kabə num Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka, wə Waiŋ
Nyɔ, fûku i buku.”
64 Jisɔs chukuli a, “Yi kɔ asi wɔ dzaka. Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a, jəbi
wələ ni tsə mbɛiŋ ni yɛiŋ lə mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi, num wi shinum i tsɛiŋ
yiləkəli yi Mi wə wi kaŋaki ŋga, mbɛiŋ bi chu yɛiŋ si wi dzəki i bikwu wə i bɛiŋ.”
65 Fwu wi bətii mfə gia wə wɔkɔ yakadəiŋ, ka taŋyi bəmbuŋ i gwu yi wə,
dzaka a, “Wi dzɔki di bi Nyɔ. Bukumbɛiŋ nəŋki a mi widɔkɔ chu dzə dzaka gia
yidɔkɔ a? Mbɛiŋ wɔkɔ lɔ si wi dzɔki di bi Nyɔ.
66 Mbɛiŋ kwakaki a nə?” Bɔ chukuli a, “Akɔ mi wə bə kaŋa i wɔ̂ɔ wi num
wɔɔni.”
67 Bɔ yisi i chuhyiki mindzəŋ i shi bi wə chɔkɔ twɛiŋ wi bəh biŋkɔɔ, bədɔkɔ
twɛiŋ bəh kaŋ, dzakaki i wi a,
68 “Wɔ wə wɔ kɔ Mbwili wə Nyɔ nǐ kaka, fûku la ntum wi Nyɔ wa wə i liə.
Kaŋsi i buku mi wə wi twɛiŋ wɔ.”

† **26:50** Yudɔkɔ a, “Nsɛiŋ wuŋ, wɔ dzə i fə nə?”

Bita nəiŋ Jisəs
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jən 18:15-18,25-27)

69 A nĭ kɔ Bita num i kuku i biŋ i fitəkɔ. Waiŋ kpaŋni widəkɔ wə wi nĭ nəmki fɛiŋ, dzə kəmsi i wi kpəŋ ka dzaka i wi a, “Wɔ tə si kɔ mbɛiŋ Jisəs wi Galili.”
70 Ayakalə, Bita nəiŋ i bəni bəchi nshiŋ ka dzaka a, “Mih kiəki kə gia yə wɔ dzakaki.”
71 Bita ka buku tsə ka numki bɛiŋ i dzaka ki mbaiŋ wə. Waiŋkpaŋni widəkɔ wə wi nĭ nəmki tə fɛiŋ, yɛiŋ wi, ka dzaka i bəni bə bɔ nĭ numyi i bɛiŋ fɛiŋ a “Mi wələ si kɔlə bəh Jisəs wi Nasali.”
72 Bita chu nəiŋ ka kaiŋ, dzaka a, “Mih kĭəki kə mi wiwɔ.”
73 I jɔbi wi twɛsi wə, bəni bə bɔ nĭ numyi kəmsi tsə i Bita wə ka dzaka i wi a, “I yi ŋkɔŋ wə, wɔ kɔ tə mi wibɔ, kəm ndzaka wa tsəki aka wibɔ.”
74 Ayaka Bita ka kaiŋ, bɔɔŋ num lɔiŋ i fwu wi wə dzaka a, “Mih kiəki kə mi wələ.” Akisəkə kwəkɔ ka təŋ.
75 Bita kwaka ndzaka wə Jisəs si dzaka i wi a, “Ka kwəkɔ ni nəŋki i təŋki, num wɔ nəiŋ lə mih kiŋkani kitali.” Wi nyə fɛiŋ buku tsə i biŋ, ka də nalə.

27

Judas shiəŋ
(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jən 18:28-32)

1 Asi chəkɔ nĭ wɔɔki dzəki, bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bə bɔ sakaki tumi, num jiə ja kəm Jisəs, i wɔɔ wi.
2 Bɔ ka kaŋa wi, dzɔ tsə nya i kaŋ yi Baylɛ wə mi wi nsaka i kimbu kiwɔ wə.
3 Jɔbi wə Judas wə wi nĭ taŋni Jisəs nĭ yɛiŋ a bə təiŋ a bə ki wɔɔki lə Jisəs, wi bə́ təm, dzɔ kpɔ wə mbaŋtia fiəni tsə nya i bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bə bɔ sakaki tumi.
4 Wi tsə, dzaka i bɔ a, “Mih fə chu i taŋni mi wi kaŋa kə ŋgəkə widəkɔ.” Bɔ chukuli i wi a, “Yəmaka kaŋaki nə i fə bəh buku? A kiəki wɔ yəmaka.”
5 Judas waŋ kpɔ wiwɔ i kuku i juŋ yi fəni yi gia wə, ka buku tsə shiəŋ.
6 Bətii mfə gia bəmbum fwəkyi kpɔ wiwɔ dzaka a, “Wələ kɔ kpɔ wi mwa, nchi bumki kə a bə jĭə wələ kpɔ i kiba ki juŋ yi fəni yi gia mə.”
7 Bɔ num jiə ja, tsə taŋ di i mi wə wi nĭ mwəmki mishwali bəh wi a bɔ ni ləəki bəni bədzəni fɛiŋ.
8 Akɔ gia yə bə bɔɔŋki di biwɔ i dzə buku bidaiŋ a, “Di bi Mwa.”
9 Yi nĭ num yaka ka gia yə mi wi ntum wi Nyɔ wə Jɛlimia nĭ dzaka, ka yi dzə kpɛiŋ si wi nĭ dzaka a, “Bə nĭ dzɔ kpɔ mbaŋtia num kpɔ wə bwa bə Islae nĭ sisi i dzɔ i fwu wi wə,
10 taŋ di yɛiŋ i mi wə wi nĭ mwəmki mishwali bəh wi, asi Bah Nyɔ nĭ dzaka i mih.”

Jisəs numbɛiŋ i Baylɛ nshiŋ mi wi nsaka wi Ŋkali wi Lum
(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jən 18:33-38)

11 Si Jisəs nĭ numbɛiŋ i Baylɛ mi wi nsaka nshiŋ, Baylɛ bikə i wi a “Akɔ wɔ Ŋkuŋ wi Bəju wə a?” Jisəs chukuli a, “Yi kɔ asi wɔ dzaka.”
12 Ayakalə, bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bə bɔ nĭ sakaki tumi kiwɔ yisi i jiəki gia i wi fuŋ, wi na chu chukuli gia yidəkɔ.
13 Baylɛ ka bikə i wi a, “Wɔ wəkəki alə ŋkaiŋni wi gia yə bə dzakaki kəm wɔ a?”
14 Ayakalə, Jisəs na chukuli na gia yimu i wi kəm yə bɔ nĭ jiəki i wi fuŋ. Mi wi sakani wiwɔ tsɛiŋ lə dzaka wəm wi nalə.
(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jən 18:39-19:16)

15 A nĭ dzəki numki i jəbi wi dzini bi Ntsədaŋ wə, mi wi sakani bwili mi
wimu i juŋ yi nsəŋ mə, wə bəni kɔŋki a wi bwĭli.
16 A nĭ kɔ i jəbi wiwɔ wə, mi widəkɔ num i juŋ yi nsəŋ mə, bə kiə nalə a wi nĭ
fəki lə chu, yɛli wi num a Balabas.
17 Jəbi wə bəni nĭ juŋni, Baylɛ bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ kɔŋki a mih bwili num ndə
i juŋ yi nsəŋ mə a? Mbɛiŋ kɔŋki a mih bwili yatəkɔ num Balabas, ma Jisɔs wə
bə bɔɔŋki a Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka a?”
18 Wi nĭ bikəki yaka kɔm wi nĭ kiəki lə a bɔ nĭ nya Jisɔs i wi, kɔm kindəŋ nĭ
finiki lə bɔ bəh wi.
19 I chu kpɛiŋ i yi wə, a nĭ kɔ jəbi wə wi nĭ shinum i di biə bə si num i saka
bənsaka, kpə wi faaŋ ntum i wi, dzaka a, “Kiə wɔ ki fə̂ kə gia yidəkɔ bəh mi wə.
Akɔ mi wi chəŋ. Mih dzakaki lə kɔm ndəmsi si fumsi mih daiŋ nchəkɔ nalə
kɔm wi.”
20 Si Baylɛ bikə yakadəiŋ, bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bə̀ bɔ sakaki tumi
nyini bəni a bɔ dzaka a wi bwĭli yatəkɔ num Balabas, ma bə kâasi bəh Jisɔs.
21 Mi wi sakani chu dza bikə i bɔ a, “Mi wə mbɛiŋ kɔŋki a mih bwili yatəkɔ i
bəni bəfa bələ kintəəŋ kɔ winaiŋ?” Bɔ chukuli a, “Balabas.”
22 Baylɛ chu bikə i bɔ a, “Mih ka bwili yatəkɔ yakadəiŋ i liə, mih ni fə dəiŋ
bəh Jisɔs wə bə bɔɔŋki a Klistus a?” Bɔ bəchi dzaka a, “Bə bâŋŋ wi num bâŋŋni
i kintasi wə.”
23 Wi fiəni bikə a, “Bə bâŋŋ wi kɔm nə a? Gia yichu yə wi fə kɔ nə a?” Ayakalə,
bɔ chu wili tsə a ninshiŋ lɔ a, “Bə bâŋŋ wi i kintasi wə.”
24 Jəbi wə Baylɛ nĭ yɛiŋ a dzəh kɔkə, ka ŋgaiŋ kaasi gia yələ, dzaka yiŋni dza
lɔ dzani. Wi dzɔ mwi, wɔkɔ kaŋ yi yɛiŋ i mbaŋ wi bəni nshiŋ dzaka a, “Kaŋ
yiŋ kɔkə i kpi yi mi wələ wə. A kiəki mbɛiŋ i yi wə.”
25 Bəni bəchi chukuli i wi a, “Aaŋ, bêe ma mwa mi nûmki i kifwu kibuku
wə bəh i bwa bəbuku wə.”
26 Baylɛ ka bwili yatəkɔ Balabas asi bɔ nĭ kɔŋki, ka nya Jisɔs a bə twə̂iŋ bə tsə̂
bâŋŋ i kintasi wə.

Bəni bə jum bə́ nyiksiki Jisɔs
(Mak 15:16-20; Jən 19:2-3)

27 Bəni bə jum bə mi wi sakani ka dzɔ Jisɔs liə bəh wi i ntɔŋ wə bə nĭ bɔɔŋki
a Blitəlium, ka juŋni kiŋka ki mbaŋ wi bəni bə jum bəchi bɔ fiəli baŋ wi.
28 Bɔ baayi bəmbuŋ bu, dzɔ mbuŋ wi bəŋkuŋ wi bəkɔli tum i wi wə.
29 Ka bwaŋ kifɔ ki bəŋkuŋ ki num bə kɛiŋsi bəh bəbwaŋyi, bwaŋ i wi fuŋ,
ka nya mbəŋ i tsɛiŋ yi yiləkəli wə a, akɔ mbeŋ wi bəŋkuŋ. Bɔ dzə ŋgwuŋyi i wi
nshiŋ nyiksi wi dzakayi a, “Mbɛɛ jum yibɔkəli! Ŋkuŋ wi Bəju!”
30 Si bɔ nĭ fə yakadəiŋ, ka chuhyiki mindzəŋ i gwu yi wə, dzɔ mbəŋ wə ka
twɛiŋki wi yɛiŋ i fuŋ.
31 Jəbi wə bɔ nĭ nyiksi kaasi yakadəiŋ, babwili mbuŋ wi ŋkuŋ wə i gwu yi
wə, ləh num bəmbuŋ bu i gwu yi wə, ka dzɔ tsə bəh wi i baŋŋ i kintasi wə.

Bə baŋŋ Jisɔs i kintasi wə
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jən 19:17-27)

32 Si bə nĭ tsəki, bɔ dzə buku i mi wi Sɛlin widəkɔ, yɛli wi num a Samən. Bɔ
kaŋyi mi wiwɔ wi giŋ kintasi ki Jisɔs.
33 Jəbi wə bɔ nĭ tsəki bɔ tsə buku i di bidəkɔ wə, bə bɔɔŋ a Gəlgɔta, (Yɛli wələ
kɔ a Di bi Ŋkuŋu Kifwu),
34 bɔ ka nya mbih i wi num bɔ chwali bəh biəə yi ləli jiə a wi mû. Ayakalə, si
wi məm, wi nəiŋma i mu.
35 Bɔ ka baŋŋ wi i kintasi wə, dzɔ bəmbuŋ bu tum kaaŋ yɛiŋ i gaa a bɔ bɔ.

36 Si bɔ fə yakadəiŋ ka shinum fɛiŋ ka chəniki wi.
37 Bɔ nyaka kiŋwakti kə ki nĭ chusiki gia yə yi fə ka bɔ baŋŋ wi i kintasi wə, ka baŋyi i kintasi wə i fwu wi bɛiŋ yi num a, “Wələ kɔ Jisɔs, Ŋkuŋ wi Bəju.”
38 Bɔ baŋŋ tə bəji bəfa i kintasi wə bɔ bəh Jisɔs, widəkɔ i tsɛiŋ yiləkəli wə, widəkɔ i tsɛiŋ yi yi kimiəkə wə. 39 Bəni ka tsəki daŋsiki yɛiŋ Jisɔs nəŋni fwu, bəkəli wi bəh ntɔyi,
40 dzakayi a, “Wɔ wələ wɔ nĭ kɔ i shakyi juŋ yi fəni yi gia i fiəni maa i kaŋ yitali wə, gâmti gwu ya! Wɔ kabə num Waiŋ Nyɔ, shi dzə i kintasi kiwɔ wə.”
41 Bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ nĭ laniki bənchi bəh bəni bà bɔ sakaki tumi ka nyiksiki tə wi dzakayi a,
42 “Wi nĭ gamtiki bəni bədəkɔ i liə wi kɔkə i gamti gwu yi. Ntə wi kɔ Ŋkuŋ wi bəni bə Islae. Wi shĭ la i kintasi kiwɔ wə i liə ma buku ka ni bum wi.
43 Wi ni jiə fwu wi i Nyɔ wə. Nyɔ wiwɔ kabə kɔŋ wi, ma wi gamti la wi i liə si wi ni dzakaki a ŋgaiŋ kɔ Waiŋ Nyɔ.”
44 Bəji bà bə nĭ baŋŋ bɔ bəh Jisɔs i kintasi wə, tɔyi wi bəh bəntɔyi tə.

Kpi yi Jisɔs
(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jən 19:28-30)

45 A dzə num nshichuŋ biŋ ji, tumi kichi ji i tsə buku i mbiəŋə mitali wə nshi.
46 A dzə num ka mbiəŋə mitali, Jisɔs dza wam bəh ŋga a, “Ɛli, Ɛli, lama sabaktani.” Yi num a, “Nyɔ wuŋ, Nyɔ wuŋ, wɔ lətɔkɔ mih lə kɔm nə?”
47 Bəni bədɔkɔ bà bɔ nĭ num kɔmsi fɛiŋ wɔkɔ, ka dzaka a, “Mi wiwɔ bɔɔŋki Ɛlaja.”
48 Mi widəkɔ i bɔ kintəəŋ ka yɔkɔ akisəkə tsə dzɔ kuncha, juli i mbih migbaŋlini mə, bwaŋ i mbəŋ wə, ka sɔkɔ tsə a wi mu.
49 Ayakalə, bəni bədɔkɔ dzaka a, “Bə wôkɔli yêiŋ a yuwidɔkɔ Ɛlaja kɔlə i dzə gamti wi!”
50 Jisɔs ka chu wam bəh ŋga nya kiŋ'waka ki i Nyɔ kaŋ.
51 Yi dzə num a, mbuŋ wə bə nĭ təiŋni juŋ yi fəni yi gia yɛiŋ i fintəŋ, yisi i bɛiŋ taŋa shi buku i kuku i bimbu bifa wə. Nshwaiŋ nəŋni, biaŋa bakayi,
52 júm tə wɛli gwu, bəni bəduli bà bɔ nĭ kɔ bə Nyɔ num bɔ nĭ kɔ bɔ kpiyi lɔ fiəni dza i kpi wə.
53 Jɔbi wə Jisɔs nĭ dza i kpi wə, bəni bəwɔ nyə tsə i kwili wi baiŋni wə Jɛlusalɛm, bəni bəduli yɛiŋ i bɔ wə.
54 Tikwili wi bəni bə jum wə bəh bəni bà bɔ nĭ kɔ fɛiŋ chəni Jisɔs, yɛiŋ si nshwaiŋ nəŋniki bəh gia yichi yə yi nĭ dzɔki di, ndzaŋ kwa bɔ na bəh ŋga. Bɔ ka dzaka a, “I yi ŋkɔŋ wə mi wələ nĭ kɔ Waiŋ Nyɔ.”
55 Bəkaŋa bəduli nĭ kɔlə tə fɛiŋ i dzəh yi dəəŋ bɔ tsɛiŋ. Bəkaŋa bələ kɔ bà bɔ nĭ buku i Galili biəli Jisɔs gamti wi.
56 I mbaŋ wibɔ wə nĭ kɔ Meli Magdalen bəh Meli wə nih Jɛm bəh Yɔsɛf, bəh nih bwa bə Sɛbide.

Bə ləə Jisɔs
(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jən 19:38-42)

57 A dzə num i fijəbi, tii kpɔ widəkɔ a num mi wi Alimatia dzə, yɛli wi num a Yɔsɛf. Wi tə nĭ kɔ mi widəkɔ i mbaŋ wi Jisɔs wə.
58 Wi tsə yɛiŋ Baylɛ tsa a wi nyâ wini wi Jisɔs ka ŋgaiŋ tsə ləə. Baylɛ ka dzaka a bə tsâ dzô nyâ i wi.
59 Yɔsɛf dzɔ wini wiwɔ ka kii i mbuŋ wi baiŋni wə,
60 ka tsə jiə i jum yi wə, yi kɛiŋ a yimfiaŋ, num wi nĭ tɔ jum yiwɔ i biaŋa mə, wi ka biŋsi təh wimbum ka baŋ dzaka ki jum kiwɔ yɛiŋ, ka nyə.

61 Meli Magdalen bəh Meli widɔkɔ wə nǐ kɔ fɛiŋ, num bɔ shinum i tsɛiŋ daŋsi jum yiwɔ.

Bə ka chəniki jum yi Jisɔs

62 Chɔkɔ buku wɔɔ, num chɔkɔ biə bɔ si sisiki gia yi bimbam bibɔ yɛiŋ bi tsə, bətii mfə gia bəmbum bəh Bəfalasi tsə yɛiŋ Baylɛ,
63 dzaka i wi a, “Tikwili, buku kwakaki gia yə mi wi ntəkə wələ nǐ dzakaki jɔbi wə wi nǐ kɛiŋki wiwɔm. Wi nǐ dzakaki a, a bi numki i kaŋ yitali wə, ma ŋgaiŋ bi fiəni dza i kpi wə.
64 Si yi kɔ yakadəiŋ, dzâka a bəni bûku tsô chêniki jum yiwɔ i tsô bûku i kaŋ yitali wə, kɔm buku lwaki a bwa bu bə mbaŋ kɔlə ni wɛɛli tsə chwɔ wini wi i nyə bəh wi, ka bɔ fukuki i bəni a, ‘Wi dza i kpi wə.’ Bɔ ka fə yakadəiŋ, ma ntəkə biələ i liə ni gumi tsə bi ninshiŋ biə.”
65 Baylɛ dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ dzô bəni bə jum ma mbɛiŋ bɔ tsô, mbɛiŋ dzâka bɔ chêniki jum yiwɔ bindzɔŋ asi mbɛiŋ si kɔ i chəniki.”
66 Ayakadəiŋ, bɔ ka tsə kɛiŋsi baŋ dzaka ki jum kiwɔ, ka fə kinchəsi* i təh wə bɔ nǐ baŋ dzaka ki jum kiwɔ yɛiŋ, ka jiə bəni bə jum i chəniki.

28

Jisɔs dza i kpi wə
(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jɔn 20:1-10)

1 Asi chɔkɔ bimbam nǐ tsə, chɔkɔ wɔɔ dzə, i buku nya i chɔkɔ bi ninshiŋ wə i shi wə, Meli Magdalen bəh Meli widɔkɔ wə tsə i tsɛiŋ jum.
2 Yi num a, nshwaiŋ nǐ dza nəŋni bəh ŋga, kɔm chinda wi Bah nǐ shi dzə bɛiŋ biŋsi təh wimbum wə bə nǐ baŋ dzaka kijum kiwɔ yɛiŋ ka shinum i yɛiŋ bɛiŋ.
3 Chinda wiwɔ nǐ kɔ shi bi mwaŋyi aka dzaŋ yi mwaŋyini, bəmbuŋ bu fuku lə buuu.
4 Bəni bà bɔ nǐ chəniki jum yiwɔ yɛiŋ wi, lwa na bəh ŋga, nyumyi lə kəkəkə, gbɔyi i kuku nɔyi aka bi kpili bəni.
5 Chinda wi Nyɔ wiwɔ dzaka i bəkaŋa bəwɔ a, “Mbɛiŋ ma lwâki. Mih kiəki lə a mbɛiŋ nəŋki Jisɔs wə bə ni baŋŋ i kintasi wə.
6 Wi fa kɔkə, wi dza lɔ i kpi wə asi wi nǐ dzaka. Mbɛiŋ dzô yêiŋ di biə wi ni nɔ yɛiŋ.
7 Mbɛiŋ tsô fûku wakali i bwa bu bə mbaŋ a wi dza lɔ i kpi wə, wi tsəki i mbɛiŋ nshiŋ i Galili. Mbɛiŋ ni yɛiŋ lə wi fɛiŋ. Mbɛiŋ wôkɔli, mbɛiŋ wɔkɔ lɔ si mih fuku i mbɛiŋ.”
8 Ayakadəiŋ, bəkaŋa bà ka kɔmsi dza nyə i jum yiwɔ bɛiŋ bəh nlwa, ayakalə bɔ num tə bəh kinsaŋli nalə, ka yɔkɔ tsə i fuku i bwa bə Jisɔs bə mbaŋ.
9 Si bɔ nǐ tsəki, yi dza num a bɔ nǐ baŋsi bəh Jisɔs, wi dzaka i bɔ a, “Mih bɔniki mbɛiŋ.” Bɔ ka dzə kɔmsi i wi wə, ka gbɔ ka bwam gvu yi, ka kɔksi wi.
10 Jisɔs dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ ma lwâki. Mbɛiŋ tsô dzâka i bwa bə nih bəŋ a bɔ tsêki i Galili ma bɔ ni yɛiŋ mih fɛiŋ.”

Bəni bà bɔ nǐ chəniki jum yiwɔ fuku gia yə yi nǐ num

11 Jɔbi wə bəkaŋa bəwɔ ni dza i tsəki, num bəni bə jum bədɔkɔ bà bɔ nǐ chəniki jum yiwɔ si nyə tsə i kwili kintəəŋ i tsə fuku gia yichi yə yi si num i bətii mfə gia bəmbum.
12 Bətii mfə gia bəmbum bà ka juŋni bəh bəni bà bɔ sakaki tumi bəh bɔ num jiə ja, ka baŋyi kaŋ yi bəni bə jum bəh kpɔ widuli,

* **27:66** Kinchəsi kələ nǐ kɔ i fə a mi widɔkɔ ki tsə kə fɛiŋ.

13 dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ dzâkaki i bəni a mbɛiŋ si nɔki lə bwa bu bə mbaŋ dzə
chwɔ wini wi ka nyə bəh wi.
14 Mbɛiŋ kabə dzakaki yakadəiŋ, yi ka liə i kintuni ki mi wi sakani wə, wi ni
kabə nəŋ i nya ŋgəkə i mbɛiŋ, ma buku ni tsə yɛiŋ wi, wi ma ni chu nya ŋgəkə
i mbɛiŋ.”
15 Ayakadəiŋ, bɔ ka dzɔ kpɔ wiwɔ ka fukuki asi bə si dzaka i bɔ. Kichum
kiwɔ ka waŋ tsə i kintəəŋ ki Bəju wə i dzə buku i bidaiŋ wə a bə nǐ chwɔ wini
wi Jisɔs chwɔni.

Jisɔs faaŋ bəni bu i mbi wichi wə
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jɔn 20:19-23; Kiŋwakti ki Nɔm 1:6-8)

16 Bwa bə mbaŋ bə Jisɔs bà jwɔfi ntsɔ mu ka nyə tsə i Galili, yaka tsə i ŋkwuŋ
wə Jisɔs nǐ fuku i bɔ.
17 Jɔbi wə bɔ ni yɛiŋ wi, ka kɔksi wi. Ayakalə, bədɔkɔ məŋni lɔ wi.
18 Jisɔs dza kini dzə dzaka i bɔ a, “Ba wuŋ kɔ num wi nya lɔ ŋga bichi i bɛiŋ
bəh i kuku i mih.
19 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ tsâ i bitumi wə bichi, mbɛiŋ fâki bəni numki bəni mbəŋ
bə mbaŋ, jûli bɔ i bɔkɔ i yɛli wi Nyɔ Ba bəh Waiŋ bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni.
20 Mbɛiŋ lâniki bɔ a bɔ fâki gia yichi yə mih nǐ laniki mbɛiŋ yɛiŋ. Mbɛiŋ
wɔ̂kɔli, mih ni numki lə bəh mbɛiŋ i jɔbi wichi wə i tsə buku na jɔbi wə mbi bi
tsə kaaki.”

Ntum wi Ndzəŋni wə wi kɔ kəm Jisɔs si
Mak
nǐ Nyaka
Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Mak kələ mə

Mak nǐ chiŋniki nəmki bəh Bita bəh Bɔɔl bəh Banabas. Yi chusiki a gia yə wi nǐ kiəki kəm Jisɔs a nǐ lani Bita wi yɛiŋ. Ntum wi ndzəŋni wələ Mak nǐ nyaka chusiki a Jisɔs kɔ mi wə wi nǐ fəki nəm wi Nyɔ chu kaŋa ŋga i dzaka gia yi nûm asi wi dzaka. Wi nǐ chusiki ŋga bi num i nlani wə bəh i bwiliki bəchinda bə ŋkpɛli bəh i dalinyaki chu bi bəni. Jisɔs nǐ bɔɔŋki gwu yi a ŋgaiŋ kɔ mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi, wi dzə nya gwu yi i yɛlih bəni i ŋgəkə wə (10:45). Yɛli wələ a Waiŋmi kɔ wə wi kɔ i kiŋwakti ki Daniəl wə 7:3-14.

Mak nǐ du nyaka a kəm gia yə Jisɔs nǐ fəki tsə yə wi nǐ laniki. Yɛiŋ dzəh yə bə gaa kiŋwakti kələ yɛiŋ

Kifwu ki gia kə ki kɔ i Kiŋwakti kələ mə

1:1-13 Ntum wi ndzəŋni kəm Jisɔs
1:14–9:50 Nəm wi Jisɔs i kimbu ki Galili wə
10:1-52 Jisɔs nyə i Galili ka tsə i Jɛlusalɛm
11:1–15:47 Shi yi gəksini yi Jisɔs i kəmsi tsə i Jɛlusalɛm bəh i kintəəŋ ki Jɛlusalɛm wə bəh i kaasi bəh kpi yi
16:1-8 Jisɔs dza i kpi wə
16:9-20 Asi Jisɔs nǐ chusi gwu yi, bəh asi wi nǐ dza i kpi wə bəh asi wi nǐ yaka i bɛiŋ

Ntum wə Jən Njulibəkɔ nǐ fukuki
(Matiə 3:1-12; Luk 3:1-18; Jən 1:19-28)

1 Fa kɔ ntum wi ndzəŋni kəm Jisɔs Klistus Waiŋ Nyɔ.
2 Ntum wiwɔ nǐ yisi asi Isaya mi wi ntum wi Nyɔ nǐ nyaka a Nyɔ dzakaki a,
“Wôkəli, mih ni chiŋsi lə mi wuŋ wi ntum i wɔ nshiŋ,
ma wi tsə kɛiŋsi dzəh ya.
3 Ja yi mi wiliki i chwa a bə kɛiŋsi dzəh yi Bah,
bə lûmsi yi a yi nûm chəŋ.”
4 Ayakadəiŋ, mi widəkɔ bə nǐ bɔɔŋki a Jən Njulibəkɔ nǐ nyə tsə i chwa, ka fukuki i bəni a bɔ kwûni shóm yibɔ, ma ŋgaiŋ juli bɔ i bəkɔ ka Nyɔ bi dalinya chu bibɔ.
5 Bəni nǐ bukuki i bimbu bi tumi bi Judea wə bichi bəh i kwili wi Jɛlusalɛm wə wichi tsə i wi, də kəm bə chu bibɔ, wi ka juliki bɔ i Bəkɔ yi Jədan mə.
6 Jən nǐ ləəki bəmbuŋ num bə kɛiŋsi bəh kiluli ki nyam yidəkɔ yə bə bɔɔŋki a kamɛl, wi kaŋa bəh chiŋnih num bə kɛiŋsi bəh dzu yi nyam, wi nǐ dziki a chúmi bəh nyu yi chwa.
7 Jən nǐ lakaki a, “Mi widəkɔ dzəki lə i mih jum wi tsə mih, mih kpɛiŋniki kə na i ŋgwuŋ shi i kuku i baayi bəlaba bu.
8 Mih juliki mbɛiŋ num i bəkɔ, yakadəiŋ, wi ni juliki mbɛiŋ num i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə.”

Asi bə nǐ juli Jisɔs i bəkɔ bəh si Satan nǐ məmsi wi
(Matiə 3:13–4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

9 A nǐ kɔ i kaŋ yə wə, Jisɔs nyə i Nasali i kimbu ki tumi ki Galili wə, dzə a Jən juli ŋgaiŋ i Bəkɔ yi Jədan mə.

10 Asi Jisɔs nĭ bukuki dzəki i bəkɔ yakadəiŋ, wi yɛiŋ bɔɔli wɛli gwu, Kiŋ'waka ki Baiŋni shi dzə i gwu yi wə ka kimbumi.
11 Ja dzaka i bɛiŋ a, “Wɔ kɔ Waiŋ wuŋ wi shəm, mih wəkəki lə ndzəŋni kəm wɔ nalə.”
12 Akisəkə Kiŋ'waka ki Baiŋni ka fə Jisɔs tsə ka nəki i chwa.
13 Wi nĭ kɔ fɛiŋ i kaŋ wə mbaŋnyani, ŋkpɛli məmsi wi. Wi nĭ kɔ fɛiŋ yakadəiŋ bəh nyám yi chwa, ayaka bəchinda bə Nyɔ dzə ka tsɛiŋki wi.

Jisɔs bɔɔŋ bəni bəna a bɔ nûmki bwa bu bə mbaŋ
(Matiə 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

14 Bə dza kwa Jɔn ka jiə i juŋ yi nsəŋ mə. Si yəmaka nĭ tsə, Jisɔs nyə dzə i Galili, ka fukuki ntum wi ndzəŋni wi Nyɔ fɛiŋ.
15 Wi nĭ fukuki, dzaka a, “Jɔbi dzə kpɛiŋ lɔ, wə ŋkuŋ bi Nyɔ si num a kaŋ. Mbɛiŋ kwûni shəm yimbɛiŋ, ma mbɛiŋ bûm ntum wi ndzəŋni wələ.”
16 Jisɔs bi nyə ka nyaniki tsəki i kinchwɔ kimbum ki Galili kpəŋ, ka yɛiŋ Samən bəh waiŋnih wi Andulu tum gbi i bəkɔ, kəm bɔ nĭ kɔ bəni bə kwani bwɔ́kɔ.
17 Jisɔs dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ bǐəli mih ma mih ni fə mbɛiŋ numki bəni bə̀ bɔ kwaki num lɔ bəni.”
18 Akisəkə, bɔ ka bee gi yibɔ, ka biəliki wi.
19 Jisɔs kini tsə i ninshiŋ, yɛiŋ Jɛm bəh waiŋnih wi Jɔn, bə̀ bɔ nĭ kɔ bwa bə Sɛbide, bɔ num i ŋgwuki mə kwɔ gi yibɔ.
20 Jisɔs ka bɔɔŋ tə bɔ akisəkə. Bɔ bee ba wibɔ Sɛbide i ŋgwuki mə bəh bəni bə̀ bɔ nĭ dzɔ a bəh bɔ nɔmki, ka biəli wi.

Jisɔs bwili kiŋ'waka kichu i mi mə
(Luk 4:31-37)

21 Bɔ bəh Jisɔs nyə tsə i kwili wi Kafanaum wə. Aka dzə num i chəkɔ bimbam wə, Jisɔs tsə liə i juŋ yi tsani mə akisəkə ka laniki bəni.
22 Bəni ka wəkəliki num lɔ bəh dzaka ki wɔmni i nlani wiwɔ wə, kəm wi nĭ laniki ka mi wə wi kaŋaki ŋga bi lanini. Wi nĭ laniki kə ka bəni bə̀ bɔ laniki bənchi bə Nyɔ si lani.
23 A jɔbi wiwɔ wə, mi widəkɔ nyə dzə num i juŋ yi tsani yiwɔ mə, a num mi wi kaŋa kiŋ'waka kichu i gwu yi mə.
24 Si wi liə fɛiŋ, ka wam a, “Jisɔs wi Nasali, wɔ nəŋki nə i buku wə a? Wɔ dzə i kaasi buku a? Mih kiəki lə wɔ. Akɔ wɔ mi wi baiŋni wə wi nyə i Nyɔ wə.”
25 Jisɔs kaŋyi kiŋ'waka kichu kiwɔ, dzaka a, “Kpíchumi məŋ, bûku i mi wələ mə.”
26 Kiŋ'waka kiwɔ ka fə wi gbɔ i kuku ka jwəki, ki wam bəh ŋga, ka buku i gwu yi mə.
27 Bəni bəchi yɛiŋ yakadəiŋ, dzaka wɔm bɔ, ayaka bɔ ka dzakayiki a bɔ bɔ bikəyi a, “Yələ kɔ yi naiŋ lə a? Akɔ nlani wimfiaŋ widəkɔ a bəh ŋga yɛiŋ na? Mi wələ kaŋaki ŋga i kaŋyi biŋ'waka bichu bi wəkɔ i wi.”
28 Akisəkə, ntum wiwɔ kəm Jisɔs waŋ tsə i bidi bichi wə i kimbu ki Galili wə.

Jisɔs chuku bəni bə jwɛiŋ bəduli
(Matiə 8:14-17; Luk 4:38-41)

29 Akisəkə Jisɔs buku i juŋ yi tsani yiwɔ mə, ka tsə i juŋ yi Samən bəh Andulu wə, Jɛm bəh Jɔn num bəh bɔ.
30 A nĭ kɔ nih kpə Samən nɔ i naŋbɛiŋ, gwu yi yakani yiləkəli yaka wi. Asi Jisɔs liə i yɛiŋ dzu, bə ka fuku i wi kəm kpaŋa wiwɔ.
31 Jisɔs tsə i naŋ kə wi nĭ nəki yɛiŋ, kaŋa wi i tsɛiŋ wə, dzasi wi i bɛiŋ. Ayaka jwɛiŋ yi yakani yiləkəli yiwɔ ka bee wi, wi dza bɛiŋ, tsɛiŋ fiɛŋ bɔ dzi.

32 A dzə num i fijəbi i chəkɔ biwɔ wə asi wɔŋ ni shiki tsəki i liə, bə ka dzəki
bəh bəni bəchi bà bɔ nǐ gwɛiŋki bəh bəni bà bəchinda bə ŋkpɛli nǐ njiŋsiki bɔ i
Jisɔs.
33 Kwili wiwɔ wichi juŋni i fifiəŋə.
34 Wi chuku bəni bəduli bà bɔ nǐ kaŋaki jwɛiŋ chi chi, chu bwili bəchinda bə
ŋkpɛli i bəni bədəkɔ bəduli wə. Wi nǐ bwiliki, wi chu bum kə a bəchinda bəwɔ
dzaka gia yidəkɔ, kɔm bɔ ni kiəki lə mi wə wi kɔ wi.

Jisɔs fuku gia yi Nyɔ i Galili wichi
(Luk 4:42-44)

35 A bi dzə num na kinchəŋɔchəŋɔ, Jisɔs dza bɛiŋ, buku tsə i di bidəkɔ wə wi
mbəŋ ka tsaki.
36 Samɔn bəh bəni bà bəh bɔ nǐ kɔ, baaŋ i jum wə ka buku tsə ka nəŋki wi.
37 Bɔ yɛiŋ wi, dzaka i wi a, “Bəni bəchi baaŋ ka nəŋki wɔ.”
38 Jisɔs chukuli mfih i bɔ a, “Bukumbɛiŋ dâŋ tsâ i bidi bidəkɔ wə ka mih kɔlə
i fuku tə gia yi Nyɔ fɛiŋ. Akɔ gia yə mih dzə kɔm yi.”
39 Ayaka wi ka nyaniki i bimbu bi Galili wə bichi fuku gia yi Nyɔ i juŋ yi
tsani yibɔ wə, bwili bəchinda bə ŋkpɛli i bəni wə.

Jisɔs chuku mi wi gwɛiŋ bəh jwɛiŋ yi kumyini
(Matiə 8:1-4; Luk 5:12-16)

40 Mi widəkɔ wi nǐ gwɛiŋki bəh jwɛiŋ yi kumyini nyə dzə tum binyu i Jisɔs
nshiŋ, tsa wi dzaka a, “Wɔ kabə kɔŋki wɔ fâ mih bâiŋki.”
41 Ayaka nshɛiŋ kwa Jisɔs, wi nani tsə tsɛiŋ kɔm wi, dzaka i wi a, “Mih kɔŋki
lə, bônih, ma wɔ bâiŋki.”
42 Akisəkə, jwɛiŋ yi kumyini yiwɔ ka bee wi, wi bɔnih ka baiŋki.
43 Jisɔs ka dzaka a wi tsâki, ka lansi kiŋ i wi,
44 dzaka a, “Kiə wɔ ki fûku kə gia yiwɔ i mi widəkɔ. Ayaka, tsâ chûsi gwu ya i
tii mfə gia, ma wɔ nyâ kinya kə Muses nǐ dzaka a mi kaŋaki i nyâ i chusi i bəni
a wi bɔnih lɔ i jwɛiŋ yi kumyini wə ka baiŋki.”
45 Si Jisɔs kiŋ yakadəiŋ, mi wiwɔ ka buku tsə yisi i fukuki tsəki gia yiwɔ.
Ayaka kwili wiwɔ ka waŋ tsə i bidi bichi wə, yi fə Jisɔs na chu liə nyani i kintəəŋ
ki tumi wə. Wi ka baaŋ a numki i chwa, bəni nyə dzə i bidi di wə, dzə yɛiŋ wi.

2

Jisɔs chuku mi num wi kpi wa wimu
(Matiə 9:1-8; Luk 5:17-26)

1 Asi kaŋ yidəkɔ ni tsə, Jisɔs fiəni tsə i Kafanaum. Bəni wɔkɔ a wi si num lɔ i
dzu,
2 bɔ ka juŋniki dzəki i fɛiŋ bəduli, dzəh nǐ kɔkə fɛiŋ ka mi tɔm gvu na bəh i
dzaka kifiəŋə wə. Wi ka bá fuku gia yi Nyɔ i bɔ.
3 Bəni bədəkɔ bənaa ka dzəki bəh mi widəkɔ i wi num bɔ buŋ wi i kimbuŋ
wə, num wi kpi wa wimu.
4 Yi gaka bɔ i liə tsə bəh wi i Jisɔs wə kɔm bəni ni faaŋniki lə nalə. Bɔ ka yaka
num i fwu wi juŋ bɛiŋ, tɔ kiyəə i di biə Jisɔs nǐ num. Si bɔ tɔ yakadəiŋ, ka shisi
mi wiwɔ i kimbuŋ kə wi nǐ nɔki yɛiŋ wə.
5 Jisɔs yɛiŋ si bɔ jiə shɔm i wi wə, wi ka dzaka i mi wə wi nǐ kɔ num wi kpi
wa wimu a, “Nsɛiŋ wuŋ, mih dalinya lɔ chu bia.”
6 Bəni bədəkɔ bà bɔ nǐ laniki bənchi bə Nyɔ bɔ num fɛiŋ ka wɔkɔ yaka, ka
shwiŋyiki i shɔm yibɔ wə, bikə a,
7 “Mi wələ dzakaki dəiŋ lə a? Wi dzəki di bi Nyɔ. Akɔ ndə wə wi kɔ i dalinya
chu a kəbi a Nyɔ shəŋ a?”

8 Jisɔs ka kiə i shɔm yi wə gia yə bɔ ni kwakaki, ka bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ biələ
biŋkwaka kaŋaki i shɔ́m yimbɛiŋ wə lə kɔm nə a?
9 Yə yi bɔniki i dzaka i mi wələ kɔ yi naiŋ a? I dzaka a mih dalinya lɔ chu bi,
ma a wi dzɔ̂ kimbuŋ ki wi tsə̂ki a?
10 Ayakalə, mih nəŋki i fə a mbɛiŋ kiə a mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi kaŋaki lə ŋga
i fa kuku i dalinya chu.” Ayaka wi ka dzaka i mi wə wi nǐ kpi wa wimu a,
11 “Mih dzakaki i wɔ, dzâ bɛiŋ wɔ dzɔ̂ kimbuŋ ka wɔ tsə̂ i wɔ dzu.”
12 Wi dza bɛiŋ, ka dzɔ kimbuŋ ki ka buku, bəni bəchi tsɛiŋ wi. Ayaka bɔ tsɛiŋ
lə, dzaka wɔm bɔ, bɔ ka tumki bikum bi Nyɔ, dzaka a, “Buku kɛiŋki ki yɛiŋ kə
gia yidɔkɔ ka yələ.”

Jisɔs bɔɔŋ Lɛwi a wi nûm waiŋ wi wimbaŋ (Matiə 9:9-13; Luk 5:27-32)

13 Jisɔs chu nyə ka tsə kɔmsi i kinchwɔ kimbum kpəŋ, mbaŋ wi bəni dzə i wi
kpəŋ, wi ka yisi i laniki bɔ.
14 Asi wi nǐ nyaniki tsəki, wi yɛiŋ Lɛwi waiŋ Alfiyus, wi num i di bi bi nɔm
wə, wi kwa kiŋwakti. Jisɔs ka dzaka i wi a, “Wɔ bǐ́əli mih.” Wi ka dza bɛiŋ ka
biəli wi.
15 Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ ni tsə ka dziki i Lɛwi dzu bəh bəni bə̀ bɔ nǐ kwaki
kiŋwakti bəh bəni bəchu bədɔkɔ tə, kɔm bəni ka bələ nǐ biəliki lə wi bəduli nalə.
16 Jɔbi wə Bəfalasi bə̀ bɔ nǐ laniki nnyaki bənchi bə Nyɔ yɛiŋ si Jisɔs dziki bəh
bəni bəchu bəh bə̀ bɔ nǐ kwaki kiŋwakti, ka bikə i bwa bu bə mbaŋ a, “Akɔ kɔm
nə wi dziki bəh bəni bə̀ bɔ kwaki kiŋwakti bəh bəni bəchu bədɔkɔ a?”
17 Jisɔs wɔkɔ si bɔ bikəki, ka dzaka i bɔ a, “Bəni bə̀ bɔ gwɛiŋki kə si nəŋ kə mi
wi chukuni. Asi nəŋ num bə̀ bɔ gwɛiŋki. Mih ka dzə dəkə i bɔɔŋ bəni bə̀ bɔ kɔ
chəŋ. Mih dzə i bɔɔŋ num bəchu.”

Kimbikə kɔm bə mbam wi dzaka (Matiə 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Yi dzə num a, bwa bə mbaŋ bə Jɔn Njulibɔkɔ, bəh Bəfalasi nǐ bamki lə
dzaka. Bəni bədɔkɔ ka dzə bikə i Jisɔs a, “Akɔ kɔm nə wə bwa bə mbaŋ bə Jɔn,
bəh bə Bəfalasi bamki dzaka, bwa ba bə mbaŋ bam kə a?”
19 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Bə kɔlə i laka bəni i dzini bi miŋkpaŋa wimfiaŋ wə,
ma bɔ chu dzə bamki dzaka nyum miŋkpaŋa wiwɔ num fɛiŋ bəh bɔ a? Bɔ kɔkə
i bamki dzaka wi num bəh bɔ.
20 Ayakalə, kaŋ dzəki lə yə bə bi dzɔ bwili nyum miŋkpaŋa wiwɔ i bɔ, ma bɔ
bi ka yisi i bamki dzaka i jɔbi wiwɔ wə.
21 Mi kɔkə i dzɔ kinchumni kimbuŋ kimfiaŋ, i kwɔyi mbuŋ wikpu yɛiŋ.
Wi ka fə yakadəiŋ, ma kinchumni kimbuŋ kimfiaŋ kiwɔ ni taŋa kaasi mbuŋ
wikpu wiwɔ, ma dzəŋə yiwɔ ni chu na yimbum.
22 Mi kɔkə i dzɔ tə mbih mimfiaŋ i jiə i kiŋgəə* ki mbih kikpu kə bə kɛiŋsi
bəh dzu yi nyam. Wi ka fə yakadəiŋ, mbih mimfiaŋ miwɔ ni biəŋə wɔɔ kiŋgəə
kikpu kiwɔ, mbih miwɔ i kiŋgəə kiwɔ wə ni laka kiləlɔ. Yi kɔ a, bə kaŋaki i jiə
mbih mimfiaŋ num i kiŋgəə kimfiaŋ wə.”

Kimbikə kɔm chɔkɔ bimbam (Matiə 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 A nǐ kɔ i chɔkɔ bimbam bidɔkɔ wə, Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ ka nyaniki
tsəki təliki i kikhə kigəŋ kidɔkɔ wə. Bwa bu bə mbaŋ ka yisi i təiŋyiki kifwu
kigəŋ fiksi dzi.

---

* **2:22** Kiŋgəə ki mbih kə Bəju nǐ shiki kɛiŋsi bə dzu yi nyam.

24 Bəfalasi yɛiŋ yakadəiŋ, bikə i Jisɔs a, “Yɛiŋ na, akɔ kɔm nə wə bwa ba bə
mbaŋ fəki gia yə nchi ka bum dəkə a mi fâki i chɔkɔ bimbam wə a?”
25 Jisɔs bikə tə i bɔ a, “Mbɛiŋ ka num fa dəkə i Kiŋwakti ki Nyɔ wə si dzɔŋ nǐ
wɔɔki ŋkuŋ Dɛbit bəh mbaŋ wi, wi fə a?
26 A nǐ kɔ jɔbi wə Abiata nǐ kɔ fwu i bətii mfə gia, Dɛbit liə i juŋ yi Nyɔ mə wi
dzɔ blɛd wə bə nǐ baa jiə a akɔ wi Nyɔ, dzi chu nya tə mbaŋ wi yɛiŋ, num a nǐ
kɔ nchi bum kə a mi kɔlə i dzî blɛd wiwɔ a kɔbi a bətii mfə gia.”
27 Jisɔs dzaka kaasi i bɔ a, “Nyɔ nǐ jiə chɔkɔ bimbam kɔm mi. Wi nǐ ka maa
mi kɔm chɔkɔ bimbam.
28 Ayakadəiŋ, mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi kɔ Bah na bəh wi chɔkɔ bi mbam.”

3

Jisɔs chuku tsɛiŋ yi mi si yi kpi
(Matiə 12:9-14; Luk 6:6-11)

1 Ayakadəiŋ, Jisɔs nǐ chu tsə liə i juŋ yi tsani wə. Mi widɔkɔ num bəh tsɛiŋ yi
kpili.
2 Bəni bədɔkɔ bà bɔ nǐ kɔ fɛiŋ bɔ nǐ nəŋki gia yə bɔ ki jiəki i wi fuŋ, ka bwaŋ
dzəkəh i gwu yi wə ka tsɛiŋki a wi ni chuku lə mi wiwɔ i chɔkɔ bimbam wə a.
3 Jisɔs dzaka i mi wə tsɛiŋ yi nǐ kɔ yi kpi a, “Dzâ bɛiŋ wɔ dzâ fa.”
4 Si wi dzə, Jisɔs bikə i bəni a, “Gia yə nchi bumki a mi fâ i chɔkɔ bimbam
wə kɔ yi naiŋ na? I fâ gia yindzɔŋni, ma yichu a? I bwíli mi, ma i wôɔ lɔ a?”
Ayakalə, bɔ kpichumi məŋ.
5 Jisɔs tsɛiŋ tali bɔ bəchi bəh tɔɔ wi bɔkɔli, gwu kpi wi kɔm bə shɔm yibɔ
yichu. Wi dzaka i mi wə tsɛiŋ yi nǐ kɔ yi kpi a, “Nâni tsɛiŋ ya.” Wi nani yi
kaa ka bɔnih.
6 Bəfalasi ka buku, tsə bəh mbaŋ wi bəni bə Ŋkuŋ Hɛlɔd i kɛiŋsi akisəkə si bɔ
nǐ fə ka bɔ wɔɔ Jisɔs.

Bəni dza i bimbu bichi dzə i Jisɔs

7 Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ ka nyə fɛiŋ tsə i kinchwɔ kimbum ki Galili wə.
Mbaŋ wi bəni bəduli biəli wi. Bəni bədɔkɔ nǐ nyəki dzəki i bimbu ki Galili wə
bəh ki Judea wə.
8 Bədɔkɔ nǐ nyə i Jɛlusalɛm, bədɔkɔ nyə i kimbu ki Idumea wə, bədɔkɔ nyə i
kimbu ki Bɔkɔ yimbum yi Jɔdan wə i waka, bədɔkɔ i bimbu bi Taya bəh Sidɔn
wə. Mbaŋ wiwɔ nǐ dzə yaka kɔm bɔ nǐ wɔkɔ gia yə wi nǐ fəki yichi.
9 Jisɔs dza dzaka a bwa bu bə mbaŋ nəŋ kɛiŋsi jiə ŋgwuki ka wi liə yɛiŋ kɔm
mbaŋ nǐ dzə kwu baŋ wi.
10 Wi nǐ dzaka yakadəiŋ kɔm wi nǐ kɔ wi chuku lɔ bəni bəduli, ka bəni bə
jwɛiŋ ma dzəki kɔmki wi.
11 Bəni bà biŋ'waka bichu nǐ njiŋsiki bɔ nǐ yɛiŋki Jisɔs bɔ ka gbɔyiki i wi nshiŋ
wamyi dzaka a, “Wɔ kɔ Waiŋ Nyɔ.”
12 Si bɔ wamyi yaka, Jisɔs lansi kiŋ i bɔ a kiə bɔ ki fâ kə a bəni kiə ŋgaiŋ.

Jisɔs babwili bəni jwəfi ntsɔ bəfa i nûmki bwa bu bə ntum
(Matiə 10:1-4; Luk 6:12-16)

13 Wi dza yaka tsə i ŋkwuŋ bɛiŋ, bɔɔŋ bəni bà wi nǐ nəŋki, bɔ dzə i wi.
14 Wi babwili bəni jwəfi ntsɔ bəfa, bɔɔŋ bɔ a bwa bu bə ntum,* ka bəh bɔ
nûmki, wi fâaŋki bɔ a bɔ nyâniki fûkuki gia yi Nyɔ,
15 chu kaŋa ŋga i bwiliki bəchinda bə ŋkpɛli i bəni wə.†

---

* **3:14** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ kaŋaki kə ndzaka wələ a, “Bɔɔŋ bɔ a bwa bu bə ntum.”
† **3:15** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ kɔ bi kpɛiŋ fa a, “Bɔ chuku tə bəni bə jwɛ́iŋ.”

16 Bəni bəwɔ nǐ kɔ: Samən, wə wi nǐ nya yɛli wi widəkɔ a Bita.
17 Jɛm bəh wainŋnih wi Jən bà bɔ nǐ kɔ bwa bə Sɛbide, bà wi nǐ nya yɛli i bɔ a “Bɔanɛgɛs” num a, “Bwa bə dzaŋ yi wamyini.”
18 Bədəkɔ nǐ kɔ Andulu, Filib, Batələmu, Matiɔ, Təməs, Jɛm wə wainŋ Alfiyus, Tadeus, Samən wə wi nǐ kɔ mi wi mbaŋ wi dzɛlət,‡
19 bəh Judas Iskaliət wə wi nǐ nyani lə dzə taŋni Jisəs.

Bəni ka dzakaki a Bɛlsebu ŋkuŋ wi bəchinda bə ŋkpɛli kɔ i Jisəs mə
(Matiɔ 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

20 Jisəs nǐ nyə tsə i di biə wi nǐ nəki, mbaŋ wi bəni chu juŋni fɛiŋ, bɔ bwa bu bə mbaŋ nəki kaŋa kə na dzəh lɔ i dzi.
21 Jəbi wə chwəŋkijuŋ ki nǐ wəkɔ, ka tsə i dzɔ wi kəm bəni nǐ dzaka a wi yuŋsiki lə.
22 Bəni bà bɔ nǐ laniki nnyaki bənchi bə Nyɔ bəh bà bɔ nǐ buku dzə i Jɛlusalɛm shi tsə fɛiŋ ka dzakaki a, “Bɛlsebu kɔ i wi mə, wi bwiliki bəchinda bə ŋkpɛli bələ num bəh ŋga bi ŋkuŋ wi bəchinda bəwɔ.”
23 Ayakadəiŋ, Jisəs bɔəŋ bɔ, bikə i bɔ i ndi wə a, “Satan kɔ i fiəni bwili gwu yi i mi wə dəiŋ wə a?
24 Tumi ka gaali dza ka jwəki a kiki, ki ni chu num kə.
25 Juŋ ka gaali, dza ka jwəki a yiyi, yi ni chu num kə.
26 Satan ka dza gaali bəh mbaŋ wi ka bə́ jwəki a bɔ bɔ, wi nǐ chu num kə, ayakalə yaka kiŋgəksi ki si tsə a ŋka wə.
27 Mbɛiŋ kǐə a mi kəkə wə wi kɔ i liə juŋ yi mi wi ləkəli wə, i kɔ biɛiŋ biə wi kəŋki i gɛiŋ nyə fɛiŋ, na ma wi yisi kaŋa mi wi ləkəli wiwɔ na ka wi kɔ biɛiŋ biwɔ.
28 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, Nyɔ kɔlə i dalinya gia yichu bəh ja yichu yichi yə bəni dzakaki kəm wi.
29 Ayakalə, na ndə wə wi dzaka ja yichu i fwu wi Kiŋ'waka ki Baiŋni wə, yi kɔ a Nyɔ bi dalinya kə wi, kəm wi fə chu bi kpamu.”
30 Jisəs nǐ dzaka yaka kəm bəni bədəkɔ nǐ dzaka a kiŋ'waka ki jisi kɔlə i gwu yi wə.

Nih Jisəs bəh bwa bə nih bə Jisəs
(Matiɔ 12:46-50; Luk 8:19-21)

31 Nih Jisəs bəh bwa bə nih bə Jisəs ka dzə, num i biŋ, faaŋ mi widəkɔ a wi bɔəŋ wi.
32 A nǐ kɔ mbaŋ wi bəni num fiəli ka juŋni baŋ wi. Bɔ dzaka i wi a, “Nih wa bəh bwa bə nah kɔ i biŋ bikə wɔ.”
33 Jisəs chukuli wi a, “Nih wuŋ bəh bwa bə nih bəŋ kɔ ndə?”
34 Si wi bikə yaka ka tsɛiŋ bəni bà bɔ nǐ numyi fiəli wi, ka dzaka a, “Nih wuŋ bəh bwa bə nih bəŋ kɔ bələ.
35 Mbɛiŋ kǐəki a, na ndə wə wi fəki gia yə Nyɔ nəŋki, kɔ wi wə wi kɔ wainŋnih wuŋ bəh jɛmi yiŋ bəh nih wuŋ.”

4

Ndi kəm mi wə wi nǐ muki ŋgəkɔ
(Matiɔ 13:1-9; Luk 8:4-8)

1 Jisəs ka chu yisi i laniki bəni i kəmsi tsə i bəkɔ kpəŋ mbaŋ wi bəni ka juŋniki dzəki fɛiŋ lə məəəŋ. Wi ka nyə liə lɔ i ŋgwuki mə shinum yɛiŋ i bəkɔ, mbaŋ wiwɔ ka numyi i bəkɔ kpəŋ i kpa.

‡ **3:18** Dzɛlət nǐ kɔ Bəju bà bɔ nǐ təbiki tumi, jwɔ i bwili bəni bəbɔ i ŋgəkə wə i kaŋ yi Lum wə.

2 Wi ka laniki bɔ bəh gia yiduli i bəndi wə. Ayaka wi dza ti bɔ bəh ndi widəkɔ
a,
3 “Mbɛiŋ wôkəli, mi nĭ laa i tsə mu ŋgɔkɔ.
4 Asi wi nĭ muki widəkɔ gbɔyi i dzəh, minyəni dzə chumi dzi.
5 Ŋgɔkɔ widəkɔ gbɔyi i di bi kitəh wə nshwaiŋ num kə fɛiŋ bindzəŋ. Wi ka
kɔmsi buku kɔm nshwaiŋ nĭ kɔkə fɛiŋ bindzəŋ.
6 Jɔbi wə wɔŋ nĭ yisi i baiŋki, ka twɛiŋ ŋgɔkɔ wiwɔ wi kpiyi, kɔm gaaŋ yiwɔ
nĭ ka liə.
7 Ŋgɔkɔ widəkɔ gbɔyi i bifaka wə. Bifaka biwɔ ka kɔ kwu baŋ ŋgɔkɔ wiwɔ ka
wi ma wum mintam.
8 Ayaka ŋgɔkɔ widəkɔ gbɔyi num i nshwaiŋ yindzəŋni wə, ka buku yaka ka
kɔɔ ka wum, tsə si bə nĭ mu, dzəkəh yi ŋgɔkɔ yiwɔ wum dzə́kəh mbaŋtia, yidəkɔ
dzə́kəh mbaŋbisɔ, yidəkɔ dzə́kəh gbi.”
9 Si Jisɔs ti yaka ka kaasi a, “Mi wə wi kaŋaki bintuni i wɔkɔ wi wôkɔ.”

Gia yə Jisɔs nĭ dzakaki num i bəndi wə
(Matiə 13:10-17; Luk 8:9-10)
10 Jɔbi wə Jisɔs nĭ kɔ wi mbəŋ, bəni bədəkɔ bà bɔ nĭ kɔ bəh wi bəh bwa bu bə
mbaŋ bà jwɔfi ntsɔ bəfa, bikə i wi kɔm ndi wiwɔ.
11 Wi chukuli i bɔ a, “Akɔ i mbɛiŋ Nyɔ kɔ wi fə lɔ a mbɛiŋ kiə gia yə yi nyumiki
i ŋkuŋ bi Nyɔ wə. Ayakalə, i bəni bədəkɔ kɔ gia yichi num a bəndi wə,
12 ka bɔ nĭ tsɛiŋki, ayakalə yɛiŋ kə, wɔkəli, wɔkɔ kə. Asi məŋ yaka ma bɔ
kwuni shə́m yibɔ, Nyɔ dalinya chu bibɔ.”

Gia yə ndi wə Jisɔs nĭ ti yi chusiki
(Matiə 13:18-23; Luk 8:11-15)
13 Jisɔs dza bikə i bəni bà bɔ nĭ kɔ bəh wi a, “Yi kɔ a mbɛiŋ ka kiə dəkə gia yə
ndi wələ dzakaki a? A mbɛiŋ ka baaŋ maka mbɛiŋ kiə ndi wələ, mbɛiŋ ni kiə
bəndi bədəkɔ dəiŋ la?
14 Ŋgɔkɔ wə mi wə nĭ muki kɔ gia yi Nyɔ.
15 Ŋgɔkɔ wə wi nĭ gbɔyi i dzəh kɔ bəni bà bɔ wɔkɔki gia yi Nyɔ, Satan dzə
akisəkə bwili gia yiwɔ i shə́m yibɔ wə.
16 Ŋgɔkɔ wə wi nĭ gbɔyi i di bi kitəh wə kɔ bəni bà bɔ wɔkɔki gia yi Nyɔ, dzɔ
akisəkə bəh kinsaŋli,
17 ayakalə, maka gaaŋ yiwɔ nyani liə i shə́m yibɔ wə. Yi məti kə yɛiŋ twɛsi,
bəŋgəkə ka dzə, nabə a bəni bwaŋ gvu i bɔ chɛiŋ kɔm gia yiwɔ, bɔ ka fiəni gbɔyi
lɔ i jum wə akisəkə.
18 Ŋgɔkɔ wə wi nĭ gbɔyi i bifaka wə kɔ bəni bà bɔ wɔkɔki gia yi Nyɔ,
19 Ayakalə, kifum ki mbi wələ bəh kiŋkɔŋ ki mbum bəh kiŋkɔŋ ki biɛiŋ
bidəkɔ dzə juŋni baŋ gia yiwɔ i shɔm yibɔ wə yi laka kilələ.
20 Ŋgɔkɔ wə wi nĭ gbɔyi i nshwaiŋ yindzəŋni wə akɔ num bəni bà bɔ wɔkɔki
gia yi Nyɔ, bɔ dzɔ, ka tsəki a ninshiŋ ninshiŋ, ka ŋgɔkɔ wiwɔ wum dzə́kəh
mbaŋtia, dzə́kəh yidəkɔ mbaŋbisɔ, dzə́kəh yidəkɔ gbi.”

Ndi kɔm naka ki baiŋsini
(Luk 8:16-18)
21 Jisɔs dza bikə a, “Mi si liə bəh naka ki baiŋsiki i dzu wi kwusi baŋ bəh kah,
ma wi si jiə i kigasi wə a? Ma wi si liə tɔm num i di biə bə si tɔm naka ki baiŋsiki
yɛiŋ wə a?
22 Mbɛiŋ kĭəki a gia yichi yə yi nĭ kɔ i nyumi wə kɔ yi bə bi chusiki i ndaiŋ
wə, yə yi nĭ kɔ i nyumi nyumi wə, yichi bə bi chusiki yi i baiŋni wə.
23 Mi wə wi kaŋaki bintuni i wɔkɔ, wi wôkɔ.”

24 Jisɔs chu dzaka a, “Mbɛiŋ kabə wɔkɔliki gia yi Nyɔ mbɛiŋ ka wɔ̂kɔliki
ndzɔŋki, kɔm dzəh yə mbɛiŋ wɔkɔliki yɛiŋ, kɔ ayaka si Nyɔ bi fəkə i mbɛiŋ, wi
bi fəkə na yi du tsə.
25 Mi wə wi kaŋaki fiɛŋ kɔ wi bə bi kpɛiŋsiki. Mi wə wi kaŋaki kə fiɛŋ kɔ na wi
bə bi dzɔ bwili fi twɛsi fiə wi kaŋaki i wi.”

Ndi kɔm ŋgɔkɔ wə wi kɔki

26 Jisɔs chu dzaka a, “Ŋkuŋ bi Nyɔ kɔ aka ŋgɔkɔ wə mi nǐ mu i khə.
27 Jɔbi wə asi num nchɔkɔ wi ka nɔ, chɔkɔ ka wɔɔ wi dza. Num ŋgɔkɔ wiwɔ
si buku ka kɔɔki, wi chu kɔbi i kiə a ŋgɔkɔ wiwɔ fə dəiŋ ka wi kɔki a,
28 nshwaiŋ si fə wi ka kɔki. Wi dza yisi i nyaki binchaiŋki, wi ka wum tum
dzəkəh yɛiŋ.
29 Jɔbi wə ŋgɔkɔ wiwɔ biəŋ, wi ka ni dzɔ fiŋkɔfi fi, liə i khə, kɔm jɔbi wi kɔhni
kpɛiŋ.”

Ndi kɔm chwɔŋkijuŋ ki ŋgɔkɔ wi mintam midɔkɔ (Matiɔ 13:31-32,34; Luk 13:18-19)

30 Jisɔs chu dza dzaka a, “Bukumbɛiŋ kɔ i fəkəli ntɔŋ bi Nyɔ bəh nə?
Bukumbɛiŋ kɔ i fəkəli bəh ndi winaiŋ a?
31 Wi kɔ ka ŋkaiŋni wi ŋgɔkɔ wi fintam finchiŋ fidɔkɔ fi sɛiŋni tsə na bəŋgɔkɔ
bəchi,*
32 Jɔbi wə bə ka gbɛli i khə wi ni buku yaka wi kɔɔ ka numki i kpɛiŋ wi kpali
tsə ntəŋ wi biɛiŋ bichi biə bə gbɛli i khə, wi fiəni chu kpɛiŋ ka nya cha ka
minyəni mə mɔ fuliki i bɛiŋ kɔ i maa júŋ yibɔ i wi wə, i kinjiŋjiŋ ki wi wə.”
33 Akɔ lə si Jisɔs nǐ fukuki gia yi Nyɔ i bəni, i bəndi wə ka bələ, i dzəh yə bɔ kɔ
i wɔkɔ kiə.
34 Wi nǐ ka num dzaka gia i bɔ kɔbi i bəndi wə. Ayakalə, jɔbi wə wi nǐ kɔ wi
mbɔŋ num a bɔ bwa bu bə mbaŋ a bɔ bɔ, wi ka fiəni fuku baiŋsi bəndi bəwɔ
bəchi i bɔ.

Jisɔs kaŋyi fuŋni kiləkəli (Matiɔ 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Jisɔs kaasi i laniki bəni chɔkɔ biwɔ a num i fijɔbi, wi dzaka i bwa bu bə
mbaŋ wə a, “Bukumbɛiŋ dâŋ búku tsô i kiwuŋ ki bɔkɔ kə yaka wə.”
36 Bɔ ka bee mbaŋ wi bəni wə wi nǐ kɔ fɛiŋ, ka liə i ŋgwuki wə Jisɔs nǐ kɔ wi si
num lə yɛiŋ, bəh bɔ ka daŋki, bəŋgwuki bədɔkɔ biəli bɔ.
37 Si bɔ nǐ daŋki, fuŋni kiləkəli dzə tumbuku yisi ka nəŋniki mwi, mɔ liə i
ŋgwuki mə ka nəŋki i jikə.
38 Jisɔs nǐ kɔ i ŋgwuki mə i jum wə wi nɔ wə, num wi nɔsi fwu wi i kiŋgbɔŋ
wə. Bɔ ka tsə yɔmsi wi ka dzaka a, “Mi wi lanini, kpi nəŋki i dzɔ bukumbɛiŋ
wɔ kaŋa kə mfia jɔbi kɔm nə a?”
39 Jisɔs dza bɛiŋ, kaŋyi fuŋni kiləkəli kiwɔ, dzaka i mwi miwɔ a, “Kpíchumi
mɔŋ.” Fuŋni kiləkəli kiwɔ ka kpichumi, di chimi alə mɔɔɔŋ.
40 Wi ka bikə i bwa bu bə mbaŋ a, “Mbɛiŋ lwaki nə? Mbɛiŋ kɛiŋki maka
mbɛiŋ jiə shɔm i mih a?”
41 Dzaka wɔm bɔ, bɔ ka dzakayiki a bɔ bɔ a, “Wələ kɔ winaiŋ mi lə a, na fuŋni
kiləkəli bəh mwi mi bɔkɔ wɔkɔ i wi a?”

---

* **4:31** Fintam fiələ kɔ i já yi ŋkali wə a, “mustard”.

5

Jisɔs bwili bəchinda bə ŋkpɛli i mi mə (Matiə 8:28-34; Luk 8:26-39)

1 Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ daŋ kinchwɔ kimbum ka buku tsə i waka, i
kimbu ki bəni bə Gɛlasen wə.
2 Si wi nĭ bukuki i ŋgwuki mə, wi baŋsi bəh mi widəkɔ biŋ'waka bichu njiŋsi
wi, num wi buku i bita biə bə nĭ ləəki bəni yɛiŋ.
3 Mi wiwɔ nĭ nɔki i bita biwɔ mə. Mi widəkɔ kɔbi fɛiŋ wə wi nĭ kɔ i kaŋa wi,
na bəh nsəŋ.
4 I kaŋ yiduli wə, bə nĭ shiki jiəki wi i biŋkɔm wə, kaŋa tsɛ́iŋ yi bəh bənsəŋ,
wi guku təiŋyi bənsəŋ bəwɔ, shakyi biŋkɔm. Mi nĭ məŋ wə wi nĭ kɔ i kaŋa wi.
5 Mi wiwɔ nĭ fiəliki nnyaki i bita biwɔ yaka wi tsə buku i ŋkwuŋ wə nchəkɔ
bəh nshi, wamyi, kwɔksi gwu yi bəh kitəh.
6 Si wi yɛiŋ Jisɔs wi kɛiŋ nanu, wi yɔkɔ tsə tum binyu i wi nshiŋ,
7 wi də bwili bəh ŋga a, “Jisɔs Waiŋ Nyɔ wə wi kɔ Fwu wi Biɛiŋ Bichi wə, wɔ
nəŋki nə i mih wə a? Mih tsâki wɔ i yɛli wi Nyɔ wə kiə wɔ ki nyâ kə ŋgəkə i mih.”
8 Wi nĭ dzakaki yakadəiŋ, kɔm Jisɔs nĭ kɔ wi kaŋyi lɔ a, “Kiŋ'waka kichu kələ
bûku i mi wələ wə.”
9 Jisɔs bikə i wi a, “Yɛli wa kɔ ndə.” Wi chukuli a, “Yɛli wuŋ kɔ mbaŋ, kɔm
buku duki lə.”
10 Si wi chukuli yakadəiŋ, ka tsaki Jisɔs a fɛiŋ fɛiŋ a wi ma kôŋŋ bɔ i kimbu
kələ wə.
11 A nĭ kɔ yaka mbaŋ wi bifi biduli dzi i ŋgaŋni chɛiŋ fɛiŋ.
12 Biŋ'waka bichu biwɔ ka tsa Jisɔs a, “Chĭŋsi buku num i bifi biə yaka wə,
ma buku liə i bi wə.”
13 Jisɔs bum. Ayaka biŋ'waka biwɔ ka buku i mi wiwɔ wə, tsə liə i bifi wə.
Mbaŋ wiwɔ nĭ kɔ bifi ka bənchuku bəfa. Bi sɛiŋ shi i fəŋ wə, shi tsə gbɔyi i
bɔkɔ yiwɔ wə fɛiŋ ləŋ ka kpiyi.
14 Bəni bà bɔ nĭ tɔkniki bəh bifi biwɔ dza fɛiŋ, gɛiŋ, tsə fuku gia yiwɔ i kwili
kintəəŋ bəh i di bichi wə fɛiŋ. Bəni ka wɔkɔ, buku dzə i yɛiŋ gia yə yi si num.
15 Bɔ dzə i di biə Jisɔs nĭ kɔ, yɛiŋ mi wə mbaŋ wi bəchinda bə ŋkpɛli nĭ shiki
njiŋsiki wi, num wi shinum fɛiŋ, ka lɔh bəmbuŋ bu, num mfi bi fiəni dzə. Bɔ
lwa na bəh ŋga.
16 Bəni bà bɔ nĭ yɛiŋ gia yə yi num, ka fuku i bəni si yi nĭ num bəh mi wə
mbaŋ wi biŋ'waka bichu biə nĭ kɔ i wi wə, i tasi bəh gia yi bifi.
17 Si bɔ wɔkɔ yakadəiŋ, yisi i tsaki Jisɔs a wi nyâ i di bibɔ wə.
18 Jisɔs ka liə i ŋgwuki mə, mi wə bəchinda bə ŋkpɛli nĭ buku i gwu yi mə ka
tsaki Jisɔs a bɔ wi nyə.
19 Jisɔs nəiŋ, ka dzaka i wi a, “Nyâ tsâ i wɔ dzu, ma wɔ tsâ fûku i bəni ba gia
yə Bah fə i wɔ, bəh si wi kwasi nshɛiŋ i wɔ.”
20 Ayakadəiŋ, mi wiwɔ ka nyə, tsə ka nyaniki fukuki i tumi kichi kə bə bɔɔŋki
a Kikwili Jwɔfi, gia yə Jisɔs fə i wi. Bəni ka wɔkɔ yaka, num lɔ bəh ŋkaŋyi.

Waiŋ Jaylus bəh miŋkpaŋa widəkɔ wə wi nĭ kɔm mbuŋ wi Jisɔs ka bənih (Matiə 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Jisɔs fiəni daŋ i ŋgwuki wə tsə i kiwuŋ kəyaka wə i kɔmsi tsə i kinchwɔ
kimbum kpəŋ, mbaŋ wi bəni chu juŋni dzə fɛiŋ.
22 Tikwili wi juŋ yi tsani widəkɔ ka dzə fɛiŋ, yɛli wi num Jaylus. Si wi yɛiŋ
Jisɔs, ka tsə tum binyu i wi nshiŋ,
23 tsa wi a fɛiŋ fɛiŋ ka dzaka a, “Waiŋ wuŋ wi nchiŋ wi kpaŋni kɔ a i kpi.
Mntee wɔ, dzâ ma wɔ kôm kaŋ ya i wi wə ma wi bənih ka wi ma kpi”

24 Jisɔs ka dza bɛiŋ bəh wi ka tsəki, mbaŋ wi bəni kwu biəli Jisɔs faaŋni.
25 Kpaŋa widəkɔ nĭ kɔlə i kintəəŋ ki mbaŋ wiwɔ wə num jɔbi wi shi baaŋ a
baaŋni i jía wə jwɔfi ntsɔ yifa.
26 Wi nĭ kɔ wi bɔh nalə i bəni bə tsa bəduli chɛiŋ, bəkəli biɛiŋ bichi biə wi nĭ
kaŋaki, jwɛiŋ tsə a ninshiŋ tsəni.
27 Si wi nĭ kɔ wi wɔkɔ lɔ kɔm Jisɔs, wi ka dzə i wi jum i mbaŋ kintəəŋ, kɔm
mbuŋ wi,
28 kɔm wi nĭ kɔ wi dzaka i wi shɔm a, “Mih ka kɔm na a mbuŋ wi, ma mih
nĭ bɔnih.”
29 Si wi nĭ kɔm yakadəiŋ, jwɛiŋ yi kaa akisəkə. Miŋkpaŋa wiwɔ wɔkɔ na i
gwu yi wə si wi bɔnih.
30 Jisɔs ka wɔkɔ asi ŋga buku i gwu yi wə, wi fiəni gwu akisəkə, bikə i bəni a,
“A kɔm ndə mbuŋ wuŋ a?”
31 Bwa bu bə mbaŋ chukuli i wi a, “Wɔ yɛiŋ si bəni faaŋniki wɔ, wɔ chu bikə
mi wə wi kɔm wɔ a?”
32 Jisɔs baaŋ a tsɛiŋki i yɛiŋ mi wə wi kɔm wi.
33 Ayakadəiŋ, kpaŋa wiwɔ ka kiə gia yə yi num bəh wi, wi ka dzə, lwa nyumi,
tum binyu i Jisɔs nshiŋ fuku ŋkɔŋ wi wichi i wi.
34 Jisɔs dzaka i wi a, “Waiŋ wuŋ, shɔm ya yə wɔ jiə i mih yi fə wɔ bɔnih lɔ, tsə̂
bindzɔŋ. Wɔ ta lɔ i jwɛiŋ ya wə.”
35 Asi Jisɔs ni kɛiŋki wi dzaka i miŋkpaŋa wiwɔ yakadəiŋ, bəni bədəkɔ dzə
fɛiŋ num bɔ nyə i juŋ yi Jaylus wə tikwili wi juŋ yi tsani, dzaka i wi a, “Waiŋ
wa kpi lɔ. Ma chu nyə̂ ŋgəkə i Mi wi Lanini wələ?”
36 Si bɔ dzaka yakadəiŋ, Jisɔs wɔkɔ, ayakalə wi fə aka wi ka wɔkɔ dəkə ka
dzaka i Jaylus a, “Kiə wɔ ki lwə̂ kə, jĭə a shɔm ya i mih shəŋ.”
37 Asi bɔ nĭ tsəki, Jisɔs ka bum dəkə a mi widəkɔ bĭəli wi a kɔbi a Bita bəh Jɛm
bəh Jɔn wə waiŋnih Jɛm.
38 Asi bɔ ni tsə buku i juŋ yi tikwili wi juŋ yi tsani wə, Jisɔs yɛiŋ si bəni gəkɔki
di bəh midɛm fɛiŋ.
39 Wi liə dzu, bikə a, “Mbɛiŋ gəkɔki di bəh midɛm kɔm nə? Waiŋ wiwɔ ka kpi
dəkə, wi nɔki num nɔni.”
40 Bɔ ka suŋuki lɔ wi suŋuni. Wi dza bwili bəni bəchi i biŋ, dzɔ shəŋ tii waiŋ
bəh nih waiŋ bəh bəni bu bə mbaŋ bətali bəh bɔ liə tsə i di biə waiŋ wiwɔ nĭ
nɔki.
41 Wi kaŋa waiŋ wiwɔ i tsɛiŋ wə dzaka i já yibɔ a, “Talita kumi!” Yi num a,
“Waiŋkpaŋni, mih dzakaki i wɔ, dzə̂ bɛiŋ.”
42 Akisəkə yakadəiŋ, wi ka dza bɛiŋ ka nyani. Waiŋkpaŋni wiwɔ nĭ kɔ jía
jwɔfi ntsɔ yifa. Bɔ yɛiŋ yaka dzaka wɔm bɔ.
43 Jisɔs kiŋ i bɔ nalə a kiə bɔ ki fə̂ kə a mi widəkɔ kĭə gia yə yi num, ka dzaka
a bɔ tsɛiŋ fiɛŋ wi dzi.

6

Bə məŋni Jisɔs i di bi wə
(Matiɔ 13:53-58; Luk 4:16-30)

1 Jisɔs nyə fɛiŋ, bəh bwa bu bə mbaŋ dzə i kwili wə.
2 A num i chəkɔ bibɔ bimbam, wi tsə i juŋ yi tsani wə yisi i laniki bəni. Bəni
bəduli wɔkɔ si wi laniki ka numki bəh ŋkaŋyi. Bɔ ka nyə ka kaiŋyiki dzaka a,
“Mi wələ nyə faiŋ bəh wələ nlani fa lə a? Wi dzɔ biələ mfi faiŋ a? Wi nyani dəiŋ
na ka wi fəki yələ gia yi kaŋyini lə a?

3 A kɔkə a wi wə kaminda waiŋ Meli a? Wi num waiŋnih Jɛm bəh Yɔsɛs
bəh Judas bəh Samɔn wə a? Ntə jémi yi kɔ fa bukumbɛiŋ bɔ a?" Si bɔ kaŋyi
yakadəiŋ ka nəiŋ wi.
4 Jisɔs ka dzaka i bɔ a, "Bə si kɔksi lə mi wi ntum wi Nyɔ i di bichi wə a kɔbi
a tumi ki wə, bəh i chwɔŋkijuŋ ki wə bəh i wi dzu."
5 Si bə məŋni wi yakadəiŋ, yi ka gaka wi i chu fəki gia yi kaŋyini fɛiŋ yiduli,
a kɔbi alə wi nǐ kɔmyi bəni twɛsi bə̀ bɔ nǐ gwɛiŋki fɛiŋ bəh kaŋ bɔ bɔnih.
6 Wi num lɔ bəh ŋkaŋyi si bɔ nǐ ka jiə dəkə shɔm i wi wə.

Jisɔs faaŋ bwa bu bə mbaŋ bə̀ jwɔfi ntsɔ bəfa
(Matiə 10:5-15; Luk 9:1-6)

Jisɔs bi nyə fɛiŋ ka nyaniki i bidi biə fɛiŋ wə lani bəni.
7 Wi dza bɔɔŋ bwa bu bə mbaŋ bə̀ jwɔfi ntsɔ bəfa, ka faaŋ bwili bɔ bəfa bəfa,
nya ŋga i bɔ a bɔ bwǐliki biŋ'waka bichu i bəni wə.
8 Wi bə́ nəŋ i faaŋ bɔ ka dzaka a kiə bɔ ki dzô kə na fiɛŋ kɔbi a mbəŋ. Kiə bɔ
ki dzô kə biɛiŋ bidzini. Kiə bɔ ki dzô kə kiba nabə kpɔ i chiŋnih bibɔ wə.*
9 Bɔ lâkə dzuyigvu, yakadəiŋ a kiə bɔ ma lɔh bəmbuŋ bəfa.
10 Wi chu dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ ka tsə i kwili wə, juŋ yə mbɛiŋ liə yɛiŋ, mbɛiŋ
ka nôki shəŋ a yi wə i tsə buku chɔkɔ biə mbɛiŋ bi nyəki fɛiŋ.
11 Kwili widɔkɔ ka nəiŋ i dzɔ mbɛiŋ, nabə i wɔkɔli gia yə mbɛiŋ dzakaki,
mbɛiŋ bə́ nəŋ i nyə mbɛiŋ chûmni kwɔŋɔ biə bi kɔ i gvu yimbɛiŋ wə, ka
kinchəsi ki gia yə bɔ məm."†
12 Bɔ ka nyə tsə ka nyaniki fukuki a bəni kwûni shóm yibɔ.
13 Bɔ chu bwili tə bəchinda bə ŋkpɛli bəduli i bəni wə, təkəsi fiaŋsi bəni bə
jwɛ́iŋ bəduli, chuku bɔ.

Si bə nǐ wɔɔ Jən Njulibəkɔ
(Matiə 14:1-12; Luk 9:7-9)

14 Ŋkuŋ Hɛlɔd nǐ wɔkɔ ntum wiwɔ kɔm Jisɔs, si bəni kɔ bɔ kiəni lɔ yɛli wi i di
bichi wə, bəni bədɔkɔ dzaka fibɔ a, "Jisɔs wələ kɔ Jɔn Njulibɔkɔ si wi fiəni dza i
kpi wə. Akɔ gia yə yi fə wi na ka wi kaŋaki ŋga i fəki gia yi kaŋyini yələ lə."
15 Bədɔkɔ dzakayi fibɔ a, "Akɔ Ɛlaja si wi fiəni dzə." Bədɔkɔ a, "Wi kɔ mi wi
ntum wi Nyɔ widɔkɔ, wi num ka wi kikpu."
16 Ayakalə, Hɛlɔd wɔkɔ gia yiwɔ yakadəiŋ ka dzaka mfih a, "Akɔ Jɔn
Njulibɔkɔ wə mih nǐ gba bwili fwu wi si wi fiəni dza i kpi wə."
17 Jɔn kɔ num Hɛlɔd mwi nǐ faaŋ bəni tsə kwa wi, fah i juŋ yi nsəŋ mə kɔm
bə Hɛlɔdia kpə Filib wə wi nǐ kɔ waiŋnih Hɛlɔd, num Hɛlɔd nǐ kɔ wi dzɔ wi ka
kpə wi.
18 Yi nǐ num yaka kɔm Jɔn nǐ kɔ wi dzaka i Hɛlɔd a, "Nchi ka bûm dəkə a mi
kɔlə i dzô kpə waiŋnih wi i kpə wi."
19 Si Jɔn nǐ dzakaki yakadəiŋ, Hɛlɔdia ka fasi wi i shɔm yi wə ka nəŋki dzəh
i wɔɔ wi, kwati kə,
20 kɔm Hɛlɔd nǐ lwaki Jɔn a wi kɔ mi wi chəŋ wi chu num mi wi Nyɔ. Wi
ka tɔkniki a bə ma wôɔ wi. Hɛlɔd nǐ shiki wɔkɔliki gia yə Jɔn nǐ dzakaki, shɔm
ka nyaki wi ŋgəkə nalə, yakadəiŋ wi ka wɔkɔki ndzɔŋni i wɔkɔliki gia yə wi
dzakaki.

---

* **6:8** A nǐ kɔ i ninshiŋ bə nǐ jiəki kpɔ i chiŋnih wə. † **6:11** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ dzə kpɛiŋ fa a, "Mih
fuku i mbɛiŋ ŋkɔŋ a, a bi numki i chɔkɔ bi nsaka wi gɔksini wə, gia bi bɔnih lə i tumi ki Sɔdɔm bəh i ki
Gɔmɔla wə tsə ki tumi kələ."

21 Dzəh dzə bainŋ i Hɛlədia wə kpə Hɛləd, i jəbi wə nyuwi nĭ fəki bini, wi bɔɔŋ bənji bu bəh kifwu ki bəni bə jum, bəh bəni bəmbum bəmbum bə Galili, i kwaka chɔkɔ biə bə nĭ bwɔ wi.
22 Wainŋ Hɛlədia wi kpaŋni liə dzə nyaka bini bindzəŋni i Hɛləd bəh bəni bu bə bini nshiŋ. Wi ka dzaka i wainŋ wiwɔ a, “Bîkə na finə fiə wɔ kəŋki, ma mih ni fə̂ i wɔ.”
23 Wi chu dzi ŋkaiŋ dzaka a, “Bîkə na nə i mih, kɔŋ a numki na kiŋka ki tumi kəŋŋ, ma mih ni nya i wɔ.”
24 Wainŋkpaŋni wiwɔ ka buku tsə bikə i nih wi a, “Mih dzaka a bə nyə̂ mih bəh nə?” Nih wi chukuli a, “Tsə̂ dzə̂ka a bə nyə̂ fwu wi Jɔn Njulibɔkɔ i wɔ.”
25 Wi ka kɔmsi fiəni tsə akisəkə, dzaka i Ŋkuŋ Hɛlɔd a, “Mih nəŋki a wɔ nyə̂ fwu wi Jɔn Njulibɔkɔ i mih i liə i nsaŋa wə.”
26 Ŋkuŋ wɔkɔ yaka, gwu kpi wi na bəh ŋga. Ayakalə, wi nəki nəiŋ kə gia yə wi nĭ dzaka, kɔm ŋkaiŋ biə wi nĭ kɔ wi dzi lɔ i bəni nshiŋ num bəni bə bɔ nĭ kɔ i bini biwɔ wə, wi na chu kwuni ja yi yə wi nĭ dzaka i wainŋ wiwɔ.
27 Wi ka faaŋ chinda akisəkə a wi tsə̂ dzə̂ bəh fwu wi Jɔn. Wi ka tsə i juŋ yi nsəŋ mə gba fwu wi Jɔn,
28 jiə i nsaŋa wə, dzə bəh wi nya i wainŋ wiwɔ. Wi dzɔ, buku fɛiŋ tsə nya i nih wi.
29 Bwa bə mbaŋ bə Jɔn wɔkɔ, ka tsə dzɔ wini wi Jɔn ka ləə.

Jisɔs saaŋsi bəni bənchuku bəte
(Matiɔ 14:13-21; Luk 9:10-17; Jɔn 6:1-14)

30 Bwa bə faaŋni bə Jisɔs bə̀ fiəni dzə yɛiŋ wi, fuku gia yichi yə bɔ nĭ fə, bəh yə bɔ nĭ lâniki bəni yɛiŋ i wi.
31 Wi ka dza dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ dzə̂ a mbɛiŋ mbɛiŋ, bə yâka tsə i di biə bəni mɔŋ fɛiŋ wə, bə wâka twɛsi.” Wi nĭ dzaka yaka kɔm bəni bəduli nĭ dzəki i di biə bɔ nĭ kɔ, bədɔkɔ nĭ nyəki, bədɔkɔ dzə. Bɔ kɔbi na i kaŋa na jəbi i dzi.
32 Bə bɔ ka dza liə i ŋgwuki wə ka baka gwu a bɔ bɔ ka tsə i di biə bəni nĭ kɔkə fɛiŋ.
33 Ayakalə, bəni bəduli yɛiŋ bɔ si bɔ nĭ tsəki, ka kiə bɔ, ka buku i kikwili kichi wə ka yô̂kɔ tô̂iŋ bɔ. Bɔ yisi tsə buku fɛiŋ, na ka Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ tsə buku fɛiŋ.
34 Jɔbi wə Jisɔs nĭ tsə buku fɛiŋ kpa, wi yɛiŋ mbaŋ wi bəni lə maaa, nshɛiŋ kwa wi bəh bɔ, kɔm bɔ nĭ kɔ aka shwáŋ bə jĭə mi wi tɔknini kô̂bi. Wi ka yisi i laniki bɔ bəh gia yiduli.
35 Jɔbi wə wɔŋ nĭ liəki tsəki, bwa bu bə mbaŋ dza dzə yɛiŋ wi ka dzaka a, “Fa kɔ i chwa num jɔbi tsə lɔ,
36 bêe bəni bələ ma bɔ tsə̂ i kikwili bəh i kidi ki kɔmsini wə fa, i tâŋ biɛiŋ bibɔ bidzini.”
37 Ayakalə, Jisɔs chukuli n'yi a, “Mbɛiŋ mwi nyə̂ bɔ bəh dzɛiŋ i dzî.” Bɔ bikə i wi a, “Wɔ nəŋki a buku tsə̂ nâŋ bədanali gi yifa ka bə tâŋ biɛiŋ bidzini yɛiŋ i dzə̂ nyə̂ i bɔ ka bɔ dzi a?”
38 Jisɔs bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ kaŋaki chɔkɔ yi blɛd yi maiŋ? Mbɛiŋ tsə̂ tsə̂iŋ.” Bɔ tsə tsɛiŋ, ka fuku a, “Chɔkɔ yi blɛd yite bəh bwókɔ yifa.”
39 Jisɔs ka dzaka a bwa bu bə mbaŋ dzə̂ka a bəni nûmyi i mfwaŋ wə i mbaŋ wə mbaŋ wə, i kaka kaka wə.
40 Ayakadəiŋ, bəni bəwɔ ka nûmyi i kuku i mbaŋ wə gbi gbi bədɔkɔ mbaŋshi mbaŋshi.

41 Jisɔs dzɔ chɔkɔ yi blɛd yə yite bəh bwɔkɔ yə yifa, tsɛiŋ yaka i bɛiŋ, nya kiyɔŋni i Nyɔ, ka gbɛyi nya i bwa bu bə mbaŋ, a bɔ gâa i bəni. Wi gaa tə bwɔkɔ yifa yə i bɔ bəchi.
42 Bəni bəchi dzi fwuli.
43 Bwa bə Jisɔs bə mbaŋ juŋni biŋka bi blɛd bəh bwɔkɔ yə yi nǐ bɛsi, bi jikə káh jwɔfi ntsɔ yifa.
44 Bəni bà bɔ nǐ dzi biɛiŋ bidzini biwɔ nǐ kɔ bənyuku bənchuku bəte.

Jisɔs nyani i mwi bɛiŋ
(Matiə 14:22-33; Jən 6:15-21)

45 Jisɔs ka dzaka akisəkə a bwa bu bə mbaŋ lǐə i ŋgwuki wə bɔ dâŋ tsô i ninshiŋ i Besayda, wi baaŋ ka bɔni bəni a bɔ kwê.
46 Si wi baaŋ bɔni bɔ yakadəiŋ, ka dza yaka i ŋkwuŋ bɛiŋ i tsa.
47 Biŋ ji, ŋgwuki num lɔ i bɔkɔ kintəəŋ, Jisɔs kɛiŋ a ŋkwuŋ bɛiŋ wi mbɔŋ.
48 Wi yɛiŋ si bwa bu bə mbaŋ fumki bəh ŋgwuki, kɔm fiəkə nǐ dzəki i bɔ nshiŋ chini ŋgwuki wiwɔ. A num asi chɔkɔ wɔɔki dzəki wi nyə ka dzəki i bɔ wə, nyani i mwi bɛiŋ. Wi nǐ dzəki ka wi nəŋki i tsə daŋsi bɔ.
49 Bɔ ka yɛiŋ wi si wi nyaniki dzəki i mwi bɛiŋ, ka kwakaki a, akɔ ŋkwusa. Bɔ wam bəh ŋga,
50 kɔm bɔ bəchi nǐ yɛiŋ wi yaka ndzaŋ kwa bɔ. Akisəkə, Jisɔs ka dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ kâŋa shɔ́m, akɔ mih. Kiə mbɛiŋ ki lwâ kə akɔ mih.”
51 Si wi dzaka yakadəiŋ, ka liə num i ŋgwuki mə bəh bɔ, fiəkə yiwɔ ka kpichumi. Ayaka bɔ tsɛiŋ lə, dzaka wɔm bɔ,
52 kɔm bɔ nǐ ka kiə dəkə gia yə chɔkɔ yi blɛd yə nǐ chusiki kɔm Jisɔs, num kɔm bɔ nǐ ka wɛli dəkə shɔ́m yibɔ.

Jisɔs chuku bəni bə jwɛiŋ i Genesalet
(Matiə 14:34-36)

53 Jɔbi wə bɔ nǐ daŋ bɔkɔ yə buku tsə i kimbu ki Genesalet wə, ka fasi ŋgwuki wiwɔ i bɔkɔ kpəŋ.
54 Si bɔ nǐ buku i ŋgwuki wə, bəni bəduli ka kiə Jisɔs fɛiŋ akisəkə,
55 bɔ yɔkɔ tsə i bidi bibɔ bichi wə fɛiŋ, bwili bəni bə jwɛiŋ dzə bəh bɔ i di biə bɔ nǐ wɔkɔ a Jisɔs kɔ fɛiŋ.
56 Na faiŋ Jisɔs nǐ tsəki, na i midini wə i chwa, nabə i kikwili kimbum wə nabə i kitumi wə, bəni ka dzəki bəh bəni bə jwɛiŋ i di biə bəni si juŋni, bɔ ka tsaki wi a bɔ kôm a jəŋ wi wimbuŋ. Mi wichi wə wi nǐ kɔmki wi, wi bɔnih a bɔnihni.

7

Bənchi bə mi wiwɔm
(Matiə 15:1-9)

1 Chɔkɔ bidɔkɔ Bəfalasi bəh bəni bədɔkɔ bà bɔ nǐ laniki bənchi bə Nyɔ, nyə i Jɛlusalɛm dzə juŋni kɔmsi i Jisɔs kpəŋ.
2 Bɔ dza yɛiŋ bwa bə mbaŋ bə Jisɔs bədɔkɔ bɔ dzi bəh kaŋ yi baiŋ kə, yi num a bɔ nǐ ka wɔkɔ dəkə kaŋ.*
3 Bəfalasi, na bəh Bəju bəchi si biəli a nɔni ki kwili ki bətii bəbɔ bə kikpu, a mi ma dzî fiɛŋ maka wi wôkɔ kaŋ si bɔ si shi wôkɔ.

* **7:2** Bɔ nǐ kaŋaki i wɔkɔ kaŋ biəli asi bəkukuli bəbɔ bə juŋ yi Nyɔ nǐ nəŋki i nɔni kibɔ ki kwili wə.

4 Jɔbi wə mi kwɛ i shibɛiŋ wi kɔkə i dzi fiɛŋ maka wi wɔkɔ kaŋ yi bəh gvu yi
i yəmaka dzə́h wə, na ka wi numki i dzi. Bɔ chu fə gia yidɔkɔ i nɔni ki kwili wə
yiduli, ka i wɔkɔ kibwam bəh bətasa bəh kəŋə.†
5 Bəfalasi bəh bəni bə̀ bɔ nǐ laniki bənchi ka bikə i Jisɔs a, “Akɔ kɔm nə bwa
ba bə mbaŋ biəliki kə nɔni ki kwili ki bətii bəbuku bə kikpu a? Akɔ kɔm nə wə
bɔ dziki bəh kaŋ yi baiŋ kə a?”
6 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Isaya mi wi ntum wi Nyɔ nǐ dzâka ŋkɔŋ kɔm mbɛiŋ a
mbɛiŋ kɔ bəni bə̀ bɔ dzakaki chi fə chi. Mbɛiŋ fə̂ki a gia yə wi nǐ nyaka a, Nyɔ
dzakaki a,
‘Bəni bələ kɔksiki mih a bəh dzu yi dzaka,
Shə́m yibɔ num nanu i mih wə.
7 Ntsa wibɔ i mih num a kiləlɔ,
kɔm bɔ dzɔki gia yə bəni kwakaki,
lani a, akɔ ja yiŋ.’
8 Yi kɔ tə asi mbɛiŋ bee bənchi bə Nyɔ, ka kɔksiki num bə̀ a jiə bəni.”
9 Jisɔs dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ tɔksiki kiəki lə na bindzɔŋ i nəiŋ bənchi bə Nyɔ
ka mbɛiŋ biəliki num nɔni kimbɛiŋ ki kwili.
10 Yi kɔ a Muses nǐ nya nchi a, ‘Kə̂ksi ba wa bəh nih wa.’ Wi chu dzaka tə a,
‘Mi ka tɔyi ba wi nabə nih wi, bə wə̂ɔ wəmaka mi.’
11 Ayakalə, mbɛiŋ dzakaki fimbɛiŋ a, ‘Mi kabə kaŋa fiɛŋ fiə wi kɔ i gamti ba
wi nabə nih wi yɛiŋ, wi ka dza dzaka i ba wi nabə i nih wi a fiɛŋ fiwɔ kɔ Kɔban,’
yi num a fi si num lɔ fi Nyɔ.
12 Mbɛiŋ bum a wi ma chu fə gia yidɔkɔ i gamti ba wi nabə nih wi yɛiŋ.
13 Mbɛiŋ fəki yakadəiŋ, fə ka gia yi Nyɔ fiəni chu gia yi kiləlɔ kɔm nɔni
kimbɛiŋ ki tumi kə mbɛiŋ laniki bəni yɛiŋ. Gia yiduli chu num tə yə mbɛiŋ
fəki yaka.”

Fiɛŋ fiə fi bəkəliki mi
(Matiɔ 15:10-20)

14 Jisɔs chu bɔɔŋ mbaŋ wi bəni bɔ dzə, wi dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ bəchi wə̂kəli
gia yə mih dzakaki, ka mbɛiŋ wə̂kɔ kǐə bindzɔŋ.
15 Fiɛŋ fidɔkɔ mɔŋ i biŋ fiə fi kɔ i liə i mi wə fi num i jisi mi wiwɔ. Akɔ num
fiɛŋ fiə fi bukuki i mi wə fi si jisi mi. [
16 Mi wə wi kaŋaki bintuni i wɔkɔ, wi wə̂kɔ.”]‡
17 Jisɔs ka bee bəni bəwɔ, liə i dzu, bwa bu bə mbaŋ ka bikə i wi kɔm ndi
wiwɔ.
18 Wi chukuli i bɔ a, “Yaka mbɛiŋ tə ka wɔkɔ kiə dəkə a? Mbɛiŋ kiəki kə a fiɛŋ
fiə fi bukuki i dzaka ki mi wə akɔ fi, fi si bəkəli mi wiwɔ a?
19 Yi num yakadəiŋ, kɔm fi si liə kə num i shɔm yi mi wiwɔ wə, fi si shi num
i tɔɔ wi wə, na ka fi fiəni buku.” (Si Jisɔs nǐ dzaka yakadəiŋ, yi ka num a biɛiŋ
bichi baiŋki lə).
20 Ayaka wi chu tsə a ninshiŋ bəh ndzaka a, “Akɔ fiɛŋ fiə fi bukuki i mi wə fi
jisiki mi,
21 kɔm fiɛŋ fiə fi bəkəli mi, fi nyəki dzəki i shɔm yi wə. Fiɛŋ fiwɔ dzəki bəh
biŋkwaka bichu i nɔni ki mi wiwɔ wə ka nɔni ki tɔkɔlini, bəh ji, bəh i wɔɔ mi,
bəh i dzɔ kpə mi nabə nyum mi,
22 bəh i bukuki bəh dzəkəh i biɛiŋ wə, chu nyi ntəkə, bəh i fəki kinyɛŋ, bəh i
ghəkəki, bəh i lɔɔki ja i bəni, ghaŋsi gwu, bəh i yuŋki.
23 Gia yichu yichi yələ kɔ yə yi jisiki shɔm yi mi ka wi bəkəki.”

† **7:4** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ kɔ bi kpɛiŋ a, “... Biŋgbɔkɔ biə bɔ nǐ yəkliki yɛiŋ i dziki.” ‡ **7:16** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ kaŋaki kə kiŋka ki 16 kələ.

Shɔm yə miŋkpaŋa widəkɔ a num mi wi tumi nĭ jiə i Jisɔs
(Matiə 15:21-28)

24 Jisɔs nĭ nyə fɛiŋ, tsə i kimbu ki tumi bi Taya wə bəh i bi Sidɔn. Si wi tsə fɛiŋ,
liə i juŋ yidəkɔ wə fɛiŋ nəki kɔŋ kə a mi widəkɔ kələ i kiə a wi kɔ fɛiŋ. Ayakadəiŋ,
bəni kɔbi i baaŋ ki kiə kə a wi kələ fɛiŋ.
25 Miŋkpaŋa widəkɔ nĭ kələ fɛiŋ kiŋ'waka kichu num i waiŋ wi wi kpaŋni wə.
Akisəkə wi wɔkɔ kɔm Jisɔs, ka tsə gbɔ i gvu yi wə.
26 Miŋkpaŋa wiwɔ nĭ kɔ num mi wi Glik, a nĭ kɔkə mi wi Ju. Bə nĭ bwɔ wi i
Fɔnishia i tumi ki Silia wə. Si wi gbɔ yaka, ka tsa Jisɔs a wi bwîli chinda wi
ŋkpɛli wiwɔ i waiŋ wi wə.
27 Jisɔs chukuli i wi a, "Bêe ma bə yisi sân bwa, kɔm yi mɔŋ chəŋ i dzɔ dzɛiŋ
bi bwa i lɔɔ i bíə."
28 Miŋkpaŋa wiwɔ chukuli i wi a, "Akɔ ŋkɔŋ ba wuŋ. Ayakalə, na bíə si dzi lə
biŋka biə bi si gbɔyi i bwa kaŋ."
29 Jisɔs ka dzaka i wi a, "Kɔm bə nchukuli wa, wɔ kələ i tsâki mfia, chinda wi
ŋkpɛli wiwɔ bee lɔ waiŋ wa."
30 Miŋkpaŋa wiwɔ nyə ka tsəki i wi dzu, ka tsə yɛiŋ waiŋ wi nɔ i naŋbɛiŋ num
chinda wi ŋkpɛli wiwɔ buku lɔ i wi wə.

Jisɔs fə kinchini ka wəkəki gia, dzaka

31 Jisɔs nyə i kimbu ki Taya wə, tsə təli i Sidɔn ka chu təli i kimbu ki Tumi ki
Jɔfi wə, ka dzə buku i kinchwɔ kimbum ki Galili wə.
32 Ayaka bəni bədəkɔ nĭ nyə dzə bəh mi widəkɔ num kinchini i wi, mi wiwɔ
kiə kə i dzaka. Ayaka bɔ tsa Jisɔs a wi jiə kaŋ yi i mi wiwɔ wə.
33 Ayaka Jisɔs dzɔ wi, bəh wi buku i mbaŋ kintəəŋ. Wi jiə bwa bu bə kaŋ i
bintuni bi mi wiwɔ wə, chuh midziŋ ka kɔm lɔm wi mi wiwɔ yɛiŋ,
34 tsɛiŋ bɛiŋ, ka cham,§ dzaka i wi a, "Ɛfata," yi num a, "Wɛ̂li."
35 Ayaka bintuni bi mi wiwɔ ka wɛli akisəkə, lɔm wi yaŋsi, wi yisi i dzakaki
na bindzɔŋ.
36 Jisɔs ka kiŋ i bəni bəwɔ a bɔ ki fûku kə i mi widəkɔ. Ayakalə, si wi nĭ kiŋ
yakadəiŋ, bɔ ka tsə a ninshiŋ ninshiŋ i fukuki tsəki yi.
37 Dzaka ka wɔm bəni na bəh ŋga. Bɔ dza ka dzakayiki a, "Jisɔs kiəki lə i fə
gia yichi na bindzɔŋ. Wi fəki binchini biə bi wəkɔki kə bi wəkɔ, biə bi dzakaki
kə bi dzaka."

8

Jisɔs saŋa bəni bənchuku bənaa
(Matiə 15:32-39)

1 A nĭ kɔ i kaŋ yiwɔ wə, mbaŋ wi bəni widuli widəkɔ juŋni. Yi nĭ num yaka
bɔ kaŋa kə biɛiŋ bidzini, Jisɔs bɔɔŋ bwa bu bə mbaŋ dzaka i bɔ a,
2 "Mih kwasiki lə nshɛiŋ i mbaŋ wi bəni bələ, kɔm bɔ num bəh mih i kaŋ
yitali wə, maka bɔ dzi fiɛŋ.
3 Mih ka dzaka a bɔ tsəki i kikwili kibɔ wə bəh dzɔŋ, ma bɔ ni tsə gbɔyi i dzəh,
kɔm bədəkɔ nyə i dzə́h yi dəəŋ wə"
4 Bwa bu bə mbaŋ chukuli a, "Yi kɔ i liə a mi kɔ i dzɔ faiŋ biɛiŋ bidzini i fa
chwa i saŋa bəni bələ yɛiŋ a?"
5 Wi ka bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ kaŋaki chəkɔ yi blɛd yi maiŋ?" Bɔ chukuli a, "Yi
kɔ nanitaŋ."

§ **7:34** Jisɔs ni cham ka kwasi num nshɛiŋ i mi wiwɔ wə.

6 Jisɔs ka dzaka a mbaŋ wi bəni bəwɔ nûmyi kuku. Bɔ shinumyi, wi ka dzɔ
chɔkɔ yi blɛd yə nanitaŋ, nya kiyɔŋni i Nyɔ, gbɛyi nya i bwa bu bə mbaŋ a bɔ
gâa i bɔ. Ayaka bɔ ka gaa.
7 Bɔ nǐ kaŋaki lə tə mibwɔkɔni midɔkɔ twɛsi. Wi dzɔ, nya kiyɔŋni i Nyɔ, dzaka
a bɔ gâa i bəni bəwɔ.
8 Mi wichi dzi fwuli. Bɔ ka juŋni biŋka biə bi nǐ bɛsi, bi jikə káh nanitaŋ.
9 Bəni bà bɔ nǐ dzi a nǐ kɔ ka bəni bənchuku bənaa.
10 Wi ka bee bɔ kwɛ. Wi liə i ŋgwuki mə akisəkə bəh bwa bu bə mbaŋ ka nyə
tsə i kimbu ki Dalmanuta wə.

Bəfalasi ka nəŋki a Jisɔs chûsi gia yi dzaka kiwɔmni
(Matiɔ 12:38-42; 16:1-4)

11 Bəfalasi dza dzə i Jisɔs, ka yisi i gukuliki bəh wi, dzaka a wi fô gia yə yi
chusiki ŋga biə bi nyə i bɛiŋ. Ayaka bɔ nǐ dzakaki yaka məmsi lɔ wi məmsini.
12 Jisɔs cham na bəh ŋga, ka dzaka a, “Ŋgɔkɔ wələ nəŋki gia yə yi chusiki ŋga
biə bi nyə bɛiŋ i fə nə a? Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a mih ni lansi chusi kə gia
yidɔkɔ i ŋgɔkɔ wələ.”
13 Wi ka dza bee bɔ, fiəni liə i ŋgwuki mə, ka daŋ tsə i waka widɔkɔ wəyaka
wə.

Jisɔs təfi bwa bu bə mbaŋ a bɔ tôkniki
kɔm nəni ki Bəfalasi bəh ki Hɛlɔd
(Matiɔ 16:5-12)

14 Jisɔs nǐ tsəki num bwa bu bə mbaŋ dali i dzɔ blɛd, kaŋa shəŋ a chɔkɔ yimu
yə yi si baaŋ i ŋgwuki mə.
15 Wi ka təfiki bɔ dzakayi a, “Mbɛiŋ tôkniki, chu dzô jɔbi i dzɔɔŋ yi Bəfalasi
bəh yi Hɛlɔd.”
16 Bwa bu bə mbaŋ yisi i dzakaki a bɔ bɔ kɔm gia yiwɔ, dzakayi a, “Wi
dzakaki gia yi dzɔɔŋ yələ lə kɔm bukumbɛiŋ kaŋaki kə blɛd.”
17 Jisɔs kiə gia yə bɔ dzakaki kɔm yi, ka dzaka i bɔ a, “Kɔm nə mbɛiŋ dzakaki
a mbɛiŋ kaŋaki kə blɛd a? Yaka mbɛiŋ ka yɛiŋ kiə dəkə nabə i wɔkɔ kiə gia yiwɔ
a? Yaka mfi bimbɛiŋ ka wɛli dəkə a?
18 Kɔm nə mbɛiŋ kaŋaki dzə́kəh mbɛiŋ kɔbi i yɛiŋ di a? Mbɛiŋ kaŋa bintuni
kɔbi i wɔkɔ gia kɔm nə a? Mbɛiŋ kɔbi tə i kwakaki gia kɔm nə a?
19 Jɔbi wə mih ni gbɛyi chɔkɔ yi blɛd yə yite, bəni bənchuku bəte dzi fwuli,
mbɛiŋ ni juŋni biŋka biə bi ni bɛsi bi jikə káh yimaiŋ a?” Ayaka bɔ ka chukuli
a, “Jɔfi ntsɔ yifa.”
20 Wi ka chu bikə, “Kɔm bə chɔkɔ yə nanitaŋ bəni bənchuku bənaa si dzi,
mbɛiŋ si juŋni biŋka biə bi si bɛsi bi jikə káh yimaiŋ a?” Ayaka bɔ ka chukuli
a, “Nanitaŋ.”
21 Wi ka bikə i bɔ a, “Yaka mbɛiŋ kɛiŋki maka mbɛiŋ wɔkɔ kiə gia yiwɔ a?”

Jisɔs wɛli dzə́kəh yi kifəkə i tumi ki Besayda wə

22 Jisɔs bə bwa bu bə mbaŋ daŋ buku i Besayda, bəni bədɔkɔ dzə bəh kifəkə
kidɔkɔ i wi ka tsaki a wi kôm shəŋ wi a bəh kaŋ ka wi bənih.
23 Jisɔs kaŋa wi i tsɛiŋ wə ka dzɔ buku bəh wi i kwili kintəəŋ. Wi chuh midziŋ
i dzə́kəh yi wə, jiə kaŋ i wi wə ka bikə i wi a, “Wɔ yɛiŋ lə fiɛŋ fidɔkɔ a?”
24 Ayaka kifəkə kiwɔ giŋsi dzə́kəh i bɛiŋ, tsɛiŋ di ka dzaka i wi a, “Mih yɛiŋ
bəni bɔ num aka kɛiŋ bɔ nyani.”
25 Jisɔs chu jiə kaŋ i dzə́kəh yi mi wiwɔ wə, mi wiwɔ tsɛiŋ lə tulululu, dzə́kəh
yi baiŋ, wi ka yɛiŋki biɛiŋ bichi na bindzɔŋ.
26 Jisɔs ka dzaka i wi a, “Kwê dzu, asi wɔ tsəki kiə wɔ ki fəini lĭə kə i kwili wə.”

Bita fuku baiŋsi a Jisɔs kɔ Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka (Matiə 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nyə fɛiŋ ka nyaniki taliki i kidi ki Kaysalia Filibi wə. Si bɔ nĭ tsəki i dzəh, wi bikə i bɔ a, “Bəni dzakaki a mih kɔ ndə?”
28 Bɔ chukuli i wi a, “Bəni bədɔkɔ dzakaki a wɔ kɔ Jɔn Njulibɔkɔ, bədɔkɔ a Ɛlaja, bədɔkɔ dzaka a wɔ kɔ mi wi ntum wi Nyɔ widɔkɔ.”
29 Wi ka fiəni bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ dzakaki yimbɛiŋ a mih kɔ ndə?” Bita chukuli a, “Wɔ kɔ Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka.”
30 Jisɔs ka kiŋ a bɔ ki mô̂m kə i fûku yi i mi.

Jisɔs dzaka kɔm ŋkaiŋni yi kpi yə wi bi kpi (Matiə 16:21-28; Luk 9:22-27)

31 Wi ka yisi i laniki bwa bu bə mbaŋ dzaka kɔm gwu yi a, “Mi wə yɛli wi kɔ Wainɲmi kaŋaki i bi yɛiŋ bəŋgəkə bəduli, ma bəni bà bɔ sakaki tumi bəh bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ bɔ bi nəiŋ wi. Bɔ bi wɔɔ wi, i kaŋ yitali wə Nyɔ bi fiəni dzasi wi i kpi wə.”
32 Wi nĭ fuku baŋsi gia yələ i bwa bu bə mbaŋ nshiŋ. Bita ka dzɔ wi, bɔ wi baka gwu, wi ka yisi i yɔliki i wi i gia yiwɔ wə.
33 Jisɔs fiəni gwu, tsɛiŋ bwa bu bə mbaŋ, wam kaŋyi Bita dzaka i wi a, “Fĭəni mih chɛiŋ Satan! Wɔ yɛiŋki gia ka mi wiwɔm. Wɔ yɛiŋki kə si Nyɔ yɛiŋki.”
34 Ayaka wi ka bɔɔŋ mbaŋ wi bəni bəh bwa bu bə mbaŋ, dzaka i bɔ a, “Na ndə wə wi nəŋki i biəliki mih, wi kaŋaki i nâiŋ gwu yi, i gĭŋ kintasi ki i bĭəliki mih.
35 Mbɛiŋ kĭəki a mi wə wi təkniki bəh nɔni ki wi kĭəki a wi bi laksiki num laksini. Ayakalə, mi wə wi laksi nɔni ki kɔm mih bəh kɔm ntum wi ndzɔŋni, wi kɛiŋsi jiə num jiəni.
36 Bə ka juŋni na mbi wələ wichi ka nya a mi dzi, wi num i ni laksi nɔni ki, ma mbee wiwɔ ni numki na nə a?
37 Fiɛŋ fiə mi kɔ i təiŋ fwu wi yɛiŋ akɔ nə a?
38 Mbɛiŋ kĭə a mi kabə ŋgəmni i biəli mih bəh gia yiŋ i ŋgɔkɔ wichu wələ kintəəŋ wə wi kɔ aka bəni bà bɔ təkliki i biŋ, wi kĭəki a mi wə yɛli wi kɔ Wainɲmi bi bɔŋ ŋgəmni lə tə bəh wəmaka mi i jəbi wə wi bi fiəni dzəki i mbum bi wə, biə bi kɔ bi Ba wi bəh bəchinda bə Nyɔ bə baiŋni.”

9

1 Jisɔs chu dzaka i bɔ a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, bəni bədɔkɔ kələ fa bɔ kɔbi i bi musi kpi maka bɔ yɛiŋ ŋkuŋ bi Nyɔ bi dzə bəh ŋga bi.”

Gwu yi Jisɔs dza kwuni (Matiə 17:1-13; Luk 9:28-36)

2 Asi kaŋ nĭ tsə yisɔ, Jisɔs dzɔ Bita bəh Jɛm bəh Jɔn bəh bɔ yaka tsə i ŋkwuŋ wi dəəŋ widɔkɔ bɛiŋ, ka numki fɛiŋ a bɔ bɔ. Bɔ dzaka a bɔ tsɛiŋ, yɛiŋ num kimbwɔsi ki kwuni i bɔ nshiŋ,
3 bəmbuŋ i gwu yi wə fuku ŋwaŋyi na tsə si mi kɔ i wɔkɔ fa kuku a wi baiŋ yaka.
4 I fɛiŋ wə bɔ dza yɛiŋ num Ɛlaja bəh Muses təkəli tumbuku i bɔ nshiŋ, ka dzakaki bɔ bəh Jisɔs.
5 Bita dza təkəli dzaka i Jisɔs a, “Tikwili, yi si ndzɔŋki lə a bukumbɛiŋ numki fa. Bee ma buku maa bintaŋ bitali, kidɔkɔ num ŋka, kidɔkɔ num ki Muses, kidɔkɔ num ki Ɛlaja.”
6 Wi nĭ dzakaki yakadəiŋ kɔm ndzaŋ nĭ kɔ bi kwa bɔ na bəh ŋga wi chu kiə kə gia yə wi kɔ i dzaka.

7 Asi wi dzaka yakadəiŋ, bikwu dza dzə baaŋ bɔ, ja dzaka dzə i bikwu biwɔ
kintəəŋ a, “Wələ kɔ Waiŋ wuŋ, wi num shɔm yiŋ. Mbɛiŋ wôkɔki num i wi.”
8 Bɔ dzaka a bɔ tsɛiŋ na chu yɛiŋ i bəni bəwɔ wə, yɛiŋ num a Jisɔs shəŋ.
9 Si bɔ nĭ nyə i ŋkwuŋ wiwɔ bɛiŋ ka shiki dzəki, Jisɔs kiŋ i bɔ a kiə bɔ ki fûku
kə gia yə bɔ yɛiŋ i mi, maka mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi dza i kpi wə.
10 Bɔ wɔkɔ yakadəiŋ ka jiə yi a bɔ shɔm, ka dzakayiki a bɔ bɔ, ayakalə ndzaka
wələ kɔm ndza wi kpi chusiki a nə.
11 Bɔ ka dza bikə i Jisɔs a, “Akɔ kɔm nə wə bəni bà bɔ laniki bənchi dzakaki
a Ɛlaja kaŋaki i bi yisi dzə i Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka a?”
12 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Akɔ ŋkɔŋ, Ɛlaja kaŋaki i bi yisi dzə i kɛiŋsi gia yichi a
yi fiəni num asi yi nĭ kɔ. Ayakalə, akɔ kɔm nə bə nĭ nyaka a mi wə yɛli wi kɔ
Waiŋmi kaŋaki i bi yɛiŋ bəŋgəkə bəduli, ka bəni məŋni wi a?
13 Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a Ɛlaja dzə lɔ, ayaka bəni fə a gia yə bɔ kɔŋki
bəh wi. Yi num asi bə nĭ nyaka kɔm wi.”

Jisɔs bwili kiŋ'waka kichu i waiŋ widəkɔ wə (Matiɔ 17:14-21; Luk 9:37-43a)

14 Jɔbi wə Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ bà nĭ shi dzə buku i bwa bu bə mbaŋ
bədəkɔ bà wə, yɛiŋ mbaŋ wi bəni wimbum num wi fiəli baŋsi bɔ, bəni bədəkɔ
bà bɔ nĭ laniki bənchi bə Nyɔ gukuli bəh bɔ.
15 Akisəkə asi mbaŋ wichi nĭ yɛiŋ Jisɔs, təkəli nalə ka sɛiŋ a bɔ bəchi, yɔkɔ tsə
i bɔnih i wi.
16 Wi bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ gukuliki kɔm nə?”
17 Mi widəkɔ i mbaŋ kintəəŋ chukuli wi a, “Mi wi lanini, mih si dzə bəh waiŋ
wuŋ i wɔ, kɔm kiŋ'waka kidəkɔ kɔ i gwu yi wə, num ki fə wi, wi chu kinchini.
18 Kiŋ'waka kiwɔ si chufi lɔɔ wi i kuku, bifu ka bukuki i dzaka ki wə wi dzi jəŋ,
wi dza ləkə kɔbi i chu ŋgwuŋ. Mih ka dzaka a bwa ba bə mbaŋ bwĭli kiŋ'waka
kiwɔ, bɔ məmsi wɔkɔ məŋ.”
19 Jisɔs wɔkɔ yakadəiŋ, dzaka i bɔ a, “Ɔɔɔ! Ŋgɔkɔ wələ wi kɛiŋki maka wi jiə
shɔm i Nyɔ. Mih kɔ num bəh mbɛiŋ i tsə buku dəiŋ a? Mih ni kaŋa shɔm bəh
mbɛiŋ i tsə buku dəiŋ na? Mbɛiŋ dzâ nyâ waiŋ wiwɔ i mih fa.”
20 Bɔ ka dzɔ dzə bəh waiŋ wiwɔ i Jisɔs. Si kiŋ'waka kiwɔ yɛiŋ Jisɔs, ka chufi
waiŋ wiwɔ akisəkə wi gbɔ i kuku ka jwɔki fɛiŋ, bifu buku i dzaka ki wə.
21 Jisɔs bikə i tii waiŋ wiwɔ a, “Gia yələ nĭ yisi wi yibwiŋ na?” Wi chukuli a,
“Yi nĭ yisi wi, wi kɛiŋ a waiŋ.
22 Kiŋ'waka kiwɔ si dza chufi lɔɔ wi i gbuku wə i jɔbi jɔbi wə bəh i mwi mə
lansi nəŋ a bəkəli wi. Wɔ kabə num i fə gia, mntee, wɔ kwâsi nshɛiŋ i buku,
wɔ gâmti buku.”
23 Jisɔs bikə i wi a, “Yaka mih kələ i fə gia yidəkɔ a? Gia yichi kaŋaki lə dzəh i
mi wə wi jiə shɔm.”
24 Akisəkə tii waiŋ wiwɔ ka wam bəh ŋga a, “Mih jiə shɔm i Nyɔ. Fâ ma mih
jiə tsə yaka.”
25 Jɔbi wə Jisɔs nĭ yɛiŋ a mbaŋ wi bəni yɔkɔki juŋniki dzəki i wi wə, wi wam
kaŋyi kiŋ'waka ki ŋkpɛli kiwɔ dzaka i ki a, “Wɔ, kiŋ'waka ki ŋkpɛli kələ ki fəki a
waiŋ wələ ma dzakaki chu wɔkɔ kə tə gia, mih dzakaki i wɔ, bûku i waiŋ wələ
wə, wɔ tsâki. Kiə wɔ bi ma fiâni lĭə i gwu yi wə.”
26 Ayaka kiŋ'waka kiwɔ wam bəh ŋga, chu chufi lɔ waiŋ wiwɔ i dzəh yichu
wə, ka buku i gwu yi wə. Wi ka nɔ i kuku ka kiŋkpili ki mi. Si bəni bəduli yɛiŋ
yakadəiŋ, ka dzakaki a, “Wi kpi lɔ.”
27 Jisɔs ka kaŋa wi i tsɛiŋ wə giŋsi wi, wi dza num i bɛiŋ.

28 Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ ka tsə liə i dzu, bɔ bikə i wi i jum wə jum wə a,
“Akɔ kɔm nə wə buku si məmsi wɔkɔ məŋ i bwili chinda wi ŋkpɛli wiwɔ a?”
29 Wi chukuli i bɔ a, “Fiɛŋ fiə fi kɔ i bwili ŋkaiŋni wi chinda wiwɔ kɔ a ntsa
shəŋ. Fiɛŋ fidəkɔ chi chi məŋ i bwili.”

Jisɔs chu dzaka kɔm bə kpi yə wi bi kpi
(Matiə 17:22-23; Luk 9:43b-45)

30 Bɔ nyə fɛiŋ tsə dzəh i Galili, Jisɔs kɔŋ kə a mi widəkɔ kiə di biə bɔ kɔ,
31 kɔm wi nĭ nyaniki tsəki wi lani tsə bwa bu bə mbaŋ. Wi nĭ laniki bɔ a bəni
bi nya lə mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi i kaŋ yi bəni a bɔ wɔɔ wi. Bɔ ka bi wɔɔ wi,
ma a bi numki i kaŋ yitali wə, wi bi dza i kpi wə.
32 Si wi dzaka yakadəiŋ, bɔ nəki wɔkɔ kiə kə gia yə wi dzakaki ayakalə, bɔ ka
lwaki i bikə.

Mi wimbum kɔ ndə a?
(Matiə 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Bɔ dzə buku i Kafanaum, i jɔbi wə wi liə num i dzu wi bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ
si gukuliki i dzəh a nə?”
34 Bɔ kpichumi məŋ, kɔm bɔ nĭ nyaniki i dzəh gukuli a bɔ bɔ a, mi wimbum
i bɔ kintəəŋ kɔ ndə a.
35 Jisɔs num kuku, bɔɔŋ bɔ bəchi jwɔfi ntsɔ bəfa, dzaka i bɔ a, “Mi wə wi nəŋki
i num mi wi ninshiŋ, wi kaŋaki i dzôki gwu yi ka mi wi jum wə bəh ka mi wə
wi nɔmki i bəni bəchi.”
36 Si wi dzaka yakadəiŋ, ka dzɔ waiŋ wi nchiŋ tɔm i bɔ kintəəŋ, ka chu giŋ
kumi wi i tsɛiŋ yi wə ka dzaka i bɔ a,
37 “Mi wə wi dzɔ waiŋ wələ kɔm bəh yɛli wuŋ, yaka wi dzɔ num mih. Mi wə
wi dzɔ mih, wi ka dzɔ dəkə num mih, wi dzɔ num mi wə wi faaŋ mih.”

Mi wə wi jwɔki kə wɔ, yaka wi tɔbiki lə wɔ
(Luk 9:49-50)

38 Jɔn dzaka i wi a, “Mi wi lanini, buku si yɛiŋ mi widəkɔ wi bwili bəchinda
bə ŋkpɛli i bəni wə i yɛli wa wə, buku ka kaŋyi wi, kɔm wi kɔkə mi wibuku wi
mbaŋ widəkɔ.”
39 Jisɔs ka chukuli i bɔ a, “Kiə mbɛiŋ ki chî kə wəmaka mi. Mbɛiŋ kîə a mi wə
wi fəki gia yi kaŋyini bɔɔŋ num yɛli wuŋ, wi kɔkə i chu dzakaki gia yichu kɔm
mih.
40 Mi kabə jwɔki kə bukumbɛiŋ, yaka wi tɔbiki lə bukumbɛiŋ.
41 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, na ndə wə wi nya na bwam wi mwi i mbɛiŋ i
mu i yɛli wuŋ wə, bəh kɔm tə a mbɛiŋ kɔ bəni bə Klistus, wəmaka mi kɔkə i bi
laksi mmakti wi.”

Gia yə yi kɔ i fə a bəni fəki chu
(Matiə 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 Jisɔs ka chu dzaka a, “Na ndə wə wi fə a waiŋ wimu i mbaŋ wi bwa bəŋ
bələ kintəəŋ bɔ jiə shɔm yibɔ i mih fə chu, ma yi ndzɔŋki a bə shû shâŋsi nəkə
wimbum i məkə ki wəmaka mi wə, bə chîni shî wi i kinchwɔ kimbum wə.
43-44 Yi chu num a, tsɛiŋ ya kabə fəki a wɔ fə chu, wɔ tâiŋ bwîli tsɛiŋ yiwɔ. Yi
ndzɔŋki a wɔ liə i nɔni kə ki bi tsə kaa kə bəh tsɛiŋ yimu, kɔbi a wɔ kaŋaki tsɛiŋ
yichi bə num i bi lɔɔ wɔ i gbuku wimbum mə, wi kɔbi i bi nyumi.*

---

* **9:43-44** + Biŋwakti bikpu bidəkɔ kɔ num bə kpɛiŋsi fa chu kpɛiŋsi tə i jum wə kɔm 46 a, “Di biələ kɔ
num n'yíŋ yiwɔ chu kpiyi kə dzi bəni fɛiŋ, ayaka gbuku chu num fɛiŋ nyumi kə.”

45-46 Gbu wa kabə fəki a wɔ fə chu, wɔ tâiŋ bwîli gbu wiwɔ. Yi ndzəŋki a wɔ liə i nɔni kə ki bi tsə kaa kə bəh gbu wimu, kɔbi a wɔ kaŋaki gvu yichi bə num i bi lɔɔ wɔ i gbuku wimbum mə.
47 Dzəkəh wa kabə fəki a wɔ fə chu, wɔ kâmbwili dzəkəh wiwɔ. Yi ndzəŋki a wɔ liə i ŋkuŋ bi Nyɔ wə bəh dzəkəh wimu, kɔbi a wɔ kaŋaki dzákəh yichi, bə num i bi lɔɔ wɔ i gbuku wimbum mə.
48 Di biələ kɔ num n'yíŋ yə yi si kpiyi kə num fɛiŋ dzi bəni, gbuku wə wi si nyumi kə num fɛiŋ fisi bɔ.
49 Mbɛiŋ kîəki a gbuku bi kɔmki mi wichi asi bə si fiaŋsi fiɛŋ bəh ŋkaka.
50 Ŋkaka kɔ fiɛŋ fi ndzəŋni, ayaka yi ka laksi njwɔŋni bi bə kɔ i chu fə na dəiŋ ka yi chu fiəni njwɔŋki a? Mbɛiŋ numki aka ŋkaka yə yi njwɔŋki, mbɛiŋ num bəh bəni i mbɔiŋni wə."

10

Kɔm ŋkəŋ wi miŋkpaŋa
(Matiɔ 19:1-12; Luk 16:18)

1 Jisɔs dza fɛiŋ, tsə i kimbu ki tumi ki Judea wə, daŋ Bɔkɔ yi Jədan ka tsə i kiwuŋ. Mbaŋ wi bəni ka chu juŋniki dzəki i wi kpəŋ, wi ka laniki bɔ asi wi nî shiki wi lani.
2 Bəfalasi dza dzə i məmsi wi, ka bikə i wi a, "Nchi bumki lə a mi kɔlə i kôŋŋ kpə wi a?"
3 Jisɔs fiəni bikə tə i bɔ a, "Muses nî nya nchi a mbɛiŋ fâki dəiŋ a?"
4 Bɔ chukuli a, "Muses nî kɔ wi bêe a mi kɔlə i bee kpə wi. Jɔbi wə wi bee, wi nyâka kiŋwakti ki chusi a ŋgaiŋ bee wi, wi nyâ i wi."
5 Jisɔs chukuli i bɔ a, "Akɔ kɔm kifwu kimbɛiŋ kiləkəli ka Muses nyaka nchi wələ i mbɛiŋ.
6 Ayakalə, a nî kɔ i kin'yisi ki mbi wə Nyɔ nî maa num minyuku bəh miŋkpaŋa. Si wi maa yakadəiŋ ka dzaka a,
7 'Akɔ kɔm yələ minyuku bi bêe ba wi bəh nih wi wi chîŋni bəh kpə wi,
8 ayaka ma bɔ bəfa bi fiəni num i mi wimu wə.' Ayakadəiŋ, bɔ bi chu num kə ka bəni bəfa, bɔ bi numki i mi wimu.
9 Yi kɔ a, fiɛŋ fiə Nyɔ kɔ wi chiŋni lɔ, kiə mi bi môm kə i gâli."
10 Jɔbi wə Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nî kɔ dzu, bɔ chu bikə i wi kɔm gia yiwɔ.
11 Wi chukuli i bɔ a, "Na ndə wə wi bee kpə wi ka dzɔ widɔkɔ, yaka wi fə chu i kpə wi i nɔki bəh miŋkpaŋa widɔkɔ.
12 Miŋkpaŋa ka buku nyuwi, tsə dzɔ minyuku widɔkɔ, yaka wi fə chu, i tsə nɔki bəh minyuku widɔkɔ."

Jisɔs jiə kimbəiŋsi i bwa bənchiŋ wə
(Matiɔ 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 Bəni nî dza ka dzəki bəh bwa i Jisɔs a wi kɔm bɔ a bəh kaŋ, bwa bu bə mbaŋ kabə kaŋyi bɔ.
14 Jɔbi wə Jisɔs nî yɛiŋ yakadəiŋ, shɔm bɔkɔ wi, wi dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ bêe ma bwa bəwɔ dzâki i mih wə, kiə mbɛiŋ ki chî kə bɔ, kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ kɔ num i bəni ka bələ.
15 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mi wə wi ka dzɔ dəkə ŋkuŋ bi Nyɔ ka waiŋ wi nchiŋ wələ, wi mɔŋ i bi liə i bi wə."
16 Si wi dzaka yakadəiŋ, dzɔ kumi bɔ, jiə kaŋ i bɔ wə, bɔiŋsi bɔ.

Jisɔs bəh tii kpɔ
(Matiɔ 19:16-30; Luk 18:18-30)

17 Jisɔs dza a ŋgaiŋ nyə wə, mi widəkɔ yɔkɔ dzə tum binyu i wi nshiŋ ka dzaka
a, “Mi wi Lanini, wɔ wə wɔ kɔ mi wi ndzəŋni, gia yə mih kaŋaki i fə̂ ka mih ni
kwati nɔni kə ki bi tsə kaa kə kɔ na nə a?”
18 Jisɔs chukuli i wi a, “Wɔ bɔɔŋ mih a mi wi ndzəŋni kɔm nə? Mi widəkɔ
kɔkə wə wi ndzəŋki. A kɔbi a Nyɔ shəŋ wə wi ndzəŋki.
19 Ntə wɔ kiəki lə bənchi bə Nyɔ bə̀ bɔ dzakaki a, ‘Kiə wɔ ki wɔ̂ɔ kə mi, kiə wɔ
ki nə̂ kə bəh kpə mi, kiə wɔ ki chwə̂ kə, kiə wɔ ki bêeŋ kə nsaka wi ntəkə, kiə wɔ
ki fə̂ kə kimfikili, bəh wə a wɔ kɔ̂ksi ba wa bəh nih wa?’ ”
20 Mi wiwɔ chukuli i Jisɔs a, “Mi wi lanini, bənchi bələ bəchi kɔ num mih nĭ
jiəki lə bɔ i yisi si mih nĭ kɛiŋki waiŋ wi sumi.”
21 Jisɔs bwaŋ dzəkəh i wi wə lə tulululu, kɔŋ wi, ka dzaka i wi a, “Fiɛŋ fidəkɔ
baaŋ fimu fiə wɔ kɛiŋki i fə̂. Tsə̂ tâŋni biɛiŋ bia bichi biə wɔ kaŋaki, ma wɔ gâa
kpɔ wiwɔ i bəni bə kifuu, ka wɔ bi kwati mbum num i tumi ki bɛiŋ wə. Wɔ ka
fə yakadəiŋ, wɔ dzə̂ bîəli mih.”
22 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, mi wiwɔ wəkɔ yaka shi wuuŋ wi i fuŋ, wi fiəni
gwu ka tsəki num a nshɛiŋ nshɛiŋ, kɔm wi nĭ kaŋaki lə mbum nalə.
23 Jisɔs dza fiəni gwu tsɛiŋ tali bwa bu bə mbaŋ, dzaka i bɔ a, “Yi ləkəki lə na
bəh ŋga i bəni bə kpɔ i bi liə i ŋkuŋ bi Nyɔ wə.”
24 Ndzaka wiwɔ fumsi bwa bu bə mbaŋ. Jisɔs ka chu dzaka i bɔ a, “Bwa bəŋ,
yi ləkəki lə na bəh ŋga i mi* i liə i ŋkuŋ bi Nyɔ wə!
25 Yi bɔniki alə i kikum i liə i dzəŋə yi nsala wə, tsə si mi wi kpɔ kɔ i liə i ŋkuŋ
bi Nyɔ wə.”
26 Bɔ wɔkɔ yaka, yi fumsi bɔ na bəh ŋga, bɔ ka dzakayiki a bɔ bɔ a, “Aka bə
num yaka, ma ndə bi bɔiŋ a?”
27 Jisɔs fiəni tsɛiŋ bɔ lə, ka dzaka i bɔ a, “Yələ ləkəki alə i mi wiwɔm, ayakalə
i Nyɔ gia yidɔkɔ kɔkə yə yi ləkəki i wi.”
28 Bita ka dza dzaka i Jisɔs a, “Tsɛ̂iŋ, buku bee biɛiŋ bichi ka biəliki wɔ.”
29 Jisɔs chukuli i wi a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i wɔ a, Mi kɔkə wə wi bee juŋ yi,
nabə bwa bə nih wi, nabə jɛ́mi yi, nabə nih wi, nabə ba wi, nabə bwa bu, nabə
khə wi, a wi bee kɔm mih bəh kɔm ntum wi ndzəŋni wi Nyɔ,
30 a wi bi num wi kaŋa kə júŋ bəh bwa bə nih wi, bəh jɛ́mi yi, bəh nih wi,
bəh bwa, bəh kikhə kiŋkani gbi tsə si wi nĭ kaŋaki. Ayaka bəni bi bwaŋki lə gvu
tə i wi chɛiŋ, i jɔbi wi dzəni wə, wi bi kwati nɔni kə ki bi tsə kaa kə.
31 Ayakalə, bəni bəduli bə̀ bɔ kɔ i ninshiŋ i liə bi numki num i jum wə, bəduli
bə̀ bɔ kɔ i jum wə i liə bi numki num i ninshiŋ.”

Jisɔs chu dzaka i kiŋkani kitali wə kɔm kpi yi (Matiə 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ ka chu dza kwa dzəh, ka yakaki tsəki i Jɛlusalɛm
wi tsə i ninshiŋ. Ayaka bwa bu bə mbaŋ num bəh ŋkaiŋyi. Bəni bə̀ bɔ nĭ biəliki
wi tə bá lwa. Jisɔs chu dzɔ bwa bu bə mbaŋ bə̀ jwɔfi ntsɔ bəfa bəh bɔ baka gwu
wi fuku i bɔ gia yə yi ni num bəh wi.
33 Wi dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ wɔ̂kəli, bukumbɛiŋ si yaka tsə i Jɛlusalɛm, bə num
i tsə nya mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi i kaŋ yi bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bə̀ bɔ
laniki bənchi bə Nyɔ, bɔ ni saka təiŋ nsaka wi a bə wɔ̂ɔ wi, ka bɔ nya i kaŋ yi
tumi wə,
34 ayaka bɔ ni tɔyi wi, chuhyi midziŋ i gwu yi wə, bə twɛiŋ wi, bə wɔɔ wi, a
bi ka num i kaŋ yitali wə, wi bi dza i kpi wə.”

---

* **10:24** Biŋwakti bikpu bidəkɔ kaŋaki i di biələ wə a, “Mi wə wi kɔ wi jiə mfii bi i mbum wə...”

Jɛm bəh Jən nywa biŋgbəkə bimbum i Jisəs
(Matiə 20:20-28)

35 Jɛm bəh Jən bà bə nǐ kə bwa bə Sɛbide, dza dzə yɛiŋ Jisəs ka dzaka i wi a,
“Mi wi lanini, gia yidəkə kələ yə buku nəŋki a wə fâ i buku.”
36 Wi bikə i bə a, “Mbɛiŋ nəŋki a mih fâ nə i mbɛiŋ?”
37 Bə chukuli a, “Buku nəŋki a jəbi wə wə bi numki i mbum bia wə, ma buku
bi num i biŋgbəkə bimbum wə, mi widəkə i tsɛiŋ ya yiləkəli wə, widəkə i yi
kimiəkə wə.”
38 Jisəs chukuli i bə a, “Mbɛiŋ kiəki kə gia yə mbɛiŋ bikəki. Mbɛiŋ kələ i bi
mu bwam wi ŋgəkə wə mih bi mu, nabə i liə i ŋkaiŋni wi ŋgəkə wimbum wə
mih bi liə yɛiŋ a?”
39 Bə chukuli a, “Buku kələ i fə.” Jisəs dzaka i bə a, “Mbɛiŋ kələ i mu bwam
wi ŋgəkə wə mih ni mu, bəh i liə tə i ŋkaiŋni wi ŋgəkə wimbum wə mih bi liə
yɛiŋ,
40 ayakalə i shinum i kimbu kəŋŋ ki tsɛiŋ yiləkəli wə nabə i yi kimiəkə wə a
kəkə di biŋ i nya i mi. Di biwə kə i bəni bà, bə nǐ kɛiŋsi di biwə i bə.”
41 Jəbi wə kiŋka ki bwa bə mbaŋ bə Jisəs bà jwəfi bə nǐ wəkə kəm gia yiwə
bəksi təə i Jɛm bəh Jən.
42 Jisəs bəəŋ bə bəchi, ka dzaka i bə a, “Ntə mbɛiŋ kiəki lə a bəni bà bə sakaki
kitumi ki bəni bədəkə si yaka num i bəni bəbə bɛiŋ, bəni bəmbum bəbə chusi
ŋga bibə i bə bɛiŋ a?
43 Yəmaka kaŋaki kə i numki yakadəiŋ i mbɛiŋ kintəəŋ. Mi wə wi nəŋki i
num mi wimbum i mbɛiŋ kintəəŋ wi kaŋaki i nûm wə wi nəmki num nəmni i
mbɛiŋ.
44 Mi wə wi nəŋki i num mi wi ninshiŋ i mbɛiŋ kintəəŋ, wi kaŋaki i nûmki
mfa wi mi wichi.
45 Mbɛiŋ kǐəki a mi wə yɛli wi kə Waiŋmi nǐ ka dzə dəkə a bə nômki i wi. Wi
nǐ dzə i nəmki i bəni, i nya nəni ki ka n'yɛlih i yɛlih bəni bəduli i kpi wə.”

Jisəs wɛli dzə́kəh yi Batimayus
(Matiə 20:29-34; Luk 18:35-43)

46 Bə nyani tsə buku i kwili wi Jɛliku wə. Jəbi wə Jisəs nǐ nyəki fɛiŋ bəh bwa
bu bə mbaŋ bəh mbaŋ wi bəni wimbum, kifəkə kidəkə shi num a dzə kpəŋ
nywa biɛiŋ, yɛli wi num Batimayus, waiŋ Timayus.
47 Jəbi wə wi si wəkə a akə Jisəs wi Nasali, wi yisi ka wamki bəh ŋga a, “Jisəs,
waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit kwâsi nshɛiŋ i mih.”
48 Bəni bəduli dza yisi i kaŋyi wi dzaka a wi bâŋ. Ayakalə, wi chu fiəni wam
na bəh ŋga a, “Waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit kwâsi nshɛiŋ i mih.”
49 Jisəs ka num, ka dzaka a bə bəəŋ wi. Bə bəəŋ kifəkə kiwə, ka dzaka i wi a,
“Kâŋa shəm, dzâ bɛiŋ, wi bəəŋki wə.”
50 Kifəkə kiwə ka saka baa mbuŋ i gwu yi wə ləə i kuku, saka dza bɛiŋ tsə i
Jisəs wə.
51 Jisəs bikə i wi a, “Wə nəŋki a mih fâ nə i wə a?” Kifəkə kiwə chukuli a, “Mi
wi Lanini, mih nəŋki i yɛiŋki biɛiŋ.”
52 Jisəs ka dzaka i wi a, “Wə tsâ mfia. Shəm yə wə jiə i mih fə wə bənih.”
Akisəkə dzə́kəh yi baiŋ wi ka yɛiŋki biɛiŋ, ka biəliki Jisəs i di biə wi nǐ tsəki.

11

Bə dzə Jisəs i Jɛlusalɛm ka ŋkuŋ
(Matiə 21:1-11; Luk 19:28-40; Jən 12:12-19)

1 Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ ni kɔmsiki tsəki i Jɛlusalɛm, bɔ kɛiŋ num kɔmsi
tsə i kwili wi Bɛtfajə bəh bi Bɛtani wə biə bi kɔmsiki tsəki i ŋkwuŋ wi Kɛiŋ yi
Ɔlif wə, wi ka faaŋ bwa bu bə mbaŋ bədɔkɔ bəfa,
2 dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ tsî i kwili wi ninshiŋ wəyaka wə. Jɔbi wə mbɛiŋ ni
liəki tsəki fɛiŋ akisəkə, mbɛiŋ ni yɛiŋ lə waiŋ njakas num bə shu, maka mi
num yaka yɛiŋ bɛiŋ, mbɛiŋ shwâli dzâ bəh yi fa.
3 Mi widɔkɔ ka bikə a mbɛiŋ shwaki yi kɔm nə a, mbɛiŋ chukuli a Bah kaŋaki
lə nɔm bəh yi, a wi ki fiəniki dzəki lə bəh yi a liə liə.”
4 Bɔ ka nyə tsə yɛiŋ yi num bə shu i fifiəŋə i dzəh kpəŋ. Ayaka bɔ ka shwaki.
5 Si bɔ nĭ shwaki waiŋ njakas wiwɔ bəni bədɔkɔ bə̀ bɔ nĭ kɔ fɛiŋ bikə i bɔ a,
“Mbɛiŋ fəki nə yaka?”
6 Bɔ ka fuku i bɔ gia yə Jisɔs si dzaka. Bəni bəwɔ ka bee yi bɔ nyə bəh yi.
7 Si bɔ nĭ dzə bəh yi i Jisɔs, jiə bəmbuŋ bəbɔ i njakas yiwɔ bɛiŋ, Jisɔs ka yaka.
8 Bəni bəduli ka təkɔki tsəki bəmbuŋ bəbɔ i dzəh, bədɔkɔ fakayi cha yi kɛiŋ
yi chwa, təkɔ tə i dzəh.
9 Bəni bə̀ bɔ nĭ tsəki i Jisɔs nshiŋ bəh bə̀ bɔ nĭ biəliki i jum wə wili a, “Lilili,
kiŋkəksi kɔ Nyɔ wə ɔɔɔ! Nyɔ lɔɔ kimbɔiŋsi ki i mi wə wi dzəki i yɛli wi Bah wə
ɔɔɔ Lilili.*
10 Nyɔ lɔɔ kimbɔiŋsi ki i ŋkuŋ bi wə tii wibuku wə Dɛbit wə wi si dzə lɔ! Ɔɔɔ,
kiŋkəkni kɔ i Nyɔ wi bɛiŋ wə Eeee!”
11 Jisɔs tsə buku i Jɛlusalɛm, liə i juŋ yi fəni yi gia wə, jɔbi wə wi nĭ tsɛiŋ tali
si gia yichi kɔ. Si a nĭ kɔ asi num i fijɔbi wi ka fiəni bəh bwa bu bə mbaŋ bə̀
jwɔfi ntsɔ bəfa tsə i Bɛtani.

Jisɔs liŋ kpɛiŋ widɔkɔ
(Matiə 21:18-19)

12 Chɔkɔ buku wɔɔ Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nyə i Bɛtani chu tsə i Jɛlusalɛm,
ayaka dzɔŋ wɔɔ wi.
13 Wi lɔ dzəkəh yɛiŋ kpɛiŋ wi fig widɔkɔ wi num nanu, kidzɛni num yɛiŋ nalə
num bə si dzi lə mitam miwɔ.† Wi ka tsə buku fɛiŋ i yɛiŋ a yuwidɔkɔ ŋgaiŋ kɔlə
kwati fiɛŋ yɛiŋ i dzi. Wi ka tsə buku fɛiŋ nəki yɛiŋ kə fiɛŋ yɛiŋ wə, yɛiŋ shəŋ a
kidzɛni yɛiŋ, kɔm a nĭ kəkə jɔbi wə mitam si wum yɛiŋ.
14 Wi ka dzaka i kpɛiŋ wiwɔ a, “Kiə mi bi ma chu lansi dzî fiɛŋ i wɔ wə.” Si
wi dzaka yakadəiŋ bwa bu bə mbaŋ wɔkɔ yi.

Jisɔs kɔŋŋ bwili bəni bə shi i juŋ yi fəni yi gia yi Nyɔ mə
(Matiə 21:12-17; Luk 19:45-48; Jən 2:13-22)

15 Si bɔ tsə buku i Jɛlusalɛm, Jisɔs tsə liə i təkɔ wi juŋ yi fəni yi gia mə yisi ka
kɔŋŋki bəni bə̀ bɔ nĭ taŋniki bəh bə̀ bɔ nĭ taŋki biɛiŋ, beeŋsi bibaŋ biə bəni nĭ
kwuniki kpɔ yɛiŋ, bəh biŋgbɔkɔ bi bəni bə̀ bɔ nĭ taŋniki bibumi.
16 Wi nəki bum kə a mi kɔlə i giŋ fiɛŋ i tsə daŋsi bəh fi i təkɔ wi fəni wi gia wə.
17 Wi ka laniki bɔ dzaka a, “Ntə bə kɔ bə nyaka a, Nyɔ dzakaki a,
‘Juŋ yiŋ kɔ bə bi bɔɔŋki a juŋ yi tsani i mbi wichi a?’
Mbɛiŋ ka fiəni yi a yi chu taa wi bəji.”
18 Bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bə̀ bɔ nĭ laniki bənchi bə Nyɔ wɔkɔ yi ka
nəŋki dzəh i wɔɔ wi. Bɔ ka lwaki wi kɔm mbaŋ wi bəni nĭ wɔkɔliki nlani wi
wɔkɔ ndzɔŋni nalə.
19 Asi fijɔbi nĭ dzə, Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ buku i kwili kintəəŋ.

---

* **11:9** Lilili wələ kɔ i já yi Glik wə a “Hɔsanna”. † **11:13** Bə bɔɔŋki kpɛiŋ wiwɔ i já yi ŋkali wə a “fig”.

Nlani wə wi bukuki i kpɛiŋ wə Jisɔs nĭ liŋ
(Matiə 21:20-22)

20 Si Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nĭ buku ka ghaniki kinchəŋəchəŋə, bɔ yɛiŋ
kpɛiŋ wiwɔ num wi kpiyi lə wichi shi buku i gaaŋ wə.
21 Bita ka kwaka gia yə yi ni num, ka dzaka i Jisɔs a, “Mi wi Lanini, yɛiŋ
kpɛiŋ wə wɔ ni liŋ si wi kpiyi a.”
22 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mbɛiŋ jĭə shɔm i Nyɔ.
23 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mi ka dzaka i ŋkwuŋ wələ a, ‘Mûku gwu ya fa
tsə̂ gbô i kinchwɔ kimbum wə’, Wi ka dzakaki yakadəiŋ məŋni kə yi i wi shɔm,
num wi bum a gia yələ ŋgaiŋ dzakaki lə ni num lə, ma yi ni nûm i wi.
24 Ayakadəiŋ, mih fukuki i mbɛiŋ a, na finaiŋ fiɛŋ fiə mbɛiŋ nywaki i ntsa
wə, num mbɛiŋ bum a mbɛiŋ ni kwati lə, ma mbɛiŋ ni kwati.
25 Mbɛiŋ ka num i tsa, mi kaŋa mi widəkɔ i shɔm, wi dâlinya wi. Mbɛiŋ ka
fəki yakadəiŋ ma Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ ni dalinya chu bimbɛiŋ tə. [
26 Mbɛiŋ ka baaŋ i dalinyaki chu bi bəni bədəkɔ, ma Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ
bɛiŋ bi ma dalinya bimbɛiŋ tə.] ”‡

Bə bikə di biə ŋgə bi Jisɔs nyə
(Matiə 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ chu tsə liə i Jɛlusalɛm. Jəbi wə wi nĭ nyaniki
nnyaki i juŋ yi fəni yi gia wə, bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bə bɔ nĭ laniki
bənchi bə Nyɔ bəh bəni bə bɔ nĭ sakaki tumi ki Bəju nyə dzə yɛiŋ wi,
28 bikə i wi a, “Wɔ dzɔ faiŋ ŋga biələ na ka wɔ fəki gia yələ a? A nya ndə ŋga
biwɔ i wɔ, a wɔ fâki gia yiwɔ a?”
29 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mih ki bikəki lə kimbikə kimu i mbɛiŋ, mbɛiŋ ka nĭ
chukuli, mih ka ni fuku i mbɛiŋ mi wə wi nya ŋga a mih fâki gia yələ.
30 A nĭ nya ndə ŋga i Jɔn na ka wi juliki bəni i bɔkɔ a? Bi nĭ nyə i bɛiŋ ma nĭ
nya mi wiwɔm a? Mbɛiŋ chukuli mih!”
31 Bɔ dza ka gukuliki a bɔ bɔ a, “Bukumbɛiŋ ka chukuli a, bi nĭ nyə i bɛiŋ, wi
ni bikə i bukumbɛiŋ aka fə nə a bukumbɛiŋ ma bum i Jɔn a?
32 Bukumbɛiŋ ka ni chukuli a, a nĭ nya mi wiwɔm, dəiŋ na?” Bɔ nĭ lwaki
bəni kɔm bɔ bəchi nĭ kɔ num bɔ bum a Jɔn kɔ na mi ntum wi Nyɔ.
33 Ayakadəiŋ, bɔ ka chukuli i Jisɔs a, “Buku kiəki kə.” Jisɔs ka dzaka i bɔ a,
“Yaka mih tə ki fukuki kə i mbɛiŋ mi wə wi nya ŋga i mih ka mih fəki gia yələ.”

12

Ndi kɔm bəni bə̀ mi nĭ jiə i khə
(Matiə 21:33-46; Luk 20:9-19)

1 Jisɔs ka yisi i dzakaki i bɔ i bəndi wə a, “Mi widəkɔ nĭ nɔm khə wi mintam
wə bə kɛiŋsiki mbih yɛiŋ, num wi ta fiəli bəh mbaiŋ, chum di biə bə nĭ dəŋki
mintam miwɔ yɛiŋ mbih buku, ka maa kibaŋ ki chənini fɛiŋ, ka jiə bəni i khə
wiwɔ wə, ka nyə tsə i tumi kidəkɔ wə. 2 Jəbi wə bɔ nĭ kaŋaki i yisi ŋkɔh dzə kpɛiŋ,
tii khə wiwɔ ka faaŋ waiŋ wi wi nɔm widəkɔ i bəni bə̀ wi nĭ jiə khə wiwɔ i bɔ a
bɔ tsə̂ dzô mmu mintam.
3 Ayakalə, bɔ tsə kwa lɔ wi ka twɛiŋ kɔŋŋ wi bəh kaŋ yiyəə wi nyə.
4 Ayaka mi wi khə wiwɔ ka chu faaŋ waiŋ wi nɔm wi widəkɔ i bɔ, wi tsə bɔ
chu twɛiŋ wi, wi kaŋa bali i fwu wi wə, ŋgəmsi wi.
5 Wi chu faaŋ widəkɔ, bɔ wɔɔ wəmaka. Wi chu faaŋ bədəkɔ bəduli, bɔ twɛiŋ
bədəkɔ, wɔɔyi bədəkɔ.

‡ **11:26** Biŋwakti bikpu bidəkɔ bə nĭ yisi nyaka gia yi Nyɔ yɛiŋ kaŋaki kə kiŋka kələ.

6 Wi faaŋ lə, a dzə baaŋ a wimu, wəmaka num waiŋ wi wi shɔm. Ayaka wi
fiəni faaŋ wi i bɔ kwaka a bɔ ni tsə kɔksi lə waiŋ wi ŋgaiŋ wələ.
7 Ayakalə, bəni bə nɔm bà dzaka a bɔ bɔ a, ‘Wələ kɔ ndzi kwili wi tii khə wələ,
mbɛiŋ dzâ ma bukumbɛiŋ wɔ̂ɔ wi ka biɛiŋ biwɔ numki bibukumbɛiŋ.’
8 Ayaka bɔ kwa wi, ka wɔɔ, guku buku bəh wi yɛiŋ khə.”
9 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, ka bikə a, “Gia yə tii khə wiwɔ nǐ fə kɔ nə? Wi ni
tsə kaasi bəni bəwɔ, wi nya khə wiwɔ num i bəni bədɔkɔ.
10 Mbɛiŋ ka fa dəkə di biələ i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a? Bə kɔ bə nyaka a,
‘Təh wə, bəni bə maani nǐ nəiŋ,
wi dzə fiəni num təh wi bu wi juŋ.
11 Yələ kɔ mfə wi Bah,
buku ka tsɛiŋki num bəh ŋkaiŋyi.’ ”
12 Bəni bəwɔ wɔkɔ ndi wələ, ka kiə a Jisɔs tiki num i bɔ. Bɔ ka nəŋki dzəh i
kwa wi, ka lwa num mbaŋ wi bəni wə wi nǐ kɔ fɛiŋ. Bɔ ka bee wi ka nyə.

Bə taaŋ Jisɔs kɔm kpə wi lɔəni kiŋwakti
(Matiə 22:15-22; Luk 20:20-26)

13 Kifwu ki tumi ka dza faaŋ Bəfalasi bəh bəni bədɔkɔ bə mbaŋ wi Ŋkuŋ
Hɛlɔd a bɔ tsə̂ tâaŋ Jisɔs i kwâ wi i ndzaka wi wə.
14 Bɔ dzə dzaka i Jisɔs a, “Mi wi lanini, buku kiəki lə a wɔ si dzaka a ŋkɔŋ, kɔm
wɔ lwaki kə dzə́kəh yi mi kɔŋ wəmaka kɔ na ndə. Wɔ laniki ŋkɔŋ num dzəh yi
Nyɔ. Fûku i buku a nchi bumki lə a bə lɔ̂ɔki kiŋwakti i Kaysa ŋkuŋ wimbum wi
Lum, ma wi bumki kə a?
15 Bukumbɛiŋ lɔ̂ɔki, ma bə ma lɔ̂ɔki a?” Ayakalə, Jisɔs kiə gia yə bɔ nǐ wɛɛliki
bəh yi, ka chukuli a, “Mbɛiŋ taaŋki mih kɔm nə? Mbɛiŋ dzâ bəh chwaka ki kpɔ
mih yɛiŋ.”
16 Bɔ dzə bəh wi, wi dzɔ, bikə i bɔ a, “Fwu wələ yɛiŋ kɔ wi ndə a, yɛli wələ
num wi ndə a?” Ayaka bɔ chukuli a, “Akɔ yɛli wi Kaysa ŋkuŋ wi Lum.”
17 Jisɔs ka dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ nyâki fiɛŋ fiə fi kɔ fi Kaysa i wi, ma mbɛiŋ
nyâki fi Nyɔ i Nyɔ.” Bɔ wɔkɔ yaka, gwu kpi lɔ bɔ kɔm wi.

Bə taaŋ Jisɔs kɔm ndzə wi miŋkpaŋa
bəh jəbi wi ndza wi kpi
(Matiə 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 Bəsadusi bəwɔ nyə dzə i bikə gia i Jisɔs. Bəsadusi bələ nǐ kɔ bəni bà bɔ nǐ
dzaka a bəni bi fiəni dzayiki kə i kpi wə.
19 Si bɔ dzə yaka, dzaka a, “Mi wi lanini, Muses nǐ nyaka i bənchi i buku a,
‘Waiŋnih mi ka kpi bee miŋkpaŋa bɔ wi kaŋa kə waiŋ,
wanih mi wiwɔ kaŋaki lə i nɔsi kpə ŋkwu wiwɔ,
ka bɔ wi bwɔ bwa i yɛli wi waiŋnih wiwɔ wə.’
20 Ayakadəiŋ, bwa bə mi widɔkɔ nǐ kɔlə nanitaŋ, wi ninshiŋ dzə dzɔ miŋkpaŋa
ka kpi maka bɔ wi bwɔ waiŋ.
21 Wi kɔmsini wə nɔsi miŋkpaŋa wiwɔ, ayakalə ka kpi tə maka bɔ wi bwɔ waiŋ.
Yi bi num tali ayaka i bwa bəwɔ nanitaŋ bəchi, mi i bɔ kintəəŋ nəki bwɔ kə
waiŋ bəh miŋkpaŋa wiwɔ.
22 Bɔ nɔsi fiəli wi yaka bɔ bəchi, mi widɔkɔ kɔbi i bɔ bələ nanitaŋ wə bəh
miŋkpaŋa wiwɔ bwɔ waiŋ. I kiŋgɔksi wə miŋkpaŋa wiwɔ bɔŋ kpi tə.
23 I liə si bɔ bəchi nanitaŋ nǐ kɔ bɔ nɔsi lɔ miŋkpaŋa wiwɔ, a bi numki jəbi wə
bəni dzayiki i kpi wə, ma wi bi numki kpə ndə a?”
24 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mbɛiŋ dzakaki lə mbɛiŋ kiə alə a mbɛiŋ kɔ fikpəŋ a?
Mbɛiŋ kɔ fikpəŋ kɔm mbɛiŋ kiəki kə gia yə bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə, chu
kiə kə tə ŋga bi Nyɔ.

25 Gia yə yi bi numki jəbi wə bəni bi dzaki i kpi wə, bənyuku bəh bəkaŋa bi chu
baŋsiki kə i ndzɔ wi bəkaŋa wə. Bɔ bi numki aka bəchinda bə Nyɔ i bɛiŋ.
26 Gia kɔm ndza wi kpi, mbɛiŋ ka num fa di bi Kiŋwakti ki Muses kə kɔm kpɛiŋ
wə wi nǐ fiiki a? Nyɔ nǐ dzaka i wi Muses a,
‘Akɔ mih Nyɔ wi Ablaham bəh wi Ayjik bəh wi Yakɔb a?’*
27 Yi kɔ a Nyɔ kɔkə Nyɔ wi bəŋkwu, wi kɔ Nyɔ wi bəni bəwɔm. Mbɛiŋ dzani
bəh ŋga.”

Nchi wə wi tsəki bənchi bəchi
(Matiɔ 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Mi widəkɔ wə wi nǐ laniki bənchi bə Nyɔ, nǐ dzə ka wɔkɔ si Jisɔs bəh bəni
bəwɔ gukuliki, chu yɛiŋ si wi chukuliki gia yə bɔ nǐ bikəki i wi i dzəh yindzɔŋni
wə, ayaka wi ka bikə tə i Jisɔs a, “Nchi wə wi tsəki bənchi bəchi kɔ winaiŋ a?”
29 Jisɔs chukuli i wi a, “Nchi wə wi tsəki bənchi bəchi kɔ wələ wi dzakaki a,
‘Ɔ bəni bə Islae mbɛiŋ wôkɔ,
Bah Nyɔ wə, Nyɔ wibukumbɛiŋ,
Bah Nyɔ wiwɔ kɔ a wimu.
30 Wɔ kôŋki Bah Nyɔ wa bəh shɔm ya yichi,
nyâ gwu ya yichi,
jǐə mfi bia i wi wə bichi,
nôm i wi bəh ŋga bia bichi.’
31 Nchi wə wi biəli wələ kɔ a,
‘Wɔ kôŋki mi wə wi kɔ kɔmsi i wɔ kpəŋ asi wɔ kɔŋki gwu ya.’
Nchi widəkɔ chu kɔkə wə wi tsəki bələ.”
32 Mi wə wi nǐ laniki bənchi bə Nyɔ dzaka i Jisɔs a, “Mi wi Lanini, wɔ chukuli
na chəŋ. Wɔ dzaka num ŋkɔŋ a Nyɔ kɔ a wimu widəkɔ chu kɔkə a kɔbi a wi
shəŋ.
33 I kɔŋki wi bəh shɔm ya yichi, jiə mfi i wi wə bichi, nɔm i wi bəh ŋga bichi bəh
i kɔŋki mi wə wi kɔ kɔmsi i wɔ kpəŋ asi wɔ kɔŋki gwu ya, yi tsəki lə na i fəki
bimfə gia bəh nyám yi waŋni bəh bimfə gia bidəkɔ.”
34 Jisɔs ka yɛiŋ si wi chukuli ka mi wi mfi, wi ka dzaka i wi a, “Wɔ kɔkə dzəh
yi dəəŋ i liə ntɔŋ bi Nyɔ wə.” I jum wə fɛiŋ wə, mi nəki chu mɔm kə i dzə bikə
gia i wi.

Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka kɔ waiŋ ndə
(Matiɔ 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 Jisɔs dzə ka laniki bəni i təkɔ wi juŋ yi fəni yi gia wə, ka dza bikə i bɔ a,
“Bəni bə bɔ laniki bənchi nyani dəiŋ na ka bɔ dzakaki a Kimbwili wə Nyɔ nǐ
kaka kɔ waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit a?
36 Kiŋ'waka ki Baiŋni nǐ fə lɔ Ŋkuŋ Dɛbit wələ dzaka kɔm Kimbwili wiwɔ
dzakaki a,
‘Bah Nyɔ nǐ dzaka i Bah wuŋ a,
wi nûm i tsɛiŋ yi yiləkəli wə,
i tsô buku jəbi wə ŋgaiŋ bi jiəki bəni bu bə bɔ baiŋki wi
wi təmyi gvu yi i bɔ bɛiŋ.’
37 Dɛbit mwi ka bɔɔŋki wi a Bah wi, wi chu nyani dəiŋ ka wi numki waiŋ wi
a?” Si Jisɔs ni dzakaki gia yiwɔ yakadəiŋ, mbaŋ wi bəni wə wi nǐ kɔ fɛiŋ, ka
wɔkɔliki i wi bəh kinsaŋli bɔ wɔkɔ ndzɔŋni.

Jisɔs təyi kimfə ki bəni bə bɔ laniki bənchi bə Nyɔ
(Matiɔ 23:1-36; Luk 20:45-47)

* **12:26** Ablaham bəh Ayjik bəh Yakɔb kɔ bətii tii wi Bəju bə bɔ nǐ kpiyi na ka bə bwɔ Muses.

38 Asi wi nĭ laniki bəni, wi dza dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ tôkniki, kɔm bə bəni bà
bɔ laniki bənchi bə Nyɔ, bɔ kɔŋki i nyaniki nnyaki bəh bəmbuŋ bədəəŋ tsə i
kidi ki shi wə, a bəni bônikí bɔ bəh kiŋkɔksi.
39 Chu kɔŋ i numki i di bi kɔknini wə i juŋ yi tsani wə, bəh i di bi bini wə.
40 A chu num a bɔ bà bɔ laksiki biɛiŋ bi bəkaŋa bəŋkwu, fwɔkyi dzɔ biɛiŋ bibɔ,
kwayi fə bəntsa bədəəŋ. Ŋgəkə wibɔ bi numki na wimbum.”

Kinya ki kpə ŋkwu
(Luk 21:1-4)

41 Jisɔs nyə tsə shinum i kimbu kə ki nĭ tsɛiŋki daŋsiki ki kintaiŋntaiŋ ki nya
kə i tɔkɔ wi juŋ yi fəni yi gia wə,† ka tsɛiŋki si bəni dzəki jiəki kpɔ i kintaiŋntaiŋ
ki nya mə. Bəni bə kpɔ bəduli nĭ dzəki jiəki kpɔ fɛiŋ wi duli.
42 Kpə ŋkwu wi kifuu widɔkɔ nĭ dza dzə, jiə bədəli bəfa yɛiŋ, wi kpɛiŋ kə i fiɛŋ
fidɔkɔ wə.
43 Ayaka Jisɔs bɔɔŋ bwa bu bə mbaŋ dzaka i bɔ a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ
a kpə ŋkwu wələ wi kɔ mi wi kifuu lə, wi nya tsə bəni bəchi bà bɔ jiəki biɛiŋ i
kintaiŋntaiŋ kələ mə.
44 Bəni bəchi bà bɔ si nyaki, bɔ si nyaki num biŋka bibɔ bi kpɔ biə bi si jikə
ka gbɔyiki kuku. Ayakalə, kpaŋa wələ dzə bəh gwu yi yichi nya biɛiŋ bichi biə
wi kaŋaki, num a biə wi nɔkì yɛiŋ wə.”

13

Gia yi kaiŋni bəh gia yə yi bi numki i jɔbi wi dzəni wə
(Matiə 24:1-2; Luk 21:5-6)

1 Jɔbi wə Jisɔs nĭ buku dzə i juŋ yi fəni gia mə, waiŋ wi mbaŋ widɔkɔ dzə ka
kaiŋyiki i wi a, “Mi wi Lanini tsêíŋ kitəh kimbum kələ bə maa juŋ yələ yɛiŋ.
Akɔ na mmaa wi juŋ wi ndzɔŋni lə!”
2 Jisɔs chukuli i wi a, “Mbɛiŋ yɛiŋ alə ŋkaiŋni wi maani wimbum wələ a? Təh
wimu bi baaŋ kə i widɔkɔ bɛiŋ maka bə baka tɔkɔ wi i kuku.”

(Matiə 24:3-14; Luk 21:7-19)

3 Jɔbi wə Jisɔs nĭ tsə shinum i Ŋkwuŋ wi Kɛiŋ yi Ɔlif wə i kimbu kə ki tsɛiŋki
daŋsiki juŋ yi fəni yi gia, i fɛiŋ wə Bita bəh Jɛm bə Jɔn bəh Andulu tsə a bɔ bɔ
ka bikə i wi a,
4 “Fûku buku jɔbi wə gia yələ yichi bi numki, bəh binchəsi biə bi chusiki a
jɔbi wi gia yələ yichi si num a kpɛiŋ.”
5 Jisɔs yisi i dzakaki i bɔ a, “Mbɛiŋ tôkniki ka mi bi ma fwôkyi mbɛiŋ a mbɛiŋ
ndzani dzəh.
6 Bəni bəduli bi dzə lə dzɔ yɛli wuŋ kəŋ i ninshiŋ, mi dzaka a, ‘Akɔ mih
wiwɔ.’* Jɔbi wə bɔ bi fəki yakadəiŋ ka fwɔkyiki bəni bəduli.
7 Jɔbi wə mbɛiŋ bi wɔkɔki a bə tumki jum, chu wɔkɔ tə gia kɔm jum, kiə shɔm
bi ma tâiŋyiki mi. Yələ kɔ gia yə yi kaŋaki i bi num. Ayakalə, kiŋgɔksi kɛiŋ ki
dzə kə.
8 Tumi bi tumki lə jum bəh kidɔkɔ, ayaka ntɔŋ widɔkɔ tum jum bəh widɔkɔ.
Nshwaiŋ bi nəŋniki i di di wə, dzɔŋ tə bi numki. Yəmaka gia bi numki aka lɔli
bi miŋkpaŋa wə wi yisi i nɔmki.
9 Mbɛiŋ kaŋaki i tôkniki. Mbɛiŋ kíəki a bə bi nya daŋsi lə mbɛiŋ i kaŋ yi
bəni bà bɔ sakaki bənsaka. Bə bi twɛiŋki lə mbɛiŋ i juŋ yi tsani wə. Mbɛiŋ
bi numyiki lə i bəni bà bɔ sakaki tumi nshiŋ, bəh i bəŋkuŋ nshiŋ kɔm mih, i
beeŋ nsaka wuŋ.

---

† **12:41** Kinya kələ nĭ dzəki di i tɔkɔ wi nintəəŋ wə bəkaŋa nĭ tsaki fɛiŋ. * **13:6** “…Mi wiwɔ.” Bi dzakaki yaka a num kɔm Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka. Bɔ bi fəki yaka i fwɔkyi bəni bəduli ka bɔ ndzani dzəh.

10 Ayakalə, bə kaŋaki i bi yisi fuku ntum wi ndzəŋni wi Nyɔ i kitumi kichi wə.
11 Jəbi wə bɔ bi kwayi mbɛiŋ i tsə nya i juŋ yi nsaka wə, kiə fwu bi ma bôkɔ mbɛiŋ a mbɛiŋ ni tsə dzaka a nə a. Jəbi wə mbɛiŋ tsə, mbɛiŋ ka dzakaki shəŋ a gia yə yi bukuki dzəki i shəm yimbɛiŋ wə i jəbi wiwɔ wə, kɔm ndzaka wiwə bi numki kə wimbɛiŋ. A bi nyaki Kiŋ'waka ki Baiŋni ndzaka i dzaka kimbɛiŋ wə.
12 Mi bi dza dzɔ lə waiŋnih wi nya a bə wɔɔ, tii waiŋ dzɔ waiŋ wi nya a bə wɔɔ. Bwa bi dza lə bwaŋ gvu i bətii bəbɔ bəh bənih bəbɔ chɛiŋ, fə bə wɔɔyi bɔ.
13 Bəni bəchi bi bainŋki lə mbɛiŋ kɔm yɛli wuŋ. Ayakalə, mi wə wi bi kaŋaki shəm i tsə buku i kiŋgɔksi wə akɔ wə wi bi bɔiŋki.

Kɔm gia yi gumini yə yi bi numki (Matiɔ 24:15-28; Luk 21:20-24)

14 (Mi wə wi faaki kiŋwakti kələ wôkɔ ndzəŋ,) jəbi wə mbɛiŋ bi yɛiŋki gia yi gumini yə yi kɔ i bəkəli di num yi dzə num i juŋ yi fəni yi gia wə, bəni bà bɔ kɔ i Judea bi gêiŋ yâka i ŋkwúŋ wə.
15 Mi wə wi kɔ i fwu wi juŋ bɛiŋ wi bi ma chu shǐ lǐə i dzu a ŋgaiŋ dzôki fiɛŋ fidəkɔ.
16 Mi wə wi kɔ i khə wi bi ma chu fǐəni kwê a ŋgaiŋ tsô dzô mbuŋ wi.
17 Ŋgəkə wimbum bi numki wi bəkaŋa bà bɔ bi numki bəh kitɔɔ, bəh bà bɔ masiki bwa.
18 Mbɛiŋ tsâki a kiə gia yiwɔ bi ma nûm i jəbi wi fiəkə yiləkəli wə.
19 Bəni bi yɛiŋki lə bəŋgəkə i chɔkɔ biwɔ wə, maka wəmaka ŋkaiŋni wi ŋgəkə num num na i yisi si Nyɔ nǐ maa mbi wələ bəh i dzə buku bidaiŋ. Ayaka wəmaka ŋkaiŋni wi ŋgəkə kɔbi i bi chu num.
20 Ayaka asi məŋ a Bah gaali kaŋ yi bəŋgəkə yiwɔ, ma na mi wimu bi bɔiŋ kə i kaŋ yiwɔ wə. Ayakalə, a akɔ kɔm bəni bu bà wi nǐ sabi jiə, yi fə wi gaali kaŋa yiwɔ.
21 Mi ka bi dzaka i mbɛiŋ i kaŋ yiwɔ wə a 'Tsêiŋ, Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka a bə wi lə fa!' Yudəkɔ a, 'Mbɛiŋ tsêiŋ bə wi yaka fi!' Kiə mbɛiŋ bi ma bûm.
22 Mbɛiŋ kǐəki a bəni bi dzə lə nyi ntəkə a bɔ kɔ bəmbwili bà Nyɔ nǐ kaka, bədəkɔ dzaka a bɔ kɔ bəni bə ntum bə Nyɔ, bɔ bi fəki bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga bibɔ, fə tə gia yi dzaka ki wɔmni, məmsi i fwɔkyi bəni bà Nyɔ kɔ wi sabibwili bɔ ka jiə a bɔ dali dzəh.
23 Mbɛiŋ tsêiŋ, mih fuku lɔ gia yələ yichi i mbɛiŋ jəbi kɛiŋ.

Si yi bi numki i jəbi wə mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi fiəni dzəki (Matiɔ 24:29-31; Luk 21:25-28)

24 A bi numki i kaŋ yiwɔ wə num bəŋgəkə bəwɔ tsə, wɔŋ bi dza jiki num jini, fiəŋŋ bi ma chu baiŋki tə,
25 bijɔŋ bi gbɔyiki i bɛiŋ, biɛiŋ bichi biə bi kaŋaki ŋga i bɛiŋ bi nəŋniki.
26 Ayakadəiŋ, bəni bi yɛiŋ si mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi si wi shiki dzəki i bikwu wə kaŋa ŋga bimbum bəh kiŋkɔkni.
27 Ma wi bi ka chiŋsi bəchinda bu bɔ tsə i bimbu bi mbi binaa wə i di biə nshwaiŋ gɔksiki bəh biə bɔɔli gɔksiki, a bɔ dzə juŋni bəni bu bà wi kɔ wi sabibwili lɔ.

(Matiɔ 24:32-35; Luk 21:29-33)

28 Mbɛiŋ lâni dzô gia i kpɛiŋ wi fidəiŋ wə. Jəbi wə cha yiwɔ yisi i nyaki mwi, bwili bindzɛni, mbɛiŋ ka kiəki a nyum kwuni lɔ gwu.

29 Yi kɔ a liŋ, i jɔbi wə mbɛiŋ bi yɛiŋki gia yələ dzɔ di, mbɛiŋ ka kiəki a jɔbi si
num a kaŋ.†
30 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a ŋgɔkɔ wi liə wələ bi tsə kaa kə maka gia yələ
yichi num.
31 Bɔɔli bəh nshwaiŋ bi tsə kaa lə, ayakalə gia yiŋ kɔbi i bi lansi nəŋni.
(Matiə 24:36-44)
32 Ayakalə, mi widɔkɔ kɔkə wə wi kiəki chɔkɔ biwɔ nabə jɔbi wiwɔ. Na
bəchinda bə Nyɔ bà i bɛiŋ nabə Waiŋ Nyɔ tə kiəki kə. A kiəki a Ba, wi mbəŋ.
33 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ tôkniki chu wɔkɔli kɔm mbɛiŋ kiəki kə jɔbi wə wi bi
dzəki,‡
34 yi kɔ aka mi wə wi tsəki nyani, jɔbi wə wi ni nyəki, wi bee kwili wi i kaŋ
yi bwa bu bə nɔm, na ndə bəh chɔkɔ bi bi nɔm, na ndə bəh chɔkɔ bi bi nɔm, ka
dzaka i mi wə wi chəniki dzaka ki mbaiŋ a wi bâaŋ chêniki bindzɔŋ.
35 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ nûmki bəh ŋkɛiŋsi wi gwu, kɔm mbɛiŋ kiəki kə jɔbi wə
tikwili wiwɔ bi fiəni dzəki. Yudɔkɔ a bi numki i fijɔbi, yudɔkɔ nchɔkɔ kintəəŋ,
yudɔkɔ i jɔbi wə kwɔkɔ ki ninshiŋ tɔŋki, yudɔkɔ kinchɔŋɔchɔŋɔ.
36 Kiə wi bi ma təkəli tumbuku wi yɛiŋ mbɛiŋ nɔ wə.
37 Ayaka gia yə mih dzakaki i mbɛiŋ fa mih dzakaki yi i mi wichi tə a, 'Mi
wichi nûmki bəh kinchəni.' "

14

Bəni jiə ja i kwa wɔɔ Jisɔs
(Matiə 26:1-5; Luk 22:1-2; Jɔn 11:45-53)
1 A nǐ baaŋ a kaŋ yifa ka bə liə i Dzini bi Ntsədaŋ bəh bi Blɛd wə bə ka jiə
dəkə dzɔɔŋ yɛiŋ. Bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ ka
nəŋki dzəh yi wɛlini yə bɔ ni kwa Jisɔs yɛiŋ i wɔɔ.
2 Bɔ jiə ja a bɔ bɔ a, "Kiə bukumbɛiŋ ki môm kə gia yələ i jɔbi wə bə fəki Dzini
biələ yɛiŋ, kɔm bukumbɛiŋ ka mɔm yi, ma yi ni dzə bəh ŋgəkə i bəni kintəəŋ."

Miŋkpaŋa widɔkɔ fiaŋsi Jisɔs bəh fiaŋsi bi tsɛŋə yindzɔŋni
(Matiə 26:6-13; Jɔn 12:1-8)
3 Jɔbi wə Jisɔs nǐ kɔ i Bɛtani, i kwili wi Samən wə wi nǐ yisi kɔ mi wi kumyini,
bɔ nǐ kɔ fɛiŋ bɔ dzi wə, miŋkpaŋa widɔkɔ dza liə dzə bəh finsɔkɔ fi fiaŋsi fidɔkɔ*
a num bi tsɛŋə yindzɔŋni. Fiaŋsi biwɔ nǐ kɔ bi kpɔ wi ləkəli, num bə kɛiŋsi a bəh
nad shəŋ. Si wi liə, ka bwiŋ dzaka ki finsɔkɔ fiwɔ shuku fiaŋsi biwɔ i fwu wi
Jisɔs wə. 4 Bəni bədɔkɔ bà bɔ nǐ kɔ fɛiŋ yisi i shwiŋyiki dzakayi a, "Wi bəkəliki
fiaŋsi biələ kilɔlə kɔm nə lə?
5 Num bə si kɔ taŋni fiaŋsi biwɔ i kpɔ wə wi tsə bənchuku gi yitali, i nyaki
kpɔ wiwɔ i bəni bə kifuu." Bɔ bə́ yɔli i wi.
6 Ayakalə, Jisɔs dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ bêe wi məŋ. Mbɛiŋ nyaki ŋgəkə i wi kɔm
nə? Wi fə num gia yindzɔŋni i mih.
7 Mbɛiŋ kiə a bəni bə kifuu kɔ bəh mbɛiŋ jɔbi wichi. Mbɛiŋ num i gamtiki bɔ
i na winaiŋ jɔbi wə mbɛiŋ kɔŋki. Ayakalə, i mih, mih ni numki kə bukumbɛiŋ
jɔbi wichi.
8 Kpaŋa wələ fə gia yə wi si kɔ i fə. Wi shukuyi fiaŋsi biələ i mih wə lə kɛiŋsi
num gwu yiŋ jɔbi kɛiŋ, si bə bi ləəki mih.
9 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, na faiŋ bə bi fukuki ntum wi ndzɔŋni wələ i
mbi wichi wə, gia yələ miŋkpaŋa wələ fə bə bi fukuki yi, bə kwaka wi."

† **13:29** Yuwidɔkɔ a, "Wi si num kɔmsi dzə a dzaka kifiəŋə wə." ‡ **13:33** Biŋwakti bikpu bədɔkɔ kɔ
kpɛiŋ fa a, "Ntsâ". * **14:3** Finsɔkɔ fiələ kɔ num bə nǐ kɛiŋsi bəh bitəh bidɔkɔ biə bə bɔɔŋki i já yi Glik
wə a, "alabaster".

Judas tsə taŋni Jisəs
(Matiə 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Judas Iskaliɔt wə wi nǐ kɔ mi i mbaŋ wi bwa bə Jisəs bà jwəfi ntsɔ bəfa, ka
nyə tsə yɛiŋ bətii mfə gia bəmbum taŋni Jisəs i bɔ.
11 Jəbi wə bɔ nǐ wəkɔ yaka bɔ laŋ nalə, ka kaka wi a bɔ ni nya lə wi bəh kpɔ.
Wi yisi i nəŋki dzəh yə wi ni nya Jisəs yɛiŋ i bɔ kaŋ.

Jisəs bə bwa bu dzi biɛiŋ bi dzini bi gəksini
(Matiə 26:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Jən 13:21-30)

12 A dzə num i chəkɔ bi ninshiŋ i Dzini bi Blɛd wə bə ka jiə dəkə dzəəŋ yɛiŋ,
biə bə si kum waiŋ jaka i Dzini bi Ntsədaŋ biwɔ wə. I fɛiŋ wə bwa bə Jisəs
bə mbaŋ bikə i wi a, “Wɔ nəŋki a buku tsə kɛiŋsi faiŋ di biə bə ni dzi Dzini bi
Ntsədaŋ yɛiŋ a?”
13 Wi ka faaŋ bwa bu bə mbaŋ bədəkɔ bəfa, dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ lǐə tsə̂ i kwili
wə, mbɛiŋ ni baŋsi lə bə mi num wi bəkə kpəŋə wi mwi, mbɛiŋ bǐəli wi.
14 Jəbi wə wi ni tsə liə, juŋ yə wi liə yɛiŋ, mbɛiŋ dzâka i tii juŋ wiwɔ a, Mi wi
Lanini bikəki a lum wi juŋ yi bəni bə dzəni kɔ faiŋ ka bɔ bwa bu bə mbaŋ num
dzi Dzini bi Ntsədaŋ yɛiŋ a?
15 Wi ka ni chusi lum wimbum i juŋ yi bɛiŋ wə num bə kɛiŋsi jiə, yi wɔkɔli a
wɔkɔlini, mbɛiŋ liə kɛiŋsi biɛiŋ bidzini yɛiŋ.”
16 Bwa bu bə mbaŋ bà ka nyə tsə i kwili kintəəŋ, tsə yɛiŋ biɛiŋ bichi num a
liŋ asi Jisəs si dzaka i bɔ. Bɔ ka kɛiŋsi biɛiŋ bi Dzini bi Ntsədaŋ fɛiŋ.
17 A dzə num i fijəbi, Jisəs bəh bwa bu bə mbaŋ bà jwəfi ntsɔ bəfa juŋni fɛiŋ.
18 Jəbi wə bɔ nǐ num kuku ka dziki, Jisəs yisi i dzakaki i bɔ a, “Mih fukuki
ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mi widəkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ ni taŋni lə mih, mi wiwɔ kɔlə fa wi
dzi buku wi.”
19 Si bɔ wəkɔ yakadəiŋ, ka numki a nshɛiŋ nshɛiŋ, bɔ bá bikə i wi a wimu
wimu a, “Akɔ mih ma?”
20 Wi chukuli i bɔ a, “Akɔ a mi i mbɛiŋ bələ jwəfi ntsɔ bəfa kintəəŋ a num wə
buku wi ni chiŋni n'yəkɔ blɛd i tasa mə.
21 Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi kaŋaki i bi nyə̂ asi bə nǐ nyaka kɔm wi. Ayakalə,
ŋgəkə wimbum kɔ i mi wə wi taŋni mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi. Yi nǐ ndzɔŋki a bə
ma bwɔ wəmaka mi.”

Jisəs bə bwa bu dzi kichiŋni
(Matiə 26:26-30; Luk 22:14-20)

22 Asi bɔ nǐ dziki, Jisəs dza dzɔ blɛd, nya kiyəŋni i Nyɔ, gbɛyi, nya i bwa bu
bə mbaŋ ka dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ kə̂, a fa kɔ gwu yiŋ.”
23 Wi ka dzɔ tə bwam, nya kiyəŋni i Nyɔ, ka nya bwam wiwɔ bɔ bəchi mu
fiəli.
24 Wi ka dzaka i bɔ a, “Mələ kɔ mwa məŋŋ mə Nyɔ dzi miŋkaiŋ bəh mɔ, mɔ
shuku buku kɔm bəni bəduli.
25 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mih ni chu mu kə mbih mi kpɛiŋ wi laani wələ
i tsə buku i chəkɔ biə mih bi muki mɔ mimfiaŋ i kintəəŋ ki ntɔŋ bi Nyɔ wə.”
26 Jəbi wə Jisəs bəh bwa bu bə mbaŋ kaasi, bɔ yəəŋ njaŋ wi kɔksini, buku ka
yaka tsə i ŋkwuŋ wi Kɛiŋ yi Ɔlif wə.

Jisəs dzaka a Bita bi məŋni lə ŋgaiŋ
(Matiə 26:31-35; Luk 22:31-34; Jən 13:36-38)

27 Jisəs ka dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ bəchi ni fiəni gɛiŋ chu lə i jum wə kɔm gia yə
yi ni num bəh mih. Yi num asi bə nyaka a, Nyɔ dzakaki a,
‘Mih ni wɔɔ lə ntəkni shwáŋ ma shwáŋ yiwɔ ni gaali.’

28 Ayakalə, jəbi wə Nyɔ bi dzasi mih i kpi wə, mih bi tsə i mbɛiŋ nshiŋ i
Galili."
29 Bita chukuli i wi a, "Kɔŋ Bəni bəchi gɛiŋ chu i jum wə, mih kɔkə ni məm i
fiəni."
30 Jisɔs fiəni chukuli i wi a, "Mih fukuki ŋkɔŋ i wɔ a, daiŋ nchəkɔ, na ka
kwəkɔ ni təŋki kiŋkani kifa, num wɔ məŋni lɔ mih kiŋkani kitali."
31 Bita baaŋ a dzakaki a dzakani a, "Kɔŋ mih ni numki i kpi buku wɔ, mih
kɔkə i ni lansi nəiŋ wɔ." Si wi dzaka yaka, bədəkɔ bà bəchi bɔŋ dzaka ayaka tə.

Jisɔs tsa i Gɛsɛmane
(Matiə 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Bɔ dza tsə sə i di bidɔkɔ wə, bə ni bɔɔŋki a Gɛsɛmane, Jisɔs ka dzaka i bwa
bu bə mbaŋ a, "Mbɛiŋ shînumyi fa, mih kini tsə tsa."
33 Wi ka dzɔ Bita bəh Jɛm bəh Jɔn, bəh bɔ tsə sə fɛiŋ. Wi dza ka kwakaki gia
yiwɔ yi fumsi wi, shɔm yi nya ŋgəkə i wi.
34 Wi ka dzaka i bɔ a, "Shɔm yiŋ kɔ a bəh nshɛiŋ nshɛiŋ nalə na ka mih kpi
num kpini. Mbɛiŋ bâaŋ a fa bukumbɛiŋ wôkɔliki."
35 Si wi dzaka yakadəiŋ, ka kini tsə i ninshiŋ, gbɔ i kuku, bá tsa a, dzəh kabə
num wɔ fə ma jəbi wi ŋgəkə wələ tsə daŋsi wi.
36 Wi ka tsa a, "Abba,† Ba wuŋ, gia yichi bɔniki lə i wɔ i fə. Dzô bwîli bwam
wi ŋgəkə wələ i mih wə. Ayakalə, ma yi num asi wɔ kɔŋki. Kɔbi si mih kɔŋki."
37 Wi fiəni dzə buku i bɔ wə, ka ti bɔ nɔ wə. Wi bikə i Samɔn a, "Yi kɔ a mbɛiŋ
kɔkə i num bɛiŋ bəh mih i tsə buku i mbiənə wimu wə a?
38 Mbɛiŋ tsâŋəki, mbɛiŋ tsâ a kiə kimɔmsi ki dzə kə i mbɛiŋ wə. Yi kɔ ŋkɔŋ a
shɔm kɔŋki lə, ayakalə nyam yi gwu bəhyi."
39 Si wi dzaka yakadəiŋ chu fiəni tsə i tsa, ka tsaki a gia yə wi si yisi tsa.
40 Si wi ni fiəni dzə, ka chu ti bwa bu bə mbaŋ nɔ wə kɔm kinu nǐ kɔ i dzákəh
yibɔ wə nalə. Ayaka bɔ nəki kiə kə gia yə bɔ kɔ i chukuli.
41 Wi chu fiəni dzə i kiŋkani kitali wə, bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ kɛiŋki mbɛiŋ nɔ a
nɔni waka fimbɛiŋ a? Yi dzə kpɛiŋ i liə. Jəbi wiwɔ dzə kpɛiŋ. Bə kɔ bə taŋni lɔ
mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi i kaŋ yi bəni bəchu wə.
42 Mbɛiŋ dzâ bɛiŋ bukumbɛiŋ tsâki. Mbɛiŋ tsêiŋ, mi wə wi taŋni mih bə wi
yaka wi dzə."

Bə kwa Jisɔs
(Matiə 26:47-56; Luk 22:47-53; Jɔn 18:3-12)

43 Asi Jisɔs nǐ kɛiŋki wi dzaka, akisəkə Judas wə wi nǐ kɔ mi i mbaŋ wi bwa
bə Jisɔs bà jwɔfi ntsɔ bəfa dzə tumbuku. Wi ni dzəki bəh mbaŋ wi bəni bɔ kaŋa
bənywɔ bəh bibɔkɔ, num a faaŋ bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ laniki
bənchi bəh bəni bà bɔ sakaki tumi.
44 A nǐ kɔ num mi wə wi taŋni Jisɔs, tsə kɛiŋsi lɔ kinchəsi bəh bəni bəwɔ ka
dzaka a, "Mi wə mih ni bɔni, mih maŋni yaŋyi, akɔ wi mbɛiŋ ni kwâ, mbɛiŋ
tôkniki ka wi ma gêiŋ."
45 Si Judas dzaka yaka, akisəkə ka nyə tsə i Jisɔs wə, bɔni wi a, "Mi wi Lanini."
Si wi bɔni yaka, bá maŋni wi yaŋyi.
46 Bəni bəwɔ ka kwa kaŋa Jisɔs.
47 Mi widɔkɔ wə wi nǐ kɔ bɔ bəh Jisɔs ka guku baa nywɔ wi jum, gba chwiŋ
təiŋ kintuni ki mfa wi fwu wi bətii mfə gia yɛiŋ, ki təiŋ.
48 Jisɔs bikə i bəni bəwɔ a, "Mbɛiŋ dzə i kwa mih ka dzəki bəh bənywɔ tasi
bəh bibɔkɔ ka mbɛiŋ dzəki i kwa num ji a?

† **14:36** Abba wələ kɔ i já yi Alamiak wə a ba wuŋ.

49 Mih nĩ shi kɔ bəh mbɛiŋ chɔksi chɔksi i juŋ yi fəni yi gia mə, lani bəni,
mbɛiŋ na dzə kwa mih. Ayakalə, yələ num lə ka gia yə bə nĩ nyaka i Kiŋwakti
ki Nyɔ wə ni dzə kpɛiŋ."
50 Bwa bə Jisɔs bə mbaŋ bəchi sɛiŋ bee wi fɛiŋ ka gɛiŋ bəchi.
51 Ayaka waiŋ sumi widɔkɔ bá biəli wi, maka wi lɔh fiɛŋ fidɔkɔ i gwu yi wə,
a num shəŋ a tsɛiŋ yi mbuŋ i gwu yi wə. Bɔ tsə i kwa tə wi,
52 Wi shwa bee tsə mbuŋ wiwɔ, ka yɔkɔ gɛiŋ bəh chwɔŋ kiyəə.

Bə saka nsaka wi Jisɔs
(Matiə 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jən 18:13-14,19-24)

53 Bɔ ka dzɔ Jisɔs, tsə bəh wi i fwu wi bətii mfə gia wə. Bətii mfə gia bəmbum
bəh bəni bà bɔ sakaki tumi bəh bəni bà bɔ laniki bənchi bɔ juŋni fɛiŋ.
54 Bɔ nyə bəh Jisɔs, Bita biəli i jum wə i dzəh yi dəəŋ. Wi tsə buku na i tɔkɔ
wi fwu wi bətii mfə gia wə, ka shinum bəh bəni bà bɔ nĩ chəniki kwili wiwɔ ka
jɔkɔki gbuku.
55 I fɛiŋ wə bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bəchi bà bɔ sakaki bənsaka bá
nəŋ gia yə bɔ ki jiəki i Jisɔs fuŋ, ka bɔ ni wɔɔ wi. Ayakalə, bɔ nəki kwati kə gia
yidɔkɔ.
56 Bəni bəduli ka beeŋki nsaka wi ntəkə i jum wə kɔm Jisɔs. Ayakalə,
bəndzaka bəbɔ nĩ kɔ chi chi bɔ na kwati dzəh yə bə kɔ i wɔɔ wi.
57 Bəni bədɔkɔ dza numbɛiŋ, ka beeŋki nsaka wi ntəkə i wi fuŋ dzaka a,
58 "Buku ni wɔkɔ wi dzaka a ŋgaiŋ ni shakyi lə juŋ yi fəni yi gia yələ mi
wiwɔm maa, ma ŋgaiŋ dzɔ kaŋ yitali i fiəni maa yə aka maa dəkə mi wiwɔm."
59 Na si bɔ nĩ dzakaki yakadəiŋ, bəndzaka bəbɔ nĩ kɔ chi chi bɔ na kwati
dzəh yə bə kɔ i wɔɔ wi.
60 Fwu wi bətii mfə gia wiwɔ ka dza numbɛiŋ i bɔ nshiŋ, ka bikə i Jisɔs a,
"Yaka wɔ kaŋaki kə gia i chukuli i gia yə bəni bələ dzakaki kɔm wɔ a?"
61 Ayakalə, Jisɔs kpichumi mɔŋ, nəki chukuli kə. Fwu wi bətii mfə gia wiwɔ
chu bikə i Jisɔs a, "Akɔ wɔ Kimbwili wə Nyɔ nĩ kaka, Waiŋ Nyɔ wə bə kɔksiki
a?"
62 Jisɔs chukuli a, "Akɔ mih. Mbɛiŋ ni yɛiŋ lə mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi num
wi shinum i tsɛiŋ yiləkəli yi Wi wə wi kaŋaki Ŋga, mbɛiŋ chu fiəni yɛiŋ si wi
shiki dzəki i bɛiŋ i bikwu wə."
63 I fɛiŋ wə fwu wi bətii mfə gia wɔkɔ yaka, ka taŋyi bəmbuŋ i gwu yi wə,‡
bikə a, "Bukumbɛiŋ nəŋki i chu wɔkɔ a nə, num wi dzaka kaasi lɔ gia yichi a?
64 Mbɛiŋ wɔkɔ alə si wi dzɔki di bi Nyɔ a? Mbɛiŋ dzaka yimbɛiŋ a nə?" Bəni
bəchi təiŋ a wi kɔ mi ka bə wɔɔ num wɔɔni.
65 Bəni bədɔkɔ yisi i chuhyiki mindzəŋ i Jisɔs wə, kaŋa baŋ dzákəh yi, ka
twɛiŋki wi bikə i wi a, fuku mi wə wi twɛiŋ wɔ, "Fuku la ntum wi Nyɔ wa wə i
liə." Bəni bə jum yisi i nyiksiki Jisɔs twɛiŋ.

Bita məŋni Jisɔs
(Matiə 26:69-75; Luk 22:56-62; Jən 18:15-18,25-27)

66 Si Bita nĩ kɔ num wi num i kimbu ki dzəshi ki tɔkɔ wə, waiŋkpaŋni widɔkɔ
wə wi nĩ nɔmki i kwili wi tii mfə gia wə, dza kɔmsi dzə i Bita wə.
67 Si wi yɛiŋ Bita wi jɔkɔki gbuku, wi tsɛiŋ wi lə tulululu, ka dzaka a, "Wɔ tə
si kɔlə mbɛiŋ bəh Jisɔs wi Nasali wəyaka."
68 Bita nəiŋ, ka dzaka a, "Mih kiəki kə gia yə wɔ dzakaki yaka. Mih kiəki kə."
Si wi dzaka yakadəiŋ, nyə fɛiŋ ka tsə i dzaka ki mbaiŋ wə, kwɔkɔ ka tɔŋ.§

‡ **14:63** Wi ni taŋyi bəmbuŋ i gwu yi wə, kɔm gia yiwɔ nĩ lɔki lə wi.

§ **14:68** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ kaŋaki kə ndzaka wələ a, "Kwɔkɔ ka tɔŋ."

69 Jəbi wə waiŋkpaŋni wə nǐ chu yɛiŋ wi, dzaka i bəni bà bɔ ni numyi fɛiŋ a,
“Mi wələ kɔ mi i bɔ wə.”
70 Bita chu nəiŋ. A i jəbi wi twɛsi wə, bəni bà bɔ ni numyi fɛiŋ bɔ chu dzaka
i Bita a, “I yi ŋkɔŋ wə akɔ mbɛiŋ bɔ, kɔm wɔ kɔ tə mi wi Galili.”
71 Bita ka kaiŋ, bɔɔŋ num ləiŋ i fwu wi wə i dzaka a, “Mih kiəki kə mi wə
mbɛiŋ dzaka kɔm wi.”
72 Akisəkə kwəkɔ chu təŋ i kiŋkani kifa wə. Si wi wəkɔ yaka ka kwaka ndzaka
wə Jisɔs nǐ dzaka i wi a, “Ka kwəkɔ ni təŋki i kiŋkani kifa wə, a ni numki num
wɔ nəiŋ lə mih i kiŋkani kitali wə.” I fɛiŋ wə, wi gbɔ mindəm ka dəki.

15

Jisɔs i Baylɛ nshiŋ
(Matiə 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jən 18:28-38)

1 Asi biŋ nǐ baiŋki dzəki, bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ sakaki tumi
bəh bəni bà bɔ laniki bənchi, bəh kansi wichi shinum ka jiə kimfasi, kaŋa Jisɔs,
dzɔ wi tsə nya i kaŋ yi Baylɛ Gəmna wi Lum.
2 Baylɛ bikə i Jisɔs a, “Akɔ wɔ Ŋkuŋ wi Bəju a?” Jisɔs chukuli i wi a, “Yi kɔ asi
wɔ dzaka.”
3 Bətii mfə gia bəmbum ka yisi i jiəki gia i Jisɔs fuŋ yiduli.
4 Ayakadəiŋ, Baylɛ chu bikə i Jisɔs a, “Wɔ kaŋaki kə gia i chukuli a? Wɔ wəkɔ
alə gia yə bə jiəki i wɔ fuŋ a?”
5 Ayakalə, Jisɔs na chu chukuli wi. Baylɛ num bəh ŋkaŋyi.
(Matiə 27:15-26; Luk 23:13-25; Jən 18:39-19:16)
6 A nǐ dzəki numki i jəbi wi Dzini bi Ntsədaŋ biələ wə, Baylɛ bwili mi wi juŋ
yi nsəŋ wimu wə Bəju tsa a wi bwîli.
7 A nǐ kɔ i jəbi wiwɔ wə, mi widəkɔ num i juŋ yi nsəŋ mə yɛli wi num a
Balabas, wi nǐ kɔ i mbaŋ wi bəni bà bɔ nǐ kɔ i juŋ yi nsəŋ mə, num bɔ nǐ yisi
ndani i tumi wə wɔɔyi bəni.
8 Mbaŋ wi bəni dzə yisi i bikəki a Baylɛ fâ asi wi nǐ fəki wi fə i bɔ.
9 Baylɛ ka bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ nəŋki a mih bwili num ŋkuŋ wi Bəju wələ a?”
10 Wi nǐ bikəki yaka kɔm wi nǐ kɔ wi kiə a bətii mfə gia bəmbum nya Jisɔs i
kaŋ yi wə kɔm bɔ ni chiniki kindəŋ bəh wi.
11 Ayakalə, bətii mfə gia bəmbum nyini mbaŋ wi bəni a bɔ dzaka a wi bwîli
num Balabas.
12 Baylɛ chu bikə i bɔ a, “Ayakadəiŋ, mih ki fəki dəiŋ bəh mi wələ mbɛiŋ
bɔɔŋki a ŋkuŋ wi Bəju a?”
13 Bɔ ka wam na bəh ŋga a, “Bə bâŋŋ wi i kintasi wə.”
14 Baylɛ bikə i bɔ a, “Bə bâŋŋ wi kɔm nə? Gia yichu yə wi fə kɔ nə?” Ayakalə,
bɔ ka chu wili tsə a ninshiŋ a, “Bə bâŋŋ wi i kintasi wə.”
15 Ayakadəiŋ, Baylɛ ka bwili yatəkɔ Balabas kɔm wi nǐ nəŋki i fə a mbaŋ wi
bəni kɔŋki ŋgaiŋ. Wi dzaka a bə twêiŋ Jisɔs, ma bə tsê bâŋŋ i kintasi wə.

Bəni bə jum bə Baylɛ ka nyiksiki Jisɔs
(Matiə 27:27-31; Jən 19:2-3)

16 Bəni bə jum bə Baylɛ ka dzɔ Jisɔs liə bəh wi i ntəŋ wə bə nǐ bɔɔŋki a
Blitəlium. Si bɔ liə, ka bɔɔŋ juŋni mbaŋ wi bəni bə jum bəchi.
17 Ayaka bɔ ka dzɔ mbuŋ wi bəŋkuŋ tum i wi wə, chu bwaŋ kifɔ ki bəŋkuŋ
num bə bwaŋyi bəbwaŋyi yɛiŋ ka bwaŋ i wi fuŋ.
18 Bɔ yisi ka beeŋki wi dzaka a, “Mbɛɛ jum yi bɔkəli. Ŋkuŋ wi Bəju.”
19 Si bɔ fə yakadəiŋ ka twɛiŋki wi bəh bəmbəŋ i fwu wə, chuhyi midziŋ i gwu
yi wə, dzə tum binyu i wi nshiŋ, beŋŋ wi.

20 Si bɔ nǐ nyiksi kaasi wi yaka, ka fiəni babwili mbuŋ wi ŋkuŋ wə i gwu yi
wə, fiəni dzɔ lɔh num bəmbuŋ bu i gwu yi wə, ka dzɔ tsə bəh wi baŋŋ i kintasi
wə.

Bə baŋŋ Jisɔs i kintasi wə
(Matiɔ 27:32-44; Luk 23:26-43; Jɔn 19:17-27)

21 Jɔbi wə bɔ nǐ tsəki bəh wi, mi widɔkɔ baŋsi bəh bɔ wi kwɛ i chwa yɛli num
Samɔn, a num mi wi Sɛlin. Wi num tii Alɛksanda bəh Lufus. Ayaka bɔ ka
kaŋyi wi a wi gĭŋ kintasi ki Jisɔs.

22 Bɔ tsə buku bəh Jisɔs i di biə bɔ nǐ bɔɔŋki a Gɔlgɔta, (Ayaka yɛli wələ kɔ a di
bi Ŋkuŋu Kifwu),

23 bɔ ka nya mbih* i wi a wi mu num bɔ chwali bəh tsa yidɔkɔ bə nǐ bɔɔŋki
a mɛɛl. Ayaka Jisɔs nəki mu kə.

24 Bɔ ka baŋŋ wi i kintasi wə. Bɔ dzɔ bəmbuŋ bu gaa a fwu fwu wə ka tumki
kaaŋ bəh bəmbuŋ bəwɔ i kiə si mi wimu kɔ i kwati.

25 Jɔbi wə bə nǐ baŋŋ Jisɔs i kintasi wə, a nǐ kɔ jɔbi num mbiəŋə bwukə
kinchɔŋɔchɔŋɔ.

26 Bɔ nǐ nyaka kiŋwakti ka baŋŋ i kintasi ki chusi gia yə yi fə ka bɔ baŋŋ wi,
yi num a, wi kɔ, “Ŋkuŋ wi Bəju.”

27 Bɔ baŋŋ tə bəji bəfa i kintasi wə, widɔkɔ i tsɛiŋ yi Jisɔs yiləkəli wə, widɔkɔ
i tsɛiŋ yi kimiəkə wə. [

28 Yələ dzə kpɛiŋ asi bə nǐ nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a,
“Bə nǐ fa chiŋni wi i mbaŋ wi bəni bà bɔ nǐ məmki gia.”]†

29 Bəni ka tsəki daŋsiki yɛiŋ Jisɔs nəŋni fwu, bəkəli wi bəh ntɔyi dzaka a,
“Aŋghaaa! Wɔ wələ wɔ nǐ kɔ i shakyi juŋ yi fəni yi gia i fiəni maa i kaŋ yitali
wə,

30 gamti la gwu ya i shi dzə i kintasi kiwɔ wə.”

31 Bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ laniki bənchi bɔ ka suŋuki tə wi a bɔ
bɔ dzakayi a, “Wi nǐ gamtiki bəni bədɔkɔ i liə wi kɔkə i gamti gwu yi.

32 Wi wə wi kɔ Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka, wi num ŋkuŋ wi bəni bə Islae wi
shĭ la i kintasi kiwɔ wə i liə ma buku yɛiŋ ka buku bum wi.” Bəni bà bə nǐ baŋŋ
bɔ bəh Jisɔs i kintasi wə bɔŋ lɔyi tə Jisɔs bəh já.

Kpi yi Jisɔs
(Matiɔ 27:45-56; Luk 23:44-49; Jɔn 19:28-30)

33 A dzə num nshichuŋ biŋ ji, tumi kichi ji i tsə buku i mbiəŋə mitali wə
nshiŋ fɔkɔ.

34 A dzə num ka mbiəŋə mitali, Jisɔs dza wam bəh ŋga a, “Ɛlɔy Ɛlɔy lama
sabaktani,” Yi num a, “Nyɔ wuŋ, Nyɔ wuŋ, wɔ lətɔkɔ mih kɔm nə lə a?”

35 Bəni bədɔkɔ bà bɔ nǐ num kɔmsi fɛiŋ wɔkɔ ka dzaka a, “Mbɛiŋ wôkɔ, wi
bɔɔŋki Ɛlaja.”

36 Mi widɔkɔ i bɔ kintəəŋ ka yɔkɔ tsə dzɔ kuncha, juli i mbih migbaŋlini mə,
bwaŋ i mbəŋ wə sɔkɔ tsə a wi mu, ka dzaka a, “Bə bee wi yaka bə yɛiŋ yudɔkɔ
Ɛlaja ni dzə bwili lə wi i kintasi kələ wə.”

37 Jisɔs dza wam bəh ŋga ka waka kiŋ'waka ki kigɔksini.

38 Mbuŋ wə bə nǐ təiŋni juŋ yi fəni yi gia yɛiŋ i numə taŋa shi i fintəŋ i bimbu
bifa wə i yisi bɛiŋ shi buku kuku.

39 Tikwili wi bəni bə jum wə num i Jisɔs nshiŋ ka yɛiŋ dzəh yə Jisɔs kpi yɛiŋ,
ka dzaka a, “Mi wələ nǐ kɔ Waiŋ Nyɔ ŋkɔŋ.”

---

* **15:23** Mbih mələ nǐ kɔ i fə a wi ma chu wɔkɔki lɔli. † **15:28** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ kaŋaki kə kiŋka ki 28 kələ.

40 Bəkaŋa bədəkɔ nĭ kɔ fɛiŋ num bɔ num i dzəh yi dəəŋ bá tsɛiŋ. I mbaŋ wiwɔ
wə nĭ kɔ Meli Magdalen bəh Saləme bəh Meli wə nih Jɛm winchiŋ bəh Yɔsɛs.
41 Bəkaŋa bələ kɔ bà bɔ nĭ biəliki Jisɔs i Galili gamti wi. Bɔ nĭ kɔ fɛiŋ bəh
bəkaŋa bədəkɔ tə bəduli bà bɔ nĭ biəli Jisɔs bəh bɔ dzə i Jɛlusalɛm.

Bə ləə Jisɔs
(Matiə 27:57-61; Luk 23:50-56; Jən 19:38-42)

42 A dzə num i fijəbi, kɔm a nĭ kɔ Chəkɔ bi Sisini i dza liə i chəkɔ bimbam wə,
43 mi wi Alimatia widəkɔ bə bɔɔŋ a Yɔsɛf, kaŋa shɔm tsə yɛiŋ Baylɛ ka nywa
wini wi Jisɔs i tsə ləə. Yɔsɛf wələ nĭ kɔ i mbaŋ wi bəni bà bɔ sakaki tumi, bəni
nĭ kɔksiki lə wi na bindzɔŋ. Ayaka wi mwi nĭ wɔkəliki lə tə jəbi wə ŋkuŋ bi Nyɔ
bi dzəki.
44 Si Baylɛ wɔkɔ yakadəiŋ, dzaka wɔm wi a Jisɔs si kpi lɔ. Wi bɔɔŋ fwu wi
bəni bə jum, ka bikə wɔkɔ i wi a Jisɔs si kpi lɔ a.
45 Wi ka wɔkɔ i fwu wi bəni bə jum wiwɔ a Jisɔs si kpi lɔ, wi ka nya wini
wiwɔ i Yɔsɛf.
46 Yɔsɛf ka nyə tsə taŋ mbuŋ wi ndzɔŋni, tsə shisi wini wi Jisɔs, kii wini wiwɔ,
tsə jiə i jum yə bə nĭ chum i biaŋa wə, ka beeŋsi təh wimbum baŋ dzaka ki jum
kiwɔ bəh wi.
47 Meli Magdalen bəh Meli wə nih Yɔsɛs yɛiŋ di biə bə ləə Jisɔs yɛiŋ wə.

16

Jisɔs dza i kpi wə
(Matiə 28:1-8; Luk 24:1-12; Jən 20:1-10)

1 Si chəkɔ bimbam nĭ tsə, Meli Magdalen bəh Meli wə nih Jɛm, bəh Saləme
taŋ kidzɛni ki tsɛŋə yindzɔŋni ka bá tsə i fianŋsi wini wi Jisɔs wə.
2 A dzə num na kinchɔŋɔchɔŋɔ i chəkɔ bi ninshiŋ i shi wə, asi wɔŋ kakaki
dzəki, bɔ nyə tsə i jum bɛiŋ.
3 Bɔ ka tsəki yaka dzakayi a bɔ bɔ a, ni numki ndə i biŋsi təh wə bəh ni baŋ
dzaka ki jum kə yɛiŋ na?
4 Si bɔ tsəki yaka, bɔ ka lɔ dzəkəh, yɛiŋ num bə biŋsi bwili lɔ təh wiwɔ. Təh
wələ nĭ kɔ na kimfaaŋ ki təh.
5 Bɔ ka liə tsə i jum mə, yɛiŋ sumi yidəkɔ si wi shinum i jum mə i tsɛiŋ yiləkəli
wə num wi ləh mbuŋ wi dəəŋ a num wi fukuli. Gwu yɔkɔ bɔ lə wiii. 6 Sumi
yiwɔ dzaka i bɔ a, “Kiə dzaka ki wôm kə mbɛiŋ. Mih kiəki lə a mbɛiŋ nəŋki
num Jisɔs wi Nasali wə bə ni baŋŋ i kintasi wə. Wi chu mɔŋ fa. Wi dza lɔ i kpi
wə. Mbɛiŋ tsêiŋ yêiŋ di biə bə ni nɔsi wi yɛiŋ.
7 Mbɛiŋ tsô fûku i bwa bu bə mbaŋ bəh i Bita a wi tsə lɔ i ninshiŋ i Galili.
Mbɛiŋ ni yɛiŋ lə wi fɛiŋ asi wi nĭ dzakaki i mbɛiŋ.”
8 Bəkaŋa bà buku i jum yiwɔ wə nyumyi lə kəkəkə, dza fɛiŋ gɛiŋ num lɔ
gɛiŋni, num dzaka wɔm bɔ nalə. Bɔ nəki dzaka kə gia yiwɔ i mi, kɔm bɔ nĭ
lwaki lə.*

Jisɔs chusi gwu yi i bəni

[
9 Jisɔs nĭ dza i kpi wə i chəkɔ bi ninshiŋ i shi wə biŋ kɛiŋ bilibili, yisi
tumbuku num i Meli Magdalen wə wi nĭ bwili bəchinda bə ŋkpɛli i gwu yi
wə nanitaŋ.
10 Meli ka tsə fuku i bəni bà bɔ bəh Jisɔs nĭ shi kɔ. Bəni bələ nĭ kɔ bɔ də ka
chuŋsi kifwu.

* **16:8** Biŋwakti bikpu bidəkɔ kaŋaki kə bimbu biələ 16:9-20.

11 Si bɔ nĭ wɔkɔ si miŋkpaŋa wələ dzakaki a ŋgaiŋ si yɛiŋ Jisɔs, wi num
wiwɔm, bɔ nəki bum kə.
(Luk 24:13-35)
12 Si yəmaka nĭ tsə Jisɔs chu chusi gwu yi i bəni bu bə mbaŋ bədɔkɔ bəfa bà
bɔ nĭ tsəki i kwili widɔkɔ wə, ayaka bɔ nəki yɛiŋ kiə kə wi.
13 Bɔ fiəni i jum wə, tsə fuku i kiŋka ki bəni bə mbaŋ bəbɔ, bɔ nəki bum kə bɔ.
(Matiɔ 28:16-20; Luk 24:36-49; Jɔn 20:19-23)
14 Si yəmaka nĭ tsə Jisɔs chusi gwu yi na i bwa bu bə mbaŋ bà jwɔfi ntsɔ mu
mwi bɔ dzi wə. Wi yɔli i bɔ, kɔm bɔ nĭ kaŋaki kə kimbum kiləkə, bəh shɔm
yiləkəli i bum i bəni bà bɔ nĭ yɛiŋ wi, i jɔbi wə wi nĭ dza i kpi wə.
15 Wi ka dzaka i bɔ a “Mbɛiŋ tsâ i mbi wichi wə i tsâ fûkuki ntum wi ndzɔŋni
wi Nyɔ i bəni bəchi.
16 Mi wə wi bum gia yiwɔ, bə jûli wi i bɔkɔ, wi ni bɔiŋ. Mi wə wi nəiŋma i
bum, kɔ wi, wə wi gbɔ nsaka.
17 Bəni bà bɔ kɔ bɔ bum bɔ bi fəki lə bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga bi Nyɔ ka bələ:
Bɔ bi bwiliki lə bəchinda bə ŋkpɛli i bəni wə i yɛli wuŋ wə. Bɔ num i ni dzakaki
já yimfiaŋ.
18 Bɔ num i kaŋaki júŋ bəh kaŋ. Bɔ num i mu kiləfi, ki kɔbi i fə gia yidɔkɔ bəh
bɔ. Bɔ jiəki kaŋ i bəni bə jwɛiŋ wə, bɔ bənih.”

Jisɔs yaka i bɛiŋ
(Luk 24:50-53)
19 Si Bah Jisɔs dzaka kaasi i bɔ yakadəiŋ, Nyɔ ka dzɔ yaka bəh wi i bɛiŋ wi
tsə shinum i tsɛiŋ yiləkəli yi Nyɔ wə.
20 Bwa bu bə mbaŋ bà buku ka nyaniki fukuki ntum wi ndzɔŋni wiwɔ i di
bichi wə. Bah num bəh bɔ tɔbi gia yə bɔ fukuki a yi kɔ ŋkɔŋ bəh bənchəsi bà bɔ
nĭ fəki yi chusi ŋga bi Nyɔ.]

Ntum wi Ndzəŋni wə wi kə kəm Jisəs si Luk nǐ nyaka

Gia yə yi kə i Kiŋwakti ki Luk kələ mə

Kiŋwakti ki Luk kələ dzakaki a Jisəs kə Kimbwili wə Nyə nǐ kaka bəni bə Islae bəh wi, chu num Kimbwili wi ŋgəkə wi bəni bəchi. Ki dzakaki gia yidəkə kəm Jisəs yi num shəŋ a kiŋwakti kələ wə. Ki fukuki si bə nǐ bwə Jisəs bəchinda bə Nyə ka yəəŋki, bətəkni shwáŋ tsə yɛiŋ waiŋ (2:8-20), ki dzaka tə si waiŋ wə Jisəs nǐ tsə baŋ i juŋ yi fəni yi gia wə i Jɛlusalɛm (2:41-50), ki dzakaki kəm ndi wə Jisəs nǐ ti kəm mí wi Samalia wi ndzəŋni (10:25-37), bəh wə kəm waiŋ wi lakani (15:11-32). Kiŋwakti ki Luk kələ dzaka tsəsi kəm ntsa (3:21; 5:16; 6:12; 11:1; 22:32; 23:34,46), ki dzaka tə kəm Kiŋ'waka ki Baiŋni (4:1,14; 10:21; 24:49) ki dzaka tə kəm bəkaŋa (7:11-12,36-50; 8:2-3; 10:38-42; 13:10-17; 23:27). Kiŋwakti ki Luk kələ dzaka tə si Nyə dalinyaki chu bi bəni, a num gia yə Jisəs nǐ dzə yi fa kuku (19:10).

Kifwu ki gia i kiŋwakti kələ mə

1:1-4 Kin'yisi
1:5–2:52 Si bə nǐ bwə Jən Njulibəkə, bəh si bə nǐ bwə Jisəs bə ka kəki
3:1-20 Nəm wi Jən Njulibəkə
3:21–4:13 Si bə nǐ juli Jisəs i bəkə, bəh si Satan nǐ məmsi wi
4:14–9:50 Kəm nəm wi Jisəs i Galili
9:51–19:27 Si Jisəs nǐ buku i Galili tsə i Jɛlusalɛm
19:28–23:56 Kəm shi yi gəksini yi Jisəs i Jɛlusalɛm
24:1-53 Si Jisəs nǐ dza i kpi wə, wi tumbuku i bəni nshiŋ, ka yaka i bɛiŋ

Kin'yisi

1 Mi wimbum Teəfilus, bəni bəduli nǐ məmsi lə i nyaka kəm gia yə yi nǐ num i buku kintəəŋ.
2 Bə nǐ nyaka gia yiwə a liŋ liŋ num a yə buku nǐ wəkə i bəni bà bə nǐ yɛiŋ bəh dzákəh yibə, ka fukuki yi asi yi nǐ yisi.
3 Si mih dzə jəbi, nəŋ gia yiwə yichi na i kin'yisi wə, ka yɛiŋ a yi si ndzəŋki lə i mih i chiŋni nyaka tə i wə i dzəh yindzəŋni wə.
4 Mih fə lə ka wə kǐə ŋkəŋ bi gia yə bə kə bə fuku lə i wə.

Chinda wi Nyə laka a bə bi bwə lə Jən Njulibəkə

5 Jəbi wə Ŋkuŋ Hɛləd nǐ sakaki Judea, tii mfə gia widəkə nǐ kələ bə bəəŋ a Sakalia. Wi nǐ nəmki i mbaŋ wi tii mfə gia wi Abija wə, nih juŋ wi tə nǐ buku i chwəŋkijuŋ ki Ɛləŋ wə, bə bəəŋ wi a Ɛlisabɛt.
6 Bəni bələ bəfa nǐ kə bəni bə num chəŋ i Nyə nshiŋ, bə jiə bənchi bə Bah bəchi, bə kaŋa kə ŋgbə widəkə.
7 Ayakalə, bə nǐ kaŋaki kə waiŋ, kəm Ɛlisabɛt nǐ kə kaiŋni, num bə bəchi nǐ kə bə jwiŋ lə.

8 Jəbi dzə kpɛiŋ wə, mbaŋ wi Sakalia ni nəmki i juŋ yi fəni yi gia yi Bah wə. A nǐ kə wi tii mfə gia i Nyə nshiŋ chəkə biwə,
9 bə nǐ babwili wi, biəli asi bə nǐ bayiki bətii mfə gia i nəni kibə wə. Wi ka liə i juŋ yi fəni yi gia wə i kpa njiəŋ.
10 Ayaka jəbi kpɛiŋ i kpa njiəŋ, bəni bəchi bà bə nǐ kə biŋ bə tsa wə.

11 Chinda wi Bah tumbuku alə i wi nshiŋ, ka num i tsɛiŋ yiləkəli yi təŋ wi
njiəŋ wə.
12 Jəbi wə Sakalia ni yɛiŋ wi, shɔm təiŋ wi, wi lwa.
13 Ayakalə, chinda wə dzaka i wi a, “Sakalia ki lwâ kə. Nyɔ wɔkɔ lɔ ntsa wa.
Nih juŋ wa Ɛlisabɛt bi bwɔ lə waiŋ wi nyukuni, wɔ ni du yɛli wi a Jɔn.
14 Wi bi dzə bəh kinsaŋli bəh nlaŋ i wɔ, ayaka bəni bəduli bi num lə bəh
kinsaŋli kɔm mbwɔ wi.*
15 Wi bi num mi wimbum i Nyɔ nshiŋ. Kiə wi bi mû kə mbih, kighə miləkəli.
Kiŋ'waka ki Baiŋni bi jiksiki lə wi, wi kɛiŋ i nih wi shɔm.
16 Wi bi fə ka bəni bə Islae bəduli kwuni shɔ́m yibɔ, yi fiəni chu i Bah Nyɔ
wibɔ wə.
17 Wi bi tsə i Bah nshiŋ, bəh shɔm bəh ŋga bi Ɛlaja, i kwuni shɔm yi bətii
bwa, yi bi num i bwa bəbɔ. Wi bi fə bəni bə ləkəni kifwu, bee kifwu kiləkəli,
kwuni nɔni bibɔ, kaŋa kiŋkwaka ki num ki bəni bə chəŋ. Wi bi fə yaka ka bəni
bi numki bəh ŋkɛiŋsi wi gwu i wɔkɔliki Bah.”
18 Ayaka Sakalia nǐ bikə i chinda wi Nyɔ a, “Mih bi kiə gia yələ dəiŋ num
buku nih juŋ wuŋ jwiŋ lɔ a?”
19 Chinda wi Nyɔ chukuli a, “Akɔ mih Gabliya, mih numki a bəh gvu i Nyɔ
nshiŋ jəbi wichi, a faaŋ wi mih a mih dzə fuku ntum wi ndzɔŋni wələ i wɔ.
20 Wɔ̂kəli, si wɔ ka bum dəkə ja yiŋ yələ, jəbi bi dzə kpɛiŋ lə wə yi kaŋa i bi
num, i liə wɔ ki fiəniki lə kinchini, chu dzaka kə, i tsə̂ bû́ku i jəbi wə gia yələ bi
numki.”
21 Si yi nǐ numki yaka, bəni bə̀ bɔ nǐ kɔ i biŋ wəkəli Sakalia ka num bəh ŋkaŋyi
a, a num nə wi mətsəsi i fɛiŋ numə i juŋ yi fəni yi gia lə a?
22 Jəbi wə wi nǐ buku dzə fɛiŋ, wi chu kiə kə i dzaka i bɔ. Ayaka bɔ ka kiə a
Nyɔ si chusi gia yi kaŋyini i wi fɛiŋ numə i juŋ yi fəni yi gia wə. Wi bə́ fəkəliki
kinchəsi ki gia i bɔ bəh kaŋ, chu dzaka kə.
23 Jəbi wə Sakalia nǐ kaasi nɔm wi i juŋ yi fəni yi gia wə, wi ka fiəni tsə i wi
dzu.
24 Asi kaŋ yidəkɔ tsə, kpə wi Ɛlisabɛt num bəh tɔɔ, ka numki a dzu i kifiəŋŋ
kite wə.
25 Ayaka Ɛlisabɛt ka dzaka a, “I liə Bah nǐ kwasi lɔ nshɛiŋ i mih, ka bwili
kiŋgəmni i fwu wuŋ wə i bəni kintəəŋ.”

Chinda wi Nyɔ laka a bə bi bwɔ lə Jisəs

26 Ayaka tɔɔ wi Ɛlisabɛt buku kifiəŋŋ kisɔɔ, Nyɔ faaŋ chinda wi Gabliya i
kwili widəkɔ wə i Galili bə bɔɔŋ a Nasali.
27 Wi nǐ tsə bəh ntum i waiŋ sumi widəkɔ bə bɔɔŋ a Meli wi kɛiŋ a shu
wi waiŋkpaŋni. Wi nǐ kɔ num bə kɛiŋsi a wi bi num kpə Yɔsɛf wə wi nǐ kɔ i
chwɔŋkijuŋ ki Ŋkuŋ Dɛbit wə.
28 Chinda wi Nyɔ wiwɔ tsə yɛiŋ Meli ka bəni i wi a, “Mih bəniki wɔ, Bah chusi
lɔ shɔm yi yindzəŋni i wɔ ka num bəh wɔ.”
29 Meli wəkɔ yaka yi fumsi wi bəh ŋga, wi ka məŋki a kələ ki bəni kɔ kinaiŋ
lə.
30 Ayakalə, chinda wi Nyɔ dzaka i wi a, “Meli ki lwâki kə, Nyɔ baa wɔ.
31 Wɔ̂kəli, wɔ bi num lə bəh tɔɔ, wɔ bwɔ waiŋ nyukuni, ma wɔ bi du yɛli wi
a Jisəs.
32 Wi bi num mi wimbum, ma bə bi bɔɔŋki wi a Waiŋ Nyɔ, Nyɔ wə wi kɔ
Fwu wi Biɛiŋ Bichi wə. Bah Nyɔ bi təm lə wi i kiŋgbəkɔ ki Ŋkuŋ Dɛbit wə wi kɔ
tikwili i chwɔŋkijuŋ kibɔ wə.

* **1:14** Na a, “Jəbi wə bə nǐ bwɔ wi”.

33 Wi bi sakaki lə chwəŋkijuŋ ki Yakɔb jəbi wichi, ayaka ŋkuŋ bi bi kaŋa kə
kiŋgɔksi."
34 Meli ka bikə i chinda wi Nyɔ wiwɔ a, "Yələ gia bi num dəiŋ na, mih kɛiŋ
shu wi waiŋkpaŋni a?"
35 Chinda wi Nyɔ wiwɔ chukuli i wi a, "Kiŋ'waka ki Baiŋni bi dzə lə i wɔ wə,
ayaka ŋga bi Nyɔ wə wi kɔ Fwu wi Biɛiŋ Bichi wə bi kumi baŋ wɔ. Ayakadəiŋ,
waiŋ wə wɔ bi bwəki bi numki wə wi baiŋki, bə bi bɔɔŋki wi a Waiŋ Nyɔ.
36 Wôkəli, waiŋ winnah Ɛlisabɛt kɔ wi jwiŋ, a num wə bə nĩ bɔɔŋki a kaiŋni,
wi kɔ i liə bəh tɔɔ i kifiəŋŋ kisɔɔ wə, wi bi bwɔ lə waiŋ nyukuni.
37 Kîə a gia yidəkɔ kəkə yə yi kɔ i gaka Nyɔ."
38 Ayaka Meli ka dzaka a, "Yêiŋ, bə mih lə fa waiŋ wi nɔm wi Bah. Ma yi
nûm ayaka i mih asi wɔ dzaka." Si wi dzaka yaka, chinda wi Nyɔ ka nyə.

Meli laa njikə i Ɛlisabɛt

39 A kaŋ yiwɔ wə, Meli kɛiŋsi gwu ka kɔmsi nyə tsə i kwili widəkɔ wə i tumi
ki ŋkwuŋ wi Judea wə,
40 wi tsə buku fɛiŋ, liə i Sakalia dzu ka bɔni i nih juŋ wi Ɛlisabɛt.
41 Si Ɛlisabɛt nĩ wɔkɔ mbɔni wi Meli yaka, waiŋ ka təkəli i wi shɔm. Kiŋ'waka
ki Baiŋni jikə i wi wə.
42 Wi ka yɔŋsi bəh ŋga, dzaka a, "Kimbɔiŋsi ki Nyɔ kɔ i gwu ya wə tsə bəkaŋa
bəchi, ayaka kimbɔiŋsi num i waiŋ wə wɔ bi bwəki.
43 Yələ gia yimbum lə num dəiŋ lə, a nih Bah wuŋ laa njikə i mih a?
44 Wôkəli, jəbi wə mih si wɔkɔ mbɔni wa, waiŋ təkəli i mih shɔm bə kinsaŋli.
45 Kinsaŋli kimbum kɔ i wɔ kɔm wɔ bum a, gia yə Ba nĩ dzaka i wɔ, bi dzə
kpɛiŋ lə."

Meli kɔksi Nyɔ

46 Meli dzaka a,
"Shɔm yiŋ kɔksiki Bah,
47 mih saŋliki lə bəh Nyɔ wə wi kɔ Mbwili wuŋ.
48 Wi kwaka mih, mih num kanti waiŋ wi, wi nɔm wi nchiŋ.
Yêiŋ i yisi i liə i tsəki ninshiŋ ŋgɔkɔ wichi bi bɔɔŋki mih a,
mi wə Nyɔ jiə kimbɔiŋsi i wi wə,
49 kɔm Nyɔ wi Ŋga Bichi fə lɔ,
gia yimbum yiduli i mih.
Yɛli wi kaŋaki kə kinsini.
50 Wi chusiki nshɛiŋ i bəni bà bɔ kɔksiki wi,
nshɛiŋ yələ num i ŋgɔkɔ wichi.
51 Wi chusi ŋga bi bəh tsɛiŋ yi,
wi shakyi bəni bà bɔ ghaŋsiki gwu, kimfasi kibɔ shakyi.
52 Wi shisi bəŋkuŋ bəmbum bəmbum i biŋgbɔkɔ bibɔ wə,
ka yaksi a num kanti bəni bə kilɔlɔ.
53 Wi saŋsi bəni bə dzɔŋ,
bɔ fwuli bəh biɛiŋ bindzɔŋni,
ayaka ka kɔŋŋ bəni bə kidəəŋ bəh kaŋ yiyəə.
54-55 Wi gamti mi wi wi nɔm wə Islae,
ka kwaka i chusi nshɛiŋ i Ablaham bəh chwəŋkijuŋ ki,
i tsə buku asi wi nĩ kaka i bətii tii bəbuku."
56 Si Meli dzaka yaka wi nɔ bəh Ɛlisabɛt i kifiəŋŋ kitali wə ka fiəni kwɛ i wa
wibɔ.

Ɛlisabɛt bwɔ Jən Njulibəkɔ

57 Ayaka jɔbi dzə kpɛiŋ wə Ɛlisabɛt nĭ kɔ i bwɔ, wi bwɔ waiŋ nyukuni.
58 Chwɔŋkijuŋ ki bəh bəni bà bɔ nĭ nɔki kɔmsiki i di biwɔ wə nĭ wɔkɔ a Bah
chusi nshɛiŋ yi i wi, bɔ ka laŋki bəh wi.
59 Si kaŋ nĭ dzə buku nyaŋ, bɔ dzə i suuŋ waiŋ, ka nəŋki i du yɛli wi i yɛli wi
ba wi wə a Sakalia,
60 ayakalə nih wi nəiŋ chiksi, dzaka a bə bôɔŋ wi a Jɔn.
61 Ayaka bɔ dzaka i wi a, “Mi widəkɔ məŋ i chwɔŋkijuŋ kimbɛiŋ wə bəh yɛli
wələ.”
62 Ayaka bɔ ka fəkəliki kinchəsi ki gia bəh kaŋ i kiə i tii waiŋ, a wi nəŋki a bə
du yɛli wi waiŋ a ndə a.
63 Wi tə ka fəkəli tsə a bɔ dzə bəh naka ki nyakani, bɔ dzə bəh ki wi ka nyaka
yɛiŋ a “Yɛli wi kɔ Jɔn.” Bɔ yɛiŋ yaka dzaka wɔm bɔ.
64 Akisəkə, dzaka ki Sakalia ka yasi, lɔm wi yaŋsi, wi ka chu yisi ndzaka. Wi
yisi i tumki bikum bi Nyɔ.
65 Ayaka bəni bà bɔ nĭ nɔki i kwili wiwɔ wə num bəh ŋkaŋyi. Gia yiwɔ yichi
waŋ tsə i tumi ki ŋkwuŋ wi Judea wə kichi.
66 Bəni bəchi bà bɔ nĭ wɔkɔ gia yiwɔ yichi num bəh ŋkaŋyi ka bikəki a wələ
waiŋ bi num winaiŋ na, kɔm yi nĭ chusiki a kimbɔiŋsi ki Nyɔ kɔlə i wi wə.

Sakalia laka ntum wi Nyɔ

67 Ayaka Kiŋ'waka ki Baiŋni dza jikə i Sakalia wə tii Jɔn, wi yisi i dzakaki aka
mi wi ntum wi Nyɔ, dzakayi a,
68 “Bukumbɛiŋ kôksi Bah wə wi kɔ Nyɔ wi bəni bə Islae.
Wi nĭ dzə i yɛlih bəni bu.
69 Wi jiə mi wi, wi ləkəli wə wi ni bwili buku,
num wi buku i chwɔŋkijuŋ ki mi wi, wi nɔm Ŋkuŋ Dɛbit.
70 Yələ gia kɔ asi wi nĭ kaka i dzaka ki bəni bu bə ntum bà bɔ baiŋki,
bà wi nĭ jiə a kɛiŋ i kikpu wə,
71 a wi bi bwili buku i kaŋ yi bəni bà bɔ baiŋŋki buku,
bəh bəni bà bɔ kɔŋki kə buku.
72 Wi nĭ kaka a wi bi kwasi lə nshɛiŋ i bətii tii bəbuku,
ka baaŋ a kwakaki ŋkaiŋ biə wi Nyɔ nĭ dzi.
73 Wi nĭ təfi kichumi i tii bətii bəbukumbɛiŋ wə Ablaham, ka kaiŋ a,
74 wi bi bwili lə buku i kaŋ yi bəni bà bɔ baiŋŋki buku,
ka buku bi nɔmki i wi, chu lwa kə,
75 nɔ nɔni ki baiŋni bəh ki chəŋ i wi nshiŋ, i
kaŋ yichi wə, i nɔni kibukumbɛiŋ wə.
76 Ayaka wɔ waiŋ wuŋ, bə bi bɔɔŋki wɔ a mi ntum wi Nyɔ,
Nyɔ wə wi kɔ Fwu wi Biɛiŋ Bichi wə,
kɔm wɔ bi tsəki i Bah nshiŋ i
kɛiŋsi dzəh yi.
77 Wɔ bi fuku i bəni bu dzəh yə bɔ kɔ i kwatiki mbɔiŋ yɛiŋ,
num ndalinya wə Nyɔ bi dalinyaki chu bibɔ,
78 kɔm bə nshɛiŋ yimbum yə Nyɔ wibukumbɛiŋ kaŋaki i bəni wə.
Wi bi chiŋsiki Mbwili wi, ma wi bi shiki dzəki i bɛiŋ
aka wɔŋ wə wi kaka.
79 Wi bi nya baiŋni i bəni bà bɔ kɔ i jisi wə,
bəh bà bɔ kɔ a dzaka ki kpi wə,
wi jiə bukumbɛiŋ i dzəh yi kimbɔiŋni wə.”
80 Ayaka waiŋ Sakalia wiwɔ ka kəki i nyam yi gwu wə, kɔ tə i kiŋ'waka wə.
Wi dza tsə ka nɔki i chwa, i tsə buku jɔbi wə wi nĭ buku i chusi gwu yi i bəni
bə Islae.

2

Meli bwɔ Jisɔs
(Matiə 1:18-25)

1 A nĭ kɔ i jɔbi wiwɔ, ndzaka buku a bə fâ bəni bəchi i kitumi ki mbi wi Lum
wə. Ndzaka wələ nĭ tsəsi Kaysa Augustus wə wi nĭ kɔ ŋkuŋ wimbum fɛiŋ.
2 Mfa wələ nĭ kɔ wi ninshiŋ i jɔbi wə Kpwilinus nĭ kɔ mi wi sakani wi saka i
Silia i kimbu ki mbi wi Lum wə.
3 Ayakadəiŋ, bəni bəchi ka fiəniki i jum wə i di bibɔ wə, i nyaka kiyɛli kibɔ,
ka bə fa bɔ.
4 Ayaka Yɔsɛf tə nyə i kwili wi Nasali wə i Galili, bɔ yaka tsə i Bɛtelɛhɛm i
kimbu ki tumi ki Judea wə i kwili wə bə nĭ bwɔ Ŋkuŋ Dɛbit. Wi nĭ tsə fɛiŋ kɔm
wi nĭ kɔ mi i chwɔŋkijuŋ ki Ŋkuŋ Dɛbit wə.
5 Yɔsɛf nĭ nyə tsə i nyaka yɛli bəh Meli wə wi nĭ laaki wi a a bi numki kpə wi,
ayaka wi num bəh tɔɔ.
6 Si bɔ nĭ tsə buku fɛiŋ, jɔbi wi wi bwɔni dzə kpɛiŋ.
7 Ayaka wi bwɔ waiŋ wi, wi ninshiŋ a num waiŋ nyukuni, kii wi i mbuŋ wə,
jiə i gbɔkɔ wi nyam mə, kɔm di nĭ kɔkə i bɔ i juŋ yi bəni bə dzəni wə.

Chinda wi Ba fuku mbwɔ wi Jisɔs i bətɔkni shwáŋ

8 A nĭ kɔ i jɔbi wiwɔ wə, bətɔkni shwáŋ bədɔkɔ num kɔmsi i kwili wiwɔ wə,
tɔkni bəh shwáŋ yibɔ nchɔkɔ.
9 Chinda wi Bah chiŋ tumbuku alə i bɔ nshiŋ, baiŋni bi Nyɔ baiŋ i bɔ wə,
ndzaŋ kwa bɔ nalə.
10 Ayakalə, chinda wiwɔ dzaka i bɔ a, “Kiə mbɛiŋ ki lwâ kə. Mbɛiŋ wôkɔ, mih
dzə num bəh ntum wi ndzɔŋni i mbɛiŋ, ayaka wi ni nya lə ndzɔŋni bimbum i
bəni bəchi.
11 I chɔkɔ bidaiŋ wə bə bwɔ Kimbwili wimbɛiŋ i kwili wi Ŋkuŋ Dɛbit wə, wi
num Klistus Bah.
12 Kələ ni numki kinchəsi i chusi waiŋ wiwɔ i mbɛiŋ. Mbɛiŋ ni tsə yɛiŋ lə wi
num bə kii wi i mbuŋ wə ka jiə i gbɔkɔ wi nyam wə.”
13 Ayakadəiŋ, bɔ dza təkəli yɛiŋ chinda wiwɔ bəh mbaŋ wi bədɔkɔ bəduli, bɔ
yaksi Nyɔ, dzakayi a,
14 “Ma kiŋkɔkni nûm i Nyɔ wə wi kɔ bɛiŋ
ayaka ma kimbɔiŋni nûm i fa kuku, i bəni kintəəŋ bà Nyɔ kɔ bəh kinsaŋli kɔm
bɔ.”
15 Jɔbi wə bəchinda bə Nyɔ bəwɔ nĭ bee bɔ ka fiəni yaka bɛiŋ, ayaka bətɔkni
shwáŋ bəwɔ ka dzaka a bɔ bɔ a, “Bukumbɛiŋ tsô i liə i Bɛtelɛhɛm, i tsə yɛiŋ gia
yə yi num, yə Nyɔ fə a bukumbɛiŋ kiə.”
16 A jɔbi wiwɔ kisəkə, bɔ ka kɔmsi nyə tsə yɛiŋ Yɔsɛf bəh Meli tasi bəh waiŋ
wi nɔ i gbɔkɔ wi nyam mə.
17 Si bɔ yɛiŋ wi, bɔ ka yisi i fukuki gia yichi yə chinda wi Nyɔ si fuku i bɔ kɔm
waiŋ wələ.
18 Dzaka ka wɔm bəni bəchi bà bɔ nĭ wɔkɔ gia yə bətɔkni shwáŋ bəwɔ nĭ
fukuki i bɔ.
19 Ayakalə, Meli wɔkɔ yi yakadəiŋ ka jiə yi i kiŋkwaka wə, ka kwakaki jɔbi
wichi.
20 Bətɔkni shwáŋ bəwɔ fiəni yaksi Nyɔ tumyi bikum bi kɔm bɔ nĭ tsə yɛiŋ gia
yichi a liŋ asi chinda wi Nyɔ nĭ fuku i bɔ.

Bɔ tsə nya waiŋ Jisɔs i juŋ yi fəni yi gia mə

21 Si waiŋ wiwɔ nĭ buku kaŋ nyaŋ, bɔ ka suuŋ wi ka du yɛli wi a Jisɔs, ayaka
yɛli wələ num a wə chinda wi Nyɔ nĭ fuku ka nih wi dzə num bəh tɔɔ.

22 Jəbi wi fəni gia dzə kpɛiŋ i wəkə shi bibə asi bənchi bə Muses nǐ nəŋki. Bə
ka dzə waiŋ wiwə yaka tsə bəh wi i Jɛlusalɛm i nya i Bah.
23 Yələ gia kə asi bə nǐ nyaka i Kiŋwakti ki Bənchi ki Bah wə a,
“Mi ka bwə waiŋ wi ninshiŋ a num waiŋ nyukuni,
yi num a wi nyâ wi, ma wi numki wi Bah.”
24 Bə nǐ tsə i fə gia yələ bəh mbumi bifa yudəkə bəh bwa bə minduŋə mifa,
asi Kiŋwakti ki Bənchi bə Bah fukuki.
25 A nǐ kə jəbi wiwə wə, tikwili widəkə num i Jɛlusalɛm bə bəəŋ a Semeən.
Wi nǐ kə mi wi chəŋ wi nə asi Nyə nəŋki, ayaka wi nǐ wəkəliki mi wə wi bi dzə
i bəiŋsi shɔ́m yi bəni bə Islae. Num Kiŋ'waka ki Baiŋni jikə i gwu yi wə,
26 ayaka ki nǐ fə wi kiə a kpi bi dzə kə ŋgaiŋ maka ŋgaiŋ yɛiŋ Kimbwili wi
Bah wə wi nǐ kaka.
27 Ayaka Kiŋ'waka ki Baiŋni fə Semeən tsə i juŋ yi fəni yi gia wə. Si Yəsɛf bəh
Meli nǐ dzə bəh waiŋ wiwə i juŋ yi fəni yi gia wə i fə asi bənchi nəŋki,
28 Semeən ka dzə waiŋ wiwə kumi ka yisi i chəŋyiki Nyə dzakayi a,
29 “Bah, si wə fə kiŋkaka ka dzə kpɛiŋ,
dzô la mi wa wi nəm i liə i kimbəiŋni wə.
30 Dzákəh yiŋ yɛiŋ lə Kimbwili wə,
31 wə faaŋ a bəni bəchi bi yɛiŋ wi.
32 Wi ni numki baiŋni i bəni bà bə kəkə bə Islae,
ayakadəiŋ, ka bə tə bi kiə wə,
fə ka bə dzasi yɛli wi bəni ba bə Islae i bɛiŋ.”
33 Ayaka tii waiŋ bəh nih waiŋ nǐ wəkə gia yə Semeən dzakaki i waiŋ wələ
bɛiŋ, dzaka wəm bə.
34 Wi ka jiə Kimbəiŋsi i bə wə, dzaka i Meli nih wi a, “Wôkəli Nyə kə wi
saiŋbwili lə waiŋ wələ, ndzə wi ni fə lə ka bəni bə Islae bəduli gbəyi, ayakalə
bədəkə dzayi bɛiŋ. Wi kə kinchəsi ki gia ka bəni bi dzakaki gia kəm wi.
35 Ayakadəiŋ, ka yələ bi chusiki gia yə bəni nyumiki i shɔ́m yibə wə. Gia yiwə
yichi bi fə shɔ́m ya numki ka bə bwaŋ bəh fiŋkəfi.”
36 A nǐ kə jəbi wiwə wə, kpaŋa widəkə nǐ kələ bə bəəŋ wi a, Ana, a num mi
wi ntum wi Nyə. Wi nǐ kə waiŋ Fanuwɛl wi num mi i chwəŋkijuŋ ki Ashɛl wə.
Kpaŋa wiwə nǐ kə wi jwiŋ lə nalə. Wi nǐ kə num wi fə bəh nyuwi jía nanitaŋ
shəŋ, ayaka nyuwi ka kpi.
37 Wi ka baaŋ mfih kpə ŋkwu, wi shi a i juŋ yi fəni yi gia wə kəksi Nyə nchəkə
bəh nshi, wi bam dzaka, tsa. Jia yi nǐ kə mbaŋ nyaŋ ntsə yinaa (84).
38 A jəbi wiwə wə bə nǐ dzə bəh waiŋ i juŋ yi fəni gia wə, kpaŋa wə dzə yɛiŋ
bə, ka nya kiyəŋni i Nyə, dzaka kəm waiŋ wələ i bəni bəchi bà bə nǐ wəkəliki
jəbi wə Nyə bi təiŋ bəni bə Jɛlusalɛm i kaŋ yi ŋgəkə wə.
39 Jəbi wə Yəsɛf bəh Meli nǐ kaasi gia yichi yə bənchi bə Bah nǐ nəŋki, bə fiəni
chu i kwili wibə wə i Nasali i kimbu ki tumi ki Galili wə.
40 Ayaka Waiŋ wiwə ka kəəki kaŋa ŋga, num wi jikə bəh mfi bimbum, ayaka
kaŋ yi Nyə num i wi wə.

Jisəs tsə baaŋ i juŋ yi fəni yi gia yi Nyə wə

41 Tii Jisəs bəh nih wi nǐ fəki bə yaka tsə i Jɛlusalɛm jía yichi i Dzini bi Ntsədaŋ
wə.
42 Jəbi wə Jisəs nǐ buku jía jwəfi ntsə yifa, bə ka chu yaka tsə i Dzini biwə wə
asi bə nǐ fəki bə yaka.
43 Si bə nǐ dzi kaasi Dzini biwə, bə bá fiəni kwɛ, waiŋ wə Jisəs ka baaŋ i jum
wə i Jɛlusalɛm, ayakalə ba wi bəh nih wi kiə kə.

44 Bɔ ni nyani chɔkɔ bichili, kwaka alə wi kɔ i mbaŋ wi bəni kintəəŋ bà bəh
bɔ nǐ nyaniki. Bɔ ka yisi i nəŋki wi i kintəəŋ ki chwɔŋkijuŋ kibɔ wə bəh nsɛ́iŋ,
45 ka nəŋ mɔŋ, ka fiəni chu i Jɛlusalɛm i nəŋ wi fɛiŋ.
46 Kaŋ tsə yitali si bɔ nǐ yisi i nəŋki, bɔ yɛiŋ wi i juŋ yi fəni yi gia wə, wi num
fɛiŋ bəh bəni bə lanini, wɔkɔli bənlani, bikə bəmbikə.
47 Bəni bəchi bà bɔ nǐ wɔkɔliki num bəh ŋkaŋyi nalə, wi kiə gia nalə chukuli
bəmbikə chəŋ.
48 Si nih wi bəh ba wi yɛiŋ wi, dzaka wɔm bɔ nalə. Nih wi ka bɔɔŋ wi dzaka
a, “Waiŋ, wɔ njiŋsiki nə buku lə? Tsêiŋ, buku ba wa si nəŋ wɔ nalə ka bəh.”
49 Wi chukuli a, “Mbɛiŋ si nəŋki mih kɔm nə? Mbɛiŋ si kiəki kə a mih kaŋaki
i numki i juŋ yi Ba wuŋ wə fa?”
50 Ayakalə, bɔ nəki wɔkɔ kiə kə gia yə wi dzakaki.
51 Wi ka nyə bəh bɔ shi tsə i Nasali. Wi tsə ka wɔkɔki i bɔ na bindzɔŋ. Si gia
yiwɔ nǐ num yakadəiŋ, nih wi jiə yi i kiŋkwaka wə ka bá kwakaki yi jɔbi wichi.
52 Jisɔs ka kɔki, kaŋa mfi bimbum bəh ŋga, Nyɔ kɔŋ wi, bəni tə kɔŋ wi.

3

Nlani wi Jɔn Njulibɔkɔ
(Matiə 3:1-12; Mak 1:1-8; Jɔn 1:19-28)

1-2 A nǐ kɔ jɔbi wə Jɔn wə waiŋ Sakalia nǐ kɔ i chwa, ntum wi Nyɔ dzə i wi. I
jía yiwɔ wə Tibɛliu nǐ sakaki ka Ŋkuŋ wimbum i Lum i jía jwɔfi ntsɔ yite. I jɔbi
wiwɔ wə Bɔntiu Baylɛ bɔŋ sakaki bimbu bi tumi ki Judea, Hɛlɔd tə saka Galili.
Filib wə waiŋnih Hɛlɔd nǐ sakaki bimbu ki Itulea bəh ki Tɛlakɔniti, Lisania
saka Abilən. A nǐ kɔ tə i jɔbi wiwɔ wə Anas bəh Kayfas num kifwu ki bətii mfə
gia.
3 Si Jɔn wɔkɔ ntum wi Nyɔ wiwɔ, ka nyə tsə i bimbu bi tumi bichi biə bi
kɔmsiki i Bɔkɔ yi Jɔdan wə, ka fukuki i bəni a bɔ kwûni shɔ́m yibɔ, ma ŋgaiŋ
juli bɔ i bɔkɔ ka Nyɔ bi dalinya chu bibɔ.
4 Gia yələ kɔ asi Isaya mi wi ntum wi Nyɔ nǐ nyaka i Kiŋwakti ki wə a,
“Ja yi mi wiliki i chwa a,
bə kêiŋsi dzəh yi Bah,
bə lûmsi yi a yi nûm chəŋ,
5 bə bi mukuyiki lə ŋkwúŋ yimbum bəh ŋgáŋni yichi ma bə bi jiksi kaŋŋ yichi,
ka yi bi num jiəli yichi,
bə i nani dzə́h yi ŋkwuyini ka yi num chəŋ,
bə i jiksi káŋŋ yichi ka dzə́h bi num lə lwɛɛɛs,
6 ka bəni bəchi bi yɛiŋ si Nyɔ bwili bəni.”
7 Si Jɔn nǐ fukuki i bɔ yakadəiŋ, mbaŋ wi bəni ka dzə a wi juli bɔ i bɔkɔ. Wi
dzaka i bɔ a, “Chwɔŋkijuŋ ki fákəh, a təfi ndə mbɛiŋ a mbɛiŋ yôkɔ gêiŋ shɔm yi
Nyɔ yi bɔkɔsini yə wi bi bɔkɔsi i mbɛiŋ, ka mbɛiŋ dzəki lə a?
8 Mbɛiŋ fâki gia yə yi chusiki a mbɛiŋ kwuni shɔ́m yimbɛiŋ. Kiə mbɛiŋ ma
dzâkaki i gwu yimbɛiŋ wə a, Ablaham kɔ tii wimbɛiŋ. Mih fukuki i mbɛiŋ a,
Nyɔ kɔlə i fiəni kitəh kələ ki fiəni chu bwa bə Ablaham.
9 Mbɛiŋ kǐəki a, bə kɔ bə jiə lɔ fɔkɔ i chwɔŋ bi kɛiŋ wə. Kɛiŋ yichi yə yi wumki
kə mintam mi ndzɔŋni, bə bi gba shisi lə yi i kuku, bə kpa i gbuku wə.”
10 Si mbaŋ wi bəni wɔkɔ gia yiwɔ yaka, ka bikə i Jɔn a, “Buku kɔ fâ na dəiŋ i
liə a?”
11 Wi chukuli a, “Mi wə wi kaŋaki bəmbuŋ bəfa wi nyâ wimu i mi wə wi
kaŋaki kə, ma wə wi kaŋaki biɛiŋ bidzini wi gâa bəh mi wə wi kaŋaki kə.”

12 Bəni bə kwani kiŋwakti bədəkɔ dzə i wi a wi juli bɔ i bəkɔ mə, ka bikə i wi
a, “Mi wi lanini, buku kɔ i fə̂ na dəiŋ?”
13 Wi chukuli bɔ a, “Kiə mbɛiŋ ki dzə̂ kə kpɔ wi kwani kiŋwakti wi du tsə si
bənchi nəŋki.”
14 Bəni bə jum bədəkɔ bəŋ dzə bikə i wi a, “Buku kɔ i fə̂ na dəiŋ?”
Wi chukuli a, “Mbɛiŋ tô̂kniki i lô̂kəki kpɔ i bəni bəh ŋga, bəh i jîəki gia i bəni
fuŋ kilələ. Mbɛiŋ nûmki bəh kinsaŋli i fiɛŋ fiə bə gɔmki mbɛiŋ yɛiŋ.”
15 Si bəni nǐ wəkəli Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka, bɔ ka yisi i kwakaki i shóm
yibɔ wə a, jɔbi widəkɔ Jɔn kɔ Kimbwili wiwɔ si Nyɔ faaŋ.
16 Jɔn chukuli bɔ a, “Mih kɔ a, juliki mbɛiŋ i bəkɔ mə, ayakalə mi wə wi
gumiki tsəki mih, kɛiŋki wi dzə i jum wə, mih kpɛiŋniki kə i ŋgwuŋ shi i shwa
dzu yi yigvu. Akɔ wi wə wi bi juliki mbɛiŋ i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə bəh i gbuku
wə.
17 Wi kaŋa naka i kaŋ i gbəkəki gəŋ yɛiŋ, i juŋni jiə i kiba wə, i kɔh chi yiwɔ i
kpa i gbuku wə wi bi nyumi kə.”
18 Akɔ lə si Jɔn nǐ fukuki ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ i bəni, chu nya bɔ bəh nlani
i dzə́h yiduli wə.
19 Ayakalə, wi dzaka i Hɛlɔd mi wi sakani kɔm nɔni ki, tɔyi chwɔŋ ki, kɔm
Hɛlɔd nǐ kɔ wi fiəni dzɔ Hɛlɔdia kpə waiŋnih wi i kpə wi, ka chu dzaka kɔm gia
yichu yiduli yə Hɛlɔd nǐ kɔ wi fə.
20 Hɛlɔd ka chu bəkəli gia yiwɔ, ka dzaka a bə kwâ fâh Jɔn i juŋ yi nsəŋ mə.

Jɔn juli Jisɔs i bəkɔ mə
(Matiɔ 3:13-17; Mak 1:9-11)

21 Jɔbi wə Jɔn nǐ juli kaasi bəni i bəkɔ, Jisɔs ka bɔŋ dzə tə a wi jûli ŋgaiŋ i bəkɔ
mə. Si wi juli wi i bəkɔ mə yaka, wi ka tsaki, bɔɔli wɛli,
22 Kiŋ'waka ki Baiŋni shi dzə num i wi wə ka kimbwɔsi kimbumi, ja buku i
bɛiŋ a, “Wɔ kɔ waiŋ wuŋ wi shɔm, mih kɔ bəh kinsaŋli nalə kɔm wɔ.”

Chwɔŋkijuŋ ki bə Jisɔs
(Matiɔ 1:1-17)

23 Jɔbi wə Jisɔs nǐ buku ka jía mbaŋtia, wi ka yisi nɔm wi. Bəni nǐ kwakaki a
wi kɔ waiŋ Yɔsɛf, Yɔsɛf wiwɔ num waiŋ Ɛli.
24 Ɛli nǐ kɔ waiŋ Matat, Matat num waiŋ Lɛwi, Lɛwi num waiŋ Mɛlki, Mɛlki
num waiŋ Janay, Janay num waiŋ Yɔsɛf.
25 Yɔsɛf wələ nǐ kɔ waiŋ Matatia, Matatia num waiŋ Ɛmɔs, Ɛmɔs num waiŋ
Naum, Naum num waiŋ Ɛsli, Ɛsli num waiŋ Nagay.
26 Nagay nǐ kɔ waiŋ Mat, Mat num waiŋ Matatia, Matatia num waiŋ
Semein, Semein num waiŋ Yɔsek, Yɔsek num waiŋ Jɔda.
27 Jɔda nǐ kɔ waiŋ Jɔanan, Jɔanan num waiŋ Lesa, Lesa num waiŋ Sɛlubabɛl,
Sɛlubabɛl num waiŋ Shiltia, Shiltia num waiŋ Nɛli.
28 Nɛli nǐ kɔ waiŋ Mɛlki, Mɛlki num waiŋ Adi, Adi num waiŋ Kɔsam, Kɔsam
num waiŋ Ɛlmadam, Ɛlmadam num waiŋ Ɛl.
29 Ɛl nǐ kɔ waiŋ Yɔshwa, Yɔshwa num waiŋ Ɛliesa, Ɛliesa num waiŋ Yɔlem,
Yɔlem num waiŋ Matat, Matat num waiŋ Lɛwi.
30 Lɛwi nǐ kɔ waiŋ Semeɔn, Semeɔn num waiŋ Juda, Juda num waiŋ Yɔsɛf,
Yɔsɛf num waiŋ Yɔnam, Yɔnam num waiŋ Ɛliakim.
31 Ɛliakim nǐ kɔ waiŋ Melia, Melia num waiŋ Mena, Mena num waiŋ Matata,
Matata num waiŋ Natan, Natan num waiŋ Dɛbit.
32 Dɛbit nǐ kɔ waiŋ Jɛse, Jɛse num waiŋ Ɔbɛt, Ɔbɛt num waiŋ Bɔas, Bɔas num
waiŋ Sala, Sala num waiŋ Nashɔn.

33 Nashɔn nĭ kɔ waiŋ Aminada, Aminada num waiŋ Admin, Admin num
waiŋ Alni, Alni num waiŋ Ɛslɔn, Ɛslɔn num waiŋ Bɛlɛs, Bɛlɛs num waiŋ Juda.
34 Judas nĭ kɔ waiŋ Yakɔb, Yakɔb num waiŋ Ayjik, Ayjik num waiŋ Ablaham, Ablaham num waiŋ Tɛla, Tɛla num waiŋ Naɔl.
35 Naɔl nĭ kɔ waiŋ Sɛlug, Sɛlug num waiŋ Leu, Leu num waiŋ Bɛlɛg, Bɛlɛg
num waiŋ Ɛbɛ, Ɛbɛ num waiŋ Shɛla.
36 Shɛla nĭ kɔ waiŋ Kaynan, Kaynan num waiŋ Alfasad, Alfasad num waiŋ
Shɛm, Shɛm num waiŋ Nɔa, Nɔa num waiŋ Lamek.
37 Lamek nĭ kɔ waiŋ Metusɛla, Metusɛla num waiŋ Ɛnɔk, Ɛnɔk num waiŋ
Jalɛd, Jalɛd num waiŋ Malalɛl, Malalɛl num waiŋ Kaynan.
38 Kaynan wələ nĭ kɔ waiŋ Ɛnɔsh, Ɛnɔsh num waiŋ Sɛt, Sɛt num waiŋ Adam,
ayaka Adam num waiŋ Nyɔ.

4

Satan məmsi Jisɔs
(Matiə 4:1-11; Mak 1:12-13)

1 Jisɔs nĭ fiəni i Bəkɔ yi Jədan wə, num wi jikə bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni. Ki dzɔ
wi, wi nyə tsə i nɔki chwa.
2 Wi nĭ kɔ fɛiŋ i kaŋ wə mbaŋnyani ŋkpɛli məmsi wi, wi dzi kə fiɛŋ. Asi
yəmaka nĭ tsə i kiŋgɔksi wə dzɔŋ bə́ wɔɔ wi.
3 Ŋkpɛli ka dzaka i wi a, “Wɔ kabə num waiŋ Nyɔ, dzâka la a təh wələ fiəni
chû dzɛiŋ.”
4 Jisɔs chukuli i wi a, “Yi kɔ num bə nyaka a,
‘Mi nɔki kə a kɔm bə dzɛiŋ shəŋ.’ ”
5 Ŋkpɛli chu dzɔ Jisɔs fɛiŋ yaka tsə bəh wi i di bidəkɔ wə, chusi bəntɔŋ bəchi
i bitumi bichi wə i fa kuku i wi. Jisɔs ka yɛiŋ lə wɛɛɛs.
6 Ayaka wi ka dzaka i wi a, “Bə nĭ nya lɔ bəntɔŋ bə mbi wələ i mih bəchi, a
na ndə wə mih kɔŋki mih nya i wi. Mih ni nya lə ki i wɔ ma wɔ sakaki, kaŋa
mbum bəh ŋga biwə bichi.
7 Yi kɔ a wɔ kôksi mih, ka mih ni nya biɛiŋ bichi i wɔ.”
8 Jisɔs chukuli i wi a, “Yi kɔ num bə nyaka a,
‘Wɔ kôksiki Bah Nyɔ wa,
ma wɔ nômki a wi shəŋ.’ ”
9 Ŋkpɛli ka dzɔ tsə bəh wi i kwili wi Jɛlusalɛm wə, ka tɔm wi i fwu wi juŋ yi fəni
yi gia wə, dzaka i wi a, “Wɔ kabə num Waiŋ Nyɔ, jâŋ shî la fa,
10 kɔm yi kɔ bə nyaka a,
‘Nyɔ ni dzaka i bəchinda bu a bɔ təkni bəh wɔ.’
11 Ayaka yi chu num bə nyaka a,
‘Bɔ ni kwa wɔ maka wɔ chəkɔ gbu wa i təh wə.’ ”
12 Jisɔs chukuli i wi a, “Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki tə a,
‘Ma mômsi Bah Nyɔ wa.’ ”
13 Jəbi wə ŋkpɛli nĭ məmsi kaasi Jisɔs i dzə́h yichi yə wi nĭ nəŋki, wi nyə ka
wəkəliki jəbi widəkɔ.

Jisɔs yisi nɔm wi i Galili
(Matiə 4:12-17; Mak 1:14-15)

14 Jisɔs ka nyə fiəni chu i Galili, num wi jikə bəh ŋga bi Kiŋ'waka ki Baiŋni.
Ntum kɔm wi waŋ tsə i bimbu bi tumi bichi wə fɛiŋ.
15 Wi nĭ laniki bəni i júŋ yi tsani wə, bəni bəchi kɔksi wi.

Bə məŋni Jisɔs i di bibɔ wə i Nasali
(Matiə 13:53-58; Mak 6:1-6)

16 Jisɔs ka nyə dzə i Nasali i kwili wə wi nĭ kɔ yaka yɛiŋ. Ayaka a bi dzə num
chəkɔ bibɔ bimbam, wi nyə tsə i juŋ yi tsani wə, asi wi si fə. Wi dza num i bɛiŋ
i fa Kiŋwakti ki Nyɔ.
17 Bɔ ka nya wi bəh kiŋwakti ki Isaya mi ntum wi Nyɔ nĭ nyaka. Wi shwa
tsɛiŋ di biə bə nĭ nyaka a,
18 “Kiŋ'waka ki Bah Nyɔ kɔ i gwu yiŋ wə,
kɔm wi kɔ wi babwili mih,
a mih dzə̂ lâka ntum wi ndzɔŋni i bəni bə kifuu.
Wi faaŋ mih a mih dzə̂,
lâka i bəni bə̀ bɔ kɔ i juŋ yi nsəŋ mə,
a bə bi bwiliki lə bɔ,
ma mih bi fiəni dzə́kəh yi bimfəkə ma yi bi wɛli gwu.
Wi faaŋ tə mih a mih dzə̂,
bwĭli bəni bu bə̀ bə chəbsiki bɔ i nsəŋ wə,
19 i chu laka tə a jia dzə kpɛiŋ
yə Bah ni kwasi nshɛiŋ i bwili bəni bu,
ma bɔ bi kɔksiki wi.”
20 Si Jisɔs fa kaasi, fiəni kii kiŋwakti kiwɔ nya i mi wə wi nĭ jiəki bi, ka num i
kuku. Bəni bəchi bə̀ bɔ nĭ kɔ fɛiŋ i juŋ yi tsani yiwɔ wə lumsi dzə́kəh i gwu yi
wə.
21 Wi yisi i dzakaki i bɔ a, “Gia yə mbɛiŋ wɔkɔ i Kiŋwakti ki Nyɔ kələ wə yi dzə
kpɛiŋ ŋkɔŋ daiŋ.”
22 Bəni wɔkɔli yi lə, yi ndzɔŋ i bɔ nalə, bɔ num bəh ŋkaŋyi ka dzakaki kɔm
bə ndzaka wi ndzɔŋni wə wi bukuki i dzaka ki wə. Ayakalə, ka yisi i məŋki,
bikəyi a, “Wələ kɔ a waiŋ Yɔsɛf wə a?”
23 Jisɔs ka dzaka i bɔ a, “Asi kɔkə gia yi məŋnini a mbɛiŋ ni ti lə ndi kɔm mih
a, ‘Mi wə wi chukuki bəni, chûku gwu ya.’ Mbɛiŋ ni dzaka a, ‘Gia yə buku ni
wɔkɔ a wɔ ni fə i Kafanaum, fə̂ tə yi fa i wa wa.’ ”
24 Jisɔs chu dzaka i bɔ a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, bə məŋ dəkə i kɔksi mi
wi ntum wi Nyɔ i tumi ki wə.
25 I yi ŋkɔŋ wə, mih fukuki i mbɛiŋ a, a nĭ kɔ i jəbi wi mi wi ntum wi Nyɔ wə
Ɛlaja, dzaŋ nĭ num baaŋ i bɛiŋ i jía wə yitali bəh kifiəŋŋ kisɔɔ, ayaka dzɔŋ kwa
tumi kichi. I jəbi wiwɔ bəkaŋa bəŋkwu bəduli num fɛiŋ i tumi ki Islae wə.
26 Nyɔ nĭ ka faaŋ dəkə Ɛlaja i mi widɔkɔ fɛiŋ i bɔ, wi nĭ faaŋ lɔ wi a num i kpə
ŋkwu wi Dzalafat, i tumi ki Sidɔn wə.
27 A nĭ kɔ i jəbi wi mi wi ntum wi Nyɔ Ɛlisha, bəni bə Islae bəduli kaŋa jwɛiŋ
yi kumyini yiduli, mi widɔkɔ i bɔ wə nĭ ka bəiŋ. A kɔbi shəŋ a Naman wi mbɔŋ
wə mi wi Silia, bə nĭ chuku wi, wi baiŋ.”
28 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, bəni bəchi bə̀ bɔ nĭ kɔ i juŋ yi tsani wə, wɔkɔ yaka,
bɔ bɔksi tɔɔ na bəh ŋga.
29 Bɔ dza bɛiŋ ka chini wi, buku bəh wi i kwili kintəəŋ, ka tsə buku i dzaka
ki kaŋŋ wə i di biə bə nĭ maa gɔksi kwili wiwɔ bə nɔ fɛiŋ, ka bə́ nəŋ i chini shi
wi a wi gbɔ bəh fwu.
30 Ayakalə, wi tsə tɔli i bɔ kintəəŋ ka tsəki mfih.

Jisɔs bwili kiŋ'waka kichu i gwu yi mi wə (Mak 1:21-28)

31 Jisɔs ka nyə shi tsə i Kafanaum, i kwili widɔkɔ wə i Galili. A num i chɔkɔ
bimbam wə, wi tsə ka laniki bəni i juŋ yi tsani mə.
32 Bəni bəwɔ bəchi wɔkɔ, num bəh ŋkaŋyi i nlani wiwɔ wə, kɔm nlani wiwɔ
nĭ kaŋaki lə ŋga.

33 Mi widɔkɔ num i juŋ yi tsani yiwɔ mə, kiŋ'waka kichu num i gwu yi wə. Wi ka wiliki ja yaka bɛiŋ a,
34 “Yəbɛɛy Jisɔs wi Nasali, wɔ nəŋki nə i buku wə a? Wɔ dzə lə i bəkəli buku a? Mih kiəki lə mi wə wɔ kɔ wi. Akɔ wɔ wə wɔ baiŋki, a num wɔ wə wɔ nyə i Nyɔ wə.”
35 Jisɔs kaŋyi kiŋ'waka kichu kiwɔ, dzaka a, “Kpîchumi məŋ, bûku i mi wələ mə.” Ayaka ki ka giŋ tɔkɔ wi i kuku i bəni kintəəŋ, ka buku i gwu yi mə, ayakalə ki nəki bɛiŋsi kə wi.
36 Bəni bəchi yɛiŋ yakadəiŋ, dzaka wɔm bɔ. Bɔ ka məŋki, bikəyi a, “Wələ ndzaka kɔ winaiŋ lə mi wələ kaŋaki a? Wi kaŋaki ŋga biə bi kɔ bimbum i kaŋyi biŋ'waka bichu bi buku i gwu yi bəni wə.”
37 Ntum wiwɔ kɔm Jisɔs waŋ tsə i bidi bichi wə i kimbu kə wə fɛiŋ.

Jisɔs chuku bəni bəduli
(Matiə 8:14-17; Mak 1:29-39)

38 Jisɔs dza buku i juŋ yi tsani yiwɔ mə, ka tsə liə i Samən dzu. A nǐ kɔ nih kpə Samən gwɛiŋ bəh gwu yi yakani yiləkəli. Bɔ tsa a Jisɔs gâmti wi.
39 Wi ka tsə i di biə wi ni nɔki, num i wi bɛiŋ, kaŋyi jwɛiŋ yiləkəli yiwɔ. Yi ka bee wi, wi bɔnih. Akisəkə, kpaŋa wiwɔ ka dza bɛiŋ, tsɛiŋ fiɛŋ fidzini nya bɔ dzi.
40 Si jɔbi nǐ shiki tsəki, bəni bəchi bà bɔ nǐ kaŋaki bəni bà bɔ gwɛiŋki bəh jwɛiŋ chi chí, ka dzəki dzəki bəh bɔ i Jisɔs. Wi ka kɔmyiki bɔ bəchi bɔ bɔnih.
41 Bəchinda bə Satan ka bukuyiki tə i gwu yi bəni bəduli bədɔkɔ wə, wili a, “Wɔ kɔ waiŋ Nyɔ.” Ayakalə, Jisɔs kaŋyi a bɔ ma dzâkaki, kɔm bɔ ni kiə Jisɔs a akɔ Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka.
42 Si chɔkɔ ni buku wɔɔ, Jisɔs buku tsə i kwili widɔkɔ wə wi mbɔŋ. Bəni ni baŋ yisi i nəŋki wi. Jɔbi wə bɔ ni yɛiŋ wi, wi ni nəŋki lə i nyə i kwili wiwɔ wə. Bɔ ka məmsiki dzəh a wi baaŋ bəh bɔ.
43 Ayakalə, wi nəiŋ ka dzaka i bɔ a, “Mih kaŋaki i fuku ntum wi ndzɔŋni kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ i kwili widɔkɔ wə tə, kɔm akɔ gia yə Nyɔ faaŋ mih a mih dzâ fə̂.”
44 Wi ka dza tsə ka nyaniki fukuki ntum wi ndzɔŋni wiwɔ i juŋ yi tsani wə i tumi kiwɔ wə kichi.

5

Jisɔs bɔɔŋ bwa bu bə mbaŋ bə ninshiŋ
(Matiə 4:18-22; Mak 1:16-20)

1 A nǐ kɔ chɔkɔ bidɔkɔ, Jisɔs num kɔmsi i bɔkɔ yi Genesalet wə, num bəni fiəli baŋ wi faaŋni, ka wɔkɔliki gia yi Nyɔ.
2 Wi dza yɛiŋ bəŋgwuki bəfa i bɔkɔ kpəŋ, num bəni bà bɔ nǐ kaŋaki bəŋgwuki bəwɔ, buku ka bə́ wɔkɔki gi yibɔ.
3 Ayaka wi tsə liə i ŋgwuki widɔkɔ wə, a num wi Samən, wi dzaka i wi a, wi chíni líə tsə̂ bəh wi i bɔkɔ twɛsi. Ayaka wi chini, Jisɔs ka num yɛiŋ ka laniki bəni bà bɔ nǐ kɔ i kpa.
4 Si wi nǐ lani kaasi, ka dzaka i Samən a, “Nâa líə tsə̂ i limi bɛiŋ ma mbɛiŋ tûm gi yimbɛiŋ, ma mbɛiŋ ni kwa bwə́kɔ.”
5 Samən chukuli a, “Tikwili, buku si nɔ a bɛiŋ i tumki gi chɔkɔ wɔɔ, ayakalə buku nəki kwa kə fiɛŋ fidɔkɔ. Si wɔ dzaka yaka, mih ki tumki lə.”
6 Bɔ tsə tum, ka kwa bwə́kɔ yiduli, yi shi lə shiiim, jɔbi wə bɔ nǐ nəŋki i bwili gi yibɔ yi ka nəŋki i təiŋyi. 7 Ayakadəiŋ, bɔ lasi bəni bəbɔ bə mbaŋ bəŋgwuki bədɔkɔ, a bɔ dzə̂ gâmti bɔ. Bɔ ka dzə bwili bwə́kɔ yiwɔ yi jikə i bəŋgwuki bəbɔ wə, bɔ ka nəŋki i mini i bɔkɔ.

8 Jəbi wə Samən Bita yɛiŋ gia yiwɔ yaka, ka tsə tum binyu i Jisɔs nshiŋ dzaka
a, “Mih tsaki wɔ Bah, dzâ nyâ mfia fa i mih kpɛiŋ, kɔm mih kɔ mi wichu.”
9 Wi nĭ dzaka yakadəiŋ, kɔm wi bəh bəni bu bə mbaŋ nĭ yɛiŋ bwókɔ yə bɔ nĭ
kwa, dzaka wɔm bɔ.
10 Ayaka ki wɔm tə Jɛm bəh Jɔn bwa bə Sɛbide bɔ nĭ kɔ i mbaŋ wi Samən wə.
Jisɔs dzaka i Samən a, “Ma lwâki. I yisi i liə i tsə, wɔ ni kwâki num lɔ bəni.”
11 Si bɔ wɔkɔ yakadəiŋ, ka bwili bəŋgwuki bəbɔ i kpa, bee biɛiŋ bichi ka
biəliki wi.

Jisɔs chuku mi wi jwɛiŋ yi kumyini
(Matiɔ 8:1-4; Mak 1:40-45)

12 A dzə num i jɔbi widɔkɔ wə, Jisɔs num i kwili widɔkɔ wə, mi widɔkɔ num
fɛiŋ num jwɛiŋ yi kumyini dzi kaasi wi. Asi mi wiwɔ yɛiŋ Jisɔs, ka dzə gbɔ i wi
nshiŋ, tsa wi, “Bah, wɔ kabə kɔŋki wɔ fâ mih baiŋ.”
13 Jisɔs nani tsɛiŋ yi ka kɔm wi, dzaka a, “Mih kɔŋki lə, bônih ma wɔ bâiŋki.”
Akisəkə, jwɛiŋ yi kumyini yiwɔ kaa.
14 Jisɔs ka kiŋ i wi a, “Tôkni ma fûku i mi widɔkɔ. Ayakalə, tsâ chûsi gwu ya
i tii mfə gia, ma wɔ ka nyâ kinya kə Muses nĭ dzaka a mi kaŋaki i nyâ i chusi i
bəni a, ŋgaiŋ bɔnih i jwɛiŋ yələ wə ka baiŋ.”
15 Jisɔs nĭ kiŋ i mi wiwɔ yaka, gia yiwɔ kɔm Jisɔs ka chu waŋ tsə lɔ, mbaŋ wi
bəni bəduli ka juŋniki dzəki i wɔkɔki nlani wi, bə a wi chukuki jwɛiŋ yibɔ.
16 Ayakalə, Jisɔs si dza bee bɔ wi tsə i chwa i tsaki.

Jisɔs chuku mi num wi kpi wa wimu
(Matiɔ 9:1-8; Mak 2:1-12)

17 A num chɔkɔ bidɔkɔ Jisɔs lani bəni, ŋga bi Nyɔ num i gwu yi wə i chuku
jwɛ́iŋ yɛiŋ. Bəfalasi bəh bəni bə bɔ nĭ laniki bənchi bə Nyɔ num fɛiŋ, num bɔ
nĭ buku i bidi bichi wə i Galili bəh i bimbu bi Judea wə bəh bi Jɛlusalɛm.
18 Yi dzə num a bəni bədɔkɔ nĭ kɔ bɔ buŋ mi i kimbuŋ wə ka dzəki, num wi
kpi wa wimu. Bɔ nĭ nəŋki a bɔ dzə liə bəh wi i dzu i nɔsi i Jisɔs nshiŋ.
19 Ayakalə, bɔ nəki kaŋa kə dzəh, kɔm bəni ni faaŋniki lə nalə. Bɔ ka yaka
num i fwu wi juŋ bɛiŋ, tɔ kiyəə, shisi shi mi wiwɔ i bəni kintəəŋ i Jisɔs nshiŋ i
wɔkɔ gia yə wi ki dzakaki.
20 Si Jisɔs nĭ yɛiŋ a bəni bəwɔ jiə shóm yibɔ i wi wə, wi ka dzaka i wi a, “Nsɛiŋ
wuŋ, mih dalinya lɔ chu bia.”
21 Bəni bà bɔ nĭ laniki nnyaki bənchi bə Nyɔ, bəh Bəfalasi bà, ka yisi i wamki
dzakaki a, “Wələ fa kɔ fində wi dzɔ di bi Nyɔ a? Akɔ ndə wə wi kɔ i dalinya chu,
kɔbi a Nyɔ shəŋ a?”
22 Jisɔs kĺə gia yə bɔ chumyiki dzakaki, wi bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ biələ biŋkwaka
kaŋaki i shóm yimbɛiŋ wə lə kɔm nə a?
23 Yə yi bɔniki i dzaka kɔ yi naiŋ, i dzaka a mih dalinya lɔ chu bi mi wələ, ma
i dzaka a wi dzâ bɛiŋ wi nyâni a?
24 Ayakalə, mih ki chusiki lə i mbɛiŋ i liə a mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi kaŋaki
lə ŋga i fa kuku, i dalinya chu.” Ayaka wi ka dzaka i mi wə wi nĭ kɔ wi kpi wa
wimu a, “Mih dzakaki i wɔ, dzâ bɛiŋ, dzô kimbuŋ ka wɔ tsôki i wɔ dzu.”
25 Akisəkə, wi dza bɛiŋ num i bəni nshiŋ, ka dzɔ naka kə wi nĭ nɔki i yɛiŋ wə
ka tsəki i wi dzu, tumyi bikum bi Nyɔ.
26 Bəni yɛiŋ yaka, dzaka wɔm bɔ, bɔ num bəh ŋkaŋyi, ka chɔŋyiki Nyɔ ka
dzakaki a, “Buku si yɛiŋ gia yi kaŋyini daiŋ.”

Jisɔs bɔɔŋ Lɛwi
(Matiɔ 9:9-13; Mak 2:13-17)

27 Jisɔs dza buku fɛiŋ ka nyə. Si wi shiki tsəki, wi yɛiŋ mi widɔkɔ a num mi
wi kwani kiŋwakti, bə bɔɔŋ wi a Lɛwi, wi num i di bi, bi nɔm wə. Jisɔs dzaka i
wi a, “Bîəli mih.”
28 Ayaka Lɛwi dza bɛiŋ, bee biɛiŋ bi bichi ka biəliki Jisɔs.
29 Lɛwi ka bi fə dzini bimbum i wi dzu i laŋki Jisɔs. Mbaŋ wi bəni bə kwani
kiŋwakti ni kwu fɛiŋ, bəh chiŋni bəni bədɔkɔ, num i kibaŋ kidzini wə ka dziki
bəh wi.
30 Bəfalasi bəh mbaŋ wi bəni bà bɔ nǐ laniki bənchi bə Nyɔ, ka yisi i shwiŋyiki
kɔm bwa bə mbaŋ wi Jisɔs, dzakayi a, “Akɔ kɔm nə mbɛiŋ dziki, mbɛiŋ mu bəh
bəni bà bɔ kwaki kiŋwakti bəh bəni bəchu bədɔkɔ a?”
31 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Bəni bà bɔ kɔ bəh gwu yiləkəli si nəŋ kə mi wi tsa. Asi
nəŋ num bà bɔ gwɛiŋki.
32 Mih ka dzə dəkə i bɔɔŋ bəni bà bɔ kɔ chəŋ. Mih dzə i bɔɔŋ num bəni bà bɔ
kɔ bəchu ka bɔ kwuni i shóm yibɔ wə.”

Bɔ bikə i Jisɔs kɔm mbam wi dzaka (Matiə 9:14-17; Mak 2:18-22)

33 Bɔ bikə i Jisɔs a, “Bwa bə mbaŋ bə Jɔn Njulibɔkɔ si kɔmsi bam lə dzaka tsa,
a num ayaka si bwa bə mbaŋ bə Falasi nǐ fəki, ayakalə mba baaŋ a dziki a
dzini mu.”
34 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Bə kɔlə i laka bəni i dzini bi miŋkpaŋa wimfiaŋ wə, bɔ
dzə, ma mi wiwɔ nǐ fiəni fə a bɔ bamki dzaka, ti bini kɛiŋ fɛiŋ bəh bɔ a?
35 Ayakalə, kaŋ dzəki lə yə bə bi dzɔ bwili nyum miŋkpaŋa wiwɔ i bɔ, ma bɔ
bi ka yisi i bamki dzaka i jɔbi wiwɔ wə.”
36 Wi chukuli bəh ndi widɔkɔ i bɔ a, “Mi kɔkə wə wi kɔ i taŋa mbuŋ wimfiaŋ i
kwɔyi i wikpu wə. Wi ka fə yakadəiŋ, yi ni numki a wi taŋa bəkəli kinchumni
kimfiaŋ kə. Ki kɔbi i ni kpɛiŋ bəh kikpu kə liŋ.
37 Mi məŋ i dzɔ mbih mimfiaŋ, i jiə i kiŋgəə kikpu mə,* wi ka fə yakadəiŋ,
mbih mimfiaŋ miwɔ ni biəŋə, mɔ ni wɔɔ kiŋgəə kikpu kiwɔ, ma mbih miwɔ ni
laka kiləlɔ.
38 Yi ndzɔŋni kɔ a, bə kaŋaki i jiə mbih mimfiaŋ num i kiŋgəə kimfiaŋ wə.
39 Mbɛiŋ kiəki tə a, mi məŋ i muki mbih mi biəni, a wi chu kɔŋki mimfiaŋ,
ma wi ni kɔŋki a mi biəni mə.”

6

Jisɔs fuku baiŋsi kɔm chɔkɔ bimbam (Matiə 12:1-8; Mak 2:23-28)

1 A nǐ kɔ i chɔkɔ bimbam bidɔkɔ, Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nǐ nyaniki tsəki
i khə wi gəŋ widɔkɔ wə. Bwa bu bə mbaŋ dza yisi i təiŋyiki kifwu ki gəŋ fiksi i
bɔ kaŋ dzi.
2 Bəfalasi bədɔkɔ yɛiŋ yaka, bikə a, “Akɔ kɔm nə mbɛiŋ fəki gia yə bənchi
kɔŋki kə a mi fəki i chɔkɔ bimbam wə a?”
3 Jisɔs bəŋ bikə tə i bɔ a, “Mbɛiŋ ka num fa dəkə i Kiŋwakti ki Nyɔ wə si dzəŋ
nǐ wɔɔki Ŋkuŋ Dɛbit bəh mbaŋ wi, wi fə a?
4 Wi nǐ liə i juŋ yi Nyɔ wə dzɔ blɛd wə bə nǐ baa jiə a akɔ wi Nyɔ, dzi ka nya
tə mbaŋ wi, a nǐ kɔ nchi i mi i dzî blɛd wiwɔ a kɔbi a bətii mfə gia.”
5 Jisɔs ka dzaka kaasi i bɔ a, “Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi, akɔ tikwili wi chɔkɔ
bimbam.”

Jisɔs chuku mi i chɔkɔ bimbam wə

* **5:37** Kiŋgəə ki mbih kələ kɔ bə kɛiŋsi bəh dzu yi nyam.

6 Aka bi chu num chəkɔ bimbam bidəkɔ, Jisɔs tsə liə i juŋ yi tsani wə i lani
bəni. Mi widəkɔ num fɛiŋ num kimbu ki ki tsɛiŋ yiləkəli kpi.
7 Bəni bà bɔ nĭ laniki bənchi bə Nyɔ bəh Bəfalasi yisi i nəŋki gia yə bɔ ki jiəki
i Jisɔs fuŋ. Bɔ ka bwaŋ dzákəh i wi wə i yɛiŋ a wi ni chuku lə mi wiwɔ i chəkɔ
bimbam wə a.
8 Jisɔs kiə gia yə bɔ nĭ finiki bəh yi, wi dzaka i mi wə tsɛiŋ yi nĭ kɔ yi kpi a,
“Dzâ bêiŋ, dzâ nûm fa.” Wi ka dzə numbɛiŋ.
9 Jisɔs bikə i bɔ a, “Mih bikəki num i mbɛiŋ a, gia yə bənchi bumki a mi kɔlə
i fâ i chəkɔ bimbam wə kɔ yi naiŋ? I fâ ndzɔŋni, ma i fâ chu a? I gâmti mi, ma
i wɔ̂ɔ a?”
10 Wi tsɛiŋ tali bɔ bəchi i shi chɛiŋ, ka dzaka i mi wiwɔ a, “Nâni tsɛiŋ ya.” Wi
nani, yi kaa ka bɔnih.
11 Ayakalə, yi ka nya lɔ ŋgəkə i shóm yi bəni bəwɔ wə, bɔ ka yisi i sisiki kɛiŋsi
si bɔ ki fəki bəh Jisɔs.

Jisɔs sabibwili bwa bu bə ntum jwəfi ntsɔ bəfa (Matiɔ 10:1-4; Mak 3:13-19)

12 A nĭ kɔ a kaŋ yiwɔ wə, Jisɔs nyə yaka i ŋkwuŋ wə i tsə tsa, wi nĭ baaŋ fɛiŋ
a tsaki Nyɔ chəkɔ wɔɔ.
13 Si chəkɔ wɔɔ, wi bɔɔŋ bəmbiəli bu, bɔ dzə. Wi sabi bədəkɔ jwəfi ntsɔ bəfa
bɔɔŋ bɔ a bwa bu bə ntum.
14 Kiyɛli ki bəni bəwɔ nĭ kɔ: Samən wə wi nĭ nya yɛli wi widəkɔ a Bita, bəh
Andulu wə wainɲih Samən. Bədəkɔ num Jɛm, Jən, Filib, Batələmu,
15 Matiɔ, Təmɔs bəh Jɛm wə wainŋ Alfiyus, Samən wə wi nĭ kɔ mi i mbaŋ wi
Bədzɛlət,*
16 Judas wə wainŋ Jɛm bəh Judas Iskaliət wə wi nĭ tsə taŋni Jisɔs.

Jisɔs lani ka chu chuku bəni (Matiɔ 4:23-25)

17 Si wi sabi bɔ yakadəiŋ, bəh bɔ bəchi ka nyə shi dzə. Si bɔ shi dzə wi num
i baa wi di wə, bəh bwa bu bə mbaŋ bà bəh bɔ nĭ kɔ bɔ si num fɛiŋ bəh mbaŋ
wi bəni wimbum bà bɔ ni kwu fɛiŋ bəduli, num bɔ buku dzə i Judea bəh i
Jɛlusalɛm wə. Bəni bədəkɔ nĭ nyəki dzəki i bidi biə bi kɔ kɔmsiki i kinchwɔ
kimbum wə ka Taya bəh Sidən.
18 Bɔ nĭ dzə i wɔkɔ nlani wi Jisɔs, a wi bɔŋ chûku tə jwéiŋ yibɔ. Bəni bà
biŋ'waka bichu nĭ nyaki ŋgəkə i bɔ, nĭ dzəki tə wi bwili biŋ'waka biwɔ i bɔ wə.
19 Ayaka bəni bəchi ka jwɔki i kɔm i wi wə, kɔm ŋga biə bi nĭ bukuki i wi wə,
nĭ chukuki lə bəni bəchi bà bɔ nĭ kɔmyiki wi.

Kimbɔiŋsi bəh nshɛiŋ (Matiɔ 5:1-12)

20 Jisɔs dza tsɛiŋ tali bəni bu bə mbaŋ dzaka i bɔ a,
“Kimbɔiŋsi kimbum kɔ kimbɛiŋ bə kifuu,
kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ kɔ bimbɛiŋ.
21 Kimbɔiŋsi kimbum kɔ kimbɛiŋ bà mbɛiŋ kpiki dzɔŋ i liə,
kɔm Nyɔ bi fə lə ma mbɛiŋ bi fwuli.
Kimbɔiŋsi kimbum kɔ kimbɛiŋ bà mbɛiŋ dəki i liə,
kɔm mbɛiŋ bi suŋɔyiki lə.
22 Kimbɔiŋsi kimbum kɔ kimbɛiŋ , i jəbi wə mbɛiŋ biəli mi wə yɛli wi kɔ
Wainɲmi, ayaka bəni bainŋ mbɛiŋ, kɔŋŋ bwili mbɛiŋ i mbaŋ wibɔ wə, təyi
mbɛiŋ chu nya kiyɛli kichu i mbɛiŋ.

---

* **6:15** Dzɛlət nĭ kɔ Bəju bà bɔ nĭ təbiki tumi kibɔ, i bwili tumi kiwɔ i ŋgəkə wə i kaŋ yi bəni bə Lum wə.

23 Jɔbi wə yi bi numki yakadəiŋ, mbɛiŋ bi numki bəh kinsaŋli i chɔkɔ biə
yi bi numki i mbɛiŋ, ma mbɛiŋ bi ka laŋki, biŋ, wɔkɔ ndzɔŋni, kɔm mmakti
wimbɛiŋ widuli kɔ i tumi ki bɛiŋ wə. Mbɛiŋ kîəki a, akɔ asi bətii tii bəbɔ nǐ
chəbsiki bəni bə ntum bə Nyɔ i kikpu wə.
24 Ayakalə, Ŋgəkə wimbum kɔ i mbɛiŋ, bəni bəmbum,
kɔm ndzɔŋni bibɔ bi kaaki num a fa kuku.
25 Ŋgəkə wimbum kɔ i mbɛiŋ, bà kitɔɔ kibɔ kɔ kifwuli i liə,
kɔm bɔ bi kpiki lə dzɔŋ.
Ŋgəkə wimbum kɔ i mbɛiŋ, bà mbɛiŋ suŋuki i liə,
kɔm mbɛiŋ bi dəki lə chuŋsi kifwu kimbɛiŋ.
26 Ŋgəkə wimbum kɔ i mbɛiŋ, i jɔbi wə bəni bəchi kɔksiki mbɛiŋ. Mbɛiŋ kîə
a, yi kɔ asi bətii tii bəbɔ nǐ kɔksiki bəni bəntəkə bà bɔ nǐ nyiki ntəkə a bɔ kɔ bəni
bə ntum bə Nyɔ.

Kɔŋ bəmbaiŋni ba
(Matiə 5:38-48)

27 Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ bələ mbɛiŋ wɔkɔliki gia yə mih dzakaki a,
mbɛiŋ kôŋki bəni bà bɔ baiŋŋki mbɛiŋ, mbɛiŋ fâki num gia yindzɔŋni i bà bɔ
baiŋŋki mbɛiŋ.
28 Mbɛiŋ tsâ a Nyɔ faaŋ kimbɔiŋsi i bəni bà bɔ tsaki a lɔiŋ kwaki mbɛiŋ,
mbɛiŋ chu tsâ i bà bɔ chəbsiki mbɛiŋ.
29 Mi ka twɛiŋ wɔ i kimbaŋ wə, wɔ fîəni kidɔkɔ kə, wi twɛiŋ kaasi. Ayaka mi
ka ba dzɔ mbuŋ wa wi nimbɛiŋ, wɔ bêe wi dzɔ kaasi wi numə.
30 Nyâ na ndə wə wi nywa fiɛŋ i wɔ, ayaka mi ka dzɔ biɛiŋ bia, kiə wɔ ki fiəni
bikə kə.
31 Mbɛiŋ fâki gia i bəni, asi mbɛiŋ kɔŋki a bɔ fâki tə i mbɛiŋ.
32 Mbɛiŋ ka kɔŋki a bəni bà bɔ kɔŋki mbɛiŋ, gia yə bə bi kɔksi mbɛiŋ yɛiŋ kɔ
yi naiŋ? Na bəni bəchu si bɔŋ fə kə ayaka tə a? Bɔ kɔŋki tə a bà bɔ kɔŋki bɔ.
33 Mbɛiŋ ka fəki ndzɔŋni a bəni bà bɔ fəki tə i mbɛiŋ, gia yə bə bi kɔksi mbɛiŋ
yɛiŋ kɔ yi naiŋ? Na bəni bəchu si bɔŋ fə kə a yakadəiŋ a?
34 Mbɛiŋ ka fwasiki biɛiŋ i bəni bà mbɛiŋ yɛiŋki a bɔ kɔlə i chukuli bi, gia yə
bə bi kɔksi mbɛiŋ yɛiŋ kɔ yi naiŋ? Bəni bəchu tə si fwasi lə biɛiŋ i nsɛiŋ yibɔ
kɔm bɔ kiəki a bɔ bi chukuki lə bichi.
35 Yi kɔ chəŋ a mbɛiŋ kôŋki bəni bà bɔ baiŋki mbɛiŋ, mbɛiŋ fâki num gia
yindzɔŋni i bɔ, mbɛiŋ ma fwâsiki biɛiŋ i bəni bəh kiŋkwaka i bi fiəni kwati.
Ayakadəiŋ, mbɛiŋ bi ka kwati mmakti wimbɛiŋ wimbum, ma mbɛiŋ ka bi
num bwa bə Nyɔ wə wi kɔ Fwu wi Biɛiŋ Bichi wə. Kɔm yi kɔ tə ayaka si wi fəki
gia yindzɔŋni i bəni bà bɔ bukuki bəh dzákəh, bəh bà bɔ kɔ bəh shóm yichu.
36 Mbɛiŋ kwâsiki nshɛiŋ i bəni wə, asi Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɔɔli bɛiŋ
kwasiki tə i bəni.

Kiə mi ki sâka kə widɔkɔ
(Matiə 7:1-5)

37 Kiə mbɛiŋ ki sâka kə bimfə bi bəni bədɔkɔ, ka Nyɔ bi ma saka tə bimbɛiŋ.
Kiə mbɛiŋ bi ma bwâŋki gvu i bəni bədɔkɔ chɛiŋ a bɔ lîə i ŋgəkə wə, ka Nyɔ tə
bi ma bwaŋ gvu i mbɛiŋ chəŋ. Mbɛiŋ dâlinyaki chu bi bəni bədɔkɔ, ka Nyɔ tə
bi dalinya bimbɛiŋ.
38 Mbɛiŋ nyâ kinya i bəni, Nyɔ bi nya tə i mbɛiŋ. Ka Nyɔ bi bá nya wi fəkə
ndzɔŋ nalə wi chəŋ, wi nəŋni ka bi shukuki i kuku.
Fiɛŋ fiə mi wiwɔ fəkə biɛiŋ bi yɛiŋ kɔ fi Nyɔ bi fiəni fəkəki yɛiŋ i nya i mi wiwɔ."
39 Jisɔs chu ti bɔ bəh ndi widɔkɔ a, "Kimfəkə kidɔkɔ kɔ i chusi dəiŋ dzə i kidɔkɔ
a? Wi ka mɔm bɔ bəchi ma ni gbɔyi i fəŋ mə a?

40 Mbɛiŋ kĺəki a waiŋ wi kiŋwakti kɔkə tsə mi wi wi lanini. Ayakalə, jɔbi wə
wi ka lani kiə kaasi, ma wi numki aka mi wə wi lani wi.
41 Akɔ kɔm nə wɔ tsɛiŋki shəkə yi kpɛiŋ i dzəkəh wi waiŋnah wə, ayakalə wɔ
yɛiŋ kə kimfuŋ ki kpɛiŋ kə ki kɔ i ŋ'wa dzəkəh wə a?
42 Wɔ kɔ i dzaka dəiŋ i waiŋnah a, 'Waiŋnih nûm ma mih bwili shəkə yi kpɛiŋ
i dzəkəh wa mə,' ayakalə kimfuŋ ki kpɛiŋ num i ŋ'wa dzəkəh wə a? Wɔ kɔ mi
wə wi chusiki gwu! Yisi bwili kimfuŋ ki kpɛiŋ kə ki kɔ i dzəkəh wa wə, na ka
wɔ ni yɛiŋ ndzɔŋ shəkə yi kpɛiŋ yə yi kɔ i dzəkəh wi waiŋnah wə i bwili."

Bə si kiə kpɛiŋ i mintam wə
(Matiɔ 7:16-20)

43 Jisɔs chu dzaka a, "Yi kɔ a, kpɛiŋ wi ndzɔŋni kɔkə i wum mintam michu.
Ayaka kpɛiŋ wichu kɔbi tə i wum mintam mi ndzɔŋni.
44 Bə si kiə kpɛiŋ a num i mintam mə mɔ wumki yɛiŋ wə. Mi kɔkə i kəh fimbi
i bifaka wə, ayaka mi kɔbi tə i kəh migaali i kpɛiŋ wi chwa wə.
45 Mi wə wi kaŋaki kiba ki biɛiŋ bindzɔŋni i shɔm yi mə, ayaka wi si bwili
num a biɛiŋ bindzɔŋni yɛiŋ. Mi wə wi kaŋaki kiba ki biɛiŋ bichu i shɔm yi mə,
ayaka wi si bwili num a biɛiŋ bichu yɛiŋ. Yi kɔ yakadəiŋ kɔm gia yə yi kɔ yi
jikə i shɔm yi mə, kɔ yə yi si buku i dzaka ki wə."

Chaka kindzɔŋni bəh kichu
(Matiɔ 7:24-27)

46 Jisɔs ka bikə a, "Akɔ kɔm nə wə mbɛiŋ bɔɔŋki mih a, 'Bah, Bah', mbɛiŋ fə
kə gia yə mih dzakaki i mbɛiŋ a?
47 Mi wə wi dzəki i mih wi wɔkɔ nlani wuŋ, wi ka tsə fəki asi wi wɔkɔ, mih
ni chusi lə i mbɛiŋ fiɛŋ fiə wi kɔ fi.
48 Wi kɔ aka mi wə wi nĭ nəŋki i maa juŋ, wi yisi chum shi, tsə kɔm i biaŋa
wə, ka chɔkɔ chaka ki juŋ yɛiŋ wə, ka maa. Jɔbi wə bɔkɔ nĭ jikə buku dzə chɔkɔ
juŋ yiwɔ, yi nəki gbɔ kə, kɔm wi nĭ kɔ wi maa yi bindzɔŋ.
49 Ayakalə, mi wə wi dzə, i wɔkɔ nlani wuŋ wələ tsə nəki fə kə asi yi kɔ, yaka
wi kɔ aka mi wə wi nĭ nəŋki i maa juŋ ka tsə takyi a di maa a kuku chaka kɔbi,
bɔkɔ buku dzə chɔkɔ chini juŋ yiwɔ, yi shi gbɔ akisəkə lə gbuuu, ka shakyi
yichi."

7

Tikwili wi bəni bə jum jiə shɔm i Jisɔs
(Matiɔ 8:5-13)

1 Jisɔs nĭ kaasi nlani wələ wichi i bəni bəchi bà fɛiŋ, wi ka nyə tsə i kwili wi
Kafanaum wə.
2 Tikwili wi mbaŋ wi bəni bə jum widɔkɔ wi Lum num fɛiŋ wi kaŋa mfa wi
widɔkɔ, wi kɔŋ wi nalə. Mfa wiwɔ gwɛiŋ wi num a dzaka ki kpi wə.
3 Jɔbi wə tikwili wiwɔ nĭ wɔkɔ kɔm Jisɔs, wi ka faaŋ kifwu kə bɔ nĭ sakaki
tumi ki Bəju, a bɔ tsə̂ tsə̂ Jisɔs a wi dzə̂ chûku mfa wi ŋgaiŋ.
4 Bɔ ka tsə yɛiŋ Jisɔs, kwuŋ kaŋ i wi dzaka a, "Buku tsaki wɔ a tsə̂ gâmti mi
wibuku wələ, kɔm wi lansiki nəŋki lə ŋgamti i wɔ.
5 Akɔ mi wi kɔŋ tumi kibukumbɛiŋ nalə, a num wi wə wi nĭ maa juŋ yibuku
yi tsani."
6 Jisɔs ka nyə bəh bɔ ka tsəki, si bɔ ni shiki kɔmsiki tsəki i juŋ yi tikwili wi
bəni bə jum wiwɔ, tikwili wiwɔ ka faaŋ nsɛ́iŋ yi yidɔkɔ a bɔ tsə̂ chĭi Jisɔs, bɔ tsə
bəh bɔ baŋsi, bɔ fuku i wi a, "Bah, tikwili wi bəni bə jum dzaka a wɔ ma nyə̂
ŋgəkə i gwu ya wə. Kɔm ŋgaiŋ baiŋki kə ka wɔ liə i ŋgaiŋ dzu.

7 Akɔ gia yə ŋgaiŋ yɛiŋ a ŋgaiŋ kpɛiŋniki kə ka ŋgaiŋ dzə buku i wɔ wə. Ayakalə, a wɔ dzâka a dzakani ma mfa wi ŋgaiŋ bənih.
8 A ŋgaiŋ tə kɔ mi i mi widəkɔ chɛiŋ wə wi kaŋaki ŋga, ŋgaiŋ tə num mi bəh bəni bə jum i ŋgaiŋ chɛiŋ, a ŋgaiŋ si dzaka i widəkɔ a, ‘Tsô,’ wi tsə a tsəni, i widəkɔ a, ‘Dzô,’ wi dzə a dzəni, ŋgaiŋ dzaka i mfa wi ŋgaiŋ tə a, ‘Fô lə,’ wi fə a fəni.”
9 Jɔbi wə Jisɔs nǐ wɔkɔ gia yiwɔ yakadəiŋ, dzaka wɔm wi, wi fiəni gwu ka dzaka i mbaŋ wi bəni bə bɔ nǐ biəliki wi a, “Mih fukuki gia yi ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mih kɛiŋki ki yɛiŋ kə mi widəkɔ i Islae, wə wi jiə ŋkaiŋni wi shɔm ka mi wələ.”
10 Asi bəni bə tikwili wi bəni bə jum nǐ faaŋ nǐ fiəni tsə dzu, ka yɛiŋ num mfa wiwɔ si bənih lɔ.

Jisɔs dzasi waiŋ sumi wi nyukuni i kpi wə

11 Asi yəmaka nǐ tsə, Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nyə ka tsəki i kwili widəkɔ wə bə bɔɔŋ a Nayin, mbaŋ wi bəni kwu i wi chɛiŋ.
12 Asi bɔ nǐ bukuki tsəki i dzaka ki mbaiŋ kə ki liəki tsəki i kwili wiwɔ wə, bɔ dzaka a bɔ tsɛiŋ ka yɛiŋ bə giŋ buku dzə bəh waiŋ num wi kpi, a num a wi i nih wi kaŋ. Nih wi nǐ kɔ kpə ŋkwu. Mbaŋ wi bəni i kwili wiwɔ wə fɛiŋ num bɔ kwu i nih waiŋ wiwɔ chɛiŋ biəli wi.
13 Jɔbi wə Bah nǐ yɛiŋ kpaŋa wiwɔ, nshɛiŋ kwa wi, wi dzaka i wi a, “Ki dô kə.”
14 Si wi dzaka yakadəiŋ, ka tsə kɔm kimbuŋ kə bə nǐ giŋ wini wiwɔ yɛiŋ. Bəni bə bɔ nǐ giŋ wi ka num. Wi dzaka a, “Waiŋ sumi, mih dzakaki i wɔ, dzâ bɛiŋ!”
15 Wi ka dza num bəh chwɔŋ, yisi i dzakaki, Jisɔs kaŋa wi i tsɛiŋ wə ka nya i nih wi.
16 Si bəni bəchi yɛiŋ yakadəiŋ, dzaka wɔm bɔ. Bɔ yisi i chɔŋyiki Nyɔ dzakayi a, “Mi wi ntum wi Nyɔ wimbum dzə buku i buku kintəəŋ. Nyɔ dzə i gamti bəni bu.”
17 Ntum wələ kɔm Jisɔs waŋ tsə Judea wichi bəh i bitumi biə bi kɔ kɔmsi fɛiŋ wə.

Jɔn Njulibəkɔ faaŋ bwa bu bə mbaŋ i Jisɔs (Matiə 11:2-19)

18 Jɔbi wə bwa bə mbaŋ bə Jɔn nǐ wɔkɔ tə gia yiwɔ yichi, tsə fuku i wi. Wi bɔɔŋ bədɔkɔ bəfa,
19 Faaŋ i Bah a bɔ tsô bîkə i wi a, “Akɔ a wi wə wi nǐ kaŋaki i bi dzə ma buku wôkɔliki num widəkɔ a?”
20 Jɔbi wə bɔ nǐ tsə yɛiŋ Jisɔs dzaka i wi a, “Jɔn Njulibəkɔ faaŋ buku i bikə i wɔ a, akɔ a wɔ wə wɔ ni kaŋaki i bi dzə a? Ma buku wôkɔliki num widəkɔ a?”
21 Bɔ nǐ bikəki yakadəiŋ, a num a jɔbi wə Jisɔs si chuku bəni bə jwɛ́iŋ bəduli, wi bwili biŋ'waka bichu i gwu yi bəni wə, wɛli dzákəh yi bimfəkə bəduli.
22 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mbɛiŋ fiəni tsô fûku i Jɔn gia yə mbɛiŋ yɛiŋ bəh yə mbɛiŋ wɔkɔ. Bimfəkə yɛiŋ di, bəni bə bɔ gbɔki nyaniki nyani chəŋ, bəni bə bɔ gwɛiŋki bəh jwɛiŋ yi kumyini bɔ bənih. Bichini wɔkɔ gia, bəni bə bɔ kpiyi fiəni dza bəwɔm, bə chu fuku tə ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ i bəni bə kifuu.
23 Kimbɔiŋsi kimbum kɔ i mi wə wi ka məŋni dəkə mih.”
24 Jɔbi wə bəni bə Jɔn nǐ faaŋ nǐ fiəni nyə, Jisɔs ka yisi i dzakaki i mbaŋ wi bəni kɔm Jɔn, bikə a, “Mbɛiŋ nǐ buku tsə chwa i tsə yɛiŋ num nə a? Gaŋ biə fiəkə tsəki bi nəŋni a?

25 Mbɛiŋ ni buku tsə i yɛiŋ nə? Mi wə wi si tum bəmbuŋ bə bənini i gwu
wə a? Mbɛiŋ wôkəli, bəni bà bɔ si kaŋa gwu bəh bəmbuŋ bə ləkəli chu wəkɔ
ndzəŋni, bəmaka si nə num i bəntəŋ wə.
26 Mbɛiŋ bá buku tsə i yɛiŋ nə a? Mi wi ntum wi Nyɔ ma? Aaŋ, mih fukuki i
mbɛiŋ a, akɔ mi wi tsə mi wi ntum wi Nyɔ.
27 Akɔ wi wə bə nǐ nyaka kɔm wi, Nyɔ nǐ dzaka a,
‘Wôkəli, mih ni chiŋsi lə mi wuŋ wi ntum, ma wi tsə i wɔ nshiŋ,
wi tsə kɛiŋsi dzəh ya ka wɔ bi dzəki.’
28 Mih fukuki i mbɛiŋ a, i kintəəŋ ki bəni bà a bwɔ miŋkpaŋa, mi widəkɔ kɔkə
yɛiŋ wə wi kɔ mi wimbum wə wi tsəki Jɔn Njulibɔkɔ. Ayakalə, mi wə wi kɔ na
wi nchiŋ i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Nyɔ wə, wi kɔ wi kɔkni tsə Jɔn.”
29 Bəni bəchi na bəh bəni bà bɔ nǐ kwaki kiŋwakti nǐ wɔkɔ si Jisɔs dzaka a Jɔn
nǐ kɔ mi wi ntum wi Nyɔ, bɔ kɔksi ŋkuŋ bi Nyɔ a bi kɔ bi chəŋ, kɔm bɔ tə nǐ bum
Jɔn juli bɔ i bɔkɔ.
30 Ayakalə, Bəfalasi bəh bəni bà bɔ nǐ tɔksiki kiəki bənchi bə Nyɔ nəiŋma fibɔ
ntum wi ndzəŋni wi Nyɔ wiwɔ, ka nəiŋma a Jɔn ma juli bɔ i bɔkɔ.
31 Jisɔs ka dza dzaka i bɔ a, “Mih ki fəkəniki ŋgɔkɔ wi bəni wi liə wələ bəh
finə a? Bɔ kɔ ka finə a?
32 Mih ki fukuki lə si bɔ kɔ, bɔ kɔ aka bwa, bɔ numyi i di bi shi wə, ka bɔɔŋki
bədɔkɔ bikə i bɔ a, ‘Buku tɔŋki sɔŋ mbɛiŋ biŋ kə kɔm nə? Nya ja yi kpi mbɛiŋ
bum kə kɔm nə?’
33 Jɔn Njulibɔkɔ nǐ dzə, wi dzi kə biɛiŋ bidzini mu kə mbih, mbɛiŋ ka dzakaki
a wi kaŋaki lə chinda wi ŋkpɛli i gwu yi mə.
34 Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi dzə, wi dzi, chu mu, mbɛiŋ dzaka a bə yêiŋ si wi
məyiki nnyaki dzɛiŋ, məyiki mbih, wi chu num nsɛiŋ bəh bəni bà bɔ kwaki
kiŋwakti bəh bəni bəchu bədɔkɔ.
35 Ayakalə, bəni bà bɔ bumki mfi bi Nyɔ, kɔ bà bɔ yɛiŋ a, bi kɔ chəŋ.”

Jisɔs dalinya chu bi kpaŋa wi təkəlini

36 Mi wi Falasi widəkɔ nǐ dza laka Jisɔs a wi dzə dzi i ŋgaiŋ dzu. Jisɔs bum
ka tsə num ka dziki bəh wi. *
37 Kpaŋa wi təkəlini widəkɔ num fɛiŋ i kwili wiwɔ wə. Wi ka wəkɔ a Jisɔs
dziki i mi wi Falasi dzu, wi ka dzɔ finsəkɔ † fi fiaŋsi fidəkɔ fi fitsɛŋə yindzəŋni,
tsə bəh fi fɛiŋ.
38 Wi tsə liə num i Jisɔs jum, ka yisi i dəki, mindəm shi i gvu yi Jisɔs wə. Wi
ka ŋgwuŋ kuku, ka sɔki gvu yi Jisɔs bəh juŋyifwu, kɔmyi yi ka fiaŋsiki bəh fiaŋsi
biwɔ.
39 Mi wi Falasi wə wi nǐ bɔɔŋ Jisɔs a wi dzô dzî, yɛiŋ yaka, kwaka i shɔm yi
wə a, “Asi kɔ a mi wələ fa numki mi ntum wi Nyɔ, ma wi kiə gia yə kpaŋa wələ
wi kɔmyiki wi lə kɔ bəh yi, a wi kɔ kpaŋa wi təkəlini.”
40 Jisɔs ka dza dzaka i mi wi Falasi wiwɔ a, “Samən, mih kaŋaki lə gia i dzaka
i wɔ.”
Wi chukuli a, “Mi wi lanini, dzâka.”
41 Jisɔs ka yisi a, “Mi widəkɔ nǐ kɔ num wi fwasi bəni bəfa bəh kpɔ, fwasi mi
widəkɔ bəh bədanali gi yite, fwasi widəkɔ bədanali mbaŋshi.
42 Wi nǐ gaka bɔ bəchi i fiəni gɔm, wi ka bee kpɔ wiwɔ i bɔ. I liə wɔ yɛiŋ a i
bəni bəfa bələ kintəəŋ, mi wə wi kɔŋki wi nalə kɔ winaiŋ a?”
43 Samən chukuli a, “Akɔ i numki mi wə wi nǐ fwa widuli.”
Jisɔs bum a, “Wɔ chukuli ndzəŋ.”

---

* **7:36** I num dzi, Bəju si num i nəni kibə wə, num bɔ yəkəli kimbu kimu i naka ki dzini wə. † **7:37** Finsəkɔ fiələ kɔ num bə nǐ kɛiŋsi bəh təh widəkɔ bə bɔɔŋ i já yi ŋkali wə a “alabaster”.

44 Si wi bum yakadəiŋ, fiəni gwu tsɛiŋ kpaŋa wə, ka dzaka i Samən a, “Wə
yɛiŋ kpaŋa wələ? Si mih si dzə i wə dzu, wə si ka kɔŋ i nya na mih bəh mwi, i
wəkɔ gvu yiŋ yɛiŋ. Ayakalə, kpaŋa wələ wəkɔ lə gvu yiŋ num bəh mindəm, sə
bəh juŋyifwu.
45 Wə si ka bəni i mih na i kɔmyi mih. Ayakalə, na jəbi wə mih si dzə fa, kɔ a
kpaŋa wələ si wi kɔmyi gvu yiŋ.
46 Wə si ka fiaŋsi dəkə fwu wuŋ bəh fiaŋsi. Ayakalə, kpaŋa wələ fiaŋsi lə gvu
yiŋ num bəh fiaŋsi bi tsɛŋə yindzɔŋni.
47 Ayakadəiŋ, mih fukuki i wɔ a, kpaŋa wələ chusi kiŋkɔŋ kimbum kɔm bə
chu bi biduli biə mih dalinya. Ayakalə, mi wə bə dalinya chu bi num bi twɛsi
chusiki kiŋkɔŋ kitwɛsi.”
48 Jisəs ka dzaka i kpaŋa wiwɔ a, “Mih si dalinya lə chu bia.”
49 Bəni bə̀ bəh bɔ nǐ dziki ka yisi i shwiŋyiki dzakayi a bɔ bɔ a, “Wələ kɔ ndə
wə wi kɔ na i dalinya chu bi bəni a?”
50 Jisəs ka fiəni dzaka i kpaŋa wiwɔ a, “Nyə̂ mfia bindzɔŋ, kɔm bə shɔm yə
wɔ jiə i mih, yi bwili wɔ.”

8

Bəkaŋa bə̀ bɔ nǐ biəliki Jisəs gamti wi

1 I Jəbi widəkɔ wə twɛsi, Jisəs nyə ka nyaniki i kikwili kimbum wə bəh bidi
wə i fukuki ntum wi ndzəŋni kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ. Bwa bu bə mbaŋ bə̀ jwəfi ntsə
bəfa biəli wi,
2 bəh bəkaŋa bədəkɔ bə̀ wi nǐ chuku jwɛiŋ yibɔ bəh bə̀ wi nǐ bwili biŋ'waka
bichu i bɔ wə. Bəkaŋa bələ nǐ kɔ Meli wə bə nǐ bɔɔŋki a Magdalen, wə wi nǐ
bwili bəchinda bə ŋkpɛli i gwu yi wə nanitaŋ.
3 Jɔana wə nyuwi nǐ kɔ Chusa wi nǐ nɔmki i Hɛlɔd, bəh Susana bəh bəkaŋa
bədəkɔ bəduli. Bɔ nǐ nyaniki yakadəiŋ, bwili biɛiŋ i biba bibɔ wə, i gamti Jisəs
bəh bwa bu bə mbaŋ.

Ndi kɔm bə mi wə wi nǐ la i tsə mu ŋgəkɔ
(Matiə 13:1-9; Mak 4:1-9)

4 Bəni nǐ dza nyəki dzəki i di di wə ka dzəki i Jisəs. Jəbi wə mbaŋ wi bəni nǐ
jikə fɛiŋ, wi ti ndi i bɔ a.
5 “Mi nǐ laa i tsə mu ŋgəkɔ. Asi wi nǐ muki ŋgəkɔ wiwɔ, bədəkɔ gbɔyi i dzəh,
bəni dəŋyi bəh gvu, minyəni mə mɔ fuliki bɛiŋ dzə chumyi dzi.
6 Ŋgəkɔ widəkɔ gbɔyi i di bi kitəh wə, ka buku yaka ka kpiyi kɔm di biwɔ nǐ
kɔ di bi wɔmni.
7 Ŋgəkɔ widəkɔ gbɔyi i bifaka wə, ka buku yaka bə́ kɔ bəh bifaka biwɔ, bi ka
baŋ ŋgəkɔ wiwɔ a wi ma kəki.
8 Widəkɔ gbɔyi num i nshwainŋ yindzɔŋni wə, wi buku yaka ka kɔ, ka wum
mintam gbi mɔ du tsə si bə nǐ mu.” Si Jisəs ti ndi wiwɔ yakadəiŋ ka dzaka a,
“Mi wə wi kaŋaki bintuni i wəkɔ, wi wə̂kɔ.”

Fwu wi gia yə Jisəs nǐ dzakaki i bəndi wə
(Matiə 13:10-17; Mak 4:10-12)

9 Bwa bu bə mbaŋ nǐ dza fiəni bikə i wi a ndi wələ chusiki a nə a?
10 Wi chukuli a, “Akɔ i mbɛiŋ bələ bə̀ Nyɔ fə a mbɛiŋ kiə gia yə yi nyumiki
i ŋkuŋ bi Nyɔ wə. Ayakalə, bəni bədəkɔ wəkəki fibɔ num i bəndi wə, ka yi ni
num asi yi nǐ kɔ lə a,
‘Bɔ bi tsɛiŋki di, bɔ yɛiŋ kə,
bɔ bi wəkəki gia, bɔ wəkɔ kiə kə.’

Jisəs fuku baiŋsi ndi wiwə
(Matiə 13:18-23; Mak 4:13-20)

11 Mbɛiŋ wəkə la fwu wi gia wə ndi wələ chusiki. Ŋgəkə wiwə kə gia yi Nyə.
12 Ŋgəkə wə wi nǐ gbə i dzəh, kə bəni bà bə wəkəki gia yi Nyə Satan dzə dzə bwili gia yiwə i shɔ́m yibə wə, ka bə ma bum i buku i chu wə.
13 Ŋgəkə wə wi nǐ gbə i di bi kitəh wə, kə bəni bà bə wəkəki gia yi Nyə, bə dzə yi bəh kinsaŋli, ayakalə, yi kaŋa kə gaaŋ i shɔ́m yibə wə, kimbum kibə kə a dzu yi dzaka wə. Jəbi wə məmsi dzə, bə gbəyi i mbum wibə wə.
14 Ŋgəkə wə wi nǐ gbə i bifaka wə kə bəni bà bə wəkəki gia yi Nyə, jəbi wə bə tsəki kifum, bəh mbum, bəh ndzəŋni bi biɛiŋ bi mbi wələ dzə jikə baŋ gia yiwə yi laka.
15 Ŋgəkə wə wi nǐ gbə i nshwaiŋ yindzəŋni wə, akə num bəni bà bə nǐ kaŋaki shɔ́m yindzəŋni, bà bə wəkəki gia yi Nyə, jiə yi i shɔ́m yibə wə, ka kaŋa shəm, ka fəki asi yi nəŋki tsə a ninshiŋ ninshiŋ.

Naka ki baiŋsini kə bə kwusi baŋ bəh kah
(Mak 4:21-25)

16 Mi si baiŋsi kə naka ki baiŋsini i chu dzə kah i kwusi baŋ yɛiŋ bɛiŋ, nabə i ləkə jiə i kigasi. Wi kaŋaki i tuŋ ki i di biə bə si tuŋ ka ki baiŋki i na ndə wə wi liə i dzu, wi yɛiŋ baiŋni biwə.
17 Gia yichi yə yi nyumiki bi bukuki lə i baiŋni wə, bəh biɛiŋ bi jum wə jum wə biə bi nyumiki bi bukuki lə i baiŋni wə.
18 Ayakadəiŋ, jəbi wə mbɛiŋ wəkəliki gia yi Nyə, mbɛiŋ ka wôkəliki bindzəŋ, kǐə a mi wə wi kaŋaki, bə bi kpɛiŋsiki lə. Ayakalə, mi wə wi kaŋaki kə, na fi twɛsi fiə wi kwakaki a wi kaŋaki lə bə bi dzə bwiliki lə fi i wi."

Bwa bə nih bə Jisəs bəh nih wi
(Matiə 12:46-50; Mak 3:31-35)

19 Nih Jisəs bəh bwa bə nih bə Jisəs ka dzə num i biŋ, yi gaka bə i liə tsə kəm mbaŋ wi bəni nǐ kwu fɛiŋ nalə.
20 Mi widəkə fuku i wi a, "Nih wa bəh bwa bə nah kə i biŋ nəŋ i yɛiŋ wə."
21 Wi dzaka i bə a, "Nih wuŋ bəh bwa bə nih bəŋ kə bəni bà bə wəkəki gia yi Nyə, fə asi yi nəŋki."

Jisəs kaŋa ŋga i fuŋni wə bəh bəkə
(Matiə 8:23-27; Mak 4:35-41)

22 A num chəkə bidəkə, Jisəs dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, "Bukumbɛiŋ dâŋ bûku tsâ i kiwuŋ ki bəkə kə yaka wə." Bə ka liə i ŋgwuki wə ka daŋki.
23 Si bə nǐ daŋki, Jisəs dza gbə kinu. Fuŋni kiləkəli dzə tumbuku, yisi ka nəŋniki bəkə na bəh ŋga, mwi liə i ŋgwuki mə bá nəŋ i jiksi ŋgwuki wiwə, bə nǐ kə a dzaka ki kpi wə.
24 Bə tsə ka yəmsiki Jisəs dzaka a, "Tikwili, Tikwili, bukumbɛiŋ ki kpiyiki lə." Jisəs yəmi ka kaŋyi fuŋni kiləkəli kiwə bəh bəkə yi fəyini yiwə ka kpichumi lə məəəŋ.
25 Wi ka bikə i bə a, "Mbɛiŋ lansi jiə shɔ́m yimbɛiŋ i ndə a?" Gwu kpi bə, bə lwa na bəh ŋga ka məŋki a, "Wələ kə winaiŋ mi wə wi kaŋyiki na fuŋni kiləkəli bəh bəkə, yi wəkə i wi a?"

Jisəs kaŋa ŋga i bəchinda bə ŋkpɛli wə
(Matiə 8:28-34; Mak 5:1-20)

26 Bɔ daŋ bɔkɔ yiwɔ buku i waka i kimbu ki Gɛlasen wə,* kə ki tsɛiŋki daŋsiki
kimbu ki Galili.
27 Si Jisɔs nĭ buku i ŋgwuki wə, a wi tsə buku tsə i kpa, bɔ mi widɔkɔ fɛiŋ i
kwili wiwɔ wə baŋsi, wi num bəh bəchinda bə ŋkpɛli i wi mə bɔ njəŋsiki wi. I
jɔbi wi dəəŋ wə wi lɔ kə mbuŋ i gwu wə, num bɔ nĭ nɔ i gwu yi wə nalə wi nyani
nnya a bəh chwɔŋ kiyəə, wi nɔ num i bita biə bə nĭ ləki bəni yɛiŋ. Wi nĭ chu
nɔki kə i dzu.
28 Si wi yɛiŋ Jisɔs wə, ka tɔŋ wili, tsə gbɔ i wi nshiŋ, wam bəh ŋga a, "Jisɔs,
Waiŋ Nyɔ, Nyɔ wə wi kɔ Fwu wi Biɛiŋ Bichi wə, wɔ nəŋki nə i mih wə a? Mih
tsaki wɔ ma nya ŋgəkə i mih."
29 Wi nĭ dzaka yakadəiŋ kɔm Jisɔs nĭ kɔ wi kaŋyi lɔ kiŋ'waka kichu kiwɔ a ki
bûku i gwu yi mi wiwɔ mə. Ki nĭ chufi ləɔki wi i kuku i jɔbi jɔbi wə. Ayaka wi
nĭ kɔ bə kɔm chini kaŋ yi bəh kaka bi bəh bənsəŋ ka bə təkniki bəh wi. Bɔ kɔm
yakadəiŋ wi təiŋyi bənsəŋ bəwɔ, ki chufi wi wi ka yɔkɔki tsəki i chwa.
30 Jisɔs ka bikə i mi wiwɔ a, "Yɛli wa kɔ ndə?" Wi chukuli a, "Yɛli wuŋ kɔ
mbaŋ." Wi nĭ chukuli yakadəiŋ kɔm bəchinda bə ŋkpɛli nĭ kɔ bɔ chini i gwu yi
wə.
31 Bəchinda bəwɔ tsa a Jisɔs ma chĩŋsi bɔ num i fəŋ kə ki shiki lə ŋɔɔɔŋ.
32 A nĭ kɔ mbaŋ wi bifi dzi nnya i ŋgaŋni chɛiŋ, bəchinda bə ŋkpɛli bəwɔ ka
tsa Jisɔs a wi bêe ma bɔ tsə liə num i bifi biwɔ mə. Wi bum.
33 Bɔ ka buku i mi wiwɔ mə, daŋsi tsə liə i bifi biwɔ mə. Bɔ gbɔyi shi i fəŋ mə,
liə shi i bɔkɔ yiwɔ wə, ka ləŋ.
34 Jɔbi wə bəni bà bɔ nĭ təkniki bəh bifi biwɔ yɛiŋ gia yə yi num yakadəiŋ,
dza fɛiŋ kɔmsi yɔkɔ tsə fuku gia yiwɔ i kwili kintəəŋ bəh i di biə fɛiŋ wə.
35 Bəni wɔkɔ ka, bukuyi tsə i yɛiŋ tə gia yə yi num. Bɔ dzə i di biə Jisɔs nĭ kɔ,
yɛiŋ mi wə bəchinda bə ŋkpɛli bà nĭ buku i wi wə, num wi num kɔmsi i Jisɔs
wə, bə lɔh bəmbuŋ i wi wə, num mfi bi fiəni dzə. Bɔ lwa bəh ŋga.
36 Bəni bà bɔ nĭ yɛiŋ gia yə yi nĭ num, ka fuku i bɔ asi yi nĭ num, mi wə wi nĭ
kaŋaki bəchinda bə ŋkpɛli si wi bɔnih.
37 Bəni bəchi bà i bimbu bi Gɛlasen wə kaŋa nlwa, ka tsa Jisɔs a wi nyô fɛiŋ
wi tsôki. Jisɔs ka nyə mfih, liə i ŋgwuki mə a ŋgaiŋ nyəki lə,
38 mi wə bəchinda bə ŋkpɛli nĭ buku i gwu yi mə ka tsaki Jisɔs a bɔ wi nyô.
Jisɔs nəiŋma fiəni chiŋsi wi i jum wə, dzaka i wi a,
39 "Tsô mfia i wɔ dzu ma wɔ tsô fûku gia yi dzaka ki wɔmni yə Nyɔ si fə i wɔ."
Ayaka, mi wiwɔ ka fiəni tsə ka nyaniki nnyaki i kwili wiwɔ wə kichi, fuku gia
yi kaiŋni yə Jisɔs si fə i wi.

Jisɔs kaŋa ŋga i jwɛiŋ wə bəh i kpi wə
(Matiə 9:18-26; Mak 5:21-43)

40 Jisɔs nĭ fiəni daŋ chu i kiwuŋ ki bɔkɔ kəyaka wə. Mbaŋ wi bəni bà bɔ ni kɔ
bɔ si wɔkəli wi fɛiŋ, dzɔ wi.
41 Nyuku widɔkɔ dzə fɛiŋ bə bɔɔŋ a Jaylus, num fwu i juŋ yi tsani wə fɛiŋ. Si
wi dzə, ka tsə tum binyu i Jisɔs nshiŋ, kwuŋ kaŋ a wi dzô i ŋgaiŋ dzu,
42 kɔm waiŋ wi ŋgaiŋ kɔ a dzaka ki kpi wə. Wi nĭ kaŋaki a waiŋ wikpaŋani
shəŋ num a kaa a wi, wi num jía jwəfi ntsɔ yifa.
Bɔ Jisɔs nyə ka tsəki num mbaŋ wi bəni kwu faaŋni i Jisɔs wə.
43 Miŋkpaŋa widɔkɔ nĭ kɔlə i kintəəŋ ki mbaŋ wi bəni bà wə, num jɔbi wi shi
baaŋ a baaŋni i jía wə jwəfi ntsɔ yifa. Num wi nĭ bəkəli biɛiŋ bichi biə wi nĭ
kaŋaki i jwɛiŋ yiwɔ wə, yi gaka bəni bə tsa bəchi i chuku.†

---

* **8:26** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ si bɔɔŋ a Gadalen, bidɔkɔ bɔɔŋ a Gelgesen. † **8:43** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ kaŋaki kə ndzaka wələ a, "Num wi ni bəkəli biɛiŋ bichi biə wi ni kaŋaki jwɛiŋ yiwɔ."

44 Wi faaŋni liə tsə kɔm jəŋ wimbuŋ wi Jisɔs i jum wə, akisəkə jwɛiŋ yiwɔ kaa.
45 Jisɔs bikə a, “A kɔm ndə mih a?” Bəni bəchi məŋni. Bita bikə a, “Tikwili wuŋ, tə wɔ yɛiŋ a mbaŋ wi bəni kwu faaŋni i wɔ wə a?”
46 Jisɔs ka dzakaki a dzakani, “Mi widəkɔ kɔm mih, mih wəkɔ si ŋga buku i mih mə.”
47 Si kpaŋa wiwɔ yɛiŋ a dzəh məŋ ka ŋgaiŋ nyumi, wi ka nyumyiki dzə gbɔ i Jisɔs nshiŋ. Ka fukuki bəni bəchi fɛiŋ wəkɔ gia yə yi si fə ka wi kɔm Jisɔs, asi wi kɔm wi yakadəiŋ jwɛiŋ yiwɔ kaa akisəkə.
48 Jisɔs dzaka i wi a, “Waiŋ wuŋ, shɔm ya yə wɔ jiə i mih wə, yi fə wɔ bɔiŋ. Ayaka wɔ tsə̂ bindzɔŋ.”
49 Asi Jisɔs nǐ kɛiŋki wi dzaka i kpaŋa wiwɔ yakadəiŋ, mi widəkɔ dzə fɛiŋ num wi nyə dzə i Jaylus dzu, tikwili wi juŋ yi tsani, ka dzaka i wi a, “Waiŋ wa kpi lɔ. Ma chu nyə̂ ŋgəkə i mi wi lanini.”
50 Asi wi nǐ dzakaki yakadəiŋ, Jisɔs wəkɔ, ka dzaka i Jaylus a, “Yi ma nyə̂ ŋgəkə i wɔ, jǐə a shɔm ya i mih shəŋ, ma waiŋ wa ni bɔnih.”
51 Bɔ ka dza dzə i Jaylus dzu, wi nǐ ka bum a mi widəkɔ liə yɛiŋ dzu. Wi bɔɔŋ a Bita, Jɛm, Jɔn, tii waiŋ bəh nih waiŋ bəh bɔ liə.
52 A nǐ kɔ bəni bəchi də, fii bəh mindəm, kɔm bə kpi yi waiŋ wiwɔ. Jisɔs dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ ki də̂ kə, waiŋ wələ ka kpi dəkə, wi nɔki lə.”
53 Bəni bəchi fɛiŋ dza ka suŋuki wi, kɔm bɔ ni kiəki na bindzɔŋ a waiŋ wiwɔ kɔ num wi kpi lɔ.
54 Wi tsə i di biə waiŋ wiwɔ nǐ nɔ, kaŋa wi i tsɛiŋ wə, bɔɔŋ wi a, “Waiŋkpaŋni, dzə̂ bɛiŋ!”
55 Wi ka fiəni dza wiwɔm, ka dza yaka bɛiŋ akisəkə. Jisɔs dzaka a bɔ tsə̂iŋ fiɛŋ ma wi dzǐ.
56 Nih wi bəh ba wi yɛiŋ gia yə yi num, dzaka wɔm bɔ. Jisɔs kǐŋ a bɔ ma fûku i mi widəkɔ gia yə yi num.

9

Jisɔs faaŋ bwa bu bə mbaŋ bà jwɔfi ntsɔ bəfa
(Matiɔ 10:1-15; Mak 6:7-13)

1 Jisɔs ka dza bɔɔŋ bwa bu bə mbaŋ jwɔfi ntsɔ bəfa, bɔ juŋni dzə. Wi nya bɔ bəh ŋga bəh dzəh i bwǐliki bəchinda bə ŋkpɛli i bəni wə bəh i chûkuki jwɛ́iŋ,
2 ka faaŋ bɔ a bɔ tsə̂ fûkuki i bəni kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ, bəh i chûku bəni bə jwɛ́iŋ.
3 Wi chu dzaka i bɔ a, “Si mbɛiŋ tsəki, kiə mi ki dzə̂ kə fiɛŋ. Kiə mi ki dzə̂ kə mbəŋ, nabə kiba, nabə fiɛŋ fidzini, nabə kpɔ. Kiə mi ki dzə̂ kə bəmbuŋ bəfa.
4 Mbɛiŋ ka ni tsə liə i kwili wə, juŋ yə bə jiə mbɛiŋ yɛiŋ, mbɛiŋ ka nə̂ki a yɛiŋ, i tsə̂ bûku i jɔbi wə mbɛiŋ bi dza nyə i kwili wiwɔ wə.
5 Kwili wiwɔ ka nəiŋ i dzɔ mbɛiŋ, mbɛiŋ bûku fɛiŋ, jɔbi wə mbɛiŋ nəŋki i buku fɛiŋ mbɛiŋ chûmyi kwɔŋɔ i gvu yimbɛiŋ wə, i num ka kinchəsi i gia yə bɔ məm.”
6 Bɔ ka nyə ka tsəki, ka nyaniki i di di wə, fuku ntum wi ndzɔŋni wə kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ, bɔ chuku bəni bə jwɛiŋ bəchi.

Ntum wə kɔm Jisɔs fumsi Hɛlɔd
(Matiɔ 14:1-12; Mak 6:14-29)

7 Ŋkuŋ Hɛlɔd wə wi nǐ sakaki kimbu ki tumi ki Galili, wəkɔ gia yichi yə yi nǐ num, yi fumsi wi kɔm bəni bədəkɔ nǐ dzakaki a Jisɔs wələ kɔ Jɔn Njulibəkɔ si wi fiəni dza i kpi wə.

8 Bədəkɔ dzaka a, akɔ Ɛlaja si wi fiəni dzə. Bədəkɔ dzaka fibɔ a, akɔ mi wi
ntum wi Nyɔ wi kikpu widəkɔ wi fiəni dza i kpi wə.
9 Hɛləd ka kaiŋyiki a, “Jɔn kɔ num mih nǐ gba bwili fwu wi. Wələ mi chu kɔ
ndə mih wɔkɔki kələ kintəŋsi ki gia kɔm wi a?” Wi ka nəŋki a ŋgaiŋ bəŋ yɛiŋ
Jisɔs wiwɔ.

Jisɔs saŋsi bəni bənchuku bəte
(Matiə 14:13-21; Mak 6:30-44; Jɔn 6:1-14)

10 Bwa bə ntum bə Jisɔs ni fiəni dzə, fuku gia yichi yə bɔ fə i wi. Wi ka dzɔ bɔ
a bəh bɔ baka gwu, ka dzɔ dzəh yi kwili wi Besayda.
11 Ayakalə, mbaŋ wi bəni kiə yaka ka biəli wi, wi dzɔ bɔ yisi i fukuki kɔm
ŋkuŋ bi Nyɔ chu chuku bəni bə̀ bɔ gwɛiŋki.
12 Si jɔbi nǐ shiki tsəki i liə, bwa bə Jisɔs bə mbaŋ bə̀ jwɔfi ntsɔ bəfa, ka kɔmsi
dzə i wi kpəŋ ka dzaka i wi a, “Dzâka i bəni bələ a bɔ tsə̂ i kikwili ki kɔmsini
wə, i nâŋ biɛiŋ bibɔ bidzini bəh di bibɔ bi nɔni, kɔm fa kɔ chwa.”
13 Ayakalə, Jisɔs chukuli n'yi a, “Mbɛiŋ mwi nyâ bɔ bəh fiɛŋ ma bɔ dzî.” Bɔ
dzaka i wi a, “Fiɛŋ fiə buku kaŋaki kɔ a chəkɔ yi blɛd yite bəh bwókɔ yifa shəŋ,
yaka kɔ a wɔ nəŋki a buku tsə̂ tâŋ biɛiŋ bidzini taŋni i dzâ nyâ i bəni bələ bəchi
a?”
14 Bɔ nǐ dzakaki yaka kɔm bəni nǐ duki lə fɛiŋ bənyuku shəŋ nǐ kɔ ka
bənchuku bəte. Jisɔs ka dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, “Mbɛiŋ dzâka a bəni nûmyi
i kuku i di di wə, mbaŋshi mbaŋshi.”
15 Bɔ ka dzaka bɔ bəchi numyi kuku.
16 Jisɔs dzɔ chəkɔ yi blɛd yite bəh bwókɔ yifa yə, tsɛiŋ yaka bɛiŋ, nya kiyɔŋni
i Nyɔ, ka gbɛyi nya i bwa bu bə mbaŋ a bɔ gâa i bəni bəwɔ.
17 Bɔ gaa, bəni bəchi dzi fwuli, bwa bə Jisɔs bə mbaŋ juŋni biŋka biə bi bɛsi,
bi jikə káh jwɔfi ntsɔ yifa.

Bita fuku baiŋsi a Jisɔs kɔ Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka
(Matiə 16:13-20; Mak 8:27-30)

18 A dzə num chəkɔ bidəkɔ, Jisɔs ka tsaki wi mbəŋ, bwa bu bə mbaŋ num
kɔmsi i wi wə. Wi dza bikə i bɔ a, “Bəni dzakaki a mih kɔ ndə?”
19 Bɔ chukuli a, “Bəni bədəkɔ dzakaki a wɔ kɔ Jɔn Njulibəkɔ, bədəkɔ a Ɛlaja,
ayaka bədəkɔ dzaka a wɔ kɔ mi wi ntum wi Nyɔ wi kikpu widəkɔ wi fiəni dza
i kpi wə.”
20 Jisɔs ka bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ dzakaki yimbɛiŋ a mih kɔ ndə?” Bita chukuli
a, “Wɔ kɔ Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka.”
21 Jisɔs ka lansi kiŋ i bɔ a kiə bɔ bi mô̂m kə i fûku yi i mi.

Jisɔs dzaka kɔm bəŋgəkə bu bə kpi
(Matiə 16:21-23; Mak 8:31-33)

22 Wi ka dzaka i bɔ a, “Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi kaŋaki i bi yɛiŋ bəŋgəkə
bəduli, ma bəni bə̀ bɔ sakaki tumi, bəh bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bə̀ bɔ
laniki bənchi bə Nyɔ bɔ bi məŋni wi. Bɔ wɔɔ wi, i kaŋ yitali wə, Nyɔ bi fiəni
dzasi wi i kpi wə.”

Kintasi ki Jisɔs i mi wə wi biəli Jisɔs
(Matiə 16:24-28; Mak 8:34-38)

23 Jisɔs ka dzaka num i bəni bəchi a, “Mi wə wi nəŋki i num mi wuŋ, wi
kaŋaki i nəiŋ gwu yi, i giŋ kintasi ki chəkɔ bichi i biəliki mih.
24 Mbɛiŋ kǐəki a mi wə wi təkniki bə nɔni ki a wi ma laksi, wi bi laksi ki num
laksini. Ayakalə, mi wə wi laksi nɔni ki kɔm mih, wi bi kwatiki lə ki.

25 Bə ka juŋni na mbi wələ wichi ka nya i mi, a wi dzi, wi num i laksi nəni
ki, wi kəbi i bi kwati ki, ma mbee wiwə bi numki nə a?
26 Mbɛiŋ kĺə a mi wə wi gəmniki i biəli mih bəh gia yiŋ, wi kĺə a mi wə yɛli
wi kə Waiŋmi bi bəŋ gəmni lə tə bəh wəmaka, i jəbi wə wi bi fiəni dzəki i baiŋni
bi wə, biə bi kə bi Ba wi, bə bəchinda bu bə baiŋni.
27 Mih fukuki ŋkəŋ i mbɛiŋ a, bəni bədəkə kələ fa bə kəbi i bi musi kpi maka
bə yɛiŋ si Nyə sakaki ntəŋ bi."

Shi bi Jisəs kwuni
(Matiə 17:1-8; Mak 9:2-8)

28 A bi dzə num aka kaŋa nyaŋ si Jisəs nĭ dzaka gia yələ, wi dzə Bita bəh Jən
bəh Jɛm bəh bə yaka tsə i ŋkwuŋ widəkə wə i tsə tsa.
29 Si wi nĭ tsaki, shi bi dza kwuni, bəmbuŋ bu tə kwuni ka fukuki alə buuu
mwayi alə mwaŋmwaŋmwaŋ.
30 Yi dzə num a bəni bədəkə bəfa nĭ kə fɛiŋ, a num Muses bəh Ɛlaja, bə nĭ
təkəli tumbuku alə ka dzakaki bə bəh Jisəs.
31 Baiŋni bi Nyə baiŋ i bə wə. Ayaka bəh bə bə́ dzaka kəm kpi yə Jisəs ni
kaŋaki i tsə kpi i Jɛlusalɛm, ayaka yi dzə kpɛiŋ si Nyə ni jiə.
32 Si bə ni dzakaki yaka, Bita bəh Jən bəh Jɛm gəkə kinu. Si bə dza yaka, ka
yɛiŋ si baiŋni bi Nyə baiŋki i Jisəs wə, bə yɛiŋ bəni bəfa bələ num bəh wi.
33 Si bəni bəfa bələ ni fiəniki nyəki, Bita dza təkəli dzaka i Jisəs a, "Tikwili,
yi si ndzəŋki lə a bukumbɛiŋ numki fa. Bêe ma buku maa bintaŋ bitali,
kidəkə numki ŋka, kidəkə num ki Muses, kidəkə num ki Ɛlaja." Wi nĭ dzakaki
yakadəiŋ wi kiə kə na gia yə wi dzakaki.
34 Asi wi ni kɛiŋki wi dzaka yaka, bimba nyə dzə i bə bɛiŋ baŋ bə. Ndzaŋ
kwa bə, si bə nĭ kə i yɛiŋ kintəəŋ.
35 Ja buku i kintəəŋ kiwə wə dzaka a, "Wələ kə Waiŋ wuŋ wə mih kə mih
babwili. Mbɛiŋ wôkəki num i wi."
36 Si ja yiwə dzaka kaasi yaka, bə dza yɛiŋ Jisəs num fɛiŋ a wi mbəŋ. Ayaka
bə kpi chumi bəh yi, i jəbi wiwə bə nəki fuku kə i mi widəkə gia yə bə yɛiŋ i
ŋkwuŋ wiwə wə.

Jisəs bwili chinda wi ŋkpɛli i waiŋ nyukuni wə
(Matiə 17:14-21; Mak 9:14-29)

37 Chəkə buku wəə, bə bəh Jisəs nyə i ŋkwuŋ wiwə wə ka shiki dzəki, si bə ni
shiki dzəki baŋsi bə mbaŋ wi bəni wimbum.
38 A bə tsɛiŋ yɛiŋ, bə yɛiŋ mi widəkə i mbaŋ wiwə kintəəŋ wi dza ka yisi i
wiliki a, "Mi wi lanini, mih tsaki wə a wə tsɛ̂iŋ i waiŋ wuŋ wələ, akə a wi shəŋ.
39 Wôkəli, kiŋ'waka kidəkə dzaki ki chufi wi, ki ləə wi i kuku, wi ka jwəki,
jumi, bifuu buku i dzaka ki wə. Ki baaŋ tsə a bəh wi bum kə a wi waka.
40 Mih si tsa bwa ba bə mbaŋ bə̀ a bə bwĺli kiŋ'waka kiwə bə məmsi məŋ."
41 Jisəs wəkə yaka, dzaka a, "Ɔ əə! Ŋgəkə wi kilələ wələ wi ka jiə dəkə shəm
i Nyə wə. Mih kə ni num bukumbɛiŋ i tsə buku dəiŋ, mih ni kaŋa shəm bəh
mbɛiŋ i tsə buku dəiŋ na?" Wi ka dzaka i tii waiŋ wiwə a, "Dzə̂ bəh waiŋ wa
fa."
42 Asi wi dzə wi ka dzəki, chinda wi ŋkpɛli wə chu chufi waiŋ wiwə təkə
kuku, wi ka jwəki. Jisəs kaŋyi kiŋ'waka kichu kiwə ki buku i waiŋ wiwə wə, wi
ka bənih. Jisəs ka nya wi i ba wi.
43 Bəni bəchi yɛiŋ ŋga biə bi kə bi Nyə, dzaka wəm bə.

Jisəs chu dzaka kəm bəŋgəkə bu bəh kpi.
(Matiə 17:22-23; Mak 9:30-32)

Si bɔ nĭ kɛiŋki num bəh ŋkaŋyi i gia yichi yə Jisɔs nĭ fəki, wi dza dzaka i bwa
bu bə mbaŋ wə a,
44 “Mbɛiŋ lûmsi ndzəŋ bintuni bimbɛiŋ i gia yə mih nəŋki i dzaka. Mi wə
yɛli wi kɔ Waiŋmi bə ni nya lə wi i kaŋ yi bəni wə.”
45 Si wi dzaka yakadəiŋ, bɔ nəki wɔkɔ kiə kə gia yə wi dzakaki, kɔm gia yiwɔ
nĭ kɔ yi nyumi a bɔ ma kiə, ayakalə bɔ ka lwaki i bikə i wi kɔm ndzaka wiwɔ.

Mi wimbum kɔ ndə?
(Matiə 18:1-5; Mak 9:33-37)

46 Bɔ ka yisi ŋgukuli a bɔ bɔ a mi wimbum wə wi tsəki bɔ bəchi i bɔ kintəəŋ
kɔ ndə a.
47 Jisɔs kîə gia yə bɔ kwakaki i shɔm yibɔ wə, ka dzɔ waiŋ wi nchiŋ tɔm kɔmsi
i wi wə,
48 dzaka i bɔ a, “Mi wə wi ka dzɔ waiŋ winchiŋ wələ i yɛli wuŋ wə, wi dzɔ
num mih. Mi wə wi dzɔ mih, wi dzɔ num mi wə wi faaŋ mih. Yi kɔ a, mi wə
wi jiə gwu yi i kuku i mbɛiŋ kintəəŋ akɔ wi wə wi kɔ mi wimbum wi tsə mbɛiŋ
bəchi.”

Mi wə wi ka nəiŋ dəkə wɔ, wi təbiki lə wə
(Mak 9:38-40)

49 Jɔn chukuli i Jisɔs a, “Tikwili, buku si yɛiŋ mi widəkɔ wi bwili bəchinda bə
ŋkpɛli i bəni wə i yɛli wa wə, buku ka kaŋyi wi, kɔm wi kɔkə mi widəkɔ i mbaŋ
wibukumbɛiŋ wə ”
50 Jisɔs chukuli mfih a, “Kiə mbɛiŋ ki chî kə wəmaka mi, kɔm mi wə wi ka
nəiŋ dəkə mbɛiŋ, wi təbiki lə mbɛiŋ.”

Jisɔs fasi i tsə i Jɛlusalɛm,
ayaka bəni bə Samalia nəiŋ i dzɔ wi

51 Si jəbi nĭ kpɛiŋniki dzəki ka Nyɔ dzɔ Jisɔs i bɛiŋ, Jisɔs fasi i tsə i Jɛlusalɛm,
wi ka nyə bə́ tsə.
52 Wi bə́ nəŋ i nyə ka faaŋ bəni bədɔkɔ i ninshiŋ. Bɔ tsə liə i kwili widɔkɔ wə
i Samalia, i kɛiŋsi di fɛiŋ i wi.
53 Bəni bà fɛiŋ nəiŋ i dzɔ wi kɔm bɔ nĭ kiəki lə a wi tsəki səki num i Jɛlusalɛm.
54 Jɛm bəh Jɔn num bwa bə Jisɔs bə mbaŋ wə fɛiŋ ka wɔkɔ gia yiwɔ, bikə i wi
a, “Bah, buku bɔɔŋ gbuku i bɛiŋ ma wi shi dzə kaasi bəni bələ a?”*
55 Jisɔs chu fiəni gwu kaŋyi lɔ bɔ,†
56 wi bəh bwa bu bə mbaŋ ka nyə ka tsəki səki dzəh i kwili widɔkɔ wə chi.

Kiə mi i mbaŋ wi Jisɔs wə ki tsɛiŋ kə i jum wə
(Matiə 8:19-22)

57 Asi bɔ nĭ nyaniki dzəki i dzəh, mi widɔkɔ dzə dzaka i Jisɔs a, “Mih ni biəliki
lə wɔ, i na faiŋ wə wɔ tsəki.”
58 Jisɔs chukuli i wi a, “Migumasha kaŋaki lə dzə́ŋə yibɔ, minyəni mə mɔ
fuliki bɛiŋ kaŋa júŋ yibɔ, ayakalə mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi kaŋaki kə na di i
jiə fwu wi yɛiŋ.”
59 Jisɔs ka chu dzaka i mi widɔkɔ a, “Bîəli mih.” Ayaka mi wiwɔ chukuli a,
“Bah, bêe ma mih tsə yisi ləə ba wuŋ, ka mih biəliki wɔ.”
60 Ayakalə, Jisɔs chukuli i wi a, “Bêe ma bəni bà bɔ kpiyi, ləəki bəni bəbɔ bə
kpiyini, tsâ mfia wɔ fûkuki kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ.”

---

* **9:54** Biŋwakti bikpu bidəkɔ ni kpɛiŋsi fa wələ, “Aka Ɛlaja ni bɔɔŋki a?” † **9:55** Biŋwakti bikpu bidəkɔ ni kpɛiŋ fa wələ, “Mbɛiŋ kiəki kə shɔ́m yə yi kaŋaki mbɛiŋ. Mbɛiŋ kiə a mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi ka dzə dəkə i wɔɔyi bəni. Wi dzə i bəiŋsi lɔ bɔ.”

61 Mi widəkɔ chu dzaka a, “Bah, mih ni biəliki lə wɔ, ayaka yisi bêe ma mih
tsə bɔni i chwɔŋ kəŋŋ ki juŋ ka mih dzə biəliki wɔ.”
62 Jisɔs chukuli i mi wiwɔ a, “Mi wə wi kwa dzəkə i kaŋ ŋguŋ shi kuku fiəni
tsɛiŋ i jum wə, wəmaka ka kpɛiŋ dəkə i num i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Nyɔ wə.”

10

Jisɔs faaŋ bəni mbaŋnanitaŋ ntsɔ bəfa

1 I jum wə fɛiŋ wə, Bah baayi bəni bədɔkɔ mbaŋnanitaŋ ntsɔ bəfa * ka faaŋ i
wi nshiŋ, bəfa bəfa a bɔ tsô i kikwili kə, i nyani di biə wi nǐ kaŋaki i tsə i bi wə
bichi.
2 Wi bə́ nəŋ i faaŋ bɔ, ka dzaka a, “Ŋkɔh duki lə na bəh ŋga, ayakalə bəni bə
kɔhni num a twɛsi. Mbɛiŋ tsâki a Bah wə wi kaŋaki khə wiwɔ chǐŋsi bəni bə
kɔhni.
3 Mbɛiŋ tsô̂ki la. Yêiŋ, mbɛiŋ kǐəki a, mih faaŋki mbɛiŋ i tsə numki ka bwa
bə shwáŋ i júm kintəəŋ.
4 Si mbɛiŋ tsəki kiə mi ki dzô kə kpɔ, nabə kiba bəh dzuyigvu yidɔkɔ. Jɔbi wə
mbɛiŋ ka buku i dzəh, mbɛiŋ ma nì númki i bôniki i bəni.
5 Mbɛiŋ ka tsə liə i juŋ yə mbɛiŋ liə yɛiŋ wə, mbɛiŋ bôni bəni bəwɔ yɛiŋ dzu
a, ‘Kimbɔiŋni nûm ya dzu.’
6 A kabə num mi wə wi kɔŋki a kimbɔiŋni num yɛiŋ dzu, ma kimbɔiŋni kiwɔ
baaŋ i gwu yi wə. Wə wi kɔŋki kə kimbɔiŋni kiwɔ ki fiəni chu jum wə i mbɛiŋ.
7 Jɔbi wə mbɛiŋ ka liə i dzu, mbɛiŋ ka nôki a yɛiŋ dzu, mbɛiŋ ma kwuniki
júŋ. Mbɛiŋ dzíki, mbɛiŋ mû biɛiŋ bichi biə bə nya i mbɛiŋ, kɔm mi wi nɔm
kaŋaki lə i kwati ŋgɔm wi.
8 Jɔbi wə mbɛiŋ ka tsə liə i kwili wiwɔ, bə dzɔ mbɛiŋ, mbɛiŋ dzî na finə bə
nya i mbɛiŋ i dzî.
9 Jɔbi wə mbɛiŋ ka numki fɛiŋ mbɛiŋ ka chûkuki bəni bə jwɛiŋ, fiəni fûku i
bəni bəchi a ŋkuŋ bi Nyɔ si kɔmsi dzə i bɔ wə.
10 Ayakalə, na yibwiŋ mbɛiŋ liə i kwili wiwɔ, bə nəiŋ i dzɔ mbɛiŋ, mbɛiŋ
bûku tsô i dzə́h wə mbɛiŋ dzaka a,
11 ‘Kwəŋə kikwili kimbɛiŋ kələ buku dzɔ i gvu yibuku wə bə bi lə buku
chumni, gia yichi fiəni dzə i kifwu kimbɛiŋ wə. Ayakalə, mbɛiŋ kǐə a ŋkuŋ
bi Nyɔ kɔ bi si num a fiəŋə.’
12 Mih fukuki i mbɛiŋ a, a bi numki i chɔkɔ bi nsaka wi gɔksini wə, gia bi
bɔniki lə i kwili wi Sɔdɔm wə, tsə kwili wiwɔ.”

Ŋgəkə wi kikwili, bəh di biə bi ka kwuni shə́m yibɔ (Matiɔ 11:20-24)

13 Wi nǐ shaaŋki yakadəiŋ dzakayi a, “Ŋgəkə wimbum i mbɛiŋ bəni bə
Kɔlasen, ŋgəkə wimbum kɔ tə wimbɛiŋ bəni bə Besayda. Mbɛiŋ kǐə a, gia yi
dzaka ki wɔmni yə mih nǐ dzə fə i kidi kimbɛiŋ wə, a nǐ kɔ a mih fə yi i Taya
bəh Sidɔn, ma bɔ nǐ fiəni i chu bibɔ wə ka lɔh bəmbuŋ bə kpi, fuku kibwuŋ i
gwu wə jiakɔbi, i kɔmsi chusi a bɔ kwuni lə shə́m yibɔ.
14 Mbɛiŋ kǐəki a, a bi numki i chɔkɔ bi nsaka wi gɔksini wə, gia bi bɔniki lə i
bəni bə Taya bəh Sidɔn tsə yimbɛiŋ.
15 Ayaka mbɛiŋ bəni bə Kafanaum, mbɛiŋ kwakaki a, bə bi yaksiki lə mbɛiŋ
i bɛiŋ a? Aayi. Bə bi shisi mbɛiŋ shisini i tumi ki bəni bə kpili wə.”
16 Jisɔs ka dzaka i bəni bə̀ wi nǐ faaŋ a, “Mi wə wi wɔkɔ i mbɛiŋ, wi wɔkɔ num
i mih. Mi wə wi məŋni mbɛiŋ, wi məŋni num mih. Ayaka wi wə wi məŋni mih,
wi məŋni num wə wi faaŋ mih.”

---

* **10:1** Biŋwakti bikpu bidəkə dzakaki a mbaŋnanitaŋ (70).

Gia yə mi i mbaŋ wi Jisəs kə i wəkəki ndzəŋni yɛiŋ

17 Bəni bà mbaŋnanitaŋ ntsə bəfa ka fiəni dzə wəkə ndzəŋni, ka dzaka i Jisəs
a, “Bah, buku si bəəŋki yɛli wa, na bəchinda bə ŋkpɛli, wəkə i buku.”
18 Jisəs chukuli i bə a, “Mih ni yɛiŋ Satan gbə i bɛiŋ aka dzaŋ yi mwaŋ i bɛiŋ
liə kuku.
19 Mbɛiŋ wôkəli, mih nyâ lə ŋga i mbɛiŋ, biə mbɛiŋ kə i nyaniki i júŋ bɛiŋ
bəh i nyɛiŋ bɛiŋ. Ayaka num mih chu nyâ ŋga bichi i mbɛiŋ i tumdzi Satan wə
mbaiŋŋni wimbɛiŋ, ayaka fiɛŋ fidəkə kəbi bi nəŋni mbɛiŋ. 20 Ayakalə, mbɛiŋ
ma wəkəki ndzəŋni a bəchinda bə ŋkpɛli wəkəki lə i mbɛiŋ. Mbɛiŋ wôkəki
ndzəŋni a num a kiyɛli kimbɛiŋ kə num Nyə nyaka lə i kiŋwakti wə i bɛiŋ.”

Jisəs wəkə ndzəŋni
(Matiə 11:25-27; 13:16-17)

21 A jəbi wiwə wə, Kiŋ'waka ki Baiŋni fə Jisəs wəkə ndzəŋni. Wi ka dzaka a,
“Mih nyaki kiyəŋni i wə Ba wuŋ Ŋkuŋ wi bəəli bəh nshwaiŋ kəm wə nyumi gia
yələ i bəmfi, bəh bəŋkiəgia, chusi yi num i bəni bə kilələ bəh i bwa bənchiŋ. Yi
num yakadəiŋ Ba wuŋ, kəm akə ayaka si wə nǐ kəŋki a yi numki.”
22 Jisəs chu dzaka a, “Ba wuŋ kə wi nya lə biɛiŋ bichi i mih. Mi widəkə kəkə
wə wi kiəki Waiŋ Nyə, a kəbi a Ba wi. Ayaka mi widəkə num kə wə wi kiəki Ba
wuŋ, a kəbi a Waiŋ bəh bəni bà Waiŋmi kə wi sabibwili i chusi Ba wi i bə.”
23 Wi dza fiəni gwu dzaka i bwa bu bə mbaŋ a bə bə a, “Kimbəiŋsi kimbum
kə kimbɛiŋ a dzákəh yimbɛiŋ yɛiŋ gia yiwə.
24 Mbɛiŋ kîəki a bəni bə ntum bə Nyə bəduli bəh bəŋkuŋ nǐ dəki i yɛiŋ gia yə
mbɛiŋ yɛiŋki, kəbi i yɛiŋ. Ka nəŋki tə i wəkə gia yə mbɛiŋ wəkəki, kəbi i wəkə.”

Ndi kəm bə mi wi Samalia wi ndzəŋni

25 Yi dzə num a, mi widəkə wə wi nǐ lansi kiəki bənchi bə Nyə, nyə dzə i
məmsi Jisəs, ka bikə i wi a, “Mi wi lanini, gia yə mih kaŋaki i fə ka mih kwati
nəni kə ki bi tsə kaa kə, kə nə a?”
26 Jisəs bikə i wi a, “Bə nyaka i Kiŋwakti ki Bənchi bə Nyə wə a nə? Wə si fa
wəkə a nə?”
27 Wi chukuli a, “Bə nyaka a,
‘Wə kôŋki Bah Nyə wa bəh shəm ya yichi,
wə nyâ gwu ya yichi i wi,
wə nôməki i wi bəh ŋga bia bichi,
wə jîə mfi bia bichi i wi wə,
wə kôŋki mi wə wi kə kəmsi i wə kpəŋ asi wə kəŋki gwu ya.’ ”
28 Jisəs ka dzaka a, “Wə chukuli ndzəŋ. Wə fə a yakadəiŋ ma wə bi kwati
nəni kə ki bi tsə kaa kə.”
29 Mi wiwə dza ka nəŋki i chusi a ŋgaiŋ kə mi, ka bikə i Jisəs a, “Mi wə wi kə
kəmsi i mi kpəŋ kə ndə a?”
30 Jisəs chukuli lə bəh ndi a, “Mi widəkə nǐ buku i Jɛlusalɛm kabə shi tsə i
Jɛliku, i dzə wi liə i kaŋ yi bəji wə. Bə twɛiŋ wi, wi baaŋ a twɛsi i kpi, bə baayi
bəmbuŋ bu, dzə tasi bəh biɛiŋ bi bichi, ka bee wi fɛiŋ ka gɛiŋ.
31 Yi dzə num a, mi widəkə ni shiki tsəki i dzəh yiwə wə num tii mfə gia, wi
yɛiŋ wi ka kwaŋ tsə i fikpəŋ.
32 Mi widəkə tə ka nyə ka dzəki, num mi i chwəŋkijuŋ ki Lɛwi wə, ka dzə
buku fɛiŋ, yɛiŋ wi ka bəŋ kwaŋ tsə tə a fikpəŋ.
33 Ayakalə, mi widəkə bá nyani dzə a num mi wi Samalia. Wi dzə buku fɛiŋ,
ka yɛiŋ wi, nshɛiŋ kwa wi.
34 Wi tsə buku i wi wə, jiə mbih bəh miə i biəkə yi wə, kaŋa baŋ biəkə yiwə
bəh mbuŋ, ka giŋ wi i nyam yi yə wi nǐ nyaniki i yɛiŋ bɛiŋ, ka tsə bəh wi i juŋ
yi bəni bə dzəni wə ka bá təkniki bəh wi.

35 Bɔ wi nɔ, chɔkɔ buku wɔɔ, wi bwili bədanali bəfa nya i mi wi juŋ yiwɔ, ka
dzaka i wi a, ‘Bâaŋ wɔ tôkniki bəh mi wələ. Wɔ ka baaŋ ka bəkəli kpɔ wi dutsə,
mih ni fiəni dzə nya chukuli i wɔ.’ ”
36 Si Jisɔs ti yakadəiŋ, ka bikə i mi wə wi nǐ kɛiŋsi kiəki bənchi a, “I bəni bətali
bələ kintəəŋ, wɔ yɛiŋki n'ya a mi wə wi nǐ chusi, a wi kɔ waiŋnih mi wə bəji bà
nǐ twɛiŋ akɔ winaiŋ na?”
37 Wi chukuli a, “Akɔ mi wə wi nǐ kwasi nshɛiŋ i mi wə bəji bà nǐ twɛiŋ.” Jisɔs
ka dzaka i wi a, “Tsə, wɔ fəki ayaka tə.”

Jisɔs ya liə i jikə Mata bəh Meli

38 Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ ka nyə ka tsəki, tsə liə i kwili widəkɔ wə, kpaŋa
widəkɔ num fɛiŋ bə bɔɔŋ a Mata. Wi dzɔ Jisɔs i wi dzu.
39 Wi nǐ kaŋaki lə waiŋnih wi widəkɔ bə bɔɔŋ a Meli. Si Jisɔs nǐ tsə liə fɛiŋ,
Meli ka tsə num kɔmsi i wi kpəŋ bə́ wɔkɔliki gia yə wi laniki.
40 Mata fum fɔbli bəh ntati. Wi nyə tsə ka bikə i Jisɔs a, “Bah, wɔ yɛiŋ a
waiŋnih wuŋ kɔ fa bəh wɔ, mih fum a mih mbɔŋ, wɔ kaŋa kə jɔbi ndzɔ nə?
Dzâka a wi dzâ gâmti mih.”
41 Bah chukuli i wi a, “Mata, Mata, wɔ fumsiki gwu ya, wɔ wɔkɔ ŋgəkə kɔm
biɛiŋ bi duli, fwu wa bəkɔ kilələ,
42 fiɛŋ fiə bə nəŋki kɔ a fimu. Meli nûm wi sabibwili lɔ fiəmaka, a num
findzɔŋni, fiə mi widəkɔ kɔbi i bi chu dzɔbwili i wi.”

11

Jisɔs lani si bə kɔ i tsaki
(Matiə 6:5-15)

1 A nǐ kɔ chɔkɔ bidəkɔ, Jisɔs ka tsaki i di bidəkɔ wə, wi tsa kaasi, waiŋ wi
widəkɔ i mbaŋ wi bwa bu kintəəŋ dzə dzaka i wi a, “Bah, lâni buku si buku kɔ
i tsaki, asi Jɔn nǐ lani bəni bu bə mbaŋ si bɔ kɔ i tsaki.”
2 Jisɔs ka dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ bə́ tsa mbɛiŋ ka dzâkaki a,
‘Ba wibuku,
fâ bəni kɔksiki yɛli wa,
fâ ma ŋkuŋ bia dzə.
3 Nyâ buku bəh dzɛiŋ bidaiŋ,
4 Ma wɔ dâlinya chu bibuku,
asi buku dalinyaki chu biə bəni bədɔkɔ fəki i buku.
Kiə wɔ ki bêe kə a buku liə i məmsi wə.’ ”
5 Si wi dzaka yaka ka fəkəni i bɔ a, “Mbɛiŋ dzô a, mi widəkɔ i mbɛiŋ si nyə
tsə kɔmyi juŋ yi nsɛiŋ wi nchɔkɔ kintəəŋ dzaka i wi a, ‘Nsɛiŋ wuŋ, dzâ bɛiŋ wɔ
fwâsi mih bəh chuku yi nyə yitali.
6 Nsɛiŋ wuŋ widəkɔ dzə tumbuku alə, mih kaŋa kə fiɛŋ fiə mih kɔ i tati wi
yɛiŋ.’
7 Bə dzɔ a nsɛiŋ wa wə wɔ si kɔmyiki dzaka ki kifiəŋə, ka fiəni chukuli dzə
mfih i dzu a, ‘Ma nyâki mih bəh ŋgəkə. Buku bwa bəŋ kɔ buku nɔ lɔ ka fa
dzaka ki juŋ. Mih kɔkə i dza bɛiŋ a mih nəŋki fiɛŋ i nya wɔ.’ ”
8 Si Jisɔs fəkəni yaka, chu dzaka a, “Mih fukuki i mbɛiŋ a, namana yaka wi
ka baaŋ i dza nya wɔ bəh nyəə kɔm wɔ kɔ nsɛiŋ wi, wi ni dza bɛiŋ ma wi nya
biɛiŋ bichi biə wɔ nəŋki i jɔbi wə wɔ baaŋ a fɛiŋ ka kɔmyiki wɔ bɔh kə.
9 Ayakadəiŋ, mih fukuki i mbɛiŋ a, mbɛiŋ bîkəki, ma Nyɔ ni nya i mbɛiŋ.
Mbɛiŋ nâŋki, ma Nyɔ ni fə mbɛiŋ yɛiŋ. Mbɛiŋ kômyiki dzaka ki juŋ, ma Nyɔ ni
wɛli i mbɛiŋ.

10 Mbɛiŋ kĺəki a mi wichi wə wi bikəki, wi ni kwati lə, mi wichi wə wi nəŋki,
ni yɛiŋ lə, wə wi kɔmyiki bakakijuŋ bə ni wɛli lə i wi.
11 Akɔ tii waiŋ winaiŋ i mbɛiŋ kintəəŋ wə waiŋ wi ka bikə bwɔkɔ, wi ni nya
num juŋŋ i wi a?
12 Ma waiŋ ka bikə ŋgəəŋ, wi ni nya num nyɛiŋ i wi a?
13 Na yaka mbɛiŋ bà mbɛiŋ kɔ bəni bəchu ka kiəki i nya biɛiŋ bindzɔŋni i bwa
bəmbɛiŋ, ma Ba wimbɛiŋ wə wi kɔ i bɛiŋ wi ma ni nya tə Kiŋ'waka ki Baiŋni i
bəni bà bɔ bikəki i wi tsə yaka?”

Jisɔs bəh Bɛlsebu
(Matiə 12:22-30,43-45; Mak 3:20-27)

14 Jisɔs nĭ bwiliki chinda wi ŋkpɛli i mi widɔkɔ wə wi num kinchini. Si
chinda wi ŋkpɛli wiwɔ nĭ buku i mi wiwɔ mə, wi ka yisi i dzakaki. Mbaŋ wi
bəni yɛiŋ yaka dzaka wɔm bɔ.
15 Ayakalə, bəni bədɔkɔ ka dzakaki a, “Wi bwiliki bəchinda bə ŋkpɛli num
bəh ŋga bi Bɛlsebu wə ŋkuŋ wi bəchinda bə ŋkpɛli.”
16 Bəni bədɔkɔ ka nəŋki i mɔmsi wi, ka dzakaki a, wi fə̂ gia yə yi chusiki ŋga
biə bi nyə i bɛiŋ.
17 Jisɔs kiə kiŋkwaka kibɔ, wi ka dzaka a, “Na kinaiŋ tumi kə ki gaali gwu ka
jwɔki a kiki, ki kɔkə i bi num, chwɔŋkijuŋ kə ki gaali gwu ka jwɔki a bɔ bɔ ki
gaali lɔ.
18 Yi kɔ a liŋ asi Satan bəh mbaŋ wi ka gaali gwu bə jwɔ a bɔ bɔ, ma ŋkuŋ bi
ni num dəiŋ a? Mih dzaka lə kɔm mbɛiŋ dzakaki a, mih bwiliki bəchinda bə
ŋkpɛli num bəh ŋga bi Bɛlsebu.
19 A kabə num a mih bwiliki bəchinda bə ŋkpɛli num bəh ŋga bi Bɛlsebu, ma
bwa bəmbɛiŋ ni bwiliki num bəh ŋga bi ndə? Gia yə bwa bəmbɛiŋ bədɔkɔ fəki
ni chusiki a, mbɛiŋ gbɔ lɔ nsaka.
20 Ayakalə, a kabə num a mih bwiliki bəchinda bə ŋkpɛli bəh kaŋ yi Nyɔ, yi
numki a ŋkuŋ bi Nyɔ dzə lɔ i mbɛiŋ wə.
21 Mbɛiŋ kĺə a, jɔbi wə mi wi ləkəli ka kɛiŋsi gwu yi bəh biɛiŋ bi jum ka num
bə́ tsɛiŋ na finaiŋ fiɛŋ, wi ni chu lwaki kə fiɛŋ fidɔkɔ.
22 Ayakalə, mi wi ŋga widɔkɔ ka tsə dzəh, jwɔ tsə wi bəh ŋga, lɔkɔ biɛiŋ bi bi
jum biə wi si jiəki fwu wi yɛiŋ wə, wi lɔkɔ biɛiŋ bi bichi wi tsə gaa bəh bəni .
23 Mbɛiŋ kĺə a, mi wə wi kɔkə bəh mih, wəmaka bwaŋki lə gvu i mih chɛiŋ.
Mi wə wi gamtiki kə mih i juŋniki, wi shakyiki num shakyini.
24 Jɔbi wə kiŋ'waka kichu si buku i mi wə ki tsə i chwa i nəŋki di biə ki ni nɔki.
Jɔbi wə ki ka nəŋ mɔŋ ki ni dzaka i gwu yi a, ‘Mih kaŋaki i fiəni tsə i mih dzu, i
di biə mih ni buku.’
25 Jɔbi wə ki fiəni dzə yɛiŋ juŋ yiwɔ kɛiŋ yiyəə, num bə yaŋa kɛiŋsi yi ka yi
baiŋki,
26 ki ka fiəni dzə bəh biŋ'waka bidɔkɔ nanitaŋ bi bəkə tsə wi, bɔ ka ni liə i nəki
yɛiŋ. Ayaka nɔni ki wəmaka mi ni fiəni bəkə tsə si ki nĭ kɔ i ninshiŋ.”

Kinsaŋli kimbum kɔ ki bə ndə a?

27 Asi Jisɔs nĭ kɛiŋki wi dzaka gia yiwɔ lə, kpaŋa widɔkɔ təkəli dzaka i mbaŋ
wi bəni kintəəŋ a, “Kimbɔiŋsi kimbum kɔ i miŋkpaŋa wə wi nĭ bwɔ wɔ, na bəh
mbɛiŋŋ wə wɔ nĭ mah.”
28 Ayakalə, Jisɔs chukuli a, “Kimbɔiŋsi kimbum kɔ num i bəni bà bɔ wɔkɔ gia
yi Nyɔ fə asi yi nəŋki.”

Bəni nǐ nəŋki i yɛiŋ gia yə yi chusiki di biə ŋga bi Jisəs nǐ buku (Matiə 12:38-42; Mak 8:12)

29 Si mbaŋ wi bəni ni juŋniki dzəki kɔmsi tsə i wi wə, wi ka dza dzaka a, “Chwəŋkijuŋ ki liə kələ kɔ kichu. Bɔ nəŋki i yɛiŋ gia yi dzaka ki wɔmni, yə yi chusiki ŋga biŋ, ayakalə bɔ bi yɛiŋ kə gia yi dzaka ki wɔmni yidɔkɔ a kɔbi a yə mi ntum wi Nyɔ wə Jɔna nǐ chusi.

30 Gia yə Jɔna nǐ fə, a nǐ kɔ gia yi dzaka ki wɔmni i bəni bə Ninewi wə, yi kɔ a liŋ asi mi wə yɛli wi kɔ Wainɣmi bi fə gia yi dzaka ki wɔmni i ŋgɔkɔ wi liə wələ.

31 A bi numki chɔkɔ bi nsaka wi kaasini wə, Yaa wə wi nǐ sakaki tumi ki Shɛba bi numki lə tə bəh ŋgɔkɔ wi liə wələ, fə bɔ liə i ŋgəkə wə, kɔm wi nǐ dza dzə i tumi ki kiŋgɔksi ki mbi wə, i wɔkɔ mfi bi Ŋkuŋ Səlɔmɔn. Ayakalə, mbɛiŋ wôkəli, mi widɔkɔ kələ fa bəh gia yimbum yi tsə yi Səlɔmɔn.

32 A bi numki i jɔbi bi nsaka wi gɔksini wə, bəni bə Ninewi bi num bəh ŋgɔkɔ wi liə wələ fə bə jiə wi i ŋgəkə wə, kɔm bɔ nǐ wɔkɔ gia yə Jɔna nǐ fukuki, kwuni shɔm yibɔ. Mbɛiŋ wôkəli mi widɔkɔ kələ fa bəh gia yimbum yi tsə yi Jɔna, mbɛiŋ kwuni kə shóm yimbɛiŋ.

Naka ki baŋsini ki gwu (Matiə 5:15)

33 Mi si baiŋsi kə naka ki baiŋsini i ləkə i kigasi. Wi mɔŋ dəkə tə i chu fiəni dzɔ kah i kwusi baŋ yɛiŋ bɛiŋ. Wi si baiŋsi tɔm num i di biə bə si tɔm naka ki baiŋsini yɛiŋ, a bəni ka liə dzu bɔ yɛiŋki baiŋni biwɔ.

34 Dzəkəh ya kɔ baiŋni i gwu ya wə. Dzəkəh ya kabə baiŋ, yaka gwu ya yichi ni numki yi jikə bəh baiŋni. Ayaka, dzəkəh ya ka baiŋki kə, gwu ya yichi ni numki yi jikə bəh jisi.

35 Yi kɔ a, mbɛiŋ təkniki a baiŋni biə i gwu yimbɛiŋ wə ma fiəni chu jisi.

36 Gwu ya yichi ka num yi jikə bəh baiŋni, kimbu kidɔkɔ num kə i jisi wə, biɛiŋ bichi ka baiŋki asi naka ki baiŋsiki si nya baiŋni i gwu ya wə.”

Jisəs təyi chwəŋ ki Bəfalasi bəh bəni bà bə laniki bənchi (Matiə 23:1-36; Mak 12:38-40)

37 Jisəs nǐ kaasi ndzaka wi, mi wi Falasi widɔkɔ ka bɔɔŋ wi a wi dzə bɔ wi tsə dzi. Jisəs ka tsə liə, num bɔ wi ka dziki,

38 num ma wi yisi wɔkɔ kaŋ yi.* Mi wi Falasi wə tsɛiŋ yi gaka wi.

39 Bah kiə gia yə wi kwakaki, ka dzaka i wi a, “Mbɛiŋ Bəfalasi wɔkɔki kibwam bəh bətasa a i jum yiwɔ wə, ayakalə gia yichu bəh dzákəh yi bukuni jikə i shɔm yimbɛiŋ wə.

40 Biyuŋ biələ! Nyɔ wə wi nǐ maa biŋ kɔkə a wə wi ni maa kintəəŋ a?

41 Mbɛiŋ nyaki biɛiŋ biə bi kɔ i bətasa wə bəh kibwam kimbɛiŋ wə i bəni bə kifuu, ka biɛiŋ bichi ni baiŋki i mbɛiŋ.

42 Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ Bəfalasi. Mbɛiŋ nyaki lə i Nyɔ kimbu kimu i jwɔfi kintəəŋ i nəŋŋ biə mbɛiŋ kəkəki bəh biɛiŋ biə mbɛiŋ jiəki i jwa wə a yi fuliki, ayakalə mbɛiŋ bee lɔ i fəki gia yi chəŋ i bəni bəh i kaŋaki kiŋkɔŋ i Nyɔ. Mbɛiŋ kâŋaki i fâki gia yiwɔ yichi bêe kə yidɔkɔ.

43 Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ Bəfalasi. Mbɛiŋ si kɔŋ a numki i biŋgbɔkɔ bi ninshiŋ i júŋ yi tsani wə, chu kɔŋ a bə bɔniki mbɛiŋ i di bi shi wə bəh kiŋkɔksi.

44 Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ, kɔm mbɛiŋ kɔ ka júm yə yi chusiki kə, bəni nyani yɛiŋ bɛiŋ kiə kə.”

---

* **11:38** Wi ni kaŋa i wɔkɔ kaŋ yi i dzə yə nɔni kitumi kibɔ ni nəŋki.

45 Si Jisɔs nĭ dzaka yaka, mi widɔkɔ wi kɛiŋsiki kiəki bənchi bə Nyɔ, dzaka i
wi a, “Mi wi lanini, wɔ kiəki a gia yə wɔ dzakaki lə a yi kɔmki lə buku tə a?”
46 Jisɔs chukuli a, “Ŋgəkə wimbum kɔ tə wimbɛiŋ mbɛiŋ bəni bà mbɛiŋ
kɛiŋsiki kiəki bənchi bə Nyɔ. Mbɛiŋ jikəliki bəni bəh ntiə wi tsə ŋga bibɔ ka
mbɛiŋ kɔlə i jiə na waiŋkpaŋ i gamti bɔ.
47 Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ. Mbɛiŋ maaki júm yi bəni bə ntum bə Nyɔ bà
bətii tii bəmbɛiŋ nĭ wɔɔyi.
48 Ayakadəiŋ, yələ chusiki a mbɛiŋ təksiki təbiki lə mfə wi bətii tii bəmbɛiŋ.
Bɔ nĭ kɔ bɔ wɔɔyi bəni bə ntum bə Nyɔ, mbɛiŋ ka baaŋ ka sisiki i maa júm yibɔ.
49 Akɔ gia yə yi nĭ fə ka Nyɔ bəh mfi bi dzaka a, ‘Mih ni chiŋsi lə bəni bəŋ bə
ntum bəh bwa bəŋ bə ntum i bɔ, bɔ ni wɔɔyi bədɔkɔ bwaŋ gvu i bədɔkɔ chɛiŋ.’
50 Ayakadəiŋ, Nyɔ bi bikə i ŋgɔkɔ wi liə wələ kɔm mwa mi bəni bu bə ntum
bəchi bà bɔ nĭ wɔɔyi i yisi si mbi nĭ yisi.
51 Wi bi bikə i yisi i mwa mi Abɛl i tsə buku i mi Sakalia wə bɔ nĭ wɔɔ i kintəəŋ
ki təŋ wi fəni gia bəh juŋ yi fəni yi gia wə. Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a Nyɔ bi
bikə lə i ŋgɔkɔ wi liə wələ, kɔm kpi yi bəni bəwɔ bəchi.
52 Ŋgəkə wimbum kɔ wimbɛiŋ bəni bà bɔ kɛiŋsiki kiəki bənchi bə Nyɔ. Mbɛiŋ
nyumi kiŋwɛli kə bə wɛliki bakakijuŋ kə mi liəki yɛiŋ i kiə gia yə yi kɔ chəŋ.
Mbɛiŋ nəiŋ i liə, ka chu kəŋki bəni bà bɔ nəŋki i liə a bɔ ma lĭə.”
53 Jisɔs ka bi dza fɛiŋ a ŋgaiŋ nyə wə, Bəfalasi bəh bəni bà bɔ nĭ laniki bənchi
bə Nyɔ yisi ka ləyiki wi bəh ja, bikə gia i wi yiduli yiduli,
54 bɔ ni fəki yaka bɔ taaŋ wi, i kwa wi i gia yə wi ki dzaki.

12

Kiə mi si dzâka kə chi wi fə̂ chi

1 Si Jisɔs nĭ dzakaki, mbaŋ wi bəni ka juŋniki dzəki fɛiŋ, i bənchuku,
bənchuku wə faaŋni. Bədɔkɔ dəiŋyi gvu yi bədɔkɔ. Jisɔs dza yisi i dzakaki num
i bwa bu bə mbaŋ wə a, “Mbɛiŋ dzə̂ki jɔbi i dzɔɔŋ yi Bəfalasi, yə akɔ mfə wibɔ,
bɔ dzakaki chi, fə chi.
2 Mbɛiŋ kĭəki a, gia yidɔkɔ kɔkə yə bə baŋ, a yi bi baaŋ maka yi buku i baiŋni
wə. Gia yidɔkɔ kɔbi yə bə nyumi a yi bi baaŋ maka bə kiə.
3 Mbɛiŋ kiə a gia yichi yə mbɛiŋ dzakaki nchɔkɔ, bə bi wɔkɔki lə nshi. Gia
yichi yə mbɛiŋ si baŋ juŋ, ka mbɛiŋ chumyiki dzakaki, bə bi lakaki yi num i
kifwu ki juŋ wə.

Mi wə bə kɔ i lwaki
(Matiə 10:28-31)

4 Nsɛ́iŋ yiŋ, mih nəŋki i fuku i mbɛiŋ a, mbɛiŋ ma lwâki bəni bà bɔ kɔ i wɔɔ
a nyam yi gwu shəŋ, i yəmaka chɛiŋ bɔ nəki kaŋa kə gia yidɔkɔ i fə.
5 Mbɛiŋ wɔ̂kɔ mi wə mbɛiŋ kɔ i lwâki. Mbɛiŋ lwâki num Nyɔ kɔm akɔ wi wə
wi kaŋaki ŋga i wɔɔ mi, chu num i ləkə wəmaka i gbuku wimbum wə. Mih chu
fuku ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mbɛiŋ lwâki num wi.
6 Ntə mbɛiŋ kiəki lə a bə si taŋni minsii mite i minini mifa shəŋ a? Ayakalə,
fidɔkɔ num kə fimu fiə Nyɔ kɔ wi dali fi.
7 Mbɛiŋ kɔ Nyɔ kiə na júŋ yimbɛiŋ yifwu yichi, yə yi kɔ i mbɛiŋ fuŋ. Mbɛiŋ
ma lwâki. Mbɛiŋ tsəki lə minsii miduli.

Mi wə wi bum bəh wə wi nəiŋ Jisɔs
(Matiə 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 Mih chu fukuki i mbɛiŋ a, na ndə wə wi bum mih i bəni nshiŋ, a wi kiəki
lə mih, ma mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi bum lə tə wəmaka i bəchinda bə Nyɔ
nshiŋ.
9 Ayakalə, mi wə wi nəiŋ mih i bəni nshiŋ, mih bi nəiŋ lə tə wəmaka i
bəchinda bə Nyɔ nshiŋ.
10 Yi chu num a, Nyɔ bi dalinya lə já yichu yə mi dzakaki kɔm mi wə yɛli wi kɔ
Waiŋmi, ayakalə Nyɔ bi lansi dalinya kə já yichu yə mi dzakaki kɔm Kiŋ'waka
ki Baiŋni.
11 Jɔbi wə bɔ bi kwa mbɛiŋ i tsə bəh mbɛiŋ i juŋ yi tsani wə, yuwidɔkɔ, i bəni
bà bɔ sakaki tumi nshiŋ, yuwidɔkɔ i bəni bà bɔ kaŋaki ŋga bi sakani, a bɔ tsə
saka mbɛiŋ, fwu ma bi bôkɔ mbɛiŋ a mbɛiŋ ni tsə baŋyiki gwu yimbɛiŋ bəh
chukuli winaiŋ a, yuwidɔkɔ i dzaka a nə.
12 A ni num i jɔbi wiwɔ wə Kiŋ'waka ki Baiŋni ni nya lə mbɛiŋ bəh gia yə
mbɛiŋ ni dzaka."

Ndi kɔm bə mi wimbum wi kiyuŋ

13 Si Jisɔs nǐ təfiki bwa bu bə mbaŋ yakadəiŋ, mi widɔkɔ i mbaŋ wi bəni
kintəəŋ dza dzaka a, "Mi wi lanini, dzâka i waiŋnih wuŋ a, wi gâa nyâ mbiŋ
bɛiŋ."
14 Jisɔs bikə i wi a, "Nyuku wələ, a jiə ndə mih i numki mi wi nsaka wimbɛiŋ,
chu gaa bɛiŋ bimbɛiŋ a?"
15 Si wi bikə yaka ka dzaka i bəni bəchi a, "Mbɛiŋ tôkniki nalə, kiə mbɛiŋ
ma bûkuki bəh dzə́kəh i bɛiŋ wə, kɔm kiŋ'waka ki mi kɔkə kɔm bə bɛiŋ biə wi
kaŋaki, kɔŋ wi kaŋaki bɛiŋ nalə."
16 Si wi nǐ dzaka yakadəiŋ, ka ti ndi a, "Tii kpɔ widɔkɔ nǐ kaŋaki khə wi, dzɛiŋ
buku yɛiŋ nalə.
17 Wi ka yisi i kwakaki a, ŋgaiŋ ki fâki na dəiŋ na? Ŋgaiŋ ni jǐə dzɛiŋ bi ŋgaiŋ
naiŋ a?
18 Wi ka jiə kimfasi a, 'Mih kiə gia yə mih ki fâki. Mih ki shayiki lə bəshaŋkwa
bəŋ ma, mih fiəni kpɛiŋsi, ka mih bi jiə dzɛiŋ bəh bɛiŋ biŋ yɛiŋ wə bichi.
19 Jɔbi wə mih ka fə yakadəiŋ, mih ni dzaka i gwu yiŋ a, mih kɔ mi wi kidəəŋ.
Mih kwati bɛiŋ biə mih bi dziki i buku jía yiduli wə, chu wɔkɔ kə ŋgəkə. Mih
kɔ liə i dziki a dzini, chu mu a muni wɔkɔ ndzəŋni.'
20 Si wi nǐ kɛiŋsi yakadəiŋ, Nyɔ ka bɔɔŋ wi a, 'Kiyuŋ kələ! Daiŋ nchɔkɔ mih
ni fiəni dzɔ lə kiŋ'waka ka. Bɛiŋ biələ bichi wɔ kɛiŋsi jiə lə bi ni numki bi ndə
a?' "
21 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ ka dzaka a, "Yi kɔ ayaka i mi wə wi juŋniki mbum
bi mbi i gwu yi wə, kaŋa kə mbum bidɔkɔ i kimbu ki Nyɔ wə."

Mbɛiŋ jiə shɔm i Nyɔ
(Matiə 6:25-34; 6:19-20)

22 Wi chu dza ka dzakaki num i bwa bu bə mbaŋ a, "Kiə mbɛiŋ ma fûmsiki
gwu kɔm nɔni kimbɛiŋ, a mbɛiŋ ni dzi nə, na yudɔkɔ kɔm gwu yimbɛiŋ a
mbɛiŋ ni ləh nə.
23 Mbɛiŋ kiəki a kiŋ'waka ki mi tsəki lə bɛiŋ bi dzini, gwu yi mi tsə bəmbuŋ.
24 Mbɛiŋ yɛiŋ biŋaŋa, bi nɔmki kə, gbɛli kə. Na bi si kɔh kə dzɛiŋ i juŋni jiə i
bəshaŋkwa wə nabə gba. Ayakalə, Nyɔ saŋsi bi bichi. Mbɛiŋ kiəki kə a mbɛiŋ
kɔkniki tsəki lə minyəni a?
25 Akɔ ndə i mbɛiŋ kintəəŋ wə wi fumsiki gwu, wi num i kpɛiŋsi jɔbi twɛsi i
nɔni ki wə a?
26 Si mbɛiŋ mɔŋ i fə na yi twɛsi yələ, mbɛiŋ bə́ fumsi gwu i nə a?

27 Mbɛiŋ yêiŋ si bəfluwa kɔɔki bɔ num. Bəfluwa si nɔm kə nabə i kɛiŋsi
bəmbuŋ bəbɔ. Ayakalə, mih fukuki i mbɛiŋ a, na Ŋkuŋ Səlɔmən bəh mbum
bi bichi biə wi nǐ kaŋaki, jɔbi wə wi nǐ lafiki gwu bəh bəmbuŋ wi nǐ ka num
buku dəkə ka fluwa widɔkɔ.
28 A kabə num lə si Nyɔ lafiki mfwaŋ i chwa, mfwaŋ biə bi kɔki daiŋ, kijiəli
bə kpa i gbuku wə, ma wi Nyɔ ni lafi mbɛiŋ i tsə buku dəiŋ a? Ɔ ɔɔ bəni bə
mbum wi twɛsi!
29 Yi kɔ a mbɛiŋ ma fûmsiki gwu yimbɛiŋ i kwakaki kɔm fiɛŋ fiə mbɛiŋ
kaŋaki i dzi bəh i mu,
30 kɔm gia yələ si kwaka bəni bə mbi bə̀ bɔ kiəki kə Nyɔ. Mbɛiŋ kǐəki a, Ba
wimbɛiŋ kiəki lə a mbɛiŋ nəŋki lə biɛiŋ biələ bichi.
31 Mbɛiŋ jǐə mfi bimbɛiŋ num i ŋkuŋ bi Nyɔ wə, ka wi ni nyaki mbɛiŋ tə bəh
biɛiŋ biələ bichi.
32 Mbaŋ wuŋ, si mbɛiŋ kɔ twɛsi lə kiə mbɛiŋ ki lwâ kə kɔm Ba wimbɛiŋ kɔ
bə kinsaŋli i nya ŋkuŋ bi i mbɛiŋ.
33 Mbɛiŋ tâŋni biɛiŋ biə mbɛiŋ kaŋaki, ma mbɛiŋ gâa kpɔ wiwɔ i bəni bə
kifuu, mbɛiŋ nâŋki biba bi kpɔ a num biə bi kɔkə i shakyi. Mbɛiŋ jǐəki kpɔ
wimbɛiŋ num i tumi ki Nyɔ wə, i di biə bəji kɔkə i chwɔ, bəh i di biə nchami
kɔkə i kwa, bəh i di biə shəkə kɔkə i mɛni.
34 Mbɛiŋ kǐəki a, di biə mi jiəki kiba ki akɔ fɛiŋ wə shɔm yi kɔ.

Bəni bə Jisɔs wɔ̂kɔliki Jisɔs
(Matiə 24:45-51)

35 Mbɛiŋ kâŋa chiŋni bimbɛiŋ ma mbɛiŋ bâiŋsi naka bimbɛiŋ bi baiŋki, ma
mbɛiŋ wɔ̂kɔliki nɔm,
36 aka bwa bə nɔm bə̀ bɔ kɛiŋsi gwu ka wɔkɔliki tikwili wibɔ, si wi fiəniki
dzəki i di bi dzɔni bi miŋkpaŋa wimfiaŋ wə. Ka jɔbi wə wi ni fiəni dzə kɔmyi
dzaka ki juŋ, ma bɔ ni wɛli akisəkə wi liə.
37 Kinsaŋli kimbum kɔ ki bwa bə nɔm bə̀ tikwili wibɔ ni fiəni dzə yɛiŋ bɔ
kɛiŋ wɔkəli wi. Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, wi ni tum mbuŋ i gwu yi wə, ma
bɔ num i kuku, wi tsəsi dzɛiŋ i bɔ.
38 Kinsaŋli kimbum bi numki ki bwa bə nɔm bə̀ wi bi kwatiki bɔ wɔkəli, kɔŋ
wi numki i bi fiəni dzə na nchɔkɔ kintəəŋ, yudɔkɔ na i jɔbi wə kwɔkɔ tɔŋki.
39 Mbɛiŋ kǐəki a, tikwili kabə kiəki jɔbi wə ji kaŋaki i dzə nchɔkɔ fɔkɔ, wi ma
ni chu bee a wi dzə bwiŋ juŋ yi.
40 Mbɛiŋ tə kaŋaki i nûmki bəh ŋkɛiŋsi wi gwu, kɔm mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi
bi fiəni dzə lə i jɔbi wə mbɛiŋ kiə kə.”
41 Bita ka dza bikə i wi a, “Bah, wɔ ti ndi wələ num i buku, ma i bəni bəchi
a?”
42 Bah chukuli a, “Waiŋ wi nɔm wə wi kɔ wi ŋkɔŋ, chu kaŋa mfi, kɔ winaiŋ?
Ntə akɔ wə tikwili wi nǐ jiə a wi tɔkniki bəh juŋ yi, a jɔbi wə, jɔbi ka kpɛiŋ ma
wi ni nyaki biɛiŋ bidzini i bwa bu bə nɔm a?
43 Kinsaŋli kimbum bi numki i waiŋ wi nɔm wə tikwili wi bi dzə yɛiŋki num
wi fə nɔm wi a liŋ asi wi si nəŋki.
44 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, tikwili wi bi yaksi wi a wi tɔkniki bəh biɛiŋ bi
bichi.
45 Ayakalə, waiŋ wi nɔm wiwɔ ka dza dzaka i gwu yi a, ‘Tikwili wuŋ ni kɔmsi
fiəni dzə kə,’ ka yisi i twɛiŋki bwa bə nɔm bənyuku bəh bəkaŋa, dzi a dzini chu
mu mbih mə kwa wi,
46 yaka yi kɔ a tikwili wi waiŋ wi nɔm wiwɔ bi təkəli tumbuku i chɔkɔ biə wi
si kwakaki kə bəh i jɔbi wə wi si kwakaki kə bəh i jɔbi wə wi si kiəki kə. Ayaka

wi bi gbayi waiŋ wi nɔm wiwɔ, wi chiŋsi wi i tsə numki bəh bəni bà bɔ kɔkə bə ŋkɔŋ.
47 Waiŋ wi nɔm wə wi kiəki gia yə tikwili wi nəŋki a wi fəki, wi nəki kɛiŋsi
kə gwu yi i fəki yi, ma yi numki a bə bi twɛiŋ lə wi bəh ŋgaŋa yiduli.
48 Waiŋ wi nɔm wə wi kiəki kə gia yə tikwili wi nəŋki a wi fəki, wi fə gia yə
bə kɔ i twɛiŋ wi bəh ŋgaŋa yiduli ma yi numki a bə bi twɛiŋki a wi twɛsi. Mi
wə bə nya biɛiŋ biduli i wi, bə bi bikəki biduli i wi."

Jisɔs dzə bəh kiŋgali
(Matiɔ 10:34-36)

49 Jisɔs chu dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, "Mih dzə i kpa num gbuku i fa kuku.
Bə dzɔ a wi si bɛli lɔ.
50 Mih kaŋaki i liə i ŋgəkə wimbum widɔkɔ wə, shɔm yiŋ ni də a jɔbi wə mih
ni liə i wi wə.
51 Mbɛiŋ kwakaki a, mih dzə num bəh kimbɔiŋni i fa kuku a? Ŋgaŋ, mbɛiŋ
kîəki a, mih dzə num bəh kiŋgaali.
52 I yisi i liə i tsə ninshiŋ, juŋ yə yi kɔ bəh bəni bəte ni gaali lə. Bəni bətali ni
gaali bəh bəfa, bəfa ni gaali bəh bətali.
53 Tii waiŋ ni gaali lə bəh waiŋ wi, winyukuni, waiŋ wi winyukuni gaali bəh
ba wi. Nih waiŋ ni gaali bəh waiŋ wi wikpaŋni, waiŋ wi wikpaŋni gaali bəh
nih wi. Nih nyuku ni gaali bəh kpə waiŋ wi, kpə waiŋ gaali bəh ni nyuwi."

Bəni kiə jɔbi
(Matiɔ 16:2-3)

54 Jisɔs dzaka i mbaŋ wi bəni wə a, "Mbɛiŋ ka yɛiŋ jɔbi wə bimba yakaki
dzəki i kimbu kə wɔŋ liəki, mbɛiŋ yisi i dzakaki a, 'Dzaŋ nəŋki lə i dzə.' Ayaka
yi dzə.
55 Mbɛiŋ ka yɛiŋ tə fiəkə fəkə i kimbu ki shiŋ wə, mbɛiŋ ka dzakaki a, 'Di ni
shili lə nalə.' Ayaka bi num.
56 Mbɛiŋ bəni bà mbɛiŋ dzakaki chi, fə chi, si mbɛiŋ tsɛiŋki bɔɔli bəh kuku
mbɛiŋ ka kiəki si biŋ ni numki, akɔ tə kɔm nə wə mbɛiŋ kɔkə i kiə gia yə Nyɔ
chusiki i liə a?
57 Mbɛiŋ mɔŋ tə i bɔŋ kwakaki gia yi chəŋ yə yi kɔ a mbɛiŋ fəki a?
58 Mi ka dzɔ wɔ, i tsə bəh wɔ i juŋ yi nsaka wə, wɔ mɔmsi mbɛiŋ wi kɛiŋsi a
kɛiŋ i dzəh, ka wi ma guku tsə nya wɔ i kaŋ yi mi wə wi sakaki bənsaka, ma
wi nya daŋsi wɔ i kaŋ yi bəni bə jum wə, ma bɔ ni fa wɔ i juŋ yi nsəŋ mə.
59 Mih fukuki i wɔ a, wɔ ni buku kə fɛiŋ maka wɔ gɔm kaasi finini fichi fiə
bɔ bikəki."

13

Mi wichi kwûni shɔm yi, kəbi yaka wi ni kpi

1 A nǐ kɔ i jɔbi wiwɔ wə, bəni bədɔkɔ dza ka fukuki i Jisɔs kɔm bəni bə Galili
bədɔkɔ bà bɔ nǐ tsəki i fə mfə gia i Nyɔ, Baylɛ faaŋ bəni bɔ tsə gbayi bɔ, mwa
mibɔ chiŋni bəh minyam yə bɔ nǐ fə mfə gia yɛiŋ.
2 Jisɔs wɔkɔli lə, bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ kwakaki a, bəni bà bɔ nǐ kpiyi i dzəh yələ
wə, a bɔ nǐ kɔ na bəni bəchu tsə bəni bə Galili bəchi ma?
3 Ŋgaŋ, mih fukuki i mbɛiŋ a, mbɛiŋ baaŋ ki kwûni kə shɔ́m yimbɛiŋ, ma
mbɛiŋ bəchi bi kpiyi ayaka.
4 Mbɛiŋ kwakaki alə bəni bà jwɔfi ntsɔ nyaŋ bà juŋ yi dəəŋ yə i Silɔam nǐ
muku wɔɔyi bɔ a? Mbɛiŋ kwakaki a bɔ bədɔkɔ nǐ kpiyi yaka kɔm bɔ nǐ kɔ na
bəni bəchu tsə bəni bə Jɛlusalɛm bəchi ma?

5 Ŋgaŋ, mih fukuki i mbɛiŋ a, mbɛiŋ baaŋ ki kwûni kə shóm yimbɛiŋ, ma
mbɛiŋ bəchi bi kpiyi ayaka.”

Ndi kəm kpɛiŋ wə wi wumki kə mintam

6 Jisəs ka ti ndi widəkɔ i bɔ a, “A nǐ kɔ jəbi widəkɔ wə, mi widəkɔ yəə kpɛiŋ
widəkɔ * i wi khə. Jəbi nǐ kpɛiŋ i wi i tsə kɔhyi mintam miwɔ wi tsə nəki yɛiŋ
kə na fimu.
7 Wi ka dzaka i mi wi wi nɔm a, ‘Tsêiŋ kpɛiŋ wələ, i jía yitali wə mih si shi
dzə fa i tsɛiŋ mintam i kpɛiŋ wələ wə, mih yɛiŋ kə na fimu. Gbâ tôkɔ kuku, wi
baŋki lə di kiləlɔ.’
8 Mi wi nɔm wiwɔ chukuli a, ‘Tikwili, bêe dəkə wi yaka, mih ki chəkyiki
taliki lə chwɔŋ kiwɔ mih jiə chi yɛiŋ chɛiŋ.
9 Jəbi wə wi ka wum mintam i jia yələ yi dzəki lə, ma yi ndzɔŋki, wi ka baaŋ
i wum, ma wɔ ni gba təkɔ wi.’ ”

Jisəs chuku kpaŋa widəkə i chəkə bimbam wə

10 A nǐ kɔ chəkɔ bimbam bidəkɔ, Jisəs ka laniki bəni i juŋ yi tsani yidəkɔ wə.
11 Kpaŋa widəkɔ num fɛiŋ kiŋ'waka kichu kidəkɔ num i wi wə, num kə ki si
fə mi wi chu mi wi jwɛiŋ, ki nǐ fə wi gwɛiŋ i jía jwɔfi ntsɔ nyaŋ, jum yi ŋgwuŋ,
wi kɔbi i chu num i bɛiŋ chəŋ.
12 Jəbi wə Jisəs nǐ yɛiŋ kpaŋa wiwɔ, ka bɔɔŋ wi, wi dzə, wi dzaka i wi a, “Nih
wuŋ, wɔ bɔnih lɔ i jwɛiŋ ya wə daiŋ.”
13 Si wi dzaka yakadəiŋ, ka nani tsɛiŋ yi kɔm wi. Akisəkə, jum yi fiəni nani
gwu ka kaa, wi num bɛiŋ chəŋ, ka chɔŋyiki Nyɔ.
14 Tikwili wi juŋ yi tsani yiwɔ yɛiŋ si Jisəs chuku kpaŋa wiwɔ, a num i chəkɔ
bimbam wə, gia yiwɔ nya lɔ wi bəh ŋgəkə. Wi ka yɔliki i bəni a, “Kaŋ kɔ yisɔ yə
bukumbɛiŋ kaŋaki i nɔmki yɛiŋ. Mbɛiŋ dzâki bə chukuki jwɛiŋ yimbɛiŋ i kaŋ
yələ wə, ayakalə a kɔbi i chəkɔ bimbam wə!”
15 Bah chukuli i wi a, “Mbɛiŋ bəni bà mbɛiŋ dzakaki chi, fə chi. I chəkɔ
bimbam wə, ntə mi wimu wimu i mbɛiŋ kintəəŋ, si dzɔ lə na’ wi, yuwidəkɔ
njakas wi i di biə yi nɔki, i tsə nya yi bəh mwi a?
16 Kpaŋa wələ kɔ waiŋ Ablaham, wə Satan nǐ kaŋa i bənsəŋ wə jía jwɔfi ntsɔ
nyaŋ, yaka yi si ndzɔŋki kə si mih gamti wi i ŋgəkə wi wələ, i chəkɔ bimbam
wə a?”
17 Si Jisəs dzaka yakadəiŋ, bəni bà bɔ nǐ baiŋŋki wi, gəmni i gwu yibɔ wə,
bəni bəduli bədəkɔ num fibɔ bəh kinsaŋli, kɔm bə gia yi kaŋyini yichi yə Jisəs
nǐ fəki.

Ndi kəm ŋgəkə wi fintam fidəkə
(Matiə 13:31-32; Mak 4:30-32)

18 Jisəs ka təmki a, mih ki fəkəliki a, “Ntəŋ bi Nyɔ kɔ aka finə a? Fiɛŋ fiə mih
ki fəkəliki yɛiŋ kɔ nə a?
19 Bi kɔ aka ŋgəkɔ† wi fintam fidəkɔ mi nǐ buku tsə i gbɛli i wi khə, ŋgəkɔ
wiwɔ kɔ yaka ka fiəni chu num kpɛiŋ, minyəni mə mɔ fuliki i bɛiŋ dzə maa
júŋ yibɔ i cha yiwɔ wə.”

Ndi kəm dzɔɔŋ
(Matiə 13:33)

20 Wi ka chu təmki a, “Akɔ finaiŋ fiɛŋ mih ki fəkəniki ŋkuŋ bi Nyɔ bəh fi a?
21 Bi kɔ aka dzɔɔŋ yə miŋkpaŋa ni fəkə muku i biŋkuŋɔ bimbum wə bitali ka
fwɛŋni, ka chwali yi fə muku miwɔ yaka.”

---

* **13:6** Kpɛiŋ wiwɔ num bə bɔŋ i já yi ŋkali wə a, “Fig”. † **13:19** Ŋgəkɔ wələ kɔ i já yi ŋkali wə a, “mustard”.

Dzaka kifiəŋə ki faaŋnini
(Matiə 7:13-14,21-23)

22 Jisɔs dza ka tsəki i bikwili wə bəh i bidi wə si wi nĭ tsəki lani tsə bəni, tsə
sə dzəh yi i Jɛlusalɛm.
23 Mi widəkɔ dza bikə i wi a, “Bah, akɔ a bəni twɛsi bɔ bi bɔiŋki a?” Jisɔs ka
chukuli lɔ i bɔ bəchi a,
24 “Mbɛiŋ jwôki na bəh ŋga i liə num i dzaka kifiəŋə kifaaŋnini. Mbɛiŋ kiəki
a, bəni bəduli bi nəŋki lə i liə i ki wə, dzəh kɔbi.
25 Jɔbi bi kpɛiŋ lə wə, tii juŋ wiwɔ bi dza fah dzaka ki juŋ. Jɔbi wə wi bi fa,
mbɛiŋ bi baaŋ i biŋ i kɔmyiki dzaka ki juŋ dzakayi a, ‘Tikwili, wêli a dzaka ki
juŋ ka buku liə.’ Wi bi chukuli i mbɛiŋ a, ‘Mih kiəki kə di biə mbɛiŋ buku.’
26 Mbɛiŋ ka bi nɔmyiki dzakaki, ‘A kɔkə a buku bà bukumbɛiŋ nĭ shiki dziki
chu mu a? Ayaka wɔ nĭ nyaniki laniki nnyaki bəni i bidi bibuku wə.’
27 Wi bi fiəni chukuli shəŋ a, ‘Mih fukuki i mbɛiŋ a mih kiəki kə di biə mbɛiŋ
buku. Mbɛiŋ nyê i mih fiəŋə mbɛiŋ bà mbɛiŋ nyaniki fəki chu.’
28 Mbɛiŋ bi yɛiŋ lə Ablaham bəh Ayjik bəh Yakɔb bəh bəni bə ntum bə Nyɔ
bəchi i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Nyɔ wə, num bə baŋ mbɛiŋ i biŋ, mbɛiŋ bi ka dəki
dzi jəŋ.
29 Bəni bi dza i bimbu bichi wə, i yisi i di biə wɔŋ bukuki dzəki, bəh i di biə
wi tsəki liəki, bəh i di bi bɛiŋ bɛiŋ wə bəh bi shiŋ i mbi wə, bɔ bi dzə shinum i
dziki i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Nyɔ wə.
30 Mbɛiŋ wôkɔli bəni bəduli bà bɔ kɔ i ninshiŋ i liə bi numki num i jum wə,
bəduli bà bɔ kɔ i jum wə i liə bi numki num i ninshiŋ.”

Nshɛiŋ kwa Jisɔs kɔm Jɛlusalɛm
(Matiə 23:37-39)

31 A nĭ kɔ a jɔbi wiwɔ wə, Bəfalasi dzə dzaka i Jisɔs a, “Bûku nyê fa, tsə i kimbu
kidəkɔ wə kɔm Nkuŋ Hɛlɔd nəŋki i wɔɔ wɔ.”
32 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mbɛiŋ tsê dzâka i fifinchəŋ fiwɔ a mih ki bwiliki lə
bəchinda bə ŋkpɛli i bəni wə daiŋ, mih chuku jwɛiŋ, i yisi i daiŋ bəh kijiəli, mih
bi buku kaasi nɔm wuŋ shitsə kijiəli.
33 Ayakalə, mih ni yisi nyani wuŋ wi Jɛlusalɛm daiŋ, bəh i buku nyani kijiəli
i tsə buku shitsə kijiəli. Yi kpɛiŋniki kə a bə wɔɔ mi wi ntum wi Nyɔ i di bidəkɔ
wə a kəbi a i Jɛlusalɛm.”
34 Si Jisɔs dzaka lə, wi ka chu dzaka a, “Yəbɛɛy Jɛlusalɛm! Yəbɛɛy Jɛlusalɛm!
Wɔ wɔɔyiki bəni bə ntum bə Nyɔ, chu tumyi bəni bà Nyɔ faaŋki i mbɛiŋ bəh
kitəh. Akɔ kiŋkani kimaiŋ si mih məmsi i juŋni bwa ba asi nih shyə si juŋni
bwa bu wi kwumi baŋ bəh bəkəli bi, wɔ nəiŋma a?
35 Tsêiŋ, bə kɔ num bə lətəkɔ lɔ juŋ ya yi fiəni num chii. Ayaka mih fukuki i
mbɛiŋ a, mbɛiŋ bi chu yɛiŋ kə i mih wə, i tsə buku jɔbi wə mbɛiŋ bi dzakaki a,
‘Nyɔ jiə kimbɔiŋsi i mi wə wi dzəki i yɛli wi Bah wə.’ ”

14

Jisɔs chu chuku mi i chəkɔ bimbam

1 A nĭ kɔ i chəkɔ bimbam bidəkɔ wə, Jisɔs tsə i dzi i juŋ yi mi wimbum wi
Falasi widəkɔ. Bəni bà bɔ nĭ kɔ fɛiŋ nĭ tsɛiŋki Jisɔs i yɛiŋ gia yə wi ni fə.
2 A nĭ kɔ mi widəkɔ num fɛiŋ i Jisɔs nshiŋ wi gwɛiŋ bəh jwɛiŋ yidəkɔ yi fə
kaŋ yi bəh kaka bi mɔyi.
3 Jisɔs bikə i Bəfalasi bà bɔ nĭ kɔ fɛiŋ, bəh bəni bà bɔ nĭ kɛiŋsiki kiəki bənchi bə
Nyɔ, “Bənchi bəbukumbɛiŋ bumki lə a bə chûku mi i chəkɔ bimbam wə, ma
nə a?”

4 Bɔ nəki kaŋa kə gia yidəkɔ i chukuli. Jisɔs kaŋa mi wiwɔ, chuku wi, ka
dzaka a wi tsə̂ki.
5 Jisɔs ka fiəni bikə i bəni bəwɔ a, “Mi widəkɔ kabə kaŋa waiŋ* nabə na’, wi
gbɔ i fəŋ mə i chɔkɔ bimbam wə, wi ma ni bwili akisəkə a?”
6 Bɔ məŋni gia yə bɔ ki chukuliki.

Mi shîsi gwu yi i kuku

7 Jisɔs dza yɛiŋ si bəni dzəki sabi di bibɔ num i ninshiŋ i numyi yɛiŋ, wi ka
ti bɔ bə ndi a,
8 “Jəbi wə bə laka wɔ i dzini bi ndzɔ wi miŋkpaŋa wimfiaŋ wə, wɔ tsə ma nûm
i di bi ninshiŋ wə, kɔm mi wimbum widəkɔ kələ fɛiŋ num bə si laka tə wi fɛiŋ.
9 Tikwili wə wi si laka mbɛiŋ bəchi, wi ni dza dzə dzaka i wɔ a, ‘Dzâ nyâ di
biələ i mi wimbum wələ.’ Ma wɔ ka ni dza, num bəh kiŋgəmni i tsə num lɔ
num i jum wə.
10 Jəbi wə bə laka wɔ i dzini bi dzəni bi miŋkpaŋa wimfiaŋ, wɔ tsə̂ nûm num
i jum wə, ka tii dzini bi miŋkaŋa wimfiaŋ ni dzə dzaka i wɔ a, ‘Nsɛiŋ wuŋ, dzâ
fa, tsə̂ nûm num i ninshiŋ.’ Ayaka, wɔ ka ni kaŋa kiŋkɔksi i bəni bəchi nshiŋ.
11 Yi kɔ a liŋ i mi wichi wə wi yaksiki gwu yi, bə bi shisi lə wi. Mi wə wi
shisiki gwu yi, bə bi yaksiki lə wi.”

Mi təkniki bəh bəni bə ŋgəkə

12 Jisɔs ka dza fiəni dzaka i tii juŋ wə a, “Jɔbi wə wɔ nəŋki i bɔɔŋ bəni a bɔ dzə
dzi, ma ni bɔɔŋ num nsɛ́iŋ ya na bwa bə nah, na chwɔŋ ki juŋ ka, na bəni bə
kpɔ, bə̀ bɔ nɔki kɔmsiki i wɔ wə. Kɔm bɔ bi fiəni bɔɔŋ lə wɔ tə i juŋ yibɔ wə, ma
yi ka bi numki a, bɔ nǐ chukuli lɔ kaŋ ya.
13 Jɔbi wə wɔ fəki dzini, laka num bəni bə kifuu, bəh biŋkəŋni, bəh bə̀ bɔ gbɔki
nyaniki, bəh bimfəkə.
14 Wɔ ka fə yakadəiŋ, ma Kimbɔiŋsi ki Nyɔ numki i wɔ wə, kɔm bəni bələ
kaŋaki kə fiɛŋ fidɔkɔ, i bi fiəni chukuli i wɔ. Ma gɔm wa bi numki i Nyɔ, i chɔkɔ
biə bəni bə̀ bɔ kɔ chəŋ bi dzayiki i kpi wə.”

Ndi kɔm dzini bimbum
(Matiə 22:1-10)

15 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, mi widəkɔ wə, bəh bɔ nǐ dziki wɔkɔ gia yiwɔ ka
dzaka i wi a, “Kimbɔiŋsi kimbum kɔ i mi wə wi bi dziki blɛd i kintəəŋ ki ŋkuŋ
bi Nyɔ wə.”
16 Jisɔs ka chukuli i wi a, “A nǐ kɔ jɔbi widəkɔ wə, mi widəkɔ kɛiŋsi bini
bimbum, wi laka bəni bəduli.
17 Si chɔkɔ bi bini biwɔ nǐ dzə kpɛiŋ, wi faaŋ waiŋ wi wi nɔm a wi nyani
fuku i bəni bəchi bə̀ wi nǐ laka bini i bɔ, a ŋgaiŋ kɛiŋsi lɔ biɛiŋ bichi.
18 Waiŋ wi nɔm wiwɔ ka tsə yɛiŋ bɔ, bɔ yisi ka təmki wimu wimu. Mi wi
ninshiŋ wə wi nǐ yɛiŋ dzaka i wi a, ‘Yêiŋ mih si kɔ mih taŋ khə wuŋ wimfiaŋ,
mih kaŋaki i tsə tsɛiŋ wi. Tɛsi, mih ni numki kə.’
19 Wi chu yɛiŋ widəkɔ wə wi bɔŋ chukuli tə a, ‘Mih si kɔ mih taŋ bəna’ bəŋ
bə nɔm jwəfi, mih kaŋaki i tsə̂ mômsi yi i liə. Tɛsi, mih ni numki kə.’ 20 Wi chu
yɛiŋ widəkɔ wi bɔŋ chukuli tə a, ‘Mih dzɔ a kpə wuŋ wimfiaŋ daiŋ, tɛsi, akɔ
gia yə mih ni dzə kə.’
21 Si bɔ chukuli yakadəiŋ, waiŋ wi nɔm wiwɔ ka fiəni tsə fuku gia yichi i
tikwili wi. Tikwili wiwɔ wɔkɔ gia yiwɔ, shɔm bəkɔ wi. Wi ka fiəni faaŋ waiŋ
wi nɔm wiwɔ, dzaka i wi a, ‘Bûku wakli, tsə̂ i kwili kintəəŋ, nyâni nnyâ i dzə́h

* **14:5** Biŋwakti bikpu bidəkɔ bɔɔŋ a, “njakas.”

yi tasini bəh i dzéh yinchiŋ yinchiŋ wə, jûŋni bəni bà bɔ gbɔki nyaniki bəh bimfəkə bəh biŋkəŋni, ma wɔ dzô bəh bɔ.'
22 Wi tsə fiəni dzə dzaka a, 'Tikwili, mih fə lɔ gia yichi asi wɔ si dzaka ayakalə, juŋ kɛiŋki ki jikə kə.'
23 Tikwili wi dzaka i wi a, 'Tsô i dzéh yimbum bəh yinchiŋ yichi ma wɔ dzô dzô bəh bəni bəduli ka bɔ dzə jiksi juŋ yichi.
24 Mih fukuki i mbɛiŋ a, mi i kintəəŋ ki bəni bà mih si yisi laka bɔ bi môm kə fiɛŋ fidzini i bini biŋ wə.' "

Dzə i num ka waiŋ mbaŋ wi Jisɔs
(Matiɔ 10:37-38; 5:13; Mak 9:50)

25 Jisɔs chu nyə ka tsəki, mbaŋ wi bəni kwu biəli wi. Wi ka dza fiəni dzaka i bɔ a,
26 "Mi wə wi nəŋki i biəli mih i num mi wuŋ wi mbaŋ wi kɔbi i kɔŋ mih i tsə ba wi, bəh nih wi, chu kɔbi i kɔŋ mih i tsə kpə wi bəh bwa bu, bəh bwa bə nih wi, bəh jémi yi, nabə i kɔŋ mih tə tsə si wi kɔŋki gwu yi, wi kɔkə i num mi wuŋ wi mbaŋ.
27 Mi wə wi nəŋki i num i mbaŋ wuŋ wə, wi kaŋaki i gíŋ kintasi ki i bíəliki mih.
28 Akɔ ndə i mbɛiŋ kintəəŋ wə wi nəŋki i maa juŋ yi dəŋə yaka i bɛiŋ, wi ma nǐ yisi i shi num i kuku i kwaka fwu wi, a kpɔ wə wi kaŋaki kɔlə bi kpɛiŋ ka wi bi maa kaasi yɛiŋ a?
29 Wi ka baaŋ i fə yakadəiŋ, wi ka yisi a chɔkɔki chaka ki juŋ kiwɔ, ki ni gaka wi i kaasi. Jɔbi wə bəni bi tsəki fɛiŋ ma bɔ bi suŋuki wi dzaka a,
30 'Mbwə wələ nǐ yisi juŋ, yi gaka wi i kaasi.'
31 Yi ni numki a liŋ tə a, akɔ winaiŋ ŋkuŋ wə wi nəŋki i laa tum jum bəh ŋkuŋ widɔkɔ, wi kɔbi i yisi num kuku i kwaka a ŋgaiŋ bəh bəni bu bə jum bənchuku jwɔfi kɔlə i tsə jwɔ ŋkuŋ widɔkɔ wə wi kaŋaki bəni bu bə jum bɔ num i buku bənchuku mbaŋfia a?
32 Wi ka kwaka yɛiŋ a yi ləkəki lə, wi kaŋaki i bâayi bəni bu bədɔkɔ i fâaŋ a bɔ tsô yêiŋ ŋkuŋ widɔkɔ wə wi kɛiŋ i dzəh yi dəəŋ, i tsâ wi a wi fê dzəh yə kimbɔiŋni kɔ i nûmki i bɔ kintəəŋ.
33 Yi ka numki a i dzəh yələ wə, mi wə wi ka baaŋ ki dali kə biɛiŋ bi bichi, wəmaka mi kɔkə i num i mbaŋ wi bwa bəŋ kintəəŋ.
34 Ŋkaka kɔ fiɛŋ fi ndzɔŋni. Ayakalə, yi ka laksi njwɔŋni bi, bə kɔ i chu fə na dəiŋ bəh yi ka yi fiəni njwɔŋki a?
35 Yi numki a, yi laka lɔ kilələ. Yi kɔkə ka bə shuku i khə nabə i di bi chi wə. Yi kɔ a shuku tɔkɔ kilələ. Mi wə wi kaŋaki bintuni i wɔkɔ wi wôkɔ."

15

Ndi kəm shwaŋ yi lakani
(Matiɔ 18:10-14)

1 Bəni bà bɔ ni kwaki kiŋwakti, bəh bəni bəchu bədɔkɔ ni dzəki i Jisɔs i wɔkɔ gia yə wi laniki.
2 Bəfalasi bəh bəni bà bɔ ni laniki bənchi bə Nyɔ, yisi i shwiŋyiki dzakayi a, "Mi wələ dzɔ bəni bəchu kabə dzi bəh bɔ."
3 Ayakadəiŋ, Jisɔs ti ndi wələ i bɔ a.
4 "Akɔ ndə i mbɛiŋ kintəəŋ wə, wi kabə kaŋaki shwáŋ yi gbi, yimu laka, wi ni chəŋ num alə a? Wi ma ni yisi bee yə mbaŋ bwukə ntsɔ bwukə i chwa, i tsə nəŋ yimu yiwɔ, i tsə buku jɔbi wə wi ni yɛiŋ i yi wə a?
5 Wi ka ni nəŋ yɛiŋ yi, ma wi laŋki, wi giŋ yi i kimbəkəli wə,

6 wi kwɛki tsəki bəh yi i dzu. Jəbi wə wi kwɛ, wi ni bɔɔŋ juŋni nsɛ́iŋ yi, bəh
bəni bə bɔ nɔki kɔmsiki i wi kpəŋ wi dzaka i bɔ a, ‘Mbɛiŋ dzô bukumbɛiŋ lâŋki,
kɔm mih yɛiŋ shwaŋ yiŋ yi si laka.’
7 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, yi kɔ a liŋ asi, kinsaŋli kimbum bi numki i
tumi ki bɛiŋ wə, kɔm bə mi wichu wimu wə wi kɔ wi kwuni shɔm yi. Bə bi
laŋki wəmaka mi tsə bəni bə mbaŋ bwukə ntsɔ bwukə bɔ kɔ chəŋ chu nəŋ kə
ŋkwuni.

Ndi kɔm bə chwaka kikpɔ ki lakani

8 Ma akɔ winaiŋ miŋkpaŋa wə wi kabə kaŋa chwaka bi kpɔ jwɔfi, kimu laka,
wi ma ni baiŋsi naka ki baiŋsini i yaŋa juŋ i nəŋ ndzɔŋ, i tsə buku i jəbi wə wi
ni yɛiŋ a?
9 Wi ka ni nəŋ yɛiŋ, wi ni bɔɔŋ juŋni nsɛ́iŋ yi bəh bəni bə bɔ nɔki kɔmsiki i
wi kpɛŋ, wi dzaka i bɔ a, ‘Mbɛiŋ dzô bukumbɛiŋ lâŋki kɔm mih si fiəni bɔŋ kpɔ
wuŋ si wi si laka, mi ka fiəni yɛiŋ wi.’
10 Mih fukuki i mbɛiŋ a, yi kɔ a liŋ tə, asi bəchinda bə Nyɔ laŋki kɔm bə mi
wichu wimu wə wi kɔ wi kwuni shɔm yi.”

Ndi kɔm bəh waiŋ wi lakani

11 Jisɔs chu dzaka a, “Mi widɔkɔ nǐ kaŋaki lə bwa bu bənyuku bəfa.
12 Waiŋ wi jum wə dza dzaka i ba wi a, ‘Ba, gâa nyâ mbiŋ biɛiŋ i liə.’ Ba wi
ka gaa biɛiŋ bi i bɔ.
13 A nəki num kə i jəbi wi dəəŋ wə, waiŋ wi jum wə dzɔ biɛiŋ bi, ka juŋni bi
bichi ka taŋni, nyə tsə i tumi ki dzəh yi dəəŋ wə. I fɛiŋ wə wi bəkəli kaasi kpɔ
wiwɔ i nɔni kichu wə.
14 Jəbi wə wi nǐ bəkəli kaasi kpɔ wi, dzɔŋ yiləkəli ka kwa tumi kiwɔ, wi chu
kaŋa kə fiɛŋ fidzini.
15 Ayakadəiŋ, wi ka tsə nəŋ nɔm i mi widɔkɔ i tumi kiwɔ wə, a wi nɔmki i wi.
Mi wiwɔ ka faaŋ wi, wi tsə ka təkniki bəh bifi bi.
16 Wi dza ka nəŋki i dziki biɛiŋ bi dzini bi bifi, ayakalə mi widɔkɔ kɔbi i nya
wi bəh fɛiŋ fidɔkɔ.
17 Wi ka yisi i təmki gia, fiəni bɔɔŋ mfi bi, ka dzaka a, ‘Bəni bə nɔm bə ba
wuŋ kaŋaki biɛiŋ bidzini biduli bi gaka bɔ, mih num fa kpi dzɔŋ.
18 Mih ni fiəni tsə lə i ba wuŋ, mih dzaka i wi a, “Ba, mih fə chu i Nyɔ nshiŋ
bəh i wɔ tə.
19 Mih chu kpɛiŋniki kə ka bə bɔɔŋki mih a waiŋ wa. Dzô jǐə mih aka mi wa
wi nɔm.” ’
20 Ayakadəiŋ, wi ka dza fiəni tsə i ba wi. Jəbi wə wi nǐ bukuki kɔmsiki tsəki
i kwili wə, ba wi lɔɔ dzəkəh ka yɛiŋ wi. Nshɛiŋ kwa wi bəh waiŋ, wi dza bɛiŋ,
yɔkɔ tsə, maŋni wi, bá yaŋayi.
21 Waiŋ wiwɔ ka dzaka i wi a, ‘Ba, mih fə chu i Nyɔ nshiŋ bəh i wɔ. Mih chu
kpɛiŋniki kə ka bə chu bɔɔŋki mih a waiŋ wa.’
22 Ayakalə, ba wi ka bɔɔŋ bəni bu bə nɔm dzaka a, ‘Mbɛiŋ tsô wakali, mbɛiŋ
nâŋ dzô bəh mbuŋ wə wi ndzɔŋki nalə, mbɛiŋ dzô lôɔ i wi wə, mbɛiŋ lâkə finsəŋ
i kpaŋ wi wə bəh dzuyigvu i gvu yi wə.
23 Mbɛiŋ tsô kwâ dzô waiŋ na’ wimbum, mbɛiŋ kûm yi, ka bukumbɛiŋ dziki
bə laŋ,
24 kɔm waiŋ wuŋ wələ nǐ kpi, wi fiəni yɔmmi. Wi nǐ laka, wi fiəni tumbuku.’
Ayakadəiŋ, bɔ ka yisi i laŋki.
25 Gia yələ nǐ num lə, waiŋ wi ninshiŋ num i chwa. Jəbi wə wi nǐ kwɛki dzəki
i buku kɔmsi dzə i dzu, wi wɔkɔ biɛiŋ bi kwuŋni jumi bəni biŋ.
26 Wi bɔɔŋ mi wibɔ wi nɔm widɔkɔ bikə a, a num nə, bə biŋki fa?

27 Wi chukuli i wi a, ‘Waiŋnah si fiəni dzə daiŋ. Ayakadəiŋ, ba wimbɛiŋ ka
kum dəmi ki na’ kimbum, kəm wi si yɛiŋ waiŋnah wi num wiwəm chu ləkə.’
28 Wi wəkɔ yaka shəm ka bəkɔ lɔ wi, wi ka nəiŋ i liə dzu. Ba wi buku tsə ka
tsaki wi a wi lîə a dzu.
29 Ayakalə, wi chukuli i ba wi a, ‘Tsêiŋ, mih ni nəmki i wɔ ka mfa i jía yələ
wə yichi, mih ka num nəiŋ i fə gia ya yidəkɔ. Wɔ ka num nya mih na bəh waiŋ
bii a, mih laŋki buku nsɛ́iŋ yiŋ.
30 Waiŋ wa wələ, wə wi nǐ tsə bəkəli biɛiŋ bia bəh bəkaŋa bə təkəlini, jəbi wə
wi si dzə, wɔ ka tsə kwa waiŋ na’ wimbum ka kum kəm wi.’
31 Ba wi chukuli i wi a, ‘Waiŋ wuŋ, buku wɔ shi kɔ a fa jəbi wichi, biɛiŋ bichi
biə mih kaŋaki akɔ mbia.
32 Ayakalə, yi si ndzɔŋki lə, a bə lâŋki kəm waiŋnah wələ nǐ kpi lɔ, wi fiəni
yəmmi, wi nǐ laka, wi fiəni tumbuku.’ ”

16

Waiŋ wi nəm wi kimfikili

1 Jisəs chu dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, “Mi wi kpɔ widəkɔ nǐ kaŋaki lə waiŋ
wi wi nəm, wi nǐ jiə a wi tsêiŋki mbum bi. Wi ka dza wəkɔ a, waiŋ wi wi nəm
wə bəkəliki lə kpɔ wi.
2 Wi ka bɔɔŋ waiŋ wi nəm wiwɔ, bikə i wi a, ‘Yələ kɔ yinaiŋ gia mih wɔkɔki
kəm wɔ lə a? Bâkti biŋwakti bichi biə wɔ nyakaki kpɔ wuŋ yɛiŋ, wɔ dzâ fîəni
nyâ i mih. Kəm wɔ ni chu nəmki kə i mih.’
3 Waiŋ wi nəm wiwɔ tsə num kwaka a, ‘Si tikwili wuŋ kəŋŋki mih i nəm wə,
mih ni fə dəiŋ a? Si mih kɔ mih kaŋa kə ŋga i nəmki bəh dzəkə, mih chu ŋgəmni
i nywaki.’
4 Wi ka fiəni kwaka a, ‘Mih kiə lɔ gia yə mih ni fə̂, i jəbi wə wi kəŋŋ mih i nəm
wə, mih kaŋaki lə nsɛ́iŋ yə yi kɔ i dzɔ mih i bɔ dzu.’
5 Ayakadəiŋ, wi ka bɔɔŋ bəni bə̀ bɔ ni kaŋaki fwa yi tikwili wi wimu wimu,
wi ninshiŋ dzə wi bikə i wi a, ‘Wɔ gəmki tikwili wuŋ dəiŋ?’
6 Wi chukuli a, ‘Akɔ bibeli bimiə bimbum gbi.’ Ayaka wi dzaka a, ‘Kô
kiŋwakti ki fwa kələ nûm kuku wakli, kwûni nyâka a mbaŋshi.’
7 Wi fiəni bikə i widəkɔ a, ‘Wɔ gɔmki ŋ'wa dəiŋ na?’ Wi chukuli a, ‘Akɔ biba
bigəŋ gbi.’ Ayaka wi dzaka a, ‘Kô kiŋwakti ki fwa kələ kwûni nyâka a biba
mbaŋnyani.’
8 Tikwili wi waiŋ wi nəm wələ nǐ yɛiŋ si wi finiki bəh wi yaka, ka kəksi wi a
wi ni fifi lə.” Jisəs ka kaasi a, “Bəni bə fa kuku fifiki i gia yə bɔ fəki tsə si bəni
bə baiŋni fifiki i gia yibɔ yi baiŋni wə.
9 Ayakadəiŋ, mih fukuki i mbɛiŋ a, mbɛiŋ dzôki mbum bimbɛiŋ bi fa kuku,
i kwaki nsɛ́iŋ yɛiŋ, ka jəbi wə bi bi kaa, Nyɔ bi ka dzɔ mbɛiŋ i wi dzu i di biə
mbɛiŋ bi numki jəbi wichi.
10 Mi wə wi kiəki kə i təkni bəh fiɛŋ finchiŋ, wi kəkə i təkni tə bəh fiɛŋ
fimbum. Ayaka mi wə wi fəki kimfikili i gia yi nchiŋ wə, wi kələ i fəki tə
kimfikili i yimbum wə.
11 Si mbɛiŋ kəkə təkni bəmbum bi fa kuku, a ni nya ndə mbɛiŋ mbum bi
ŋkɔŋ a?
12 Mbɛiŋ kabə kiəki kə i təkniki bəh biɛiŋ bi bəni bədəkɔ, ma ndə ni nya
mbɛiŋ bəh fiə fi kɔ fimbɛiŋ a?
13 Waiŋ wi nəm kəkə i nômki i bətikwili bəfa. Yi kabə num yakadəiŋ, ma wi
ni baiŋŋki widəkɔ wi kəŋ widəkɔ, yudəkɔ, wi ni wɔkɔki i widəkɔ nalə wi sɛiŋni
widəkɔ. Mbɛiŋ kəkə nəmki i Nyɔ chu nəm i kpɔ.”

14 Si Jisɔs dzaka yaka, Bəfalasi wɔkɔ gia yichi, ka yisi i suŋuki wi, kɔm bɔ nǐ
kɔŋki kpɔ nalə.
15 Jisɔs ka dzaka i bɔ a, “Akɔ mbɛiŋ bələ bə̀ mbɛiŋ chusiki gwu a mbɛiŋ kɔ
bəni bə ndzɔŋni i bəni nshiŋ, ayakalə Nyɔ kiə gia yichi yə yi kɔ i shɔ́m yimbɛiŋ
wə. Mbɛiŋ kiəki a gia yə bəni kɔksiki a, akɔ gia, akɔ yə Nyɔ tsɛiŋki yi nyɛŋ i wi.”

Bənchi bə ŋkuŋ bi Nyɔ

16 Jisɔs chu dzaka a, “A nǐ kɔ i kikpu wə, bə nǐ laniki num bənchi bə Muses
bəh gia yə bəni bə ntum bə Nyɔ nǐ nyakaki. Ayakalə, i yisi si Jɔn nǐ dzə, bə ka
fuku num ntum wi ndzɔŋni kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ. Mi wichi ka jwɔki i liə kintəəŋ
ki ŋkuŋ bi Nyɔ wə.
17 Yi bɔniki alə i bɔ̀ɔli bəh nshwaiŋ i dza nyə, yi bɔniki kə i fidzəkəni fi
Kiŋwakti ki Bənchi i bi laka kilɔlɔ.
18 Yi kɔ a, mi ka bee kpə wi, dzɔ widɔkɔ, ka nɔki bəh wi, yaka wi fə chu. Mi ka
dzɔ miŋkpaŋa wə wi buku i mi widɔkɔ dzu, yəmaka numki a wi dzɔ kpə mi.”

Lasalus bəh mi wimbum

19 Jisɔs ka dza chu dzaka a, “Mi wimbum widɔkɔ nǐ kɔlə, wi lafi gwu bəh
bəmbuŋ bə kpɔ wi ləkəli bɔ ndzɔŋ nalə, dzi kidəəŋ ki chɔkɔ bichi.
20 Mi wi kifuu widɔkɔ num fɛiŋ, yɛli wi num Lasalus. Wi num biəkə kwa
gwu yi yichi. Bə nǐ dzəki jiəki wi i shiki i dzaka ki mbaiŋ ki mi wimbum wə
mə,
21 wi wɔkɔli a yuwidɔkɔ jɔbi wə wi ni dziki, biɛiŋ biə bi ni bɛsiki ma ŋgaiŋ ni
bɔŋyiki dziki. Si wi nǐ nɔki fɛiŋ yakadəiŋ, bía dzə chu mɛni kaasi lɔ biəkə yi.
22 Aka numki i jɔbi widɔkɔ wə, mi wi kifuu wə kpi, bəchinda bə Nyɔ dzə giŋ
wi, ka tsə jiə i di bindzɔŋni wə i kɔmsi i Ablaham wə. Ayaka mi wi kpɔ wə ni
kpi tə bə ləə wi.
23 Wi tsə num i tumi ki bəni bə kpili wə, wi ka numki fɛiŋ i ŋgəkə wimbum
wə. Wi dza lɔɔ dzəkəh, yɛiŋ Ablaham nanu bəh Lasalus, i wi kpəŋ.
24 Wi bɔɔŋ tsə a, ‘Ba Ablaham, kwâsi nshɛiŋ i mih, wɔ fâaŋ dzâ Lasalus,
wi ləkə waiŋkpaŋ wi i mwi mə i dzâ dâsi kindɔŋ kəŋŋ yɛiŋ. Mih kɔ i nshili
wimbum wə fa i gbuku wələ mə.’
25 Ablaham chukuli mfih a, ‘Waiŋ wuŋ, kwaka jɔbi wə wɔ nǐ kɛiŋki i mbi.
Wɔ nǐ kaŋaki lə biɛiŋ bindzɔŋni bichi i jɔbi wiwɔ, Lasalus nǐ yɛiŋki mfih num
ŋgəkə. I liə akɔ Lasalus wə, wi kɔ i ndzɔŋni mə, wɔ num i nshili wə.
26 A kɔkə shəŋ a yələ. Kǐə a fəŋ kimbum kɔ num bə kɛiŋsi jiə, kə mi kɔkə i dza
fa i daŋsi dzə i wɔ wə fɔkɔ, yi kɔbi tə i mi i dza fɔkɔ i daŋsi dzə fa i buku wə.’
27 Mi wimbum wə chu tsa a, ‘Mintee Ba, fâaŋ Lasalus i kwili wibuku wə.
28 Mih kaŋaki bwa bə nih bəŋ bəte, a wi tsə kǐŋ i bɔ ka bɔ bi ma dzâ tə i di bi
ŋgəkə biələ wə.’
29 Ablaham chukuli mfih a, ‘Bwa bə nah kaŋaki lə biŋwakti bi Muses, bəh biə
bəni bə ntum bə Nyɔ nǐ nyaka, bɔ wɔ̂kɔli gia yə bi dzakaki.’
30 Mi wi kpɔ wə nəiŋ dzaka a, ‘Aayi Ba Ablaham, yi kɔ a mi widɔkɔ dza i kpi
wə, wi tsə fuku i bɔ ka bɔ wɔkɔ, ma bɔ kwuni shɔ́m yibɔ.’
31 Ablaham chukuli i wi a, ‘Bɔ ka nəiŋ i wɔkɔ gia yə biŋwakti bi Muses bəh
bəni bə ntum bə Nyɔ dzakaki, bɔ kɔkə i wɔkɔ tə na yə mi wə wi dza i kpi wə
dzakaki.’ ”

17

Jisɔs lani kɔm chu bəh nɔm bəh kimbum

1 Jisɔs dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, “Gia yə yi taaŋki bəni bɔ fə chu bi lansi baaŋ
kə i dzə. Ayakalə, ŋgəkə kɔ i mi wə wi bi dzəki bəh gia yiwɔ, a bəni gbɔyiki i chu
wə.
2 Yi ni ndzɔŋki a bə shû shêŋsi nəkə wimbum i məkə ki wəmaka mi, bə chîni
shî wi i kinchwɔ kimbum wə, tsə a wi fəki bwa bələ gbɔyiki i chu wə.
3 Jɔbi wə mbɛiŋ kɔ, mbɛiŋ ka tôkniki bəh gwu yimbɛiŋ.
Jɔbi wə waiŋnah fə gia yichu i wɔ, dzâka i wi. Wi ka kwuni, wɔ dâlinya wi.
4 Na yaka wi kabə fəki gia yichu i wɔ kiŋkani nanitaŋ i chɔkɔ wə, jɔbi wə wi
fəki ka fiəniki dzəki kwuŋki kaŋ a ŋgaiŋ si gbɔ, wɔ kaŋaki i dâlinyaki wi.”
5 Bwa bə Bah bə ntum ka dzaka i wi a, “Kpêiŋsi kimbum kibuku ki ləkə
ndzɔŋ.”
6 Bah chukuli a, “Asi kɔ a mbɛiŋ kaŋaki kimbum ki sɛiŋni aka fintam fi ntətɔ,
ma mbɛiŋ kɔlə i dzaka i kpɛiŋ wimbum wələ a wi mûku i gaaŋ wə, i tsâ nûm i
kinchwɔ kimbum wə, ma wi ni wɔkɔ i mbɛiŋ.
7 Mbɛiŋ dzô a, mi wimu i mbaŋ wimbɛiŋ wə, kabə kaŋa waiŋ wi wi nɔm, wi
shi nɔm i khə, yudɔkɔ wi tɔkni bəh shwáŋ. Jɔbi wə wi kwɛ dzə, wɔ kɔlə i dzaka
i waiŋ wi nɔm wiwɔ a, wi dzâ dzô biɛiŋ bi bidzini ma wi num dzî a?
8 Yi mɔŋ ayaka. Gia yə wi kɔ dzaka akɔ a, kɔmsi tsâ kwûni bəmbuŋ ba, ma
wɔ fâ biɛiŋ biŋ bidzini, ma wɔ dzâ bəh bi, ma wɔ kêiŋsi gwu ya wɔ wɔkɔliki i
jɔbi wə, ŋgaiŋ ni dzi, ŋgaiŋ mu kaasi, ka wi juŋni biɛiŋ wi tsə dzi a?
9 Wɔ kɔlə i dzaka i waiŋ wi nɔm wiwɔ a, kiyɔŋni ka, kɔm wɔ fə gia yichi yə
mih si dzaka?
10 Yi kɔ a liŋ asi yimbɛiŋ kɔ. Jɔbi wə mbɛiŋ fə kaasi nɔm wə bə si nya i mbɛiŋ,
mbɛiŋ dzaka a, ‘Buku kɔ shəŋ a bwa bə nɔm, buku fə nɔm wibuku.’ ”

Jisɔs chuku bəni bə jwɛiŋ yi kumyini jwɔfi

11 Si Jisɔs nǐ tsəki i Jɛlusalɛm, wi ka tsə dzəh i ji bi kimbu ki Samalia bəh ki
Galili wə.
12 Si wi tsə liə i kwili widɔkɔ wə, bənyuku bədɔkɔ jwɔfi bɔ gwɛiŋ bəh jwɛiŋ yi
kumyini, bɔ yɛiŋ wi kɛiŋ i dzəh yi dəəŋ,
13 ka bɔɔŋ bəh ja yiləkəli a, “Jisɔs Tii wi bəni, kwâsi nshɛiŋ i buku wə.”
14 Si Jisɔs nǐ yɛiŋ bɔ, dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ tsâ chûsi gwu yimbɛiŋ i bətii mfə
gia.” Si bɔ nyə bá tsə, jwɛiŋ yibɔ kaa, bɔ baiŋ a kɛiŋ a dzəh.
15 Mi wimu i bɔ kintəəŋ yɛiŋ a ŋgaiŋ si bɔnih, wi ka fiəni dzə i Jisɔs ka yaksi
Nyɔ nalə.
16 Si wi dzə, ka gbɔ i Jisɔs nshiŋ nya kiyɔŋni i wi. Ayaka mi wiwɔ nǐ kɔ mi wi
Samalia.
17 Jisɔs dzaka a, “Bəni si kɔ jwɔfi bà mih si chuku bɔ bɔnih ka baiŋ, bədɔkɔ
bà bwukə kɔ faiŋ na?
18 Yaka kɔ mi widɔkɔ i bɔ ka yɛiŋ dəkə a wi kɔlə i fîəni dzâ nyâ kiyɔŋni i Nyɔ,
a kɔbi a mi wi dzəni wələ a?”
19 Jisɔs ka dzaka i wi a, “Dzâ wɔ tsâki mfia. Shɔm yə wɔ jiə i mih, yi fə wɔ
bɔnih.”

Ntɔŋ bi Nyɔ i liə, bə bi dzəni (Matiɔ 24:23-28,37-41)

20 Bəfalasi bədɔkɔ ka bi dza bikə i Jisɔs a, ŋkuŋ bi Nyɔ bi dzə yibwiŋ na? Wi
chukuli i bɔ a, “Ŋkuŋ bi Nyɔ bi dzə kə bəh kinchəsi kə ki bi chusiki i mbɛiŋ.
21 Mi widɔkɔ kɔkə wə wi bi dzakaki i mbɛiŋ a, ‘Mbɛiŋ tsêiŋ, bə Nyɔ lə wi
sakaki fa,’ Na a, ‘Bə Nyɔ yaka wi sakaki fi.’ Mbɛiŋ wɔkɔli ndzɔŋ, ŋkuŋ bi Nyɔ
kɔ i kintəəŋ kimbɛiŋ wə.” *

* **17:21** Na a, “Ntɔŋ bi Nyɔ kə i shɔm yi bəni wə.”

22 Wi ka fiəni dzaka lɔ i bwa bu bə mbaŋ a, “Jɔbi bi dzə lə wə mbɛiŋ bi nəŋki
i yɛiŋ mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi a i chɔkɔ bimu shəŋ, mbɛiŋ kɔbi i chu yɛiŋ i wi
wə.
23 A bi numki i jɔbi wiwɔ bəni bədɔkɔ bi dzakaki lə a, ‘Mbɛiŋ tsêiŋ, bə wi yaka
fi,’ Na a, ‘Mbɛiŋ tsêiŋ, bə wi lə fa.’ Bə ka dzakaki yakadəiŋ i mbɛiŋ kîə mbɛiŋ
bi bîəli kə bɔ na i tsə tsɛiŋ.
24 Mbɛiŋ kiə asi dzaŋ si mwaiŋ i bɛiŋ lə mwaŋ bimbu bi mbi binaa bichi
baiŋ lə mwaŋŋ bəni bəchi yɛiŋ, akɔ ayaka si bəni bəchi bi yɛiŋ mi wə yɛli wi
kɔ Waiŋmi i chɔkɔ biə wi bi fiəni dzəki.
25 Ayakalə, si wi bi fiəni dzəki, wi bi yisi yɛiŋ lə bəŋgəkə bəduli, i tsə kaasi,
ma ŋgɔkɔ wi liə wələ bi məŋni wi.
26 Asi yi nî kɔ i jɔbi wi Nɔa wə, lə yi bi numki i jɔbi wi Waiŋmi wə.
27 Bəni nî dziki lə, bɔ mu, bəni dzɔ bəkaŋa, bənyuku bəh bəkaŋa nî nyaki lə
bwa bəbɔ i bəni i dzɔki, i tsə buku i chɔkɔ biə Nɔa nî liə i ŋgwuki mə, ayaka mwi
nî buku dzə laksi bɔ bəchi.
28 Yi bi numki a liŋ asi yi nî kɔ i jɔbi wi Lɔt wə. Bəni nî dziki lə, bɔ mu, fə shi
yibɔ, nɔm kikhə, chu mwəm júŋ.
29 I chɔkɔ biə Lɔt nî buku i Sɔdɔm, Nyɔ ka shisi gbuku i bɛiŋ, wi ka shiki dzəki
bɛli aka miŋkaiŋ migbuku, wi shi dzə kaasi bəni bə Sɔdɔm bəchi.
30 Yi bi num a liŋ asi yi bi numki i chɔkɔ biə mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi tum
buku.
31 A bi numki i chɔkɔ biwɔ wə, mi wə wi kɔ i fwu wi juŋ wə bəh biɛiŋ bi i dzu,
wi bi chu fiəni shî lîə kə i dzu a wi dzô bi. Yi bi numki a liŋ tə, i mi wə wi kɔ i
chwa, wi bi chu kwê kə a wi tsô dzô biɛiŋ bi.
32 Mbɛiŋ yiŋti gia yə yi nî num bəh kpə Lɔt.
33 Mi wə wi nəŋki i tɔkni bəh kiŋ'waka ki a ki ma lâka, wi bi laksi lə ki. Mi wə
wi laksi kiŋ'waka ki, wi kɛiŋsi jiə ki.
34 Mih dzakaki i mbɛiŋ a, a bi numki nchɔkɔ biwɔ, bəni bəfa bi nɔki i naŋ
bɛiŋ, ma bə bi dzɔ wimu, widɔkɔ baŋ.
35 Bəkaŋa bəfa bi gɔkɔki nyəə i nəkə bɛiŋ, bə bi dzɔ wimu, widɔkɔ bâaŋ. [
36 Bənyuku bəfa bi numki i chwa, bə bi dzɔ wimu, widɔkɔ bâaŋ.]”†
37 Bwa bu bə mbaŋ ka bikə i wi a, “Bah, gia yiwɔ bi numki, num i faiŋ na?”
Wi chukuli num bəh ndi a, “Mbɛiŋ kîəki a di biə kiŋkpili ki fiɛŋ kɔ, akɔ di biə
bəŋguluŋ si juŋni.”

18

Ndi kɔm kpə ŋkwu bəh mi wi sakani bənsaka

1 Jisɔs ka ti ndi widɔkɔ, i bwa bu bə mbaŋ a bɔ ki bôh kə i tsâki jɔbi wichi.
2 Wi dzaka a, “Mi wi sakani bənsaka widɔkɔ nî kɔ i kwili widɔkɔ wə, wi lwa
kə Nyɔ, nabə i tsɛiŋ mi a wi kɔ fiɛŋ fidɔkɔ.
3 Kpə ŋkwu widɔkɔ num tə i kwili wiwɔ wə. Wi nî shiki tsəki jɔbi wichi wi
kwuŋ kaŋ i mi wə wi sakani bənsaka dzaka i wi a, ‘Gâmti mih ma wɔ tâiŋ
nsaka wuŋ wələ mih kaŋaki bəh mi wələ wi baiŋŋki mih lə.’
4 I jɔbi wi dəəŋ wə mi wi sakani bənsaka wə jiə kə tunni ki i gia yə kpə ŋkwu
wə dzakaki. Wi baaŋ a shiki tsəki a fɛiŋ, i jum wə mi wi sakani bə bənsaka
wiwɔ, ka bi kwaka i gwu yi a, ‘Namana yaka mih lwaki kə Nyɔ, mih tsɛiŋ
dzákəh yi mi yi kpɛiŋni kə i mih,

† **17:36** Biŋwakti bikpu bədɔkɔ kaŋaki kə kiŋka kələ.

5 ayakalə si kpə ŋkwu wələ nyaki ŋgəkə i mih lə, mih ni yɛiŋ lə a, mih ki sakaki
nyaki lə nsaka wi wələ, a kɔbi yaka ma wi ni shiki dzəki nyaki ŋgəkə i mih, ma
mi ni kpi i wi kaŋ.' "
6 Si Bah ti ndi wiwɔ yakadəiŋ, ka dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ wôkɔ gia yə mi wə wi
sakaki kə bənsaka chəŋ si wi nǐ dzaka.
7 Si wi nǐ gamti kpə ŋkwu wiwɔ yaka, yaka kɔ Nyɔ tə bi bɔŋ gamti kə mbu
bəni bà wi nǐ sabibwili, bəh bà bɔ dəki i wi nchɔkɔ bəh nshi a? Ma wi bi chu
guku gwu a?
8 Mih fukuki i mbɛiŋ a Nyɔ bi təiŋ lə nsaka wibɔ na ma wi mɔti. Ayaka mi
wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi fiəni dzəki, wi bi yɛiŋ lə bəni fa kuku num bɔ jiə shɔm
yibɔ i Nyɔ wə a?"

Ndi kɔm bə mi wi Falasi bəh mi wi kwani kiŋwakti

9 Jisɔs dza fiəni ti ndi widɔkɔ a num i bəni bà bɔ ni yɛiŋki gwu yibɔ a bɔ kɔ
bəni bə chəŋ, nyɛŋsi bəni bədɔkɔ.
10 Wi dzaka a, "Bəni bədɔkɔ bəfa nǐ yaka tsə liə i juŋ yi fəni yi gia wə i tsa. Mi
widɔkɔ nǐ kɔ mi wi Falasi, widɔkɔ num mi wi kwani kiŋwakti.
11 Bɔ tsə liə, mi wi Falasi wə tsə num mfih wi mbɔŋ tsa a, 'Nyɔ, mih nyaki
kiyɔŋni i wɔ kɔm mih kɔkə ka bəni bədɔkɔ. Mih bukuki kə bəh dzə́kəh i biɛiŋ
wə. Fə kə kimfikili, biəli kə bəkaŋa bə bəni. Mih kɔkə na ka mi wi kwani
kiŋwakti wəyaka.
12 Mih si bam lə dzaka kaŋ yifa i shi wə. I biɛiŋ biŋ bichi biə mi kaŋaki, mih
si nya lə fimu i jwɔfi kintəəŋ i wɔ.'
13 Ayakalə, mi wi kwani kiŋwakti wə nǐ num mfih i dzəh yi dəəŋ, wi nəki
giŋsi kə shi bi i tsɛiŋ i bɔɔli bɛiŋ, wi chuŋsi fwu wi, ka kwumi tsɛiŋ tsa a, 'Ɔ
Nyɔ, kwâsi nshɛiŋ i mih, kɔm mih kɔ mi wichu.' "
14 Si Jisɔs ti ndi wiwɔ yaka, ka dzaka a, "Mih nəŋki i fuku i mbɛiŋ a, mi wi
kwani kiŋwakti wələ nǐ buku ka bə shi tsə i wi dzu wi num chəŋ bəh Nyɔ, a kɔbi
ka mi wi Falasi wəyaka. Yi kɔ a liŋ i mi wichi wə wi yaksiki gwu yi, bə bi shisi
lə wi, mi wichi wə wi shisiki gwu yi, bə bi yaksiki lə wi."

Jisɔs kəŋki lə bwa bəni bənchiŋ
(Matiə 19:13-15; Mak 10:13-16)

15 Bəni dza ka dzəki bəh bwa bənchiŋ i Jisɔs a wi kɔm bɔ. Si bwa bu bə mbaŋ
nǐ yɛiŋ yaka, ka kaŋyiki bɔ.
16 Ayakalə, Jisɔs bɔɔŋ bwa bəwɔ a bɔ dzəki, ka dzaka i bwa bu bə mbaŋ a,
"Mbɛiŋ bêe ma bwa bənchiŋ bəwɔ dzâki i mih. Kiə mbɛiŋ ki kâŋyi kə bɔ, kɔm
ŋkuŋ bi Nyɔ kɔ num i bəni ka bələ.
17 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mi wə wi ka dzô dəkə ŋkuŋ bi Nyɔ ka waiŋ wi
nchiŋ wələ, wi mɔŋ i bi liə i bi wə."

Jisɔs bəh mi wimbum
(Matiə 19:16-30; Mak 10:17-31)

18 Mi wimbum widɔkɔ bikə i Jisɔs a, "Mi wi lanini wɔ wə wɔ kɔ mi wi ndzɔŋni,
gia yə mih kaŋaki i fô ka mih kaŋa nəni kə ki bi tsə kaa kə, kɔ na nə a?"
19 Jisɔs bikə i wi a, "Wɔ bɔɔŋ mih a mi wi ndzɔŋni kɔm nə? Mi widɔkɔ kɔkə
wə wi ndzɔŋki. Akɔ a Nyɔ shəŋ wə wi ndzɔŋki.
20 Ntə wɔ kiəki lə bənchi bə Nyɔ bà bɔ dzakaki a,
'Kiə wɔ ki nô kə bəh kpə mi,
kiə wɔ ki wɔô kə mi,
kiə wɔ ki chwô kə,
kiə wɔ ki bêeŋ kə nsaka wi ntəkə',
bəh wə a,

‘Wɔ kôksi ba wa bəh nih wa?’ ”
21 Wi chukuli a, “Bənchi bələ bəchi kɔ mih nĭ yisi i jiəki mih kɛiŋ waiŋ sumi.”
22 Jisɔs ni wɔkɔ yakadəiŋ, dzaka i wi a, “Ayaka gia yimu kɛiŋki lə yə yi baaŋ ka wɔ fə. Tsô tâŋni biɛiŋ bia bichi, wɔ gâa kpɔ wiwɔ i bəni bə kifuu, ma wɔ bi ka kwati mbum num i tumi ki Nyɔ wə. Wɔ ka fə yakadəiŋ, wɔ bîəli mih.”
23 Wi wɔkɔ yakadəiŋ, gwu kpi wi, kɔm wi nĭ kaŋaki lə mbum nalə.
24 Jisɔs tsɛiŋ wi lə, ka dzaka a, “Yi ləkəki lə i mi wimbum i liə i ŋkuŋ bi Nyɔ wə.
25 Yi ləkəki lə na bəh ŋga i mi wimbum i liə i ŋkuŋ bi Nyɔ wə, tsə si yi ləkəki i kikum i liə i dzəŋə yi nsala wə.”*
26 Bəni bà bɔ nĭ wɔkɔ yi, ka bikə a, “Yi kabə num yakadəiŋ, ma ndə bi lansi bəiŋ a?”
27 Jisɔs chukuli a, “Gia yə yi kɔ i gaka bəni i fə yi kɔkə i gaka Nyɔ i fə.”
28 Bita dzaka i wi a, “Tsɛ̂iŋ, buku bee biɛiŋ bibuku, ka biəliki wɔ.”
29 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mi widɔkɔ kɔkə wə wi bee kwili wi, nabə kpə wi nabə bwa bə nih wi, nabə ba wi bəh nih wi nabə bwa bu kɔm bə ŋkuŋ bi Nyɔ,
30 wə wi bi baaŋ i kwati bəni, bəh biɛiŋ biduli i jɔbi wi liə wələ wə tsə biə wi nĭ bee, i jɔbi wi dzəni wə wi bi baaŋ kə i kwati nɔni kə ki bi tsə kaa kə.”

Jisɔs chu dzaka kɔm bə kpi yi
(Matiə 20:17-19; Mak 10:32-34)

31 Jisɔs ka dza dzɔ bwa bu bə mbaŋ bà jwɔfi ntsɔ bəfa bəh bɔ baka gwu. Wi dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ wɔ̂kəli, bukumbɛiŋ si yaka tsə i Jɛlusalɛm jɔbi wə bukumbɛiŋ ni yaka liə fɛiŋ, gia yichi yə bəni bə ntum bə Nyɔ nĭ nyaka kɔm mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi ni dzə kpɛiŋ.
32 Yi ni ka num a bə ni nya lə wi i kaŋ yi bəni bə dzəni wə, bɔ suŋu wi, bə tɔyi wi, bə chuhyi mindzəŋ i shi bi wə.
33 Bɔ ni twɛiŋ wi bə ŋgaŋa, bə wɔɔ wi, a ni num i kaŋa yitali wə, wi ni dza i kpi wə.”
34 Jisɔs dzaka yaka, yi fumsi bɔ, bɔ nəki wɔkɔ kiə kə a wi dzakaki a nə, kɔm gia yidɔkɔ nĭ fə a bɔ ma kiə.

Jisɔs wɛli dzə́kəh yi kimfəkə

35 Jɔbi wə Jisɔs nĭ kɔmsiki tsəki i kwili wi Jɛliku wə, kimfəkə kidɔkɔ num i dzəh kpəŋ nywa biɛiŋ.
36 Wi wɔkɔ si mbaŋ wi bəni nĭ kɔmki tsəki, wi ka bikə a, a numki dzəki nə?
37 Bɔ chukuli i wi a, akɔ Jisɔs wi Nasali wi tsəki.
38 Wi ka yisi i wiliki a, “Jisɔs, waiŋ Nkuŋ Dɛbit, kwâsi nshɛiŋ i mih.”
39 Bəni bà bɔ nĭ tsəki i ninshiŋ wam kaŋyi wi dzaka a wi bâŋ. Ayakalə, wi chu fiəni wam na bəh ŋga a, “Waiŋ Nkuŋ Dɛbit, kwâsi nshɛiŋ i mih.”
40 Jisɔs ka num, ka dzaka a bə dzâ bəh wi. Bə dzə bəh wi, Jisɔs bikə i wi a,
41 “Wɔ nəŋki a mih fâ nə i wɔ a?” Wi chukuli a, “Bah, fâ ma mih yêiŋki.”
42 Jisɔs ka dzaka i wi a, “Yêiŋ, shɔm ya yə wɔ jiə i mih, yi fə lɔ dzə́kəh ya baiŋ.”
43 Akisəkə i jɔbi wiwɔ wə, wi ka fiəni yisi i yɛiŋki di. Wi dza ka biəli Jisɔs, chɔŋyi Nyɔ. Bəni bəchi bà bɔ nĭ kɔ fɛiŋ yɛiŋ yaka, ka nya kiŋkɔksi i Nyɔ.

19

Jisɔs bəh Sakiə

1 Jisɔs nĭ tsə liə i kwili wi Jɛliku wə, ka tsəki daŋsiki.

* **18:25** Kikum kələ kɔ i ja yikali wə a, “Kamɛl.”

2 Mi widɔkɔ num fɛiŋ yɛli wi num Sakiɔ, a num fwu wi bəni bà bɔ nĭ kwaki
kiŋwakti, wi num tə tii kpɔ.
3 Wi bə nəŋ i yɛiŋ Jisɔs si wi tsəki. Ayakalə, yi gaka wi kɔm wi ni juliki lə,
num mbaŋ wi bəni nĭ kɔ bɔ baŋ wi.
4 Wi ka yɔkɔ tsə i ninshiŋ, ka tsə yaka i kpɛiŋ widɔkɔ bɛiŋ, i yɛiŋ Jisɔs si wi
tsəki, kɔm wi nĭ kaŋaki i tsə dzəh fɛiŋ.
5 Jisɔs ka tsə buku fɛiŋ, lɔɔ yaka dzəkəh yi i bɛiŋ ka yɛiŋ ka bɔɔŋ “Sakiɔ, shî
dzâ wakli, kɔm mih kaŋaki i nɔ i wɔ dzu daiŋ.”
6 Wi ka kɔmsi shi i kpɛiŋ wiwɔ wə, ka dzɔ Jisɔs bəh kinsaŋli.
7 Bəni bəchi bà bɔ nĭ yɛiŋ si Jisɔs nĭ tsəki bəh wi ka yisi i shwiŋyiki dzakaki
a, “Mi wələ tsəki i tsə nɔ bəh mi wichu.”
8 Bɔ tsə num, Sakiɔ ka dza num i bɛiŋ ka dzaka i Jisɔs a, “Bah, tsêiŋ yêiŋ, mih
ki gaaliki lə biɛiŋ biŋ i fintəŋ mih nya i bəni bə kifuu. Aka num a, mih nĭ fə
kimfikili i mi widɔkɔ, mi ni fiəni nya kiŋkani kinaa i wi.”
9 Jisɔs wɔkɔ yakadəiŋ, ka dzaka i wi a, “Daiŋ mbɔiŋ dzə lɔ yaa dzu i bəni bələ,
kɔm tikwili wələ kɔ tə waiŋ Ablaham.
10 Mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi nĭ dzə i nəŋ num bəni bà bɔ laka, bəh i bwili bɔ.”

Ndi kɔm kpɔ
(Matiɔ 25:14-30)

11 Si bəni nĭ wɔkɔliki si Jisɔs nĭ dzakaki gia yələ, wi ka dza kini tsə ninshiŋ ti
ndi widɔkɔ i bɔ, kɔm a nĭ baaŋ a twɛsi i wi i liə i Jɛlusalɛm, bəni nĭ kwakaki a,
jɔbi widɔkɔ Nyɔ si num i yisi i sakaki ŋkuŋ bi.
12 Wi dzaka a, “A nĭ kɔ jɔbi widɔkɔ, waiŋ ŋkuŋ widɔkɔ nĭ bee tumi kibɔ ka
tsəki i tumi ki dzəh yi dəəŋ wə a bə tsâ tôm wi i ŋkuŋ, ka wi ni fiâni dzâ sâkaki
ŋkuŋ bi.
13 Si wi nĭ nəŋki i nyə, wi bɔɔŋ bwa bu bə nɔm jwɔfi, ka gaa kpɔ i bɔ kiba
kiba, dzaka a, ‘Mbɛiŋ kô mbɛiŋ bâaŋ fâki shi yɛiŋ, i tsə buku i jɔbi wə mih bi
fiəni dzə.’
14 Wi ka nyə, ayakalə bəni bə tumi kiwɔ nĭ baiŋŋki wi nalə. Bɔ ka baaŋ faaŋ
bəni i wi jum a bɔ tsâ dzâka a bɔ kɔŋki kə a mi wiwɔ nûmki ŋkuŋ wibɔ.
15 Bə tsə tɔm a wi tɔmni. Wi ka fiəni i jum wə, ka bɔɔŋ bwa bu bə nɔm bà wi
nĭ gaa kpɔ wə i bɔ a ŋgaiŋ yɛiŋ mbee wə bɔ nĭ baaŋ ka fəki shi.
16 Wi ninshiŋ nĭ dzə dzaka a, ‘Tikwili, kiba ka ki kpɔ kə wɔ nĭ nya i mih, mih
baaŋ ka kwati mbee yɛiŋ biba jwɔfi.’
17 Wi wɔkɔ ndzɔŋni, ka nya kiyɔŋni i wi ka dzaka a, ‘Wɔ kɔ waiŋ wi nɔm wi
ndzɔŋni. Si wɔ nĭ baaŋ ka kiə i tɔkniki bəh fiɛŋ finchiŋ nalə, mih ni jiə lə wɔ a
wɔ sâkaki bidi jwɔfi.’
18 Ayaka wi kɔmsini dzə dzaka a, ‘Tikwili, kiba ka ki kpɔ kə wɔ nĭ nya i mih,
mih nĭ baaŋ ka kwati mbee yɛiŋ biba bite.’
19 Wi dzaka i wi a, ‘Mih jiə wɔ, a wɔ sâkaki bidi bite.’
20 Waiŋ wi nɔm widɔkɔ wə nĭ dzaka mfih a, ‘Tikwili, kiba ka ki kpɔ kələ fa,
mih nĭ baaŋ ka kaŋa i kinchumni kimbuŋ wə ka jiə.
21 Mih nĭ jiə kɔm wɔ kɔ mi wiləkəli, mih lwa wɔ. Wɔ dzɔki lə maka wɔ jiə, i
jɔbi widɔkɔ wə wɔ kɔh maka wɔ gbɛli fiɛŋ.’
22 Tikwili wə dzaka i wi a, ‘Wɔ kɔ waiŋ wichu. Ndzaka wə wi bukuki i dzaka
ka wə, akɔ wə mih ni dzɔ i saka wɔ yɛiŋ. Wɔ nĭ kiəki a mih kɔ mi wi ləkəli a
mih dzɔki lə biɛiŋ maka mih jiə, a mih kɔhki lə biɛiŋ maka mih gbɛli.
23 Wɔ nĭ kiəki yaka, a fə nə a wɔ dzɔ kpɔ wuŋ i tsə jiə i juŋ yə bə jiəki kpɔ yɛiŋ
wə, ka jɔbi wə mih fiəni dzə ma mih ni dzə kwati mbee yɛiŋ?’

24 Wi ka dzaka i bəni bà bɔ nĭ num kɔmsi i wi wə a, ‘Mbɛiŋ dzô kiba ki kpɔ
kiwɔ i wi, mbɛiŋ nyâ i wə wi kaŋaki biba bi kpɔ jwɔfi.’
25 Bɔ ka fiəni dzaka lɔ a, ‘Tikwili, wi si kaŋaki lə biba bi kpɔ jwɔfi.’
26 Wi dzaka a, ‘Mih fukuki i mbɛiŋ a mi wə wi kaŋaki biɛiŋ biduli bə ni
kpɛiŋsi lə. Ayaka mi wə wi kaŋaki kə, na fi twɛsi fiə wi kaŋaki bə ni dzɔ bwili lə
i wi.
27 I liə, bəni bà bɔ nĭ baiŋŋki mih, ka nəiŋki a mih kɔkə i numki ŋkuŋ wibɔ,
mbɛiŋ tsô dzô dzô bəh bɔ ma mbɛiŋ wôɔyi i mih nshiŋ.’ ”

Jisɔs liə i Jɛlusalɛm ka ŋkuŋ
(Matiə 21:1-11; Mak 11:1-11; Jən 12:12-19)

28 Asi Jisɔs nĭ dzaka gia yiwɔ, ka dza bee bɔ i jum wə ka tsə i ninshiŋ i yaka
tsə i Jɛlusalɛm.
29 Jɔbi wə wi nĭ kɔmsi tsə i kwili wi Bɛtfajə bəh wi Bɛtani wə wi nĭ kɔmsiki i
ŋkwuŋ wi Ɔlif wə, wi ka faaŋ bwa bu bə mbaŋ bədɔkɔ bəfa,
30 ka dzaka a, “Mbɛiŋ tsô i kwili wi ninshiŋ wəyaka wə, mbɛiŋ ni yɛiŋ waiŋ
njakas num bə shu, maka mi num yaka yɛiŋ bɛiŋ, mbɛiŋ shwâli dzô bəh yi fa.
31 Mi widɔkɔ ka bikə a mbɛiŋ shwaki yi kɔm nə, mbɛiŋ chukuli a Bah kaŋaki
lə nɔm bəh yi.”
32 Bwa bə mbaŋ bà tsə yɛiŋ gia yichi a liŋ asi wi si dzaka.
33 Jɔbi wə bɔ nĭ shwaki waiŋ njakas wiwɔ, mi wə wi nĭ kaŋaki yi, ka bikə i bɔ
a, “Mbɛiŋ shwaki waiŋ njakas wə kɔm nə a?”
34 Bɔ chukuli a, “Tikwili nəŋki yi.”
35 Bɔ ka dzɔ dzə bəh yi i Jisɔs, jiə bəmbuŋ bəbɔ i njakas yiwɔ wə, ka yaksi Jisɔs
i yi bɛiŋ.
36 Si wi nĭ tsəki, bəni ka tɔkɔki bəmbuŋ bəbɔ i dzəh, a wi tsə i yɛiŋ bɛiŋ.
37 I jɔbi wə wi nĭ dzə buku, i shiki tsəki i ŋkwuŋ wi Ɔlif wə, mbaŋ wi bəni bu
bə mbaŋ yisi ka wiliki yaksi Nyɔ bəh ŋga kɔm bə gia yi kaiŋyini yichi yə bɔ nĭ
yɛiŋ.
38 Bɔ ka wiliki dzaka a, “Nyɔ kɔ wi bɔiŋsi Ŋkuŋ wə wi dzəki i yɛli wi Bah wə.
Kimbɔiŋni kɔ i bɛiŋ, kiŋkɔkni num ki Nyɔ wə bɛiŋ.”
39 Bəfalasi bədɔkɔ bà bɔ nĭ kɔ i mbaŋ kintəəŋ ka dza dzaka i Jisɔs a, “Mi wi
lanini, dzâka i bəni ba bə mbaŋ bələ a bɔ kpîchumi.”
40 Jisɔs chukuli a, “Mih fukuki i mbɛiŋ a, bɔ ka kpichumi, na ma kitəh kələ
ni wiliki.”
41 I jɔbi wə Jisɔs nĭ kɔmsi tsə i Jɛlusalɛm, wi tsɛiŋ kwili wiwɔ lə, ka gbɔ
mindəm,
42 ka dzaka, “Ɔ Jɛlusalɛm, mbɛiŋ bələ si kiəki na gia yə yi kɔ i dzə bəh
kimbɔiŋni i mbɛiŋ wə i chɔkɔ bidaiŋ. Ayakalə, i liə mbɛiŋ kɔkə i kiə dəkə.
43 Mbɛiŋ kiəki a jɔbi bi dzə lə wə bəni bəmbɛiŋ bà bɔ baiŋŋki mbɛiŋ bi dzə
maa tali mbiaŋ wi fiəli baŋ mbɛiŋ i fintəŋ.
44 Bɔ bi bəkəliki lə mbɛiŋ na bəh bwa bəmbɛiŋ, shakyi júŋ yimbɛiŋ, na təh
widɔkɔ bi chu baaŋ kə i widɔkɔ bɛiŋ. Yi bi num yaka kɔm mbɛiŋ nĭ kiəki kə
jɔbi wə Nyɔ bi dzə i mbɛiŋ.”

Jisɔs kɔŋŋ bəni bə shi i juŋ yi fəni yi gia yi Nyɔ wə
(Matiə 21:12-17; Mak 11:15-19; Jən 2:13-22)

45 Jisɔs tsə i tɔkɔ wi juŋ yi fəni yi gia wə, ka yisi i kɔŋŋki bəni bà bɔ nĭ taŋniki
biɛiŋ fɛiŋ,
46 ka dzakaki i bɔ a, “Yi kɔ num bə nyaka a, Nyɔ dzaka a,
‘Juŋ yiŋ kɔ num juŋ yi tsani.’
Ayakalə, mbɛiŋ fiəni yi, yi chu ‘Taa wi bəji.’ ”

47 Jisɔs bá shi wi lani bəni i tɔkɔ wi juŋ yi fəni yi gia wə chɔkɔ bichi. Bətii mfə
gia bəmbum bəh bəni bà bɔ nĭ laniki bənchi bə Nyɔ bəh bəni bəmbum bà fɛiŋ
ka wɛɛliki i wɔɔ wi.
48 Ayakalə, bɔ nəki kaŋa kə dzəh, kɔm bəni bəchi nĭ kɔ kɔmsi a Jisɔs wə, kɔm
bɔ nĭ kɔŋki kə a gia yə wi laniki, a yimu ma tsə̂ bɔ.

20

Bə bikə i Jisɔs di biə wi dzɔ ŋga bi
(Matiɔ 21:23-27; Mak 11:27-33)

1 A num chɔkɔ bidɔkɔ, Jisɔs num i juŋ yi fəni yi gia mə wi lani bəni, chu fuku
ntum wi ndzɔŋni i bɔ kɔm Nyɔ, bətii mfə gia bəmbum, bəh bəni bà bɔ laniki
bənchi bə Nyɔ, bəh bəni bà bɔ sakaki tumi ki Bəju dzə,
2 ka bikə i wi a, “Fûku i buku, mi wə wi nya ŋga biələ i wɔ a fə̂ki gia yələ a? A
nya ndə ŋga biwɔ i wɔ a?”
3 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mih tə ki bikəki lə kimbikə i mbɛiŋ. Mbɛiŋ fûku mih i
liə.
4 A nĭ nya ndə ŋga i Jɔn na ka wi jûliki bəni i bɔkɔ a? Bi nĭ nyə i bɛiŋ, ma a nĭ
nya mi wiwɔm a?”
5 Bɔ ka dzaka a bɔ bɔ a, “Bukumbɛiŋ ka chukuli a, bi nĭ nyə i bɛiŋ, ma wi ni
bikə i bukumbɛiŋ a, aka fə nə a bukumbɛiŋ ma bum i Jɔn a?
6 Bukumbɛiŋ ka chukuli a, a nĭ nya mi wiwɔm, ma mbaŋ wi bəni bələ fa ni
tumyi bukumbɛiŋ bəh kitəh, kɔm bɔ bəchi nĭ bum ŋkɔŋ ŋkɔŋ a, Jɔn nĭ kɔ mi wi
ntum wi Nyɔ.”
7 Ayakadəiŋ, bɔ ka chukuli a, “Buku kiəki kə mi wə wi nĭ nya ŋga biwɔ.”
8 Jisɔs ka dzaka i bɔ a, “Yaka mih tə ki fukuki kə i mbɛiŋ mi wə wi nya ŋga
biwɔ i mih a mih fə̂ki gia yələ.”

Ndi kɔm bəni bà bə nĭ jiə i khə
(Matiɔ 21:33-46; Mak 12:1-12)

9 Jisɔs ka yisi i tiki ndi widɔkɔ i bəni a, “Mi widɔkɔ nĭ nɔm khə wi mintam wə
bə kɛiŋsiki mbih yɛiŋ. Ka nya khə wiwɔ i bəni, ka nyə tsə i tumi kidɔkɔ wə, i tsə
nɔ dzɔ fɛiŋ.
10 Jɔbi wə bɔ nĭ kaŋaki i yisi ŋkɔh dzə kpɛiŋ, tii khə wiwɔ ka faaŋ waiŋ wi wi
nɔm, a wi tsə̂ dzə̂ mmu mintam i bɔ. Wi tsə, ayakalə, bəni bà bə nĭ nya khə i bɔ,
twɛiŋ wi kɔŋŋ fiəni wi bəh kaŋ yiyəə.
11 Mi wiwɔ chu faaŋ waiŋ wi wi nɔm widɔkɔ, ayakalə bɔ chu twɛiŋ wi,
ŋgəmsi wi, kɔŋ fiəni wi bəh kaŋ yiyəə.
12 Mi wiwɔ ka chu faaŋ kpɛiŋsi kiŋkɔmsi kitali widɔkɔ i bɔ, bɔ bɛiŋsi wi, lɔɔ
bwili wi i biŋ.
13 Tii khə wiwɔ kwaka a, ‘Mih ki fəki na dəiŋ a? Mih ki faaŋki i liə num waiŋ
wuŋ wi shɔm. Yudɔkɔ bɔ kɔlə i ni kə̂ksi wi.’
14 Ayakalə, jɔbi wə bəni bə nɔm bà wi nĭ nya khə i bɔ yɛiŋ waiŋ wiwɔ dzə, bɔ
ka yisi i dzakayiki a bɔ bɔ a, ‘Wələ kɔ ndzi kwili wi tii khə wələ. Mbɛiŋ dzə̂ ma
bukumbɛiŋ wə̂ɔ wi ka biɛiŋ biwɔ nûmki bibukumbɛiŋ.’
15 Ayaka bɔ kwa kuku buku bəh wi yɛiŋ khə ka wɔɔ.”

Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, ka bikə a, “Mbɛiŋ kwakaki a, mi wi khə wə ni dzə fə
dəiŋ bəh bəni bəwɔ a?
16 Mih fukuki i mbɛiŋ a, wi bi dzə kaasi lə bəni bəwɔ, wi nya khə wiwɔ num
i bəni bədɔkɔ chi chi.” Si bəni bəwɔ ni wɔkɔ yakadəiŋ, ka nəiŋ, dzaka a, “Nyɔ
bâŋ dzəh yiwɔ.”

17 Jisɔs tsɛiŋ bɔ lə, bikə a, “Yaka kɔ a gia yə bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə, dzakaki a nə,
‘A təh wə bəni bə maani nĭ nəiŋ,
wi fiəni chu num na təh wi bu wi juŋ wi ndzɔŋni a?’
18 Na ndə wə wi bi gbɔki i təh wiwɔ wə, wi mi wiwɔ bi shakyi i biŋka wə, ayaka təh wiwɔ ka bi gbɔ i mi bɛiŋ, ma wi ni gɔksi wi i kwɔŋɔ wə.”

Kimbikə kəm nlɔə wi kiŋwakti (Matiə 22:15-22; Mak 12:13-17)

19 Si Jisɔs ti ndi wiwɔ yakadəiŋ, bəni bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ bəh bətii mfə gia bəmbum ka nəŋki a bɔ kwâ wi fɛiŋ akisəkə. Bɔ nĭ nəŋki i kwa wi kəm bɔ nĭ kɔ bɔ wɔkɔ kiə a wi si ti ndi wiwɔ num i bɔ, ayakalə bɔ ka lwa gaka bəni.
20 Bɔ yisi i biəliki gvu yi, taŋyi bəni bədɔkɔ faaŋ bɔ, a bɔ tsô kwâyiki fâki a bɔ kɔ bəni bə ndzɔŋni. Bɔ ni fə lə i kwâ gia yi kintəŋsi i dzaka ki wə. Ka bɔ ni kwa nya wi i kaŋ yi bəni bà bɔ sakaki tumi i kimbu ki Lum wə.
21 Bəni bəwɔ dza ka bikə i Jisɔs a, “Mi wi lanini, buku kiəki lə a gia yə wɔ dzakaki bəh yə wɔ laniki kɔ na gia yi chəŋ, wɔ tsɛiŋ kə mi i dzákəh wə. Wɔ lani gia yi ŋkɔŋ yə Nyɔ nəŋki a bəni fəki.
22 I liə fûku i buku, jɔbi widɔkɔ bənchi bəbukumbɛiŋ bumki lə a, bə gômki kiŋwakti i Kaysa ŋkuŋ wi Lum, ma bə ma gômki a?”
23 Jisɔs kiə gia yə bɔ wɛɛliki bəh yi, ka dzaka a,
24 “Mbɛiŋ dzâ bəh kpɔ wə mbɛiŋ si lɔɔ kiŋwakti yɛiŋ mih yɛiŋ.” Bɔ dzə bəh wi, wi bikə a, “Fwu wələ wi kɔ yɛiŋ kɔ wi ndə, yɛli wələ num wi ndə a?” Ayaka bɔ chukuli a, “Akɔ wi Kaysa, yɛli num ŋ'wi.”
25 Jisɔs ka dzaka a, “Mbɛiŋ ka nyâki i Kaysa fiɛŋ fiə fi kɔ fi Kaysa, nyâ i Nyɔ fiə fi kɔ fi Nyɔ.”
26 Bəni bəwɔ wɔkɔ gia yiwɔ yaka yi fumsi bɔ, bɔ baŋ dzaka kibɔ nəki kwati kə dzəh yə bɔ si kɔ i kwa wi fɛiŋ i bəni kintəəŋ. Dzaka bá wɔm bɔ i gia yə wi si dzaka.

Kimbikə kəm i Ndza i kpi wə (Matiə 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 Bəni bədɔkɔ i mbaŋ wi Bəsadusi wə nĭ dza dzə i bikə gia i Jisɔs. Bəsadusi bələ nĭ kɔ bəni bà bɔ nĭ dzaka a bəni bi fiəni dzayiki kə i kpi wə.
28 Bɔ nĭ dzə ka bikə i Jisɔs a, “Mi wi lanini, Muses nĭ nyaka i bənchi i buku a,
‘Mi ka kpi bee kpə wi, maka bɔ wi bwɔ waiŋ,
waiŋnih wi kaŋaki lə i nôsi kpə ŋkwu wiwɔ,
ma bɔ wi bwɔ bwa i yɛli wi ŋkwu wiwɔ.’
29 I liə, bwa bə mi widɔkɔ nĭ kɔlə nanitaŋ, wi ninshiŋ bi dzɔ miŋkpaŋa, dzə kpi waiŋ kɔbi.
30 Wi kɔmsini wə nɔsi miŋkpaŋa wiwɔ, ka kpi tə maka bɔ wi bwɔ waiŋ.
31 Wə wi biəliki wəmaka bɔŋ nɔsi tə miŋkpaŋa wiwɔ, ka dzə kpi tə waiŋ kɔbi. Ayaka yi bi num tali ayaka i bwa bəwɔ nanitaŋ bəchi, mi i bɔ kintəəŋ nəki bwɔ kə waiŋ bəh miŋkpaŋa wiwɔ.
32 I kiŋgɔksi wə miŋkpaŋa wiwɔ bɔŋ kpi tə.
33 I liə si bɔ bəchi nanitaŋ nĭ kɔ bɔ nɔsi lɔ miŋkpaŋa wiwɔ, a bi numki i jɔbi wə bəni bi fiəni dzayiki i kpi wə, ma wi bi numki kpə ndə a?”
34 Jisɔs chukuli i bɔ a, “I mbi wi liə bənyuku bəh bəkaŋa dzɔki lə gwu yibɔ, bəni nya bwa bəbɔ bɔ dzɔ gwu yibɔ.
35 Ayakalə, bəni bà bɔ kpɛiŋniki i bi kwati di i mbi wi dzəni wə i chɔkɔ biə bəni bi dzayiki i kpi wə, bɔ bi chu dzɔ kə bəkaŋa bəh bənyuku. Bəni bi chu nya kə bwa bəbɔ i bənyuku bəh i bəkaŋa.

36 Bɔ bi chu kpi kə kɔm bɔ bi numki aka bəchinda bə Nyɔ. Bɔ kɔ bwa bə Nyɔ kɔm bɔ dzayi lɔ i kpi wə.
37 Gia yi ŋkɔŋ kɔ a, na Muses mwi nĭ fuku baiŋsi yi a bəni bi dzayiki lə i kpi wə si wi nĭ nyaka i di bi kiŋwakti biə bi dzakaki kɔm kpɛiŋ wə wi nĭ bɛliki. Wi bɔɔŋki Bah i di bi kiŋwakti kiwɔ a, wi kɔ Nyɔ wi Ablaham, bəh wi Ayjik bəh wi Yakɔb.
38 Wi kabə bɔɔŋki yakadəiŋ, yaka kɔ bəŋkwu bələ kɔ bəwɔm, Nyɔ kɔkə wi bəni bə kpili, a num kə Nyɔ wi bəni bəwɔm, i wi bəni bəchi kɔ bəwɔm.”
39 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, bəni bə bɔ nĭ laniki bənchi bə Nyɔ kɔksi wi, chukuli a, “Mi wi lanini, wɔ chukuli yi chəŋ.”
40 Ayakadəiŋ, mi i bɔ nəki chu məm kə i bikə kimbikə kidɔkɔ i wi.

Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka kɔ waiŋ ndə
(Matiɔ 22:41-46; Mak 12:35-37)

41 Jisɔs ka dza bikə i bɔ a, “Bəni nyani dəiŋ i dzakaki a, Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka, numki waiŋ Ŋkuŋ Dɛbit a?
42 Ntə mbɛiŋ kiəki lə a Dɛbit mwi nĭ nyaka i Kiŋwakti ki N'yaksi wə a,
‘Bah Nyɔ nĭ dzaka i Bah wuŋ a,
“Shîˆnum i tsɛiŋ yiŋ yiləkəli wə,
43 i tsâ bûku jɔbi wə mih bi nɔsi bəni bà bɔ baiŋŋki wɔ i wɔ nshiŋ,
ma wɔ tɔmyi gvu ya i bɔ bɛiŋ ka kiŋgbɔkɔ ka kigvu.” ’
44 Dɛbit kabə bɔɔŋki wi a Bah wi, wi chu nyani dəiŋ ka wi numki waiŋ wi a?”

Jisɔs kiŋ i bwa bu, kɔm bəni bà bə laniki bənchi bə Nyɔ
(Matiɔ 23:1-36; Mak 12:38-40)

45 Jisɔs ka dza dzaka i bwa bu bə mbaŋ bəh bəni bəchi bà bɔ nĭ kɔ fɛiŋ wɔkəli gia yə wi dzakaki a,
46 “Mbɛiŋ tôkniki, kɔm bə bəni bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ, bɔ kɔŋki i nyaniki nnyaki bəh bəmbuŋ bədəəŋ. Ayaka chu kɔŋ a, bəni bɔniki bɔ bəh kiŋkɔksi i di bi shi wə. Chu kɔŋ i nûmki i di bi kɔksini i juŋ yi tsani wə, bəh i di bi bini wə.
47 A chu num a bɔ bà bɔ laksiki biɛiŋ bi bəkaŋa bəŋkwu, fwɔkyi dzɔ biɛiŋ bibɔ, kwayi fə bəntsa bədəəŋ. Bəni bələ kɔ ŋgəkə wibɔ bi numki na wimbum.”

21

Kinya ki kpə ŋkwu wi kifuu
(Mak 12:41-44)

1 Jisɔs dza lɔɔ dzákəh, yɛiŋ si bəni bə kpɔ jiəki kinya kibɔ i kintaiŋntaiŋ kinya mə i juŋ yi fəni yi gia mə.
2 Wi yɛiŋ si kpə ŋkwu wi kifuu widɔkɔ jiəki bədəli bəfa i kintaiŋntaiŋ kinya mə.
3 Wi ka dzaka a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a kpə ŋkwu wələ wə wi kɔ mi wi kifuu lə wi nya tsə bəni bəchi bà bɔ si nyaki.
4 Bəni bəchi bà bɔ si nyaki, bɔ si nyaki num biŋka bibɔ bi kpɔ biə bi si jikə ka gbɔyiki kuku. Ayakalə, kpaŋa wələ si wi kɔ na kifuu kifuu lə, wi si nya na biɛiŋ bichi biə wi nəki yɛiŋ wə.”

Jisɔs fuku a bə bi shayiki lə juŋ yi fəni yi gia
(Matiɔ 24:1-2; Mak 13:1-2)

5 Bwa bə Jisɔs bə mbaŋ bədɔkɔ nĭ dza ka dzakaki kɔm bə juŋ yi fəni yi gia, si yi ndzɔŋki bəh kitəh kindzɔŋni kə bə nĭ maa yɛiŋ, bəh kinya kiwɔ i Nyɔ.
6 “Jisɔs dzaka i bɔ a, mbɛiŋ yɛiŋ biɛiŋ biələ a? Chɔkɔ dzəki lə wə təh wimu bi baaŋ kə i widɔkɔ bɛiŋ maka bə baka tɔkɔ wi i kuku, na winaiŋ təh bi numki i di bi wə.”

Bəŋgəkə bəh bəmbaiŋŋni
(Matiə 24:3-14; Mak 13:3-13)

7 Bɔ bikə i wi a, “Mi wi lanini, gia yələ bi numki i jɔbi winaiŋ wə a? Kinchəsi
kə ki bi chusiki a yi si num a gvu wə akɔ nə?”
8 Jisɔs chukuli a, “Mbɛiŋ tôkniki, ka mi bi ma fwôkyi mbɛiŋ a mbɛiŋ ndzâni
dzəh. Mbɛiŋ kǐəki a bəni bəduli bi dzə lə dzɔ yɛli wuŋ kəŋ i ninshiŋ, ma mi bi
dzakaki a, akɔ ŋgaiŋ Kimbwili, a jɔbi dzə kpɛiŋ lɔ. Jɔbi wə bɔ bi dzakaki yaka,
kǐə mbɛiŋ bi wôkɔli kə.
9 Jɔbi wə mbɛiŋ bi wɔkɔki a bə tumki júm bəh bəŋgəkə i bidi bidi wə, kiə
mbɛiŋ ki lwâ kə, gia yələ kaŋaki lə i bi yisi nûm, ayakalə, yi kɔbi a kiŋgɔksi ki
mbi dzə lɔ.”
10 Jisɔs chu dzaka i bɔ a, “Tumi bi tumki lə jum bəh kidɔkɔ, ayaka ntɔŋ
widɔkɔ tum jum bəh widɔkɔ.
11 Gia yi gumini bi numki lə i di di wə. Nshwaiŋ bi nəŋniki na bəh ŋga. Dzɔŋ
bi numki lə, ma jwɛiŋ bi numki i bidi bichi wə. Bənchəsi bə bɔ gumiki bi
chusiki lə i bɔɔli wə nya nlwa i bəni.
12 Mbɛiŋ kǐəki a gia yələ bi dzə i num, num bə kwâ mbɛiŋ, njâŋsi nnyâ mbɛiŋ.
Bə bi tsə bəh mbɛiŋ i juŋ yi nsaka wə, bəh i juŋ yi tsani wə, i chiŋsi mbɛiŋ i juŋ
yi nsəŋ wə. Bə bi fiəni dzɔ mbɛiŋ kɔm bə yɛli wuŋ, bə tsə bəh mbɛiŋ i bəŋkuŋ
nshiŋ bəh i bəni bə bɔ sakaki bitumi,
13 wəmaka bi numki jɔbi ka mbɛiŋ fukuki i bɔ kɔm mih.
14 Jɔbi wə bə bi dzɔ mbɛiŋ yaka, mbɛiŋ ki twɛ̂iŋ kə gwu a mbɛiŋ ni tsə dzaka
a nə a,
15 kɔm a ni nya mih gia i dzaka kimbɛiŋ wə, bəh mfi i mbɛiŋ, ka bəni bə bɔ
baiŋŋki mbɛiŋ ma bi chu num i gukuliki bəh mbɛiŋ na twɛsi.
16 Bəni bə bɔ bi taŋniki mbɛiŋ, bi numki bətii bəmbɛiŋ bəh bənih bəmbɛiŋ,
bəh bwa bə nih bəmbɛiŋ, bəh na chwɔŋkijuŋ kimbɛiŋ mwi, bəh nsɛiŋ yimbɛiŋ.
A bi numki bɔ bədɔkɔ, bɔ bi wɔɔyiki mbɛiŋ bədɔkɔ.
17 Bəni bəchi bi baiŋŋki lə mbɛiŋ kɔm yɛli wuŋ.
18 Ayakalə, na juŋ yi fwu yimu i mbɛiŋ fuŋ bi laka kə i fwu wimbɛiŋ wə.
19 Mbɛiŋ kâŋa shóm yimbɛiŋ bindzəŋ, ma mbɛiŋ bi kwati nəni.

Jisɔs fuku a bə bi kaasiki lə Jɛlusalɛm
(Matiə 24:15-21; Mak 13:14-19)

20 Jɔbi wə mbɛiŋ bi yɛiŋki bəni bə jum bɔ fiəli tali kwili wi Jɛlusalɛm, mbɛiŋ
ka kǐəki a jɔbi dzə kpɛiŋ i kaasi ki.
21 Yi bi ka num yaka, bəni bə bɔ kɔ i Judea bi gêiŋ yâka i ŋkwúŋ wə, bə bɔ kɔ
i kwili kiwɔ kintəəŋ bi bûkuyi. Mi wə wi kɔ i chwa bi chu tsô lǐə kə fɛiŋ.
22 Kaŋ yiwɔ kɔ yə Nyɔ bi lɔɔki ŋgəkə i Jɛlusalɛm wə kɔm bə nɔni kibɔ, yi fə gia
yichi dzə kpɛiŋ asi bə nǐ nyaka i kiŋwakti ki wə.
23 Ŋgəkə wimbum bi numki wi bəkaŋa bə bɔ bi numki bəh kitɔɔ, bəh bə bɔ
masiki bwa. Nyɔ bi bəksiki lə shóm bəh bəni bələ, wi faaŋ ŋgəkə wimbum i
tumi kələ wə.
24 Bə bi gbayiki lə bəni bədɔkɔ bəh bənywɔ, bə kwayi bədɔkɔ tsə fah i nsəŋ
wə i tumi bichi wə ka bəni bə bə tumdzi i jum chɛiŋ. Bəni bə bɔ kɔkə Bəju bi
yaka i Jɛlusalɛm, i tsə buku asi jɔbi wibɔ bi kpɛŋki.

Jisɔs fuku bənchəsi bə bɔ bi numki i jɔbi wə wi bi fiəni dzəki
(Matiə 24:29-35; Mak 13:24-31)

25 Gia yi kaiŋni bəh bənchəsi bi chusiki lə i wɔŋ wə bəh i fiəŋŋ wə bəh i bijɔŋ
wə, bəh i nshwaiŋ wə si bitumi bi numki i nshili wə, bə bi gɛsiki numki alə si
kinchwɔ kimbum chɔkɔki yi fɛɛ lə wɔɔɔ.

26 Bəni bi kpiki bəh ndzaŋ i gia yi gumini yə yi dzəki i mbi wə kɔm ŋga bi
nshwaiŋ bi nəŋniki lə kəkəkə. Kɔm biɛiŋ biə bi kɔ bɛiŋ bichi bi nəŋniki lə bəh
ŋga nalə.
27 Ayakadəiŋ, bəni bi ka yɛiŋ si mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi shiki dzəki i bikwu
wə kaŋa ŋga bəh kiŋkɔkni kimbum.
28 Jɔbi wə gia yələ bi yisi i numki, mbɛiŋ ka bi nûmki tsêiŋ yaka a bɛiŋ, kɔm
jɔbi wə Nyɔ kɔ i bwili mbɛiŋ, si num kɔmsi dzə."
29 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, ka chukuli i ndi wə a, "Mbɛiŋ lâni dzô gia i kpɛiŋ
wi fidəiŋ wə, bəh kɛiŋ yidəkɔ, si yi fiəni nyaki ndzɛni bibɔ,
30 mbɛiŋ ka kiəki, a nyum kwuni lɔ gwu.
31 Yi kɔ a liŋ si mbɛiŋ bi yɛiŋki jɔbi wə gia yələ dzɔ di, mbɛiŋ ka kɬəki a ŋkuŋ
bi Nyɔ si num kɔmsi dzə lə.
32 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, ŋgɔkɔ wi liə wələ bi tsô kâa kə maka gia yələ
yichi dzô di.
33 Bɔɔli bəh nshwaiŋ bi kaa lə, ayakalə gia yiŋ kɔbi i bi lansi nəŋni.
34 Mbɛiŋ tôkni bəh kifwu kimbɛiŋ, mbɛiŋ ma nyâ gwu yimbɛiŋ i dzini bi
mbi bəh muni wə, i laksi mfi i nɔni ki fa kuku wə, ka chɔkɔ biwɔ bi ma dzâ
tûmbuku i kwâ mbɛiŋ ka kintaŋ.
35 Gia yiwɔ, i chɔkɔ biwɔ wə bi dzə i bəni bəchi bà bɔ kɔ fa i nshwaiŋ wə.
36 Mbɛiŋ ka nûmki bəh gwu yiləkəli tsa Nyɔ jɔbi wichi, ka gia yələ bi dzə i
jɔbi wələ wə, mbɛiŋ kaŋa ŋga i bi ŋgbaksi tsə fɛiŋ ka mbɛiŋ bi num i Waiŋmi
nshiŋ."
37 Jisɔs ka shiki wi lani bəni i juŋ yi fəni yi gia wə i kaŋ yiwɔ yichi. Asi num
i fijɔbi, wi yaka tsə nɔ i ŋkwuŋ wi Ɔlif wə.
38 Bəni bəchi ka bukuki tsəki kinchɔŋɔchɔŋɔ i juŋ yi fəni yi gia wə i wɔkɔ
nlani wi.

22

Judas bum i taŋni Jisɔs
(Matiɔ 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11)

1 Jɔbi wi Dzini bi Blɛd wə bə ka jiə dəkə dzɔɔŋ yɛiŋ, bə nĭ bɔɔŋki a, Dzini bi
Ntsədaŋ, bi nĭ kɔmsiki dzəki.
2 Bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ nĭ laniki bənchi bə Nyɔ, ka nəŋki dzəh
i wɔ̂ɔ Jisɔs fɛiŋ i nyumi wə, kɔm bɔ nĭ lwaki bəni.
3 Satan ka liə i shɔm yi Judas wə bə nĭ bɔɔŋki a Iskaliət, num mi i mbaŋ wi
bwa bə Jisɔs bà jwɔfi ntsɔ bəfa.
4 Wi ka tsə i bətii mfə gia bəmbum bəh kifwu ki bəni bənchi bà bɔ nĭ təkniki
bəh juŋ yi fəni yi gia. Ayaka bəh bɔ ka kɛiŋsi asi wi ki nyaniki ka wi taŋni Jisɔs
i bɔ.
5 Bɔ wɔkɔ ndzɔŋni ka kɛiŋsi i gɔm wi bəh kpɔ.
6 Wi bum, ka tsə yisi i nəŋki dzəh i nya Jisɔs fɛiŋ i kaŋ yibɔ wə mbaŋ wi bəni
du kə fɛiŋ.

Nsisi wi Dzini bi Ntsədaŋ
(Matiɔ 26:17-25; Mak 14:12-21)

7 Chɔkɔ biə Dzini bi Blɛd wə bə kɔ maka bə jiə dzɔɔŋ yɛiŋ, bɔ si kum waiŋ
jaka kɔm bə Dzini bi Ntsədaŋ biələ jɔbi wə bi nĭ dzə kpɛiŋ,
8 Jisɔs ka faaŋ Bita bəh Jɔn ka dzaka a, "Mbɛiŋ tsô kêiŋsi biɛiŋ biə bukumbɛiŋ
ni dzî Dzini biələ yɛiŋ."
9 Bɔ bikə i wi a, "Wɔ nəŋki a buku tsô kêiŋsi num faiŋ?"

10 Wi chukuli a, “Mbɛiŋ wôkɔ, asi mbɛiŋ liəki tsəki i kwili wə, mbɛiŋ ni baŋsi
bəh mi, num wi bəkə mwi i kpəŋə mə, mbɛiŋ bîəli wi i juŋ yə wi ni tsə liə yɛiŋ.
11 Jəbi wə mbɛiŋ biəli, mbɛiŋ dzâka i tii juŋ wiwɔ a, Mi wi Lanini bikəki di bi
juŋ yi bəni bə dzəni a ŋgaiŋ bəh bwa bu bə mbaŋ ni dzi Dzini bi Ntsədaŋ yɛiŋ
kɔ faiŋ a?
12 Wi ka ni chusi lum wimbum i juŋ yi bɛiŋ wə num bə kɛiŋsi jiə lɔ, mbɛiŋ
ka ni tsô num yɛiŋ i kîiŋsi biɛiŋ bichi.”
13 Bɔ tsə yɛiŋ a liŋ si Jisɔs nǐ dzakaki i bɔ. Ayaka bɔ ka kɛiŋsi biɛiŋ bi dzini bi
Dzini bi Ntsədaŋ biə fɛiŋ.

Jisɔs bəh bwa bu dzi kinchiŋni
(Matiə 26:26-30; Mak 14:22-26)

14 Jəbi nǐ dzə kpɛiŋ, Jisɔs bəh bwa bu bə ntum dzə shinum ka dziki.
15 Wi dza dzaka i bɔ a, “Mih si kɔŋki lə nalə a mih dzi Dzini bi Ntsədaŋ biələ
bukumbɛiŋ ka mih yɛiŋ ŋgəkə wə wi dzəki lə.
16 Mbɛiŋ kîəki lə a mih bi chu dzi kə Bini biələ i tsə buku jəbi wə bi bi dzə
kpɛiŋki, ka Nyɔ bi sakaki ŋkuŋ bi.”
17 Wi dzɔ bwam nya kiyɔŋni i Nyɔ dzaka a, “Mbɛiŋ kô mû tsâsi dâŋsi mbɛiŋ
bɔchi.
18 Mih fukuki i mbɛiŋ a i yisi i liə i tsə, mih ni chu mu kə mbih mi kpɛiŋ wi
laani wələ na ka ŋkuŋ bi Nyɔ bi dzə.”
19 Wi dzɔ blɛd, nya kiyɔŋni i Nyɔ, gbɛyi nya i bɔ, dzaka a, “Fa kɔ gwu yiŋ, mih
nyaki i mbɛiŋ, mbɛiŋ fâki ayaka i kwâkaki mih.”
20 Yi num ayaka, asi bɔ dzi kaasi kichiŋni, wi dzɔ bwam wi mbih ka dzaka
a, “Bwam wələ kɔ miŋkaiŋ mi Nyɔ mimfiaŋ mə Nyɔ dzi bəh mwa məŋŋ mə mɔ
shuku buku kɔm mbɛiŋ.
21 Ayakalə, mbɛiŋ wôkɔ mi wə wi ni taŋni mih, wi dziki lə fa bəh mih.
22 Mbɛiŋ kîəki a mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi bi nyə asi Nyɔ nǐ sisi jiə. Ayakalə,
ŋgəkə wimbum kɔ wi mi wə wi taŋni wi.”
23 Bɔ yisi i bikəki a bɔ bɔ mi wə wi kɔ i fô yələ gia i bɔ kintəəŋ akɔ ndə a?

Jisɔs lani si bəni bu kaŋaki i dzəki gwu yibə

24 Bɔ dza yisi i ŋgukuli a bɔ bɔ a, akɔ ndə mi wimbum i bɔ kintəəŋ a?
25 Jisɔs dzaka i bɔ a, “Bəŋkuŋ bə fa kuku kaŋaki lə ŋga i bəni bəbɔ bɛiŋ, ayaka
bəni bə bɔ sakaki tumi, bə bɔɔŋ bɔ a bimba bi bəni.
26 Ayakalə, yi məŋ dəkə i num yaka bəh mbɛiŋ. Wəmaka mi i mbɛiŋ kintəəŋ
kaŋaki i dzəki gwu yi ka waiŋ wi nchiŋ.
27 Mi wimbum kɔ winaiŋ, mi wə wi yəkəli ka dziki a dzini, ma mi wə wi
tsəsiki dzɛiŋ a? Ntə asi num mi wə wi yəkəli ka dziki a dzini a? Ayakalə, mih
kɔ i mbɛiŋ kintəəŋ ka mi wə wi nɔmki i mbɛiŋ.
28 Akɔ mbɛiŋ bə mbɛiŋ ni numki bəh mih bəh ŋga i jəbi wuŋ wi ŋgəkə wə
wichi.
29 Yi kɔ a liŋ asi Ba wuŋ nya mih bəh ntɔŋ a mih sakaki, mih ni nya lə tə ŋga
biwɔ a mbɛiŋ i sakaki.
30 Mih nya lə, ka bukumbɛiŋ ni dziki bə mu i di bi ntɔŋ wuŋ wə, ka mbɛiŋ
bi num i biŋgbəkɔ wə, i sakaki chwɔŋbijuŋ bi Islae biə jwəfi ntsɔ bəfa.”

Jisɔs fuku a Bita ni məŋni lə ŋgaiŋ
(Matiə 26:31-35; Mak 14:27-31; Jən 13:35-38)

31 Jisɔs ka dza bɔɔŋ Bita a, “Samən, Samən wôkəli, Satan dzɔ ŋga i kpəkə
mbɛiŋ bəchi i bwili mbɛiŋ bədəkɔ asi mi si kpəkə chi i gəŋ wə.

32 Ayakalə, mih tsa i wɔ, a shəm ya ma bûku i mih. Jəbi wə wɔ fiəni bəɔŋ mfi
bia, wɔ nyâ ŋga i bwa bə nah."
33 Bita dzaka a, "Bah, mih kpɛiŋniki lə i tsə nsəŋ nabə i kpi, bəh wɔ."
34 Jisɔs chukuli i wi a, "Bita wôkəli, mih fukuki i wɔ, ka kwəkɔ ni numki i təŋ
daiŋ, wɔ ni məŋni lə mih kiŋkani kitali, a wɔ kiəki kə mih."

Jisɔs təfi bwa bu bə mbaŋ i kɛiŋsi shɔ́m yibə

35 Wi dza bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ kwaka jəbi wə mih nǐ faaŋ mbɛiŋ kpɔ kəbi kiba
kəbi bəh dzuyigvu kəbi, mbɛiŋ nǐ nyaniki yaka mbɛiŋ nǐ num dzah finə a?"
Ayaka bɔ chukuli a, "Aayi, buku nǐ ka num dza dəkə fiɛŋ."
36 Wi ka dzaka i bɔ a, "I liə, mi kabə kaŋa kpɔ nabə kiba wi dzô. Mi kabə
kaŋaki kə nywɔ wi jum, wi tâŋni mbuŋ wi i tâŋ.
37 Mih dzakaki lə kɔm gia yə bə nǐ nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a,
'Bə nǐ fa wi bəh bəni bəchu,'
yi kaŋaki lə i kpɛiŋ kɔŋ kɔm mih i liə. Mbɛiŋ kiəki a gia yə bə nǐ nyaka kɔm mih
yichi si dzə i kpɛiŋ"
38 Bɔ ka chiŋ təkəli dzaka a, "Bah yêiŋ, buku kaŋaki lə bənywɔ bə jum bəfa."
Wi chukuli a, "Mbɛiŋ bêe yaka."

Jisɔs tsa i ŋkwuŋ wi kɛiŋ yi Ɔlif wə
(Matiə 26:36-46; Mak 14:32-42)

39 Jisɔs ka dza buku i kwili wiwɔ wə bəh bwa bu bə mbaŋ, ka yisi i yakaki
tsəki i ŋkwuŋ wi kɛiŋ yi Ɔlif wə, num asi wi si shi fə.
40 Bɔ yaka tsə buku i di biə bɔ nǐ tsəki, wi dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ tsâki ka
kimɔmsi ma dzə i mbɛiŋ, i gaka mbɛiŋ."
41 Si wi dzaka yakadəiŋ, wi dza nyə i bə kpəŋ, ka kini tsə, asi mi kɔ i tum təh
a wi tsə buku, ka tum binyu i kuku ka tsa Nyɔ a,
42 "Ba wuŋ, wɔ kabə kɔŋ, wɔ dzô bwîli bwam wi ŋgəkə wələ i mih wə. Ayakalə
fâ asi wɔ kɔŋki a kəbi si mih kɔŋki." [
43 Si wi tsa yakadəiŋ, chinda wi Nyɔ shi dzə i wi wə, nya wi bəh ŋga.
44 Jisɔs nǐ kɔ shɔm yi nya ŋgəkə nalə. Wi chu tsa na bəh ŋga ka bəɔŋŋki, kiliəkə
bə́ təkə i kuku aka mwa.]*
45 Wi tsa kaasi, fiəni dzə i bwa bu bə mbaŋ wə, yɛiŋ num nshɛiŋ fə bɔ bɔh ka
nɔki.
46 Wi bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ nɔki lɔ nɔni a? Mbɛiŋ dzâ bɛiŋ mbɛiŋ tsâki ka
kimɔmsi ma dzə i mbɛiŋ, i gaka mbɛiŋ."

Bə kwa Jisɔs
(Matiə 26:47-56; Mak 14:43-50; Jɔn 18:3-11)

47 Asi wi nǐ kɛiŋki wi dzaka, mbaŋ wi bəni dzə buku a num lɔ Judas, wə wi
nǐ kɔ mi i mbaŋ wi bwa bə Jisɔs bà jwɔfi ntsɔ bəfa, a num wi i ninshiŋ. Wi tsə
kɔmsi i Jisɔs wə ka maŋni wi.
48 Ayakalə, Jisɔs bikə i Judas a, "Wɔ nəŋki i maŋni mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi i
chusi a bə kwa a?"
49 Bwa bu bə mbaŋ bà bɔ nǐ kɔ i wi kpəŋ yɛiŋ gia yə yi nəŋki i num, bikə a,
"Bah, buku gbâyi bəni bələ a?"
50 Mi widəkɔ i bɔ kintəəŋ ka gba chwiŋ bwili kintuni ki tsɛiŋ yiləkəli yi mfa
wi fwu wi bətii mfə gia.
51 Jisɔs kaŋyi a, "Kiə mi ki chu môm kə," ka kɔm kintuni ki mi wiwɔ ki ka
fiəni num fɛiŋ.

---

* **22:44** Biŋwakti bikpu bidəkɔ i já yə bə nǐ yisi nyaka Kiŋwakti ki Nyɔ yɛiŋ kaŋaki kə bimbu biələ 43-44.

52 Bəni bà bɔ nǐ dzə i kwa Jisɔs nǐ kɔ bətii mfə gia bəmbum, bəh kifwu ki bəni
bənchi, bəh bà bɔ nǐ təkniki bəh juŋ yi fəni yi gia, bəh bəni bà bɔ nǐ sakaki tumi.
Wi bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ dzəki i kwa mih, ka dzəki num bəh bənywɔ bəh bibɔkɔ
ka mbɛiŋ dzəki i kwa num ji a?
53 Mih nǐ kɔ bəh mbɛiŋ chɔksi chɔksi i juŋ yi fəni yi gia mə, mbɛiŋ kɔbi i kɔm
mih kɔm nə a? Ayakalə, i liə kɔ jɔbi wimbɛiŋ wə mbɛiŋ kɔ i fə gia yɛiŋ, a num
jɔbi wi ŋga bi jisi.”

Bita məŋni Jisɔs
(Matiə 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Jən 18:12-18,25-27)

54 Bəni bəwɔ ka kwa Jisɔs tsə bəh wi i kwili wi fwu wi bətii mfə gia wə, Bita
biəli i jum wə i dzəh yi dəəŋ.
55 Bɔ tsə kpa gbuku i kintəəŋ ki təkɔ wə shinum ka jɔkɔki. Bita dzə shinum
bəh bɔ.
56 Si gbuku wiwɔ nǐ bɛli, wainŋkpaŋni widɔkɔ wə wi nǐ nɔmki i kwili wiwɔ wə
dza yɛiŋ Bita si wi shinum. Wi tsɛiŋ wi i dzəkəh wə bindzɔŋ dzaka a, “Mi wələ
si kɔlə tə bəh mi wiwɔ.”
57 Bita ka nəiŋ dzaka a, “Kpaŋa wələ, mih kiəki kə mi wələ.”
58 Asi jɔbi tsə twɛsi, mi widɔkɔ chu yɛiŋ wi, ka dzaka a, “Wɔ kɔ mi i mbaŋ
wibɔ wə tə.” Ayaka Bita dzaka a, “Nyuku wələ, mih kɔkə mi wibɔ.”
59 Asi mbiəŋə wimu tsə, mi widɔkɔ ka chu bwaŋ alə a, “Ŋkɔŋ ŋkɔŋ mi wələ
si kɔlə bəh mi wiwɔ, kɔm wi kɔ mi wi Galili.”
60 Bita chukuli a, “Nyuku wələ, mih kiəki kə gia yə wɔ dzakaki yaka.” Asi wi
nǐ kɛiŋki wi dzaka yaka, kwɔkɔ ka təŋ.
61 Bah fiəni gwu, dzákəh yibɔ Bita baŋsi, Bita kwaka ja yə Bah si dzaka i wi
a, “Ka kwɔkɔ ni təŋ daiŋ a ni numki num wɔ nəiŋ lɔ mih i kiŋkani kitali wə.”
62 Bita nyə fɛiŋ buku tsə i biŋ, ka də nalə.

Bə surju Jisɔs ka chu twɛiŋ
(Matiə 26:67-68; Mak 14:65)

63 Bəni bà bɔ nǐ chəniki Jisɔs ka yisi i fəki nshəŋ i wi, twɛiŋ wi.
64 Bɔ baŋ shi bi bəh mbuŋ, twɛiŋ wi dzaka i wi a, “Fûku la ntum wi Nyɔ wa
wə i liə. Kâŋsi i buku mi wə wi twɛiŋ wɔ.”
65 Bɔ ləyi wi bəh ja yiduli.

Bə saka Jisɔs
(Matiə 26:59-66; Mak 14:55-64; Jən 18:19-24)

66 Si chɔkɔ ni wɔɔ, bəni bà bɔ sakaki tumi bəh bətii mfə gia bəmbum bəh bəni
bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ, bɔ juŋni gwu yibɔ bɔ bəchi, ka dzɔ Jisɔs dzə bəh wi
i di biə bə si saka bənsaka.
67 Si bɔ tsə bəh wi yaka, bɔ dzaka i wi a, “A kabə num wɔ Kimbwili wə Nyɔ
nǐ kaka wɔ fûku i buku.” Wi chukuli i bɔ a, “Mih ka fuku i mbɛiŋ, mbɛiŋ ma
ni bum mih.
68 Ayaka mih ka bikə gia i mbɛiŋ, mbɛiŋ ma ni chukuli.
69 Ayakalə, i yisi i liə, mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi ni num i kimbu ki tsɛiŋ yiləkəli
yi Nyɔ wə wi kaŋaki ŋga.”
70 Bɔ bəchi ka dzaka a “Akɔ a wɔ Waiŋ Nyɔ a?” Wi chukuli i bɔ a, “Yi kɔ asi
mbɛiŋ dzaka”
71 Ayaka bɔ ka dzaka a, “Bə chu nəiŋki mi a wi dzə dzaka a nə a? Bə wɔkɔ lɔ
ndzaka wə wi buku i dzaka ka wə.”

23

Baylɛ bəh Hɛlɔd bikə bəmbikə i Jisɔs
(Matiə 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jən 18:28-38)

1 Si mbaŋ wi bəni bà bɔ nǐ sakaki bənsaka dzaka yaka, ka dza bɔ bəchi dzɔ
Jisɔs ka tsəki bəh wi i Baylɛ.
2 Si bɔ tsə buku fɛiŋ, ka yisi i jiəki gia i wi fuŋ, dzaka a, “Mi wələ nyaniki
bəkəli tumi kibuku, nəiŋma a bəni ma gɔmki kpɔ wi kiŋwaktɨ i Kaysa ŋkuŋ wi
Lum, chu dzaka a wi kɔ Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka, yi chu chusi a wi kɔ ŋkuŋ
widəkɔ.”
3 Baylɛ bikə i Jisɔs a, “Akɔ a wɔ Ŋkuŋ wi Bəju a?” Jisɔs chukuli i wi a, “Yi kɔ
asi wɔ dzaka.”
4 Baylɛ ka dza dzaka i bətii mfə gia bəmbum bəh mbaŋ wi bəni bà bɔ nǐ kɔ
fɛiŋ a, “Mih ka yɛiŋ dəkə gia yə mi wələ gbɔ yɛiŋ.”
5 Bɔ bəchi ka bwaŋki alə, “Mi wələ nyaniki wi lani bəni i bi tumi bi Judea wə
bichi, nyini a bɔ lâkəki bəh kifwu. Wi ni yisi i Galili, i liə wi si num lɔ fa i tumi
kələ wə.”
6 Si Baylɛ wɔkɔ yi yaka, ka bikə a, “Mi wələ kɔ mi wi Galili a?”
7 Bɔ bum, wi ka faaŋ Jisɔs i Ŋkuŋ Hɛlɔd, kɔm a nǐ kɔ wi wə wi ni sakaki kimbu
ki tumi kiwɔ, wi num tə i Jɛlusalɛm i jɔbi wiwɔ wə.
8 Bɔ tsə bəh Jisɔs, Ŋkuŋ Hɛlɔd yɛiŋ wi, wɔkɔ ndzɔŋni i jɔbi wə wi nǐ yɛiŋ Jisɔs,
kɔm wi nǐ kɔ wi wɔkɔ lɔ kɔm Jisɔs, i jɔbi wi dəəŋ wə wi nǐ kɔ wi wɔkəli i yɛiŋ
Jisɔs, kwaka a jɔbi widəkɔ ŋgaiŋ ni yɛiŋ wi fə gia yi chusi ŋga bi Nyɔ.
9 Wi dzɔ jɔbi ka bikəyiki gia yiduli i Jisɔs, ayakalə wi nəki chu chukuli kə gia
yidəkɔ.
10 Wi nǐ bikə yaka, bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ nǐ laniki bənchi bə
Nyɔ num fɛiŋ, bɔ buku tsə i ninshiŋ i kɛiŋsi gia yiləkəli i jiə i Jisɔs fuŋ.
11 Ŋkuŋ Hɛlɔd bəh bəni bu bə jum ka dza yisi i suŋuki wi, tum mbuŋ wi kwili
i gwu yi wə, ka fiəni chiŋsi wi i Baylɛ.
12 A nǐ kɔ Baylɛ bəh Ŋkuŋ Hɛlɔd baiŋŋni. I chəkɔ biwɔ, bɔ kwa nsɛ́iŋ.

Baylɛ təiŋ nsaka asi bəni nǐ kəŋki
(Matiə 27:15-26; Mak 15:6-15; Jən 18:39-19:16)

13 Si bɔ chiŋsi Jisɔs i jum wə, Baylɛ juŋni bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà
bɔ nǐ sakaki tumi kiwɔ, ka bɔɔŋ juŋni tə bəni bəchi.
14 Bɔ juŋni dzə, wi dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ si dzə bəh mi wələ fa a wi fəki bəni
ləkə bəh kifwu, mih tsɛiŋ ləkə i gia yə mbɛiŋ bwamki kɔm yi i mbɛiŋ nshiŋ,
mbɛiŋ tsêiŋ, mih ka yɛiŋ dəkə gia yə wi gbɔ yɛiŋ, i gia yichi yə mbɛiŋ jiəki i
gwu yi wə, wi ka fə dəkə gia yidəkɔ,
15 num Ŋkuŋ Hɛlɔd ka yɛiŋ dəkə tə yi. Akɔ gia yə yi ni fə wi fiəni chiŋsi mi
wələ i bukumbɛiŋ. Mbɛiŋ yêiŋ tə a, mi wələ ka fə dəkə gia yidəkɔ yə bə kɔ i wôɔ
wi wɔɔni.
16 Ayakadəiŋ, mih ki twɛiŋki wi a twɛiŋni, ma mih bêeka wi, ma wi tsâki.”
17 [A nǐ kɔ i jɔbi wiwɔ wə a num Dzini bi Ntsədaŋ, Baylɛ kaŋa i bwílì mi wimu
i juŋ yi nsəŋ wə i nyâ i bəni.]*
18 Bəni bəchi ka dza yisi i wiliki fɛiŋ a, “Kâasi mi wələ, bwílì Balabas i juŋ yi
nsəŋ mə ma wɔ nyâ i buku.”
19 Balabas wələ nǐ kɔ i juŋ yi nsəŋ mə kɔm wi nǐ kɔ wi yisi ŋgəkə i kwili wə
ka chu wɔɔ mi.
20 Baylɛ wɔkɔ yaka chu dzaka i bəni bəchi nalə kɔm wi ni nəŋki i bee Jisɔs.

* **23:17** Biŋwaktɨ bikpu bidəkɔ bwili kimbu kələ17.

21 Ayakalə, bɔ ka wiliki a, “Bə bâŋŋ wi i kintasi wə, bə bâŋŋ wi i kintasi wə.”
22 Baylɛ chu dzaka i bəni i kiŋkani kitali wə a, “Bə baŋŋ wi kɔm nə? Gia yichu
yə wi fə akɔ nə? Mih ka yɛiŋ ŋgəkə wə wi fə ka bə wɔɔ wi wɔɔni. Mih ki twɛiŋki
wi a twɛiŋni, ma mih bee wi.”
23 Bɔ ka baŋŋ a wiliki bəh ŋga a “Bə bâŋŋ wi i kintasi wə.” Ŋ'wili wibɔ gaka
Baylɛ.
24 Ayakadəiŋ, Baylɛ təiŋ nsaka ka bee wi, a bɔ fə bəh wi asi bɔ nəŋki. 25 Wi ka
bwili yatəkɔ mi wə i juŋ yi nsəŋ wə, num wə bɔ ni bikəki, wə wi nĭ yisi ŋgəkə i
kwili wə chu wɔɔ mi. Si wi bwili, ka nya Jisɔs i bɔ si bɔ nəŋki.

Bɔ baŋŋ Jisɔs i kintasi wə
(Matiə 27:32-34; Mak 15:21-32; Jən 19:17-27)

26 Bɔ ka dzɔ Jisɔs i tsə baŋŋyi. Si bɔ ni tsəki, bɔ baŋsi bəh mi widəkɔ wi kwɛ
dzə i chwa yɛli wi num Samən, num mi wi Sɛlin. Bɔ kwa wi ka jiə kintasi ki
Jisɔs i kimbəkəli ki wə, wi ka giŋ ka biəli Jisɔs.
27 Bəh bɔ ka tsəki, mbaŋ wi bəni wimbum biəli wi. I bɔ kintəəŋ bəkaŋa
bədəkɔ nĭ dəki lə, fa gia.
28 Jisɔs dza fiəni gwu dzaka i bɔ a, “Bəkaŋa bə Jɛlusalɛm, kiə mbɛiŋ ki dâ kə i
mih. Mbɛiŋ dâki num i gwu yimbɛiŋ, bəh i bwa bəmbɛiŋ.
29 Mbɛiŋ kĭəki a jɔbi bi dzəki lə wə bə bi dzakaki a, ‘Kinsaŋli kimbum kɔ ki
bəkaŋa bə bɔ kɔ kaiŋni maka bɔ num bwɔ waiŋ, maka bɔ num masi waiŋ.’
30 A bi numki i jɔbi wiwɔ wə, bəni bi wamki dzakaki i ŋkwuŋ yimbum
yimbum a, ‘Mbɛiŋ gbôyi i buku wə,’ dzaka i ŋkwuŋ yinchiŋ yinchiŋ a, ‘Mbɛiŋ
bâŋ buku.’
31 Bɔ ni wiliki yakadəiŋ kɔm bəni ka fə gia yələ a num i kpɛiŋ wi kɛiŋ wi dəli,
bɔ bi ka fə na dəiŋ bəh wə wi kɔ wi wɔm lɔ.”
32 Si bɔ ni tsəki bəh Jisɔs yakadəiŋ, bɔ nĭ kaŋaki lə bəni bə nsəŋ bəfa bà bɔ ni
tsəki i wɔɔ tə.
33 Bɔ tsə buku i di biə bə bɔɔŋki a Ŋkuŋu Kifwu, ka baŋŋ Jisɔs fɛiŋ i kintasi
wə, ka baŋŋyi tə bəni bə nsəŋ bəfa i kintasi wə, wimu i tsɛiŋ yi Jisɔs yiləkəli wə,
widəkɔ i kimbu ki tsɛiŋ yi kimiəkə wə.
34 Jisɔs dza dzaka a, “Ba, dâlinya chu bi bəni bələ, kɔm bɔ kiəki kə gia yə bɔ
fəki.”† Bəni bəwɔ dzɔ bəmbuŋ bə Jisɔs, ka tum kaaŋ yɛiŋ i gaa bəmbuŋ bəwɔ i
bɔ kintəəŋ.
35 Gia yələ yichi nĭ numki bəh Jisɔs yakadəiŋ, num bəni num fɛiŋ tsɛiŋ. Bəni
bà bɔ nĭ sakaki kwili wiwɔ ka dza fibɔ ka suŋuki dzaka a, “Wi nĭ gamtiki bəni,
wi gâmti la gwu yi i liə, wi kabə num Kimbwili wə Nyɔ nĭ saiŋbwili.”
36 Bəni bə jum bà tə ka nyiksiki wi, nya mbih miŋgbɛnini i wi,
37 dzaka a, “Wɔ kabə num ŋkuŋ wi Bəju, wɔ gâmti la gwu ya.”
38 Bɔ nĭ nyaka kiŋwakti baŋŋ i fwu wi Jisɔs bɛiŋ a, “Wələ kɔ ŋkuŋ wi Bəju.”
39 Mi wi nsəŋ widəkɔ i bà wə bə nĭ baŋŋ i kintasi wə dza ka təyiki Jisɔs, dzaka
a, “A məŋ a wɔ wə Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka a? Bwĭli gwu ya, ma wɔ bwĭli tə
buku.”
40 Widəkɔ wə wɔkɔ gia yə wi dzaka, kaŋyi wi, bikə i wi a, “Wɔ lwaki kə Nyɔ
a? Wɔ kɔ i ŋgəkə wə tə asi wi kɔ.
41 Yi kpɛiŋniki lə i buku wɔ i kpi i kwati mbee wi gia yichu yə buku wɔ fə,
ayakalə mi wələ kpiki lə maka wi fə gia yichu yidəkɔ.”
42 Mi wi nsəŋ wələ ka dzaka a, “Jisɔs, wɔ bi kwâka mih i jɔbi wə wɔ bi sakaki
ntəŋ bia.”

† **23:34** Biŋwakti bikpu bədəkɔ nĭ bwili kiŋka ki 34a.

43 Jisɔs dzaka i wi a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i wɔ a daiŋ lə buku wɔ ni numki lə i
di bindzɔŋni bi Nyɔ wə.”

Jisɔs Kpi
(Matiə 27:45-56; Mak 15:33-41; Jɔn 19:28-30)

44 A nĭ kɔ asi wɔŋ ni nəŋki i yaka lumsi, biŋ dza ji tumi kichi ji tsə buku i
mbiəŋə witali wə nshifɔkɔ,
45 kɔm wɔŋ nĭ chu baiŋki kə. Mbuŋ wə wi nĭ təiŋni juŋ yi fəni yi gia i fintəəŋ
taŋa shi buku i biwa bifa wə. 46 Jisɔs num i kintasi wə, ka dza wam bəh ŋga
a, “Ba wuŋ, mi nyaki kiŋ'waka kəŋŋ i wɔ kaŋ.” Si wi dzaka yakadəiŋ, ka waka
kiŋ'waka ki kigɔksini.
47 Fwu wi bəni bə jum wə wi nĭ kɔ fɛiŋ, si wi yɛiŋ gia yə yi num, nya kiŋkɔksi
i Nyɔ dzaka a, “Ŋkɔŋ, ŋkɔŋ, mi wələ nĭ kaŋaki kə gbɔ widɔkɔ.”
48 Bəni bəchi bà bɔ nĭ juŋni fɛiŋ i yɛiŋ gia yə yi numki, si bɔ yɛiŋ yakadəiŋ ka
dza fiəni kwɛ i kwili kibɔ wə num bɔ kwumi tsɛ́iŋ.
49 Nsɛ́iŋ yi Jisɔs yichi, nĭ dzə fibɔ num i dzəh yi dəəŋ ka tsɛiŋki gia yə yi num.
Bədɔkɔ num bəkaŋa bà bɔ nĭ buku i Galili biəli dzə wi.

Bə ləə Jisɔs
(Matiə 27:57-61; Mak 15:42-47; Jɔn 19:38-42)

50-51 Mi widɔkɔ nĭ kɔ i jɔbi wiwɔ wə bə bɔəŋ a Yɔsɛf, num wi nĭ buku i
Alimatia i kwili wi Bəju kidɔkɔ wə. Wi nĭ kɔ mi wi ndzɔŋni chu num mi wi
chəŋ i Nyɔ nshiŋ, chu wɔkɔli jɔbi wə Nyɔ bi dzə sakaki ŋkuŋ bi. Wi nĭ kɔ tə mi
wi mbaŋ wi bəni bà bɔ sakaki bənsaka. Ayakalə, wi nĭ ka bum mfih gia yə bɔ
nĭ sisi i fə bəh Jisɔs.
52 Wi tsə i Baylɛ, tsa wi i dzɔ wini wi Jisɔs.
53 Baylɛ bum, wi ka tsə shishi wini wiwɔ, ka kii i mbuŋ wə, ka tsə ləsi i jum
yə bə nĭ chum i biaŋa wə, maka bə num jiə mi yɛiŋ wə.
54 A nĭ kɔ Chɔkɔ bi Sisini i buku nya i chɔkɔ bimbam wə, a ni baaŋ a twɛsi
ka mbam wiwɔ yisi.
55 Bəkaŋa bà bɔ nĭ buku i Galili biəli Jisɔs, bɔ biəli Yɔsɛf i jum wə, i tsə yɛiŋ si
wi jiəki wini wi Jisɔs.
56 Bɔ ni dza fɛiŋ, ka kwɛ i wa wibɔ, tsə kɛiŋsi bifiaŋsi bi tsɛŋə yindzɔŋni biə bə
si fə i fiaŋsi wini yɛiŋ. A num chɔkɔ bimbam wə, bɔ shi mbam si bənchi bəbɔ
nĭ nəŋki.

24

Jisɔs dza i kpi wə
(Matiə 28:1-10; Mak 16:1-8; Jɔn 20:1-10)

1 Asi chɔkɔ bimbam nĭ tsə, a num kinchɔŋɔchɔŋɔ i chɔkɔ bi ninshiŋ i shi wə.
Bəkaŋa bà buku dza kinchɔŋɔchɔŋɔ, dzɔ fiaŋsi biə bɔ nĭ kɛiŋsi jiə ka tsə bəh bi
i jum bɛiŋ.
2 Jɔbi wə bɔ nĭ tsə buku fɛiŋ, bɔ ti num bə biŋsi bwili təh wə bə nĭ baŋ dzaka
ki jum kiwɔ yɛiŋ.
3 Asi bɔ liə tsə i jum yiwɔ kintəəŋ nəki yɛiŋ kə wini wi Bah Jisɔs.
4 Bɔ chiŋ num fɛiŋ alə nəki kiə kə gia yə bɔ kɔ i fə. Yi num a bənyuku bədɔkɔ
bəfa nĭ dzə num kɔmsi i bɔ kpəŋ, num bɔ lɔh bəmbuŋ bə fukuli bɔ ŋwaŋyi alə.
5 Ndzaŋ kwa bəkaŋa bəwɔ na bəh ŋga, bɔ chuŋsi kifwu kibɔ i kuku. Bənyuku
bà bikə i bɔ a, “Akɔ kɔm nə mbɛiŋ nəŋki mi wiwɔm i bəŋkwu kintəəŋ a?
6 Wi fa kɔkə, wi si dza lɔ i kpi wə. Mbɛiŋ yíŋti gia yə wi nĭ dzaka i mbɛiŋ jɔbi
wə mbɛiŋ bɔ nĭ kɔ i Galili.

7 Wi nǐ dzaka a, ‘Mi wə yɛli wi kɔ Wainŋmi bə kaŋaki lə i bi nyâ wi i kaŋ yi bəni
bəchu wə, ma bɔ baŋŋ wi i kintasi wə, i buku i kaŋ yitali wə, wi bi fiəni dza i
kpi wə.’ ”
8 Bɔ ka yiŋti gia yə Jisɔs nǐ dzaka i bɔ.
9 Bɔ dza fiəni i jum yiwɔ bɛiŋ, ka tsə fuku gia yiwɔ yichi i bwa bu bə mbaŋ
bə jwɔfi ntsɔ mu bəh bəni bəchi bə bɔ nǐ biəliki wi.
10 Bəkaŋa bə bɔ nǐ fuku gia yiwɔ yichi asi yi nǐ num i bwa bə ntum bə Jisɔs a
nǐ kɔ, Meli Magdalen, Jɔana bəh Meli nih Jɛm bəh bəkaŋa bədɔkɔ.
11 Bɔ wɔkɔ ndzaka wiwɔ aka kiyuŋ ki gia, nəki bum kə yi.
12 Ayakalə, Bita ka dza kɔmsi, yɔkɔ tsə buku fɛiŋ i jum bɛiŋ, ka ŋgwuŋ tsɛiŋ
ləkə i jum yiwɔ kintəəŋ ka yɛiŋ shəŋ a bəmbuŋ bə bə nǐ kii i Jisɔs wə. Wi bə́
fiəni tsə i dzu bəh dzaka ki wɔmni, kɔm gia yə yi num.

Bəni bədɔkɔ yɛiŋ Jisɔs i dzəh yi Ɛmayus wə (Mak 16:12-13)

13 A dzə num a i chɔkɔ biwɔ wə, bəni bəfa bədɔkɔ bə bɔ nǐ biəliki Jisɔs, bɔ nǐ
buku i Jɛlusalɛm nyə ka bə́ tsə i kwili widɔkɔ bə bɔɔŋ a, Ɛmayus, dzəh yiwɔ num
aka bəmay nanitaŋ i tsə buku fɛiŋ.*
14 Bɔ nǐ nyə ka tsəki bɔ dzakayi a bɔ bɔ, kɔm gia yichi yə yi nǐ num.
15 Si bɔ nǐ nyaniki tsəki yakadəiŋ dzakayi, kainŋyi, Jisɔs mwi kɔmsi dzə i bɔ
wə, bəh bɔ bə́ nyaniki tsəki.
16 Gia yidɔkɔ fə a bɔ ma kǐə mi wiwɔ.
17 Jisɔs ka dza bikə i bɔ a, “Akɔ nə mbɛiŋ nyaniki, dzakayi kɔm yi a?” Si wi
bikə yaka, bɔ num bəh nshɛiŋ i shi bibɔ wə.
18 Mi widɔkɔ i bɔ kintəəŋ yɛli wi num Kleɔfas, bikə i wi a, “Yaka akɔ a wɔ
mbɔŋ shəŋ mi wi dzəni i Jɛlusalɛm, wə wɔ kiəki kə gia yə yi num i kaŋ yələ wə
a?”
19 Wi bikə i bɔ a, “Yi naiŋ gia a?” Bɔ chukuli a, “Gia yə yi ni num bəh Jisɔs wi
Nasali. Mi wələ nǐ kɔ mi wi ntum wi Nyɔ, gia yə wi nǐ fəki bəh yə wi nǐ dzakaki
a nǐ kɔ yi kainŋyini. Wi nǐ kɔ mi wimbum i Nyɔ nshiŋ bəh i bəni bəchi wə.
20 Bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bə́ bɔ sakaki kikwili kibuku nǐ nya wi a bə
wɔ̂ɔ, bə baŋŋ wi i kintasi wə.
21 Buku nǐ kaŋaki lə kiŋkwaka i wi a, akɔ wi wə wi bi təiŋ bəni bə Islae i kaŋ
yi ŋgəkə wə. Ayakalə, a tsə a kaŋ yitali si gia yiwɔ num.
22 Yidɔkɔ chu num a bəkaŋa bədɔkɔ i mbaŋ wibuku wə, bɔ si dzaka i buku
gia yi dzaka ki wɔmni, a bɔ si tsə i jum bɛiŋ kinchɔŋɔchɔŋɔ,
23 bɔ nəki yɛiŋ kə wini wi Jisɔs wiwɔ. Bɔ ka fiəni dzə fuku i buku a, bɔ si yɛiŋ
bəchinda bə Nyɔ aka ndəmsi, bɔ fuku i bɔ a Jisɔs kɔ wiwɔm.
24 Bəni bədɔkɔ i mbaŋ wibuku wə, si tsə i jum bɛiŋ, ka yɛiŋ yi asi bəkaŋa bə́
si fuku, ayakalə bɔ nəki yɛiŋ kə wini wi Jisɔs wiwɔ.”
25 Jisɔs dzaka i bɔ a, “Ɔ ɔɔ, biyuŋ biələ, shóm yimbɛiŋ dəki na bəh ŋga i bum
gia yə bəni bə ntum bə Nyɔ nǐ dzakaki.
26 Mbɛiŋ kiəki kə a, Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka a wi kaŋaki i yêiŋ bəŋgəkə bələ,
ka wi kǐə i mbum bi wə a?”
27 Jisɔs ka yisi i fukuki bainŋsiki i bɔ gia yichi yə bə nǐ nyaka i biŋwakti bi Nyɔ
wə bichi kɔm wi, bəh i yisi i Muses wə, i tsə buku tə i biə bəni bə ntum bə Nyɔ
nǐ nyaka.
28 Asi bɔ nǐ dzə kɔmsi i kwili wə bɔ nǐ tsəki fɛiŋ, Jisɔs ka fə aka wi tsəki daŋsiki
lə.

* **24:13** May wimu nǐ kɔ bəntəm nchuku bəh gi nanitaŋ (1, 700).

29 Bɔ buku tsə, ka tsaki wi nalə a, “Bukumbɛiŋ tsə̂ nə̂, kɔm jɔbi kɔ wi tsə nalə, biŋ chu num bi yisi i jiki.” Ayakadəiŋ, wi bum i tsə nɔ bəh bɔ.
30 Bɔ tsə, i jɔbi wə bɔ nǐ num i dzi, wi dzɔ chɔkɔ yi blɛd, ka nya kiyɔŋni i Nyɔ, gbɛyi gaa i bɔ.
31 Akisəkə dzəkəh yibɔ baiŋ, bɔ ka yɛiŋ kiə wi. Ayakalə, wi fiəni laka i bɔ nshiŋ.
32 Bɔ baaŋ ka dzakayiki a bɔ bɔ a, “Ntə shɔm yibuku wɔ si shiliki alə i jɔbi wə wi si dzakaki i buku wɔ i dzəh, fuku bainsi gia i Kiŋwakti ki Nyɔ wə i buku wɔ a?”
33 Bɔ dza akisəkə a i jɔbi wiwɔ i fijɔbi fiəni chu i Jɛlusalɛm. Si bɔ tsə ka yɛiŋ bwa bə mbaŋ bə Jisɔs bə̀ jwɔfi ntsɔ mu num bɔ juŋni gwu yibɔ di bimu bəh bəni bədɔkɔ bə̀ bɔ nǐ kɔ bɔ biəli bɔ.
34 Bɔ dzaka a, “Ŋkɔŋ, Bah wibukumbɛiŋ si dza i kpi wə. Wi si tumbuku i Samən nshiŋ.”
35 Bɔ ka fuku tə i bɔ gia yə yi si num bəh bɔ i dzəh, chu fuku bainsi asi bɔ si yɛiŋ kiə wi i jɔbi wə wi si gbɛki blɛd.

Jisɔs tumbuku i kintəəŋ ki bwa bu bə mbaŋ wə
(Matiə 28:16-20; Mak 16:14-18; Jən 20:19-23)

36 Asi bɔ ni kɛiŋki bɔ dzaka yakadəiŋ, Jisɔs wi mwi ka chiŋ tumbuku i bɔ kintəəŋ ka bəni i bɔ a, “Ma kimbɔiŋni num bəh mbɛiŋ.”
37 Ndzaŋ kwa bɔ, bɔ bá lwa, ka bá kwaka a yudɔkɔ bɔ yɛiŋ num ŋkwusa.
38 Wi bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ lwaki nə? Akɔ kɔm nə wə mbɛiŋ məŋniki mih a?
39 Mbɛiŋ tsə̂iŋ kaŋ yiŋ bəh gvu yiŋ ka mbɛiŋ kǐə a, akɔ na mih. Mbɛiŋ mə̂myi gwu yiŋ mbɛiŋ ka ni kǐə, kɔm ŋkwusa si kaŋa kə nyam yi gwu bəh bikuŋɔ asi mbɛiŋ yɛiŋki mih kaŋa.”
40 Asi wi dzaka yakadəiŋ, ka chusi kaŋ yi bəh gvu yi i bɔ.
41 Bɔ tsɛiŋ Jisɔs, kinsaŋli wɔɔ bɔ, bɔ ka chiŋ num alə. Yi gaka bɔ i bum a, akɔ wi. Wi dza bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ kaŋaki lə fiɛŋ fidzini fa a?”
42 Bɔ dzɔ kiŋka ki bwɔkɔ yi waŋni, nya i wi.
43 Wi dzɔ dzi i bɔ nshiŋ.
44 Wi ka dzaka i bɔ a, “Gia yələ mbɛiŋ yɛiŋ daiŋ, akɔ gia yə mih nǐ dzakaki i mbɛiŋ kɔm yi mih kɛiŋ bəmbɛiŋ. Mih nǐ dzaka a, gia yichi yə bə nǐ nyaka kɔm mih i kiŋwakti ki Muses wə, bə i biŋwakti bi bəni bə ntum bə Nyɔ wə, bəh i kiŋwakti Kinyaksi wə, kaŋaki i dzə̂ kpə̂iŋ.”
45 Wi ka wɛli mfi bibɔ, bɔ kiə gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Nyɔ wə.
46 Wi ka dzaka i bɔ a, “Bə ni nyaka a Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka kaŋaki lə i yə̂iŋ bəŋgəkə i kpǐ, i kaŋ yitali wə, wi bi fiəni dzə̂ i kpi wə.
47 Yi kɔ tə a, bə bi yǐsi i kintəəŋ ki Jɛlusalɛm i fûkuki i bitumi bichi kɔm yɛli wi a bəni bəchi kwûni shɔ́m yibɔ ka Nyɔ bi dâlinya chu bibɔ.
48 Akɔ mbɛiŋ bələ mbɛiŋ kaŋaki i ni fûkuki asi mbɛiŋ nǐ yɛiŋ yi.
49 Mbɛiŋ wɔ̂kɔli, mih ni chiŋsi lə kinya kə Ba wuŋ nǐ kaka i mbɛiŋ. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ bâaŋ a fa i kwili kintəəŋ mbɛiŋ wɔ̂kɔliki, i tsə̂ bûku i jɔbi wə ŋga biə bi nyə bɛiŋ bi shi dzə i mbɛiŋ wə.”

Jisɔs nyə yaka i bɛiŋ
(Mak 16:19)

50 Wi dzɔ bɔ buku i kwili kintəəŋ, ka tsə bəh bɔ i dzəh yi dəəŋ i kɔmsi i kwili wi Bɛtani wə, wi gəŋsi kaŋ yi i bɛiŋ, jiə kimbɔiŋsi i bɔ wə.
51 Asi wi nǐ kɛiŋki wi jiə kimbɔiŋsi i bɔ wə yaka, wi dza bee bɔ ka bá yaka tsə i bɛiŋ, ka yaka laka i dzákəh yibɔ wə.

52 Bɔ nya kiŋkɔksi kimbum i wi, ka dza fiəni tsə i Jɛlusalɛm bəh kinsaŋli i
shɔ́m yibɔ wə.
53 Bɔ tsə ka shiki a juŋ yi fəni yi gia wə, kɔksi Nyɔ jəbi wichi.

Ntum wi ndzɔŋni wə wi kɔ kɔm Jisɔs si
Jɔn
nǐ nyaka
Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Jɔn kələ mə

Ntum wi ndzɔŋni wələ Jɔn nǐ nyaka kɔ i chusi a Jisɔs kɔ Ja yi Nyɔ yə yi nǐ kɔ i kin'yisi wə, yi kaŋa kə kiŋgɔksi, a num yi yə yi nǐ fiəni chu mi wiwɔm. Kiŋwakti kələ mwi dzakaki a ntum wi ndzɔŋni wələ kɔ num bə nǐ nyaka ka bəni bə bɔ faki ki bi bûm a Jisɔs kɔ Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka, a num wi wainŋ Nyɔ, a bɔ ka jǐə shɔ́m i wi wə, ma bɔ ni kwati nɔni kə ki bi tsə ka kə (20:31).

Gia yə Jɔn nyaka i kiŋwakti kələ mə fiəni nyaka chukuli kɔ kɔm kinya kə ki kɔ nɔni kə ki bi tsə kaa kə, yi num kɔm Klistus. Kinya kələ kɔ mbum bi Nyɔ biə bi yisi i liə, bi num i bəni bə bɔ kɔ bɔ bum a Jisɔs kɔ dzəh yi Nyɔ, wi num ŋkɔŋ, wi num nɔni. Dzəh yidɔkɔ yə Jɔn nǐ nyaka kiŋwakti kələ yɛiŋ lansi kɔ chi chi kɔ i chusiki si Jisɔs nǐ dzɔki gia yə bəni kiəki i nɔni kələ mə i lani si gia yi kiŋ'waka kɔ.

Kifwu ki gia kə ki kɔ i Kiŋwakti kələ mə

1:1-18 Kin'yisi kɔm Ja yə yi nǐ fiəni chu mi wiwɔm
1:19-51 Kɔm Jɔn Julibɔkɔ bəh bwa bə mbaŋ bə Jisɔs bə ninshiŋ
2:1–12:50 Kɔm si Jisɔs nǐ nyaniki fəki nɔm wi
13:1–19:42 Kɔm kaŋ yi Jisɔs yi kiŋgɔksi i Jɛlusalɛm bəh i kɔmsiki fɛiŋ
20:1-31 Kɔm si Bah Jisɔs nǐ dza i kpi mə, chusi gwu i bəni bu
21:1-25 Kiŋgɔksi: Jisɔs chusi gwu i bwa bu bə mbaŋ i Galili

Ja fiəni chu mi wiwɔm

1 I kin'yisi wə a nǐ kɔ num Ja si num lɔ. Ja yiwɔ nǐ kɔ bəh Nyɔ, Ja yiwɔ num Nyɔ.
2 Wi nǐ kɔ wi si num lɔ i kin'yisi wə bəh Nyɔ.
3 Nyɔ nǐ maa biɛiŋ bichi tsə i kaŋ yi wə. Fiɛŋ fidɔkɔ kɔkə na fimu fiə Nyɔ nǐ maa wi kɔbi.
4 I wi mə kɔ nɔni, ayaka nɔni kələ num baiŋni i bəni wə.
5 Baiŋni biwɔ baiŋki i jisi wə, ayaka jisi biwɔ kɔbi i nyumsi bi.*
6 Mi widɔkɔ nǐ kələ wə Nyɔ nǐ faaŋ, yɛli wi num Jɔn.
7 Wi nǐ dzə i dzaka kɔm baiŋni, bəh i beeŋ nsaka wi baiŋni biwɔ, ka wi fə bəni bəchi bi jǐə shɔ́m i baiŋni biwɔ wə.
8 Jɔn mwi nǐ kɔkə baiŋni biwɔ. Wi nǐ dzə a beeŋ nsaka i baiŋni biwɔ.
9 Baiŋni bi ŋkɔŋ biwɔ biə bi chusiki baiŋni i bəni bəchi nǐ dzəki lə i mbi wələ mə.
10 Wi nǐ kələ i mbi wələ mə, mbi wələ num Nyɔ nǐ maa tsə i kaŋ yi wə, ayakalə bəni bà bɔ kɔ bə mbi wələ nəki kiə kə wi.
11 Wi nǐ dzə i mbu, ayaka bɔ nəki dzɔ kə wi.
12 Ayakalə, bəni bəchi bà bɔ nǐ dzɔ wi, jiə shɔm i yɛli wi wə, wi nya ŋga i bɔ a bɔ nûmki bwa bə Nyɔ.
13 Ayaka bwa bə Nyɔ bələ kɔkə bà bə bwɔ biəli mwa mi chwɔŋkijuŋ, nabə i kiŋkɔŋ ki mi wə, nabə mbwɔ wi mi wiwɔm. Bə bwɔ bɔ biəli a num mbwɔ wə akɔ wi Nyɔ.

* **1:5** Na yaka, jisi biwɔ kɔbi i kiə wi.

14 Ja yiwə nǐ fiəni chu mi wiwəm ka nəki i buku kintəəŋ, num wi jikə bəh
kiŋkəŋ ki Nyə bəh ŋkəŋ. Ayaka buku yɛiŋ kiŋkəkni ki. Kiŋkəkni kiwə num ki
Waiŋ wi shəŋ wə wi nyə i Ba wi wə.
15 Jən nǐ num mbeeŋ nsaka kəm wi, ka wiliki dzaka a, “Wələ kə mi wə mih
ni dzakaki kəm wi, dzaka a, ‘Mi wə wi dzəki i mih jum kəkniki lə tsə mih, kəm
wi nǐ kələ na ka mih numki.’ ”
16 Si wi kə wi jikə bəh kiŋkəŋ ki Nyə, wi ka nyaki bukumbɛiŋ bəchi bəh
kiŋkəŋ i kiŋkəŋ bɛiŋ.
17 Bukumbɛiŋ kiə a Nyə nǐ nya bənchi tsə i kaŋ yi Muses wə. Ayakalə, mbum
bi Nyə bəh ŋkəŋ dzə ka tsəki i kaŋ yi Jisəs Klistus wə.
18 Mi widəkə kəkə wə wi num yɛiŋ Nyə. Akə a Waiŋ wi wimu wə shəŋ wə wi
num kəmsi i Ba wi kpəŋ wə wi fə bukumbɛiŋ kiə wi.

Mi wə Jən Njulibəkə nǐ kə wi
(Matiə 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)

19 Yələ kə gia yə Jən nǐ dzaka i jəbi wə kifwu ki Bəju i Jɛlusalɛm nǐ faaŋ bətii
mfə gia bəh bəni bə Lɛwi a bə tsô bîkə i Jən a, akə wi ndə a.
20 Jən nǐ ka nəiŋma dəkə i chukuli kimbikə kibə. Wi nǐ dzaka bəh dzaka ki a,
“Mih kəkə Kimbwili wə Nyə nǐ kaka.”
21 Bə bikə i wi a, “Wə kə la ndə? Akə wə Ɛlaja ma?” Wi chukuli i bə a, “Mih
kəkə Ɛlaja.” Bə ka chu bikə i wi a, “Akə wə wə Mi wi Ntum wi Nyə wə ma?” †
Wi nəiŋma.
22 Bə ka chu bikə i wi a, “Wə kə la ndə? Wə dzaka la a nə kəm bə gwu ya?
Fûku ka buku kwati gia yə buku kə fiəni tsə chukuli i bəni bà bə si faaŋ buku.”
23 Jən ka chukuli i bə si Isaya mi wi ntum wi Nyə nǐ dzakaki a,
“Akə mih ja yə yi wiliki i chwa a,
‘Bə lûmsi dzəh yi Bah a yi nûm chəŋ.’ ”
24 Bəni bələ kə num a nǐ faaŋ Bəfalasi bə.
25 Bə ka bikə i Jən a, “Wə kabə num kə Kimbwili wə Nyə nǐ kaka, wə num kə
Ɛlaja, nabə Mi wi Ntum wi Nyə wə, wə ka bə juliki bəni i bəkə kəm nə la?”
26 Jən ka chukuli i bə a, “Mih kə mfiŋ a juliki bəni i bəkə mə, ayakalə mi
widəkə kələ i mbɛiŋ kintəəŋ wə mbɛiŋ kiəki kə wi.
27 Wi kə wə wi dzəki i mih jum, na mih kpɛiŋni kə i shwali dzu yi yigvu.”
28 Gia yələ yichi nǐ dzə di a num i Bɛtani i kiwuŋ ki Bəkə yi Jədan wə i di biə
Jən nǐ juliki bəni i bəkə.

Jən chusi Waiŋ Jaka ki Nyə i bəni

29 Si chəkə ni buku wəə, Jən yɛiŋ si Jisəs dzəki, wi ka dzaka a, “Mbɛiŋ tsêiŋ,
wələ kə Waiŋ Jaka wi Nyə wə wi dzəki bwiliki chu bi mbi wələ!
30 Wələ kə wi wə mih nǐ dzakaki kəm wi a, ‘Mi widəkə dzəki i mih jum kəkni
tsə mih, kəm wi nǐ kələ na ka mih numki.’
31 Mih mwi nǐ kiəki kə wi. Ayakalə, mih ni dzə ka juliki bəni i bəkə ka bəni
bə Islae kɗə wi.”
32 Jən nǐ kə wi dzaka a ŋgaiŋ kə mbeeŋ nsaka wiwə, ka dzaka a, “Mih nǐ yɛiŋ
Kiŋ'waka ki shi dzə bɛiŋ ka kimbumi, dzə num i wi wə.
33 Mih mwi nǐ kiəki kə wi. Ayakalə, mi wə wi nǐ faaŋ mih a mih dzô jûliki
bəni i bəkə a nǐ kə wi dzaka i mih a, ‘Mi wə wə ni yɛiŋ Kiŋ'waka shi dzə i bɛiŋ
ka num i wi wə, akə wi wə wi ni juliki bəni num i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə.’
34 Yələ kə gia yə mih nǐ yɛiŋ, ka numki mbeeŋ nsaka wiwə a mi wələ kə Waiŋ
Nyə.”

† **1:21** Bəju bəduli nǐ wəkəli mi wi ntum wi Nyə wə Ɛlaja a wi fiəni dzə kɛiŋsi dzəh yi Kimbwili wə Nyə
nǐ kaka, (Mala. 4:5), bədəkə wəkəli mi wi ntum wi Nyə aka Muses (Dit. 18:15).

Bəni bà bɔ nǐ yisi num bwa bə Jisɔs bə mbaŋ

35 Chɔkɔ buku wɔɔ, Jɔn ka chu numki i fɛiŋ i di biə wi nǐ kɔ bəh bwa bu bə
mbaŋ bəfa.
36 Wi dza yɛiŋ si Jisɔs nyaniki tsəki, ka dzaka a, “Mbɛiŋ tsêiŋ, wələ kɔ Waiŋ
Jaka wi Nyɔ.”
37 Bwa bu bə mbaŋ bə bəfa bà wɔkɔ si wi dzaka yakadəiŋ, dza ka biəliki Jisɔs.
38 Jisɔs fiəni gwu yɛiŋ si bɔ biəliki, ka bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ nəŋki nə?” Bɔ
chukuli i wi a, “Labay, wɔ nɔki faiŋ?” (Yɛli wələ a Labay kɔ a, “Mi wi Lanini
wi Mbum.”).
39 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mbɛiŋ dzâ yêiŋ.” Bɔ tsə ka yɛiŋ di biə wi nǐ nɔki. Bəh
bɔ shi fɛiŋ fuu dzə jum. Jɔbi wə bɔ nǐ biəliki wi a nǐ kɔ ka mbiəŋə mina i fijɔbi.
40 Mi wimu widɔkɔ i bəni bəfa bà kintəəŋ bɔ nǐ wɔkɔ si Jɔn dzaka ka biəli
Jisɔs, a nǐ kɔ num Andulu wə waiŋnih Samən Bita.
41 Andulu wiwɔ nyə akisəkə tsə nəŋ waiŋnih wi Samən, fuku i wi a, “Buku si
yɛiŋ Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka” (a num a Klistus).
42 Ayakadəiŋ, wi ka dzɔ dzə bəh Samən i Jisɔs. Jisɔs tsɛiŋ wi ləəə, ka dzaka a,
“Wɔ kɔ Samən waiŋ Jɔn. Bə ni bɔɔŋki wɔ a Sɛfas.” (Yɛli wələ a Sɛfas kɔ a Bita).‡

Jisɔs bɔɔŋ Filib bəh Natanial

43 Chɔkɔ buku wɔɔ, Jisɔs yɛiŋ a ŋgaiŋ si kɔlə i tsə i kimbu ki Galili wə. Wi tsə
ka yɛiŋ Filib, dzaka i wi a, “Wɔ bíəli mih.”
44 Filib wələ nǐ kɔ mi i kwili wi Besayda wə. Kwili wələ nǐ kɔ wi Andulu bəh
Bita.
45 Filib tsə nəŋ Natanial dzaka i wi a, “Buku yɛiŋ lɔ mi wə Muses nǐ nyaka
i Kiŋwakti ki Bənchi wə kɔm wi, bəh wə bəni bə ntum bə Nyɔ nǐ nyaka tə kɔm
wi. Mi wələ kɔ num Jisɔs wi Nasali waiŋ Yɔsɛf.”
46 Natanial chukuli i wi a, “Gia yindzɔŋni yidɔkɔ kɔlə i buku dzə i Nasali a?”
Filib dzaka i wi a, “Dzâ yêiŋ.”
47 Jisɔs dza yɛiŋ si Natanial dzəki i wi wə, wi ka dzaka i wi kɔm wi, “Mbɛiŋ
tsêiŋ, mi wələ kɔ na mi wi Islae wi ŋkɔŋ. Nɔni kintəkə kidɔkɔ kɔkə i wi wə.”
48 Natanial bikə i Jisɔs a, “Wɔ nyani dəiŋ ka wɔ kiə mih?” Jisɔs chukuli i wi
a, “Na ka Filib tsɛiŋki i dzə bɔɔŋ wɔ, asi kɔ num mih si yɛiŋ lɔ wɔ i chwɔŋ ki
kpɛiŋ wi fig wə.”§
49 Natanial chukuli i wi a, “Labay, wɔ kɔ Waiŋ Nyɔ! Wɔ num Ŋkuŋ wi Islae!”
50 Jisɔs dzaka i wi a, “Wɔ bum mih i liə kɔm mih dzaka i wɔ a mih si yɛiŋ wɔ
i chwɔŋ ki kpɛiŋ wə a? Wɔ bi yɛiŋki lə gia yimbum yi tsə yələ.”
51 Jisɔs chu dzaka i wi a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mbɛiŋ bi yɛiŋ lə si bɔɔli
wɛli gwu, bəchinda bə Nyɔ yaka chu shi, i mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi wə.”

2

Jisɔs kwuni mwi i mbih

1 A dzə num i kaŋ yitali wə, bə ka fəki bini bi ndzɔ wi miŋkpaŋa wimfiaŋ, a
nǐ kɔ i kwili wi Kana wə i kimbu ki Galili wə, ayaka nih Jisɔs num fɛiŋ.
2 Bə nǐ kɔ bə laka tə Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ i bini biwɔ wə.
3 Mbih dza kaa, nih Jisɔs ka dzaka i wi fɛiŋ a, “Bə chu kaŋaki kə mbih.”
4 Jisɔs chukuli i wi a, “Miŋkpaŋa, yələ kaŋaki i fə nə bəh mih a? Jɔbi wuŋ ka
kpəŋ dəkə.”
5 Nih wi ka dzaka i bəni bə gaani a, “Gia yichi yə wi ni dzaka a mbɛiŋ fâ,
mbɛiŋ fâ.”

‡ **1:42** Yi num a Tə. § **1:48** Kpɛiŋ wi “fig” wələ i tumi ki Islae wə kɔ bə dzi mintam miwɔ.

6 A nĭ kɔ bikəŋə bisɔ num fɛiŋ num bə kɛiŋsi bəh təh. Kəŋə yələ nĭ kɔ yə Bəju
nĭ jiəki mwi yɛiŋ a bɔ wɔkɔki gwu yibɔ yɛiŋ yi baiŋ i Nyɔ nshiŋ. Kpəŋə wimu
nĭ dzɔki lə mwi ka bəlita mbaŋnanitaŋ ntsɔ bəte (75) i tsə buku bəlita gbi jwɔfi
ntsɔ bəte (115). 7 Jisɔs ka dza dzaka i bəni bə gaani bəwɔ a, “Mbɛiŋ tôkɔ jĭksi
mwi i kəŋə yələ mə.” Bɔ ka jiə mwi i kəŋə yiwɔ mə yi jikə.
8 Wi ka dzaka i bɔ a, “I liə mbɛiŋ tôkɔli midɔkɔ mbɛiŋ tsâ nyâ i fwu wi bəni
bə gaani.” Bɔ ka tɔkɔli tsə nya.
9 Fwu wi bəni bə gaani wə ka dzɔ mɔm mwi miwɔ, wɔkɔ num mɔ fiəni lɔ
i mbih. Wi bá məŋ a mələ mbih nyə faiŋ na. (Ayakalə, bəni bə gaani bà bɔ nĭ
tɔkɔ mwi miwɔ nĭ kiəki lə di biə mɔ buku). Ayaka fwu wi bəni bə gaani ka bɔɔŋ
nyum miŋkaŋa wimfiaŋ wiwɔ,
10 bikə i wi a, “Bəni si yisi gaa fibɔ num mbih mi ndzɔŋni i bini wə, i jɔbi
wə bəni mu fwuli, bɔ ka gaa mə mɔ ndzɔŋki kə. Wɔ ka yiŋni jiə mbih mə mɔ
ndzɔŋki ka dzəki bəh mɔ num i liə a?”
11 Kələ nĭ kɔ kinchəsi ki ninshiŋ kə Jisɔs nĭ fə yi chusi kiŋkɔkni ki. Wi nĭ fə
yi num i kwili wi Kana wə i kimbu ki Galili wə. Si wi fə yakadəiŋ yi chusi
kiŋkɔkni ki, bwa bu bə mbaŋ ka jiə shɔm yibɔ i wi wə.
12 Si yəmaka nĭ tsə, Jisɔs ka nyə shi tsə i Kafanaum bəh nih wi bəh bwa bə
nih wi bə nyuku bəh bwa bu bə mbaŋ, bəh bɔ nɔ dzɔ fɛiŋ i kaŋ yidɔkɔ wə.

Jisɔs kɔŋŋ bwili bəni bə shi i juŋ yi fəni yi gia yi Nyɔ mə (Matiə 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

13 Chɔkɔ bi Dzini bi Bəju bə nĭ bɔɔŋki a Ntsədaŋ nĭ kɔmsiki dzəki, Jisɔs nyə
yaka tsə i Jɛlusalɛm.
14 Si wi nĭ tsə buku i juŋ yi fəni yi gia wə, yɛiŋ bəni bɔ taŋni bəna’ bəh shwáŋ
bəh bimbumi bəh bəni bà bɔ nĭ kwuniki kpɔ num bɔ numyi i kuku fɛiŋ.
15 Wi dzɔ bəkwu ka kɛiŋsi figbaŋa yɛiŋ, kɔŋŋ bwili bɔ bəchi tasi bəh shwáŋ
bəh bəna’ bəwɔ i juŋ yi fəni yi gia wə. Wi chu shuku tɔkɔ kpɔ wi bəni bà bɔ nĭ
kwuniki, chini shi bibaŋ bibɔ,
16 dzaka i bəni bà bɔ nĭ taŋniki bimbumi a, “Mbɛiŋ dzô bûku bəh biɛiŋ biələ
fa. Kiə mbɛiŋ ki dzô kə juŋ yi Bah wuŋ i fiəni i juŋ yi shi wə.”
17 Si wi dzaka yakadəiŋ, bwa bu bə mbaŋ ka kwaka gia yə bə nyaka i
Kiŋwakti ki Nyɔ wə a, “Kiŋkɔŋ kimbum kə mih kaŋaki i wɔ dzu ki kɔlə i wɔɔ
mih num wɔɔni.”
18 Kifwu ki Bəju ka bikə i wi a, “Gia yə yi chusiki kiŋkɔkni ka, yə wɔ kɔ i fə i
chusi i buku a bə nya ŋga i wɔ i fô yələ akɔ na nə?”
19 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mbɛiŋ shâkyi juŋ yi fəni yi gia yələ, ma mih ni dzɔ
kaŋ yitali mih fiəni dzasi yaksi yi i bɛiŋ.”
20 Bəju bəwɔ ka dzaka i wi a, “Yi nĭ dzɔ jía mbaŋnyani ntsɔ bəsɔ i maa juŋ yi
fəni yi gia yələ, wɔ bá dzaka mfia a wɔ kɔlə i dzɔ a kaŋ yitali i fiəni dzasi yaksi
yi a?”
21 Ayakalə, juŋ yi fəni yi gia yələ Jisɔs nĭ dzakaki, a nĭ kɔ num gwu yi.
22 Ayakadəiŋ, jɔbi wə wi nĭ dza i kpi wə, bwa bu bə mbaŋ ka kwaka a fa
kɔ gia yə wi nĭ dzaka. Bɔ ka bum gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Nyɔ wə, chu bum
ndzaka wə Jisɔs nĭ dzakaki.
23 Jɔbi wə Jisɔs nĭ kɔ i Jɛlusalɛm i Dzini bi Ntsədaŋ biə wə, bəni bəduli nĭ jiə
shɔm yibɔ i yɛli wi wə kɔm bə binchəsi biə wi nĭ fəki ki chusi kiŋkɔkni ki.
24 Ayakalə, Jisɔs nĭ ka jiə dəkə mfi bi i bɔ, kɔm wi nĭ kiəki lə bəni bəchi si bɔ
kɔ.
25 Wi nĭ nəŋki kə i wɔkɔ gia yidɔkɔ yə mi wiwɔm widɔkɔ fukuki i wi kɔm mi,
kɔm wi nĭ kiəki lə fiɛŋ fiə fikɔ i mi wiwɔm shɔm.

3

Jisɔs dzaka i Nikɔdəmus kɔm mbwɔ wimfiaŋ

1 Mi wi mbaŋ wi Bəfalasi widɔkɔ nǐ kɔ bə bɔɔŋ a Nikɔdəmus, wi num mi i
mbaŋ wi kifwu ki tumi ki Bəju wə.
2 Mi wələ nǐ dza dzə i Jisɔs nchɔkɔ, ka dzaka i wi a, “Labay, buku kiəki lə a
wɔ kɔ mi wi lanini wə wi nyə i Nyɔ, kɔm mi widɔkɔ kɔkə wə wi kɔ i fə kinchəsi
ki gia yələ wɔ fəki lə, yi chusi kiŋkɔkni ki Nyɔ, Nyɔ kɔbi bəh wi.”
3 Jisɔs chukuli i wi a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i wɔ a, a kɔbi a bə bwɔ lə mi, i mbwɔ
wimfiaŋ wə, wəmaka mi kɔkə bi yɛiŋ ŋkuŋ bi Nyɔ.”
4 Nikɔdəmus bikə i Jisɔs a, “Yi kɔ i num na dəiŋ, i chu bwɔ mi num wi ta lɔ
a? Wi kɔlə i chu fiəni liə i nih wi shɔm ka wi chu fiəni bwɔ wi a?”
5 Jisɔs chukuli i wi a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i wɔ a, a kɔbi a bə bwɔ lə mi i mwi mə
bəh i Kiŋ'waka wə, wi kɔkə i bi liə i ŋkuŋ bi Nyɔ wə.
6 Mi wiwɔm bwɔki mi wiwɔm, kiŋ'waka bwɔ Kiŋ'waka.
7 Kiə dzaka ma wômki wɔ, a mih dzakaki i wɔ a bə kaŋaki i bwô mbɛiŋ bəchi
i mbwɔ wimfiaŋ wə.
8 Fiəkə si tsə asi yi kɔŋki, wɔ wɔkɔ si yi tsəki, ayakalə wɔ kɔbi i fuku a yi nyə
faiŋ na, yi tsə sə faiŋ na. Yi kɔ a liŋ i mi wichi wə wi kɔ num bə bwɔ wi i Kiŋ'waka
wə.”
9 Nikɔdəmus ka təmki a, “Yələ kɔ i nyani dəiŋ a?”
10 Jisɔs chukuli i wi a, “Wɔ kɔ mi wi lanini wi bəni bə Islae, wɔ kiə kə yələ a?
11 Mih fukuki ŋkɔŋ i wɔ a, buku dzakaki gia num yə buku kiəki, beeŋ nsaka
wi gia, a num yə buku kɔ buku yɛiŋ, ayakalə mbɛiŋ bum kə gia yə buku
dzakaki.
12 Mih kabə fuku gia i mbɛiŋ a num yi fa kuku mbɛiŋ bum kə, mbɛiŋ bi nyani
na dəiŋ i bum yə mih dzakaki a num yi tumi ki bɛiŋ wə a?
13 Mi widɔkɔ mɔŋ wə wi num yaka i bɛiŋ. Akɔ shəŋ a wi wə wi nǐ nyə dzə
fɛiŋ ka shi dzə fa kuku, mi wələ kɔ mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi.
14 Asi Muses nǐ shəŋsi juŋŋ yə bə nǐ kɛiŋsi bəh chwaka i kpɛiŋ bɛiŋ i chwa,
yi kɔ a liŋ asi bə kaŋaki i ni shôŋsi mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi,
15 ka na ndə wə wi kɔ wi jiə shɔm i wi wə, wi ni kwati nɔni kə ki bi tsə kaa
kə.”
16 Nyɔ nǐ kɔŋ mbi wələ nalə, ka faaŋ Waiŋ wi wimu shəŋ, a na ndə wə wi jiə
shɔm i wi bi laka kə, wi bi kwatiki num nɔni kə ki bi tsə kaa kə.
17 Nyɔ nǐ ka faaŋ dəkə Waiŋ wi i mbi wələ wə a wi dzô sâka bəni a bɔ gbɔ
nsaka. Wi nǐ faaŋ a wi dzô bwîli bɔ num bwilini.
18 A na ndə wə wi kɔ wi jiə shɔm i wi wə, bi gbɔ kə nsaka. Ayakalə, mi wə wi
ka jiə dəkə shɔm i wi wə, wəmaka gbɔ lɔ nsaka, kɔm wi ka jiə dəkə shɔm i yɛli
wi Waiŋ Nyɔ wə akɔ a wi shəŋ.
19 Yələ kɔ dzəh yə bə bi təiŋki nsaka wiwɔ yɛiŋ, kɔm baiŋni kɔ bi dzə i mbi wə,
bəni yiŋni kɔŋ fibɔ num lɔ jisi tsə baiŋni. Bɔ kɔŋki yakadəiŋ kɔm kimfə kibɔ kɔ
kichu.
20 Na ndə wə kimfə ki kɔ kichu wi si baiŋŋ lə baiŋni, wi kɔkə i buku dzə i di
biə baiŋni kɔ ka kimfə ki ma ni chusi.
21 Ayakalə, na ndə wə wi fəki gia yi chəŋ wi si dzə num i baiŋni wə, ka kimfə
ki ni chusiki a, akɔ ki mi wə wi kɔ bəh Nyɔ.

Jɔn dzaka a Jisɔs tsəki lə ŋgaiŋ

22 Si yəmaka nǐ tsə, Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nyə tsə i kimbu kidɔkɔ wə i
Judea. Bəh bɔ tsə ka num fɛiŋ, wi ka juliki bəni i bɔkɔ.

23 Jən tə nĭ juliki bəni i bəkɔ i kwili wi Ɛnən wə i kɔmsi i Salim kɔm mwi nĭ kɔ fɛiŋ nalə. Bəni ka dzəki wi juli bɔ i bəkɔ.
24 Yələ gia nĭ num maka bə fah Jən i juŋ yi nsəŋ wə.
25 Bwa bə Jən bə mbaŋ bədəkɔ bəh mi wi Ju widəkɔ ni dza yisi kiŋgukuli kɔm bə gwu yi wəkəni i baiŋki i Nyɔ nshiŋ.
26 Bwa bə mbaŋ bə Jən nyə tsə yɛiŋ Jən, dzaka i wi a, “Labay, mi wə mbɛiŋ wi nĭ kɔ i waka wi Jədan wəyaka wə wɔ lansi dzaka kɔm wi yaka, bə wi yaka wi juliki bəni i bəkɔ, bəni bəchi tsə num i wi.”
27 Jən chukuli i bɔ a, “Mi kɔkə i num fiɛŋ fidəkɔ maka a fə Nyɔ a wi num fi.
28 Mbɛiŋ mwi kɔlə i beeŋ nsaka wuŋ a mih nĭ dzaka a, mih kɔkə Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka. Ayakalə, bə nĭ faaŋ mih a mih tsô i wi nshiŋ.
29 Nyum miŋkpaŋa wimfiaŋ kɔ mi wə wi kaŋaki miŋkpaŋa wiwɔ. Nsɛiŋ wi nyum miŋkpaŋa wiwɔ wə wi num bɛiŋ kɔmsi i wi wə wəkɔ ja yi, si num bə kinsaŋli na bəh ŋga si wi wəkɔ ja yi. Yi kɔ a liŋ si mih kɔ i liə num mih jikə bəh kinsaŋli.
30 Wi kaŋaki i kɔki tsəki a ninshiŋ, mih dzə i jum wə.
31 Mi wə wi nyə bɛiŋ wi tsəki lə bəni bəchi. Mi wi kuku kɔ mi wi kuku, gia yichi yə wi dzakaki akɔ yi fa kuku. Mi wə wi nyə i tumi ki bɛiŋ wə tsəki lə bəni bəchi,
32 wi beeŋki nsaka wi gia a num yə wi kɔ wi yɛiŋ ka chu wɔkɔ. Ayakalə, mi widəkɔ kɔkə wə wi bumki gia yə wi dzakaki.
33 Mi wə wi bumki gia yə wi dzakaki, akɔ wi wə wi chusi a ŋgaiŋ təbi gia wiwɔ a Nyɔ dzakaki ŋkɔŋ.
34 Mi wə Nyɔ faaŋ si dzaka shəŋ a ja yi Nyɔ, kɔm Nyɔ nya Kiŋ'waka ki i wi kimfəkəli kɔbi.
35 Tii Waiŋ kɔŋ Waiŋ, ka nya biɛiŋ bichi i wi kaŋ.
36 Na ndə wə wi kɔ wi jiə shɔm i Waiŋ wələ wi kwati lɔ nɔni kə ki bi tsə kaa kə. Mi wə wi wɔkɔki kə i wi bi kwati kə nɔni. Wəmaka mi kɔ num shɔm yi Nyɔ bəkɔ lɔ bəh wi.”

4

Jisɔs bəh miŋkpaŋa wi Samalia widəkɔ baŋsi i dzəŋə yi mwi wə

1 Jisɔs ka kiə a, Bəfalasi wɔkɔ lɔ a ŋgaiŋ nɔmki lə, mbaŋ wi bəni dzə ŋgaiŋ juli bɔ i bəkɔ tsə Jən.
2 Ayakalə, a nĭ mɔŋ dəkə Jisɔs si wi nĭ juliki mbɛiŋ i bəkɔ, a nĭ juliki num bwa bu bə mbaŋ shəŋ.
3 Jɔbi wə wi nĭ kiə yakadəiŋ, ka nyə i kimbu ki tumi ki Judea wə, ka fiəni tsəki i ki Galili wə.
4 Wi nĭ kaŋaki i tsə dzəh i kimbu ki Samalia wə.
5 Wi tsə buku i kwili wi Samalia widəkɔ wə bə bɔɔŋ a Sika, wi num kɔmsi i khə wə Yakɔb nĭ nya i waiŋ wi Yɔsɛf.
6 Dzəŋə yi mwi yə Yakɔb nĭ chum num fɛiŋ. Si Jisɔs nĭ kɔ wi nyani lɔ nalə ka bəh, wi ka num kɔmsi i dzəŋə yi mwi yiwɔ wə. Jɔbi num wi si num ka mbiəŋə jwɔfi ntsɔ bəfa nshifɔkɔ.
7 Miŋkpaŋa widəkɔ i fɛiŋ Samalia dza dzə i təkɔ mwi fɛiŋ, Jisɔs dzaka i wi a, “Nyâ mih bəh mwi mih mu.”
8 A nĭ kɔ num bwa bə mbaŋ bə Jisɔs tsə i kwili kintəəŋ i taŋ biɛiŋ bidzini.
9 Miŋkpaŋa wiwɔ bikə i Jisɔs a, “Wɔ kɔ mi wi Ju, mih num mi wi Samalia, wɔ nyani dəiŋ na ka wɔ nywaki mwi i mih a?” Miŋkpaŋa wiwɔ nĭ dzakaki yakadəiŋ, kɔm Bəju nĭ nyɛnsiki lə bəni bə Samalia.

10 Jisɔs chukuli i wi a, “Wɔ kabə kiə kinya kə ki kɔ ki Nyɔ, bəh ŋkaiŋni mi wə
wi dzakaki i wɔ a wɔ nyâ ŋgaiŋ bəh mwi, ma wɔ tsa wi, a wi nyâ wɔ bəh mwi
mə mɔ nyaki nɔni jɔbi wichi.”
11 Miŋkpaŋa wiwɔ fiəni bikə i Jisɔs a, “Bah wuŋ, wɔ kaŋaki kə fiɛŋ fidɔkɔ ka
wɔ tɔkɔli mwi yɛiŋ, dzəŋə yi mwi yiwɔ liə nalə, wɔ ki dzɔki faiŋ mwi mə mɔ
nyaki nɔni jɔbi wichi a?
12 Yi kɔ a wɔ tsəki lə tii wibuku Yakɔb wə wi nǐ chum jiə dzəŋə yələ i buku,
na wi mwi nǐ muki lə mwi yɛiŋ wə, bwa bu mu, nyám yi mu tə a?”
13 Jisɔs chukuli i wi a, “Mi wichi wə wi mu mwi mələ, kindɔŋ ki mwi bi fiəni
wɔmki lə wi.
14 Ayakalə, na ndə wə wi mu mwi mə mih nya i wi, kindɔŋ ki mwi bi chu
wɔmki kə wi. Mwi mə mih ni nya i wi mɔ bi fiəni chu ntɔŋ wi mwi mə mɔ
bukuki i wi wə jɔbi wichi, mɔ dzə nya wi bəh nɔni kə ki bi tsə kaa kə.”
15 Miŋkpaŋa wiwɔ ka dzaka i Jisɔs a, “Bah wuŋ, nyâ mih bəh ŋkaiŋni wi mwi
mələ, mə kindɔŋ ki mwi bi chu wɔmki kə mih ka mih ma chu dzâki fa i dzâ
tôkɔ mwi.”
16 Jisɔs dzaka i wi a, “Tsâ bɔ̂ɔŋ nyu wa ma mbɛiŋ wi dzâ.”
17 Miŋkpaŋa wiwɔ chukuli i wi a, “Mih kaŋaki kə minyuku.” Jisɔs ka dzaka i
wi a, “Wɔ dzaka ŋkɔŋ si wɔ dzaka a wɔ kaŋaki kə minyuku.
18 Wɔ kɔ wɔ si kaŋa lɔ bənyuku bəte, wə mbɛiŋ wi kɔ i liə a məŋ nyu wa. Gia
yə wɔ dzakaki akɔ ŋkɔŋ.”
19 Miŋkpaŋa wiwɔ dzaka i Jisɔs a, “Bah wuŋ, mih yɛiŋ i liə a wɔ kɔ mi wi
ntum wi Nyɔ.
20 Bətii bəbuku nǐ shiki tsaki Nyɔ i ŋkwuŋ wələ wə, ayaka mbɛiŋ Bəju dzaka
fimbɛiŋ a di biə bəni kaŋaki i tsâki Nyɔ kɔ a i Jɛlusalɛm.”
21 Jisɔs chukuli i wi a, “Miŋkpaŋa, bum gia yə mih fukuki i wɔ. Jɔbi bi dzəki
lə wə mbɛiŋ bi tsaki i Ba Nyɔ a chu num kə i ŋkwuŋ wələ wə nabə i Jɛlusalɛm.
22 Mbɛiŋ bəni bə Samalia tsaki fiɛŋ fiə mbɛiŋ kiəki kə, ayaka buku Bəju tsa
fiɛŋ fiə buku kiəki, kɔm mbɔiŋ tsəki dzəh i Bəju wə.
23 Ayakalə, jɔbi dzəki lə, ayaka wi dzə lɔ wə bəni bà bɔ tsaki Nyɔ ŋkɔŋ ŋkɔŋ bi
tsaki Nyɔ Ba i kiŋ'waka wə bə i ŋkɔŋ wə.* Fa kɔ ŋkaiŋni wi bəni bà Nyɔ Ba nəŋki
a bɔ tsaki i wi.
24 Nyɔ kɔ kiŋ'waka, bəni bà bɔ tsaki i wi, kaŋa i tsaki i kiŋ'waka wə bə i ŋkɔŋ
wə.”
25 Miŋkpaŋa wiwɔ dzaka i Jisɔs a, “Mi kiəki lə a Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka
dzəki lə, wə bə bɔɔŋ a Klistus. I jɔbi wə wi bi dzəki, wi bi fuku baiŋsi lə gia
yichi i bukumbɛiŋ.”
26 Jisɔs dzaka i wi a, “Mih wələ mih dzakaki i wɔ akɔ wi wiwɔ.”
27 A jɔbi wiwɔ wə, bwa bə Jisɔs bə mbaŋ ka fiəni dzə. Dzaka wɔm bɔ a wi
dzakaki bə miŋkpaŋa. Ayakalə, mi widɔkɔ i bɔ wə nəki bikə kə i wi a wi nəŋki
nə a, nabə a Jisɔs dzakaki bə miŋkpaŋa wələ kɔm nə a.
28 Miŋkpaŋa wiwɔ ka jiə bee kpəŋə wi wi mwi fɛiŋ, tsə i kwili kintəəŋ fuku i
bəni a,
29 “Mbɛiŋ dzâ yɛiŋ mi widɔkɔ wə wi dzə ka fukuki gia yichi yə mih num fə.
Yi kɔlə i numki a mi wələ kɔ Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka a?”
30 Bəni buku i kwili wə ka tsəki i Jisɔs.
31 A nǐ kɔ bwa bə mbaŋ bə Jisɔs baaŋ a tsaki Jisɔs dzaka i wi a, “Labay, dzî.”
32 Ayakalə, Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mih kaŋaki lə biɛiŋ bidzini i dzi mbɛiŋ kiə
kə bi.”

* **4:23** Bəni bədɔkɔ yɛiŋ a kiŋ'waka kələ kɔ Kiŋ'waka ki Baiŋni, ayaka bədɔkɔ yɛiŋ a yi kɔ kiŋ'waka ki mi wə.

33 Bwa bu bə mbaŋ ka kaiŋyiki dzakayi a bɔ bɔ a, “Mi widɔkɔ baaŋ dzə nya
lə biɛiŋ bidzini i wi a?”
34 Jisɔs dzaka i bɔ a, “Biɛiŋ biŋ bidzini kɔ i fâki gia yə wi wə wi faaŋ mih
kɔŋki, bəh i kâasi nɔm wi wichi.
35 Ntə mbɛiŋ dzakaki fimbɛiŋ a baaŋ kifiəŋŋ kinaa, ka jɔbi wi kɔhni kpɛiŋ
na? Mih dzaka i mbɛiŋ a, mbɛiŋ gĩŋsi dzákəh i bɛiŋ ma mbɛiŋ tsêiŋ yêiŋ asi
biɛiŋ kpɛiŋ i kikhə wə ka bə kôhki.
36 Mi wə wi kɔhki kaŋaki lə ŋgɔm wi, wi juŋniki jiəki dzɛiŋ i nɔni kə ki bi tsə
kaa kə, ayaka ka mi wə wi gbɛli bəh mi wə wi kɔhki bi chiŋniki laŋki lə i mi
wimu wə.
37 Gia yələ chusiki a ndi wələ kɔ ŋkɔŋ wə wi dzakaki a, ‘Mi widɔkɔ si gbɛli lə,
ayaka mi widɔkɔ kɔh.’
38 Mih faaŋ mbɛiŋ a mbɛiŋ tsô kôh biɛiŋ biə mbɛiŋ nĩ ka nɔm dəkə. Bəni
bədɔkɔ nɔm, mbɛiŋ liə i ndzɔŋni bi nɔm wibɔ wə.”

Bəni bə Samalia bəduli jiə shɔm i Jisɔs wə

39 Bəni bə Samalia bəduli i kwili wiwɔ wə nĩ jiə shɔm i Jisɔs wə kɔm bə gia
yə miŋkpaŋa wiwɔ nĩ dzaka i bɔ, a wi fuku ŋgaiŋ gia yichi yə ŋgaiŋ nĩ kɔ num
ŋgaiŋ fə.
40 Ayakadəiŋ, jɔbi wə bɔ nĩ dzə yɛiŋ Jisɔs, tsa a bəh bɔ nô. Wi bum, bəh bɔ nɔ
kaŋ yifa.
41 Bəni bəduli ka chu jiə shɔm i Jisɔs wə kɔm bə ndzaka wi.
42 Bəni bəwɔ dzaka i kpaŋa wiwɔ a, “Buku ka jiə dəkə shɔm i wi a kɔm gia yə
wɔ si dzaka shəŋ. Buku mwi si wɔkɔ lɔ bəh bintuni bibuku, ka kiə lɔ a mi wələ
kɔ Mbwili wi mbi wələ ŋkɔŋ.”

Jisɔs chuku waiŋ mi wimbum

43 Kaŋ yiwɔ yifa tsə, Jisɔs nyə ka tsəki i Galili.
44 Wi mwi nĩ kɔ num wi dzaka lɔ a bə si kɔksi kə mi wi ntum wi Nyɔ i tumi
ki wə.
45 Jɔbi wə wi nĩ tsə buku i Galili, bəni bə fɛiŋ dzɔ wi bindzɔŋ, kɔm bɔ nĩ kɔ bɔ
yɛiŋ gia yə wi nĩ fə i bini wə i Jɛlusalɛm, kɔm bɔ tə nĩ kɔlə i bini biwɔ wə.
46 Jisɔs ka bi chu fiəni tsə i Kana i kimbu ki Galili wə di biə wi nĩ fiəni
mwi i mbih. A nĩ kɔ tikwili widɔkɔ num i kwili wi Kafanaum wə, waiŋ wi
winyukuni gwɛiŋ.
47 Jɔbi wə tikwili wiwɔ nĩ wɔkɔ a Jisɔs buku lɔ i Judea ka dzə i Galili, wi tsə i
wi, kwuŋ kaŋ a wi shĩ dzô chûku waiŋ wi ŋgaiŋ, a wi si num lɔ a dzaka ki kpi
wə.
48 Jisɔs ka dzaka i wi a, “Mbɛiŋ kabə num maka mbɛiŋ yɛiŋ kinchəsi kə ki
chusiki kiŋkɔkni ki Nyɔ, i yɛiŋ tə gia yi dzaka ki wɔmni, mbɛiŋ bi ma lansi jiə
shɔm i mih.”
49 Mi wimbum wiwɔ dzaka i wi, “Ba wuŋ, dzô bə kɔmsi nyô, ka waiŋ wuŋ
ma kpi.”
50 Jisɔs chukuli i wi a, “Wɔ tsô, waiŋ wa ni baaŋ lə wiwɔm.” Mi wiwɔ nĩ bum
gia yə Jisɔs dzaka i wi, nyə ka tsəki.
51 Si wi nĩ shiki, wi bəh bwa bu bə nɔm baŋsi, bɔ fuku i wi a waiŋ wi kɔlə
wiwɔm.
52 Wi ka bikə i bɔ jɔbi wə wi ni yisi i bəniki. Bɔ dzaka i wi a, “A nĩ kɔ i ŋgbu
aka mbiəŋə wimu nshifɔkɔ, gwu yi yakani yiwɔ bee wi.”
53 Tii waiŋ wiwɔ ka kwaka asi kɔ na jɔbi wə Jisɔs si dzaka i wi a, “Waiŋ wa
ni baaŋ lə wiwɔm.” Wi bəh juŋ yi yichi ka jiə shɔm i Jisɔs.

54 Gia yələ kɔ yi kɔmsini yə yi chusiki kiŋkɔksi yə Jisɔs nĭ fə asi wi buku i Judea ka dzə i Galili.

5

Jisɔs chuku mi num wi gwɛiŋ i jía mbaŋtia ntsɔ nyaŋ

1 Si yəmaka nĭ tsə, bini bi Bəju bidɔkɔ num i Jɛlusalɛm, Jisɔs yaka tsə fɛiŋ.
2 Dzəŋə yi mwi yidɔkɔ num fɛiŋ i Jɛlusalɛm bə bɔɔŋ i já yi Hibulu wə a Bɛtɛsda, ayaka yi num kɔmsi tsə i Dzaka Ki mbaiŋ ki Shwáŋ wə. Bɔ nĭ kɔ bɔ maa kidi ki shini fɛiŋ kite,
3 bəni bə jwɛ́iŋ nĭ shi kwu kɔ a fɛiŋ bəduli nalə, a nĭ kɔ num bimfəkə, bəh bà bɔ nĭ gbɔki nyaniki bəh bà bɔ nĭ kpiyi wa wimu. [Bɔ nĭ shiki nɔyiki fɛiŋ wɔkɔli i jɔbi wə mwi miwɔ ni dza nəŋni.
4 Chinda wi Bah widɔkɔ nĭ fəki wi dza dzə i jɔbi jɔbi wə, wi liə nəŋni mwi miwɔ. Mi wi ninshiŋ wə wi yisi liə yɛiŋ kintəəŋ i jɔbi wə chinda wiwɔ nəŋni mwi miwɔ, ma wi ni bɔnih i jwɛiŋ yiwɔ wə, kɔŋ a numki na yi naiŋ jwɛiŋ.]*
5 Mi widɔkɔ nĭ kɔlə fɛiŋ num wi gwɛiŋ i jía mbaŋtia ntsɔ nyaŋ.
6 Jɔbi wə Jisɔs nĭ dzə fɛiŋ yɛiŋ wi, kiə a wi nɔ fɛiŋ na i jɔbi wi dəəŋ wə, ka bikə i wi a, “Wɔ kɔŋki lə i bɔnih a?”
7 Mi wi jwɛiŋ wiwɔ chukuli a, “Tikwili, mih kaŋaki kə mi widɔkɔ wə wi kɔ i ləkəsi mih i bɔkɔ yələ wə jɔbi wə yi nəŋni. Asi num jɔbi wə yi nəŋni, mih ka nəŋki i liə num mi widɔkɔ si yisi liə lɔ i ninshiŋ.”
8 Jisɔs dzaka i wi a, “Dzâ bɛiŋ, dzô kiga ka, wɔ tsâki.”
9 Akisəkə, mi wiwɔ ka bɔnih, dzɔ kiga ki ka tsəki.
A nĭ kɔ chɔkɔ biwɔ num chɔkɔ bimbam.
10 Bəju ka dzaka i mi wə bə nĭ chuku a, “Daiŋ kɔ chɔkɔ bimbam nchi bum kə a wɔ gĭŋ kiga ka.”
11 Wi chukuli i bɔ a, “Mi wə wi si chuku mih si dzaka a mih dzô kiga kəŋŋ mih tsâki.”
12 Bɔ bikə i wi a, “Akɔ ndə wiwɔ wi si dzaka i wɔ a wɔ dzɔ kiga ka ma wɔ tsəki a?”
13 Mi wə bə nĭ chuku, nĭ lansiki kiəki kə mi wə wi chuku wi, kɔm Jisɔs nĭ kɔ wi dza liə tsə i kintəəŋ ki mbaŋ wi bəni bà bɔ nĭ kɔ fɛiŋ.
14 Si yəmaka nĭ tsə, Jisɔs yɛiŋ wi i juŋ yi fəni yi gia mə, dzaka i wi a, “Tsɛ́ĭŋ si wɔ kɔ wɔ bɔnih lɔ. Kiə wɔ ma chu fâki chu. Wɔ ka baaŋ a fəki chu, gia yi gumini yidɔkɔ ni gbɔ i wɔ fuŋ tsə yələ.”
15 Mi wiwɔ nyə tsə fuku i Bəju a, akɔ Jisɔs wə wi si chuku ŋgaiŋ.
16 Bəju ka yisi ka bwaŋki gvu i Jisɔs chɛiŋ, kɔm wi nĭ chuku mi wiwɔ a num chɔkɔ i bimbam wə.
17 Jisɔs dzaka i bɔ a, “Ba wuŋ si nɔm jɔbi wichi, mih tə nɔmki ayaka.”
18 Ndzaka wələ fə Bəju ka fiəni nəŋki wi na bəh ŋga i wôɔ, kɔm a nĭ kɔkə shəŋ a chɔkɔ bimbam wi nĭ bwiŋ. Wi nĭ bɔɔŋki tə Nyɔ a Ba wi, chu fəkəni a ŋgaiŋ kɔ a liŋ bəh Nyɔ.

Ŋga biə Nyɔ nya i Waiŋ wi

19 Jisɔs dza dzaka i bɔ a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a mih Waiŋ kɔkə fə gia yidɔkɔ i ŋga mbiŋ wə. Mih fəki shəŋ a gia yə mih yɛiŋ Ba wuŋ fə. Gia yə Tii Waiŋ fəki, akɔ a yə Waiŋ fəki tə,

* **5:4** Kə fa wə bɔ fəli ka num i biŋwakti bikpu bidɔkɔ wə kə.

20 kəm Tii Waiŋ wiwə kəŋki lə Waiŋ ka chusi i Waiŋ gia yichi yə wi Tii Waiŋ
fəki. Wi kɛiŋ i chu chusi gia i wi yi tsə yələ, ka wi fəki, mbɛiŋ yɛiŋ dzaka wəm
mbɛiŋ.
21 Si Tii Waiŋ dzasiki bəni i kpi wə nya nəni i bɔ, kɔ a liŋ si Waiŋ nyaki nəni
i na ndə wə wi kəŋki.
22 I kpɛiŋsi yɛiŋ kɔ a Tii Waiŋ sakaki kə mi widəkɔ. Wi kɔ num wi nya
bənsaka bəchi i Waiŋ kaŋ,
23 ka bəni bəchi kôksiki Waiŋ a liŋ si bɔ kəksiki Ba wi. Mi kabə num wə wi
kəksiki kə Waiŋ, yaka wi kəksiki kə Ba wi wə wi faaŋ wi.
24 Mih fukuki ŋkəŋ i mbɛiŋ a mi wə wi wəkɔ ja yiŋ, ka bum i mi wə wi faaŋ
mih, kɔ wə wi kaŋaki nəni kə ki bi tsə kaa kə. Wəmaka bi chu kaŋa kə nsaka.
Wəmaka mi kɔ wi buku lɔ i kaŋ yi kpi wə, ka liə i nəni wə.
25 Mih fukuki ŋkəŋ i mbɛiŋ a jɔbi dzəki lə, num wi dzə lɔ, a bəni bà bɔ kɔ bɔ
kpiyi lɔ bi wəkɔ ja yi Waiŋ Nyɔ, ayaka bà bɔ bi wəkɔki, bɔ bi kwati lə nəni.
26 Yi kɔ yakadəiŋ kəm si nəni nyəki dzəki i Ba, yi kɔ a liŋ si wi nya ŋga biwə
i Waiŋ wi a nəni nyəki dzâki tə i wi.
27 Wi kɔ wi nya tə ŋga i Waiŋ a wi təiŋyiki bənsaka, kəm akɔ wi mi wə yɛli wi
kɔ Waiŋmi.
28 Kiə dzaka ma wômki mbɛiŋ kɔm yi. Jɔbi dzəki lə wə bəni bəchi bà bɔ kɔ i
júm kintəəŋ bi wəkɔki ja yiŋ,
29 bɔ bukuyi i júm wə, ma bà bɔ nǐ fəki gia yindzəŋni bi bukuyi liə i nəni kə
ki bi tsə kaa kə, ma bà bɔ nǐ fəki gia yichu bi bukuyi lə ma bə saka bɔ, bɔ gbɔ
nsaka.
30 Mih kəkə i fə gia yidəkɔ i ŋga mbiŋ wə. Mih sakaki bənsaka biəli asi mih
wəkɔki, dzəh yə mih təiŋki yɛiŋ num yi chəŋ, kɔm mih nəŋki kə i fəki num gia
yə a kəŋki mih. Mih fəki num gia yə, mi wə wi faaŋ mih kəŋki.

Gia yə yi chusiki mi wə Jisəs kɔ

31 Mih ka fiəni beeŋ nsaka wuŋ, ma gia yə mih dzakaki ma yi ma numki
chəŋ.
32 Ayakalə, mi widəkɔ kɔlə wə wi beeŋki nsaka wuŋ, ayaka mih kiəki lə a gia
yə wi dzakaki kɔm mih kɔ ŋkəŋ.
33 Mbɛiŋ nǐ faaŋ bəni i Jɔn, wi tsə beeŋ nsaka kɔm ŋkəŋ.
34 Yi kɔkə a mih nəŋki a mi wiwɔm dzâkaki mi wə mih kɔ wi. Ayakalə, mih
dzakaki lə ka mbɛiŋ kələ bi bɔiŋ.
35 Jɔn nǐ kɔ aka naka ki baiŋsiki num bə baiŋsi ki bɛli ki nya baiŋni, mbɛiŋ
nǐ kəŋki a numki i baiŋni biwə kintəəŋ, a jɔbi wi juli wə, laŋ.
36 Fiɛŋ fidəkɔ kɔlə fiə fi chusiki mi wə mih kɔ wi fi tsə Jɔn. Yi num a, nɔm wə
Ba wuŋ kɔ wi nya a mih nôm kâasi, a num gia yələ mih fəki lə, yi chusiki a
faaŋ Ba wuŋ mih.
37 Ba wuŋ wə wi faaŋ mih akɔ wi mwi tə wi kɔ mbeeŋ nsaka wuŋ. Mbɛiŋ ka
num wəkɔ dəkə lɔ ja yi, ayaka mbɛiŋ ka num yɛiŋ dəkə si wi kɔ.
38 Mbɛiŋ kaŋaki kə tə ja yi i shóm yimbɛiŋ wə, kɔm mbɛiŋ ka jiə dəkə shɔm i
mi wə wi faaŋ.
39 Mbɛiŋ nəŋki i Kiŋwakti ki Nyɔ mə kɔm mbɛiŋ kwakaki a, akɔ yɛiŋ di biə
mbɛiŋ bi kwatiki fiɛŋ fiə fi kɔ i fəki a mbɛiŋ kwati nəni kə ki bi tsə kaa kə. Gia
yə yi kɔ i Kiŋwakti kələ mə yi dzakaki num kɔm bə mih.
40 Ayakalə, mbɛiŋ ka chu nəiŋki i dzə i mih i kwati nəni.
41 Mih nəŋki kə kiŋkɔksi kə ki nyəki dzəki i mi wiwɔm wə.
42 Ayakalə, mih kiəki lə mbɛiŋ. Mih kiə a mbɛiŋ kaŋaki kə na kiŋkəŋ ki Nyɔ i
shóm yimbɛiŋ wə.

43 Mih dzə i yɛli wi Ba wuŋ wə, mbɛiŋ nəki dzɔ kə mih. Asi kɔ mi widəkɔ si
wi dzə i yɛli wi wə, ma kɔ wəmaka mbɛiŋ si dzɔ.
44 Mbɛiŋ kɔ i nyani dəiŋ i bum i mih, mbɛiŋ num bəni bà bɔ nəŋki kiŋkɔksi
kə ki nyəki dzəki a i mbɛiŋ wə, nəŋ kə kiŋkɔksi kə ki nyəki dzəki num i Nyɔ a
num a ki shəŋ.
45 Mbɛiŋ ma kwakaki a, akɔ mih wə mih bi tɔyiki chwɔŋ kimbɛiŋ i Ba wuŋ
wə. Akɔ Muses wə mbɛiŋ jiə mfi bimbɛiŋ i wi, a num wi wə wi tɔyiki chwɔ
kimbɛiŋ i Ba wuŋ.
46 A nǐ kɔ a mbɛiŋ bum i Muses wə ŋkɔŋ, ma mbɛiŋ bum mih kɔm wi nǐ
nyaka kɔm mih.
47 Ayakalə, na si mbɛiŋ nǐ ka bum dəkə gia yə wi nǐ nyaka, mbɛiŋ kɔ i nyani
dəiŋ i bum gia yə mih dzakaki a?"

6

Jisɔs saŋsi bəni bənchuku bəte
(Matiɔ 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

1 Si yəmaka nǐ tsə Jisɔs nyə tsə daŋ kinchwɔ kimbum ki Galili, tsə i waka
widəkɔ wə. Bɔkɔ yələ kɔ yə bə bɔɔŋki tə a yi Tibɛlias.
2 Mbaŋ wi bəni kwu i wi chɛiŋ kɔm bɔ nǐ kɔ bɔ yɛiŋ bənchəsi bà bɔ chusiki
kiŋkɔkni ki, si wi nǐ fəki i bəni bà bɔ nǐ gwɛiŋki bəh jwɛiŋ wi chukuki bɔ.
3 Jisɔs bəh bwa bu bə mbaŋ nyə yaka tsə shinum i ŋkwuŋ bɛiŋ.
4 A nǐ kɔ jɔbi wiwɔ wə, Dzini bi Bəju bi Ntsədaŋ nǐ kɔ bi si kɔmsi dzə.
5 Jɔbi wə Jisɔs nǐ lɔ dzákəh, ka yɛiŋ si mbaŋ wi bəni dzəki i wi wə, wi ka bikə
i Filib a, "Bukumbɛiŋ ki nyaniki dəiŋ ka bə taŋ biɛiŋ bidzini biə bəni bələ kɔ i
dzi a?"
6 Wi nǐ bikəki yakadəiŋ məmsi Filib məmsini, kɔm wi mwi nǐ kiəki lə gia yə
wi kɔ i fə.
7 Filib chukuli i wi a, "Bədanali gi yifa kɔkə i kpɛiŋ na ka bə taŋ biɛiŋ bidzini
biə mi wimu i bɔ wə kɔ i kwati twɛsi twɛsi."*
8 Waiŋ wi mbaŋ widəkɔ yɛli wi nǐ kɔ Andulu a num waiŋnih Samən Bita ka
dzaka i wi a,
9 "Waiŋ wi nyukuni widəkɔ kələ fa wi kaŋa chəkɔ yi blɛd yite bəh bwɔkɔ yifa,
ayakalə yələ kɔ i fə na nə bəh ŋkaiŋni bəni bəduli bələ a?"
10 Jisɔs dzaka a, "Mbɛiŋ dzâka bəni nûmyi kuku." A nǐ kɔ mfwaŋ num fɛiŋ
nalə, bɔ ka dzaka a bɔ numyi, bənyuku shəŋ nǐ kɔ bənchuku bəte.
11 Jisɔs ka dzɔ chəkɔ yi blɛd yə, nya kiyɔŋni i Nyɔ, ka gaa i bəni bà bɔ nǐ numyi
fɛiŋ. Wi fə a liŋ bəh bwɔkɔ yiwɔ. Ayaka mi wichi kwati asi wi nǐ kɔŋki.
12 Bɔ dzi fwuli, wi dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, "Mbɛiŋ jûŋni biŋka biə ka fiɛŋ
fidəkɔ ma lâka kiləlɔ."
13 Ayakadəiŋ, bɔ ka juŋni biŋka bi blɛd biə bi nǐ bɛsi i chəkɔ yi blɛd yə wə yite,
bi jikə káh jwɔfi ntsɔ yifa.
14 Jɔbi wə bəni bəwɔ nǐ yɛiŋ gia yələ yi chusiki kiŋkɔkni ki yə wi fə, ka dzaka
a, "Mi wələ lansi kɔ ŋkɔŋ Mi wi Ntum wi Nyɔ wə wi nǐ kaŋaki i bi dzâ i mbi wələ
wə."
15 Jɔbi wə Jisɔs nǐ kiə a bəni bədəkɔ nəŋki i dzə kwa ŋgaiŋ bəh ŋga, i təm ka
ŋkuŋ wibɔ, wi baka gwu fiəni yaka tsə i ŋkwuŋ bɛiŋ ka numki fɛiŋ wi mbɔŋ.

Jisɔs nyani i mwi bɛiŋ
(Matiɔ 14:22-33; Mak 6:45-52)

16 Aka dzə num i fijɔbi, bwa bu bə mbaŋ shi tsə i kinchwɔ kimbum wə,

* **6:7** Danali nǐ kɔ kpɔ wə bə nǐ gɔmki waiŋ wi nɔm yɛiŋ i chəkɔ wə.

17 liə i ŋgwuki mə yisi i daŋki tsəki i Kafanaum. I jəbi wiwə wə nǐ kə biŋ ji lə,
Jisəs kɛiŋ maka wi dzə buku i bə wə.
18 Bəkə dza ka fəyiki, kəm funɲni kiləkəli nǐ tsəki lə.
19 Jəbi wə bə ni na ŋgwuki tsə buku ka bəmay bətali yudəkə ka bənaa, bə dza
təkəli yɛiŋ Jisəs si wi nyaniki dzəki i mwi bɛiŋ wi kəmsi dzə i ŋgwuki wibə wə.
Ndzaŋ kwa bə.
20 Ayakalə, wi dzaka i bə a, “Kiə mbɛiŋ ki lwâ kə. Akə mih.”
21 Si bə wəkə yakadəiŋ, ka kəŋki i dzə wi i ŋgwuki wiwə mə. Akisəkə, ŋgwuki
wiwə tsə buku i bəkə kpəŋ i di biə bə nǐ tsəki.
22 Chəkə buku wəə, bəni bə̀ bə nǐ baaŋ i kiwuŋ ki bəkə kəyaka wə ka yɛiŋ a,
asi baaŋ a ŋgwuki wimu fɛiŋ, bə kiə a Jisəs si ka liə dəkə ŋgwuki wə bwa bu bə
mbaŋ si liə yɛiŋ, a bwa bu bə mbaŋ si dza nyə a bə bə.
23 Ayakalə, bəŋgwuki bədəkə nǐ dza i kimbu ki Tibɛlias daŋ dzə, i kəmsi i di
biə Bah nǐ dzə blɛd ka nya kiyəŋni yɛiŋ i Nyə, bəni dzi.
24 Si bəni bəwə ni yɛiŋ a Jisəs nabə bwa bu bə mbaŋ nǐ kəkə fɛiŋ, bə ka liəyi
i bəŋgwuki mə bə́ daŋ tsə i Kafanaum i nəŋ Jisəs.

Jisəs kə biɛiŋ bidzini biə bi nyaki nəni

25 Jəbi wə bə nǐ tsə yɛiŋ wi i kiwuŋ kidəkə kəyaka wə, bə bikə i wi a, “Labay,
wə si dzə fa yibwiŋ?”
26 Jisəs chukuli i bə a, “Mih fukuki ŋkəŋ i mbɛiŋ a, mbɛiŋ nəŋki kə mih kəm
mbɛiŋ yɛiŋki mih fə kinchəsi kə ki chusiki kiŋkəkni kiŋ. Mbɛiŋ nəŋki mih kəm
mbɛiŋ ni dzi chəkə yi blɛd yə ka fwuli.
27 Kiə mbɛiŋ ma nə̂mki a i kwâti biɛiŋ bidzini biə bi kə i bəkə. Mbɛiŋ nə̂mki i
kwâti num biɛiŋ bidzini biə bi bi baaŋki a fɛiŋ i tsə buku i nəni kə ki bi tsə kaa
kə. Biələ kə biə mi wə yɛli wi kə Waiɲmi wi ni nya i mbɛiŋ. A num wi wə Nyə
Ba kə wi jiə kaŋ yi i wi wə i chusi a ŋgaiŋ bum wi.”
28 Bə ka bikə i wi a, “Na gia yə buku kaŋaki i fə̂ki, ka yi numki a buku fəki
num nəm wi Nyə, akə yi naiŋ?”
29 Jisəs chukuli i bə a, “Nəm wi Nyə kə wələ, a mbɛiŋ jǐə shə́m yimbɛiŋ i mi
wə wi faaŋ.”
30 Ayakadəiŋ, bə ka bikə i wi a, “Gia yə yi kə yi chusi kiŋkəkni ka, yə wə kə i
fə a buku yɛiŋ, ka buku jiə shə́m yibuku i wə kə yi naiŋ? Gia yə wə kə i fə kə na
nə a?
31 Bətii bəbuku nǐ dziki mana i chwa, yi num asi bə nyaka a, ‘Wi nǐ nya bə
bəh biɛiŋ bidzini biə bi nǐ nyə i bɛiŋ bə dzi.’ ”
32 Si bə dzaka yakadəiŋ, Jisəs ka chukuli i bə a, “Mih fukuki ŋkəŋ i mbɛiŋ, a
kəkə dəkə Muses wə wi nǐ nya biɛiŋ bidzini biə bi nyəki dzəki i bɛiŋ i mbɛiŋ.
Akə num Ba wuŋ wə wi nyaki biɛiŋ bidzini bi ŋkəŋ biə bi nyəki dzəki i bɛiŋ.
33 Mbɛiŋ kǐəki a biɛiŋ bidzini bi Nyə kə biə bi nyə bɛiŋ shi dzə ka nyaki nəni
i bəni i mbi wələ wə.”
34 Bə dzaka i wi a, “Bah, ma wə nyâki buku bəh biɛiŋ bidzini biwə jəbi
wichi.”
35 Jisəs ka dzaka i bə a, “Akə mih biɛiŋ bidzini biwə bi nyaki nəni. Na ndə
wə wi dzə i mih, dzəŋ bi chu wəə kə wi. Ayaka na ndə wə wi jiə shəm yi i mih,
kindəŋ bi chu wəm kə wi.
36 Ayakalə, mih fuku lə i mbɛiŋ a mbɛiŋ yɛiŋ mih, ayaka mbɛiŋ kɛiŋ ki jiə kə
shəm i mih.
37 Bəni bəchi bə Ba wuŋ kə wi nya i mih, bə ni dzəki i mih. Ayaka mi wə wi
dzə i mih, mih bi kəŋŋ kə wi.

38 Mih nyə bɛiŋ dzə fa kuku. Mih ka dzə dəkə i fô num gia yə mih kɔŋki. Mih
dzə i fô num gia yə mi wə wi faaŋ mih kɔŋki.
39 Gia yə mi wə wi faaŋ mih kɔŋki kɔ yələ a, kiə mih bi ma lâksi na mi wimu
i bəni bə wi nya i mih, ayakalə a mih bi bwíli bɔ num bwilini i kpi wə i chɔkɔ
bi gɔksini wə.
40 Mbɛiŋ kiə a gia yə Ba wuŋ kɔŋki kɔ yələ a, yi num a na ndə wə wi kɔ wi
yɛiŋ waiŋ wi, ka jiə shɔm i wi, wəmaka bi kwatiki lə nɔni kə ki bi tsə kaa kə,
ayaka mih bi dzasi wi i kpi wə i chɔkɔ bi gɔksini wə.”
41 Bəju ka yisi i shwiŋyiki wi kɔm wi nǐ kɔ wi dzaka a, ŋgaiŋ kɔ biɛiŋ bidzini
biə bi nyə bɛiŋ ka shi dzə i fa kuku.
42 Bɔ ni shwiŋyiki bikəyi a, “Ntə wələ kɔ a Jisɔs wə waiŋ Yɔsɛf wə a? Ntə ba wi
bəh nih wi kɔ a bə bukumbɛiŋ kiəki bɔ a? Yi ka nyani dəiŋ i liə ka wi dzakaki
a ŋgaiŋ nyə num bɛiŋ?”
43 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mbɛiŋ ki shuŋyi kə a mbɛiŋ mbɛiŋ.
44 Mi widɔkɔ kɔkə i dzə i mih wə məŋni si Ba wuŋ wə wi faaŋ mih guku dzə
bəh wi i mih wə. Ayaka ka mih bi dzasi wi i kpi wə i chɔkɔ bi gɔksini wə.
45 Bəni bə ntum bə Nyɔ nǐ nyaka a, ‘Nyɔ ni laniki lə bɔ bəchi.’ Ayakadəiŋ mi
wichi wə wi wɔkɔ nlani wi Ba wuŋ wi kiə, yi ni numki a wi ni dzə lə i mih wə.
46 Mih dzakaki kə lə a mi widɔkɔ kɔlə num wi num yɛiŋ Ba wuŋ. Akɔ a wi
shəŋ wə wi nyə dzə i Nyɔ wə, wi kɔ num wi yɛiŋ Ba wi.
47 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mi wə wi kɔ num wi bum, wi bi kwati lɔ nɔni
kə ki bi tsə kaa kə.
48 Mih kɔ biɛiŋ bidzini biə bi nyaki nɔni i bəni.
49 Bətii bəmbɛiŋ nǐ dzi mana i chwa, ayakalə ka dzə kpi a kpini.
50 Biɛiŋ bidzini biələ kɔ biə bi nyə bɛiŋ ayaka ka dzə, a mi wə wi ka dzi bi wi
bi chu kpi kə.
51 Akɔ mih biɛiŋ bidzini biwɔ biə bi nyə bɛiŋ, biə bi nyaki nɔni i bəni. Mi ka
dzi i biɛiŋ bidzini biələ, wi bi baaŋ lə wiwɔm jɔbi wichi kiŋgɔksi kɔbi. Ayaka
biɛiŋ bidzini biwɔ biə mih bi nyaki ka bəni bə mbi wələ bi kwati nɔni akɔ num
gwu yiŋ.”
52 Bəju ka dza yisi i gukuliki a bɔ bɔ bikə a, “Mi wələ kɔ nyani dəiŋ ka wi nya
gwu yi a bukumbɛiŋ dziki a?”
53 Jisɔs ka dzaka i bɔ a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, a kɔbi a mbɛiŋ dzi lə gwu
yi mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi, ka chu mu tə mwa mu, ma mbɛiŋ ma ni kaŋaki nɔni
i mbɛiŋ mə.
54 Mi wə wi dziki gwu yiŋ chu mu mwa məŋŋ wi kaŋaki lə nɔni kə ki bi tsə
kaa kə. Ayaka mih bi bwiliki lə wi i kpi wə i chɔkɔ bi gɔksini,
55 kɔm gwu yiŋ kɔ na biɛiŋ bidzini, mwa məŋŋ num na biɛiŋ bi muni.
56 Mi wə wi dziki gwu yiŋ chu mu mwa məŋŋ wi nɔki i mih wə mih tə nɔ i
wi wə.
57 Ba wuŋ wə wi faaŋ mih wi kaŋaki lə nɔni, mih tə kaŋaki lə nɔni kɔm Ba
wuŋ. Ayakadəiŋ, mi wə wi dziki gwu yiŋ bi kaŋaki lə tə nɔni kɔm mih.
58 Biələ kɔ biɛiŋ bidzini biə bi nyə bɛiŋ dzə. Bi kɔbi ka biə bətii bəmbɛiŋ nǐ
dzi ka dzə kpi a kpini. Mi wə wi dziki biɛiŋ bidzini biələ wi bi baaŋ a wiwɔm
jɔbi wichi kiŋgɔksi kɔbi.”
59 Gia yələ kɔ yə Jisɔs nǐ dzakaki i jɔbi wə wi nǐ laniki bəni i juŋ yi tsani mə i
Kafanaum.

Bəni bə Jisɔs bə mbaŋ bəduli gbəyi i jum wə

60 Bəni bə Jisɔs bə mbaŋ bəduli nǐ wɔkɔ nlani wələ ka dzaka a, “Wələ kɔ
ndzaka wi ləkə! Akɔ ndə i bum ŋkaiŋni wi ndzaka wələ lə a?”

61 Ayakalə, Jisəs kĭə a bəni bu bə mbaŋ shwiŋyiki a bɔ bɔ kɔm ndzaka wiwɔ,
ka bikə i bɔ a, “Gia yələ mih dzaka, yi nəŋni lə shɔm yimbɛiŋ a?
62 A kabə num yaka mbɛiŋ bi fə nə i jəbi wə mbɛiŋ bi yɛiŋ mi wə yɛli wi kɔ
Waiŋmi wi fiəni yaka tsə i di biə wi nĭ yisi kɔ a?
63 Kiŋ'waka ki Nyɔ kɔ fiɛŋ fiə fi nyaki nəni. Nyam yi gwu kaŋaki kə na gia
yidəkɔ i fə. Ndzaka wə mih dzakaki i mbɛiŋ lə kɔ Kiŋ'waka, a num fiɛŋ fiə fi
nyaki nəni.
64 Ayakalə, mbɛiŋ bədəkɔ ka bum dəkə ndzaka wiwɔ.” Jisəs nĭ dzaka yələ
kɔm wi ni kiəki lə i kin'yisi wə bəni bə̀ bɔ ka jiə dəkə shɔ́m i wi wə, wi kiə tə mi
wə wi ni taŋni wi.
65 Wi chu dzaka i bɔ a, “Akɔ gia yə mih si kɔ mih dzaka lɔ i mbɛiŋ a, mi widəkɔ
kɔkə i dzə i mih maka Ba wuŋ nya dzəh i wi.”
66 Asi yəmaka nĭ tsə, bəni bu bə mbaŋ bəduli ka gbɔyi i jum wə na chu
nyaniki bəh wi.
67 Jisəs dza bikə i bwa bu bə mbaŋ, bə jwɔfi ntsɔ bəfa a, “Mbɛiŋ tə kɔŋki lə i
dza nyə a?”
68 Samən Bita chukuli i wi a, “Bah, buku kɔ i tsə i ndə. A kaŋa wɔ ndzaka wə
wi nyaki nəni kə ki bi tsə kaa kə,
69 num buku bum, chu kiə a wɔ kɔ wə wi Baiŋki num wi wə wi nyə i Nyɔ wə.”
70 Jisəs dzaka i bɔ a, “Ntə a sabi mih mbɛiŋ bələ jwɔfi ntsɔ bəfa a? Ayakalə,
mi widəkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ kɔ ŋkpɛli.”
71 Jisəs nĭ dzakaki yakadəiŋ a num kɔm Judas waiŋ Samən Iskaliət. Wi nĭ
kɔ i mbaŋ wi bwa bə Jisəs bə jwɔfi ntsɔ bəfa, a num wi wə wi kaŋaki i ni taŋni
Jisəs.

7

Jisəs yaka tsə i Jɛlusalɛm i Dzini bi Bintaŋ wə

1 Si yəmaka nĭ tsə, Jisəs ka baaŋ a nyaniki a i kimbu ki Galili wə. Wi nĭ ka
chu tsə i ki Judea wə, kɔm Bəju nĭ nəŋki i wɔɔ wi.
2 Dzini bi Bəju biə bə nĭ bɔɔŋki a Dzini bi Bintaŋ bi ni kiniki dzəki lə.
3 Bwa bə nih bə Jisəs ka dzaka i wi a, “Bêe di biələ ma wɔ tsə̂ i Judea ka bəni
ba bə mbaŋ ni yêiŋ nɔm wə wɔ nɔmki.
4 Mi kabə nɔm nnɔm nəŋ a bəni kĭə wi, wi kɔkə i nɔmki wi nyumi nyumi. Si
wɔ fəki gia yələ lə, tsə̂ chûsi gwu ya i mbi.”
5 Bwa bə nih wi bə̀ nĭ dzakaki yakadəiŋ kɔm bɔ nĭ ka lansi jiə dəkə shɔm yibɔ
i wi.
6 Jisəs chukuli i bɔ a, “Jəbi wuŋ ka kpɛiŋ dəkə. I mbɛiŋ jəbi wichi si num wi
kpɛiŋnini.
7 Bəni bə mbi wələ kɔkə i baiŋŋki mbɛiŋ. Ayakalə, bɔ baiŋŋki mih kɔm mih
dzakaki i bɔ a kimfə kibɔ kɔ kichu.
8 Mbɛiŋ yâkaki tsâki fimbɛiŋ i Dzini biwɔ wə. Mih yakaki kə mfiŋ fɛiŋ. Jəbi
wuŋ ka dzə kpɛiŋ dəkə.”
9 Si wi dzaka yakadəiŋ, ka baaŋ mfih i Galili.
10 Ayakalə, jəbi wə bwa bə nih wi nĭ yaka tsə i Dzini biwɔ wə, wi baaŋ bɔŋ
yaka tsə fɛiŋ. Jəbi wə wi ni yakaki wi nĭ ka yaka n'yaka wə bəni kɔ yɛiŋki wi,
wi nĭ yaka mfih num i nyumi wə.
11 A nĭ kɔ Bəju si nəŋ lɔ wi i Dzini biwɔ wə, bɔ ka bikəki a, “Bə winaiŋ na?”
12 Bəni ka chumyiki dzakaki kɔm wi nalə, bədəkɔ dzaka a, “Wi kɔ mi wi
ndzɔŋni.” Bədəkɔ dzaka a, “Wi fwɔkyiki bəni.”

13 Ayakalə, mi widɔkɔ fɛiŋ nəki dzaka bwili kə kɔm wi, kɔm bɔ nĩ lwaki
kifwu ki Bəju.

Jisɔs lani bəni i di bi bini wə

14 Si kaŋ yi dzini yiwɔ ni tsə buku i fintəŋ, Jisɔs tsə liə i juŋ yi fəni gia mə ka
laniki bəni.
15 Kifwu ki Bəju wɔkɔ yaka num bəh ŋkaŋyi, ka bikəyiki a, “Mi wələ nyani
dəiŋ na ka wi kiəki gia yələ məŋni si wi lani Kiŋwakti ki Nyɔ.”
16 Jisɔs ka dza chukuli bɔ a, “Nlani wələ mih laniki lə kɔkə wuŋ. Akɔ wi mi
wə wi faaŋ mih.
17 Mi kabə nəŋki num i fəki gia yə Nyɔ kɔŋki, wi ni ka kiə a nlani wələ nyəki
dzəki num i Nyɔ wə, ma mih laniki num i ŋga biŋ wə.
18 Mi wə wi dzakaki i ŋga bi wə wi si nəŋ yɛli wimbum i wi wə. Ayakalə, mi
wə wi si nəŋ yɛli wimbum num i yɛli wi mi wə wi faaŋ wi, wəmaka kɔ mi wi
ŋkɔŋ ayaka ntəkə bidɔkɔ kɔbi i wi wə.
19 Ntə Muses nĩ nya bənchi i mbɛiŋ na? Ayakalə, na mi widɔkɔ i mbɛiŋ
kintəəŋ jiəki kə bənchi bəwɔ! Mbɛiŋ nəŋki i wɔɔ mih kɔm nə?”
20 Bəni bəwɔ chukuli i wi a, “Wɔ kaŋaki lə chinda wi ŋkpɛli i wɔ wə. Mi wə
wi nəŋki i wɔɔ wɔ kɔ ndə a?”
21 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mih nĩ fə nɔm wimu, mbɛiŋ num bəh ŋkaŋyi kɔm yi.
22 Muses nĩ kɔ wi nya nchi a mbɛiŋ suuŋki bwa. Na yaka wi nĩ ka buku
dəkə num i Muses. Wi nĩ buku num i bətii bəmbɛiŋ. Mbɛiŋ ka suuŋki bwa na
i chɔkɔ bimbam wə.
23 Bə ka suuŋ mi i chɔkɔ bimbam ka bə ma bwiŋ nchi wi Muses, mbɛiŋ kabə
bɔksi tɔɔ kɔm mih a mih chuku mi, wi bɔnih kaasi a num i chɔkɔ bimbam kɔm
nə?
24 Mbɛiŋ ma chiŋki sakaki təiŋki nsaka maka mbɛiŋ tsɛiŋ ndzɔŋ. Mbɛiŋ
sakaki num i dzəh yi chəŋ wə.”

Bəni məŋniki a Jisɔs kɔ Kimbwili wə Nyɔ nĩ kaka

25 Bəni bə Jɛlusalɛm bədɔkɔ ka dza bikə a, “Wələ kɔkə a mi wə bə si nəŋki i
wɔ̂ɔ wi a?
26 Mbɛiŋ yɛ̂iŋ bə wi lə fa, wi dzakaki i bəni kintəəŋ, na mi dzaka kə gia yidɔkɔ
i wi. Yi kɔlə i numki a kifwu ki tumi si lansi kiə a mi wələ kɔ Kimbwili wə Nyɔ
nĩ kaka a?
27 Ayakalə, bukumbɛiŋ kiəki lə di biə mi wələ buku. Ayaka jɔbi wə Kimbwili
wə Nyɔ nĩ kaka bi dzəki mi widɔkɔ bi kiə kə di biə wi buku.”
28 Ayakadəiŋ, si Jisɔs nĩ laniki bəni i juŋ yi fəni gia mə wi dza ka wam bəh
ŋga a “Mbɛiŋ kiəki lə mih kiə tə di biə mih buku. Ayakalə, mih ka dzə dəkə i
ŋga biŋ wə, wi wə wi faaŋ mih kɔ mi wi ŋkɔŋ, ayaka mbɛiŋ kiə kə wi.
29 Mih kiəki lə wi kɔm mih nyə i wi wə a num wi wə wi nĩ faaŋ mih,”
30 Si wi dzaka yakadəiŋ, bəni bədɔkɔ ka nəŋki i kwa wi. Ayakalə, mi widɔkɔ
nəki kɔm kə wi bəh kaŋ, kɔm jɔbi wi nĩ kɛiŋki ki kpɛiŋ kə.
31 Ayakalə, bəni bəduli jiə shɔm i wi dzakayi a, “Jɔbi wə Kimbwili wə Nyɔ nĩ
kaka bi dzə, ma wi bi chu fə kinchəsi kə ki chusiki kiŋkɔkni ki Nyɔ tsə yə mi
wələ fəki lə a?”

Bə faaŋ bəni bə jum a bɔ tsə̂ kwə̂ Jisɔs

32 Jɔbi wə Bəfalasi nĩ wɔkɔ si mbaŋ wi bəni chumyiki dzakayiki kɔm Jisɔs,
bɔ bəh bətii mfə gia bəmbum ka faaŋ bəni bə jum a bɔ tsə̂ kwə̂ wi.
33 Si bɔ tsə, Jisɔs dzaka i bɔ a, “Mih ni num lə bəh mbɛiŋ a i jɔbi wə twɛsi, ma
mih ka fiəni tsə i mi wə wi nĩ faaŋ mih.

34 Mbɛiŋ ni baaŋ nəŋ lə mih mbɛiŋ kɔbi i chu yɛiŋ i mih wə. Di biə mih tsəki
mbɛiŋ kɔkə i dzə fɛiŋ."
35 Kifwu ki Bəju ka dzakaki a bɔ bɔ a, "Mi wələ nəŋki i tsə faiŋ wə bukumbɛiŋ
ni nəŋ wi bə kɔbi i ni chu yɛiŋ i wi wə a? Wi nəŋki i tsə i kitumi kə bəni bəbuku
waŋ tsə i nɔki fɛiŋ, i tsə laniki bəni bə tumi bəwɔ a?
36 Gia yə wi dzakaki a, 'Mbɛiŋ ni baaŋ nəŋ lə mih mbɛiŋ kɔbi i chu yɛiŋ i mih
wə, ayaka di biə mih tsəki mbɛiŋ kɔkə i dzə fɛiŋ,' yəmaka kɔ a nə?"

Jisɔs kaka bəni bəh mwi mə mə nyaki nəni

37 A nĭ kɔ asi num chɔkɔ bi gɔksini bi Dzini, a num chɔkɔ bi dzini bimbum
biwɔ, Jisɔs dza num bɛiŋ wam bə ja yiləkəli a, "Na ndə wə kindɔŋ wɔmki wi,
wi dzə̂ i mih wi mû.
38 Mi wə wi kɔ wi jiə shɔm i mih yi bi num num asi Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki
a, 'Mwi mə mə nyaki nɔni mə ni bukuki i wi shɔm shi lə kɔkɔkɔ.' "
39 Yələ kɔ Jisɔs nĭ dzakaki kɔm Kiŋ'waka kə bəni bə̀ bɔ nĭ kɔ bɔ jiə shɔm i wi
bi kwatiki. A nĭ kɔ i jɔbi wələ wə bə kɛiŋ maka bə nya Kiŋ'waka kiwɔ i bɔ, kɔm
Jisɔs nĭ kɛiŋki maka bə yaksi wi ka wi liə i kiŋkɔkni ki wə.

Bəni gali gwu kɔm Jisɔs

40 Jɔbi wə bəni nĭ wɔkɔ gia yələ Jisɔs nĭ dzaka, bədɔkɔ ka dzakaki a, "Mi wələ
kɔ na Mi wi Ntum wi Nyɔ wə."
41 Bədɔkɔ dzaka a, "Wələ kɔ Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka." Ayakalə, bədɔkɔ bikə
fibɔ a, "Yaka kɔ Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka kaŋaki i bi bûku num i Galili a?
42 Ntə Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki a Kimbwili wələ bi bukuki num i chwɔŋkijuŋ
ki Ŋkuŋ Dɛbit wə, i kwili wi Bɛtelɛhɛm wə, a num kwili wi Dɛbit a?"
43 Si bəni bəwɔ dzaka yakadəiŋ, kiŋgaali ka num i kintəəŋ kibɔ wə kɔm Jisɔs.
44 Bɔ bə bədɔkɔ ka nəŋki i kwa wi, ayakalə mi widɔkɔ nəki kɔm kə wi bəh
kaŋ.

Kifwu ki Bəju məŋni Jisɔs

45 Bəni bə jum bə̀ ka fiəni dzə i bətii mfə gia bəmbum bəh Bəfalasi, bɔ bikə i
bəni bə jum bəwɔ a, "Mbɛiŋ ka dzə bəh wi fa kɔm nə?"
46 Bəni bə jum bəwɔ chukuli i bɔ a, "Mi widɔkɔ nĭ ka num dzaka dəkə ka mi
wələ"
47 Bəfalasi bikə i bɔ a, "Yaka ka wi bɔŋ tsə fwɔkyi tə mbɛiŋ?
48 Mbɛiŋ yɛiŋ lə si kifwu ki tumi nabə Bəfalasi si bɔ jiə shɔm i wi wə a?
49 Akɔ a mbaŋ wələ wi kiəki kə nchi wi Nyɔ. Lɔiŋ kɔ i bɔ fuŋ."
50 Nikɔdəmus wə wi nĭ kɔ mi widɔkɔ i mbaŋ wi Bəfalasi wə, num wi nĭ yisi
tsə yɛiŋ Jisɔs i jɔbi widɔkɔ wə nĭ kɔlə fɛiŋ. Wi bikə i bɔ a,
51 "Nchi wibukumbɛiŋ bum a bə kɔlə i tâiŋ nsaka wi mi maka bə yisi wɔ̂kɔli
wɔ̂kɔ gia yə wi fə a?"
52 Bɔ ka bikə i wi a, "Wɔ bɔŋ buku tə i Galili a? Nâŋ i Kiŋwakti ki Nyɔ mə
bindzɔŋ ma wɔ ni yɛiŋ a mi wi ntum wi Nyɔ widɔkɔ bi lansi buku kə i Galili."
53 *[Bɔ ka nyə, mi tsə i wi dzu, mi tsə i wi dzu.

8

Bə dzə bəh miŋkpaŋa widɔkɔ i Jisɔs si bə kwa wi bəh mi widɔkɔ

1 Jisɔs dza mfih ka tsə i Ŋkwuŋ yi Kɛiŋ yi Ɔlif wə.
2 Chɔkɔ buku wɔɔ, wi chu fiəni tsə i juŋ yi fəni yi gia mə. Bəni bəchi ka juŋniki
kɔmsi dzəki i wi wə, wi shinum i kuku ka yisi i laniki bɔ.

* **7:53** Biŋwakti bikpɔ bidɔkɔ biduli kaŋaki kə kimbu kələ 7:53-8:11.

3 Bəni bà bɔ nĭ laniki bənchi bəh Bəfalasi nyə dzə bəh miŋkpaŋa widəkɔ si bɔ
kwa wi, wi nɔ bə mi nyuku widəkɔ. Si bɔ nĭ dzə bəh wi, ka tɔm wi i bɔ nshiŋ,
4 dzaka i Jisɔs a, “Mi wi Lanini, miŋkpaŋa wələ kɔ num bə si kwa wi, wi nɔ
bəh minyuku widəkɔ.
5 I bənchi wə kɔ num Muses nĭ dzaka a wələ miŋkpaŋa kɔ wə bə kaŋaki i
tûmyi a tumyini bəh kitəh a wi kpî. Wɔ dzaka n'ya a nə a?”
6 Bɔ nĭ fəki yakadəiŋ taaŋ lɔ Jisɔs taaŋni ka wi fĭini bəh ndzaka ma bɔ ka ni
kwâti gia yə bɔ ki jĭəki i wi fuŋ. Ayakalə, Jisɔs ŋgwuŋ shi kuku ka nyakaki gia
i kuku bəh waiŋkpaŋ.
7 Bɔ baaŋ a numki fɛiŋ i bikəyiki gia i wi. Wi giŋsi yaka gwu yi i bɛiŋ ka
dzaka i bɔ a, “Mi kabə num i mbɛiŋ kintəəŋ wi kaŋa kə chu, wi nûm mi wi
ninshiŋ i yisi tûm wi bəh təh.”
8 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, ka chu fiəni ŋgwuŋ shi i nyakaki gia i kuku bəh
waiŋkpaŋ.
9 Si bɔ wəkɔ gia yə Jisɔs dzaka, bɔ yisi i gaaliki a fimu fimu yisi num bəh
bəkukuli. Bɔ gaali, a dzə num baaŋ a miŋkpaŋa wiwɔ fɛiŋ i Jisɔs nshiŋ.
10 Jisɔs fiəni giŋsi gwu i bɛiŋ, ka bikə i miŋkpaŋa wiwɔ a, “Miŋkpaŋa, bə bɔ
naiŋ? Mi widəkɔ ka baaŋ dəkə wə wi dzaka a wɔ kaŋaki i kpî a?”
11 Wi chukuli a, “Mi widəkɔ məŋ dəkə, Bah.” Jisɔs ka dzaka a, “Mih kɔkə i
chu dzaka tə a wɔ kaŋaki lə i kpî. Wɔ tsô, ayakalə kiə wɔ ma chu fâki chu.”]

Jisɔs kɔ baiŋni i mbi wə

12 Jisɔs chu dzaka i bəni a, “Mih kɔ baiŋni bi mbi wələ. Na ndə wə wi biəli
mih wi ni nyaniki kə i jisi wə. Wi ni kaŋaki lə baiŋni biə bi nyaki nɔni i bəni.”
13 Bəfalasi ka dzaka i wi a, “Wɔ beeŋki kiəki nsaka wa. Gia yə wɔ dzakaki yi
kɔkə chəŋ.”
14 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Mih kabə beeŋki na nsaka wuŋ, gia yə mih dzakaki
kɔ chəŋ, kɔm mih kiəki lə di biə mih nyə, kiə tə di biə mih tsəki. Ayakalə, mbɛiŋ
kiəki kə di biə mih nyə nabə di biə mih tsəki.
15 Mbɛiŋ sakaki bəni ka bəni bəwɔm. Mih saka kə mfiŋ mi.
16 Ayakalə, mih si kɔ i saka na mi, yaka mih sakaki i dzəh yi chəŋ wə, kɔm
mih sakaki kə mih mbɔŋ. Mih sakaki bəh Ba wuŋ wə wi faaŋ mih.
17 I kiŋwakti kimbɛiŋ ki bənchi wə kɔ bə nyaka a, bəni bəfa ka beeŋ nsaka i
gia wə, yaka yi kɔ ŋkɔŋ.
18 Mih beeŋki nsaka wuŋ, ayaka Ba wuŋ wə wi faaŋ mih beeŋ tə nsaka
wuŋ.”
19 Bɔ ka bikə i wi a, “Bə Ba wa naiŋ?” Jisɔs chukuli a, “Mbɛiŋ kiəki kə mih
nabə Ba wuŋ. Mbɛiŋ kabə kiə mih, ma mbɛiŋ ni kiəki tə Ba wuŋ.”
20 Jisɔs nĭ dzakaki gia yiwɔ yichi si wi laniki bəni i juŋ yi fəni yi gia mə, num
wi num kɔmsi i di biə bə nĭ nyaki kpɔ i juŋ yi fəni yi gia mə. Ayakalə, mi na
kwa wi, kɔm jɔbi wi nĭ kɔ maka wi kpɛiŋ.

Jisɔs chusi a wi nyə bɛiŋ

21 Jisɔs chu dzaka i bɔ a, “Mih ni nyə lə, ayaka mbɛiŋ num i ni baaŋ nəŋki
mih, mbɛiŋ ka bi kpiyi i chu bimbɛiŋ wə. Di biə mih tsəki mbɛiŋ kɔkə i dzə
fɛiŋ.”
22 Bəju ka bikə a, “Wi ni wɔɔ lə gwu yi ma, si wi dzakaki a ŋgaiŋ tsəki i di biə
bukumbɛiŋ kɔkə i dzə fɛiŋ na?”
23 Jisɔs dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ kɔ bəni bə fa kuku, mih nyə mfiŋ i bɛiŋ. Mbɛiŋ
kɔ bəni bə mbi wələ. Mih kɔkə mi i mbi wələ.

24 Mih kɔ mih yisi dzaka lɔ a mbɛiŋ bi kpiyiki lə i kintəəŋ kichu bimbɛiŋ wə. Mbɛiŋ kiə a mbɛiŋ bi kpiyi i kintəəŋ kichu bimbɛiŋ wə i jɔbi wə mbɛiŋ ka bum dəkə a, akɔ mih wiwɔ."
25 Bɔ bikə i wi a, "Akɔ wɔ ndə?" Jisɔs chukuli a, "Mih kɔ mi wə mih si dzakaki i mbɛiŋ i kin'yisi wə.
26 Mih kaŋaki lə gia yiduli yə mih kɔ i dzaka kɔm mbɛiŋ bəh gia yiduli yə mih kɔ i sakaki mbɛiŋ yɛiŋ wə. Ayakalə, mi wə wi faaŋ mih akɔ mi wi ŋkɔŋ. Gia yə mih fukuki i mbi wələ wə kɔ yə mih wɔkɔ i wi."
27 Si wi dzaka yakadəiŋ, bɔ nĭ ka wɔkɔ kiə dəkə a wi dzakaki kɔm Ba wi.
28 Ayakadəiŋ, Jisɔs ka dzaka i bɔ a, "Jɔbi wə mbɛiŋ bi giŋsiki mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi i bɛiŋ, ma mbɛiŋ ka bi kiə a, akɔ mih wiwɔ, ayaka a mih fəki kə gia yidɔkɔ i ŋga biŋ wə, a mih dzakaki lə num asi Ba wuŋ lani mih.
29 Mi wə wi faaŋ mih wi kɔ buku wi. Wi ka bee dəkə mih a mih numki mih mbɔŋ, kɔm mih si fə gia i jɔbi wichi a num yə yi ndzɔŋki i wi."
30 Si Jisɔs ni dzakaki gia yiwɔ yakadəiŋ, bəni bəduli jiə shɔm i wi.

Ŋkɔŋ bwiliki lə bəni i mfa wə

31 Jisɔs ka dzaka i Bəju bə̀ bɔ nĭ jiə shɔm i wi a, "Mbɛiŋ ka baaŋ a ja yiŋ wə, mbɛiŋ numki na bəni mbəŋ bə mbaŋ ŋkɔŋ,
32 mbɛiŋ ka ni kiə ŋkɔŋ, ma ŋkɔŋ biwɔ ni bwili mbɛiŋ i mfa wə."
33 Bɔ chukuli i wi a, "Buku kɔ chwɔŋkijuŋ ki Ablaham, buku ka num, num dəkə mfa i mi widɔkɔ. Yi nyani dəiŋ ka wɔ dzakaki a buku bi buku lə i mfa wə a?"
34 Jisɔs chukuli i bɔ a, "Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a mi wichi wə wi fəki chu kɔ mfa i chu wə.
35 Mfa kɔkə i bi baaŋ mi i chwɔŋkijuŋ kə wi kɔ yɛiŋ wə kpamu. Asi baaŋ a waiŋ yɛiŋ dzu mi wi chwɔŋkijuŋ kiwɔ wə kpamu.
36 Ayakadəiŋ, Waiŋ ka bwili mbɛiŋ i mfa wə, ma yi numki a mbɛiŋ buku lɔ i mfa wə ŋkɔŋ.
37 Mih kiəki lə a mbɛiŋ kɔ kimbwɔ ki Ablaham, ayakalə mbɛiŋ bá nəŋ i wɔɔ mih kɔm ja yiŋ kaŋaki kə di i mbɛiŋ wə.
38 Mih dzakaki num gia yə mih yɛiŋ i Ba wuŋ, mbɛiŋ fə fimbɛiŋ num gia yə mbɛiŋ wɔkɔ i ba wimbɛiŋ."
39 Bɔ chukuli i wi a, "Ba wibuku kɔ Ablaham." Jisɔs dzaka i bɔ a, "Asi kɔ a mbɛiŋ numki bwa bə Ablaham, ma mbɛiŋ fəki lə gia yə wi nĭ fəki.
40 Mih kɔ mi wə mih kɔ mih fuku gia yi ŋkɔŋ i mbɛiŋ yə mih wɔkɔki i Nyɔ. Ayakalə, i liə mbɛiŋ bá nəŋ i wɔɔ mih, yələ num kə gia yə Ablaham nĭ fəki.
41 Mbɛiŋ fəki num gia yə tii wimbɛiŋ fəki." Bɔ dzaka i wi a, "Bə nĭ ka bwɔ dəkə buku i kuku. Buku kaŋaki a Ba wimu, a num Nyɔ."
42 Jisɔs dzaka i bɔ a, "Asi kɔ a Nyɔ numki tii wimbɛiŋ, ma mbɛiŋ kəŋki lə mih, kɔm mih nyə i Nyɔ kpəŋ ka mih numki fa. Mih nĭ ka dzə dəkə i ŋga biŋ wə. A faaŋ wi mih.
43 Akɔ kɔm nə mbɛiŋ wɔkɔki kə gia yə mih dzakaki a? Akɔ kɔm mbɛiŋ nəiŋki i wɔkɔ ja yiŋ.
44 Mbɛiŋ kɔ bwa bə tii wimbɛiŋ ŋkpɛli, yi num a gia yə mbɛiŋ kəŋki i fəki kɔ yə tii wimbɛiŋ kəŋki. I yisi i kin'yisi wə wi nĭ kɔ ŋ'wɔɔyi bəni. Wi kaŋaki kə gia yidɔkɔ i fə bəh ŋkɔŋ, kɔm wi kaŋaki kə ŋkɔŋ i wi wə na twɛsi. Jɔbi wə wi nyiki ntəkə, wi dzakaki asi nɔni ki kɔ, kɔm wi kɔ mi wi ntəkə a num wi tii ntəkə.
45 Ayakalə, mih dzakaki yiŋ a num ŋkɔŋ, akɔ gia yə mbɛiŋ bumki kə mih.
46 Akɔ ndə i mbɛiŋ kintəəŋ wə wi kɔ i chusi chu biə mih fə a? Si mih dzakaki ŋkɔŋ i mbɛiŋ, Aka fə nə a mbɛiŋ ma bum mih a?

47 Mi wə wi kɔ mi wi Nyɔ si shi wɔkɔli a gia yi Nyɔ. Gia yə mbɛiŋ kɔŋki kə i
wɔkɔli gia yi Nyɔ akɔ kɔm mbɛiŋ kɔkə bəni bə Nyɔ."

Jisɔs nǐ kɔlə na ka Ablaham numki

48 Bəju ka dzaka i Jisɔs a, "Buku si ka dzaka ŋkɔŋ i wɔ a, a wɔ kɔ mi wi
Samalia chinda wi ŋkpɛli num i gwu ya wə a?"
49 Jisɔs chukuli i bɔ a, "Chinda wi Satan kɔkə i mih wə. Mih kɔksiki lə mfiŋ
Ba wuŋ, ayakalə mbɛiŋ kɔksi kə mih.
50 Yi kɔkə a mih nəŋki yɛli wimbum i mih wə. Mi widɔkɔ kɔlə wimu wə wi
nəŋki wi, a num wi wə wi təiŋyiki bənsaka.
51 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a na ndə kabə wɔkɔ ja yiŋ, wi bi yɛiŋ kə kpi."
52 Bəju dzaka i wi a, "Buku kiə lɔ i liə a chinda wi ŋkpɛli kɔlə i gwu ya wə.
Ablaham nǐ kpi, bəni bə ntum bə Nyɔ kpiyi tə, wɔ kabə dzaka a mi wə wi wɔkɔ
gia ya, wi bi lansi musi kə kpi.
53 Wɔ tsəki lə tii wibuku Ablaham wə wi nǐ kpi, tsə tə bəni bə ntum bə Nyɔ
bà bɔ nǐ kpiyi tə a? Wɔ kwakaki a wɔ kɔ na nə?"
54 Jisɔs chukuli a, "Mih kabə kɔksi num gwu yiŋ, ma kiŋkɔksi kiwɔ numki
kilɔlɔ. Wə wi kɔksiki mih kɔ Ba wuŋ, a num wi wə mbɛiŋ dzakaki a, akɔ Nyɔ
wimbɛiŋ.
55 Ayakalə, mbɛiŋ kiə kə wi. A kiəki a mih wi. Mih ka dzaka a mih kiəki kə
wi, ma yi numki a mih kɔ mi wi ntəkə aka mbɛiŋ. Ayakalə, mih kiəki lə wi,
mih wɔkɔ gia yi.
56 Ba wimbɛiŋ Ablaham nǐ kɔ bəh kinsaŋli a ŋgaiŋ bi yɛiŋ lə chɔkɔ biŋ. Ayaka
wi dzə yɛiŋ bi, ka numki bəh kinsaŋli."
57 Bəju ka dza bə́ dzaka i wi a, "Wɔ kɔ maka wɔ buku jía mbaŋshi, num wɔ
nǐ yɛiŋ lɔ Ablaham a?"
58 Jisɔs chukuli bɔ a, "Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, na ka Ablaham numki,
Mih num."*
59 Bɔ wɔkɔ yakadəiŋ, ka dzɔ kitəh a bɔ tumyi Jisɔs yɛiŋ. Jisɔs nyumi gwu yi
ka buku i juŋ yi fəni yi gia yiwɔ mə.

9

Jisɔs wɛli dzəkəh yi mi num bə nǐ bwɔ wi kimfəkə

1 Si Jisɔs dza ka nyaniki nnyaki, wi yɛiŋ minyuku widɔkɔ num bə nǐ bwɔ wi
kifəkə.
2 Bwa bu bə mbaŋ bikə i wi a, "Labay, a nǐ fə ndə chu ka bə bwɔ mi wələ
kifəkə a? A nǐ fə mi wiwɔ ma ba wi bəh nih wi a?"
3 Jisɔs chukuli i bɔ a, "Yi kɔkə a, mi wələ nabə ba wi bəh nih wi nǐ fə chu. Bə
nǐ bwɔ wi yakadəiŋ ka bə bi yɛiŋ nɔm wi Nyɔ i gwu yi wə.
4 Bukumbɛiŋ kaŋaki i nômki nɔm wi mi wə wi faaŋ mih a kɛiŋ nshi. Nchɔkɔ
dzəki lə, a num jɔbi wə mi widɔkɔ kɔkə i nɔm fiɛŋ fidɔkɔ.
5 I tsə buku na winaiŋ jɔbi wə mih kɔ i fa mbi wələ wə, mih kɔ baiŋni bi mbi
wələ."
6 Si Jisɔs dzaka ndzaka wələ yaka, ka chuh midziŋ i kuku, nayi nshwaiŋ bəh
mɔ ka fianʃsi dzə́kəh yi mi wiwɔ yɛiŋ,
7 ka dzaka i wi a, "Tsə̂ wɔ̂kɔ i di bi Limi bi Siləam wə." (Yɛli wələ Siləam kɔ a,
"Bɔ faaŋ."). Wi ka tsə wɔkɔ, bə fiəni dzə yɛiŋ.

---

* **8:58** Yɛli wələ a, "Mih num" akɔ yɛli wə Nyɔ nǐ dzaka i Muses a, akɔ wi ŋgaiŋ (Kimbuŋ 3:14).

8 Bəni bà bɔ nĭ nɔki kɔmsi i wi kpəŋ bəh bəni bà bɔ nĭ shiki yɛiŋki wi, ka mi wi
nywani ka kaiŋyiki a, “Ntə wələ kɔ a mi wə wi ni shiki numki i kuku wi nywa
biɛiŋ a?”
9 Bədɔkɔ ka dzakaki a, “Akɔ wi.” Bədɔkɔ a, “Aayi wi bwɔsiki wi bwɔsini.” Mi
wiwɔ ka dzaka i bɔ a, “Akɔ mih mi wiwɔ.”
10 Ayakadəiŋ, bɔ ka bikə i wi a, “Dzákəh ya nyani dəiŋ ka yi baiŋ a?”
11 Wi chukuli a, “Mi wə bə bɔɔŋki a Jisɔs si nayi nshwaiŋ ka fiaŋsi i dzákəh
yiŋ wə, ka dzaka a mih tsə̂ i Siləam mih wə̂kɔ. Mih ka tsə wɔkɔ, dzákəh yiŋ ka
baiŋ.”
12 Bɔ bikə i wi a, “Bə wi naiŋ?” Wi chukuli a, “Mih kiəki kə.”

Kiŋgali dzə i kintəəŋ ki Bəfalasi wə kɔm ŋgə bi Jisɔs

13 Bɔ ka dza dzɔ mi wə wi ni shi kɔ kifəkə yaka ka tsə bəh wi i Bəfalasi.
14 Chɔkɔ biə Jisɔs ni na nshwaiŋ chu wɛli dzákəh yi mi wiwɔ yɛiŋ, a nĭ kɔ
num i chɔkɔ bi mbam wə.
15 Bəfalasi bəwɔ chu bikə i wi si wi nyani ka dzákəh yi baiŋ. Wi chukuli i bɔ
a, “Wi si fiaŋsi dzákəh yiŋ bəh nshwaiŋ, mih ka tsə wɔkɔ yi, ka mih yɛiŋki di.”
16 Bəfalasi bəwɔ ka dzaka a, “Mi wələ ka nyə dəkə i Nyɔ wə, kɔm wi nɔmki i
chɔkɔ bi mbam wə.” Bədɔkɔ dzaka fibɔ a, “Mi wə wi fəki chu wi kɔ nyani dəiŋ
na ka wi fəki biələ binchəsi biə bi chusiki kiŋkɔkni ki Nyɔ a?” Ayaka kiŋgaali
ka dzə i bɔ kintəəŋ.
17 Bɔ chu fiəni bikə i mi wiwɔ a, “Wɔ dzaka mfia a nə kɔm mi wələ si wi si
wɛli dzákəh ya?” Wi chukuli i bɔ a, “Mi wələ kɔ mi wi ntum wi Nyɔ.”
18 Bəju nĭ ka bum dəkə a mi wələ nĭ kɔ num wi fəkə, ka bə wɛli dzəkəh yi. Bɔ
nyani lə ka bi tsə bɔɔŋ ba wi bəh nih wi, bɔ dzə.
19 Bɔ bikə i bɔ a, “Wələ kɔ a waiŋ wimbɛiŋ wə mbɛiŋ dzakaki a bə nĭ bwɔ wi,
num wi fəkə lɔ a? Wi nyani dəiŋ na ka wi yɛiŋki di i liə a?”
20 Nih wi bəh ba wi chukuli a, “Buku kiəki lə a wələ kɔ na waiŋ wibuku num
bə nĭ bwɔ wi kimfəkə.
21 Ayakalə, buku kiəki kə a yi jikə na dəiŋ na ka wi yɛiŋki di i liə. Ayaka buku
kiə kə tə mi wə wi wɛli dzákəh yi. Mbɛiŋ bĭ́kə num i wi. Wi si num lɔ i mi. Wi
num i fuku bəh dzaka ki.”
22 Nih wi bəh ba wi nĭ dzakaki yakadəiŋ kɔm bɔ nĭ lwaki lə Bəju, yi num,
num Bəju nĭ jiə a, mi ka məm i dzaka bəh dzaka ki a Jisɔs kɔ Kimbwili wə Nyɔ
nĭ kaka, bɔ kɔ̂ŋŋ bwîli wəmaka mi i juŋ yi tsani mə.
23 Akɔ gia yə nih wi bəh ba wi nĭ dzaka a wi si num lɔ i mi, a bɔ bĭ́kə num i
wi.
24 I ŋkaiŋni kifa wə, bɔ chu bɔɔŋ mi wə wi nĭ kɔ wi fəkə, ka dzaka i wi a,
“Dzâka gia yi ŋkɔŋ ma kiŋkɔksi tsə̂ i Nyɔ. Buku kiəki yibuku a mi wələ kɔ mi
wə wi fəki chu.”
25 Wi chukuli a, “Yaka wi fəki lə chu, mih kiəki kə. Gia yimu yə mih kiəki kɔ
a, mih ni kɔ kimfəkə, i liə mih yɛiŋki lə di.”
26 Bɔ chu bikə i wi a, “Wi si fə dəiŋ bəh wɔ? Wi si fə dəiŋ ka wi wɛli dzákəh
ya?”
27 Wi chukuli i bɔ a, “Mih si fuku lɔ i mbɛiŋ, mbɛiŋ na kɔŋ dəkə i wɔkɔli.
Mbɛiŋ bə́ chu nəŋ i wɔkɔ fə nə a? Mbɛiŋ tə nəŋki i num bəni bu bə mbaŋ a?”
28 Ayaka bɔ tɔyi num tɔyini dzaka a, “Akɔ wɔ mi wi wi mbaŋ. Buku num
fibuku bəni bə mbaŋ wi Muses.
29 Buku kiəki a Muses kɔ num Nyɔ nĭ dzakaki lə bəh wi. Ayakalə, i wələ mi
buku kiəki kə di biə wi buku.”
30 Mi wiwɔ chukuli a, “Yəbɛɛy, akɔ gia yi kaiŋni! Mbɛiŋ dzakaki a mbɛiŋ
kiəki kə di biə wi buku a? Ayakalə, wi wɛli dzákəh yiŋ.

31 Buku kiəki lə a Nyɔ si wɔkɔ kə ntsa wi mi wə wi fəki chu. Ayakalə, na
winaiŋ mi wi yaksiki Nyɔ, fə gia yə wi kɔŋki, Nyɔ wɔkɔki lə ntsa wi.
32 I yisi na si mbi nǐ yisi, bə ka num wɔkɔ dəkə a, mi num wɛli dzákəh yi mi
num bə nǐ bwɔ wi, wi num kimfəkə.
33 Asi kɔkə a mi wələ numki a wi nyə i Nyɔ wə, ma wi si ka fə yələ gia lə."
34 Bɔ dzaka i wi a, "Wɔ kɔ num bə nǐ bwɔ wɔ na i chu kintəəŋ mwi, wɔ bə nəŋ
i lani buku a?" Si bɔ dzaka yakadəiŋ, ka kɔŋŋ wi i bɔ kintəəŋ.

Mi wə wi kɔ kimfəkə i biɛiŋ bi Nyɔ wə

35 Jisɔs ka bi wɔkɔ a bə kɔŋŋ bwili mi wə i bɔ kintəəŋ, wi ka nəŋ yɛiŋ wi, bikə
i wi a, "Wɔ jiə alə shɔm ya i mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi a?"
36 Wi bikə a, "Mi wiwɔ kɔ ndə, ba wuŋ? Fûku mih, ka mih jǐə shɔm yiŋ i wi."
37 Jisɔs dzaka i wi a, "Wɔ yɛiŋ lɔ wi. Akɔ wi wə mbɛiŋ wi dzakaki i liə."
38 Mi wiwɔ ka dzaka a, "Bah mih jiə." Si wi dzaka yakadəiŋ, ka tum binyu i
wi nshiŋ nya kiŋkɔksi i wi.
39 Jisɔs dzaka a, "Mih dzə i fa mbi wələ wə ka bə saka bəni, ka bà bɔ yɛiŋki kə
di ni yɛiŋki, ka bà bɔ yɛiŋki di ni fiəni bimfəkə."
40 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, Bəfalasi bədɔkɔ bà bɔ nǐ kɔ kɔmsi i wi kpəŋ wɔkɔ
yakadəiŋ ka bikə i wi a, "Buku tə kɔ bimfəkə a?"
41 Jisɔs dzaka i bɔ a, "Asi kɔ a mbɛiŋ numki bimfəkə, ma kaŋ yimbɛiŋ kɔ
yiyəə i kimbu kichu wə. Ayakalə, i liə si mbɛiŋ dzakaki a mbɛiŋ yɛiŋki lə di,
chu bimbɛiŋ ni baaŋ a numki i kifwu kimbɛiŋ wə."

10

Jisɔs kɔ ntɔkni wi shwáŋ wi ndzɔŋni

1 "Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mi wə wi liəki i mbaiŋ wi shwáŋ wə, maka wi
liə num i dzaka ki mbaiŋ wə, wi yaka lɔ yakani ka wi liə i mbaiŋ wə, wəmaka
mi kɔ ji, wi num mi wə wi lɔkɔki biɛiŋ bəh ŋga.
2 Ayakalə, mi wə wi si nchəni shwáŋ si shi liə mfih num i dzaka ki mbaiŋ
wə.
3 Wəmaka mi kɔ mi wə, mi wə wi si chəniki dzaka kimbaiŋ si wɛli dzaka
kimbaiŋ i wi, wi liə ka bɔɔŋki shwáŋ yə yi kɔ n'yi i yɛli wə, yi wɔkɔ ja yi, wi ka
dzɔ buku bəh yi.
4 Jɔbi wə wi bwili n'yi yichi i biŋ, wi ni tsəki i yi nshiŋ wi bɔɔŋ yi yi biəli wi,
kɔm yi kiəki lə ja yi.
5 A kabə num mi wi dzəni yi kɔkə i biəli wi. Yi ni yɔkɔ gɛiŋ lɔ gɛiŋni, kɔm yi
kiəki kə ja yi mi wi dzəni."
6 Jisɔs nǐ ti ndi wələ i bɔ yakadəiŋ, bɔ nəki wɔkɔ kiə kə gia yə wi dzaka i bɔ i
ndi wiwɔ wə.
7 Ayakadəiŋ, Jisɔs chu dzaka i bɔ a, "Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, akɔ mih
dzaka ki mbaiŋ di biə shwáŋ tsəki.
8 Bəni bəchi bà bɔ nǐ yisi dzə i mih, a nǐ kɔ num bəji bəh bəni bà bɔ ni
lɔkɔki biɛiŋ i bəni bəh ŋga. Ayakadəiŋ, shwáŋ yiwɔ nəki wɔkɔli kə gia yə bɔ
ni dzakaki.
9 Akɔ mih dzaka ki mbaiŋ. Mi ka tsə i mih wə ka wi liə wi bi bɔiŋ. Wi bi
numki aka shwaŋ yə yi bukuki tsə dzi fiəni dzə liə i mbaiŋ mə.
10 Ji si dzə a i chwɔ, bəh i wɔɔ, bəh i bəkəli biɛiŋ. Mih dzə mfiŋ a bəni kwati
nɔni, a num nɔni kə ki kɔ na kichili.
11 Akɔ mih ntɔkni wi shwáŋ wi ndzɔŋni. Ntɔkni wi shwáŋ wə wi ndzɔŋki si
nya lə nɔni ki i kpi kɔm shwáŋ yi.

12 Mi wə bə dzɔ num dzɔni i nnɔm wə, wi num kə ntɔkni wi shwáŋ wiwɔ,
shwáŋ yiwɔ chu kɔbi n'yi, wi si yɛiŋ jɔbi wə kuula dzəki, wi yatɔkɔ shwáŋ yiwɔ
wi yɔkɔ gɛiŋ, kuula wiwɔ baaŋ kwayi shwáŋ saŋ gaali yidɔkɔ.
13 Wi si yɔkɔ kɔm bə dzɔ wi dzɔni aka mi wi nɔm, wi kaŋa kə jɔbi kɔm shwáŋ
yiwɔ.
14 Mih kɔ ntɔkni wi shwáŋ wi ndzɔŋni. Mih kiəki lə shwáŋ yə yi kɔ yiŋ,
shwáŋ yiŋ kiə tə mih,
15 a liŋ asi Ba wuŋ kiəki mih, mih kiə tə Ba wuŋ, mih nya nɔni kəŋŋ i kpi
kɔm shwáŋ yiŋ.
16 Mih kaŋaki lə tə shwáŋ yidɔkɔ yə yi kɔkə i mbaŋ wələ wə. Mih kaŋa i tsə
dzəh bəh yi tə a yi wɔkɔki ja yiŋ, ka mbaŋ wi shwáŋ yiwɔ fiəni chu wimu, ma
ntɔkni wi shwáŋ yiwɔ numki a wimu.
17 Mih kɔ num mih nǐ nya nɔni kəŋŋ i kpi ka mih bi fiəni dzɔ nɔni kəŋŋ. Akɔ
gia yə Ba wuŋ kɔŋki mih.
18 Mi widɔkɔ dzɔki kə nɔni kəŋŋ i mih. A nyaki mih nɔni kəŋŋ i ŋkɔŋ wuŋ
wə. Mih kaŋaki lə ŋga i nya nɔni kəŋŋ i kpi, mih kaŋa ŋga i fiəni dzɔ nɔni kəŋŋ.
Gia yələ kɔ gia num a dzaka Ba wuŋ a mih fə."
19 Jisɔs dzaka gia yiwɔ yakadəiŋ, kiŋgaali chu num i kintəəŋ ki Bəju wə.
20 Bɔ bəduli ka dzakayiki a, "Wi kaŋaki lə chinda wi ŋkpɛli, wi dzaki lə.
Mbɛiŋ wɔkɔliki nə i wi a?"
21 Ayakalə, bədɔkɔ dzakayi a, "Fa kɔkə bəndzaka bə mi wə wi kaŋaki chinda
wi ŋkpɛli. Chinda wi ŋkpɛli kɔlə i wɛli dzákəh yi kifəkə a?"

Jisɔs chusi a ŋgaiŋ kɔ waiŋ Nyɔ

22 A dzə num i jɔbi widɔkɔ wə bə nǐ fəki Dzini bidɔkɔ i fiəni kwaka si bə nǐ
wɛli juŋ yi fəni yi gia i Jɛlusalɛm,*
23 Jisɔs tsə bá ghani nnya i kintəəŋ ki juŋ yi fəni yi gia wə, i gbəŋ wi Sɔlɔmɔn
wə. A num i jɔbi wi fiəkə wə. 24 Bəju dza dzə juŋni fiəli wi, bikə i wi a, "Wɔ ni
bee buku a buku baaŋ nûmki kǐə kə fwu wibuku i tsô bûku dəiŋ a? A kabə
num a wɔ kɔ Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka, wɔ fûku i buku chəŋ."
25 Jisɔs chukuli i bɔ a, "Mih kɔ num mih dzaka lɔ i mbɛiŋ, mbɛiŋ na bum yiŋ.
Bənɔm bà mih fəki i yɛli wi Ba wuŋ wə akɔ bɔ bà bɔ chusiki mi wə mih kɔ wi.
26 Ayakalə, mbɛiŋ ka bum dəkə, kɔm mbɛiŋ kɔkə i mbaŋ wi shwáŋ yiŋ wə.
27 Shwáŋ yiŋ si wɔkɔ lə ja yiŋ. Mih kiə yi, ayaka yi biəli mih,
28 mih nya yi bəh nɔni kə ki bi tsə kaa kə. Ayaka yi bi lansi laka kə. Mi widɔkɔ
kɔbi wə wi bi lansi lɔkɔ yi i mih kaŋ.
29 Ba wuŋ wə wi nya shwáŋ yiwɔ i mih tsəki lə mi wichi, mi widɔkɔ kɔkə i
lɔkɔ yi i wi kaŋ.
30 Buku Ba wuŋ kɔ fiɛŋ fimu."
31 Bəju chu dzɔ kitəh i tumyi wi yɛiŋ.
32 Jisɔs bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ yɛiŋ lɔ bənɔm bà ndzɔŋni bəduli bà Ba wuŋ dzaka
a mih fəki. Akɔ winaiŋ wə mbɛiŋ nəŋki i tumyi mih bəh kitəh kɔm wi a?"
33 Bɔ chukuli i wi a, "Buku tumyiki kə wɔ kɔm bə nɔm wi ndzɔŋni wə wɔ fəki.
Buku tumyiki wɔ kɔm wɔ bəkəliki yɛli wi Nyɔ. Wɔ kɔ a liŋ mi wiwɔm, dzaka a
wɔ kɔ Nyɔ."
34 Jisɔs chukuli i bɔ a, "Ntə bə nyaka i Kiŋwakti kimbɛiŋ ki bənchi wə a, Nyɔ
dzakaki yɛiŋ a, 'Mih dzakaki a mbɛiŋ kɔ bənyɔ' a?

* **10:22** Dzini biələ nǐ kɔ i kwaka si bə nǐ wɔkɔ juŋ yi fəni gia si midɔkɔ wə wi nǐ kɔkə mi wi Ju nǐ dzɔ
bifii dzə kum yɛiŋ.

35 Nyɔ bɔɔŋki bəni bà a bənyɔ, a num bɔ bà ja yiwɔ nǐ tsəki i bɔ, ayaka buku
kiəki a gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Nyɔ mə kɔkə bi kwuni.
36 Si yi kɔ yakadəiŋ, akɔ kɔm nə wə mbɛiŋ dzakaki i mi wə Ba wi kɔ wi
saiŋbwili wi ka faaŋ i fa mbi wələ wə, a wi bəkəliki yɛli wi Nyɔ, kɔm wi dzaka
a ŋgaiŋ kɔ wainŋ Nyɔ a?
37 Mih kabə num mih fə kə bənɔm bə Ba wuŋ, mbɛiŋ ma bum mih.
38 Ayakalə, mih kabə fəki num bɔ, kɔŋ yi numki a mbɛiŋ ka bum dəkə i mih,
mbɛiŋ bum num i bɔ, ka mbɛiŋ ni kiə na bindzɔŋ a Ba wuŋ kɔ i mih wə, mih
num i Ba wuŋ wə."
39 Bəju ka nəŋki i chu kwa wi, wi tɔsi buku i kaŋ yibɔ wə.
40 Jisɔs chu tsə ndaŋ Bɔkɔ yi Jɔdan tsə i kiwuŋ kə Jɔn nǐ yisi i juliki bəni i bɔkɔ,
ka numki fɛiŋ.
41 Bəni bəduli ka nyəki dzəki yɛiŋki wi. Bɔ dza dzaka a, "Jɔn nǐ ka kɛiŋsi fə
na gia yidɔkɔ yə yi chusiki kiŋkɔkni ki Nyɔ. Ayakalə, gia yichi yə wi nǐ dzakaki
kɔm mi wələ nǐ kɔ na ŋkɔŋ."
42 Ayakadəiŋ, bəni bəduli jiə shɔm i Jisɔs wə fɛiŋ.

11

Kpi yi Lasalus nsɛiŋ Jisɔs

1 Mi widɔkɔ nǐ kɔlə yɛli wi num Lasalus, wi dza yisi jwɛiŋ. Wi num mi i kwili
wi Bɛtani wə, wi nǐ nɔki fɛiŋ bəh jémi yi Meli bəh Mata.
2 Meli wələ wə wainŋnih wi Lasalus nǐ gwɛiŋki lə, akɔ wə wi nǐ fiaŋsi gvu yi
Bah bəh fiaŋsi bi tsɛŋə yindzɔŋni, ka sɔ bəh juŋ yi yifwu.
3 Si wi nǐ gwɛiŋki yakadəiŋ, jémi yi ka faaŋ ntum i Jisɔs a, "Bah, wə wi kɔ
shɔm ya gwɛiŋki lə."
4 Si Jisɔs wɔkɔ ntum wiwɔ, ka dzaka a, "Jwɛiŋ yələ kɔkə yi kpi. Yi kɔ i chusi
num kiŋkɔkni ki Nyɔ, ka Waiŋ Nyɔ ni kwati yɛli wimbum i yi wə."
5 Jisɔs nǐ kɔŋki lə Mata bəh wainŋnih wi Meli bəh Lasalus nalə.
6 Ayakalə, jɔbi wə wi nǐ wɔkɔ a Lasalus gwɛiŋki lə, wi chu nɔ baaŋ i di biə wi
nǐ kɔ i kaŋ yifa wə.
7 Si yəmaka nǐ tsə, wi ka dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, "Bukumbɛiŋ fǐəni chû i
Judea."
8 Bɔ ka bikə i wi a, "Labay, ntə akɔ a ŋgbu ŋgbu si Bəju ni nəŋki i tumyi wɔ bəh
kitəh a wɔ kpî, wɔ bá chu nəŋ i fiəni tsə i fɛiŋ na?"
9 Jisɔs chukuli i bɔ a, "Ntə chɔkɔ kaŋaki mbiəŋə jwɔfi ntsɔ bəfa? Mi kabə
nyaniki nshifɔkɔ, wi kɔkə i damti i biɛiŋ bɛiŋ, kɔm baiŋni bi mbi wələ baiŋki lə
i wi.
10 Ayakalə, na ndə wə wi nyaniki nchɔkɔ, wi kɔlə i damti, kɔm wi kaŋaki kə
baiŋni i wi."
11 Si wi dzaka yakadəiŋ, ka dzaka i bɔ a, "Nsɛiŋ wibukumbɛiŋ Lasalus gbɔ
kinu. Ayakalə, mih ki tsəki lə fɛiŋ i yɔmsi wi i kinu kiwɔ wə."
12 Bwa bu bə mbaŋ ka dzaka i wi a, "Bah, yi kabə num a wi gbɔ kinu, ma wi
ni bɔnih."
13 Jisɔs nǐ dzakaki num kɔm kpi yi Lasalus, ayakalə, bwa bu bə mbaŋ wɔkɔ
yaka ka kwakaki a wi dzakaki kɔm kinu ŋkɔŋ.
14 Jisɔs ka fuku baiŋsi yi i bɔ a, "Lasalus kɔ num wi kpi lɔ.
15 Ayakalə, mih kɔ bəh kinsaŋli kɔm bə mbɛiŋ, a mih ni kɔkə fɛiŋ, ka mbɛiŋ
ni jǐə shɔm i mih. Ayakadəiŋ, bə tsâ bûku fɛiŋ."
16 Tɔmɔs wə bə nǐ bɔɔŋki yɛli wi widɔkɔ a Bimaŋsi, ka dzaka i bwa bə mbaŋ
bədɔkɔ bà a, "Bukumbɛiŋ tsâ tə ka bukumbɛiŋ ni kpî bəh wi."

Jisəs bwili Lasalus i kpi wə

17 Jisəs tsə buku fɛiŋ, ka wəkə a Lasalus kə num wi nə lə i jum kintəəŋ kaŋ yina.
18 Bɛtani wələ nĭ kə ka bəmay bəfa i kəmsi tsə i Jɛlusalɛm.
19 Bəju bəduli nĭ dzə i Mata bəh Meli i kwasi nshɛiŋ bəh bə kəm kpi yi waiŋnih wibə.
20 Jəbi wə Mata nĭ wəkə a Jisəs si dzə wə, wi ka buku tsə a bə wi baŋsi, ayakalə Meli baaŋ dzu.
21 Mata tsə dzaka i Jisəs a, “Bah, a ni kə a wə numki fa, ma waiŋnih wuŋ ni ka kpi dəkə.
22 Ayakalə, mih kiəki lə a i liə, na finə wə bikə i Nyə wi ni nya i wə.”
23 Jisəs dzaka i wi a, “Waiŋnih wa ni fiəni dza lə i kpi wə.”
24 Mata ka dzaka i wi a, “Mih kiəki lə a wi bi fiəni dza lə i chəkə bi gəksini biə bəni bi dzaki i kpi wə.”
25 Jisəs dzaka i wi a, “Akə mih wə mih bwiliki bəni i kpi wə, a num mih wə mih nyaki nəni. Mi wə wi jiə shəm yi i mih bi baaŋ lə wiwəm, kəŋ yi numki a wi kpi,
26 ayaka na ndə wə wi kɛiŋki wiwəm ka jiə shəm yi i mih, bi kpi kə. Wə bum alə yakadəiŋ a?”
27 Wi bum a, “Aaŋ Bah, mih bum a wə kə Kimbwili wə Nyə nĭ kaka. Wə kə Waiŋ Nyə wə wi nĭ kaŋaki i bi dzə fa mbi wələ wə.”
28 Si Mata dzaka yakadəiŋ, ka tsə bəəŋ Meli waiŋnih wi, dzaka i wi a kuku kuku a, “Mi wi lanini si num lə fa, ayaka wi bəəŋki wə.”
29 Si Meli wəkə yakadəiŋ, ka saka dza bɛiŋ i tsə yɛiŋ wi.
30 A nĭ kə maka Jisəs dzə liə i kwili wiwə wə. Wi nĭ kɛiŋki a di biə Mata ni tsə yɛiŋ wi.
31 Bəju bà bə nĭ kə bəh Meli i dzu kwasi nshɛiŋ bəh wi, ka yɛiŋ si wi saka dza bɛiŋ buku biŋ, bə ka biəliki wi kwaka a wi tsəki i jum bɛiŋ i tsə dəki fɛiŋ.
32 Jəbi wə Meli nĭ tsə buku i di biə Jisəs ni kə, yɛiŋ wi, ka gbə i gvu yi wə dzaka a, “Bah, a ni kə a wə numki fa, ma waiŋnih wuŋ ni ka kpi dəkə.”
33 Si Jisəs yɛiŋ si wi dəki, bəh Bəju bà bə nĭ biəli wi bəŋ də tə, gia yiwə nya ŋgəkə i shəm yi wə nalə, gwu kpi wi nalə.
34 Wi ka bikə a, “Mbɛiŋ ləə faiŋ wi a?” Bə dzaka i wi a, “Bah, dzə yɛiŋ.”
35 Jisəs də.
36 Bəju yɛiŋ yakadəiŋ ka dzaka a, “Mbɛiŋ yêiŋ si wi ni kəŋki wi.”
37 Ayakalə, bə bədəkə dzaka lə a, “Ntə wələ kə wi wə wi nĭ wɛli dzákəh yi kimfəkə a? Kəm nə wə wi ni ka yɛlih fwu wi mi wələ i kpi wə a?”
38 Shəm chu nəŋni Jisəs na bəh ŋga. Wi dza tsə buku i jum bɛiŋ. Jum yələ nĭ kə num taa wə bə nĭ baŋ dzaka kiwə bəh təh wimbum.
39 Jisəs dzaka a, “Mbɛiŋ gĭŋsi təh wə.” Mata jɛmi yi mi wi kpili dzaka i Jisəs a, “Bah, i liə ni numki num wi si fwuli lə. I liə si num lə kaŋ yina si wi ni kpi.”
40 Jisəs bikə i wi a, “Mih si dzaka alə i wə, a wə ka jiə shəm ya i mih, ma wə ni yɛiŋ mbum biə bi kə bi Nyə a?”
41 Ayakadəiŋ, bə ka giŋsi təh wiwə. Jisəs giŋsi dzákəh yi i bɛiŋ ka dzaka a, “Ba wuŋ, mih nyaki kiyəŋni i wə si wə wəkə ntsa wuŋ.
42 Mih kiəki lə na bindzəŋ a wə si wəkə lə ntsa wuŋ i jəbi wichi wə. Ayakalə, mih dzakaki yələ kəm bəni bələ bə kə fa, ka bə bûm a, a faaŋ wə mih.”
43 Si wi dzaka yakadəiŋ, ka wam bəh ja yiləkəli a, “Lasalus, bûku!”

44 Ayaka mi wi kpili wiwɔ dza buku dzə, kaŋ yi bəh gvu yi num bə lim bəh
kinchumni ki mbuŋ, lim tə shi bi bəh kinchumni ki mbuŋ. Jisɔs ka dzaka i bɔ
a, “Mbɛiŋ shwâ wi, mbɛiŋ bêe wi tsâki.”

Kifwu ki tumi jiə kimfasi i wɔɔ Jisɔs
(Matiə 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Jɔbi wə Bəju bəduli bà bɔ nǐ dzə i Meli yɛiŋ gia yə Jisɔs fə, ka jiə shɔm i wi
wə.
46 Ayakalə, bədɔkɔ tsə fibɔ ka yɛiŋ num Bəfalasi, fuku i bɔ gia yə Jisɔs fə.
47 Bətii mfə gia bəmbum bəh Bəfalasi ka junni kifwu ki tumi dzaka i bɔ
a, “Bukumbɛiŋ ki fəki dəiŋ na? Mi wələ fəki binchəsi biduli biə bi chusiki
kiŋkɔkni ki Nyɔ.
48 Bukumbɛiŋ ka bee a wi tsəki a bəh yi i ninshiŋ, ma bəni bəchi ni jiə shɔm
i wi, ayaka ma bəni bə Lum bà bɔ sakaki bukumbɛiŋ ni dza dzə bəkəli di
bibukumbɛiŋ bi baiŋni bəh tumi kibukumbɛiŋ.”*
49 Ayakalə, mi widɔkɔ i bɔ kintəəŋ yɛli wi num Kayfas, wə wi nǐ kɔ fwu wi
bətii mfə gia i jia yiwɔ wə ka dza dzaka mfih i bɔ a, “Mbɛiŋ kiəki kə na gia
yidɔkɔ lə kpaaa.
50 Mbɛiŋ kiəki kə a yi ndzɔŋki lə i mbɛiŋ a mi wimu kpî i bəni bəchi, tsə a
kitumi kichi laka num lakani a?”
51 Kayfas nǐ dzakaki gia yələ num kə i mfi bi wə. Si wi nǐ kɔ fwu wi bətii mfə
gia i jía yiwɔ wə, dzaka yakadəiŋ laka num ntum wi Nyɔ, a Jisɔs nǐ kaŋaki lə i
kpi i kitumi ki Bəju wə.
52 A num kə a kitumi kiwɔ shəŋ, kpi yi nǐ kaŋaki i juŋni bwa bəchi bà, bɔ kɔ
bə Nyɔ i kitumi kidɔkɔ wə, ka bɔ numki i fiɛŋ fimu wə.
53 I yisi chɔkɔ biwɔ wə, kifwu kitumi ka yisi i fasiki si bɔ bi wɔɔki Jisɔs.
54 Ayakadəiŋ, Jisɔs nəki chu nyani kə i kintəəŋ ki Bəju wə. Wi dza nyə mfih
fɛiŋ bəh bwa bu bə mbaŋ ka tsə nɔki i kwili widɔkɔ wə wi kɔ kɔmsi i tumi ki
mishambu kə bə nǐ bɔɔŋki a Ɛfelɛm.
55 Dzini bi Bəju bi Ntsədaŋ nǐ kɔ num bi si kɔmsi dzə lɔ, bəni ka nyəki dzəki
i bimbu wə dzə i Jɛlusalɛm i dzə wɔkɔ kishi kibɔ ka bini biwɔ ni dzə kpɛiŋ.
56 Bɔ tsə yisi i nəŋki Jisɔs bikə a bɔ bɔ i jɔbi wə bɔ nǐ numyi i bɛiŋ i juŋ yi fəni
yi gia mə dzaka a, “Mbɛiŋ kwakaki a nə? A wi ni dzə kə i dzini biələ wə a?”
57 A nǐ kɔ bətii mfə gia bəmbum bəh Bəfalasi tsəsi ja a na ndə kabə kiəki di
biə Jisɔs kɔ, wi fə̂ ma bɔ kíə, ka bɔ ni kwâ wi.

12

Meli fiaŋsi Jisɔs i Bɛtani
(Matiə 26:6-13; Mak 14:3-9)

1 A nǐ baaŋ a kaŋ yisɔ ka Dzini bi Ntsədaŋ yisi, Jisɔs nyə tsə i kwili wi Bɛtani
wə i di biə Lasalus wə Jisɔs nǐ dzasi i kpi wə nǐ kɔ.
2 Si wi tsə fɛiŋ, bə fə biɛiŋ bidzini i tati wi yɛiŋ. Mata num mi wə wi nǐ gaaki,
Lasalus num mi widɔkɔ i mbaŋ wi bəni bà bɔ ni shinum ka dziki bəh Jisɔs.
3 Meli dza dzɔ finsɔkɔ fi fiaŋsi fidɔkɔ bi tsɛŋə yindzɔŋni, shuku i gvu yi Jisɔs
wə, ka sɔ bəh juŋ yi yifwu. Fiaŋsi biələ nǐ ləkəki lə i kpɔ wə nalə, num bə nǐ
kɛiŋsi bəh fiɛŋ fidɔkɔ a fi fi bə bɔɔŋ a nad. Si wi shuku yakadəiŋ, kintəəŋ ki juŋ
kiwɔ kichi dza ka fwuliki a tsɛŋə yindzɔŋni.

---

* **11:48** Bɔ nǐ lwaki yakadəiŋ kɔm a nǐ kɔ a Bəju bum a Jisɔs kɔ Kimbwili, bɔ ni ka dza yisi i bəŋgəkə bə
bəni bə Lum bà bɔ sakaki bɔ ka wi bwili bɔ i kaŋ yi bəni bə Lum wə.

4 Judas Iskaliɔt wə wi nĭ kɔ mi i mbaŋ wi bwa bə Jisɔs, (wə wi nĭ nyani lə dzə taŋni Jisɔs) dza dzaka lɔ a,
5 “A fə nə a bə ma taŋni fianʃsi biələ i bənchuku gi yitali,* i nya kpɔ wiwɔ i bəni bə kifuu a?”
6 Judas ni dzaka yakadəiŋ yi kɔbi a wi kwakaki kɔm bəni bə kifuu. Wi nĭ kɔ ji a num wi mi wibɔ wi kiba, wi nĭ shiki ləkəki lə kaŋ yɛiŋ wi gamti gwu yi yɛiŋ wə.
7 Jisɔs dzaka a, “Bêe wi məŋ. Wi jiə fianʃsi biələ lə i bi kɛiŋsi chɔkɔ biŋ bi ləəni yɛiŋ.
8 Bəni bəkifuu ni shiki numki lə bəh mbɛiŋ jɔbi wichi ayakalə, mih ni numki kə bəh mbɛiŋ jɔbi wichi.”
9 Jɔbi wə mbaŋ wi Bəju nĭ wɔkɔ a Jisɔs kɔ fɛiŋ, bɔ ka dzə fɛiŋ. Bɔ nĭ dzəki kə a kɔm Jisɔs shəŋ. Bɔ nĭ dzəki tə i yɛiŋ Lasalus wə Jisɔs nĭ dzasi i kpi wə.
10 Ayakadəiŋ, bətii mfə gia bəmbum ka fasiki a bɔ ni wɔ̂ɔ lə Lasalus tə,
11 kɔm a nĭ kɔ kɔm wi, Bəju bəduli nĭ beeki bɔ ka jiə shɔm yibɔ num i Jisɔs.

Jisɔs liə i Jɛlusalɛm ka Ŋkuŋ
(Matiə 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Chɔkɔ buku wɔɔ, mbaŋ wi bəni wə wi nĭ dzə i dzini biələ wə ka wɔkɔ a Jisɔs si num i dzəh wi dzə i Jɛlusalɛm.
13 Bɔ ka dzɔ biali yi sóm buku tsə i dzɔ wi i dzəh. Bɔ ka tsəki wili dzakayi a, “Lilili, kiŋkɔksi kɔ i Nyɔ wə ɔɔɔ! Nyɔ kɔ wi jiə kimbɔiŋsi i mi wə wi dzəki i yɛli wi Bah wə ɔɔɔ! Akɔ wi Ŋkuŋ wi Islae ɔɔɔ!”†
14 Jisɔs nəŋ waiŋ njakas, yaka yɛiŋ bɛiŋ. Ayaka yi ka num asi bə nyaka a,
15 “Bəni bə Sayɔŋ, kiə mbɛiŋ ma lwâki.
Mbɛiŋ tsêiŋ, Ŋkuŋ wimbɛiŋ si wi dzəki,
num wi yaka i waiŋ njakas bɛiŋ.”
16 Bwa bə Jisɔs bə mbaŋ nĭ ka kiə dəkə gia yə gia yiwɔ nĭ chusiki i kin'yisi wə. Jɔbi wə wi nĭ liə i mbum bi wə, bɔ ka kwaka a bə nĭ nyaka gia yələ num kɔm wi, ayaka yi num bəh wi asi bə nĭ nyaka.
17 Mbaŋ wə wi nĭ kɔ bəh Jisɔs i chɔkɔ biə wi nĭ bɔɔŋ Lasalus i jum mə, bwili wi i kpi wə bɔ nĭ tsəki fuku tsə gia yə bɔ nĭ yɛiŋ.
18 Fwu wi gia wə mbaŋ wələ nĭ buku tsə i dzɔ wi i dzəh a nĭ kɔ kɔm bɔ nĭ kɔ num bɔ wɔkɔ a wi nĭ kɔ wi fə gia yə yi chusiki mbum bi Nyɔ.
19 Ayakadəiŋ, Bəfalasi ka dzakayiki a bɔ bɔ a, “Si mbɛiŋ yɛiŋ a? Gia yidɔkɔ chu kɔkə yə bukumbɛiŋ kɔ i fə. Mbi wichi kɔ num wi kwu lɔ i wi chɛiŋ.”

Bəglik bədɔkɔ ka nəŋki i yɛiŋ Jisɔs

20 Bəni bədɔkɔ nĭ kɔ i mbaŋ wi bəni bà bɔ nĭ yaka tsə i Jɛlusalɛm i tsa Nyɔ i jɔbi wi dzini biələ wə, a num Bəglik.
21 Bəglik bələ tsə yɛiŋ Filib wə wi ni buku dzə i kwili wi Besayda wə i kimbu ki Galili wə, dzaka i wi a, “Kukuli, buku nəŋki i yêiŋ Jisɔs.”
22 Filib ka tsə fuku yi i Andulu, bɔ wi ka tsə fuku i Jisɔs.
23 Jisɔs chukuli i bɔ a, “Jɔbi dzə kpɛiŋ wə bə ni yakasi mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi i liə i mbum bi wə.
24 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, ŋgɔkɔ wi fiɛŋ ka baaŋ i gbɔ i nshwaiŋ wə i kpi, ŋgɔkɔ wiwɔ ni baaŋ a wi. Ayakalə, wi ka kpi, ma wi ni wum mintam miduli.
25 Na ndə wə wi kɔŋki nɔni ki nalə ni laksi lə nɔni kiwɔ, ayaka na ndə wə wi baiŋŋki nɔni ki fa mbi wələ wə wi jiəki num jiəni i bi kwati nɔni kə ki bi tsə kaa kə.

---

* **12:5** Bənchuku bələ gi yitali kɔ i jaa yi Glik wə a “denarii 300”
† **12:13** Lilili wələ kɔ i ja yi Glik wə a Hɔsanna.

26 Mi kabə nɔmki i mih, wi kaŋaki i bîəliki mih, na faiŋ wə mih kɔ, mi wuŋ
wi nɔm kaŋaki i nûmki tə fɛiŋ. Mi wə wi nɔmki i mih, Ba wuŋ ni kɔksi wi."

Jisɔs dzaka kɔm kpi yi

27 Jisɔs dza dzaka a, "I liə shɔm yiŋ fumsiki lə mih. Mih kɔ i dzakaki a nə?
A Ba wuŋ, bwîli mih i kintəəŋ ki jɔbi wi ŋgəkə wələ wə a? Aayi, akɔ kɔm jɔbi
wələ mih nǐ dzə.
28 Ba wuŋ, fə̂ yɛli wa kaŋa mbum." Si wi dzaka yakadəiŋ, ja shi dzə i bɛiŋ a,
"Mih fə lɔ wi wimbum, mih kɛiŋ i ni chu fə."
29 Mbaŋ wə wi nǐ kɔ fɛiŋ wɔkɔ ja yiwɔ, ka dzaka fibɔ a, "A wamyiki dzaŋ."
Bədɔkɔ dzaka a, "A dzakaki chinda wi Nyɔ i wi."
30 Jisɔs chukuli a, "Ja yələ dzə kɔm bə mbɛiŋ. Yi ka dzə dəkə kɔm mih.
31 I liə si num lɔ jɔbi wə bə ki sakaki mbi wələ. I liə si num jɔbi i shisi kɔŋŋ
bwili ŋkuŋ wə wi sakaki mbi wələ.
32 Ayakalə, yiŋ num a jɔbi wə bə bi giŋsiki mih i bɛiŋ fa kuku, mih ni guku
bəni bəchi ma bɔ dzə i mih wə."
33 Jisɔs nǐ dzakaki yakadəiŋ, wi chusi num ŋkaiŋni yi kpi yə wi bi kpiki.
34 Mbaŋ wi bəni bəwɔ chukuli i wi a, "Buku wɔkɔki i Kiŋwakti ki Bənchi wə
a, Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka bi fiəli lə. Wɔ nyani dəiŋ i dzakaki a, bə kaŋaki i
bi giŋsi mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi i bɛiŋ a? Wəmaka mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi kɔ
winaiŋ a?"
35 Jisɔs dzaka i bɔ a, "Baiŋni ni numki bəh mbɛiŋ a jɔbi wi juli wələ wə. Mbɛiŋ
nyânìki si baiŋni biwɔ kɛiŋki bəh mbɛiŋ, ka jisi bi ma gaka mbɛiŋ. Mi wə wi si
nyani i jisi wə si kiə kə di biə wi tsəki.
36 Si baiŋni biwɔ kɔ bəh mbɛiŋ, mbɛiŋ jîə shɔm i baiŋni biwɔ wə, ka mbɛiŋ
bi num bwa bə baiŋni."

Ja yi Jisɔs ni saka lə mi wə wi nəiŋ i dzə ja yiwɔ

Si Jisɔs dzaka gia yələ lə, ka nyə tsə nyumi gwu yi i bɔ.
37 Namana yaka, si wi nǐ kɔ wi fə lɔ binchəsi biduli biə bi chusiki kiŋkɔkni
ki i bɔ nshiŋ, ayaka bɔ nəki jiə kə shɔm i wi.
38 Yi nǐ num yakadəiŋ ka yi kpɛiŋ asi Isaya mi ntum wi Nyɔ nǐ dzaka a,
"Bah, akɔ ndə wə wi kɔ num wi bum gia yə buku dzakaki a?
Ayaka a num i bə ndə Bah chusi ŋga bi bitsɛiŋ a?"
39 Ayakadəiŋ, bɔ nǐ kɔkə i jiə shɔm i wi, kɔm Isaya nǐ kɔ wi chu dzaka i di
bidɔkɔ wə a,
40 "Wi baŋ dzákəh yibɔ,
fə shɔ́m yibɔ də,
ka bɔ ma yɛiŋki di bəh dzákəh yibɔ,
kɔbi i kiə bəh shɔ́m yibɔ,
ka bɔ fiəni dzə i mih a mih chuku bɔ."
41 Isaya nǐ dzakaki gia yələ kɔm wi nǐ kɔ wi yɛiŋ lɔ mbum bi Jisɔs, ka dzakaki
kɔm wi.
42 Na ayaka si bəni nǐ ka jiə dəkə shɔm i Jisɔs, a nǐ kɔ bəni bəduli na bà bɔ nǐ
kɔ kifwu i tumi wə nǐ jiə shɔm i wi, ayakalə bɔ nəiŋ i dzaka bəh dzaka kibɔ,
kɔm bɔ nǐ lwaki Bəfalasi ka bɔ ma ni kɔŋŋ bɔ i juŋ yi tsani wə.
43 Bɔ nǐ lwaki yaka kɔm bɔ nǐ kɔŋki i kwatiki kiŋkɔksi ki bəni tsə kə ki dzəki
i Nyɔ.
44 Jisɔs dza wam bəh ŋga dzaka a, "Mi wə wi jiə shɔm i mih, wi ka jiə dəkə a
mih shəŋ. Wi jiə num i mi wə wi faaŋ mih.
45 Mi ka yɛiŋ mih, yaka wi yɛiŋ num mi wə wi faaŋ mih.

46 Mih dzə fa i mbi wələ wə ka baiŋni, ka na ndə wə wi jiə shɔm yi i mih ni baaŋ kə i jisi wə.
47 Mi ka wɔkɔ ja yiŋ, nəki jiə kə, mih ni saka kə wi, kɔm mih ka dzə dəkə i saka bəni bə mbi wələ a bɔ gbɔ nsaka. Mih nǐ dzə i bwili bɔ num bwilini.
48 Mi wə wi məŋni mih ka nəiŋ i dzɔ ja yiŋ, wi kaŋaki lə gia yə yi bi sakaki wi. Ja yə mih kɔ mih dzaka i wi akɔ yi yə yi bi sakaki wi, wi gbɔ nsaka i chɔkɔ bi gɔksini wə.
49 Yi kɔ yakadəiŋ kɔm mih dzakaki kə i ŋga biŋ wə. Ba wuŋ wə wi faaŋ mih akɔ wi wə wi dzaka a mih dzâkaki, a nya wi gia yə mih kaŋaki i dzâkaki, fuku si mih kɔ i dzâkaki.
50 Mih kiəki lə a gia yə wi dzaka a mih dzakaki akɔ yə yi nyaki nɔni kə ki bi tsə kaa kə. Ayakadəiŋ, gia yə mih dzakaki akɔ yə Ba wuŋ kɔ wi dzaka a mih dzâkaki."

13

Jisɔs wəkɔ gvu yi bwa bu bə mbaŋ

1 A dzə num i buku dza i chɔkɔ bi Dzini bi Ntsədaŋ wə, Jisɔs kǐə a jəbi wi kpɛiŋ i bee mbi wələ, i fiəni tsə i Ba wi kpəŋ. Si wi nǐ kɔŋki bəni bə bɔ nǐ kɔ mbu i mbi wələ wə, wi kɔŋ bɔ tsə bwili fwu.
2 A dzə num si bɔ nǐ dziki i fijəbi, num ŋkpɛli jiə lɔ kiŋkwaka i shɔm yi Judas wə waiŋ Samən Iskaliət, a wi taŋni Jisɔs.
3 Si Jisɔs nǐ kɔ wi si kiə lɔ a Ba wi nya biɛiŋ bichi i wi kaŋ, bəh a wi nǐ nyə i Nyɔ wi fiəni tsə i Nyɔ,
4 wi ka dza i biɛiŋ bidzini bɛiŋ, baa bəmbuŋ bu bə nimbɛiŋ, dzɔ batali ka kaŋa i bwɛli ki wə,
5 ka dza shuku mwi i naka ki mwi mə, yisi ka wɔkɔki gvu yi bwa bu bə mbaŋ, sɔ bəh batali wə wi si kaŋa i bwɛli ki wə.
6 Wi wôkɔ ka dzə buku i Samən Bita wə, wi bikə i wi a, "Bah, wɔ nəŋki i wɔkɔ gvu yiŋ a?"
7 Jisɔs chukuli i wi a, "Gia yə mih fəki wɔ kɔkə i kiə i liə. Wɔ bi kiəki yi num i jum wə"
8 Bita dzaka i Jisɔs a, "Wɔ bi lansi wɔkɔ kə gvu yiŋ." Jisɔs chukuli i wi a, "Mih ka baaŋ i wɔkɔ wɔ, wɔ ma ni kaŋaki gia yidɔkɔ bəh mih."
9 Samən Bita ka dzaka i Jisɔs a, "Bah, a kabə num yaka, ma wɔkɔ shəŋ a gvu yiŋ, wɔkɔ tasi bəh tsɛiŋ yiŋ bəh fwu wuŋ yɛiŋ."
10 Jisɔs dzaka i wi a, "Mi wə wi kɔ wi wɔkɔ lɔ gwu yi wi baiŋki lə gwu yichi wi kaŋaki kə i chu wôkɔ gwu, a kɔbi a gvu yi. Mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ si baiŋ lɔ, ayakalə a kɔbi mbɛiŋ bəchi bà mbɛiŋ baiŋki."
11 Jisɔs nǐ dzakaki yakadəiŋ kɔm wi nǐ kɔ wi si kiə lɔ mi wə wi ni taŋni wi. Akɔ gia yə wi nǐ dzaka a, "A kɔkə mbɛiŋ bəchi bà mbɛiŋ baiŋki."
12 Jəbi wə Jisɔs nǐ wɔkɔ kaasi gvu yibɔ, wi lɔh bəmbuŋ bu, fiəni chu i di bi wə, ka bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ kiə gia yə mih fə i mbɛiŋ lə a?
13 Mbɛiŋ bɔɔŋki mih a Mi wi Lanini chu bɔɔŋ a Bah, mbɛiŋ bɔɔŋki num ŋkɔŋ, kɔm akɔ fiɛŋ fiə mih kɔ.
14 Mih ka Bah wimbɛiŋ chu num Mi wimbɛiŋ wi Lanini, mih wɔkɔ gvu yimbɛiŋ, mbɛiŋ tə kaŋaki i wôkɔki gvu yi mi bəh mi.
15 Mih fə lə i chusi i mbɛiŋ a mbɛiŋ fâki tə asi mih fə i mbɛiŋ.
16 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, waiŋ wi nɔm si mbɔm tsə kə tikwili wi, mi wə bə faaŋ wi si kɔkni tsə kə wə wi faaŋ wi.
17 Mbɛiŋ kabə kiə gia yələ kabə fâ yi, kinsaŋli kimbum ni numki kimbɛiŋ.

18 Mih dzakaki kə num i mbɛiŋ bəchi. Mih kiəki lə bəni bà mih kɔ mih
babwili. Ayakalə, yi kɔ a gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Nyɔ wə kaŋaki i dzə kpɛiŋ
si bə nǐ nyaka a, ‘Mi wə wi dzi biɛiŋ biŋ bidzini, wi chumki gvu yiŋ.’
19 Mih fukuki gia yələ i mbɛiŋ i liə, ka yi bi dzə num, ka yi bi ka num mbɛiŋ
bi bum a akɔ na mih wiwɔ.
20 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a mi wə wi dzɔ na ndə wə mih faaŋ, wi dzɔ num
mih. Ayaka mi wə wi dzɔ mih wi dzɔ num mi wə wi faaŋ mih.”

Jisɔs chusi mi wə wi ni taŋni wi

21 Si Jisɔs dzaka gia yələ lə, shɔm yi dza ka nyaki wi bəh ŋgəkə. Wi dza dzaka
baiŋsi a, “Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a mi widəkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ ni taŋni lə mih.”
22 Bwa bu bə mbaŋ dza ka tsɛiŋki taliki gwu a wi dzakaki num mi winaiŋ a.
23 Mi widəkɔ i mbaŋ wi bwa bə Jisɔs mə, wə Jisɔs nǐ kɔŋki ni yəkəli kɔmsi i
Jisɔs wə dzi.*
24 Samən Bita lasi wi dzaka i wi a wi bikə a akɔ ndə a.
25 Wi yəkəli tsə i Jisɔs wə bikə i wi a, “Bah, akɔ ndə?”
26 Jisɔs chukuli i wi a, “Akɔ mi wə mih ni gbɛɛ blɛd mih n'yɔkɔ i mwi mijwa
mə mih nya i wi.” Ayakadəiŋ, wi ka n'yɔkɔ blɛd i mwi mijwa mə gbɛɛ nya i
Judas waiŋ Samən Iskaliɔt.
27 Asi Judas dzɔ blɛd wiwɔ yakadəiŋ, Satan ka liə i wi mə. Jisɔs dzaka i wi a,
“Kɔmsi fə̂ gia yə wɔ nəŋki i fə̂.”
28 Mi widəkɔ i mbaŋ wibɔ wə nǐ ka kiə dəkə gia yə wi dzaka i wi yakadəiŋ.
29 Bədəkɔ nǐ kwakaki a, asi Judas kɔ mi wə wi jiəki kiba, ayaka a Jisɔs
dzakaki i wi a wi tsə̂ tâŋ biɛiŋ biə bɔ kɔŋki i dzi Dzini biələ yɛiŋ, yudəkɔ a wi
tsə̂ nyâ fiɛŋ i bəni bə kifuu.
30 Si Judas dzɔ blɛd wiwɔ yakadəiŋ dzi, ka buku akisəkə nyə. Ayaka a nǐ kɔ
num nchəkɔ.

Jisɔs təfi kpi yi i bwa bu bə mbaŋ

31 Si Judas buku tsə yakadəiŋ, Jisɔs baaŋ dzaka a, “Akɔ i liə bə kɔ i yisi i yɛiŋki
kiŋkɔkni ki mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi, na i yɛiŋ tə mbum biə bi kɔ bi Nyɔ i gwu
yi wə.
32 Bə ka yɛiŋ mbum bi Nyɔ i gwu yi wə, ma Nyɔ ni chusi tə mbum bi Waiŋ
wi i wi Nyɔ wə. Ayaka wi ni chusi lə akisəkə.
33 Bwa bəŋ, mih ni num lə bəh mbɛiŋ a i jɔbi wi juli wə. Ayaka mbɛiŋ num i
ni baaŋ nəŋki mih chu kɔbi i yɛiŋ i mih wə. Asi mih nǐ dzaka i Bəju, yi kɔ a liŋ
si mih dzakaki i mbɛiŋ i liə a, ‘Di biə mih tsəki mbɛiŋ kɔkə i dzə fɛiŋ’
34 Mih nyaki nchi wələ i mbɛiŋ, num nchi wimfiaŋ, a mbɛiŋ bâaŋ mbɛiŋ
kôŋniki. Mbɛiŋ kôŋniki a liŋ asi mih kɔŋ mbɛiŋ.
35 Mbɛiŋ baaŋ ka kɔŋniki yakadəiŋ, yələ ni fə bəni bəchi kiə a mbɛiŋ kɔ bwa
bəŋ bə mbaŋ.”

Jisɔs dzaka a Bita ni nəiŋ lə ŋgaiŋ
(Matiə 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Samən Bita ka bikə i Jisɔs a, “Bah, wɔ tsəki i faiŋ a?” Jisɔs chukuli a, “Di
biə mih tsəki wɔ məŋ i biəli mih i liə. Wɔ bi baaŋ biəliki lə.”
37 Bita fiəni bikə i wi a, “Bah, akɔ kɔm nə mih məŋ dəkə i biəli i liə a? Mih ni
nya lə nəni kəŋŋ i kpi kɔm wɔ.”
38 Jisɔs bikə i wi a, “Wɔ kələ i nya nəni ka i kpi kɔm mih a? Mih fukuki ŋkɔŋ
i wɔ a, ka kwɔkɔ ni tɔŋki num wɔ nəiŋ mih kiŋkani kitali.”

---

* **13:23** I num dziki, Bəju si num, num bɔ yəkəli kimbu kimu ka bɔ dziki.

14

Jisəs kɔ Dzə yə yi tsəki i Nyə wə

1 Jisəs chu dzaka i bwa bu bə mbaŋ a, “Kiə mbɛiŋ ki bêe kə a shɔ́m yimbɛiŋ
fûmsiki mbɛiŋ. Mbɛiŋ jîə shɔm i Nyɔ wə, bəh i mih tə.
2 I Ba wuŋ dzu, bəlum bəduli kɔlə. Asi mɔŋ a yi numki yaka, ma mih ka fuku
dəkə a mih tsəki i kɛiŋsi di i mbɛiŋ.
3 Jɔbi wə mih ka tsə kɛiŋsi di i mbɛiŋ, mih ni fiəni dzə dzɔ mbɛiŋ bukumbɛiŋ
numki, ka di biə mih kɔ, mbɛiŋ ni nûmki tə fɛiŋ.
4 Mbɛiŋ kiəki lə dzəh yə yi tsəki i di biə mih tsəki.”
5 Tɔmɔs ka dzaka i wi a, “Bah, buku kiəki kə di biə wɔ tsəki. Buku kɔ i nyani
na dəiŋ i kiə dzəh yiwɔ a?”
6 Jisəs chukuli a, “Akɔ mih dzəh, a num mih ŋkɔŋ, a num mih nɔni. Mi kɔkə
i tsə i Ba wuŋ maka wi tsə dzəh i mih wə.
7 Asi kɔ a mbɛiŋ kiəki mih ma mbɛiŋ kiəki lə tə Ba wuŋ. Ayaka i yisi i liə yi
kɔ a mbɛiŋ si kiə lɔ wi, mbɛiŋ chu yɛiŋ tə wi.”
8 Filib dzaka i wi a, “Bah chûsi Ba wa i buku, ma buku yêiŋ wi ka buku
fwuli.”
9 Jisəs chukuli wi a, “Filib, buku mbɛiŋ nɔ nalə wɔ kiə kə mih filib? Mi wə
wi yɛiŋ mih, wi yɛiŋ lɔ Ba wuŋ. Wɔ nyani dəiŋ na i chu dzaka a mih chûsi Ba
wuŋ i mbɛiŋ a?
10 Yaka wɔ ka bum dəkə a mih kɔ i Ba wuŋ mə, Ba wuŋ num i mih mə a?
Ndzaka wə mih dzakaki i mbɛiŋ kɔkə a mih dzakaki i ŋga biŋ wə. Ba wuŋ wə
wi kɔ i mih wə akɔ wi wə wi fəki bənɔm bu.
11 Mbɛiŋ bûm mih a mih kɔ i Ba wuŋ mə, Ba wuŋ num i mih mə. Mbɛiŋ
kabə num maka mbɛiŋ bum mih kɔm gia yə mih dzakaki, mbɛiŋ bûm kɔm bə
bənɔm bà mih fəki.
12 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a mi wə wi kɔ wi jiə shɔm i mih, wi ni fəki tə
bənɔm bà mih fəki. Ayaka wi ni numki i fə bənɔm tsə na bà mih fəki, kɔm mih
si tsə lɔ i Ba wuŋ wə.
13 Na finə fiə mbɛiŋ bikə i yɛli wuŋ wə, mih ni fə, ka Tii Waiŋ ni numki i kaŋa
yɛli wimbum kɔm Waiŋ.
14 Mbɛiŋ ka bikə na finə i yɛli wuŋ wə, ma mih ni fə.

Jisəs kaka bəni bu bə Kiŋ'waka ki Baiŋni

15 Mbɛiŋ kabə kɔŋ mih, mbɛiŋ ni jîəki bənchi bəŋ,
16 mih ni tsa Ba wuŋ wi ni nya mbɛiŋ bəh Mi wi Gamtini widəkɔ wə wi bi
numki mbɛiŋ bɔ jɔbi wichi.
17 Mi wələ kɔ Kiŋ'waka ki ŋkɔŋ. Wi kɔkə mi wə bəni bà bɔ kɔ bə mbi wələ kɔ i
dzɔ wi kɔm bɔ yɛiŋki kə i wi wə nabə i kiə wi. I yimbɛiŋ wə, mbɛiŋ kiəki lə wi,
kɔm wi nɔki mbɛiŋ bɔ, ayaka wi ni numki i mbɛiŋ mə.
18 Mih ni beeka kə mbɛiŋ a mbɛiŋ bâaŋ ka bwa bəŋkwu. Mih ni fiəni dzə
baaŋ lə bəh mbɛiŋ.
19 Baaŋ a twɛsi lə bəni bà bɔ kɔ bə mbi ma ni chu yɛiŋ i mih wə. Ayakalə,
mbɛiŋ ni yɛiŋ lə i mih wə. Si mih kɔ wiwɔm, mbɛiŋ tə ni numki bəwɔm.
20 A bi numki chəkɔ biwɔ, mbɛiŋ bi kiə a mih kɔ i Ba wuŋ mə, mbɛiŋ num i
mih mə, ayaka mih num i mbɛiŋ mə.
21 Mi wə wi kiəki bənchi bəŋ wi jiə, akɔ mi wə wi kɔŋki mih. Mi wə wi kɔŋki
mih Ba wuŋ kɔŋki lə wi. Mih tə ni kɔŋki wi, mih ni chusi gwu yiŋ i wi.”
22 Judas widəkɔ (a kəbi wə bə nǐ bɔɔŋki a Iskaliət) bikə i wi a, “Bah, yi ni nyani
na dəiŋ a wɔ ni numki i chusi gwu ya num i buku, a kəbi i bəni bà bɔ kɔ bə mbi
wələ a?”

23 Jisɔs chukuli i wi a, “Mi kabə kɔŋki mih, wi ni jĺəki ndzaka wuŋ, Ba wuŋ
ni kɔŋki wi, buku Ba wuŋ ni dzə i wi wə buku ni nɔki bəh wi.
24 Mi wə wi kɔŋki kə mih, wəmaka mi si jiə kə ndzaka wuŋ. Ndzaka wə
mbɛiŋ wɔkɔki a kɔkə wuŋ. Akɔ wi Ba wuŋ wə wi faaŋ mih.
25 Gia yələ kɔ yə mih dzakaki i mbɛiŋ mih kɛiŋ bəh mbɛiŋ.
26 Ayakalə, Mi wi Gamtini wə wi kɔ Kiŋ'waka ki Baiŋni wə Ba wuŋ bi faaŋ i
yɛli wuŋ wə bi lani lə mbɛiŋ bəh gia yichi, wi chu fə mbɛiŋ i kwaka gia yichi
yə mih nĩ kɔ mih dzaka lɔ i mbɛiŋ.
27 Mih jiə kimbɔiŋni a ki nûm bəh mbɛiŋ. Mih nyaki kimbɔiŋni kə akɔ kəŋŋ
i mbɛiŋ. Mih nyaki kə kimbɔiŋni kələ i mbɛiŋ si bəni bə̀ bɔ kɔ bə mbi si nya.
Mbɛiŋ ki bee kə shɔ́m yimbɛiŋ a yi fumsiki mbɛiŋ nabə i kaŋa ndzaŋ.
28 Mbɛiŋ wɔkɔ lɔ si mih dzakaki a mih si nyə lə, mih num i bi fiəni dzə num
bəh mbɛiŋ. Asi kɔ a mbɛiŋ kɔŋki mih, ma mbɛiŋ lâŋki laŋni, kɔm mih tsəki
num i Ba wuŋ wə, si Ba wuŋ kɔ wi kɔkni tsə mih.
29 I liə mih fuku gia yələ i mbɛiŋ ka yi bi num, ayaka ka yi bi dzə kpɛiŋ, mbɛiŋ
ka bi bum mih.
30 Mih ni chu baaŋ kə a dzakaki bəh mbɛiŋ nalə, kɔm ŋkuŋ wə wi sakaki mbi
wələ si dzə lɔ. Yi kɔkə a wi kaŋaki lə ŋga i mih bɛiŋ.
31 Ayakalə, mih fəki num asi Ba wuŋ kɔ wi dzaka a mih fâki ka bəni bə̀ bɔ kɔ
bə mbi wələ ni kĺə a mih kɔŋki lə Ba wuŋ. Mbɛiŋ dzâ bɛiŋ bə nyə̂.”

15

Jisɔs kɔ kpɛiŋ bəni bu num cha yiwɔ

1 “Akɔ mih kpɛiŋ wi laani wi mintam mi ŋkɔŋ, Ba wuŋ num mi wə wi kɛiŋsiki
kpɛiŋ wi laani wiwɔ.
2 Cha yichi i mih wə yə yi wumki kə mintam, wi si gba bwili lə yi, yə yi
wumki mintam wi si kɛiŋsi kaŋŋ lə yi ka yi baiŋki yi wum mintam miduli.
3 Ndzaka wə mih kɔ mih dzaka i mbɛiŋ lə wi fə lɔ mbɛiŋ kabə baiŋki.
4 Mbɛiŋ bani baaŋ i mih wə, mih tə ni numki i mbɛiŋ wə. Cha kɔkə i wumki
mintam a yiyi a kɔbi a yi bani baaŋ i kpɛiŋ wiwɔ wə. Yi kɔ tə a liŋ asi mbɛiŋ
kɔkə bi fə gia yidɔkɔ maka mbɛiŋ bani i mih wə.
5 Akɔ mih kpɛiŋ wi laani wi mintam wiwɔ, mbɛiŋ num cha yiwɔ. Mi wə wi
bani baaŋ i mih wə, mih tə num i wi wə, wəmaka mi kɔ aka cha yə yi wumki
mintam miduli, kɔm mih kabə kɔbi, mi kɔkə i fə gia yidɔkɔ.
6 Mi wə wi ka baaŋ dəkə i numki a bəh mih, wi kɔ aka cha yə bə ni gba tɔkɔ
yi a yi wɔm. Ŋkaiŋni yi cha yələ kɔ yə bə si juŋni lɔɔ i gbuku wə a yi fĺki.
7 Mbɛiŋ ka bani baaŋ a numki i mih mə, ja yiŋ num i mbɛiŋ mə, mbɛiŋ kɔlə
i bikə na finə fiə mbɛiŋ nəŋki, ma bə ni fə yi i mbɛiŋ.
8 Mbɛiŋ kabə num cha yə yi wumki mintam miduli, yi nyaki yɛli wimbum
i Ba wuŋ, yi ni ka chusiki a mbɛiŋ kɔ bəni mbəŋ bə mbaŋ.
9 Asi Ba wuŋ kɔŋki mih akɔ ayaka si mih kɔŋki mbɛiŋ. Mbɛiŋ bani baaŋ a i
numki i kiŋkɔŋ kəŋŋ kintəəŋ.
10 Mbɛiŋ ka jiəki bənchi mbəŋ, mbɛiŋ ni baaŋ a numki a kiŋkɔŋ kəŋŋ
kintəəŋ, asi mih jiə bənchi bə Ba wuŋ, ka chu baaŋ a numki i kiŋkɔŋ ki mə.
11 Mih dzakaki gia yələ i mbɛiŋ lə ka kinsaŋli kəŋŋ ni nûmki i mbɛiŋ mə,
mbɛiŋ ka ni kaŋaki kinsaŋli num ki jikə.
12 Nchi wuŋ kɔ wələ wə wi kɔ a mbɛiŋ kɔŋniki asi mih kɔŋki mbɛiŋ.
13 Kiŋkɔŋ kidɔkɔ chu kɔkə kə ki tsəki kə a mi nyâ nɔni ki i kpî kɔm bə nsɛ́iŋ
yi.

14 Mbɛiŋ kabə fəki gia yə mih dzakaki a mbɛiŋ fâki, yaka kɔ a mbɛiŋ kɔ nsɛ́iŋ yiŋ.
15 Mih ni chu bɔ̂ɔŋki kə mbɛiŋ a bwa bə nɔm, kɔm bwa bə nɔm si kiə kə gia yichi yə tikwili wibɔ fəki. Mih si bɔɔŋ lɔ mbɛiŋ a nsɛ́iŋ yiŋ kɔm gia yichi yə mih wəkɔ i Ba wuŋ kɔ num mih fə lɔ mbɛiŋ kiə yi.
16 A nǐ ka saiŋbwili dəkə mbɛiŋ mih. A nǐ saiŋbwili mih mbɛiŋ, bwili jiə a mbɛiŋ tsə̂ nûmki ka chá yə yi wumki mintam, mintam mə mɔ bi tsə kaa kə. Mbɛiŋ kabə fəki lə, ma na finə fiə mbɛiŋ bikə i Ba wuŋ, i yɛli wuŋ wə wi ni nya i mbɛiŋ.
17 Nchi wə mih nyaki i mbɛiŋ kɔ a wələ, a mbɛiŋ kɔ̂ŋniki.

Jisɔs fuku a mbi wələ ni baiŋŋki lə bəni bu

18 Bəni bà bɔ kɔ bə mbi wələ kabə baiŋŋki mbɛiŋ, mbɛiŋ kiəki a bɔ nǐ yisi baiŋŋ mih na ka bɔ baiŋŋki mbɛiŋ.
19 Mbɛiŋ kabə num bəni bà bɔ kɔ bə mbi wələ, ma bəni bə mbi wələ ni kɔŋki mbɛiŋ ka bəni bəbɔ. Ayakalə, mbɛiŋ kɔkə bəni bə mbi wələ, mih baa mbɛiŋ i kintəəŋ ki bəni bə mbi wələ wə. Akɔ gia yə bəni bə mbi bələ baiŋŋki mbɛiŋ.
20 Mbɛiŋ kwâka ndzaka wə mih si dzaka i mbɛiŋ, a waiŋ wi nɔm si mbɔm tsə kə tikwili wi. Bɔ ka bwaŋki gvu i mih chɛiŋ, ma bɔ ni bwaŋki tə i mbɛiŋ chɛiŋ. Bɔ ka wɔkɔki ndzaka wuŋ, ma bɔ ni wɔkɔki tə wimbɛiŋ.
21 Yələ yichi kɔ gia yə bə bi fəki i mbɛiŋ kɔm mih, kɔm bɔ kiəki kə mi wə wi faaŋ mih.
22 A nǐ kɔ a mih nǐ ka dzə dzaka i bɔ, ma yi numki a bɔ kaŋaki kə ŋgbɔ widəkɔ. Ayakalə, i liə bɔ kaŋaki kə gia yidəkɔ yə bɔ kɔ dzaka kɔm chu bibɔ.
23 Mi wə wi baiŋŋki mih wi baiŋŋki lə tə Ba wuŋ.
24 A nǐ kɔkə a mih nǐ fə ŋkaiŋni bənɔm bədəkɔ i bɔ kintəəŋ bà mi widəkɔ kɛiŋki ki fə kə, ma bɔ ka kaŋa dəkə ŋgəkə widəkɔ. Ayakalə, bɔ kɔ bɔ yɛiŋ, bɔ kɛiŋ baiŋŋ mih bəh Ba wuŋ.
25 Yələ kɔ i fə a ja yiwɔ dzə kpɛiŋ asi bə nǐ nyaka i Kiŋwakti ki Bənchi bəbɔ wə a,
‘Bɔ baiŋŋ mih kiləlɔ.’
26 Ayakalə, Mi wi Gamtini wə mih ni chiŋsi bi dzə lə, num wi buku dzə i Ba wuŋ wə. Mi wi Gamtini wələ akɔ num Kiŋ'waka ki ŋkɔŋ kə ki nyə dzə i Ba wuŋ wə. I jɔbi wə wi ni dzə wi ni num mbêeŋ nsaka wuŋ.
27 Mbɛiŋ tə bi nûmki bəmbeeŋ nsaka bəŋ, kɔm mbɛiŋ kɔ num bukumbɛiŋ nǐ kɔlə i kin'yisi wə bəh i dzə buku bidaiŋ.”

16

1 “Mih dzakaki gia yələ yichi i mbɛiŋ ka mbɛiŋ bi ma gbɔ i kimbum kimbɛiŋ wə.
2 Bə bi kɔŋŋki lə mbɛiŋ i júŋ yi tsani mə. Yi ŋkɔŋ kɔ a, jɔbi dzəki lə wə na ndə wə wi bi wɔɔki mi i mbɛiŋ wə, wi ni kwakaki a ŋgaiŋ fəki num nɔm wi ndzɔŋni i Nyɔ.
3 Bə bi fə yakadəiŋ, kɔm bɔ ka kiə dəkə Ba wuŋ nabə mih.
4 Mih dzakaki gia yələ yichi i mbɛiŋ lə, ka jɔbi wiwɔ bi dzə kpɛiŋ mbɛiŋ bi kwaka a mih nǐ kɔ num mih dzaka lɔ yi i mbɛiŋ.

Nɔm wə kiŋ'waka ki baiŋni bi dzə i fəki

Mih nǐ ka fuku dəkə gia yələ i mbɛiŋ i kin'yisi wə kɔm mih nǐ shi kɔ a bəh mbɛiŋ.
5 I liə si num a mih fiəniki tsəki i wi wə wi nǐ faaŋ mih. Ayakalə, mi widəkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ na bikə i mih a mih tsəki faiŋ na.

6 Mbɛiŋ kɔ a nshɛiŋ nshɛiŋ kɔm mih dzaka gia yələ i mbɛiŋ.
7 Na si yi kɔ yakadəin lə, mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, akɔ num gia yindzɔŋni
i mbɛiŋ a mih nyə. Mih ka baaŋ maka mih nyô, ma Mi wi Gamtini wə bi ma
dzô. Ayakalə, mih ka nyə, mih bi ka chiŋsi wi i mbɛiŋ.
8 Jɔbi wə wi bi dzəki, wi bi tɔyi gia yi bəni bà bɔ kɔ bə mbi wələ, fô bɔ yêiŋ chu
bibɔ, fô bɔ yêiŋ gia yə yi kɔ nɔni ki chəŋ, fô tə a bɔ yêiŋ yə yi kɔ i nsaka wi Nyɔ
wə.
9 Wi bi fô a bɔ yêiŋ chu bibɔ si bɔ nǐ ka jiə dəkə shɔm i mih,
10 fô a bɔ yêiŋ gia yə yi kɔ i nɔni ki chəŋ wə si mih tsəki i Ba wuŋ, mbɛiŋ kɔbi
i ni chu yɛiŋ i mih wə.
11 Wi bi fô lə ka bɔ yêiŋ gia yə yi kɔ i nsaka wi Nyɔ wə kɔm ŋkuŋ wi mbi wələ
kɔ num nsaka kwa wi.
12 Mih kɛiŋki mih kaŋa na gia yiduli i dzaka i mbɛiŋ ayakalə, yi kɔbi i liə
ndzɔŋ i bintuni bimbɛiŋ wə i liə.
13 Jɔbi wə, Kiŋ'waka ki ŋkɔŋ bi dzəki, wi bi gamti mbɛiŋ a mbɛiŋ kiə ŋkɔŋ
bichi. Wi bi dzakaki kə num i ŋga bi wə. Gia yichi yə wi kɔ wi wɔkɔ akɔ yə wi
bi dzakaki, wi fuku i mbɛiŋ gia yichi yə yi kɔ i bi dzə.
14 Wi bi chusi lə mbum biŋ, si wi bi dzɔ gia yə akɔ yiŋ wi fuku i mbɛiŋ.
15 Biɛiŋ bichi biə Ba wuŋ kaŋaki akɔ biŋ. Akɔ gia yə mih dzakaki a wi bi
dzɔki gia yə yi kɔ yiŋ wi fuku i mbɛiŋ.

Nshɛiŋ yi bwa bə Jisɔs bi fiəniki chu kinsaŋli

16 A baaŋ a twɛsi mbɛiŋ ma chu yɛiŋ i mih wə, ayaka bə ni mɔti a twɛsi ma
mbɛiŋ ni fiəni chu yɛiŋ mih."
17 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, bwa bu bə mbaŋ bədɔkɔ dzaka i bədɔkɔ a, "Wi
dzakaki a nə i bukumbɛiŋ lə, a baaŋ a twɛsi bukumbɛiŋ ma chu yɛiŋ ŋgaiŋ,
ayaka a bə ni mɔti a twɛsi bukumbɛiŋ ni fiəni chu yɛiŋ ŋgaiŋ, bə a ŋgaiŋ tsəki
i Ba wi ŋgaiŋ na?
18 Gia yə wi dzakaki lə, a baaŋ a twɛsi yəmaka kɔ a nə a? Bukumbɛiŋ ka kiə
dəkə gia yə wi dzakaki yakadəiŋ."
19 Jisɔs dza yɛiŋ a bɔ nəŋki i bikə i ŋgaiŋ gia yə wi dzakaki, wi ka bikə i bɔ a,
"Mbɛiŋ shwiŋyiki a mbɛiŋ mbɛiŋ kɔm a gia yə mih si dzaka a, 'A baaŋ a twɛsi
mbɛiŋ ma ni chu yɛiŋ mih, ayaka a bə ni mɔti a twɛsi ma mbɛiŋ ni fiəni chu
yɛiŋ i mih' a?
20 Mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mbɛiŋ bi dəki lə mindəm wili, bəni bà bɔ kɔ bə
mbi wələ bi laŋki fibɔ. Mbɛiŋ bi numki a i nshɛiŋ wə, ayakalə nshɛiŋ yiwɔ bi
dza fiəni i kinsaŋli wə.
21 Jɔbi wə miŋkpaŋa si nɔmh, wi ka wɔkɔki ləli, kɔm jəbi wi bwɔni kpɛiŋ lɔ.
Jɔbi wə wi bwɔ waiŋ wi, wi na chu kwakaki ləli biwɔ, kɔm wi wɔkɔki num
ndzɔŋni a mi wiwɔm dzə i mbi wə.
22 Akɔ asi yi kɔ i mbɛiŋ i liə. Mbɛiŋ kɔ a nshɛiŋ nshɛiŋ, ayakalə jɔbi wə mih
bi fiəni dzə yɛiŋ mbɛiŋ, ka mbɛiŋ bi numki bəh kinsaŋli i shóm yimbɛiŋ wə,
kəmaka kinsaŋli bi numki kə mi widɔkɔ kɔkə bi dzɔ i mbɛiŋ.
23 A bi numki i jɔbi wiwɔ wə, mbɛiŋ bi ma chu bikə gia yidɔkɔ i mih. Mih
fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ a, mbɛiŋ ka bikə na finə i Ba wuŋ i yɛli wuŋ wə, wi ni nya
fi i mbɛiŋ.
24 Na i dzə buku i liə, mbɛiŋ ka bikə dəkə fiɛŋ fidɔkɔ i Ba wuŋ, i yɛli wuŋ wə.
Mbɛiŋ bikə, ma mbɛiŋ ni kwati, ka kinsaŋli kimbɛiŋ ni jikə.
25 Mih dzakaki ndzaka wələ num a ŋkwiŋ ŋkwiŋ, ayakalə jɔbi dzəki lə wə mih
bi chu dzakaki kə i mbɛiŋ ŋkwiŋ ŋkwiŋ. Mih bi dzaka baiŋsi lə i mbɛiŋ kɔm Ba
wuŋ.

26 A bi numki i jəbi wiwɔ wə, mbɛiŋ bi bikəki lə fiɛŋ i Ba wuŋ, i yɛli wuŋ wə.
Mih dzakaki kə a mih bi nywaki lə fiɛŋ i Ba wuŋ kəm mbɛiŋ.
27 Ba wuŋ mwi kəŋki lə mbɛiŋ, kəm mbɛiŋ kəŋ mih ka chu bum a mih nyə i
wi Ba wuŋ.
28 Mih nǐ nyə i Ba wuŋ wə ka mih dzə i mbi wələ wə, i liə mih beeki mbi wələ
i fiəni tsə i Ba wuŋ wə."
29 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ bwa bu bə mbaŋ təbi ka dzaka a, "Aaŋ! I liə wɔ
dzaka bwili chu kəbi ŋkwiŋ ŋkwiŋ!
30 I liə buku yɛiŋ lɔ a wɔ kiəki lə gia yichi chu wəkəli kə a mi widəkɔ bikə num
bikəni i wɔ. Gia yələ fə buku ka bum a wɔ nyə i Nyɔ wə."
31 Jisɔs chukuli i bɔ a, "Yaka mbɛiŋ bum i liə a?
32 Jəbi dzəki lə, num wi si dzə lɔ, wə mbɛiŋ bi gaaliki fimu fimu na ndə tsə i
wi dzu, mbɛiŋ ni gɛiŋ bee mih, mih mbəŋ. Ayakalə, mih kəkə mih mbəŋ, kəm
Ba wuŋ kələ buku wi.
33 Mih fukuki gia yələ i mbɛiŋ lə si mbɛiŋ kɔ i mih mə, mbɛiŋ ni kaŋa lə
kimbəiŋni. I mbi wələ wə mbɛiŋ kaŋaki lə bəŋgəkə, ayakalə mbɛiŋ nûmki bəh
shəm yi kaŋani. Kəm mih gaka lɔ mbi wələ."

17

Jisɔs tsa i gwu yi bəh i bəni bu

1 Jəbi wə Jisɔs nǐ dzaka kaasi ndzaka wələ, ka dza giŋsi dzákəh yi tsɛiŋ i bɛiŋ
tsa a, "Ba wuŋ, jəbi kpɛiŋ lɔ. Chûsi kiŋkəkni ki Waiŋ wa ka Waiŋ tə ni chûsi
kiŋkəkni ka.
2 Wi kələ i chusi kəm wɔ nya ŋga i wi i bəni bəchi bɛiŋ a wi nyâ nəni kə ki bi
tsə kaa kə, i bà bəchi bà wɔ kɔ wɔ nya i wi.
3 Nəni kələ ki bi tsə kaa kə akɔ num kələ a bɔ kǐəki wɔ Nyɔ a num a wɔ Nyɔ
wi ŋkəŋ, bəh mih Jisɔs Klistus wə wɔ nǐ faaŋ.
4 Mih chusi lɔ mbum bia i fa kuku asi mih kaasi nəm wə wɔ nǐ nya a mih
nôm.
5 I liə Ba wuŋ, fiəni nyâ mih kiŋkəkni i wɔ nshiŋ kə mih nǐ kaŋaki buku wɔ i
ninshiŋ ka mbi yisi.
6 Mih chusi lɔ wɔ i bəni bà wɔ nǐ sabi i fa mbi wələ wə ka nya i mih. Bəni bələ
nǐ kɔ mba, ayaka wɔ ka nya bɔ i mih. Bɔ ka wɔkɔ ja ya.
7 I liə bɔ kiə lɔ a biɛiŋ bichi biə mih kaŋaki kɔ num bi nyə i wɔ.
8 Mih dzakaki lə kəm mih kɔ mih nya lɔ gia yə wɔ nǐ nya i mih i bɔ, bɔ dzɔ yi,
ka kiə ŋkəŋ a mih nyə dzə i wɔ wə, ka bum tə a, a nǐ faaŋ wɔ mih.
9 Mih tsaki lə a num i bələ. Mih tsaki kə num i bà bɔ kɔ num bə mbi wələ.
Mih tsaki num i bələ wɔ nya i mih, kəm akɔ bəni ba.
10 Biɛiŋ bichi biə mih kaŋaki akɔ mbia, biɛiŋ bichi biə wɔ kaŋaki akɔ mbiŋ.
Akɔ i bəni bələ mbum biŋ chusiki.
11 I liə mih chu məŋ i fa mbi wələ wə. Ayakalə, bɔ kɛiŋki lə i fa mbi wələ wə,
ayaka mih si fiəni dzə i wɔ. Ba wuŋ wi baiŋni, ǰǐə bɔ i yɛli wa wə wɔ nya i mih,
ka bɔ numki i mi wimu wə asi buku wɔ kɔ i mi wimu wə.
12 Jəbi wə mih nǐ kɔ bəh bɔ, mih nǐ jiə bɔ i yɛli wa wə wɔ nya i mih. Mih təkni
bəh bɔ mi i bɔ wə na laka, a kəbi a wə wi nǐ kɔ num wə wi nǐ kaŋaki i laka.
Ayaka yələ num ka gia yə bə nǐ nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə, a yi dzə kpɛiŋ.
13 I liə mih si fiəni dzə i wɔ wə, mih dzaka gia yələ mih kɛiŋ i mbi wələ wə ka
bɔ ni kaŋa kinsaŋli kə ki kɔ kəŋŋ num ki jikə i bɔ wə.
14 Mih kɔ mih nya ja ya i bɔ kaŋ, bəni bà bɔ kɔ bə mbi wələ ka bə baiŋŋ bɔ,
kəm bɔ chu məŋ bəni bə mbi wələ, a liŋ asi mih kəkə mi i mbi wələ wə.

15 Mih tsaki kə lə a wɔ bwîli bɔ i mbi wələ wə. Mih tsaki num a wɔ tôkni bəh
bɔ, kiə bɔ ki lîə kə i kaŋ yi mi wichu wə.
16 Bɔ kɔkə bəni bə mbi wələ, a liŋ asi mih kɔkə mi i mbi wələ wə.
17 Kêiŋsi bɔ wɔ jîə chi chi ma bɔ baiŋki i ŋkɔŋ kintəəŋ. Ja ya kɔ ŋkɔŋ.
18 Asi wɔ nǐ faaŋ mih i mbi wələ wə, akɔ a liŋ asi mih faaŋ bɔ tə i mbi wə.
19 Mih ka kɛiŋsi jiə gwu yiŋ chi chi kɔm bəh bɔ, ka bɔ tə kɛiŋsi jiə gwu yibɔ
chi chi i ŋkɔŋ wə.
20 Mih tsaki kə a bəni bələ shəŋ. Mih tsaki tə i bəni bəchi bà bɔ bi wɔkɔki
ndzaka wibɔ jiə shɔm i mih wə.
21 Mih tsaki a bɔ bəchi bi dzə num i mi wimu wə, na asi wɔ Ba wuŋ kɔ wɔ
num i mih wə mih num tə i wɔ wə. Mih tsa a bɔ tə bi nûmki i buku wɔ wə, ka
bəni bə mbi wələ bi bûm a, a nǐ faaŋ wɔ mih.
22 Mbum biə wɔ nǐ duksi mih yɛiŋ mih nya lɔ i bɔ, ka bɔ bi nûmki i mi wimu
wə, asi buku wɔ kɔ i mi wimu wə,
23 mih kɔ i bɔ mə, wɔ num i mih mə. A bɔ nûmki nalə i mi wimu wə,
ayakadəiŋ ka bəni bà bɔ kɔ bə mbi wələ kîə a, a nǐ faaŋ wɔ mih, wɔ kɔŋ bɔ
asi wɔ kɔŋki mih.
24 Ba wuŋ, mih nəŋki a bà wɔ nya i mih a bɔ bi dzô nûm tə bəh mih i di biə
mih kɔ, ka bɔ bi yêiŋ kiŋkɔkni kə wɔ nǐ nya i mih kɔm bə kiŋkɔŋ ka i mih wə
na ka mbi wələ yisi.
25 Wɔɔɔ Ba wuŋ wi chəŋ, bəni bə mbi wələ kiəki kə wɔ ayakalə, mih kiəki lə
wɔ, bəni bəŋ bələ kiə a nǐ faaŋ wɔ mih.
26 Mih fə lɔ bɔ kiə wɔ, mih kɛiŋ i ni fəki bɔ kiə wɔ, ka kiŋkɔŋ ka kə wɔ kɔŋ mih
yɛiŋ numki i bɔ mə, mih tə num i bɔ mə."

18

Bə faaŋ bəni bə jum bɔ tsə kwa Jisɔs
(Matiɔ 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 Jɔbi wə Jisɔs nǐ tsa kaasi, wi bəh bwa bu bə mbaŋ ka nyə fɛiŋ, tsə ndaŋ kaŋŋ
yə bə nǐ bɔɔŋki a Kidlɔn ka tsə i waka widɔkɔ wəyaka wə, khə wi kɛiŋ yi mitam
num fɛiŋ, bɔ bwa bu bə mbaŋ ka liə fɛiŋ.
2 A nǐ kɔ Judas wə wi nǐ taŋni Jisɔs kîə tə di biwɔ, kɔm Jisɔs bəh bwa bu bə
mbaŋ nǐ kɔmsiki tsəki lə fɛiŋ.
3 Ayakadəiŋ, Judas ka tsə fɛiŋ bəh mbaŋ wi bəni bə jum bəh bəni bədɔkɔ bà
bɔ nǐ tsɛiŋki juŋ yi fəni yi gia. Bəni bələ num a faaŋ bətii mfə gia bəmbum bə
Bəfalasi bɔ. Bɔ nǐ tsəki kaŋa gbuku wi baiŋsini bəh naka bi baiŋsini bəh biɛiŋ
bi jum.
4 Si Jisɔs ni kiə gia yə yi kaŋaki i nûm bəh wi, wi ka buku dzə i ninshiŋ, bikə
i bɔ a, "Mbɛiŋ nəŋki num ndə?"
5 Bɔ ka chukuli i wi a, "Jisɔs wi Nasali." Jisɔs ka dzaka i bɔ a, "Akɔ mih wiwɔ."
A nǐ kɔ Judas wə wi nǐ taŋni wi, wi num i bɛiŋ bəh bəni bəwɔ fɛiŋ.
6 Jɔbi wə Jisɔs fuku i bɔ a, akɔ ŋgaiŋ wiwɔ, bɔ ka chu lɔ bəh jum bəh jum,
gbɔyi i kuku.
7 Wi ka chu bikə i bɔ a, "Mbɛiŋ nəŋki num ndə a?" Bɔ chukuli a, "Jisɔs wi
Nasali."
8 Jisɔs dzaka i bɔ a, "Mih si fuku lɔ i mbɛiŋ a, akɔ mih wiwɔ. Yaka mbɛiŋ fa
nəŋki num mih, mbɛiŋ bêe bəni bələ nyô."
9 Wi nǐ dzaka yaka i fə a yi dzə kpɛiŋ i ja yə wi nǐ kɔ wi dzaka lɔ i Nyɔ a, ŋgaiŋ
ka laksi dəkə mi wimu i bà wi nǐ nya i ŋgaiŋ.

10 Samən Bita nĩ kaŋaki lə nywə wi jum. Wi ka baa nywə i kimbaka wə ka
gba chwiŋ təiŋ kintuni ki tsɛiŋ yiləkəli yi mfa wi fwu wi bətii mfə gia. Yɛli wi
mfa wiwə num a Malkus.
11 Jisəs ka dzaka i Bita a, “Fĩəni lâkə nywə wa i kimbaka wə. Yaka mih ni mu
kə bwam wi ŋgəkə wə Ba wuŋ kɔ wi nya i mih ma?”

Bə dzə Jisəs tsə bəh wi i Anas

12 Fwu wi bəni bə jum bəh mbaŋ wi bəni bə jum bəh bəni bà bɔ nĩ tsɛiŋki juŋ
yi fəni yi gia yi Bəju ka kwa Jisəs ka kaŋa wi bəh bəkwu.
13 Bɔ yisi dzɔ wi tsə bəh wi i Anas, kɔm Anas nĩ kɔ tii kpə Kayfas wə wi nĩ kɔ
fwu wi bətii mfə gia i jia yiwə wə.
14 Kayfas wələ kɔ wə wi nĩ yisi nya kintəfi i Bəju a yi ndzɔŋki a mi wimu kpi
i bəni bəchi fuŋ.

Bita nəiŋ a ŋgaiŋ kiəki kə Jisəs
(Matiə 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

15 Si bɔ nĩ tsəki bəh Jisəs yakadəiŋ, Samən Bita bəh waiŋ wi mbaŋ wi Jisəs
widəkɔ ka biəli Jisəs. Si waiŋ mbaŋ wi Jisəs wələ nĩ kɔ fwu wi bətii mfə gia kiə
wi, wi ka biəli Jisəs tsə liə i təkɔ wi fwu wi bətii mfə gia wə.
16 Bita num baaŋ i biŋ i dzaka ki mbaiŋ kpəŋ. Waiŋ mbaŋ wi Jisəs wə fwu
wi bətii mfə gia nĩ kiəki wi, fiəni buku tsə dzaka i waiŋkpaŋni wə wi nĩ tsɛiŋki
dzaka ki mbaiŋ, dzə liə dzə bəh Bita.
17 Waiŋkpaŋni wiwə bikə i Bita a, “Ntə wɔ kɔ tə mi wi mbaŋ wi mi wələ a?”
Bita chukuli a, “A məŋ mih.”
18 A nĩ kɔ biŋ də, bwa bə nɔm bəh bəni bà bɔ nĩ tsɛiŋki juŋ yi fəni yi gia kpa
gbuku ka numyi bɛiŋ ka bə́ jɔkɔki. Bita ka tsə num tə bɛiŋ bə́ jɔkɔ.

Fwu wi bətii mfə gia ka bikəyiki gia i Jisəs
(Matiə 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

19 Fwu wi bətii mfə gia ka bikə kimbikə i Jisəs kɔm bə bwa bu bə mbaŋ bəh
kɔm nlani wi.
20 Jisəs chukuli i wi a, “Mih si fuku baiŋsi lɔ yi i mbi wichi. Mih si lani lə bəni
i juŋ yi tsani wə bəh i juŋ yi fəni yi gia wə i di biə Bəju bəchi si juŋni. Mih ka
num dzaka dəkə gia yidəkɔ i nyumi wə.
21 Wɔ bikəki gia yələ num i mih kɔm nə? Bîkə num i bəni bà bɔ si wɔkɔ si mih
dzakaki. Bɔ kiəki lə gia yə mih si dzaka.”
22 Si Jisəs dzaka yakadəiŋ, mi widəkɔ i mbaŋ wi bəni bà bɔ nĩ tsɛiŋki juŋ yi
fəni yi gia num wi num bɛiŋ i kɔmsi i wi kpəŋ ka wɔɔ kaŋ i kimbaŋ ki wə, bikə
i wi a, “Akɔ dzəh yə wɔ chukuliki fwu wi bətii mfə gia lə a?”
23 Jisəs bikə i wi a, “A kabə num a mih si dzaka i fikpəŋ, wɔ chûsi kiŋgbɔ
kəŋŋ. A kabə num a mih si dzaka num ŋkɔŋ, wɔ ka twɛiŋ lɔ mih kɔm nə?”
24 Anas ka dza chiŋsi Jisəs i Kayfas fwu wi bətii mfə gia. Jisəs nĩ kɛiŋki a
bəkwu wə.

Bita ka chu nəiŋ a ŋgaiŋ kiəki kə Jisəs
(Matiə 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Si Samən Bita nĩ kɛiŋki num wi num i bɛiŋ jɔkɔ gbuku, bəni bikə i wi a,
“Ntə wɔ kɔ mi widəkɔ i mbaŋ wi bəni bu wə a?” Bita nəiŋ ka dzaka a, “A məŋ
dəkə mih.”
26 Waiŋ wi nɔm wi fwu wi bətii mfə gia widəkɔ chu bikə i Bita a, “Mih si ka
yɛiŋ mbɛiŋ wi i khə wi mbaiŋ wə a?” Waiŋ wi nɔm wələ nĩ kɔ mi i chwɔŋkijuŋ
ki mi wə Bita si təiŋ kintuni ki.
27 Bita ka chu nəiŋ. A i jɔbi wiwə wə kwəkɔ ka təŋ.

Bə tsə bəh Jisɔs i Baylɛ
(Matiə 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

28 Bəni ka dzɔ Jisɔs i juŋ yi Kayfas wə ka tsəki bəh wi i ntɔŋ wi mi wi Lum wə wi sakaki fɛiŋ. A nĭ kɔ a kɛiŋ kinchəŋɔchəŋɔ. Jɔbi wə bɔ nĭ tsə bɔ nĭ ka liə fibɔ i ntɔŋ wi mi wiwɔ wə, kɔm a nĭ kɔ a bɔ liə, ma bɔ nĭ jisi shi bibɔ, na dzi dəkə Dzini bi Ntsədaŋ.

29 Ayakadəiŋ, Baylɛ ka buku dzə yɛiŋ bɔ bikə i bɔ a, “Akɔ yi nainŋ gia mbɛiŋ yɛiŋ mi wələ gbɔ yɛiŋ a?”

30 Bɔ chukuli i wi a, “Asi kɔ a mi wələ ma numki mi wichu, ma buku ka dzə dəkə bəh wi i nya a bə wɔɔ.”

31 Baylɛ ka chukuli i bɔ a, “Mbɛiŋ dzô wi, ma mbɛiŋ sâka kiə wi a mbɛiŋ mbɛiŋ asi bənchi bəmbɛiŋ nəŋki.” Bəju ka dzaka i wi a, “Buku kaŋaki kə ŋga i wɔɔ mi.”

32 Ndzaka wələ dzə kpɛiŋ i ja yə Jisɔs nĭ kɔ wi dzaka lɔ chusi ŋkainŋni yi kpi yə wi kaŋaki i bi kpî.

33 Baylɛ fiəni liə tsə i ntɔŋ wi wə, ka dzaka a bə dzə bəh Jisɔs, wi ka bikə i wi a, “Akɔ wɔ Ŋkuŋ wi Bəju a?”

34 Jisɔs bikə i wi a, “Wɔ dzaka yələ num i kiŋkwaka ka wə, ma a dzaka bəni bədɔkɔ i wɔ kɔm mih a?”

35 Baylɛ bikə i wi a, “Mih kɔ mi wi Ju a? Akɔ bəni ba bə kwili bəh bətii mfə gia bəmbum bɔ dzɔ wɔ ka dzə nya i mih. Wɔ fə num nə?”

36 Jisɔs chukuli i wi a, “Ŋkuŋ biŋ kɔkə ka bi fa mbi wələ wə. Asi kɔ a ŋkuŋ biŋ numki ka bi fa mbi wələ, ma bəni bəŋ bə nɔm si jwɔ a bə ki nyâ kə mih i kaŋ yi Bəju wə. Ayakalə, ŋkuŋ biŋ kɔkə dəkə biə bi nyə i mbi wələ wə.”

37 Baylɛ ka bikə i wi a, “Yaka wɔ kɔ ŋkuŋ a?” Jisɔs chukuli i wi a, “Yi kɔ asi wɔ dzaka a mih kɔ ŋkuŋ. Bə nĭ bwɔ mih kɔm yələ, ayaka mih nĭ dzə i mbi wələ wə kɔm bə yələ a mih dzakaki kɔm bəh ŋkɔŋ. Na ndə wə wi biəliki ŋkɔŋ wi wɔkɔki lə ja yiŋ.”

38 Baylɛ bikə i wi a, “Ŋkɔŋ kɔ nə a?” Si wi dzaka yakadəiŋ ka fiəni buku tsə yɛiŋ Bəju i biŋ dzaka i bɔ a, “Mih ka yɛiŋ dəkə ŋgbɔ widɔkɔ i wi wə.

39 Ayakalə, mbɛiŋ si kaŋa lə nɔni kimbɛiŋ kidɔkɔ a i jəbi wi Dzini bi Ntsədaŋ wə mih bwĭli mi wi juŋ yi nsəŋ wimu. Mbɛiŋ nəŋki a mih bwĭli num ŋkuŋ wi Bəju wələ a?”

40 Bəju bəwɔ wili bəh ŋga a, “Aayi, buku nəŋki kə num mi wələ, bwĭli num Balabas!” Balabas wə wi nĭ kɔ mi i mbaŋ wi bəni bə̀ bɔ nĭ jwɔki Gɔmna wi Lum.

19

Bə saka təiŋ a bə wôɔ Jisɔs

1 Baylɛ ka dzɔ Jisɔs nya bə shɛli wi bəh ŋgaŋa.

2 Bəni bə jum fə kifɔ ki ŋkuŋ kii bə bwaŋyi yɛiŋ ka bwaŋ i wi fuŋ, dzɔ mbuŋ wi bəŋkuŋ wi bɔkɔli, ka tum i wi wə.

3 Bɔ ka dzə i wi dzaka a, “Mbɛɛ, jum yi bɔkɔli. Ŋkuŋ wi Bəju.” Si bɔ nĭ dzakaki yakadəiŋ twɛiŋ wi bəh kaŋ.

4 Baylɛ ka chu buku tsə i biŋ dzaka i bəni a, “Mbɛiŋ yêiŋ, mih ki bwiliki lə mi wələ i biŋ mih nya i mbɛiŋ, ka mbɛiŋ kiə a mih ka yɛiŋ dəkə gia yə wi gbɔ yɛiŋ.”

5 Jisɔs ka bukuki dzəki bəh kifɔ ki bəmbwaŋyi kə i wi fuŋ bəh mbuŋ wi bəŋkuŋ i wi wə. Baylɛ ka dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ yêiŋ bə mi wiwɔ lə!”

6 Bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bə̀ bɔ nĭ chəniki juŋ yi fəni yi gia, yɛiŋ wi yakadəiŋ, ka yisi i wiliki a, “Bâŋŋ wi i kintasi wə, bâŋŋ wi i kintasi wə!” Baylɛ

dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ dzô la wi bəh kaŋ yimbɛiŋ ma mbɛiŋ bâŋŋ i kintasi wə, kɔm mih ka yɛiŋ dəkə gia yə wi gbɔ yɛiŋ.”
7 Bəju bəwɔ fiəni chukuli i wi a, “Buku kaŋaki lə nchi wibuku, nchi wiwɔ chusiki a wi kaŋaki lə i kpî, kɔm wi fə gwu yi a ŋgaiŋ kɔ Wain Nyɔ.”
8 Jɔbi wə Baylɛ wɔkɔ ndzaka wiwɔ yaka chu num lwa nalə.
9 Bɔ Jisɔs fiəni liə tsə i saŋ wi wi shini wə, wi bikə i Jisɔs a, “Wɔ nyə faiŋ?” Ayakalə, Jisɔs nəki chukuli kə gia yidɔkɔ i wi.
10 Baylɛ bikə i Jisɔs a, “Wɔ dzakaki kə i mih a? Wɔ kiəki kə a mih kaŋaki lə ŋga i bwili wɔ, mih chu kaŋa ŋga i dzaka a bə baŋŋ wɔ i kintasi wə a?”
11 Jisɔs chukuli i wi a, “Wɔ si kɔkə i kaŋa ŋga i mih bɛiŋ a kɔbi a bə nǐ nya ŋga biwɔ i wɔ i bɛiŋ. Ayakadəiŋ, kɔm yələ, mi wə wi nya mih i wɔ kaŋ, kaŋaki lə chu bi kpali tsə mbia.”
12 Si Baylɛ wɔkɔ ndzaka wələ, ka yisi i nəŋki dzəh i yatɔkɔ wi. Ayakalə, Bəju wam bəh ŋga a, “Wɔ ka mɔm i bee mi wələ, yi numki a wɔ kɔkə nsɛiŋ wi Kaysa ŋkuŋ wimbum wi Lum. Na ndə wə wi fə gwu yi a ŋgaiŋ kɔ ŋkuŋ wi kɔ baiŋŋni wi Kaysa.”
13 Jɔbi wə Baylɛ chu wɔkɔ ndzaka wiwɔ, ka buku bəh Jisɔs i biŋ, shinum i kiŋgbɔkɔ ki nsaka wə kə bə nǐ bɔɔŋki a Di biə bə maa bəh Kitəh, num i já yi Hibulu wə a Gabata.
14 A nǐ kɔ Chɔkɔ bi Nsisi bi Dzini bi Ntsədaŋ, jɔbi nǐ kɔ aka mbiəŋə jwɔfi ntsɔ bəfa nshifɔkɔ. Baylɛ dzaka i Bəju a, “Mbɛiŋ yêiŋ bə ŋkuŋ wimbɛiŋ lə!”
15 Bəju bəwɔ wamyi a, “Nyâ bəh wi, nyâ bəh wi, bâŋŋ wi i kintasi wə!” Baylɛ bikə i bɔ a, “Mih baŋŋ ŋkuŋ wimbɛiŋ i kintasi wə a?” Bətii mfə gia bəmbum chukuli i wi a, “Buku kaŋaki kə ŋkuŋ widɔkɔ a kɔbi a Kaysa.”
16 Baylɛ ka nya Jisɔs i bɔ a bɔ tsâ bâŋŋ i kintasi wə.

Bə baŋŋ Jisɔs i kintasi wə
(Matiə 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

17 Bɔ ka dzɔ Jisɔs, buku bəh wi. Wi giŋ kintasi ki ka tsəki i di biə bə nǐ bɔɔŋki a Ŋkuŋu Kifwu, yi num i já yi Hibulu wə a Gɔlgɔta.
18 Bɔ ka tsə baŋŋ wi fɛiŋ i kintasi wə, baŋŋ tasi bəh bəni bədɔkɔ bəfa i bintasi wə, widɔkɔ i tsɛiŋ yiləkəli wə, widɔkɔ i tsɛiŋ yi kimiəkə wə, Jisɔs num i fintəŋ.
19 Baylɛ bɔŋ nyaka gia yidɔkɔ ka baŋŋ i kintasi ki Jisɔs wə. Gia yə wi nǐ nyaka yɛiŋ nǐ kɔ a, “Jisɔs wi Nasali, Ŋkuŋ wi Bəju.”
20 Bəju bəduli fa gia yə wi nyaka yɛiŋ, kɔm di biə bɔ nǐ baŋŋ Jisɔs i kintasi wə nǐ kɔ kɔmsi tsə i kwili wə, wi nǐ nyaka gia yələ i já yi Hibulu wə bəh yi Latin wə bəh yi Glik wə. 21 Bətii mfə gia bəmbum bə Bəju tsə dzaka i Baylɛ a, “Kiə wɔ ki nyâka kə a, ‘Ŋkuŋ wi Bəju.’ Nyâka a, ‘Mi wələ dzaka a ŋgaiŋ kɔ ŋkuŋ wi Bəju.’ ”
22 Baylɛ chukuli i bɔ a, “Gia yə mih kɔ mih nyaka mih nyaka lɔ.”
23 Jɔbi wə bəni bə jum nǐ baŋŋ Jisɔs i kintasi wə, bɔ ka dzɔ bəmbuŋ bu gaa i bidi binaa wə ayaka di bimu num i mi wi jum wimu. Bɔ dzɔ tə mbuŋ wi nimbɛiŋ. Ayakalə, mbuŋ wələ nǐ kɔ num bə nǐ tum wi wiyamni i yisi i məkə wə i shi buku i gvu wə.
24 Ayakadəiŋ, bɔ ka dzaka a bɔ bɔ a, “Kiə bukumbɛiŋ ki tâŋa kə mbuŋ wələ. Bukumbɛiŋ tâ shaŋ bəh wi, bə yɛiŋ mi wə wi ki kwatiki mbuŋ wiwɔ.” Gia yələ nǐ num i fə a yi dzô kpêiŋ asi bə nǐ nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a,
“Bɔ nǐ gaa bəmbuŋ bəŋ a bɔ bɔ,
ka ta shaŋ bəh mbuŋ wuŋ.”*
Ayakadəiŋ, yələ kɔ gia yə bəni bə jum bəwɔ nǐ fə lə.

* **19:24** Ŋkaiŋni wi shaŋ yələ nǐ kɔ kitəh num bə chəsi.

25 Bəkaŋa bədɔkɔ nĩ num bɛiŋ kɔmsi fɛiŋ i kintasi ki Jisɔs wə. Bəkaŋa bələ nĩ
kɔ nih Jisɔs bəh waiŋnih nih Jisɔs bəh Meli wə kpə Klɔbas bəh Meli Magdalen.
26 Asi Jisɔs dzaka a wi tsɛiŋ ka yɛiŋ nih wi bəh waiŋ wi wi mbaŋ wə wi nĩ
kɔŋki num bɔ num kɔmsi i wi kpəŋ i bɛiŋ, wi dzaka i nih wi a, “Miŋkpaŋa, tsêiŋ,
fa si num waiŋ wa.”
27 Si wi dzaka yakadəiŋ fiəni dzaka tə i waiŋ wi wi mbaŋ wə a, “Tsêiŋ, fa si
num nih wa.” I yisi i jɔbi wiwɔ wə waiŋ wi wi mbaŋ wiwɔ ka dzɔ nih Jisɔs bɔ
wi tsə ka nɔki i wi dzu.

Jisɔs Kpi
(Matiɔ 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 Si yəmaka nĩ tsə, si Jisɔs nĩ kɔ wi si kiə lɔ a gia yichi kaa, i fə a yi dzə kpɛiŋ
asi bə nĩ nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə, ka dza dzaka a,
“Kindɔŋ wɔmki lə mih.”
29 Kilɛti kidɔkɔ nĩ kɔ fɛiŋ bəh mbih migbaŋlini yɛiŋ num mɔ jikə i yɛiŋ mə. Bəni
bə jum bəwɔ ka juli kuncha yɛiŋ ka bwaŋ i kpɛiŋ wi yisɔp wə ka bwaŋ ləkə tsə
i dzaka ki wə.†
30 Jɔbi wə Jisɔs nĩ dzɔ mbih miwɔ ka dzaka a, “Yi kaa lɔ.” Si wi dzaka yakadəiŋ,
chuŋsi fwu wi, kiŋ'waka ki kaa.

Bə bwaŋ biəli yi Jisɔs

31 Si chɔkɔ biwɔ nĩ kɔ a chu num Chɔkɔ bi Kɛiŋsini gwu i nya i chɔkɔ bimbam
wə, Bəju nĩ nəŋki i fə a biwini biwɔ ma bâaŋ i bintasi wə i chɔkɔ bimbam wə,
(kighə si bimbam biwɔ nĩ kɔ bi mbum). Bɔ ka tsə yɛiŋ Baylɛ ka tsa wi dzaka a
bɔ tsâ bwĩŋyi kaka bi bəni bà bɔ nĩ kɔ i bintasi wə ka bɔ kɔmsi kpĩyi ka bɔ shĩsi,
dzô bwĩli bɔ.
32 Ayakadəiŋ, bəni bə jum bà ka bwiŋyi kaka bi mi wi ninshiŋ wə, ka bwiŋyi
tə widɔkɔ wə bə nĩ baŋŋ bəh wi.
33 Ayakalə, jɔbi wə bɔ nĩ dzə buku i Jisɔs wə, yɛiŋ num wi si kpi lɔ, bɔ nəki
chu bwiŋyi kə kaka bi.
34 Mi widɔkɔ i mbaŋ wi bəni bə jum wə bwaŋ biəli yi Jisɔs bəh gɔŋ. Si wi
bwaŋ yaka, akisəkə mwa bəh mwi tumbuku fɛiŋ.
35 Mi wə wi nĩ yɛiŋ gia yələ kɔ num wi mbeeŋ nsaka wiwɔ, ayaka ndzaka
wiwɔ num ŋkɔŋ, wi kiə a ŋgaiŋ dzakaki num ŋkɔŋ ka mbɛiŋ kɔ i bûm.
36 Gia yələ nĩ num i fə gia yə bə nĩ nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə dzâ kpêiŋ si bə
nyaka a, “A ŋkuŋu ki kimu bi bwiŋ kə.”
37 Ayaka yi chu num bə nĩ nyaka i di bidɔkɔ wə i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a, “Bəni
bi tsɛiŋki lə mi wiwɔ wə bə bwaŋ.”

Bə ləə Jisɔs
(Matiɔ 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

38 Si yəmaka nĩ tsə Yɔsɛf wi Alimatia nyə tsə yɛiŋ Baylɛ ka tsa a wi bûm a
ŋgaiŋ dzô bwĩli wini wi Jisɔs. Yɔsɛf wələ nĩ kɔ mi wi mbaŋ wi Jisɔs ayakalə wi
num a jum wə jum wə kɔm wi nĩ lwaki Bəju. Baylɛ bum, wi ka tsə i dzɔ bwili
wini wiwɔ.
39 Nikədəmus wə wi nĩ yisi tsə yɛiŋ Jisɔs chɔkɔ bidɔkɔ nchɔkɔ, wi nĩ tsə tə bəh
fiaŋsi bidɔkɔ bi kaŋa tsɛŋə yindzɔŋni num bə chiŋni kɛiŋsi bəh mɛɛl bəh alɔs
nji wi ntiə wiwɔ nĩ kɔ bəkilɔ mbaŋtia ntsɔ yitali.
40 Bɔ wi ka tsə dzɔ bwili wini wi Jisɔs wiwɔ ka kii bə bəmbuŋ num bɔ fiaŋsi
bəh fiaŋsi biə wi nĩ dzə bəh bi, asi nləə wi Bəju kɔ i nɔni ki tumi kibɔ wə.

† **19:29** Hisɔp wələ kɔ yɛli wi kpɛiŋ widɔkɔ.

41 A nĭ kɔ khə wi mbaiŋ num kɔmsi tsə i di biə bə nĭ baŋŋ Jisɔs i kintasi wə. Ayaka khə wiwɔ num yaka jum yimfiaŋ yidəkɔ num fɛiŋ maka bə num ləə lɔ mi yɛiŋ.
42 Ayakadəiŋ, si chɔkɔ biwɔ nĭ kɔ Chɔkɔ bi Bəju bi Sisini wi chɔkɔ Bimbam, ayaka jum yiwɔ num kɔmsi fɛiŋ, bɔ ka jiə Jisɔs yɛiŋ.‡

20

Bə nəŋ wini wi Jisɔs məŋ
(Matiə 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

1 A dzə num i chɔkɔ bi ninshiŋ i shi wə, Meli Magdalen buku dza na kinchɔŋɔchɔŋɔ biŋ kɛiŋ bi ji, ka tsə i jum bɛiŋ, yɛiŋ num bə dzasi lɔ təh wə bə nĭ baŋ dzaka kijum yɛiŋ.
2 Ayakadəiŋ, wi ka yɔkɔ tsə yɛiŋ Samən Bita bəh waiŋ wi mbaŋ wi Jisɔs widəkɔ wiwɔ wə Jisɔs nĭ kɔŋki nalə, ka dzaka i bɔ a, “Bə bwili Bah i jum mə, buku ka kiə dəkə di biə bə nɔsi wi yɛiŋ.”
3 Bita bəh waiŋ wi mbaŋ wi Jisɔs wə ka buku i tsəki i jum bɛiŋ.
4 Bɔ nĭ tsəki yaka yɔkɔ num yɔkɔni, ayakalə waiŋ wi mbaŋ wi Jisɔs widəkɔ wiwɔ wə yɔkɔ tsə Bita ka yisi tsə buku i jum bɛiŋ.
5 Si wi tsə buku, ŋgwuŋ shi tsɛiŋ ləkə, ka yɛiŋ shəŋ a bəmbuŋ bà, bə nĭ kii i Jisɔs wə bɔ nɔ fɛiŋ. Si wi tsɛiŋ yakadəiŋ nəki liə kə yɛiŋ.
6 Samən Bita biəli wi dzə buku fɛiŋ, ka liə tsə akisəkə i jum yiwɔ kintəəŋ. Si wi liə, yɛiŋ shəŋ a bəmbuŋ bà bɔ nɔ fɛiŋ,
7 ayaka kinchumni ki mbuŋ kə bə nĭ kii fwu wi Jisɔs yɛiŋ nĭ ka nɔ chiŋni bəh bidəkɔ bà. Ayakalə, num bə lim ka jiə a mbi di wə a kiki.
8 Waiŋ mbaŋ wi Jisɔs widəkɔ wiwɔ wə wi nĭ yisi tsə buku fɛiŋ ka bɔŋ liə tsə i jum yiwɔ mə yɛiŋ gia yiwɔ ka bum.
9 A nĭ kɔ bɔ kɛiŋ ki kiə kə fwu wi gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Nyɔ mə a Jisɔs nĭ kaŋaki lə i dzâ i kpî wə.

Jisɔs chusi gwu yi i Meli Magdalen

10 Bwa bə mbaŋ bə Jisɔs bà fiəni kwɛ i kikwili wə.
11 Ayakalə, Meli ka num baaŋ bɛiŋ i biŋ i jum kpəŋ ka dəki. Si wi nĭ dəki yaka ka dza ŋgwuŋ shi tsɛiŋ ləkə i jum yiwɔ kintəəŋ,
12 yɛiŋ bəchinda bə Nyɔ bəfa num bɔ ləh bəmbuŋ bə fukuli num bɔ shinum i di biə bə nĭ nɔsi wini wi Jisɔs, widəkɔ nĭ shinum i di biə fwu wi Jisɔs nĭ kɔ, widəkɔ i di biə gvu yi nĭ kɔ.
13 Bəchinda bə Nyɔ bəwɔ bikə i wi a, “Miŋkpaŋa, wɔ dəki nə a?” Wi chukuli a, “Mih dəki kɔm bə giŋ buku bəh Bah wuŋ mih kiə kə di biə bə jiə wi.”
14 Si wi dzaka yakadəiŋ, wi bá nəŋ i fiəni gwu yi ka yɛiŋ Jisɔs num wi num bɛiŋ. Ayakalə, wi nəki kiə kə a, akɔ Jisɔs.
15 Jisɔs bikə i wi a, “Miŋkpaŋa, wɔ dəki nə a? Wɔ nəŋki num ndə a?” Meli ka kwakaki a, yuwidəkɔ akɔ mi wə wi tsɛiŋki khə wiwɔ. Wi ka dzaka i wi a, “Tikwili, aka bá num a wɔ giŋ nyə bəh wi, wɔ fûku i mih di biə wɔ jiə wi yɛiŋ, ka mih tsə giŋ nyə bəh wi.”
16 Jisɔs dza bɔɔŋ wi a, “Meli.” Wi fiəni gwu bɔɔŋ wi i já yibɔ yi Hibulu wə a, “Labəni,” yi num a, “Mi wi lanini.”
17 Jisɔs dzaka i wi a, “Ma kâŋa mih, kɔm mih kɛiŋki ki yaka kə i Ba wuŋ wə. Tsâ i bwa bə nih bəŋ ma wɔ fûku i bɔ a mih si yaka tsə i Ba wuŋ wə wi num tə Ba wimbɛiŋ, Nyɔ wuŋ num tə Nyɔ wimbɛiŋ.”

‡ **19:42** Bɔ nĭ jiə Jisɔs fɛiŋ yaka ka chɔkɔ bimbam tsə, bɔ ka dzə lansi nlə wi i nəni kibɔ wə.

18 Meli Magdalen ka tsə fuku i bwa bə Jisɔs bə mbaŋ a ŋgaiŋ yɛiŋ Bah, ka fukuki tə i bɔ gia yə wi si dzaka i ŋgaiŋ.

Jisɔs chusi gwu yi i bwa bu bə mbaŋ
(Matiə 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 A nǐ kɔ i fijəbi a chəkɔ biwɔ, a num chəkɔ bi ninshiŋ i shi yiwɔ wə, bwa bə mbaŋ bə Jisɔs num dzu num bɔ baŋ dzaka bifiəŋə, kɔm bɔ nǐ lwaki Bəju. Jisɔs dza tumbuku i bɔ kintəəŋ, ka bɔni i bɔ a, “Ma kimbɔiŋni nûm bəh mbɛiŋ.”

20 Si wi bɔni i bɔ yakadəiŋ, ka chusi kaŋ yi bəh biəli yi i bɔ. Bwa bə Jisɔs bə mbaŋ ka numki bəh kinsaŋli nalə si bɔ yɛiŋ Bah.

21 Jisɔs chu fiəni dzaka i bɔ a, “Kimbɔiŋni nûm bəh mbɛiŋ. Si Ba wuŋ nǐ faaŋ mih, yi kɔ a liŋ si mih ki faaŋki mbɛiŋ i liə.”

22 Si wi dzaka yakadəiŋ, ka waka i bɔ wə ka dzaka a, “Mbɛiŋ dzô Kiŋ'waka ki Baiŋni.

23 Mbɛiŋ ka dalinya chu bi mi, ma yi numki a Nyɔ dalinya lɔ wi. Mbɛiŋ baaŋ ki dalinya kə wi, yaka Nyɔ ka dalinya dəkə wi.”

Jisɔs chusi gwu yi i Təməs

24 A nǐ kɔ i jɔbi wə Jisɔs nǐ dzə i bwa bu bə mbaŋ wə, Təməs wə wi nǐ kɔ i mbaŋ wi bwa bə Jisɔs bə jwɔfi ntsɔ bəfa wə bə nǐ bɔɔŋki yɛli wi widəkɔ a bimaŋsi nǐ kɔkə dəkə bəh bɔ.

25 Bwa bə mbaŋ bə Jisɔs bədəkɔ ka dzaka i Təməs a, “Buku si yɛiŋ Bah.” Ayakalə, Təməs dzaka mfih i bɔ a, “A kɔbi a mih yɛiŋ lə dzaka ki bali ki mibaiŋ i kaŋ yi wə, ka jiə waiŋkpaŋ wuŋ i dzaka biwɔ wə, jiə tə kaŋ yiŋ i biəli yi wə, mih ma ni lansi bum gia yiwɔ.”

26 Shi dzə kpɛiŋ, bwa bə Jisɔs bə mbaŋ chu num i dzu, Təməs num tə bəh bɔ, dzaka bifiəŋə num bə fah. Ayakalə, Jisɔs dzə tumbuku i bɔ kintəəŋ, ka bɔni i bɔ a, “Kimbɔiŋni nûm bəh mbɛiŋ.”

27 Si wi bɔni i bɔ yakadəiŋ, ka dzaka i Təməs a, “J̌lə waiŋkpaŋ wa fa i káŋ yiŋ wə, wɔ yɛiŋ si yi kɔ, ma wɔ chu ǰlə tə kaŋ ya i biəli yiŋ wə. Ma wɔ ma chu nûmki bəh ŋkaŋyi i bûm.”

28 Təməs ka chukuli i Jisɔs a, “Bah wuŋ, bəh Nyɔ wuŋ.”

29 Jisɔs dzaka i wi a, “Wɔ bum i liə kɔm wɔ yɛiŋ i mih wə a? Ndzəŋni bimbum kɔ i bəni bə bɔ ka yɛiŋ dəkə i mih wə, ayakalə bum mih.”

Gia yə bə nǐ nyaka kiŋwakti kələ

30 Jisɔs nǐ kɔ wi fə binchəsi bəduli bə bɔ chusiki ŋga bi Nyɔ i bwa bu bə mbaŋ nshiŋ, maka bə nyaka yi i kiŋwakti kələ mə.

31 Ayakalə, yələ bə nyaka kɔ i fə a mbɛiŋ bûm a Jisɔs kɔ Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka, num waiŋ Nyɔ. A mbɛiŋ ka bum yakadəiŋ, mbɛiŋ ni kwati nəni kə ki bi tsə kaa kə kɔm yɛli wi.

21

Jisɔs chusi gwu yi i bwa bu bə mbaŋ i kinchwɔ kimbum kpəŋ

1 Si yəmaka nǐ tsə, Jisɔs chu chusi gwu yi i bwa bu bə mbaŋ i kinchwɔ kimbum ki Tibɛlias kpəŋ. Yələ kɔ dzəh yə yi nǐ num:

2 Samən Bita bəh Təməs wə bə nǐ bɔɔŋki a bimaŋsi, bəh Natanial wi Kana i kimbu ki Galili wə, bəh bwa bənyuku bə Sɛbide, bəh bwa bə mbaŋ bə Jisɔs bədəkɔ bəfa nǐ juŋni kɔ i di bimu wə.

3 Samən Bita ka dzaka i bɔ a, “Mih laki bwəkɔ.” Bɔ ka dzaka i wi a, “Bukumbɛiŋ lâa.” Bɔ buku tsə liə i ŋgwuki mə. Ayakalə, bɔ nɔ a bəh tsəŋə nəki kwa kə fiɛŋ.

4 Asi chəkɔ ni wɔɔki dzəki, Jisɔs dzə num i bɛiŋ i kpa wi bəkɔ wə, bwa bu bə
mbaŋ nəki kiə kə a, akɔ Jisɔs.
5 Jisɔs ka bikə i bɔ a, “Bwa mbəŋ, mbɛiŋ kwa alə bwəkɔ a?” Bɔ chukuli a,
“Aayi.”
6 Wi dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ tûm gbi i kimbu ki tsɛiŋ yiləkəli yi ŋgwuki wə ma
mbɛiŋ kwa fiɛŋ.” Bɔ ka tum, si bɔ tum, wi gbi bá gaka bɔ i guku bwili, kɔm bə
bwəkɔ yiduli yə yi nǐ kɔ yɛiŋ.
7 Waiŋ wi mbaŋ wi Jisɔs wə Jisɔs nǐ kɔŋki ka yɛiŋ yakadəiŋ ka dzaka i Bita
a, “Akɔ Bah.” Si Samən Bita wəkɔ a, akɔ Bah, ka ləh bəmbuŋ i gwu wə kɔm wi
nǐ kɔ a bəh gwu yiyəə. Si wi lɔ yakadəiŋ ka jiŋ shi i bɔkɔ ka bá tsəki i Jisɔs wə.
8 Bwa bə mbaŋ bədɔkɔ bà ka biəli wi i ŋgwuki mə ka gukuki gbi wiwɔ num wi
jikə bəh bwəkɔ. A nǐ dəŋəki kə i buku tsə i kpa. A nǐ baaŋ aka bəntəm mbaŋshi.
9 Jɔbi wə bɔ nǐ tsə buku i kpa yɛiŋ bikaa bigbuku gbuku ghəkə yɛiŋ, bwəkɔ
num yɛiŋ, blɛd num tə yɛiŋ.
10 Jisɔs dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ dzâ bəh bwəkɔ yidəkɔ yə mbɛiŋ kwa.”
11 Ayakadəiŋ, Samən Bita tsə yaka liə i ŋgwuki mə, ka guku bwili gbi wiwɔ i
kpa num wi jikə bəh bifaaŋ bi bwəkɔ gbi bəh mbaŋshi ntsɔ yitali (153). Na si
yi nǐ duki yakadəiŋ lə, gbi wiwɔ nǐ ka təiŋyi dəkə.
12 Jisɔs ka dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ dzâ dzî.” Na mi wimu i bwa bu bə mbaŋ wə
nǐ ka mɔm na i bikə i wi a, akɔ wɔ ndə a? Kɔm bɔ nǐ kɔ num bɔ kiə a, akɔ Bah.
13 Jisɔs ka tsə dzɔ blɛd wə nya i bɔ, bəh bwókɔ yə fɛiŋ.
14 Yələ nǐ kɔ kiŋkani kitali si Jisɔs nǐ kɔ num wi chusi gwu yi i bwa bu bə
mbaŋ si wi nǐ dza i kpi wə.

Jisɔs fiəni nya nɔm i Bita

15 Jɔbi wə bɔ nǐ dzi kaasi, Jisɔs bɔɔŋ Bita bikə i wi a, “Samən waiŋ Jən, wɔ
kɔŋki lə mih tsə bədɔkɔ bələ a?” Wi chukuli a, “Aaŋ Bah, wɔ kiəki lə a mih
kɔŋki lə wɔ.” Jisɔs dzaka i wi a, “Wɔ sâŋ bwa bəŋ bə shwáŋ.”
16 Jisɔs chu bɔɔŋ wi i kiŋkani kifa wə bikə i wi a, “Samən waiŋ Jən, wɔ kɔŋki
alə mih a?” Wi chukuli a, “Aaŋ Bah, wɔ kiəki lə a mih kɔŋki lə wɔ.” Wi ka dzaka
i wi a, “Wɔ tôkniki bəh shwáŋ yiŋ.”
17 Jisɔs chu bɔɔŋ wi i kiŋkani ki kitali wə bikə i wi a, “Samən waiŋ Jən, wɔ
kɔŋki alə mih a?” Si Bita wəkɔ Jisɔs bikə i wi i kiŋkani ki kitali wə yakadəiŋ, a
wi kɔŋki lə ŋgaiŋ na, yi nya ŋgəkə i wi. Wi dzaka i Jisɔs a, “Bah, wɔ kiəki lə gia
yichi, wɔ kiə a mih kɔŋki lə wɔ.” Jisɔs ka dzaka i wi a, “Wɔ sâŋ shwáŋ yiŋ.
18 Mih fukuki ŋkɔŋ i wɔ a, jɔbi wə wɔ nǐ kɛiŋki waiŋ sumi, a nǐ shiki lɔɔki wɔ
mbuŋ wa wɔ tsə na faiŋ wə wɔ kɔŋki. Ayakalə, jɔbi wə wɔ ni jwiŋ wɔ ni giŋsiki
tsɛiŋ ya i bɛiŋ mi widɔkɔ chi chi lɔh mbuŋ wa, wi dzɔ tsə bəh wɔ i di biə wɔ
kɔŋki kə i tsə.”
19 Jisɔs nǐ dzakaki yələ i chusi kaiŋni yi kpi yə Bita ni kaŋaki i bi dzə kpi, yi
dzə bəh yɛli wimbum i Nyɔ. Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ ka dzaka i wi a, “Wɔ bîəli
mih.”
20 Bita bá nəŋ i fiəni gwu yɛiŋ a waiŋ wi mbaŋ wə Jisɔs nǐ kɔŋki wi biəli bɔ.
Waiŋ wi mbaŋ wələ kɔ wə wi nǐ num yəkəli i Jisɔs wə i jɔbi wə bɔ nǐ dziki i fijɔbi
wi gɔksini wə wi bikə i wi a, “Bah, akɔ ndə wə wi nəŋki i ni taŋni wɔ a?”
21 Jɔbi wə Bita yɛiŋ waiŋ wi mbaŋ wiwɔ biəli bɔ, wi bikə i Jisɔs a, “Bah, yi mi
wələ kɔ a nə a?”
22 Jisɔs chukuli i wi a, “A kabə num a mih nəŋki a wi bâaŋ wiwɔm i tsâ bûku
jɔbi wə mih bi fiəni dzəki, yəmaka kaŋaki nə i fə bəh wɔ a? Wɔ bîəli mih.”
23 Si Jisɔs dzaka yakadəiŋ, ndzaka wiwɔ ka nyani i kintəəŋ ki bəni bə bumni
wə, a waiŋ wi mbaŋ wi Jisɔs wələ bi kpi kə. Ayakalə, Jisɔs nǐ ka dzaka dəkə lɔ a

wi bi kpi kə. Wi nĭ dzaka shəŋ a, “A kabə num a mih nəŋki a wi bâaŋ wiwɔm i tsâ bûku jɔbi wə mih bi fiəni dzəki, yəmaka kaŋaki nə i fə bəh wɔ.”

Kɔm mi wə wi nyaka kiŋwakti kələ

24 Waiŋ wi mbaŋ wələ kɔ wə wi dzakaki kɔm gia yələ, a chu num wi wə wi
nyaka gia yələ, ayaka buku kiə a gia yə wi dzakaki kɔ yi ŋkɔŋ.
25 Gia yiduli yidɔkɔ kələ tə yə Jisɔs nĭ fə, a nĭ kɔ a bə nyakaki gia yiwɔ yichi,
ma mih yɛiŋki a di kəkə i fa mbi wələ wə wichi bə kɔ i jiə biŋwakti biwɔ yɛiŋ.

Kiŋwakti Ki Nɔm
ki bwa bə ntum bə Jisɔs
Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki nɔm kələ mə

Kiŋwakti ki nɔm ki bwa bə ntum bə Jisɔs kələ nǐ nyaka Luk, i kpɛiŋsi i ntum wi ndzɔŋni wə, wə kɔm Jisɔs, wə wi nǐ yisi nyaka i Kiŋwakti ki Luk wə. Ntum wi ndzɔŋni wələ kɔ a Jisɔs nǐ kpi i kintasi wə ka fiəni dza, ka bə ləə wi, Nyɔ fiəni dzasi wi i kpi wə.

Fwu wi gia yə kiŋwakti kələ dzakaki kɔm yi, kɔ i fuku si Kiŋ'waka ki Baiŋni nǐ fə a bwa bə mbaŋ bə Jisɔs nǐ fə ntum wi ndzɔŋni wələ kɔm Jisɔs waŋ tsə i Jɛlusalɛm bəh i bimbu bi Judea bəh bi Samalia wə bichi, i tsə buku i bimbu bi mbi binaa biə mbi tsə gɔksiki (1:8). Kiŋwakti kələ kɔ kichum kɔm si mbaŋ wi bəni bə Klistus nǐ yisi i kintəəŋ ki Bəju wə, ka jiə shɔm i Jisɔs wə, yi ka fiəni num gia yi mbi wichi.

Kifwu ki gia i Kiŋwakti kələ mə

1:1-26 Nyɔ kɛiŋsi bəni bə fukuni
1:1-14 Jisɔs nya kintəfi kigɔksini bəh kiŋkaka ki
1:15-26 Mi dzɔ di bi Judas
2:1–8:3 Bə fuku ntum wi Jisɔs i Jɛlusalɛm
8:4–12:25 Bə fuku ntum wi Jisɔs i Judea bəh Samalia
13:1–28:31 Nɔm wi Bɔɔl
13:1–14:28 Nnyani wi Bɔɔl wi ninshiŋ
15:1-35 Kijuŋni i Jɛlusalɛm
15:36–18:22 Nnyani wi Bɔɔl wi kɔmsini
18:23–21:16 Nnyani wi Bɔɔl wi kiŋkaŋni kitali
21:17–28:31 Bɔɔl num mi wi nsəŋ, ka fukuki a gia yi Nyɔ i Jɛlusalɛm bəh i Kaysalia bəh Lum

1 Tikwili Teɔfilus, i kiŋwakti ki ninshiŋ kə mih nǐ nyaka i wɔ, mih nǐ nyaka yɛiŋ kɔm gia yichi yə Jisɔs nǐ fəki bəh yə wi nǐ laniki bəni yɛiŋ, i kin'yisi wə si wi nǐ yisi nɔm wi,
2 i tsə buku chɔkɔ biə Nyɔ nǐ dzɔ wi i bɛiŋ. Ka Nyɔ dzɔ wi wi yaka i bɛiŋ, wi nǐ tsə dzəh i ŋga bi Kiŋ'waka ki Baiŋni wə, i təfi bwa bu bə ntum bà wi nǐ sabibwili.
3 Jɔbi wə wi nǐ dza i kpi wə, wi nǐ chusi gwu yi i bɔ i kaŋ wə mbaŋnyani i dzə́h yiduli yiduli wə, yi chusi a wi kɔ wiwɔm. Wi ka chu dzakaki i bɔ kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ.
4 Si wi nǐ kɔ bəh bɔ yakadəiŋ, wi dzaka i bɔ a, “Kiə mbɛiŋ bi bûku kə i Jɛlusalɛm. Mbɛiŋ wôkɔliki kinya kə Ba wuŋ nǐ kaka i mbɛiŋ num yə mbɛiŋ nǐ wɔkɔ mih dzaka kɔm yi.
5 Mbɛiŋ kiəki a Jɔn nǐ juliki bəni i bɔkɔ mə, ayakalə i kaŋ yidɔkɔ wə twɛsi Nyɔ ni juliki mbɛiŋ num i kaŋ yi Kiŋ'waka ki Baiŋni wə.”

Jisɔs yaka bɛiŋ

6 Jisɔs bəh bwa bu bə ntum juŋni dzə num i jɔbi widɔkɔ wə, bɔ bikə i wi a, “Bah, jɔbi kpɛiŋ lɔ ka wɔ fə bəni bəbuku bə Islae fiəni sâkaki ntɔŋ wibɔ a?”
7 Wi chukuli i bɔ a, “Jɔbi wiwɔ nabə chɔkɔ biwɔ bi kpɛiŋki num asi Ba wuŋ kɛiŋsi bəh ŋga bi, yi kɔkə i mbɛiŋ i bi kiə jɔbi wiwɔ.
8 Gia yə mbɛiŋ kaŋaki i kiəki kɔ a Kiŋ'waka ki Baiŋni bi dzə jiksiki lə mbɛiŋ, ma mbɛiŋ bi kwati ŋga, mbɛiŋ yisi i fukuki kɔm mih i Jɛlusalɛm bəh bimbu bi Judea bəh bi Samalia wə bichi, i tsə buku i bimbu bi mbi binaa wə.”

9 Asi wi dzaka yaka, Nyɔ dzɔ wi, wi dza ka yakaki i bɛiŋ bɔ bwaŋ dzákəh
ka tsɛiŋki si wi yakaki tsəki i bɛiŋ, wi yaka tsə bikwu baŋ wi, wi laka i dzákəh
yibɔ wə.
10 Si bɔ nĭ bwaŋ dzákəh yibɔ bɛiŋ i tsɛiŋki si wi yakaki tsəki, yi dzə num a,
bənyuku bədəkɔ bəfa dza tumbuku i bɔ nshiŋ num kɔmsi i bɔ wə num bɔ tum
bəmbuŋ bə fukuli i gwu wə,
11 bikə i bɔ a, “Bənyuku bə Galili, mbɛiŋ num ka tsɛiŋki nə i bɛiŋ na? Jisɔs
wələ Nyɔ dzɔ i mbɛiŋ kintəəŋ lə, wi yaka i bɛiŋ, wi bi fiəni dzə a liŋ asi mbɛiŋ
si yɛiŋ wi yaka i bɛiŋ.”

Bə baa Matias a wi dzô di bi Judas

12 Bwa bə faaŋni bə Jisɔs ka dza i ŋkwuŋ wə bə bɔɔŋki a wi Kɛiŋ yi Olif ka fiəni
tsəki i Jɛlusalɛm, a nĭ kɔ aka kiŋka ki may i tsə buku fɛiŋ.*
13 Si bɔ liə fɛiŋ, ka yaka tsə i kimbu ki lum wi juŋ yi bɛiŋ wə bɔ nĭ tsəki shiki
yɛiŋ. Bəni bələ nĭ kɔ Bita, Jɔn, Jɛm bəh Andulu, Filib bəh Təməs, Batələmu bəh
Matiə, Jɛm waiŋ Alfiyus, Samən wə wi nĭ kɔ mi wi mbaŋ wi Bədzɛlət† bəh Judas
waiŋ Jɛm.
14 Bɔ bəh bəkaŋa bədəkɔ bəh Meli nih Jisɔs bəh bwa bə nih Jisɔs nĭ fəki bɔ
juŋni i fiɛŋ fimu wə i tsaki jɔbi wichi.
15 A nĭ kɔ i kaŋ yə wə, bwa bə mbaŋ bə Jisɔs juŋni. Bɔ nĭ kɔ fɛiŋ ka bəni gbi
ntsɔ mbaŋfia (120). Bita dza bɛiŋ dzaka i bɔ a,
16 “Bwa bə nih bəŋ, gia yə Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki nĭ kaŋaki lə i dzə kpɛiŋ.
Akɔ gia yə Kiŋ'waka ki Baiŋni nĭ fə Dɛbit dzaka, a kɛiŋ i kikpu wə kɔm Judas wə
wi nĭ num i ninshiŋ ka bə dzə kwa Jisɔs.
17 Mbɛiŋ kiə a Judas wələ nĭ kɔ mi widəkɔ i mbaŋ wibuku wə, wi kaŋa nəm
wi i bukumbɛiŋ kintəəŋ.”
18 (Ka Bita dzakaki yaka num Judas dzɔ lɔ kpɔ wə bɔ nĭ nya i wi i gia yichu
yə wi nĭ məm ka taŋ di bidəkɔ yɛiŋ. Di biələ kɔ biə wi nĭ gbɔ yɛiŋ bəh fwu tɔɔ
wi tɔ bilaa buku bichi.
19 Bəni bə Jɛlusalɛm bəchi wəkɔ, ka bɔɔŋki di biwɔ i já yibɔ wə a Akɛldema,
yi num a, “Di bi Mwa.”).
20 Bita chu dzaka a, “Dɛbit nĭ nyaka i Kiŋwakti ki Ŋkɔksi wə a,

‘Bə bêe ma kwili wi fiəni chû chi,
ka mi ma chu nɔ fɛiŋ.’

Yi kɔ wi chu nyaka a,

‘Mi widəkɔ kaŋaki i dzô di bi bi nəm.’

21-22 Si yi kɔ yaka, mi widəkɔ kaŋaki i chĭŋni i buku wə, ma buku bɔ fûkuki a
Bah Jisɔs nĭ dza i kpi wə. Mi wiwɔ kɔ i num mi wə wi ni nyaniki buku bɔ jɔbi
wichi asi Jisɔs nĭ nyaniki buku bɔ i yisi i jɔbi wə Jɔn nĭ juliki bəni i bəkɔ mə, i
tsə buku i jɔbi wə Nyɔ nĭ dzɔ Jisɔs i buku kintəəŋ wi yaka i bɛiŋ.”
23 Si wi dzaka yaka, bɔ baayi jiə bəni bəfa. Wimu nĭ kɔ Yɔsɛf wə bə nĭ bɔɔŋki
a Basabas bə chu bɔɔŋ tə a Justus, widəkɔ num Matias.
24 Si bɔ baayi jiə yaka, ka tsa a, “Bah, wɔ kiəki lə shóm yi bəni bəchi.
Ayakadəiŋ, chûsi i buku mi wə wɔ kɔ wɔ saiŋbwili i kintəəŋ ki bəni bəfa bələ,
25 ayakadəiŋ, ka wi nûm waiŋ ntum wi Jisɔs, wə wi ni dzɔ di bi nəm biə Judas
nĭ bee ka tsə i di bi wə.”
26 Si bɔ tsa yakadəiŋ, ka nyaka kiyɛli kibɔ, ka tum, wi Matias ka buku gbɔ.
Bɔ ka kpɛiŋsi wi i mbaŋ wi bwa bə ntum bə Jisɔs bà jwɔfi ntsɔ mu.

---

* **1:12** Kiŋka ki may nĭ kɔ asi mi kɔ i nyani i chəkɔ bimbam wə. † **1:13** Bədzɛlət bələ nĭ kɔ mbaŋ wi bəni Bəju bà bɔ nĭ təbiki tumi, i jwɔ bwili bəni i ŋgəkə wə i kaŋ yi bə Lum wə.

2

Kiŋ'waka ki Baiŋni dzə

1 Jɔbi wi Dzini biə bɔ nĭ bɔɔŋki a Bɛntekɔs nĭ dzə kpɛiŋ, bəni bəchi bà bɔ nĭ kɔ
bɔ jiə shɔ́m i Jisɔs wə nĭ juŋni i di bimu wə.
2 Bɔ ka təkəli wɔkɔ fiɛŋ fi jumi shi dzə i bɛiŋ aka fiəkə yiləkəli. Fi shi liə jiksi
juŋ yichi yə bɔ nĭ kɔ yɛiŋ wə.
3 Bɔ dzaka a bɔ tsɛiŋ, bɔ yɛiŋ fiɛŋ fidɔkɔ fi num aka kiləm kigbuku, fi ka waŋ
tsə i bɔ wə mi wimu wimu.
4 Kiŋ'waka ki Baiŋni ka jikə i bɔ bəchi wə, fə bɔ ka dzakaki já yi tumi chi chi.
5 A nĭ kɔ i jɔbi wiwɔ wə, Bəju bà bɔ nĭ kɔ bɔ jiə shɔm i Nyɔ wə nalə bɔ num i
Jɛlusalɛm, num bɔ dza i bitumi bichi biə bi kɔ fa nshwaiŋ wə.
6 Si bɔ wɔkɔ yakadəiŋ, ka juŋni dzə bɔ bəduli i bəni bà bɔ nĭ kɔ bɔ jiə shɔm i
Jisɔs wə. Bəni bà bɔ nĭ jiə shɔ́m i Jisɔs ka dzakayiki, na winaiŋ mi wɔkɔ i já yibɔ
wə. Yi fumsi bɔ.
7 Dzaka wɔm bɔ, bɔ ka kaiŋyiki, dzakayi a, “Ntə bəni bələ bəchi bɔ dzakaki
lə, akɔ num bəni bə Galili a?
8 Yi nyani dəiŋ a mi i bukumbɛiŋ wɔkɔki si bɔ dzakaki i já yi tumi
bibukumbɛiŋ wə a?
9 Buku bədɔkɔ buku i Batia, bədɔkɔ buku i Mɛdes bəh i Ɛlam, bədɔkɔ buku
i Misɔbɔtɛmia bəh i Judea bəh i Kafadɔsia, bədɔkɔ buku i Bɔntus bəh i Ɛsia.
10 Buku bədɔkɔ buku i Fligia bədɔkɔ i Bamfilia, bədɔkɔ i Ijib bəh i bimbu bi
Libia wə, bà bɔ kɔ kɔmsi i kwili wi Sɛlin wə. Buku bədɔkɔ buku i Lum, a num
Bəju bəh bəni bà bɔ kwuni kwunini ka numki i mbum wi Bəju wə.
11 Buku bədɔkɔ buku i Klɛt bəh i Alɛbia. Buku wɔkɔki lə, i já yi tumi
kibukumbɛiŋ wə si bəni bələ dzakaki gia yi kaŋyini yə Nyɔ fə.”
12 Dzaka wɔm bɔ, bɔ ka kaiŋki a bɔ bɔ a yələ gia chusiki a nə.
13 Bəni bədɔkɔ ka nyiksiki lɔ fibɔ dzaka a, “Bəni bələ kɔ mbih kwa bɔ.”

Bita dzaka i bəni

14 Ayakadəiŋ, Bita ka dza num i bɛiŋ bəh bwa bə ntum bə Jisɔs bə jwɔfi ntsɔ
mu. Bita ka yisi ka dzaka i mbaŋ wi bəni wə bəh ŋga a, “Mbɛiŋ Bəju bəh bəni
bəchi bà bɔ nɔki i Jɛlusalɛm, mih nəŋki a mbɛiŋ kĭə gia yələ. Mbɛiŋ nyâ bintuni
bimbɛiŋ i gia yə mih ki dzakaki.
15 Mbih ka kwa dəkə bəni bələ si mbɛiŋ kwakaki. I liə kɛiŋki a mbiəŋə bwukə
i kinchɔŋɔchɔŋɔ.
16 Gia yələ yi numki i liə akɔ yə Juɛl mi wi ntum wi Nyɔ nĭ dzaka lɔ a,
17 ‘Nyɔ dzakaki a, a bi numki i chɔkɔ bi gɔksini wə,
ma ŋgaiŋ bi shuku Kiŋ'waka ki i bəni bəchi wə.
Ayakadəiŋ, bwa bəmbɛiŋ bənyuku bəh bəkaŋa
bi wɔkɔki lə gia yə ŋgaiŋ dzakaki, fuku i bəni,
sumi yimbɛiŋ bi yɛiŋki lə fiɛŋ aka dəmsi,
ma dəmsi bi kwaki bəni bəkukuli bəmbɛiŋ.
18 A bi numki i chɔkɔ biwɔ wə,
ma ŋgaiŋ bi shuku Kiŋ'waka ki i bəni bu bə nɔm wə bəchi,
bənyuku bəh bəkaŋa,
bɔ bi wɔkɔki gia yə ŋgaiŋ dzakaki, bɔ fuku i bəni.
19 Ŋgaiŋ bi fə lə gia yi dzaka ki wɔmni i bɛiŋ,
ma ŋgaiŋ bi fiəni fə tə kinchəsi kə ki chusiki ŋga bi i kuku.
Mwa bəh gbuku bəh fimiəkə figumini bi num lə.
20 Wɔŋ bi ji lə,
fiəŋŋ bi bəkɔki aka mwa,

ka chəkə bimbum bi Bah bi kaiŋni bi dzə.
21 Ayakadəiŋ, na ndə wə wi bi bəəŋki yɛli wi Bah, bi bəiŋki lə.' "
22 Bita chu dzaka a, "Bəni bə Islae, mbɛiŋ wəkəli ndzəŋ gia yə mih dzakaki.
Jisəs wi Nasali nǐ kə mi wə Nyə nǐ lansi chusi i mbɛiŋ a, a faaŋ ŋgaiŋ wi asi wi
nǐ fə Jisəs a wi fəki binchəsi biə bi chusiki ŋga bi Nyə bəh gia yi dzaka ki wəmni
bəh yi kaŋyini yə Nyə nǐ fə i mbɛiŋ kintəəŋ. Mbɛiŋ kiəki lə na gia yiwə bindzəŋ.
23 Jisəs wələ kə mi wə bə nǐ nya wi i mbɛiŋ, akə Nyə wə wi nǐ fasi, ka yi numki
yaka num wi si kiə lə. Mbɛiŋ nǐ wəə wi si mbɛiŋ nǐ nya wi i kaŋ yi bəni bəchu
wə, bə baŋŋ wi i kintasi wə.
24 Ayakalə, Nyə fiəni dzasi wi i kpi wə, bwili wi i kaŋ yi kpi wə kəm kpi nǐ
kaŋaki kə i kaŋa baaŋ bəh wi.
25 Dɛbit nǐ kə wi dzaka kəm Jisəs wələ a,
'Mih yɛiŋki lə Bah wə wi kə buku wi jəbi wichi i tsɛiŋ yiŋ yiləkəli wə,
ka gia yidəkə ma kəm mih.
26 Ayakadəiŋ, shəm yiŋ wəkəki lə ndzəŋni,
mih dzakaki bəh kinsaŋli.
Na si mih kaŋaki i kpi,
ayakalə mih tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ,
27 kəm wə Nyə kəkə ni bee kiŋ'waka kəŋŋ i tumi ki bəni bəkpili wə.
Ayaka wə kəbi i ni bee a Waiŋ wa wi nəm wi Baiŋni,
fəə i jum kintəəŋ.'
28 Wə fə mih kiə dzəh yə mih kə i tsə yɛiŋ i kwati nəni.
Si mih ni numki i wə nshiŋ wə ni jiksi mih bəh kinsaŋli."
29 Bita chu dzaka a, "Bwa bə nih bəŋ, mih kələ i dzaka i mbɛiŋ məŋ kə a tii
tii wibukumbɛiŋ ŋkuŋ Dɛbit nǐ kpi, bə ləə wi, jum yi kələ fa i dzə buku bidaiŋ.
30 Wi nǐ kə mi wi ntum wi Nyə ayaka wi chu kiə kiŋkaka kə Nyə nǐ kaka i wi
bəh ŋkaiŋ, a ŋgaiŋ bi təm lə Waiŋ i chwəŋ ki ki juŋ wə i kiŋgbəkə ki bɛiŋ.
31 Wi ka kəmsi yɛiŋ gia yə Nyə nǐ kə i fə, wi ka dzaka a Kimbwili wə Nyə nǐ
kaka bi dza lə i kpi wə. Akə gia yə wi nǐ dzaka a,
'Wi nǐ ka baaŋ dəkə i tumi ki bəni bəkpili wə,
gwu yi nǐ ka fəə dəkə i jum kintəəŋ.'
32 Jisəs wələ nǐ kə num Nyə nǐ dzasi wi i kpi wə, buku bəchi bə buku kə bəni bu
bə mbaŋ nǐ yɛiŋ yi bəh dzákəh.
33 Nyə dzasi lə wi ka təm wi i tsɛiŋ yi yiləkəli wə, nya Kiŋ'waka ki Baiŋni i wi
asi wi nǐ kaka. Gia yə mbɛiŋ yɛiŋki chu wəkə i liə kə Kiŋ'waka kiwə si Jisəs nya
i buku.
34 A nǐ kəkə dəkə Dɛbit wə wi nǐ yaka i bɛiŋ. Dɛbit mwi nǐ kə wi dzaka a,
'Bah Nyə nǐ kə wi dzaka i Ba wuŋ a,
nûm i tsɛiŋ yiŋ yiləkəli wə,
35 i tsâ bûku jəbi wə mih bi nəsi bəni bà bə baiŋŋki wə i wə nshiŋ,
ma wə tômyi gvu ya i bə bɛiŋ ka kiŋgbəkə ka kigvu.'
36 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ bəni bə Islae bəchi ma mbɛiŋ kǐə bindzəŋ a Jisəs wələ
mbɛiŋ nǐ baŋŋ i kintasi wə akə wi wə Nyə jiə a wi nûmki Bah chu nûm
Kimbwili wə wi nǐ kaka."
37 Si bəni bəwə nǐ wəkə yakadəiŋ, shəm təiŋ bə. Bə ka bikə i Bita bəh bwa bə
ntum bə Jisəs bədəkə a, "Bwa bə nih bəbuku, buku ki fəki dəiŋ i liə a?"
38 Bita chukuli i bə a, "Mi wimu wimu i mbɛiŋ kintəəŋ kwûni shəm yi, ma
bə juli wi i bəkə i yɛli wi Jisəs Klistus wə, ka Nyə dalinya chu bi wi nya tə kinya
kə ki kə Kiŋ'waka ki Baiŋni.

39 Kiŋkaka kələ kɔ i mbɛiŋ wə, bəh i bwa bəmbɛiŋ wə, chu num i bəni bəchi bà bɔ kɔ i dzəh yi dəəŋ. Wi kɔ i bəni bəchi bà Bah Nyɔ wibuku bɔɔŋki bɔ dzə i wi wə."
40 Bita chu dzaka gia yiduli, təfi bɔ, tsa a bɔ gamti gwú yibɔ i ŋgəkə wə wi dzəki i ŋgɔkɔ wichu wələ wə.
41 Bəni wɔkɔ ndzaka wi Bita wiwɔ lə, bəduli bum, bɔ ka juli bɔ i bɔkɔ. Chɔkɔ biwɔ bəni kpɛiŋsi i mbaŋ wibɔ wə, ka bənchuku bətali (3,000).
42 Bɔ ka ŋya shɔm yibɔ i wɔkɔliki gia yə bwa bə ntum bə Jisɔs nǐ laniki. Bəh bɔ ka numki i kijuŋni wə, gbɛyi blɛd, chu tsa ka kijuŋni.

Nəni i mbaŋ wi bəni bə bumni kintəəŋ

43 Bwa bə faaŋni bə Jisɔs ka fəki gia yi dzaka ki wɔmni bəh binchəsi biduli biə bi chusiki ŋga bi Nyɔ, bəni ka yɛiŋki yaka yi gaka bɔ.
44 Mbaŋ wi bəni bə bumni bəchi nǐ kɔ a fiɛŋ fimu, kaŋa biɛiŋ bibɔ a fiɛŋ fimu wə.
45 Bɔ nǐ fəki bɔ taŋni di bibɔ bəh biɛiŋ bibɔ, gaa kpɔ wiwɔ a bɔ bɔ asi ŋgəkə wi mi kɔ.
46 Bɔ ka shiki juŋniki i juŋ yi fəni yi gia wə kaŋ yichi, chiŋni dzi i juŋ juŋ wə bəh kinsaŋli i shɔm yibɔ wə buku kə bəh dzákəh,
47 kɔksi Nyɔ. Bəni bəchi kɔŋ bɔ. Bah ka bwiliki bəni kaŋ yichi, kpɛiŋsi i mbaŋ wibɔ wə.

3

Bita bəh Jən chuku kiŋkəni

1 A nǐ kɔ i chɔkɔ bidɔkɔ wə, Bita bəh Jɔn nyə ka yakaki tsəki i juŋ yi fəni yi gia wə jɔbi num mbiəŋə witali nshifɔkɔ, a num i jɔbi wi tsani wə.
2 A jɔbi wiwɔ wə bəni nǐ giŋ mi widɔkɔ ka dzəki bəh wi dzə jiə i kuku i dzaka ki mbaiŋ kə wə bə nǐ bɔɔŋki a ki Ndzɔŋni ki liə tsə i juŋ yi fəni yi gia mə. Mi wiwɔ num bə nǐ bwɔ wi kiŋkəni. Bəni shi giŋ wi chɔkɔ bichi dzə jiə fɛiŋ i nywâki kpɔ i bəni bà bɔ tsəki liəki fɛiŋ.
3 Wi yɛiŋ Bita bəh Jɔn si bɔ dzəki i liə fɛiŋ, ka nywaki kpɔ i bɔ.
4 Bɔ lumsi dzákəh i wi wə. Bita dzaka i wi a, "Tsêiŋ buku!"
5 Wi ka tsɛiŋ bɔ, kwaka a bɔ ki nyaki lə fiɛŋ i ŋgaiŋ.
6 Bita dzaka i wi a, "Mih lansiki kaŋaki kə kpɔ ayakalə, mih ki nyaki lə wɔ bəh fiɛŋ fiə mih kaŋaki. Mih dzakaki i wɔ, i yɛli wi Jisɔs Klistus wi Nasali wə, dzâ bɛiŋ wɔ nyâniki!"
7 Si wi dzaka yakadəiŋ, ka kaŋa wi i wa wi tsɛiŋ yi yiləkəli wə giŋsi wi i bɛiŋ. Akisəkə kaka bi mi wiwɔ bəh mikɔkɔ ka ləkə.
8 Wi jiŋ num i bɛiŋ, ka yisi i nyaniki. Bəh bɔ ka tsə liə i juŋ yi fəni yi gia mə, wi bá nyani fɛiŋ wi jiŋyi, yaksi Nyɔ.
9 Bəni bəchi bà bɔ nǐ yɛiŋ si wi nyaniki wi yaksi Nyɔ,
10 bɔ kiə a, fa kɔ mi wə wi nǐ shiki numki wi nywa a nywani i dzaka ki mbaiŋ kə bə nǐ bɔɔŋki a Ndzɔŋni ki liə tsə i juŋ yi fəni yi gia mə. Dzaka wɔm bɔ, bɔ ka numki bəh ŋkaiŋyi i gia yə yi num i wi.

Bita dzaka i bəni i juŋ yi fəni yi gia mə

11 Mi wiwɔ shu baaŋ i Bita chɛiŋ bəh Jɔn. Bəni yɛiŋ yaka dzaka wɔm bɔ, bɔ ka yɔkɔki tsəki chiŋni i saŋ wi Sɔlɔmɔn wə.
12 Bita yɛiŋ si bəni juŋni dzə, wi dzaka i bɔ a, "Bəni bə Islae, akɔ kɔm nə wə dzaka wɔmki mbɛiŋ kɔm gia yələ, mbɛiŋ tsɛiŋki buku lə kɔm nə? Mbɛiŋ kwakaki yimbɛiŋ a, a fə ŋga bibuku ka mi wələ nyaniki a? Ma mbɛiŋ kwakaki yimbɛiŋ a, a fə nɔni kibuku ki baiŋni na? Yi mɔŋ dəkə yakadəiŋ.

13 Yi kɔ a Nyɔ wi Ablaham bəh wi Ayjik bəh wi Yakɔb, wə wi kɔ Nyɔ wi bətii tii bəbukumbɛiŋ bəchi a num wi wə wi nĭ kɔ num wi yaksi lɔ Jisɔs mi wi wi nɔm jiə i wi kpəŋ. Jisɔs wələ kɔ wə mbɛiŋ nĭ nəiŋ ka dzɔ nya i bəni bə nsaka, Baylɛ kabə nəŋ i bee wi, ayakalə mbɛiŋ nəiŋ.
14 Jisɔs nĭ kɔ mi wi baiŋni, chu num chəŋ, mbɛiŋ nəiŋ wi, dzaka a bə bwĭli num mi wə wi nĭ wɔɔyiki bəni, bə nyâ i mbɛiŋ.
15 Mbɛiŋ fə yakadəiŋ ka wɔɔ mi wə wi nĭ nyaki nɔni i bəni ayakalə, Nyɔ fiəni dzasi wi i kpi wə, buku yɛiŋ wi ka fukuki.
16 Akɔ i yɛli wi Jisɔs wələ wə, wi fə ka kiŋkəni kələ mbɛiŋ yɛiŋki lə, mbɛiŋ chu kiə wi, si wi nyaniki. Yi num yaka kɔm buku jiə shɔm i Jisɔs, shɔm yə buku jiə i wi wə, yi fə mi wələ ta na bindzɔŋ asi mbɛiŋ yɛiŋki lə.
17 I liə bwa bə nih bəŋ, mih kiəki lə a gia yə mbɛiŋ bəh kifwu ki kwili nĭ fə i Jisɔs, mbɛiŋ nĭ fəki yaka kɔm mbɛiŋ nĭ kiəki kə.
18 Yi nĭ num i dzəh yələ wə lə i fə̂ a yi dzə̂ kpə̂iŋ asi Nyɔ nĭ kɔ wi fuku lɔ i kikpu wə i dzaka ki bəni bu bə ntum wə a, Kimbwili wə wi nĭ kaka bi yɛiŋ lə ŋgəkə.
19 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ kwûni shóm yimbɛiŋ mbɛiŋ fiəni chû i wi wə, ka wi dalinya chu bimbɛiŋ,
20 ka wi fə shóm yimbɛiŋ dəki, wi bi chiŋsi lə Jisɔs Kimbwili wə wi nĭ babwili i mbə̂iŋ.
21 Jisɔs wələ kaŋaki i bâaŋ bɛiŋ i tsə̂ bûku i jɔbi wə Nyɔ bi kɛiŋsiki biɛiŋ bichi ma bi fiəni chu bimfiaŋ asi wi nĭ dzaka i dzaka ki bəni bu bə baiŋni bə ntum a kɛiŋ i kikpu wə.
22 Muses nĭ kɔ wi dzaka lɔ a,
‘Bah Nyɔ bi bwili lə mi wi ntum widɔkɔ i bwa bə nih bəmbɛiŋ kintəəŋ,
ma wi chiŋsi i mbɛiŋ, asi wi nĭ bwili mih,
ayaka mbɛiŋ kaŋaki i wə̂kɔki gia yə wi dzakaki i mbɛiŋ.
23 Mi wə wi bi baaŋki i wə̂kɔ gia i mi wi ntum wiwɔ,
bə bi bwĭli wəmaka wi i mbaŋ wi bəni bə Nyɔ kintəəŋ,
bə kaasi bəh wi.’
24 Yi kɔ tə ayaka si bəni bə ntum bə Nyɔ i yisi i Samwɛl, bəh bà bɔ nĭ dzə i jum wə, bɔ nĭ dzə chiŋni dzaka lɔ kɔm gia yə yi numki i chɔkɔ bidaiŋ wə.
25 Gia yichi yə Nyɔ nĭ kaka i dzaka ki bəni bu bə ntum bələ wə, bəh miŋkaiŋ mə Nyɔ nĭ dzi bəh bətii tii bəmbɛiŋ bi kɔ tə i mbɛiŋ. Yi kɔ asi Nyɔ nĭ dzaka i Ablaham a,
‘Mih ni bɔiŋsi lə bəni bəchi i shwaiŋ wə
tsə dzəh i waiŋ i wɔ dzu.’
26 Nyɔ ka saiŋbwili mi wi wi nɔm, ka yisi faaŋ wi a num i mbɛiŋ a wi dzə̂ bəh kimbɔiŋsi i mbɛiŋ wə, ma wi fə̂ ma mbɛiŋ bêe dzə́h yimbɛiŋ yichu.”

4

Bita bəh Jən kəmyi dzaka

1 Asi Bita bəh Jən nĭ kɛiŋki bɔ dzaka i bəni yakadəiŋ, bətii mfə gia bədɔkɔ bəh fwu wi bəni bə jum bà bɔ nĭ chəniki juŋ yi fəni yi gia bəh Bəsadusi bədɔkɔ dzə jəŋ liə fɛiŋ.
2 Bɔ nĭ bɔksi shóm kɔm Bita bəh Jən nĭ laniki bəni, fuku a Jisɔs nĭ dza i kpi wə, ayaka a bəni bà bɔ nĭ kpiyi bi dzayiki lə tə i kpi wə.
3 Bɔ ka kwa bɔ tsə fa i juŋ yi nsəŋ mə kɔm a nĭ kɔ i fijɔbi, bɔ ka bee a chɔkɔ buku wə̂ɔ ka bə wə̂kɔ.
4 Ayakalə, bəni bəduli bà bɔ nĭ wɔkɔliki nlani wi Bita bəh Jən ka bum, mbaŋ wibɔ kpɛiŋsi, bənyuku nĭ kɔ ka bənchuku bəte (5,000).

5 Chɔkɔ ka buku wɔɔ, kifwu ki kwili kiwɔ bəh bəni bà bɔ nǐ sakaki kwili
wiwɔ, bəh bəni bà bɔ nǐ laniki bənchi bə Nyɔ, juŋni di bimu i Jɛlusalɛm.
6 Anas fwu wi bətii mfə gia bəh Kayfas bəh Jɔn bəh Alɛksanda bəh bəni
bədɔkɔ bà bɔ nǐ kɔ tə i chwɔŋkijuŋ ki fwu wi bətii mfə gia wə, num fɛiŋ.
7 Bɔ ka tɔm Bita bəh Jɔn i bɔ nshiŋ, bikə i bɔ a, “Mbɛiŋ ni dzɔ faiŋ ŋga ka
mbɛiŋ chuku mi wələ yɛiŋ na? Mbɛiŋ ni chuku i yɛli wi ndə wə a?”
8 Kiŋ'waka ki Baiŋni num ki jikə i Bita wə, wi ka chukuli bɔ a, “Bətii di bəh
bəni bà bɔ sakaki dí,
9 buku daiŋ fa kɔmyiki dzaka kɔm nɔm wi ndzɔŋni wə buku ni fə i kiŋkəni,
ka wi nyaniki. Si mbɛiŋ nəŋki i kiə si yi ni tsə,
10 mbɛiŋ bəh bəni bə Islae bəchi kǐə a, mi wələ wi num i mbɛiŋ nshiŋ wi
ləkəli i liə, akɔ kɔm yɛli wi Jisɔs Klistus wi Nasali. Jisɔs wiwɔ num wə mbɛiŋ nǐ
dzɔ baŋŋ i kintasi wə, wi kpi, ayakalə Nyɔ fiəni dzasi wi i kpi wə.
11 Wi kɔ təh wə Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki kɔm wi a,
‘Təh wə mbɛiŋ bəni bə maani nǐ nəiŋ
wi fiəni chu lɔ wi bu wi juŋ.’
12 Akɔ a Jisɔs shəŋ wə wi bwiliki bəni. Yɛli wi mi widɔkɔ kɔkə fa kuku wə Nyɔ
kɔ wi jiə a wi kɔ i bwiliki bukumbɛiŋ.”
13 Bəni bà bɔ nǐ sakaki, wɔkɔ si Bita bəh Jɔn dzakaki chu lwa kə, chu yɛiŋ a
bɔ kɔ a nchiŋ bəni bɔ kiə kə kiŋwakti, dzaka wɔm bɔ. Bɔ ka kiə a, akɔ kɔm bɔ kɔ
bəni bà bɔ nǐ nyaniki bəh Jisɔs.
14 Bɔ nəki chu kaŋa kə gia yə bɔ kɔ gukuliki kɔm Bita bəh Jɔn i fɛiŋ wə, kɔm
bɔ nǐ yɛiŋki lə mi wə bɔ nǐ chuku, wi num bəh bɔ.
15 Bəni bà bɔ nǐ sakaki dza bwili bɔ i biŋ, ka baaŋ ka saniki fasi a bɔ bɔ
dzakayi a,
16 “Bukumbɛiŋ ni fə dəiŋ bəh bəni bələ a? Bəni bəchi i Jɛlusalɛm bɔ si kiə lɔ
kɔm gia yələ yi chusiki ŋga bi Nyɔ daiŋ si bɔ fə, bukumbɛiŋ kɔbi i nəiŋ yi.
17 Ayakalə, i fə a gia yələ ma chu wâŋ tsô i bəni, bukumbɛiŋ kiŋ i bəni bələ a
bɔ ma chu môm i dzâka gia yidɔkɔ i mi widɔkɔ kɔm yɛli wi Jisɔs wələ.”
18 Bɔ ka fiəni bɔɔŋ Bita bəh Jɔn bɔ fiəni liə. Bɔ ka kiŋ i bɔ a bɔ ma chu môm i
dzaka nabə i lani mi widɔkɔ kɔm yɛli wi Jisɔs.
19 Bita bəh Jɔn chukuli fibɔ a, “Mbɛiŋ kwâka tə a, gia yə yi kɔ chəŋ i Nyɔ kɔ a
buku wɔkɔ num i mbɛiŋ, ma i wi Nyɔ a?
20 Buku məŋ i bee i dzakaki kɔm gia yə buku kɔ buku yɛiŋ ka chu wɔkɔ.”
21 Bəni bà bɔ nǐ sakaki, chu kǐŋ i bɔ nalə, bee bɔ ka tsəki, kɔm bɔ ni dza gia
yə bɔ kɔ i jiə ŋgəkə yɛiŋ i bɔ fuŋ, kɔm bəni bəchi nǐ kɔksiki lə Nyɔ i gia yə yi nǐ
num,
22 i kpɛiŋsi i yi wə, mi wə bɔ nǐ fə gia yə yi nǐ chusiki ŋga bi Nyɔ, i chuku wi,
a nǐ kɔ wi tsə jía mbaŋnyani.

Bəni bə bumni tsa i kwati ŋga i Nyɔ

23 Asi bɔ nǐ yatɔkɔ Bita bəh Jɔn yakadəiŋ, bɔ fiəni tsə i mbaŋ wibɔ wə ka fuku
gia yə bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ nǐ sakaki kwili dzaka i bɔ.
24 Si bɔ wɔkɔ yakadəiŋ, bɔ bəchi juŋni i fiɛŋ fimu wə tsa Nyɔ a, “Bah Tikwili,
a nǐ maa wɔ bɔɔli bəh nshwaiŋ bəh kinchwɔ kimbum bəh biɛiŋ bichi biə bi kɔ
i kidi kələ wə.
25 Wɔ nǐ fə tii tii wibuku Dɛbit waiŋ wa wi nɔm dzaka i ŋga bi Kiŋ'waka ki
Baiŋni wə a,
Akɔ kɔm nə bəni bà bɔ kɔkə Bəju, gia yakaki i bɔ shóm,
ayaka bəni jiə kimfasi kə ki kɔkə i nyani a?
26 Bəŋkuŋ bə fa kuku fasiki jum,

bəni bà bɔ sakaki kwili juŋni
i jwɔ Bah bəh mi wi wə wi kɔ wi fianʃsi tɔm a wi numki Kimbwili.
27 Akɔ a gia yə yi nĭ kɔ fa kwili wələ wə. Ŋkuŋ Hɛlɔd bəh Bɔntiu Baylɛ nĭ kɔ bɔ
chiŋni bəh bəni bə dzəni, bəh bəni bə Islae dzi minaŋ i jum wə kɔm Jisɔs wə
Waiŋ wa wi nɔm wi baiŋni wə wɔ nĭ fianʃsi tɔm ka Kimbwili.
28 Bɔ nĭ juŋni i fə num gia yə wɔ nĭ kɛiŋsi lɔ bəh ŋga bia, a wɔ kəŋki a yi bi num.
29 Ayakadəiŋ, i liə Bah, yɛ̂iŋ dzəh yə bəni bələ gumsiki buku yɛiŋ. Nyâ buku
bəni ba bə nɔm bəh shɔ́m yiləkəli i fukuki ntum wa lwa kə.
30 Nyâ buku bəh ŋga bia i chukuki bəni chu fə binchəsi biə bi chusiki ŋga bia
bəh yi dzaka kiwɔmni i yɛli wi Jisɔs Waiŋ wa wi nɔm wi baiŋni wə.”
31 Jɔbi wə bɔ nĭ tsa kaasi di biə bɔ nĭ juŋni fɛiŋ nəŋni. Kiŋ'waka ki Baiŋni jikə i
bɔ wə bɔ yisi ka fukuki gia yi Nyɔ lwa kə.

Mbaŋ wi bəni bə bumni kaŋa biɛiŋ bibɔ a fiɛŋ fimu wə

32 Mbaŋ wi bəni bə bumni num i shɔm yimu, ka numki a mi wimu wə, mi
kɔbi i bɔɔŋ fiɛŋ fidɔkɔ a, akɔ mfih wimbɔŋ. Fiɛŋ fi mi wimu num fi bəni bəchi.
33 Nyɔ nya ŋga bimbum i bwa bə ntum bə Jisɔs, bɔ ka chu fukuki i bəni nalə,
a Bah Jisɔs nĭ dza i kpi wə. Bɔ num ŋgamti wi Nyɔ wimbum num i bɔ wə nalə.
34 Mi widɔkɔ nĭ kɔkə i bɔ kintəəŋ wə wi nĭ dzaki fiɛŋ fidɔkɔ, kɔm bəni bà bɔ
nĭ kaŋaki kikhə nabə júŋ, nĭ fəki bɔ taŋni dzə bəh kpɔ wiwɔ,
35 nya i bwa bə ntum bə Jisɔs kaŋ, bɔ ka gaa i bəni bəchi asi ŋgəkə wi mi kɔ.
36 Mi widɔkɔ nĭ kɔlə bə bɔɔŋ a Yɔsɛf, num bwa bə ntum bə Jisɔs nĭ du yɛli
wi widɔkɔ a Banabas, (wi num a Mi Wi shili Shɔ́m yi bəni). Wi nĭ kɔ mi i
chwəŋkijuŋ ki Lɛwi wə, num bə nĭ bwɔ wi i Sayblus.
37 Wi tsə ka taŋni tə khə wi, dzə nya kpɔ wiwɔ i bwa bə ntum bə Jisɔs kaŋ.

5

Ananias bəh Safilia

1 Mi widɔkɔ bə nĭ bɔɔŋki a Ananias bəh kpə wi Safilia taŋni tə di bibɔ.
2 Ayakalə, wi gaali kpɔ wiwɔ jiə kiŋka kiwɔ kpə wi kiə yɛiŋ, tsə nya kiŋka i
kaŋ yi bwa bə ntum bə Jisɔs.
3 Si wi nya yakadəiŋ, Bita bikə i wi a, “Ananias, akɔ kɔm nə wɔ bee a Satan
lĭə i shɔm ya mə, fə a wɔ nyĭ ntəkə i Kiŋ'waka ki Baiŋni, wɔ ka gaali kpɔ wə wɔ
taŋni di yɛiŋ na?
4 Ntə wɔ si taŋni di biələ a num mbia? Wɔ taŋni di kpɔ wiwɔ kɛiŋ a ŋ'wa? Aka
fə nə a wɔ fə ŋkaiŋni wi gia ka yələ a? Wɔ ka nyi dəkə ntəkə num i bəni, wɔ nyi
num i Nyɔ.”
5 Akisəkə asi Ananias wɔkɔ ndzaka wiwɔ yakadəiŋ, ka gbɔ kpi. Ayaka bəni
bəchi bà bɔ nĭ wɔkɔ gia yiwɔ ndzaŋ kwa bɔ nalə.
6 Bwa bə sumi bənyuku dzə kii wini wi bəh mbuŋ, dzɔ buku tsə ləə.
7 I yɛiŋ jum, asi mbiəŋə mitali tsə, kpə wi ka liə dzə, kiə kə gia yə yi si num
bəh nyuwi.
8 Bita bikə i wi a, “Fûku mih, a wələ kɔ kpɔ wichi wə mbɛiŋ nyu wa si taŋni
di yɛiŋ?” Ayaka wi chukuli a, “Aaŋ, akɔ wi wichi yaka.”
9 Bita chu bikə i wi a, “Akɔ kɔm nə mbɛiŋ nyu wa si kɛiŋsi i mɔmsi Kiŋ'waka
ki Bah a? Wɔ̂kəli wɔ̂kɔ si gvu yi bəni bà bɔ tsə ləə nyu wa kɔmki dzəki i fifiəŋə,
bɔ kaŋa i bɔŋ giŋ buku bəh wɔ yakadəiŋ tə i tsə ləə.”
10 Si Bita dzaka yakadəiŋ, akisəkə Safilia gbɔ ka kpi i wi nshiŋ. Ayakalə, bwa
bə sumi bà liə dzə num wi kpi lɔ, bɔ ka giŋ wi buku tsə ləə kɔmsi i nyuwi kpəŋ.

11 Kijuŋni ki bəni bə bumni kichi bəh bəni bəchi bà bɔ nǐ wɔkɔ kɔm gia yiwɔ
ndzaŋ liəni i bɔ wə nalə.

Gia yə yi chusiki ŋga bi Nyɔ bəh gia yi dzaka ki wɔmni

12 Bwa bə faaŋni bə Jisɔs ka fəki bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga bi Nyɔ bəh gia yi
dzaka ki wɔmni yiduli i bəni kintəəŋ. Bəni bə bumni bəchi nǐ shiki juŋniki i
saŋ wi Sɔlɔmɔn wə i juŋ yi fəni yi gia mə.
13 Na nchiŋ mi nəki mɔmsi kə i chiŋni i mbaŋ wibɔ wə. Ayakalə, bəni bəduli
nǐ kɔksiki lə bɔ nalə.
14 Bənyuku bəh Bəkaŋa bəduli bà bɔ nǐ jiə shɔm i Bah wə, ka kpɛiŋsiki i mbaŋ
wibɔ wə.
15 Gia yə bwa bə ntum bə Jisɔs nǐ fəki, yi fə bəni ka giŋki bəni bə jwɛiŋ tsə
nɔsi i dzə́h kpəŋ, i binaŋ wə, bəh i biga wə, a jɔbi wə Bita ni tsəki, yuwidɔkɔ
kinjəŋnjəŋ ki ni tsə i bɔ bɛiŋ.
16 Mbaŋ wi bəni ka nyəki dzəki i kikwili kə ki kɔ kɔmsi i Jɛlusalɛm bəh bəni
bə jwɛiŋ bəh bà bɔ nǐ kaŋaki biŋ'waka bi jisi i bɔ wə, bɔ chuku bɔ bəchi.

Bə ka ghəkəki bwa bə ntum bə Jisɔs

17 Fwu wi bətii mfə gia bəh mbaŋ wi a num Bəsadusi, dza ka yisi i ghəkəki
bwa bə ntum bə Jisɔs,
18 ka faaŋ bəni, bɔ tsə kwa fah bɔ i juŋ yi nsəŋ mə.
19 Ayakalə, a dzə num nchɔkɔ, chinda wi Bah dzə wɛli dzaka bifiəŋə ki juŋ
yi nsəŋ bwili bɔ. Si wi bwili bɔ, ka dzaka a,
20 “Mbɛiŋ tsə̂ i juŋ yi fəni yi gia mə, mbɛiŋ fûkuki gia yichi i bəni kɔm nɔni
kimfiaŋ kələ.”
21 Si bɔ wɔkɔ yakadəiŋ, ka tsə. Asi biŋ nǐ baiŋki dzəki, bɔ ka tsə i juŋ yi fəni
yi gia mə, ka yisi i laniki bəni.
Jɔbi wiwɔ, fwu wi bətii mfə gia bəh bəni bu bə mbaŋ, ni bɔŋ juŋni bəni bə
Islae bà bɔ sakaki kikwili kichi bəh bɔ shinum, ka faaŋ bəni bə jum a bɔ tsə̂
dzə̂ bəh bwa bə ntum bə Jisɔs i juŋ yi nsəŋ mə.
22 Bɔ tsə buku fɛiŋ nəŋ bɔ nəki yɛiŋ kə i bɔ wə ka fiəni dzə fuku a,
23 “Buku tsə buku i juŋ yi nsəŋ mə, yɛiŋ dzaka bifiəŋə num bə lansi fah bi
nalə, bəni bə jum num fɛiŋ chəni. Asi buku wɛli juŋ yiwɔ ka liə nəki yɛiŋ kə mi
widɔkɔ fɛiŋ.”
24 Fwu wi bəni bə jum wə bɔ nǐ chəniki juŋ yi fəni yi gia bəh bətii mfə gia
bəmbum, wɔkɔ yakadəiŋ, yi fumsi bɔ, bɔ ka dzaka a, buku ni tsə faiŋ bəh gia
yələ lə.
25 Mi widɔkɔ nyə dzə liə fuku i bɔ a, “Mbɛiŋ wɔ̂kɔli, bəni bà mbɛiŋ si fah i juŋ
yi nsəŋ mə, bə bɔ yaka lɔ i juŋ yi fəni yi gia mə, bɔ laniki bəni.”
26 Si bɔ wɔkɔ yakadəiŋ, fwu wi bəni bə jum bəh mbaŋ wi ka buku tsə dzɔ bɔ,
ka dzəki bəh bɔ. Ayakalə, bɔ nǐ dzəki kə bəh bɔ bəh ŋga, kɔm bəni bə jum bəwɔ
nǐ lwaki lə a bəni nǐ tumyi lə bɔ bəh kitəh.
27 Bɔ dzə bəh bwa bə ntum bə Jisɔs, liə tɔm bɔ i bəni bà bɔ sakaki kwili nshiŋ.
Ayaka fwu wi bətii mfə gia ka bikəki bəmbikə i bɔ dzaka a,
28 “Buku nǐ lansi kiŋ a mbɛiŋ ma chu môm i lâni mi kɔm yɛli wi mi
wələ. Ayakalə, mbɛiŋ yɛ̂iŋ gia yə mbɛiŋ mɔm! Mbɛiŋ fə nlani wimbɛiŋ waŋ
Jɛlusalɛm wichi. Mbɛiŋ nəŋki i fə yi chusiki ka buku kiəki lə gia kɔm kpi yi.”
29 Bita bəh mbaŋ wi bwa bə ntum bə Jisɔs chukuli a, “Buku kaŋaki i wɔkɔ
num i Nyɔ, a kɔbi i mi.

30 Mbɛiŋ nĩ baŋŋ Jisɔs i kintasi wə wi kpi. Ayakalə, Nyɔ wi bətii tii
bəbukumbɛiŋ fiəni dzasi wi i kpi wə,
31 giŋsi wi, tɔm i tsɛiŋ yi yiləkəli wə, a wi num Tikwili bəh Kimbwili, ka bəni
bə Islae kɔlə ni kwûni shɔ́m yibɔ, ma Nyɔ ni dalinya chu bibɔ.
32 Buku yɛiŋ gia yələ kabə fukuki i bəni, ayaka Kiŋ'waka ki Baiŋni kə Nyɔ
nyaki i bəni bà bɔ wɔkɔki i wi, ki bɔŋ tɔbi a gia yələ kɔ ŋkɔŋ."
33 Si bəni bà bɔ nĩ sakaki tumi wɔkɔ ndzaka wiwɔ yaka, shɔ́m bɔkɔ lɔ bɔ
bɔkɔni. Bɔ ka nəŋki i wɔɔyi bwa bə ntum bə Jisɔs.
34 Ayakalə, mi widɔkɔ i mbaŋ wi bəni bà bɔ nĩ sakaki kwili dza bɛiŋ, yɛli wi
num Gamalia, a num mi wi Falasi a chu num mi wə wi laniki bənchi bə Nyɔ,
bəni bəchi kɔksi wi na bindzɔŋ. Si wi dza bɛiŋ yakadəiŋ, ka dzaka a bə bwîli
dəkə bwa bə ntum bə Jisɔs i biŋ.
35 Wi baaŋ dzaka i bəni bà bɔ nĩ sakaki kwili a, "Bəni bə Islae, mbɛiŋ dzô jɔbi
i gia yə mbɛiŋ nəŋki i fə bəh bəni bələ.
36 Mbɛiŋ yĩŋti a, a nĩ kɔ i jɔbi widɔkɔ wə, mi widɔkɔ nĩ dza fa, bə bɔɔŋ a Teɔdas
ka chusiki a ŋgaiŋ kɔ mi wimbum. Bəni kwu i wi chɛiŋ, ka gi yina. Bə nyani
dzə wɔɔ wi, mbaŋ wiwɔ gaali, ayaka gia yə wi nĩ dzəki bəh yi ka laka kilələ.
37 Asi yəmaka nĩ tsə, widɔkɔ chu tumbuku dzə i jɔbi wə bə nĩ faaki bəni bə
bɔɔŋ wi a Judas, a num mi wi Galili. Wi guku bəni bəduli i wi chɛiŋ. Bə nyani
dzə wɔɔ tə wi, ayaka mbaŋ wi waŋyi tə.
38 I yələ wə, mih təfiki mbɛiŋ a, mbɛiŋ ma môm i fô gia yidɔkɔ bə bəni bələ.
Mbɛiŋ bêe dzəh yibɔ. A kabə num a gia yə bɔ dzəki bəh yi chu lani bəni bəh yi
a, akɔ gia num a yisi mi, ma yi ni laka kilələ.
39 A kabə num a gia yiwɔ yisi Nyɔ, ma yi ni numki a mbɛiŋ kɔkə i gaka bɔ.
Mbɛiŋ baaŋ ki tɔkni kə yi bi baiŋ buku a mbɛiŋ jwɔki num bəh Nyɔ."
40 Si Gamalia dzaka yaka, bəni bà bɔ nĩ sakaki kwili wɔkɔ ntəfi wi, fiəni bɔɔŋ
bwa bə ntum bə Jisɔs, a bɔ lîə dzô. Si bɔ liə dzə yaka, bɔ twɛiŋ bɔ ka kiŋ a bɔ bi
ma chu môm i lani mi widɔkɔ kɔm yɛli wi Jisɔs ka bee bɔ nyə.
41 Si bɔ buku fɛiŋ kabə tsə fibɔ num bəh kinsaŋli, a bɔ kɔ num bɔ kpɛiŋ i bəni
bà bɔ kɔ i ŋgəmsi bɔ kɔm yɛli wi Jisɔs.
42 Bɔ tsə yakadəiŋ, ka chu laniki bəni chɔkɔ bichi i juŋ yi fəni yi gia mə bəh i
kikwili wə, fuku ntum wi ndzɔŋni, a Jisɔs kɔ Kimbwili wə Nyɔ nĩ kaka.

6

Bə baayi bəni bə nɔm nanitaŋ

1 A dzə num i jɔbi widɔkɔ wə, si mbaŋ wi bəni bə bumni nĩ kɔki tsəki a
ninshiŋ, Bəju bà bɔ nĩ dzakaki já yi Glik yisi i shwiŋyiki, Bəju bà bɔ nĩ dzakaki
já yi kwili, a bɔ gaaki biɛiŋ i bəkaŋa bəŋkwu chɔkɔ bichi tsɛiŋ kə bəbɔ.
2 Ayakadəiŋ, bwa bə ntum bə Jisɔs bà jwəfi ntsɔ bəfa juŋni bəh mbaŋ wi bəni
bə bumni bəchi dzaka i bɔ a, "Yi ndzɔŋki kə a, buku bêe i fûkuki gia yi Nyɔ, i
tsô num, i gâaki num biɛiŋ.
3 Bwa bə nih bəbuku, yi ndzɔŋki lə a mbɛiŋ bâyi bəni nanitaŋ i mbɛiŋ
kintəəŋ ma buku nya nɔm wələ i bɔ kaŋ. Mbɛiŋ kabə bayi, mbɛiŋ ka tsêiŋki
num bəni bà bɔ kaŋaki nɔni kindzɔŋni, num bɔ jikə bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni chu
kaŋa mfi.
4 Ayakadəiŋ, ma buku ni nyâ gwu yibuku num i ntsa wə bəh i nɔm i gia yi
Nyɔ wə."
5 Bəni bəchi wɔkɔ ndzaka wiwɔ, wi ndzɔŋ i bɔ nalə. Bɔ ka babwili Stifɛn num
mi wə kimbum ki jikə nalə, num wi jikə tə bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni. Bədɔkɔ num
Filib bəh Blukɔlus, Nikanɔ bəh Timɔn, Balmɛnas bəh Nikɔlaus wə wi nĩ kɔ mi
wi Antiɔk, num wi nĩ fiəni fiənini i kimbum ki Bəju wə.

6 Bɔ ka dzɔ bəni bələ ka tɔm bɔ i bwa bə ntum bə Jisɔs nshiŋ, bɔ jiə kaŋ yibɔ i
bɔ wə ka tsa i bɔ.
7 Gia yi Nyɔ ka waŋki tsəki. Mbaŋ wi bəni bə bumni i Jɛlusalɛm kɔ tsə a i
ninshiŋ. Bətii mfə gia bəduli jiə tə shóm i Jisɔs wə.

Bɔ ka jiəki gia i Stifɛn fuŋ

8 Stifɛn nĭ kɔ num wi jikə bəh ŋgamti wi Nyɔ bəh ŋga, i fəki gia yi dzaka ki
wɔmni bəh bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga bi Nyɔ i bəni kintəəŋ.
9 Bəni bədɔkɔ dza yisi i ŋgukuliki bəh Stifɛn. Bəni bələ nĭ kɔ Bəju bà bɔ nĭ buku
dzə i Sɛlin bəh Alɛksandia bəh Silishia bəh Ɛsia. Bəni bəwɔ nĭ kɔ bəni bə juŋ yi
tsani yə bə nĭ bɔɔŋki a juŋ yi Mfá yə bɔ Buku i Mfa wə.
10 Si bɔ nĭ gukuliki yakadəiŋ, Kiŋ'waka ki Baiŋni nya Stifɛn bəh mfi mi widɔkɔ
chu kɔbi i gaka wi.
11 Bɔ ka dza nyini bəni bədɔkɔ i jum wə jum wə, a bɔ nyiki ntəkə a, bɔ nĭ wɔkɔ
Stifɛn dzaka gia yichu kɔm Muses bəh kɔm Nyɔ.
12 Si bɔ fə yaka, ka nəŋni shɔm yi bəni bəh yi bəni bà bɔ sakaki kwili, bəh yi
bəni bà bɔ laniki bənchi bə Nyɔ. Bɔ ka liəni i Stifɛn wə, dzɔ tsə bəh wi i bəni bə
kwili bà bɔ sakaki bənsaka nshiŋ.
13 Bəni bələ chu dzə bəh bəni bədɔkɔ a bɔ bêeŋki bənsaka bəntəkə, bɔ jiə gia i
Stifɛn fuŋ dzaka a, “Mi wələ si lansi baaŋ kə i dzaka gia yichu kɔm juŋ yi fəni
yi gia yələ, bəh i bənchi bə Muses.
14 Buku wɔkɔ si wi dzakaki a Jisɔs wi Nasali wə bi shakyi lə juŋ yi fəni yi
gia yələ, wi bi chu kwuni tə nɔni kibukumbɛiŋ bi kwili biə Muses nĭ laniki
bukumbɛiŋ yɛiŋ.”
15 Bəni bəchi bà bɔ nĭ kɔ i juŋ yi nsaka yiwɔ wə bwaŋ dzákəh i Stifɛn wə, a bɔ
tsɛiŋ, yɛiŋ num shi bi kwuni lɔ gwu ka bwɔsiki bi chinda wi Nyɔ.

7

Ndzaka wi Stifɛn i bəni bà bɔ sakaki kwili wimbum

1 Fwu wi bətii mfə gia bikə i Stifɛn a, “Gia yələ bə dzakaki lə akɔ a ŋkɔŋ a?”
2 Stifɛn chukuli a, “Bəba bəh bwa bə nih, mbɛiŋ wôkɔli. Nyɔ wi kiŋkɔkni nĭ
tumbuku i tii wibuku Ablaham, wi kɛiŋ i Misɔbɔtɛmia, ka wi bi nyə tsə i nɔki
i Alan,
3 ka dzaka i wi a,
‘Bêe chwɔŋ ka ki juŋ, wɔ bûku i kwili wimbɛiŋ wə,
wɔ tsô i tumi kə mih ni chusi i wɔ.’
4 Ayakadəiŋ, wi buku nyə fɛiŋ i Kaldia, ka tsə i nɔki i Alan. Jɔbi wə ba wi nĭ
kpi, Nyɔ fə wi dza dzə fa i di biə mbɛiŋ nɔki i liə lə.
5 Wi nĭ kɔ fa Nyɔ nəki nya kə wi na bəh fidini fidɔkɔ fiə wi kɔ i tɔm gvu yɛiŋ.
Ayakalə, Nyɔ kaka a ŋgaiŋ bi nya lə mbi wələ i wi a a nûmki ŋ'wi bəh ŋgɔkɔ wi.
I jɔbi wə Nyɔ nĭ fə kiŋkaka ki kələ, a nĭ kɔ maka Ablaham kwati waiŋ.
6 Nyɔ ka dzaka tə i wi a,
‘Bwa ba bi numki bəni bə dzəni i tumi ki bəni bədɔkɔ wə.
Bɔ bi numki mfa fɛiŋ,
bə bi chəbsiki bɔ i jía wə gi yina (400).
7 Mih bi lɔ lə ŋgəkə i tumi kiwɔ wə,
bwa ba bi buku dzə fɛiŋ, bɔ dzə tsaki i mih fa.’
8 Nyɔ chu dzi tə miŋkaiŋ bəh Ablaham, kinchəsi ki miŋkaiŋ miwɔ num a
Ablaham ni sûuŋki lə bwa bu. Ablaham ka bi bwɔ Ayjik, jɔbi kpɛiŋ kaŋ nyaŋ
wi suuŋ wi. Ayjik ka bi bwɔ Yakɔb suuŋ tə wi. Yakɔb tə ka bi suuŋ bwa bu

jwɔfi ntsɔ bəfa bà bɔ kɔ bətii tii bəbuku a num i bɔ wə chwɔŋkijuŋ kibuku nĭ yisi.
9 Bətii tii bəbuku bəwɔ bi ka dza bá ghəkəki Yɔsɛf waiŋnih wibɔ, ka taŋni wi, wi tsə ka numki mfa i tumi ki Ijib wə. Ayakalə, Nyɔ bá tɔkni bəh wi fɛiŋ,
10 gamti wi i bəŋgəkə bu wə bəchi. Nyɔ chu nya tə wi bəh mfi, fə Fɛlɔ ŋkuŋ wi Ijib ka kɔŋki wi, ka jiə wi, i nûmki mi wə wi kɔmsiki i wi wə chu nûm mi wə wi tsɛiŋki chwɔŋ ki ki juŋ.
11 Dzɔŋ ka bi dza kwa Ijib wichi bəh tumi ki Kanan, bəni yɛiŋ ŋgəkə nalə. Bətii tii bəbuku nəki chu kaŋa kə biɛiŋ bidzini.
12 Yakɔb ka bi wɔkɔ a biɛiŋ bidzini kɔlə i Ijib, ka faaŋ bwa bu bà bɔ kɔ bətii tii bəbuku, bɔ ka tsə fɛiŋ i chɔkɔ bibɔ bi ninshiŋ wə.
13 Bɔ ka fiəni tsə fɛiŋ i ntsə wibɔ wi kɔmsini wə, Yɔsɛf ka fə bwa bə nih wi kiə wi. Wi ka chusi tə bɔ i Fɛlɔ.
14 Yɔsɛf ka faaŋ ntum i Yakɔb ba wi, a wi bəh chwɔŋ ki ki juŋ kichi shi dzə i Ijib. Chwɔŋkijuŋ ki Yakɔb nĭ kɔ i jɔbi wiwɔ wə bəni mbaŋnanitaŋ ntsɔ bəte (75).
15 Yakɔb wɔkɔ yaka, ka dzɔ chwɔŋkijuŋ ki kichi, shi bəh bɔ i Ijib. Wi bəh bətii tii bəbuku nĭ dzə kpiyi i fɛiŋ wə bɔ bəchi.
16 Bɔ dzə giŋ biwini biwɔ ka fiəni dzə bəh bi i Shɛkɛm, ləə i jum yə Ablaham nĭ taŋ i bwa bə Amɔl.
17 Si jɔbi nĭ kpɛiŋniki dzəki wə Nyɔ nĭ kɔ i fə gia yə wi nĭ kaka i Ablaham, num bəni bəbuku du i Ijib nalə.
18 Bəni bà fɛiŋ bi dzə tɔm ŋkuŋ widɔkɔ wi nəki kiə kə Yɔsɛf.
19 Ŋkuŋ wiwɔ ka wɛɛliki chəbsiki bəni bəbuku i dzəh yi mfi wə kaŋyi a bətii tii bəbuku lôɔtɔkɔki bwa bənchiŋ i biŋ a bɔ kpiyiki.
20 A nĭ kɔ i jɔbi wələ wə, bə nĭ bwɔ Muses, a num waiŋ wi ndzɔŋ nalə i Nyɔ. Bə kuku yaka wi i ba wi dzu, i kifiəŋŋ kitali wə,
21 ka dzɔ tsə jiə wi i biŋ. Ayaka waiŋ ŋkuŋ Fɛlɔ wi kpaŋni ka bi tsə bɔŋ wi, kuku yaka wi ka waiŋ wi.
22 Bə ka lani Muses bəh mfi bi bəni bə Ijib bichi, wi num mi wə wi kiəki ndzaka bəh i fəki gia nalə.
23 I jɔbi wə wi nĭ kɔ yaka buku jía mbaŋnyani, yi dzə i wi shɔm a ŋgaiŋ tsə yɛiŋ bwa bə nih bə ŋgaiŋ bəni bə Islae.
24 Jɔbi wə wi nĭ tsəki, wi yɛiŋ mi wi Ijib widɔkɔ twɛiŋ mi wi Islae. Wi ka liə i jwɔ biwɔ wə i chukuli, ka wɔɔ mi wi Ijib wiwɔ ka ləə.
25 Wi nĭ kwakaki a bwa bə nih wi ni kiə lə, a faaŋ Nyɔ ŋgaiŋ a ŋgaiŋ dzâ bwĭli bɔ i bəŋgəkə wə. Ayakalə, bɔ nəki kiə kə.
26 Chɔkɔ buku wɔɔ, Muses ka tsəki, tsə tumbuku i bəni bə Islae bədɔkɔ wə bəfa bɔ dza ka jwɔki. Ayaka wi liə yɛiŋ i gaali jwɔ biwɔ, ka bikə i bɔ a, ‘Bwa bə nih, mbɛiŋ bəchi kɔ mí bəh waiŋnih, akɔ kɔm nə mbɛiŋ jwɔki a mbɛiŋ mbɛiŋ a?’
27 Ayakalə, mi wə wi nĭ la jwɔ i waiŋnih wi chini Muses chinini, bikə i wi a, ‘A jiə ndə wɔ i sakaki buku chu təiŋyi bənsaka bəbuku a?
28 Wɔ nəŋki i bɔŋ wɔɔ mih asi wɔ ni wɔɔ mi wi Ijib wə i ŋgbufəkɔ a?’
29 Asi Muses wɔkɔ yakadəiŋ, wi lwa ka gɛiŋ buku i tumi ki Ijib wə, gɛiŋ tsə i nəki i tumi ki Midian wə, ka bwɔ bwa bənyuku bəfa fɛiŋ.
30 Asi jía nĭ tsə mbaŋnyani, chinda wi Nyɔ tumbuku i Muses nshiŋ i gbuku wə wi nĭ bɛli i kpɛiŋ wə i chwa i kɔmsi tsə i ŋkwuŋ wi Sina wə.
31 Muses yɛiŋ yaka yi gaka wi, wi kini tsə i tsɛiŋ ndzɔŋ. Si wi kɔmsi tsə, wi wɔkɔ Bah Nyɔ dzaka i wi a,
32 ‘Akɔ mih Nyɔ wi bətii tii bəmbɛiŋ,

Nyɔ wi Ablaham bəh wi Ayjik bəh wi Yakɔb.'
Muses wɔkɔ yakadəiŋ, ndzaŋ kwa wi, wi ka nyumki bəh nlwa, na chu məm
i tsɛiŋ.
33 Bah Nyɔ chu dzaka i wi a,
'Bâyi dzu ya yigvu, kɔm di biə wɔ num yɛiŋ yaka akɔ di bi baiŋni.
34 Mih lansi yɛiŋ si bə chəbsiki bəni mbəŋ i Ijib,
chu wɔkɔ si bɔ kwiŋki,
ayaka mih ka shi dzə i bwili bɔ i ŋgəkə wiwɔ mə,
wôkɔli, i liə mih ki faaŋki lə wɔ i Ijib.'
35 Muses wələ kɔ wə bɔ nǐ yisi nəiŋ, bikə i wi a, 'A jiə ndə wɔ i sakaki buku
chu təiŋyi bənsaka bəbuku a?' Akɔ wi wə Nyɔ nǐ faaŋ a wi tsâ nûmki mi wi
nsaka wibɔ, i bwǐli bɔ i bəŋgəkə wə. Nyɔ nǐ faaŋ num chinda wi, wi dzə i kpɛiŋ
wə wi nǐ bɛliki, a wi dzâ lâka ntum wiwɔ i wi.
36 Muses ka tsə i Ijib, fə gia yi dzaka ki wɔmni bəh bənchəsi bə bɔ chusiki
ŋga bi Nyɔ, ka bwili bɔ fɛiŋ. Wi fə yidɔkɔ i Bɔkɔ yi Mbum yi Bɔkɔli wə, chu fə
yidɔkɔ i chwa i di biə bɔ nǐ nyani i jía wə mbaŋnyani.
37 Ayaka Muses nǐ kɔ wi dzaka i bəni bə Islae a,
'Nyɔ bi bwili lə mi wi ntum widɔkɔ i bwa bə nih bəmbɛiŋ kintəəŋ,
wi chiŋsi i mbɛiŋ asi wi nǐ bwili mih.'
38 A chu num wi Muses wə chinda wi Nyɔ nǐ dzaka i wi i ŋkwuŋ wi Sina wə,
jɔbi wə kijuŋni ki bəni bə Islae nǐ kɔ i chwa bəh bətii tii bəbuku, Nyɔ nǐ nya já
yə yi nyaki nɔni a wi tsâsi i bukumbɛiŋ.
39 Ayakalə, bətii tii bəbuku ka nəiŋ i wɔkɔ i Muses, ka nyɔkɔ jum i wi, ka
kɔŋki a bɔ fiəni tsə i Ijib.
40 Bɔ ka dzaka i Ɛlɔŋ a, 'Mwâm bənyɔ i buku bà bɔ nǐ tsəki i bukumbɛiŋ nshiŋ,
kɔm buku kiəki kə gia yə yi num bəh Muses wə wi bwili bukumbɛiŋ i tumi ki
Ijib wə.'
41 Bɔ ka kɛiŋsi fimɔsɔ fi bwɔsi waiŋ na', kum nyám, fə gia yɛiŋ i fi, ka laŋki i
fi wə num a kɛiŋsi bɔ bəh kaŋ yibɔ.
42 Si bɔ fə yakadəiŋ, Nyɔ ka nyɔkɔ jum i bɔ, bɔ ka yisi lɔ i tsaki num i wɔŋ
bəh fiəŋŋ bəh bijɔŋ. Yi num asi bə nyaka i kiŋwakti ki bəni bə ntum bə Nyɔ wə,
num Nyɔ nǐ dzaka a,
'Bəni bə Islae, mbɛiŋ nǐ kumki nyám i chwa i jía mbaŋnyani,
fə gia yɛiŋ i mih a?
43 Mbɛiŋ nǐ nyaniki giŋki kintaŋ a num ki nyɔ wə yɛli wi kɔ a Mələk,
chu giŋ jɔŋ wə mbɛiŋ nǐ kɛiŋsi a, akɔ nyɔ wə, yɛli wi kɔ Lefan,
a num mimɔsɔ mə mbɛiŋ nǐ kɛiŋsi i tsaki i mɔ,
kɔm yələ lə mih ni kɔŋŋ bwili lə mbɛiŋ, ma mbɛiŋ ni dza tsə daŋsi na i Babilɔn.'
44 Bətii tii bəbuku nǐ nyaniki i chwa bɔ kaŋa kintaŋ ki chusi a, Nyɔ kɔlə bəh
bɔ, num bɔ nǐ maa kintaŋ kiwɔ biəli a liŋ aka kə Nyɔ nǐ chusi i Muses. 45 Bwa
bə bətii tii bəbuku nǐ dzɔ kintaŋ kələ i bətii bəbɔ, giŋ dzə bəh ki i fa i jɔbi wə bɔ
bə Jɔshua nǐ lɔkɔki kidi i bitumi biə bi nǐ kɔ fa, num a nǐ tsəki Nyɔ i bɔ nshiŋ
kɔŋŋ bwili bitumi biwɔ. Kintaŋ kələ ka numki fa i tsə buku jɔbi wə Ŋkuŋ Dɛbit
nǐ sakaki kwili wələ.
46 Ayaka wi ka yɛiŋ a kaŋ yi Nyɔ kɔlə i wi wə nalə, wi ka tsa a Nyɔ bûm ma
ŋgaiŋ maa juŋ, i nya i wi Nyɔ wi Yakɔb, a wi nɔki yɛiŋ.
47 Ayakalə, a nǐ kɔ num Səlɔmɔn i bi dzə maa juŋ yi Nyɔ yiwɔ.
48 Na ayaka Bah Nyɔ wə wi kɔ Fwu wi Biɛiŋ Bichi wə, si nɔ kə i júŋ wə num
a maa bəni bəh kaŋ. Yi kɔ a liŋ si mi wi ntum wi Nyɔ widɔkɔ nǐ nyaka a, Nyɔ
nǐ dzaka a,
49 'Bɛiŋ kɔ kiŋgbɔkɔ kəŋŋ,

ayaka fa kuku num kiŋgbəkɔ kəŋŋ kigvu.
Juŋ yə mi kɔ i maa a yi numki yiŋ, yi kɔ i numki na dəiŋ na?
Ma di kɔlə biə mih kɔ i numki fɛiŋ na?
50 A kɔkə mih wə mih fə biɛiŋ biələ bichi a?' "
51 Stifɛn ka dza dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ ləkəki bəh kifwu nalə, shɔm yimbɛiŋ bəh bintuni bimbɛiŋ kɔ num maka bə suuŋ. Mbɛiŋ bəh bətii tii bəmbɛiŋ kɔ a liŋ. Jɔbi wichi mbɛiŋ nəiŋ i wɔkɔli i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə.
52 Mi wi ntum wi Nyɔ widɔkɔ nĭ kɔlə wə bətii tii bəmbɛiŋ nĭ baaŋ i bwaŋ gvu i wi chɛiŋ a? Bɔ nĭ wɔɔyi bəni bə ntum bə Nyɔ bə bɔ nĭ dzaka a mi wi nɔm wi Nyɔ wi Chəŋ bi dzə lə. Ayaka wi bi dzə, mbɛiŋ taŋni wi, ka chu wɔɔ wi.
53 Akɔ mbɛiŋ bələ bəchinda bə Nyɔ nĭ dzə bəh bənchi bə Nyɔ i mbɛiŋ, mbɛiŋ nəiŋma i biəli bɔ."

Bə tumyi Stifɛn bəh kitəh

54 Si bəni bə bɔ nĭ sakaki kwili wɔkɔ gia yə Stifɛn dzaka, shɔm bɔkɔ bɔ, bɔ ka dziki jəŋ.
55 Ayaka Kiŋ'waka ki Baiŋni jikə i Stifɛn wə, wi bə́ tsɛiŋ mfih num i bɛiŋ, ka yɛiŋ baiŋni bi Nyɔ, yɛiŋ tə Jisɔs num wi numbɛiŋ i tsɛiŋ yiləkəli yi Nyɔ wə.
56 Stifɛn dza dzaka i bɔ a, "Mbɛiŋ tsêiŋ, mih yɛiŋ bɔɔli wɛli, num mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi num wi numbɛiŋ i tsɛiŋ yiləkəli yi Nyɔ wə."
57 Bɔ wɔkɔ yəmaka gia, ka baŋ bintuni bibɔ bəh kaŋ, ka wiliki bəh ŋga, i fɛiŋ wə bɔ bəchi sɛiŋ, ka chiŋni i Stifɛn wə,
58 guku buku bəh wi i kwili kintəəŋ, tsə ka yisi i tumyiki wi bəh kitəh. Ayaka bəni bə bɔ nĭ kɔ bəmbeeŋ nsaka baayi bəmbuŋ bəbɔ, nya i sumi widɔkɔ wə bə nĭ bɔɔŋki a Sɔɔl ka bɔ tumyiki.
59 Si bɔ nĭ tumyi Stifɛn bəh kitəh yakadəiŋ, wi tsa a, "Bah Jisɔs, dzô kiŋ'waka kəŋŋ."
60 Ayaka wi ka tum binyu i kuku, wam bəh ŋga a, "Bah, ki tsêiŋ kə gia yichu yələ bəni bələ fəki." Si wi dzaka yakadəiŋ, ka kpi.

8

1 Si bə nĭ wɔɔki Stifɛn yakadəiŋ Sɔɔl nĭ təbiki lə a bə wɔɔ wi.

Sɔɔl nya ŋgəkə i kijuŋni ki bəni bə bumni

A chɔkɔ biwɔ wə, bə yisi i nyaki ŋgəkə wi ləkəki i kijuŋni ki bəni bə bumni i Jɛlusalɛm. Kijuŋni kiwɔ kichi dza buku fɛiŋ ka waŋ tsə buku i bimbu bi Judea wə bichi bəh bi Samalia wə, a nĭ baaŋ a bwa bə ntum bə Jisɔs fɛiŋ.
2 Bənyuku bədɔkɔ bà bɔ nĭ kɔ num bɔ jiə shɔ́m i Nyɔ wə nalə, dzə dzɔ wini wi Stifɛn ka tsə ləə, də wi nalə.
3 Ayakalə, Sɔɔl num mfih a kaasiki kijuŋni ki bəni bə bumni, daŋ a juŋ bəh juŋ kwayi bəni bə bumni, bənyuku bəh bəkaŋa, chiŋsi i juŋ yi nsəŋ mə.

Filib fuku gia yi Nyɔ i Samalia

4 Bəni bà bɔ nĭ gaali tsə i bidi bichi wə, tsə ka fukuki gia yi Nyɔ.
5 Filib shi tsə mfih i kwili wi Samalia wə, ka fukuki ntum wi ndzɔŋni, kɔm Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka.
6 Bəni bəduli wɔkɔ chu yɛiŋ bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga bi Nyɔ, yə wi nĭ fəki, bɔ ka nya ntuni i wi nalə.
7 Biŋ'waka bi jisi nĭ bukuki lə i bəni wə, bi wili bəh ŋga, bəni bəduli bà bɔ nĭ kɔ bɔ kpiyi kiwa kimu bəh bəŋkəkni bənih tə.
8 Ayakadəiŋ, kinsaŋli kimbum num i tumi kiwɔ wə fɛiŋ.

9 Mi widɔkɔ nĭ kɔ i tumi kiwɔ wə yɛli wi num Samɔn, a nĭ kɔ mi wi fə mfim,
bəni bə Samalia bəchi nĭ yɛiŋki yakadəiŋ dzaka wɔm bɔ. Ayaka wi chu dzaka
a ŋgaiŋ kɔ mi wimbum widɔkɔ.
10 Bəni bəchi i kwili wiwɔ wə i yisi i bənchiŋ bənchiŋ i tsə buku i bəmbum
bəmbum wə, nya ntuni i wi ka dzakaki a, “Mi wələ kɔ ŋga bi Nyɔ biə bə bɔɔŋki
a, Ŋga bi Mbum.”
11 Bɔ nĭ nya ntuni i wi yakadəiŋ, kɔm wi nĭ kɔ wi si chusi mfim i jɔbi wi dəəŋ
wə bəni yɛiŋ dzaka wɔm bɔ.
12 Ayakalə, i jɔbi wə Filib nĭ dzə ka fukuki kɔm ntum wi ndzɔŋni kɔm ŋkuŋ
bi Nyɔ, bəh kɔm yɛli wi Jisɔs Klistus, bənyuku bəh bəkaŋa bum gia yə Filib nĭ
fukuki wi ka juli bɔ i bɔkɔ.
13 Samɔn wə mwi bum tə gia yə Filib nĭ fukuki, wi ka juli wi i bɔkɔ. Wi ka
baaŋ a bəh Filib ka yɛiŋki gia yi kaŋyini yimbum yimbum bəh bənchəsi bà bɔ
chusiki ŋga bi Nyɔ, yə Filib nĭ fəki dzaka wɔm wi.
14 Bwa bə faaŋni bə Jisɔs bi ka wɔkɔ i Jɛlusalɛm a bəni bə Samalia nĭ dzɔ lɔ
gia yi Nyɔ, bɔ ka faaŋ Bita bəh Jɔn i bɔ.
15 Bɔ tsə buku fɛiŋ, tsa i bəni bə bumni bà a, bɔ kwati Kiŋ'waka ki Baiŋni,
16 kɔm Kiŋ'waka ki Baiŋni nĭ ka dzə dəkə na i mi wimu wə i bɔ wə. Bə nĭ juli
bɔ i bɔkɔ shəŋ a i yɛli wi Bah Jisɔs wə.
17 Bita bəh Jɔn jiə kaŋ i bɔ wə tsa i bɔ, bɔ ka kwati Kiŋ'waka ki Baiŋni.
18 Jɔbi wə Samɔn nĭ yɛiŋ a bwa bə ntum bə Jisɔs jiəki kaŋ i bəni wə Kiŋ'waka
ki Baiŋni dzə i bɔ wə, wi ka nyaki kpɔ i Bita bəh Jɔn,
19 ka dzakaki a, “Mbɛiŋ nyâ mih bəh ŋga biələ tə, ka na ndə wə mih jiə kaŋ
yiŋ i wi wə, ma wi ni kwati Kiŋ'waka ki Baiŋni.”
20 Ayaka Bita chukuli i wi a, “Mbɛiŋ kpɔ wa wiwɔ lâka. Wɔ kɔ dəiŋ i kwakaki
a wɔ kɔlə i taŋ kinya kə ki kɔ ki Nyɔ bəh kpɔ a?
21 Wɔ kaŋaki kə na gia yidɔkɔ i nɔm wələ kintəəŋ, kɔm shɔm ya baiŋki kə i
Nyɔ nshiŋ.
22 Kwûni shɔm ya i gia yichu yələ wɔ fəki, ma wɔ tsâ yuwidɔkɔ Bah Nyɔ ni
dalinya kiŋkwaka kichu kələ wɔ kaŋaki i shɔm ya wə.
23 Mih yêiŋ a, dzákəh yi bukuni bəh chu jikə i wɔ shɔm.”
24 Ayaka Samɔn tsa Bita bəh Jɔn a, “Mintee mbɛiŋ tsâ i mih i Bah, a gia yidɔkɔ
i kintəəŋ ki gia yə mbɛiŋ dzaka lə, a yidɔkɔ ma nûm bəh mih.”
25 Bita bəh Jɔn kaasi i fukuki gia yi Nyɔ, bəh i dzaka gia yə bɔ kiəki kɔm Jisɔs,
ka nyə bə́ fiəni tsə i Jɛlusalɛm. Si bɔ nĭ fiəniki tsəki, bɔ nĭ tsəki daŋsiki lə i bidi
biduli bi Samalia wə, fuku tsə ntum wi ndzɔŋni kɔm Nyɔ fɛiŋ.

Filib juli mi wi Itɔfia i bɔkɔ

26 Ayaka chinda wi Bah dza dzaka i Filib a, “Dzâ shĭ tsâ i kimbu kishɛiŋ wə,
i dzəh yə yi nyəki i Jɛlusalɛm yi tsə təli i chwa tsə sə i Gasa.”
27 Filib ka dza i shiki. Mi wimbum wi Itɔfia widɔkɔ num fɛiŋ dzəh. Mi wiwɔ
num bə nĭ bwili wi, wi nĭ kɔ mi wə wi nĭ tsɛiŋki mbum bi Yaa Kanda wə wi nĭ
sakaki tumi ki Itɔfia kiwɔ. Mi wiwɔ nĭ buku i Jɛlusalɛm i di biə wi nĭ tsə i tsa
Nyɔ,
28 ka fiəniki kwɛki i kɔdɔk wi bɛiŋ a guku num nyám, num wi num i yɛiŋ wə
ka faaki gia i Kiŋwakti kə mi wi ntum wi Nyɔ Isaya nĭ nyaka.
29 Kiŋ'waka ki Baiŋni dzaka i Filib a, “Kĭni kômsi tsâ i kɔdɔk wəyaka wə.”
30 Filib yɔkɔ kɔmsi tsə i wi kpəŋ, wɔkɔ si mi wiwɔ faaki Kiŋwakti ki Isaya. Wi
bikə i wi a, “Wɔ faaki lə wɔ wɔkɔ kiə gia yə ki dzakaki a?” 31 Wi chukuli a, “Mih
kɔ i wɔkɔ kiə dəiŋ maka mi fuku baiŋsi yi i mih a?” Wi ka dzaka a Filib yâka
nûm bəh wi i kɔdɔk wiwɔ wə.

32 Di biə wi nǐ faaki i Kiŋwakti kiwɔ wə nǐ dzakaki a,
“Wi nǐ kɔ aka shwaŋ yə bə tsəki i kum,
wi chu num tə aka waiŋ jaka wə bə kəə kiluli ki,
yi də kə.
Akɔ yakadəiŋ tə si wi nǐ kɔ a mɔŋ.
33 Bɔ nǐ ŋgəmsi wi, nəiŋ i saka nsaka wi chəŋ.
A bi dzə lansi dzakaki ndə kɔm bwa bu,
num bə təiŋ lɔ nɔni ki i fa kuku a?”
34 Ayaka mi wimbum wiwɔ dzaka i Filib a, “Mintee, fuku mih, mi wi ntum wi Nyɔ wələ dzakaki kɔm ndə a? Wi dzakaki kɔm gwu yi, ma kɔm mi widɔkɔ a?”
35 Filib ka yisi a bəh di bi Kiŋwakti kiwɔ, ka fuku baiŋsi ntum wi ndzɔŋni wiwɔ kɔm Jisɔs i wi.
36 Si bɔ wi nǐ tsəki səki i dzəh, bɔ ka tsə buku i di bidɔkɔ wə bɔkɔ num fɛiŋ. Mi wimbum wiwɔ dzaka a, “Yɛiŋ bɔkɔ fa, akɔ chu nəiŋ nə a wɔ ma jûli mih i bɔkɔ a?” [
37 Filib chukuli i wi a, “A kabə num a wɔ bum i Jisɔs Klistus bəh shɔm ya yichi mih juli wɔ i bɔkɔ.” Wi chukuli a, “Mih bum a Jisɔs Klistus kɔ Waiŋ Nyɔ.”]*
38 Mi wimbum wiwɔ ka dzaka a bə nûm bəh kədɔk wiwɔ. Bɔ Filib shi tsə liə i bɔkɔ, Filib ka juli wi i bɔkɔ.
39 Asi bɔ buku yaka i bɔkɔ, Kiŋ'waka ki Bah Nyɔ chufi nyə bəh Filib fɛiŋ, mi wimbum wiwɔ na chu yɛiŋ i wi wə. Ayakalə, wi nyə ka laŋki tsəki mfih.
40 Filib dza ka təkəli yɛiŋ wi num lɔ i Asɔtus, wi dza ka tɔliki tsəki bəh dzəh i kwili wiwɔ bichi, fuku tsə ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ, ka tsə buku i tumi ki Kaysalia wə.

9

Sɔɔl kwuni ka jiə shɔm i Jisɔs

1 A nǐ kɔ i jɔbi wiwɔ wə, Sɔɔl kɛiŋ shili gumsi bəni bə mbaŋ wi Bah a ŋgaiŋ ni wɔ̂ɔyi lə bɔ. Wi ka tsə i fwu wi bətii mfə gia,
2 bikə biŋwakti a ŋgaiŋ tsə bəh bi i júŋ yi tsani wə i Damaskus, biə bi chusiki a ŋgaiŋ ka yɛiŋ bəni num fɛiŋ bə bɔ biəliki Dzəh yi Bah, na bənyuku bəh bəkaŋa, ma ŋgaiŋ ni kwâ kâŋa fǐəni dzâ bəh bɔ i Jɛlusalɛm.
3 Wi nya, Sɔɔl nyə ka tsəki i Damaskus, si wi nǐ kɔmsiki tsəki i kwili wiwɔ wə, baiŋni bidɔkɔ nyə a bɛiŋ lə, baiŋ shi dzə i wi wə.
4 Wi gbɔ i kuku, wɔkɔ ja dzaka i wi a, “Sɔɔl, Sɔɔl, akɔ kɔm nə wɔ bwaŋki gvu i mih chɛiŋ lə a?”
5 Wi bikə a, “Bah, akɔ wɔ ndə?” Ja yiwɔ chukuli a, “Akɔ mih Jisɔs, a num mih wə wɔ bwaŋki gvu i mih chɛiŋ.
6 I liə dzâ bɛiŋ, lǐə tsâ i kwili mə, ma bə ni fuku i wɔ gia yə wɔ kaŋaki i fə̂.”
7 Bəni bə bɔ nǐ nyaniki bəh Sɔɔl chiŋ num fɛiŋ alə, si bɔ nǐ wɔkɔ ja yiwɔ, yɛiŋ kə i mi wiwɔ wə.
8 Sɔɔl ka dza bɛiŋ, dzaka a ŋgaiŋ yasi dzə́kəh yi, na chu yɛiŋ di. Bɔ ka kaŋa wi i tsɛiŋ wə, ka tati liə bəh wi i Damaskus.
9 Wi tsə ka numki i kaŋ yitali wə yɛiŋ kə di. Wi ka numki yakadəiŋ, wi dzi kə fiɛŋ, nabə i mu tə fiɛŋ.

* **8:37** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ kaŋaki lə di biələ i dzɛni wi kiŋwakti wələ chɛiŋ.

10 Mi wi bumni widɔkɔ num fɛiŋ i Damaskus wiwɔ, yɛli wi num Ananias.
Bah Jisɔs dza bɔɔŋ wi i fiɛŋ wə ka ndəmsi a, “Ananias.” Wi bum a, “Bah, bə
mih lə fa.”
11 Bah dzaka i wi a, “Dzâ bɛiŋ, wɔ tsâki i dzəh yə bə bɔɔŋki a Chəŋ, wɔ ka ni
buku i kwili wi Judas wə, bîkə mi wi Tasus widɔkɔ wə bə bɔɔŋki a Sɔɔl. Wôkəli,
wi kɔ fɛiŋ wi tsaki,
12 wi si yɛiŋ lɔ mi widɔkɔ i fiɛŋ wə aka ndəmsi bə bɔɔŋ wi a Ananias, num wi
si dzə jiə kaŋ yi i wi wə, a wi fiəni yɛiŋki di.”
13 Ayakalə, Ananias dzaka a, “Bah, mih kɔ num mih wɔkɔ lɔ i bəni bəduli
kɔm mi wələ i gia yichu yə wi fəki i bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ i kintəəŋ ki Jɛlusalɛm
wə.
14 Wi dzə lə, num wi dzɔ ŋga i bətii mfə gia bəmbum, a ŋgaiŋ dzâ kwâyi bəni
bəchi fa bà bɔ tsaki bɔ bɔɔŋ yɛli wa.”
15 Bah chukuli i wi a, “Tsâ a tsəni. Mih babwili lɔ mi wiwɔ, ka mi wuŋ wi
nɔm, wə wi ni fukuki kɔm yɛli wuŋ i bəni bà bɔ kɔkə Bəju, bəh i bəŋkuŋ bəbɔ,
bəh i bəni bə Islae.
16 Mih mwi ni chusi lə i wi si wi kaŋaki i yêiŋ ŋgəkə kɔm yɛli wuŋ.”
17 Ayakadəiŋ, Ananias ka tsə liə fɛiŋ dzu, jiə kaŋ yi i Sɔɔl wə, bɔɔŋ a, “Sɔɔl
waiŋnih wuŋ, a faaŋ Bah Jisɔs mih. Akɔ wi Jisɔs wə wi ni chusi gwu yi i wɔ i
dzəh i jɔbi wə wɔ ni dzəki fa. Wi faaŋ mih, a mih dzə fə ma wɔ fiəni yɛiŋki di,
ma Kiŋ'waka ki Baiŋni dzə jikə i gwu ya wə.”
18 Asi wi dzaka yakadəiŋ, fiɛŋ fidɔkɔ ka bibami nyə i dzákəh yi Sɔɔl wə, gbɔ
i kuku, wi fiəni ka yɛiŋki di. Wi dza bɛiŋ, bɔ ka juli wi i bəkɔ.
19 Wi ka dzi, ŋga fiəni dzə i wi wə.

Sɔɔl fuku gia yi Jisɔs i Damaskus

Sɔɔl nɔ i Damaskus bəh mbaŋ wi bəni bə bumni, i kaŋ yidɔkɔ wə,
20 wi ka yisi akisəkə ka tsəki i júŋ yi tsani wə, fuku a, “Jisɔs kɔ Waiŋ Nyɔ.”
21 Bəni bəchi bà bɔ nǐ wɔkɔki, bɔ ka kaiŋyiki a, “Wələ kɔkə a mi wə wi nǐ
kaasiki bəni bà bɔ nǐ tsaki bɔ bɔɔŋ yɛli wələ i Jɛlusalɛm a? Ntə wi dzə fa lə i
kwayi bà bɔ kɔ fa i chu tsə nya i kaŋ yi bətii mfə gia bəmbum wə a?”
22 Ayaka Sɔɔl baaŋ tsə a mfih i fukuki kɔm Jisɔs nalə, chusi a Jisɔs kɔ
Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka. Bəju bà bɔ nǐ kɔ i Damaskus məŋni gia yə bɔ kɔ i
chukuli i wi.
23 Asi kaŋ yiduli nǐ tsə, Bəju bəwɔ shinum, jiə kimfasi i wɔɔ Sɔɔl.
24 Bɔ ka dzəki shiki, bɔ wɔkəli wi i dzaka ki mbaiŋ ki Damaskus wə, nchɔkɔ
bəh nshiŋ, a wi bə́ tsə ma bɔ wɔɔ wi. Ayakalə, Sɔɔl kiə kimfasi kibɔ.
25 Bəni bu bə mbaŋ ka dzɔ wi nchɔkɔ, ləkə i kah mə, bwili i wundu wi mbaiŋ
wə, shisi shi wi i kuku i biŋ.

Sɔɔl tsə i Jɛlusalɛm

26 Sɔɔl fiəni tsə i Jɛlusalɛm, ka nəŋki i chiŋni bəh mbaŋ wi bəni bə bumni, bɔ
ka lwaki wi lwani, kɔm bɔ nǐ bumki kə a wi lansi kɔ mi wi mbaŋ wibɔ.
27 Ayakalə, Banabas dzɔ wi, bɔ wi tsə i bwa bə ntum bə Jisɔs. Wi fuku i bɔ
asi Sɔɔl ni yɛiŋ Bah i dzəh Bah dzaka i wi, ka chu fuku i bɔ asi Sɔɔl nǐ fukuki
kɔm Jisɔs i Damaskus lwa kə.
28 Ayakadəiŋ, Sɔɔl ka numki bəh bɔ nyani di bichi i Jɛlusalɛm, fuku kɔm Jisɔs,
lwa kə.
29 Wi ka dzakaki tə i Bəju bà bɔ nǐ dzakaki já yi Glik, gukuli gia bəh bɔ, bɔ
dza ka nəŋki i wɔɔ wi.
30 Bəni bə bumni kiə a bə nəŋki i wɔɔ wi, ka dzɔ wi shi bəh wi i kwili wi
Kaysalia wə, faaŋ tsə wi i Tasus .

31 I jɔbi wiwɔ wə, kijuŋni ki bəni bə bumni i bimbu bitumi bi Judea bəh bi
Galili bəh bi Samalia, waka i ŋgəkə wə. Ayaka Kiŋ'waka ki Baiŋni fə bijuŋni
biwɔ num, chu gamti mbaŋ wiwɔ kɔ tsə a ninshiŋ. Bɔ ka nɔki, kɔksi a Bah
shəŋ.

Bita tsə i di bi Lida bəh ki Jɔba wə

32 Bita bə́ nyani tsə i bəni bə̀ bɔ kɔ bə Nyɔ i bidi bichi wə, wi nyani tsə buku i
bə̀ bɔ kɔ i Lida.
33 Si wi nǐ kɔ fɛiŋ wi yɛiŋ mi widɔkɔ num wi kpi wa wimu, yɛli wi num Ɛnias,
num wi fə jía nyaŋ i naŋ bɛiŋ wi nyani kə.
34 Si Bita yɛiŋ wi ka bɔɔŋ a, "Ɛnias, Jisɔs Klistus si chuku wɔ. Dzâ yâka ma
wɔ kíi kiga ka." Akisəkə Ɛnias ka dza yaka bɛiŋ.
35 Bəni bə Lida bəh bəni bə baa wi Shalɔn wə yɛiŋ si mi wiwɔ bɔnih, bɔ jiə
shɔm yibɔ i Bah Jisɔs.
36 A nǐ kɔ kpaŋa widɔkɔ num i kwili wi Jɔba wə, a num mi wi bumni, yɛli wi
num Tabita i já yi Alamiak wə, num Dɔkas* i já yi Glik wə. Wi nǐ fəki lə gia
yindzɔŋni jɔbi wichi, wi gamti bəni bə kifuu.
37 I kaŋ yiwɔ wə wi gbɔ jwɛiŋ ka kpi. Bə wɔkɔ wini wi ka tsə nɔsi i lum widɔkɔ
wə i juŋ yi bɛiŋ wə.
38 Si Jɔba nǐ kɔ kɔmsi i Lida, mbaŋ wi bəni bə bumni wɔkɔ a Bita kɔ i Lida,
bɔ faaŋ bənyuku bəfa a bɔ tsâ tsâ wi, a wi tâiŋ a taiŋni wi ma môti.
39 Bita ka dza yaka bəh bɔ ka tsəki, si wi tsə buku fɛiŋ, bɔ dzɔ wi ka yaka tsə
bəh wi i lum wi juŋ wi bɛiŋ mə. Num bəkaŋa bəŋkwu bəchi fɛiŋ juŋni i wi kpəŋ,
də chusi bəmbuŋ bə̀ Dɔkas nǐ tumki i jɔbi wə wi nǐ kɛiŋki wiwɔm bəh bɔ.
40 Bita bwili bəni bəchi i biŋ. Wi ka tum binyu bi i kuku ka tsa, dza fiəni
gwu yi dzaka i wini wiwɔ a, "Tabita dzâ yaka!" Wi ka yasi dzə́kəh yi ka yɛiŋ
Bita ka dza num i bɛiŋ.
41 Bita kaŋa tsɛiŋ yi ka gamti wi, wi dzə num bəh gvu yi. Wi ka fiəni bɔɔŋ
bəni bə̀ bɔ kɔ bə Nyɔ bəh bəkaŋa bəŋkwu bə, ka chusi Tabita i bɔ wi fiəni num
wiwɔm.
42 Gia yiwɔ waŋ tsə i Jɔba wichi. Bəni bəduli jiə shɔm yibɔ i Bah wə.
43 Bita num i Jɔba kaŋ yiduli, wi nɔ bəh mi widɔkɔ bə bɔɔŋ a Samən wə wi nǐ
kɛiŋsiki dzu yi nyam.

10

Fiɛŋ ka ndəmsi dzə i Kɔniliɔs

1 Mi widɔkɔ nǐ kɔlə i kwili wi Kaysalia wə bə bɔɔŋ a Kɔniliɔs, wi num fwu i
mbaŋ wi bəni bə jum bədɔkɔ i Lum wə bə nǐ bɔɔŋki a wi Itali.
2 Wi nǐ kɔ mi num wi bəh chwɔŋ ki kijuŋ kichi jiə shɔm i Nyɔ nalə. Wi kɔksi
Nyɔ chu tsa wi jɔbi wichi, chu nya kinya i bəni bə kifuu nalə.
3 A num chɔkɔ bidɔkɔ aka mbiəŋə mitali i fijɔbi, fiɛŋ fidɔkɔ ka ndəmsi dzə
i wi, wi yɛiŋ chinda wi Nyɔ i ndəmsi biwɔ wə. Ayaka chinda wiwɔ liə dzə ka
bɔɔŋ wi a, "Kɔniliɔs."
4 Kɔniliɔs lwa, bwaŋ dzə́kəh i wi wə bikə a, "Tikwili, akɔ nə?" Chinda wiwɔ
chukuli a, "Nyɔ kɔ wi wɔkɔ lɔ ntsa wa, ka chu yɛiŋ binya biə wɔ nyaki i bəni
bə kifuu, ka kwaka wɔ.
5 I liə, fâaŋ bəni i Jɔba a bɔ tsâ bôɔŋ mi widɔkɔ wə yɛli wi kɔ Samən, yɛli wi
widɔkɔ num a Bita.

* **9:36** Yɛli wələ a Tabita kɔ i já yi Alamiak bəh yɛli wələ a Dɔkas i já yi Glik wə ki kichi kɔ a kibwəbwə.

6 Wi nĭ dzə ka nɔki bəh Samɔn widɔkɔ wə wi si kɛiŋsi dzú yi nyám, juŋ yi
num kɔmsi i kinchwɔ kimbum kpəŋ."
7 Si chinda wi Nyɔ wə dzaka yakadəiŋ ka nyə. Kɔniliɔs baaŋ ka bɔɔŋ bəni bu
bə nɔm bəfa, chu bɔɔŋ tə mi wi jum widɔkɔ wə wi nĭ kɔ wi tɔkni bəh wi, ayaka
a nĭ kɔ mi num wi jiə tə shɔm i Nyɔ nalə.
8 Bɔ dzə, wi fuku gia yichi yə yi si num i bɔ, ka faaŋ bɔ i Jɔba.

Nyɔ chusi gia yi kaŋyini i Bita

9 Asi chɔkɔ nĭ buku wɔɔ, a num asi wɔŋ nĭ kɔ a yaka lumsi, a num jɔbi wə bɔ
nĭ kɔmsiki dzəki i kwili wi Jɔba wiwɔ wə. Bita dza yaka tsə i kimbu ki juŋ ki
bɛiŋ wə i tsa.
10 Dzɔŋ yisi i wɔɔki wi, wi bə̀ nəŋ fiɛŋ i dzi, ayaka bə kɛiŋ fə biɛiŋ bidzini.
Fiɛŋ fidɔkɔ ka ndəmsi dzə i wi.
11 Wi yɛiŋ i fiɛŋ fiwɔ mə, si bɔɔli wɛli, fiɛŋ fidɔkɔ shi dzə i bɛiŋ num aka fwu
wimbuŋ, num bə kaŋa i bimbu binaa wə fi shi dzə fa kuku.
12 I yɛiŋ kintəəŋ num ŋgɔkɔ yi nyám yichi, yə yi nyaniki, bəh yə yi sɛiŋki
kuku, bəh minyəni mə mɔ fuliki bɛiŋ, num i mbuŋ wiwɔ wə.
13 Ja dza dzaka i wi a, "Bita, dzâ bɛiŋ kûm dzî."
14 Bita chukuli a, "Bah, mih kɔkə i məm, kɔm mih kɛiŋki ki dzi kə fiɛŋ fi kilɔlɔ
nabə fiə fi baiŋki kə."
15 Ja yiwɔ chu dzaka kpɛiŋsi i wi a, "Kiə wɔ ki nyêŋsi kə fiɛŋ fiə Nyɔ kɔ wi fə
fi num fibaiŋni."
16 Yi num ayaka i buku kiŋkani kitali, bə ka fiəni giŋsi fiɛŋ fiwɔ i bɛiŋ.
17 Bita ka məŋki a gia yə yi dzə i wi lə chusiki a nə. A jɔbi wiwɔ wə bəni bə̀
Kɔniliɔs nĭ faaŋ, num bɔ dzə ka bikəki kwili wi Samɔn wə wi kɛiŋsiki dzú. Num
bɔ si num lɔ a dzaka ki mbaiŋ kiwɔ wə,
18 ka bɔɔŋki bikəyi a, "Mi wi dzəni widɔkɔ kɔ alə fa yɛli num Samɔn Bita a?"
19 Si Bita nĭ kɛiŋki wi kwaka kɔm gia yə yi num i wi, Kiŋ'waka ki Baiŋni dzaka
i wi a, "Yêiŋ, bəni bətali nəŋki wɔ.
20 Dzâ bɛiŋ, ma wɔ shĭ mbɛiŋ bɔ tsâki gvu wimu. Kiə wɔ ki gûku kə gwu, a
faaŋ mih bɔ."
21 Ayakadəiŋ, Bita ka nyə shi tsə, dzaka i bəni bəwɔ a, "Akɔ mih wə mbɛiŋ
nəŋki. Mbɛiŋ dzə a nə?"
22 Bɔ chukuli a, "Kɔniliɔs wə wi kɔ fwu i mbaŋ wi bəni bə jum bədɔkɔ i Lum
si faaŋ buku. Wi kɔ mi wi chəŋ, wi lwa Nyɔ, ayaka Bəju bəchi kɔksi wi. Chinda
wi baiŋni widɔkɔ nĭ kɔ wi dzaka i wi a, a wi chĭŋsi ntum i wɔ a wɔ dzâ i ŋgaiŋ
dzu, ka wi wɔkɔ gia yə wɔ ni dzaka i wi."
23 Si bɔ chukuli yakadəiŋ, Bita ka dzaka a, bɔ lĭə ma bəh bɔ nô.

Bita tsə bəh ntum wi Nyɔ i Kɔniliɔs dzu

Si chɔkɔ buku wɔɔ, wi nyə bəh bɔ ka tsəki. Bəni bə bumni bə Jɔba bədɔkɔ
biəli wi.
24 Bɔ nyani lə ka nɔ i dzəh, chɔkɔ buku wɔɔ ka bɔ liə i Kaysalia. Kɔniliɔs bəh
bəni bu bə chwəŋkijuŋ bəh nsɛ́iŋ yi yi shɔm, bəh bəni bə̀ wi nĭ laka nĭ wɔkɔliki
bɔ.
25 Asi Bita nĭ liəki tsəki yɛiŋ dzu bɔ Kɔniliɔs baŋsi. Kɔniliɔs gbɔ i wi nshiŋ
kɔksi wi.
26 Ayakalə, Bita dzasi wi i bɛiŋ ka dzaka a, "Dzâ bɛiŋ, mih kɔ tə mfiŋ a mi
wiwɔm ka wɔ."
27 Wi nĭ dzakaki bəh Kɔniliɔs bɔ wi liə tsə i dzu, si bɔ liə tsə, wi yɛiŋ num bəni
num fiəli baŋsi i dzu.

28 Wi dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ kiəki lə bindzɔŋ a, nchi wibuku bûmki kə, a mi wi
Ju lâa njikə nabə i tâsi nsɛiŋ bəh mi wə wi kɔkə mi wi Ju. Ayakalə, Nyɔ chusi i
mih a mih kaŋaki kə i bôɔŋki mi widɔkɔ a, wi kɔ mi wi kiləlɔ nabə a wi baiŋki
kə.
29 Ayakadəiŋ, jɔbi wə mbɛiŋ si faaŋ ntum a mih dzâ, mih si ka nəiŋ dəkə i
dzə, mih ka dzə. I liə mih bikəki i mbɛiŋ a, akɔ kɔm nə mbɛiŋ si bɔɔŋki mih a?”
30 Kɔniliɔs ka chukuli a, “Daiŋ si num kaŋ yina si mih nĭ kɔ i mih dzu mih
tsa, a nĭ kɔ ka jɔbi wələ wə i mbiəŋə witali wə nshifɔkɔ. I fɛiŋ wə mi widɔkɔ
num wi tum bəmbuŋ bə mwaŋyini i gwu wə, dza təkəli tumbuku alə i mih
nshiŋ.
31 Wi dzaka i mih a, ‘Kɔniliɔs, Nyɔ wɔkɔ lɔ ntsa wa, ka yɛiŋ kinya kə wɔ nyaki
i bəni bə kifuu wi ka kwaka wɔ.
32 Ayakadəiŋ, fâaŋ bəni i Jɔba a bɔ tsâ bôɔŋ mi widɔkɔ wə yɛli wi kɔ Samɔn,
widɔkɔ num a Bita. Wi nĭ dzə ka nɔki bəh Samɔn wə wi si kɛiŋsi dzú yi nyám,
kwili wi num kɔmsi i kinchwɔ kimbum kpəŋ.’
33 Akisəkə mih ka faaŋ ntum a wɔ dzâ. Si wɔ dzə lə, yi ndzɔŋ nalə. I liə buku
kɔ i Nyɔ nshiŋ i wɔkɔ gia yə Bah si faaŋ wɔ a wɔ dzâ fûku i buku.”

Bita dzaka i bəni bà bɔ kɔkə Bəju kɔm Jisɔs

34 Bita ka yisi i dzakaki a, “Mih yɛiŋ ŋkɔŋ ŋkɔŋ a, Nyɔ chusiki kə chi chi.
35 Mi wichi wə wi lwaki Nyɔ chu fə gia yə yi kɔ chəŋ i Nyɔ nshiŋ, wəmaka mi
kɔ num Nyɔ dzɔki lə wi, kɔŋ wi numki na mi wi tumi kinaiŋ.
36 Mbɛiŋ kiəki lə ntum wə Nyɔ nĭ chiŋsi i bəni bə Islae, fuku ntum wi ndzɔŋni
a Jisɔs Klistus nĭ dzə ka kimbɔiŋni nûmki. Jisɔs Klistus wələ kɔ Tikwili wi bəni
bəchi.
37 Mbɛiŋ kiəki lə gia yə yi nĭ num i tumi ki Judea wə kichi, yi nĭ yisi i Galili
asi jɔbi wə Jɔn nĭ fukuki ntum wi ndzɔŋni juli bəni i bɔkɔ nĭ tsə.
38 Mbɛiŋ kiəki lə tə si Nyɔ nĭ shuku Kiŋ'waka ki Baiŋni i Jisɔs wi Nasali wə,
chu nya ŋga i wi, ka num bəh wi. Si Nyɔ nĭ num bəh wi, wi yisi i nyaniki i di
bichi wə, fə nɔm wi ndzɔŋni chu chuku bəni bà Satan nĭ chəbsiki bɔ.
39 Akɔ buku bà buku nĭ yɛiŋ gia yə wi nĭ fəki i tumi ki Bəju wə kichi bəh yə
wi nĭ fəki i Jɛlusalɛm. Bə nĭ baŋŋ wi i kintasi wə wi kpi.
40 Ayakalə, asi kaŋ yitali nĭ kpɛiŋ, Nyɔ dzasi wi i kpi wə, fə bəni yɛiŋ wi.
41 A nĭ kɔkə bəni bəchi bà bɔ nĭ yɛiŋ wi, a nĭ yɛiŋ a buku bà wi Nyɔ nĭ sabi a
buku fûkuki kɔm Jisɔs. Buku nĭ dzi ka mu bəh Jisɔs i jɔbi wə wi nĭ dza i kpi wə.
42 Wi dzaka a, buku bi fûkuki ntum wi Nyɔ i bəni, chu fûku i bɔ a, ŋgaiŋ kɔ
wə Nyɔ nĭ babwili a ŋgaiŋ bi sakaki bəni bəwɔm bəh bəkpili.
43 Jisɔs wələ kɔ wi wə bəni bə ntum bə Nyɔ bəchi nĭ dzakaki kɔm wi a, na ndə
wə wi jiə shɔm yi i wi ma Nyɔ bi dalinya chu bi, tsə dzəh i yɛli wi wə.”

Kiŋ'waka ki Baiŋni dzə i bəni bà bɔ kɔkə Bəju

44 Asi Bita nĭ kɛiŋki wi dzaka gia yiwɔ, Kiŋ'waka ki Baiŋni nyə shi dzə i mi
wichi wə wi nĭ kɔ fɛiŋ wi wɔkɔli ndzaka wiwɔ.
45 Dzaka wɔm bəni bə bumni bà Bəju bà bɔ nĭ biəli Bita, si bɔ nĭ yɛiŋ a, Nyɔ
nya tə kinya ki kə ki kɔ Kiŋ'waka ki Baiŋni i bəni bà bɔ kɔkə Bəju.
46 Bəju bəwɔ wɔkɔ si bɔ dzakaki i já yə bɔ kiəki kə, yaksi Nyɔ, Bita ka bikə a,
47 “I liə si Kiŋ'waka ki Baiŋni dzə i bəni bələ wə asi ki nĭ dzə i bukumbɛiŋ wə,
akɔ ndə wə wi kɔ i nəiŋ a bə ma juli bɔ i bɔkɔ a?”
48 Si Bita bikə yakadəiŋ, ka dzaka a bə jûli bɔ i bɔkɔ i yɛli wi Jisɔs Klistus wə.
I fɛiŋ wə, bɔ ka tsa wi a, wi nô baaŋ bəh bɔ i kaŋ yidɔkɔ wə.

11

Bita fuku gia yə yi num i Kəniliɔs dzu

1 Bwa bə faaŋni bə Jisɔs bəh bəni bə bumni bə Judea bəchi ka wɔkɔ a bəni bà
bɔ kəkə Bəju ni dzɔ tə gia yi Nyɔ.
2 Jɔbi wə Bita nĭ fiəni yaka tsə i Jɛlusalɛm, bəni bə bumni bədɔkɔ ka sakaki
wi. Bəni bələ kɔ bəni bà bɔ nĭ bwaŋki a bə kaŋaki i suuŋ mi wə wi kɔkə wi Ju,
ka wi numki mi wi Nyɔ.
3 Bɔ ka sakaki wi bikə a, “Wɔ si nyani dəiŋ i laa njikə i bəni bà bɔ kɛiŋki maka
bà suuŋ bɔ, chu fiəni dzi mbɛiŋ bɔ kɔm nə a?”
4 Bita ka kɛiŋsi fuku baiŋsi gia yichi yə yi si num, ka dzaka i bɔ a,
5 “Mih nĭ kɔ i kwili wi Jɔba wə mih tsa, fiɛŋ fidɔkɔ ka ndəmsi dzə i mih. Mih
tsɛiŋ i fiɛŋ fiwɔ kintəəŋ ka yɛiŋ fiɛŋ fidɔkɔ shi dzə i bɛiŋ num aka fwu wimbuŋ
num bə kaŋa i bimbu binaa wə. Ayaka fi shi dzə ka num i mih nshiŋ.
6 Mih tsɛiŋ ndzɔŋ i yɛiŋ kintəəŋ, yɛiŋ ŋgɔkɔ yi nyám yichi a chwɔŋkijuŋ
chwɔŋkijuŋ wə, yidɔkɔ num yi dzu, yidɔkɔ num yi chwa bəh yə yi sɛiŋki kuku,
bəh minyəni mə mɔ fuliki i bɛiŋ.
7 Mih dza wɔkɔ ja yi dzaka i mih a, ‘Bita, dzâ bɛiŋ kûm dzî.’
8 Mih ka chukuli a, ‘Bah, mih kɔkə i mɔm, kɔm mih kɛiŋki ki dzi kə fiɛŋ fi
kiləlɔ nabə fiə fi baiŋki kə, fi ka num liə dəkə i dzaka kəŋŋ wə.’
9 Ja yiwɔ chu dzaka kpɛiŋsi i mih a, ‘Kiə wɔ ki nyêŋsi kə fiɛŋ fiə Nyɔ kɔ wi fə
fi fi baiŋ.’
10 Gia yiwɔ num yaka i buku kiŋkani kitali, bə ka fiəni guku yakasi fiɛŋ fiwɔ
fichi i bɛiŋ.
11 A jɔbi wiwɔ wə, bəni bədɔkɔ bətali dzə buku i juŋ yə mih nĭ nɔki yɛiŋ, num
bɔ nyə i Kaysalia, num bə fâaŋ bɔ a bɔ dzâ bôɔŋ mih.
12 Kiŋ'waka ki Baiŋni dzaka i mih a, mih ma nyɛŋsi i tsə bəh bəni bəwɔ. Ayaka
bwa bə nih bəbuku bələ bəsɔ i Jɔba, biəli mih, buku bɔ bəchi chiŋni tsə liə i juŋ
yi mi wiwɔ wə.
13 Si buku tsə liə, wi fuku i buku a, ŋgaiŋ si yɛiŋ chinda wi Nyɔ i ŋgaiŋ dzu,
wi dzaka a ŋgaiŋ fâaŋ mi i Jɔba a wi tsə bɔɔŋ mi widɔkɔ wə bə bɔɔŋki a Samən
Bita.
14 Mi wiwɔ ni dzə lə bəh ntum wə ŋgaiŋ bəh bəni bəchi bà bɔ kɔ i ŋgaiŋ dzu
ni bɔiŋ.
15 Asi mih nĭ yisi ndzaka, Kiŋ'waka ki Baiŋni nyə shi dzə i bəni bəwɔ bɛiŋ a
liŋ asi ki nĭ dzə i bukumbɛiŋ i kin'yisi wə.
16 Ayaka si mih yɛiŋ yakadəiŋ, ka kwaka gia yə Bah nĭ dzaka a, ‘Jɔn nĭ juliki
bəni i bɔkɔ, ayakalə, Nyɔ bi juliki mbɛiŋ num i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə.’
17 Si Nyɔ kɔ num wi nya bəni bəwɔ bə kinya a num kə wi nĭ nya i bukumbɛiŋ
i jɔbi wə bukumbɛiŋ nĭ jiə shɔm i Bah Jisɔs Klistus, mih si kɔ numki ndə i nəiŋ
gia yə a fəki Nyɔ a?”
18 I jɔbi wə bəni bəwɔ nĭ wɔkɔ si Bita dzaka yakadəiŋ, bɔ na chu saka wi.
Ayaka bɔ ka dza yisi ka kɔksiki Nyɔ, dzakayi a, “Aka bə num yakadəiŋ, yaka
kɔ a Nyɔ nya tə dzə i bəni bà bɔ kɔkə Bəju, a bɔ kwûni shóm yibɔ i ni kwati nəni
kə ki bi tsə kaa kə.”

Bəni bəduli bà bɔ nĭ kɔkə Bəju jiə shɔm i Bah Jisɔs i Antiɔk

19 Bəni bə bumni bà bɔ nĭ gaali si ŋgəkə nĭ yisi i jɔbi wə bə nĭ wɔɔ Stifɛn, bɔ
nĭ waŋ tsə i di di wə tsə buku i Fənishia, bədɔkɔ tsə num i Sayblus, bədɔkɔ i
Antiɔk. Si bɔ tsə yaka, ka fukuki ntum wi Nyɔ num a i Bəju shəŋ.

20 Ayakalə, bəni bə bumni bədəkɔ bɔ nĭ buku dzə i Sayblus bəh i Sɛlin, tsə i Antiɔk ka fukuki tə ntum wi ndzəŋni wiwɔ kəm Bah Jisɔs i bəni bə bɔ kɔkə Bəju.
21 I ŋga bi Bah Nyɔ wə, bɔ fə bəni bəduli jiə shəm i Bah Jisɔs wə, ka kwuni fiəni chu i wi.
22 Ntum kəm gia yələ ka liə i ntuni ki mbaŋ wi bəni bə bumni bə i Jɛlusalɛm. Bɔ ka faaŋ Banabas i fɛiŋ Antiɔk.
23 Jɔbi wə wi nĭ tsə buku fɛiŋ, ka yɛiŋ si Nyɔ chusi kiŋkɔŋ, gia yiwɔ ndzɔŋ i wi, wi ka təfiki bɔ a bɔ bîəli Bah bəh shɔ́m yibɔ yichi.
24 Banabas wələ nĭ kɔ mi wi ndzəŋni, num wi jikə bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni chu kaŋa kimbum nalə. Ayakadəiŋ, wi fə bəni bəduli fɛiŋ jiə shɔ́m yibɔ i Bah.
25 Banabas ka dza tsə i Tasus i nəŋ Sɔɔl.
26 Wi nəŋ yɛiŋ wi, ka dzɔ wi, bɔ wi fiəni chu i Antiɔk. Bɔ wi num fɛiŋ i jia yichili wə bəh kijuŋni ki bəni bə bumni, lani bəni bəduli. A nĭ kɔ i fɛiŋ Antiɔk bə nĭ yisi i bɔɔŋki mbaŋ wi bəni bə bumni a, bəni bə Klistus.
27 A jɔbi wiwɔ wə, bəni bədəkɔ bà bɔ si fuku i bəni gia yə Nyɔ dzaka i bɔ, nyə i Jɛlusalɛm shi tsə i Antiɔk.
28 Kiŋ'waka ki Baiŋni fə mi wə yɛli wi nĭ kɔ Agabus wi ka dza num bɛiŋ, laka a dzəŋ yiləkəli bi kwa lə kitumi kiwɔ kichi. Dzɔŋ yiwɔ nĭ dzə dzɔ di num i jɔbi wə Klawdius nĭ kɔ ŋkuŋ wi Lum.
29 Mbaŋ wi bəni bə bumni i Antiɔk wɔkɔ yakadəiŋ, kɛiŋsi a mi wichi tsû kpɔ si wi kaŋaki, ma bɔ ni gâmti bwa bə nih bəbɔ, bà bɔ kɔ i Judea bəh wi.
30 Bɔ ka tsu, ka faaŋ Banabas bəh Sɔɔl, a bɔ tsô nyâ i bətii kijuŋni ki bəni bə bumni fɛiŋ wə.

12

Ŋkuŋ Hɛlɔd nya ŋgəkə i bəni bə bumni

1 A nĭ kɔ i jɔbi wiwɔ wə, Ŋkuŋ Hɛlɔd nĭ yisi i nyaki ŋgəkə i kijuŋni ki bəni bə bumni bədəkɔ.
2 Wi dzaka bə gba wɔɔ Jɛm waiŋnih Jɔn bəh nywɔ.
3 Wi yɛiŋ a yi ndzəŋki lə i Bəju, wi bá tsə a bəh yi i ninshiŋ dzaka bə kwa tə Bita. Bɔ nĭ kwa wi a num i kaŋ yi Dzini bi Blɛd wə bə ka jiə dəkə dzɔɔŋ yɛiŋ.
4 Si bɔ kwa wi, ka fah i juŋ yi nsəŋ mə, jiə mbaŋ wi bəni bə jum bənaa, a bɔ chânikì wi bəni bənaa bənaa. Hɛlɔd nĭ jiə Bita yaka a Dzini bi Ntsədaŋ kaa, ka wi bwîli jĭə wi i bəni nshiŋ ma bɔ sâka wi.
5 Bita ka numki a i juŋ yi nsəŋ mə. Ayakalə, kijuŋni ki bəni bə bumni ka tsaki Nyɔ kəm wi nalə.

Chinda wi Nyɔ bwili Bita i juŋ yi nsəŋ mə

6 A bá num nchəkɔ ka chəkɔ buku wɔɔ a Hɛlɔd bwili Bita ma bɔ saka wi, Bita nĭ nɔki i fintəŋ fi bəni bə jum wə bəfa num bɔ kaŋa wi bəh bənsəŋ bəfa, ka chəniki. Bəni bə jum bədəkɔ num i dzaka kifiəŋə wə chəəŋni juŋ yi nsəŋ yiwɔ.
7 Yi num a chinda wi Bah nĭ dza tumbuku alə, baiŋni baiŋ i juŋ yi nsəŋ yiwɔ mə. Chinda wiwɔ kɔmyi Bita i kimbəkəli wə, wi yɔmi. Chinda wiwɔ dzaka i wi a, “Dzâ yaka bɛiŋ wakli.” Si wi dzaka yakadəiŋ, bənsəŋ bà ka shwali i tsɛiŋ yi Bita wə gbɔyi i kuku.
8 Wi chu dzaka i wi a, “Lôh mbuŋ i gwu ya wə, ma wɔ ləkə dzú ya yigvu.” Bita ka fə ayaka. Chinda wiwɔ chu dzaka a, “Kĭi mbuŋ wa ma wɔ bîəli mih.”
9 Bita kii, ka biəli wi i biŋ. Asi wi tsəki wi na kiə gia yələ chinda wiwɔ fəki akɔ ŋkɔŋ. Wi nĭ kwakaki a akɔ fiɛŋ ka ndəmsi si fi dzə i wi.

10 Bɔ wi nyani tsə daŋsi di bi ninshiŋ, i di biə bəni bə jum bà nĭ chəniki, chu tsə bi kɔmsini, ka dzə i dzaka ki mbaiŋ kə ki bukuki tsəki i kwili wə, num bɔ nĭ kɛiŋsi bəh chwaka. Ayaka dzaka ki mbaiŋ kiwɔ wɛli a ki, bɔ buku. Si bɔ buku yaka, ka nyaniki shiki tsəki a dzəh dzəh, chinda wi Bah Nyɔ wiwɔ ka nyə laka i wi nshiŋ.

11 Bita baaŋ, mfi bi fiəni dzə wi dzaka a, “I liə mih kiə lɔ a, akɔ ŋkɔŋ a asi faaŋ Bah chinda wi a wi dzə̂ bwĭli mih i kaŋ yi Hɛlɔd wə, ka mih bɔiŋ i ŋgəkə wə Bəju ni wɔkɔliki a bɔ ni nyaki i mih.”

12 Si wi kiə yakadəiŋ, ka dza tsə i Meli dzu nih Jɔn Mak, bəni num fɛiŋ bə juŋni bəduli tsa wə.

13 Wi tsə buku fɛiŋ, kɔmyi dzaka ki mbaiŋ, waiŋ kpaŋni widɔkɔ yɛli wi num Lɔda, wə wi nĭ nɔmki i yɛiŋ dzu dzə i wɛli.

14 Ayaka wi ka wɔkɔ num ja yi Bita, kinsaŋli dzɔ wi, wi na wɛli dzaka ki mbaiŋ kiwɔ, wi fiəni yɔkɔ liə tsə lɔ i dzu, fuku i bəni a, “Bita kɔ dzaka ki mbaiŋ wə.”

15 Bɔ chukuli i wi a, “Wɔ dzaki lə.” Ayaka wi baaŋ a bəh ndzaka a akɔ Bita. Bɔ ka dza dzaka a “A kɔlə numki chinda wi wi Nyɔ.”

16 Si bɔ nĭ dzakaki yakadəiŋ, Bita baaŋ a kɔmyiki. Bɔ ka wɛli, yɛiŋ ŋkɔŋ a num wi, dzaka wɔm bɔ.

17 Wi fəkəni bəh kaŋ a bɔ baŋ dzaka, ka fuku i bɔ si Bah si bwili wi i juŋ yi nsəŋ mə, chu dzaka a bɔ fûku i Jɛm bəh i bəni bə bumni bəchi. Si wi dzaka yakadəiŋ, ka dza tsə i di bidɔkɔ wə.

18 Chɔkɔ wɔɔ, mfi bi bəni bə jum ka shakyi shakyini a, a num nə bəh Bita.

19 Hɛlɔd bwili bəni a bɔ nyâni nâŋ wi. Bɔ nəŋ, nəŋ məŋ. Wi ka bɔɔŋ bəni bə jum bà bɔ nĭ chəniki Bita bikə gia i bɔ, ka dza dzaka a bə dzə̂ bɔ bə tsə̂ lâksi. I jum wə fɛiŋ, Hɛlɔd nyə i kimbu ki tumi ki Judea wə, shi tsə ka numki i kwili wi Kaysalia wə.

Kpi yi Ŋkuŋ Hɛlɔd

20 A num i jəbi wiwɔ wə Ŋkuŋ Hɛlɔd nĭ bɔksiki shɔm bəh bəni bə Taya bəh bə Sidɔn. Bəni bəwɔ ka juŋni gwu i tsə kwuŋ kaŋ a kimbɔiŋni nûmki, kɔm tumi kibɔ nĭ kwatiki biɛiŋ bidzini num i tumi kiwɔ wə. Ayaka bɔ tsə, yisi kwa nsɛiŋ bəh Blastus wə wi nĭ kɔ tantɔ.

21 Chɔkɔ ka dzə kpɛiŋ, Ŋkuŋ Hɛlɔd tum bəmbuŋ bə kwili i gwu wə, shinum i kiŋgbɔkɔ wə, ka tsəsi ja i bəni bəwɔ.

22 Bɔ nyə ka wiliki, kɔksi wi dzakayi a, “Wələ ndzaka kɔ wi nyɔ, a kɔkə i numki wi mi wiwɔm.”

23 Akisəkə, chinda wi Bah ka faaŋ jwɛiŋ i Ŋkuŋ Hɛlɔd wə, kɔm wi nĭ ka daŋsi dəkə kiŋkɔksi kiwɔ i Nyɔ. Ayaka ŋgɛni ka dzi wi, wi kpi.

24 Ayakalə, gia yi Nyɔ ka liəki i shóm yi bəni wə, waŋ tsə a ninshiŋ ninshiŋ.

25 Banabas bəh Sɔɔl ka kaasi gia yə bə nĭ faaŋ bɔ i Jɛlusalɛm, ka fiəni tsə i Antiɔk. Si bɔ nĭ fiəniki tsəki bɔ dzɔ Jɔn Mak.

13

Bə faaŋ Banabas bəh Sɔɔl

1 Bəni bədɔkɔ nĭ kɔ i kijuŋni ki bəni bə bumni wə i Antiɔk, a num bà bɔ nĭ fukuki gia yə bɔ nĭ wɔkɔki Nyɔ dzaka, chu lani bəni. Bəni bəwɔ nĭ kɔ Banabas bəh Semeɔn wə bə nĭ bɔɔŋki a Wi Jisi, bəh Lushus wi Sɛlin bəh Sɔɔl bəh Manɛɛn wə bə nĭ kuku yaka bəh Hɛlɔd mi wi nsaka

2 Si bɔ nĭ bamki dzaka tsa Bah, Kiŋ'waka ki Baiŋni dza dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ bâbwili jĭə Banabas bəh Sɔɔl chi chi, i nɔmki nɔm wə mih bɔɔŋ bɔ a bɔ nɔmki.”

3 Bɔ wɔkɔ yakadəiŋ baaŋ a bamki dzaka tsa, si yəmaka tsə bɔ ka jiə kaŋ i bɔ
fuŋ ka chiŋsi bɔ, bɔ ka tsəki.

Banabas bəh Sɔɔl tsə i Sayblus

4 Banabas bəh Sɔɔl ka dza ka tsəki asi Kiŋ'waka ki Baiŋni nǐ faaŋ bɔ. Bɔ nyə
shi tsə i tumi ki Sɛlusia wə, liə i ŋgwuki wimbum mə i bɔkɔ, ka daŋki tsəki i tumi
ki Sayblus wə.
5 Asi bɔ nǐ daŋ buku i kwili wi Salamis wə, bɔ ka nyaniki fukuki gia yi Nyɔ
i júŋ yi tsani yi Bəju wə. Num Jɔn Mak nǐ nyaniki bəh bɔ wi gamti bɔ.
6 Bɔ nǐ nyani tɔli i tumi bi bɔkɔ bichi kintəəŋ, daŋsi tsə buku na i kwili wi
Bafɔs wə. Si bɔ tsə bɔ tumbuku i mi wi Ju widɔkɔ wə fɛiŋ, a num mi wi mfim
yɛli wi num Bal Jisɔs, wi nǐ shiki nyiki ntəkə a ŋgaiŋ kɔ mi wə wi fukuki gia yə
ŋgaiŋ si wɔkɔ si Nyɔ dzakaki.
7 Wi nǐ shiki a bɔ Sɛgus Bɔɔlus wə wi nǐ sakaki tumi kiwɔ. Mi wi nsaka wiwɔ
nǐ kɔ mi wi kaŋa mfi nalə. Wi dza bɔɔŋ Banabas bəh Sɔɔl kɔm wi nǐ nəŋki i
wɔkɔ gia yi Nyɔ.
8 Bɔ dzə, ayakalə Ɛlimas mi wi mfim asi yɛli wiwɔ kɔ i já yi Glik wə ka jwɔki
a bɔ ma fə̂ a mi wi nsaka wiwɔ jǐə shɔm i Jisɔs.
9 Kiŋ'waka ki Baiŋni jikə i Sɔɔl, wə yɛli wi widɔkɔ nǐ kɔ a Bɔɔl, wi bwaŋ dzákəh
i mi wi mfim wiwɔ wə,
10 dzaka i wi a, “Wɔ kɔ waiŋ Satan, wɔ kɔ mi wə wi baiŋŋki gia yichi yə yi kɔ
yindzɔŋni. Mfwɔkyi bəh ntəkə kɔ bi jikə i wɔ shɔm. Yaka wɔ mɔŋ i baaŋ maka
wɔ kwuni ŋkɔŋ wi Bah a bi fiəni ntəkə a?
11 Wə̂kɔli, tsɛiŋ yi Bah ni gbɔ lə i gwu ya wə ma wɔ fəkə, yi bi dzɔ jɔbi ka wɔ
fiəni yɛiŋ na wɔŋ.” Akisəkə i jɔbi wiwɔ, fiɛŋ fidɔkɔ shi aka bikwu, baŋ dzákəh
yi Ɛlimas. Wi dza ka mɔmyiki di, nəŋ mi wə wi ni chiŋsi wi.
12 Mi wi nsaka wə yɛiŋ yakadəiŋ, ka jiə shɔm i Jisɔs, si wi nǐ kaŋaki ŋkaiŋyi i
gia yə bɔ nǐ laniki kɔm Bah Jisɔs.

Bɔɔl bəh Banabas tsə i Antiɔk wi Bisidia

13 Bɔɔl bəh mbaŋ wi liə i ŋgwuki wimbum wə i Bafɔs, daŋ kinchwɔ kimbum
buku i kwili wi Bɛlga wə i tumi ki Bamfilia wə. Si bɔ buku fɛiŋ, Jɔn Mak bee
bɔ ka fiəni chu i Jɛlusalɛm.
14 Bɔ nyə fɛiŋ, ka tsəki i kwili wi Antiɔk wi Bisidia. Ayaka a bi num chɔkɔ
bimbam wə, bɔ tsə liə ka num i juŋ yi tsani wə. 15 Bəni dza fa kaasi i Kiŋwakti
ki Bənchi bə Muses bəh ki bəni bə ntum bə Nyɔ, bətii kwili bə juŋ yi tsani yiwɔ
ka faaŋ ntum i bə Bɔɔl a, “Bwa bə nih bəbuku, mbɛiŋ kabə kaŋaki gia yidɔkɔ i
təfi bəni bəh yi, mbɛiŋ dzâka.”
16 Bɔɔl ka dza bɛiŋ, ka fəkəliki i bəni bəh kaŋ dzaka a, “Bəni bə Islae bəh bəni
bə̀ bɔ kɔkə Bəju bə̀ bɔ kɔksiki tə Nyɔ, mbɛiŋ wə̂kɔli.
17 Nyɔ wi bəni bə Islae nǐ sabibwili bətii tii bəbuku, fə chwɔŋkijuŋ kibɔ num
kimbum i jɔbi wə bɔ nǐ kɔ bəni bə dzəni i tumi ki Ijib wə. Wi ka bi bwili bɔ fɛiŋ
bəh ŋga bi,
18 wi kaŋa shɔm bəh bɔ, bə́ tɔkniki bəh bɔ i chwa i jía wə mbaŋnyani.
19 Wi ka fə bɔ tumdzi kitumi nanitaŋ i nshwaiŋ yi Kanan wə, ka nya
nshwaiŋ yiwɔ a yi numki yibɔ.
20 Gia yələ yichi nǐ dzɔ jía ka gi yina bəh mbaŋshi (450). Si wi nya nshwaiŋ
yiwɔ i bɔ, ka jiə bəni bə̀ bɔ ni sakaki bɔ. Bɔ ka sakaki i tsə buku i jɔbi wə mi wi
wi ntum Samwɛl nǐ sakaki.

21 I jɔbi wiwɔ wə bɔ dza ka tsaki a bɔ kwâti num ŋkuŋ, Nyɔ ka nya Sɔɔl
wainŋ Kish i bɔ, i chwɔŋkijuŋ ki Bɛnjamen wə. Ayaka wi saka ntɔŋ wiwɔ i jía
mbaŋnyani.
22 Nyɔ bi shishi Sɔɔl, ka tɔm Dɛbit ka ŋkuŋ wibɔ. Nyɔ nĭ kɔ wi dzaka kɔm
Dɛbit wələ a,
‘Mih yɛiŋ a Dɛbit wainŋ Jɛse kɔ shɔm yiŋ.
Wi ni fəki lə gia yichi yə mih nəŋki.’
23 A nĭ kɔ i chwɔŋkijuŋ ki Ŋkuŋ Dɛbit kələ wə Nyɔ nĭ bwili Kimbwili, nya i
bəni bə Islae asi wi nĭ kaka. Kimbwili wələ num Jisɔs.
24 Ka Jisɔs wələ yisi nɔm wi, Jɔn nĭ kɔ wi si fuku lɔ i bəni bə Islae bəchi a bɔ
kwûni shóm yibɔ ma ŋgaiŋ juli bɔ i bɔkɔ.
25 Jɔbi wə Jɔn nĭ kɔ a kaasi nɔm wi, ka dza bikə i bəni a, ‘Mbɛiŋ kwakaki a
mih kɔ ndə? Mih kɔkə mi wə mbɛiŋ wɔkɔliki. Mi wiwɔ dzəki lə i jum wə, mih
lansi kpɛiŋniki kə i ŋgwuŋ shi i shwa dzu yi yigvu.’ ”
26 Bɔɔl tsə a ninshiŋ, ka dzakaki a, “Bwa bə nih bəŋ bà akɔ chwɔŋkijuŋ ki
Ablaham bəh bəni bəchi bà bɔ kɔkə Bəju bɔ kɔksi tə Nyɔ, Nyɔ nĭ faaŋ ntum
wələ bəni num i bɔiŋ yɛiŋ num i bukumbɛiŋ.
27 Ayakalə, bəni bə Jɛlusalɛm bəh bəni bà bɔ nĭ sakaki tumi, nəki dzɔ kə Jisɔs
ka Kimbwili. Ayaka bɔ nəki kiə kə kifwu ki gia kə bəni bə ntum bə Nyɔ nĭ nyaka
kɔm wi. A num yə bɔ nĭ shiki faaki i chɔkɔ bimbam bichi. Jɔbi wə bɔ nĭ dzaka
a bə wɔ̂ɔ wi yaka, yi ka fə a yi dzə kpɛiŋ asi bəni bə ntum bə Nyɔ bə nĭ dzakaki.
28 Na si bɔ nĭ ka yɛiŋ ŋgbɔ widɔkɔ wə bɔ nĭ wɔɔ wi yɛiŋ, bɔ tsə a ninshiŋ ka
dzakaki i Baylɛ a bə wɔ̂ɔ wi.
29 Jɔbi wə bɔ nĭ fə gia yichi si Kiŋwakti ki Nyɔ nĭ dzakaki kɔm Jisɔs, bɔ shishi
wi i kintasi wə ka tsə nɔsi wi i jum yi taa mə.
30 Ayakalə, Nyɔ fiəni dzasi wi i kpi mə.
31 Wi chusi gwu yi i kaŋ yiduli wə i bəni bà bɔ nĭ nyə i Galili tsə i Jɛlusalɛm.
Akɔ bɔ bà bɔ fukuki kɔm wi i liə i bəni bə Islae.
32 Ayakadəiŋ, buku kɔ tə fa i liə i fukuki ntum wi ndzɔŋni wiwɔ i mbɛiŋ.
Ntum wiwɔ kɔ, a gia yə Nyɔ nĭ kaka i bətii tii bə bəni bə Islae bəh yi,
33 kɔ yi wi fə yi dzə kpɛiŋ i liə i jɔbi wibukumbɛiŋ wə, bukumbɛiŋ bà bə kɔ
bwa bəbɔ. Yələ kpɛiŋni asi Nyɔ nĭ dzasi Jisɔs i kpi wə. Bə nĭ kɔ bə nyaka lɔ kɔm
gia yələ i Kiŋwakti ki N'yaksi wə i bimbu bifa wə Nyɔ dzakaki a,
‘Wɔ kɔ Wainŋ wuŋ,
mih num Ba wa dainŋ.’
34 Kɔm ndzasi wə Nyɔ nĭ dzasi Jisɔs i kpi wə a wi ma fɔɔ, Nyɔ nĭ kɔ wi dzaka i
dzəh yələ wə a,
‘Mih bi nya lə mbɛiŋ bəh kimbɔiŋsi kə akɔ kəŋŋ,
kə mih nĭ kaka i Dɛbit, ka dzi ŋkaiŋ.’
35 Yi kɔ bə chu nyaka i di bidɔkɔ wə i Kiŋwakti ki N'yaksi wə Dɛbit dzakaki a,
‘Wɔ bi bee kə Wainŋ wa wi nɔm wi Bainŋni,
a wi fɔɔ i jum kintəəŋ.’
36 Yə kɔm Dɛbit kɔ a wi nĭ nɔm nnɔm wi wə Nyɔ nĭ nya i wi i jɔbi wi wə, ka kpi
bə ləə kɔmsi wi i ba wi kpəŋ, wi fɔɔ.
37 Ayakalə, mi wələ wə Nyɔ nĭ dzasi i kpi wə nĭ ka fɔɔ dəkə i jum mə.
38 Ayakadəiŋ, bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ kiəki bindzɔŋ a, ntum wələ bə fukuki
a Nyɔ dalinyaki lə chu bi bəni, wi dalinyaki kɔm Jisɔs wələ.
39 Mi wə wi jiə shɔm yi i Jisɔs wə, wi kɔ wi bɔiŋ lɔ i chu bi bichi wə, a num
gia yə bənchi bə Muses kɔkə i fə.
40 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ tɔkniki a gia yə bə nyaka i kiŋwakti ki bəni bə ntum bə
Nyɔ mə ma bi kwa mbɛiŋ. Bɔ dzakaki i yɛiŋ wə a,

41 ‘Mbɛiŋ wôkɔ mbɛiŋ bà mbɛiŋ shwiŋyiki Nyɔ.
Dzaka bi wɔm lə mbɛiŋ, ma mbɛiŋ kpiyi.
Mih ni fə lə gia i jɔbi wimbɛiŋ wə,
num yə na kɔŋ mi widɔkɔ fuku yi i mbɛiŋ mbɛiŋ bi ma bum.’ ”
42 Si Bɔɔl bəh Banabas nǐ bukuki i juŋ yi tsani wə, bəni bəwɔ ka tsa a bɔ bi fiəni dzô i bimbam bi dzəni biəyaka wə i dzô chû fûku gia yələ.
43 Asi bəni nǐ bukuki i juŋ yi tsani wə, bəni bəduli bà bɔ nǐ kɔ Bəju bəh bəni bà bɔ nǐ fiəni num fiənini i num bəni bə kimbum ki Bəju wə, ka biəli Bɔɔl bəh Banabas. Bɔ ka dzakaki lani bəni bəwɔ a bɔ bâaŋ a nûmki i ŋgamti wi Nyɔ wə.
44 A dzə num i bimbam biə bi biəliki bimbam biwɔ, bəni juŋni a nǐ baaŋ alə twɛsi ka kwili wiwɔ wichi buku dzə i wɔkɔ gia yi Nyɔ.
45 Bəju yɛiŋ si mbaŋ wi bəni juŋniki yaka, kindɔŋ ka finiki bɔ, bɔ ka waliki gia yə Bɔɔl dzakaki, tɔyi wi.
46 Bɔɔl bəh Banabas ka dzakaki lwa kə, dzaka a, “Yi kɔ chəŋ a buku kaŋaki i yîsi fûku gia yi Nyɔ num i mbɛiŋ Bəju. Si mbɛiŋ chasiki yi, dzɔ gwu yimbɛiŋ a mbɛiŋ kpɛiŋniki kə i kwati nɔni kə ki bi tsə kaa kə, buku ni fiəni lə gwu yibuku i tsə fukuki num i bəni bà bɔ kɔkə Bəju.
47 Yi kɔ asi Nyɔ nǐ dzaka i buku, a ŋgaiŋ nǐ dzaka a,
‘Mih jiə wɔ a wɔ nûmki ka baiŋni i bəni bà bɔ kɔkə Bəju,
wɔ fə ka bəni bə bimbu bi mbi bichi bi bɔiŋ.’ ”
48 Bəni bà bɔ kɔkə Bəju wɔkɔ yakadəiŋ, ka wɔkɔki ndzɔŋni, kɔksi gia yi Bah. Bəni bəduli bum gia yiwɔ, a num bà Nyɔ nǐ kɔ wi babwili lɔ a bɔ bi kwati lə nɔni kə ki bi tsə kaa kə.
49 Gia yi Bah ka nyani tumi kiwə kichi.
50 Ayakalə, Bəju ka dza nyini bətii kwili bəh bəkaŋa bəmbum, bəkaŋa bələ, kɔ bà bɔ nǐ shiki dzəki i juŋ yi tsani wə, bɔ ka baiŋŋki Bɔɔl bəh Banabas, kɔŋŋ bɔ a bɔ bûku fɛiŋ.
51 Jɔbi wə bɔ nǐ nyəki, bɔ chumni kwɔŋɔ i gvu yibɔ wə ka kinchəsi ki gia yə bɔ mɔm, ka tsə i kwili wi Ikɔnium wə.
52 Mbaŋ wi bəni bə bumni, baaŋ fibɔ ka wɔkɔki ndzɔŋni nalə, Kiŋ'waka ki Baiŋni num ki jikə i bɔ wə.

14

Bɔɔl bəh Banabas fuku ntum wi ndzɔŋni kɔm Jisɔs i Ikɔnium

1 Asi Bɔɔl bəh Banabas tsə i Ikɔnium, bɔ fə asi bɔ nǐ fə i Antiɔk, i liə i juŋ yi tsani yi Bəju wə fɛiŋ, i fuku ntum wi ndzɔŋni fɛiŋ. Bɔ lansi fuku, Bəju bəh bəni bà bɔ nǐ kɔkə Bəju bum bəduli.
2 Ayakalə, Bəju bà bɔ ni nəiŋ i bum dza nyini bəni bədɔkɔ bà bɔ nǐ kɔkə Bəju, fiəni shɔ́m yibɔ a bɔ bôksiki shɔ́m bəh bəni bə bumni.
3 Bɔɔl bəh Banabas nǐ nɔ dzɔ fɛiŋ i jɔbi wi dəəŋ wə, ka fukuki ntum wi ndzɔni kɔm Bah lwa kə. Bah nya bɔ bəh ŋga i fəki bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga bi Nyɔ bəh gia yi dzaka ki wɔmni yi chusi a, gia yə bɔ fukuki kɔm Bah, asi wi chusi shɔm yi yindzɔŋni i bəni kɔ ŋkɔŋ.
4 Bəni bə kwili wiwɔ nǐ gaa gwu. Bədɔkɔ tsə i kimbu ki Bəju bà bɔ nǐ ka bum, bədɔkɔ tsə i kimbu ki bwa bə ntum bə Jisɔs.
5 Bəju bà bəh bəni bà bɔ nǐ kɔkə Bəju bəh kifwu ki tumi juŋni, jiə kimfasi i chəbsiki bwa bə ntum bə Jisɔs, i tumyi bɔ bəh kitəh a bɔ kpiyi.
6 Bɔ kiə kimfasi kibɔ, ka gɛiŋ tsə i tumi ki Likɔnia wə, ka nyaniki i di bi Lista bəh bi Dɛlbi wə bəh i bidi biə bi kɔmsiki fɛiŋ,
7 i fukuki nnyaki ntum wi ndzɔŋni fɛiŋ.

Bɔɔl bəh Banabas chuku kiŋkəni i Lista

8 Mi widəkɔ nĭ kɔlə i Lista, num wi nĭ shi kɔ a kuku wi kɔbi i dza nyani, kɔm
bə nĭ bwɔ wi num kiŋkəni, num wi nĭ ka num nyani na chɔkɔ bidəkɔ.
9 A dzə num jəbi widəkɔ wə wi num ka wɔkɔliki gia yə Bɔɔl nĭ laniki. Bɔɔl
ka bwaŋ dzákəh i wi wə, yɛiŋ a mi wiwɔ kaŋaki lə kimbum a Nyɔ kɔlə i chuku
ŋgaiŋ,
10 ka dzaka i wi bəh ŋga a, “Dzâ nûm bɛiŋ.” Wi ka jiŋ num i bɛiŋ, yisi i
nyaniki.
11 Si mbaŋ wi bəni yɛiŋ gia yə Bɔɔl fə, yisi i tɔŋki wili, dzaka i já yi Likɔnia
wə a, “Bənyɔ fiəni i bəni ka shi dzə i bukumbɛiŋ wə.”
12 Bɔ ka bɔɔŋki Banabas a Siyus, bɔɔŋ Bɔɔl a Ɛmis* kɔm wi nĭ shi kɔ a mi wə
wi nĭ kɔmsiki dzakaki.
13 A nĭ kɔ num juŋ yi fəni yi gia yi nyɔ yələ bɔ bɔɔŋki a Siyus num kɔmsi i kwili
wiwɔ wə. Tii mfə gia wə fɛiŋ ka dzɔ bəna’ bənyuku ka dzəki bəh yi i dzaka ki
mbaiŋ wə a bɔ bəh bəni fə̂ gia yɛiŋ i Banabas bəh Bɔɔl.
14 Jɔbi wə Bwa bə faaŋni bə Jisɔs bələ nĭ kiə gia yə bəni bəwɔ nĭ nəŋki i fə, bɔ
taŋyi bəmbuŋ i gwu yibɔ wə,† yɔkɔ liə i bəni bəwɔ kintəəŋ, ka wamki kaŋyiki a,
15 “Bəni bələ, mbɛiŋ fəki num nə lə a? Buku kɔ a bəni liŋ ka mbɛiŋ, buku dzə
fa i fukuki ntum wi ndzɔŋni wə wi nyəki dzəki i Nyɔ wə, a mbɛiŋ bêe bənyɔ
bə kiləlɔ bələ, i bîəli num Nyɔ wiwɔm. Nyɔ wələ kɔ wə wi nĭ maa bɔɔli bəh
nshwaiŋ bəh kinchwɔ kimbum bəh biɛiŋ bichi biə bi kɔ i kidi kələ wə.
16 A nĭ kɔ i kikpu wə, wi nĭ beeki lə bəni i kitumi kichi wə, bɔ fə asi bɔ kɔŋki.
17 Ayakalə, wi ka fəki a gia yə yi ndzɔŋki i bəni, i chusi a ŋgaiŋ kɔ lə. Wi ka
nyaki bɔ bəh dzaŋ, bɔ kwati dzɛiŋ i jəbi wi ndzɔŋni wə, bɔ dzi wɔkɔ ndzɔŋni.”
18 Na si Banabas bəh Bɔɔl dzakaki gia yiwɔ i bɔ yakadəiŋ, yi nĭ ləkə i bɔ i bee
mfə gia i bɔ.
19 Bəju bədəkɔ ka dza dzə fɛiŋ, num bɔ nyə i Antiɔk bəh Ikɔnium, nyini bəni
bəduli bɔ ka tumyiki Bɔɔl bəh kitəh. Si bɔ tumyi yakadəiŋ, ka guku buku bəh
wi i kwili kintəəŋ kwaka a wi kpi lɔ.
20 Ayakalə, mbaŋ wi bəni bə bumni dzə juŋni i wi bɛiŋ, wi fiəni dza i bɛiŋ,
ka fiəni dzə i kwili wiwɔ mə. Si chɔkɔ buku wɔɔ, wi bəh Banabas dza fɛiŋ ka
tsəki i kwili ki Dɛlbi wə.
21 Si Bɔɔl bəh Banabas liə i Dɛlbi, ka fukuki ntum wi ndzɔŋni kɔm Jisɔs, ka
kwati bəni bə bumni fɛiŋ bəduli. Bɔ nyə fɛiŋ ka chu fiəniki i jum wə, ka tsəki
daŋsiki i kwili ki Lista bəh ki Ikɔnium bəh Antiɔk wi Bisidia.
22 Bɔ ka tsəki daŋsiki yakadəiŋ, shili shóm yi bəni bə bumni, təfi bɔ a, bɔ bâaŋ
nûmki a bindzɔŋ i kimbum kibɔ wə, kiə a bəh bɔ kaŋaki lə i yɛiŋ bəŋgəkə bəduli
ka bɔ bi tsɛiŋki i liə i ŋkuŋ bi Nyɔ wə.
23 Bɔ ka chu bayiki bətii kijuŋni ki bəni bə bumni, ka jiəki i bijuŋni bi bəni
bə bumni bichi wə. Jɔbi wə bɔ ni jiəki bɔ, bɔ ka bamki dzaka tsa, nya bɔ i kaŋ
yi Bah Jisɔs wə bɔ nĭ bum i wi.

Bɔɔl bəh Banabas fiəni tsə i Antiɔk wi Silia

24 Bɔɔl bəh Banabas ka bi tsə tɔli i tumi ki Bisidia wə, ka daŋ tsə i Bamfilia,
25 i fuku gia yi Nyɔ i kwili wi Bɛlga wə, ka shi tsə i kwili wi Atalia wə.
26 Si bɔ shi fɛiŋ, liə i ŋgwuki mə, ka fiəni dzə i Antiɔk. Antiɔk fa kɔ di biə bə
nĭ nya bɔ i kaŋ yi Nyɔ wə, wi nya bɔ bəh ŋgamti wi na ka bɔ nyaniki fəki nɔm
wələ wə bɔ kɔ bɔ kaasi.

---

* **14:12** Siyus nĭ kɔ nyɔ wi Bəglik wimbum, Ɛmis num wə wi tsəki bəntum bu. † **14:14** Bɔ ni shakyi bəmbuŋ i chusi a gia yə bɔ nəŋki i fə akɔ yichu i bɔ.

27 Si bɔ dzə buku fɛiŋ i Antiɔk, juŋni kijuŋni ki bəni bə bumni, fuku gia yichi
i bɔ si Nyɔ nĭ nɔmki yakaki bəh bɔ, bəh si wi nĭ wɛli shóm yi bəni bə̀ bɔ kɔkə
Bəju, bɔ jiə shɔm i Jisɔs.
28 Bɔɔl bəh Banabas nɔ bəh mbaŋ wi bəni bə bumni bəwɔ i jɔbi wi dəəŋ wə.

15

Bəni bə bumni kaŋa kijuŋni i Jɛlusalɛm

1 Bəni bədɔkɔ nĭ nyə i Judea, shi dzə i Antiɔk, ka laniki bəni bə bumni a, Nyɔ
kɔkə i bwili mi maka bə suuŋ wi asi bənchi bə Muses chusiki.
2 Bɔɔl bəh Banabas nəiŋma nlani wiwɔ, bɔ bəh bəni bəwɔ shi i gukuniki kɔm
gia yiwɔ ŋgukuni wiwɔ kɔbi wi twɛsi. Ayakadəiŋ, yi ka gaka, kijuŋni ki bəni bə
bumni i Antiɔk bɔ babwili Bɔɔl bəh Banabas bəh bəni bə bumni bədɔkɔ, faaŋ
bɔ i yâka tsə̂ i Jɛlusalɛm a bɔ yâka tsə̂ yêiŋ bwa bə ntum bə Jisɔs bəh bətii kijuŋni
ki bəni bə bumni fɛiŋ, ma bɔ jiə gia yələ i bɔ nshiŋ.
3 Ayakadəiŋ, kijuŋni ki bəni bə bumni i Antiɔk ka faaŋ bɔ, bɔ ka tsəki tɔliki
i bimbu bi Fɔnishia bəh bi Samalia wə fuku i bəni bə bumni bə fɛiŋ a bəni bə̀
bɔ kɔkə Bəju kwuni lɔ. Bəni bəchi ka wɔkɔ yakadəiŋ, gia yiwɔ ndzɔŋ i bɔ nalə.
4 Bɔ bi ka yaka dzə i Jɛlusalɛm, kijuŋni ki bəni bə bumni bəh bwa bə ntum
bə Jisɔs bəh bətii kijuŋni ki fɛiŋ dzɔ bɔ. Bɔ ka fuku gia yichi i bɔ si Nyɔ nɔm i
kaŋ yibɔ wə.
5 Ayakalə, bəni bə bumni bədɔkɔ bə̀ bɔ nĭ kɔ tə i mbaŋ wi Bəfalasi wə, dza
yaka i bɛiŋ ka dzaka a, “Bɔ kaŋaki i sûuŋ bəni bə̀ bɔ kɔkə Bəju, ka dzaka a bɔ
kaŋaki i jĭəki bənchi bə Muses.”
6 Si bɔ dzaka yakadəiŋ, bwa bə ntum bə Jisɔs bəh bətii kijuŋni chu num i
tsɛiŋ ləkə i kintəəŋ ki gia yiwɔ wə.
7 Bɔ sisi yi i tsə buku i jɔbi wi dəəŋ wə, Bita ka dza num bɛiŋ dzaka a, “Bwa
bə nih bəŋ, mbɛiŋ kiə a, a nĭ kɔ i kikpu wə Nyɔ nĭ babwili mih i mbɛiŋ kintəəŋ
a, akɔ i dzaka kəŋŋ wə bəni bə̀ bɔ kɔkə Bəju bi wɔkɔki ntum wi wi ndzɔŋni, ma
bɔ bumki yi.
8 Nyɔ wə wi kiəki shóm yi bəni bəchi, wi nĭ chusi a ŋgaiŋ dzɔ bəni bə̀ bɔ kɔkə
Bəju, nya bɔ bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni a liŋ asi wi nĭ nya i bukumbɛiŋ.
9 Wi nĭ ka chusi dəkə chi chi i bukumbɛiŋ bəh bɔ. Wi nĭ kɔ wi fə shóm yibɔ
ka baiŋki kɔm bɔ nĭ kɔ bɔ jiə shɔm i Jisɔs.
10 Si yi kɔ yaka, mbɛiŋ nyani dəiŋ i nəŋniki shɔm yi Nyɔ, mbɛiŋ dzɔki bəntiə
jiə i mbaŋ wi bəni bə bumni wə, num bəntiə bələ nĭ gaka lɔ bukumbɛiŋ bəh
bətii tii bəbukumbɛiŋ a?
11 Yi kɔkə chəŋ. Bukumbɛiŋ kɔ bə bum a Nyɔ bwiliki bukumbɛiŋ, num a fə
shɔm yindzɔŋni yə Bah Jisɔs chusi i bukumbɛiŋ. Yi kɔ a liŋ tə si wi bwiliki bəni
bə̀ bɔ kɔkə Bəju.”
12 Si Bita dzaka kaasi, bəni bəchi kpichumi məŋ, ka wɔkɔliki si Banabas bəh
Bɔɔl təkəki gia asi bɔ nĭ nyaniki tsəki i bəni bə̀ bɔ kɔkə Bəju, num Nyɔ nya bɔ
bəh ŋga a bɔ fə̂ki bənchəsi bə̀ bɔ chusiki ŋga bi Nyɔ bəh gia yi dzaka ki wɔmni
yɛiŋ.
13 Bɔ dzaka kaasi, Jɛm ka dzaka a, “Bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ wə̂kɔli wə̂kɔ gia
yə mih ki dzakaki.
14 Samən nĭ fuku lɔ i bukumbɛiŋ si Nyɔ nĭ yisi chusiki tə təkni wi i bəni bə̀
bɔ kɔkə Bəju, ka sabibwili bəni bu bədɔkɔ i bɔ kintəəŋ a, akɔ mbu.
15 Gia yə bəni bə ntum bə Nyɔ nĭ nyaka yi nyaniki a fiɛŋ fimu bəh yə Nyɔ nĭ
fə. Bɔ nĭ nyaka a,
16 ‘Jɔbi dzəki lə wə mih bi fiəni dzə,
i kɛiŋsi juŋ yi Dɛbit yə yi kɔ yi gbɔ lɔ.

Mih ni fiəni maa lə chaka kiwɔ,
ki fiəni num bɛiŋ.
17 Ayakadəiŋ, biŋka bi bəni bi nəŋki lə Bah,
bəni bələ bəchi kɔ bà bɔ kɔkə Bəju bà mih babwili
a, akɔ bəni mbəŋ.
18 Yələ gia kɔ a dzaka Nyɔ,
wi nǐ fə bəni kiə lɔ yi a kɛiŋ na i kikpu wə.'
19 Mih ka yɛiŋ yiŋ a bukumbɛiŋ ma nyaki ŋgəkə i bəni bà bɔ kɔkə Bəju, bà bɔ kɔ num bɔ jiə shɔm i Nyɔ wə.
20 Bukumbɛiŋ nyâka a num kiŋwakti i bɔ, i dzaka a, bɔ ma dzîki biɛiŋ biə bəni fə gia yɛiŋ i bənyɔ, kɔm akɔ biɛiŋ bi kinyɛŋ. A bɔ bwîli kaŋa yibɔ i nɔni ki tɔkɔlini wə. Kiə bɔ ma dziki nyam yə yi kɔ maka bə kum a mwa buku. Kiə bɔ ma dzîki mwa mi nyam.
21 Bə nyaka yaka, kɔm bɔ nǐ kɔ num bɔ nǐ lani lə bənchi bə Muses bələ i jɔbi wi dəəŋ wə i di bichi wə bəni wɔkɔ, a num yi yə bə faaki daiŋ i júŋ yi tsani wə i kaŋ yi mbam yichi."

Bɔ nyaka kiŋwakti i bəni bə bumni bà bɔ kɔkə Bəju

22 Ayakadəiŋ, bwa bə ntum bə Jisɔs bəh bətii kijuŋni bəh kijuŋni ki bəni bə bumni kichi bum gia yiwɔ, ka yɛiŋ a yi ndzɔŋki lə a bɔ bâ bəni bədɔkɔ i bɔ kintəəŋ i fâaŋ bɔ bəh Banabas bəh Bɔɔl i tsô i Antiɔk. Bɔ ka babwili Judas wə yɛli wi widɔkɔ kɔ a Basabas, chu babwili tə Silas. Bəni bəfa bələ nǐ kɔ kifwu i kintəəŋ ki bəni bə bumni wə.
23 Bɔ nyaka kiŋwakti kibɔ ka faaŋ ki i bɔ num a:
"Buku bwa bə nih bəmbɛiŋ bà bɔ kɔ bwa bə ntum bə Jisɔs bəh bətii kijuŋni bɔniki i mbɛiŋ bəni bə bumni bəchi bà bɔ kɔkə Bəju, bəh bà bɔ kɔ i kwili wi Antiɔk wə bəh bà bɔ kɔ i kimbu ki Silia wə bəh bà bɔ kɔ i kimbu ki Silishia wə.
24 Buku wɔkɔ a bəni bədɔkɔ buku i buku kintəəŋ dzə ka nyaki ŋgəkə, shakyi mfi bimbɛiŋ bəh nlani widɔkɔ na məŋni si buku faaŋ bɔ.
25 Buku ka shinum bəchi bum a bə bâ bəni bədɔkɔ bə fâaŋ i mbɛiŋ, a bɔ bəh Banabas bəh Bɔɔl dzə, bɔ num nsɛiŋ yibuku yi shɔm.
26 Bəni bələ kɔ num bɔ musi lɔ kpi kɔm nɔm wi Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus.
27 Buku ka faaŋ Judas bəh Silas a bɔ dzə bɔŋ fuku tə bəh dzaka kibɔ gia yə yi kɔ i kiŋwakti kələ wə.
28 Buku bəh Kiŋ'waka ki Bainni num ka yɛiŋ a yi ndzɔŋki kə i jikəli mbɛiŋ bəh ntiə widɔkɔ wə wi tsəki bənchi bələkəli bələ bɔ kɔ a:
29 Kiə mbɛiŋ ma dzîki biɛiŋ bidzini biə bə kɔ num bə fə bimfə gia yɛiŋ i bənyɔ. Kiə mbɛiŋ ma dzîki mwa mi nyam. Kiə mbɛiŋ ma dzîki nyam yə yi kɔ maka bə kum yi a mwa buku. Kiə mbɛiŋ ma lâkəki kaŋ i nɔni ki tɔkɔlini wə. Mbɛiŋ ka yɔkɔ gɛiŋ gia yələ, mbɛiŋ fəki num gia yi chəŋ. Bə bɛsi."
30 Bɔ nyaka yaka ka faaŋ bəni bà fɛiŋ a bɔ shî tsô i Antiɔk. Bɔ tsə juŋni bəni bə bumni fɛiŋ bəchi, ka nya kiŋwakti kiwɔ i bɔ.
31 Bɔ fa kiŋwakti kiwɔ, ntum wiwɔ dəsi shóm yibɔ, bɔ jikə bəh kinsaŋli nalə.
32 Judas bəh Silas bà bɔ nǐ kɔ bəni bà bɔ fukuki gia yə bɔ wɔkɔki si Nyɔ dzakaki, nya bətəfi bəduli i bəni bə bumni, fə bɔ ka kaŋaki ŋga i shóm yibɔ wə.
33 Bɔ nǐ nɔ dzɔ fɛiŋ i jɔbi widɔkɔ wə. Bəni bə bumni bə fiəni chiŋsi bɔ, bɔ ka tsəki bəh kimbɔiŋsi i bəni bà bɔ nǐ faaŋ bɔ.
34 *

---

* **15:34** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ kaŋaki lə kiŋka ki di kələ 34, yi num a, "Ayakalə, Silas baaŋ mfih i Antiɔk."

35 Bɔɔl bəh Banabas baaŋ fɛiŋ i Antiɔk, bɔ bəh bəni bədɔkɔ ka laniki fuku gia yi Bah.

Bɔɔl bəh Banabas gali

36 Asi kaŋ nĭ tsə twɛsi, Bɔɔl dzaka i Banabas a, “Bukumbɛiŋ fĭəni tsə̂ i jum wə bə nyani nnya i bitumi biə buku wɔ nĭ fukuki gia yi Bah i bi wə, ma bə yɛ̂iŋ a bəni bə bumni bə fɛiŋ fəki dəiŋ a.”

37 Banabas ka nəŋki i dzɔ Jɔn Mak a bəh bɔ nyaniki.

38 Bɔɔl nəki kɔŋ kə a bɔ dzɔ wi, kɔm wi nĭ nyə bee bɔ i Bamfilia na kɔŋ i kaasi nyani wə bəh bɔ nĭ kaŋaki.

39 Bɔɔl bəh Banabas baaŋ a gukuliki gia yiwɔ nalə, ka gaali. Banabas dzɔ Mak, bɔ wi liə i ŋgwuki wimbum mə, ka tsə i Sayblus.

40 Bɔɔl baa mfih num Silas. Ka bɔ nyə, num bəni bə bumni nya bɔ i kaŋ yi ŋgamti wi Bah wə.

41 Bɔ tsə dzəh i bimbu bi Silia wə bəh bi Silishia wə, ka nyaniki shili shɔ́m yi bijuŋni bi bəni bə bumni.

16

Timəti liə i mbaŋ wi Bɔɔl bəh Silas wə

1 Bɔɔl nyani tsə buku i kwili wi Dɛlbi wə, ka dza tsə i ki Lista wə. Mi wi mbaŋ wi Jisɔs widɔkɔ num fɛiŋ i Lista yɛli wi num Timəti, nih wi num mi wi Ju, a num tə mi wi bumni, ayakalə ba wi nĭ kɔ mi wi Glik.

2 Timəti wələ nĭ kɔ mi i bəni bə bumni bə Lista bəh bə Ikɔnium, bɔ bəchi kɔksi wi.

3 Bɔɔl ka nəŋki i dzɔ wi a bɔ wi nyâniki, ka suuŋ wi.* Wi nĭ suuŋ wi yakadəiŋ, kɔm Bəju bəchi bə̀ bɔ nĭ nɔki i kimbu kiwɔ wə nĭ kiəki lə a tii Timəti nĭ kɔ mi wi Glik.

4 Bɔ ka nyaniki tsəki i bitumi wə, si bɔ nĭ tsəki dzaka i bəni bə bumni kɔm bənchi bə̀ bwa bə ntum bə Jisɔs, bəh kifwu ki kijuŋni ki Jɛlusalɛm nĭ shinum bum a bɔ jĭə.

5 Ayakadəiŋ, kijuŋni ki bəni bə bumni bəwɔ ka ləkəki tsəki a ninshiŋ ninshiŋ i mbum wibɔ wə. Bəni kpɛiŋsi i bɔ wə chɔkɔ bichi.

Fiɛŋ ka ndəmsi dzə i Bɔɔl i Təwas

6 Bɔɔl bəh mbaŋ wi nyə a bɔ tsə̂ fûku gia yi Nyɔ i tumi ki Ɛsia wə, Kiŋ'waka ki Baiŋni nəiŋ. Bɔ ka nyani tsə num i kimbu ki Fligia bəh ki Galɛshia wə.

7 Bɔ ka tsə buku kɔmsi i tumi ki Misia wə ka nəŋki i liə tsə i kimbu ki Bitinia wə, Kiŋ'waka ki Jisɔs chu nəiŋ.

8 Ayakadəiŋ, bɔ ka tsə i tumi ki Misia wə, daŋsi tsə i kwili wi Təwas wə.

9 A dzə num nchɔkɔ, fiɛŋ ka ndəmsi dza dzə i Bɔɔl wə. Wi yɛiŋ i fiɛŋ fiwɔ mə a mi widɔkɔ i Masedɔnia tsaki wi a, “Mntee, dâŋ dzə̂ i fa Masedɔnia wɔ gâmti buku.”

10 Si fiɛŋ fiwɔ dzə i Bɔɔl yakadəiŋ, buku bɔ† ka yɛiŋ a Nyɔ chusi i buku a buku tsə̂ fûku ntum wi ndzəŋni i tumi ki Masedɔnia wə. Akisəkə, buku ka kɛiŋsi i tsə fɛiŋ.

Lidia jiə shɔm i Jisɔs i Filibi

11 Buku nyə i Təwas, daŋ bəkɔ chəŋ i ŋgwuki wimbum mə, tumbuku i Samɔtɛs. Chɔkɔ buku wɔɔ buku tsə i ninshiŋ ka buku i Niabəlis.

---

* **16:3** Bɔ nĭ suuŋ Timəti ka wi fûkuki gia yi Nyɔ i Bəju bɔ chu nyɛŋsi kə wi kɔm ba wi nĭ kɔkə mi wi Ju.

† **16:10** Luk wə wi nĭ nyaka kiŋwakti kələ nĭ liə i mbaŋ wi bə Bɔɔl wə fa i Təwas, bəh bɔ ka nyaniki.

12 Buku nyə fɛiŋ nyani tsə i Filibi, num i kwili wi kimbu ki ninshiŋ ki Masedɔnia.‡ Kwili wiwɔ nĩ kɔ wi gɔmna wi Lum. Ayaka buku nɔ fɛiŋ i kaŋ yidɔkɔ wə.
13 A dzə num i chɔkɔ bimbam wə, buku dza i kwili wiwɔ wə, ka tsə i bɔkɔ yidɔkɔ kpəŋ i di biə buku nĩ kwakaki a Bəju kɔlə i kaŋaki di bi tsani fɛiŋ. Si buku tsə yakadəiŋ, bəkaŋa bədɔkɔ num bɔ juŋni dzə fɛiŋ, buku ka shinum ka dzakaki i bɔ.
14 Kpaŋa widɔkɔ nĩ kɔ yɛiŋ wə wi wɔkɔli buku yɛli wi num Lidia, wi nĩ shi kɔ a kɔksiki Nyɔ. Wi nĩ buku i kwili wi Tayatila wə, wi nĩ shi kɔ a taŋniki bəmbuŋ bɔ num ka bɔ bɔkɔki bɔkɔni, bɔ ləkə i kpɔ wə. Bah wɛli shɔm yi, wi bum gia yə Bɔɔl nĩ dzakaki.
15 Bə bi dzə juli wi i bɔkɔ bəh bəni bu bə dzu, wi ka tsa buku dzaka a, “Mntee, mbɛiŋ ka yɛiŋ a mih jiə shɔm yiŋ yichi i Bah wə, mbɛiŋ dzə nɔ̂ i mih dzu.” Wi baaŋ a tsaki a tsani, buku bum ka tsə.

Bə fah Bɔɔl bəh Silas i juŋ yi nsəŋ mə i Filibi

16 A dzə num chɔkɔ bidɔkɔ buku bə́ tsə i di bi tsani wə, baŋsi bəh waiŋ kpaŋni widɔkɔ num mfa. Wi nĩ kaŋaki kiŋ'waka kidɔkɔ i wi mə, a num kə ki si fə a mi numki mi wi n'yɛiŋ. Bəni bə bɔ nĩ kaŋaki waiŋ kpaŋni wiwɔ nĩ kɔki lə kpɔ i gwu yi wə na bindzɔŋ kɔm wi nĩ shiki fukuki a gia yə yi kɔ i num.
17 Waiŋ kpaŋni wiwɔ ka yɛiŋ buku Bɔɔl, ka biəli buku, wili dzaka a, “Bəni bələ kɔ bəni bə nɔm bə Nyɔ wə wi kɔ Fwu wi biɛiŋ Bichi wə, bɔ chusiki dzəh yə yi kɔ i mbɛiŋ i nyaniki yɛiŋ ka mbɛiŋ bi bɔiŋ yɛiŋ.”
18 Wi fə yakadəiŋ lə i buku i kaŋa yiduli wə, Bɔɔl bɔksi tɔɔ, wi fiəni gwu yi kaŋyi kiŋ'waka kiwɔ dzaka a, “Mih fukuki i wɔ i yɛli wi Jisɔs Klistus wə, bûku i waiŋ wələ wə.” Ayaka ki ka buku i gwu yi mə akisəkə.
19 Bəni bà bɔ nĩ kaŋaki mfa wiwɔ yɛiŋ a dzəh yibɔ yi kpɔ kaa, bɔ ka kwa Bɔɔl bəh Silas guku tsə bəh bɔ i di bi shi wə i bətii di nshiŋ.
20 Si bɔ nĩ tsə bəh bɔ, jiə i bəgɔmna bə Lum nshiŋ bà bɔ nĩ sakaki bənsaka ka dzaka a, “Bəni bələ kɔ Bəju, bɔ nya ŋgəkə i kwili wibuku wə.
21 Bɔ laniki bəni bəh nɔni kə bənchi bəbukumbɛiŋ bumki kə. Buku kɔ bəni bə Lum, buku kɔbi i biəliki nɔni kiwɔ.”
22 Mbaŋ wi bəni bà bɔ nĩ kɔ fɛiŋ bɔ ka tɔbi bɔ, kwu i Bɔɔl bəh Silas wə. Bəgɔmna bà bɔ nĩ sakaki bənsaka ka shakyi bəmbuŋ i Bɔɔl bəh Silas wə, dzaka a bə twêiŋ bɔ.
23 Bɔ twɛiŋ bɔ nalə, dzɔ bɔ tsə fah i juŋ yi nsəŋ wə, dzaka i mi wə wi tɔkniki bəh juŋ yi nsəŋ a wi kêiŋsiki tsêiŋki bɔ bindzɔŋ.
24 Si wi wɔkɔ yaka, ka dzɔ bɔ tsə fah na i kimbu kintəəŋ ki juŋ yi nsəŋ wə, fah kaka bibɔ i kikɔm mə.
25 A num ka nchɔkɔ kintəəŋ, Bɔɔl bəh Silas tsa wə yəəŋ kɔksi Nyɔ, bəni bə nsəŋ wɔkɔli,
26 akisəkə nshwaiŋ dza ka nəŋni bəh ŋga, juŋ yi nsəŋ nəŋni tsə buku i chaka wə. Akisəkə, dzaka bifiəŋə bichi wɛli gwu, bənsəŋ shwali i bəni bə nsəŋ wə bəchi.
27 Mi wə wi ni tɔkniki bəh juŋ yi nsəŋ yiwɔ dza yaka, ka yɛiŋ dzaka bifiəŋə num bi wɛli, wi ka kwakaki a bəni bə nsəŋ kɔ num bɔ gɛiŋ lɔ. Wi ka babwili nywɔ i kimbaka wə ka nəŋki i wɔɔ gwu yi yɛiŋ.
28 Bɔɔl wam bəh ŋga dzaka a, “Ma wɔ̂ɔ gwu ya. Buku bəchi kɔ fa.”
29 Mi wə wi nĩ tɔkniki bəh juŋ yi nsəŋ yiwɔ bɔɔŋ a bə dzə̂ ŋgaiŋ bəh naka ki baiŋsini, wi yɔkɔ liə i dzu, tsə tum binyu i Bɔɔl bəh Silas nshiŋ nyumi bəh lwa.

‡ **16:12** Masedɔnia nĩ kɔ num bɔ gaa i bimbu binaa wə, kələ nĩ kɔ kimbu ki ninshiŋ.

30 Wi dza dzɔ bɔ, buku bəh bɔ i biŋ, bikə i bɔ a, “Bəba, mih kɔ i fə dəiŋ ka mih bɔiŋ a?”
31 Bɔ chukuli i wi a, “Jîə shɔm ya i Bah Jisɔs, ma wɔ bəh bəni ba i wɔ dzu bi bɔiŋ.”
32 Ayaka bɔ ka fuku ntum wə kɔm Bah i wi bəh i bəni bəchi i wi dzu.
33 Wi dzɔ bɔ fɛiŋ nchɔkɔ ka wɔkɔ biəkə yibɔ. Akisəkə, bɔ ka juli wi bəh bəni bəchi bà i wi dzu i bɔkɔ.
34 Wi ka dzɔ bɔ, bəh bɔ yaka tsə i wi dzu, wi nya bɔ bəh biɛiŋ bidzini bɔ dzi. Bɔ bəh bəni bəchi bə i wi dzu ka laŋki a bɔ jiə shɔm yibɔ i Nyɔ wə.
35 Chɔkɔ buku wɔ, bəgɔmna bə Lum bà bɔ nǐ sakaki bənsaka faaŋ bəni bə jum, a bɔ tsâ dzâka i mi wə wi tɔkniki bəh juŋ yi nsəŋ a, wi bwîli bəni bà ma bɔ tsâki.
36 Mi wə wi nǐ tɔkniki bəh juŋ yi nsəŋ yiwɔ ka tsə yɛiŋ Bɔɔl dzaka i wi a, “Bəgɔmna faaŋ ntum a mih dzâ bwîli mbɛiŋ, a mbɛiŋ tsâki i kimbɔiŋni wə.”
37 Ayakalə, Bɔɔl dzaka i bəni bə jum bəwɔ a, “Bɔ ni twɛiŋ buku i bəni kintəəŋ maka bɔ yisi saka nsaka wibuku dəkə, na yaka buku num tə bəni bə Lum, chu fah buku i juŋ yi nsəŋ mə, ka dzakaki i liə a, bə bwîli buku i jum wə jum wə dəiŋ na? Yi kɔkə num yaka. Akɔ a Gɔmna wiwɔ i bwili buku.”
38 Bəni bə jum bəwɔ fiəni tsə fuku i bəgɔmna gia yə Bɔɔl dzaka. Si bɔ wɔkɔ a Bɔɔl bəh Silas kɔ tə bəni bə Lum, ka lwaki.
39 Bɔ dzə ka kwuŋ kaŋ i bɔ, bwili bɔ i juŋ yi nsəŋ mə, chiŋsi bɔ, tsa a bɔ bûku i kwili wiwɔ mə.
40 Bɔɔl bəh Silas buku i juŋ yi nsəŋ mə, tsə i juŋ yi Lidia wə ka kwati bəni bə bumni fɛiŋ, bɔ təfi bɔ ka nyə fɛiŋ.

17

Bɔɔl bəh Silas tsə Tɛsaləɔnika

1 Bɔɔl bəh Silas ka tsəki, tsə daŋsi i kikwili ki Amfibəlis bəh Abələnia wə, daŋsi tsə buku i Tɛsaləɔnika. Juŋ yi tsani yi Bəju num fɛiŋ.
2 Bɔɔl ka tsə liə i juŋ yi tsani yiwɔ mə asi wi si fə jɔbi wichi, ka yisi i dzakaki i bəni fɛiŋ kɔm gia yi Nyɔ i shi yitali wə i kaŋ yi mbam wə, wi chusi gia yichi i Kiŋwakti ki Nyɔ wə.
3 Ayaka wi ka chusiki fɛiŋ, tɔyi a Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka nǐ kaŋaki i yêiŋ ŋgəkə, i fləni dza i kpi wə. Jisɔs wələ ŋgaiŋ fukuki kɔm wi kɔ Kimbwili wiwɔ.
4 Ayaka bəni bədɔkɔ wɔkɔ yaka, bum ka chiŋni Bɔɔl bəh Silas. Ayaka Bəglik bədɔkɔ bà bɔ nǐ kɔksiki Nyɔ bəh bəkaŋa bəmbum bədɔkɔ bum tə bəduli.
5 Ayakalə, kindəŋ ka finiki Bəju bədɔkɔ kɔm Bɔɔl bəh Silas, bɔ juŋni bəni bədɔkɔ bà bɔ nǐ nyaniki nnyaki kilələ bəh bɔ chiŋni i mbaŋ wə, yisi bəndzaka i kwili kintəəŋ. Bɔ ka nyə tsə bwiŋ juŋ yi Jasɔn a bɔ nəŋki Bɔɔl bəh Silas i bwili nya i bəni i biŋ.
6 Ayaka bɔ ka nəŋ məŋ, ka guku Jasɔn bəh bəni bə bumni bədɔkɔ tsə bəh bɔ i bətii kwili nshiŋ, ka wiliki dzakayi a, “Bəni bələ kɔ bà bɔ nyaniki beensiki mbi jiəli, bɔ dzə buku lɔ fa,
7 Ayaka Jasɔn dzɔ bɔ jiə i wi dzu. Bɔ bəchi bwiŋki bənchi bə ŋkuŋ wi Lum, ka dzaka a ŋkuŋ widɔkɔ kɔlə yɛli wi num a Jisɔs.”
8 Ayaka bətii kwili bəh bəni wɔkɔ yaka, bɔ dza ka wɛsiki.
9 Bɔ ka kaŋyi Jasɔn bəh bəni bə bumni, bɔ gɔm kpɔ, a yi bi ka chu num, bɔ bi ma chu fiəni nya kpɔ wiwɔ i bɔ. Bɔ ka bee a bɔ nyâ.

Bɔɔl bəh Silas tsə i Bɛlia

10 Si fuu nǐ jum dzə, bəni bə bumni dzə Bɔɔl bəh Silas chiŋsi bɔ ka tsəki i kwili
wi Bɛlia wə. Si bɔ liə fɛiŋ, tsə i juŋ yi tsani yi Bəju mə.
11 Bəju bə fɛiŋ nǐ kɔ bəni bɔ kiə gia tsə bə Tɛsalɔnika, kɔm bɔ nǐ dzə nlani wiwə
bəh kiŋkɔŋ, bɔ nəŋ i Kiŋwakti ki Nyɔ wə kaŋ yichi i yɛiŋ a gia yə Bɔɔl laniki bɔ
yɛiŋ akɔ a ŋkɔŋ a.
12 Bɔ bəduli ka bum gia yi Nyɔ. Bəkaŋa bəmbum bəduli bà bɔ nǐ kɔ Bəglik ,
bəh bənyuku bəduli bà bɔ nǐ kɔ tə Bəglik bum tə.
13 Ayakalə, Bəju bə Tɛsalɔnika bi wɔkɔ a Bɔɔl tsə lɔ ka fukuki gia yi Nyɔ i Bɛlia,
bɔ ka bɔŋ tsə tə fɛiŋ, nyini mbaŋ wi bəni bɔ yisi bəŋgakə.
14 Bəni bə bumni ka dzaka a Bɔɔl nyə akisəkə wi tsə i kinchwə kimbum kpəŋ.
Ayakalə, Silas bəh Timəti baaŋ a Bɛlia.
15 Bəni bà bɔ nǐ tsə i chiŋsi Bɔɔl, tsə buku i Atɛn ka bee wi fɛiŋ. Jɔbi wə bɔ nǐ
fiəniki dzəki Bɔɔl faaŋ bɔ bəh ntum, a bɔ tsô lâka i Silas bəh Timəti a bɔ mômsi
wâkli i dzô bûku i ŋgaiŋ wə.

Bɔɔl ka numki i Atɛn

16 Bɔɔl ka wɔkɔliki Silas bəh Timəti i Atɛn. Jɔbi wə wi nǐ nyaniki fɛiŋ, wi yɛiŋ
num kwili wiwə jikə bəh mimɔsɔ, yi nəŋni shɔm yi nalə.
17 Ayakadəiŋ, wi ka tsə i juŋ yi tsani yi Bəju wə dzaka bəh bɔ, tasi bəh bəni
bà bɔ nǐ kɔkə Bəju bɔ tsa tə Nyɔ fɛiŋ. Wi chu dzaka tə chɔkɔ bichi i di bi shi wə
bəh bəni bà bɔ nǐ shiki dzəki fɛiŋ.
18 Bəni bə lanini bədɔkɔ bà bə nǐ bɔɔŋki bɔ a Ɛbikəlia bəh bà bə nǐ bɔɔŋki bɔ
a Sitɔyik nǐ nyə dzə tə ka gukuliki bɔ bəh Bɔɔl. Si Bɔɔl nǐ fukuki kɔm Jisɔs bəh
ndza wi kpi, bədɔkɔ ka bikəki a, “Kiyuŋ kələ kɔmki dzaka a nə a?” Bədɔkɔ
dzaka fibɔ a, “Yi kɔ ka wi fukuki kɔm bənyɔ bə bəni bədɔkɔ.”
19 Ayakadəiŋ, bɔ ka dzə Bɔɔl bəh bɔ tsə i kijuŋni kə bɔ nǐ bɔɔŋki i já yibɔ wə a
Aleəbagus* bɔ dzaka i wi a, “Buku nəŋki i chu wɔkɔ kɔm nlani wimfiaŋ wələ
wɔ dzəki bəh wi lə.
20 Wɔ dzakaki gia yidɔkɔ maka buku num wɔkɔ yi. Ayakadəiŋ, buku nəŋki
i kiə fwu wi gia yiwɔ.”
21 (Bəni bə Atɛn bəh bəni bədzəni bà fɛiŋ nǐ shi kɔ fibɔ a wɔkɔliki gia yimfiaŋ
chu dzaka kɔm yi).
22 Bɔɔl ka dza num bɛiŋ i kintəəŋ ki Aleəbagus nshiŋ, dzaka a, “Bəni bə Atɛn,
mih yɛiŋ a i dzáh yichi wə a mbɛiŋ kɔksiki bənyɔ nalə.
23 Mih dzakaki lə, kɔm mih ni nyaniki nnyaki i kwili wimbɛiŋ kintəəŋ, mih
tsɛiŋ bidi biə mbɛiŋ tsaki bənyɔ yɛiŋ, mih yɛiŋ bitɔŋ bi fəni gia bidɔkɔ num bə
nyaka i yɛiŋ wə a, ‘I nyɔ wə bə kiəki kə.’ Nyɔ wiwə wə mbɛiŋ tsaki i wi, wə bə
kiəki kə, akɔ wi wə mih ki fukuki i mbɛiŋ i liə.
24 Nyɔ wələ kɔ wə wi nǐ maa mbi wələ bəh biɛiŋ bichi biə bi kɔ yɛiŋ wə. Akɔ
wi Ŋkuŋ wi bɔɔli bəh nshwaiŋ, wi nɔ kə i juŋ yi fəni yi gia wə yə a maa bəni.
25 Wi dzaki kə fiɛŋ fidɔkɔ fiə wi tsɛiŋki a mi nɔm i wi, kɔm akɔ wi wə wi nyaki
bəni bəchi kiŋ'waka ka bɔ numki bəwɔm bəh biɛiŋ bichi biə bɔ nəŋki.
26 Wi nǐ kɔ wi fə chwəŋkijuŋ ki bəni bəchi buku i mi wimu ka bɔ bi nɔ i
nshwaiŋ yələ yichi wə. Ka wi fə yakadəiŋ num wi nǐ kɛiŋsi lɔ jɔbi wə bɔ bi
numki fɛiŋ bəh kiŋgɔksi ki di biə bɔ bi nəki yɛiŋ wə.
27 Wi nǐ fə yakadəiŋ, ka bəni bi nəŋki nnyaki wi, a jɔbi widɔkɔ bɔ bi yɛiŋ lə i
wi wə. Ayakalə, Nyɔ kɔkə i dzəh yi dəəŋ i mi widɔkɔ wə i bukumbɛiŋ kintəəŋ.
28 Gia yələ kɔ a liŋ asi mi widɔkɔ nǐ dzaka lɔ a,
‘Akɔ wi, wi fəki ka bukumbɛiŋ nəki, nyani,

* **17:19** Kinjuŋni kələ kɔ di biə bɔ nǐ shiki sisiki migiani midɔkɔ i tumi ki Atɛn wə, chu saka bənsaka fɛiŋ.

chu num asi bukumbɛiŋ kɔ.'
Mi wimbɛiŋ wi kichum widɔkɔ nĭ dzaka tə a,
'Buku tɔksi kɔ bwa bu.'
29 Asi bukumbɛiŋ kɔ bwa bə Nyɔ, yakadəiŋ bukumbɛiŋ ma kwakaki a Nyɔ
bwɔsiki fiɛŋ fiə a kɛiŋsi mi bəh mfi bi, biəŋə bəh chwaka ki kpɔ, nabə a bə kɛiŋsi
bəh təh.
30 A nĭ kɔ i jɔbi wiwɔ bəni kɛiŋ i jisi wə, fə biɛiŋ bichu biələ, Nyɔ beeka. Ayakalə,
i liə wi dzaka i mi wichi a bɔ kwûni shóm yibɔ.
31 Bɔ kwûni kɔm wi jiə chɔkɔ biə wi bi saka mbi wichi yɛiŋ biəli i dzəh yi chəŋ
wə. Wi babwili lɔ mi wə wi ni sakaki. Yələ kɔ num wi chusi lɔ i mi wichi a, akɔ
ŋkɔŋ asi wi nĭ dzasi mi wiwɔ i kpi wə."

32 Si Bɔɔl dzaka yakadəiŋ, bɔ wɔkɔ kɔm ndza wi kpi, bəni bədɔkɔ dza ka
suŋuki wi. Bədɔkɔ dzaka fibɔ a, "Buku nəŋki lə i chu wɔkɔ kɔm gia yələ wɔ
dzakaki lə."
33 Ayakadəiŋ, Bɔɔl ka buku bee bɔ.

34 Ayakalə, bəni bədɔkɔ bum gia yə wi nĭ dzakaki, ka chiŋni wi. Mi widɔkɔ
i bɔ wə nĭ kɔ Diɔnisius wə wi nĭ kɔ mi wi kijuŋni wi Aleɔbagus, widɔkɔ nĭ kɔ
miŋkpaŋa yɛli wi num Damalis bəh bəni bədɔkɔ tə.

18

Bɔɔl tsə i Kɔlɛn

1 I yəmaka jum, Bɔɔl nyə i Atɛn tsə i kwili wi Kɔlɛn.

2 Si wi tsə fɛiŋ, bɔ mi wi Ju widɔkɔ baŋsi yɛli wi num Akpwila, num bə nĭ bwɔ
wi i Bɔntus. Akpwila nĭ kukti dzə i Itali bəh kpə wi Blisilia, kɔm Klawdius ŋkuŋ
wi Lum nĭ kɔ wi tsəsi ja a, Bəju bəchi buku i Lum. Bɔɔl ka laa njikə i bɔ,

3 ka tsə yɛiŋ bɔ kɛiŋsi dzú yə bə baŋki bitaŋ yɛiŋ, a num tə a nɔm wə wi Bɔɔl
nĭ nɔmki. Kɔm yaka, wi ka nɔki fɛiŋ, bəh bɔ nɔm.

4 Aka numki i kaŋ yi mbam wə yichi, wi ka tsəki i juŋ yi tsani wə, dzaka i
Bəju bəh i Bəglik məmsi i fə a bɔ bûm gia yə wi laniki.

5 I jɔbi wə Silas bəh Timɔti nĭ buku i Masedɔnia dzə, Bɔɔl ka dzɔ jɔbi wi wichi
ka fukuki num gia yi Nyɔ, chusi i Bəju a, Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka kɔ Jisɔs.

6 Ayakalə, Bəju bəwɔ ka nyə ka waliki gia yə wi nĭ dzakaki, tɔyi wi. Wi ka
nəŋni bəmbuŋ i gwu yi wə dzaka i bɔ a, "Kpi yimbɛiŋ kɔ i mbɛiŋ kaŋ. Kaŋ yiŋ
kɔkə yɛiŋ. Ayaka i yisi i liə, mih tsəki num i bəni bə bɔ kɔkə Bəju."

7 Wi ka bee bɔ, buku tsə ka nɔki num bəh mi widɔkɔ a num kə mi wi Ju, mi
wiwɔ nĭ kɔ mi wi kɔksi Nyɔ, yɛli wi num Titius Justus, kwili wi num kɔmsi i
juŋ yi tsani wə.

8 Klisbus wə wi kɔ fwu i juŋ yi tsani wə bəh bəni bəchi bə i wi dzu jiə shóm
yibɔ i Bah. Bəni bə Kɔlɛn bəduli ka wɔkɔki si Bɔɔl fukuki kɔm Jisɔs, bum, bə ka
juliki bɔ i bɔkɔ.

9 A dzə num chɔkɔ bidɔkɔ nchɔkɔ, Bah dzaka i Bɔɔl i fiɛŋ wə aka ndəmsi a,
"Ma lwâki, wɔ fûku tsə a bəh gia yiŋ. Kiə wɔ ki bêe kə yi,

10 kɔm mih kələ bəh wɔ, ayaka mi widɔkɔ kɔkə i fə na gia yidɔkɔ bəh wɔ fɛiŋ.
Bəni bəŋ kələ i kikwili kələ wə bəduli."

11 Ayakadəiŋ, Bɔɔl ka fə jia yichili fɛiŋ bəh kiŋka, lani bəni bəh gia yi Nyɔ.

12 I jɔbi wə Bɔɔl nĭ kɔ fɛiŋ, Galiɔ dzə num mi wi nsaka i kimbu ki Akɛya wə,
Bəju ka juŋni gwu yibɔ kwa wi tsə bəh wi i juŋ yi nsaka wə,

13 dzaka i Galiɔ a, "Mi wələ məmsiki i fiəniki fwu ki bəni a bɔ kɔksiki Nyɔ i
dzáh yidɔkɔ wə chi chi a num kə si bənchi nəŋki."

14 Asi Bɔɔl nĭ dza a ŋgaiŋ dzaka, Galiɔ dza bəh ndzaka, dzaka i Bəju bəwɔ a,
“Bəju mbɛiŋ wôkɔli, asi kɔ a gia yələ numki gia yichu yidɔkɔ mi wələ fə, nabə
a wi gbɔ i nchi widɔkɔ wə, ma mih kaŋa shɔm i wɔkɔli gia yə mbɛiŋ dzakaki.
15 Ayakalə, si akɔ gia yi gukulini kɔm já bəh kiyɛli bəh bənchi bəmbɛiŋ,
mbɛiŋ kêiŋsi yi a mbɛiŋ mbɛiŋ. Kɔm mih ni saka kə yəmaka gia.”
16 Si wi dzaka yaka, ka kɔŋŋ bɔ, bɔ buku i juŋ yi nsaka mə.
17 Bɔ bəchi ka dza liəni i Sɔstɛnes tikwili wi juŋ yi tsani wə, ka twɛiŋ wi i juŋ
yi nsaka nshiŋ. Galiɔ nəki kaŋa kə jɔbi i yəmaka gia wə.

Bɔɔl fiəni chu i Antiɔk

18 I yəmaka jum, Bɔɔl chu nɔ i Kɔlɛn bəh bəni bə bumni i kaŋ yiduli wə, ka
bi dza bee bɔ, bɔ bəh Blisilia bəh Akpwila ka liə i ŋgwuki wimbum mə i tsəki i
Silia. Si bɔ dza i Sɛŋklia di biə bɔ nĭ liə i ŋgwuki wimbum mə, Bɔɔl kəə fwu wi
kɔm kiŋkaka kə wi nĭ fə i Nyɔ.
19 Bɔ tsə buku i Ɛfɛsus, Bɔɔl bee Blisilia bəh Akpwila fɛiŋ, tsə mfih num i juŋ
yi tsani yi Bəju wə, dzaka bɔ Bəju bà fɛiŋ.
20 Bɔ tsa a wi chû nô bəh bɔ i kaŋ yiduli wə, wi nəiŋma.
21 Ayakalə, i jɔbi wə wi nĭ nyəki, wi dzaka i bɔ a, “Mih ni fiəni dzə lə i jɔbi wə
Nyɔ ka bum.” Si wi dzaka yakadəiŋ, ka liə i ŋgwuki wə nyə i Ɛfɛsus.
22 Ŋgwuki wiwɔ tsə buku i Kaysalia, Bɔɔl buku fɛiŋ, yaka tsə bəni i kijuŋni ki
bəni bə bumni i Jɛlusalɛm, ka nyə shi tsə i Antiɔk.
23 Wi nĭ tsəsi jɔbi widɔkɔ fɛiŋ, ka fiəni nyə ka nyaniki i di di wə i bimbu bi
Galɛshia wə bəh bi Fligia wə, shili shóm yi bəni bə bumni fɛiŋ.

Abɔlɔs fuku gia yi Nyɔ i Ɛfɛsus

24 Mi wi Ju widɔkɔ nĭ nyə dzə i Ɛfɛsus yɛli wi num Abɔlɔs, num bə nĭ bwɔ wi
i Alɛksandia. A nĭ kɔ mi wi kiə ndzaka, chu kiə Kiŋwakti ki Nyɔ nalə.
25 Bə nĭ kɔ bə lani lɔ wi bəh dzəh yə Bah chusiki, wi ka fiki bəh nlani kɔm
Jisɔs, lani bəni chəŋ. Ayakalə, wi nĭ kiəki shəŋ a gia yə Jɔn nĭ fukuki juli bəni i
bɔkɔ.
26 Si wi dzə i Ɛfɛsus, ka yisi i laniki bəni i juŋ yi tsani wə chu lwa kə. Blisilia
bəh Akpwila ka wɔkɔ si wi laniki yaka, dzɔ wi, tsə ka chu təfi baiŋsi wi nalə si
Dzəh yi Nyɔ chusiki.
27 Abɔlɔs dza ka kwakaki a ŋgaiŋ si kɔlə i ndaŋ tsə i kimbu ki Akɛya wə. Bəni
bə bumni bà bɔ nĭ kɔ i Ɛfɛsus ka gamti wi, nyaka kiŋwakti i mbaŋ wi bəni bə
bumni bà bɔ nĭ kɔ i Akɛya, təbi a, bɔ dzô wi. I jɔbi wə wi ni tsə fɛiŋ, wi lansi
gamti bəni bə bumni nalə, bəni bələ nĭ kɔ bà Nyɔ nĭ chusi shɔm yi yindzəŋni i
bɔ, ayaka fə bɔ jiə shóm i Jisɔs wə.
28 Wi gukuli bəh Bəju i shi bɛiŋ, ŋgukuli wiwɔ num kə wi twɛsi, wi gaka bɔ,
chusi i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a Jisɔs kɔ Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka.

19

Bɔɔl tsə i Ɛfɛsus

1 A nĭ kɔ i jɔbi wə Abɔlɔs nĭ kɔ i Kɔlɛn, Bɔɔl dza dzɔ dzəh yi jum wə i kimbu
kə wi nĭ nyani yɛiŋ, dzə i Ɛfɛsus. Si wi dzə fɛiŋ wi yɛiŋ mbaŋ wi bəni bə bumni
bədɔkɔ,
2 bikə i bɔ a, “Kiŋ'waka ki Baiŋni nĭ dzə alə i mbɛiŋ wə, i jɔbi wə mbɛiŋ nĭ jiə
shɔm i Jisɔs wə a?” Bɔ chukuli a, “Buku ka num wɔkɔ dəkə a gia yidɔkɔ kɔlə ka
Kiŋ'waka ki Baiŋni.”
3 Bɔɔl bikə i bɔ a, “A kabə num yaka, bə nĭ juli mbɛiŋ i bɔkɔ kɔm nə la?” Bɔ
chukuli a, “Bə nĭ juli buku i bɔkɔ biəli si Jɔn nĭ fukuki.”

4 Bɔɔl ka dzaka i bɔ a, “Jɔn nĭ juliki bəni i bɔkɔ i chusi a bɔ nĭ kwuni shɔ́m
yibɔ, wi nĭ dzakaki a bɔ bûm num i mi wə wi dzəki i ŋgaiŋ jum, ayaka mi wə
wi nĭ dzakaki kɔ Jisɔs.”
5 Bəni bəwɔ wɔkɔ si Bɔɔl dzaka yakadəiŋ, bə ka juli bɔ i bɔkɔ num i yɛli wi
Bah Jisɔs wə.
6 Bɔɔl jiə kaŋ i bɔ wə, Kiŋ'waka ki Baiŋni ka dzə i bɔ wə. Bɔ dza ka dzakaki já
yidɔkɔ bɔ kiə kə yi, ka chu fukuki tə i bəni gia yə bɔ wɔkɔ si Nyɔ dzakaki.
7 Bəni bəwɔ nĭ kɔ ka jwɔfi ntsɔ bəfa.
8 Bɔɔl ka numki a i Ɛfɛsus, ka tsəki i juŋ yi tsani wə i kifiəŋŋ kitali wə, dzaka
i bəni chu lwa kə. Bəh bɔ gukuli bəŋgukuli, wi mɔmsi i fə a bɔ bûm gia yə wi
dzakaki kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ.
9 Bəni bədɔkɔ ləkə kifwu, nəiŋ i bum, ka dzakaki ja yichu i bəni nshiŋ kɔm
dzəh yi Bah. Bɔɔl ka bee bɔ, dzɔ mbaŋ wi bəni bə bumni bəh bɔ tsə num i juŋ
yi lanini yi Taylanus wə, ka dzakaki i bɔ fɛiŋ chɔkɔ bichi.
10 Bɔɔl fə yaka lə i jía wə yifa. Ayakadəiŋ, Bəju bəh Bəglik bəchi bə i tumi ki
Ɛsia wə fɛiŋ wɔkɔ gia yi Bah.

Bwa bə Sikɛfa ka fukuliki Bɔɔl

11 Bɔɔl nĭ kɔ, Nyɔ nĭ fəki, wi ka fəki gia yi kaŋyini num yi dzaka ki wɔmni.
12 Bə nĭ dzɔki na finaiŋ fiɛŋ fi, ka kinchumni kimbuŋ nabə mbuŋ wi nɔm,
tsə kɔm mi wi jwɛiŋ yɛiŋ, wi bɔnih a bɔninih kɔŋ a numki na mi wə wi kaŋaki
kiŋ'waka kichu i gwu wə, ki buku.
13 Bəju bədɔkɔ bə bɔ nĭ nyaniki bwiliki biŋ'waka bichu i bəni wə, bɔ dza ka
mɔmsiki i bɔɔŋki yɛli wi Bah Jisɔs, ka bɔ bwili biŋ'waka bichu biwɔ. Mi ka dzaki
dzakaki i biŋ'waka bichu a, “Mih bwiliki wɔ i yɛli wi Jisɔs wə Bɔɔl fukuki.”
14 Bəni bə bɔ nĭ mɔmsiki gia yiwɔ nĭ kɔ nanitaŋ, a nĭ kɔ bwa bə Sikɛfa wə fwu
wi bətii mfə gia wi Bəju.
15 Ayaka kiŋ'waka kichu ka bi bikə i bɔ a, “Mih kiəki lə Jisɔs, kiə tə Bɔɔl, mbɛiŋ
kɔ fimbɛiŋ num bə ndə a?”
16 Mi wə kiŋ'waka kichu kiwɔ nĭ kɔ i gwu yi wə dza chufi kwa lɔ bəni bəwɔ
bəchi, kwɔksi bɔ i kuku, bɔ kwini buku i juŋ yi mi wiwɔ mə, a bəh chwɔŋ kiyəə
bəh biəkə i gwu wə.
17 Bəju bəh Bəglik bəchi bə bɔ nĭ nɔki i Ɛfɛsus wɔkɔ kɔm gia yiwɔ, ka lwaki.
Ayaka bəni yisi i kɔksiki yɛli wi Bah Jisɔs, tsə a ninshiŋ.
18 Bəni bəduli bə bɔ nĭ kɔ num bəni bə bumni ka dzəki fukuki chu tɔyi gia
yichi yichu yə bɔ nĭ fəki i nyumi wə.
19 Bədɔkɔ bəduli bə bɔ nĭ fəki mfim, juŋni biŋwakti bibɔ bi mfim, dzə fɛiŋ ka
kpa i bəni nshiŋ. Ayaka bə fa kpɔ wi biŋwakti biwɔ wichi, wi buku bənchuku
mbaŋshi (50,000).*
20 Ayakadəiŋ, gia yələ yichi fə gia yi Bah liə i shɔ́m yi bəni wə nalə, ka waŋki
tsəki a ninshiŋ ninshiŋ.

Bəni yisi ndani i Ɛfɛsus

21 Si yəmaka nĭ tsə, Bɔɔl yɛiŋ a ŋgaiŋ ni tsə lə i Jɛlusalɛm, a i jɔbi wə ŋgaiŋ ni
nyəki, ŋgaiŋ ni tsə dzəh i bimbu bi Masedɔnia bəh bi Akɛya. Wi ka chu dzaka
a, “Mih ka ni tsə buku i Jɛlusalɛm, ma mih ni kaŋaki i tsə buku tə i Lum.”
22 Wi ka yisi faaŋ bəni bəfa i ninshiŋ, a num Timɔti bəh Ɛlastus bə bɔ nĭ
gamtiki wi, bɔ tsə i ninshiŋ i Masedɔnia. Wi baaŋ chu nɔ dzɔ i Ɛsia twɛsi.

* **19:19** Kikpɔ kələ nĭ kɔ dzəkə wimu num ŋgɔm wi mi wi nɔm i chɔkɔ wə.

23 A num jɔbi wiwɔ, ndani nĭ dza yisi i Ɛfɛsus kɔm dzəh yi Bah a kɔbi kə wi twɛsi.
24 Tii wi biəŋni biɛiŋ widɔkɔ nĭ kɔ fɛiŋ, yɛli num Dɛmitiyus, wi nĭ shi kɔ a biəŋki biɛiŋ biə bi bwɔsiki juŋ yi fəni yi gia yi nyɔ wə bɔ nĭ bɔɔŋki a Atɛmis.† Nɔm wələ nĭ dzəki lə bəh kpɔ i bəni bà bɔ biəŋki biɛiŋ biwɔ a kɔbi kə wi twɛsi.
25 Dɛmitiyus ka juŋni bəni bà bɔ nĭ biəŋki biɛiŋ biwɔ bichi, bəh bəni bà bɔ nĭ nɔmki ŋkaiŋni wi nɔm wiwɔ, bɔ juŋni dzə. Wi ka dzaka i bɔ a, “Bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ kiəki alə, a nɔm wələ kɔ wə bukumbɛiŋ kafiki kpɔ yɛiŋ.
26 Mbɛiŋ yɛiŋki lə chu wɔkɔ gia yə fimbwə fiələ bə bɔɔŋki a Bɔɔl si wi fəki. Wi nyaniki dzakaki a bənyɔ bà, bə kɛiŋsi a num bəh kaŋ kɔkə bənyɔ. Wi fə lɔ yaka, ka fiəni mfi bi bəni bəduli i fa Ɛfɛsus, wi si bɔɔŋ fiəni tə bəni bə Ɛsia bəchi, bɔ ka bum i wi.
27 Mih yɛiŋ a nɔm wibukumbɛiŋ wələ ni kwati lə yɛli wichu. A kɔbi shəŋ ayaka, juŋ yi fəni yi gia yi nyɔ wimbum wi kpaŋni wə Atɛmis wələ yi ni fiəni i fiɛŋ fi kiləlɔ. Yi ka num yakadəiŋ, ma yi ni numki a bə ŋgəmsi lɔ nyɔ wimbum wələ wə wi kɔ bə kɔksi i Ɛsia wichi, mbi wələ wichi kɔksi tə wi.”
28 Si bəni bəwɔ wɔkɔ yaka, shóm bɔkɔ bɔ. Bɔ ka yisi i wiliki, dzakayi a, “Atɛmis wi Ɛfɛsus kɔ nyɔ wimbum.”
29 Kwili wiwɔ wichi nəŋni. Mbaŋ wi bəni bà bɔ nĭ juŋni ka liəni i Gayus bəh Alistakus wə, a num bəni bə Masedɔnia bà bɔ nĭ nyaniki bɔ bəh Bɔɔl, guku tsə bəh bɔ i juŋ yi juŋnini a chu num yi nəni.
30 Bɔɔl ka nəŋki i liə tsə i ninshiŋ wi mbaŋ wiwɔ, bəni bə bumni nəiŋ.
31 Bəni bəmbum bədɔkɔ, a kaŋa bɔ tumi kiwɔ bɔ num nsɛiŋ yi fɛiŋ, chu faaŋ ntum i wi, tsa a, wi ma môm i tôm gvu wi fɛiŋ.
32 Mbaŋ wi bəni bà bɔ juŋni dza nəŋni ka wiliki na dəiŋ. Ayaka bədɔkɔ ni wiliki tsəki lə, bədɔkɔ wili tsə lə. Bəni bəduli nəki kiə kə gia yə bɔ si juŋni fɛiŋ kɔm yi.
33 Bəju ka dzɔ Alɛksanda tsəsi i ninshiŋ i mbaŋ wi bəni wə, bəni bədɔkɔ yɛiŋ ka kwakaki a wi kiəki lə gia yidɔkɔ yɛiŋ. Wi ka chiki bəni bəh kaŋ ka wi baŋyiki gwu yi.
34 Jɔbi wə bəni bəwɔ nĭ kiə a Alɛksanda kɔ mi wi Ju, bɔ chu wili kaasi tsə sə a ninshiŋ a i mi wimu wə, dzakayi a, “Atɛmis wi Ɛfɛsus kɔ nyɔ wimbum.” Ayaka bɔ wili yakadəiŋ, i tsə buku i mbiənə wifa wə.
35 Mi wi nyakani wi Kwili wimbum wiwɔ ka dza chi bɔ, bɔ kpichumi. Wi bikə i bɔ a, “Bəni bə Ɛfɛsus, mi kɔlə wə wi məŋniki a, akɔ bukumbɛiŋ bəni bə Ɛfɛsus bà bɔ kaŋaki juŋ yi fəni yi gia yi nyɔ wi Atɛmis, bəh təh wi nyɔ wə wi nĭ gbɔ i bɛiŋ a?
36 Si mi məŋ wə wi kɔ i gukuliki gia yələ, mbɛiŋ kaŋaki i kpíchumi məŋ, mbɛiŋ ma fâki ka bəni bə yuŋsini.
37 Mbɛiŋ dzə bəh bəni bələ fa maka bɔ chwɔ fiɛŋ i juŋ yi bənyɔ wə, nabə i dzaka ja yichu yidɔkɔ kɔm bənyɔ wi kpaŋni wibukumbɛiŋ wələ.
38 A kabə num a, Dɛmitiyus bəh bəni bu kaŋaki lə nsaka bəh mi widɔkɔ, chɔkɔ biə bə si saka bənsaka yɛiŋ kɔlə, biə bɔ kɔ tsə yɛiŋ bəni bà bɔ sakaki bənsaka bəh bɔ saka.
39 Gia yidɔkɔ kabə kɛiŋki yə mbɛiŋ nəŋki yi tsə yələ, bə ni tsɛiŋ ləkə i yɛiŋ kintəəŋ i kijuŋni ki bətii kwili wə.
40 Mih dzakaki lə, kɔm mih yɛiŋ a gia yi daiŋ kɔlə i ləkə bukumbɛiŋ i gia wə, a bukumbɛiŋ kɔ, num bə yisi ndani. Yi ka num yakadəiŋ, bukumbɛiŋ ma ni chu kaŋa na gia yi chəŋ yə bə kɔ i chukuli.”
41 Si wi dzaka yakadəiŋ, ka dzaka i kijuŋni kiwɔ gâali.

† **19:24** Atɛmis nĭ kɔ nyɔ wi dzəiŋ i Bəglik.

20

Bɔɔl tsə i Masedɔnia bəh Glees

1 Asi ndani biə i Ɛfɛsus nǐ kaa, Bɔɔl bɔɔŋ mbaŋ wi bəni bə bumni, təfi bɔ ka
bɔni bɔ ka nyə i tsəki i Masedɔnia.
2 Wi tsə nyani jikə bimbu biwɔ fɛiŋ wə, shili shóm yi bəni bə bumni nalə, ka
daŋsi tsə i Glees,
3 nɔ fɛiŋ kifiəŋŋ kitali. Wi dza a ŋgaiŋ nəŋki i tsə liə i ŋgwuki wimbum wə i
tsə i Silia, ka wɔkɔ a Bəju gbɔki wi i dzəh. Wi ka yɛiŋ a yi ndzɔŋki lə a ŋgaiŋ
fiəni tsə dzəh i Masedɔnia.
4 Wi ni nyaniki bɔ bəh Sɔbata wə waiŋ Bilus wi Bɛlia, bəh Alistakus bəh
Sɛkundus bə Tɛsalɔnika, bəh Gayus wi Dɛlbi, bəh Timɔti, bəh Tichikus bəh
Tɔfimus bà bɔ nǐ kɔ bəni bə Ɛsia.
5 Bəni bələ ka tsə i ninshiŋ ka wɔkɔli buku bəh Bɔɔl i Tɔwas.
6 Ayaka Dzini bi Blɛd wə bə ka jiə dəkə dzɔɔŋ yɛiŋ tsə, buku liə ŋgwuki
wimbum i Filibi, dzɔ kaŋ yite i kwati bɔ ka chiŋni bəh bɔ i Tɔwas, buku bɔ
nɔ fɛiŋ kaŋ nanitaŋ.

Bɔɔl chu jikə kijuŋni ki Tɔwas

7 A dzə num i chɔkɔ bi ninshiŋ wə i shi wə, buku bəh kijuŋni, juŋni i fijɔbi i
gbɛ blɛd. Si Bɔɔl nǐ kɔ i buku nyə kichwɔŋɔchwɔŋ, wi ka yisi i dzakaki i bɔ, ka
dzaka i tsə buku nchɔkɔ kintəəŋ.
8 Buku bɔ nǐ kɔ num i kimbu ki juŋ yi bɛiŋ wə, bimbaiŋsi baiŋ fɛiŋ numə
biduli.
9 Waiŋ sumi widəkɔ yɛli wi num Yutikus num i wundu wə. Wi ka dza yisi
i nəki, si Bɔɔl nǐ dzakaki tsəki a dzakani. I jɔbi wiwɔ wə wi gəkɔ kinu, ka dza
fɛiŋ gbɔ shi i kuku, fɛiŋ nǐ kɔ juŋ yi tumnini yitali i yisi i kuku. Ayaka bɔ tsə
dzɔ wi num wi kpi lɔ.
10 Bɔɔl shi tsə ŋgwuŋ i wi bɛiŋ, maŋni wi dzaka i bəni a, “Wi kɛiŋki lə, mbɛiŋ
ki nyûfiki kə gwu yimbɛiŋ.”
11 Bɔɔl fiəni yaka i kimbu ki bɛiŋ kiwɔ mə, gbɛ blɛd dzi, ka chu yisi i dzakaki
bəndzaka chɔkɔ wɔɔ wi ka nyə.
12 Bəni ka dzɔ sumi wiwɔ kwɛ bəh wi i dzu wi num wiwɔm, shɔm yibɔ də
nalə.

Bɔɔl nya ntəfi i bətii kijuŋni bə Ɛfɛsus

13 Buku liə i ŋgwuki wimbum mə i bɔkɔ, ka tsə i Asɔs, si Bɔɔl nǐ sisi jiə a, akɔ
fɛiŋ di biə buku nǐ dzɔ wi. Wi nǐ dzaka yakadəiŋ, kɔm wi nǐ nəŋki i nyani bəh
gvu.
14 Wi ka kwati buku i Asɔs, buku ka dzɔ wi i ŋgwuki wə, buku bɔ tsə buku i
Mitilin.
15 Buku ka nyə fɛiŋ i ŋgwuki wə, chɔkɔ buku wɔɔ, buku dzə i kɔmsi i Kiɔs,
tsə, chɔkɔ chu buku wɔɔ, buku dzə buku i Samɔs, chu tsə, chɔkɔ chu buku wɔɔ,
buku ka liə i Miletus.
16 Buku nǐ nyaniki yakadəiŋ, kwaŋ tsə i Ɛfɛsus kɔm Bɔɔl nǐ kɔŋki kə i wɔɔ jɔbi
i Ɛsia. Wi nǐ fɔbliki tsəki yaka kɔm a yuwidɔkɔ ŋgaiŋ kɔlə ni tsə buku i Jɛlusalɛm
i chɔkɔ bi Dzini bi Bɛntekɔs wə.
17 Si buku liə i Miletus, Bɔɔl faaŋ ntum i bətii kijuŋni ki bəni bə bumni i
Ɛfɛsus a bɔ dzə yɛiŋ ŋgaiŋ.
18 Bɔ dzə, wi dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ kiəki lə si nɔni kəŋŋ nǐ kɔ bəh mbɛiŋ i yisi
i chɔkɔ bi ninshiŋ biə mih nǐ tɔm gvu yiŋ i nshwaiŋ yi Ɛsia wə.
19 Mih nǐ kɔ num mih shisi gwu yiŋ, ka nɔmki i Nyɔ bə mindəm i dzə́kəh yiŋ
chɛiŋ. Mih chu yɛiŋ bəŋgəkə i dzə́h yiduli wə si Bəju nǐ bwaŋki gvu i mih chɛiŋ.

20 Mbɛiŋ chu kiəki lə tə si mih nĭ laniki mbɛiŋ i bəni kintəəŋ, chu nyani nlani
i juŋ juŋ wə. Mih nĭ nyumiki kə gia yidɔkɔ yə yi kɔ i gamti mbɛiŋ.
21 Mih nĭ fukuki shəŋ num a gia yimu i Bəju bəh bəni bə bɔ kɔkə Bəju, fuku
a bɔ kwûni shóm yibɔ, yi fiâni dzâ i Nyɔ, bəh i jĭə shóm i Bah wibukumbɛiŋ wə
Jisɔs Klistus.
22 I liə, mbɛiŋ wôkɔli, mih tsəki i Jɛlusalɛm num asi Kiŋ'waka ki Baiŋni dzaka
i mih, mih kiəki kə a, akɔ tsə num nə bəh mih fɛiŋ.
23 Gia yə mih kiəki kɔ a di bichi biə mih tsəki i fɛiŋ, Kiŋ'waka ki Baiŋni fukuki
lə i mih, a nsəŋ bəh ŋgəkə wɔkɔliki mih i ninshiŋ.
24 Ayakalə, mih yɛiŋki kə nɔni kəŋŋ, a akɔ fiɛŋ fidɔkɔ, a kɔbi a mih kâasi lə
nɔm wə Bah Jisɔs kɔ wi nya i mih, yi num a, mih fûkuki ntum wi ndzɔŋni kɔm
si Nyɔ chusi shɔm yi yindzɔŋni i bəni.
25 I liə, mbɛiŋ wôkɔli, mih kiəki kə a mi widɔkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ kɔlə wə buku
bɔ nĭ kɔ mih fuku kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ, bi chu yɛiŋ lə shi mbiŋ a.
26 Mih lansiki dzakaki i mbɛiŋ daiŋ a mi widɔkɔ kabə num i mbɛiŋ kintəəŋ
wi num i laka i liə, mih kaŋaki kə kaŋ yɛiŋ,
27 kɔm mih nĭ ka nyumi i fuku gia yichi i mbɛiŋ yə Nyɔ kɔŋki.
28 Jɔbi wə mbɛiŋ baaŋ, mbɛiŋ ka tôkniki bəh gwu yimbɛiŋ, bəh mbaŋ wi bəni
bə bumni bə bɔ kɔ ka shwáŋ, bə Kiŋ'waka ki Baiŋni kɔ ki fə mbɛiŋ num kifwu
i bɔ bɛiŋ. Mbɛiŋ nûmki bəntɔkni shwáŋ i kijuŋni ki bəni bə Nyɔ bə wi nĭ taŋ
bəh mwa mi Waiŋ wi.
29 Mih kiəki lə a mih nĭ ka fiəni gbaksi gwu, bəkwula ni dzə liə i mbaŋ
wimbɛiŋ wə, ma bɔ ma ni bee mi widɔkɔ i kwa.
30 Bəni bədɔkɔ ni buku lə na i mbɛiŋ kintəəŋ, i fwɔkyiki mbaŋ wi bəni bə
bumni, guku bɔ, bɔ tsə i mbaŋ wibɔ wə.
31 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ tôkniki, mbɛiŋ kwaka a mih lani mbɛiŋ bəchi i jía yitali
wə, nchɔkɔ bəh nshi bəh mindəm i dzákəh yiŋ chɛiŋ.
32 Mih nyaki mbɛiŋ i liə i kaŋ yi Nyɔ wə, bəh gia yi yə yi kɔ kɔm ŋgamti wi
Nyɔ i bəni. Gia yələ kɔlə i fə mbɛiŋ kɔɔki, ka mbɛiŋ bi kwati di i di biə Nyɔ jiə i
bəni bə wi fə a bɔ kɔ mbu.
33 Mih nĭ kaŋaki kə kindzəŋ i kpɔ wi mi wə nabə bəmbuŋ bu.
34 Mbɛiŋ kiə bindzɔŋ a, akɔ kaŋ yiŋ yələ yi nĭ nɔmki biɛiŋ bichi biə buku
mbaŋ wuŋ nĭ nəŋki.
35 I biɛiŋ bichi biələ, mih nĭ chusiki i mbɛiŋ a, mi kaŋaki i nɔmki bindzɔŋ, ka
wi ni gamtiki bəni bə ŋgəkə, kwaka si Bah Jisɔs nĭ dzaka a, ‘Ndzɔŋni bimbum
kɔ bi mi wə wi nyaki, tsə bi mi wə wi dzɔki.’ ”
36 Si Bɔɔl dzaka kaasi yakadəiŋ, bəh bɔ ka tum binyu i kuku bəchi, tsa.
37 Ayaka bɔ dza gbɔ bəh mindəm ka dəki, maŋni Bɔɔl kɔmyi wi, a bə bɛsi.
38 Gia yə yi nĭ fə bɔ ka dəki bəh ŋga akɔ gia yə Bɔɔl nĭ dzaka a bɔ bi chu yɛiŋ
kə shi bi. Bɔ ka tsə chiŋsi wi, wi liə i ŋgwuki wimbum mə.

21

Bɔɔl tsə i Jɛlusalɛm

1 Asi buku bəh Bɔɔl bəni, buku ka nyə fɛiŋ daŋ i ŋgwuki wimbum mə chəŋ,
tsə buku i Kɔs. Chɔkɔ buku wɔɔ, buku tsə i Lədəs, nyə fɛiŋ, tsə i Batala.
2 Si buku tsə buku fɛiŋ, yɛiŋ ŋgwuki wimbum widɔkɔ wi tsə i Fənishia, buku
liə yɛiŋ ka tsəki.
3 Buku yɛiŋ Sayblus, ka bee i tsɛiŋ yi kimiəkə wə ka daŋsi tsə buku i Taya i
tumi ki Silia wə i di biə ŋgwuki nĭ kaŋaki i bwili biɛiŋ fɛiŋ.

4 Buku nəŋ bəni bə bumni fɛiŋ, buku bɔ nɔ kaŋ nanitaŋ. Kiŋ'waka ki Baiŋni
fə, ka bɔ təfi Bɔɔl a wi ma môm i tsô i Jɛlusalɛm.
5 Buku bɔ nɔ, chɔkɔ dzə kpɛiŋ ka buku nyə, buku ka kwa dzəh. Bɔ bəchi
buku, bəkaŋa bəbɔ bəh bwa bəbɔ, i chiŋsi buku, buku bɔ buku i kwili wiwɔ
kintəəŋ tsə buku i kinchwɔ kimbum kpəŋ, buku bɔ tum binyu i kuku, tsa ka
bɔni.
6 Buku liə i ŋgwuki mə, bɔ ka fiəni tsə i juŋ yibɔ wə.
7 Buku ka nyə i Taya, kwa dzəh, tsə buku i Tɔlɛmay. Buku bwa bə nih bə
bumni bɔni, ka nɔ kpaŋ wimu.
8 Chɔkɔ buku wɔɔ, buku nyə tsə buku i Kaysalia, ka tsə i Filib dzu wə wi nǐ
nyaniki fukuki gia yi Nyɔ, buku bɔ nɔ. Filib wələ nǐ kɔ mi wimu i mbaŋ wi
bəni bà wə nanitaŋ bà bə nǐ sabi.
9 Wi kaŋa bwa bəkaŋa bənaa, bɔ kɛiŋ ki kiə kə bənyuku, bɔ nǐ fukuki i bəni
gia yə bɔ wɔkɔki Nyɔ dzakaki.
10 Buku num fɛiŋ i kaŋ yiduli wə, mi widɔkɔ wə wi nǐ fukuki gia yə wi wɔkɔki
si Nyɔ dzakaki bi nyə i Judea shi dzə fɛiŋ, yɛli wi num Agabus.
11 Agabus dzə yɛiŋ buku, dzɔ chiŋni wi Bɔɔl, ka fiəni kaŋa gvu bəh kaŋ yi
yɛiŋ, ka dzaka a, “Kiŋ'waka ki Baiŋni dzakaki a, akɔ asi Bəju bə Jɛlusalɛm bi
kaŋa mi wə wi kaŋaki chiŋni wələ, i nya wi i kaŋ yi bəni bà bɔ kɔkə Bəju.”
12 Buku wɔkɔ yakadəiŋ, buku bəh bəni bəchi bà bɔ nǐ kɔ fɛiŋ ka tsaki Bɔɔl a
wi ma tsô i Jɛlusalɛm.
13 Wi chukuli a, “Mbɛiŋ fəki num nə lə a? Mbɛiŋ kiəki kə a mbɛiŋ dəki lə
mbɛiŋ nəŋni num shɔm yiŋ a? Mih kɔ mih kɛiŋsi gwu a kɔbi a i liə i nsəŋ wə
i Jɛlusalɛm shəŋ. Mih kɔ num mih chu kɛiŋsi tə gwu na i kpi fɛiŋ kɔm yɛli wi
Bah Jisɔs.”
14 Si dzəh nǐ ka num fɛiŋ i fə a wi kwûni kiŋkwaka ki, buku ka bee, ka dzaka
shəŋ a, “Ma yi nûm asi Bah nəŋki.”
15 Kaŋ yidɔkɔ tsə, buku juŋni biɛiŋ bibuku, ka yakaki tsəki i Jɛlusalɛm.
16 Bəni bə bumni bədɔkɔ bà i Kaysalia yaka buku bɔ, dzɔ tsə bəh buku i juŋ
yi Manasi wə, i di biə buku nǐ kaŋaki i nɔki. Ayaka Manasi wələ nǐ kɔ mi wi
Sayblus, a num mi widɔkɔ i kintəəŋ ki bəni bà bɔ nǐ yisi jiə shɔm i Jisɔs wə.

Bɔɔl laa njikə i Jɛm bəh bətii kijuŋni ki bəni bə bumni

17 Asi buku nǐ tsə buku i Jɛlusalɛm, bəni bə bumni bə fɛiŋ dzɔ buku bindzɔŋ.
18 Chɔkɔ buku wɔɔ, buku bəh Bɔɔl laa njikə i Jɛm, bətii bə kijuŋni bəchi nǐ kɔ tə
fɛiŋ.
19 Bɔɔl ka bɔni bɔ, ka dzaka gia yichi i bɔ yə Nyɔ nǐ fə i bəni bà bɔ kɔkə Bəju
tsə dzəh i nɔm wə wi nǐ nɔmki.
20 Bɔ wɔkɔ yaka, ka yisi i tumki bikum bi Nyɔ. Ayakalə, bɔ dzaka i Bɔɔl a,
“Waiŋnih wibuku, tsêiŋ si Bəju kɔ bɔ jiə shɔm i Jisɔs wə bənchuku bənchuku.
Ayakalə, bɔ num yakadəiŋ bɔ kɛiŋ bɔ num i bənchi bə Muses wə na bəh ŋga,
21 Bə kɔ bə fuku lɔ i bɔ kɔm wɔ, a wɔ nyaniki laniki Bəju bà bɔ nɔki i tumi
kidɔkɔ wə, a bɔ bee bənchi bə Muses, dzaka a, kiə bɔ ma sûuŋki bwa bəbɔ, bəh
a kiə bɔ ma bîəliki nɔni ki tumi kiwɔ.
22 Si yi kɔ yaka bɔ kaŋaki lə i ni kiə a wɔ dzə, bukumbɛiŋ ki fêki dəiŋ i liə?
23 Buku ni fuku lə i wɔ gia yə wɔ ni fê. Buku kaŋaki lə bəni fa bənaa num bɔ
fə kiŋkaka i Nyɔ.
24 Dzô bɔ, mbɛiŋ bɔ tsô wôkɔ shi bimbɛiŋ, wɔ gôm biɛiŋ bichi biə bə kaŋaki i
gɔm ka bɔ tsô kôə kifwu kibɔ. Wɔ ka fə yakadəiŋ, bəni bəchi ka ni kiə a wɔ jiəki
lə tə bənchi bə Muses, ayaka gia yichi yə bə dzakaki kɔm wɔ yi ma ni numki
ŋkoŋ.

25 I bəni bə bumni bà bɔ kɔkə Bəju, buku kɔ num buku nĭ jiə kimfasi ka nyaka
kiŋwakti chiŋsi i bɔ a, kiə bɔ ma dzîki biɛiŋ bidzini biə bə fə bimfə gia yɛiŋ i
bənyɔ wə. Kiə bɔ ma dzîki mwa mi nyam. Kiə bɔ ma dzîki nyam yə yi kɔ maka
bə kum yi mwa buku. A bɔ bwili kaŋ yibɔ i nɔni ki tɔkɔlini wə."
26 Ayakadəiŋ, Bɔɔl ka dzɔ bəni bəwɔ, chɔkɔ buku wɔɔ bəh bɔ tsə wɔkɔ shi
bibɔ. Bɔɔl ka tsə i juŋ yi fəni yi gia mə, fuku chɔkɔ biə kaŋ yi wɔkɔni shi ni tsə,
bə ni ka nya binya i bɔ i mi wimu wimu.

Bə kwa Bɔɔl i juŋ yi fəni yi gia mə

27 Asi kaŋa yiwɔ nanitaŋ nĭ kɔ a kaa, Bəju bədɔkɔ bà bɔ nĭ buku dzə i Ɛsia yɛiŋ
Bɔɔl i juŋ yi fəni yi gia mə, ka nyini mbaŋ wi bəni, kwa wi,
28 bɔ ka wiliki dzakayi a, "Bəni bə Islae, mbɛiŋ gamti buku. Akɔ mi wələ
wi nyaniki laniki gia yichu, i bəni i di bichi kɔm tumi kibuku bəh bənchi bə
Muses bəh kɔm juŋ yi fəni gia yələ. Wi fiəni bəkəli kaasi i dzɔki bəni bà bɔ kɔkə
Bəju, dzə bəh bɔ i juŋ yi fəni yi gia mə fa, ka bəkəli di bi baiŋni biələ."
29 Bɔ nĭ dzakaki yaka, kɔm bɔ nĭ yɛiŋ Bɔɔl wi nyani nnya i kwili wə bəh
Tɔfimus mi wi Ɛfɛsus. Bɔ ka kwaka a Bɔɔl liə bəh wi i juŋ yi fəni gia mə.
30 Ayaka wili wiwɔ fə kwili wichi nəŋni, bəni ka yɔkɔki dzəki fɛiŋ. Bɔ bwam
kaŋa Bɔɔl, guku buku bəh wi i juŋ yi fəni gia mə, akisəkə, bɔ ka baŋ dzaka
bifiəŋə.
31 Bɔ ka nəŋki i wɔɔ Bɔɔl, ntum wiwɔ liə i ntuni ki tikwili wi fwu wi bəni bə
jum bə Lum a, Jɛlusalɛm wichi si shakyi.
32 Wi ka nyə akisəkə, dzɔ bəni bənchi bəh kifwu ki mbaŋ wi bəni bə jum
bədɔkɔ bəh bɔ yɔkɔ shi tsə fɛiŋ. Si bəni nĭ yɛiŋ bəni bə jum bəh tikwili wi fwu
wi bəni bə jum num fɛiŋ, bɔ ka bee i twɛiŋki Bɔɔl.
33 Tikwili wi bəni bə jum wiwɔ ka dzə kwa Bɔɔl, dzaka a bɔ kaŋa wi bəh
bənsəŋ bəfa. Wi bikə i bɔ a, "Wələ kɔ ndə? Wi fə nə?"
34 I fɛiŋ wə, bəni dza ka wiliki tsəki lə, bədɔkɔ wili tsə lə. Wi nəki kiə kə gia
yə yi num. Wi ka dza dzaka i bəni bu a bɔ dzô Bɔɔl bɔ yâka bəh wi i di bi bəni
bə jum wə.
35 Bəni bə jum bəwɔ dzɔ wi, jɔbi wə bɔ nĭ yakaki tsəki i dzəh yə yi kɔ i bəntəm
bəntəm wə, bɔ dza giŋ lɔ Bɔɔl giŋni kɔm mbaŋ wi bəni nĭ jumki i lɔkɔ wi.
36 Bɔ nĭ biəliki yaka, wili dzakayi a, "Bə laksi wi."

Bɔɔl kɔmyi dzaka

37 Asi bɔ nĭ liə bəh Bɔɔl i di bi bəni bə jum wə, wi tsa tikwili wi fwu wi bəni
bə jum a, "Mih kɔlə i dzaka gia yidɔkɔ i wɔ a?" Wi wɔkɔ yaka, ka bikə i Bɔɔl a,
"Wɔ kiəki lə já yi Glik a?
38 A məŋ wɔ mi wi Ijib wə wi nĭ yisi ndani bəh kifwu ki tumi i jɔbi widɔkɔ
wə, wi guku mbaŋ wi bəni bənchuku bənaa (4,000), bà bɔ nĭ wɔɔyiki bəni bà
bɔ tsə ka numki i chwa a?"
39 Bɔɔl chukuli a, "Mih kɔ mi wi Ju, bə nĭ bwɔ mih i Tasus i tumi ki Silishia
wə, Tasus num kə kwili wi nchiŋ. Mih tsaki wɔ, nyâ mih bəh dzəh mih dzâka
i bəni bələ."
40 Tikwili wi fwu wi bəni bə jum bəwɔ ka nya dzəh a wi dzaka. Bɔɔl ka num
i di biə bi nĭ kɔ i bəntəm bəntəm wə, ka chi bəni bəh kaŋ. Bɔ ka kpichumi məŋ,
wi dzaka i bɔ i já yi Hibulu wə a.

22

1 "Bəba bəh bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ wôkɔ ndzaka wuŋ i mbɛiŋ nshiŋ."
2 Bɔ ka wɔkɔ si wi dzakaki num i já yibɔ yi Hibulu wə, bɔ ka kpichumi lə
məɔɔŋ. Bɔɔl ka dzaka a,

3 “Mih kɔ mi wi Ju, bə nĭ bwɔ mih i Tasus i tumi ki Silishia wə, ayakalə bə
kuku yaka mih i fa Jɛlusalɛm, mih lani kiŋwakti i kaŋ yi Gamalia wə. Wi nĭ
kɛiŋsi lani mih bəh bənchi bə bətii bəbuku, mih ka numki bəh ŋga i gia yi Nyɔ
wə nalə, asi mbɛiŋ bəchi bələ mbɛiŋ kɔ fa daiŋ lə.
4 Mih nĭ dzəki nyaki lə ŋgəkə bwaŋ gvu i bəni bà bɔ biəliki Dzəh yi Bah, fə bə
wɔɔyi bɔ, kwa bənyuku bəh bəkaŋa chiŋsi i juŋ yi nsəŋ mə.
5 Fa kɔ gia yə kifwu ki bətii mfə gia bəh bəni bà bɔ sakaki kwili kiəki lə yi lə
gbuuŋ. A nĭ nyaki bɔ biŋwakti a mih tsô kwâyiki bwa bə nih bəbuku bà bɔ kɔ i
Damaskus. Mih bə́ tsə i kwâyi bəni bà bɔ biəliki Dzəh yi Bah, kâŋa dzô bəh bɔ
i Jɛlusalɛm bə nya ŋgəkə i bɔ.

Bɔɔl fuku si wi nĭ nyani ka wi jiə shɔm i Jisɔs

6 A jɔbi wə mih nĭ kɔmsiki tsəki i Damaskus a num ka nshichuŋ, baiŋni
bimbum bidəkɔ dza mwaiŋ shi i mih bɛiŋ.
7 Mih gbɔ i kuku, ka wɔkɔ ja yi dzaka dzə i mih a, ‘Sɔɔl, Sɔɔl, wɔ bwaŋki gvu
i mih chɛiŋ lə kɔm nə?’
8 Mih bikə a, ‘Bah, akɔ wɔ ndə?’ Ja yiwɔ chukuli a, ‘Akɔ mih Jisɔs wi Nasali,
num mih wə wɔ bwaŋki gvu i wi chɛiŋ.’
9 Bəni bà bɔ nĭ kɔ buku bɔ nĭ yɛiŋ baiŋni biwɔ, ayakalə nəki wɔkɔ kə ja yi mi
wə wi nĭ dzakaki buku wi.
10 Mih ka chu bikə a, ‘Bah, mih kɔ i fə dəiŋ a?’ Wi chukuli i mih a, ‘Dzâ bɛiŋ,
lĭə tsô i Damaskus, ma bə fûku i wɔ fɛiŋ, nɔm wichi wə Nyɔ kɔ wi kɛiŋsi jiə i wɔ
a wɔ nɔmki.’
11 Mih ka dza fɛiŋ, num baiŋni biə fə mih fəkə, bəni bə buku bɔ nĭ nyaniki
ka tati liə tsə bə mih i Damaskus.
12 Mi widəkɔ num fɛiŋ i Damaskus, yɛli wi num Ananias, wi kɔksi Nyɔ nalə,
jiə bənchi bəbuku Bəju bəchi bà bɔ nĭ kɔ fɛiŋ kɔksi wi.
13 Wi dzə yɛiŋ mih, num bɛiŋ i kɔmsi i mih kpəŋ ka dzaka i mih a, ‘Sɔɔl
waiŋnih wuŋ, fləni yêiŋ di.’ Akisəkə yakadəiŋ, mih fiəni ka yɛiŋki di, ka yɛiŋ tə
wi Ananias.
14 Wi dzaka i mih a, ‘Nyɔ wi bətii bəbuku kɔ wi babwili lɔ wɔ a wɔ kĭə gia yə
wi kɔŋki, bəh i yêiŋ Mi wi Nɔm wi Chəŋ, i wôkɔ ndzaka wə wi bukuki dzaka ki
wə.
15 Wɔ bi numki mi wə wi fukuki kɔm wi, fuku i bəni bəchi gia yə wɔ yɛiŋ bəh
yə wɔ wɔkɔ.
16 Si yi kɔ yaka i liə, wɔ chu wɔkɔliki nə? Dzâ bɛiŋ bə juli wɔ i bɔkɔ, i wɔkɔ
chu bia, asi wɔ tsaki i Bah.’

Bɔɔl fuku si Jisɔs ni faaŋ wi i bəni bà bɔ kəkə Bəju

17 Mih nĭ fiəni tsə i Jɛlusalɛm, mih bə́ tsa i juŋ yi fəni yi gia wə, fiɛŋ ka ndəmsi
dzə i mih wə.
18 Mih yɛiŋ Bah i fiɛŋ fiwɔ wə, wi dzaka i mih a, ‘Kɔmsi nyô fa i Jɛlusalɛm
wakli kɔm bəni bə fa ni bum kə gia yə wɔ fukuki kɔm mih.’
19 Mih chukuli i wi a, ‘Bah, bɔ kiəki lə na bindzəŋ a mih nĭ liəki i júŋ yi tsani
mə, kwayi bəni bà bɔ jiə shə́m i wɔ wə twɛiŋ bɔ.
20 Jɔbi wə bə nĭ wɔɔki Stifɛn wə wi nĭ fukuki i bəni kɔm wɔ, akɔ mih wə mih
nĭ kɔ na fɛiŋ mih tɔbi. Ayaka akɔ mih wə bəni bà bɔ nĭ wɔɔ Stifɛn nĭ baayi nya
bəmbuŋ bəbɔ mih kaŋa.’
21 Bah chu dzaka i mih a, ‘Nyô fa, kɔm mih ni faaŋ lə wɔ i dzəh yi dəəŋ i bəni
bà bɔ kɔkə Bəju.’ ”
22 Si Bɔɔl nĭ dzakaki bəni wɔkɔli, jɔbi wə ndzaka nĭ bukuki i dzaka ki wə, bɔ
yisi ka wiliki na bəh ŋga, dzakayi a, “Bə kâasi bəh ŋkaiŋni mi wələ i fa nshwaiŋ
wə. Akɔ kə mi wə wi kɔ i nûmki wiwɔm.”

23 Bɔ nĭ wiliki yaka, sɛksi bəmbuŋ bəbɔ i bɛiŋ, ka waŋki kwɔŋɔ i bɛiŋ.
24 Tikwili wi fwu wi bəni bə jum ka dza dzaka a bəni bə jum dzô Bɔɔl ma bɔ
tsâ bəh wi i di bibɔ wə, jɔbi wə bɔ ka tsâ bɔ twêiŋ wi, bɔ bîkə gia i wi, a wi fuku
gia yə yi fə ka Bəju wiliki lə.
25 Bɔ ka tsə bəh wi ka kaŋa a bɔ twɛiŋki, Bɔɔl bikə i fwu wi mbaŋ wi bəni bə
jum widɔkɔ wə wi nĭ kɔ fɛiŋ a, “Nchi bumki lə a bə twêiŋki mi wi Lum maka
bə saka nsaka wi a?”
26 Fwu wi mbaŋ wi bəni bə jum wiwɔ wɔkɔ yakadəiŋ, ka tsə yɛiŋ tikwili
wibɔ, dzaka i wi a, “Wɔ nəŋki mɔm num nə lə? Kĭə a mi wələ kɔ mi wi Lum.”
27 Tikwili wiwɔ wɔkɔ yakadəiŋ, ka tsə yɛiŋ Bɔɔl bikə i wi a, “Lansi fûku i mih,
a wɔ kɔ mi wi Lum a?” Ayaka wi bum.
28 Tikwili wiwɔ dzaka i wi a, “Mih nĭ taŋ bəh kpɔ widuli, ka mih numki mi
wi Lum.” Bɔɔl chukuli i wi a, “Mih kɔ mfiŋ mi wi Lum i bwɔ wə.”
29 Bəni bà bɔ nĭ kɔ i bikəyiki bəmbikə bəwɔ i wi ka fiəni chu i jum wə akisəkə.
Tikwili wibɔ ka lwaki tə, kɔm wi nĭ kɔ wi dzaka bə kaŋa Bɔɔl a num mi wi Lum.

Bɔɔl kəmyi dzaka i bəni bà bɔ sakaki tumi ki Bəju nshiŋ

30 Tikwili wiwɔ ka nəŋki i kɛiŋsi kiə gia yə Bəju nĭ jiəki i Bɔɔl wə. Ayaka chɔkɔ
buku wɔɔ, wi dzaka a bə shwâ Bɔɔl, wi bɔɔŋ bətii mfə gia bəmbum bəh bəni
bəchi bà bɔ sakaki tumi, bɔ dzə, wi jiə Bɔɔl i bɔ nshiŋ.

23

1 Bɔɔl lɔmsi dzə́kəh i bəni bà bɔ sakaki tumi kiwɔ, ka dzaka a, “Bwa bə nih
bəŋ, i nɔni kəŋŋ wə i dzə buku daiŋ, mih si fə num a gia yə mih kiəki a yi kɔ
chəŋ i Nyɔ nshiŋ, gia yidɔkɔ kɔbi yə yi sakaki mih i shɔm yiŋ wə.”
2 Ananias wə wi nĭ kɔ fwu wi bətii mfə gia, dzaka i bəni bà bɔ nĭ numbɛiŋ i
kɔmsi i Bɔɔl kpəŋ, a bɔ chôkɔ wi i dzaka wə.
3 Bɔɔl chukuli i wi a, “Nyɔ ni chɔkɔ lə wɔ tə. Wɔ bwɔsiki kimbu ki juŋ kə bə
chikə bəh fiəŋ wi fuku a biŋ. Wɔ lansi num a wɔ sakaki mih biəli nchi, chuku
bwiŋ nchi wiwɔ chu dzaka a bə twêiŋ mih a?”
4 Bəni bà bɔ nĭ num bɛiŋ i kɔmsi i Bɔɔl wə bikə i wi a, “Wɔ tɔyi fwu wi bətii
mfə gia wi Nyɔ a?”
5 Wi chukuli a, “Bwa bə nih bəŋ, mih si kiəki kə a, akɔ fwu wi bətii mfə gia.
Bə nyaka a,
‘Kiə mi ki dzâka kə gia yichu kɔm mi wə wi sakaki bəni.’ ”
6 Jɔbi wə Bɔɔl nĭ yɛiŋ a bəni bədɔkɔ nĭ kɔ fɛiŋ a num Bəsadusi, bədɔkɔ num
Bəfalasi, wi ka dzaka bə ja yiləkəli i kintəəŋ ki bəni bà bɔ sakaki tumi a, “Bwa
bə nih bəŋ, mih kɔ mi wi Falasi, mih num waiŋ wi Bəfalasi. Mih kɔ fa i nsaka
wə kɔm mih tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ, kiə a bəŋkwu bi dza lə i kpi wə.”
7 Si wi dzaka yakadəiŋ, Bəsadusi bəh Bəfalasi ka yisi i yɔliki, kijuŋni kiwɔ
gaali.
8 Bɔ nĭ yɔliki yakadəiŋ, kɔm Bəsadusi nĭ shiki dzakaki a bəŋkwu bi dza kə
i kpi wə, chu dzaka a fiɛŋ fidɔkɔ kɔkə ka bəchinda bə Nyɔ nabə biŋ'waka.
Ayakalə, Bəfalasi nĭ bumki lə a biɛiŋ biələ bichi kɔlə.
9 N'yɔli wiwɔ ləkə tsə a ninshiŋ, bəni bədɔkɔ bà bɔ nĭ laniki bənchi num i
mbaŋ wi Bəfalasi wə, numbɛiŋ fɛiŋ dzaka bəh ŋga, dzakayi a, “Buku ka yɛiŋ
gia yə mi wələ gbɔ yɛiŋ. A kɔlə numki kiŋ'waka kidɔkɔ, yuwidɔkɔ chinda wi
Nyɔ wi dzakaki i wi.”
10 N'yɔli wiwɔ ka nəŋki a fiəni chu jwɔ, tikwili wi fwu wi bəni bə jum ka
lwaki a yudɔkɔ bɔ kɔlə i shakyi Bɔɔl fɛiŋ i biŋka wə. Wi ka dzaka a bəni bə jum

shî tsâ lôkɔ Bɔɔl fɛiŋ i kaŋ yibɔ wə, fiəni yâka dzâ bəh wi i kwili wi bəni bə jum wə.
11 A num nchəkɔ, Bah numbɛiŋ i kɔmsi i Bɔɔl wə, dzaka i wi a, “Kaŋa shɔm. Si wɔ kɔ wɔ fuku lɔ i bəni kɔm mih i Jɛlusalɛm, akɔ tə a liŋ si wɔ ni fuku tə i Lum kɔm mih.”

Bəni bədəkɔ dza kɛiŋsi i wɔɔ Bɔɔl

12 Chəkɔ buku wɔɔ, Bəju bədəkɔ jiə kimfasi, dzi ŋkaiŋ a bɔ ni dzi kə fiɛŋ nabə i mu a kəbi a bɔ ni wɔɔ lə Bɔɔl.
13 Bəni bà bɔ nǐ jiə kimfasi kiwɔ dzi ŋkaiŋ biwɔ nǐ tsəki lə bəni mbaŋnyani.
14 Bɔ ka tsə i bətii mfə gia bəmbum, bəh bəni bà bɔ sakaki kwili, dzaka i bɔ a, “Buku kɔ buku lansi dzi ŋkaiŋ, a buku ki ləkəsiki kə fiɛŋ i dzaka wə a kəbi a buku ni wɔɔ lə Bɔɔl.
15 I liə wə, mbɛiŋ bəh bəni bəchi bà bɔ sakaki tumi chǐŋsi ntum i tikwili wi fwu wi bəni bə jum, mbɛiŋ kwâyi dzaka i wi a wi fiəni chǐŋsi shî dzâ Bɔɔl, wi dzə i mbɛiŋ nshiŋ, a mbɛiŋ nəŋki i tsɛiŋ baiŋsi i nsaka wi nalə. Ayakadəiŋ, buku ni gbɔ wi i dzəh, jəbi wə bɔ ni shiki dzəki bəh wi, buku ka ní wɔɔ wi a kɛiŋ i dzəh.”
16 Si bɔ nǐ jiə kimfasi kiwɔ yakadəiŋ, waiŋ jɛmi wi Bɔɔl wi nyukuni wəkɔ, wi ka tsə i di bi bəni bə jum wə, fuku i Bɔɔl.
17 Wi ka bɔɔŋ fwu wi mbaŋ wi bəni bə jum widəkɔ dzaka i wi a, “Dzô sumi wələ ma wɔ tsâ bəh wi i tikwili wi fwu wi bəni bə jum, wi kaŋaki lə gia i fuku i wi.”
18 Wi ka dzɔ wi, ka tsə bəh wi i tikwili wi fwu wi jum wə, dzaka i wi a, “Bɔɔl mi wi nsəŋ bɔɔŋ mih, dzaka a mih dzô sumi wələ ma mih dzâ bəh wi i wɔ, a wi kaŋaki lə gia i fuku i wɔ.”
19 Tikwili wiwɔ ka kaŋa wi i tsɛiŋ wə, bəh wi baka gwu, wi bikə i wi a, “Akɔ nə wɔ nəŋki i fuku i mih a?”
20 Sumi wiwɔ chukuli a, “Bəju bədəkɔ jiə kimfasi a bɔ ni dzaka lə i wɔ a wɔ nyâ shî dzâ Bɔɔl wi dzə i bəni bà bɔ sakaki kwili kijiəli, a bɔ nəŋki tsɛiŋ ləkə baiŋsi i nsaka wi wə bindzəŋ, bɔ dzakaki yaka kwayi fə fəni i wɔɔ wi.
21 Kiə wɔ ki bûm kə, kɔm bəni kələ fɛiŋ bɔ tsə bəni mbaŋnyani num bɔ gbɔ wi i dzəh, bɔ dzi ŋkaiŋ a bɔ ni dzi kə fiɛŋ nabə i mu fiɛŋ a kəbi a bɔ wɔɔ lə Bɔɔl. Bɔ kɔ i liə num bɔ kɛiŋsi lɔ gwu, ka wəkɔliki num gia yə wɔ ni dzaka.”
22 Tikwili wi fwu wi bəni bə jum wiwɔ ka dzaka a sumi yiwɔ tsâki, ka kiŋ i wi a si wi tsəki kiə wi ki fô kə a mi widəkɔ kĺə a wi fuku gia yiwɔ i ŋgaiŋ.

Bə faaŋ Bɔɔl i Kaysalia i Fɛlek wə mi wi nsaka

23 Tikwili wi fwu wi bəni bə jum wə ka bɔɔŋ kifwu kimbaŋ ki bəni bə jum bəfa dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ kêiŋsi jĺə bəni bə jum gi yifa (200) bəh bəni bə bikum mbaŋnanitaŋ (70) bəh bəni bəgɔŋ gi yifa (200), i mbiəŋə wə bwukə nchəkɔ, bɔ ni nyə tsə i Kaysalia.
24 Mbɛiŋ kêiŋsi tə kikum i Bɔɔl, mbɛiŋ dzô tsâ bəh wi i Fɛlek mi wi nsaka fiɛŋ fidəkɔ ma kôm wi i dzəh.”
25 Si wi dzaka yaka, ka nyaka kiŋwakti ki dzaka a.
26 “Akɔ mih Klawdius Lisias. Mih nyakaki kiŋwakti kələ i wɔ mi wimbum Fɛlek wə mi wi sakani. Mih bɔniki dzəki i wɔ.
27 Bəju si kwa mi wələ ka nəŋki i wɔɔ. Mih ka wəkɔ a, akɔ mi wi Lum, buku bəni mbəŋ bə jum ka liə fɛiŋ ləkɔ wi i kaŋ yibɔ wə.
28 Mih bə́ nəŋ i wəkɔ gia yə bɔ jiəki i wi fuŋ, mih ka shi bəh wi i bəni bəbɔ bà bɔ sakaki tumi.

29 Jɔbi wə bə ni tsɛiŋ ləkə i yɛiŋ, mih ka yɛiŋ a gia yə bə bwaŋki i wi chɛiŋ
akɔ a kiŋgukuli kɔm bənchi bəbɔ maka wi fə gia yidəkɔ yə bə si kɔ i wɔɔ wi yɛiŋ,
nabə i jiə wi i juŋ yi nsəŋ mə.
30 Jɔbi wə mi si fuku i mih a Bəju bədəkɔ jiə kimfasi i wɔɔ mi wələ, mih ka
chiŋsi wi i wɔ akisəkə. Mih dzaka tə a bəni bə bɔ jiəki gia i wi fuŋ dzə̂ yɛ̂iŋ num
wɔ, bɔ dzaka gia yə bɔ kaŋaki bəh wi.”
31 Bəni bə jum ka fə asi tikwili wibɔ dzaka, dzɔ Bɔɔl nchɔkɔ, bəh bɔ tsə buku
i Antibati.
32 Chɔkɔ buku wɔɔ, bəni bə jum bà bɔ ni nyaniki bəh gvu bee Bɔɔl i kaŋ yi
bəni bà bɔ ni nyaniki i bikum bɛiŋ a bɔ tsəki bəh wi a ninshiŋ ka fiəni i jum wə
i di bibɔ wə.
33 Bɔ tsə liə i Kaysalia, ka nya kiŋwakti kiwɔ i mi wi sakani wiwɔ chu nya tə
Bɔɔl i wi.
34 Wi fa kiŋwakti kiwɔ, ka bikə i Bɔɔl di biə wi buku yɛiŋ. Wi ka wɔkɔ a Bɔɔl
kɔ mi wi Silishia,
35 ka dzaka i wi a, “Mih ni wɔkɔli lə nsaka wa i jɔbi wə bəni bà bɔ kaŋaki
nsaka bəh wɔ ni dzə buku fa.” Wi ka dzaka a bɔ dzə̂ Bɔɔl ma bɔ tsə̂ jî̌ə wi i ntɔŋ
wi Hɛlɔd wə, ma bə tsɛ̂iŋki wi.

24

Bɔ jiə nsaka wi Bɔɔl i Fɛlek nshiŋ

1 Si kaŋ dzə buku yite, Ananias fwu wi bətii mfə gia wə, bəh bəni bədəkɔ bà
bɔ nǐ sakaki tumi, bəh Tɛtulus wə wi nǐ kɔ wi kɛiŋsi lani nchi, shi tsə i Kaysalia.
Bɔ ka tsə yɛiŋ Fɛlek mi wi nsaka, jiə nsaka wibɔ kɔm Bɔɔl i wi nshiŋ.
2 Bɔ ka bɔɔŋ Bɔɔl, Tɛtulus ka yisi i jiəki gia i wi wə, dzaka i Fɛlek a, “Mi
wimbum, kimbəiŋni kələ i tumi kələ wə i dzə buku i liə, a num kɔm nsaka wa
wi ndzəŋni, bəŋkwuni bəh ndzəŋni kɔ fa bəduli i tumi kələ wə num kaŋ ya.
3 Bəni bəchi wɔkɔki lə ndzəŋni bimbum chu dzɔ nsaka wa i di bichi jɔbi
wichi.
4 Mih nəŋki kə i dzɔ jɔbi wa wichi, mih tsaki wɔ, a wɔ wɔ̂kɔli a twɛsi, wɔ wɔ̂kɔ
gia yə buku ki dzakaki.
5 Buku kɔ buku yɛiŋ a mi wələ kɔ mi wi gia. Wi nyaniki nəŋniki ndani i
kintəəŋ ki Bəju wə i kifwu ki nshwaiŋ wə kichi. Ayaka a chu num wi tikwili
wi mbaŋ wə bə bɔɔŋki a wi Nasali.
6-7 Wi nǐ nəŋki i bəkəli tə juŋ yi fəni yi gia, buku kwa wi.*
8 Wɔ ka bikəyi gia i mi wələ, wɔ ni wɔkɔ i wi gia yichi yə buku dzaka kɔm
wi.”
9 Si Tɛtulus dzaka yakadəiŋ, Bəju tɔbi, kɔksi a gia yələ yichi kɔ ŋkɔŋ.

Bɔɔl kəmyi dzaka i Fɛlek nshiŋ

10 Mi wi nsaka wiwɔ fəkəni i Bɔɔl a wi dzaka. Wi ka dzaka a, “Mih kiəki a
wɔ kɔ wɔ saka lɔ bənsaka i tumi kələ wə i jía yiduli wə. Mih kɔ bəh kinsaŋli i
num i wɔ nshiŋ i kɔmyi dzaka kəŋŋ.
11 Wɔ ka dza ka bikəyiki, wɔ ni wɔkɔ a kaŋ ka tsə dəkə jwɔfi ntsɔ yifa si mih
nǐ yaka i Jɛlusalɛm i tsə tsa Nyɔ.
12 Bəju nǐ ka yɛiŋ, mih gukuli bəŋgukuli buku mi, bɔ nǐ ka yɛiŋ mih, mih
nyini bəni i juŋ yi fəni gia wə nabə i juŋ yi tsani wə, nabə i di bidɔkɔ wə i kwili
wə.

---

* **24:6-7** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ kaŋaki lə 6b-8a num bə nyaka a, “Buku nǐ nəŋki i saka wi biəli bənchi
bəbuku, Lisias wə tikwili wi kifwu ki bəni bə jum liə fɛiŋ, lɔkɔ wi i buku kaŋ, dzaka a buku dzə̂ yɛ̂iŋ num
wɔ, a bə saka nsaka wiwɔ i wɔ nshiŋ.”

13 Bɔ kaŋaki kə na gia yə yi chusiki a mih nǐ fə gia yələ yə bɔ jiəki i mih wə.
14 Mih bum yələ i wɔ nshiŋ, a mih tsaki Nyɔ wi bətii bəbuku biəli Dzəh yə
bɔ bɔɔŋki a yi kɔ yichu. Ayaka mih bumki num gia yichi yə yi kɔ i Kiŋwakti ki
Bənchi bə Muses wə bəh yə yi kɔ i Biŋwakti bi bəni bə ntum bə Nyɔ wə.
15 Mih tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i Nyɔ, a liŋ asi bəni bələ tə tsɛiŋki, a bəni bə
ndzɔŋni bəh bəchu bəchi bi dza lə i kpi wə.
16 Ayakadəiŋ, mih məmsiki nalə i jɔbi wichi wə i nɔki nɔni ki chəŋ i Nyɔ
nshiŋ bəh bəni, ka gia ma numki yə yi sakaki mih i shɔm yiŋ mə.
17 Akɔ jía yiduli si mih nǐ buku i Jɛlusalɛm, mih ka fiəni tsə fɛiŋ i nya kpɔ i
bəni mbəŋ bə kwili, bəh i fə gia.
18 Akɔ gia yələ bɔ nǐ yɛiŋ mih i juŋ yi fəni yi gia mə si mih fəki, num mih wɔkɔ
shi mbiŋ. Bəni nǐ mɔŋ fɛiŋ nabə dzaka ki kɔmni.
19 A nǐ kɔ shəŋ a Bəju bədɔkɔ bə Ɛsia si bɔ nǐ kɔ fɛiŋ, ayaka bɔ si kaŋaki i numki
fa i dzaka i wɔ gia yə bɔ kaŋaki kɔm mih, jɔbi wə gia yidɔkɔ kɔ.
20 A kɔbi yakadəiŋ, ma bəni bələ ni fuku gia yə bɔ ni yɛiŋ a mih gbɔ jɔbi wə
mih nǐ numbɛiŋ i bəni bà bɔ sakaki tumi nshiŋ,
21 a kɔbi a gia yə mih ni də bwili bəh ja yiləkəli i bɔ a, mih kɔ i bɔ nshiŋ jɔbi
wələ lə i nsaka wə kɔm mih ni bum a bəŋkwu bi dza lə i kpi wə."
22 Si Bɔɔl dzaka yakadəiŋ, Fɛlek wɔkɔli lə, a nǐ kɔ mi wi tɔksi kiə kɔm Dzəh yi
Bah, wi ka jiə nsaka dzaka a, "Jɔbi wə Lisias wə tikwili wi fwu wi bəni bə jum,
ni shi dzə, ka mih ni təiŋ nsaka wimbɛiŋ."
23 Wi ka dzaka a fwu wi mbaŋ wi bəni bə jum dzô Bɔɔl wi tsô jîə i dzu, wi
chəniki wi. Ayakalə, a bɔ nyâ wi bəh dzəh, ka nsɛ́iŋ yi dzâki gâmtiki wi.

Fɛlek jiə nsaka wi Bɔɔl i jia yifa wə

24 Kaŋ yidɔkɔ tsə, Fɛlek bəh Dusila kpə wi wə wi nǐ kɔ mi wi Ju bɔ dzə. Fɛlek
tsə bɔɔŋ Bɔɔl a wi dzə, wi ka wɔkɔliki gia yə Bɔɔl dzakaki kɔm njiə wi shɔm i
Klistus Jisɔs wə.
25 Si wi dzaka kɔm si mi kɔ numki mi wi chəŋ bəh si mi kɔ i tɔkniki bəh gwu
yi bəh si Nyɔ bi saka bəni, Fɛlek wɔkɔ yaka lə ka lwa. Ayaka wi ka dzaka i Bɔɔl
a, "Wɔ kɔlə tsəki i liə, jɔbi wə mih ni kaŋa jɔbi mih ni fiəni bɔɔŋ wɔ."
26 Wi ni dzaka yakadəiŋ, kaŋa kiŋkwaka a jɔbi widɔkɔ Bɔɔl ni taŋyi lə ŋgaiŋ.
Ayaka wi shi a bɔɔŋki Bɔɔl a fɛiŋ fɛiŋ a bɔ wi təkəki biɛiŋ bi təkəni.
27 Ayaka, yaka, jía yifa tsə. Bə bi ka jiə Bəlsius Fɛstus i kimgbɔkɔ ki Fɛlek wə,
Fɛlek ka nəŋki a ŋgaiŋ fə Bəju kɔŋki ŋgaiŋ, wi ka bee Bɔɔl i juŋ yi nsəŋ mə.

25

Bɔɔl dzɔ nsaka wi tsə bə wi i Nykuŋ wi Lum nshiŋ

1 A dzə num i kaŋ yitali wə si Fɛstus yisi i sakaki kimbu ki tumi ki Judea, wi
nyə i Kaysalia ka yaka tsə i Jɛlusalɛm.
2 Bətii mfə gia bəmbum bəh kifwu ki Bəju i tumi kiwɔ wə ka dzə yɛiŋ wi, jiə
nsaka wə bɔ kaŋaki bəh Bɔɔl i wi nshiŋ, ka tsa wi a,
3 wi chûsi shɔm yindzɔŋni i bɔ i fə a bə chîŋsi Bɔɔl a wi dzə i Jɛlusalɛm. Bɔ nǐ
fəki yaka, num bɔ kɛiŋsi lɔ a bɔ ni gbɔ wi i dzə i wɔɔ.
4 Fɛstus chukuli i bɔ a, "Bɔɔl kɔ i juŋ yi nsəŋ mə i Kaysalia, mih mwi ni fiəni
tsə lə fɛiŋ i kaŋ yələ wə.
5 Bəni bà bɔ kaŋaki ŋga i saka bənsaka, bədɔkɔ bǐəli mih i tsô i Kaysalia, i
dzâka gia yə wi gbɔ yɛiŋ i jɔbi wə gia yidɔkɔ kɔ."

6 Fɛstus nĩ nɔ bəh bɔ i tsə buku ka kaŋ nyaŋ yuwidɔkɔ jwɔfi, ka wi fiəni shi
tsə i Kaysalia. Si chɔkɔ buku wɔɔ, wi tsə i juŋ yi nsaka mə, dzaka a bə dzô bəh
Bɔɔl.
7 Si Bɔɔl dzə, Bəju bà bɔ nĩ buku dzə i Jɛlusalɛm shi tsə fɛiŋ, ka numbɛiŋ fiəli
tali wi, ka yisi i jiəki gia yiduli i wi fuŋ, yi nchiŋ kɔbi. Ayakalə, gia yidɔkɔ nĩ
kɔkə yə bɔ nĩ kɔ i fuku yi chusi a wi fə gia yidɔkɔ i yə wə bɔ nĩ dzakaki.
8 Bɔɔl baŋyi gwu yi bəh ndzaka, ka dzaka a, “Mih ka gbɔ dəkə nchi wi Bəju,
nabə wi juŋ yi fəni yi gia, nabə bəh wi Ŋkuŋ wi Lum.”
9 Ayakalə, Fɛstus bə nəŋ a ŋgaiŋ fə Bəju kɔŋki ŋgaiŋ, ka bikə i Bɔɔl a, “Wɔ kɔŋki
lə i yaka tsə i Jɛlusalɛm a mih mwi ni saka nsaka wa fɛiŋ i gia yələ wə a?”
10 Bɔɔl chukuli a, “Mih si num lɔ fa i di bi nsaka nshiŋ, a num bi Ŋkuŋ wi
Lum. A num i fa wə bə kɔ i saka nsaka wuŋ. Wɔ mwi kiə na bindzəŋ a mih ka
gbɔ dəkə gia yidɔkɔ i Bəju.
11 A kabə num a mih bwiŋ nchi widɔkɔ, nabə i gbɔ gia yə yi kɔ i fə a bə wɔɔ
mih, mih ma ni nəiŋ i kpi. Ayakalə, a kabə num a gia yə bɔ jiəki i mih fuŋ a,
akɔ ntəkə, ayaka mi widɔkɔ məŋ wə wi kɔ i nya mih i kaŋ yi Bəju bələ wə. Mih
tsaki a nsaka wuŋ tsə i Ŋkuŋ wi Lum nshiŋ.”
12 Fɛstus wɔkɔ yakadəiŋ, bəh bəni bu bà bɔ nĩ sakaki bənsaka chumyi dzaka.
Wi ka dzaka i Bɔɔl a, “Si wɔ kɔ wɔ tsa lɔ a nsaka wa tsô i Ŋkuŋ wi Lum nshiŋ,
yaka wi ki tsôki lə fɛiŋ.”

Fɛstus fuku i Ŋkuŋ Aglifa kɔm bə nsaka wi Bɔɔl

13 Kaŋ yidɔkɔ tsə, Ŋkuŋ Aglifa bəh Bɛnis* laa njikə i Fɛstus i Kaysalia i bəni i
wi.
14 Si bɔ ni nɔ fɛiŋ i kaŋ yiduli wə, Fɛstus dza fuku i Ŋkuŋ kɔm nsaka wi Bɔɔl,
ka dzaka a, “Mi widɔkɔ kɔ fa si Fɛlek nĩ bee i juŋ yi nsəŋ mə,
15 si mih ni tsə i Jɛlusalɛm, bətii mfə gia bəmbum bəh bəni bà bɔ sakaki tumi
ki Bəju jiə nsaka wiwɔ i mih nshiŋ a mih dzaka a wi gbɔ nsaka.
16 Mih dzaka i bɔ a, nɔni ki bəni bə Lum ka bum dəkə i təiŋ a mi gbɔ nsaka,
maka bə nya dzəh i mi wiwɔ i liə numbɛiŋ i kintəəŋ kintaiŋntaiŋ ki nsaka mə
i bəni nshiŋ bà bəh bɔ kaŋaki nsaka, i baŋyi gwu yi kɔm gia yə bɔ jiəki i wi fuŋ.
17 Jɔbi wə bɔ nĩ dzə fa, mih nĩ ka mɔti. Si chɔkɔ buku wɔɔ, mih tsə num i juŋ
yi nsaka wə ka dzaka a bə dzô bəh mi wiwɔ.
18 Bəni bà bɔ ni kaŋaki nsaka ka num bɛiŋ, bɔ nəki chusi kə ŋgbɔ wə mih nĩ
kwakaki asi bɔ dzakaki i mih.
19 Bɔ ka dzakaki lɔ, a num gia yi ŋgukulini bəh mi wiwɔ kɔm dzəh yə bɔ tsaki
Nyɔ yɛiŋ, bəh kɔm bəh mi widɔkɔ bə bɔɔŋki a Jisɔs num wi nĩ kpi lɔ, ayaka Bɔɔl
bwaŋ alə a wi kɛiŋki wiwɔm.
20 Si mih si kiəki kə si mih kɔ i liə i kintəəŋ ki gia yiwɔ wə, mih ka bikə i Bɔɔl
yuwidɔkɔ wi kɔŋki i yaka i Jɛlusalɛm a bə saka nsaka wi fɛiŋ kɔm gia yələ.
21 Wi chukuli a ŋgaiŋ ni baaŋ a juŋ yi nsəŋ mə, a a bi təiŋki a Ŋkuŋ wi Lum
nsaka wi ŋgaiŋ. Mih ka dzaka a bɔ jĩə wi i dzu, i wôkɔliki i tsô bûku i jɔbi wə
mih ni chiŋsi wi i Ŋkuŋ wi Lum.”
22 Aglifa wɔkɔli lə, dzaka i Fɛstus a, “Mih mwi kɔŋki lə i wɔkɔ gia yələ i dzaka
ki mi wiwɔ wə.” Fɛstus chukuli a, “Wɔ bi buku wɔkɔki lə kijiəli.”
23 Si chɔkɔ buku wɔɔ, Aglifa bəh Bɛnis ka nyaniki dzəki bəh kiŋkɔkni
kimbum. Bɔ bətii kifwu ki bəni bənchi bəh bəni bəmbum bə kwili, nyani dzə
liə i saŋ mə. Fɛstus ka dzaka a bə dzô bəh Bɔɔl.

* **25:13** Bɛnis nĩ kɔ jɛmi yi Ŋkuŋ Aglifa.

24 Si bɔ dzə bəh wi, Fɛstus dzaka a, “Ŋkuŋ Aglifa bəh bəni bəchi bà bɔ kɔ fa,
mbɛiŋ yɛ̂iŋ mi wələ. Akɔ mi wə Bəju bəchi dzəki yɛiŋki mih fa bəh i Jɛlusalɛm
kɔm wi, wamyi, dzaka a wi kɔkə mi wə wi kaŋaki i chu numki wiwɔm.
25 Ayakalə, mih ka yɛiŋ dəkə a wi fə gia yidɔkɔ yə bɔ kɔ i wɔɔ wi yɛiŋ. Si wi nǐ
tsa a nsaka wi tsə i Ŋkuŋ wi Lum nshiŋ, mih ka yɛiŋ a mih ni chiŋsi lə wi i wi.
26 Ayakalə, mih tɔksiki kiəki kə gia yə mih kaŋaki i nyaka i Ŋkuŋ tikwili wuŋ
kɔm wi. Ayakadəiŋ, mih ka tɔm wi i liə i mbɛiŋ bəchi nshiŋ i na bə wɔ Ŋkuŋ
Aglifa, a mbɛiŋ tsɛ̂iŋ lâkə i nsaka wi wələ, yudɔkɔ mih ni kwati gia yə mih kɔ i
nyaka.
27 Mih yɛiŋ na yi kɔkə chəŋ i mih i chiŋsi mi wi nsəŋ i Ŋkuŋ mih kɔbi i chusi
gia yə bə kɔ i dzakaki a wi gbɔ yɛiŋ wə.”

26

Bɔɔl baŋyi gwu yi i Ŋkuŋ Aglifa nshiŋ

1 Ŋkuŋ Aglifa ka dzaka i Bɔɔl a, “Akɔ di bia i liə i dzâka bəh dzaka ka.” Bɔɔl
ka giŋsi kaŋ i bɛiŋ, yisi i kɔmyiki dzaka dzaka a,
2 “Mbɛɛ, mih yɛiŋ a, akɔ fwu wi ndzɔŋni a mih num i wɔ nshiŋ i dzaka bəh
dzaka kəŋŋ daiŋ gia yichi yə Bəju jiəki i mih fuŋ.
3 Mih dzakaki lə, kɔm wɔ tɔksiki kiəki lə nɔni kə tumi ki Bəju bəh bəŋgukuli
bà bɔ si kaŋa. Ayakadəiŋ, mih tsaki wɔ i kâŋa shɔm twɛsi i wɔ̂kɔli gia yə mih
nəŋki i dzaka.
4 Bəju bəchi kiəki lə nɔni kəŋŋ i yisi na mih kɛiŋ sumi. Bɔ kiə si mih nǐ nɔki
i tumi kibuku wə bəh i Jɛlusalɛm.
5 Bɔ kiəki lə na bindzɔŋ a, i yisi i jɔbi wi dəəŋ wə a mih kɔ mi wi mbaŋ wi
Bəfalasi num mbaŋ wə wi ləkəki i gia yi Nyɔ wə, tsə bəmbaŋ bəchi. Yələ kɔ gia
num bɔ kabə kɔŋ, ma bɔ ni fuku bəh dzaka kibɔ, bɔ num i bum a, akɔ ŋkɔŋ.
6 Mih num fa i liə i nsaka wələ wə kɔm mih tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ, kiə kiŋkaka
kə Nyɔ nǐ kaka i bətii bəbuku.
7 Kiŋkaka kələ kɔ kə chwɔŋkijuŋ kibuku jwɔfi ntsɔ bəfa wɔkɔliki, si bɔ tsaki
Nyɔ kɔksi wi nchɔkɔ bəh nshi. Mbɛɛ, akɔ kɔm kiŋkaka kələ Bəju kaŋaki nsaka
yɛiŋ buku bɔ.
8 Mih bikəki i mbɛiŋ i liə, akɔ kɔm nə mbɛiŋ ləkəki i bum a Nyɔ kɔlə i dzasi
mi i kpi wə a?
9 Mih mwi nǐ kwakaki a mih kɔlə i fə gia yichi, i yɛiŋ a mih chiksi yɛli wi
Jisɔs wi Nasali.
10 Ayaka yələ kɔ gia num mih nǐ fə lɔ yi i Jɛlusalɛm. Mih nǐ dzɔki ŋga i bətii
mfə gia bəmbum, kwayi bəni bəduli bà bɔ nǐ kɔ bə Nyɔ, fah i juŋ yi nsəŋ mə. A
nǐ kɔkə a yələ shəŋ. Jɔbi wə bə nǐ kɔ a bə nəŋki i wɔɔyi bɔ mih tə nǐ tɔbiki lə.
11 Mih nya ŋgəkə i bɔ a fɛiŋ fɛiŋ i juŋ yi tsani wə yichi, kaŋyi a bɔ dzakaki já
yichu kɔm mi wə Jisɔs. Shɔm bɔkɔ mih bəh bɔ nalə, mih nǐ bwaŋki lə gvu i bɔ
chɛiŋ, i tsə buku i kikwili ki bəni bədɔkɔ wə.

Bɔɔl chu fuku si wi nǐ kwuni ka num mi wi Klistus

12 Mih ka nyə ka tsəki i Damaskus, num bətii mfə gia bəmbum nya mih bəh
ŋga, ka chu nyaka kiŋwakti nya i mih.
13 Mbɛɛ, mih kabə tsə a num nshichuŋ asi wɔŋ yaka lumsi, mih yɛiŋ baiŋni
bidɔkɔ bi dza baiŋ lə mwaiŋ i bɛiŋ bi baiŋ tsə wɔŋ, bi baiŋ shi i mih wə bəh i
bəni bà buku bɔ nǐ nyaniki.
14 Buku bəchi dza gbɔyi i kuku, mih ka wɔkɔ ja yi dzaka dzə i mih i já yi
Hibulu wə a, ‘Sɔɔl, Sɔɔl, wɔ bwaŋki gvu i mih chɛiŋ kɔm nə lə? Wɔ fəki lə, wɔ
chɔkɔ num gwu ya, asi na’ yi nɔm si chɔkɔ gwu yi i mbəŋ wi ba wi wə.’

15 Mih ka bikə a, ‘Bah Akɔ wɔ ndə?’ Ayaka wi chukuli a, ‘Akɔ mih Jisɔs, a
num mih wə wɔ bwaŋki gvu i wi chɛiŋ.
16 Dzâ nûmbɛiŋ. Gia yə yi fə mih, a mih tumbuku i wɔ akɔ i babwili wɔ ka
mi wuŋ wi nɔm, ka wɔ bi fûkuki gia yə wɔ yɛiŋ ndaiŋ bəh yə mih kɛiŋki i ni
chusi i wɔ.
17 Mih ni gamti lə wɔ i kaŋ yi Bəju wə bəh bəni bə bɔ kɔkə Bəju, a num bɔ bə
mih ni faaŋ wɔ i bɔ,
18 wɔ tsâ wêli dzákəh yibɔ, wɔ bwíli bɔ i jisi wə, wɔ jîə bɔ i baiŋni wə, bɔ ka
ni buku i kaŋ yi Satan wə, i num bəh Nyɔ, bɔ ni jiə shɔm i mih wə, ka Nyɔ ni
dalinya chu bibɔ. Bɔ ni ka kwati kimbu i di bi bəni bə wi nǐ fə a, akɔ na mbu.’
19 Mbɛɛ, si yi nǐ num yakadəiŋ, mih ka fə asi wi nǐ dzaka i mih i bɛiŋ.
20 Mih ka yisi, yisi i fukuki i Damaskus, ka mih tsə i Jɛlusalɛm. Ayaka mih
nyani i bitumi bichi i Judea bəh i bitumi bichi biə bi kɔkə bi Bəju, i fukuki i bɔ
a bɔ kwûni shóm yibɔ, bɔ chû i Nyɔ, bɔ fâki num gia yə yi chusiki a bɔ kwuni.
21 Akɔ gia yə yi fə ka Bəju kwa mih i juŋ yi fəni yi gia wə, kabə nəŋ i wɔɔ.
22 Ayakalə, i dzə buku bidaiŋ mih kɔ kɔm bə ŋgamti wə Nyɔ gamtiki mih yɛiŋ.
Na ka mih num fa i liə i fukuki i bəni bəmbum bəh i bənchiŋ. Gia yə mih fukuki
kɔ a yə Muses bəh bəni bə ntum bə Nyɔ nǐ lakaki a yi bi dzə num lə.
23 Bɔ nǐ dzakaki a Kimbwili wə Nyɔ nǐ kaka kaŋaki lə i bi dzâ yêiŋ ŋgəkə, a
nûm mi wi ninshiŋ i bi dzâ i kpi wə, wi bi chusiki lə baiŋni i Bəju bəh i bəni bə
bɔ kɔkə Bəju.”
24 Si Bɔɔl nǐ kɛiŋki wi baŋyi gwu yi, Fɛstus dza kiŋ lɔ kiŋni ka dzaka a, “Bɔɔl
wɔ si yuŋsi yuŋsini. Nlani wa wimbum wələ fə wɔ bə yuŋsi.”
25 Bɔɔl chukuli i Fɛstus a, “Mih yuŋsiki kə yuŋsini mi wimbum. Gia yə mih
dzakaki akɔ ŋkɔŋ, mih dzakaki mfi mbiŋ num fɛiŋ.
26 Mih dzakaki i Ŋkuŋ lə lwa kə, kɔm wi kiəki lə gia yələ, yi ni ka num dəkə i
nyumi wə, yidɔkɔ chu num kə yə wɔ məŋniki.
27 Mbɛɛ, wɔ bum alə a gia yə Biŋwakti bi bəni bə ntum bə Nyɔ dzakaki a? Mih
kiəki lə a wɔ bum.”
28 Ayaka Ŋkuŋ Aglifa bikə i Bɔɔl a, “Wɔ kwakaki a wɔ ki fiəniki lə mih i num
mi wi Klistus i jɔbi wi juli wələ wə a?”
29 Bɔɔl chukuli a, “Kɔŋ a numki i jɔbi wi juli wə nabə wi dəəŋ wə, ntsa wuŋ i
Nyɔ kɔ a, a ma numki a wɔ shəŋ. Mi wichi wə wi kɔ fa daiŋ wi wɔkɔliki si mih
dzakaki wi fiəni numki aka mih tə, ayaka wi ma baaŋ i bənsəŋ bələ wə.”
30 Ŋkuŋ ka dza bɛiŋ, mi wi sakani bəh Bɛnis bəh bəni bə bɔ nǐ kɔ bəh bɔ ka
biəliki.
31 Bɔ buku, ka dzakaki a bɔ bɔ a, “Mi wələ ka fə dəkə gia yə bə kɔ i wɔɔ wi,
nabə i jiə wi i juŋ yi nsəŋ mə.”
32 Ŋkuŋ Aglifa ka dzaka i Fɛstus a, “Asi kɔkə a mi wələ numki num wi tsa lɔ
a nsaka wi tsə i Ŋkuŋ wi Lum, ma bə bee wi.”

27

Bɔ chiŋsi Bɔɔl i Lum

1 Jɔbi wə bə nǐ kɛiŋsi a buku bəh Bɔɔl i liə i ŋgwuki wimbum wə i tsə i tumi ki
Itali wə, bɔ ka nya Bɔɔl bəh bəni bə nsəŋ bədɔkɔ i kaŋ yi Julius wə wi nǐ kɔ fwu
i mbaŋ wi bəni bə jum bədɔkɔ a num wi Ŋkuŋ wi Lum.
2 Buku bɔ liə i ŋgwuki wimbum wə wi buku i Adamitium, wi num i ni
numyiki tsəki i kpa i kimbu ki di ki bɔkɔ yi Ɛsia wə. Alistakus mi wi Tɛsalənika,
i tumi ki Masedənia num tə buku bɔ. Buku bɔ ka tsəki.

3 Chɔkɔ buku wɔɔ, buku dzə buku i Sidɔn, Julius chusi kiŋkɔŋ i Bɔɔl, ka bee
wi a wi tsə yɛiŋ nsɛ́iŋ yi i kwili kintəəŋ ka bɔ gamti wi bə biɛiŋ biə wi nəŋki.
4 Jɔbi wə buku ni fiəni liə i ŋgwuki mə fɛiŋ, kabə tsəki, fiəkə dzə i buku nshiŋ
chini, buku ka kwaŋki tsəki i fikpəŋ fikpəŋ i tumi ki Sayblus kə ki kɔ i bɔkɔ
kintəəŋ ki kəŋki fiəkə.
5 Buku tsə daŋ kinchwɔ kimbum kə ki kɔ i fintəŋ kitumi ki Silishia bəh ki
Bamfilia, ka dzə i kwili wi Mila i tumi ki Lisia wə.
6 Fwu wi mbaŋ wi bəni bə jum wə ka yɛiŋ ŋgwuki i bɔkɔ num wi buku dzə i
Alɛksandia daŋsi tsə sə i Itali, wi bwili buku, ləkə buku yɛiŋ wə.
7 Buku bi dza fɛiŋ, nyani alə tɛsi tɛsi i kaŋ yiduli wə, buku fum i bəŋgəkə bələ
wə i tsə buku i kwili wi Sinidus wə. Si fiəkə nǐ bumki kə a buku tsə i ninshiŋ
chəŋ, ayaka buku ka kwuni ka kwaŋ tsə dzəh i Klɛt tumi ki bɔkɔ kintəəŋ wə,
di biwɔ ka kəŋki buku bəh fiəkə, buku ka tsə daŋsi Salmɔni di biə bi liəki tsəki
i bɔkɔ kintəəŋ.
8 Buku ka kwaŋki tsəki a bɔkɔ kpəŋ bɔkɔ kpəŋ, fum num fumni ka buku
buku i di biə bə nǐ bɔɔŋki a Kpa wi Bɔkɔ wi Kimbɔiŋni, kə ki nǐ kɔ kɔmsi i kwili
wi Lasia wə.
9 Si buku nǐ kɔ num buku bəkəli lɔ jɔbi wi dəəŋ i dzəh, a nǐ kɔ yaka num
Chɔkɔ Bimbam bi Ndalinya Chu tsə lɔ, a num i jɔbi wi fuŋni kiləkəli wə, Bɔɔl
ka nya kintəfi i bəni bà i ŋgwuki mə a,
10 “Bəba, mih yɛiŋ a i yisi fa i tsə ninshiŋ nyani wibukumbɛiŋ ni bəkə lə,
kinlaka kimbum ni numki lə, nlaka wiwɔ ni numki kə a biɛiŋ shəŋ bəh ŋgwuki,
bəni tə ni kpiyi lə.”
11 Ayakalə, fwu wi bəni bə jum wə nəki wɔkɔ kə ndzaka wi Bɔɔl, ka wɔkɔ n'yi
num i fwu wi bəni bə ŋgwuki bəh tii ŋgwuki wiwɔ.
12 Yɛiŋ si chwɛiŋ wi bɔkɔ yiwɔ nǐ ndzɔŋki kə ka bɔ num fɛiŋ i jɔbi wi fuŋni
kiləkəli wə, mi wi duli ka tɔbi a yi ndzɔŋki lə a bə mômsiki tsêki a ninshiŋ,
yuwidɔkɔ bə ni tsə buku i chwɛiŋ wi bɔkɔ yi Fɔniks wə, a num tumi i Klɛt ki kəŋ
fiəkə, i tsəsi jɔbi wiwɔ fɛiŋ. Chwɛiŋ wi bɔkɔ wiwɔ nǐ kɔ ki tsɛiŋ daŋsi i kimbu
ki nimbɛiŋ bəh kishɛiŋ i di biə wɔŋ tsəki liəki.

Fubi kiləkəli giŋ ŋgwuki wimbum

13 Fiəkə yidɔkɔ dza ka yakaki dzəki i kimbu kishɛiŋ wə a tɛsi tɛsi, bəni bə
ŋgwuki bəwɔ ka kwakaki a bɔ kwati fiɛŋ fiə bɔ si nəŋki. Bɔ ka babwili ntukpa
wi ŋgwuki, ka tsəki a i chwɛiŋ wə chwɛiŋ wə i bɔkɔ yi Klɛt wə.
14 Bə bɔɔŋ fubi kiləkəli kiwɔ a, “Fubi ki kimbu kitsɛiŋ yi kimiəkə i di biə wɔŋ
bukuki”, fubi kiwɔ dza tumbuku dzə i tumi kə wə, ka shi i bɔkɔ. 15 Si ki shi dzə,
chɔkɔ i ŋgwuki wə, dzəh nəki num kə fɛiŋ ka ŋgwuki wiwɔ tsəki i fuŋni kiwɔ wə,
bɔ ka bee ŋgwuki wiwɔ i fuŋni kiləkəli kiwɔ wə ki giŋ ka tsəki bəh wi.
16 Buku ka tsəki a tsəni, tsə daŋsi tsə i kimbu kishɛiŋ wə i tumi kinchiŋ kidɔkɔ
wə i kintəəŋ ki bɔkɔ yə bə bɔɔŋki a Kawda. Tumi kiwɔ bá kəŋ buku bəh fiəkə,
buku ka fumki i yaksi ŋgwuki i chwɛiŋ wi bɔkɔ wimbum wə.
17 Buku yaksi, ka shu kaŋa ŋgwuki wimbum wiwɔ bəh bəkwu a wi ma
shakyi, jɔbi wə buku nǐ tsəki buku bá lwa a ŋgwuki wiwɔ ni tsə chɔkɔ lə gwu yi
i dumi kinshambu wə i bɔkɔ kintəəŋ i kɔmsi tsə i tumi ki Libia wə. Bɔ ka shisi
mbuŋ wi fiəkə, ka bee ŋgwuki wiwɔ bá tsə a wi wi.
18 Si fuŋni kiləkəli kiwɔ ni ləkəki tsəki a ninshiŋ, chɔkɔ ka buku wɔɔ, bə ka
yisi i bwiliki biɛiŋ i ŋgwuki wimbum wiwɔ mə, lɔɔyiki i bɔkɔ.
19 Chɔkɔ chu buku wɔɔ, bəni bə ŋgwuki bəwɔ ka bwili biɛiŋ bi ŋgwuki mə lɔɔyi
i bɔkɔ bəh kaŋ yibɔ.

20 Kaŋ yiduli tsə maka buku yɛiŋ wɔŋ nabə bijɔŋ, fuŋni kiləkəli kiwɔ kɛiŋ
jumi a jumini a num kə ki twɛsi, buku ka kiəki a yibuku kaa lɔ.
21 Si bəni nĭ kɔ num bɔ nɔ i kaŋ yiduli wə dzi kə fiɛŋ, Bɔɔl dzə num i ninshiŋ
ka dzaka a, “Bəba, a nĭ kɔ a mbɛiŋ bum i wɔkɔ yiŋ a bə baaŋ a Klɛt, ma
bukumbɛiŋ ka kwati dəkə ŋgəkə wələ bə kinlaka kələ lə.
22 Ayakalə, mih tsaki a mbɛiŋ kâŋa shɔm, kɔm mi i mbɛiŋ kintəəŋ ni laka kə,
a ni laka shəŋ a ŋgwuki wimbum wələ.
23 Mih dzakaki lə kɔm Nyɔ wə wi kaŋaki mih, a num wə mih tsaki i wi, wi si
faaŋ chinda wi i mih daiŋ nchɔkɔ wi dzə num i mih kpəŋ,
24 ka dzaka i mih a, ‘Bɔɔl, ma lwâki. Wɔ kaŋaki i bi num i Ŋkuŋ wi Lum nshiŋ.
Tsêiŋ, si Nyɔ chusi kiŋkɔŋ i wɔ ka fə a mi widɔkɔ i mbaŋ wi bəni bə mbɛiŋ bɔ
kɔ i ŋgwuki wimbum wələ wə ni laka kə.’
25 Ayakadəiŋ, bəba, mbɛiŋ kâŋa shɔm. Mih jiə shɔm i Nyɔ wə, a gia yə wi
dzaka i mih ni num ayaka si wi dzaka.
26 Ayakalə, ŋgwuki wimbum wələ kaŋaki lə i ni tsə chɔkɔ gwu yi i tumi kidɔkɔ
wə i bɔkɔ kintəəŋ.”
27 A dzə num i kaŋ jwɔfi ntsɔ bənaa fuŋni kiləkəli kə kɛiŋ fiəli a fiəlini bəh
buku i kinchwɔ kimbum ki Adia wə.* A dzə num ka nchɔkɔ kintəəŋ, bəni bə
bɔ nɔmki i ŋgwuki wiwɔ wə dza ka kwakaki a yudɔkɔ bɔ si kɔmsi tsə i chwɛiŋ
wə.
28 Bɔ ka fəkəni bɔkɔ si yi liəki bəh kwu num bɔ shiŋsi fiɛŋ fi jili yɛiŋ wə, ka
yɛiŋ yi num a bəntəm mbaŋfia. Ayaka bɔ tsə kpɛiŋsi i ninshiŋ, chu fəkəni , ka
yɛiŋ yi num a bəntəm jwɔfi ntsɔ bəte.
29 Bɔ ka lwaki a yudɔkɔ ŋgwuki kələ i chɔkɔ i biaŋa wə, ka shisi bəntukpa
bənaa i bɔkɔ i ŋgwuki jum, ka tsaki alə chɔkɔ wɔɔ.
30 Bəni bə bɔ nɔmki i ŋgwuki mə dza ka nəŋki i yɔkɔ buku i ŋgwuki wimbum
wiwɔ mə, bɔ ka nəŋki i shisi ŋgwuki winchiŋ i bɔkɔ, ka bə kwayi fə a bɔ nəŋki i
shisi bəntukpa i shi bi ŋgwuki wə i bɔkɔ.
31 Bɔɔl ka dzaka i fwu wi bəni bə jum wə bəh i bəni bu a, “Bəni bələ ka mɔm
i buku i ŋgwuki wimbum wələ wə, na ma mi widɔkɔ i mbɛiŋ wə ma ni bɔiŋ.”
32 Bəni bə jum ka təiŋyi bəkwu bə bɔ nĭ kaŋa ŋgwuki winchiŋ wiwɔ yɛiŋ i
wimbum wə, ka bee a wi ləŋki tsəki.
33 Asi chɔkɔ nĭ wɔɔki dzəki, Bɔɔl ka tsa bəni bəchi a bɔ dzî fiɛŋ, ka dzaka a,
“Daiŋ si num kaŋ jwɔfi ntsɔ bənaa mbɛiŋ num a bəh nlwa maka mbɛiŋ ləkə
fiɛŋ i dzaka mə.
34 Ayakadəiŋ, mih tsaki mbɛiŋ a mbɛiŋ dzî fiɛŋ, ka bi nya mbɛiŋ bəh ŋga.
Ayaka na juŋ yi fwu i mi fuŋ ni laka kə.”
35 Si wi dzaka yakadəiŋ, ka dzɔ blɛd, nya kiyɔŋni i Nyɔ, gbɛ ka dziki i bəni
bəchi nshiŋ.
36 Bɔ bəchi ka kaŋa shɔm ka dzi.
37 Buku bəchi bà buku nĭ kɔ i ŋgwuki wimbum wiwɔ mə nĭ kɔ bəni gi yifa bəh
mbaŋnanitaŋ ntsɔ bəsɔ (276).
38 Jɔbi wə bəni bəchi nĭ dzi fwuli, bɔ ka bwili gəŋ yə yi nĭ kɔ i ŋgwuki mə, lɔɔyi
i bɔkɔ i fə a wi yaŋsi.

Ŋgwuki shakyi

39 Jɔbi wə chɔkɔ nĭ wɔɔ dzə, bɔ yɛiŋ tsə kpa, bəni bà bɔ nɔmki i ŋgwuki mə nəki
kiə kə di biwɔ. Ayakalə, bɔ yɛiŋ nchisi wi bɔkɔ num wi tsə buku i mishambu
wə, bɔ ka yɛiŋ a bɔ kɔlə i mɔmsi a ŋgwuki liə tsə num fɛiŋ i bɔkɔ kpəŋ.

* **27:27** Biŋwakti bidɔkɔ bɔɔŋki kinchwɔ kimbum kələ a Mɛditɛlinian.

40 Bɔ ka təiŋyi bəshəiŋ bɔ mini shi tsə i bɔkɔ, ka chu fiəni shwa bəkwu bà bɔ
nĭ kaŋayi bəmbəŋ bà bɔ lumsiki ŋgwuki yɛiŋ, ka yaksi mbuŋ wi fiəkə i ninshiŋ
fiəkə liə yɛiŋ ka chiniki ŋgwuki wiwɔ wi bá tsə i nchisi wə i bɔkɔ kpəŋ.
41 Ayakalə, wi tsə chɔkɔ gwu yi i dumi ki mishambu wə i bɔkɔ. Kimbu ki
ŋgwuki ki ninshiŋ liə baaŋ fɛiŋ chu nəŋni kə. Bəwaa bə ləkəli shakyi tɔkɔ kimbu
ki jum wə kə.
42 Bəni bə jum dza kabə nəŋ a bɔ wɔɔyi bəni bə nsəŋ bəchi ka bədɔkɔ ma ni
châli búku i gêiŋ.
43 Ayakalə, fwu wi bəni bə jum wə ka nəŋki i lɔkɔ Bɔɔl, ka kaŋyi a bɔ ma fâ
yakadəiŋ, ka dzaka n'yi a bəni bà bɔ kiəki nchali yisi gbɔyi chali buku i kpa,
44 ma kiŋka ki bəni bədɔkɔ baaŋ biəli num i bibaŋ bi kɛiŋ bɛiŋ bəh i bishakli
biŋka bi ŋgwuki wə. Yələ kɔ dzəh yə buku nĭ mɔmsi i buku yaka kpa wə alə
nyiki.

28

Bə Bɔɔl dzə buku i Malta

1 Si buku nĭ tsə buku i kpa wə alə nyiki yakadəiŋ, ka wɔkɔ a, bə bɔɔŋki di
biwɔ a Malta, a num tumi i bɔkɔ kintəəŋ.
2 Bəni bə tumi kiwɔ chusi kiŋkɔŋ kiləkəli i buku, dzɔ buku, kpa gbuku buku
ka jɔkɔki, kɔm dzaŋ nĭ kɔ yi yisi lɔ i dzəki fiəkə num.
3 Bɔɔl nyani juŋni ŋgaŋa, ka tsə i kpa, ayaka fəkə num i ŋgaŋa yiwɔ mə, gbuku
shili fə fəkə kiwɔ buku ka nɔm tsɛiŋ yi ka shəiŋ baaŋ yɛiŋ wə.
4 Bəni bə tumi kiwɔ ka yɛiŋ si ki shəiŋ baaŋ i tsɛiŋ yi wə, ka dzakaki a bɔ bɔ
a, “Mi wələ nĭ wɔɔ mi. Wi si bɔiŋ i bɔkɔ, ayakalə lɔiŋ kwa wi, wi ni baaŋ kə
wiwɔm.”
5 Ayakalə, Bɔɔl mikə fəkə kiwɔ ki gbɔ i gbuku mə, gia yidɔkɔ nəki num kə bəh
wi.
6 Bəni bəwɔ ka wɔkɔliki, kwaka a gwu yi Bɔɔl ni yisi lə i məki, yudɔkɔ a wi
ki gbɔki kpiki lə. Si bɔ ni wɔkɔli wɔkɔ məŋ məŋ, bɔ ka yɛiŋ a gia yidɔkɔ ka
num dəkə bəh wi, bɔ kwuni kiŋkwaka kibɔ dza ka dzakaki a, “Mi wələ kɔ nyɔ
widɔkɔ.”
7 Mi wə wi nĭ sakaki di biwɔ fɛiŋ nĭ kaŋaki lə kikhə, ki kɔmsi tsə i di biə buku
nĭ kɔ. Yɛli wi mi wiwɔ num a Bublius. Wi dzɔ buku fɛiŋ, buku bɔ nɔ i kaŋ yitali
wə wi tɔkni yaka bəh buku na bindzɔŋ.
8 Yi num a tii Bublius nĭ kɔ i naŋbɛiŋ gwu num bəh wi tasi bəh chwɔ yi bɔkɔli.
Bɔɔl ka liə tsə i lum wə wi nĭ nɔki yɛiŋ, jiə kaŋ i wi wə, tsa ka chuku wi.
9 Si yi nĭ num yakadəiŋ, bəni bə tumi kiwɔ kichi bà bɔ nĭ kaŋaki jwɛ́iŋ ka
dzəki Bɔɔl chuku tə bɔ.
10 Bɔ ka nyaki buku bəh biɛiŋ biduli. Jɔbi wə buku nĭ nyəki fɛiŋ, bɔ chu dzə
a bəh biɛiŋ bichi biə buku nĭ kɔŋki jiə i ŋgwuki mə.

Bə Bɔɔl nyə i Malta ka tsə i Lum

11 Buku liə i ŋgwuki wimbum mə ka tsəki num buku nɔ lɔ i Malta i tumi ki
bɔkɔ kintəəŋ kifiəŋŋ kitali. Ŋgwuki wiwɔ nĭ kɔ wi Alɛksandia wə bə nĭ bɔɔŋki a
Bənyɔ bà bɔ kɔ Bimaŋsi,* ayaka wi nĭ kɔ i tumi kiwɔ wə wɔkɔli a jɔbi wi fiəkə
yiləkəli nĭ tsə daŋsi.
12 Buku tsə buku i bɔkɔ kpəŋ i kwili wi Silakus wə, nɔ fɛiŋ i kaŋ yitali wə,
13 ka nyə fɛiŋ, tsə buku i kwili wi Lɛgium wə ka nɔ tə fɛiŋ. Si chɔkɔ buku wɔɔ,
fiəkə yisi i yakaki dzəki i kimbu ki shɛiŋ wə, buku ka tsəki, i kaŋ yifa wə, buku
dzə buku i kpa wi Butiəli wə.

* **28:11** Bənyɔ bələ kɔ bà bɔ bɔɔŋki a Kastɔ bəh Bulək.

14 Si buku dzə buku fɛiŋ, yɛiŋ bəni bə bumni fɛiŋ, bɔ tsa a buku dzə̂ ma buku
bɔ nə̂ kaŋ nanitaŋ. Buku bɔ ka nɔ, buku ka nyə dzə i Lum.
15 Si buku nǐ tsəki, bəni bə bumni bə Lum ka wɔkɔ a buku si dzə wə, bɔ buku
ka nyaniki dzəki a buku bɔ baŋsi. Ayaka bɔ dzə buku na i shi yi Abiyus wə, bəh
i Juŋ yi Bəni bə Nyanini wə Yitali. Asi Bɔɔl yɛiŋ bɔ, shɔm yi də, wi nya kiyɔŋni
i Nyɔ.
16 Buku dzə buku i Lum, bɔ bee Bɔɔl wi ka numki mfih wi mbɔŋ, mi wi jum
widɔkɔ chəəŋni kə wi.

Bɔɔl num mi wi nsəŋ i Lum wi fuku gia yi Nyə fɛiŋ

17 Kaŋ ni tsə yitali, Bɔɔl bɔɔŋ kifwu ki Bəju bə̀ fɛiŋ. Asi bɔ dzə, wi dzaka i bɔ
a, “Bwa bə nih bəŋ, mih kɔ i bənsəŋ wə lə num bə nǐ kwa mih i Jɛlusalɛm, nya i
kaŋ yi bəni bə Lum wə na maka mih gbɔ na i gia yidɔkɔ wə i bəni bəbukumbɛiŋ
nabə i nɔni ki bətii bəbukumbɛiŋ.
18 Jɔbi wə bəni bə Lum ni tsɛiŋ ləkə i nsaka wuŋ wə, nəki yɛiŋ kə gia yə bɔ kɔ
i wɔɔ mih yɛiŋ. Bɔ ka nəŋki i bee mih,
19 ayakalə, Bəju nəki bum kə. Mih nǐ kaŋaki a tsâ a nsaka wuŋ tsə̂ i ninshiŋ i
Ŋkuŋ wi Lum. Mih nǐ dzakaki yakadəiŋ, a kɔbi a mih kaŋaki lə gia yidɔkɔ i jiə
i bəni mbəŋ fuŋ.
20 Akɔ gia yə yi fə mih ka mih bɔɔŋ mbɛiŋ a bukumbɛiŋ dzâka. Mih kɔ i
bənsəŋ bələ wə lə num kɔm bə mi wə bukumbɛiŋ bəni bə Islae nǐ wɔkɔliki.”
21 Bəni bəwɔ ka chukuli i wi a, “Buku ka yɛiŋ dəkə kiŋwakti kidɔkɔ ki dza dzə
i Judea kɔm wɔ, mi widɔkɔ i bwa bə nih bə buku bə̀ bɔ nyə dzə fɛiŋ ka sɔmi
dəkə wɔ i buku nabə i dzaka gia yichu kɔm wɔ.
22 Ayakalə, buku si kɔŋki lə i wɔkɔ i wɔ kɔm kiŋkwaka ka. Yə buku kiəki kɔ
shəŋ a mbaŋ wə wɔ kɔ yɛiŋ bəni bəchi dzakaki lə kɔm wi.”
23 Bɔ ka jiə chɔkɔ biə bɔ bi dzəki ma Bɔɔl dzaka i bɔ. A dzə num i chɔkɔ biwɔ,
bəni bəduli juŋni i di biə wi nǐ nɔki, wi yisi i fukuki baiŋsiki gia yichi i bɔ, i yisi
kinchəŋɔchəŋɔ i tsə buku i fijɔbi, fuku kɔm ŋkuŋ bi Nyɔ. Wi bə́ chu dzaka i bɔ
chusi gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Bənchi bə Muses bəh i Biŋwakti bi bəni bə ntum
bə Nyɔ mə kɔm Jisɔs, mɔmsi i fə a bɔ bûm gia yə ŋgaiŋ dzakaki a yi kɔ ŋkɔŋ.
24 Ayaka bəni bədɔkɔ bum gia yə wi nǐ dzakaki, bədɔkɔ nəki bum kə.
25 Bɔ nǐ dza ka shakyiki di fɛiŋ a bɔ bɔ yisi i bukuyiki a num si Bɔɔl lɔɔ ja
a, “Gia yə Kiŋ'waka ki Baiŋni nǐ dzakaki i bətii bəbukumbɛiŋ tsə dzəh i mi wi
ntum wi Nyɔ wə Isaya a nǐ kɔ na ŋkɔŋ.
26 Wi nǐ dzaka a,
‘Tsə̂ dzâka i bəni bəwɔ a,
mbɛiŋ bi wɔkɔki lə na gia bindzɔŋ ayakalə wɔkɔ kiə kə,
tsɛiŋ na biɛiŋ bindzɔŋ ayakalə yɛíŋ kə.
27 Yi num yakadəiŋ kɔm shɔ́m yi bəni bəwɔ kɔ
yi də lɔ.
Bɔ baŋ bintuni bibɔ,
ayaka baŋ dzə̂kəh yibɔ.
Bɔ fə yakadəiŋ a dzə́kəh yibɔ ma ni yɛ́ĩŋki di,
bintuni bibɔ wə̂kɔ kə gia,
shɔ́m yibɔ shîli,
ka bɔ bi fíəni dzə i mih, ka mih chûku bɔ.’ ”
28 Bɔɔl ka kaasi a, “Mbɛiŋ kiəki a ntum wi Nyɔ wi mbɔiŋ wələ kɔ num wi
faaŋ i bəni bə̀ bɔ kɔkə Bəju, bɔ num i ni wɔkɔ.”
29 † [Si wi dzaka yakadəiŋ, Bəju bəwɔ dza ka bukuyiki, gukuli i gia yiwɔ bɛiŋ
a bɔ bɔ, kiŋgukuli kiwɔ nǐ kɔkə ki twɛsi.]

† **28:29** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ kaŋaki kə kimbu kələ.

30 Bəəl ka nəki i juŋ yə wi nǐ gəm i jía yifa wə, dzô bəni bəchi bà bɔ nǐ dzəki i wi.
31 Wi ka fukuki kəm ŋkuŋ bi Nyɔ, chu lani bəni kəm Bah Jisəs Klistus, dzaka chu lwa kə, mi chu nya kə wi bəh ŋgəkə.

Kiŋwakti kə Bəəl nĩ nyaka i kijuŋni ki Lum
Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Lum kələ mə

Kiŋwakti kələ nĩ nyaka Bəəl i bəni bə bumni bə Lum, fuku i bɔ gia yə wi kiəki kɔm bumni biə bi kɔ bi bəni bə Klistus bəh gia yə bumni biwɔ nəŋki a bəni fâki. Kiŋwakti kələ kaŋaki gia yichi yə yi kɔ kɔm bənlani bə Bəəl, tsə i biŋwakti bi bidəkɔ bəchi.

Wi kɔ wi dzaka a bəni bəchi, kɔŋ a numki Bəju nabə bəni bà bɔ kɔkə Bəju kaŋaki i kɛ̂iŋsi gwú yibɔ bəh Nyɔ, kɔm bɔ bəchi kaŋaki lə chu. Wi kɔ wi dzaka a, i mi i kɛiŋsi gwu yi bəh Nyɔ kɔ i jəbi wə wi jiə shɔm i Jisɔs Klistus.

Bəəl nĩ nyaka tə i sisi nyani wə wi nĩ kaŋaki i nyani tsə yɛiŋ kijuŋni ki bəni bə bumni bə Lum. Wi nĩ sisi a jəbi wə ŋgaiŋ tsə buku fɛiŋ, ma ŋgaiŋ ni baaŋ bəh bɔ twɛsi i fə nɔm i bɔ kintəəŋ, ka bɔ bi gamti ŋgaiŋ ma ŋgaiŋ bi tsə i ninshiŋ, i tsə buku i Sbɛɛn.

Kifwu ki gia kə ki kɔ i Kiŋwakti kələ mə

1:1-17 Kin'yisi bəh kifwu ki gia
1:18–3:20 Kɔm mbəiŋ wə bəni bəchi fa kuku nəŋki i bi bəiŋ yɛiŋ
3:21–4:25 Dzəh yə Nyɔ nəŋki a bəni tsə yɛiŋ ka bɔ bi bəiŋ
5:1–8:39 Nɔni kifiaŋ kə bəni bə Klistus kaŋaki
9:1–11:36 Bəni bə Islae i kimfasi ki Nyɔ wə
12:1–15:13 Nɔni ki bəni bə Klistus
15:14–16:27 Kimbɔni kigɔksini i bəni

1 Akɔ mih Bəəl waiŋ wi nɔm wi Klistus Jisɔs. Nyɔ nĩ bɔɔŋ mih a mih nûmki waiŋ ntum wi Jisɔs, ka jiə a mih fûkuki ntum wi ndzɔŋni wi ŋgaiŋ.
2 Ntum wi ndzɔŋni wələ kɔ wə Nyɔ nĩ kaka i bəni tsə dzəh i bəni bu bə ntum wə, yi num asi bə nyaka i Kiŋwakti ki ki baiŋni wə.
3 Wi kɔ kɔm Waiŋ wi wə wi nĩ dzɔ gwu yi mi wiwɔm, ayaka bə bwɔ wi i chwɔŋkijuŋ ki Ŋkuŋ Dɛbit wə.
4 Bah wibuku Jisɔs Klistus kɔ num Nyɔ nĩ chusi wi tsə dzəh i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə a, akɔ Waiŋ wi ŋgaiŋ wi kaŋa ŋga si wi nĩ dzasi wi i kpi wə.*
5 A fə Jisɔs Klistus ka Nyɔ baa mih, fə a mih nûmki waiŋ wi wi ntum, ka mih fâ bəni bə tumi bichi bà bɔ kɔkə Bəju jĩə shɔm i wi, wâkɔki num i wi kôksi yɛli wi.
6 Mbɛiŋ tə kɔ mbaŋ wi bəni bà Nyɔ bɔɔŋ a bɔ nûmki bəni bə Jisɔs Klistus.
7 Mih nyakaki kiŋwakti kələ i mbɛiŋ bəchi bà mbɛiŋ kɔ shɔm yi Nyɔ i Lum, ayaka wi bɔɔŋ a bɔ nûmki bəni bà bɔ kɔ mbu.

Ma Nyɔ Ba wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisɔs Klistus chûsi shɔm yindzɔŋni i mbɛiŋ chu nyâ mbɛiŋ bəh kimbɔiŋni.

Bəəl ka nəŋki i laa njikə i bəni bə Lum

8 Mih nəŋki i yisi nya kiyɔŋni i Nyɔ wuŋ kɔm mbɛiŋ bəchi tsə dzəh i Jisɔs Klistus wə, kɔm mbi wichi dzakaki lə kɔm shɔm yə mbɛiŋ jiə i wi wə.
9 Nyɔ wə mih nɔmki i wi bəh shɔm yiŋ yichi i ntum wi wi ndzɔŋni wələ wə kɔm Waiŋ wi kɔ mbeeŋ nsaka wuŋ a mih si kwaka lə mbɛiŋ jəbi wichi i ntsa wuŋ wə.

---

* **1:4** Nabə a, "Jisɔs Klistus kɔ num Nyɔ nĩ chusi ŋga bi tsə dzəh i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə a wi kɔ Waiŋ wi ŋgaiŋ si wi nĩ dzasi i kpi wə."

10 I ntsa wuŋ wə mih si tsa a dzəh num i mih ka mih dzə i mbɛiŋ i liə jəbi wə
Nyɔ bum,
11 kɔm mih kəŋki lə nalə i yɛiŋ mbɛiŋ ka mih ni nya mbɛiŋ bəh kinya ki
Kiŋ'waka, ki ni fə mbɛiŋ ləkəki.
12 Yi num a, bukumbɛiŋ shíliki shɔm yibukumbɛiŋ, shɔm yə mbɛiŋ jiə i Nyɔ
wə shíliki yiŋ, yiŋ shíli tə yimbɛiŋ.
13 Bwa bə nih bəŋ, mih nəŋki a mbɛiŋ kiə a mih kaka kiŋkani kiduli a mih
dzə buku i mbɛiŋ wə, jəbi wə mih kaka gia yidəkɔ tasi mih. Ayaka mih nəŋki
a mih dzə ka mih ni kwati ŋkɔh i mbɛiŋ wə, a liŋ si mih kɔ num mih kwati lɔ i
bəni bədəkɔ bà bɔ kɔkə Bəju.
14 Nɔm wələ kɔm bəni bəchi kɔ i məkə kəŋŋ wə, kɔŋ a numki bəni bà bɔ kɔ
i kwili kintəəŋ, nabə bà bɔ kɔ i chwa, nabə bəni bà bɔ kaŋaki mfi, nabə bà bɔ
kɛiŋki i kiyuŋ wə.
15 Akɔ gia yə shɔm shiliki mih nalə i fuku ntum wi ndzɔŋni i mbɛiŋ tə bà bɔ
kɔ i Lum.

Ŋga bi ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ

16 Mbɛiŋ kíəki a mih ŋgəmniki kə gia yidəkɔ kɔm ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ.
Kɔm akɔ i fɛiŋ wə ŋga bi Nyɔ biə bi bwiliki mi wichi wə wi kɔ wi jiə shɔm i wi
kɔ. Ayaka gia yələ yisiki tsəki num i Bəju ka yi tsə tə i bəni bà bɔ kɔkə Bəju.
17 Yi num a ntum wi ndzɔŋni wələ chusiki dzəh yə Nyɔ dzɔki a mi kɔ chəŋ i
wi nshiŋ. Ayaka yələ yisi tsə kaasi bəh shɔm yə wəmaka kɔ wi jiə i wi. Akɔ gia
yə bə kɔ bə nyaka a,
“Mi wi chəŋ bi nôki kɔm shɔm yə wi jiə i Nyɔ.”

Shɔm bəkɔki Nyɔ si bəni fəki gia yi gumini

18 Mih dzakaki lə i dzaka a shɔm yi Nyɔ yə wi bəksiki i bɛiŋ i bəni bà bɔ
nəiŋma wi, fə gia yi gumini nɔni kichu kibɔ baŋ ŋkɔŋ kɔm gia yi Nyɔ.
19 Yi bəkɔki yaka kɔm gia yə bəni kɔ i kiə kɔm Nyɔ chusiki alə, kɔm wi Nyɔ kɔ
wi chusi lɔ i bɔ.
20 Ayaka na i kin'yisi wə si Nyɔ nǐ maa mbi, ŋga bi biə bi tsə kaa kə, bəh si
wi Nyɔ kɔ, kɔ num bəni yɛiŋ lɔ, ka chu kiə i biɛiŋ biə wi kɔ wi maa, na si bəni
yɛiŋki kə wi. Ayakadəiŋ, dzəh chu kɔbi yə mi wiwɔm kɔ i dza ləbli dzaka a bɔ
kiəki kə Nyɔ.
21 Na yaka si bɔ kiəki Nyɔ yakadəiŋ, bɔ kɔksi kə wi ka Nyɔ, nabə i nya kiyɔŋni
i wi. Biŋkwaka bibɔ fiəni chu a bi kilɔlɔ. Kifwu kibɔ kiyəə jikə bəh jisi.
22 Bɔ dzaka a bɔ kaŋaki lə mfi, num bɔ fiəni chu lɔ biyuŋ.
23 Bɔ kɔ bɔ bee i tsaki Nyɔ wi kiŋkɔksi wə wi bi kpi kə, tsə ka tsaki num i
mimɔsɔ mə bà kɛiŋsi bəh kaŋ mɔ bwɔsi bəni bà bɔ kɔ i kpi, bəh minyəni bəh
nyám yə yi nyaniki, bəh yə yi sɛiŋki i kuku.
24 Si yi kɔ yaka Nyɔ ka bee bɔ a bɔ fəki num gia yə shɔm yibɔ kəŋki a num gia
yi kinyɛŋ, bɔ fəki yaka bəh gwu yibɔ i mi mi, ka ŋgəmsiki gwu yibɔ.
25 Bɔ kwuni ŋkəŋ kɔm Nyɔ bi fiəni chu num ntəkə, tsa chu nɔm num i
biɛiŋ biə Nyɔ maa, tsə lɔ i tsaki chu nɔm i wi Kimaa wiwə. Ayaka akɔ wi wə
bukumbɛiŋ kɔ i kɔksiki jəbi wichi na i bi tsə buku i kiŋgɔksi wə. Yi nûm ayaka.
26 Si bɔ fəki yakadəiŋ, Nyɔ ka bee bɔ, gwu bá shili bɔ i fəki gia yi ŋgəmnini.
Ayaka bəkaŋa nɔ bəh bəkaŋa bədəkɔ, num Nyɔ nǐ ka maa bəkaŋa a bɔ fəki
yakadəiŋ.
27 Ayaka yi kɔ a liŋ si bənyuku bee dzəh yə Nyɔ nǐ fə i nɔki bəh bəkaŋa,
gwu fwu lɔ bɔ i nɔki num bəh bənyuku. Ayaka bənyuku fə gia yi ŋgəmni bəh
bənyuku bədəkɔ. Si bɔ fəki yakadəiŋ jiə num ŋgəkə i kifwu kibɔ wə a num
ŋgɔm wi kimfə kibɔ kichu.

28 Si bəni bəwə nǐ ka yɛiŋ a yi ndzəŋki lə i kiə Nyə, Nyə ka bee bə a bə kaŋa mfi a num bi kiyuŋ, fə̂ num gia yə bə si kaŋaki kə i fəki.
29 Shóm yibə bə́ num, num yi jikə̀ bəh gia yichu chi chi. Bə məmyi gia yi gumini, dzə́kəh buku bə, bə kaŋa shəm yichu, kindəŋ fiini bə bəh bəni, wəəyi bəni, jwə, fwəkyi, tsɛiŋ bəni bəh dzə́kəh yi chu, nyani bəh kinyəni,
30 bəkəli yɛli ki bəni, baiŋŋ Nyə, kaŋa bətəyi bəchi i ləm kibə wə, gukuli, ləkə bəh kifwu, ghaŋsi gwu, məm dzə́h yichi i fəki chu, ləkə bəh kifwu i bətii bəbə bəh i bənih bəbə.
31 Bə kə biyuŋ, num kə i ja yibə bɛiŋ. Bə chəbsi bəni bədəkə, bə kwasi kə nshɛiŋ i bəni wə.
32 Bə fəki yakadəiŋ bə kiə na a Nyə kɛiŋsi a mi wə wi fəki gia yələ wi kaŋaki i kpî. Ayakalə, bə fə a fəni tsə a nishiŋ, chu kəksi bəni bə̀ bə fəki ŋkaiŋni wi gia yələ.

2

Nyə bi sakaki mi wi biəli kimfə ki mi wiwə

1 Ayakadəiŋ, wə wə wə sakaki kimfə ki mi widəkə, kəŋ wə numki na ndə, wə kǐəki a wə tə dzaki kə kiŋgbə. Wə kǐəki a, asi wə sakaki kimfə ki mi widəkə kə asi wə ləkəsiki gwu ya i ŋgəkə wə, kəm wə wə wə sakaki wə fəki tə a gia yə wi fəki.
2 Bukumbɛiŋ kiəki lə a, Nyə ka jiə ŋgəkə i bəni bə̀ bə fəki gia yələ, wi jiəki biəli num ŋkəŋ.
3 Ayakadəiŋ, wə wə wə sakaki kimfə ki bəni bə̀ bə fəki ŋkaiŋni wi gia yələ, ayakalə wə mwi fə yi tə, wə kwakaki a wə kələ i bi gɛiŋ buku i nsaka wi Nyə wə a?
4 Ma wə yɛiŋki kə a Nyə kaŋaki lə shəm yindzəŋni i bəni nalə, kaŋa shəm nalə, num tə bəh kimbəiŋni nalə a? Wə yɛiŋki yakadəiŋ wə kwaka akə gia yi kilələ, kǐə a shəm yindzəŋni yi Nyə i wə, chusiki a wə kwûni shəm ya.
5 Ayakalə, si wə nəiŋma i kwuni shəm ya, wə fə̂ yi ləkə tsə a ləkəni, yəmaka kə a wə kpɛiŋsiki num ŋgəkə i gwu ya wə, wə wi bi numki i chəkə biə Nyə bi chusiki shəm yi yi bəkəli i jəbi wə wi sakaki bəni bəchi i dzəh yi chəŋ wə.
6 Nyə bi gəmki na winaiŋ mi biəli kimfə ki.
7 Bəni bə̀ bə kaŋaki shəm i nəm wi ndzəŋni wə, nəŋki num mbum bəh kiŋkəksi bəh nəni kə ki bi tsə kaa kə, wi bi nyâ lə nəni kə ki bi tsə kaa kə i bə.
8 Ayakalə, i bəni bə̀ bə tsɛiŋki a gwu yibə shəŋ, bə nəiŋ i wəkə ŋkəŋ, ka fəki num a gia yichu, yi kə a Nyə ni chusi lə shəm yi bəksini bəh ŋgəkə i bə wə.
9 Ŋgəkə wimbum bəh ləli bi numki i mi wichi wə wi fəki chu, i yisi i Bəju i tsə buku i bəni bə̀ bə kəkə Bəju.
10 Ayakalə, kiŋkəkni bəh kiŋkəksi bəh kimbəiŋni bi numki i bəni bə̀ bə fəki gia yindzəŋni i yisi i Bəju i tsə buku i bəni bə̀ bə kəkə Bəju.
11 Yi bi numki yakadəiŋ, kəm Nyə si chusi kə chi chi.
12 Bəni bəchi bə̀ bə fəki chu bə kaŋa kə na bənchi bə Muses, bə bi liəki num i ŋgəkə wə liəni kəŋ bə ma kaŋaki bənchi. Ayaka bəni bəchi bə̀ bə fəki chu bə num i bənchi chɛiŋ, bə bi sakaki bə biəli bənchi bəwə.
13 Yi kə yakadəiŋ kəm Nyə bi dzə kə mi a wi kə chəŋ i wi nshiŋ kəm wi wəkəki gia yə bənchi dzakaki. Wi bi dzə mi a wi kə chəŋ i jəbi wə wəmaka fəki gia yə bənchi nəŋki.
14 Bəni bə̀ bə kəkə Bəju kabə num bənchi kəbi, dza ka fəki gia i kiŋkwaka kibə wə, a num gia yə bənchi nəŋki, yaka bə mwi si num lə bənchi, namana yaka bə kaŋa kə bənchi bə̀ Nyə nǐ nya i Bəju.

15 Yəmaka chusiki a gia yə bənchi nəŋki kɔ num Nyɔ nyaka yi i shóm yibɔ
wə. Shóm yibɔ tɔbi tə yi. Jɔbi wə bɔ fəki gia yichu, shóm yibɔ ka sakaki bɔ. Jɔbi
wə bɔ fəki gia yindzɔŋni yi ka tɔbiki bɔ.
16 Gia yələ bi dzɔki di i jɔbi wə Nyɔ bi sakaki gia yichi yə bəni fəki i nyumi
wə tsə dzəh i Klistus Jisɔs wə, si ntum wi ndzɔŋni wələ mih fukuki lə chusiki.

Bəju ghaŋsiki gwu bəh bənchi

17 Wɔ wə wɔ bɔɔŋki gwu ya a mi wi Ju, wɔ jiə fwu wa i bənchi bə Muses wə,
chu ghaŋsi gwu a wɔ kɔ mi wi Nyɔ,
18 bə lani lɔ wɔ bəh bənchi, wɔ kiə gia yə Nyɔ nəŋki, kiə tə gia yə yi tɔksiki
ndzɔŋki nalə.
19 Wɔ kiəki lə na bindzɔŋ a wɔ kɔ wɔ wə wɔ chusiki dzəh i bimfəkə, num tə
baiŋni i bəni bà bɔ kɔ i jisi mə,
20 wɔ chu num wə wɔ təfiki biyuŋ, a num wɔ wə wɔ laniki bəni bà bɔ kiəki kə
gia ka bwa bənchiŋ. Wɔ fəki lə kɔm bənchi nya lɔ wɔ bəh mfi bichi bəh ŋkɔŋ.
21 Wɔ wə wɔ laniki bəni yakadəiŋ, wɔ laniki alə tə n'ya gwu a? Wɔ wə wɔ
fukuki a kiə mi ki chwô kə, wɔ tə fəki dəiŋ a?
22 Wɔ wə wɔ wamyiki a kiə nyum mi nabə kpə mi ki nô kə bəh mi widɔkɔ, na
wɔ fəki kə yakadəiŋ? Wɔ wə wɔ kaiŋyiki gia kɔm mimɔsɔ, na wɔ tə chwɔki kə
biɛiŋ i júŋ yi fəni yi gia yi mimɔsɔ wə a?
23 Wɔ wə wɔ ghaŋsi gwu bəh bənchi bə Nyɔ, yaka wɔ ŋgəmsiki kə Nyɔ si wɔ
bwiŋki bənchi bəwɔ a?
24 Akɔ gia yə bə nyaka a, “Bəni bà bɔ kɔkə Bəju si bəkəli lə yɛli wi Nyɔ a num
kimfə kimbɛiŋ ki Bəju.”
25 I suuŋ mi kaŋaki lə mbee,* jɔbi wə mi wiwɔ fəki gia yə bənchi dzakaki.
Ayakalə, jɔbi wə wɔ bwiŋki bənchi, nsuuŋ wə bə suuŋ wɔ yɛiŋ kɔ aka wɔ kɛiŋki
kinchɔk.
26 Mi kabə kɛiŋki kinchɔk, wi fə gia yi chəŋ yə bənchi nəŋki, bə ma ni dzɔ wi
ka wə bə kɔ num bə suuŋ lɔ wi na si wi kɛiŋki kinchɔk a?
27 Ayakadəiŋ bəni bà bɔ kɔ kinchɔk i nyam yi gwu wə ayakalə bɔ jiə bənchi,
bɔ bi fə bə jiə mbɛiŋ Bəju i ŋgəkə wə mbɛiŋ bà mbɛiŋ kaŋaki bənchi bà bə nǐ
nyaka, ayaka mbɛiŋ suuŋ bəni, mbɛiŋ kɛiŋ bwiŋ bənchi bəwɔ.
28 Mbɛiŋ kǐəki a, mi wi Ju mwi kɔkə wə bə yɛiŋki i nyam yi gwu wə. Ayaka
nsuuŋ wi kɔŋ kɔkə gia yə bə yɛiŋki i biŋ i nyam yi gwu wə.
29 Mi wə wi kɔ mi wi Ju wi ŋkɔŋ kɔ num i shɔm mə. Ayaka nsuuŋ wi ŋkɔŋ kɔ
wə wi kɔ i shɔm mə, a num mfə wi Kiŋ'waka ki Nyɔ, a kɔbi nsuuŋ wə wi biəliki
num bənchi bà bə nyaka num nyakani. Wəmaka mi kɔ a si kɔksi num Nyɔ wi.
A si kɔksi kə bəni.

3

Nyɔ si num a ja yi bɛiŋ

1 Si yi kɔ yakadəiŋ, Bəju tsəki bəni bədɔkɔ i finə wə a? Ma mbee kɔlə i nsuuŋ
wə a?
2 Aaŋ, Bəju tsəki lə bəni bədɔkɔ i dzɔ́h yiduli wə. Yimbum yɛiŋ kɔ a Nyɔ nǐ kɔ
wi nya ja yi, a num i bɔ kaŋ.
3 Bə kɔ i dzaka a si bəni bədɔkɔ nǐ numki kə i ja yiwɔ wə, yaka yəmaka ni fə
ma Nyɔ ma numki i ja yi bɛiŋ na?
4 Yi məŋ num yakadəiŋ! Na si bəni bəchi kɔ bəntəkə Nyɔ bi baaŋ a wi ŋkɔŋ,
yi num asi bə nyaka a,

* **2:25** Nsuuŋ nǐ chusiki a bɔ kɔ chwəŋkijuŋ ki bəni bà Nyɔ nǐ dzi miŋkaiŋ bəh bɔ.

“Nyɔ, wɔ ka dzâka ndzaka wa, yaka ndzaka wiwɔ kɔ chəŋ.
Ayaka wɔ si shi saka dzi lə bənsaka ba.”
5 Ayakalə, a kabə num a kimfə kibukumbɛiŋ kə ki kɔkə chəŋ gamtiki i fəki a
kimfə ki Nyɔ kə ki kɔ chəŋ numki i yəŋə wə, yaka bukumbɛiŋ kɔ i dzaka a nə?
A Nyɔ fəki i fikpəŋ i lɔɔki ŋgəkə i bukumbɛiŋ wə a? Mih bikəki yələ lə asi mi
wiwɔm si bikə.
6 Yi məŋ i numki yakadəiŋ! Asi kɔ a yi numki yaka, ma Nyɔ sakaki dəiŋ mbi
a?
7 Ayakalə, mih kabə nyiki ntəkə bi fə ŋkɔŋ bi Nyɔ yəŋə tsə a ninshiŋ ninshiŋ
dzə bəh kiŋkɔksi i yɛli wi wə, bɔ bá chu sakaki mih ka mi wichu kɔm nə?
8 Yi kabə num yakadəiŋ, bukumbɛiŋ ma dzakaki a, “Yi ndzɔŋki lə a buku fâki
chu ka gia yindzɔŋni ni dzəki a?” Bəndzaka bələ kɔ bà bəni bədɔkɔ bəkəliki yɛli
wibuku bəh bɔ, dzaka a a dzakaki buku, bəmaka bəni bi kwati lə ŋgəkə wə bɔ
kɔ i bi kwati.

Mi wi chəŋ məŋ nalə kpaaa

9 Bukumbɛiŋ ki dzakaki a nə i liə a? A bukumbɛiŋ Bəju tsəki lə bəni bədɔkɔ
a? Yi məŋ dəkə yaka lə! Bukumbɛiŋ kɔ bə yɛiŋ lɔ a Bəju bəh bəni bà bɔ kɔkə
Bəju kɔ num i kaŋ yi ŋga bichu wə.
10 Yələ kɔ si bə nyaka a,
“Mi wi chəŋ məŋ, na wimu məŋ.
11 Mi məŋ wə wi kaŋaki mfi,
mi num kə wə wi nəŋki Nyɔ.
12 Bəni bəchi kɔ bà bɔ n'yɔkɔ nya jum i Nyɔ.
Bɔ bəchi chu biɛiŋ bi kilɔlɔ.
Mi məŋ wə wi fəki gia yə yi kɔ chəŋ, na wimu məŋ.
13 Bɔ yamsi bindɔŋ bibɔ jiə bi biyəə aka júm.
Bɔ kɔ bəni bə ja.
Ndzaka wə wi bukuki i dzaka kibɔ wə kɔlə i wôɔ mi aka kiləfi ki juŋŋ.
14 Bələiŋ bəh bəndzaka bələli jikə i dzaka kibɔ wə.
15 Gvu yibɔ si yaŋsi alə i tsə wɔɔ mi.
16 Bɔ si shi bəkəli lə biɛiŋ
tsə bəh bəŋgəkə i di bichi biə bɔ tsəki.
17 Bɔ chu kiəki kə dzəh yə yi dzəki bəh nɔni ki bɔiŋnini.
18 Bɔ kaŋaki kə na nlwa wi Nyɔ i shóm yibɔ mə.”
19 Bukumbɛiŋ kiə i liə a gia yə bənchi dzaka, bɔ dzakaki i bəni bà bɔ nɔki i
bənchi chɛiŋ, ka mi ma ni kaŋa na gia yə wi kɔ i lɔbli dzaka asi mi wichi i fa
mbi wələ wə bi num i Nyɔ nshiŋ nɔmyi dzaka.
20 Mbɛiŋ kĺə a, na mi wiwɔm wimu bi numki kə wə Nyɔ bi dzɔki a wi kɔ chəŋ
i wi nshiŋ kɔm wi fəki gia yə bənchi nəŋki, kɔm bənchi fəki bəni ka kiəki gia
yichu yə bɔ fəki.

Dzəh yə Nyɔ dzɔki a mi kɔ chəŋ yɛiŋ

21 Ayakalə, i liə Nyɔ chusi lɔ dzəh yə wi dzɔki mi yɛiŋ a wi kɔ chəŋ i wi nshiŋ.
Ayaka dzəh yiwɔ kaŋa kə gia yidɔkɔ i fə bəh bənchi. Dzəh yələ kɔ num Kiŋwakti
kí Muses ki bənchi bəh bi bəni bə ntum bə Nyɔ nĭ təbiki lə.
22 Dzəh yə Nyɔ dzɔki a mi kɔ chəŋ yɛiŋ, kɔ yə yi biəliki shɔm yə mi kɔ wi jiə i
Jisɔs Klistus wə. Nyɔ fəki yələ i mi wichi wə wi jiə shɔm i Klistus wə, kɔm i Nyɔ
mi widɔkɔ kɔkə chi chi,
23 si mi wichi kɔ wi fə lɔ chu ka numki na i dzəh yi dəəŋ i mbum bi Nyɔ wə.

24 Ayakalə, Nyɔ chusi lɔ shɔm yi yindzɔŋni i bəni i nya bɔ bəh kinya kilɔlɔ yi
num a bɔ kaŋaki kə kiŋgbɔ kidɔkɔ. Yələ nǐ tsə dzəh i Klistus Jisɔs wə wi nǐ təiŋ
bəni i kaŋ yi bəŋgəkə wə.
25 Nyɔ nǐ kɔ wi nya wi ka mfə gia i fə kimaiŋ bəh mwa mu. Ayaka kimaiŋ
kələ kɔ i bəni bəchi bà bɔ jiə shɔm i wi wə. Wi nǐ fə kimaiŋ kələ i chusi a ŋgaiŋ
Nyɔ kɔ mi wi chəŋ, kɔm wi Nyɔ nǐ kaŋaki shɔm kaŋani bəh chu bibɔ biə bɔ nǐ
fəki i kikpu wə.
26 Wi nǐ fə yi i chusi a wi Nyɔ mwi kɔ mi wə wi fəki gia yi chəŋ i jɔbi wi liə wə,
yi chu num a ŋgaiŋ dzɔki mi wə wi jiə shɔm i Jisɔs a wəmaka kaŋaki kə kiŋgbɔ.
27 Si yi kɔ yaka, gia yidɔkɔ kələ yə bukumbɛiŋ kɔ i ghaŋsiki gwu yɛiŋ na? Gia
yidɔkɔ məŋ! Yi məŋ dəkə kɔm nə a? Ma yi kələ i numki kɔm nɔm widɔkɔ wə
bukumbɛiŋ nɔmki a? Yi məŋ yaka! Yi kɔ num i numki i nchi wə bukumbɛiŋ
jiə shɔm i Jisɔs.
28 Lə yi kɔ yaka. Bukumbɛiŋ kɔ bə təiŋ a, Nyɔ dzɔki mi a wi kɔ kiŋgbɔ kidɔkɔ
kəbi akɔ kɔm njiə wi shɔm wə wi jiə i Jisɔs wə, yi num kə kɔm wi fəki gia yə
bənchi nəŋki.
29 Ma Nyɔ kɔ a Nyɔ wi Bəju shəŋ a? Ntə wi kɔ tə Nyɔ wi bəni bà bɔ kɔkə Bəju
a? Aaŋ, wi kɔ tə Nyɔ wi bəni bà bɔ kɔkə Bəju,
30 si Nyɔ kɔ shəŋ a wimu, a num wi wə wi bi dzɔ bəni bà bə suuŋ bɔ a bɔ kɔkə
bəh ŋgbɔ widɔkɔ, a num shəŋ kɔm shɔm yə bɔ jiə i Klistus wə, yi num a liŋ si
wi bi dzɔ bəni bà bɔ kɛiŋki kinchɔk, a bɔ kɔ ŋgbɔ widɔkɔ kəbi num tə kɔm shɔm
yə bɔ jiə i Klistus wə.
31 Yaka yi kɔ a bukumbɛiŋ lətəkə bənchi kɔm shɔm yə bukumbɛiŋ jiə i Klistus
wə a? Yi məŋ yakadəiŋ! Yi kɔ a bukumbɛiŋ kaŋaki i nûmki numni i bənchi wə.

4

Ablaham kɔ kinchəsi ki mi wə Nyɔ dzɔki a wi kaŋaki kə kiŋgbɔ kidɔkɔ

1 Bukumbɛiŋ kɔ i dzaka a Ablaham ba wi bətii tii bəbukumbɛiŋ nǐ yɛiŋ finə
i gia yələ wə a?
2 A nǐ kɔ a Nyɔ dzɔ a Ablaham kəkə bəh ŋgbɔ widɔkɔ num kɔm nɔm wi
ndzɔŋni wə wi nǐ fə, ma wi kaŋaki lə gia yə wi kɔ i ghaŋsiki gwu kɔm yi. Ayakalə,
wi kaŋaki kə na gia yə wi kɔ i ghaŋsiki gwu yɛiŋ i Nyɔ nshiŋ,
3 kɔm Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki a,
“Ablaham nǐ jiə shɔm i Nyɔ,
Nyɔ ka dzɔ wi a wi kɔ mi wi chəŋ.”
4 Mi wə wi nɔmki bə gɔm wi, na yibwiŋ wi ka nɔm bə gɔm wi, bə ma ni dzɔ
a ŋgɔm wiwɔ kɔ kinya bə nya i wi. Bə ni dzɔ a, akɔ ŋgɔm wə wi si kɔ i kwati.
5 Ayakalə, mi kabə num maka wi nɔm fiɛŋ fidɔkɔ, num wi jiə shɔm i Nyɔ wə
wi dzɔki bəni bəchu a bɔ kɔkə bəh kiŋgbɔ kidɔkɔ i wi nshiŋ, Nyɔ dzɔki wəmaka
a wi kɔ chəŋ i wi nshiŋ kɔm shɔm yə wi jiə i wi.
6 Dɛbit tə nǐ dzaka a ndzɔŋni bimbum kɔ i bəni bà Nyɔ dzɔki a bɔ kɔ chəŋ i
wi nshiŋ a num kə kɔm bənɔm bà bɔ nɔm.
7 Wi nǐ dzaka a,
“Ndzɔŋni bimbum kɔ i bəni bà Nyɔ kɔ wi dalinya lɔ bəŋgbɔ bəbɔ,
ka baŋ chu bibɔ.
8 Ayaka ndzɔŋni bimbum kɔ i mi wə Nyɔ chu
ŋgwuŋki kə waiŋkpaŋ kɔm chu bi.”
9 Si yi kɔ yakadəiŋ, ndzɔŋni bimbum biələ kɔ a bəni bà bɔ kɔ num bà suuŋ
bɔ ma? Ma, bi kɔ tə i bəni bə bɔ kɛiŋki kinchɔk a? Buku si kɔ buku dzaka lɔ a,
“Shɔm yə Ablaham nǐ jiə i Nyɔ wə nǐ fə Nyɔ dzɔ wi a wi kɔ mi wi chəŋ.”

10 Nyɔ nǐ dzɔ Ablaham a wi kɔ mi wi chəŋ, num i winaiŋ jəbi wə a? A nǐ kɔ
num bə suuŋ lɔ wi, ma wi kɛiŋ kinchɔk a? A nǐ kɔ wi kɛiŋ kinchɔk maka bə
suuŋ wi.
11 Bə nǐ suuŋ wi jiə ka kinchəsi i chusi a wi kɔ mi wi chəŋ kɔm shɔm yə wi
nǐ jiə i Nyɔ i jɔbi wə wi nǐ kɛiŋki kinchɔk. Ayakadəiŋ, Ablaham ka num tii wi
bəni bichi bə bɔ jiə shɔm i Nyɔ maka bə suuŋ bɔ, ka Nyɔ dzɔ tə bɔ a bɔ kɔ bəni
bə chəŋ i wi nshiŋ.
12 Ayaka wi num tə tii wi bəni bə bɔ kɔ num bə suuŋ bɔ, a num kə kɔm bə
suuŋ bɔ. Akɔ kɔm bɔ dzɔ a gvu yi, i shɔm yə wi nǐ jiə i Nyɔ ka bə suuŋ wi.

Ablaham nǐ kwati fiɛŋ fiə Nyɔ kaka num kɔm shɔm yə wi nǐ jiə i Nyɔ

13 Kiŋkaka kə Nyɔ nǐ kaka i Ablaham a wi bəh bwa bu bi dzi lə mbi wələ, yi
num kə kɔm Ablaham nǐ jiəki bənchi. Akɔ kɔm shɔm yə wi nǐ jiə i Nyɔ wə, Nyɔ
ka dzɔ wi a wi kɔ chəŋ i wi nshiŋ.
14 A kabə num a bəni bə bɔ kwati fiɛŋ fiə Nyɔ kaka kɔm i nəki si nchi nəŋki,
yaka shɔm yə bə jiə i Nyɔ kaŋaki kə mbee widəkɔ, kiŋkaka kə Nyɔ kaka numki
tə a kilələ.
15 Gia yə yi kɔ, kɔ a bənchi si fə shɔm yi Nyɔ ka bɔkɔki tsə a nishiŋ, kɔm di biə
nchi kɔkə, gia yidəkɔ ma ni numki a mi bwiŋ nchi.
16 Yi kɔ num a, kiŋkaka kiwɔ biəliki num shɔm yə wi nǐ jiə i Nyɔ ka yi numki
shɔm yi yindzɔŋni i wi, yə wi nǐ kaka a yi kaŋaki i bi num i chwɔŋkijuŋ ki kichi
wə, a kɔbi a bəni bə bɔ num i bənchi wə. Akɔ tə i bəni bə bɔ jiə shɔm i Nyɔ wə a
liŋ asi Ablaham nǐ jiə, kɔm Ablaham kɔ tii wibukumbɛiŋ bəchi bə bɔ kɔ bəni
bə Nyɔ.
17 Yələ kɔ asi bə nyaka a Nyɔ dzakaki i Ablaham a,
“Mih kɔ mih fə a wɔ numki tii wi bitumi biduli.”
Wi num tikwili wibuku i Nyɔ nshiŋ. A num Nyɔ wə Ablaham nǐ jiə shɔm i wi.
Ayaka yi num a, a fəki wi ka bəni bə bɔ kpiyi fiəni chu bəwɔm. Ayaka yi chu
num a, a fəki wi ka biɛiŋ biə bi kɔkə, bi nûmki.
18 Ablaham nǐ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ kiə a ŋgaiŋ kələ bi kwati fiɛŋ fiə Nyɔ nǐ
kaka i ŋgaiŋ, na si wi nǐ kɔ wi chu tsɛiŋ kə fiɛŋ fidəkɔ i ninshiŋ. Ayakalə, wi jiə
a shɔm i Nyɔ na ka wi nyani lə i dzə numki, “Tii wi bitumi biduli,” asi Nyɔ nǐ
kaka i wi a,
“Bwa ba bi ləŋki a ləŋni.”
19 A nǐ kɔ Ablaham si num tsə lɔ jía gbi, ayakalə wi nǐ ka dəsi dəkə shɔm yə
wi nǐ jiə i Nyɔ, na yaka si wi nǐ kɔ wi yɛiŋ lɔ i gwu yi wə a ŋgaiŋ si num lɔ aka
kiŋkpili ki mi, ka yɛiŋ tə a kpə wi Sɛla kɔ ŋkaiŋni wi kɔbi i bwɔ.
20 Wi nǐ ka kaŋa dəkə kimənni i kaŋaki shɔm yifa kɔm kiŋkaka kə Nyɔ nǐ kaka i
wi. Shɔm yə wi nǐ jiə i Nyɔ nǐ ləkəki tsəki a ninshiŋ, wi ka tumyiki a bikum bi
Nyɔ.
21 Wi nǐ kɔ wi bum na bəh shɔm yi yichi a Nyɔ kaŋaki lə ŋga i fə gia yə wi nǐ
kaka.
22 Akɔ gia yə shɔm yə wi nǐ jiə i Nyɔ nǐ fə a Nyɔ dzɔ wi a wi kɔ mi wi chəŋ i wi
nshiŋ.
23 Ayakalə, ndzaka wə wi kɔ a, “Nyɔ nǐ dzɔ wi yakadəiŋ,” Yi kɔkə a bə nǐ nyaka
a i Ablaham wə shəŋ.
24 Yi kɔ tə i bukumbɛiŋ wə. Nyɔ wə bukumbɛiŋ jiə shɔm i wi, ni dzɔ lə
bukumbɛiŋ tə yakadəiŋ. Akɔ wi wə wi nǐ bwili Jisɔs Bah wibukumbɛiŋ i kpi
wə.
25 Jisɔs kɔ wə bə nǐ nya wi kpi kɔm chu bibukumbɛiŋ. Ayaka Nyɔ fiəni dzasi
wi i kpi wə ka ŋgaiŋ dzɔ a bukumbɛiŋ kɔkə bəh kiŋgbɔ kidəkɔ.

5

Kinsaŋli kə bukumbɛiŋ kaŋaki kəm Nyɔ
dzəki bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ kəkə bəh kiŋgbɔ kidəkɔ

1 I liə si Nyɔ kɔ wi dzɔ lɔ bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ kəkə bəh kiŋgbɔ kəm shəm
yə bukumbɛiŋ jiə i wi wə, bukumbɛiŋ bə́ num i kimbəiŋni wə bəh wi kəm gia
yə Bah wibukumbɛiŋ wə Jisɔs Klistus fə.
2 A fə wi ka bukumbɛiŋ kaŋa dzəh i liə i shəm yindzɔŋni yi Nyɔ yə bukumbɛiŋ
kɔ yɛiŋ wə i liə kəm shəm yə bukumbɛiŋ jiə i wi. Bukumbɛiŋ bə́ laŋ si
bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ, kiə a bukumbɛiŋ bi kwatiki lə i mbum bi
Nyɔ wə.
3 Yi na baaŋ dəkə yakadəiŋ, bukumbɛiŋ laŋki tə i bəŋgəkə bà bukumbɛiŋ
yɛiŋki, kəm bukumbɛiŋ kiəki lə a bəŋgəkə fəki mi kiə i kaŋa shəm.
4 Ayaka shəm yi kaŋani fəki a Nyɔ kɔksi mi a wi kpɛiŋ. Nyɔ ka kɔksi mi a wi
kpɛiŋ, wi ka tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i fiɛŋ wə, kiə a ŋgaiŋ bi kwati lə.
5 Fiɛŋ fiə bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ i fi wə bi lansi tsə kə i kuku, kəm
Nyɔ kɔ wi jiksi shóm yibukumbɛiŋ bəh kiŋkɔŋ ki, tsə dzəh i Kiŋ'waka ki Baiŋni
kə wi nya i bukumbɛiŋ.
6 Yi num a jɔbi wə bukumbɛiŋ nǐ kɔkə i gamti gwu yibukumbɛiŋ, Klistus dzə
i jɔbi wi ndzɔŋni wə, ka kpi kəm bukumbɛiŋ bəni bà bɔ kiəki kə Nyɔ.
7 Akɔ ŋkɔŋ a yi ləkəki lə i mi i kpi kəm mi wə wi kaŋaki kə kiŋgbɔ, ayaka mi
widəkɔ kɔlə i məmsi i kpi kəm mi wi ndzɔŋni widəkɔ.
8 Ayakalə, Nyɔ nǐ chusi kiŋkɔŋ ki i bukumbɛiŋ i dzəh yələ wə a, jɔbi wə
bukumbɛiŋ nǐ kɛiŋki bəni bəchu, Klistus kpi kəm bukumbɛiŋ.
9 I liə si bukumbɛiŋ kɔ num mwa mu fə Nyɔ dzɔ bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ
kəkə bəh kiŋgbɔ kidəkɔ, yaka wi bi tsə lə i bukumbɛiŋ nshiŋ i bwili bukumbɛiŋ
i kaŋ yi shəm yi Nyɔ yi bɔksini yə wə bəh bəni.
10 Yəmaka num a, na jɔbi wə bukumbɛiŋ nǐ kɛiŋki bəni bà bɔ baiŋŋki Nyɔ,
kpi yi Waiŋ wi chiŋni bukumbɛiŋ bəh Nyɔ, wi ni tsə lə i ninshiŋ i liə i bwili
bukumbɛiŋ bəh nəni ki, si wi kɔ wi chiŋni bukumbɛiŋ bəh Nyɔ.
11 A kəkə a gia yələ shəŋ yə bukumbɛiŋ laŋki kəm yi. Bukumbɛiŋ laŋki tə bəh
Nyɔ kəm Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus wə wi kɔ num wi chiŋni bukumbɛiŋ
bəh Nyɔ.

Gia yə Adam nǐ dzə bəh yi, bəh yə Klistus nǐ dzə bəh yi

12 Si chu nǐ tsə dzəh i mi wimu wə, ka bi dzə i mbi wə, ayaka kpi tə tsə dzəh i
chu chɛiŋ ka bi dzə, ayaka kpi ka waŋ tsə i mi wichi wə, kəm mi wichi fə chu.
13 Chu nǐ kɔ bi si num lɔ i fa mbi wə, na ka Nyɔ nyaki bənchi. Ayakalə, bənchi
kabə num kə bə kəkə i ŋgwuŋki waiŋkpaŋ i chu biə bəni fəki.
14 I yisi i jɔbi wi Adam wə i dzə buku i jɔbi wi Muses wə a nǐ kɔ kpi kaŋa ŋga
i mi wichi bɛiŋ nabə bà bɔ nǐ fəki chu ayaka bɔ fə kə asi Adam wə wi nǐ bwiŋ
nchi. Adam nǐ kɔ i dzə yidəkɔ wə aka Klistus wə wi nǐ kɔ i bi dzə.
15 Ayakalə, kinya ki Nyɔ kə wi nya i bəni kilɔlɔ kəkə ka chu biə Adam nǐ fə.
A kabə num a bəni bəduli nǐ kpiyi kəm chu bi mi wimu, yaka kɔ ŋkɔŋ a shəm
yindzɔŋni yi Nyɔ bəh kinya ki nǐ dzə kəm shəm yindzɔŋni yi mi wimu wə wi
kɔ Jisɔs Klistus, ma yi ni numki i dzə i bəni bəduli wə tsə lɔ tsəni.
16 Gia yə kinya ki Nyɔ kələ Nyɔ nǐ nya kilɔlɔ dzə bəh yi kəkə liŋ bəh yə chu bi
mi wimu nǐ dzə bəh yi. Chu bi mi wimu dzə bəh nsaka i bəni bəchi wə ka jiə
bɔ i ŋgəkə wə. Ayakalə, kinya ki Nyɔ kələ nǐ dzə i jum wə, i chu bi bəni bəduli
biə bɔ nǐ fə, ayaka Nyɔ dzɔ bɔ a bɔ kəkə bəh kiŋgbɔ kidəkɔ.
17 Yi kabə num a, chu bi mi wimu nǐ fə kpi kaŋa ŋga i mi wichi bɛiŋ kəm mi
wimu, yaka kɔ a bəni bà bɔ dzɔ kiŋkɔŋ ki Nyɔ kimbum kələ, bəh kinya kə ki kɔ

ndzɔ wə Nyɔ dzɔ bəni kilələ a bɔ kɔ chəŋ, bɔ ni kwati nɔni ki du kɔm mi wimu wə Jisɔs Klistus.

18 Ayakadəiŋ, si chu bi mi wimu nĭ dzə bəh ŋgəkə i bəni bəchi wə, kɔ a liŋ si kimfə ki chəŋ ki mi wimu fə Nyɔ dzɔ bəni a bɔ kɔkə bəh kiŋgbɔ, bɔ bəchi num i bi kwati nɔni.

19 Yi num a asi mi wimu nĭ ləkə bəh fwu i Nyɔ yəmaka fə bəni bəduli num bəh chu, yi kɔ asi mi wimu nĭ wɔkɔ i Nyɔ ŋ'wɔkɔ wiwɔ fə Nyɔ dzɔ bəni bəduli a bɔ kɔ chəŋ i wi nshiŋ.

20 Nyɔ nĭ nya bənchi i fə a chu duki. Ayakalə, si chu duki akɔ a liŋ si kiŋkɔŋ ki Nyɔ kə ki kɔ kinduksi i bəni wə duki tsəki a ninshiŋ tə.

21 Yi kɔ lə, ka chu kaŋaki ŋga i bəni wə, bɔ kpiyi, kɔ asi kiŋkɔŋ ki Nyɔ kə kaŋaki ŋga i bəni wə tsə dzəh i ndzɔ wə Nyɔ dzɔki bəni a bɔ kɔ chəŋ i wi nshiŋ, i bi nya bɔ bəh nɔni kə ki bi tsə kaa kə kɔm Jisɔs Klistus wə Bah wibukumbɛiŋ.

6

Mi wə wi kɔ wi chiŋni lɔ bəh Klistus, wi kpi buku i kaŋ yichu wə

1 Si yi kɔ yakadəiŋ, bukumbɛiŋ ki dzakaki a nə? Yaka kɔ bukumbɛiŋ ki baaŋki tsəki a fəki chu ka nshɛiŋ yi Nyɔ yə yi kɔ kinduksi i bəni wə duki tsəki tə a ninshiŋ a?

2 Yi məŋ nûm yaka! Yi kɔ i chu num dəiŋ a bukumbɛiŋ bà bə kpi buku i kaŋ yichu wə chu kɔ i nɔki i chu mə a?

3 Ma mbɛiŋ kiəki kə a bukumbɛiŋ bəchi bà bə juli i bɔkɔ chiŋni bəh Klistus Jisɔs, bə juli tə bukumbɛiŋ yaka chiŋni bəh kpi yi a?

4 Bə nĭ juli bukumbɛiŋ i bɔkɔ yakadəiŋ yi bə́ num a bə nĭ chiŋni bukumbɛiŋ bɔ i kpi yi wə ka ləə, ka yi numki si Klistus nĭ fiəni dza i kpi wə i ŋga bimbum bi Ba wi wə, yaka kɔ a bukumbɛiŋ kaŋaki i nôki num i nɔni kimfiaŋ wə.

5 Yi kɔ lə kɔm, a kabə num a bukumbɛiŋ nĭ chiŋni lɔ bəh Klistus i kpi yə akɔ n'yi, yaka bukumbɛiŋ chu kɔkə i məŋniki a bukumbɛiŋ bi chiŋni lə bukumbɛiŋ bɔ tə i ndza wi kpi yə akɔ n'yi.

6 Bukumbɛiŋ kiəki lə a gwu yibukumbɛiŋ yə akɔ nɔni kikpu kɔ num bə nĭ baŋŋ lɔ i kintasi wə bəh Klistus, ka bə chiksi gwu yiwɔ yə yi kɔ yichu, ka bukumbɛiŋ ma bi chu numki mfa i kaŋ yichu wə,

7 kɔm jɔbi wə mi kpi, yaka wi buku lɔ i kaŋ yichu wə.

8 Si bukumbɛiŋ kɔ bukumbɛiŋ kpi lɔ bəh Klistus, yaka bukumbɛiŋ bum a bukumbɛiŋ bi nɔki lə tə bukumbɛiŋ bɔ,

9 kɔm bukumbɛiŋ kiəki lə a na si Nyɔ nĭ dzasi Klistus i kpi wə, wi bi chu kpi kə. Kpi kɔbi i chu kaŋa ŋga i wi bɛiŋ.

10 Kpi yə wi nĭ kpi wi nĭ kpi i chu wə kpamu yi kaa yakadəiŋ. Ayaka nɔni kə wi kaŋaki i liə kɔ num ki Nyɔ.

11 Si yi kɔ yakadəiŋ, mbɛiŋ tə yɛiŋ i gwu yimbɛiŋ wə a mbɛiŋ kpi lɔ i chu mə, ka nɔki i liə biəli si Nyɔ nəŋki, si mbɛiŋ chiŋni lɔ bəh Klistus Jisɔs.

12 Ayakadəiŋ, kiə mbɛiŋ ki bêe kə a chu kaŋaki ŋga i ntsaŋa bimbɛiŋ bi gwu wə i fâki mbɛiŋ wɔkɔ num i gia yə mwa mimbɛiŋ nəŋki a mbɛiŋ fâki.

13 Kiə mbɛiŋ ki bêe kə a chu dzôki bimbu bimbɛiŋ bi gwu ka biɛiŋ bi binɔm i fâki gia yichu yɛiŋ. Mbɛiŋ nyâ gwu yimbɛiŋ num i Nyɔ ka bəni bà bə bwili bɔ i kpi wə ka nya bɔ bəh nɔni. Mbɛiŋ nyâ tə bimbu bimbɛiŋ bi gwu i Nyɔ ka biɛiŋ bi binɔm i fəki gia yi chəŋ yɛiŋ.

14 Chu chu kaŋaki kə i kâŋaki ŋga i mbɛiŋ bɛiŋ, kɔm mbɛiŋ kɔkə i bənchi chɛiŋ. Mbɛiŋ nɔki i shɔm yi Nyɔ yindzɔŋni chɛiŋ.

Mi wə wi chiŋni bəh Klistus kɔ mfa i nɔni ki chəŋ wə

15 Si yi kɔ yaka, bukumbɛiŋ ki dzakaki a nə? Yaka kɔ a bukumbɛiŋ fâki chu kɔm bukumbɛiŋ nɔki i shɔm yi Nyɔ yindzɔŋni chɛiŋ, kɔbi i bənchi chɛiŋ ma? Yi mɔŋ yaka!
16 Mbɛiŋ kiəki kə a mi ka dzɔ gwu yi nya i mi widɔkɔ i wɔkɔki i wi ka mfa, yaka wi kɔ mfa i mi wə wi wɔkɔki i wi a? Mi ka nya gwu yi i chu, yaka wi kɔ mfa i chu wə. Yi ni dzə num bəh kpi. Mi ka nya gwu yi i wɔkɔki num i Nyɔ wə, yaka wi kɔ mfa wi Nyɔ. Yəmaka ni fə wi kwati nɔni ki chəŋ.
17 Ayakalə, kiyɔŋni kɔ ki Nyɔ asi mbɛiŋ nǐ kɛiŋki mbɛiŋ num mfá yichu, i liə mbɛiŋ bum bəh shóm yimbɛiŋ yichi gia yi lanini yə bə nǐ nya i mbɛiŋ chusiki.
18 Mbɛiŋ kɔ num bə bwili lɔ mbɛiŋ i kaŋ yichu wə, mbɛiŋ fiəni chu mfá i nɔni ki chəŋ wə.
19 Mih dzakaki yələ ka mi wiwɔm, kɔm mbɛiŋ ka bəni bəwɔm mbɛiŋ kɔkə i kiə gia i tsə buku si yi kɔ. Mbɛiŋ kíəki a, a nǐ kɔ i kikpu wə mbɛiŋ nǐ nyaki lə bimbu bimbɛiŋ bi gwu i biɛiŋ bi kinyɛŋ wə bəh chu biduli, ka mfá. Mbɛiŋ nyâki bimbu bimbɛiŋ bi gwu num i gia yi chəŋ wə i numki bəni bə baiŋni.
20 Jɔbi wə mbɛiŋ nǐ kɔ mfá i chu wə, nɔni ki chəŋ nǐ kaŋaki kə gia yidɔkɔ i fə bəh mbɛiŋ.
21 Si mbɛiŋ nǐ kɔ yakadəiŋ, mbee wə mbɛiŋ nǐ kwati i gia yələ wə yə mbɛiŋ kɔ i liə ŋgəmni num ŋgəmnini i yi wə kɔ nə a? Gia yiwɔ yichi gɔksiki num bəh kpi shəŋ.
22 Ayakalə, i liə si bə kɔ bə bwili lɔ mbɛiŋ i kaŋ yichu wə ayaka mbɛiŋ fiəni chu num mfá yi Nyɔ, yi kɔ a mbee wiwɔ kɔ a mbɛiŋ si num dzə bəni bə baiŋni, ayaka kiŋgɔksi kiwɔ num nɔni kə ki bi tsə kaa kə.
23 Mbɛiŋ kíəki a ŋgɔm wi gia yichu kɔ kpi, ayakalə nɔni kə ki bi tsə kaa kə kɔ kinya kə Nyɔ nyaki a kilɔlɔ i bəni bə bɔ kɔ bɔ chiŋni bəh Klistus Jisɔs Bah wibukumbɛiŋ.

7

Nchi si kaŋa ŋga i mi bɛiŋ a i jɔbi wə mi wiwə kɛiŋki wiwəm

1 Bwa bə nih bəŋ, mih nəŋki i dzaka yələ i mbɛiŋ ka bəni bə bɔ kiəki nchi. Mbɛiŋ kiəki kə a nchi si kaŋa ŋga i mi bɛiŋ a jɔbi wə mi kɛiŋki wiwəm a?
2 Bukumbɛiŋ dzô kifəkəli i ndzɔ wi miŋkpaŋa bəh minyuku. Nchi si kaŋa baaŋ bəh miŋkpaŋa i nyuwi wə i jɔbi wə nyuwi kɛiŋki wiwəm. Ayakalə, i jɔbi wə nyuwi ka dza kpi, wi ka ni buku i nchi wə wi kaŋaki wi bəh nyuwi.
3 Ayakadəiŋ, wi ka dza nyə tsə i minyuku widɔkɔ nyuwi kɛiŋ wiwəm, bə bôɔŋ wi a miŋkpaŋa wi təkɔlini. Ayakalə, nyuwi ka kpi, yaka wi buku lɔ i nchi wiwə wə. Wi ka tsə dzɔ minyuku widɔkɔ, wi ma chu numki miŋkpaŋa wi təkɔlini.
4 Yi kɔ a liŋ bwa bə nih bəŋ si mbɛiŋ kpi lɔ i bənchi wə tsə dzəh i gwu yi Klistus yə bə nǐ baŋŋ i kintasi wə. Mbɛiŋ kpi yakadəiŋ ka mbɛiŋ numki bəni bə mi widɔkɔ. Ayaka mi wələ kɔ wə bə nǐ dzasi i kpi wə, ka bukumbɛiŋ nôki bə fə num gia yə yi ndzɔŋki i Nyɔ.
5 Jɔbi wə bukumbɛiŋ nǐ kɛiŋki bə biəli asi nyam yi gwu yibukumbɛiŋ nəŋki, bənchi nǐ shiki dzasiki lə gwu yibukumbɛiŋ yə yi fwuki i fâki chu, yi ka fâki bimbu bibukumbɛiŋ bi gwu ka nɔmki gia yə yi kɔ i dzə num bəh kpi i bukumbɛiŋ wə.
6 Ayakalə, i liə bukumbɛiŋ buku lɔ i bənchi chɛiŋ ka kpi gaali bəh bənchi bəwɔ bə bɔ nǐ kaŋa bukumbɛiŋ. Bukumbɛiŋ buku ka nɔmki i nɔni kimfiaŋ kə ki kɔ ki Kiŋ'waka ki Baiŋni, a chu kɔbi i dzəh yikpu yi bənchi bə bə nǐ nyaka.

Nchi fəki bukumbɛiŋ kiə gia yichu

7 Bukumbɛiŋ ki dzâkaki a nə kɔm nchi a? Yaka kɔ a nchi kɔ gia yichu a? Yi məŋ yakadəiŋ! Asi məŋ kɔm bə bənchi ma mih kiəki kə gia yichu. Asi məŋ a nchi dzakaki a mi ma bûkuki bəh dzákəh i fiɛŋ fi mi wə, ma mih kiəki kə a mbuku wi dzákəh kɔ gia yichu.
8 Ayakadəiŋ, chu ka dzɔ dzəh i nchi wələ chɛiŋ nəŋni dzákəh yi bukuni i mih wə i dzáh dzáh wə, nchi nǐ kɔkə ma chu kaŋaki kə ŋga.
9 Mih nǐ yisiki nɔki maka nchi dzə. Ayakalə, jɔbi wə nchi nǐ dzə, chu yɔmi, mih ka kpi.
10 Bənchi bà mwi bɔ nǐ kɔ i dzə num bəh nɔni i mih, bɔ dzə lɔ num bəh kpi i mih wə.
11 Yi num a chu nǐ kwati dzəh i bənchi bələ wə, fwɔkyi mih, nyumi i bɔ chɛiŋ wɔɔ mih.
12 Ayakadəiŋ, bənchi kɔ gia yi baiŋni, gia yə bənchi dzakaki kɔ gia yi baiŋni, a num yi chəŋ chu ndzɔŋ.
13 Yi ka num a gia yə yi ndzɔŋki ni dzə lɔ bəh kpi i mih wə a? A kɔkə yakadəiŋ! A nǐ kɔ chu, bi ni nyumi i gia yindzɔŋni chɛiŋ i dzə bəh kpi i mih, ka bukumbɛiŋ ni yɛiŋ a chu kɔ chu, ayaka yi chusi num i gia yə bənchi dzakaki a chu bəkəki nalə.

Jwɔ biə bi kɔ i mi wə

14 Bukumbɛiŋ kiəki a bənchi kɔ gia yə yi nyə i Nyɔ wə. Ayakalə, mih kɔ mfiŋ mi wiwɔm mih kaŋa nyam yi gwu, num bə taŋni mih ka mfa i chu wə.
15 Mih kiəki kə gia yə mih fəki, kɔm gia yə mih nəŋki i fə̂ a kɔkə yə mih fəki. Mih dza yiŋni fə lɔ gia a num na yə mih baiŋŋki.
16 Si mih fəki lɔ gia a num yə mih kɔŋki kə, yaka mih bum ŋkɔŋ a nchi kɔ gia yindzɔŋni.
17 Si yi kɔ yakadəiŋ, a fəki kə mih gia yiwɔ. A fəki num chu biə bi kɔ i mih mə.
18 Mih kiəki lə nalə a gia yindzɔŋni kɔkə i mih mə. Yaka kɔ a gia yindzɔŋni kɔkə i mwa məŋŋ mə. Mih si dza nəŋ lə i fə gia yi chəŋ, mih kɔbi i fə.
19 Gia yindzɔŋni yə mih nəŋki i fə̂ a kɔkə yə mih fəki. Gia yichu yə mih kɔŋki kə i fə̂ki, akɔ yə mih yiŋni fəki.
20 Si mih dzaki fəki num gia yə mih kɔŋki kə i fəki, yaka kɔ a chu məŋ i mih wə, mih fəki gia yiwɔ. A fə num chu biə bi kɔ i mih mə.
21 Si yi kɔ yakadəiŋ, mih ka yɛiŋ lɔ a, akɔ nchi i jɔbi wə mih nəŋki i fə gia yindzɔŋni, aka yaŋsiki lɔ gia yichu i mih i fəki.
22 I shɔm yiŋ mə mih saŋliki lə bəh bənchi bə Nyɔ nalə.
23 Ayakalə, mih yɛiŋki lə nchi widəkɔ wi num i mih mə. Nchi wiwɔ tumki lə jum bəh nchi wichu wə wi kɔ i kiŋkwaka kiŋ mə.
24 Kiŋkpili ki mi ka mih! Akɔ ndə i bwili mih i nyam yi gwu yələ yi dzəki bəh kpi a?
25 Kiyɔŋni ki Nyɔ wə wi kɔ i gamti mih tsə dzəh i Jisɔs Klistus wə Bah wibukumbɛiŋ!

Si yi kɔ yakadəiŋ mih kabə num i liə mfa wi bənchi bə Nyɔ i kiŋkwaka kiŋ wə, ayakalə num mfa wi bənchi bə chu i nyam yi gwu wə.

8

I Nəki si Kiŋ'waka ki Baiŋni nəŋki

1 Yi kɔ a, i liə mi wə wi chiŋni bəh Klistus Jisɔs bi chu liə kə i ŋgəkə mə.

2 Wi bi chu liə kə kɔm nchi wi Kiŋ'waka ki Nyɔ wə wi nyaki nɔni i bəni bà bɔ
chiŋni lɔ bəh Klistus Jisɔs, num wi bwili lɔ bukumbɛiŋ i kaŋ yi nchi wə wi kɔ
wichu bəh wi kpi.
3 Nyɔ kɔ wi fə lɔ gia yə nchi nĭ kaŋaki kə ŋga i fə. Nchi nĭ kaŋaki kə ŋga, a num
mfə wi nyam yi mi yi gwu yi bɔyini. Gia yə Nyɔ nĭ fə kɔ a wi nĭ faaŋ Waiŋ wi,
wi dzə ka mi wiwɔm wə wi fəki chu i bwiŋ chu. Akɔ yaka si Nyɔ nĭ bwiŋ ŋga
bichu i mi wiwɔm wə.
4 Wi nĭ fə yakadəiŋ ka gia yi chəŋ yə nchi nəŋki a bukumbɛiŋ kɔlə i fâki asi
yi kɔ. Bukumbɛiŋ bələ kɔ bà Kiŋ'waka ki Nyɔ nəŋki, kɔbi i chu fəki si nyam yi
gwu nəŋki.
5 Bəni bà bɔ nɔki biəli asi nyam yi gwu nəŋki, bɔ si jiə mfi bibɔ a num i gia
yə nyam yi gwu nəŋki, ayaka bà bɔ nɔki biəli asi Kiŋ'waka ki Nyɔ nəŋki, bɔ si jiə
mfi bibɔ num i gia yə Kiŋ'waka ki Nyɔ nəŋki.
6 Mi ka jiə mfi bi num i nyam yi yi gwu wə, yaka wi ni kpi lə. Ayakalə, mi ka
jiə mfi bi num i Kiŋ'waka ki Nyɔ wə, yaka wi ni kwati lə nɔni bəh kimbɔiŋni.
7 Si yi kɔ yakadəiŋ mi wə wi jiə mfi bi num i gia yə nyam yi gwu nəŋki akɔ
wə wi si baiŋŋ Nyɔ. Wəmaka mi si wɔkɔ kə i nchi wi Nyɔ. Ayaka kɔ ŋkɔŋ a wi
kɔkə i wɔkɔki.
8 Mi wə wi nɔki asi nyam yi gwu nəŋki wi kɔkə i fəki gia yə Nyɔ kɔ i wɔkɔki
ndzɔŋni bəh wi.
9 Ayakalə, mbɛiŋ kɔkə fimbɛiŋ bəni bà bɔ nɔki biələ asi nyam yi gwu nəŋki.
Mbɛiŋ biəliki asi Kiŋ'waka nəŋki, jɔbi wə yi kɔ a Kiŋ'waka ki Nyɔ nɔki lə i mbɛiŋ
wə. Mi kabə num wi kaŋa kə Kiŋ'waka ki Klistus, yaka wi kɔkə mi wi Klistus.
10 Klistus kabə num i mbɛiŋ wə, na yaka si gwu yimbɛiŋ bi kpiki kɔm chu,
Biŋ'waka bimbɛiŋ kɔ biwɔm kɔm Nyɔ fə mbɛiŋ num chəŋ i wi nshiŋ.
11 A kabə num a Kiŋ'waka ki wi wə wi nĭ bwili Jisɔs i kpi wə nɔki lə i mbɛiŋ
wə, ma wi wə wi nĭ bwili Klistus Jisɔs i kpi wə ni nya tə nɔni i nyam yimbɛiŋ
yi gwu yə yi bi kpiki. Wi ni nya tsə dzəh i Kiŋ'waka ki wə, kə ki nɔki i mbɛiŋ wə.
12 Ayakadəiŋ, bwa bə nih bəŋ, bukumbɛiŋ kaŋaki lə gia i fâ, gia yələ kɔkə i
nôki biəli si nyam yibukumbɛiŋ yi gwu nəŋki.
13 Mbɛiŋ ka nɔki biəli si nyam yimbɛiŋ yi gwu nəŋki, yaka mbɛiŋ ni kpi lə.
Ayakalə, mbɛiŋ ka bee Kiŋ'waka ki Nyɔ fə mbɛiŋ bəkəli kimfə kichu kə nyam
yi gwu nəŋki, yaka mbɛiŋ ni kwati lə nɔni.
14 Bəni bəchi bà bɔ nɔki biəli si Kiŋ'waka ki Nyɔ chusiki bɔ kɔ bwa bə Nyɔ.
15 Nyɔ nĭ ka nya dəkə mbɛiŋ num bəh kiŋ'waka ki mfa kə ki kɔ fə mbɛiŋ fiəni
nɔki bəh nlwa. Wi nĭ nya Kiŋ'waka i mbɛiŋ kə ki fəki mbɛiŋ num bwa bu.
Ayaka ki ka fəki mbɛiŋ bɔɔŋ wi a, “Abba,* Ba wibuku.”
16 Kiŋ'waka kələ mwi bəh kiŋ'waka kibukumbɛiŋ beeŋki lə nsaka a
bukumbɛiŋ kɔ bwa bə Nyɔ.
17 A kabə num a bukumbɛiŋ si num lɔ bwa bə Nyɔ, bukumbɛiŋ bi numki i
dzi biɛiŋ, biɛiŋ biə bi kɔ bi Nyɔ. Bukumbɛiŋ bəh Klistus bi chiŋni dzi bi jɔbi
wə bukumbɛiŋ ka yɛiŋki ŋgəkə si Klistus nĭ yɛiŋki, bukumbɛiŋ tə bi kwati i
kiŋkɔkni ki wə.

Kinsaŋli kə ki kɔ ki bwa bə Nyɔ

18 Mih kiəki lə na bindzɔŋ a ŋgəkə wə bukumbɛiŋ yɛiŋki i liə wi ka buku na
wə bə kɔ i fəkəni bəh ndzɔŋni biə bi bi numki bibukumbɛiŋ.
19 Biɛiŋ bichi biə Nyɔ nĭ maa bi lansi wɔkɔliki jɔbi wə Nyɔ bi chusiki bwa bà
bɔ kɔ mbu.

---

* **8:15** Abba kɔ i já yi Alamiak wə a Ba wibuku.

20 Yi kɔ a biɛiŋ bichi biə Nyɔ nĭ maa bi fiəni chu biɛiŋ bi kiləlɔ. Bi ka num dəkə biɛiŋ bi kiləlɔ yaka a, a kɔŋki bi. A nĭ kɔŋ Nyɔ i fə a bi numki yakadəiŋ. Ayakalə, bi tsɛiŋ tsə a ninshiŋ kiə a,

21 chɔkɔ bidɔkɔ bi num Nyɔ bi bwili bi, bi bəiŋ i nsəŋ wə wi kɔ a biɛiŋ biwɔ bichi kaŋaki lə i bi fɔɔ. Jəbi wə Nyɔ bi bwiliki bi yakadəiŋ, bi ka bi kaŋa ndzɔŋni biə akɔ bi bwa bə Nyɔ.

22 Bukumbɛiŋ kiəki lə a biɛiŋ bichi biə Nyɔ nĭ maa bi kwiŋki bəh ləli i dzə buku bidaiŋ aka miŋkpaŋa wə wi nɔmhki.

23 A kɔkə shəŋ a biɛiŋ biə Nyɔ nĭ maa bi baaŋ a numki i ŋgəkə wə. Bukumbɛiŋ bə bə kaŋaki kinya ki ninshiŋ, a num Kiŋ'waka ki Nyɔ kə wi nya i bukumbɛiŋ, bukumbɛiŋ kwiŋki tə a shɔm shɔm wɔkɔli na bəh ŋga a Nyɔ fə bukumbɛiŋ nûmki bwa bu, a num ntəiŋ wə Nyɔ bi təiŋki bukumbɛiŋ bəchi i kaŋ yi ŋgəkə wə.

24 Akɔ gia yə bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ kiə a bukumbɛiŋ bi kwatiki lə a num yə Nyɔ bwĺli bukumbɛiŋ kɔm bə yi. Ayakalə, gia yə mi kɔ i tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ i yi wə a ŋgaiŋ bi kwati lə num yi si num lɔ i wi nshiŋ, a kɔkə i chu numki yi yə wi kɛiŋki wi wɔkɔli wɔkɔlini. Akɔ ndə wə wi kɔ i chu tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ i fiɛŋ fidɔkɔ i bi kwati num fi si num lɔ i wi nshiŋ a?

25 Ayakalə, bukumbɛiŋ kabə tsɛiŋ tsə a ninshiŋ i fiɛŋ wə kiə a bukumbɛiŋ bi kwatiki lə, bukumbɛiŋ kɛiŋ ki yɛiŋ kə i fi wə, bukumbɛiŋ kaŋaki i kâŋa shɔm i nûmki alə mɔɔŋ wôkɔli.

26 Kiŋ'waka ki Baiŋni tə gamtiki lə bukumbɛiŋ i mbəyih wibukumbɛiŋ wə, asi bukumbɛiŋ kiəki kə i tsaki bəh si bukumbɛiŋ kaŋaki i tsaki si bukumbɛiŋ kɔ i tsâki. Kiŋ'waka kiwɔ mwi si tsa lə Nyɔ i bukumbɛiŋ bəni bə bɔ kɔ bə Nyɔ də i wi i dzəh yə wə mi kɔkə i chu dzaka.

27 Nyɔ wə wi si tsɛiŋ shóm yi bəni wi si kiə lə kiŋkwaka ki Kiŋ'waka ki Baiŋni, kɔm Kiŋ'waka kiwɔ si tsa lə Nyɔ i bəni bə bɔ kɔ bə Nyɔ i dzəh yə Nyɔ kɔŋki.

28 Bukumbɛiŋ kiəki lə a Nyɔ nɔmki i gia yichi wə wi fə yi tsə i dzəh yindzɔŋni wə i bəni bə bɔ kɔŋki wi, bə wi bɔɔŋ biəli gia yə wi nəŋki i bɔ.

29 Bəni bə Nyɔ nĭ kɔ wi si kiə bɔ a kɛiŋ i kikpu wə, yi kɔ num wi nĭ kɛiŋsi jiə lɔ bɔ chi chi a bɔ bi kwûni nûm ka Waiŋ wi, ka Waiŋ wi wələ kɔlə i numki Waiŋ wi ninshiŋ i bwa bə nih bəduli kintəəŋ.

30 Bəni bə wi nĭ kɔ wi sisi jiə lɔ chi chi, wi ka bi bɔɔŋ bɔ. Ayaka bəni bə wi nĭ bɔɔŋ num wi dzɔ lɔ bɔ a bɔ kɔ ŋgbɔ widɔkɔ kɔbi. Ayaka bə wi nĭ bɔɔŋ wi dzɔ a bɔ kɔ ŋgbɔ widɔkɔ kɔbi, num wi nĭ fə a bɔ liə i mbum bi wə.

Mi wə wi kɔ i chu fə bukumbɛiŋ bəh gia yidɔkɔ kɔ na ndə a?

31 Si gia yələ yichi kɔ lə, bukumbɛiŋ chu kɔ i dzaka a nə? Si Nyɔ si num lɔ i kimbu kibukumbɛiŋ wə, mi wə wi kɔ i chu fə bukumbɛiŋ bəh gia akɔ na ndə a?

32 Wi Nyɔ kabə kaŋaki kə kiŋghəkə i Waiŋ wi, i nya a wi kpi i bukumbɛiŋ bəchi bɛiŋ, ayakalə wi ma nĭ nyâ biɛiŋ bichi i kpɛiŋsi yɛiŋ i bukumbɛiŋ a?

33 Akɔ ndə wə wi kɔ i chu nəŋki nsaka bəh bəni bə Nyɔ kɔ wi sabibwili lɔ a? Nyɔ num wə wi dzɔki bəni a bɔ kaŋaki kə ŋgbɔ widɔkɔ.

34 Mi kɔlə wə wi kɔ i chu jiə bukumbɛiŋ i ŋgəkə wə a? Klistus Jisɔs nĭ kpi, wi fiəni dza i kpi wə, wi num i liə i tsɛiŋ yi Nyɔ yiləkəli wə, wi lansi tsa Nyɔ i bukumbɛiŋ.

35 Mi wə wi bi chu lansi gaaliki bukumbɛiŋ bəh Klistus a wi ma chu kɔŋki bukumbɛiŋ kɔ na ndə a? Akɔ bəŋgəkə, ma nshili, ma i bwaŋki gvu a bəni gbɔyiki i jum wə, ma dzɔŋ, ma chwɔŋ kiyəə, ma gia yi gumini, ma kpi, kɔlə i gaali a?

36 Yi kɔ num bə nyaka a bəni bədɔkɔ nǐ dzakaki i Nyɔ a,
“Buku tsɛiŋki tsəki kpi chɔkɔ bichi kɔm wɔ.
Bəni dzɔki buku aka shwáŋ yə bə tsəki i kum.”
37 Na i biɛiŋ biələ bichi wə bukumbɛiŋ tumki dziki lə bi bəh ŋga bi Klistus wə wi nǐ kɔŋ bukumbɛiŋ.
38 Mih kiəki lə na bindzɔŋ a kpi nabə nɔni, nabə ŋkaiŋni bəchinda bənaiŋ, nabə biŋ'waka biə bi sakaki, nabə biɛiŋ biə bi kɔ i liə, nabə biə bi kɔ i bi dzə, nabə biɛiŋ biə bi kaŋaki ŋga,
39 nabə biə bi kɔ i bɛiŋ, nabə biə bi kɔ i nichɛiŋ, nabə binaiŋ biɛiŋ i mbaŋ wi biɛiŋ biə Nyɔ nǐ maa bichi, fidɔkɔ kɔkə yɛiŋ fi kɔ i gaali bukumbɛiŋ i kiŋkɔŋ ki Nyɔ kə wi kaŋaki i bukumbɛiŋ kɔm Klistus Jisɔs Bah wibukumbɛiŋ.

9

Nyɔ nǐ saiŋbwili bəni bə Islae a bɔ numki bəni bu

1 Gia yələ mih dzakaki kɔ ŋkɔŋ ka mi wi Klistus. Mih nyiki kə ntəkə, Kiŋ'waka ki Baiŋni fəki shɔm yiŋ təbi a mih nyiki kə ntəkə.
2 Yi kɔ a mih kɔ bəh nshɛiŋ yimbum chu num bəh lɔli biə bi kaaki kə i shɔm yiŋ mə,
3 kɔm bwa bə nih bəŋ bə kwili bə̀ buku bɔ kɔ mwa mimu. Mih nəŋki lə na bəh ŋga a lɔiŋ dzə̂ i mih wə i gâali mih buku Klistus kɔm bɔ.
4 Bəni bələ kɔ bəni bə Islae bə̀ Nyɔ nǐ dzɔ bɔ fə a bɔ numki bwa bu, chusi kiŋkɔkni ki i bɔ, dzi miŋkaiŋ bəh bɔ, nya bənchi bu i bɔ kaŋ, chusi bɔ si bɔ kɔ i kôksiki Nyɔ, fə biŋkaka bəh bɔ.
5 Bɔ kɔ bəni bə̀ bətii tii bəbɔ nǐ yisi chwɔŋkijuŋ kələ a num bəni bə Nyɔ bə̀ bə ni kiəki bɔ, Mbwili wə Nyɔ nǐ kaka jɔbi wə wi nǐ dzə ka mi wiwɔm, bə bwɔ wi num i chwɔŋkijuŋ ki bəni bələ wə. Bukumbɛiŋ nyâki kiŋkɔksi jɔbi wichi ki kaa kə i Mbɔiŋsi wə wi kɔ Nyɔ, wi kaŋa ŋga i biɛiŋ bichi wə. Yi núm ayaka.
6 Yi məŋ a, gia yə Nyɔ nǐ kaka a yi laka kilɔlɔ, kɔm a kɔkə bəni bə Islae bəchi bə̀ bɔ kɔ bwa bə Islae bə ŋkɔŋ.
7 Ayaka a kɔkə tə bwa bəchi bə̀ bɔ buku i Ablaham wə bɔ kɔ bwa bu. Ayakalə, yi kɔ asi Nyɔ nǐ dzaka i Ablaham a,
“Akɔ Ayjik wə, wi bi bwɔki bwa bə̀ bɔ bi duki yɛli wa.”
8 Yələ gia chusiki a, a kɔkə bwa bəchi bə̀ bɔ buku i Ablaham wə bɔ kɔ bwa bə Nyɔ. Akɔ bwa bə̀ Nyɔ nǐ kaka Ablaham yɛiŋ, bə dzɔki a bɔ kɔ bwa bə Ablaham.
9 Jɔbi wə Nyɔ nǐ fə kiŋkaka kələ dzaka a,
“A bi fiəni numki i jɔbi wələ wə i jia yi dzəni wə,
mih bi fiəni dzə, ma Sɛla bi kwati waiŋ nyukuni.”
10 A məŋ dəkə a yələ shəŋ. Gia ka yələ nǐ num tə bəh Lɛbika wə tii bwa bu nǐ kɔ Ayjik wə tii bətii bəbukumbɛiŋ.
11-12 Na ka bə tsɛiŋki i bwɔ bimaŋsi biələ, na ka bə numki i fə gia yindzɔŋni yidɔkɔ nabə yichu, a nǐ kɔ num Nyɔ dzaka i nih wibɔ a,
“Kukuli bi nɔmki lə i waiŋ wi nchiŋ.”
Nyɔ nǐ dzaka yakadəiŋ chusi a wi baaki mi biəli mba wi. Wi si baa kə biəli nɔm widɔkɔ wə mi fə. Wi baaki biəli num gia yə wi Nyɔ nəŋki.
13 Yi kɔ asi bə nyaka a,
“Yakɔb kɔ mih kɔŋ wi, mih baiŋŋ Ɛsau.”

Nyɔ si fə a gia yə wi kɔŋki

14 Si yi kɔ lə, bə kɔ i dzaka a nə? Yaka kɔ a Nyɔ fəki kə gia yi chəŋ ma? Yi məŋ yakadəiŋ!
15 Nyɔ nǐ dzaka i Muses a,

“Mih bi cham lə bəh nshɛiŋ i mi wə mih kɔŋki,
mih kwasi nshɛiŋ i wə mih kɔŋki.”
16 Ayakadəiŋ, Nyɔ baaki kə mi biəli si mi wiwɔm nəŋki, nabə i bənɔm bà wi
nɔmki. Wi baaki kɔm nshɛiŋ yə wi kaŋaki i bəni wə.
17 Yələ gia kɔ asi bə nĭ nyaka tə i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a Nyɔ nĭ dzakaki i fɛlɔ
ŋkuŋ wi Ijib a,
“Mih yaksi wɔ ka ŋkuŋ, fwu wiwɔ num a,
mih ni chusiki ŋga biŋ i wɔ wə,
ka bəni bi tsô bəh yɛli wuŋ i mbi wələ wichi wə.”
18 Yələ gia ka chusi a Nyɔ kwasiki nshɛiŋ i mi wə wi nəŋki i kwasi nshɛiŋ i wi,
nya fwu wi ləkəli i mi wə wi nəŋki a wi ləkəki bəh fwu.
19 Mi widɔkɔ kɔlə i dza bikə i mih a, “A kabə num yakadəiŋ, Nyɔ kabə kpiki
bəh bəni kɔm nə a? Mi wə wi kɔ i nəiŋ gia yə Nyɔ nəŋki a yi num, akɔ ndə a?”
20 Mi ma bĭkə yakadəiŋ. Akɔ na winaiŋ mi wiwɔm wə wi kɔ i sini bəh Nyɔ a?
Mi kɔlə i mwəm fiɛŋ bəh fiəŋ ma fi ni chu bikə i wi a, “Wɔ mwəm mih lə kɔm
nə a?”
21 Mi wə wi mwəmki mishwali kaŋaki lə ŋga i fiəŋ wiwɔ bɛiŋ i chum kaŋ yi
fiəŋ i mwəm biɛiŋ yɛiŋ chi chi, fidɔkɔ num fiə fi kaŋaki nɔm wimbum, fidɔkɔ
num fiə fi chiŋ kɔ. 22 Yikɔ a liŋ si Nyɔ fəki. Wi nĭ nəŋki i chusi shɔm yi yi bɔksini
i bəni, chu fə a bəni kĭə ŋga bi. Ayakalə, wi nĭ lansi kaŋa shɔm bəh bəni bà bɔ
nĭ fəki shɔm bɔkɔ wi, bəh bà bə nĭ kɔ i kaasi bɔ num kaasini.
23 Wi nĭ fə yakadəiŋ i chusi mbum bi bimbum biə bi kɔ i bəni bà wi kwasiki
nshɛiŋ i bɔ. Bəni bələ kɔ bà wi nĭ kɛiŋsi jiə na ka yi dzə num a bɔ bi kwati lə
mbum biwɔ.
24 Akɔ na bukumbɛiŋ bəni bəwɔ bà wi bɔɔŋ. A kɔbi a Bəju shəŋ. Bəni bà bɔ
kɔkə Bəju kɔlə tə yɛiŋ.
25 Akɔ na yi yə Nyɔ dzaka i Kiŋwakti ki mi wi wi ntum wə Ɔsia a,
“Bəni bà bɔ kɔkə bəni bəŋ,
Mih ni bɔɔŋki bɔ a ‘Bəni bəŋ.’
Ayaka bà mih ni kɔŋki kə bɔ,
mih ni bɔɔŋki bɔ a ‘Shɔm yiŋ.’ ”
26 “Ayaka a fɛiŋ i di biə Nyɔ si dzaka i bəni bəwɔ a,
‘Mbɛiŋ kɔkə bəni mbəŋ’,
Yi kɔ a bə ni bɔɔŋki bɔ a,
‘Bwa bə Nyɔ wə wi kaŋaki nɔni.’ ”
27 Isaya mi wi ntum wi Nyɔ nĭ də tə kɔm bəni bə Islae ka dzaka a,
“Na ayaka si bəni bə Islae duki lə,
num aka mishambu mi kinchwɔ kimbum,
a bi bɔiŋki a bədɔkɔ i bɔ wə twɛsi.
28 Yi num a Nyɔ bi dza akisəkə wi lɔ ŋgəkə
i nshwaiŋ yələ yichi wə wi kaasi biɛiŋ bichi.”
29 Wi Isaya nĭ kɔ wi dzaka lɔ a,
“A nĭ mɔŋ a, Bah Nyɔ wə wi kaŋaki ŋga bichi
bɛsi bwa i chwɔŋkijuŋ kibukumbɛiŋ wə,
ma bukumbɛiŋ fiəni chu lɔ aka kwili wimbum Sədəm
bəh wi Gəməla.”

Bəni bə Islae nəiŋ dzəh yə bəni kaŋaki i bĭəliki i num chəŋ i Nyɔ nshiŋ

30 Si yi kɔ lə, bukumbɛiŋ ki dzakaki a nə? Bukumbɛiŋ ki dzakaki a bəni bà
bɔ kɔkə Bəju bà bɔ nĭ ka məmsi dəkə i num chəŋ i Nyɔ nshiŋ, bɔ num lɔ i liə
chəŋ i Nyɔ nshiŋ kɔm shɔm yə bɔ jiə i wi.

31 Ayakalə, bəni bə Islae bà bɔ nĭ məmsi i numki chəŋ i Nyɔ nshiŋ biəli num
dzəh yə bənchi nəŋki, bɔ nĭ ka biəli i dzə num chəŋ i wi nshiŋ.
32 A nĭ kɔ kɔm nə? Akɔ kɔm bɔ nĭ ka məmsi i biəli dzəh yə bɔ kɔ i jiə shɔm i
Nyɔ. Bɔ nĭ kwakaki a gia yə yi kɔ fə a mi num chəŋ i Nyɔ nshiŋ kɔ num bənɔm
bà wəmaka fəki. Bɔ fə yakadəiŋ ka ndamti i təh wə bəni ndamtiki i yɛiŋ bɛiŋ.
33 Təh wələ kɔ wə bə nyaka kɔm wi a,
“Mbɛiŋ tsɛ̂iŋ, mih jiə təh i kwili wi Sayɔŋ wə,
a num təh wə bəni bi ndamtiki yɛiŋ wə.
A num bianja wə bəni bi gbɔyiki yɛiŋ wə.
Ayakalə, mi wə wi jiə shɔm i wi wə, bi chu numki kə i ŋgəmni wə.”

10

1 Bwa bə nih bəŋ, gia yə mih nəŋki bəh shɔm yiŋ yichi, bəh ntsa wuŋ i Nyɔ,
kɔ a bəni mbəŋ bə Islae bələ bi kwati mbəiŋ.
2 Gia yə mih kiəki, a num yə mih kɔ i dzaka kɔ a, bɔ kaŋaki lə kiŋkɔŋ na bəh
ŋga i Nyɔ. Ayakalə, bɔ kiəki kə dzəh yi chəŋ yə bɔ kɔ i biəliki wi yɛiŋ.
3 Si bɔ kiəki kə dzəh yə Nyɔ dzɔki a mi si num chəŋ i wi nshiŋ yɛiŋ, bɔ kabə
nəŋ lɔ i jiə num dzəh yibɔ, ayaka na chu nya gwu yibɔ i biəliki dzəh yə Nyɔ
dzɔki a mi kɔ chəŋ yɛiŋ i wi nshiŋ.
4 Si Klistus nĭ dzə, dzəh yi bənchi yə bəni nĭ biəliki i numki chəŋ i Nyɔ nshiŋ
ka kaa, ka i numki chəŋ i Nyɔ nshiŋ i liə ni numki i jĭə shɔm i Klistus wə.

Mbəiŋ dzə lɔ i mi wichi

5 Muses nĭ nyaka kɔm dzəh i numki chəŋ i Nyɔ nshiŋ yə yi biəliki num
bənchi a, “Mi wə wi fəki si bənchi dzakaki ni nɔki lə kɔm wi jiəki bənchi bəwɔ
bəchi.”
6 Ayakalə, kɔm dzəh yə yi kɔ a mi kɔ chəŋ i Nyɔ nshiŋ biəliki num shɔm yə
wi jiə i wi wə, yi num bə nyaka a,
“Kiə wɔ ma bikəki i shɔm ya wə a, ‘A ni yaka ndə i bɛiŋ na?’ ”
(Yi num a, a ni yaka ndə i tsə dzəh bəh Klistus a).
7 Nabə a, “A ni shi ndə i kii a?”
(Yi num a, i tsə dzasi Klistus i kpi wə).
8 Ayakalə, yi dzakaki a nə? Yi dzakaki a,
“Gia yi Nyɔ kɔ kɔmsi i wɔ wə.
Yi kɔ i dzaka ka wə, bəh i shɔm ya wə.”
Ayaka a num yi, buku fukuki kɔm njiə wi shɔm i Jisɔs wə.
9 Wɔ ka dzaka bəh dzaka ka a Jisɔs kɔ Bah, ayaka, ka bum i shɔm ya wə a Nyɔ
nĭ dzasi wi i kpi wə, ma wɔ bi bɔiŋ.
10 Yi kɔ a, mi bumki num bəh shɔm yi na ka Nyɔ dzɔ wi a wi kaŋaki kə kiŋgbɔ
kidɔkɔ. Ayaka mi dzâkaki bəh dzaka ki ka bi bɔiŋ.
11 Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki a,
“Mi wə wi kɔ wi bum i wi bi num kə i kiŋgəmni wə.”
12 Mbɛiŋ kiəki a chi chi kɔkə i kintəəŋ ki mi wi Ju bəh mi wə wi kɔkə mi wi Ju.
Bah wə wi kɔ Bah wi mi wichi akɔ a wimu. Ayaka wi si shi wɛli kaŋ yi nya
mbum i mi wichi wə wi dəki i wi.
13 Yi kɔ num bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a,
“Mi wichi wə wi bi bɔɔŋki yɛli wi Bah,
wi bi bɔiŋki lə.”
14 Ayakalə, bəni kɔ i nyani dəiŋ na ka bɔ dəki bɔɔŋ wi maka bɔ jiə shɔ́m i wi
a? Ayaka bɔ kɔ nyani dəiŋ i jiə shɔm i wi maka bɔ num wɔkɔ kɔm wi a? Bɔ kɔ
nyani na dəiŋ i wɔkɔ maka mi num fuku kɔm wi i bɔ a.

15 Ayaka bəni kɔ i nyani dəiŋ i tsə fukuki maka bə faaŋ bɔ a? Yi kɔ num bə
nĭ nyaka a,
“Gvú yi bəni bà bɔ si dzə bəh ntum wi ndzəŋni,
si ndzəŋ nalə.”
16 Ayakalə, bəni bə Islae bəchi kɛiŋki maka bɔ bum ntum wi ndzəŋni wələ.
Yi kɔ a liŋ asi kiŋwakti ki mi wi ntum wi Nyɔ wə Isaya dzakaki a,
“Bah, a bum ndə gia yə buku fukuki a?”
17 Yi bá num a, njiə wi shɔm i Klistus dzəki num i gia yə mi wɔkɔ. Ayaka gia yə
mi wɔkɔ dzəki num i mfuku wə kɔm Klistus.
18 Mih ka bikə a, yaka bɔ nĭ ka wɔkɔ a? Ŋkɔŋ bɔ nĭ wɔkɔ. Kiŋwakti ki Nyɔ
dzakaki a,
“Já yibɔ tsə i nshwaiŋ yichi,
ayaka ndzaka wibɔ tsə i biŋgɔksi bi mbi wə bichi.”
19 Mih chu bikəki a, yaka kɔ a jɔbi wə bəni bə Islae nĭ wɔkɔ, na wɔkɔ ndzəŋ a?
Muses nĭ kɔ wi yisi dzaka a Nyɔ dzakaki a,
“Mih ni fə̂ lə kindəŋ chiniki mbɛiŋ bəh kitumi
ki bəni bə kilələ,
fə shɔ́m bɔkɔki mbɛiŋ bəh kitumi kə bɔ kɔ bəni bə kiyuŋ.”
20 Isaya chu dzaka lwa kə a Nyɔ dzakaki a,
“Bəni bà bɔ nĭ nəŋki kə mih kɔ bà bɔ yɛiŋ mih.
Ayaka mih chusi gwu yiŋ i bəni bà bɔ ni bikəki kə mih.”
21 Ayakalə, yə kɔm bəni bə Islae Nyɔ nĭ dzaka a,
“I kaŋ yichi wə kɔ mih jiə kaŋ yiŋ wɔkəli a bəni dzə mih dzə̂ bɔ,
ayaka bɔ ləkə tsə a bəh kifwu i ninshiŋ, tsə i yibɔ dzə́h wə.”

11

Nyɔ ka məŋni dəkə bəni bə Islae məŋnini

1 Mih chu bikəki a yaka Nyɔ məŋni lɔ bəni bu a? Yi məŋ yaka! Mih mwi
kɔ waiŋ wi Islae. Mih num waiŋ i juŋ yi Ablaham wə, num mih buku i
chwɔŋkijuŋ ki Bɛnjamen wə.
2 Nyɔ ka məŋni dəkə lɔ bəni bu bà wi nĭ sabibwili i kin'yisi wə. Ntə mbɛiŋ
kiəki lə gia yə Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki kɔm Ɛlaja, si wi nĭ dəki i Nyɔ kɔm gia yə
bəni bə Islae nĭ fəki a?
3 Wi nĭ dəki dzakayi i Nyɔ a,
“Bah, bə wɔɔyi bəni ba bə ntum,
ka mukuyi shi kintəŋ ki fəni ki gia.
A baaŋ shəŋ a mih,
ayaka bə nəŋ tə i kaasi bəh mih.”
4 Wi nĭ dəki yakadəiŋ Nyɔ chukuli wi a nə? Wi chukuli wi a,
“Mih jiə bəni num mbəŋ bənchuku nanitaŋ (7,000),
bɔ ka num tum dəkə binyu i Baal nshiŋ a num fimɔsɔ i tsa fi.”
5 Yi kɔ a liŋ asi yi kɔ i jɔbi wələ wə. Bəni bədɔkɔ kɛiŋki lə fɛiŋ i Islae twɛsi a num
bəni bə Nyɔ. Ayaka bələ kɔ num wi nĭ saiŋbwili kɔm shɔm yi yindzəŋni.
6 Yi kabə num a wi nĭ saiŋbwili kɔm shɔm yi yindzəŋni, ma yi ma chu numki
kɔm nɔm widəkɔ wə bɔ nĭ fə. A nĭ kɔ a numki kɔm nɔm widəkɔ si bɔ nĭ fə, ma
yi ma chu numki a, akɔ shɔm yindzəŋni.
7 Gia yə mih dzakaki kɔ a nə? Yi kɔ a bəni bə Islae bəduli nĭ ka nyani dzə num
dəkə chəŋ i Nyɔ nshiŋ asi bɔ nĭ nəŋki. A nĭ kɔ shəŋ a bəni bà Nyɔ nĭ sabibwili,
bɔ nĭ nyani dzə kwati dzəh i numki chəŋ i wi nshiŋ. Ayakalə, Nyɔ fə shɔ́m yi
kiŋka ki bəni bəwɔ ləkə tsə, ka baaŋ ayaka.
8 Yələ kɔ asi bə nyaka a,

“Nyɔ nǐ fə bɔ ka funɲfuŋki,
dzə́kəh yibɔ kɔbi i chu yɛiŋ di,
ayaka bintuni bibɔ kɔbi i wɔkɔki gia.
Bɔ num baaŋ yaka i dzə buku bidaiŋ.”
9 Ayaka Dɛbit dzaka tə a,
“Nyɔ fə̂ ma biɛiŋ bidzini biə bɔ dziki wɔkɔ ndzɔŋni,
bi lǐm bɔ aka gbi,
bi chu kwə̂ bɔ aka kintaŋ.
Bi fiəni nûm ka fiɛŋ fiə fi kɔ i guku lɔɔ bɔ i kuku,
ma yi ni num ŋgɔm wi kimfə kibɔ.
10 Nyɔ fə̂ dzə́kəh yibɔ ji ka bɔ ma yɛ́ɪŋki di.
Wi fə̂ tə júm yibɔ ŋgwuŋ baaŋ ayaka.”
11 Mih bikəki a, yaka bəni bə Islae nǐ ndamti yaka gbɔ baaŋ kuku baaŋni a? Yi mɔŋ nûm yaka. Chu biə bɔ nǐ fə nǐ dzə lɔ bəh mbɔiŋ i bəni bə̀ bɔ kɔkə bə Islae, ka bəni bə Islae bi chiniki kindɔŋ.
12 Yi kabə num a chu biə bɔ nǐ fə nǐ fiəni chu lɔ ka mbum i mbi wələ, ŋgbɔ wə bɔ nǐ gbɔ nǐ dzə lɔ bəh mbum i bəni bə̀ bɔ kɔkə bə Islae, yaka mbum biə bi bi numki jɔbi wə bəni bə Islae bəchi bi bumki i Klistus bi numki dəiŋ a?

Kiə bəni bə̀ bɔ kɔkə bə Islae ma chə̂kəki kijum i bəni bə Islae

13 I liə mih nəŋki i dzaka i mbɛiŋ bəni bə̀ bɔ kɔkə bə Islae. Si mih kɔ waiŋ ntum wi Jisɔs i bəni bə̀ bɔ kɔkə bə Islae, mih bə́ dzɔ nɔm wuŋ wələ a, akɔ fiɛŋ fimbum.
14 Mih fəki lə, ka mih fə Bəju bəbuku fiiki kindɔŋ, ka yi kɔm bɔ, ka bɔ bədɔkɔ bi bɔiŋ.
15 Yi kabə num a jɔbi wə Nyɔ nǐ mənni bəni bə Islae, yələ nǐ fə bəni bədɔkɔ i fa mbi wələ wə fiəni num i fiɛŋ fimu wə bəh Nyɔ, yaka jɔbi wə wi bi fiəni dzɔ bɔ, ma yi bi numki dəiŋ a? Yi bi numki aka jɔbi wə mi kpi ka fiəni dza i kpi wə.
16 Mi ka gbɛɛ nyəə bi ninshiŋ nya i Nyɔ, yaka nyəə biwɔ bichi kɔ bi Nyɔ. Ŋgaaŋ yi kpɛiŋ kabə num yi Nyɔ, yaka cha yi kpɛiŋ yiwɔ kɔ tə yi Nyɔ.
17 Ayakalə, yi kabə num a chá yi kɛiŋ yidɔkɔ kɔ num bə nǐ fakayi ka lətɔkɔ ka dzɔ num mbɛiŋ bə̀ mbɛiŋ kɔ kɛiŋ yi Ɔlif yi kɔɔbi, ka dzə basi i kpɛiŋ wi Ɔlif wə bə nǐ yəə num yəəni, i di biə chá yidɔkɔ yə nǐ buku, ka mbɛiŋ nǐ kwati tə mwi mə mɔ bukuki i kpɛiŋ wiwɔ wə,
18 yaka mbɛiŋ kaŋaki kə i chə̂kəki kijum bə chá yidɔkɔ yə. Mbɛiŋ kabə chəkəki kijum i bɔ, mbɛiŋ ka kǐəki a mbɛiŋ kɔ a chá. A fəki kə mbɛiŋ ka gaaŋ yiwɔ numki. A fəki num gaaŋ ka mbɛiŋ numki.
19 Mi widɔkɔ i mbɛiŋ wə kɔlə i dza dzakaki a, “Bə nǐ gbayi chá yiwɔ i basi num mih fɛiŋ.”
20 Yəmaka kɔ ŋkɔŋ. Bə nǐ fakayi bwili bɔ ka lətɔkɔ kɔm bɔ nǐ dzaki kimbum. Mbɛiŋ num ndzɔŋ bəh ŋga kɔm shɔm yə mbɛiŋ jiə i Klistus wə. Ayakadəiŋ, kiə mbɛiŋ ma ghaŋsiki gwu i yi wə. Mbɛiŋ kaŋaki i numki lɔ bəh nlwa.
21 Mbɛiŋ kǐəki a, a nǐ mɔŋ a Nyɔ bɛsi bee chá yi kpɛiŋ yə bə gbɛli num gbɛlini, ma wi mɔŋ bi bɔŋ bɛsi bee mbɛiŋ.
22 Mbɛiŋ tsə̂iŋ, a Nyɔ kaŋaki lə shɔm yindzɔŋni nalə chu kaŋa tə shɔm yi bɔksini. Wi si lɔ lə bəh bəni bə̀ bɔ gbɔ, ayakalə chusi shɔm yindzɔŋni i mbɛiŋ jɔbi wə mbɛiŋ baaŋ a biəliki dzəh yi. A kɔbi yakadəiŋ, ma wi nǐ fakayi lətɔkɔ mbɛiŋ.

23 Ayaka i bəni bə Islae, bɔ ka kwuni kaŋa kimbum, ma Nyɔ ni fiəni dzɔ basi
bɔ i kpɛiŋ wiwɔ wə, kɔm akɔ gia, Nyɔ kaŋa ŋga i fiəni fə yi.
24 Mbɛiŋ kîəki a, mbɛiŋ kabə num chá yə bə nǐ fakayi i kpɛiŋ wi Ɔlif wə wi si
kɔ i kɔɔbi wə, dzə basi i wə bə yəə num yəəni, a num gia yə yi kaŋaki kə i nûmki
yakadəiŋ, yaka bə kɔkə i fiəni dzɔ chá yi kpɛiŋ yə bə nǐ fakayi i fiəni dzə basi i
kpɛiŋ wiwɔ wə i tsə yaka a?

Nyɔ bi kwasiki lə nshɛiŋ i bəni bə Islae bəchi

25 Bwa bə nih bəŋ, mih nəŋki a mbɛiŋ kîə ŋkɔŋ biələ bi kɔ i nyumi wə, ka
mbɛiŋ ma ni dza i ghânsiki gwu a mbɛiŋ fifiki nalə. Yi kɔ a nləkə fwu dzə i bəni
bə Islae bədɔkɔ. Bɔ bi ləkəki bəh fwu wiwɔ yaka i tsə buku i jɔbi wə bəni bəchi
bə bɔ kɔkə bə Islae bə bɔ kaŋaki i liə i mbaŋ wi bəni bə Klistus wə, bi liə.
26 Jɔbi wə yi bi numki yaka, bəni bə Islae bəchi bi ka bɔiŋ. A num yi yə bə nǐ
nyaka, Nyɔ dzakaki a,
“Mi wə wi bi bwiliki bəni i ŋgəkə wə bi bukuki i Sayɔŋ.
Wi bi bwili nɔni kichu kiwɔ i chwɔŋkijuŋ ki Yakɔb wə.
27 Ayaka biələ num miŋkaiŋ biə mih dzi bəh bɔ
jɔbi wə mih dzɔ bwili chu bibɔ.”
28 I kimbu ki ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ wə, bəni bə Islae kɔ bəmbaiŋŋni bə Nyɔ
kɔm mbɛiŋ. Ayaka i kimbu ki baayini wə Nyɔ ni baayi lɔ bɔ, a bɔ bəni bə Islae
kɔ shɔm yi, kɔm ŋkaiŋ mə wi nǐ dzi bəh bətii tii bəbɔ.
29 Yi num lə kɔm Nyɔ ka nya kinya i mi wi chu mɔŋ i fiəni dzɔ, wi ka bɔɔŋ mi,
wi chu mɔŋ i fiəni bee wi.
30 Si mbɛiŋ bà mbɛiŋ kɔkə bəni bə Islae nǐ yisiki wɔkɔki kə i Nyɔ, ayakalə mbɛiŋ
kɔ i liə wi kwasi nshɛiŋ i mbɛiŋ kɔm bəni bə Islae wɔkɔki kə i wi,
31 yi kɔ a liŋ si bɔ tə wɔkɔki kə i Nyɔ i liə ka nshɛiŋ yə wi nǐ chusi i mbɛiŋ nǐ fə
wi tə kwasiki nshɛiŋ i bɔ.
32 Gia yə yi kɔ, kɔ a, Nyɔ kɔ wi jiə bəni bəchi i juŋ yi nsəŋ yi fwu wi ləkəli wə, ka
yi numki a ŋgaiŋ kɔlə i kwasiki nshɛiŋ i bɔ wə bəchi.

Ma kiŋkɔksi nûm i Nyɔ

33 Ɔ ɔɔ, mbɛiŋ tsêiŋ, kiŋkɔksi kə ki kɔ ki Nyɔ kɔ na kimbum, ayaka mfi bi num
tə na bimbum, gia yə wi kiəki wi kiəki tə na bindzɔŋ! Mi kɔkə i kiə dzəh yə wi
təiŋki gia yi yɛiŋ. Yi kɔ a mi widɔkɔ kɔkə i kiə dzəh yə wi fəki gia yi yɛiŋ.
34 Yələ kɔ asi bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a,
“Akɔ ndə wə wi kɔ i kiə kiŋkwaka ki Bah a?
Ayaka a num ndə wə wi kɔ i təfi wi a?
35 Akɔ ndə wə wi num nya Nyɔ bəh fiɛŋ
ka Nyɔ bi fiəni gɔm wi a?”
36 Biɛiŋ bichi nyə i wi wə. Biɛiŋ bichi tsə nûm i kaŋ yi wə, biɛiŋ bichi num kɔm
wi. Kiŋkɔksi nûm i wi jɔbi wichi na kiŋgɔksi kɔbi. Yi nûm ayaka.

12

Mbɛiŋ nyâ gwú yimbɛiŋ i Nyɔ

1 Bwa bə nih bəŋ, si Nyɔ kɔ wi kwasi lɔ nshɛiŋ i bukumbɛiŋ wə, mih kwuŋki
kaŋ i mbɛiŋ a mbɛiŋ nyâ gwú yimbɛiŋ i Nyɔ ka biɛiŋ bi kiyɔŋŋni bi num biwɔm
bi baiŋ num Nyɔ bum bi. Yələ kɔ dzəh yi chəŋ i mbɛiŋ i kɔksiki Nyɔ yɛiŋ wə.
2 Kiə mbɛiŋ ma bîəliki gia yə bəni bə fa kuku fəki. Mbɛiŋ bêe Nyɔ nyâki
mbɛiŋ bəh biŋkwaka bimfiaŋ ka bi kwûŋni mbɛiŋ. Mbɛiŋ ka fəki yakadəiŋ,
mbɛiŋ ka ni kiə i tsɛiŋ baiŋsi gia yə Nyɔ nəŋki, a num yindzɔŋni, num Nyɔ bum,
yi ndzɔŋ i wi tsə bwili fwu.

3 Mih ka mi wə Nyɔ kɔ wi chusi shɔm yi yindzɔŋni i wi ka duksi wi, mih nəŋki
i dzaka i mbɛiŋ bəchi a, kiə mi ma kwâkaki a wi kɔ fiɛŋ fidəkɔ tsô fiɛŋ fiə wi
kɔ. Mi kwâkaki kɔm gwu yi i dzəh yi chəŋ wə. Mi kwâkaki wi bîəli kimfəkə ki
kimbum kə Nyɔ kɔ wi nya i wi.
4 Bukumbɛiŋ kîəki a gwu yi mi kɔ a yimu, ayaka yi kaŋa bimbu chi chi,
bimbu biwə kaŋa nɔm chi chi.
5 Yi kɔ a liŋ si bukumbɛiŋ kɔ. Na ayaka si bukumbɛiŋ kɔ bəduli lə, yi kɔ a
bukumbɛiŋ bəchi kɔ i gwu yimu i Klistus wə. Ayaka mi widəkɔ kəbi wə wi kɔ
a wi mbɔŋ shəŋ.
6 Bukumbɛiŋ kâŋaki binya chi chi biəli ŋgamti wə Nyɔ nya i bukumbɛiŋ.
Bukumbɛiŋ nômki bəh bi. Kinya ki mi kabə num i fukuki ntum wi Nyɔ, wi
ka fûkuki bîəli kimfəkə ki kimbum kə Nyɔ kɔ wi nya i wi.
7 Kinya ki mi kabə num i nɔmki i bəni, wi ka nɔmki i bɔ. I wə wi laniki bəni,
wi ka lâniki.
8 Kinya ki mi kabə num i shiliki shóm yi bəni, wi ka shîliki yi. I wə kinya ki
kɔ i nyaki biɛiŋ i bəni, wi wêli kaŋ yi. I wə kinya ki kɔ i tɔkniki i bəni wə, wi ka
tôkniki i bɔ bəh shɔm yi yichi. I wə kinya ki kɔ i kwasiki nshɛiŋ i bəni, wi ka
kwâsiki wɔkɔ ndzɔŋni.

Kiŋkɔŋ ki ŋkɔŋ

9 Kiŋkɔŋ kimbɛiŋ kaŋaki i numki ki ŋkɔŋ. Mbɛiŋ baiŋŋki gia yichu, nûm
num i gia yindzɔŋni wə.
10 Mbɛiŋ kôŋki gwú yimbɛiŋ bəh shóm yichi ka bwa bə nih. Mbɛiŋ kôksiki
bəni bədɔkɔ tsə si mbɛiŋ kɔksiki gwu yimbɛiŋ.*
11 Kiə mbɛiŋ ma fâki kiŋkpəŋ i na finə wə. Mbɛiŋ nômki nɔm wi Nyɔ jɔbi
wichi bəh shɔm yi shilini.
12 Mbɛiŋ lâŋki i gia yə mbɛiŋ tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ kiə a mbɛiŋ bi kwatiki lə.
Mbɛiŋ kâŋaki shóm i bəŋgəkə wə. Mbɛiŋ nûmki i ntsa wə jɔbi wichi.
13 Mbɛiŋ gâmtiki bəni bà akɔ bə Nyɔ bɔ kaŋaki kə. Mbɛiŋ dzôki bəni bədzəni
i júŋ yimbɛiŋ wə tôkni ndzɔŋ bəh bɔ.
14 Mbɛiŋ tsâki a Nyɔ jiə num kimbɔiŋsi i bəni bà bɔ bwaŋki gvu i mbɛiŋ chɛiŋ.
Mbɛiŋ tsâki num kimbɔiŋsi i bɔ. Kiə mbɛiŋ ma tsâki a lɔiŋ dzâki i bɔ wə.
15 Mbɛiŋ lâŋki mbɛiŋ bəni bà bɔ laŋki, mbɛiŋ dâki mbɛiŋ bəni bà bɔ dəki.
16 Mbɛiŋ nôki i fiɛŋ fimu wə. Kiə mbɛiŋ ma ghâŋsiki gwu. Mbɛiŋ kwâsiki
nsɛ́iŋ bəh bəni bə kilɔlɔ. Kiə mbɛiŋ ma dzôki a mbɛiŋ kiəki lə gia tsə si mbɛiŋ
kiəki.
17 Kiə mbɛiŋ ma chûkuliki chu bəh chu. Mbɛiŋ kâŋaki kiŋkwaka i fâki num
gia yə bəni bəchi yɛiŋki a, akɔ yindzɔŋni.
18 Dzəh kabə num, si mbɛiŋ yɛiŋki, mbɛiŋ mômsiki i nôki i kimbɔiŋni wə bəh
bəni bəchi.
19 Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, kiə mbɛiŋ bi ma lânsi môm i chûkuli gia yichu. Mbɛiŋ
bêe ma Nyɔ bi chusi shɔm yi yi bəksini i bɔ. Akɔ yi yə bə nyaka a,
“Kinchukuli kaŋaki mih i chukuli.
Akɔ mih wə mih bi gɔmki bɔ.
Yələ dzaka Bah.”
20 Yə yi kɔ, kɔ a, mbɛiŋ fâki asi bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a, “Dzɔŋ kabə wɔɔ
mi wə wi baiŋŋki wɔ, wɔ nyâ fiɛŋ wi dzî. Kindɔŋ kabə wɔm wi, wɔ nyâ wi fiɛŋ
wi mû. Wɔ kabə fâki yakadəiŋ, ma yi numki a wɔ jiə kiŋgəmni i wi fwu.”
21 Kiə mbɛiŋ ki bêe kə a chu gaka mbɛiŋ. Mbɛiŋ gâka chu gakani bəh gia
yindzɔŋni.

* **12:10** Nabə a, “Mbɛiŋ numki bəni bə ninshiŋ i nya kiŋkɔksi i bəni.”

13

Bukumbɛiŋ wôkɔki i bəni bà bɔ kaŋaki ŋga bi sakani

1 Mi wichi kaŋaki i wôkɔki i bəni bà bɔ kaŋaki ŋga bi sakani, kɔm ŋga bidɔkɔ
kɔkə biə bi ka nyə i Nyɔ. I bà bɔ sakaki a jiə Nyɔ bɔ.
2 Yi kɔ yi num a, mi wə wi chusiki gwu i ləkəki bəh fwu i bəni bà bɔ kaŋaki
ŋga bi sakani, yaka wəmaka chusiki num i bəni bà a jiə Nyɔ bɔ. Ayaka i bəni
bà bɔ chusiki fwu wi ləkəli bɔɔŋki num ŋgəkə i gwu yibɔ wə.
3 Mbɛiŋ kîəki a bəni bà bɔ kaŋaki nəni kindzɔŋni, si lwa kə bəni bà bɔ kaŋaki
ŋga bi sakani. Asi lwa num bà bɔ kaŋaki nəni kichu. Wɔ kabə nəŋki i numki
wɔ lwa kə mi wə wi kaŋaki ŋga bi sakani, wɔ ka fâki a gia yə yi ndzɔŋki, ka wi
kɔksiki wɔ.
4 Mi wə wi sakaki bəni wi nɔmki num i Nyɔ, a bəni nûmki bindzɔŋ. Ayakalə,
wɔ kabə fəki gia yichu, yaka wɔ kaŋaki i lwâki wi, kɔm ŋga biə bə nya i wi i jîəki
bəni i ŋgəkə wə kɔkə bi kilɔlɔ. Akɔ mi wi nɔm wi Nyɔ wi chusiki shɔm yi Nyɔ
yi bɔkɔli i bəni bà bɔ fəki gia yichu.
5 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ kaŋaki i wôkɔki i bəni bà bɔ sakaki tumi, a kɔbi shəŋ
kɔm mbɛiŋ lwâki shɔm yi Nyɔ yi bɔkɔli. Mbɛiŋ wôkɔki tə i bɔ ka gia yidɔkɔ ma
numki yə yi sakaki mbɛiŋ i shɔm.
6 Akɔ gia yə yi fəki mbɛiŋ na ka mbɛiŋ lɔɔki tə kiŋwakti, kɔm bəni bà bɔ kaŋaki
ŋga bi sakani nɔmki num i Nyɔ, bɔ nya jɔbi wibɔ wichi i nɔm wiwɔ wə.
7 Mbɛiŋ nyâki biɛiŋ bichi biə mbɛiŋ kaŋaki i nyâki i mi wichi. A kabə num
kiŋwakti kilɔɔni, mbɛiŋ lôɔ. A kabə num biɛiŋ biə mbɛiŋ kaŋaki i gɔm, mbɛiŋ
gôm. A kabə num mi wə mbɛiŋ kaŋaki lwaki wi, mbɛiŋ ka lwâki. A kabə num
wə mbɛiŋ kaŋaki i nyaki kiŋkɔksi i wi, mbɛiŋ ka nyâki.

Mbɛiŋ kəŋniki gwú yimbɛiŋ

8 Kiə mi ki kâŋa kə fwa bəh mi widɔkɔ, a kɔbi a fwa yə akɔ kiŋkɔŋ. Mbɛiŋ
kîəki a, mi kabə kɔŋ mi widɔkɔ, yaka wi jiə lɔ bənchi bəchi.
9 Bənchi bə Nyɔ bà bɔ dzakaki a,
“Kiə wɔ ki bîəli kə kpə mi,
kiə wɔ ki wôɔ kə mi,
kiə wɔ ki chwô kə,
kiə wɔ ki bûku kə bəh dzákəh,”
na winaiŋ nchi kɔ num bə chiŋni i nchi wə wi dzakaki a,
“Kôŋ mi wə wi kɔ kɔmsi i wɔ kpəŋ asi wɔ kəŋki gwu ya.”
10 Mi kabə kɔŋ mi widɔkɔ, wi kɔkə i chu fə wi bəh gia yichu . Ayakadəiŋ, mi
kabə kɔŋ mi widɔkɔ, yaka wi jiəki lə bənchi bəwɔ bəchi.
11 Mbɛiŋ fəki gia yələ lə, kîə si jɔbi si num lɔ i liə. Jɔbi wiwɔ kɔ wi kpɛiŋ lɔ i
mbɛiŋ i yômi. Mbɛiŋ yômi kɔm jɔbi wə Nyɔ ni bəiŋsi bukumbɛiŋ si num kɔmsi
dzə, wi tsə si wi nî kɔ i jɔbi wə bukumbɛiŋ nî jiə shɔm i Jisɔs Klistus wə.
12 Biŋ bi jili si kaa tsə, biŋ si baiŋ dzə lɔ. Bukumbɛiŋ bêe nəni bi nchɔkɔ, bə
dzô yaka num nəni ki baiŋni ka biɛiŋ bi jum.
13 Bukumbɛiŋ nôki nəni kə ki kaŋaki kiŋkɔksi ka bəni bà bɔ nyaniki nshi.
Kiə mbɛiŋ ma dzîki, mû fô ka bíə. Kiə mbɛiŋ ma mûki mbih mɔ kwa mbɛiŋ.
Kiə mbɛiŋ ma nôki nəni kinyɛŋ bəh ki təkɔlini. Kiə mbɛiŋ ma yôliki chu kaŋa
kiŋghəkə.
14 Mbɛiŋ dzô yâka num nəni ki Bah Jisɔs Klistus i mbɛiŋ wə. Kiə mbɛiŋ ki
lansi nyâ kə di i nyam yimbɛiŋ yi gwu ka mbɛiŋ ma fəki biɛiŋ bichu biə yi
nəŋki.

14

Kiə mi ki sâka kə widəkɔ

1 Mbɛiŋ dzôki bəni bà kimbum kibɔ ləkəki kə i mbɛiŋ kintəəŋ. Kiə mbɛiŋ bəh
bəmaka bəni ma gûkuniki bəŋgukuli i gia yə bɔ kwakaki a yi kɔ chəŋ i fəki.
2 Mi widəkɔ kɔ num wi bum a ŋgaiŋ kɔlə i dziki biɛiŋ bichi. Ayakalə, widəkɔ
wə kimbum ki bəhki wi dzi mfih a jwa yi ndzɛiŋni.
3 Kiə mi wə wi dzîki biɛiŋ bichi sabi kə ki nyênsi kə mi wə wi sabiki. I mi wə
wi sabiki ki saka kə mi wə wi dziki biɛiŋ bichi sabiki kə təiŋ nsaka wi təiŋni,
kɔm bɔ bəchi kɔ num Nyɔ dzɔ bɔ.
4 Akɔ wɔ ndə i sakaki mi wi nɔm wi mi widəkɔ? A kaŋaki tikwili wi waiŋ wi
nɔm wiwɔ i tsɛiŋ yɛiŋ a waiŋ wi wi nɔm numki lə bindzɔŋ ma wi gbɔki gbɔni
a. Ayaka wi ni num lə i bɛiŋ, kɔm Bah kələ i dzasi wi i bɛiŋ wi num ndzɔŋ.
5 Mi widəkɔ kɔlə tə wi dzɔ a kaŋ yidəkɔ kɔlə yimbum tsə yidəkɔ. Ayaka
widəkɔ dzɔ a kaŋ yichi kɔ a liŋ. Gia yə yi kɔ, kɔ a, mi nûmki i gia yi wə yə
wi kiəki i kiŋkwaka ki wə a, akɔ yindzɔŋni.
6 Mi wə wi dzɔki a kaŋ yidəkɔ kɔlə yimbum, wi fəki yaka i nya kiŋkɔksi i
Bah. Ayaka mi wə wi dziki biɛiŋ bichi, wi dziki tə i nya kiŋkɔksi i Bah, si wi
fəki yakadəiŋ wi nyaki kiyɔŋni i Nyɔ. Mi wə wi nyɛiŋsiki i dzi biɛiŋ bichi, wi
nyɛiŋsiki tə i nya kiŋkɔksi i Bah, si wi tə fəki yakadəiŋ wi nyaki kiyɔŋni i Nyɔ.
7 Bukumbɛiŋ kiəki a, mi kabə num wiwɔm yaka a kaŋaki kə wi gwu yi. Wi
ka kpi, a kaŋaki kə wi gwu yi.
8 Bukumbɛiŋ ka baaŋ bəwɔm, yaka bukumbɛiŋ kɔ a bəh Bah, bukumbɛiŋ
ka kpi, yaka bukumbɛiŋ kɔ a bəh Bah. Ayakadəiŋ, kɔŋ bukumbɛiŋ numki
bəwɔm, ma bə kpiyi lɔ a kaŋaki a Bah bukumbɛiŋ.
9 Akɔ i fwu wi gia wələ wə Klistus nǐ kpi ka fiəni buku i kpi mə ka numki
wiwɔm. Wi nǐ fə yaka ka wi numki Bah wi bəni bəchi bà bɔ kɛiŋki bəwɔm bəh
bà bɔ kɔ bɔ kpiyi lɔ.
10 Ayakadəiŋ, akɔ kɔm nə wə wɔ sakaki waiŋnih wa wɔ təiŋ nsaka wi təiŋni
a? Ayaka a num tə kɔm nə wə wɔ nyɛiŋsiki waiŋnih wa a? Mbɛiŋ kîə a
bukumbɛiŋ bəchi bi numki lə i Nyɔ nshiŋ ka wi saka bukumbɛiŋ.
11 Akɔ gia yə bə nyaka a,
“Mih Bah dzakaki a, si mih kɔ,
mi wichi bi tumki lə binyu i mih nshiŋ,
mi wichi bi dzakaki lə bəh dzaka ki a, mih kɔ Nyɔ.”
12 Yaka yi num a, mi wimu wimu i bukumbɛiŋ kintəəŋ kaŋaki i bi num i Nyɔ
nshiŋ i fuku si kimfə ki nǐ kɔ.

Kiə mi ki fə kə gia yə waiŋnih wi kɔ i gbɔ num gbəni

13 Ayakadəiŋ, kiə bukumbɛiŋ ma chu sâkaki mi bəh mi i bukumbɛiŋ təiŋ
nsaka. Gia yə bukumbɛiŋ kaŋaki i fâki kɔ a, jɔbi wə mi fəki gia yidəkɔ wi tôkniki
ka yi ma numki gia yə waiŋnih wi kɔ i bənli yɛiŋ wə nabə i gbɔ lɔ gbəni.
14 Mih kiəki lə na bindzɔŋ, num mih bum ka mi wi Bah Jisɔs a fiɛŋ fidzini
fidəkɔ kɔkə a fifi fiə fi kɔ a fi baiŋki kə. Ayakalə, mi wə wi yɛiŋ a biɛiŋ bidzini
bidəkɔ kɔlə biə bi baiŋki kə, yi ni numki ayaka i wi.
15 Wɔ kabə dzi fiɛŋ fi bəkəli waiŋnah, yaka wɔ chusiki kə kiŋkɔŋ i wi. Kiə wɔ
ma bêe a fiɛŋ fiə wɔ dziki fə waiŋnah wə Klistus nǐ kpi kɔm wi gbɔ.
16 Ayakadəiŋ, kiə wɔ ki fê kə a gia ya yindzɔŋni yə wɔ fəki a yi dzâ fîəni nûmki
num yə bə nǐ dzakaki a yi kɔ yichu.
17 Mbɛiŋ kîəki a, ŋkuŋ bi Nyɔ kɔkə kɔm biɛiŋ bidzini bəh biɛiŋ bi muni. Akɔ
kɔm i kâŋaki nɔni ki chəŋ bəh nɔni ki bəiŋnini bəh i kâŋa kinsaŋli kə ki nyəki
dzəki i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə.

18 Mi kabə nəmki i Klistus wə i yələ dzəh wə, ma Nyɔ ni wɔkɔki ndzəŋni bəh
wi, bəni kɔksiki tə wi.
19 Bukumbɛiŋ biəliki num gia yə yi dzəki bəh kimbɔiŋni bəh yə yi gamtiki i
maaki num maani mi bəh mi i bukumbɛiŋ kintəəŋ.
20 Kiə mbɛiŋ ki bâkəli kə nɔm wi Nyɔ kɔm biɛiŋ bidzini. Yi kɔ ŋkɔŋ a biɛiŋ
bidzini bichi baiŋki lə, ayakalə wɔ kabə dzi fiɛŋ fi num i fə a mi widɔkɔ gbɔ
num gbəni, yəmaka kɔ gia yichu wɔ fəki.
21 Akɔ gia yindzəŋni i nəiŋ i dzi nyam, nabə i mu mbih, nabə i fə na finə fiə
fi kɔ i fə a waiŋnah gbɔ num gbəni.
22 Shɔm yə wɔ jiə i Nyɔ ka bum i fiɛŋ fidɔkɔ wə, wɔ bêe aka a kiəki a mbɛiŋ
Nyɔ bəfa. Ndzəŋni bimbum kɔ i mi wə wi kaŋaki kə gia yidɔkɔ yə wi kɔ i sakaki
gwu yi yɛiŋ, kɔm wi fəki gia yə wi tɔbi a yi kɔ chəŋ.
23 Ayakalə, mi wə wi dziki fiɛŋ wi num bəh ŋkaŋyi i shɔm yi wə asi num lɔ
ŋgəkə, kɔm wi fəki gia a num kə yə shɔm yə wi jiə i Nyɔ bumki. Mbɛiŋ kǐə a, gia
yichi yə mi fəki maka shɔm yə wi jiə i Nyɔ bum yi, yaka asi num lɔ chu.

15

Mi fə̂ki gia yə yi ndzəŋki tə i waiŋnih

1 Bukumbɛiŋ bə̀ bə ləkəki i kimbum wə, kaŋaki i kaŋaki shɔm i ŋgbɔ wə
bəni bə bɔyini gbɔyiki. Bukumbɛiŋ ma fə̂ki a gia yə gwu kɔ i ndzəŋki num
a bukumbɛiŋ.
2 Na ndə i bukumbɛiŋ kintəəŋ kaŋaki i mə̂msi i fə̂ki gia yə yi ndzəŋki i
waiŋnih wi i gamtiki wi ka kimbum ki kɔɔki.
3 Mbɛiŋ kǐə tə a Jisɔs Klistus nǐ fəki kə a gia yə gwu nǐ ndzəŋki num a wi. Wi
nǐ fəki yi num asi bə nyaka a mi dzakaki i Nyɔ a,
“Bəntɔyi bə̀ bəni tɔyiki wɔ yɛiŋ bɔ fiəni chu num i mih wə.”
4 Bukumbɛiŋ kiəki lə a gia yichi yə bə nǐ nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə i
kikpu wə, a nǐ kɔ i lani bukumbɛiŋ, ka yi ni fə bukumbɛiŋ num ndzəŋ, shɔm
yibukumbɛiŋ shiliki, bukumbɛiŋ ka tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i fiɛŋ fiə bə bi
kwatiki.
5 Mih tsaki a Nyɔ wə wi fəki bəni num bəh ŋga wi chu fə tə shə́m yi bəni shili,
wi fə̂ mbɛiŋ nɔki i fiɛŋ fimu wə bəh bəni bichi biəli asi Klistus Jisɔs chusiki,
6 ka i kijuŋni wə mbɛiŋ ni tumyiki bikum bi Nyɔ wə wi kɔ Ba wi Bah
wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus i ja yimu wə.

Mbɛiŋ dzə̂ mi wichi a liŋ asi Klistus kɔ wi dzɔ mbɛiŋ

7 Mbɛiŋ dzə̂ki mi wichi a liŋ asi Klistus kɔ wi dzɔ mbɛiŋ, ka kiŋkɔksi tsəki i
Nyɔ wə.
8 Mih fukuki i mbɛiŋ a, Klistus nǐ kɔ wi jiə gwu yi ka waiŋ wi nɔm i Bəju i
chusi i bɔ a Nyɔ si dzaka ŋkɔŋ. Wi nǐ fə yakadəiŋ i tɔbi biŋkaka biə Nyɔ nǐ nya
i bətii tii bəbɔ.
9 Ayaka wi nǐ chu fə yakadəiŋ ka bəni bə̀ bɔ kɔkə Bəju bi tumyi tə bikum bi
Nyɔ kɔm nshɛiŋ yə wi nǐ kaŋa i bɔ. Yələ kɔ asi bə nǐ nyaka a,
“Si yi kɔ yakadəiŋ,
mih bi kɔksi lə wɔ i kintəəŋ ki bəni bə̀ bɔ kɔkə Bəju.
Ayaka mih bi yəəŋki kɔksi yɛli wa.”
10 Ayaka yi chu num bə nyaka a,
“Mbɛiŋ bə̀ mbɛiŋ kɔkə Bəju, mbɛiŋ sâŋliki bəh bəni bə Nyɔ.”
11 Ayaka yi chu num bə nyaka tə a,
“Bəni bə̀ bɔ kɔkə Bəju, mbɛiŋ kô̂ksiki Bah.
Bitumi bichi, mbɛiŋ kô̂ksiki Bah.”

12 Isaya nǐ kɔ wi chu dzaka tə a,
“Ntəŋ widəkɔ bi tumbuku dzə lə i chwɔŋkijuŋ ki Jɛse wə.
A num mi wə wi bi sakaki bəni bə tumi.
Akɔ i wi wə bitumi bi jiəki mfi bibɔ.”
13 Mih tsaki a Nyɔ wə bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i wi jîksi shóm yimbɛiŋ bəh kinsaŋli kichi bəh kimbɔiŋni si mbɛiŋ jiə shɔm i wi, ka i ŋga bi Kiŋ'waka ki Baiŋni wə, mbɛiŋ bi tsɛiŋki tsəki shəŋ a ninshiŋ jɔbi wichi i gia yə mbɛiŋ kiəki a mbɛiŋ bi kwatiki lə.

Fwu wi gia yə Bɔɔl nǐ nyaka i dzəh yə wi nǐ nyaka yɛiŋ

14 Bwa bə nih bəŋ, mih mwi kiəki lə bindzɔŋ a mbɛiŋ kaŋaki lə nɔni kindzɔŋni nalə, num mbɛiŋ jikə bəh mfi, kiə tə i təfi gwú yimbɛiŋ.
15 Ayakalə, i gia yidɔkɔ wə, mih nyaka lansi tɔyi chwɔŋ kimbɛiŋ num tɔyini. Ayaka mih fə lə i yiŋti mbɛiŋ, kɔm ŋgamti wə Nyɔ kɔ wi nya i mih,
16 a mih numki mi wi nɔm wi Klistus Jisɔs i bəni bə tumi. Mih fəki nɔm wələ aka tii mfə gia, nɔm i ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ, ka bəni bà bɔ kɔ kə Bəju nûmki ka biɛiŋ bi bəmfə gia biə Nyɔ kɔ num wi bum bi, Kiŋ'waka ki Baiŋni kɛiŋsi bɔ jiə chi chi bɔ bə́ baiŋ.
17 Ayakadəiŋ, mih kələ i ghaŋsiki gwu i nɔm wuŋ wə mih nɔmki i Nyɔ kɔm mih chiŋni bəh Klistus Jisɔs.
18 Mih kɔkə i mɔm i dzaka kɔm gia yidɔkɔ chi chi, a kəbi a yə Klistus kɔ wi fə lɔ tsə dzəh i mih wə, a bəni bə bɔ kɔkə Bəju jîə shóm i Nyɔ. Bɔ nǐ jiə shɔm biəli gia yə mih nǐ dzakaki bəh yə mih nǐ fəki.
19 Yi nǐ num yakadəiŋ biəli ŋga bi bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga bi Nyɔ bəh gia yi dzaka ki wɔmni yə mih nǐ fəki, tsə dzəh i ŋga bi Kiŋ'waka ki Nyɔ wə. Ayakadəiŋ, i yisi i Jɛlusalɛm i tali tsə buku i kimbu ki Illilikum wə, akɔ num mih fuku lɔ ntum wi ndzɔŋni kɔm Klistus fɛiŋ.
20 Mih nǐ fəki yakadəiŋ, kiŋkwaka kiŋ kimbum num a mih fûkuki ntum wi ndzɔŋni wələ num i di biə bə ka num wɔkɔ dəkə kɔm Klistus, ka mih ma tsə i maaki i chaka ki mi widɔkɔ wə.
21 Mih nǐ fəki yələ biəli asi bə nǐ nyaka a,
“Bəni bà bə ka num fuku dəkə i bɔ kɔm wi,
bɔ bi yɛiŋ lə ŋkɔŋ bi,
ayaka i bəni bà bɔ ka num wɔkɔ dəkə kɔm wi, bi kiə wi.”

Si Bɔɔl nǐ fasiki i tsə i Lum

22 Akɔ a nyani wələ wi nǐ tasiki mih kiŋkani kiduli i dzə buku i mbɛiŋ wə ka bukumbɛiŋ yɛiŋni.
23 Ayakalə, i liə di bi nɔm chu kɔkə i bimbu biələ wə. Ayakadəiŋ si mih nǐ shi kɔ bəh kiŋkwaka i jía yiduli wə i dzə ka bukumbɛiŋ yɛiŋni,
24 mih kwakaki i fə yaka i liə, kiə na bindzɔŋ a bukumbɛiŋ ni yɛiŋni lə jɔbi wə mih tsəki səki i Sbɛɛn. Mih kwakaki tə a mbɛiŋ ni gamti lə mih i nnyani wuŋ wələ, i tsə buku fɛiŋ jɔbi wə bukumbɛiŋ ni məti twɛsi, mih wɔkɔ ndzɔŋni i mbɛiŋ kintəəŋ.
25 Ayakalə, i liə mih tsəki i Jɛlusalɛm i nɔm i bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ fɛiŋ.
26 Mih tsəki fɛiŋ kɔm bəni bə bumni bə Masedɔnia bəh bə Akɛya nǐ kɔŋ i fə kintsu i gamti bəni bə kifuu bà bɔ kɔ bə Nyɔ i Jɛlusalɛm.
27 A nǐ kɔŋ bɔ i fə yakadəiŋ, a num na ŋkɔŋ a bɔ nǐ kaŋaki lə i fə̂ gia i bɔ yaka, kɔm bɔ bà bɔ kɔkə Bəju kwati lə bimbɔiŋsi biə bi gamtiki biŋ'waka bibɔ a num bi Bəju, yaka bɔ kɔlə tə i gamti Bəju bəh biɛiŋ bi mbi wələ biə Nyɔ kɔ wi duksi bɔ yɛiŋ.

28 Ayakadəiŋ, jəbi wə mih ni kaasi nəm wələ, mih yɛiŋ a kintsu kə bə nĭ tsu
a ki liə alə i kaŋ yi Bəju wə a, mih ka ni dza fɛiŋ, mih tsə dzəh i mbɛiŋ wə, ma
bukumbɛiŋ yɛiŋni, ka mih tsə i Sbɛɛn.
29 Ayaka mih kiəki lə a jəbi wə mih bi dzə i mbɛiŋ mih bi dzə bəh kimbəiŋsi
ki Klistus i mbɛiŋ num ki jikə.
30 Bwa bə nih bəŋ, mih kwuŋki kaŋ kwuŋni i mbɛiŋ i yɛli wi Bah
wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus bəh i kiŋkɔŋ ki Kiŋ'waka ki Baiŋni, a mbɛiŋ chĭŋni
bəh mih a bukumbɛiŋ chiŋni i tsâki nalə i Nyɔ kɔm mih,
31 ka mih ni buku i kaŋ yi bəni bà bɔ kɔ maka bɔ bum i Judea. Bukumbɛiŋ
tsâki tə a bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ ni bûm nəm wə mih tsəki i fə i Jɛlusalɛm.
32 Nyɔ ka bum, mih ni dzəki i mbɛiŋ wɔkɔ ndzɔŋni, shɔm yiŋ də i mbɛiŋ
kintəəŋ.
33 Nyɔ wə wi kɔ Nyɔ wi kimbəiŋni nûmki bəh mbɛiŋ bəchi. Yi nûm ayaka.

16

Bəbəni

1 Mih nəŋki i fuku i mbɛiŋ jɛmi yibukumbɛiŋ yidəkɔ wə yɛli wi kɔ Fwɛbɛ a
mbɛiŋ kiə wi. Wi gamtiki nəm wi Nyɔ i kijuŋni ki bəni bə bumni ki Sɛŋklia wə.
2 Jəbi wə wi dzə, mbɛiŋ dzô wi i yɛli wi Bah wə i dzəh yi bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ.
Fiɛŋ fidɔkɔ kabə num fiə wi nəŋki mbɛiŋ gâmti wi yɛiŋ, mbɛiŋ kĭə a wi kɔ wi
lansi gamti bəni bəduli, gamti tasi tə bəh mih.
3 Mbɛiŋ bôni Blisilia bəh Akpwila i mih. Akɔ bəni num bɔ chiŋni buku bɔ i
nəm wi Klistus Jisɔs wə.
4 Bɔ kɔ num kpi ləkɔli bɔ kɔm mih. Akɔ bəni, a kəbi a mih shəŋ mih nyaki
kiyɔŋni i bɔ. Bijuŋni bi bəni bə bumni bəh bəni bà bɔ kɔkə Bəju bəchi nyaki tə
kiyɔŋni i bɔ.
5 Mbɛiŋ bôni tə i kijuŋni ki bəni bə bumni bà bɔ juŋniki i bɔ dzu i mih. Mbɛiŋ
bôni i Abɛnɛtus nsɛiŋ wuŋ wi shɔm. Wi nĭ kɔ mi wi ninshiŋ i kwuni num mi
wi Klistus i tumi ki Ɛsia wə.
6 Mbɛiŋ bôni tə i Meli wə wi kɔ wi nəm na bəh ŋga i mbɛiŋ kintəəŋ.
7 Mbɛiŋ bôni i Andulnikus bəh Junias bɔ kɔ bəni mbəŋ bə kwili, buku bɔ nĭ
kɔ i juŋ yi nsəŋ mə. A num bəni bə kiə bɔ i mbaŋ wi bwa bə ntum bə Jisɔs wə.
A nĭ yisi jiə bɔ shɔm i Klistus i mih.
8 Mbɛiŋ bôni tə i Ambliyatus wə wi kɔ nsɛiŋ wuŋ wi shɔm wə buku wi kɔ bə
chiŋni i Bah wə.
9 Mbɛiŋ bôni i Ubanus wə buku bɔ chiŋni i nəm i Klistus, bəni tə i Stakis wə
wi kɔ nsɛiŋ wuŋ wi shɔm.
10 Mbɛiŋ bôni i Ɛbɛlɛs. Akɔ mi num wi chusi a ŋgaiŋ num ndzɔŋ bəh Klistus.
Mbɛiŋ bôni tə i bəni i juŋ yi Alistəbulus wə.
11 Mbɛiŋ bôni i Hɛlədiən wə wi kɔ mi wuŋ wi kwili, bôni tə i bəni bà bɔ kɔ bɔ
chiŋni i Bah bɔ num i juŋ yi Nasisus wə.
12 Mbɛiŋ bôni tə i Tilfena bəh Tilfɔsa. Akɔ bəkaŋa bà bɔ nəmki nəm wi Bah.
Mbɛiŋ bôni tə i Bɛsis wə wi kɔ shɔm yiŋ. Akɔ tə miŋkpaŋa wi nəm, nəm wi Bah
na bəh ŋga.
13 Mbɛiŋ bôni i Lufus wə Bah saiŋbwili wi i num mi wi, bôni tə i nih wi wə
wi nĭ fəki bəh mih aka waiŋ wi.
14 Mbɛiŋ bôni i Asinklitus bəh i Fligən bəh Ɛmis bəh Batləbas bəh Ɛmas, bəh
bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bà bɔ kɔ bəh mbɛiŋ.
15 Mbɛiŋ bôni i Filələgus bəh Julia, bôni i Nelius bəh jɛmi yi. Mbɛiŋ bôni tə i
Ɔlimbas bəh bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ bɔ num bəh bɔ.

16 Mbɛiŋ bôni i gwu yimbɛiŋ, mbɛiŋ mâŋni yâŋyi gwu yimbɛiŋ ka bəni bə
Nyɔ. Bijuŋni bi bəni bə bumni bə Klistus bichi bɔniki i mbɛiŋ.

Ntəfi wi kaasini

17 Bwa bə nih bəŋ, mih tsaki mbɛiŋ a mbɛiŋ tôkniki kɔm bəni bà bɔ dzəki
bəh kiŋgaali fumsi mbɛiŋ bəh nlani wə wi nəiŋki wə bə nǐ yisi lani mbɛiŋ yɛiŋ.
Mbɛiŋ yôkɔ gêiŋ bəmaka bəni.

18 Mbɛiŋ kǐəki a bəmaka bəni nɔmki kə num i Bah wibukumbɛiŋ Klistus.
Bɔ nɔmki num i kitɔɔ kibɔ wə. Bɔ dzɔki ndzaka wi njwɔni num wi fwɔkyini
fwɔkyi bəni bà bɔ kiəki kə na gia yidɔkɔ.

19 I liə si bəni bəchi kɔ num bɔ wɔkɔ lɔ kɔm mbɛiŋ a mbɛiŋ kɔ bəni bà bɔ
wɔkɔki gia fə yi, mih bə́ wɔkɔ ndzɔŋni kɔm mbɛiŋ. Ayakalə, mih nəŋki a mbɛiŋ
fifiki, mbɛiŋ bǐəli num gia yə yi ndzɔŋki, kâŋa kə kaŋ i gia yichu wə.

20 A baaŋ a twɛsi Nyɔ wə wi kɔ Nyɔ wi kimbɔiŋni ni tɔkɔ Satan i kuku ma
mbɛiŋ tɔmyi gvu i wi bɛiŋ. Mih tsaki a Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus chûsi
shɔm yi yindzɔŋni i mbɛiŋ.

21 Timɔti wə buku wi nɔmki bɔniki dzəki i mbɛiŋ. Ayaka Lushus bəh Jasɔn
bəh Sɔsibata bà bɔ kɔ bəni mbəŋ bə kwili bɔniki tə i mbɛiŋ.

22 Mih Tɛtius wə Bɔɔl dzakaki mih nyaka kiŋwakti kələ, bɔni tə i mbɛiŋ i yɛli
wi Bah wə.

23 Gayus wə mih Bɔɔl nɔki i wi dzu a num wə kijuŋni ki bəni bə bumni bəchi
fa juŋniki i wi dzu bɔniki i mbɛiŋ. Ayaka Ɛlastus wə wi kɔ mi wi kiba i kwili
wələ wə, bəh wainɲih wibukumbɛiŋ wə yɛli wi kɔ Kwatus bɔniki tə i mbɛiŋ.

24 [Ma Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus chûsi shɔm yi yindzɔŋni i mbɛiŋ. Yi
nûm ayaka.]*

Kiŋkɔksi nûm i Nyɔ

25 Kiŋkɔksi nûm i Nyɔ. Akɔ wi wə wi kɔ i fə a mbɛiŋ nûm bəh ŋga, i biəliki
ntum wi ndzɔŋni wələ mih fukuki. Ntum wi ndzɔŋni wələ num wə mih fukuki
kɔm Jisɔs Klistus. Yi nǐ yisi kɔ gia yi nyumini num bə nyumi a kɛiŋ na i kikpu
wə, ayakalə i liə kɔ num bə chusi lɔ yi i bukumbɛiŋ.

26 Gia yi nyumini yiwɔ kɔ num bə chusi lɔ. Gia yə bəni bə ntum bə Nyɔ nǐ
nyaka yi fə yi gia baiŋ i bitumi bichi wə. Nyɔ wə wi kɔ Nyɔ wi jɔbi wichi kɔ wi
wə wi nǐ dzaka a bə fûku i bitumi bichi ka bɔ jǐə shɔm i wi, wôkɔ i wi.

27 Kiŋkɔksi nûm jɔbi wichi i Nyɔ wələ wə wi kɔ Nyɔ wi mfi bimbum, ki tsə
dzəh i Jisɔs Klistus wə. Yi nûm ayaka.

* **16:24** Biŋwakti bikpu biduli biə bə nǐ yisi nyaka gia yi Nyɔ yɛiŋ kaŋaki kə kiŋka kələ.

Kiŋwakti ki ninshiŋ kə Bəəl nĩ nyaka i kijuŋni ki Kəlɛn
Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Kəlɛn ki ninshiŋ kələ mə

Kijuŋni ki bəni bə bumni i Kəlɛn kɔ num a nĩ yisi Bəəl. Wi nĩ nyaka kiŋwakti ki ninshiŋ kələ i təfi bɔ kɔm shóm yə bɔ jiə i Klistus wə bəh gia yidəkɔ kɔm Klistus. Kəlɛn wələ nĩ kɔ di shi shili fɛiŋ nalə, bəni bə fɛiŋ ghaŋsi gwu kɔm nəni kibɔ ki kwili, kinyɛŋ ki təkəlini num tə fɛiŋ na bəh ŋga, bɔ tsa tə i bənyɔ bəduli. Bəəl lansi dzaka i kiŋwakti kələ mə kɔm gia yə yi ndzəŋki kə, yə yi nĩ numki i kintəəŋ ki bəni bə bumni wə. Kimbu 13 kɔ kə ki chusiki a kiŋkəŋ kɔ kinya ki Nyɔ, ki tsə bənya bəchi. Kəmaka kimbu chusiki a, akɔ kə bəni kiəki ndzəŋki i kiŋwakti kələ mə.

Kifwu ki gia kə ki kɔ i kiŋwakti kələ mə

1:1-9 Kin'yisi
1:10–4:21 Kiŋgali i kintəəŋ ki kijuŋni ki bəni bə bumni
5:1–7:40 Kɔm nəni kinyɛŋ ki təkəlini bəh kɔm nəni ki miŋkpaŋa bəh nyuwi
8:1–11:1 Kɔm bə bəni bə Klistus bəh kɔm bà bɔ kəkə bəni bə Klistus
11:2–14:40 Si kijuŋni ki bəni bə bumni kɔ fəki gia bəh dzəh yə bɔ kɔ i tsaki yɛiŋ
15:1-58 Bəni bə bumni bi dza lə i kpi wə asi Jisɔs nĩ dza
16:1-4 Kinya kə bə nĩ nyaki i gamti bəni bə Klistus bə Judea yɛiŋ
16:5-24 Kimfasi kə Bəəl nĩ fasi bəh kiŋgɔksi ki gia

1 Akɔ mih Bəəl wə Nyɔ nĩ bɔɔŋ asi wi kɔŋki a mih numki waiŋ ntum wi Klistus Jisɔs. Mih kɔ buku Sɔstɛnes wə waiŋnih wibukumbɛiŋ.

2 Kiŋwakti kələ tsəki i kijuŋni ki bəni bə Nyɔ i Kəlɛn bà wi baa chiŋni jiə chi chi bəh Klistus Jisɔs. Nyɔ nĩ bɔɔŋ mbɛiŋ a mbɛiŋ nûmki bəni a num mbu, asi bəni bəchi bà bɔ bɔɔŋkí yɛli wi Bah Jisɔs Klistus i kidi kichi wə kɔ. Wi kɔ Bah wibɔ a liŋ asi wi kɔ wibukumbɛiŋ.

3 Nyɔ Ba wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisɔs Klistus chûsi shɔm yibɔ yindzəŋni i mbɛiŋ, bɔ chu nyâ mbɛiŋ bəh shɔm yi dəli.

Bəəl nya kiyəŋni si Nyɔ duksi bəni bə Kəlɛn

4 Mih si nya kiyəŋni i Nyɔ jəbi wichi kɔm mbɛiŋ, kɔm ŋgamti wə Nyɔ nya i mbɛiŋ, si mbɛiŋ chiŋni bəh Klistus Jisɔs.

5 Si yi kɔ yakadəiŋ i Klistus, Nyɔ ka shuku mbum bi i mbɛiŋ wə i dzáh yichi wə, kighə i kiəki gia yichi, bəh i kiəki i dzakaki gia yichi na bindzəŋ.

6 Mbum biələ i mbɛiŋ təbiki a mbɛiŋ bum ntum wə mbɛiŋ nĩ wəkəki kɔm Klistus.

7 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ kɔ i liə mbɛiŋ chu dzah kə kinya ki Nyɔ kidəkɔ, si mbɛiŋ wəkəliki jəbi wə Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus bi fiəni dzəki ma mbɛiŋ bi yɛiŋ i wi wə.

8 Wi Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus ni fə lə a mbɛiŋ nûm ndzəŋ nalə i tsə buku i kiŋgɔksi wə, ka mbɛiŋ bi numki kaŋa kə kiŋgbɔ kidəkɔ i chəkɔ bi biə wə.

9 Nyɔ kɔ Nyɔ wi ja yimu. Akɔ wi wə wi nĩ bɔɔŋ mbɛiŋ, mbɛiŋ bəh Waiŋ wi Jisɔs Klistus wə wi kɔ Bah wibukumbɛiŋ chiŋni num i fiɛŋ fimu wə.

Ntəfi kɔm kiŋgaali

10 Bwa bə nih bəŋ, mih tsaki mbɛiŋ i yɛli wi Bah wibukumbɛiŋ Jisəs Klistus,
a mbɛiŋ bəchi chîŋni nûm dzaka kimu. Kiə kiŋgaali ma nûmki i mbɛiŋ kintəəŋ.
Mbɛiŋ nûmki i mi wimu wə, kâŋa kiŋkwaka kimu, nôm i fiɛŋ fimu wə.
11 Mih dzakaki lə bwa bə nih bəŋ, kəm bəni i Kləy dzu fuku i mih a mbɛiŋ si
kaŋa lə n'yəli i mbɛiŋ kintəəŋ.
12 Gia yə mih dzakaki kə a, mi i mbɛiŋ si dzaka a ŋgaiŋ biəliki Bəəl, widəkə
dzaka a ŋgaiŋ biəliki Abələs, widəkə a ŋgaiŋ biəliki Sɛfas,* widəkə a ŋgaiŋ
biəliki mfih num a Klistus.
13 Yaka bə gaa lə Klistus wiwə i bimbu bimbu wə a? Akə Bəəl bə nĭ baŋŋ i
kintasi wə kəm mbɛiŋ ma? Ma bə nĭ juli mbɛiŋ i bəkə wə i yɛli wi Bəəl wə a?
14 Mih nyaki kiyəŋni i Nyə a mih nĭ ka juli dəkə mi widəkə i mbɛiŋ kintəəŋ i
bəkə, a kəbi a Klisbus bəh Gayus,
15 ka mi i mbɛiŋ ma dzakaki a bə nĭ juli ŋgaiŋ i bəkə i yɛli wuŋ wə.
16 Ɔ əə! Mih nĭ juli tə Stɛfanas bəh bəni bu bə dzu i bəkə. I bəmaka jum, mih
chu kiəki kə a mi widəkə chu kələ wə mih nĭ juli i bəkə.
17 Mbɛiŋ kîəki a Klistus nĭ ka faaŋ dəkə mih a mih dzâ jûliki bəni i bəkə. Wi
nĭ faaŋ mih a mih dzâ fûkuki num ntum wi wi ndzəŋni. Ayaka mih fukuki
kə num bəh ja yi mfi yi mi wiwəm, yi num lə ka ŋga bi kpi biə Klistus nĭ kpi i
kintasi wə ma ni fiəni gia yi kilələ.

Klistus kə ŋga bəh mfi bi Nyə

18 Yi kə a, ntum wi ndzəŋni kəm kpi yi Klistus i kintasi wə kə kiyuŋsi i bəni
bà bə lakaki tsəki kilələ. Ayakalə, ntum wələ kə ŋga bi Nyə i bukumbɛiŋ bà wi
bwiliki.
19 Yi kə num bə nyaka a,
“Mih ni chiksi lə mfi bi bəni bà bə chusiki mfi,
mih ni shakyi biŋkwaka ki bəni bà bə fifiki.”
20 Si yi kə yakadəiŋ, bəni bà bə kə i chu chusi mfi i liə kə la faiŋ? Bəni bà bə
laniki bənchi bə Nyə kə la faiŋ? Ayaka bəni bà bə gukuliki bəŋgukuli i jəbi wələ
wə kə la faiŋ? Ntə Nyə kə wi chusi lə a mfi bi fa kuku kə kiyuŋ a?
21 Akə gia yə Nyə wə wi kiəki gia yichi bindzəŋ nĭ fə a bəni bə mbi wələ ma kiə
wi bəh mfi bibə. Yi nĭ ndzəŋ i Nyə a ŋgaiŋ kələ i bwili num bəni bà bə kə bə
bum ntum wə buku fukuki, bəni yɛiŋ a, akə gia yi yuŋsini.
22 Bəju nəŋki i yɛiŋ bənchəsi bà bə chusiki ŋga bi Nyə ka bə bum, Bəglik nəŋ
num mfi bi gia ka bə bum.
23 Ayakalə, buku fukuki yibuku kəm si bə nĭ baŋŋ Klistus i kintasi wə. Yi lə
Bəju num ləni. Ayaka bəni bà bə kəkə Bəju yɛiŋ a, akə gia yi yuŋsini.
24 Ayakalə, i bəni bà Nyə kə wi bəəŋ, kəŋ a numki Bəju, nabə Bəglik kə ntum
wələ kəm Klistus kə num ŋga bi Nyə bəh mfi biə akə bi Nyə.
25 Yi num yakadəiŋ, kəm gia yə yi chusiki a, akə kiyuŋ ki Nyə kə num mfi bi
tsə na bi mi wiwəm wichi. Ayaka gia yə yi chusiki a, akə mbwə wi Nyə kə num
ŋga bi tsə na bi mi wiwəm wichi.
26 Bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ chu kwâka ŋkaiŋni bəni bà mbɛiŋ nĭ yisi kə i jəbi
wə Nyə nĭ bəəŋ mbɛiŋ. Mbɛiŋ bəduli nĭ kəkə bəni bə mfi si bəni bə fa kuku
nəŋki. Mbɛiŋ bəduli nĭ kəkə bəni bə ŋga. Ayaka mbɛiŋ bəduli nĭ ka buku dəkə
i chwəŋbijuŋ ki bəni bəmbum wə.
27 Ayakalə, Nyə ka sabibwili bəni bə kiyuŋ fa kuku i gəmsi bəmfi yɛiŋ,
sabibwili bə bəyini i fa kuku i gəmsi bələkəli yɛiŋ.

* **1:12** Yɛli wələ a Sɛfas kə tə a Bita.

28 Nyɔ nǐ kɔ wi sabibwili biɛiŋ biə bəni sɛiŋsiki i fa kuku, bəh biə bəni
nyɛnsiki, sabibwili na biɛiŋ biə bi kɔkə biɛiŋ, i fə a biɛiŋ biə bəni yɛiŋki a bi
kɔ biɛiŋ bi fiəni chu biɛiŋ bi kiləlɔ.
29 Wi nǐ fə yakadəiŋ, ka mi wiwɔm ma num i wi nshiŋ i chɔkɔki kijum.
30 Akɔ wi Nyɔ wə wi nǐ chiŋni mbɛiŋ bəh Klistus Jisɔs. Wi fə Klistus num
dzəh yi mfi yə yi kɔ yi Nyɔ i bukumbɛiŋ, fə tə wi jiə bukumbɛiŋ chəŋ i wi nshiŋ,
kɛiŋsi jiə bukumbɛíŋ i bəni bu, təiŋ bukumbɛiŋ i kaŋ yi ŋgəkə wə.
31 Yi kɔ num asi bə nyaka a,
“Jɔbi wə mi chɔkɔki kijum,
wi chôkɔki num i gia yə a fə Bah yi.”

2

Ntum kɔm Klistus si bə nǐ baŋŋ i kintasi wə

1 Bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ yiŋti jɔbi wə mih nǐ dzə i mbɛiŋ i fuku ntum wi Nyɔ
i mbɛiŋ, wə wi nǐ yisi kɔ i nyumi wə. Mih nǐ fukuki kə bəh já yi njwɔŋni yudɔkɔ
i mfi mbiŋ wə,
2 kɔm jɔbi wə mih nǐ kɔ bəh mbɛiŋ mih nǐ fasi lɔ a mih ni jǐə kə mfi i gia yidɔkɔ
wə a kɔbi a fukuki kɔm Jisɔs Klistus bəh si bə nǐ baŋŋ wi i kintasi wə.
3 Si mih nǐ kɔ bəh mbɛiŋ, mih nǐ bɔyiki lə, lwa, nyumyi nalə.
4 Jɔbi wə mih nǐ dzakaki fuku ntum wi ndzɔŋni i mbɛiŋ, mih nǐ fukuki kə
num bəh já yi mfi yi njwɔni. Mih nǐ dzakaki num a chusi ŋga bi Nyɔ bi ŋkɔŋ
biwɔ.
5 Mih nǐ fə yakadəiŋ, ka mbɛiŋ ma jǐə shɔm i mfi bi mi wiwɔm wə, a mbɛiŋ
jǐə num i ŋga bi Nyɔ wə.

Mfi bi Nyɔ

6 Bəni bə̀ bɔ kɔ bɔ num ndzɔŋ bəh Nyɔ, buku si nya lə mfi i bɔ. Ayaka mfi
biələ num kə bi fa kuku kɔŋ a numki na bi ndə wə wi sakaki i fa kuku i liə. Ŋga
bibɔ ni kaa lə bi laka a kiləlɔ.
7 Mfi biə akɔ bi Nyɔ biə buku fukuki lə kɔ num gia yə yi nǐ yisi kɔ i nyumi wə
na ka mbi yisi, i bi dzə fə ka bukumbɛiŋ numki i mbum bi kintəəŋ.
8 Mfi biələ mi widɔkɔ kɔkə i mbaŋ wi bəni bə̀ bɔ sakaki i jɔbi wi liə wələ wə wi
kiəki fwu wiwɔ, kɔm a nǐ kɔ a bɔ kiəki, ma bɔ nǐ ka baŋŋ dəkə Bah wi kiŋkɔkni
i kintasi wə.
9 Ayakalə, i bukumbɛiŋ yi kɔ asi bə nǐ nyaka a,
“Gia yə dzəkəh kɛiŋ ki yɛiŋ kə,
bəh yə ntuni kɛiŋ ki wɔkɔ kə,
bəh yə mi kɛiŋ ki kwaka kə,
akɔ yi yə Nyɔ nǐ sisi jiə i bəni bə̀ bɔ kɔŋki wi.”
10 Nyɔ kɔ wi fə Kiŋ'waka ki chusi gia yələ i bukumbɛiŋ. Kiŋ'waka ki Nyɔ kiwɔ si
tsɛiŋ lə gia yichi, tsɛiŋ tasi na bəh yi nyumini wi Nyɔ,
11 kɔm mi widɔkɔ mɔŋ wə wi kiəki gia yə mi widɔkɔ kwakaki i wi shɔm a kɔbi
a kiŋ'waka ki wəmaka mi, kə ki kɔ i wi mə. Yi kɔ a liŋ si mi kiəki kə gia yə Nyɔ
kwakaki a kɔbi a Kiŋ'waka ki Nyɔ.
12 Kiŋ'waka kə Nyɔ nǐ nya i bukumbɛiŋ kɔkə ki mbi wələ. Kiŋ'waka kələ nyə i
Nyɔ wə i fə a bukumbɛiŋ kiəki kinya kichi kə Nyɔ kɔ wi duksi bukumbɛiŋ yɛiŋ
a kiləlɔ.
13 Buku fukuki gia yələ num kə bəh já yə bə lani i mfi bi mi wiwɔm wə. Buku
fukuki num bəh já yə a lani Kiŋ'waka ki Nyɔ buku yɛiŋ, ka bə fukuki baiŋsiki
ŋkɔŋ bi Kiŋ'waka i bəni bə̀ bɔ kaŋaki Kiŋ'waka ki Nyɔ.

14 Mi wə wi kaŋaki kə Kiŋ'waka ki Nyɔ i gwu yi wə, kɔkə i dzɔ gia yə yi dzəki
i Kiŋ'waka ki Nyɔ wə. Wi si dza mfih yɛiŋ a, akɔ kiyuŋ ki gia. Ayaka wi kɔbi i
kiə si yi kɔ, kɔm akɔ gia yə akɔ a fə a Kiŋ'waka ki Nyɔ ka mi ni kiəki.
15 Ayakalə, mi wə Kiŋ'waka ki Nyɔ kɔ i wi wə kɔlə i tsɛiŋ gia yichi bindzɔŋ i
kiə fwu wiwɔ, mi widɔkɔ kɔbi wə wi kɔ i tsɛiŋ gia yi wəmaka mi.
16 Yi kɔ asi bə nyaka a,
“Mi kɔkə wə wi kɔ i kiə kiŋkwaka ki Bah
ka wi kɔ i təfi wi.”
Ayakalə, bukumbɛiŋ kaŋaki biŋkwaka a num biə Klistus kaŋaki.

3

Bəni bə Klistus nûmki dzaka kimu

1 Bwa bə nih bəŋ, i jɔbi wə bukumbɛiŋ nĭ kɔ, mih nĭ kaŋaki kə i dzakaki i
mbɛiŋ ka bəni bà bɔ si wɔkɔ num i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə. Mih kabə dzakaki i
mbɛiŋ ka i bəni bà bɔ kɛiŋki bɔ biəliki num gia yə nyam yi gwu kɔŋki, bəh i bà
bɔ kɔ aka bwa bənchiŋ i gia yi Klistus wə.
2 Mih nĭ nyaki num mbɛiŋŋ i mbɛiŋ. Mih nĭ nyaki kə biɛiŋ bidzini bi ləkəli,
kɔm mbɛiŋ nĭ kɛiŋki maka mbɛiŋ kpɛiŋ. Ayaka na i dzə buku bidaiŋ mbɛiŋ
kɛiŋki maka mbɛiŋ kpɛiŋ.
3 Mbɛiŋ kɛiŋki mbɛiŋ biəli num gia yə nyam yi gwu kɔŋki. I liə si kiŋghəkə
bəh bən'yəli kɛiŋki i mbɛiŋ kintəəŋ, yaka yəmaka chusiki a mbɛiŋ biəliki num
nyam yi gwu yələ a? Ntə yələ chusiki a mbɛiŋ kɛiŋki mbɛiŋ kaŋa kimfə ki bəni
bə fa kuku a?
4 Mi ka dza dzaka a ŋgaiŋ biəliki mfih num Bɔɔl, widɔkɔ a ŋgaiŋ biəliki num
Abɔlɔs. Yələ chusiki a kimfə kimbɛiŋ kɔ aka ki bəni bə fa kuku a?
5 Abɔlɔs kɔ ndə? Bɔɔl num ndə a? Buku wi bəchi kɔ shəŋ a bwa bə nɔm bə
Bah, bà bɔ nĭ fə na ka mbɛiŋ jiə shɔm i wi, na ndə nɔm nnɔm wi asi Bah nĭ nya
i wi.
6 Ŋ'wuŋ nɔm nĭ kɔ i gbɛliki ŋgɔkɔ, wi Abɔlɔs num i shukyiki mwi, ayakalə a
fəki Nyɔ na ka wi kɔɔki.
7 Ayakadəiŋ, mi wə wi gbɛliki ŋgɔkɔ bəh wə wi shukyiki mwi kɔkə fiɛŋ fidɔkɔ.
Akɔ shəŋ a Nyɔ wi fəki a wi kɔɔki wi kɔ fiɛŋ fidɔkɔ.
8 Mi wə wi gbɛliki bəh wə wi shukyiki mwi kɔ a liŋ, Nyɔ bi maktiki mi wichi
biəli asi nɔm wi kɔ.
9 Bukumbɛiŋ chiŋni ka nɔmki nɔm wi Nyɔ. Mbɛiŋ num khə wi Nyɔ chu num
juŋ yi.
10 Mih nĭ chɔkɔ chaka ki juŋ kiwɔ ka mi wi maani wə wi kɛiŋsiki kiəki
nɔm wi, biəli ŋgamti wi Nyɔ wə wi nĭ nya i mih. Si mih nĭ chɔkɔ chaka kiwɔ
yakadəiŋ, mi widɔkɔ chi chi ka dzə maaki juŋ yiwɔ. Jɔbi wə mi maaki i chaka
kələ wə, wi ka kĺəki si wi mâaki.
11 Mbɛiŋ kĺəki a mi widɔkɔ kɔkə i chɔkɔ chaka kidɔkɔ chi chi a kɔbi a kə bə
nĭ kɔ bə chɔkɔ jiə lɔ, a num Jisɔs Klistus.
12 Bəni bá maa i yɛiŋ bɛiŋ bəh biɛiŋ bidɔkɔ chi chi. Mi widɔkɔ dza dzɔ num
chwaka ki bɔkɔli, widɔkɔ dzɔ num kifukuli, widɔkɔ dzɔ num tə kə ki ləkəli i
kpɔ wə na ka wi maaki yɛiŋ. Ayaka widɔkɔ dzɔ num kɛiŋ, widɔkɔ dzɔ num
mfwaŋ, widɔkɔ dzɔ num njɔkɔ na ka wi maaki yɛiŋ.
13 Kɔŋ bɔ maaki na dəiŋ, jɔbi dzəki lə wə bà bi yɛiŋki si nɔm wi mi kɔ, jɔbi wə
wi bi bukuki i yəŋə wə i Chɔkɔ biə Klistus bi dzəki bəh gbuku. Gbuku wiwɔ
num i bi məm wɔkɔ nɔm wi na ndə si wi kɔ.
14 Yi ka num a, fiɛŋ fiə mi maa i chaka kiwɔ bɛiŋ ka baaŋ i fii, ma mi wiwɔ
ni kwati mmakti wi.

15 Fi fiɛŋ ka fii, yaka mi wiwɔ laksi makti wi, wi mwi bi bɔiŋ lə, ayakalə wi
bi numki aka mi wə wi tsə tɔli i gbuku wə.

Bəni bə Klistus kɔ juŋ yi Nyɔ

16 Mbɛiŋ kiəki kə a mbɛiŋ kɔ juŋ yi fəni yi gia yi Nyɔ ayaka Kiŋ'waka ki Nyɔ
nɔ i mbɛiŋ wə a?
17 Mi ka bəkəli juŋ yi fəni yi gia yi Nyɔ, ma Nyɔ tə ni kaasi bəh wəmaka mi,
kɔm juŋ yi fəni yi gia yi Nyɔ kɔ juŋ yi bainɲni, ayaka mbɛiŋ num juŋ yiwɔ.
18 Kiə mi ki fwôkyi kə gwu yi. Mi widɔkɔ i mbɛiŋ wə kabə kwakaki a ŋgaiŋ
kaŋaki lə mfi i jɔbi wi liə wələ wə, wi fiəni chu kiyuŋ ka wi kwati mfi bi mfi.
19 Mih dzakaki lə kɔm gia yə bəni bə fa kuku kiəki a yi kɔ gia yi mfi, Nyɔ yɛiŋ
a, akɔ gia yi kiyuŋ. A num yi yə bə nǐ nyaka a,
“Nyɔ si dzɔ a mfi bi bəni bà bɔ fifiki
kwayi bɔ yɛiŋ.”
20 Ayaka yi chu num bə nyaka a,
“Bah kiəki lə a, gia yə bəni bə mfi si kwaka
asi num a yi kilɔlɔ.”
21 Yi kabə num a, kiə mi ki ghaŋsi kə gwu a mi widɔkɔ kɔ wi ŋgaiŋ, kɔm biɛiŋ
bichi kɔ bimbɛiŋ.
22 Bɔɔl nabə Abɔlɔs nabə Sɛfas nabə mbi wələ nabə nɔni nabə kpi nabə biɛiŋ bi
liə nabə biə bi kɛiŋki i dzə, bichi kɔ bimbɛiŋ,
23 ayaka mbɛiŋ kɔ bə Klistus, Klistus num wi Nyɔ.

4

Bəni bə Klistus ki ghâŋsi kə gwu bəh mi widɔkɔ

1 Yi si ndzɔŋki a mbɛiŋ dzôki buku a buku kɔ bwa bə nɔm bə Klistus, bà Nyɔ
kɔ wi nya nɔm wi, wi ntum wi ndzɔŋni wə wi nǐ kɔ i nyumi wə i bɔ kaŋ.
2 Yi kɔ a, mi wə bə kɔ bə nya nɔm i wi kaŋ kaŋaki i fâki asi tikwili wi nəŋki.
3 I yiŋ wə, mbɛiŋ, nabə juŋ yi nsaka kabə saka mih, mih ma yɛiŋki a, akɔ gia
yidɔkɔ. Mih kɔkə na i fiəni saka gwu yiŋ.
4 Gia yidɔkɔ kɔkə yə yi sakaki shɔm yiŋ. Ayakalə, yəmaka chusiki kə a mih
baiŋki lə. Mi wə wi bi sakaki mih kɔ Bah.
5 Ayakadəiŋ, kiə mbɛiŋ ma tâiŋyiki nsaka maka jɔbi kpɛiŋ. Mbɛiŋ wôkəli Bah
dzə. Akɔ wi wə wi bi wɛliki biɛiŋ bichi biə bi kɔ i liə num bə nyumi i jisi wə i
bainɲni wə, ma gia yichi yə bəni kaŋaki i shɔm yibɔ wə bi yəŋə. Ayakadəiŋ, Nyɔ
bi ka kɔksi mi wichi wə bə kaŋaki i kɔksi.
6 Bwa bə nih bəŋ, gia yə mih dzakaki kɔm buku Abɔlɔs kɔ i gamti mbɛiŋ, ka
mbɛiŋ lâni dzô i buku i fâki gia bǐəli a yə bə nyaka. Ayakadəiŋ, ka mbɛiŋ ma
bi fiəni ghaŋsiki gwu bəh mi widɔkɔ dzɔ widɔkɔ kuku.
7 A fə ndə a wɔ numki chi chi i mi widɔkɔ wə a? Wɔ kaŋaki finə maka bə nya
fi i wɔ nyani a? Si yi kɔ yakadəiŋ, wɔ nyani dəiŋ na ka wɔ ghaŋsiki gwu ka bə
si ka nya dəkə i wɔ nyani a?
8 Ntə mbɛiŋ si dzɔ a mbɛiŋ si kaŋa lɔ biɛiŋ bichi mbɛiŋ num bəni bəmbum,
saka ka bəŋkuŋ buku kɔbi a? Bə dzô a mbɛiŋ si num lɔ bəŋkuŋ ka buku bɔŋ
kwati i sakaki bukumbɛiŋ bəchi.
9 Mih yɛiŋki a Nyɔ kɔ wi jiə lɔ buku bà buku kɔ bwa bə ntum bə Jisɔs jiə
ka biŋgɔksi. Buku kɔ ka bəni bà bə tsəki i wɔɔyi i yəŋə wə. Buku si num lɔ
binjəŋnjəŋ bi mbi wələ biə bəni bəh bəchinda bə Nyɔ tsɛiŋki.

10 Buku si num lə biyuŋ kəm Klistus, ayakalə mbɛiŋ num bəni bə Klistus bà
bə fifiki. Buku kə bəni bə kiŋkpəŋ, mbɛiŋ num bəni bə ŋga. Bəni kəksi mbɛiŋ,
dzə buku i kuku.
11 I yisi dzə i dzə buku i jəbi wi liə wələ wə, buku kə bəh dzəŋ, kindəŋ wəm
buku. Buku ləəki binshakali bimbuŋ, bəni chəbsi buku, buku kaŋa kə di bi
nəni.
12 A jwəki buku i nəm bəh kaŋ yibuku ka buku dzi. Jəbi wə bəni təyiki buku,
buku ka tsaki num kimbəiŋsi i bə. Jəbi wə bə bwaŋkí gvu i buku chɛiŋ, buku
kaŋa, a shəm.
13 Jəbi wə bə ləyiki buku bəh já yichu, buku chukuli num bəh já yi bənini.
Ayaka i dzə buku liə, buku fiəni chu ka biɛiŋ biə bə lətəkə i fəŋ wə. Buku si
num lə aka biɛiŋ bi fəəli i mbi wələ wə.
14 Mih nyakaki kə gia yələ i mbɛiŋ lə a mih nəŋki a mbɛiŋ ŋgə̂mniki. Mih
təfiki mbɛiŋ təfini kəm mbɛiŋ kə bwa mbəŋ bə shəm.
15 Kəŋ mbɛiŋ kaŋaki na bəni bəduli bà bə laniki mbɛiŋ kəm Klistus, yəmaka
məŋ dəkə a mbɛiŋ kaŋaki lə bətii bəduli. Akə mih tii wimbɛiŋ, kəm a nĭ fə mih
ka mbɛiŋ chiŋni bəh Klistus Jisəs jəbi wə mih nĭ fuku ntum wi ndzəŋni wələ i
mbɛiŋ.
16 Ayakadəiŋ, mih tsaki a mbɛiŋ tô̂mki gvu yimbɛiŋ asi mih təmki yiŋ.
17 Akə kəm yi gia mih faaŋ Timəti i mbɛiŋ a num waiŋ wuŋ i Bah wə. Wi
num shəm yiŋ, num wi num tə i gia yələ wə bəh shəm yi yimu. Wi bi dzə wi
chu yiŋti mbɛiŋ asi nəni kəŋŋ kə ka mi wi Klistus Jisəs. Gia yə wi ni fuku i
mbɛiŋ kə a yə mih nyaniki laniki bijuŋni bi bəni bə bumni bichi yɛiŋ i di bichi
wə.
18 Bəni bədəkə i mbɛiŋ kintəəŋ yisi lə i ghaŋsiki gwu kəm bə kwakaki a mih
bi chu dzə kə i mbɛiŋ wə.
19 Ayakalə, Bah ka bum, yaka yi baaŋ a twɛsi ka mih chu fiəni dzə. Jəbi wə
mih ni dzə, mih ni ka yɛiŋ a bəni bədəkə bà bə ghaŋsiki gwu, kəm a dzaka, ma
bə kaŋaki binaiŋ ŋkaiŋni ŋga a,
20 kəm ŋkuŋ bi Nyə kəkə gia yi dzaka ki kəmni. Akə ŋga biə bi nyə i Nyə.
21 Mbɛiŋ nəŋki a mih bá dzə, mih dzə dəiŋ a? Mbɛiŋ nəŋki a mih bá dzə mih
dzə bəh figbaŋa ma bəh shəm yi kiŋkəŋ bəh kimbəiŋni a?

5

Bə bwĭli mi wi kinyɛŋ ki təkəlini i bəni bə Klistus kintəəŋ

1 Bə fuku mih ŋkəŋ a nəni kinyɛŋ ki təkəlini kələ i mbɛiŋ kintəəŋ. Ayaka nəni
kinyɛŋ ki təkəlini kələ kə na kichu ŋkaiŋni kə mi wichu wə wi kiəki kə Nyə si
məm kə. Yi kə a, mi widəkə i mbɛiŋ kintəəŋ dzəki lə kpə ba wi.
2 Mbɛiŋ yɛiŋ ŋkaiŋni kinyɛŋ kələ, mbɛiŋ nəki də kə num dəni, mbɛiŋ bá
ghaŋsi lə gwu a? Mbɛiŋ kaŋaki i bwĭli mi wə wi məm yəmaka gia i mbɛiŋ
kintəəŋ.
3 Namana yaka si mih kəkə i mbɛiŋ nshiŋ, ayaka mih kələ bəh mbɛiŋ i
kiŋ'waka wə. Mih təiŋ lə nsaka aka mih kələ bəh mbɛiŋ, kəm mi wə wi məm
yəmaka gia.
4 I yɛli wi Bah wibukumbɛiŋ Jisəs, jəbi wə mbɛiŋ juŋni, mih numki lə bəh
mbɛiŋ i kiŋ'waka wə, ŋga bi Bah num tə fɛiŋ,
5 mbɛiŋ dzô̂ wəmaka mi mbɛiŋ nya i kaŋ yi Satan wə, ka wi bəkəli nyam yi
yi gwu, ka kiŋ'waka ki bi bəiŋ i chəkə biə Bah bi fiəni dzəki.
6 Mbɛiŋ ghaŋsiki gwu lə yi ndzəŋ kə. Mbɛiŋ kiəki kə a bə si dzə dzəəŋ twɛsi
bə chwali i muku mə, yi fə muku miwə michi yaka a?

7 Mbɛiŋ bwili dzɔɔŋ yə yi kɔ nɔni kikpu i mbɛiŋ kintəəŋ, ma mbɛiŋ ni
numki bəni bəmfiaŋ ka muku mə bə ka jiə dəkə dzɔɔŋ yɛiŋ wə, ayaka akɔ lə
si mbɛiŋ kɔ. Mbɛiŋ kiə a Klistus kɔ waiŋ Jaka wə Nyɔ nĭ fə mfə gia yɛiŋ kɔm
bəbukumbɛiŋ aka wə bə si kum i jɔbi wi Dzini bi Ntsədaŋ wə.
8 Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ nûm ka bəni bà bɔ dziki Dzini bi Ntsədaŋ bəh blɛd
wə wi kɔ maka bə jiə dzɔɔŋ yɛiŋ, a num shɔ́m yi baiŋni bəh ŋkɔŋ. Bukumbɛiŋ
ma nûmki ka bəni bà bɔ dziki Dzini biələ num bəh blɛd wikpu wə bə jiə dzɔɔŋ
yɛiŋ a num nɔni kichu bəh kimfə kichu.
9 I kiŋwakti kə mə mih nĭ nyaka i mbɛiŋ, mih nĭ nyaka yɛiŋ a, kiə mbɛiŋ ma
chĭŋniki bəh bəni bà bɔ nɔki nɔni kinyɛŋ ki tɔkɔlini.
10 Mih nĭ dzakaki kə lə kɔm bəh bəni i fa mbi wələ wə bà bɔ nɔki nɔni kinyɛŋ,
nabə bà bɔ bukuki bəh dzə́kəh i biɛiŋ wə, nabə bà bɔ bwiŋki kidi dzɔ biɛiŋ bi
bəni, nabə bà bɔ tsaki i bənyɔ bə kilɔlɔ wə. A kabə num yəmaka, mbɛiŋ kaŋaki
i bêe mbi wələ beeni.
11 Mih nĭ dzakaki num a, kiə mbɛiŋ ma chĭŋniki bəh mi wə wi bɔɔŋki gwu yi
a ŋgaiŋ kɔ waiŋnih wibukumbɛiŋ i Klistus wə, a chu num mi wi tɔkɔlini, nabə
wə wi bukuki bəh dzə́kəh i biɛiŋ wə, nabə wə wi tsaki i bənyɔ bə kilɔlə wə, nabə
wə wi tɔyiki bəni, nabə wə wi muki mbih mɔ kwa wi, nabə wə wi bwiŋki kidi
dzɔ biɛiŋ bi bəni. Kiə mi ki mə̂m kə na i dzĭ bəh wəmaka mi.
12 A kɔkə di bibuku i sakaki bəni bà bɔ kɔkə i kijuŋni ki bəni bə bumni
kintəəŋ. Bəni bà bukumbɛiŋ kɔ i sakaki kɔ bà bɔ kɔ i kijuŋni kintəəŋ.
13 Akɔ i saka Nyɔ bəni bà bɔ kɔkə i kijuŋni wə. Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki a,
“Mbɛiŋ bwĭli mi wə wi kaŋaki nɔni kichu i mbɛiŋ kintəəŋ.”

6

Kiə mi wi bumni ki tsə̂ kə i sə̂mi widəkɔ i bəni bà bɔ kɔkə bəni bə bumni

1 Yi kɔkə chəŋ a mi i mbɛiŋ kintəəŋ kabə kaŋaki nsaka bəh waiŋnih wi, i wi
i tsə sɔmi i bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ nshiŋ, wi tsə sə lɔ num i bəni bà bɔ fəki kə gia
chəŋ nshiŋ.
2 Mbɛiŋ kiəki kə a bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ bi sakaki lə bəni i mbi wələ wə a? Ntə
akɔ mbɛiŋ i bi saka bɔ, yaka mbɛiŋ kɔkə i saka gia i mbɛiŋ kintəəŋ a?
3 Mbɛiŋ kiəki kə a bukumbɛiŋ bi sakaki lə bəchinda bə Nyɔ a? Si yi kɔ
yakadəiŋ, yaka kɔ a mbɛiŋ kaŋaki i kiə i saka ndzɔŋ gia yə yi kɔ i nɔni ki liə
wə.
4 Gia ka yəmaka ka numki, mbɛiŋ nyani dəiŋ na ka mbɛiŋ dzɔki tsəki bəh yi
i bəni bà bɔ kaŋaki kə na di lə twɛsi i kijuŋni ki bəni bə bumni kintəəŋ nshiŋ a?
5 Mbɛiŋ gə̂mniki. Yaka kɔ a mi kɔkə i mbɛiŋ kintəəŋ wə wi kaŋaki mfi i təiŋ
nsaka wi mi bəh mi a?
6 Mbɛiŋ dzaki mi dzɔ lɔ waiŋnih wi tsə sɔmi, sɔmi num i bəni bà bɔ kɔkə bə
bumni.
7 I mbɛiŋ i numki chu kaŋa bənsaka i mbɛiŋ kintəəŋ chusiki a mbɛiŋ gbɔ lɔ.
Mbɛiŋ kɔkə i bee a, a fəki bəni bədɔkɔ gia yichu i mbɛiŋ na? Ayaka mbɛiŋ kɔkə
i bee a bəni bədɔkɔ dziki mbɛiŋ na?
8 Ayakalə, a yiŋni dzaki mbɛiŋ mwi fə gia yichu chu dzi, kighə a mbɛiŋ fəki
yi num i bwa bə nih bəmbɛiŋ bə bumni.
9 Mbɛiŋ kiəki kə a bəni bà bɔ fəki gia yichu bi kwati kə di i kintəəŋ ki ŋkuŋ
bi Nyɔ wə a? Kiə mbɛiŋ ma fwɔkyiki gwu yimbɛiŋ. Bəni bà bɔ fəki kinyɛŋ ki
tɔkɔlini, nabə i tsaki i bənyɔ bə kilɔlɔ, nabə bà bɔ biəliki bəkaŋa bə bəni bədɔkɔ,
nabə bənyuku bà bɔ fiəniki dzɔki bədɔkɔ,
10 nabə bà bɔ chwɔki, nabə bəni bà bɔ bukuki bəh dzə́kəh i biɛiŋ wə, nabə bà
bɔ muki mbih mɔ kwa bɔ, nabə bà bɔ tɔyiki bəni, nabə bà bɔ bwiŋki kidi dzɔ
biɛiŋ bi bəni, bi kwati kə di i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Nyɔ wə.

11 Gia yələ kɔ num mbɛiŋ bədɔkɔ nĭ fəki lə i kikpu wə. Ayakalə, Nyɔ ka bi dzə
wɔkɔ mbɛiŋ, sabibwili jiə mbɛiŋ chi chi, mbɛiŋ bə́ num chəŋ i wi nshiŋ. Wi nĭ
fə gia yələ i yɛli wi Bah Jisɔs Klistus wə bəh wi Kiŋ'waka ki Nyɔ wibukumbɛiŋ.

Gia yə mi kɔ i fəki bəh gwu yi

12 Mi kɔlə i dzakaki a ŋgaiŋ kaŋaki lə ŋga i fə gia yichi yə ŋgaiŋ kɔŋki. Ayakalə,
mih ka dzaka a, a kɔkə gia yichi yə yi kɔ i gamti mi. Ayaka mi num i dzakaki
alə ŋgaiŋ kaŋaki lə ŋga i fə gia yichi yə ŋgaiŋ kɔŋki. Ayakalə, mih dzaka alə a,
mih kɔkə i bee a gia yidɔkɔ dzɔ fiəni mih i numki mfa i yi wə.
13 Mi widɔkɔ tə kɔlə i dzaka a, “Biɛiŋ bidzini kɔ kɔm tɔɔ, tɔɔ num kɔm biɛiŋ
bidzini.” Ayakalə, mbɛiŋ kĭəki a Nyɔ ni bəkəli lə bi bichi. Gwu yi mi kɔkə i fəki
kinyɛŋ ki tɔkɔlini bəh yi. Gwu yi mi kɔ i nɔmki bəh yi i Bah, ayaka a kaŋa wi
Bah gwu yiwɔ.
14 Si Nyɔ nĭ dzasi Bah wibukumbɛiŋ i kpi wə, yi kɔ a liŋ si wi bi dzasiki
bukumbɛiŋ bəh ŋga bi biwɔ i kpi wə.
15 Mbɛiŋ kiəki kə a gwu yimbɛiŋ kɔ bimbu bi gwu bi Klistus a? Mi kɔ i chu
nyani dəiŋ i dzɔ bimbu bi gwu bi Klistus i tsə chiŋni bəh miŋkpaŋa wi tɔkɔlini
a? Yi kɔkə i numki yakadəiŋ.
16 Mbɛiŋ kiəki kə a mi ka chiŋni gwu yi bəh miŋkpaŋa wi tɔkɔlini yaka bɔ wi
si num lɔ gwu yimu a? Akɔ yaka si bə nĭ nyaka a, “Miŋkpaŋa bəh minyuku ka
chiŋni, yaka bɔ dzə chu lɔ i mi wimu.”
17 Ayakalə, mi wə wi chiŋni bəh Bah kɔ num bɔ wi num lɔ i fiɛŋ fimu i
kiŋ'waka wə.
18 Mbɛiŋ yôkɔ gêiŋ nɔni ki tɔkɔlini. Gia yichu yidɔkɔ yə mi fəki wi fəki kə
num i gwu yi wə. Ayakalə, mi wə wi fəki kinyɛŋ ki tɔkɔlini wi fəki num bəh
gwu yi.
19 Mbɛiŋ kiəki kə a gwu yimbɛiŋ kɔ juŋ yə Kiŋ'waka ki Baiŋni kə Nyɔ nya a
mbɛiŋ nɔki yɛiŋ na? A kaŋaki kə mbɛiŋ gwu yimbɛiŋ.
20 Bə nĭ taŋ mbɛiŋ taŋni gɔm ntsu. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ fâki gia bəh gwu
yimbɛiŋ num yə yi ni dzəki bəh kiŋkɔkni i Nyɔ.

7

Gia kɔm miŋkpaŋa bəh minyuku

1 Mih ki nyaki lə kinchukuli i liə kɔm gia yə mbɛiŋ nĭ nyaka i mih. Yi kɔ ŋkɔŋ
a yi ndzɔŋki lə a mi ma kɔm miŋkpaŋa.*
2 Ayakalə, si kimɔmsi kɔm ntɔkɔli kɔ i biŋ, yi ndzɔŋki a minyuku kâŋaki ŋ'wi
miŋkpaŋa, miŋkpaŋa kâŋa ŋ'wi minyuku.
3 Minyuku kaŋaki i fâki nɔm wi wi minyuku i kpə wi i naŋ bɛiŋ, miŋkpaŋa tə
kaŋa i fâki nɔm wi wi miŋkpaŋa i nyuwi i naŋ bɛiŋ.
4 A chu kaŋaki kə miŋkpaŋa ŋga i gwu yi bɛiŋ, a kaŋaki num nyuwi. Yi kɔ a
liŋ si a chu kaŋaki kə minyuku ŋga i gwu yi bɛiŋ, a kaŋaki num kpə wi.
5 Kiə mi ki n'yôkɔ kə jum i widɔkɔ a kɔbi a mbɛiŋ bəchi kɛiŋsi yakadəiŋ ka
bum, ayaka mbɛiŋ kɔ i fə yakadəiŋ a jɔbi wi juli wə, ka mbɛiŋ nyâ gwu yimbɛiŋ
i jɔbi wiwɔ wə i ntsa wə. Mbɛiŋ ka fə yakadəiŋ, mbɛiŋ fĭəni dzâ i kijuŋni
kimbɛiŋ wə asi mbɛiŋ nĭ yisi kɔ, ka Satan ma ni dzə məmsi mbɛiŋ kɔm mbɛiŋ
kɔkə kiə i tôkni bəh gwu yimbɛiŋ.
6 Mih dzakaki yələ ka kintəfi, a kɔbi nchi mih nyaki i mbɛiŋ.

* **7:1** Bəni bədɔkɔ i kɔlɛn nĭ yɛiŋki a yi ndzɔŋki kə a mi dzə miŋkpaŋa.

7 Asi kɔ a bə numki ka mih, ma mih kəŋki a mi wichi nûmki miŋkpaŋa kəbi. Ayakalə, bə kɔ fə dəiŋ mi wichi kaŋa ŋki kinya kə Nyɔ kɔ wi nya i wi. Mi widəkɔ kaŋaki kələ kinya widəkɔ kaŋa kəyaka.

8 I liə, i bəni bə bɔ kɛiŋki maka bɔ dzɔ bəkaŋa bəh bəkaŋa bə bɔ kɛiŋki maka bɔ dzɔ bəŋkwu, mih dzakaki a, yi ndzəŋki lə a bɔ baaŋ a bɔ mbəŋ, asi mih kɔ.

9 Ayakalə, bɔ kabə num kəbi i təkni gwu yibɔ, mi nəŋ dzɔ miŋkpaŋa nabə minyuku bɔ wi chiŋni num, kəm yi ndzəŋki lə i chiŋni num yakadəiŋ, kəbi i kpiki bəh gwu yi shilini.

10 I bəni bə bɔ si num lɔ i júŋ wə ka miŋkpaŋa bəh bənyuku, mih dzakaki a miŋkpaŋa ki gâali kə bəh nyuwi. Wələ kɔ nchi num wi ka buku dəkə i mih. Wi buku num i Bah.

11 Ayakalə, wi ka gaali, wi kaŋaki i bâaŋ a nûmki wi mbəŋ. A kabə num kə yakadəiŋ, wi flə̂ni tsə̂ i nyuwi dzu bɔ wi bakti gia yiwɔ bɔ nûm. Akɔ tə a yi yə mih dzakaki i bənyuku a minyuku kaŋaki kə i kɔ̂ŋŋ kpə wi.

12 I bəni bədəkɔ mih dzakaki i bɔ a, mi kabə num mi wi bumni wi kaŋa miŋkpaŋa, miŋkpaŋa wiwɔ num kə mi wi bumni, miŋkpaŋa wiwɔ kɔŋ a bɔ wi nûmki, kiə minyuku wiwɔ ki kɔ̂ŋŋ kə wi. Yələ gia kɔ a dzaka mih. Aka dzaka dəkə Bah.

13 Miŋkpaŋa kabə kaŋa nyuwi minyuku wiwɔ num kə mi wi bumni, wi kɔŋ a bɔ wi numki, kiə miŋkpaŋa wiwɔ ma bûku tə wi.

14 Mih dzakaki yakadəiŋ, kɔm minyuku wə wi kɔkə mi wi bumni kabə kaŋa kpə wi num mi wi bumni, Nyɔ dzɔki wi ka mi wi kɔm kpə wi. Miŋkpaŋa tə kabə num kə mi wi bumni kabə kaŋa nyuwi num mi wi bumni, Nyɔ dzɔki wi ka mi wi kɔm nyuwi. A kɔbi yakadəiŋ, ma bwa bəbɔ ma ni baiŋki. Ayakalə, si yi kɔ, bɔ baiŋki lə.

15 Mi wə wi kɔkə mi wi bumni dza ka nəŋki i gaali, bə bêe wi. Yi ka num yakadəiŋ kiə minyuku nabə miŋkpaŋa wə wi kɔ mi wi bumni ma kwâkaki a ŋgaiŋ si kaŋaki lə i nûmki bəh wi. Nyɔ nĭ bɔɔŋ bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ nôki num i kimbɔiŋni wə.

16 Wɔ miŋkpaŋa, wɔ kiəki nə a wɔ kɔlə i bi bwili nyu wa? Ayaka wɔ minyuku wɔ kiəki nə tə a wɔ kɔlə i bi bwili kpə wa?

Mi bâaŋ asi Nyɔ nĭ bɔɔŋ wi wi num

17 Gia yə yi kɔ, yi kɔ a mi nôki nəni num kə Bah kɔ wi nya i wi. Wi nûm asi Nyɔ nĭ bɔɔŋ wi wi num. Yələ kɔ gia yə mih təfiki bijuŋni bi bəni bə bumni na faiŋ i di bichi wə.

18 Mi kabə num num bə nĭ bɔɔŋ wi num bə suuŋ wi. Wi ma nəŋki i nûmki ka wə bə nĭ bɔɔŋ wi maka bə suuŋ wi, mi kabə num num bə nĭ bɔɔŋ wi maka bə suuŋ wi, wi ma nəŋki a bə suuŋ wi i liə.

19 Mi kabə num num bə suuŋ wi ma bə ka suuŋ dəkə wi, yəmaka kaŋaki kə gia yidəkɔ i fə. Gia yiləkəli kɔ a mi ǰíəki bənchi bə Nyɔ.

20 Mi wichi bâaŋ asi Nyɔ nĭ bɔɔŋ wi wi num.

21 A kabə num bə nĭ bɔɔŋ wɔ wɔ num mfa, kiə wɔ ma nyûfiki gwu. Ayakalə, wɔ kabə kaŋa dzəh i buku i mfa wə, wɔ bûku mfia.

22 Mbɛiŋ kĭəki a mi wə Bah nĭ bɔɔŋ wi wi num mfa, wi buku lɔ i mfa wə kɔm Bah. Ayaka yi num tə a liŋ si mi wə bə nĭ bɔɔŋ wi wi kɔbi mfa, wi kɔ lɔ i liə mfa kɔm Klístus.

23 Bə nĭ taŋ mbɛiŋ taŋni gɔm ntsu. Kiə mbɛiŋ ma nûmki mfá i bəni wə.

24 Ayakadəiŋ, bwa bə nih bəŋ, mi bâaŋ a nûmki bəh Nyɔ i dzəh yə wi nĭ bɔɔŋ wi wi num yɛiŋ.

Ntəfi i bəkpa bəh bəkaŋa bəŋkwu

25 I liə, kɔm bəkaŋa nabə bənyuku bə bɔ kɛiŋki bəkpa, Bah kɔ maka wi fuku
mih bəh gia yə mih kɔ i dzaka. Ayakalə, mih ni nya lə kəŋŋ kiŋkwaka ka mi wə
Bah kɔ wi kwasi nshɛiŋ i wi, ayaka mi num i bum gia yə mih dzakaki.
26 Mih kwakaki a kɔm bəŋgəkə bə bɔ kɔ i liə, yi ndzɔŋki lə a mi bâaŋ a nûmki
asi wi nĭ kɔ.
27 Mi kabə kaŋaki miŋkpaŋa, kiə wi ki chu nâŋ kə i kɔŋŋ wi. Mi kabə num wi
kaŋa kə miŋkpaŋa, wi ma chu nâŋki miŋkpaŋa.
28 Ayakalə, minyuku ka yɛiŋ a ŋgaiŋ ki dzɔki lə miŋkpaŋa a bɔ wi numki, wi
ka fə dəkə chu. Ŋgɔiŋ wi waiŋkpaŋni ka tsə i minyuku, wi ka fə tə chu. Ayakalə,
mbɛiŋ kĭə a bəni bə bɔ kɔ bɔ dzɔ bəkaŋa nabə bənyuku ni kaŋaki lə bəŋgəkə i
mbi wələ wə, i mih, mih nəŋki i kəŋki mbɛiŋ i yələ wə.
29 Bwa bə nih bəŋ, gia yə mih dzakaki kɔ a jɔbi juli lɔ nalə. I yisi i liə i tsə
buku, bəni bə bɔ kaŋaki bəkaŋa nûmki ka bɔ kaŋaki kə.
30 Bəni bə bɔ dəki nûmki ka bɔ dəki kə, bəh bə bɔ laŋki nûmki ka fiɛŋ fidɔkɔ
ndzɔŋki kə i bɔ, i bə bɔ taŋki biɛiŋ nûmki ka bɔ kaŋaki kə fiɛŋ fidɔkɔ.
31 Bəni bə bɔ fəki gia i fa mbi wələ wə nûmki ka bɔ kaŋaki kə gia yidɔkɔ i fə
bəh mbi wələ. Mih dzakaki lə, kɔm si mbi wələ kɔ i liə lə, wi tsəki num tsəni.
32 Mih nəŋki a mbɛiŋ nûmki gia yidɔkɔ fûmsi kə mbɛiŋ. Mi wə wi kaŋaki
kə miŋkpaŋa wi si jiə lə mfi bi i gia wə kɔm Bah, si wi kɔ i fəki a gia yə Bah ni
wɔkɔki ndzɔŋni bəh wi.
33 Mi wə wi kaŋaki miŋkpaŋa wi si jiə mfi bi num i biɛiŋ bi mbi wələ wə num
i fəki a gia yə gwu ni ndzɔŋki kpə wi.
34 Wi ka numki num mfi bi gaali. Yi kɔ a liŋ asi yi miŋkpaŋa nabə waiŋkpaŋni
wə wi kaŋaki kə minyuku kɔ. Wi si jiə mfi bi i gia wə kɔm Bah wə wi nya gwu
yi bəh shɔm yi yichi i wi. Ayaka wə wi kaŋaki minyuku si jiə mfi bi num i gia
yi mbi wələ si wi kɔ i fə̂ki gia yə gwu ni ndzɔŋki nyu wi yɛiŋ.
35 Mih dzakaki lə i gamti mbɛiŋ. A kɔbi a mih nəŋki i kəŋ dzəh i mi widɔkɔ.
Mih nəŋki num a mi kiə gia yə yi kɔ chəŋ, ka wi kɔlə i nɔmki i Bah bəh shɔm
yimu maka mfi bi gaali.
36 Minyuku kabə laaki waiŋkpaŋni, wi dza ka yɛiŋki a kimfə ki ŋgaiŋ i
waiŋkpaŋni wiwɔ kɔkə chəŋ, gwu si shili lə wi nalə, a bɔ wi numki, wi ka fə̂
si wi nəŋki, chĩŋni bəh miŋkpaŋa wiwɔ. Yaka wi ka fə dəkə chu.
37 Ayakalə, minyuku wə wi jiə lɔ i wi shɔm a ŋgaiŋ ni chu dzɔ kə miŋkpaŋa
wə wi laaki, mi chini kə wi i dzɔ Miŋkpaŋa wiwɔ wi kiə tə i lumsi gwu yi num
wi jiə lɔ i wi shɔm a ŋgaiŋ nĭ dzɔ kə miŋkpaŋa wiwɔ,† yaka wi fə chəŋ.
38 Yi kɔ a, mi wə wi kɔ wi dzɔ kpə wi wə wi nĭ laaki wi, wi fə a chəŋ. Ayakalə,
mi wə wi ka dzɔ dəkə miŋkpaŋa wi fə chəŋ nalə.‡
39 Miŋkpaŋa si num kpə mi a jɔbi wə nyuwi kɛiŋki. Ayakalə, nyuwi ka kpi,
wi kɔlə i dzɔ minyuku widɔkɔ wə wi kɔŋki, ayaka wəmaka kaŋaki i nûmki mi
wi Bah.
40 Ayakalə, si mih yɛiŋki i yiŋ wə kɔ a miŋkpaŋa wiwɔ ka baaŋ ayaka wi ni
saŋliki nalə. Mih dzakaki lə, mih kiə a mih kaŋaki lə tə Kiŋ'waka ki Nyɔ.

---

† **7:37** Yudɔkɔ a, "... I kaŋaki wi ka kpə wi wi wə wi laaki," ‡ **7:38** 36 Yudɔkɔ a, "Mi kabə kaŋa waiŋ wi, wi dza yɛiŋ a ŋgaiŋ fəki kə i dzəh yi chəŋ wə, waiŋ wiwɔ num wi kpɛiŋ lɔ wi yɛiŋ a ŋgaiŋ kɔlə i numki bəh minyuku, wi fə asi wi yɛiŋki, wi bêe a waiŋ wiwɔ dzô nyuwi, wi ka fə chu. 37 Ayakalə, mi wə wi fasi i shɔm yi wə a wi kɔkə i nya waiŋ wi i minyuku, mi chini kə wi a wi nya, wi kaŋa tə ŋga i fə gia yə wi nəŋki, num wi fasi i shɔm yi wə a wi kɔkə i nya waiŋ wi ŋgaiŋ i minyuku, yaka wi fə chəŋ. 38 Yi kabə num a, mi wə wi kɔ wi nya waiŋ wi i minyuku wi fə chəŋ. Ayaka, mi wə wi ka nya waiŋ wi i minyuku wi fə chəŋ nalə."

8

Ntum kɔm biɛiŋ bidzini biə bə kɔ bə fə gia yɛiŋ i bənyɔ

1 Mih dzakaki i liə kɔm biɛiŋ bidzini biə bəni kɔ num bɔ fə gia yɛiŋ i bənyɔ. Akɔ ŋkɔŋ si bə dzakaki a bukumbɛiŋ bəchi kaŋaki lə mfi. Biəmaka mfi dzəki bəh kiŋghaŋsi ki gwu. Ayakalə, ŋkɔŋ si maa num maani.

2 Mi ka dza bá kwaka a ŋgaiŋ kiəki lə gia, wi kǐəki a wi kɛiŋki ki kiə kə si wi kaŋaki i kiəki.

3 Ayakalə, mi kabə kɔŋki Nyɔ, Nyɔ ni kiəki wəmaka.

4 Ayakadəiŋ, yə kɔm i dzi biɛiŋ bidzini biə bə fə gia yɛiŋ i bənyɔ, yi kɔ a, bukumbɛiŋ kiəki lə a bənyɔ bələ kɔkə fiɛŋ fidɔkɔ fa mbi wələ wə. Nyɔ kɔ a wimu shəŋ widɔkɔ chu kɔbi.

5 Bəni bədɔkɔ dzɔki a bənyɔ bədɔkɔ kɔlə i bɛiŋ yudɔkɔ i fa kuku. Ayaka yi kɔ ŋkɔŋ a bəni dzɔki a bənyɔ kɔlə bəduli, bəh bətikwili tə bəduli.

6 Si bə dzɔki yaka, i bukumbɛiŋ kɔ a Nyɔ wimu shəŋ. A num wi wə wi kɔ Tii wibukumbɛiŋ wə wi nǐ maa biɛiŋ bichí. Bukumbɛiŋ tə nɔki kɔm wi. Ayaka Tikwili kɔ tə shəŋ a wimu a num Jisɔs Klistus. Akɔ wi wə bə nǐ maa biɛiŋ bichi tsə i kaŋ yi wə, bukumbɛiŋ kwatíki nɔni tə tsə i wi wə.

7 Yələ gia kɔkə bəni bəchi i bukumbɛiŋ kintəəŋ bɔ kiəki. Bəni bədɔkɔ bà bɔ nǐ kɔ bɔ si fə gia i bənyɔ bəwɔ, jɔbi wə bɔ si nəŋ i dzi biəmaka biɛiŋ bidzini i liə bɔ ka kwakaki a bɔ kɛiŋki bɔ dzi a biɛiŋ biə bə kɔ bə fə gia yɛiŋ i bənyɔ bəwɔ wə. Ayaka kiŋkwaka kibɔ ki bɔhli ka sakaki bɔ a biɛiŋ bidzini biwɔ bəkəli bɔ.

8 Ayakalə, Biɛiŋ bidzini kɔkə i fə a bukumbɛiŋ numki chi chi i Nyɔ nshiŋ. Ayaka bukumbɛiŋ ka baaŋ ki dzi kə gia yidɔkɔ kɔkə i num. Bukumbɛiŋ ka dzi a dzini, chi chi məŋ.

9 Gia yə yi kɔ, kɔ a mbɛiŋ bà mbɛiŋ kiəki gia yələ mbɛiŋ tôkniki a mi ma dzâ dzô ŋga biə wi kaŋaki i fə gia yə wi kɔŋki yɛiŋ, wi ma dzɔ ŋga biwɔ i fə num gia yə wainɲih wi wə wi bɔhki ni gbɔ num gbɔni.

10 Mi wə shɔm yi kabə kɛiŋki maka yi ləkə ndzəŋ ka yɛiŋ wɔ ŋkiə gia, dzi i di biə bə fəki gia yɛiŋ i bənyɔ, wi ma ni bɔŋ kɔŋ tə i dzi biɛiŋ bidzini biə bə fəki gia yɛiŋ i bənyɔ tə a?

11 Wi ka fə yakadəiŋ, yaka wɔ ŋkiə gia bəkəli wainɲah wələ wi bɔhki a num wə Klistus nǐ kpi kɔm wi.

12 Gia yələ wɔ fə lə yi ni numki num chu, si wɔ fə i bəkəli shɔm yi wainɲah wələ wi bɔhki, yaka wɔ fə chu biwɔ num i Klistus.

13 Ayakadəiŋ, yi kabə num a fiɛŋ fiə mih dziki, kabə fə wainɲih wuŋ gbɔ i chu wə, yaka mih bi chu dzi kə nyam ka wi bi ma gbɔ.

9

Ŋga biə waiŋ ntum wi Jisɔs kaŋaki

1 Yaka mih kɔkə i fəki gia yə mih kɔŋki a? Ntə mih kɔ waiŋ ntum wi Jisɔs a? Ntə mih nǐ yɛiŋ Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs a? Ntə mbɛiŋ bələ kɔ mbee wuŋ wi nɔm i Bah wə a?

2 Bəni bədɔkɔ kabə waliki a mih kɔkə waiŋ ntum wi Jisɔs, mbɛiŋ tə kɔkə i waliki. Mbɛiŋ kɔ nchəsi i chusi ŋkɔŋ a mih kɔ waiŋ ntum wi Bah Jisɔs.

3 Mih dzakaki yələ ka ki kəŋ i bəni bà bɔ biiki gvu yiŋ.

4 Ntə buku kaŋaki lə ŋga i dziki chu mu kɔm bəh nɔm wələ a?

5 Yaka buku tə kaŋaki kə ŋga i dzɔ bəkaŋa bəbuku bà bɔ kɔ bəni bə bumni i nyaniki bà bɔ asi Bita bəh bwa bə ntum bə Jisɔs bədɔkɔ bəh bwa bə nih bə Bah Jisɔs a?

6 Yaka kɔ a buku Banabas shəŋ buku kaŋaki i nômki bəh kaŋ yibuku ka buku
dziki a?
7 Akɔ winaiŋ mi wi jum, wə wi nɔmki a tɔkni wi bəh gwu yi a? Mi ka nɔmki
khə wi mintam, wi ma ni dziki mintam mə mɔ bukuki yɛiŋ khə a? Mi kabə
tɔkni bəh nyám, wi ma ni kamki mbɛiŋŋ wiwɔ i muki a?
8 Gia yələ mih dzakaki lə kɔ num i kiŋkwaka ki mi wiwɔm wə shəŋ a? Ntə akɔ
a yi yə yi kɔ i bənchi bə Muses wə a?
9 Muses nĭ kɔ wi nyaka i Kiŋwakti ki Bənchi wə a,
"Kiə wɔ ki bâŋ kə dzaka ki nyam jɔbi wə yi lwaki gəŋ."
Mbɛiŋ kwakaki a Nyɔ nĭ dzaka yakadəiŋ, num kɔm nyam a? 10 Wi nĭ
dzakaki kɔm bukumbɛiŋ, bə nĭ nyaka yi i bukumbɛiŋ, kɔm mi wə wi nɔmki
khə nabə wə wi kɔhki kaŋaki i tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ kiə a ŋgaiŋ bi kwati lə
biɛiŋ yɛiŋ khə.
11 A kabə num a buku gbɛli ŋgɔkɔ wi kiŋ'waka i shóm yimbɛiŋ wə, ma yi ni
duki nalə i buku i kwatiki biɛiŋ bi mbi wələ i mbɛiŋ wə a?
12 Bəni bədɔkɔ kabə kaŋaki ŋga i dzakaki a mbɛiŋ nyâki biɛiŋ i bɔ, ma buku
ma ni kwatiki bi ŋga bi du tsə tsəni a?

Bɔɔl nĭ ka dzɔ dəkə ŋga bi ka waiŋ ntum wi Jisɔs i dzɔki biɛiŋ yɛiŋ i bəni

Ayakalə, buku ka dzɔ dəkə ŋga biələ. Buku kaŋa shɔm yibuku i gia yichi wə,
kɔbi i fə a gia yidɔkɔ tasiki ntum wi ndzɔŋni wi Klistus i tsəki ninshiŋ.
13 Mbɛiŋ kiəki kə a bəni bə bɔ nɔmki i juŋ yi fəni yi gia mə biɛiŋ bibɔ bidzini
si buku a fɛiŋ na? Mbɛiŋ kiəki tə a, bəni bə bɔ nɔmki i tɔŋ wi fəni wi gia wə si
bɔŋ kwati tə biɛiŋ bibɔ i biə bə si dzə bəh bi fɛiŋ na?
14 Yi kɔ a liŋ si Bah dzaka a, bəni bə bɔ fukuki ntum wi ndzɔŋni nɔki a yɛiŋ
wə.
15 Na si yi kɔ yakadəiŋ, mih ka dzɔ dəkə biələ ŋga, ayaka mih nyakaki kə
yələ tsɛiŋ a mbɛiŋ yisi i fâki gia yidɔkɔ i mih. Yi kabə num a mi widɔkɔ dzɔki
a, kiŋghaŋsi ki gwu kələ mih ghaŋsiki lə kɔm ja yi Nyɔ yə mih fukuki kilɔlɔ, yi
num a mih dzɔki lə biɛiŋ i bɔ, ma yi ndzɔŋki a mih kpi num kpini.
16 Mih kaŋaki kə i ghaŋsiki gwu a mih fukuki ntum wi ndzɔŋni kɔm Jisɔs
Klistus. A fə Nyɔ a mih fûkuki. Mih ka nəiŋ i fukuki, ma Nyɔ ni lɔɔ ŋgəkə i gwu
yiŋ wə.
17 Yi kabə num a mih fəki nɔm wələ num bəh kiŋkwaka kiŋ, mih ni kwati
mmakti wuŋ. Ayakalə, a nĭ ka sisi dəkə mih. A nĭ sisi Nyɔ ka nya i kaŋ yiŋ wə.
18 Ayakadəiŋ, mmakti wə mih kwatiki kɔm nɔm wələ kɔ na nə a? Ntə mbee
wuŋ kɔ a mih fûkuki ntum wi ndzɔŋni wiwɔ a kilɔlɔ, num kə a mbɛiŋ gômki
mih si mih fukuki ntum wiwɔ.
19 Mbɛiŋ kĺəki a mih kɔkə i mi widɔkɔ chɛiŋ. Ayakalə, mih fə gwu yiŋ a yi
nûmki mfa i bəni bəchi ka mih ni kwati bɔ bəduli, ka bɔ nûmki bə Klistus.
20 Jɔbi wə mih kɔ buku Bəju, mih ka fəki asi bɔ si shi fə, ka mih kɔ i kwati
bɔ ka bɔ numki bəni bə Klistus. Jɔbi wə mih kɔ buku bɔ, si bɔ biəliki bənchi bə
Muses, mih ka fəki aka bɔ ka mih kwati bəni i bɔ kintəəŋ. Ayakalə, mih kɔbi i
bənchi chɛiŋ.
21 Jɔbi wə buku bəni bə bɔ kɔkə i bənchi chɛiŋ kɔ, mih ka fəki tə aka mi wə
wi kɔkə i bənchi chɛiŋ. Mih fəki yakadəiŋ, ka mih ni kwati tə bəmaka bəni, ka
bɔ nûmki bə Klistus. Yi məŋ dəkə lɔ a mih kɔkə i nchi wi Nyɔ chɛiŋ. Mih kɔ i
nchi wi Klistus chɛiŋ.

22 Jɔbi wə mih kɔ tə buku bəni bà bɔ bɔhki i kimbum kibɔ wə, mih fiəni chu
aka bɔ ka mih ni kwati tə bɔ. Mih fiəni chu na finə i bəni bəchi, ka mih ni fə̂ na
finə fiə mih kɔ i fə̂ ka bədɔkɔ i bɔ kintəəŋ bi bô̰iŋ.
23 Mih fəki gia yələ yichi lə kɔm ntum wi ndzɔŋni kɔm Klistus, ka mih tə ni
kwati ndzɔŋni biə ntum wiwɔ nyaki i bəni.
24 Mbɛiŋ kiəki kə a i n'yɔkɔ wə bəni bəduli si yɔkɔ asi num a mi wimu wə
wi si kwati mbee wiwɔ a? Ayakadəiŋ, mbɛiŋ tə yô̰kɔ i dzəh yə mbɛiŋ ni kwati
mbee wiwɔ.
25 Bəni bəchi bà bɔ si sini, kɔŋ a numki nsini wi yɔkɔni, kɔŋ a numki
na winaiŋ nsini, bə si lani lə na bindzɔŋ. Bə si shi lani yakadəiŋ, tsɛiŋ i
bi kwati mmakti, ayaka mmakti wiwɔ num i bi tsə kaa. Ayakalə, mmakti
wibukumbɛiŋ kɔbi i bi kaa.
26 Mih yɔkɔki n'yɔkɔ wuŋ tsə chəŋ i di bi kwani wə. Mih kɔkə ka mi wə wi
lɔɔki biŋkɔɔ bi i di biyəə wə na dəiŋ.
27 Mih twɛiŋki gwu yiŋ, məmsi a yi bḭ̂əliki num gia yi chəŋ, ka jɔbi wə mih
fukuki gia yi Nyɔ i bəni bədɔkɔ, ma Nyɔ ma ni nəiŋ mih a mih kpɛiŋniki kə.

10

Bukumbɛiŋ tô̰kniki a gia yə yi nĭ num bəh bəni bə Islae
ma num bəh bukumbɛiŋ

1 Bwa bə nih bəŋ, mih nəŋki a mbɛiŋ yĭŋti gia yə yi nĭ num bəh bətii tii
bəbukumbɛiŋ jɔbi wə bɔ nĭ nyaniki i chwa. Bɔ bəchi nĭ nyaniki i bikwu chɛiŋ,
tsə daŋ i kinchwɔ kimbum wə i kuku wi wɔmni wə.*
2 Asi yi nĭ num yakadəiŋ yi ka num ka i bikwu biwɔ kintəəŋ bəh i kinchwɔ
kimbum kə, bɔ kwati njuli wi bɔkɔ i numki bəni bə Muses.
3 Bɔ bəchi nĭ dziki biɛiŋ bidzini num a nya Nyɔ,
4 mu tə mwi num a nya Nyɔ, ka wi dzə fə a mɔ bukuki i bianŋa mə. Bianŋa
wiwɔ nĭ kɔ Klistus wə wi nĭ nyaniki bəh bɔ.
5 Na si bɔ nĭ yɛiŋki gia yələ, bɔ bəduli nĭ fəki lə gia yə Nyɔ nĭ saŋliki kə bəh bɔ,
wi ka wɔɔyiki bəni biwini bibɔ nɔyi baaŋ i chwa.
6 Gia yələ nĭ num bəh bɔ ka ki kəŋ i bukumbɛiŋ ka bukumbɛiŋ ma kâŋaki
kiŋkwaka i gia yichu wə si bɔ nĭ kaŋaki.
7 Kiə bukumbɛiŋ ma tsâki i bənyɔ bə kilɔlɔ asi bɔ bədɔkɔ nĭ tsaki. Bə kɔ num
bə nyaka kɔm bɔ a,
"Bəni bəwɔ nĭ shinum dzi, mu,
dza bɛiŋ yisi bini bi kiyuŋ i biŋki."
8 Kiə bukumbɛiŋ ki lĭə kə i nɔni kinyɛŋ ki tɔkɔlini wə asi bɔ bədɔkɔ nĭ fəki, ayaka
Nyɔ fə bɔ kpiyi bənchuku mbaŋfia ntsɔ bətali (23,000) i kpaŋ wimu wə.
9 Kiə bukumbɛiŋ ki mô̰msi kə Bah, asi bɔ bədɔkɔ nĭ məmsiki, ayaka Nyɔ fə júŋ
nɔmyi bəni bəwɔ bɔ kpiyi.
10 Kiə bukumbɛiŋ ki shûŋyi kə asi bɔ bədɔkɔ nĭ shwiŋyiki, ayaka Chinda wi kpi
wɔɔyi bɔ.
11 Gia yələ yichi nĭ num bəh bɔ lə, yi num ŋkəŋ i bəni. Ayaka bə nĭ nyaka yələ
ka bukumbɛiŋ bələ bə kɛiŋki bəwɔm i jɔbi wə mbi si kaa tsə, dzɔki mfi.
12 Ayakadəiŋ, mi wə wi kwakaki a ŋgaiŋ num ndzɔŋ, wi tô̰ŋniki a wi bi ma
gbɔ.
13 Kimɔmsi kichi kə ki dzəki i mbɛiŋ wə kɔ a kə ki si dzə tə i bəni bədɔkɔ wə.
Nyɔ kɔ Nyɔ wə wi numki a ja yi bɛiŋ, wi mɔŋ i bee a kimɔmsi dzə i mbɛiŋ ki

* **10:1** + Fa kɔ jɔbi wə Muses nĭ tsəki i bwili bɔ i Ijib. Kinchwɔ kimbum kələ kɔ kə bə bɔɔŋki a Bɔkɔ yi
Bɔəli (Kimbuuŋ 14:21-22).

num i tsə ŋga bimbɛiŋ. Jəbi wə kiməmsi dzəki i mbɛiŋ, wi ni chusi dzəh yə mbɛiŋ kɔ i tsə yɛiŋ i tumdzi kiməmsi kiwɔ.

14 Ayakadəiŋ, nsɛíŋ yiŋ yi shɔm, mih dzakaki i mbɛiŋ a mbɛiŋ yôkɔ gêiŋ gia kɔm bənyə bə kilələ bələ.

15 Mih dzakaki i mbɛiŋ lə ka i bəni bà bɔ kaŋaki mfi. Mbɛiŋ kwâka ndzɔŋ a gia yə mih dzakaki i mbɛiŋ lə kɔkə ŋkɔŋ a?

16 Ntə bukumbɛiŋ si dzɔ bwam wi kiyɔŋni nya kiyɔŋni yɛiŋ i Nyɔ, mu chiŋni, yaka bukumbɛiŋ chiŋni i mwa mi Klístus wə a? Ntə bukumbɛiŋ si dzɔ blɛd i jəbi wiwɔ wə gbɛyi dzi i kijuŋni wə, yaka bukumbɛiŋ chiŋni num i gwu yi Klístus wə a?

17 Si blɛd wələ kɔ a wimu, ayaka bukumbɛiŋ bà bə dziki du, yaka yi chusiki a bukumbɛiŋ kɔ i gwu yimu wə, kɔm bukumbɛiŋ dziki shəŋ a blɛd wimu.

18 Mbɛiŋ dzɔ kinsini i bəni bə Islae. Mi wichi wə wi dziki biɛiŋ i təŋ wi fəni wi gia wə kɔ num wi chiŋni lɔ bəh Nyɔ i mfə gia wiwɔ wə.

19 Gia yə mih dzakaki yi kɔ a nə a? Yaka kɔ a biɛiŋ biə bə fəki bimfə gia yɛiŋ i bənyɔ wə kaŋaki lə gia yidəkɔ i fə, ma a bənyə bà tə kaŋaki lə gia yidəkɔ i fə a?

20 Yi məŋ yaka. Gia yə mih dzakaki kɔ a bimfə gia biə bəni bà bɔ kiəki kə Nyɔ si fə, bɔ si fə num i bəchinda bə ŋkpɛli. Bɔ si fə kə num i Nyɔ. Mih dzakaki a mbɛiŋ ma chîŋniki bəh bəchinda bə ŋkpɛli.

21 Mbɛiŋ kɔkə i muki i bwam wi kinchiŋni wə wi kɔ wi Bah, chu mu i bwam wi bəchinda bə ŋkpɛli. Yi num tə a mbɛiŋ kɔkə i dziki biɛiŋ bidzini bi Bah chu dzi bi bəchinda wi ŋkpɛli.

22 Bukumbɛiŋ nəŋki i fəki gia yə shɔm kɔ i bəkɔki Bah? Bukumbɛiŋ ləkəki tsəki lə wi a?

Mi fâki gia num yə yi kɔ i gamti tə waiŋnih

23 Bukumbɛiŋ bədəkɔ si dza dzaka a, bə kaŋaki lə ŋga i fə na gia yichi. Ayakalə, bə kiə kə a, a kɔkə gia yichi yə yi kɔ i gamti mi. Bukumbɛiŋ bədəkɔ si dza dzaka, a bə kaŋaki lə ŋga i fə na gia yichi. Ayakalə, a məŋ dəkə tə gia yichi yə yi kɔ i fə a mi num ndzɔŋ i kimbum ki wə.

24 Kiə mi ma fâki gia kwaka a gwu yi shəŋ. Wi kwâkaki tə kɔm waiŋnih wi.

25 Mbɛiŋ dzíki nyam yichi yə bə taŋniki i shi bɛiŋ bikə kə kimbikə a yi nyə faiŋ na, ka shóm yimbɛiŋ ma ni sâkaki mbɛiŋ kɔm yəmaka.

26 Mih dzakaki lə, kɔm bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a,
“A kaŋaki Bah mbi wələ bəh biɛiŋ bichi biə bi kɔ yɛiŋ wə.”

27 Mi kabə num wə wi kɔkə mi wi bumni ka bɔɔŋ mbɛiŋ a mbɛiŋ dzâ dzí, mbɛiŋ ka bum i tsə, mbɛiŋ dzí biɛiŋ bichi biə bə nya i mbɛiŋ bîkə kə kimbikə kidəkɔ, ka shóm yimbɛiŋ ma ni sakaki mbɛiŋ kɔm yəmaka.

28 Ayakalə, mi widəkɔ ka dza fuku i mbɛiŋ a biɛiŋ bidzini biwɔ kɔ num bə fə bimfə gia yɛiŋ i bənyɔ, kiə mbɛiŋ ki dzí kə, kɔm mi wə wi si fuku i mbɛiŋ ma ni yɛiŋki a mbɛiŋ fəki num chu, bəh tə a shɔm ma ni sakaki mi.

29 Mih dzakaki shɔm yələ a num yi mi wə wi si fuku i mbɛiŋ. Mih dzakaki kə kɔm yimbɛiŋ. Ayakalə, mi widəkɔ kələ i bikə a ŋgaiŋ kɔ dəiŋ i bee i fəki gia yə ŋgaiŋ kɔŋki kɔm yi kɔ i sakaki shɔm yi mi widəkɔ wə a?

30 Mih kabə dzi fiɛŋ num mih nya kiyɔŋni yɛiŋ i Nyɔ, mi kɔ dəiŋ i chu sakaki mih kɔm fi?

31 Ayakadəiŋ, gia yichi yə mi fəki, kɔŋ wi dziki num dzini, nabə i muki num muni, wi fâki i dzəh yə kiŋkɔksi ni tsəki i Nyɔ.

32 Kiə mbɛiŋ ma fâki gia yə yi kɔ i bəkəliki shɔm yi bəni, kɔŋ a numki Bəju, nabə bəni bà bɔ kɔkə Bəju, nabə kijuŋni ki bəni bə bumni bə Nyɔ.

33 Mih mɔmsiki mfiŋ tə i fəki gia yichi yə mi wichi kɔ i wɔkɔki ndzɔŋni. Mih kwakaki kə a kɔm gwu yiŋ shəŋ. Mih kwakaki kɔm bəni bəchi a mih fə̂ ka bɔ bi bô̰iŋ.

11

Si mi kɔ i nûmki i jɔbi wə wi tsaki

1 Mbɛiŋ bǐəliki nɔni kiŋ asi mih biəliki nɔni ki Klistus.
2 Mih sainki mbɛiŋ kɔm mbɛiŋ kwakaki mih i gia yichi wə chu biəli nlani asi mih nǐ lani mbɛiŋ.
3 Ayakalə, mih nəŋki a mbɛiŋ kǐə na bindzɔŋ a fwu wi na winaiŋ minyuku kɔ Klistus, fwu wi miŋkpaŋa num nyuwi, fwu wi Klistus num Nyɔ.
4 Na winaiŋ minyuku wə wi tsaki, nabə i fukuki ntum wi Nyɔ num wi baŋ fwu wi, yaka wi gəmsiki num Klistus wə wi kɔ fwu wi.
5 Ayakalə, na winaiŋ miŋkpaŋa kabə tsa, nabə i fukuki ntum wi Nyɔ maka wi baŋ fwu wi, wi gəmsiki num nyuwi wə wi kɔ fwu wi. Chi chi mɔŋ i wəmaka miŋkpaŋa bəh wə wi kəə fwu wi.
6 Wi ka yɛiŋ a wi kɔkə i baŋ fwu wi, wi lansi kəə wi kəəni. Ayakalə, a kabə num kiŋgəmni i miŋkpaŋa i numki bəh fwu num bə kəə wi, wi bâŋ fwu wiwɔ.
7 Minyuku kaŋaki kə i bâŋki fwu wi jɔbi wə wi tsaki, kɔm wi kɔ kimbwɔsi ki Nyɔ chu num ndzɔŋni bi Nyɔ. Ayakalə, miŋkpaŋa num ndzɔŋni bi nyuwi.
8 A nǐ ka buku dəkə minyuku i miŋkpaŋa wə, A nǐ buku num miŋkpaŋa i minyuku wə.
9 Nyɔ nǐ ka maa dəkə tə minyuku kɔm miŋkpaŋa. Wi nǐ maa num miŋkpaŋa kɔm minyuku.
10 Akɔ kɔm yəmaka bəh kɔm bəchinda bə Nyɔ a miŋkpaŋa kaŋaki i kâŋa fiɛŋ fidəkɔ fi baŋki fwu wi, fi chusi ŋga bi.
11 Na si yi kɔ yakadəiŋ, i bukumbɛiŋ bə̀ bə kɔ num bə chiŋni lɔ bəh Bah, ayaka miŋkpaŋa məŋ a wi bəh fwu wi shəŋ, minyuku kɔbi tə a wi bəh fwu wi shəŋ.
12 Yi kɔ yakadəiŋ, kɔm si miŋkpaŋa nǐ buku i minyuku wə, i liə a bwɔki miŋkpaŋa minyuku. Ayaka gia yichi nyəki i Nyɔ wə.
13 Mbɛiŋ tə tsə̂iŋ lâkə yə̂iŋ a yi ndzɔŋki lə i miŋkpaŋa i tsaki Nyɔ maka wi baŋ fwu wi a?
14 Na si mbɛiŋ yɛiŋki biɛiŋ i mbi wə, mbɛiŋ kiəki lə a, i minyuku i yaksi fwu a wi lansi yaka, akɔ num kiŋgəmni i wi.
15 Ayakalə, miŋkpaŋa kabə kaŋaki juŋ yi fwu yi dəəŋ akɔ num kiŋghaŋsi ki gwu i wi. Nyɔ nǐ nya juŋ yi fwu yi dəəŋ i miŋkpaŋa, a yi baŋki fwu wi.
16 Mi kabə num wə wi nəŋki i gukuli gia yələ, wi kǐəki a bukumbɛiŋ nabə bijuŋni bi bəni bə Nyɔ chu kaŋaki kə dzəh yidəkɔ i fəki gia yɛiŋ.

Ŋkiŋ kɔm kinchiŋni
(Matiə 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20)

17 Ayakalə, gia yidəkɔ kɔlə yə mih nəŋki i təfi mbɛiŋ yɛiŋ, a num yə mbɛiŋ fəki mih kɔbi i kɔksi mbɛiŋ yɛiŋ. Jɔbi wə mbɛiŋ si dzə i kijuŋni wə aka bukuki a gia yichu yindzɔŋni kɔbi.
18 Gia yə mih nəŋki i yisi dzaka kɔ a, mih wɔkɔki a jɔbi wə mbɛiŋ si juŋni ka kijuŋni ki bəni bə bumni, kiŋgaa gwu ka numki i mbɛiŋ kintəəŋ. Ayaka mih yɛiŋ a yi kɔlə numki ŋkɔŋ.
19 Yi ndzɔŋki lə a kiŋgaa gwu nûmki i mbɛiŋ kintəəŋ ka bə bi tɔksi kiə bəni bə chəŋ i mbɛiŋ kintəəŋ.

20 Mih yɛiŋ a jəbi wə mbɛiŋ si dzə i kijuŋni wə i dzi biɛiŋ bidzini bi Bah,
mbɛiŋ si dzi kə num bi.
21 Mih dzakaki lə kɔm jəbi wə mbɛiŋ si dzi, mi widəkɔ ka tsəki a ninshiŋ bəh
dzini, bədəkɔ baaŋ bəh dzɔŋ, bədəkɔ mu mbih mɔ kwa bɔ.
22 Akɔ nə lə? Mbɛiŋ kaŋaki kə júŋ i dziki, mu yɛiŋ na? Ma yi kɔ a mbɛiŋ nəŋki
i tsisiki kijuŋni ki bəni bə bumni bə Nyɔ, fə a bəni bə kifuu gəmniki a? Yi kɔ
a mih ki dzakaki i mbɛiŋ a nə? A mih kɔlə i kɔksiki mbɛiŋ na? Yi mɔŋ i num
yaka, mih mɔŋ i kɔksi mbɛiŋ.
23 Mih nǐ laniki mbɛiŋ num bəh gia yə Bah nǐ laniki mih yɛiŋ, a nǐ kɔ nchəkɔ
i chəkɔ biə bə nǐ kɔ i taŋni Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs, wi dzɔ blɛd,
24 nya kiyɔŋni yɛiŋ i Nyɔ, gbɛyi ka dzaka, a, “Yələ kɔ gwu yiŋ mih nyaki kɔm
mbɛiŋ. Mbɛiŋ fə̂ki yələ i kwakaki mih.”
25 Jɔbi wə bɔ nǐ dzi kaasi kichiŋni, wi dzɔ bwam fə a liŋ asi wi si yisi fə, ka
dzaka a, “Bwam wələ kɔ miŋkaiŋ mimfiaŋ mə Nyɔ dzi bəh mwa məŋŋ. Mbɛiŋ
fə̂ki gia yələ jɔbi wichi mû i kwakaki mih.”
26 Yi kɔ a na yibwiŋ mbɛiŋ dziki blɛd wələ bəh i chu mu bwam wələ mbɛiŋ
fuku kɔm kpi yi Bah i tsə buku i jɔbi wə wi bi fiəni dzəki.
27 Ayakadəiŋ, na ndə wə wi dzi blɛd wiwɔ nabə i mu bwam wi Bah wiwɔ i
dzəh yə yi ndzɔŋki kə, wəmaka fəki num chu kɔm wi ka kɔksi dəkə gwu yi Bah
bəh mwa mu.
28 Jɔbi wə mi kabə nəŋ i dzi blɛd wələ bəh i chu mu bwam wələ, wi kaŋaki i
yîsi tsə̂iŋ ndzɔŋ gwu yi nalə, ka wi fə yakadəiŋ,
29 kɔm mi kabə dzi blɛd wələ, mu bwam wələ məŋni kə fiɛŋ fiə akɔ gwu yi
Bah, yaka wəmaka dziki chu mu, dzɔ num nsaka i gwu yi wə.
30 Akɔ gia yə bəni bəduli i mbɛiŋ kintəəŋ bəhyiki bədəkɔ gwɛiŋ, num bədəkɔ
kpiyi.
31 Ayakalə, bukumbɛiŋ ka yisi tsɛiŋ gwu yibukumbɛiŋ bindzɔŋ na ka bə
dziki chu mu, Bah ma ni chu saka bukumbɛiŋ.
32 Bah kabə saka bukumbɛiŋ, wi tsisiki bukumbɛiŋ tisini ka wi bi ma chiŋni
bukumbɛiŋ bəh bəni bə mbi a bukumbɛiŋ gbɔ nsaka.
33 Bwa bə nih bəŋ, yi kɔ a jɔbi wə mbɛiŋ chiŋni juŋni dzə i dzi biɛiŋ bidzini
bi Bah, mbɛiŋ wɔkə̂li mi wichi dzə̂.
34 Dzɔŋ kabə wɔɔ mi, wəmaka kaŋaki i yîsi dzî i wi dzu na ka wi dzəki, ka wi
ma ni dzə̂ fə̂ gia yə wi kɔ i dzɔ num nsaka i gwu yi wə. Yə kɔm bə gia yidəkɔ,
mih bi təfiki mbɛiŋ i jɔbi wə mih bi dzəki.

12

Binya biə Kiŋ'waka ki Baiŋni nyaki

1 Bwa bə nih bəŋ, mih ki dzakaki lə i liə kɔm bə binya biə Kiŋ'waka ki Nyɔ
nyaki i bəni. Mih nəŋki kə a mbɛiŋ nûmki i kiyuŋ wə.
2 Mbɛiŋ kîəki a jɔbi wə mbɛiŋ nǐ kɛiŋki bəni bə bɔ kiəki kə Nyɔ, bə nǐ fwɔkyi
mbɛiŋ mbɛiŋ ka njəŋki nnyaki, mbɛiŋ kɔksi bənyɔ bə kilɔlɔ bɔ kɔbi na i dzaka.
3 Mih kabə dzaka a mbɛiŋ kiəki bindzɔŋ a mi kabə kaŋa Kiŋ'waka ki Nyɔ i wi
wə wi kɔkə i chu dzaka a, “Lɔiŋ kwâ Jisɔs.” Ayaka mi kɔbi i dzaka a, “Jisɔs kɔ
Bah” a kɔbi i ŋgamti wi Kiŋ'waka ki Baiŋni wə.
4 I fiəni dzə i binya wə, bəni kaŋaki lə binya chi chi num bi nya a Kiŋ'waka
kimu i bɔ.
5 Bəni nɔmki lə bənɔm chi chi i kijuŋni ki bəni bə bumni kintəəŋ, ayakalə
Bah wibɔ num a wimu.
6 Ayaka dzə́h num chi chi yə bəni nɔmki yɛiŋ, yi fə, a Nyɔ wimu a bəni fə̂ki
bənɔm bəwɔ bəchi i dzə́h yiwɔ yichi.

7 Nyɔ nya na ndə bəh kinya ki tsə dzəh i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə i nɔmki gamti
kijuŋni kichi yɛiŋ.
8 Wi nya kinya ki mi widɔkɔ ki tsə dzəh i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə a num i
dzâkaki ka mi wə wi fifiki, ki mi widɔkɔ num i dzâkaki ka mi wə wi kiəki gia.
Ayaka bi bichi tsə dzəh a Kiŋ'waka kimu wə.
9 Wi nya kinya ki mi widɔkɔ a num shɔm i jîə ndzɔŋ i Nyɔ, nya ki mi widɔkɔ
num i chûkuki jwɛ́iŋ. Ayaka bi bichi tsə dzəh a Kiŋ'waka kimu wə.
10 Nyɔ nya kinya ki mi widɔkɔ num i fâki gia yi dzaka ki wɔmni, nya ki mi
widɔkɔ num i lâka bəntum bə Nyɔ, nya ki mi widɔkɔ num mfi i kiəki chi chi i
gia yə yi nyəki i Kiŋ'waka ki Nyɔ wə bəh yə yi nyəki kə fɛiŋ, nya ki mi widɔkɔ
num ŋga i dzâkaki já yə bə wɔkɔki kiəki kə, nya ki mi widɔkɔ num i tsâsi gia yə
mi wiwɔ dzakaki i bəni.
11 Bɔ fəki gia yələ yichi lə num a nyaki a Kiŋ'waka kimu kinya kiwɔ i bɔ. Ki
gaa i mi wichi asi ki kɔŋki.

Kijuŋni ki bəni bə bumni kɔ aka gwu yi mi

12 Gwu yi mi kɔ a yimu, ayakalə, yi kaŋa bimbu biduli. Ayaka na si bimbu
bi gwu biwɔ kɔ biduli yaka bi juŋni ka fə yimu. Akɔ ayaka tə si Klistus bəh
bəni bu kɔ.
13 Bukumbɛiŋ kɔ bəni chi chi, bədɔkɔ kɔ Bəju, bədɔkɔ num Bəglik, bədɔkɔ
num mfá, ayaka bədɔkɔ kɔbi mfá. Akɔ i Kiŋ'waka kimu mə bə nǐ juŋni
bukumbɛiŋ bəchi i num i gwu yimu wə. Ayaka, a nǐ jiə Nyɔ Kiŋ'waka kimu
kələ i shɔ́m yibukumbɛiŋ wə.*
14 Gwu yi mi mɔŋ dəkə a kimbu kimu. Yi kɔ i bimbu biduli wə.
15 Kaka ka dza dzaka na a, “Si mih kɔkə kaŋ, yaka mih chu kɔkə kimbu ki
gwu”, yəmaka mɔŋ i fə, a ki ma chu numki kimbu ki gwu.
16 Kintuni ka dza tə ka dzaka a, “Si mih kɔkə dzəkəh, yaka mih chu kɔkə
kimbu ki gwu”, yəmaka mɔŋ i fə, a ki ma numki kimbu ki gwu.
17 Gwu yi mi yichi kabə num a dzəkəh, ma wi ni wɔkɔki gia bəh nə a? Ayaka
yi kabə num a bintuni, ma wi ni wɔkɔki tsəŋə yi biɛiŋ bəh nə a?
18 Gia yə yi kɔ, kɔ a Nyɔ nǐ maa mi kɛiŋsi bimbu bi gwu chi chi asi wi Nyɔ
kɔŋki.
19 Gwu yi mi kabə num a kimbu kimu, ma gwu yiwɔ ni numki dəiŋ a?
20 Si yi kɔ, bimbu bi gwu kɔ biduli. Ayakalə, bi chiŋni ka fə yaka gwu yimu.
21 Dzəkəh kɔkə i dzaka i kaŋ a, “Mih nəŋki kə wɔ.” Ayaka fwu kɔbi i dzaka tə
i gvu a, “Mih nəŋki kə mbɛiŋ.”
22 Gia yə yi yiŋni kɔ, kɔ a bimbu bi gwu biə bi chusiki a bi bɔhyiki lə kɔ biə
gwu yi mi kɔkə i numki bi kɔbi.
23 Ayaka bimbu bi gwu biə bukumbɛiŋ tsisiki akɔ bi, bukumbɛiŋ tɔkniki
ndzɔŋki bəh bi. Ayaka bimbu biə bukumbɛiŋ si gəmni i chusiki i bəni akɔ biə
bukumbɛiŋ shiki baŋki.
24 Bimbu biə bəni yɛiŋki a, a kɔkə biə bə si kɔ i tɔkniki bəh bi yaka. Nyɔ nǐ
kɛiŋsi gwu yi mi i dzəh yə bə si kɔ i kôksiki bimbu biə bə tsisiki bi nalə.
25 Wi nǐ fə yakadəiŋ ka kiŋgaali ma numki i gwu wə, a kimbu ki gwu tôbiki
kidɔkɔ, kidɔkɔ tɔbi kidɔkɔ.
26 Kimbu ki gwu kidɔkɔ kabə wɔkɔki lɔli, ma bimbu biwɔ bichi ni wɔkɔki lɔli
tə. Bə ka kɔksi kimbu ki gwu kimu, ma bi bichi ni numki i ndzɔŋni wə bəh wi.

* **12:13** Nabə a... bədɔkɔ kɔbi mfá. “Akɔ i Kiŋ'waka kimu kələ mə bə nǐ juli bukumbɛiŋ bəchi i bɔkɔ a
bukumbɛiŋ numki gwu yimu a num kiŋ'waka kimu kiwɔ bə nǐ nya bukumbɛiŋ mu.”

27 I fiəni dzə i kimbu ki Klistus wə mbɛiŋ bəchi kɔ gwu yi Klistus, ayaka na
ndə i mbɛiŋ kintəəŋ kɔ kimbu ki gwu kiwɔ.
28 Nyɔ kɔ wi jiə bəni bə bɔ nômki bənəm chi chi i kijuŋni ki bəni bə bumni
wə. Bə ninshiŋ kɔ bwa bə ntum bə Jisɔs, bə bɔ biəliki i bɔ wə kɔ bəni bə bɔ
tsəsiki bəntum bə Nyɔ, bə bɔ biəliki i bɔ wə num bəni bə bɔ laniki nnyaki bəni.
Ayaka jiə bədəkɔ a num bəni bə bɔ fêki gia yi dzaka kiwɔmni, bədəkɔ num bə
bɔ chûkuki jwɛ́iŋ, bədəkɔ num bə bɔ gâmtiki bəni. Ayaka jiə bədəkɔ a num bə
bɔ sîsiki a bənəm tsəki, bədəkɔ num bə bɔ kiəki i dzâkaki já yə bə kiəki kə yi.
29 A kɔkə bəni bəchi bə bɔ kɔ bwa bə ntum bə Jisɔs. A kɔbi bəchi bə bɔ fukuki
bəntum bə Nyɔ. A kɔbi bəni bəchi bə bɔ laniki bəni, ayaka, a kɔbi bəchi bə bɔ
fəki gia yi dzaka kiwɔmni.
30 A kɔkə bəni bəchi bə bɔ kaŋaki kinya i chukuki jwɛ́iŋ. A kɔbi bəchi bə bɔ
kiəki i dzaka já yə bə wɔkɔki kiəki kə. Ayaka, a kɔkə tə bəni bəchi bə bɔ kɔ i tɔyi
gia yə bəni dzakaki i já yidəkɔ wə i bəni.
31 Si binya biələ bichi kɔ lə, mbɛiŋ nâŋki nalə i kwâtiki binya a num biə bi
kəkniki tsəki bichi. Ayakalə, mih ni chusi lə i mbɛiŋ gia yə yi tsəki gia yələ
yichi.

13

Kiŋkəŋ tsəki lə gia yichi

1 Mih kabə kiə i dzakaki já yi tumi bichi na bəh já yi bəchinda bə Nyɔ, mih
kaŋa kə kiŋkɔŋ i bəni wə, yaka mih kɔmki a dzaka aka fiŋgɛm fiə bə kɔmki,
nabə aka chwaka kə mi kɔmki.
2 Mih kabə kaŋa na ŋga i laka bəntum bə Nyɔ, kiə na gia yichi na bəh yə yi kɔ
i nyumi wə, jiə shɔm i Nyɔ na bindzɔŋ yi num na ka mih muku ŋkwúŋ, ayaka
mih kaŋa kə kiŋkɔŋ i bəni wə, yaka mih kɔ naka ki kilələ.
3 Mih ka dzɔ biɛiŋ biŋ bichi ka gaa i bəni, ka nya tə gwu yiŋ a bə kpâ* ayakalə, mih kaŋa kə kiŋkɔŋ i bəni wə, yaka mbee widəkɔ yɛiŋ mɔŋ.
4 Mi wə wi kaŋaki kiŋkɔŋ i bəni wə si kaŋa lə shɔm yi, chu fə bimfə biə bi
ndzɔŋki i bəni. Wəmaka mi si kaŋa kə kiŋghəkə. Wi si ghaŋsi kə gwu nabə i
kəksi gwu.
5 Wi si kəŋkəŋ dzaka kə i bəni. Wi si kwaka kə a gwu yi shəŋ. Wi si kɔmsi
bəksi kə shɔm. Wi jiə kə mi i shɔm.
6 Wi si wɔkɔ kə ndzɔŋni bəh gia yichu. Wi si saŋli num bəh gia yə yi kɔ ŋkɔŋ.
7 Mi wə wi kaŋaki kiŋkɔŋ si dzɔ lə biɛiŋ bichi, Wi si bum lə biɛiŋ bichi, wi
tsɛiŋ tsə a ninshiŋ i biɛiŋ bichi, kaŋa shɔm i biɛiŋ bichi wə.
8 Kiŋkɔŋ si kaa kə. Ayakalə, jɔbi num i dzə wə ŋga biə Nyɔ nǐ nya, a bəni
lâkaki bəntum bu yɛiŋ bi kaa, já yə bəni dzakaki bɔ wɔkɔ kiə kə yi bi kaa, ŋga
i kiəki gia bindzɔŋ bi kaa tə.
9 Yi bi kaaki yaka kɔm bukumbɛiŋ kiəki gia i liə a kiŋka kiŋka, laka bəntum
bə Nyɔ a kiŋka kiŋka.
10 Ayakalə, a bi dzəki jɔbi wə gia bi kpɛiŋ ndzɔŋ i tsə bwili fwu, ma biɛiŋ biə
bi kɔ biŋka biŋka bi kaa.
11 Jɔbi wə mih nǐ kɔ waiŋ wi bɔɔli, mih nǐ dzakaki aka waiŋ, kwaka gia aka
waiŋ, yɛiŋ biɛiŋ aka waiŋ. Jɔbi wə mih nǐ kɔ kpɛiŋ i mi, mih bee nɔni ki bwa.
12 I liə bukumbɛiŋ yɛiŋki biɛiŋ bi libli baiŋ aka i mijwɔ wə. Ayakalə, a bi
numki i jɔbi wiwɔ wə bukumbɛiŋ bi yɛiŋni. I liə mih kiəki gia kiŋka kiŋka,
ayaka a bi numki i jɔbi wiwɔ wə, mih bi ka kiə kaasi gia yichi asi Nyɔ kiəki
mih tsə bwili fwu.

---

* **13:3** Biŋwakti bikpu bidəkɔ kaŋaki i di biəli wə a, “Mih nyâ tə gwu yiŋ, a mih ghaŋsi gwu.”

13 Biɛiŋ kɔlə bitali biə bi bi numki baaŋki fɛiŋ. I biɛiŋ biwɔ kintəəŋ kɔ: njiə wi shɔm i Nyɔ, bəh i tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i kiŋkaka ki Nyɔ wə, bəh i kaŋaki kiŋkɔŋ. Ayakalə, kiŋkɔŋ num fiɛŋ fiə fi kɔ i bi kintəəŋ fi kpali tsə bi bichi.

14

I chu dzaka kɔm binya biə Kiŋ'waka ki Baiŋni nyaki

1 Mbɛiŋ ǰǐəki kiŋkɔŋ i ninshiŋ i gia yichi wə, ayakalə kaŋa tə i ǰǐəki kiŋkɔŋ nalə i binya biə Kiŋ'waka ki Nyɔ nyaki i bəni, kighə, kinya ki lakani ki bəntum bə Nyɔ.

2 Mi kabə dzakaki i já yə bəni wɔkɔki kiəki kə, wi dzakaki kə num i bəni, wi dzakaki num i Nyɔ, kɔm mi mɔŋ wə wi wɔkɔki gia yə wi dzakaki. Wi dzakaki num gia yə yi kɔ i nyumi wə i ŋga bi Kiŋ'waka ki Nyɔ wə.

3 Ayakalə, mi wə wi lakaki bəntum bə Nyɔ si laka num i bəni, fə bəni kɔɔ i kimbum wə, shili shɔ́m yibɔ, fə tə shɔ́m yi bəni də.

4 Mi wə wi dzakaki i já yə bəni kiəki kə, wi si gamti a gwu yi shəŋ. Ayakalə, mi wə wi lakaki bəntum bə Nyɔ, si gamti num kijuŋni ki bəni bə bumni kichi.

5 Mih kɔŋki lə a mbɛiŋ bəchi dzâkaki já yə bəni kiəki kə. Ayakalə, gia yə mih kɔŋki nalə kɔ a mbɛiŋ lâkaki num bəntum bə Nyɔ i bəni. Mi wə wi lakaki bəntum bə Nyɔ tsəki lə mi wə wi dzakaki i já yə bəni kiəki kə. A kɔbi a mi kɔlə wə wi kɔ i tsəsi já yiwɔ si kijuŋni ki bəni bə bumni kɔ i wɔkɔ ndzɔŋ, yi gamti bɔ.

6 Bwa bə nih bəŋ, mih ka dza i liə dzə i mbɛiŋ, bá dzaka num i já yə bəni kiəki kə yi, yəmaka ni gamti mbɛiŋ bəh nə a? Gia yə yi kɔ i gamti mbɛiŋ kɔ a, jɔbi wə mih dzə bəh gia yimfiaŋ yə Nyɔ kɔ wi chusi i mih, nabə yə wi nəŋki a mih fə a mbɛiŋ kiə, nabə ntum widɔkɔ a mih laka i mbɛiŋ, nabə gia yidɔkɔ a mih lani mbɛiŋ yɛiŋ.

7 Bə dzɔ fiɛŋ ka sɔŋ nabə chəŋŋ biə bi kaŋaki kə kiŋ'waka. Mi kɔ i fə na dəiŋ ka wi wɔkɔ kiə si biɛiŋ biwɔ dzakaki kɔbi a bə tɔŋ lə nabə i kwuŋ bi i dzəh yi chəŋ wə a?

8 Mi kabə nəŋ a ŋgaiŋ tɔŋ jəŋ wi jum, wi nəki tɔŋ kə i dzəh yi chəŋ wə, ma bəni ni fə na dəiŋ na ka bɔ kɛiŋsi gwu yi jum a?

9 Yi kɔ a liŋ si mbɛiŋ kabə dzakaki já i bəni bɔ kiə kə, bɔ ni fə na dəiŋ i kiə gia yə mbɛiŋ dzakaki a? Ntə ndzaka wimbɛiŋ ni laka a i fiəkə wə.

10 Ki məŋni kə a já yiduli chi chi kɔlə fa mbi wələ mə. Ayaka yidɔkɔ kɔbi yɛiŋ fwu kɔbi.

11 Ayakalə, mi ka dza bá dzaka i mih i já yə mih wɔkɔki kə, yaka mih kɔ aka mi wi tumi i wi, ayaka wi num tə aka mi wi tumi i mih.

12 Ayakadəiŋ, akɔ yaka si yi kɔ i mbɛiŋ. Si mbɛiŋ nəŋki bəh ŋga i kwati kinya ki Kiŋ'waka ki Nyɔ i mbɛiŋ kintəəŋ, mbɛiŋ mômsi nalə i kwâtiki binya biə bi kɔ i fəki a kijuŋni ki bəni bə bumni kɔki num kɔni.

13 Yaka yi kɔ a, mi kabə dzakaki i já yə bəni kiəki kə, wi tsaki a ŋgaiŋ kiəki i tsəsi gia yə wi dzakaki i bəni.

14 Mih ka dza bá tsa i já yə bəni kiəki kə, yaka mih tsaki i kiŋ'waka kəŋŋ wə ayakalə, mih ma ni tsaki bəh mfi mbiŋ.

15 Si yi kɔ lə, mih ki fəki dəiŋ? Mih ni tsaki i kiŋ'waka kəŋŋ wə, tsa tə bəh mfi mbiŋ ayakalə, mih ni yəəŋki lə bəh kiŋ'waka kəŋŋ, yəəŋ tə bəh mfi mbiŋ.

16 A kɔbi yakadəiŋ, wɔ kabə nyaki kiŋkɔksi i Nyɔ i kiŋ'waka ka wə, mi widɔkɔ wə wi si kɔ fɛiŋ wi wɔkɔli ni fə dəiŋ ka wi bum a, “Yi nûm ayaka” i kiyɔŋni kə wɔ nyaki wi wɔkɔ kə gia yə wɔ dzakaki a?

17 Wɔ ka nyaki kiyɔŋni yaka, kɔŋ wɔ nya bindzɔŋ na dəiŋ, yi kɔkə i gamti mi widɔkɔ.

18 Mih nyaki kiyəŋni i Nyɔ, a mih dzakaki lə i já yə bə kiəki kə tsə mbɛiŋ bəchi.
19 Ayakalə, na si mih dzakaki lə, jəbi wə mih si num i kintəəŋ ki kijuŋni ki
bəni bə bumni wə, mih ka kəŋki i dzakaki num a gia yite yi kaŋa mfi, ka mih
lani bəni bədəkɔ, kəbi i dzaka gia bənchuku jwəfi (10,000) na bɔ kəbi i kiə yi.
20 Bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ ma kâŋaki biŋkwaka bi bwa. Mbɛiŋ nûmki aka bwa
bənchiŋ i kimbu kichu wə. Ayakalə, i biŋkwaka wə mbɛiŋ nûmki bəkukuli.
21 Bə nyaka i Kiŋwakti ki Bənchi wə a,
“Mih Bah Nyɔ dzakaki a,
mih ni dzakaki i bəni bələ,
i dzaka ki bəni bə tumi wə,
i já yə bɔ kiəki kə.
Ayakalə, yəmaka kɔkə i fə,
a bəni bələ wɔkɔki i mih.”
22 Yaka yi kɔ a, i dzakaki já yə bə kiəki kə, kɔ kinchəsi i bəni bà bɔ kɔkə bə bumni.
A kɔkə kinchəsi i bà bɔ kɔ bə bumni. Ayakalə, kinya i lakaki ntum wi Nyɔ kɔ
kinchəsi i bəni bà bɔ kɔ bə bumni, a num kə i bà bɔ kɔkə bə bumni.
23 Ayakadəiŋ, kijuŋni ki bəni bə bumni kichi ka dza ka dzə i kijuŋni wə, mi
wichi yisi i dzakaki a já yə bə kiəki kə, nchiŋ bəni nabə bəni bà bɔ kɔkə bə
bumni, dza liə dzə, ka wɔkɔ si mbɛiŋ dzakaki, bɔ ma ni kwakaki a mbɛiŋ
yuŋsiki yuŋsini na?
24 Ayakalə, mi wichi kabə lakaki num a ntum wi Nyɔ, nchiŋ mi wə nabə wə wi
ka bum dəkə liə dzə, ka wɔkɔ gia yə mbɛiŋ bəchi dzakaki, ma gia yiwɔ ni fə wi
kǐə a ŋgaiŋ kɔ mi wichu, yi ni sakaki wi i shɔm,
25 ma gia yə yi nyumiki i shɔm yi wə ni yəŋə. Ayakadəiŋ, wi ni tum binyu
i kuku wi nya kiŋkɔksi kimbum i Nyɔ, wi dzaka a, “Nyɔ lansi kələ i mbɛiŋ
kintəəŋ.”

Si kijuŋni ki bəni bə bumni kɔ i tsâki, fə̂ gia chəŋ

26 Bwa bə nih bəŋ, gia yichi yə mih ki dzakaki kɔ a nə? Yi kɔ a, jəbi wə mbɛiŋ
dzə i kijuŋni wə, mi wə wi kaŋaki njaŋ i yəəŋ wi yə̂əŋ, wə wi laniki wi lâni, wə
wi kaŋaki gia yə Nyɔ chusiki i wi, wi chúsi, wə wi kiəki i dzaka já yə bəni kiəki
kə yi wi dzâka, wə wi kiəki i tsəsiki gia yə já yiwɔ dzakaki ka bəni wɔkɔ kiə wi
tsə̂si tə. Mbɛiŋ fə̂ki gia yichi i dzəh yə yi kɔ i gamtiki kijuŋni ki bəni bə bumni.
27 Bəni kabə num i dzaka já yə bəni kiəki kə, bɔ dzaka aka bəni bəfa nabə
bətali shəŋ. Jəbi wə bɔ bá dzaka, bɔ ka dzakaki wimu wimu, widəkɔ wimu
nûmki wə wi kɔ i tsəsiki gia yə bɔ dzakaki i bəni.
28 Mi kabə num kə wə wi kɔ i tsəsi gia yə bɔ dzakaki, bɔ ka nûmki məŋ i
kijuŋni ki bəni bə bumni kintəəŋ, wəmaka mi ka dzakaki a shɔm shɔm i wi
mə bəh Nyɔ.
29 Bəni bà bɔ lakaki bəntum bə Nyɔ kabə num fɛiŋ, bəfa nabə bətali bɔ dzâka
i bəni. Jəbi wə bɔ dzakaki bədəkɔ tsɛiŋbaiŋsi gia yə bɔ dzakaki.
30 Nyɔ ka chusi gia i mi wə wi shi num fɛiŋ, wə wi si yisi dzakaki wi
kpǐchumi məŋ, wi nyâ dzəh i widəkɔ wə i dzaka.
31 Mbɛiŋ kǐəki a mbɛiŋ bəchi kələ i lakaki bəntum bə Nyɔ. Mbɛiŋ bá laka,
mbɛiŋ ka lâkaki mi wimu wimu ka bəni bəchi lâni dzô gia i mbɛiŋ, mbɛiŋ chu
fə shɔm yibɔ bəchi shíli.
32 Bəni bà Nyɔ kɔ wi nya kinya kibɔ i lakaki bəntum bu bɔ kaŋaki lə ŋga i
kinya kiwɔ bɛiŋ,
33 kɔm Nyɔ kɔkə Nyɔ wi bəkəlini, Nyɔ kɔ Nyɔ wi kimbɔiŋni.
Asi yi kɔ i bijuŋni bi bəni bə bumni bà akɔ bə Nyɔ bəchi,

34 jɔbi wə bəkaŋa kɔ i kijuŋni ki bəni bə bumni kintəəŋ, bɔ ka nûmki məŋ. Bə ka nya dəkə bɔ bəh ŋga i dzâkaki. Bɔ kaŋaki i nûmki a bənyuku chɛiŋ, a num yakadəiŋ si nchi dzakaki.
35 Gia yidɔkɔ kabə num yə bɔ nəŋki i kiə, bɔ kaŋaki i bikə i bənyuku bəbɔ jɔbi wə bɔ fiəni kwɛ, kɔm akɔ kiŋgəmni i miŋkpaŋa i dzakaki i kijuŋni ki bəni bə bumni kintəəŋ.
36 Gia yi Nyɔ nǐ yisi a mbɛiŋ na? Ma a nǐ kɔ a i mbɛiŋ yi nǐ dzə buku a?
37 Mi wə wi kwakaki a ŋgaiŋ kɔ mi wi lakani ntum wi Nyɔ, nabə a ŋgaiŋ kiəki a Nyɔ nya ŋgaiŋ bəh kinya ki Kiŋ'waka ki Baiŋni, wi kaŋaki i bûm a gia yələ mih nyakaki i mbɛiŋ kɔ num a dzaka Bah i mih a mih nyâka.
38 Mi ka nəiŋ i bûm yi, yaka bə ni nâiŋ lə wi tə.
39 Bwa bə nih bəŋ, yaka yi kɔ a, mbɛiŋ kâŋaki kiŋkɔŋ nalə i lâkaki ntum wi Nyɔ. Ayakalə, kiə mbɛiŋ ki nâiŋ kə a bəni ma dzâkaki já yə bə kiəki kə.
40 Mbɛiŋ bə́ fə gia yələ yichi, mbɛiŋ ka sîsiki yi bindzɔŋ, fə̂ yi i dzəh yindzɔŋni wə.

15

Nyɔ nǐ dzasi Jisɔs Klistus i kpi wə

1 Bwa bə nih bəŋ, mih nəŋki i yiŋti mbɛiŋ i liə kɔm ntum wi ndzɔŋni wə mih nǐ dzə fuku i mbɛiŋ mbɛiŋ dzɔ, a num yi yə mbɛiŋ kɔ yɛiŋ bɛiŋ i liə.
2 Akɔ ntum wiwɔ wə wi bwiliki mbɛiŋ i jɔbi wə mbɛiŋ ka kaŋa wi bindzɔŋ. A kɔbi yakadəiŋ, a numki a mbɛiŋ nǐ bum a kiləlɔ.
3 Mbɛiŋ kiəki a mih nǐ nya fiɛŋ i mbɛiŋ fi num fi ninshiŋ i biɛiŋ bichi. Ayaka, a num a fifiə bə nǐ nya i mih. Gia yiwɔ num a Klistus nǐ kpi kɔm chu bibukumbɛiŋ a liŋ asi bə nǐ nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə,
4 bəh a bə nǐ ləə wi, a num i kaŋ yitali wə Nyɔ dzasi wi i kpi wə a liŋ asi bə nǐ nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə,
5 bəh a wi nǐ chusi gwu yi i Bita,* chu chusi tə i bwa bu bə ntum bə jwɔfi ntsɔ bəfa.
6 Ayaka wi nǐ chusi tə gwu yi i bəni bə bumni bɔ du tsə gi yite ŋkpani wimu. Bəni bəduli i mbaŋ wələ wə kɛiŋki lə bidaiŋ bəwɔm, bədɔkɔ nǐ kpiyi lɔ.
7 Ayaka wi nǐ chusi gwu yi i Jɛm, chu chusi i bwa bu bə ntum bəchi.
8 I kiŋgɔksi wə wi chusi tə gwu yi i mih wələ, mih kɔ aka waiŋ wə bə nǐ bwɔ maka jɔbi kpɛiŋ.
9 Mih dzakaki yakadəiŋ kɔm mih kɔ mi wi nchiŋ i bwa bə ntum bə Jisɔs bəchi kintəəŋ. Ayaka mi lansiki kpɛiŋniki kə na ka bə bốŋki mih a waiŋ ntum wi Jisɔs, kɔm mih nǐ bwaŋki lə gvu i kijuŋni ki bəni bə bumni bə Nyɔ chɛiŋ.
10 Ayakalə, akɔ ŋgamti wi Nyɔ wi nǐ fə ka mih numki fiɛŋ fiə mih kɔ fi i liə lə. Ŋgamti wələ wi nǐ nya i mih nǐ ka laka kiləlɔ. Mih yiŋni nɔm tsə bwa bə ntum bə Jisɔs bəchi. Na, ayakalə yi kɔkə a, a nǐ nɔmki mih bəh ŋga biŋ. A nǐ kɔ shɔm yi Nyɔ yindzɔŋni yələ yi nǐ nɔmki i mih wə.
11 Yaka yi kɔ a yudɔkɔ a nǐ dzə mih ka fuku ntum wələ i mbɛiŋ, yudɔkɔ a nǐ fuku bɔ, a nǐ kɔ a gia yimu yə buku bɔ nǐ fukuki, mbɛiŋ bum yi.

Nyɔ bi dzasiki lə tə bukumbɛiŋ i kpi wə

12 I liə si buku fukuki a Nyɔ nǐ dzasi Klistus i kpi wə, mbɛiŋ bədɔkɔ nyani dəiŋ na ka mbɛiŋ dzakaki a bəni bə̀ bɔ kɔ bɔ kpiyi lɔ bi dzaki kə i kpi wə a?
13 Asi kɔ a, a numki ŋkɔŋ a bəni bə̀ bɔ kɔ bɔ kpiyi lɔ bi dza kə i kpi wə, ma yi numki a Nyɔ nǐ ka dzasi Klistus tə i kpi wə.

* **15:5** Yɛli wi Bita wələ kɔ i já yi Glik wə a Sɛfas.

14 Yi kabə num a Nyɔ nĭ ka dzasi Klistus i kpi wə, yaka gia yə buku fukuki
ni numki a kilələ, shɔm yə mbɛiŋ jiə i wi kɔ tə a kilələ.
15 Yi kabə num yakadəiŋ, yaka buku kɔ bəmbeeŋ nsaka bə ntəkə bə Nyɔ,
kɔm buku nyaniki fukuki a wi nĭ dzasi Klistus i kpi wə məŋni si wi nĭ dzasi
ŋkɔŋ, yi kabə num ŋkɔŋ a bəni bə kpiyini bi dzayi kə i kpi wə.
16 A kabə num a Nyɔ bi dzasi kə bəni bə̀ bɔ kpiyi, yaka wi nĭ ka dzasi tə Klistus
i kpi wə.
17 A kabə num a Nyɔ nĭ ka dzasi Klistus i kpi wə, yaka shɔm yə mbɛiŋ jiə kɔ
a kilələ, ma chu bimbɛiŋ kɛiŋki a mbɛiŋ wə.
18 Ayakadəiŋ, yi ni numki tə a bəni bə̀ bɔ kɔ bɔ kpiyi lɔ num bɔ nĭ chiŋni bəh
Klistus laka kilələ.
19 Bukumbɛiŋ ka tsɛiŋki tsəki a i ninshiŋ i Klistus a i nɔni kələ wə shəŋ, yaka
bukumbɛiŋ kɔ bəni bə̀ nshɛiŋ kwaki bəni bəh bɔ tsə bəni bəchi.
20 Ayakalə, gia yi ŋkɔŋ yiwɔ kɔ a Nyɔ nĭ dzasi Klistus i kpi wə. Ayaka, akɔ
Klistus mi wi ninshiŋ i tɔ dzəh i bəni bə̀ bɔ kɔ bɔ kpiyi lɔ.
21 Si mi wimu nĭ fə kpi dzə i bəni bəchi wə, kɔ a liŋ si mi wimu fə a Nyɔ bi
dzasi bəni i kpi wə.
22 Yi kɔ a bəni bəchi nĭ kpi kɔm bɔ nĭ buku i Adam wə, kɔ a liŋ si Nyɔ bi fəki
bəni bəchi bi numki bəwɔm kɔm bɔ kɔ bɔ chiŋni bəh Klistus.
23 Ayakalə, Nyɔ bi dzasiki mi a i jɔbi wi mi wiwɔ wə. Ayaka Klistus kɔ mi wə
wi nĭ yisi chusi dzəhh i buku. Ayaka jɔbi wə wi bi fiəni dzə, bəni bə̀ bɔ kɔ mbu
bi ka dza tə.
24 Jɔbi wə yi bi numki yakadəiŋ, a bi ka numki jɔbi wə mbi bi kaaki. Klistus
bi chiksi ntəŋ bəh ŋga bəh mbum bichi biə bi sakaki i liə, wi ka bi nya daŋsi
ntəŋ biwɔ i Nyɔ Ba wi.
25 Wi Klistus kaŋa i bi sâka i tsô bûku jɔbi wə Nyɔ bi jiəki bəmbaiŋŋni bu
bəchi i kuku wi tɔmyi gvu yi i bɔ bɛiŋ.
26 Mbaiŋŋni wi gɔksini wə wi bi bəkəli kaasi bi numki kpi.
27 Akɔ gia yə bə nĭ nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a,
“Nyɔ kɔ wi jiə lɔ biɛiŋ bichi i wi chɛiŋ.”
Ayakalə, i dzaka a biɛiŋ bichi kɔ i wi chɛiŋ a kɔkə a Nyɔ wə wi jiə biɛiŋ bichi
i wi chɛiŋ kɔ tə i wi chɛiŋ.
28 Jɔbi wə biɛiŋ bichi bi numki i Klistus chɛiŋ wi saka, wi waiŋ Nyɔ bi ka jiə
gwu yi i kuku i Ba wi chɛiŋ wə wi nĭ jiə biɛiŋ bichi i wi chɛiŋ, ka Nyɔ ka bi num
i biɛiŋ bichi bɛiŋ i di bichi wə.
29 A kabə num a Nyɔ bi dzasi kə bəni bə̀ bɔ kɔ num bɔ kpiyi lɔ i kpi wə, bə
ka juliki bəni i bɔkɔ i di bi bəni bə̀ bɔ kɔ bɔ kpiyi lɔ kɔm nə? Bə juliki bɔ i bɔkɔ
yaka, a mbee wiwɔ bi numki nə?
30 Buku tə bə́ nyani wɔɔyi gwu jɔbi wichi lə kɔm nə?
31 Bwa bə nih bəŋ, mih kɔ i dzaka ki kpi wə chɔkɔ bichi. Mih dzakaki gia yələ
lə mih kɔkni kɔm gia yə Klistus Jisɔs wə Bah wibukumbɛiŋ kɔ wi fə i mbɛiŋ tsə
i kaŋ yiŋ wə.
32 Asi kɔkə a Nyɔ bi dzasi lə bəni i kpi wə, na si bə si dzaka gia, mih nĭ tsə nə i
Ɛfɛsus, ayaka bəni bə̀ bɔ kɔ aka nyam yi chwa bɔ bə́ jwɔ bəh mih, a mbee wiwɔ
kɔ nə? Mih ma ni bee yaka i dzakaki asi bə si dzaka a, “Bukumbɛiŋ dzîki, bə
mû kɔm kijiəli kɔ bukumbɛiŋ num i bi buku kpiyi” a?
33 Kiə mi ma fwôkyi mbɛiŋ. Mbɛiŋ kîəki a, “Mi wə nɔni ki ndzɔŋki kabə nyani
bə mbaŋ wichu, mbaŋ wiwɔ ni bəkəli wi.”
34 Mbɛiŋ bôɔŋ mfi bimbɛiŋ i jum wə, mbɛiŋ bêe chu. Mih yɛiŋki a mbɛiŋ
bədɔkɔ kiəki kə Nyɔ. Ayaka mih dzakaki lə i fə a mbɛiŋ ŋgəmni.

Gwu yə bəni bi dzaki bəh yi i kpi wə

35 Mi widɔkɔ kɔlə i dza i bikəki a Nyɔ bi dzasiki bəni i kpi wə dəiŋ na? Bɔ bi kaŋa num ŋkaiŋni winaiŋ gwu a?
36 Mi wə wi bikəki yakadəiŋ kɔ kiyuŋ. Wi kĭəki a jɔbi wə bə gbɛli fiɛŋ a fi kɔlə i buku maka fi yisi kpi a?
37 Gwu yi fiɛŋ fiə bə si gbɛli kɔkə yə yi si buku ka yi kɔhki. Bə si gbɛli ŋgɔkɔ a wi wi, kɔŋ a numki ŋgɔkɔ wi gəŋ, nabə winaiŋ,
38 Nyɔ ka nya ŋgɔkɔ wiwɔ bəh gwu yiwɔ asi wi nəŋki. Ayaka wi si nya gwu chi chi i ŋgɔkɔ asi ŋgɔkɔ wiwɔ kɔ.
39 Biɛiŋ bichi kaŋaki kə nyam yi gwu liŋ. Bəni kaŋaki nyam yibɔ yi gwu chi, nyám kaŋa yibɔ, minyəni kaŋa yibɔ, bwɔkɔ kaŋa tə yibɔ gwu.
40 Biɛiŋ bi bɛiŋ kɔ bəh yibɔ gwu, bi kuku num bəh yibɔ dzə. Biɛiŋ bi bɛiŋ kaŋa bibɔ ndzɔŋni, bi kuku kaŋa bibɔ ndzɔŋni.
41 Wɔŋ kaŋa mbi ndzɔŋni, fiəŋŋ kaŋa mbi ndzɔŋni, bijɔŋ kaŋa tə bibɔ ndzɔŋni. Jɔŋ widɔkɔ bəh widɔkɔ kaŋaki kə ndzɔŋni liŋ.
42 Akɔ a liŋ si gwu yi bəni bi numki jɔbi wə Nyɔ bi dzasiki bɔ i kpi wə. Bə si ləə mi gwu yi fɔɔ, ayakalə gwu yə Nyɔ bi dzasiki i kpi wə bi chu fɔɔ kə.
43 Bə si ləə mi gwu yi num kə yindzɔŋni, yi kaŋa kə ŋga. Ayakalə, mi bi dzaki i kpi wə wi kaŋa gwu yə yi kɔ yi ndzɔŋni yi kaŋa ŋga.
44 Bə ləəki mi gwu yi num yi mi wiwɔm. Ayakalə, wi bi dzaki i kpi wə num bəh gwu yi kiŋ'waka. Gwu yi mi wiwɔm kabə num, yaka gwu yi kiŋ'waka kɔlə tə.
45 Bə kɔ bə nyaka a, “Adam wi ninshiŋ nĭ kɔ mi wiwɔm wi waka.” A dzə i Adam wi gɔksini, wi nĭ kɔ mfih kiŋ'waka kə ki nyaki nɔni i bəni wə.
46 Mi si yisi kaŋa kə gwu yə yi kɔ yi kiŋ'waka. Wi si yisi kaŋa num gwu yi mi wiwɔm na ka wi kaŋaki yi kiŋ'waka.
47 Adam wi ninshiŋ kɔ bə nĭ maa bəh kwɔŋɔ bi kuku. Ayakalə, Adam wi gɔksini nĭ nyə mfih num i bɛiŋ.
48 Bəni bà bɔ kɔ bə fa kuku kɔ aka mi wi ninshiŋ wə bə nĭ maa bəh nshwaiŋ, bəni bə bɛiŋ kɔ aka mi wə wi nĭ buku dzə i bɛiŋ.
49 Si bukumbɛiŋ kɔ bə dzɔ kimbwɔsi ki mi wə bə nĭ maa bəh nshwaiŋ, kɔ ayaka si bukumbɛiŋ bi dzɔki kimbwɔsi ki mi wə wi nĭ buku dzə i bɛiŋ.
50 Bwa bə nih bəŋ, mih nəŋki i fuku i mbɛiŋ a gwu yələ yə yi kɔ nyam bəh mwa bi kwati kə di i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Nyɔ wə. Ayaka yi num tə a fiɛŋ fiə fi kɔ i fɔɔ fi kɔkə tə i bi kwati di i di biə biɛiŋ fɔɔki kə fɛiŋ.
51 Mbɛiŋ wôkɔli mih fuku mbɛiŋ bəh gia yə yi kɔ i nyumi wə. Bukumbɛiŋ bəchi bi kpi kə. Ayakalə, gwu yibukumbɛiŋ yichi bi dza kwuni alə wɛɛɛs.
52 Jɔbi wə bə bi numki i tɔŋ jəŋ wi gɔksini, gwu yibukumbɛiŋ bi kwuni alə wɛɛɛs asi mi si kpəkə dzákəh. I jɔbi wə jəŋ bi dzaka Nyɔ ka bi dzasi bəni bà bɔ kɔ bɔ kpiyi lɔ bɔ buku bəh gwu yə yi bi fɔɔ kə, bukumbɛiŋ bà bə kɔ bəwɔm ka bi kwuni.
53 Gwu yələ yə yi kɔ i fɔɔ kaŋaki i bi kwuni i fiəni num yə yi kɔkə i fɔɔ. Ayaka gwu yə yi kɔ i kpi kaŋaki i kwuni i fiəni lɔ i yə yi kɔkə i kpi.
54 Jɔbi wə gwu yə yi kɔ i kpi i chu fɔɔ, yi kwuni lɔ i yə yi kɔkə i kpi bəh chu fɔɔ, ma gia yichi ka bi kpɛiŋ asi bə nĭ nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a,
“Bə tumdzi lɔ ŋga bi kpi bwiŋ ŋga bi.
55 Ɔ kpi, ŋga bia naiŋ?
Ɔ kpi, jəŋ wa wə wɔ taaki bəni yɛiŋ kɔ faiŋ na?”
56 Jəŋ wi kpi kɔ chu, ŋga bi chu kɔ nchi wi Nyɔ.
57 Ayakalə, bukumbɛiŋ nyâki kiyəŋni i Nyɔ wə wi chiŋni bukumbɛiŋ bəh Bah wibukumbɛiŋ wə Jisɔs Klistus bukumbɛiŋ tumdzi chu bəh kpi.

58 Ayakadəiŋ, bwa bə nih bəŋ bə shɔm, mbɛiŋ nûm ndzəŋ. Kiə fiɛŋ fidəkɔ ma nə̂ŋni mbɛiŋ lə kpaaa. Mbɛiŋ nə̂mki nɔm wi Bah jɔbi wichi, kiə a nɔm wə mi fəki kɔm Bah kɔkə bi laka kilɔlɔ.

16

Kinya i gamti bəni bə Nyɔ yɛiŋ

1 Mih ki dzakaki lə i liə kɔm kinya kə bə nyaki i gamti bəni bə bɔ kɔ bə Nyɔ yɛiŋ. Mbɛiŋ fə̂ki a liŋ asi mih nĭ dzaka a bijuŋni ki bəni bə bumni i Galɛshia fə̂ki.

2 Na yibwiŋ i chɔkɔ bi ninshiŋ i shi wə, na ndə i mbɛiŋ kintəəŋ bə̂bwili fiɛŋ wi kə̂iŋsi jĭlə. Jɔbi wə mi bwiliki wi ka bwĭliki asi Nyɔ kɔ wi nya i wi. Ka jɔbi wə mih dzə, mbɛiŋ ma chu ntsûki ki kintsu.

3 Jɔbi wə mih dzə buku, mih ni ka nyaka kiŋwakti chiŋni bəh kinya kimbɛiŋ, ma bəni bə̀ mbɛiŋ baayi ni dzɔ tsə bəh bi i Jɛlusalɛm.

4 Yi ka ni ndzɔŋki a mih tsə̂ tə, ma buku bɔ ni chiŋni tsə.

Gia yə Bɔɔl nĭ kwakaki i bi dzə fə

5 Mih ni yisi tsə dzəh i Masedɔnia jɔbi wə mih dzəki i mbɛiŋ wə, kɔm mih nəŋki i tsə dzəh fɛiŋ.

6 Ayaka bukumbɛiŋ kɔlə i nɔ, i nɔ i tsə buku jɔbi wə fiəkə yiləkəli bi tsə kaaki, ka mbɛiŋ bi gamti mih i nyani wuŋ wə, ka mih tsəki i di biə mih tsəki.

7 Mih nəŋki kə a jɔbi wə mih ni dzə i mbɛiŋ i liə, ma bukumbɛiŋ ni yɛiŋni a bɛiŋ bɛiŋ. Mih nəŋki a, jɔbi wə mih bi dzə ma bukumbɛiŋ lansi nɔ dzɔ, jɔbi wə Bah ka bum.

8 Ayakalə, mih ni nɔ dzɔ lə fa i Ɛfɛsus i tsə buku i jɔbi wi Dzini bi Bɛntekɔs wə.

9 Dzaka kifiəŋə kimbum wɛli i mih fa i fəki nɔm wimbum wi Nyɔ, na si bəni bədɔkɔ bainŋki nɔm wələ lə.

10 Timɔti ka ni dzə, mbɛiŋ yê̂iŋ a mbɛiŋ fə̂ wi wɔkɔ ndzəŋni i mbɛiŋ kintəəŋ, kɔm wi fəki nɔm wi Nyɔ a liŋ ka mih.

11 Kiə mi ki sə̂iŋni kə wi. Mbɛiŋ ni gâmti wi i nyani i mbɔiŋni wə i fiəni dzə i mih wə, kɔm buku bəh bwa bə nih bəbukumbɛiŋ wɔkɔliki wi.

12 Yə kɔm waiŋnih wibukumbɛiŋ wə Abɔlɔs mih ni kɔ mih tsa wi nalə a wi lâa njikə i mbɛiŋ bəh bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bədɔkɔ bə̀, ayakalə wi lansiki kɔŋki kə i dzə i liə. Jɔbi wə wi kwati dzəh wi bi ka dzə.

Bəndzaka bəgɔksini bəh mbəni

13 Jɔbi wə mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ ka tô̂kniki. Mbɛiŋ lâkəki ndzəŋki i kimbum kimbɛiŋ wə, mbɛiŋ nûmki bəni bə̀ bɔ kaŋaki shɔ́m. Mbɛiŋ nûmki ndzəŋki.

14 Jɔbi wə mbɛiŋ fəki gia yimbɛiŋ yichi, mbɛiŋ ka fə̂ki bəh kiŋkɔŋ.

15 Mbɛiŋ kĺəki a, Stɛfanas bəh juŋ yi yichi nĭ kɔ bəni bə ninshiŋ i kimbu ki Akɛya wə bɔ nĭ yisi kwuni shɔm yibɔ i numki bəni bə Bah. Bɔ nya gwu yibɔ i gamtiki bəni bə̀ bɔ kɔ bə Nyɔ. Bwa bə nih bəŋ, mih kwuŋki kaŋ i mbɛiŋ

16 a mbɛiŋ wɔ̂kɔki i bəni ka bələ, chu wɔ̂kɔ tə i bəni bə̀ bɔ nɔmki mbɔŋŋ i fiɛŋ fimu wə bəh bɔ.

17 Mih wɔkɔki lə ndzəŋni si wi Stɛfanas bəh Fɔtunatus bəh Akaykus si bɔ dzə tsɛiŋ mih. Mih yɛiŋ bɔ a bə́ num aka mih yɛiŋ mbɛiŋ.

18 Bɔ dəsi shɔm yiŋ a liŋ asi bɔ si dəsi yimbɛiŋ. Bəni ka bələ kɔ a mbɛiŋ kô̂ksiki bɔ.

19 Bijuŋni bi bəni bə bumni fa Ɛsia bəniki dzəki i mbɛiŋ. Akpwila bəh Blisilia bəh kijuŋni ki bəni bə bumni bə̀ bɔ si juŋni i bɔ dzu bô̂niki dzəki i mbɛiŋ nalə i yɛli wi Bah wə.

20 Bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bə mbumni chiŋsiki dzəki kimbɔni tə i mbɛiŋ.
Mbɛiŋ bôni i mi wichi bəh mmaŋyi ka bəni bə Nyɔ.
21 Mbɔni wələ nyaka mih Bɔɔl bəh kaŋ yiŋ.
22 Ma lɔiŋ kwâ mi wə wi kɔŋki kə Bah. Mintee Bah, fiəni dzâ.
23 Ma Bah Jisɔs chûsi shɔm yi yindzɔŋni i mbɛiŋ jəbi wichi.
24 Kiŋkɔŋ kiŋ nûm bəh mbɛiŋ bəchi asi bukumbɛiŋ kɔ bə chiŋni i Klistus Jisɔs
wə. [Yi nûm ayaka.]*

* **16:24** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ kaŋaki kə gia yələ a, yi nûm ayaka.

Kiŋwakti ki kəmsini kə Bəəl nĩ nyaka i kijuŋni ki Kəlɛn

Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Kəlɛn ki kəmsini kələ mə

Bəəl nĩ nyaka kiŋwakti ki kəmsini kələ i kijuŋni ki bəni bə bumni i Kəlɛn, a num i jəbi wə bəŋgəkə nĩ yisi ka dzəki i wi bəh kijuŋni kiwɔ. Bəni bədɔkɔ i kijuŋni kələ wə nĩ kɔ bɔ dza ka gukuliki kəm Bəəl. Ayakalə, Bəəl nyaka i chusi a ŋgaiŋ kɔŋki lə nalə a bəh bɔ nûmki i dzaka kimu.

Kiŋwakti kələ dzakaki tsəki i ninshiŋ si Bəəl nĩ tsaki kijuŋni kiwɔ a bɔ wêli kaŋ yibɔ i bəni bə Klistus bə Judea bà bɔ nĩ kɔ i ŋgəkə wə. Ĩ kimbu kigɔksini ki kiŋwakti kələ mə Bəəl nyaka yɛiŋ kəm gia yə yi chusiki a ŋgaiŋ kɔ waiŋ faaŋni wi Jisɔs Klistus wi ŋkɔŋ. Wi ni dzakaki lə kəm bəni bədɔkɔ twɛsi i Kəlɛn ni dza ka yaksi gwu yibɔ a, akɔ bɔ bwa bə ntum bə Jisɔs bə ŋkɔŋ, dzaka a Bəəl kɔkə na waiŋ faaŋni wi Klistus wi ŋkɔŋ.

Kifwu ki gia kə ki kɔ i kiŋwakti kələ mə

1:1-11 Kin'yisi
1:12–7:16 Bɔəl bəh kijuŋni ki bəni bə bumni i Kəlɛn
8:1–9:15 Kinya i gamti bəni bə Klistus i Judea
10:1–13:10 Bɔəl dzaka kəm gia yə yi chusiki a ŋgaiŋ kɔ waiŋ wi ntum wi Jisɔs Klistus wi ŋkɔŋ
13:11-14 Kiŋgɔksi

1 Akɔ mih Bɔəl, mih kɔ waiŋ ntum wi Klistus Jisɔs i kiŋkɔŋ ki Nyɔ wə. Akɔ buku waiŋnih wibukumbɛiŋ Timɔti. Mih nyakaki kiŋwakti kələ i kijuŋni ki bəni bə Nyɔ i Kəlɛn, bəh i bəni bà akɔ bə Nyɔ bəchi bə kimbu ki Akɛya wə kichi.

2 Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisɔs Klistus chûsi shɔm yindzɔŋni i mbɛiŋ, chu nya mbɛiŋ bəh kimbɔiŋni.

Nyɔ wə wi dəsiki shɔ́m

3 Kiŋkɔksi nûmki i Nyɔ wə wi kɔ Nyɔ ayaka num Tii wi Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus. Wi num Tii nshɛiŋ, chu num Nyɔ wə wi dəsiki shɔ́m yi bəni i gia yichi wə.

4 Akɔ wi wə wi si dəsi shɔ́m yibukumbɛiŋ i bəŋgəkə bəbukumbɛiŋ wə bəchi ka bukumbɛiŋ kiəki tə i dəsiki shɔ́m yi bəni bədɔkɔ, jəbi wə bɔ kɔ i na bənaiŋ bəŋgəkə wə. Bukumbɛiŋ kələ i kiə i dəsiki yaka num bəh ndəsi wə Nyɔ kɔ wi dəsi lɔ shɔ́m yibukumbɛiŋ yɛiŋ.

5 Buku kiəki lə a asi bəŋgəkə bə Klistus kɔ i buku wə nalə, akɔ yaka si Nyɔ tsəki dzəh i Klistus wə i dəsiki shɔ́m yibuku tə nalə.

6 Buku kabə num i biluŋ wə, akɔ i dâsi shɔ́m yimbɛiŋ bəh bwîli mbɛiŋ. Bə kabə dəsi shɔ́m yibuku, yaka kɔ i fə a shɔ́m yimbɛiŋ dəki. Yələ ni fə mbɛiŋ kaŋa shɔm i numki i mbɔiŋni wə, i kintəəŋ ki bəŋgəkə bà mbɛiŋ yɛiŋki asi buku yɛiŋki.

7 Gia yə buku tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ kiə kɔm mbɛiŋ gia yidəkɔ kɔkə i bi lansi nəŋni buku. Buku kiəki lə asi mbɛiŋ yɛiŋki bəŋgəkə aka buku, mbɛiŋ tə ni kaŋa lə shɔ́m yi dəli asi buku kaŋaki.

8 Bwa bə nih bəbuku buku kɔŋki kə a mbɛiŋ nûmki mbɛiŋ kĩə kə ŋkaiŋni wi ŋgəkə wə buku nĩ wɔkɔ i tumi ki Ɛsia wə. Ŋkaiŋni wi ŋgəkə wi ləkəki wə wi nĩ dzə i buku nĩ tsəki lə ŋga bibuku nalə i dzəh yə buku ni kiəki a yibuku kaa lɔ.

9 I yi ŋkɔŋ wə, buku nĭ kiəki a yi num a buku ki kpiyiki lə. Ayakalə, yələ nĭ
num yaka i fə̂ a buku kɬəki a buku kɔkə i yə̂kəli a yibuku wə, a buku yə̂kəli i
Nyɔ wə. Akɔ wi mi wə wi dzasiki bəni i kpi wə.
10 Wi wə wi nĭ bwili buku i ŋkaiŋni wəmaka ŋgəkə wə, kpi nĭ kɔ yi si fwuli,
wi bi baaŋki a bwiliki. Buku jiə mfi bibuku i wi a wi ni baaŋ kə i bwiliki buku
jɔbi wichi,
11 asi mbɛiŋ kaŋaki ni gamtiki buku bəh ntsa wimbɛiŋ. Ayakadəiŋ, bəni
bəduli ka bi nyaki kiyɔŋni i Nyɔ kɔm buku kɔm gia yindzɔŋni yə wi bɔiŋsi buku
yɛiŋ, kɔm ntsa wi bəni bəduli.

Gia yə yi nĭ fə ka Bɔɔl kwuni kiŋkwaka ki ki nyani

12 Gia kɔlə yə buku ghaŋsiki gwu yɛiŋ, shɔm yibuku tɔbi buku kɔm yi. Yi
num a, nɔni kibuku i fa mbi wə, na i kighə i mbɛiŋ, kɔ ki baiŋni, bəh kiŋkɔŋ si
Nyɔ nəŋki. Buku fəki kimfə biəli kə mfi bi mbi wələ. Buku fəki biəli num ŋga
biə bi kɔ bi Nyɔ.
13 Akɔ gia yə buku kɔkə i nyakaki gia yidɔkɔ i mbɛiŋ chi chi a kɔbi a yə mbɛiŋ
kɔ i fa kiə yi. Mih kwakaki a mbɛiŋ bi fa kiə lə yi yichi,
14 asi mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ kiə lɔ buku i liə twɛsi, ka jɔbi wə Bah wibukumbɛiŋ
Jisɔs bi dzəki, mbɛiŋ ka bi ghaŋsiki gwu bəh buku asi buku bi ghaŋsiki gwu
bəh mbɛiŋ.
15 Si mih nĭ kiə yələ yakadəiŋ məŋni kə, mih bə́ nəŋ i yisi dzə buku i mbɛiŋ
wə, ka mbɛiŋ kwati mbee wuŋ wi dzəni wi kɔmsini.
16 Mih nĭ fasiki a, jɔbi wə mih nəŋki i tsə i Masedɔnia, mih ni tsə dzəh i mbɛiŋ
wə, bəh a jɔbi wə mih fiəniki mih ni tsə dzəh i mbɛiŋ wə, mbɛiŋ ni gamti mih
i nnyani wuŋ wə i tsə i Judea.
17 Mbɛiŋ kwâkaki asi mih nĭ fasiki yaka a mih ni dzə tsə lə dzəh i mbɛiŋ wə,
mih na dzə a mih nĭ fasiki yaka mih fə num nəni a? Ma a jɔbi wə mih kakaki
gia mih ka kakaki i dzəh yi mi wi fa kuku wə wi kɔ i bum gia a, “Aaŋ” i fiəni
nəiŋ yi a fɛiŋ wə a, “Aayi” a?
18 I yi ŋkɔŋ wə, si Nyɔ kɔ wi ŋkɔŋ, gia yə buku dzakaki i mbɛiŋ si num kə yə
buku kɔ i bum a, “Aaŋ” i fiəni nəiŋ a, “Aayi.”
19 Yi num yaka kɔm Jisɔs Klistus Waiŋ Nyɔ wə buku bə Silas bəh Timɔti nĭ
fukuki kɔm wi i mbɛiŋ kintəəŋ kɔkə wə wi ka bum gia a, “Aaŋ” i fiəni nəiŋ a,
“Aayi.” I wi wə si num a, “Aaŋ” jɔbi wichi.
20 Mbɛiŋ kiəki a, akɔ gia yə Klistus fə yi chusi a Nyɔ bum a “Aaŋ” i biŋkaka
bi bichi. Akɔ kɔm yələ buku si tsə dzəh i Klistus wə i dzaka i Nyɔ a “Yi nûm
ayaka.” Akɔ lə si buku si tumyi bikum bi.
21 A num Nyɔ wə wi tɔm buku tɔm* tə mbɛiŋ, bukumbɛiŋ ləkə i Klistus wə.
Wi kɔ wi sabibwili bukumbɛiŋ ka jiə chi chi.
22 Wi jiə kinchəsi ki i bukumbɛiŋ wə a num Kiŋ'waka ki si wi jiə i shɔm
yibukumbɛiŋ mə ka njikəli wi kpaŋ wi i biɛiŋ bichi biə bukumbɛiŋ bi kwatiki.
23 Mih kɔlə i bɔɔŋ Nyɔ i num mbeeŋ nsaka wuŋ a mih ni ka chu dzə dəkə i
Kɔlɛn num kɔm mih nĭ nəŋki i bee mbɛiŋ.
24 Yi kɔkə a buku bwaŋki num bwaŋni i mbɛiŋ si kimbum kimbɛiŋ kaŋaki
i numki. Buku yiŋniki nɔmki num nɔmni i mbɛiŋ i dzə bəh ndzɔŋni i mbɛiŋ.
Buku kiə a mbɛiŋ num ndzɔŋ i kimbum kimbɛiŋ wə.

2

1 Ayakadəiŋ, mih jiə a mih ni chu fiəni laa kə njikə i mbɛiŋ, wə wi kɔ i ni dzə
mbɛiŋ bəh lɔli.

* **1:21** Yudɔkɔ a, “i fiaŋsi” bukumbɛiŋ.

2 Mih ka dza fə a mbɛiŋ wɔkɔki lɔli, a ni chu numki bəndə bɔ kɔ i fə a mih
wɔkɔki ndzɔŋni a kɔbi a mbɛiŋ mih fə a mbɛiŋ wɔkɔki lɔli a?
3 Akɔ gia yə yi nǐ fə ka mih nyaka kiŋwakti kə i dzəh yə mih nyaka yɛiŋ. Yi nǐ
num yakadəiŋ ka jɔbi wə mih dzə i mbɛiŋ, mih ma ni kwati lɔli bidɔkɔ num bi
dzəki i mbɛiŋ bà mbɛiŋ si kɔ i fə a mih wɔkɔki num ndzɔŋni, kɔm mih kiəki lə
na bindzɔŋ kɔm mbɛiŋ bəchi a ndzɔŋni biŋ kɔ ndzɔŋni bimbɛiŋ bəchi.
4 Mbɛiŋ kǐəki a kiŋwakti kə kɔ num mih nǐ nyaka lɔli num i mih wə nalə,
shɔm ji mih, num mindəm jikə i dzə́kəh yiŋ chɛiŋ. Mih nǐ ka nyaka yakadəiŋ
i fə lɔ a mbɛiŋ wôkɔki num lɔli. A nǐ kɔ i fə a mbɛiŋ kiə kiŋkɔŋ kiləkəli kə mih
kaŋaki i mbɛiŋ.

Bə dalinya mi wə wi gbɔ

5 A kabə num a mi widɔkɔ nǐ dzə bəh lɔli, yaka lɔli biwɔ nǐ kɔkə a mih shəŋ.
I dzəh yidɔkɔ wə yi nǐ kɔ tə i mbɛiŋ bəchi. (Yələ məŋ gia yə mih kɔ i lɔ tsəsi yɛiŋ
bɛiŋ nalə).
6 Ŋgəkə wələ mbɛiŋ bəduli nya i mi wiwɔ yaka wi kpɛiŋ yaka.
7 I liə mbɛiŋ kɔlə i dâlinya kiŋgbɔ ki, i fə ka shɔm yi dâki, ka nshɛiŋ yiduli ma
wôɔ wi wɔɔni.
8 Ayakadəiŋ, mih kwuŋki kaŋ i mbɛiŋ a mbɛiŋ fâ wi kǐə a mbɛiŋ kɔŋki lə wi.
9 Fa kɔ gia yə yi nǐ fə mih ka mih nyaka kiŋwakti kə i mbɛiŋ i mɔm wɔkɔ
mbɛiŋ, a mbɛiŋ wɔkɔki lə i mih i gia yichi wə a.
10 Mbɛiŋ ka dalinya ŋgbɔ wi mi, mih tə ni dalinya. Mih ka dalinya gia, gia
kabə num i dalinya, mih dalinya i Klistus nshiŋ kɔm mbɛiŋ.
11 Bukumbɛiŋ fəki yakadəiŋ ka Satan ma ni dza liə yɛiŋ wə i kaŋa ŋga i
bukumbɛiŋ bɛiŋ. Bukumbɛiŋ məŋniki kə si wi si wɛli.

Gia yi Nyɔ kɔmyiki bəni i dzə́h dzə́h wə

12 A nǐ kɔ jɔbi wə mih nǐ tsə buku i kwili wi Tɔwas wə i fuku ntum wi ndzɔŋni
kɔm Klistus fɛiŋ, Bah wɛli dzaka ki juŋ i mih i nɔm nnɔm wi fɛiŋ.
13 Ayakalə, mih na kaŋa shɔm yidəli, kɔm mih nǐ ka yɛiŋ dəkə waiŋnih wuŋ
Taytus fɛiŋ i wɔkɔ kɔm mbɛiŋ. Ayakadəiŋ, mih ka bəni i bɔ a bə bɛsi, ka dzə i
Masedənia.
14 Ayakalə, kiyɔŋni kɔ i Nyɔ wə wi si tsə i bukumbɛiŋ nshiŋ i Klistus wə jɔbi
wichi, nya mbɛɛtɛ buku biəli ka bəni bà wi tumdzi i di bi jum wə. Ayaka wi
tsə təli i bukumbɛiŋ wə waŋ ntum wiwɔ kɔm Klistus i di bichi wə ayaka bə kiə
wi, tsəŋə yi fwuli ka tsəŋə yi njiəŋ bə kpa.
15 Buku kɔ aka tsəŋə yi njiəŋ yi Klistus i Nyɔ, i kintəəŋ ki bəni bà bə bwiliki
bɔ bəh bà bɔ lakyi num lakyini.
16 I bəni bà bɔ kɔ bɔ laka tsəŋə yələ si dzə num bəh kpi i bɔ. Ayaka i bəni bà
bɔ kɔ bɔ bɔiŋ tsəŋə yələ dzəki num bəh nɔni i bɔ. Si yi kɔ yaka, akɔ ndə wə wi
kɔ wi kpɛiŋ i fə ŋkaiŋni wi nɔm wələ a?
17 Buku kɔkə ka bəni bəduli bà bɔ dzɔ gia yi Nyɔ yi fiəni chu gia yi shi, i
nyaniki taŋniki taŋnini. Buku kɔ fibuku bəni num bɔ chiŋni i Klistus wə, fuku
gia yi Nyɔ i wi Nyɔ nshiŋ bəh shɔm yi baiŋni ka bəni bà wi faaŋ, bɔ num i wi
nshiŋ.

3

Kimfəkə ki miŋkaiŋ mikpu bəh mimfiaŋ

1 Mih dzakaki yələ lə, yaka yi kɔ a mbɛiŋ nəŋki a buku chu fiəni chûsi gwu
yibuku i mbɛiŋ chusini a? Ma a buku nəŋki biŋwakti si bəni bədɔkɔ nəŋki
ŋkaiŋni biŋwakti biə bi nyə i buku wə nabə i mbɛiŋ wə bi chusi bəni bə buku kɔ
bɔ a?

2 Mbɛiŋ mwi kɔ biŋwakti bibuku biə bə nyaka i shɔm yibuku wə ka mi wichi kɔlə i kiə bəh i fa.
3 Mbɛiŋ chûsiki a mbɛiŋ kɔ biŋwakti bi Klistus biə buku nyaka. Biŋwakti biələ kɔkə biə bə nyaka num bə gaali ki kiŋwakti. Bə nyaka num bə Kiŋ'waka ki Nyɔ kə ki kaŋaki nɔni. Bə ka nyaka dəkə num i baŋ bitəh wə. Bə nyaka num i baŋ wə num shóm yi bəni.
4 Gia yələ kɔ yə buku dzakaki buku məŋ kə i Nyɔ nshiŋ tsə dzəh i Klistus wə.
5 Yi mɔŋ a buku kpɛiŋ i numki a buku fə gia yidɔkɔ yə buku kɔ i dza i dzakaki a yi bukuki i buku wə. A fə Nyɔ na ka buku kpɛiŋ.
6 Wi fə buku kpɛiŋ i nɔmki i gia yi miŋkaiŋ mimfiaŋ wə. Miŋkaiŋ mələ mɔŋ mə mɔ biəliki num bənchi bà bə nĭ nyaka bəh kaŋ. Akɔ num bi Kiŋ'waka ki Baiŋni. Bənchi bà nĭ dzəki num bəh kpi. Ayakalə, Kiŋ'waka nya num nɔni i bəni.
7 Dzəh yikpu yə bə nĭ fəki gia yɛiŋ kɔ num bə nĭ fa bənchi bəwɔ bəh kaŋ i kitəh wə. Jɔbi wə Muses nĭ dzəki bəh bənchi bələ bəni bə Islae nĭ kɔkə i chu tsɛiŋ shi bi, kɔm baiŋni bi Nyɔ biə bi nĭ baiŋki i shi bi wə. A kabə num a dzəh yikpu yə nĭ dzəki num bəh kpi, dzə kaŋa baiŋni bi Nyɔ, baiŋni biələ num biə bi nĭ baiŋki laka tsə num lakani,
8 yaka kɔ a baiŋni biwɔ i dzəh yə bə fəki gia yɛiŋ, a num yi Kiŋ'waka ki Baiŋni ma baiŋni biwɔ ma ni tsəki baiŋni bidɔkɔ biə tsəni a?
9 A kabə num a dzəh yə bə nĭ fəki gia yɛiŋ nĭ dzəki num bəh gia yə yi ləkəki lɔ bəni i ŋgəkə wə, yi nĭ dzəki bəh baiŋni bi Nyɔ, yaka kɔ a dzəh yə bə fəki gia yɛiŋ yi num dzəh yə Nyɔ dzɔki bəni yɛiŋ a bɔ kɔ chəŋ i wi nshiŋ, bi ma kaŋa baiŋni bi tsə biəmaka tsəni!
10 Ŋkɔŋ biwɔ kɔ a, fiɛŋ fiə fi nĭ dzəki fi kaŋa baiŋni bi Nyɔ laksi lɔ baiŋni bi kɔm baiŋni bimbum dzə tsə biəmaka.
11 A nĭ kɔ a fiɛŋ fiə fi nĭ laka dzə bəh baiŋni bi Nyɔ, yaka kɔ a baiŋni bi fiɛŋ fiə fi dzəki i baaŋ kpamu, bi duki tsəki biəmaka tsəni!
12 Si buku kiə yakadəiŋ məŋni kə yi, buku bá fuku chu lwa kə.
13 Buku kɔkə ka Muses wə wi nĭ baŋki shi bi bəh mbuŋ i fə a bəni bə Islae ma tsɛiŋki baiŋni biwɔ i shi bi wə si bi nyumiki kaaki tsəki.
14 Ayakalə, bəni bəwɔ kɔ num mfi bibɔ nĭ baŋ. Na i dzə buku bidaiŋ, bɔ si fa gia i Kiŋwakti ki Miŋkaiŋ Mikpu mə, jɔbi wə bɔ wɔkɔ fiɛŋ fidɔkɔ ka numki num fi baŋ mfi bibɔ. Akɔ a i Klistus wə bə kɔ i dzəbwili fiɛŋ fiwɔ fi baŋki.
15 Na i dzə buku bidaiŋ, jɔbi wə bə faki gia i Kiŋwakti ki Muses mə, fiɛŋ fiwɔ ka numki fɛiŋ fi baŋ mfi bibɔ.
16 Ayakalə, jɔbi wə mi ka fiəni num i Bah wə, bə ka dzəbwili fiɛŋ fiə fi baŋki shi bi.
17 Bah wələ kɔ Kiŋ'waka, na faiŋ Kiŋ'waka kələ kɔ, yaka bəni ni buku lə i mfa wə.
18 Yi kɔ a bukumbɛiŋ bəchi bà bə kɔ fiɛŋ fidɔkɔ chu baŋ kə shi bibukumbɛiŋ kɔ baiŋni bi Bah baiŋ i bukumbɛiŋ wə bi fəki bukumbɛiŋ kwuni tsə a ninshiŋ ninshiŋ, bwɔsi num wi. Ŋkwuni wələ fəki Bah wə wi kɔ Kiŋ'waka ki baiŋni.

4

Kiba ki ntum wi ndzəŋni i kəŋə yi nshwaiŋ mə

1 Ayakadəiŋ, si buku kwati nɔm wələ lə num a kwasi Nyɔ nshɛiŋ ka nya i buku, shɔm kɔkə i dəki buku bəh wi.
2 Buku nyɔkɔ jum i gia yə bəni fəki i nyumi wə a num yi kiŋgəmni. Buku nəiŋma dzə́h yi fwəkyini. Buku jiəki kə ntəkə i gia yi Nyɔ wə. Buku si dzaka

ŋkəŋ i daiŋ wə, chusi gwu yibuku i mi wichi i Nyɔ nshiŋ, ka bɔ kələ i kwaka kiə bəni bə buku kɔ bɔ.
3 Yi kabə num na a ntum wi ndzəŋni wələ buku fukuki kɔ gia yi nyumini,
yaka yi nyumi shəŋ a bəni bə bɔ lakaki num lakani.
4 I bəmaka bəni bə bɔ ka bum dəkə gia yələ, kɔ num Satan wə wi kɔ nyɔ wi
mbi wələ baŋ mfi bibɔ bi bə́ ji. Wi fə lə ka bɔ ma yêiŋki baiŋni bi ntum wi
ndzəŋni wə wi kɔ kɔm kiŋkəkni ki Klistus wə wi kɔ kimbwɔsi ki Nyɔ mwi.
5 Mbɛiŋ kîəki a buku fukuki kə kɔm bə gwu yibuku. Buku fukuki num kɔm
Klistus Jisɔs a wi kɔ Bah. Ayaka buku num fibuku a bəni bə bɔ nɔmki i mbɛiŋ
kɔm Jisɔs.
6 Nyɔ wə wi nĭ dzaka a,
“Baiŋni bâiŋki i jisi wə”,
a num a Nyɔ wiwɔ wə wi fə a baiŋni bi baiŋki i shóm yibuku mə i baiŋsi buku
i fə̂ a buku kîə kiŋkəkni ki Nyɔ kə ki kɔ i shi bi Jisɔs Klistus wə.
7 Kiba ki biɛiŋ biələ kɔ i gwu yibuku wə, ayakalə buku num fibuku a kəŋə yi
nshwaiŋ. Buku kɔ yakadəiŋ ka yi chusiki a ŋga biələ bi tsəki ŋga bichi i buku
wə kɔ bi Nyɔ a num kə bibuku.
8 Bəŋgəkə jikəli buku bimbu bichi, ayakalə bɔ kɔbi i bwiŋyi buku. Buku si
dza mfi bibuku laka ayakalə shóm kpi kə buku.
9 Bə si bwaŋ gvu i buku chɛiŋ, ayakalə Nyɔ dali kə buku. Bə si kwu twɛiŋ lə
buku ayaka buku gbɔyi i kuku, ayakalə buku kpi kə.
10 Buku si nyani kpi ŋkaiŋni wi kpi yi Jisɔs jɔbi wichi, ka bə kələ i bi yêiŋki tə
nɔni ki Jisɔs i gwu yibuku wə.
11 Si buku nɔki, yi kɔ a buku shi kɔ a dzaka ki kpi wə jɔbi wichi kɔm Jisɔs, ka
nɔni ki Jisɔs kələ i chusiki i kiwini kibuku kələ wə.
12 Ayakadəiŋ, buku ka kpiki kpi, ayakalə kpi yibuku yələ dzə num bəh nɔni
i mbɛiŋ.
13 Buku jiə shɔm i Nyɔ wə asi mi widəkɔ nĭ jiə si yi kɔ bə nyaka a,
“Mih bum ka mih dzakaki”,
buku tə kɔ buku bum ka buku dzakaki.
14 Buku kiəki lə a, wi wə wi nĭ dzasi Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs i kpi wə, bi dzasi
lə tə bukumbɛiŋ bə bə kɔ bəh Jisɔs i kpi wə, dzɔ buku bəh mbɛiŋ tə tsə jiə i wi
nshiŋ.
15 Gia yələ yichi numki kɔm mbɛiŋ, ka si kiŋkəŋ ki Nyɔ ni waŋki tsəki i bəni
bəduli wə, fə a kiyɔŋni kə bəni nyaki i Nyɔ ni kpɛiŋsiki, kiŋkəksi kiwə tsə i wi.

Biɛiŋ biə bukumbɛiŋ yɛiŋki yi tsəki num tsəni

16 Akɔ gia yə gwu kpiki buku. Na ayaka nyam yibuku yi gwu yələ səkəki
tsəki a twɛsi twɛsi, shóm yibuku kwuni fiəni chu yimfiaŋ chɔkɔ bichi.
17 Bəŋgəkə bənchiŋ bələ buku yɛiŋki i jɔbi wi juli wələ wə, kɔ a bɔ kɛiŋsiki
buku num i kinsaŋli kindzəŋni kimbum kə buku bi wɔkɔki jɔbi wichi kə mi
widəkɔ kɔkə i bi sini.
18 Ayakadəiŋ, buku ka jiə dəkə mfi bibuku i biɛiŋ biə bə yɛiŋki. Buku jiə num
i biɛiŋ biə bə yɛiŋki kə bi, kɔm biɛiŋ biə bukumbɛiŋ yɛiŋki lə kɔ biə bi tsəki num
tsəni, ayakalə i biə bukumbɛiŋ yɛiŋki kə bi, akɔ biə bi kaŋaki kə kiŋgəksi.

5

Gwu yimfiaŋ yə bə bi kwatiki i bɛiŋ

1 Bukumbɛiŋ kiəki a bə ka shakyi kintaŋ kə ki kɔ gwu yibukumbɛiŋ yə
bukumbɛiŋ nɔki yɛiŋ fa kuku, ma bukumbɛiŋ kaŋaki juŋ yi Nyɔ maka bə maa
bəh kaŋ. Yəmaka num juŋ yi bɛiŋ, yi num i bi numki kiŋgəksi kɔbi.

2 Si bukumbɛiŋ kɔ fa i liə bukumbɛiŋ kwiŋki lə, kɔm bukumbɛiŋ nəŋki na bəh ŋga a bə lôh juŋ yi bɛiŋ yə i bukumbɛiŋ wə ka mbuŋ.
3 A bi numki jəbi wə bə bi ləhki yi i bukumbɛiŋ wə, ma bukumbɛiŋ bi ma chu numki bəh gwu yi yəə.
4 Si bukumbɛiŋ kɛiŋki bə nɔ i kintaŋ kə mə, bəŋgəkə bà bukumbɛiŋ yɛiŋki bɔ fəki bukumbɛiŋ kwiŋ bəh ŋga. Yi məŋ a bukumbɛiŋ nəŋki a bə bâayi bəmbuŋ bà bɔ kɔ i gwu yibukumbɛiŋ wə. Bukumbɛiŋ nəŋki a bə lôh num bə bɛiŋ i bukumbɛiŋ wə ka nɔni kə ki bi kaŋaki kə kiŋgɔksi mâə gwu yə yi kɔ i kpi.
5 Nyɔ kɔ wə wi kɛiŋsi bukumbɛiŋ i kwati biɛiŋ biələ, wi nya bukumbɛiŋ bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni ka njikəli wi kpaŋ i biɛiŋ bichi biə wi jiə i bukumbɛiŋ.
6 Ayakadəiŋ, buku ka numki jəbi wichi kiə gia yələ na məŋni kə. Buku kiəki lə a si buku nɔki i gwu yələ wə i mbi wələ wə, buku kɔ na i dzəh yi dəəŋ i Bah wə.
7 Buku fəki gia num kɔm shɔm yə buku jiə i Nyɔ wə, a num kə kɔm buku yɛiŋki wi.
8 Buku kaŋaki kə məŋni i gia yələ wə, yi ndzɔŋki lə a buku bee gwu yələ, i tsə numki buku bəh Bah i kwili wi wə.
9 Yi kɔ a kɔŋ buku numki bəh wi i kwili wi wə, nabə a buku kɛiŋki fa kuku, yaka kɔ a gia yə buku tsɛiŋki i yi wə, kɔ i fəki ka wi wɔkɔki ndzɔŋni.
10 Mbɛiŋ kíəki a bukumbɛiŋ bəchi kaŋaki i bi nûm i Klistus nshiŋ wi sâka bukumbɛiŋ, ka mi wimu wimu bi kwati ŋgɔm wi i gia yə wi nǐ fəki i gwu yələ wə, kɔŋ a numki yindzɔŋni nabə yichu.

Nəm i fəki ka bəni kɛiŋsiki gia chəŋ bəh Nyɔ

11 Si buku kiəki kɔm gia yə yi kɔ i lwaki Bah, buku məmsi i fə a bəni nûm i dzəh. Nyɔ lansiki kiəki lə bindzɔŋ bəni bà buku kɔ bɔ. Mih kwakaki a mbɛiŋ tə kiəki lə na bindzɔŋ i shóm yimbɛiŋ mə bəni bà buku kɔ bɔ.
12 Si buku dzakaki lə yi məŋ a buku nəŋki i chu jum wə i fukuki fiɛŋ fiə buku kɔ fi i mbɛiŋ. Buku nyaki a dzəh i mbɛiŋ i ghaŋsiki gwu kɔm buku. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ ka ni kwati gia yə mbɛiŋ kɔ i chukuli bəni bà bɔ kɔksiki bəni bà bɔ yaksiki gwu i gia yə bɔ yɛiŋki i bəni wə bəh dzákəh, a kɔbi yə yi kɔ i shóm yibɔ mə.
13 A kabə num a kifwu kibuku nyaniki kə, yaka ki nyaniki kə kɔm Nyɔ. A kabə num a ki nɔmki lə, yaka ki nɔmki kɔm mbɛiŋ.
14 Gia yə yi fəki ka buku tsəki i ninshiŋ bəh gia yə buku fəki akɔ kiŋkɔŋ ki Klistus kə wi kaŋaki i bukumbɛiŋ. Buku fəki yaka kɔm buku lansi bum a mi wimu nǐ kpi i bəni bəchi bɛiŋ, ka yi bi numki a bəni bəchi kɔ num bɔ kpi tə.
15 Wi nǐ kpi i bəni bəchi bɛiŋ ka bà bɔ kɛiŋki bəwɔm, bɔ ma nôki i yibɔ wə. Ayakalə, ka bà bɔ kɛiŋki bɔ nɔ nɔni bɔ ni nôki i wə wi nǐ kpi fiəni dza i kpi wə kɔm bɔ.
16 Ayakadəiŋ, i yisi i liə i tsə, buku chu tsɛiŋki kə mi i dzəh yi mi wiwɔm wə. Na yaka yi kabə num a buku nǐ num tsɛiŋ Klistus i dzəh yi mi wiwɔm wə, i liə buku chu tsɛiŋki kə wi i dzəh yiwɔ wə yaka.
17 Gia yə yi kɔ, kɔ a mi wə wi chiŋni bəh Klistus, wi si num lɔ mi wimfiaŋ. Gia yikpu yichi tsə lɔ, yimfiaŋ dzə.
18 Yələ lə yichi kɔ mfə wi Nyɔ wə wi fiəni dzɔ bukumbɛiŋ i wi wə asi wi nǐ kɛiŋsi gia bukumbɛiŋ bɔ tsə dzəh i Klistus wə. Ayaka wi nya buku bəh nɔm i fâki ka bəni kɛiŋsiki gia bəh Nyɔ.
19 Yi kɔ a, akɔ i Klistus wə Nyɔ nǐ kɛiŋsiki gia bəh bəni i mbi wələ wə ka bɔ fiəni chu bəh wi. Ayaka wi chu ŋgwuŋ kə kpaŋ i chu bibɔ wə. Asi wi nǐ fə yakadəiŋ ka nya ntum wi wi kɛiŋsini gia i buku kaŋ, a buku fûkuki i bəni.

20 Bə buku lə fa i di bi Klistus wə, ayaka Nyɔ tsə i buku wə tsa bəni. Ayaka
buku kwuŋki kaŋ i mbɛiŋ i yɛli wi Klistus wə a mbɛiŋ fiəni kêiŋsiki gia yimbɛiŋ
bəh Nyɔ.
21 Akɔ kɔm bukumbɛiŋ wi Nyɔ nĭ fə Klistus wə wi nĭ kiəki kə chu, i num chu,
ka bukumbɛiŋ bi dzə num chəŋ i Nyɔ nshiŋ kɔm wi.

6

Bəŋgəkə bà Bəəl waiŋ ntum wi Jisɔs Klistus nĭ yɛiŋ

1 Si buku chiŋniki nɔmki bəh Nyɔ, buku bə́ kwuŋ tə kaŋ i mbɛiŋ a kiə mbɛiŋ
ki dzô kə shɔm yindzɔŋni yə Nyɔ chusiki i mbɛiŋ a yi fiəni chu gia yi kilɔlɔ.
2 Nyɔ nĭ kɔ wi dzaka a,
“Jɔbi wə, jɔbi wiwɔ mwi nĭ dzə kpɛiŋ, mih nya ntuni i wɔ.
Chɔkɔ bi bwilini nĭ dzə kpɛiŋ mih gamti wɔ.”
Mbɛiŋ wôkɔli, i liə kɔ jɔbi wi ndzɔŋni, wələ num chɔkɔ bi mbwili.
3 Buku fəki kə gia yə yi kɔ i kəŋki dzəh yi mi widɔkɔ. Buku fəki yakadəiŋ ka
bɔ bi ma yɛiŋ ŋgbɔ widɔkɔ i nɔm wibuku wə.
4 Ayakalə, buku chusi gwu yibuku i dzə́h yichi wə a buku kɔ bəni bə nɔm bə
Nyɔ. Buku chusi i dzəh yə buku kaŋaki shɔm yɛiŋ nalə i bəŋgəkə bəchi bà buku
yɛiŋki, bəh i jɔbi wə gia ləkəki bəh jɔbi wə dzəh lansi mɔŋ.
5 Bəni si twɛiŋ lə buku, dza jɔbi widɔkɔ jiə buku i juŋ yi nsəŋ mə, bəni dza
dzə nəŋ buku bəh ndani. Buku si chɔkɔ gwu i nɔm wə, buku dza nchɔkɔ nɔ
bəh ntsəŋə, i jɔbi widɔkɔ wə buku kpi dzɔŋ.
6 Buku chusiki tə a buku kɔ bəni bə nɔm bə Nyɔ i dzəh yibuku yi nɔni yə
yi baiŋki bəh si buku kiəki gia kɔm Nyɔ, bəh si buku kaŋaki shɔm, bəh si
buku kaŋaki shə́m yindzɔŋni i bəni wə. Buku nɔki biəli asi Kiŋ'waka ki Baiŋni
chusiki, buku kɔŋ bəni bəh kiŋkɔŋ ki ŋkɔŋ.
7 Buku si dzaka shəŋ a ndzaka wi ŋkɔŋ, fə gia i ŋga bi Nyɔ wə. Buku si kaŋa
nɔni ki chəŋ ki num ka biɛiŋ bi jum i tsɛiŋ yiləkəli wə bəh i tsɛiŋ yi kimiəkə wə.
8 Buku si chusi lə bəni bà buku kɔ, kɔŋ bəni kɔksiki buku kɔŋ bɔ ma kɔksiki,
kɔŋ bɔ dzakaki gia yichu kɔm buku nabə yindzɔŋni. Bəni si dzɔ buku a buku
kɔ bəni bəntəkə, ayakalə buku num bəni bə ŋkɔŋ.
9 Bəni si dza num ka bɔ kiəki kə buku, ayakalə bəni kiəki lə buku na bindzɔŋ.
Buku si dza yɛiŋ a buku kɔ biɛiŋ bi kpili, ayakalə mbɛiŋ yɛiŋ buku kɛiŋ bəwɔm.
Bəni si dza nya ŋgəkə i buku, ayakalə bɔ wɔɔ kə buku.
10 Buku kɔ aka bəni bà bɔ kɔ i nshɛiŋ wə, ayakalə buku laŋ jɔbi wichi, num
aka bəni bə kifuu, ayakalə buku fə bəni bəduli num bəni bə kpɔ. Buku si num
aka buku kaŋaki kə na fiɛŋ fidɔkɔ, ayakalə buku kaŋa biɛiŋ bichi.
11 Bəni bə Kɔlɛn, buku dzaka lɔ i mbɛiŋ, na nyumi gia yidɔkɔ. Buku wɛli
shə́m yibuku yasi yi i mbɛiŋ.
12 A ka baŋ dəkə buku shə́m yibuku i mbɛiŋ. A baŋ mbɛiŋ shə́m yimbɛiŋ i
buku.
13 Mih dzakaki i mbɛiŋ ka bwa bəŋ a, mbɛiŋ fə̂ a liŋ asi buku si fə i mbɛiŋ,
wêli tə shə́m yimbɛiŋ i buku, asi buku wɛliki i mbɛiŋ.

Kiə mi wi bumni ki chĭŋni kə bəh mi wə wi kɔkə mi wi bumni

14 Kiə mbɛiŋ ki chĭŋni kə bəh bəni bà bɔ ka bum dəkə. Yi kɔ a gia yi chəŋ
bəh yichu kɔ nyani dəiŋ i numki fiɛŋ fimu a? Baiŋni bəh jisi kɔ dəiŋ i kaŋaki
kichiŋni a?
15 Yi kɔ a Klistus bəh Bɛlial* kɔ dəiŋ i numki dzaka kimu a? Fiɛŋ fiə fi kɔ
chiŋni mi wi bumni bəh wə wi ka bum dəkə kɔ na nə?

* **6:15** Yɛli wələ a Bɛlial kɔ yɛli wi Satan widɔkɔ.

16 Juŋ yi mfə gia yi Nyɔ yi kɔ kaŋaki nə i fə bəh miməsɔ mi mbi wələ a? Mbɛiŋ
kiəki a bukumbɛiŋ kɔ juŋ yi fəni yi gia yi Nyɔ yə yi kaŋaki nɔni. Yələ lə num asi
Nyɔ nĭ dzaka a,
“Mih ni nɔki i bɔ wə,
nyani i bɔ kintəəŋ.
Mih kɔ Nyɔ wibɔ,
bɔ num bəni mbəŋ.”
17 Ayakadəiŋ, Bah dzakaki a,
“Mbɛiŋ bûku i bɔ kintəəŋ, mbɛiŋ nûmki chi chi i bɔ wə.
Kiə mbɛiŋ ki kôm kə fiɛŋ fi kinyɛŋ,
ayaka mih nĭ ka dzɔ mbɛiŋ.
18 Mih ni numki Ba wimbɛiŋ,
mbɛiŋ num bwa mbəŋ bənyuku bəh bəkaŋa.
Yələ gia dzaka Bah wə wi kaŋaki Ŋga Bichi.”

7

1 Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, si Nyɔ kɔ wi nya biŋkaka biələ i bukumbɛiŋ lə,
bukumbɛiŋ wɔ̂kɔ bwîli biɛiŋ bichi biə bi bəkəliki gwu yibukumbɛiŋ bəh
kiŋ'waka kibukumbɛiŋ. Bukumbɛiŋ bâiŋki i tsô bûku asi bukumbɛiŋ nɔki i
nlwa wi Nyɔ wə.

Bɔɔl wəkɔ ndzəŋni a bəni bə Kɔlɛn kwuni shɔ́m yibɔ

2 Mbɛiŋ wɛ̂li shɔ́m yimbɛiŋ i buku. Buku ka fə dəkə gia yichu yidɔkɔ i mi
widɔkɔ. Buku ka sɛiŋsi dəkə fiɛŋ fi mi widɔkɔ, na i dzi fiɛŋ fi mi widɔkɔ.
3 Mih dzakaki kə lə a mih jiəki mbɛiŋ i ŋgəkə wə. Mih si dzaka lɔ i mbɛiŋ a
mbɛiŋ kɔ shɔm yibuku, kɔŋ a numki i kpi nabə i baaŋ wiwɔm, bukumbɛiŋ ni
baaŋ a chiŋni wə.
4 Mih jiə shɔm yiŋ i mbɛiŋ nalə. Mih kaŋaki lə kiŋghaŋsi ki gwu kimbum kɔm
mbɛiŋ. Shɔm yiŋ dəki lə nalə kɔm mbɛiŋ. I kintəəŋ ki bəŋgəkə bəchi bə buku
yɛiŋki mih wɔkɔki num a ndzɔŋni.
5 Na si buku nĭ liə i kwili wi Masedɔnia wə, buku nĭ ka waka. Buku nĭ
kwatiki bəŋgəkə bimbu bichi. Bəni nĭ nəŋki lə buku bəh dzaka, buku kaŋa
nlwa i shɔ́m yibuku wə.
6 Ayakalə, Nyɔ wə wi dəsiki shɔm yi bəni bə bɔ kɔ i nshɛiŋ wə dəsi shɔ́m
yibuku bəh ndzə wə Taytus nĭ dzə.
7 A nĭ kɔkə a ndzə wi shəŋ wə wi nĭ dəsi shɔ́m yibuku. A nĭ kɔ tə dzəh yə
mbɛiŋ nĭ dəsi tə shɔm yi yɛiŋ. Wi nĭ fuku i buku a mbɛiŋ nəŋki lə nalə i yɛiŋ
mih, bəh si mbɛiŋ kɔ bəh nshɛiŋ i mbɛiŋ wə i gia yə yi nĭ num, bəh si mbɛiŋ
kaŋaki kiŋkɔŋ i mih. Si mih wɔkɔ yakadəiŋ, mih bə́ wɔkɔ ndzɔŋni nalə.
8 A kabə num na a kiŋwakti kə mih nĭ nyaka i mbɛiŋ nĭ fə a mbɛiŋ numki
nshɛiŋ nshɛiŋ, yaka yi nyaki kə mih bəh ŋgəkə. Ayakalə, yi nĭ nya mih bəh
ŋgəkə, kɔm mih yɛiŋki a kiŋwakti kiŋ kə nĭ fə mbɛiŋ bə́ num nshɛiŋ nshɛiŋ.
Ayakalə, mbɛiŋ nĭ kɔ a nshɛiŋ nshɛiŋ a i jəbi wi juli wə.
9 Mih ka wɔkɔki ndzɔŋni i liə, a num kə kɔm mbɛiŋ nĭ kɔ bəh nshɛiŋ. Akɔ kɔm
nshɛiŋ yələ nĭ fə mbɛiŋ kwuni shɔ́m yimbɛiŋ. Mbɛiŋ nĭ kaŋaki nshɛiŋ a num i
dzəh yə Nyɔ nəŋki. Ayakadəiŋ, buku nĭ ka fə dəkə gia yichu yidɔkɔ i mbɛiŋ.
10 Mi kabə kaŋaki nshɛiŋ i dzəh yə Nyɔ nəŋki, ma yi ni fə wi kwuni shɔm yi.
Ayaka yələ ni dzə num bəh mbɔiŋ i wi, yi ni dzə kə bəh gia yə wi ni dəki gwu
yɛiŋ. Ayakalə, mi kabə kaŋaki nshɛiŋ a num i dzəh yi bəni bə mbi wə, ma yi ni
dzə num bəh kpi i wi.
11 Mbɛiŋ yêiŋ gia yə nshɛiŋ yə a num yə Nyɔ nəŋki dzə bəh yi i mbɛiŋ. Mbɛiŋ
yêiŋ si mbɛiŋ dzɔ gia bəh shɔm yi shilini. Mbɛiŋ yêiŋ tə si mbɛiŋ fə gia yichi i

chusi a mbɛiŋ kaŋaki kə kaŋ i gia yichu wə. Mbɛiŋ yêiŋ si gia yiwə lə mbɛiŋ. Mbɛiŋ yêiŋ nlwa wə mbɛiŋ kaŋa. Mbɛiŋ yêiŋ shóm yimbum yə mbɛiŋ kaŋaki i yêiŋ i mih wə. Mbɛiŋ yêiŋ shóm yə mbɛiŋ kaŋaki i fə gia yi chəŋ. Mbɛiŋ yêiŋ tə ŋkaiŋni wi ŋgəkə wə mbɛiŋ nĭ nyaki i mi wə wi nĭ ŋgbɔ. I gia yichi wə mbɛiŋ chusi a mbɛiŋ kaŋaki kə kaŋ i gia yiwə wə nalə.

12 Ayakadəiŋ, namana yaka si mih nĭ nyaka kiŋwakti kə i mbɛiŋ yi məŋ a mih nĭ nyaka kɔm wə wi nĭ fə i fikpəŋ, nabə wə bə nĭ fə fikpəŋ i wi. Mih nĭ nyaka ka mbɛiŋ kɔ i chûsi gwu yimbɛiŋ i Nyɔ nshiŋ a mbɛiŋ nya gwu yimbɛiŋ i buku.

13 Ayakadəiŋ, yələ fə shɔm yibuku bá də.

I kpɛiŋsi i shɔm yi dəli yiwə wə, buku chu wəkɔ ndzɔŋni nalə kɔm kinsaŋli kə Taytus wəkəki kɔm mbɛiŋ bəchi fə shɔm yi bá də.

14 Na si mih nĭ ghaŋsiki gwu kɔm mbɛiŋ i Taytus, mbɛiŋ nĭ ka ŋgəmsi dəkə mih. Kiŋghaŋsi ki gwu kə buku nĭ shiki ghaŋsiki kɔm mbɛiŋ i Taytus ki chusi a, akɔ kiŋkɔŋ. Yi num a liŋ si gia yichi yə buku nĭ shiki dzakaki i mbɛiŋ kɔ tə ŋkɔŋ.

15 Wi Taytus si yiŋti asi mbɛiŋ bəchi nĭ wəkəki i wi, bəh si mbɛiŋ nĭ dzɔ wi bəh nlwa nəŋni, wi ni chu kɔŋ lə mbɛiŋ tsə kaasi.

16 Mih tə wəkəki lə ndzɔŋni kɔm mih jiə mfi mbiŋ i mbɛiŋ, tsə kaasi.

8

Ntəfi si bəni bə bumni kɔ i nyâki kinya i bəni bədəkɔ

1 Bwa bə nih bəbuku, buku nəŋki a mbɛiŋ kĭə gia yə ŋgamti wi Nyɔ fə i bijuŋni bi bəni bə bumni bà bɔ kɔ i kimbu ki Masedənia.

2 Bəŋgəkə bələkəli məmsi lə bɔ na bəh ŋga. Ayakalə, kinsaŋli kimbum kə bɔ kaŋaki fə bɔ wɛli kaŋ yibɔ yichi i bəni bədəkɔ nalə, na si bɔ kɔ i kifuu kiləkəli kintəəŋ.

3 Gia yə mih kɔ i dzaka kɔ a, a nĭ kwaka bɔ a bɔ nyâ kinya asi ŋga bibɔ kɔ. Jəbi wə bɔ nĭ nəŋki i nya bɔ nya bi dutsə si bɔ nĭ kɔ i nya.

4 Bɔ ni tsa i buku bəh shɔm yibɔ yichi a buku nyâ bɔ bəh dzəh i jiə kaŋ i nɔm wələ i təbi bəni bà akɔ bə Nyɔ.

5 Bɔ nĭ fə gia i dzəh yə buku nĭ kwakaki kə a bɔ kələ i fə. Bɔ nĭ yisi nya num gwu yibɔ i Bah, ka nya tə i buku si Nyɔ nəŋki.

6 Ayakadəiŋ, buku ka tsa Taytus asi wi nĭ yisi nɔm wələ i mbɛiŋ kintəəŋ, a wi tsâki a ninshiŋ i gâmti mbɛiŋ i kaasi nɔm wi ŋgamti wələ.

7 Si mbɛiŋ təksiki kiəki i fə gia yichi na bindzɔŋ, gia yə yi kɔ i kimbu ki bumni wə, yə yi kɔ i kimbu ki dzakani wə, yə yi kɔ i kimbu ki mfi wə, yə yi kɔ i kimbu kiŋkɔŋ i fə gia, bəh yə i kimbu kiŋkɔŋ kimbɛiŋ i buku, buku bá nəŋ a mbɛiŋ lansi kiə tə i wɛli kaŋ yimbɛiŋ nalə i nɔm wi ŋgamti wələ.

8 Mih dzakaki kə yələ nya num nchi. Mih məmki i yɛiŋ tə a kiŋkɔŋ kimbɛiŋ kɔ tə ki ŋkɔŋ i sini bəh kiŋkɔŋ kə bəni bədəkɔ kaŋaki i fəki gia yidəkɔ yɛiŋ.

9 Mbɛiŋ si kiə lɔ shɔm yindzɔŋni yə Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus nĭ kaŋaki. Na yaka si wi nĭ kɔ mi wimbum yi dza num a wi fiəni chu mi wi kifuu kɔm mbɛiŋ, ka kifuu ki fə mbɛiŋ fiəni chu bəni bəmbum.

10 I gia yələ wə kɔm kinya mih nəŋki i nya wuŋ ntəfi. Yi kɔ chəŋ a, akɔ mbɛiŋ bà mbɛiŋ nĭ yisi i jia yi tsəni wə i fə gia yidəkɔ, a kəbi shəŋ a fəki gia, mbɛiŋ tə kɔ bəni bə ninshiŋ i yisi kaŋa kiŋkɔŋ i fə gia yidəkɔ.

11 Mbɛiŋ tsâki a bəh yi i ninshiŋ mbɛiŋ kaasi nɔm wiwɔ, ka jəbi wə mbɛiŋ bi ka kaasi biəli fiɛŋ fiə mbɛiŋ kaŋaki, yi bi ka nyani gvu wimu bəh kiŋkɔŋ kə mbɛiŋ kaŋaki i fə gia yidəkɔ.

12 Mbɛiŋ kǐəki a mi kabə kaŋa kiŋkɔŋ i nya, ma Nyɔ ni dzɔ kinya kiwɔ biəli fiɛŋ fiə wəmaka si kaŋaki i nya, wi biəli kə biɛiŋ biə mi kaŋaki kə.
13 Mih dzakaki kə yələ a jɔbi wə mbɛiŋ nyaki i gamti bəni bədɔkɔ mbɛiŋ kpi lə kpini. Akɔ gia i fə bimbu bichi numki a liŋ.
14 Si mbɛiŋ kaŋaki biɛiŋ i liə bi shuku i kuku, ayaka bəni bədɔkɔ dzaa, mbɛiŋ kɔlə i gâmti bɔ. Ka jɔbi wə bɔ ni kwati tə bi dutsə, mbɛiŋ dzaa, bɔ ni gamti mbɛiŋ. Ayakadəiŋ, bimbu biwɔ bichi ni num liŋ.
15 Yi kɔ asi bə nyaka a,
“Mi wə wi nǐ juŋni bi dutsə,
nǐ ka kwati dəkə bi dutsəsi.
Ayaka mi wə wi juŋni twɛsi,
nǐ ka kwati dəkə bi sɛnitsə.”

Bɔɔl faaŋ Taytus i Kɔlɛn

16 Mih nyaki kiyɔŋni i Nyɔ wə wi jiə kiŋkɔŋ kimbɛiŋ i shɔm yi Taytus wə yi num a liŋ ka yə mih kaŋaki i mbɛiŋ.
17 Wi ka bum dəkə i dzə i mbɛiŋ kɔm alə a buku tsa wi. Wi dzəki i mbɛiŋ i kiŋkwaka ki wə, asi wi nǐ kɔ wi si kaŋa lɔ kiŋkɔŋ nalə i mbɛiŋ.
18 Buku faaŋki wi bəh waiŋnih wibuku wə bə kiəki wi nalə i kintəəŋ ki bijuŋni bi bəni bə bumni bichi kɔm ntum wi ndzɔŋni wə wi nyaniki fukuki.
19 A kɔbi a yəmaka shəŋ kɔm wi. Wi kɔ tə mi wə bijuŋni bi bəni bə bumni kɔ bə babwili a wi nyaniki buku bɔ si buku nyaniki fəki nɔm kɔm ŋgamti wələ. Nɔm wələ kɔ i fə a bəni nyaki kiŋkɔksi i Bah mwi, bəh i chusi a buku kaŋaki lə shɔm i gamti bəni bədɔkɔ.
20 Buku kɔŋki kə a gia yidɔkɔ numki yə mi widɔkɔ dzakaki kɔm buku kɔm kinya kimbum kələ buku nɔmki yɛiŋ lə.
21 Buku mɔmsi na bindzɔŋ i fə num gia yə yi kɔ chəŋ a kɔbi a i Bah nshiŋ shəŋ. Buku mɔmsiki i fə yi chəŋ tə i bəni nshiŋ.
22 Buku faaŋki tə waiŋnih wibuku widɔkɔ bəh bɔ, num buku mɔmsi lə wi kiŋkani kiduli i dzáh yiduli wə, ka yɛiŋ a wi kaŋaki lə shɔm i fəki gia. I liə wi kaŋaki lə kiŋkɔŋ nalə i mbɛiŋ, kɔm wi jiə shɔm i mbɛiŋ wə nalə.
23 Mi ka Taytus kɔ mi wə buku wi nyaniki gvu wimu wi chu num tə mi wə buku wi nɔmki fiɛŋ fimu, i gamtiki mbɛiŋ. I kimbu ki bwa bə nih bəbuku bədɔkɔ bələ, bɔ kɔ bəni bə ntum bə bijuŋni bi bəni bə bumni ayaka bɔ fə̂ ka kiŋkɔkni tsəki i Klistus wə.
24 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ chûsi kiŋkɔŋ kimbɛiŋ i bɔ, ka bijuŋni bi bəni bə bumni yə̂iŋ a ŋghaŋsi wi gwu wə buku nǐ ghaŋsiki kɔm mbɛiŋ kɔ chəŋ.

9

Nyɔ kəŋki lə mi wə wi nyaki kinya ki bəh kinsaŋli

1 Yi si chu kɔkə i mih i nyâka i mbɛiŋ kɔm nɔm wələ i tɔbiki bəni bà akɔ bə Nyɔ i Judea.
2 Mih kiəki lə a mbɛiŋ kaŋaki lə kiŋkɔŋ i tɔbi bɔ. Ayaka akɔ gia yiwɔ yə mih ghaŋsiki gwu i bəni bə Masedɔnia kɔm mbɛiŋ, dzaka a mbɛiŋ i kimbu ki Akɛya wə nǐ kɔ num mbɛiŋ nǐ kɛiŋsi lɔ i tɔbi bɔ a kɛiŋ na i jia yi tsəni wə. Kiŋkɔŋ kə mbɛiŋ kaŋaki i nyaki ki fə̂ tə shóm yi bəni bəduli i bɔ kintəəŋ dza bɛiŋ i nya wə.
3 Ayakalə, mih faaŋki bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bələ i mbɛiŋ ka kiŋghaŋsi ki gwu kə buku kaŋaki kɔm mbɛiŋ i gia yələ wə ma ni numki gia yi kilɔlɔ. Mih faaŋki bɔ i mbɛiŋ ka mbɛiŋ numki num mbɛiŋ kɛiŋsi gwu asi mih nǐ dzaka a mbɛiŋ num.

4 Asi məŋ yaka, yi dzə num a mih bəh bəni bə Masedənia bədəkɔ ka nyə i dzə
yɛiŋ mbɛiŋ maka mbɛiŋ kɛiŋsi gwu, ma kiŋgəmni kiwɔ ni num dəiŋ i buku wə,
i kighə i mbɛiŋ bà buku jiəki fwu i mbɛiŋ a?
5 Akɔ gia yə yi fə a mih kwaka a yi ndzɔŋki lə a mih tsa bwa bə nih
bəbukumbɛiŋ bələ a bɔ dzâ i ninshiŋ i dzâ kêiŋsi kinya kələ jɔbi kɛiŋ wə mbɛiŋ
nĭ kaka i nya. Ayakadəiŋ, kinya kiwɔ ni numki num mbɛiŋ kɛiŋsi lɔ a, akɔ
kinya kə mbɛiŋ nyaki bəh kiŋkɔŋ kimbɛiŋ, a kɔbi a bə chiniki mbɛiŋ chinini.
6 Mbɛiŋ kwâka gia yələ, mi wə wi gbɛli twɛsi, wi bi kɔh a twɛsi, mi wə wi
gbɛli biduli, bi kɔh tə biduli.
7 Mi wimu wimu i mbɛiŋ wə kaŋaki i nyâ si wi kɔ wi kwaka i shɔm yi wə. Mi
ma nyâki wi gûku gwu nabə nyaki ka bə chiniki wi chiŋni. Mbɛiŋ kĺəki a Nyɔ
kɔŋki mi wə wi nyaki bəh kinsaŋli.
8 Nyɔ kələ i duksi mbɛiŋ bəh biɛiŋ bichi i fê a bi duki, ka mbɛiŋ ni kwatiki
biɛiŋ bichi jɔbi wichi bi kpɛiŋ i mbɛiŋ bəchi, ka mbɛiŋ fəki bənɔm bə ndzɔŋni
bəchi yɛiŋ.
9 Yi kɔ asi bə nyaka a,
“Wi shuku kinya shukuni i bəni bə kifuu,
mfə wi wi chəŋ bi baaŋ a numki jɔbi wichi.”
10 Nyɔ wə wi nyaki ŋgɔkɔ i mi wi khə bəh biɛiŋ bidzini bɔ dzi, wi ni nya tə
wi chu kpɛiŋsi bəŋgɔkɔ bə biɛiŋ bimbɛiŋ, wi ni fə nɔni kimbɛiŋ ki chəŋ ni dzə
bəh ŋkɔh widuli.
11 Nyɔ ni fə tə ma mbɛiŋ numki bəni bəmbum i dzə́h yichi wə, i fə a mbɛiŋ
wɛli kaŋ yimbɛiŋ i bəni ka bəni ni nyaki kiyɔŋni i Nyɔ jɔbi wə bɔ ni kwati kinya
kələ i kaŋ yibuku wə.
12 Nɔm wimbɛiŋ wi ndzɔŋni wələ mbɛiŋ nɔmki, lə dzəki kə a bəh gia yə bəni
bà bɔ kɔ bə Nyɔ nəŋki shəŋ, wi fəki tə bəni ka nyaki kiyɔŋni i Nyɔ i dzə́h yiduli
wə.
13 Nɔm wələ ni chusi lə bəni bà mbɛiŋ kɔ bɔ, ayaka bəni ni kɔksiki Nyɔ tum
bikum bi i ŋ'wɔkɔ wə mbɛiŋ wɔkɔki ntum wi ndzɔŋni wələ kɔm Klistus wə
mbɛiŋ təbiki wi. Bɔ num i bi tum tə bikum bi Nyɔ asi mbɛiŋ wɛli kaŋ i bɔ bəh
i bəni bədɔkɔ wə bəchi.
14 Bɔ ni tsaki i mbɛiŋ, shóm yibɔ num i mbɛiŋ wə nalə kɔm ŋgamti wi Nyɔ wə
wi kɔ i mbɛiŋ wə du ka tsəki tsəni.
15 Bukumbɛiŋ nyâki kiyɔŋni i Nyɔ i kinya ki kimbum kə wi kɔ wi nya mi kɔbi
i fuku.

10

A saiŋbwili Nyɔ Bəəl a wi nûm waiŋ wi ntum wi Jisəs Klistus

1 Mih Bəəl mwi, kwuŋki kaŋ i mbɛiŋ i kimbəni wə bəh i dzəh yi bənini i
Klistus wə. Akɔ mih wə bə dzakaki a jɔbi wə mih kɔ i dzəh yi dəəŋ mih ka
dzakaki gia mih bwaŋ i mbɛiŋ, jɔbi wə mih dzə i mbɛiŋ nshiŋ, mih ka bəniki.
2 Mih tsaki mbɛiŋ tsani a jɔbi wə mih ni dzə, kiə mbɛiŋ ma ni fê a mih lɔki bəh
mbɛiŋ, si mih kɔ i lɔki bəh bəni bà bɔ kwakaki a bɔ fəki gia biəli num kiŋkwaka
ki bəni bə mbi wələ.
3 Akɔ ŋkɔŋ a buku nɔki i mbi wələ wə, ayakalə buku jwɔki kə jum yibuku si
bəni bə mbi wələ jwɔki.
4 Biɛiŋ biə buku jwɔki jum yibuku yɛiŋ a kɔkə bi mbi wələ. Biɛiŋ biə buku
jwɔki jum yɛiŋ bi kaŋa ŋga bi nyə dzə i Nyɔ wə, i bwiŋyiki di kiləkəli yɛiŋ.
5 Buku si dzɔ biɛiŋ bi jum biələ bwiŋyi bəŋgukuli bà bəni ŋgukuliki yɛiŋ, shisi
na kinaiŋ kiŋghaŋsi ki gwu kə ki baŋki bəni i kiə Nyɔ, tum dzi biŋkwaka bi bəni
fə bi wɔkɔ num i Klistus.

6 Jɔbi wə mbɛiŋ chusi a mbɛiŋ si wɔkɔ lɔ i Klistus bəh shɔ́m yimbɛiŋ yichi, i
jɔbi wiwɔ wə buku ka ni nya ŋgəkə i mi wichi wə wi kɛiŋki wi ləkə bəh fwu i
Klistus.
7 Mbɛiŋ tsêiŋ gia yə yi kɔ i mbɛiŋ nshiŋ! Mi ka kiəki na ŋkɔŋ a ŋgaiŋ kɔ mi wi
Klistus, wi kǐəki a si wi kɔ mi wi Klistus, kɔ ayaka tə si buku kɔ.
8 Mih ka lansi dza kabə ghaŋsi gwu twɛsi kɔm ŋga biə buku kaŋaki a num
biə Bah nya, mih ma ni numki bəh kiŋgəmni. Ŋga biələ kɔ i maa mbɛiŋ maani
bəh bi a kɔbi i shakyi mbɛiŋ shakyini.
9 Mih nəŋki kə a, yi chûsiki ka mih gumsiki mbɛiŋ bəh biŋwakti mbiŋ.
10 Mih dzakaki yələ kɔm bəni bədɔkɔ dzakaki kɔm mih a, “Wi si nyaka
biŋwakti bi ləkə bi lɔ, ayakalə jɔbi wə wi dzə i bəni nshiŋ wi ka bɔniki, ayaka
ndzaka wi si kpɛiŋni kə.”
11 Bəmaka bəni kǐəki a gia yə buku dzakaki i biŋwakti wə jɔbi wə buku kɔkə
fɛiŋ, akɔ a yi buku ni fə i jɔbi wə buku dzə.
12 Buku si sini kə bəh i fəkəniki gwu yibuku bəh bəni bədɔkɔ bə̀ bɔ dzakaki
bəh dzaka kibɔ fiɛŋ fiə bɔ kɔ fi. Asi bɔ si sini gwu yibɔ a bɔ bɔ chu fəkəni gwu
yibɔ a bɔ bɔ yi chusiki a bɔ kiəki kə gia yidɔkɔ.
13 Yi Buku kɔ buku ghaŋsiki kə gwu i daŋ ji. Buku ghaŋsiki gɔksiki i ji biə Nyɔ
nya i buku kaŋ i nɔm i dzə buku na i mbɛiŋ wə.
14 Buku si daŋ kə num ji si buku dzəki bukuki i mbɛiŋ wə. Buku nǐ kɔ bəni
bə ninshiŋ bə̀ bɔ nǐ nyani bəh ntum wi ndzɔŋni kɔm Klistus i dzə buku i mbɛiŋ
wə.
15 Buku ghaŋsiki kə gwu tsə ji, yi num a buku ghaŋsiki kə i nɔm wə a fə bəni
bədɔkɔ. Ayakalə, gia yə buku tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ kiə si bumni bimbɛiŋ kɔki
tsəki a ninshiŋ, kɔ a liŋ si kimbu kibuku ki nɔm i mbɛiŋ kintəəŋ ni kɔɔki tsəki
tə i ninshiŋ bindzɔŋ.
16 Ayakadəiŋ, buku ka ni daŋsi tsə di bimbɛiŋ tsəni i fukuki tsəki ntum wi
ndzɔŋni tsə i bimbu bidɔkɔ wə, yi chu num kə a buku ghaŋsiki gwu i bənɔm bə̀
bə nɔm i di bi mi widɔkɔ wə.
17 Yi kɔ num asi bə nyaka a,
“Jɔbi wə mi chɔkɔki kijum,
wi chôkɔki num i gia yə a fə Bah yi.”
18 A kɔkə mi wə wi chusiki gwu yi a ŋgaiŋ kɔ mi wi chəŋ wi kɔ mi wi chəŋ i
Bah nshiŋ. Akɔ num mi wə Bah yɛiŋki a wi kɔ chəŋ i wi nshiŋ.

11

Bɔɔl bəh bəni bə̀ bɔ nyiki ntəkə a bɔ kɔ bwa bə ntum bə Jisɔs

1 Mih tsaki a mbɛiŋ bêe mih ma mih dzaka ndzaka wi kiyuŋ lə twɛsi. Mntee
mbɛiŋ bêe!
2 Mih kaŋaki lə dzə́kəh yi bukuni yi Nyɔ bəh mbɛiŋ. Mbɛiŋ kɔ i mih ka shu
wi wainkpaŋni wə wi kɛiŋki ayaka, wə mih kɔ mih kaka i nya wi i minyuku
wimu wə wi kɔ Klistus.
3 Ayakalə, mih lwaki a liŋ asi juŋŋ nǐ wɛli fwɔkyi Iff, bə bi bɔŋ shakyiki lə
mfi bimbɛiŋ i bee dzəh yə yi kɔ yi ŋkɔŋ num tə yi baiŋni yə mbɛiŋ biəliki Klistus
yɛiŋ.
4 Mih dzakaki lə kɔm mbɛiŋ dzəki a gia yichi dzəni. Mi ka dza dzə kabə
fukuki kɔm Jisɔs widɔkɔ chi a kɔbi wə buku nǐ fukuki i mbɛiŋ, nabə i kiŋ'waka
kidɔkɔ chi a kɔbi kə mbɛiŋ nǐ dzɔ i Nyɔ, nabə ntum wi ndzɔŋni widɔkɔ chi a
kɔbi wə mbɛiŋ nǐ dzɔ i buku, yaka mbɛiŋ ni dzɔki a dzɔni.
5 Mih kwakaki kə a bəni bə̀ mbɛiŋ bɔɔŋki a bɔ kɔ bəkɔtu bə bwa bə ntum bə
Jisɔs a bɔ tsəki lə mih.

6 Yi kabə num na a mih kiə kə ndzaka wə bəh lani num lanini, yəmaka məŋ
a mih kiəki kə gia yidəkɔ kɔm Nyɔ. Yələ kɔ gia num buku nĭ chusi lə yi i mbɛiŋ
i dzə́h yichi wə bəh i gia yichi wə.
7 Si mih nĭ fukuki ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ i mbɛiŋ kiləlɔ ŋgɔm widəkɔ kəbi,
yaka kɔ a mih nĭ fə num chu i shisi gwu yiŋ yaka, ka mih dzasi mbɛiŋ i bɛiŋ
na?
8 Mih kɔlə i dzaka a mih nĭ chwɔki num chwɔni i kijuŋni ki bəni bə bumni
bədəkɔ wə, si mih nĭ dzəki ŋgamti i bɔ, nɔm num i mbɛiŋ.
9 Jɔbi wə mih nĭ kɔ bəh bukumbɛiŋ, mih nĭ ka jiə dəkə ntiə widəkɔ i mi widəkɔ
i mbɛiŋ wə, jɔbi wə mih nĭ dzaki fiɛŋ. Bwa bə nih bəbuku bà bɔ nĭ nyə dzə i
Masedɔnia nĭ nyaki lə biɛiŋ bichi biə mih nĭ nəŋki. Ayakadəiŋ, i gia yichi wə
mih nĭ nəiŋ i jiə ntiə i mbɛiŋ wə. Ayaka yi kɔ asi mih ni nəiŋki yaka.
10 Asi ŋkɔŋ wi Klistus kɔ i mih wə, mi widəkɔ kəkə i bimbu bimbɛiŋ wə i
Akɛya wə wi kɔ i baŋ dzaka kəŋŋ i gia yə mih ghaŋsiki gwu yɛiŋ.
11 Mih nĭ nəiŋki ŋgamti i mbɛiŋ lə kɔm nə a? Yaka mih kɔŋki kə mbɛiŋ na?
Mih kɔŋki lə mbɛiŋ nalə Nyɔ kiə yakadəiŋ.
12 Gia yə mih fəki mih ni baaŋ a fəki, ka mih təiŋki gvu yi bəni bà bɔ nəŋki i
dzəki a buku bɔ kɔ liŋ bəh mih i gia yə bɔ ghaŋsiki gwu yɛiŋ.
13 Bəmaka bəni kɔkə bwa bə faaŋni bə Klistus bə ŋkɔŋ. Bɔ kɔ bəni bə nɔm bə
fwɔyini. Bɔ dzɔ Klistus kəŋ i shi chɛiŋ a bɔ kɔ bwa bu bə ntum.
14 Ayaka yələ chu məŋ gia yi kaŋyini. Na Satan mwi si kəŋ lə naka i shi chɛiŋ
a ŋgaiŋ kɔ chinda wi mbaiŋ.
15 Ayakadəiŋ, a kɔkə gia yimfiaŋ jɔbi wə bəni bu bə nɔm kwuni gwu yibɔ i
num ka bəni bə bɔ laniki bəni si nɔni ki chəŋ kɔ. Kiŋgɔksi kibɔ bi numki asi
kimfə kibɔ kɔ.

Bɔɔl ghaŋsi gwu kɔm bəŋgəkə bà wi nĭ yɛiŋki

16 Mih chu chukuli a, kiə mi ki dzô kə mih a mih kɔ kiyuŋ. Ayakalə, mbɛiŋ
ka dzɔ na mih ka kiyuŋ, mbɛiŋ dzɔ mih asi mbɛiŋ kɔ i dzɔ kiyuŋ, ka mih tə ni
ghaŋsi gwu twɛsi ka kiyuŋ.
17 Gia yə mih dzakaki kɔm yi mih ghaŋsi gwu yɛiŋ bɛiŋ lwa kə, mih dzakaki
kə bəh ŋga bi Bah. Mih dzakaki aka kiyuŋ.
18 Si bəni bəduli ghaŋsiki gwu i dzəh yi bəni bə mbi wələ, yaka mih tə ni
ghaŋsiki lə yiŋ gwu.
19 Mih dzakaki yələ kɔm mbɛiŋ dzəki biyuŋ bəh kinsaŋli dzaka a mbɛiŋ
kaŋaki lə mfi!
20 Mbɛiŋ bee a bəni dzəki mbɛiŋ mbɛiŋ fiəni chu mfá yibɔ, ka bɔ dziki i
mbɛiŋ wə yaka i mbɛiŋ bɛiŋ, ghaŋsi gwu, twɛiŋ kaŋ i mbɛiŋ fuŋ.
21 Mih kaŋaki lə i dzaka a, kiŋgəmni kwaki lə mih a buku nĭ yiŋni kɔ fibuku
bəni bə kikpəŋ fə kə yaka!
Ayakalə, gia yidəkɔ kabə num yə mi məmsi i ghaŋsiki gwu yɛiŋ, yaka mih tə
ni məmsi lə i ghaŋsi gwu i yəmaka wə.
22 Bəni bəwɔ kabə num bəni bə Hibulu, yaka mih tə kɔ widəkɔ. Bɔ kabə
num bəni bə Islae, yaka mih tə kɔ widəkɔ. Bɔ kabə num bəni i chwɔŋkijuŋ ki
Ablaham wə, yaka mih tə kɔ widəkɔ.
23 Bɔ kabə num bəni bə nɔm bə Klistus, yaka mih tə tsəki lə bɔ tsəni i yəmaka
wə. (Mih lansiki dzakaki yələ ka mi wi dzali). Mih nɔm lɔ tsə bɔ bəchi, mih tsə
i nsəŋ mə tsə bɔ, bə twɛiŋ mih tsə bɔ, kpi tsə mih i ŋkaiŋni ŋkaiŋni wə.
24 Bəju twɛiŋ mih bəh miŋgaŋa num bəkwu kiŋkani kite, ntwɛiŋ wimu num
a baaŋ a figbaŋa fimu i buku miŋgaŋa mbaŋnyani. 25 Bəlum twɛiŋ lɔ mih
kiŋkani kitali bəh bəmbəŋ, bəni bədəkɔ tumyi mih bəh kitəh ŋkpaŋni wimu.

Ŋgwuki shakyi kiŋkani kitali bəh mih, mih nɔ i kinchwɔ kimbum kintəəŋ nchɔkɔ buku shi fɛiŋ.
26 I bənyani bəduli bà mih nyani mih bɔiŋ i nləŋ wi bɔkɔ, mih bɔiŋ i kpi i bəji kaŋ, mih bɔiŋ i kpi i kintəəŋ ki bəni mbeŋ bə kwili, bəh i kintəəŋ ki bəni bə dzəni wə, mih bɔiŋ i kpi i kintəəŋ ki kwili mə, mih bɔiŋ i kpi i chwa, mih bɔiŋ i kpi i kinchwɔ kimbum kintəəŋ, mih bɔiŋ tə i kpi i bwa bə nih bə ntəkə kintəəŋ.
27 Mih nɔm na bəh ŋga bɔŋŋ ka wɔkɔ i gwu yiŋ wə. Mih nɔ bəh ntsəŋə i kiŋkani kiduli wə. Mih yɛiŋ fiɛŋ fiə bə bɔɔŋki a dzəŋ bəh kindɔŋ ki wɔmni. Mih nɔ kaŋ yiduli dzi kə fiɛŋ, nɔ i fiəkə wə mbuŋ kɔbi.
28 I chu kpɛiŋsi i yəmaka bɛiŋ, mih kɔ i ntiə chɛiŋ chɔkɔ bichi kɔm bə biŋkwaka biə mih kaŋaki i bijuŋni bi bəni bə bumni bəchi.
29 Jɔbi wə mi kabə bəhyi, mih tə ka bəhyiki. Mi ka fə mi widɔkɔ fə chu yi ka ləki mih nalə.
30 Yi kabə num a mih kaŋaki lə i ghaŋsiki gwu, mih ni ghaŋsiki i gia yə yi chusiki mbɔhyi wuŋ.
31 Nyɔ kiəki lə a mih nyiki kə ntəkə. Akɔ wi Nyɔ wi Ba wi Bah Jisɔs. Kiŋkôksi nûm i wi jɔbi wichi kiŋgɔksi kɔbi.
32 A nǐ kɔ i jɔbi wə mih nǐ kɔ i Damaskus, mi wi nsaka wə wi nǐ kɔ i ŋkuŋ Alɛtas chɛiŋ ni dzaka a bəni gbô mih i dzaka ki mbaiŋ kikwili wiwɔ i kwâ mih.
33 Ayakalə, bəni dzɔ mih jiə i kah mə, ka bwili shisi mih i dzəŋə yi mbaiŋ wə, mih ka tɔsi buku i wi kaŋ.

12

Biɛiŋ ka ndəmsi bəh yə Bah nǐ chusiki i Bəəl

1 Mih kaŋaki lə i ghaŋsiki gwu i tsəki a ninshiŋ na yaka si mbee widɔkɔ kɔkə yɛiŋ. Mih ki tsəki a ninshiŋ i dzakaki kɔm biɛiŋ ka ndəmsi bəh biɛiŋ bi nyumini biə Bah nǐ chusiki i mih.
2 Mih kiəki lə mi wi Klistus widɔkɔ wə Nyɔ nǐ chufi dzɔ wi ka yaka tsə bəh wi i bɛiŋ i biyɔmti bitali wə.* Daiŋ kɔ jía jwɔfi ntsɔ yina si gia yiwɔ nǐ num. (Yuwidɔkɔ wi nǐ yaka fɛiŋ bəh gwu yi, ma wi nǐ kɔkə i gwu yi wə, mih kiəki kə. A kiəki a Nyɔ shəŋ).
3 Mih nəŋki i chu kpɛiŋsi a, mih kiəki lə mi wiwɔ, (yuwidɔkɔ wi nǐ yaka i gwu yi wə, ma wi nǐ ka yaka dəkə i gwu yi wə, mih kiəki kə. A kiəki a Nyɔ shəŋ).
4 Nyɔ nǐ chufi wi yaka tsə bəh wi i di bi kinsaŋli bi Nyɔ wə, wi wɔkɔ gia fɛiŋ a num yə mi kɔkə i dzaka. Ayaka gia yiwɔ num yə bə ka nya dəkə ŋga i mi wiwɔm i dzaka.
5 Akɔ mi ka wəmaka mih kɔ i ghaŋsiki gwu kɔm wi. Mih ni ghaŋsiki kə gwu kɔm gwu yiŋ, a kɔbi a mih ni ghaŋsiki kɔm mbɔhyi wuŋ.
6 Yi kabə num a mih nəŋki i ghaŋsiki gwu kɔm gwu yiŋ, mih ma ni num ka kiyuŋ, kɔm gia yə mih ni dzakaki kɔ ŋkɔŋ. Ayakalə, mih nəiŋ i fə yəmaka, ka mi widɔkɔ ma ni kaŋaki kiŋkwaka kidɔkɔ chi kɔm mih tsə yə wi yɛiŋki i mih bəh yə wi si wɔkɔ mih dzaka.
7 Ayakalə, i fə a mih ma dza ghânsiki gwu nalə kɔm gia yi kaŋyini yə Nyɔ nǐ chusi i mih, wi nǐ kɔ wi faaŋ ŋkaiŋni wi faka widɔkɔ bi dzə bwaŋyi nyam yiŋ yi gwu. Bifaka biələ nǐ kɔ chinda wi Satan si wi njiŋsiki mih, i fə ka mih ma dza ghâŋsiki gwu.
8 Mih dza tsa Bah kiŋkani kitali a wi dzô bwîli yi i mih wə.

* **12:2** Bəju kaŋaki kimbum a bɛiŋ kɔ biyɔmti bitali.

9 Ayakalə, wi chukuli i mih a, “Ŋgamti wuŋ wə mih nya i wɔ wi kpɛiŋ, kɔm
ŋga biŋ si nɔm i mi tsə bwili fwu i jəbi wə wi bəhyiki.” Ayakadəiŋ, mih ni
wɔkəki lə kinsaŋli chu ghaŋsi gwu kɔm mbəhyi wuŋ tsə tsəni ka ŋga bi Klistus
kələ i nɔmki i gwu yiŋ wə.
10 Yi kɔ a mih saŋliki lə bəh mbəhyi wuŋ bəh bəntɔyi bə bə tɔyiki mih yɛiŋ
bəh bəŋgəkə bə mih yɛiŋki bəh gvu yə bəni bwaŋki i mih chɛiŋ bəh bəŋgəkə bə
bɔ biəliki mih kɔm Klistus. Mih wôkɔki ndzɔŋni yaka kɔm jəbi wə mih bəhki,
yaka i jəbi wiwɔ wə mih ka ləkəki.

Kiŋkɔŋ kə Bəəl nǐ kaŋaki i kijuŋni ki bəni bə bumni bə Kəlɛn

11 Mih kɔ mih dza fiəni kiyuŋ! Ayakalə, a fə mbɛiŋ mih ka mih numki yaka.
Asi kaŋaki mbɛiŋ i chusi mi wə mih kɔ wi. Namana yaka si mih kəkə fiɛŋ fidəkɔ
yi mɔŋ dəkə a bəni bə bɔ bɔɔŋki gwu yibɔ a bɔ kɔ bəkɔtu bə bwa bə ntum bə Jisɔs
tsəki lə mih.
12 Bənchəsi bə bɔ chusiki ŋga bi Nyɔ bəh gia yi kaŋyini bəh gia yi dzaka ki
wɔmni yi kɔ mih nǐ kaŋa shɔm bum ka fəki i mbɛiŋ kintəəŋ. Ayaka biələ kɔ
binchəsi biə bi chusiki a mih kɔ ŋkɔŋ ŋkɔŋ waiŋ ntum wi Klistus.
13 Gia yə mih nǐ fəki i bijuŋni bi bəni bə bumni bədəkɔ chi chi bee mbɛiŋ, akɔ
nə? A kɔbi a mih nǐ ka jiə dəkə ntiə widəkɔ i mbɛiŋ wə i gamtiki mih. Mbɛiŋ
dâlinya kiŋgbɔ kəŋŋ!
14 Akɔ mih lə, mih kɛiŋsi lɔ i dzə i mbɛiŋ i kiŋkani kitali wə. Mih kɔŋki kə i
dzə num ntiə widəkɔ i mbɛiŋ kɔm mih nəŋki kə biɛiŋ bimbɛiŋ. Mih nəŋki num
mbɛiŋ. Kɔm asi jiə kə bwa biɛiŋ i bətii bəbɔ bəh i bənih bəbɔ. Asi jiə bətii bwa
bəh bənih bwa biɛiŋ i bwa bəbɔ.
15 Mih ni saŋliki nalə i bəkəli biɛiŋ bichi biə mih kaŋaki i mbɛiŋ bəh i nya tasi
gwu yiŋ kɔm mbɛiŋ. Mih kɔŋki lə mbɛiŋ na bəh ŋga, mih kabə ŋkɔŋ mbɛiŋ nalə
mbɛiŋ ni kɔŋki mih a twɛsi a?
16 Mbɛiŋ yɛiŋ ŋkɔŋ a mih nǐ ka jiə dəkə ntiə i mbɛiŋ wə. Ayakalə, bəni
dzakaki a mih nǐ wɛli fwɔkyi mbɛiŋ bəh ntəkə.
17 Ma a mi widəkɔ i bəni bə mih nǐ faaŋ i mbɛiŋ nǐ fwɔkyi mbɛiŋ i yɛli wuŋ
wə a?
18 Mih nǐ tsa Taytus a wi dzə i mbɛiŋ wə, mih faaŋ tə waiŋnih wibukumbɛiŋ
wə a wi dzə bɔ wi. Taytus nǐ dzə fwɔkyi lə mbɛiŋ i jəbi wə wi nǐ dzə a? Ntə buku
wi nǐ fəki kə gia a i kiŋkwaka kimu wə, nyani i gvu wimu wə a?
19 Yuwidəkɔ mbɛiŋ kwakaki a, si buku baaŋ a dzakaki lə buku baŋyiki gwu
yibuku i mbɛiŋ nshiŋ. Buku dzakaki ka bəni bə Klistus i Nyɔ nshiŋ. Nsɛ́iŋ yiŋ
yi shɔm, gia yichi yə buku fəki i mbɛiŋ kɔ i fə ka mbɛiŋ kɔɔki.
20 Mih lwaki a mih kələ dza dzə yɛiŋ mbɛiŋ, mbɛiŋ kɔbi si mih nəŋki a mbɛiŋ
numki, mbɛiŋ tə yɛiŋ mih kɔbi si mbɛiŋ nəŋki a mih numki. Mih lwaki a mih
kələ i dza dzə yɛiŋ n'yəli num, kiŋghəkə num, shɔm yi bəkɔli num, mi kwaka
a gwu yi wə, mbəkəli wi yɛli num, kinyəni num, kiŋghaŋsi ki gwu kilɔlɔ num,
kinshakyi num.
21 Mih lwaki a jəbi wə mih bi fiəni dzəki, Nyɔ wuŋ bi fə kiŋgəmni kwa mih
i mbɛiŋ nshiŋ, bəh a mih bi numki bəh nshɛiŋ kɔm bə bəni bə bɔ nǐ fəki chu
ka kinyɛŋ bəh nɔni kinyɛŋ ki tɔkɔlini bəh ntɔkɔli, bɔ num maka bɔ kwuni i gia
yələ wə.

13

Bəəl dzaka i bəni bə bɔ nǐ fəki chu a bɔ tôkniki

1 Fa kɔ kiŋkani kiŋ kitali si mih dzəki i mbɛiŋ. Kiŋwakti ki Nyɔ dzaka a,

Bɔ ka sɔmi na winaiŋ nsaka wi mi, bə nâŋ bəni bəfa yuwidɔkɔ bətali bà bɔ bêenŋki nsaka wiwɔ.
2 A nĭ kɔ jɔbi wə mih nĭ dzə i mbɛiŋ, i ndzə wuŋ wi kɔmsini wə, mih nĭ dzaka
i bəni bà bɔ nĭ nɔki nɔni kichu a, bɔ tôkniki. I liə mih chu dzakaki i bɔ bəh i
bəni bəchi, na si mih kɔkə i mbɛiŋ nshiŋ, a mbɛiŋ tôkniki, kɔm jɔbi wə mih ni
fiəni dzə mih ma ni kwasi nshɛiŋ i mi widɔkɔ.
3 Si mbɛiŋ nəŋki a mih fə gia yə yi chusiki a dzakaki Klistus i mbɛiŋ tsə dzəh
i mih wə, ma mih ni fô. A kɔkə a wi kpəsiki lə i nya ŋgəkə i mbɛiŋ. Wi kaŋaki lə
ŋga i mbɛiŋ kintəəŋ.
4 Akɔ ŋkɔŋ a bə nĭ baŋŋ wi i kintasi wə wi bɔhyi. Ayakalə, i liə wi kɔ wiwɔm
num i ŋga bi Nyɔ wə. Buku tə bɔhyiki lə asi wi nĭ bɔhyiki. Ayakalə, i ŋga bi Nyɔ
wə kɔ a buku bi nɔki bəh wi, nɔm i mbɛiŋ.
5 Mbɛiŋ tsêiŋ gwu yimbɛiŋ ma mbɛiŋ yɛiŋ a mbɛiŋ kɔlə i kimbum wə. Mbɛiŋ
mômsi num gwu yimbɛiŋ. Mbɛiŋ yɛiŋki kə a Jisɔs Klistus kɔlə i mbɛiŋ wə a? Wi
kɔlə i mbɛiŋ wə, a kɔbi a mbɛiŋ mɔmsi lə gwu yimbɛiŋ i yɛiŋ a mbɛiŋ gbɔ.
6 Mih kiəki lə nalə a mbɛiŋ yɛiŋ a buku ka gbɔ dəkə.
7 Buku tsaki Nyɔ a kiə mbɛiŋ ki dza fə kə gia yidɔkɔ a kɔbi gia yi chəŋ. Buku
nəŋki kə a bəni yɛiŋki a buku tsə mɔmsi wiwɔ. Ayakalə, buku tsaki a mbɛiŋ
fəki num gia yə yi kɔ yi chəŋ namana si yi chusiki ka buku gbɔ lɔ mɔmsi wiwɔ.
8 Buku kɔkə i chu fəki gia yə yi waliki ŋkɔŋ. Buku kɔ a i fəki a yə yi tɔbiki
ŋkɔŋ.
9 Jɔbi wə buku si bɔhyi mbɛiŋ ləkəki, ayaka buku ka wɔkɔki ndzɔŋni nalə.
Ntsa wibuku kɔ a mbɛiŋ kɔ tsə kaasi.
10 Akɔ gia yə mih nyakaki gia yələ i mbɛiŋ mih kɛiŋ maka mih dzə, ka i jɔbi
wə mih ni dzə, mih ma ni dzɔ ŋga biə Bah nya i mih, i lɔki num lɔni bəh bi i
mbɛiŋ. Ŋga biələ wi nya a mih maa mbɛiŋ num maani bəh bi a kɔbi i shakyi
mbɛiŋ num shakyini.

Mbəni wi Bɔɔl wigəksini

11 I kaasi Bwa bə nih bəŋ, mih bɔniki mbɛiŋ a bukumbɛiŋ bɛsi. Mbɛiŋ lûmsi
gwú yimbɛiŋ, ma mbɛiŋ wôkɔ ntsa wuŋ ma mbɛiŋ nûmki i dzaka kimu wə, i
nɔki a nyiki, yakadəiŋ ka Nyɔ wi kiŋkɔŋ bəh kimbɔiŋni num bəh mbɛiŋ.
12 Mbɛiŋ bôni i gwu yimbɛiŋ, mbɛiŋ mâŋni yâŋyi i mbɔni wi bəni bə Nyɔ wə.
13 Bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ bəchi bɔniki mbɛiŋ.
14 Ma shəm yindzɔŋni yi Bah Jisɔs Klistus, bəh kiŋkɔŋ ki Nyɔ, bəh kijuŋni ki
Kiŋ'waka ki Baiŋni nûm bəh mbɛiŋ bəchi.

Kiŋwakti kə Bəəl nĭ nyaka i kijuŋni ki Galɛshia
Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Galɛshia kələ mə

A nĭ kɔ i jəbi wə bə nĭ yisi i fukuki ntum wi ndzəŋni kəm Jisəs, bəni bà bɔ nĭ kəkə Bəju dzə lɔ gia yiwɔ, yə bəni bədəkɔ nĭ dza yisi i dzəki bəh nlani wə wi kɔ a bə kaŋaki i jĭəki bənchi bə Muses bəchi, kighə i sûuŋki bəni bà bɔ kəkə Bəju ka bɔ numki bəni bə Klistus bə ŋkəŋ.

Kiŋwakti kələ Bəəl nĭ nyaka i bəni bə Galɛshia, ki nĭ kɔ i bəəŋ mfi bibə a bɔ fiəni dzâ i gia yindzəŋni wə. Si wi kɔ waiŋ ntum wi Jisəs yakadəiŋ, wi ka nyaka tsə a ninshiŋ i chusi ndzəŋ a Nyɔ dzəki mi a wi kɔ chəŋ i wi nshiŋ num kəm shəm yə wi jiə i Klistus wə.

Kifwu ki gia i Kiŋwakti kələ mə

1:1-10 Kin'yisi
1:11–2:21 Ŋga bi Bəəl ka waiŋ ntum wi Jisəs Klistus
3:1–4:31 Bəəl dzaka kəm ntum wi ndzəŋni bəh bənchi
5:1–6:10 Bəni bà bɔ kɔ bə Klistus buku lɔ i mfa wə ka wəkəki num i Kiŋ'waka ki Baiŋni wə
6:11-18 Kiŋgəksi

1 Kiŋwakti kələ nyaka mih Bəəl, waiŋ ntum wi Jisəs Klistus. Mih kəkə waiŋ
ntum num a faaŋ mi wiwəm nabə i nya ŋga i mih. A nĭ faaŋ Jisəs Klistus bəh
Nyɔ Ba wi wə wi nĭ dzasi wi i kpi wə.
2 Mih bəh bwa bə nih bəmbɛiŋ bə bumni bəchi bà bɔ kɔ fa bəniki dzəki i
mbɛiŋ bijuŋni bi bəni bə bumni i kwili wi Galɛshia wə.
3 Nyɔ Ba wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisəs Klistus chûsi shəm yindzəŋni i mbɛiŋ
chu nyâ mbɛiŋ bəh kimbəiŋni.
4 Jisəs Klistus kɔ wə wi nĭ nya gwu yi kəm chu bibukumbɛiŋ ka ŋgaiŋ bwili
bukumbɛiŋ i kaŋ yi mbi wichu wələ i liə. Yələ kɔ asi Nyɔ wə wi kɔ Nyɔ chu num
Ba wibukumbɛiŋ nĭ sisi.
5 Ma bukumbɛiŋ nyâki kiŋkəkni i wi jəbi wichi kiŋgəksi kəbi. Yi nûm ayaka.

Ntum wi ndzəŋni kəm Jisəs Klistus kɔ a wimu

6 Dzaka wəmki mih wəmni a, akisəkə mbɛiŋ dza ka bee lɔ Nyɔ wə wi nĭ bəəŋ
mbɛiŋ kəm shəm yindzəŋni yə Klistus kaŋaki i mbɛiŋ, ka biəliki num ntum wi
ndzəŋni widəkɔ chi chi.
7 Yi məŋ a, ntum wi ndzəŋni widəkɔ chu kələ chi chi. Yi kɔ alə a bəni bədəkɔ
nəŋki i shakyi mfi bimbɛiŋ, nəŋ i bəkəli təkɔ ntum wi ndzəŋni wə kəm Klistus.
8 Mih dzakaki a, kəŋ a numki na buku yuwidəkɔ chinda wi Nyɔ widəkɔ i
bɛiŋ ka dzə fukuki ntum widəkɔ chi chi i mbɛiŋ a kəbi wə buku nĭ fuku i mbɛiŋ,
yaka wəmaka mi ni giŋ lə ləiŋ!
9 Asi buku nĭ kɔ buku fuku lɔ i mbɛiŋ, buku chu fukuki i mbɛiŋ i liə a, mi
widəkɔ ka bi dza ka fukuki ntum widəkɔ chi chi i mbɛiŋ a kəbi wə mbɛiŋ nĭ
dzɔ, yaka wəmaka mi ni giŋ lə ləiŋ!
10 Mbɛiŋ kwakaki a mih nəŋki a bəni kôksiki mih ma a Nyɔ kôksiki mih a?
Ma mbɛiŋ kwakaki a mih nəŋki i fəki a bəni wôkəki ndzəŋni a? Mih kabə nəŋ
i fəki a bəni wəkəki ndzəŋni, ma mih ma numki mi wi nəm wi Klistus.

Ntum wi ndzəŋni wə Bəəl nĭ fukuki a nĭ chusi Klistus i wi

11 Bwa bə nih bəŋ, mih nəŋki a mbɛiŋ kiə a ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ wə mih nĭ fukuki i mbɛiŋ nĭ kɔkə gia yi mi wiwɔm.
12 Mih nĭ ka wɔkɔ dəkə i dzaka ki mi widɔkɔ wə, a nĭ ka lani dəkə mi widɔkɔ mih yɛiŋ. A nĭ chusi Jisɔs Klistus i mih.
13 Mih dzakaki lə kɔm mbɛiŋ wɔkɔ lə asi nɔni kəŋŋ nĭ kɔ jɔbi wə mih nĭ kɛiŋki mih biəli kimbum kibuku ki Bəju. Mih nĭ bwaŋki lə gvu i bəni bə bumni bə Nyɔ chɛiŋ nya ŋgəkə i dzəh yichu wə nəŋ i kaasi bɔ kaasini.
14 Mih nĭ tsəki a ninshiŋ i kimbum kibuku ki Bəju wə tsə sumi yiŋ i bəni bəbuku kintəəŋ, lansi shili nalə i nɔni ki kwili ki bətii bəbuku wə.
15 Ayakalə, Nyɔ nĭ kɔ wi babwili lɔ mih ka jiə mih kɛiŋ i nih wuŋ shɔm. Shɔm yi yindzɔŋni yə wi ni chusi i mih bi fə wi bɔɔŋ mih.
16 Wi bi chusi Waiŋ wi i mih i kiŋkɔŋ ki wə, ka mih nyâniki fukuki kɔm wi i bəni bà bɔ kɔkə Bəju. Si wi nĭ chusi yakadəiŋ, mih nĭ kɔkə i chu bikə lɔ gia yidɔkɔ i mi wiwɔm.
17 Mih ni ka yaka i Jɛlusalɛm i yɛiŋ bəni bà bɔ nĭ kɔ bɔ si num bwa bə ntum bə Jisɔs i mih nshiŋ. Mih dza tsə mfiŋ num i Alɛbia, ka nyə fɛiŋ fiəni dzə i jum wə i Damaskus.
18 Si jía yitali nĭ tsə, mih yaka tsə i Jɛlusalɛm ka buku Bita kĭəni gwu. Si mih nĭ yaka tsə, buku wi nɔ kaŋ jwɔfi ntsɔ yite.
19 Mih nĭ ka chu yɛiŋ dəkə mi widɔkɔ i mbaŋ wi bwa bə ntum bə Jisɔs a kɔbi a Jɛm waiŋnih Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs.
20 Gia yələ mih nyaka lə kɔ ŋkɔŋ, Nyɔ kiəki lə a mih nyiki kə num ntəkə.
21 A dzə num i jɔbi widɔkɔ wə, mih dza tsə i bimbu bi Silia bəh bi Silishia wə.
22 Jɔbi wiwɔ nĭ kɔ bijuŋni bi bəni bə Klistus i kimbu ki Judea wə nĭ kiəki kə mih i shi wə.
23 Bɔ nĭ wɔkɔki a wɔkɔni si bəni dzakaki a, “Mi wə wi ni shiki bwaŋki lɔ gvu i bukumbɛiŋ chɛiŋ nyaniki i liə fuku a bəni jiə shɔm i Klistus wə, num gia yə wi ni shiki nəŋki a ŋgaiŋ kaasi yi kaasini.”
24 Bɔ wɔkɔ yakadəiŋ ka tumyiki bikum bi Nyɔ i gia yə wi fə i mih.

2

Bwa bə ntum bə Jisɔs tôbi gia yi Nyɔ yə Bɔɔl nĭ fukuki

1 Jía jwɔfi ntsɔ yina tsə, mih chu yaka tsə i Jɛlusalɛm buku Banabas. Jɔbi wə mih nĭ yakaki mih dzɔ Taytus.
2 Mih nĭ yaka i jɔbi wələ wə num a chusi Nyɔ a mih yâka. Si mih yaka, ka yɛiŋ bəni bà bə nĭ kiəki bɔ ka kifwu, buku bɔ baka gwu, mih jiə ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ wə mih nĭ fukuki i bəni bà bɔ kɔkə Bəju i bɔ nshiŋ. Mih nĭ fə yakadəiŋ ka nɔm wə mih kɔ mih nɔm lɔ bəh wə mih kɛiŋki i nɔm ka wi bi ma laka kilɔlɔ.
3 Bɔ wɔkɔ yakadəiŋ, na bwaŋki a bə suuŋ Taytus wə buku wi nĭ kɔ, namana yaka si wi nĭ kɔ mi wi Glik.
4 A nĭ məŋ kɔm bəni bədɔkɔ bà bɔ nĭ nyiki ntəkə a bɔ kɔ bəni bə bumni, bà bɔ nĭ wɛɛli liə i di biə buku nĭ kɔ, ma bə nĭ ka dzaka i tsə liə i yəmaka wə. Bələ bəni nĭ dzə ka bəni bə wɛɛlini i yɛiŋ dzə́h yə buku si dəŋsi fə gia yɛiŋ kɔm buku chiŋni bəh Klistus Jisɔs. Ayaka bɔ bə́ nəŋ i fiəni fiəni buku i nɔm wi mfa wə.
5 Buku nəkə bum kə na twɛsi gia yə bɔ nĭ dzəki bəh yi. Buku nĭ fəki yakadəiŋ ka buku jiə ŋkɔŋ biə bi kɔ bi ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ wələ i mbɛiŋ.
6 Bəni bà bə nĭ kiəki a bɔ kɔ kifwu, nĭ ka kpɛiŋsi gia yidɔkɔ i yə wə mih nĭ fukuki. (Kɔŋ bɔ nĭ kɔ na finə, yəmaka kaŋaki kə gia yidɔkɔ i fə bəh mih, kɔm Nyɔ chusiki kə chi chi).

7 Ayakalə, bɔ yiŋni yɛiŋ lɔ a bə nya ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ i mih kaŋ i fûkuki
i bəni bà bɔ kɔkə Bəju, a liŋ si bə nya i Bita a wi fûkuki i Bəju.
8 Yi kɔ a Nyɔ wə wi nĭ nya ŋga i Bita a wi nômki ka waiŋ ntum wi Jisɔs i Bəju,
kɔ a wi wə wi nĭ nya tə i mih a mih nômki ka waiŋ ntum wi Jisɔs i bəni bà bɔ
kɔkə Bəju.
9 Jɔbi wə bɔ nĭ yɛiŋ dzəh yə Nyɔ duksi mih yɛiŋ, Jɛm bəh Bita bəh Jɔn bà bə
nĭ kiəki a bɔ kɔ bintɔŋ bi bəni bə bumni ka nya kaŋ i buku Banabas i chusi a
buku bɔ nɔmki i fiɛŋ fimu wə. Buku bɔ ka bum a buku tsô nômki i bəni bà bɔ
kɔkə Bəju, ayaka bɔ yiŋni nɔm i Bəju.
10 Gia yə bɔ nĭ dzaka nĭ kɔ alə a buku kwâkaki Bəju bà bɔ kɔ bə kifuu. Yələ
num na gia yə mih nĭ kɔŋki i fêki.

Bəəl yəli i Bita i Antiək

11 A dzə num i jɔbi wiwɔ wə, Bita dza dzə i Antiək, mih yəli i wi, i wi nshiŋ
kɔm wi nĭ ndzani nalə.
12 Yi kɔ a wi nĭ yisi dzə ka dziki bəh bəni bà bɔ kɔkə Bəju, chu sabi kə. Jɔbi wə
bəni bədɔkɔ bà Jɛm nĭ faaŋ nĭ dzə, wi yisi i gukuki gwu i jum wə, ka dza gaali
buku, na chu dzi bəh bɔ. Wi nĭ gaali yakadəiŋ kɔm wi nĭ lwaki mbaŋ wə wi
nĭ shiki bwaŋki alə a bə kaŋaki i sûuŋ mi wə wi kɔkə wi Ju ka wəmaka numki
mi wi Klistus.
13 Si wi fə yakadəiŋ bəni bə bumni bədɔkɔ bà bɔ nĭ kɔ Bəju ka sini nɔni ki kiwɔ
kə wi nĭ laniki chi fə chi. Na Banabas mwi ka ndzani tə biəli tə nɔni kiwɔ.
14 Jɔbi wə mih ni yɛiŋ a bɔ fəki fibɔ biəli kə dzəh yi ŋkɔŋ asi ntum wi ndzɔŋni
wə kɔm Klistus nəŋki, mih ka dzaka i Bita i bɔ bəchi nshiŋ a, “Wɔ kɔ mi wi Ju,
num wɔ si nɔ ka mi wi tumi, kɔbi ka mi wi Ju, wɔ nəŋ i kaŋyiki bəni bà bɔ kɔ
bəni bə tumi a bɔ nôki ka Bəju daiŋ a?”
15 Mih nĭ dzakaki i Bita yakadəiŋ num ŋkɔŋ a buku bɔ kɔ bwa bə kwili Bəju.
Buku kɔbi bəni bə tumi bà bə yɛiŋki a bɔ kɔ bəni bəchu.
16 Ayakalə, buku kiə a Nyɔ dzɔki kə a mi kɔ ŋgbɔ widɔkɔ kɔbi i wi nshiŋ kɔm
wi jiəki bənchi. Wi dzɔki kɔm wi jiə shɔm i Jisɔs Klistus wə. Na buku Bəju mwi
jiə tə shɔm i Klistus Jisɔs wə ka buku numki ŋgbɔ widɔkɔ kɔbi i Nyɔ nshiŋ, a
kɔbi kɔm buku jiəki bənchi. Yi kɔ a mi kabə jiəki bənchi, Nyɔ kɔkə i dzɔki wi a
wi kɔ ŋgbɔ widɔkɔ kɔbi.
17 Buku kabə məmsiki i numki ŋgbɔ widɔkɔ kɔbi i Nyɔ nshiŋ kɔm buku kɔ
bəni bə Klistus, ayaka bəni chu yɛiŋ a buku kɔ bəni bəchu kɔm buku jiəki kə
bənchi bə Bəju, yaka kɔ a Klistus təbiki lə chu a? Yi môŋ num yakadəiŋ lə kpa!
18 Mih ka dza bə́ chu fiəni maaki dzə́h yi bənchi num yə mih nĭ shakyi,
yəmaka chusiki a mih kɔ mi wə mih bwiŋki nchi bwiŋni.
19 Gia yə yi kɔ, kɔ a i kimbu ki bənchi wə mih kɔ num mih kpi lɔ, num a wɔɔ
bənchi mih, mih kpi ka mih nɔki si Nyɔ nəŋki.
20 Mih kɔlə i dzaka a bə nĭ baŋŋ lɔ mih i kintasi wə mih kpi buku Klistus.
Nɔni kə mih kaŋaki i liə chu kɔkə kəŋŋ. A nɔki Klistus i mih wə. Nɔni kə mih
kaŋaki i liə i mih wə kɔ kɔm shɔm yə mih jiə i waiŋ Nyɔ wə wi nĭ chusi kiŋkɔŋ
i mih ka nya gwu yi i kpi kɔm mih.
21 Mih mɔŋ i nəiŋki kinduksi ki Nyɔ. Asi kɔ a mi kɔlə i num chəŋ i Nyɔ nshiŋ
kɔm wi jiəki bənchi, ma yi numki a kpi yi Klistus nĭ kɔ a kiləlɔ.

3

Kɔm bənchi bəh njiə wi shɔm i Klistus

1 Ɔ ɔɔ bəni bə Galɛshia, mbɛiŋ kɔ biyuŋ! A liŋŋ ndə mbɛiŋ? A kɔkə a mbɛiŋ
bà bə fuku baiŋsi i mbɛiŋ si bə nĭ baŋŋ Jisɔs Klistus i kintasi wə mbɛiŋ yɛiŋ
baiŋsi a?

2 Mih ki bikəki lə gia yimu i mbɛiŋ. Kiŋ'waka ki Nyɔ nĭ dzə i mbɛiŋ wə kɔm
mbɛiŋ nĭ fəki asi bənchi dzakaki, ma kɔm mbɛiŋ nĭ bum gia yə mbɛiŋ nĭ wɔkɔ
a?
3 Mbɛiŋ kɔ biyuŋ kɔm nə lə? Mbɛiŋ yisi gia bəh Kiŋ'waka ki Nyɔ, mbɛiŋ bə́
num i liə a mbɛiŋ ki kaasiki num bəh ŋga bimbɛiŋ na?
4 Mbɛiŋ yêiŋ bəŋgəkə bəduli a kilɔlɔ a? Mih yɛiŋki kə a, akɔ kilɔlɔ.
5 Nyɔ nyaki Kiŋ'waka ki i mbɛiŋ chu fə gia yi kaŋyini i mbɛiŋ kintəəŋ kɔm
nə a? Wi fəki yakadəiŋ kɔm mbɛiŋ jiəki bənchi ma kɔm mbɛiŋ wɔkɔ ntum wə
kɔm Klistus ka bum wi a?
6 Yi kɔ asi bə nyaka kɔm Ablaham i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a,
“Wi nĭ bum gia yə Nyɔ nĭ dzaka,
Nyɔ ka dzɔ wi a wi kɔ mi wi chəŋ.”
7 Mbɛiŋ yêiŋ alə a, akɔ bəni bà bɔ jiə shɔm i Nyɔ wə bɔ kɔ bwa bə Ablaham.
8 Kiŋwakti ki Nyɔ nĭ kɔ ki dzaka a kɛiŋ i kikpu wə a Nyɔ bi dzɔ bəni bà bɔ kɔkə
Bəju bɔ num ŋgbɔ kɔbi i wi nshiŋ kɔm shɔm yə bɔ kɔ bɔ jiə i wi wə. Kiŋwakti ki
Nyɔ ka fuku ntum wi ndzəŋni wələ i Ablaham kaŋ kɛiŋ, dzaka a,
“Nyɔ bi bəiŋsi lə bitumi bichi i nshwaiŋ wə kɔm wɔ.”
9 Ayakadəiŋ, yi kɔ a bəni bà bɔ kɔ num bɔ jiə shɔm i Nyɔ wə kɔ Nyɔ bəiŋsi tə
bɔ asi wi nĭ bəiŋsi Ablaham wə wi nĭ kɔ wi jiə shɔm i wi wə.
10 Bəni bəchi bà bə yɛiŋki a bɔ kələ numki chəŋ i Nyɔ nshiŋ kɔm bɔ jiəki
bənchi kɔ bɔ giŋki ləiŋ i gwu yibɔ wə, kɔm bə kɔ num bə nyaka a,
“Mi wichi wə wi nɔki kə si bə nyaka i Kiŋwakti ki Bənchi wə,
wi fə kə asi bənchi bəchi nəŋki,
wi giŋki ləiŋ i gwu yi wə.”
11 Yi chusiki lə ndaiŋ a Nyɔ dzɔki kə mi a wi kɔ ŋgbɔ kɔbi kɔm wəmaka jiəki
bənchi. Akɔ gia yə bə kɔ bə nyaka a,
“Akɔ mi wə Nyɔ dzɔ a wi kɔ chəŋ kɔm shɔm yə wi jiə i wi wə,
wə wi bi kwati nɔni.”
12 Bənchi kaŋaki kə gia yidɔkɔ i fə bəh njiə wi shɔm i Nyɔ. Yi yiŋni kɔ a, “Mi
wə wi jiəki bənchi wi ni nɔki biəli num bɔ.”
13 Klistus nĭ kɔ wi təiŋ bukumbɛiŋ i kaŋ yi ləiŋ yə bənchi dzəki bəh yi. Wi nĭ
giŋ bələiŋ bəbukumbɛiŋ i wi wə, num asi bə kɔ bə nyaka a,
“Ləiŋ kô i mi wə bə kô num bə shâŋsi wi i kpɛiŋ wə.”
14 Wi nĭ fə yakadəiŋ, ka kimbɔiŋsi kə Nyɔ nĭ bəiŋsi Ablaham yɛiŋ, dzə tə i
bəni bà bɔ kɔkə Bəju kɔm Klistus Jísɔs, ka bukumbɛiŋ bà bə jiə shɔm i wi wə
kwati tə Kiŋ'waka ki Nyɔ kə wi nĭ kaka.

Bənchi kɔkə i nəŋni kiŋkaka ki Nyɔ

15 Bwa bə nih bəŋ, bukumbɛiŋ sini dzɔ gia yə bəni si fə chɔkɔ bichi. Bəni ka
kɛiŋsi gia dzi miŋkaiŋ, yaka mi widɔkɔ kɔkə i chu nəŋni gia yiwɔ nabə i kpɛiŋsi
gia yɛiŋ wə.
16 Kɔm bə biŋkaka bi Nyɔ, kɔ num wi nĭ kaka i Ablaham bəh waiŋ wə wi bi
bukuki i chwɔŋkijuŋ ki wə. Bə ka nyaka dəkə a, “Akɔ i bwa bà bɔ bi bukuki i
chwɔŋkijuŋ ki wə,” yi chusi a yi mɔŋ dəkə i bəni bəduli. Yi chusiki a, ki dzakaki
kɔm waiŋ wimu, a num waiŋ wi wələ Klistus.
17 Gia yə mih nəŋki i dzaka kɔ a, Nyɔ nĭ fə kiŋkaka kələ, jía tsə gi yina bəh
mbaŋtia (430) ka wi dzə nya bənchi. Si yi kɔ yakadəiŋ, bənchi bà bɔ nĭ dzə i
jum wə kɔkə chu dzə nəŋni miŋkaiŋ mə Nyɔ nĭ dzi i kikpu wə, ka gia yə wi ma
nĭ kaka laka kilɔlɔ.
18 Yi kabə num a mi kələ i kwati kimbɔiŋsi kələ a num a jɔbi wə wi jiəki
bənchi, yaka yəmaka chu mɔŋ a Nyɔ nĭ kaka bəni kakani bəh yi. Ayakalə, Nyɔ
nĭ nya ki i Ablaham biəli asi wi nĭ kaka wi yɛiŋ.

19 Fwu wi gia wi bənchi kɔ nə? Bə nĭ kpɛiŋsi bənchi i chusiki gia yə bəni nĭ
ndzani yɛiŋ, i yisi i jəbi wiwɔ wə i tsə buku na i jəbi wə waiŋ wələ wə Nyɔ nĭ fə
kiŋkaka kələ kɔm wi bi dzəki. Ayaka Nyɔ ka nya bənchi bələ, bəchinda bu ka
nya i kaŋ yi mi widəkɔ a wi nyâ dâŋsi i bəni.
20 Ntə mbɛiŋ kiəki lə a bəni ka dza i kɛiŋsiki gia mi widəkɔ num i bɔ kintəəŋ,
yaka wi kɔ i bɔ bəchi. Ayakalə, Nyɔ kɔ a wi mbɔŋ.*
21 Si yi kɔ yakadəiŋ, yaka nchi chu kələ i nəiŋ gia yə wi nĭ kaka a? Yi kəkə i
num yakadəiŋ! A nĭ kɔ a nchi widəkɔ nĭ kələ fɛiŋ wə wi kɔ i nya nɔni, ma mi
kələ i num chəŋ i Nyɔ nshiŋ kɔm wi jiəki bənchi ŋkɔŋ.
22 Ayakalə, Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki a mi wichi kɔ mfá i chu chɛiŋ. Yaka kɔ
a kiŋkaka kə Nyɔ nĭ kaka, i mi wə wi jiə shɔm i Jisɔs Klistus, akɔ a wəmaka wə
wi jiə shɔm i wi bi kwatiki a.

Bənchi nĭ kɔ ka nshi waiŋ

23 A nĭ kɔ i kikpu wə, maka Jisɔs dzə ka bəni ni jiəki shɔm i wi, bəni nĭ kɔ i
bənchi chɛiŋ num bənchi kaŋa bɔ ka bəni bə nsəŋ ka chəniki, i tsə buku i jəbi
wə Nyɔ bi chusiki Jisɔs a bɔ jĭəki shɔm i wi.
24 Bənchi nĭ kɔ ka nshi waiŋ wə wi shiki bəh bəni i lumsiki bəni i tsə buku i
jəbi wə Klistus bi dzə yɛiŋ ka bəni jiəki shɔm i wi wə ma Nyɔ ka bi dzɔ bɔ a bɔ
kɔ ŋgbɔ kɔbi i wi nshiŋ.
25 Si Klistus kɔ wi dzə lɔ bəni jiə shɔm i wi wə, bukumbɛiŋ chu kəkə i kaŋ yi
nshi waiŋ wələ wə.
26 Mbɛiŋ bə mbɛiŋ kɔ num mbɛiŋ chiŋni mbɛiŋ bəh Klistus Jisɔs, mbɛiŋ bəchi
si num lɔ bwa bə Nyɔ, kɔm shɔm yə mbɛiŋ jiə i Klistus wə.
27 Mbɛiŋ kĭəki a mi wichi wə bə kɔ bə juli wi i bɔkɔ, chiŋni bəh Klistus si num
lɔ bəh Klistus i fiɛŋ fimu wə.
28 Mi widəkɔ chu kɔkə chi chi a wi kɔ mi wi Ju nabə a wi kɔkə mi wi Ju. Mi
widəkɔ chu kɔbi chi chi a wi kɔ mfa nabə waiŋ wi dzu, mi widəkɔ chu kɔbi chi
chi a wi kɔ minyuku nabə miŋkpaŋa. Mbɛiŋ bəchi si num lɔ i fiɛŋ fimu wə i
Klistus Jisɔs wə.
29 Si mbɛiŋ si num lɔ bəni bə Klistus yakadəiŋ, yaka mbɛiŋ si num lɔ bwa bə
Ablaham, mbɛiŋ bi kwatiki lə biɛiŋ biə Nyɔ nĭ kaka Ablaham yɛiŋ.

4

1 Gia yə mih dzakaki kɔ a, mi kabə num i bi dzə dzi biɛiŋ bi ba wi, ayakalə
wi kɛiŋ waiŋ wi nchiŋ, yaka chi chi kɔkə bəh mfa wi ba wi, na yaka si a kaŋaki
wi biɛiŋ biwɔ bichi.
2 Wi ni yisi num lə bəni bədəkɔ təkniki i wi, ayaka biɛiŋ biwɔ num i kaŋ yi
bəni bədəkɔ wə bɔ təkni bəh bi, i tsə buku i jəbi wə ba wi nĭ kɛiŋsi jiə.
3 Akɔ yakadəiŋ si yi kɔ i bukumbɛiŋ. I jəbi wə bukumbɛiŋ nĭ kɔ bwa bənchiŋ,
bukumbɛiŋ nĭ kɔ mfa i biɛiŋ biə bi sakaki i mbi wələ wə.*
4 Ayaka jəbi wə, jəbi nĭ dzə lansi kpɛiŋ, Nyɔ faaŋ Waiŋ wi, wi dzə miŋkpaŋa
bwɔ wi, wi num tə i bənchi chɛiŋ.
5 Wi nĭ dzə ka ŋgaiŋ təiŋ bəni bà bɔ nĭ kɔ i bənchi chɛiŋ ka Nyɔ dzɔ bukumbɛiŋ
ka bwa bu.
6 Si Nyɔ kɔ wi dzɔ lɔ bukumbɛiŋ ka bwa bu yakadəiŋ, wi ka chiŋsi Kiŋ'waka
ki Waiŋ wi i shɔm yibukumbɛiŋ mə, ki bɔɔŋ wi a, “Abba, Ba wuŋ!”

---

* **3:20** Yi kɔ fa chəŋ a, Nyɔ kɔ a wimu. * **4:3** Biɛiŋ biə bi sakaki i mbi wələ wə kələ numki bənchi bəh biŋ'waka.

7 Yi kɔ a Nyɔ kɔ wi fə lɔ mbɛiŋ na chu numki mfá. Mbɛiŋ si num lɔ bwa bu bə dzu. Si mbɛiŋ kɔ bwa bu, yaka yi kɔ a mbɛiŋ ni kwati lə biɛiŋ biə wi jiə i bwa bu.

Bɔɔl lwa a bəni bə Galɛshia ni dzani lə dzəh

8 A nĭ kɔ i kikpu wə, jɔbi wə mbɛiŋ nĭ kiəki kə Nyɔ, mbɛiŋ nĭ nɔmki mfá i ŋga bi biɛiŋ biə mbɛiŋ nĭ dzɔki akɔ bənyɔ a kɔbi bənyɔ.

9 Ayakalə, i liə si mbɛiŋ si kiə lɔ Nyɔ, nabə a i liə si Nyɔ si kiə lɔ mbɛiŋ asi mih ki dzakaki, mbɛiŋ chu nyani dəiŋ i nəŋki i fiəni chu i jum wə i bənyɔ bə kilɔlɔ bələ wə, bà bɔ kaŋaki kə ŋga. Mbɛiŋ nəŋki i chu num mfá i bənyɔ bəwɔ kɔm nə?

10 Mbɛiŋ shiki i chɔkɔ bidɔkɔ wə a bi kɔ bimbum bəh kifiəŋŋ kidɔkɔ bəh jɔbi widɔkɔ i jia wə bəh jía kɔm nə a?

11 Mbɛiŋ fəki lə mih ka lwaki bəh ŋga a nɔm wuŋ wə mih nĭ nɔm i mbɛiŋ kintəəŋ laka kilɔlɔ.

12 Bwa bə nih bəŋ, mih kwuŋki kaŋ i mbɛiŋ kwuŋni a mbɛiŋ kwûni mbɛiŋ nûmki asi mih kɔ kɔm bənchi, asi mih nĭ kwuni ka numki ka mbɛiŋ i jɔbi wə mbɛiŋ nĭ kɔ bənchi kɔbi. Mbɛiŋ ka num fə dəkə gia yichu yidɔkɔ i mih.

13 Mbɛiŋ kiəki a a nĭ kɔ i ninshiŋ si mih nĭ fukuki ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ i mbɛiŋ a nĭ kɔ kɔm mih nĭ kɔ bəh mbɛiŋ mih gwɛiŋ wə.

14 Namana yaka si mih nĭ kɔ i jwɛiŋ yələ wə lə, yi nĭ kɔ ka kimɔmsi si ki dzə i mbɛiŋ, mbɛiŋ nĭ ka yɔkɔ gɛiŋ dəkə mih, nabə i nyaaŋ mih. Ayaka mbɛiŋ nĭ dzɔ mih aka chinda wi Nyɔ widɔkɔ nabə ka Klistus Jisɔs wi mwi.

15 Mbɛiŋ nĭ wɔkɔki lə ndzɔŋni bəh mih i jɔbi wiwɔ wə, aka num nə i liə a? Mih kɔlə i dzaka a, asi kɔ a bə dzaka a mbɛiŋ bâayi dzákəh yimbɛiŋ mbɛiŋ nyâ i mih, ma mbɛiŋ si baayi jɔbi wə dzə si kɔ.

16 Mih fiəni chu lɔ mi wimbɛiŋ wi mbaiŋŋni si mih fukuki ŋkɔŋ i mbɛiŋ na?

17 Bəni bà bɔ nəŋki i chusiki a bɔ kaŋaki lə kiŋkɔŋ i mbɛiŋ nalə, ayakalə bɔ nəŋki mbɛiŋ i gia wə yi num kə yindzɔŋni. Bɔ kɔŋki a bukumbɛiŋ gaali ma mbɛiŋ jiə shɔm num i bɔ wə.

18 Yi ndzɔŋki a mi kâŋaki shɔm i mi wə i gia yindzɔŋni wə. Gia yələ kɔ chəŋ i jɔbi wichi wə a kɔbi a jɔbi wə mih kɔ bəh mbɛiŋ shəŋ.

19 Bwa bəŋ bà bɔ kɔ shɔm yiŋ, yi kɔ ka mih ni chu yisi yisini nnɔmh i bwɔ mbɛiŋ wɔkɔ lɔli, i tsə buku jɔbi wə nɔni ki Klistus bi numki i mbɛiŋ wə!

20 Bə dzô a mih si kɔ bəh mbɛiŋ i liə, ka mih kwuni dzəh yə mih dzakaki yɛiŋ i mbɛiŋ. Gia yələ mbɛiŋ fə lə mfi laka mih lakani.

Chi chi i bwa bə Ablaham wə

21 Mbɛiŋ bà mbɛiŋ nəŋki i numki i bənchi chɛiŋ, mbɛiŋ fûku mih, ntə mbɛiŋ wɔkɔki lə gia yə bənchi dzakaki a?

22 Bə kɔ bə nyaka a Ablaham nĭ kaŋaki bwa bənyuku bəfa, wi nĭ bwɔ widɔkɔ bəh miŋkpaŋa wə wi nĭ kɔ mfa, bwɔ widɔkɔ bəh miŋkpaŋa wə wi nĭ kɔkə mfa.

23 Mfa wələ nĭ bwɔ waiŋ wi a num i dzəh yə bə si bwɔ bwa bəchi yɛiŋ. Ayakalə, miŋkpaŋa wə wi nĭ kɔkə mfa bwɔ ŋ'wi biəli kiŋkaka kə Nyɔ nĭ kaka.

24 Bukumbɛiŋ kɔlə i dzɔ gia yələ ka kifəkəni ki gia. Bəkaŋa bəfa bələ chusiki miŋkaiŋ mifa. Aga wə wi nĭ kɔ mfa dzɔ di bi miŋkaiŋ mə Nyɔ nĭ dzi bəh bəni bə Islae i Ŋkwuŋ wi Sina wə. Bəni bəchi bà bɔ kɔ i miŋkaiŋ biwɔ chɛiŋ kɔ mfá.

25 Aga dzɔ di bi miŋkaiŋ mə i Ŋkwuŋ wi Sina wə wi kɔ i tumi ki Alɛbia wə, wi chu dzɔ tə di bi kwili wi Jɛlusalɛm wə i liə, kɔm bəni bà bɔ kɔ i kwili wiwɔ wə bəchi kɔ mfá i bənchi chɛiŋ.

26 Ayakalə, bəni bà bɔ kɔ bə Jɛlusalɛm wi bɛiŋ kəkə mfá. Jɛlusalɛm wiwɔ num nih wibukumbɛiŋ.

27 Akɔ gia yə bə nyaka a,

“Wɔ miŋkpaŋa wə wɔ kɔ kainŋni wɔ bwɔ kə, wɔ lâŋki.
Wɔ wə wɔ nĭ ka num nnɔmh lɔ wainŋ, wɔ kâka kisuŋuni.
Wɔ kĭə a bwa bə miŋkpaŋa wə bə kɔ, bə kɔŋŋ wi
bi kaŋaki bwa bəduli tsə bə miŋkpaŋa wə wi kɔ a bəh nyuwi.”

28 Ayakadəiŋ, bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ kɔ bwa bə Nyɔ, biəli asi Nyɔ nĭ kaka a liŋ asi Ablaham nĭ bwɔ Ayjik biəli si Nyɔ nĭ kaka.

29 A nĭ kɔ i jɔbi wiwɔ wə wainŋ wə bə nĭ bwɔ asi bə si bwɔ bwa bəchi nĭ bwaŋ gvu i wə bə nĭ bwɔ i ŋga bi Kiŋ'waka kə Nyɔ nĭ fə ka bə bwɔ wi. Yi kɔ tə a liŋ i gia yə yi kɔ i liə.

30 Bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə kɔm bəh gia yələ a nə a? Bə kɔ bə nyaka a,
“Kôŋŋ bwĭli miŋkpaŋa wə wi kɔ mfa bəh wainŋ wi bəchi,
kɔm wainŋ mfa kɔkə bi gaa biɛiŋ bəh wainŋ miŋkpaŋa wə wi kɔkə mfa.”

31 Si yi kɔ yakadəiŋ bwa bə nih bəŋ, gia yichi yə mih dzakaki lə yi chusiki a bukumbɛiŋ kɔkə bwa bə miŋkpaŋa wə wi kɔ mfa. Bukumbɛiŋ kɔ num bwa bə miŋkpaŋa wə wi kɔkə mfa.

5

Klistus bwili lɔ bukumbɛiŋ i nɔm wi mfa wə

1 Klistus bwili lɔ bukumbɛiŋ i nɔm wi mfa wə. Wi bwili yakadəiŋ, ka bukumbɛiŋ bəchi ma chu nûmki i nɔm wi mfa wə i bənchi chɛiŋ. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ nûmki a bindzɔŋ. Kiə mbɛiŋ bi ma chu bûm i lĭə i kimbuŋ ki nɔm wi mfa wə.

2 Mbɛiŋ wôkəli ndzɔŋ gia yə mih Bɔɔl dzakaki. Mbɛiŋ ka bum a bə sûuŋ mbɛiŋ ka mbɛiŋ numki chəŋ i Nyɔ nshiŋ, ma gia yə Klistus nĭ fə i mbɛiŋ yi ni num kiləlɔ.

3 Mih chu dzakaki mih chəsi a mi wichi wə wi bum a bə suuŋ wi, yaka wi kaŋaki i jĭəki bənchi bə Bəju bəchi si bɔ kɔ.

4 Mbɛiŋ bəchi bà mbɛiŋ nəŋki i num ŋgbɔ kɔbi i Nyɔ nshiŋ akɔ kɔm mbɛiŋ jiəki bənchi, mbɛiŋ kĭəki a mbɛiŋ gaali lɔ gwu yimbɛiŋ bəh Klistus. Mbɛiŋ bwili lɔ gwu yimbɛiŋ i mbwili wə Nyɔ bwiliki bəni.

5 I bukumbɛiŋ gia yə bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i yi wə, kɔ a Nyɔ bi dzɔ bukumbɛiŋ ka bəni bà bɔ kɔ chəŋ i wi nshiŋ. Gia yələ kɔ yə Kiŋ'waka kĭ Nyɔ kə ki nɔmki i bukumbɛiŋ wə tsə dzəh i shɔm yə bukumbɛiŋ jiə i Klistus wə, ki fə a bukumbɛiŋ wôkɔliki.

6 Mbɛiŋ kĭəki a mi kabə num wə wi chiŋni lɔ bəh Klistus Jisɔs, wi num bə suuŋ wi nabə wə wi kɔ maka bə suuŋ wi, yəmaka kaŋaki kə gia yidɔkɔ i fə. Fwu wi gia kɔ shɔm yə wi jiə i Klistus wə chusi i kiŋkɔŋ wə.

7 Mbɛiŋ ni yɔkɔki n'yɔkɔ wi ndzɔŋni, a ka fə ndə a mbɛiŋ bee i biəliki ŋkɔŋ a?

8 Ŋkainŋni ntəfi wələ ka buku dəkə i Nyɔ wə wi nĭ bɔɔŋ mbɛiŋ i gia yələ wə.

9 Ntə mbɛiŋ yiŋtiki lə ndi wə bə si ti a, “Kimfəiŋ kimu bəkəliki lə nchwa a?”

10 Mih jiəki mfi i mbɛiŋ wə kɔm bə Bah a mbɛiŋ kɔkə i biəli gia yə bəni bədɔkɔ dzakaki a kɔbi a yə mih dzakaki. Ayaka mi wə wi bəkəli mfi bimbɛiŋ, a kɔŋ a numki na ndə, yi kɔ a Nyɔ ni lɔɔ lə ŋgəkə i wi wə.

11 Bwa bə nih bəŋ, asi kɔ a mih kɛiŋki mih fuku a bə suuŋki bəni ka bɔ numki chəŋ i Nyɔ nshiŋ, bəni bá chu bwaŋki gvu i mih chɛiŋ kɔm nə? Asi kɔ a yi numki yakadəiŋ, ma gia yələ mih fukuki kɔm a Klistus nĭ kpi i kintasi wə bəni wɔkɔ yi yi bəkəli lɔ shɔ́m yibɔ bəkəlini yi ma ni chu numki.

12 I bəmaka bəni bà bɔ fumsiki mfi bimbɛiŋ a bə sûuŋki bəni, mih nəŋki a bɔ tsô i ninshiŋ i bwĭli kaasi gwú yibɔ.

13 Bwa bə nih bəŋ, Nyɔ nĭ bɔɔŋ lɔ mbɛiŋ a mbɛiŋ ma chu nûmki i mfá wə. Ayakalə, si mbɛiŋ chu kɛiŋki kə mfá, kiə mbɛiŋ ma dzô a mbɛiŋ kələ i fâki gia yichu si nyam yimbɛiŋ yi gwu nəŋki. Mbɛiŋ nômki num nɔmni i bwa bə nih bəmbɛiŋ i kiŋkɔŋ mə.
14 Mbɛiŋ fâki yakadəiŋ kɔm bənchi bəchi kɔ num bə chiŋni i wimu wələ wə a,
“Wɔ kôŋki mi wə wi kɔ kɔmsi i wɔ wə asi wɔ kɔŋki gwu ya.”
15 Ayakalə, mbɛiŋ ka dza ka wamyiki ka bíə, mi nəŋ i dzi waiŋnih wi, mbɛiŋ ka tôkniki kɔm mbɛiŋ kələ i dza bəkəli gwú yimbɛiŋ bəkəlini.

Mi wə wi nəki si Kiŋ'waka ki Nyɔ chusiki chu fɔ kə asi nyam yi gwu nəŋki

16 Gia yə mih dzakaki lə kɔ a, mbɛiŋ nôki mbɛiŋ bíəli num asi Kiŋ'waka ki Nyɔ chusiki mbɛiŋ, yakadəiŋ mbɛiŋ ma chu fiəni i fâki num asi nyam yi gwu yimbɛiŋ nəŋki a mbɛiŋ fâki.
17 Mih dzakaki lə kɔm a gia yə nyam yi gwu nəŋki, a kɔkə yə yi si biəli yə Kiŋ'waka ki Nyɔ nəŋki. Ayaka yə Kiŋ'waka ki Nyɔ nəŋki a kɔkə yə nyam yi gwu biəliki. Biɛiŋ bifa biələ kɔkə i fiɛŋ fimu wə. Akɔ gia yə mbɛiŋ kɔkə i fâki gia yə mbɛiŋ nəŋki.
18 Mbɛiŋ ka nɔki biəli num asi Kiŋ'waka ki Nyɔ chusiki i mbɛiŋ, mbɛiŋ ma ni chu fiəni i numki i bənchi chɛiŋ.
19 Gia yichu yə nyam yi gwu si nəŋ kɔ bəni məŋni kə. Akɔ ntɔkəli bəh i kwakaki gia kɔm ntɔkəli bəh nɔki nəni kinyɛŋ ki tɔkəlini.
20 Ayaka yi chu num i tsaki i bənyɔ bə kilələ bəh i laki nyɛiŋ nabə i fiŋki nyɛiŋ. Yi chu num i baiŋŋniki, i yəliki, i ghəkəki bəh i kaŋaki shɔm yi bɔkəli bəh i kwakaki shəŋ a i gwu yi wə. Yi chu num i gaaliki bəni bəh i mi i gaali buku i bəni wə i kwati ŋ'wi mbaŋ.
21 Ayaka yi num tə i chiniki kindəŋ, mu mbih mɔ kwa bəh i muki kɔm dzaka bəh i fəki gia yidɔkɔ ka yələ. Mih dzakaki mih chəsi asi mih nĭ yisi dzaka lɔ i mbɛiŋ a, bəni bà bɔ fəki gia yələ bi kwati kə di i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Nyɔ wə.
22 Ayakalə, biɛiŋ biə bi bukuki i Kiŋ'waka ki Nyɔ wə kɔ biələ, kiŋkɔŋ, kinsaŋli, kimbɔiŋni, shɔm yi kaŋani, nɔni kindzɔŋni, ndzɔŋni, i numki i ŋkɔŋ wə,
23 i bɔiŋniki i nɔni wə, bəh i tɔkniki bəh gwu. Nchi widɔkɔ kɔkə wə wi waliki gia yələ.
24 Bəni bà bɔ kɔ bə Klistus Jisɔs kɔ num bɔ baŋŋyi nyam yibɔ yi gwu bəh gia yichu yə gwu yibɔ yi fwuni nəŋki i kintasi ki Jisɔs wə.
25 Si bukumbɛiŋ nɔki i liə i ŋga bi Kiŋ'waka ki Nyɔ wə, bukumbɛiŋ fâki gia bíəli asi Kiŋ'waka kiwɔ chusiki.
26 Kiə bukumbɛiŋ ma ghâŋsiki gwu. Kiə bukumbɛiŋ ma bâkəliki shóm yi bəni bədɔkɔ. Kiə bukumbɛiŋ ma chiniki kindəŋ bəh bəni bədɔkɔ.

6

Bəni bə Nyɔ gâmtiki bəni bəchi

1 Bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ ka dza yɛiŋ mi widɔkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ num wi gbɔ i chu wə, mbɛiŋ bà mbɛiŋ nɔki asi Kiŋ'waka ki Nyɔ nəŋki, mbɛiŋ mômsi i tâfi wi a wi búku i chu biwɔ kintəəŋ. Ayakalə, jɔbi wə mi bə təfi mi, wi ka tâfiki bəh kimbɔiŋni tôkni i yêiŋ a wi tə ma gbô i mmɔmsi wə.
2 Mbɛiŋ gâmtiki bwa bə nih bəmbɛiŋ i bəŋgəkə bəbɔ wə. Mbɛiŋ ka fâki yakadəiŋ yaka mbɛiŋ jiəki lə nchi wi Klistus.
3 Mi kabə dzɔ gwu yi a ŋgaiŋ kɔ fiɛŋ fidɔkɔ, wi kɔbi na fiɛŋ fiwɔ, wi fwɔkyiki gwu yi.

4 Mi wichi tsêiŋ kimfə ki i gia yə wi fəki, wi yɛiŋ a ŋgaiŋ fəki lə chəŋ a. Wi
kabə fəki chəŋ, wi ka kɔksiki gwu yi. Ayakalə, kiə wi ma fâkəniki gwu yi bəh
mi widɔkɔ.
5 Mbɛiŋ kǐəki a mi wichi kaŋaki i gíŋ ntiə wi.
6 Mi kabə lani mi bəh gia yi Nyɔ, mi wə bə laniki wi gâa biɛiŋ biə bi kɔ
bindzɔŋni bichi wi nya mi wə wi laniki wi.
7 Kiə mbɛiŋ ma fwôkyiki gwú yimbɛiŋ. Nyɔ kɔkə kiyuŋ. Mbɛiŋ kǐəki a fiɛŋ
fiə mi gbɛli akɔ a fifiə wi bi kɔhki.
8 Mi ka gbɛli ŋgɔkɔ wi a num gia yə nyam yi yi gwu nəŋki, ma wi bi kɔh shəŋ
gia yə nyam yi yi gwu nyaki a num kpi. Mi ka gbɛli ŋgɔkɔ num gia yə Kiŋ'waka
ki Nyɔ nəŋki, ma wi bi kɔh nɔni kə ki bi tsə kaa kə a num kə Kiŋ'waka ki Nyɔ
nyaki.
9 Ayakadəiŋ, kiə bukumbɛiŋ ki bôh kə i fâki gia yindzɔŋni, kɔm jɔbi bi dzə
kpɛiŋki ma bukumbɛiŋ bi kwati ŋkɔh wiwɔ i jɔbi wə bukumbɛiŋ ka bɔh dəkə.
10 Yaka yi kɔ a, na i winaiŋ jɔbi wə bukumbɛiŋ kwati dzəh, bukumbɛiŋ ka
fəki gia yindzɔŋni i bəni bəchi, kighə i bə bɔ kɔ i chwɔŋkijuŋ ki bəni bə bumni
wə.

Ndzaka wi gɔksini

11 Mbɛiŋ yêiŋ si dzákəh yi kiŋwakti yələ fa kɔ yimbum yimbum! A nyaka mih
bəh kaŋ yiŋ!
12 Bəmaka bəni bə bɔ nyiniki a bə sûuŋki mbɛiŋ, akɔ bə bɔ nəŋki i chusiki
gwu i gia yi nyam yi gwu. Bɔ fəki yakadəiŋ ka bəni bi ma bwaŋki gvu i bɔ
chɛiŋ kɔm gia yə bɔ fukuki a Klistus nǐ kpi i kintasi wə.
13 Na bəni bə bɔ kɔ bə suuŋ lɔ bɔ jiəki kə bənchi bəchi. Ayakalə, bɔ nəŋki alə a
jɔbi wə bɔ suuŋ mbɛiŋ ka bɔ chɔkɔki kijum a mbɛiŋ fə gia yə bɔ kɔŋki a yi num
i gwu yimbɛiŋ wə.
14 Ayakalə, i mih, mih kɔkə i lansi num i chɔkɔki kijum i gia yidɔkɔ wə a kɔbi
a i gia yə a Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus nǐ kpi i kintasi wə. Akɔ i kintasi kələ
wə biɛiŋ bi fa kuku kɔ num bi kpi bi gaali bəh mih, mih tə gaali bəh bi.
15 Mi ka num, num bə suuŋ wi nabə a bə ka suuŋ dəkə wi, yəmaka kaŋaki kə
gia yidɔkɔ i fə. Fwu wi gia kɔ a, Nyɔ kɛiŋsi mi a wi numki wimfiaŋ.
16 Kimbɔiŋni ki Nyɔ bəh nshɛiŋ yi dzə i bəni bəchi bə bɔ biəli dzəh yələ, bə bɔ
si num lɔ bəni bə Islae bə Nyɔ.
17 Ayaka i yisi i liə wə i tsəki, kiə mi ma chu nyâki ŋgəkə i mih, kɔm bali biə
bi kɔ i mih wə chusiki a mih kɔ mi wi Jisɔs.
18 Bwa bə nih bəŋ, ma Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus chûsi mbɛiŋ bəchi
bəh shɔm yi yindzɔŋni i biŋ'waka bimbɛiŋ wə. Yi nûm ayaka.

Kiŋwakti kə Bəəl nĩ nyaka i kijuŋni ki Ɛfɛsus

Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Ɛfɛsus kələ mə

Kiŋwakti kələ nĩ nyaka Bəəl, waiŋ ntum wi Jisɔs i bəni bə bumni i kwili wi Ɛfɛsus wə. Fwu wi gia wə wi kɔ i kiŋwakti kələ mə kɔ kimfasi kə Nyɔ nĩ fasi a ŋgaiŋ bi juŋniki lə biɛiŋ bichi biə bi kɔ i bɛiŋ bəh i kuku i jiə i Jisɔs chɛiŋ. Bəəl fuku bainŋsi si yi nĩ nyani ka bəni chiŋni i fiɛŋ fimu wə bəh Nyɔ. Wi chusi si Bah Nyɔ nĩ sabi bəni bu, dalinya chu bibɔ tsə dzəh i Jisɔs Klistus wə Waiŋ wi, bəh si wi nĩ fə kinchəsi ki i bɔ wə a num Kiŋ'waka ki Baiŋni. Wi təfi bəni bà wi nyaka i bɔ a bɔ nôki nəni kə ki chusiki a bɔ chĩŋni lɔ bəh Klistus. Bəəl chusi tə i dzə́h dzə́h wə i fəkəni si kijuŋni ki bəni bə bumni kɔ i mi wimu wə i Klistus wə.

Kifwu ki gia kə ki kɔ i Kiŋwakti kələ mə

1:1-2 Kin'yisi
1:3–3:21 Kimfasi kə Nyɔ nĩ kaŋaki i Klistus bəh i kijuŋni ki bəni bə bumni
4:1–6:20 Nəni ki bəni bə Klistus kifiaŋ
6:21-24 Kiŋgɔksi

1 Akɔ mih Bəəl, waiŋ ntum wi Klistus Jisɔs i kiŋkɔŋ ki Nyɔ wə.
Mih nyakaki kiŋwakti kələ i bəni bà akɔ bə Nyɔ i Ɛfɛsus bà bɔ num ndzɔŋ i Klistus Jisɔs wə.

2 Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisɔs Klistus chûsi mbɛiŋ bəh shɔm yindzɔŋni chu nyâ mbɛiŋ bəh kimbɔiŋni.

Kimbɔiŋsi kə ki gamtiki biŋ'waka bi bəni bà bɔ chiŋni i Klistus wə

3 Ma kiŋkɔksi nûm i Nyɔ wə wi kɔ Nyɔ, chu num tii wi Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus. Wi bɔiŋsi bukumbɛiŋ bəh kimbɔiŋsi kichi i tumi ki bɛiŋ wə kə ki gamtiki biŋ'waka bibukumbɛiŋ si bukumbɛiŋ kɔ bə chiŋni i Klistus wə.
4 Na ka Nyɔ numki i maa mbi wələ wi nĩ kɔ wi sabibwili lɔ bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ bi chĩŋni bəh Klistus bə bainŋki, bə nûm kiŋgbɔ kidəkɔ kəbi i wi nshiŋ. I kiŋkɔŋ ki wə,
5 wi nĩ kɔ num wi kɛiŋsi lɔ i bi dzɔ bukumbɛiŋ i bwa bu tsə dzəh i Jisɔs Klistus wə. Wi nĩ fə yakadəiŋ, biəli gia yə yi ndzɔŋki yə wi nəŋki a yi nûm.
6 Yi nĩ num yaka ka kiŋkɔkni tsâki i wi i kinya ki kimbum kə wi nĩ nya i bukumbɛiŋ kilɔlɔ tsə dzəh i Waiŋ wi wə wi kɔ shɔm yi.
7 Wi kɔ wi nĩ təiŋ bukumbɛiŋ i kaŋ yichu wə num bəh mwa mi Waiŋ wi wələ. Yi num a, wi dalinya chu bibukumbɛiŋ, biəli shɔm yi yindzɔŋni yə wi Nyɔ nĩ chusi i bukumbɛiŋ nalə.
8 Jɔbi wə wi nĩ nəŋki i chusi wi shuku yi num shukuni i bukumbɛiŋ wə. Wi nĩ fə yakadəiŋ bəh mfi bichi bəh kiŋkwaka ki kichi.
9 Nyɔ kɔ wi fə lɔ bukumbɛiŋ kiə gia yə wi nəŋki yə yi nĩ kɔ i nyumi wə. Wi nĩ fə biəli gia yə yi ndzɔŋki i wi asi wi nĩ kɔ wi sisi lɔ a wi bi fə tsə dzəh i Klistus wə.
10 Wi nĩ sisi a jɔbi wə jɔbi bi dzə kpɛiŋki wi bi juŋni biɛiŋ bichi nabə biə bi kɔ i bɛiŋ, nabə biə bi kɔ i kuku, i jiə i Jisɔs chɛiŋ.
11 Nyɔ nĩ babwili tə buku i num bəni bu i Jisɔs wə. Wi nĩ sabibwili asi wi nĩ kɔ wi sisi a kɛiŋ i kikpu wə biəli kiŋkwaka ki asi wi si fə biɛiŋ bi bichi biəli kimfasi ki asi wi kɔŋki.

12 Yi nǐ num yakadəiŋ, ka buku bà buku nǐ kɔ bəni bə ninshiŋ i jiə mfi i
Klistus wə ka bə nôki nɔni kə ki fâki ka mbum bi Nyɔ chusiki, kiŋkɔksi tsəki
i wi.
13 Mbɛiŋ tə kɔ num mbɛiŋ chiŋni i Klistus wə jɔbi wə mbɛiŋ nǐ wɔkɔ gia yi
ŋkɔŋ yə akɔ ntum wi ndzɔŋni wə wi nǐ dzə bəh mbɔiŋ i mbɛiŋ wə. Si mbɛiŋ nǐ
wɔkɔ yakadəiŋ, ka jiə shɔm i Klistus wə, Nyɔ fə kinchəsi ki i mbɛiŋ wə a num
Kiŋ'waka ki Baiŋni kə wi nǐ kaka bəni yɛiŋ.
14 Kiŋ'waka ki Baiŋni kələ kɔ njikəli wi kpaŋ i ŋgɔm wi biɛiŋ biə bukumbɛiŋ
bi kwatiki. Ayaka bukumbɛiŋ bi kwatiki jɔbi wə Nyɔ bi təiŋki kaasiki bəni bà
akɔ bu i kaŋ yichu wə. Ayakadəiŋ, mbum bi bi ka chusiki, kiŋkɔksi tsə i wi.

Bɔɔl tsa i bəni bə Ɛfɛsus

15 Mih kɔ mih wɔkɔ lɔ kɔm shɔm yə mbɛiŋ jiə i Bah Jisɔs wə, bəh kiŋkɔŋ kə
mbɛiŋ kaŋaki i bəni bəchi bà bɔ kɔ bə Nyɔ. Akɔ gia yə yi fə,
16 jɔbi wə mih tsaki mih ka kwakaki mbɛiŋ. Mih nǐ ka num bee dəkə i nyaki
kiyɔŋni i Nyɔ kɔm mbɛiŋ i ntsa wuŋ wə.
17 Mih tsaki a Nyɔ wə wi kɔ Nyɔ wi Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus, Nyɔ wə wi
kɔ Ba wi kiŋkɔkni, nyâ mbɛiŋ bəh Kiŋ'waka ma ki nyâ mbɛiŋ bəh mfi bimbum,
ki wêli dzákəh yimbɛiŋ ka mbɛiŋ kǐə wi bindzɔŋ.
18 Mih chu tsa a wi wêli mfi bimbɛiŋ ka mbɛiŋ kǐə gia yə mbɛiŋ tsɛiŋki tsəki
i ninshiŋ i yi wə, yə wi nǐ bɔɔŋ mbɛiŋ yɛiŋ kɔm yi, chu kǐə kiŋkɔkni kə ki kɔ
kimbum ki biɛiŋ biə bi kɔ bi bəni bà akɔ bə Nyɔ.
19 Mih chu tsaki a Nyɔ wêli mfi bimbɛiŋ ka mbɛiŋ kǐə ŋga bi biə bi tsəki ŋga
bichi. Akɔ ŋga bimbum biələ wi nɔmki bəh bi i bukumbɛiŋ bà bə kɔ bə jiə shɔm
i wi.
20 Akɔ ŋga biwɔ biə wi nǐ nɔm bəh bi dzasi Klistus i kpi wə, yaksi wi ka tɔm
wi i tsɛiŋ yi yiləkəli wə i tumi ki bɛiŋ wə.
21 Klistus kɔkniki nalə tsə na biɛiŋ bichi biə bi sakaki bəh bəŋkuŋ bəh ŋga bəh
kiŋkɔkni kichi. Wi chu kaŋa yɛli wimbum wi tsə na kiyɛli kichi kə bə bɔɔŋki
bəni yɛiŋ. Wi kɔkə yakadəiŋ a jɔbi wələ wə shəŋ. Wi bi numki yakadəiŋ i jɔbi
wi dzəni wə.
22 Nyɔ kɔ wi jiə biɛiŋ bichi i wi chɛiŋ, ka chu tɔm wi a wi kɔ fwu wi biɛiŋ
bichi i kijuŋni ki bəni bə bumni wə.
23 Kijuŋni ki bəni bə bumni kələ kɔ gwu yi Klistus. Klistus ka numki num wi
jikə kpɛiŋ kɔm kijuŋni kələ, a num wi wə wi fəki ka biɛiŋ bichi bi jikə kpɛiŋ i
dzə́h yichi wə.

2

Nyɔ nǐ chiŋni bukumbɛiŋ bəh Klistus dzasi i kpi wə

1 A nǐ kɔ i ninshiŋ, mbɛiŋ num bəni bà bɔ nǐ kɔ bɔ kpiyi lɔ i biŋ'waka wə kɔm
bə bənchi bə Nyɔ bà mbɛiŋ nǐ bwiŋki bəh chu bimbɛiŋ,
2 biə mbɛiŋ nǐ nɔki mbɛiŋ fə. Mbɛiŋ nǐ nɔki biəli num dzə́h yə bəni bə mbi
bələ nɔki yɛiŋ, chu biəli ŋkuŋ wi ŋga bi fiəkə yi bɛiŋ. Akɔ wi kiŋ'waka kiwɔ kə
ki nɔmki i liə i bəni bà bɔ ləkəki bəh kifwu i Nyɔ.
3 Akɔ ayaka tə si bukumbɛiŋ bəchi nǐ nɔki. Bukumbɛiŋ nǐ nɔki fə gia yə
nyam yi gwu yi shilini nǐ kɔŋki, biəli num gia yə nyam yi gwu bəh biŋkwaka
bibukumbɛiŋ nəŋki a bukumbɛiŋ fâki. Bukumbɛiŋ ka bəni bəwɔm nǐ kɔ bə si
num lɔ bəni bà shɔm kɔ i bəkɔki Nyɔ bəh bɔ, yi num a liŋ si mi wiwɔm wichi
kɔ.
4 Ayakalə, Nyɔ wə wi kɔ wi jikə bəh nshɛiŋ i bukumbɛiŋ wə wi nǐ kɔŋ
bukumbɛiŋ nalə,

5 chiŋni bwili bukumbɛiŋ bəh Klistus i kpi wə na si bukumbɛiŋ nĭ kɔ bə kpiyi lɔ kɔm bə bənchi bə Nyɔ bə̀ mbɛiŋ nĭ bwiŋki. Nyɔ nĭ bwili mbɛiŋ kɔm shɔm yi yindzɔŋni.
6 Si wi nĭ chiŋni bukumbɛiŋ bəh Klistus Jisɔs dzasi i kpi wə yakadəiŋ, wi ka yakasi bukumbɛiŋ tɔm bukumbɛiŋ bəh wi i tumi ki bɛiŋ wə.
7 Wi nĭ fə yakadəiŋ ka a bi numki i jɔbi wi dzəni wə, wi bi chusi shɔm yi yindzɔŋni nalə a num yə mi kɔkə i bi fəkəni. Shɔm yi yindzɔŋni yələ kɔ num wi chusi lɔ i kiŋkɔŋ ki wə tsə dzəh i Klistus Jisɔs wə.
8 Mbɛiŋ kĭəki a Nyɔ nĭ bwili mbɛiŋ a num kɔm shɔm yi yindzɔŋni yə wi nĭ chusi i mbɛiŋ tsə dzəh i shɔm yə mbɛiŋ nĭ jiə i Klistus wə. A num kə i kimfə kimbɛiŋ wə. A num kinya ki Nyɔ.
9 A nĭ kɔkə kɔm nɔm widɔkɔ wə mi nĭ nɔm na ka mi widɔkɔ bi ma numki wə wi kɔ i dza ghaŋsiki gwu.
10 Gia yə yi kɔ, kɔ a bukumbɛiŋ kɔ si bukumbɛiŋ kɔ i liə lə a maa Nyɔ bəh kaŋ yi. Wi kɔ wi chiŋni bukumbɛiŋ bəh Klistus Jisɔs ka fə bukumbɛiŋ i nûmki bəni bə mfiaŋ, ka bukumbɛiŋ nômki bənɔm bə ndzɔŋni bə̀ wi nĭ sisi a kɛiŋ i kin'yisi wə a, akɔ bə̀ bukumbɛiŋ bi nɔki bə nôm bɔ.

Chwɔŋbijuŋ bifa si num lɔ i mi wimu i Klistus wə

11 Mbɛiŋ bəni bə̀ mbɛiŋ kɔkə i chwɔŋkijuŋ ki Bəju wə, mbɛiŋ kwâka fiɛŋ fiə mbɛiŋ nĭ yisi kɔ fi i ninshiŋ. Bəju bə̀ bɔ bɔɔŋki gwu yibɔ a bɔ kɔ bəni bə̀ bɔ kɔ bə suuŋ bɔ, bɔ nĭ bɔɔŋki mbɛiŋ a mbɛiŋ kɔ bəni bə̀ bɔ kɔ kinchɔk. Ayaka nsuuŋ wələ num fiɛŋ bə fəki i mi a bəh kaŋ.
12 Mbɛiŋ yiŋti a, a nĭ kɔ i jɔbi wiwɔ wə, mbɛiŋ nĭ kaŋaki kə gia yidɔkɔ i fə bəh Klistus. Mbɛiŋ nĭ kɔkə i kintəəŋ ki ŋgɔkɔ wi bəni bə Nyɔ bə̀ bɔ kɔ bə Islae. Mbɛiŋ nĭ kaŋaki kə gia yidɔkɔ i fə bəh miŋkaiŋ mi kiŋkaka mə Nyɔ nĭ dzi bəh bɔ. Mbɛiŋ nĭ kɔ fimbɛiŋ i fa mbi wə kaŋa kə gia yidɔkɔ yə mbɛiŋ tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ i yi wə, chu kiə kə tə Nyɔ.
13 Ayakalə, i liə si mbɛiŋ kɔ num mbɛiŋ chiŋni lɔ bəh Klistus Jisɔs, mbɛiŋ bə̀ mbɛiŋ nĭ yisi kɔ i dzə́h yi dəəŋ i Nyɔ, wi dzɔ mbɛiŋ kɔmsi dzə i wi wə tsə dzəh i mwa mi Klistus wə.
14 Akɔ wi Klistus mwi wə wi dzə bəh kimbɔiŋni i bukumbɛiŋ. Wi fə Bəju bəh bəni bə̀ bɔ kɔkə Bəju num i mi wimu wə. Wi mukuyi kimbu ki kiŋgaali a num ki mbaiŋŋni kə ki nĭ yisi kɔ i bukumbɛiŋ kintəəŋ.
15 Wi nya gwu yi ka kpi i chiksi bənchi bəh gia yə bənchi dzakaki a, bə fâki i numki bəni bə Nyɔ. Wi fə yakadəiŋ ka ŋgaiŋ chiŋni mi wichi i wi wə ka bɔ numki mi wimu wimfiaŋ i di bi bəni bəfa wə. Si wi fə yakadəiŋ, wi ka dzə bəh kimbɔiŋni.
16 Kpi yi i kintasi wə chiŋni chwɔŋbijuŋ bifa biələ dzə bəh bi i Nyɔ i gwu yimu wə, ka wɔɔ kimbaiŋŋni kibɔ i kintasi wə ki kaa.
17 Wi nĭ dzə ka fuku ntum wi ndzɔŋni wə wi dzəki bəh kimbɔiŋni i mbɛiŋ bə̀ mbɛiŋ nĭ kɔ i dzəh yi dəəŋ wə, fuku tə i bə̀ bɔ nĭ kɔ kɔmsi i wi wə.
18 A fə wi na ka bukumbɛiŋ bəchi kaŋa dzəh i dzə i Bah tsə dzəh i Kiŋ'waka kimu wə.
19 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ chu kɔkə bəni bə dzəni nabə bəni bə kumini. Mbɛiŋ si num lɔ bwa bə kwili mbɛiŋ bəh bəni bə̀ bɔ kɔ bə Nyɔ, num tə bəni i Nyɔ dzu.
20 Juŋ yələ kɔ num bə maa i chaka wə a num bwa bə ntum bə Jisɔs bəh bəni bə̀ bɔ fukuki bəntum bə Nyɔ, Klistus Jisɔs mwi num təh wi bu wi juŋ wiwɔ.
21 Akɔ i wi wə juŋ yiwɔ yichi chiŋni bə́ kɔɔ i bi dzə num juŋ yi baiŋni i Bah.
22 Mbɛiŋ tə kɔ num bə chiŋni mbɛiŋ bə́ maa i Klistus wə, i bi dzə num di biə Nyɔ nɔki i Kiŋ'waka ki mə.

3

Bəəl kɔ mi wi fukuni i bəni bà bɔ kɔkə Bəju

1 Si Nyɔ kɔ wi fə lɔ biɛiŋ biələ i mbɛiŋ lə, mih bá tsa i mbɛiŋ. Mih Bəəl kɔ i nsəŋ
mə kɔm ntum wə kɔm Klistus Jisɔs. Mih nɔmki nsəŋ wələ kɔm mbɛiŋ bəni bà
bɔ kɔkə Bəju.
2 Mih kwakaki a mbɛiŋ wɔkɔ lɔ si Nyɔ nĭ baa mih ka nya nɔm i mih a mih
chûsiki shɔm yi yindzɔŋni i mbɛiŋ.
3 Gia yələ kɔ yə yi nĭ yisi kɔ i nyumi wə Nyɔ wɛli dzákəh yiŋ mih ka yɛiŋ. Mih
nyaka lɔ kɔm yi i mbɛiŋ a yi juli.
4 A mbɛiŋ ka fa, mbɛiŋ ni yɛiŋ gia yə mih kiəki kɔm gia yi nyumini yə kɔm
Klistus.
5 A nĭ kɔ i kikpu wə Nyɔ nĭ ka fə dəkə a ŋgɔkɔ wi bəni i jɔbi wiwɔ wə kiə gia
yi nyumini yiwɔ. I liə Kiŋ'waka ki Baiŋni chusi lɔ yi i bwa bə ntum bə Jisɔs bə
baiŋni bəh i bəni bà bɔ fukuki bəntum bə Nyɔ, bɔ kiə.
6 Gia yi nyumni yələ kɔ a bəni bà bɔ kɔkə Bəju kɔ num Nyɔ nya tə bɔ bəh biɛiŋ
biə wi jiə i bəni bu. Bɔ si num lɔ i gwu yimu wə bəh bɔ, kiŋkaka kə Nyɔ nĭ fə i
Bəju kɔ tə i bɔ, si bɔ chiŋni bəh Klistus Jisɔs tsə dzəh i ntum wi ndzɔŋni wə bɔ
bum.
7 Nyɔ nĭ fə a mih nûmki mi wi nɔm i ntum wi wi ndzɔŋni wələ. Nɔm wələ nĭ
kɔ kinya kə wi nĭ nya i mih kɔm bəh shɔm yi yindzɔŋni. Wi nĭ dzɔ ŋga bi ka
nɔm bəh bi, i mih i nya nɔm wələ a mih nômki.
8 Mih lansiki kpɛiŋniki kə i mi wi nchiŋ i bəni bəchi bà akɔ bə Nyɔ. Ayakalə,
Nyɔ nĭ chusi shɔm yi yindzɔŋni i mih ka nya nɔm wələ a mih tsə fukuki ntum
wi ndzɔŋni kɔm mbum bi Klistus biə bi kaŋaki kə kinsini num i bəni bà bɔ kɔkə
Bəju.
9 Yi nĭ kɔ ka bəni bəchi kiə baiŋsi kimfasi ki gia yi nyumini yə Nyɔ wə wi maa
biɛiŋ bichi si nyumi i wi mə i jía jía wə.
10 Kimfasi kələ nĭ kɔ a, a bi numki i jɔbi wi liə wə, ma Nyɔ bi tsə təli i kijuŋni
ki bəni bə bumni wə, fə ka bəchinda bəh biŋ'waka biə bi kaŋaki ŋga, bi sakaki i
di bi bɛiŋ wə, i yɛiŋki mfi bi Nyɔ biə bi kɔ i dzə́h dzə́h wə.
11 Wi nĭ fə lə biəli asi wi nĭ kɔ wi sisi jiə lɔ i kin'yisi wə. Wi fə lɔ gia yələ tsə
dzəh i Klistus Jisɔs wə Bah wibukumbɛiŋ.
12 Akɔ kɔm wi, bukumbɛiŋ kwati dzəh i dzə kɔmsi i Nyɔ wə chu kaŋa kə nlwa
nabə i numki bəh kimənni kɔm shɔm yə bukumbɛiŋ jiə i wi.
13 Si yi kɔ yakadəiŋ, mih kwuŋki kaŋ kwuŋni a shɔm ma kpî mbɛiŋ kɔm
ŋgəkə wə mih yɛiŋki i mbɛiŋ. Mbɛiŋ bi kwatiki lə ndzɔŋni biwɔ.

Bəəl chu tsa i bəni bə Ɛfɛsus

14 Akɔ kɔm gia yələ mih tumki binyu biŋ i Ba wibukumbɛiŋ nshiŋ,
15 wə yɛli bi chwɔŋbijuŋ bichi i bɛiŋ bəh i kuku buku i wi wə.
16 Mih tumki binyu tsa, biəli kiŋkɔkni ki kə ki kɔ kimbum, ma wi nyâ mbɛiŋ
bəh ŋga tsə dzəh i Kiŋ'waka ki wə, ma bi fə shóm yimbɛiŋ ləkəki.
17 Ayakadəiŋ, ka Klistus ni nɔki i shóm yimbɛiŋ wə asi mbɛiŋ jiə shɔm i wi
wə. Mih tsa tə a kiŋkɔŋ nûmki i mbɛiŋ wə, fê gaaŋ yimbɛiŋ líəni i kuku ka
kpɛiŋ bəh juŋ yə bə maa i chaka ki ləkəli bɛiŋ,
18 ka mbɛiŋ bəh bəni bəchi bà akɔ bə Nyɔ kaŋaki mfi, i fə a mbɛiŋ kiəki kiŋkɔŋ
ki Klistus. Kiŋkɔŋ ki kələ kaŋaki n'yam nalə, kaŋa dəəŋ bəh ndəŋəyaka nalə,
nliə wiwɔ i kuku liə tə nalə.
19 Mih tsa a mbɛiŋ kələ i kĺə kiŋkɔŋ ki kə ki gakaki bəni i kiə, ka mbɛiŋ kɔ i
nûmki num mbɛiŋ jikə bəh gia yichi yə Nyɔ kɔ yi.

20 Bukumbɛiŋ nyâki kiŋkɔkni i Nyɔ. A num wi wə wi kɔ i fə gia yichi bəh ŋga bi biə bi nɔmki i bukumbɛiŋ mə. Ayaka wi kɔlə i fə na i tsə tsəni si bukumbɛiŋ bikəki nabə si bukumbɛiŋ kɔ i kwakaki.
21 Kiŋkɔkni nûm i wi wə kɔm kijuŋni ki bəni bə bumni bəh kɔm Klistus Jisɔs i jɔbi wichi wə kiŋgɔksi kɔbi. Yi nûm ayaka.

4

Bəni bə Klistus nûmki i fiɛŋ fimu wə

1 Ayakadəiŋ, mih Bɔɔl wə mih kɔ mi wi nsəŋ kɔm Bah Jisɔs, mih tsaki mbɛiŋ a mbɛiŋ nôki nɔni kə ki kɔ ki kpɛiŋ kə Nyɔ nĭ bɔɔŋ mbɛiŋ a mbɛiŋ nôki i ki wə.
2 Mbɛiŋ shĭsi gwu yimbɛiŋ i kuku chu nûm lə nyiki. Mbɛiŋ kâŋaki shɔm, dzô mi bəh mi asi wi kɔ i kiŋkɔŋ wə.
3 Mbɛiŋ mômsiki nalə i nûmki i fiɛŋ fimu wə fiə Kiŋ'waka ki Baiŋni dzə bəh fi i mbɛiŋ si mbɛiŋ nɔki i kimbɔiŋni kə ki juŋniki bəni.
4 Gwu yi bəni bə bumni kɔ a yimu, Kiŋ'waka ki Baiŋni num a kimu. Yi kɔ a liŋ asi gia yə Nyɔ nĭ bɔɔŋ bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i yi wə kɔ tə a yimu.
5 Bah kɔ a wimu mbum num a wimu, njuli wə bə juliki bəni i bɔkɔ mə num a wimu.
6 Nyɔ kɔ a wimu wə wi kɔ Tii wibukumbɛiŋ bəchi. Wi kɔ i biɛiŋ bichi bɛiŋ, wi nɔm wi tsə dzəh i bukumbɛiŋ bəchi wə, wi num tə i bukumbɛiŋ bəchi kintəəŋ.
7 Yi kɔ tə a Klistus kɔ wi nya kinya i mi wimu wimu i bukumbɛiŋ kintəəŋ biəli kimfəkə kinya ki i wəmaka mi.
8 Akɔ gia yə bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a,
"Jɔbi wə wi nĭ yaka tsə i bɛiŋ,
wi nĭ fə bəni bà wi nĭ tum dzi, bɔ biəli wi.
Wi nĭ nya binya i bəni."
9 I dzaka a, "Wi nĭ dza yaka bɛiŋ" kɔ a nə? Yi chusiki a wi nĭ shi tsə tə i kuku i nshwaiŋ chɛiŋ.*
10 Ayakadəiŋ, wi wə wi nĭ shi tsə i nshwaŋ chɛiŋ kɔ tə a wi wə wi nĭ dza yaka i bɛiŋ tsə tɔli bɔɔli wichi ka tsə i bɛiŋ, ka di bichi kɔlə numki bi jikə bəh wi.
11 Akɔ a wi wə wi nĭ nya binya i bəni. Wi nĭ nya i bədɔkɔ a bɔ nûmki bwa bu bə ntum, nya i bədɔkɔ a bɔ fûkuki gia yə bɔ wɔkɔki si Nyɔ dzakaki, i bədɔkɔ a bɔ nyâniki fûkuki ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ, i bədɔkɔ a bɔ tôkniki i bijuŋni bi bəni bə bumni chu lani bəni.
12 Wi nĭ nya binya biələ i kɛiŋsi bəni bà akɔ bə Nyɔ bəh bi a bɔ kpɛiŋ i bà bɔ kɔ i nômki nɔm wi, i mâaki gwu yi Klistus yə yi kɔ kijuŋni ki bəni bə bumni,
13 i tsə buku i jɔbi wə bukumbɛiŋ bəchi bi numki i mi wimu wə i kimbum kibukumbɛiŋ wə bəh i gia yə bukumbɛiŋ kiəki kɔm Waiŋ Nyɔ. Bukumbɛiŋ kabə nɔki yakadəiŋ, yi ni fə bukumbɛiŋ num bəni bà bɔ kɔ bɔ ta kpɛiŋ, ka bukumbɛiŋ kɔ i numki aka Klistus mwi.
14 Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ ma ni chu numki ka bwa bə nchiŋ, bà jɔbi wə na winaiŋ nlani tsəki wi ka njəŋsiki bɔ, bɔ tsə i ninshiŋ fiəni dzə i jum wə ka fiɛŋ fiə fiəkə njəŋsiki nnyaki. Bukumbɛiŋ ma ni chu numki tə ka bəni bà bəni bà bə wɛɛliki nyaniki fwɔkyiki bɔ bəh ntəkə biə bɔ kɔ bɔ kɛiŋsi jiə.
15 Bukumbɛiŋ kaŋaki i fukuki fibukumbɛiŋ num ŋkɔŋ i kiŋkɔŋ wə, ayaka kɔɔ i dzəh yichi wə i numki ka Klistus wə wi kɔ fwu wibukumbɛiŋ.

* **4:9** Yudɔkɔ a, wi nĭ shi dzə tə i fa kuku.

16 Akɔ wi wə wi fə ka bimbu bi bi gwu bichi biə bi juŋni ka chiŋni i wi wə ka kɔɔki, maa gwu yi i kiŋkɔŋ wə, asi kimbu nɔmki ŋ'wi nɔm kimbu nɔm ŋ'wi nɔm na bindzɔŋ.

Nɔni kikpu bəh kifiaŋ

17 I liə wə, i yɛli wi Bah wə mih nəŋki i dzaka chu kiŋ i mbɛiŋ a kiə mbɛiŋ ma nôki ka bəni bà bɔ kiəki kə Nyɔ. Biŋkwaka bibɔ si num a bi kilɔlɔ.

18 Mfi bibɔ kɔ bi fəkəli. Bɔ kɔ i dzəh yi dəəŋ i nɔni kə Nyɔ chusiki, kɔm bɔ kiəki kə Nyɔ, num kɔm bɔ ləkəki bəh kifwu.

19 Bɔ wɔmki bəh kifwu nalə. Bɔ jiə kifwu kibɔ i gia yi kinyɛŋ ki tɔkɔlini wə, ayaka gwu yibɔ shili i fəki ŋkani nɔni kinyɛŋ bichi.

20 Yələ kɔkə gia yə bə nǐ lani mbɛiŋ yɛiŋ kɔm Klistus.

21 Mih kwakaki a mbɛiŋ wɔkɔ lɔ kɔm wi, a bə lani lɔ mbɛiŋ bà mbɛiŋ chiŋni bəh wi bəh ŋkɔŋ biə kɔm Jisɔs.

22 Mbɛiŋ bâbwili gwu yimbɛiŋ yikpu yə mbɛiŋ nǐ nɔki nɔni kikpu yɛiŋ num yi bəkə lɔ kɔm kinyɛŋ kə mbɛiŋ nǐ baaŋ ka fəki.

23 Mbɛiŋ kwûni biŋkwaka bimbɛiŋ bi numki bimfiaŋ.

24 Ma mbɛiŋ lɔh num gwu yimfiaŋ i mbɛiŋ wə, yə Nyɔ fə yi bwɔsi wi. Yələ kɔ gwu yi nɔni kə ki lansi kɔ kiŋkɔŋ ki chəŋ bəh ki baiŋni.

25 Yi kɔ a, mbɛiŋ bêe ntəkə, mi dzakaki num ŋkɔŋ i waiŋnih wi kɔm bukumbɛiŋ bəchi kɔ bimbu bi gwu i gwu yimu wə.

26 Mi ka bɔksi tɔɔ, wi ka tôkniki i dza fə chu. Kiə wi ki bêe kə a wɔŋ liə wi kɛiŋ bɔksi tɔɔ.

27 Kiə wi ki nyâ kə dzəh i ŋkpɛli i lĭə yɛiŋ.

28 Mi wə wi chwɔki ki chu chwô kə. Wi nômki num nɔm wi ndzɔŋni bəh kaŋ yi, i dzəh yə wi kɔ i kwatiki biɛiŋ biə wi kɔ i gamtiki bəni bà bɔ dzaki tə.

29 Kiə ndzaka wichu ma bûkuki i dzaka bimbɛiŋ wə. Mi dzâkaki num gia yindzɔŋni yə yi kɔ maa bəni maani i biɛiŋ biə bɔ dzaki, ka ndzaka wiwɔ dzəki num bəh ŋgamti i bəni bà bɔ wɔkɔki.

30 Kiə mbɛiŋ ma fâki gia yə Kiŋ'waka ki Baiŋni ki Nyɔ kɔ i wɔkɔki chu. Kiŋ'waka kələ kɔ kinchəsi ki Nyɔ i mbɛiŋ wə kə ki chusiki a, a kaŋaki wi mbɛiŋ, a jɔbi bi kpɛiŋ lə ka ŋgaiŋ yɛlih kaasi mbɛiŋ i kaŋ yi ŋgəkə wə.

31 Mbɛiŋ lâŋ lôtɔkɔ shóm yi ləli bəh shóm yi fuksini bəh shóm yi bɔksini bəh n'yɔli bəh i bəkəliki kiyɛli ki bəni bəh shóm yichu.

32 Mbɛiŋ kâŋaki num nɔni kindzɔŋni bəh shɔm yindzɔŋni i mi mi. Mi ka fə chu i mi, wi dâlinya wi a liŋ asi Nyɔ nǐ tsə dzəh i Klistus wə ka dalinya chu bimbɛiŋ.

5

Bəni bə Klistus nôki ka bəni bə baiŋni

1 Asi mbɛiŋ kɔ bwa bə Nyɔ bà wi kəŋki nalə, ayaka mbɛiŋ sĭni dzô i wi.

2 Mbɛiŋ nôki i kiŋkɔŋ wə a liŋ asi Klistus nǐ kɔŋ bukumbɛiŋ ka nya gwu yi i bukumbɛiŋ. Kinya ki kələ nǐ kɔ mfə gia wə wi fwuliki ndzɔŋki i Nyɔ.

3 Gia ka ntɔkɔli bəh nɔni kinyɛŋ kichi bəh dzákəh yi bukuni kɔkə yə bə kɔ i chu mɔm i dzaka kɔm yi i mbɛiŋ kintəəŋ, kɔm yələ kɔkə gia yə yi kaŋaki i nûmki i kintəəŋ ki bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ.

4 Yi kpɛiŋniki kə a ndzaka wi kinyɛŋ bəh ndzaka wi kiyuŋ, bəh nshəŋ yi kilɔlɔ bûkuki i dzaka kimbɛiŋ wə. Mbɛiŋ nyâki a kiyɔŋni i Nyɔ.

5 Mbɛiŋ kĭəki ŋkɔŋ ŋkɔŋ a mi wə wi tɔkliki, nabə wə wi fəki kinyɛŋ, nabə wə wi bukuki bəh dzákəh, wi kaŋaki kə di i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Klistus bəh Nyɔ wə. Mi wə wi bukuki bəh dzákəh si dzɔ biɛiŋ aka nyɔ wi.

6 Kiə mbɛiŋ ki bûm kə a mi fwɔkyiki mbɛiŋ bəh bəndzaka bə kiləlɔ kɔm biɛiŋ biələ. Mbɛiŋ kǐəki a biɛiŋ biələ kɔ biə bi si fə ka shɔm yi Nyɔ bɔkɔki i bəni bà bɔ wɔkɔki kə i wi.
7 Ayakadəiŋ, kiə mbɛiŋ ma chǐŋniki mbaŋ bəh bəmaka bəni.
8 A nǐ kɔ i ninshiŋ mbɛiŋ nǐ kɔ bəni i jisi wə. Ayakalə, i liə mbɛiŋ chiŋni lɔ bəh Bah, ka numki bəni bə baiŋni. Mbɛiŋ nôki ka bəni bə baiŋni.
9 Fiɛŋ fiə mbaiŋ si dzə bəh fi si num num nɔni kindzɔŋni bəh ki chəŋ bəh kə ki chusiki ŋkɔŋ.
10 Mbɛiŋ mômsi i kǐə gia yə yi ndzɔŋki i Bah.
11 Kiə mbɛiŋ ma jǐəki kaŋ i biɛiŋ bi kiləlɔ bi jisi wə. Mbɛiŋ kaŋaki i bwǐliki lɔ bi i baiŋni wə.
12 Akɔ na gia yi ŋgəmnini i dzakaki kɔm gia yələ bəmaka bəni fəki i nyumi wə.
13 Ayakalə, na finaiŋ fiɛŋ fiə baiŋni baiŋki yɛiŋ wə, fi si yəŋə lə bə ka yɛiŋki,
14 kɔm biɛiŋ bichi biə bi si yəŋə si num mbaiŋ. Akɔ gia yə yi fə ka bə dzakaki gia yidɔkɔ a,
“Wɔ wə wɔ nɔki, yômi!
Dzâ i kpi wə, ma mbaiŋ wi Klistus ni bâiŋki i wɔ wə.”
15 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ tôkniki si mbɛiŋ nyaniki. Kiə mbɛiŋ ma nôki ka biyuŋ. Mbɛiŋ nəki ka bəni bə mfi.
16 Mbɛiŋ mômsiki i fəki gia yindzɔŋni i jɔbi wə mbɛiŋ kwati dzəh. Kɔm kaŋ yi liə yələ kɔ yichu.
17 Ayakadəiŋ, kiə mbɛiŋ ma numki biyuŋ. Mbɛiŋ mômsiki i kǐəki gia yə Bah kɔŋki a mbɛiŋ fəki.
18 Kiə mbɛiŋ ma múki mbih mɔ kwa mbɛiŋ. Kɔm yəmaka kɔ gia yə yi bəkəliki bəni lɔ bəkəlini. Mbɛiŋ nûmki num mbɛiŋ jikə lɔ bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni.
19 Mbɛiŋ dzâkaki i gwú yimbɛiŋ i bənjaŋ wə, bà bɔ bukuki i Kiŋwakti ki Ŋkɔksi wə,* bəh bənjaŋ bə kɔksini bədɔkɔ, bəh bà Kiŋ'waka ki Baiŋni nyaki i mbɛiŋ. Mbɛiŋ yâəŋki yaka kôksi Bah i shɔm yimbɛiŋ wə.
20 Mbɛiŋ nyâki kiyəŋni i Nyɔ Ba jɔbi wichi i gia yichi wə tsə dzəh i yɛli wi Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus.

Ntəfi i bəkaŋa bəh bənyuku bəbɔ

21 Mbɛiŋ nya gwu yimbɛiŋ i mi bəh i mi biəli kiŋkɔkni kə mbɛiŋ kwati i Klistus.
22 Bəkaŋa bə bəni, mbɛiŋ nyâ gwú yimbɛiŋ i bənyuku bəmbɛiŋ asi mbɛiŋ nya i Bah,
23 kɔm minyuku kɔ fwu i kpə wi, asi Klistus kɔ fwu i kijuŋni ki bəni bə bumni wə. Kijuŋni kiwɔ num gwu yi, wi mwi num Kimbwili kiwɔ.
24 Ayakadəiŋ, bəkaŋa bə bəni kaŋaki i nyâ gwú yibɔ i bənyuku bəbɔ i gia yichi wə a liŋ asi kijuŋni ki bəni bə bumni nya gwú yibɔ i Klistus.
25 Bənyuku, mbɛiŋ kôŋki bəkaŋa bəmbɛiŋ a liŋ asi Klistus kɔŋki kijuŋni ki bəni bə bumni ka nya gwu yi, ka kpi kɔm ki.
26 Wi nǐ nya gwu yi i fə kijuŋni kiwɔ i baiŋki asi wi nǐ wɔkɔ ki bəh mwi bəh ja yi.
27 Wi nǐ sisi kijuŋni ki bəni bə bumni kiwɔ yaka ka wi ni dzɔ ki i wi wə ka miŋkpaŋa wə wi tsəki i dzákəh wə, wi kaŋa kə ndi widɔkɔ, wi təsi i gwu wə, wi kaŋa kə gia yidɔkɔ yə yi bəkəliki wi, ka wi baiŋki kaŋa kə kiŋgbɔ i wi wə.
28 Yi kɔ a liŋ asi bənyuku kaŋaki i kôŋki tə bəkaŋa bəbɔ asi bɔ kɔŋki gwú yibɔ. Mi kabə kɔŋki kpə wi, yaka wi kɔŋki num gwu yi.

* **5:19** Kiŋwakti ki Ŋkɔksi kələ kɔ kə Ŋkuŋ Dɛbit nǐ nyaka.

29 Mi widəkɔ kɔkə wə wi si baiŋŋ gwu yi. Wi si saŋsi lɔ yi saŋsini, təkni bəh
yi na bindzəŋ. Yi kɔ a liŋ asi Klistus fêki i bukumbɛiŋ bə̀ bə kɔ kijuŋni ki bəni
bə bumni,
30 kɔm bukumbɛiŋ kɔ bimbu bi bi gwu.
31 Akɔ gia yə bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a,
“Akɔ kɔm yələ minyuku bi bêe lə ba wi bəh nih wi,
wi chîŋni bəh kpə wi,
ma bɔ bəfa bi nûm i mi wimu wə.”
32 Gia yidəkɔ nyumiki lə i ndzaka wələ kintəəŋ yi kpali nalə, ayaka mih yɛiŋ
yiŋ a, ndzaka wələ kɔ kɔm Klistus bəh kijuŋni ki bəni bə bumni.
33 Na ka mih lansi dzakaki lə, mi wimu wimu i mbɛiŋ wə kaŋaki i kôŋki kpə
wi asi wi kɔŋki gwu yi, miŋkpaŋa tə kaŋa i yêiŋ a wi nyâki lə kiŋkɔksi i nyuwi.

6

Ntəfi i bwa bəh bətii bwa

1 Bwa, mbɛiŋ wôkɔki i bətii bəmbɛiŋ bəh i bənih bəmbɛiŋ i dzəh yi Bah wə,
kɔm yələ kɔ gia yi chəŋ.
2 Nchi wi Nyɔ wə wi dzakaki a,
“Wɔ kôksi ba wa bəh nih wa”,
kɔ nchi wi ninshiŋ wə wi kaŋaki kiŋkaka num bə kpɛiŋsi.
3 Ayaka kiŋkaka kiwɔ num a,
“Mi wə wi jiəki nchi wələ wi bi wɔkɔki lə ndzɔŋni,
ayaka wi bi chu kwati nɔni ki dəəŋ i fa nshwaiŋ wə.”
4 Bətii bwa, kiə mbɛiŋ ma fêki gia yə shɔ́m kɔ i bɔkɔki bwa. Mbɛiŋ kûkuki bɔ
num bəh nlani bəh ntəfi wi Bah.

Ntəfi i mfá bəh i bəni bə̀ bɔ kaŋaki bɔ

5 Mfá, mbɛiŋ wôkɔki i bətikwili bə̀ bɔ kaŋaki mbɛiŋ i fa nshwaiŋ wə, i lwâki
bɔ chu kôksi bɔ. Mbɛiŋ wôkɔki i bɔ bəh shɔ́m yimbɛiŋ yichi asi mbɛiŋ wɔkɔki
i Klistus.
6 Kiə mbɛiŋ ma nômki i bɔ a i jɔbi wə dzákəh yibɔ kɔ i mbɛiŋ wə, ka gwu
ndzɔŋki bɔ bəh mbɛiŋ. Mbɛiŋ fêki aka mfá yi Klistus, yə bɔ fəki gia yə Nyɔ
nəŋki bəh shɔ́m yibɔ yichi.
7 Mbɛiŋ bá nɔm, mbɛiŋ ka nômki bəh kinsaŋli aka bəni bə̀ bɔ nɔmki num i
Bah, kɔbi i mi wiwɔm.
8 Mbɛiŋ kîəki a, gia yindzɔŋni yichi yə mi fəki, wi fəki i bi kwati tə mmakti
wi ndzɔŋni i Bah, kɔŋ a numki mfa nabə wə wi kɔkə mfa.
9 Mbɛiŋ bəni bə̀ bɔ kaŋaki mfá, mbɛiŋ kâŋaki bɔ tə i dzəh yindzɔŋni wə, kiə
mbɛiŋ ma gûmsiki bɔ. Mbɛiŋ kîəki a mbɛiŋ bɔ bəchi kaŋaki Tikwili wimu i
bɛiŋ, ayaka i wi chi chi kɔkə.

Biɛiŋ bi jum biə Nyɔ nya i bukumbɛiŋ

10 I kaasi, mih dzakaki i mbɛiŋ a mbɛiŋ nûm ndzɔŋ i Bah wə, yâkəli num i
ŋga bi bimbum wə.
11 Mbɛiŋ lôh biɛiŋ bi jum bichi biə Nyɔ nya i mbɛiŋ i gwu wə, ka mbɛiŋ kɔlə
i num i tum jum mbɛiŋ bəh ŋkpɛli i dzə́h yichi yə wi wɛɛliki nyaniki yɛiŋ.
12 Mbɛiŋ kîə a bukumbɛiŋ jwɔki kə num bəh bəni bəwɔm. Bukumbɛiŋ jwɔki
num bəh biɛiŋ bichi biə bi kaŋaki ŋga bəh mbum, bi saka mbi wi jisi wələ. Biɛiŋ
biə bi kɔ bin'waka bichu bichi biə bi kɔ i di bi bɛiŋ wə.
13 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ lôh biɛiŋ bi jum bichi biə Nyɔ nya i mbɛiŋ, ka a bi numki
i kaŋ yichu yə wə, mbɛiŋ bi num ndzɔŋ asi mbɛiŋ bi numki num mbɛiŋ fə lɔ
gia yichi, i bi dzə num bindzɔŋ.

14 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ nûm ndzəŋ. Mbɛiŋ dzô ŋkəŋ ki nûm ka chiŋni wə
mbɛiŋ shu i bwɛli wə, mbɛiŋ dzô nəni ki chəŋ i num ka chwaka kə mbɛiŋ ləh
ka baŋ bijum bimbɛiŋ yɛiŋ.
15 Mbɛiŋ nûmki num mbɛiŋ kɛiŋsi gwu i fûkuki ntum wi ndzəŋni wə wi
dzəki bəh kimbəiŋni i bəni, yəmaka numki aka dzuyigvu yi jum mbɛiŋ ləkə
i gvu wə.
16 I kpɛiŋsi i yələ wə, mbɛiŋ jîə shəŋ a shəm i Klistus wə, yəmaka kɔ aka kəŋŋ
wi gəŋ mbɛiŋ kaŋa i kaŋ. A num ki kə mbɛiŋ kəŋki binsɔɔŋ biə mi wichu tumki
gbuku bɛli yɛiŋ.
17 Mbɛiŋ dzô tə mbɔiŋ wə Nyɔ bɔiŋsi mbɛiŋ yɛiŋ wi nûm ka kifɔ kijum kə
mbɛiŋ bwaŋ, dzô tə nywɔ wi jum wə Kiŋ'waka ki Baiŋni nyaki a num gia yi
Nyɔ.
18 I gia yichi wə, mbɛiŋ tsâki jɔbi wichi bîəli asi Kiŋ'waka ki Baiŋni chusiki.
Jɔbi wə mbɛiŋ bə́ tsa mbɛiŋ ka bikəki biɛiŋ bichi biə mbɛiŋ nəŋki i Nyɔ. I
yəmaka wə mbɛiŋ tôkniki ndzəŋki, chu kaŋa shəm jɔbi wichi i tsaki nywa Nyɔ
i bəni bəchi bə akɔ mbu.
19 Mbɛiŋ tsâki tə i mih a jɔbi wə mih yasi dzaka kəŋŋ i dzaka, Nyɔ ni nyâ
mih bəh gia yə mih ki dzâkaki, ka mih dzakaki lwâ kə kɔm gia yi nyumini yi
ntum wi wi ndzəŋni wi Nyɔ.
20 Akɔ kɔm ntum wələ mih kɔ i nsəŋ wə kɔm mih kɔ dzəkəh wi Klistus. Mbɛiŋ
tsâki a jɔbi wə mih nəŋki i dzakaki, mih ni dzâkaki si mih kaŋaki i dzâkaki lwa
kə.

Ndzaka wi gəksini

21 Tichikus waiŋnih wibukumbɛiŋ wi shəm wə wi nəmki tə i Bah bəh shəm
yi yichi, wi ni fuku lə gia yichi i mbɛiŋ kɔm mih, ka mbɛiŋ tə ni kiə si mih kɔ,
bəh gia yə mih fəki.
22 Akɔ gia yə mih faaŋ wi i mbɛiŋ kɔm yi, ka wi dzə fə mbɛiŋ kîə si buku kɔ,
wi chu shîli shə́m yimbɛiŋ.
23 Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisɔs Klistus nyâ mbɛiŋ kimbəiŋni bəh
kiŋkəŋ bəh kimbum.
24 Nyɔ chûsi shəm yi yindzəŋni i mi wichi wə wi kaŋaki kiŋkəŋ kə ki kaaki
kə i Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus.

Kiŋwakti kə Bəəl nǐ nyaka i kijuŋni ki Filibi
Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Filibi kələ mə

Kiŋwakti kələ nǐ nyaka Bəəl i kijuŋni ki bəni bə bumni i Filibi. Ki num i mbaŋ wi biŋwakti biə wi nǐ nyaka i juŋ yi nsəŋ mə i Lum. Gia yə yi nǐ fə na ka Bəəl nyaka kiŋwakti kələ, a nǐ kɔ i chusi a ŋgaiŋ yɛiŋ kpɔ wə kijuŋni ki Filibi nǐ chiŋsi. Fwu wi gia wi Bəəl i kiŋwakti kələ mə kɔ a, “I yiŋ wə, mih kabə num wiwəm, yaka mih kɔ a i Klistus, mih ka kpi, a ni numki num mbee i mih.” Bəəl dzakaki kəm mbum bi Bah wibukumbɛiŋ Jisəs Klistus, si wi nǐ shisi gwu yi ka mfa, Nyɔ ka yaksi wi, wi jiə wi i di bimbum wə bi tsə bi mi wichi. Wi yiŋti bɔ a nəni kibə i Klistus kɔ kinya ki Nyɔ biəli shəm yi yindzəŋni yə wi kaŋaki i bɔ tsə dzəh i shəm yə bɔ jiə i Klistus wə, a kəbi a bɔ jiəki bənchi bə kwili bə Bəju. Kiŋwakti kələ dzaka nalə kəm kisaŋli bəh i jiəki mfi i gia yi Klistus wə kiməŋni kəbi bəh i numki i kijuŋni wə bəh i kaŋaki shəm i bumni wə bəh i nəni kələ wə.

Kifwu ki gia kə ki kɔ i Kiŋwakti kələ mə

1:1-11 Kin'yisi
1:12-26 Gia yə yi nǐ num bəh Bəəl
1:27–2:18 Nəni ki mi wə wi chiŋni bəh Klistus
2:19-30 Ndzaka kəm Timəti bəh Ɛbafləditus
3:1–4:9 Ntəfi kəm bəmbaiŋŋni bəh bəŋgəkə
4:10-20 Bəni bə Filibi kɔ nsɛ́iŋ yi Bəəl
4:21-23 Bimbəni

1 Kiŋwakti kələ nyaka mih Bəəl buku Timəti, bə bɔ kɔ bwa bə nəm bə Klistus Jisəs. Kiŋwakti kələ dzəki i mbɛiŋ bəni bəchi bə bɔ kɔ bə Klistus Jisəs i Filibi i tasi bəh kifwu ki bətii kijuŋni ki bəni bə bumni bəh bəni bə bɔ gamtiki i fəki bənəm i kijuŋni kintəəŋ.

2 Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisəs Klistus chûsi shəm yindzəŋni i mbɛiŋ chu nyâ mbɛiŋ bəh kimbəiŋni.

Bəəl nya kiyəŋni i Nyɔ kəm bəni bə Filibi

3 Jəbi wə mih kwakaki kəm mbɛiŋ na yibwiŋ, mih ka nyaki num a kiyəŋni i Nyɔ wuŋ shəŋ.

4 Jəbi wə mih tsaki i ntsa wuŋ wichi kəm mbɛiŋ bəchi, mih ka tsaki jəbi wichi bəh kinsaŋli,

5 kəm i yisi i chəkɔ bi ninshiŋ i dzə buku bidaiŋ, kɔ num mbɛiŋ chiŋni bəh mih i nəmki a ntum wi ndzəŋni wə kəm Jisəs Klistus tsâki a ninshiŋ.

6 Mih kiəki lə na bindzəŋ a Nyɔ wə wi nǐ yisi nəm wi ndzəŋni wələ i mbɛiŋ bi dzɔ tsə lə bəh wi i ninshiŋ i tsə kaasi i chəkɔ biə Jisəs Klistus bi fiəni dzə yɛiŋ.

7 Yi kɔ chəŋ a mih kwakaki kəm mbɛiŋ bəchi yakadəiŋ, kəm mbɛiŋ kɔ shəm yiŋ, bukumbɛiŋ num i fiɛŋ fimu wə a num fiə Nyɔ kɔ wi duksi bukumbɛiŋ yɛiŋ. Bukumbɛiŋ num i fi wə i liə, asi bukumbɛiŋ si num kɔŋ a numki jəbi wə mih kɔ i juŋ yi nsəŋ mə, kɔŋ a numki i jəbi wə mih kɔ mih nyani kəm nnya dzaka i kɔŋ bi ntum wi ndzəŋni wiwɔ fə a wi ləkəki nalə.

8 Mih dzakaki lə Nyɔ kiə na bindzəŋ a mih kaŋaki lə shəm i mbɛiŋ nalə, kɔŋ mbɛiŋ bəchi bəh kiŋkɔŋ ki Klistus Jisəs.

9 Mih tsaki a kiŋkɔŋ kimbɛiŋ tsəki a ninshiŋ ninshiŋ, ma mbɛiŋ ni kaŋa mfi, i nəŋki gia bindzəŋ.

10 Jəbi wə mbɛiŋ nəŋki yakadəiŋ, mbɛiŋ ni təksi sabi yə yi kɔ chəŋ. Ayakadəiŋ, a bi numki chəkɔ biə Jisɔs Klistus bi fiəni dzə, mbɛiŋ bi bainŋki, ŋgbɔ kəbi.
11 Mbɛiŋ bi numki yakadəiŋ num mbɛiŋ fwuli bəh kimfə ki chəŋ kə mbɛiŋ kaŋaki tsə dzəh i Jisɔs Klistus wə. Yələ ni fə kiŋkɔkni bəh kiŋkɔksi ni tsəki i Nyɔ wə.

Bɔɔl ni kɔ i juŋ yi nsəŋ mə, ntum wə kɔm Jisɔs tsə a ninshiŋ

12 Bwa bə nih bəŋ, mih nəŋki a mbɛiŋ kiəki a gia yichi yələ yi num bəh mih lə, yi lansi gamti i fə a ntum wi ndzɔŋni wələ kɔm Jisɔs kɔɔki tsəki a ninshiŋ.
13 Gia yiwɔ fə bəni bə jum bə̀ bɔ chəniki ntɔŋ bəh bəni bəchi kiə a mih kɔ i juŋ yi nsəŋ mə lə, kɔm Klistus.
14 Nsəŋ wələ mih nɔmki lə, fə shɔm yi bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bəduli i Bah shili i fukuki gia yi Nyɔ nalə, chu lwa kə.
15 Mih kiəki lə a bɔ bədɔkɔ fukuki lə kɔm Klistus nalə chini kindɔŋ bəh mih, jwɔ tə i dzɔ di biŋ a bɔ tsə mih. Ayakalə, bədɔkɔ fuku fibɔ bəh biŋkwaka bindzɔŋni.
16 Bɔ bədɔkɔ bələ fukuki yakadəiŋ, kɔm bɔ kɔŋki mih, bɔ kiə a mih kɔ fa i juŋ yi nsəŋ wə lə num a jiə Nyɔ mih ka mih kɔmki dzaka i kɔŋ bi ntum wi ndzɔŋni wiwɔ.
17 Bɔ bədɔkɔ bəyaka fukuki kɔm Klistus a dzu yi dzaka wə nəŋ num yɛli i gwu yibɔ wə a bɔ fəki yakadəiŋ kpɛiŋsi num ŋgəkə i wə mih yɛiŋki i fa juŋ yi nsəŋ mə.
18 Yəmaka kaŋaki nə i fə a? Kɔŋ bɔ fukuki yakadəiŋ kwayi fə num kwayini ma bɔ fukuki yi ŋkɔŋ, mih saŋliki a saŋlini kɔm i gia yichi wə bɔ fukuki num a kɔm Klistus.
19 Akɔ a yakadəiŋ si mih ni saŋliki kɔm mih kiəki lə si mbɛiŋ tsaki i mih, Kiŋ'waka ki Jisɔs Klistus chu gamti mih, yi num a mih ni bɔiŋ lə.
20 Gia yə mih tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i yi wə mih lansi wəkɔli nalə kɔ a mih bi ma lansi kwati kiŋgəmni nalə kpaaa. Mih ni kaŋa ndzɔŋ a shɔm yiŋ ka i gia yichi yə mih fəki bəh gwu yiŋ, ni yaksiki a Klistus i bɛiŋ i liə jəbi wichi asi yi nĭ kɔ, kɔŋ mih numki wiwɔm, nabə a mih kpi.
21 Mih dzakaki lə kɔm, i yiŋ wə, mih kabə num wiwɔm, yaka mih kɔ a i Klistus, mih ka kpi, a ni numki num mbee i mih.
22 Ayakalə, a kabə num a mih ni numki lə wiwɔm, mih ni fəki nɔm wə wi kɔ i gamti bəni bindzɔŋ. Si gia yiwɔ kɔ yakadəiŋ, mih kiəki kə a mih ki baaki yinaiŋ na.
23 Mih kɔ mih fumni i kintəəŋ ki gia yələ wə. Mih lansiki nəŋki a, asi kɔ i yiŋ wə ma mih nyə mfiŋ tsə ka bə́ numki buku Klistus. Yəmaka ndzɔŋ nalə tsə i numki wiwɔm.
24 Ayakalə, yi kpɛiŋniki lə nalə kɔm mbɛiŋ a mih numki wiwɔm.
25 Si yi kɔ yakadəiŋ, mih təksiki kiəki lə məŋni kə a mih ni numki lə wiwɔm bukumbɛiŋ bəchi ka mbɛiŋ ni kɔɔki tsəki a ninshiŋ chu num bəh kinsaŋli asi mbɛiŋ jiə shɔm i Klistus wə.
26 Ayakadəiŋ, jəbi wə mih fiəni dzə num bəh mbɛiŋ, mbɛiŋ ni ghaŋsiki gwu na bindzɔŋ kɔm Klistus Jisɔs kɔm mih.

Mbɛiŋ nôki nəni kə Jisɔs Klistus nəŋki

27 Gia yə mih nəŋki i dzaka kɔ a, mbɛiŋ nôki nəni kə ntum wi ndzɔŋni kɔm Klistus nəŋki. Mbɛiŋ nôki yakadəiŋ, ka mih bi fiəni dzə yɛiŋ mbɛiŋ, ma mih bi dzə kə, mih ni wɔkɔki alə a mbɛiŋ num ndzɔŋ, kaŋa shɔm yimu num i mi wimu, jwɔ i fiɛŋ fimu wə, i kimbum kɔm ntum wi ndzɔŋni.

28 Kiə mbɛiŋ ma lwâki bəni bà bɔ baiŋŋki mbɛiŋ i gia yələ wə. Mbɛiŋ kabə
lwaki kə bɔ, ma yəmaka ni chusiki i bɔ a Nyɔ ni bwili lə mbɛiŋ, ayakalə yiŋni
kaasi bɔ num kaasini.
29 Mbɛiŋ kîəki a Nyɔ ka duksi dəkə mbɛiŋ a mbɛiŋ nûmki bəni bə Klistus
shəŋ, alə a mbɛiŋ bûm a wi shəŋ. Wi kɔ wi duksi tə a mbɛiŋ wôkɔki ŋgəkə kɔm
Klistus.
30 Mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ chiŋni lɔ bəh mih, bukumbɛiŋ bəchi bá jwɔ a i gia yələ wə
mbɛiŋ nǐ yɛiŋ mih jwɔ kɔm yi a num a yi, mbɛiŋ wɔkɔki si mih kɛiŋki a yi bɛiŋ
i liə.

2

Mbɛiŋ sîni dzô i Jisɔs Klistus

1 Ntə mbɛiŋ kɔ num mbɛiŋ chiŋni lɔ bəh Klistus wi fə mbɛiŋ bá kaŋa shóm
yi shili a? Ntə kiŋkɔŋ ki fə lɔ shóm yimbɛiŋ bá də a? Ntə mbɛiŋ bəh Kiŋ'waka
ki Baiŋni si num lɔ i kinchiŋni wə a? Ntə mbɛiŋ si kaŋa lɔ shóm yindzɔŋni chu
kwasi nshɛiŋ i mbɛiŋ kintəəŋ a?
2 Si yi kɔ yakadəiŋ, mbɛiŋ fô a kinsaŋli kəŋŋ jikə kaasi. Mfi bimbɛiŋ nûmki i
fiɛŋ fimu wə, kiŋkɔŋ kimbɛiŋ nûmki kimu, mbɛiŋ kâŋaki shɔm yimu chu kâŋa
kiŋkwaka kimu.
3 Mi ma fâki fiɛŋ kwaka a gwu yi shəŋ nabə i ghaŋsiki gwu kilɔlɔ. Mi shîsi
gwu yi, i yɛiŋki a mi widɔkɔ tsəki lə wi.
4 Kiə mi ma fâki gia yə yi kɔ i dzə bəh mbee a gwu yi shəŋ. Wi fâki num yə yi
kɔ i dzə bəh mbee i bəni bədɔkɔ tə.
5 Kiŋkwaka kimbɛiŋ kaŋaki i nûmki a liŋ ka ki Klistus Jisɔs,
6 wə wi nǐ kɔ na fiɛŋ fichi fiə Nyɔ kɔ,
ayakalə, wi nǐ ka dzɔ dəkə gia yiwɔ a bɔ Nyɔ kɔ liŋ,
a akɔ gia yə wi kɔ i baaŋni baaŋ yɛiŋ wə,
7 wi bee di biwɔ yaka,
dzɔ num di bi mfa.
Ayaka bə nǐ bwɔ wi,
wi num a liŋ ka mi wiwɔm.
8 Jɔbi wə wi nǐ kɔ mi wiwɔm,
wi nǐ shisi gwu yi,
ka wɔkɔki i Nyɔ,
wi bi dzə bum i kpi,
na kpini i kintasi wə.
9 Si wi nǐ fə yakadəiŋ,
Nyɔ yakasi wi,
jiə i di biə bi tsəki bi mi wichi,
nya wi bəh yɛli wə wi tsəki kiyɛli kichi,
10 ka mi wichi wə wi kɔ i tumi ki bɛiŋ wə
bəh wə wi kɔ i kuku bəh wə wi kɔ i kii,
jɔbi wə bɔ wɔkɔ yɛli wi Jisɔs wələ,
bɔ tum binyu,
11 mi wichi ni dzakaki bəh dzaka ki a,
Jisɔs Klistus kɔ Bah.
Jɔbi wə bɔ fə yakadəiŋ,
kiŋkɔkni ni tsəki i Nyɔ Ba.

Mbɛiŋ si baiŋ lɔ i mbi wə aka bijəŋ

12 Ayakadəiŋ, nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, mbɛiŋ wôkɔki tə a Nyɔ asi mbɛiŋ nǐ wɔkɔki
i jɔbi wə mih nǐ kɔ bəh mbɛiŋ. Kighə i liə na si mih kɔkə bəh mbɛiŋ, mbɛiŋ tsâki
a ninshiŋ i nômki kɔm mbɔiŋ wimbɛiŋ. Mbɛiŋ fâki yakadəiŋ, lwa nyumyi.

13 Mbɛiŋ kîəki a, a nɔmki Nyɔ i mbɛiŋ wə, fə a mbɛiŋ fâki gia yə wi kɔŋki. A
nyaki wi ŋga i fâki gia yiwɔ yɛiŋ.
14 Mbɛiŋ kabə fəki gia yichi yə mbɛiŋ fəki, kiə mbɛiŋ ma shûŋyiki, nabə i
gûkuliki,
15 ka mbɛiŋ baiŋki, chu kaŋa kə kiŋgbɔ kidɔkɔ. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ ni numki
bwa bə Nyɔ bà bɔ ka gbɔ dəkə i gia yidɔkɔ wə i ŋgɔkɔ wələ kintəəŋ wə wi kaŋaki
shɔm yichu mɔmyi gia yichu. I mbi wələ wə mbɛiŋ si baiŋ lɔ aka bijɔŋ,
16 asi mbɛiŋ kaŋa ndzɔŋ * ntum wə wi nyaki nɔni kə ki bi tsə kaa kə i bəni
wə. Mbɛiŋ kabə fəki yakadəiŋ, i bi tsə buku i jəbi wə Jisɔs Klistus bi fiəni dzəki,
mih bi numki bəh kiŋghaŋsi ki gwu a mih ka yɔkɔ dəkə n'yɔkɔ wi kilɔlɔ nabə i
nɔm nnɔm wi kilɔlɔ.
17 Si mbɛiŋ jiə shɔm i Nyɔ yaka, akɔ mfə gia si mbɛiŋ fə i wi. Kɔŋ a numki a
bə ni kwu kaasi lə mih ka mbih, i kpɛiŋsi i mfə gia wimbɛiŋ wə, mih ni wɔkɔki
a ndzɔŋni, laŋ laŋni bəh mbɛiŋ bəchi.
18 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ tə chiŋni bəh mih ka bukumbɛiŋ wɔkɔki ndzɔŋni, laŋ
laŋni.

Bɔɔl dzaka kɔm Timɔti bəh Ɛbaflɔditus

19 Bah Jisɔs ka bum, mih yɛiŋki a, baaŋ a twɛsi mih ni faaŋ Timɔti i mbɛiŋ.
Jɔbi wə wi ni dzə buku i mbɛiŋ wə wi ni fiəni dzə, wi ni fuku mih si mbɛiŋ kɔ,
ka shɔm yiŋ dəki.
20 Mih kaŋaki kə mi widɔkɔ ka wi, wə wi lansiki kaŋaki shɔm tə i mbɛiŋ asi
mih kaŋaki.
21 Mih dzakaki yələ, kɔm na ndə kaŋaki ŋki kiŋkɔŋ a gwu yi wə, tsɛiŋ kə kɔm
gia yə Jisɔs Klistus nəŋki.
22 Ayakalə, Timɔti kɔ mbɛiŋ si kiə lɔ a wi chusi mi wə wi kɔ, si wi kɔ num wi
nɔm lɔ buku wi, i fukuki ntum wi ndzɔŋni. Wi nɔmki buku wi a liŋ asi waiŋ
si nɔm bəh ba wi.
23 Akɔ gia yə mih yɛiŋki a, a baaŋ a twɛsi mih ni faaŋ wi. Gia yə mih kɛiŋki
mih tsɛiŋ kɔ i yɛiŋ a gia ni num dəiŋ i gwu yiŋ wə a.
24 Mih jiəki mfi biŋ i Bah a, a baaŋ twɛsi mih mwi ni dzə yɛiŋ tə mbɛiŋ.
25 Mih yɛiŋki a yi ndzɔŋki lə a mih ni fiəni chiŋsi lə Ɛbaflɔditus i mbɛiŋ. Wi
kɔ waiŋnih wimbɛiŋ, buku wi nɔmki chu jwɔ i gia yi Nyɔ wə. Akɔ mi wimbɛiŋ
wi ntum wə mbɛiŋ nî faaŋ a wi dzâ tsêiŋki mih.
26 Wi si nəŋki lə nalə i yɛiŋ mbɛiŋ bəchi, shɔm shiliki lə wi asi wi si wɔkɔ a
mbɛiŋ wɔkɔ a ŋgaiŋ gwɛiŋki lə.
27 Akɔ ŋkɔŋ, wi si kɔ num wi gwɛiŋ ka baaŋ a twɛsi i kpi. Ayakalə, Nyɔ si
kwasi nshɛiŋ i wi, a kɔbi a shəŋ wi mbɔŋ. Wi si kɔ wi kwasi nshɛiŋ i mih tə a
wi ma kpi i chu kpɛiŋsi ŋgəkə i wə mih kɔ mih si yɛiŋ lɔ.
28 Ayakadəiŋ, mih lansiki nəŋki lə i chiŋsi wi, ka mbɛiŋ chu yɛiŋ wi, mbɛiŋ
wɔkɔ ndzɔŋni, shɔm yiŋ tə ma ni chu nyaki ŋgəkə bəh ŋga.
29 Mbɛiŋ dzô jîə wi ka bəni bə Bah bəh kinsaŋli kichi. Bəni ka wi kɔ bá mbɛiŋ
kɔ i kɔksiki.
30 Mih dzakaki yələ kɔm asi baaŋ a twɛsi ma wi ni kpi kɔm nɔm wi Klistus,
si wi nî nya gwu yi i tɔkniki i mih i di bimbɛiŋ wə.

3

Gia yimbum kɔ i kiə Klistus

* **2:16** Nabə a, “Si mbɛiŋ fukuki.”

1 Bwa bə nih bəŋ, i kaasiki, mbɛiŋ nûmki bəh kinsaŋli a mbɛiŋ kɔ bəni bəh
Bah. Mih kɔ num mih nyaka lɔ gia yichi i mbɛiŋ, na yaka lə mih ni bɔh kə i
nyaka chu fiəni chukuli yi. Mih fəki yakadəiŋ i kəŋki mbɛiŋ kəŋni.
2 Mbɛiŋ tôkniki bəh bəni bà bɔ fəki gia yichu, num i bwaŋki alə a bə kaŋaki i
sûuŋki* bəni. Bəni bəwɔ kɔ bíə.
3 Akɔ bukumbɛiŋ bələ bə kaŋaki nsuuŋ wi chəŋ, bukumbɛiŋ bà bə tsaki Nyɔ
asi Kiŋ'waka ki chusiki, ghaŋsi gwu kɔm Klistus Jisɔs. Bukumbɛiŋ jiəki kə mfi
i gia yi nyam yi gwu wə.
4 Ayakalə, mih tə kɔlə i kaŋa kiŋkɔŋ i jiəki mfi i yəmaka gia wə. Mi ka num
wə wi kwakaki a wi kaŋaki lə kiŋkɔŋ i jiəki mfi i gia yi nyam yi gwu wə, mih
jiəki lə tsə wəmaka mi.
5 Mih nǐ buku kaŋ nyaŋ bə suuŋ mih, mih num mi wi Islae, i chwɔŋkijuŋ ki
Bɛnjamen wə, mih num mi wi Hibulu, kimbwɔ ki Hibulu. I bənchi bə buku
wə, mih kɔ mi wi Falasi.
6 I dzəh yi kimbu i kaŋani kiŋkɔŋ nalə i fəki gia i dzəh yi Bəju, mih nǐ bwaŋki
lə gvu i bəni bə bumni chɛiŋ. I kimbu ki bənchi wə si mi kɔ i numki chəŋ, mih
nǐ kaŋaki kə ŋgbɔ widɔkɔ.
7 Ayakalə, gia yə mih nǐ yisiki yɛiŋki a yi kɔ mbee i mih, akɔ i liə mih yɛiŋki
lɔ akɔ gia yi kilɔlɔ, kɔm gia yə Klistus fə i mih.
8 A kɔkə a yəmaka shəŋ, mih yɛiŋki gia yichi yi num gia yi kilɔlɔ i mih, kɔm
gia yimbum yə yi tsəki gia yichi akɔ i kiə Bah wuŋ Klistus Jisɔs bindzɔŋ. Mih
lɔtɔkɔ gia yichi kɔm wi. Mih yɛiŋki lɔ yi ka gia yi kinyɛŋ, ka mbee wuŋ numki
Klistus,
9 buku wi ni num kaasi i mi wimu. Mih ni chu numki kə a Nyɔ dzɔ mih a
mih kɔ chəŋ i wi nshiŋ biəli yiŋ dzəh yə yi kɔ yi bənchi bəbuku. Wi dzɔ mih
kɔm mih jiə shɔm i Klistus wə. I numki chəŋ i Nyɔ nshiŋ akɔ num i dzəh yə mi
jiə shɔm i Klistus.
10 Gia yə mih nəŋki i liə kɔ a mih kiə Klistus bindzɔŋ, i kaŋaki ŋga biə wi nǐ
kaŋaki si wi nǐ dza i kpi wə. Mih nəŋki tə i yɛiŋ bəŋgəkə bà wi nǐ yɛiŋ, bəh i num
aka wi i kpi yi wə,
11 ka jɔbi widɔkɔ Nyɔ bi dzasi tə mih i kpi wə.

Mih bwaŋki ŋga tsɛiŋ tsə a di biə mih tsəki

12 Mih dzakaki kə yələ a mih kɔ num mih kaŋa lɔ gia yiwɔ nabə a mih tsə
buku lɔ. Mih kɛiŋki mih bwaŋ ŋga i yɛiŋ a mih ni nani lə tsɛiŋ yiŋ i kaŋa biɛiŋ
biwɔ i mih kaŋ, kɔm Klistus Jisɔs kɔ wi dzɔ lɔ mih i mi wi.
13 Bwa bə nih bəŋ, mih dzɔki kə a mih kaŋa lɔ biɛiŋ biwɔ i mih kaŋ. Ayakalə,
gia yimu yə mih fəki kɔ a mih daliki lə gia yə yi tsə lɔ, mih bwaŋ ŋga a mih kaŋa
num a yə yi kɔ i ninshiŋ.
14 Mih bwaŋki ŋga i tsɛiŋki tsəki shəŋ a di biə mih tsəki, i kwati mmakti wuŋ
a num mbɔɔŋ wə Nyɔ bɔɔŋ mih a mih yâka dzâ i bɛiŋ asi mih chiŋni i Klistus
Jisɔs wə.
15 Bukumbɛiŋ bəchi bà bə kɔ num bə kpɛiŋ i kimbum wə kaŋaki lə i kwâkaki
gia i dzəh yələ wə. Ayakalə, mbɛiŋ bədɔkɔ ka kwakaki gia yidɔkɔ chi chi, yaka
kɔ a, a ni fuku baiŋsi Nyɔ yəmaka i mbɛiŋ.
16 Gia yimbum kɔ a bukumbɛiŋ kâŋa ndzɔŋ gia yə bukumbɛiŋ kɔ bə lani lɔ
yi.
17 Bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ dzôki kisini i mih, chu tsɛiŋ tə nəni kə bəni bədɔkɔ
nəki num bɔ dzɔ kisini i buku.

---

* **3:2** I sɛɛ gwu yi mi kɔ i suuŋ mi, a nǐ kɔ nəni ki Bəju a bə kaŋaki i suuŋ mi ka wi numki mi wi Nyɔ. Yɛiŋ Ɛfɛ 2:11

18 Mih dzakaki yələ lə kɔm si mih nĭ dzəki chɔksi chɔksi mih dzaka i mbɛiŋ,
mih chu dzakaki i liə na bəh mindəm i dzákəh yiŋ chɛiŋ a bəni duki lə bə̀ bɔ
nɔki nɔni kə ki chusiki a bɔ kɔ bəmbaiŋni bə Klistus i gia yə a wi nĭ kpi i kintasi
wə.
19 Bəmaka bəni kɔ bə̀ bə bi bəkəliki bɔ bəkəlini. Wibɔ nyɔ kɔ num dzaka
kidzini. Bɔ ghaŋsiki gwu i gia yə bɔ si kaŋaki i ŋgəmni i yɛiŋ wə. Kiŋkwaka kibɔ
kɔ shəŋ i gia yi fa kuku.
20 Bukumbɛiŋ kɔ fibukumbɛiŋ bəni bə tumi ki bɛiŋ. Akɔ fɛiŋ wə bukumbɛiŋ
tɔksiki wɔkɔliki num Mbɔiŋsi wibukumbɛiŋ Bah Jisɔs Klistus i di biə wi bi dza
dzə.
21 A bi num jɔbi wə wi bi dzə, wi bi kwuni gwu yibukumbɛiŋ yələ yi chiŋ kɔ
alə ma yi bi kwuni yi num ka gwu yi yə yi kaŋaki kiŋkɔkni. Wi bi kwuni num
bəh ŋga bi biə wi bi juŋni biɛiŋ bichi yɛiŋ, wi num i yɛiŋ bɛiŋ.

4

Bɔɔl nya kintəfi i bəni bə bumni bə Filibi

1 Ayakadəiŋ, bwa bə nih bəŋ, mih kɔŋki lə mbɛiŋ nalə chu kaŋa kiŋkɔŋ i yɛiŋ
mbɛiŋ. Akɔ mbɛiŋ bə̀ mbɛiŋ fəki mih wɔkɔ ndzɔŋni, mbɛiŋ chu num kifɔ kəŋŋ
ki ŋkuŋ. Nsɛ́iŋ yiŋ, mbɛiŋ nûm ndzɔŋ i Bah wə.
2 Mih tsaki a Ɛwɔdia bəh Sintiki fiəni num dzaka kimu ka mi bəh waiŋnih
wi i Bah wə.
3 Mih dzaka tə i wɔ wə wɔ tɔksi kɔ na mi wuŋ wi mbaŋ i nɔm wə gâmti
bəkaŋa bələ ma bɔ fiəni nûm i dzaka kimu wə. Akɔ bəni bɔ nɔm buku bɔ bəh
ŋga i nɔm wi ntum wi ndzɔŋni wələ kɔm Jisɔs Klistus i tasi bəh Klɛmɛn bəh bəni
bəchi bə̀ buku bɔ nĭ nɔmki. Bəni bələ kɔ num kiyɛli kibɔ si num lɔ i kiŋwakti ki
bəni bə̀ bɔ kaŋaki nɔni kə ki bi tsə kaa kə.
4 Mbɛiŋ nûmki bəh kinsaŋli i Bah wə jɔbi wichi. Si mih kɔ mih dzaka, mih
fiəni dzaka chukuli a, mbɛiŋ nûmki bəh kinsaŋli.
5 Mbɛiŋ chûsiki nɔni ki bɔnini i mi wichi, kwâka a jɔbi wi Bah wi dzəni si
num a kaŋ.
6 Kiə mbɛiŋ ki nyûfi kə gwu kɔm gia yidɔkɔ. Mbɛiŋ tsâki num tsani i gia yichi
wə jĭə i Nyɔ nshiŋ. Mbɛiŋ bá tsa mbɛiŋ ka bîkəki gia yə mbɛiŋ nəŋki i wi, nyâ
kiyɔŋni i yə wi fəki.
7 Mbɛiŋ ka fəki yakadəiŋ, Nyɔ ka ni nyâ mbɛiŋ bəh kimbɔiŋni ki, ki ni tɔkniki
bəh shɔ́m bəh mfi bimbɛiŋ asi mbɛiŋ kɔ i Klistus Jisɔs wə. Kimbɔiŋni kələ Nyɔ
nyaki kɔ kə ki tsəki mfi bi mi wiwɔm bichi i kiə.
8 Bwa bə nih bəŋ i kaasi, gia yə mbɛiŋ kaŋaki i kwâkaki kɔ yə yi kɔ yi ŋkɔŋ
bəh yə yi kaŋaki kiŋkɔksi, bəh yə yi kɔ chəŋ. Mbɛiŋ kwâkaki gia yə yi baiŋki
bəh yə bəni kɔ i kɔŋki bəh yə shɔm kɔ i kpiki mi i yɛiŋ bɛiŋ. Gia kabə num yə
yi tɔksiki ndzɔŋki tsə bwili fwu, na bəh yə bəni kɔksiki, mbɛiŋ ka kwâkaki a
yəmaka.
9 Mbɛiŋ fâki gia bîəli a nlani wə mih nĭ lani mbɛiŋ yɛiŋ kɔŋ a numki yə mbɛiŋ
nĭ wɔkɔ num wɔkɔni i mih, nabə yə mbɛiŋ nĭ yɛiŋ num yɛiŋni. Jɔbi wə mbɛiŋ
ni fəki yakadəiŋ, Nyɔ wi kimbɔiŋni ni numki bəh mbɛiŋ.

Bɔɔl num bəh kinsaŋli si bəni bə Filibi chusiki kiŋkɔŋ i wi

10 Bah fə mih bá num bəh kinsaŋli nalə si mbɛiŋ nĭ kɔ num mbɛiŋ chusi
kiŋkɔŋ kimbɛiŋ i mih asi mbɛiŋ nĭ yisi chusi. Mih kiəki lə na bindzɔŋ a mbɛiŋ
nĭ kaŋaki lə kiŋkɔŋ i mih, ayakalə dza num dzəh.
11 Mih dzakaki kə lə a mih dzaki lə fiɛŋ fidɔkɔ. Mih lani kiə lɔ i num bəh na
finə fiə akɔ mfiŋ.

12 Mih kiəki lə jəbi wə mi si dza fiɛŋ, mih kiə jəbi wə wi si kaŋa biduli. Mih
ka lani kiə si mih kɔ i numki num mih fwuli bəh na finə, kɔŋ mih numki num
mih dzi, nabə maka mih dzi nabə jəbi wə mih kaŋaki biɛiŋ biduli bəh jəbi wə
mih dzaki.
13 Mih kiəki i fə gia yələ yichi lə num bəh ŋga bi Klistus biə wi nya i mih.
14 Ayakalə, na si mih lansiki dzakaki yələ lə, mbɛiŋ məmsi na bəh ŋga i gamti
mih i bəŋgəkə bəŋ wə.
15 Mbɛiŋ bəni bə Filibi kiəki lə a, si mih nĭ buku i tumi kimbɛiŋ wə i
Masedɔnia, jəbi wə mih nĭ yisi fuku ntum wi ndzɔŋni wələ i mbɛiŋ, kaŋ yi
kijuŋni ki bəni bə bumni bədɔkɔ nĭ ka baŋsi dəkə buku bɔ i nnya bəh i ndzɔ
wə. A nĭ kɔ a mbɛiŋ shəŋ.
16 A nĭ kɔ i jəbi wə mih nĭ kɔ i Tɛsalɔnika,* mbɛiŋ chiŋsi ŋgamti i mih, chu
chiŋsi.
17 Mih dzakaki kə yakadəiŋ a mih tsɛiŋki a mbɛiŋ chiŋsi fiɛŋ fidɔkɔ i mih.
Mih tsɛiŋki num mmakti wə Nyɔ bi nyaki i mbɛiŋ i gia yə mbɛiŋ fəki i mih.
18 Mbɛiŋ nĭ baaŋ faaŋ Ɛbafləditus bəh binya a wi dzə nya i mih. Mih kɔ i liə
mih chu dza kə fiɛŋ fidɔkɔ. Mih nĭ dzɔ binya biwɔ bichi, yɛiŋ bidu tsə si mih
nəŋki. Binya biələ kɔ mfə gia wə mbɛiŋ fə i Nyɔ, wi dzɔ bi, bi fwuli bəh tsɛŋə
yindzɔŋni asi wi kɔŋki.
19 Nyɔ wuŋ kaŋaki lə biba bimbum bichi, wi num i ni nya mbɛiŋ bəh biɛiŋ
bichi biə mbɛiŋ dzaki tsə dzəh i Klistus Jisɔs wə.
20 Kiŋkɔkni nûm i Nyɔ wibukumbɛiŋ wə wi kɔ tə Tii wibukumbɛiŋ i jəbi
wichi wə kiŋgɔksi kɔbi. Yi nûm ayaka.

Bimbəni

21 Mbɛiŋ bôni bəni bəchi bà bɔ baiŋki bɔ num bə Klistus Jisɔs i mih. Bwa bə
nih bəbukumbɛiŋ bà bɔ kɔ i fa bəniki dzəki i mbɛiŋ.
22 Bəni bəchi bà bɔ kɔ bə Nyɔ fa bəniki dzəki i mbɛiŋ, kighə bəni bəchi bà bɔ
kɔ i ntɔŋ wi Kaysa wə fa.
23 Ma Bah Jisɔs Klistus chûsi mbɛiŋ bəchi bəh shɔm yi yindzɔŋni i biŋ'waka
bimbɛiŋ wə. Yi nûm ayaka.

* **4:16** Tɛsalɔnika nĭ kɔ kwili i tumi ki Masedɔnia wə.

Kiŋwakti kə Bɔɔl nĭ nyaka i kijuŋni ki Kəlɔse
Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Kəlɔse kələ mə

Bɔɔl nĭ nyaka kiŋwakti kələ i kijuŋni ki bəni bə bumni i kwili wi Kəlɔse wə. Ɛbaflas nĭ dza dzə bəh ntum wichu widəkɔ kɔm kijuŋni kiwɔ. Bɔɔl ka nyaka kiŋwakti kələ si kijuŋni kiwɔ nĭ kɔ i kimbu kə wi nĭ yɛiŋ a ŋgaiŋ kələ i təkniki bəh ki. Wi nĭ nyaka i lumsi nlani wə wi kɔ wi ŋkɔŋ a num wə wi kɔ kɔm bəni bə bɔ kɔ bə Klistus.

Kifwu ki gia kə ki kɔ i Kiŋwakti kələ mə

1:1-8 Kin'yisi
1:9–2:19 Kɔm mi wə Klistus kɔ wi bəh nnɔm wi
2:20–4:6 Nɔni kimfiaŋ kə ki kɔ i Klistus wə
4:7-18 Bəmbəni

1 Akɔ mih Bɔɔl, waiŋ ntum wi Klistus Jisɔs i kiŋkɔŋ ki Nyɔ wə. Mih kɔ buku Timəti waiŋnih wibukumbɛiŋ.

2 Kiŋwakti kələ dzəki i mbɛiŋ bwa bə nih bəbuku bə Kəlɔse, a num bəni bə Nyɔ bà bɔ num ndzɔŋ i Klistus. Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ chûsi shɔm yindzɔŋni i mbɛiŋ chu nyâ mbɛiŋ bəh kimbɔíŋni.

Bɔɔl ka tsaki, nya kiyɔŋni i Nyɔ kɔm bəni bə Kəlɔse

3 Jɔbi wichi wə buku tsaki i mbɛiŋ buku ka nyaki kiyɔŋni i Nyɔ shəŋ wə Tii Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus,

4 kɔm buku kɔ buku wɔkɔ lɔ kɔm shɔm yimbɛiŋ yə mbɛiŋ jiə i Klistus Jisɔs wə, bəh kiŋkɔŋ kə mbɛiŋ kaŋaki i bəni bəchi bà bɔ kɔ bə Nyɔ.

5 Buku kiəki lə a mbɛiŋ fəki yakadəiŋ kɔm mbɛiŋ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ num i gia yə Nyɔ kɔ wi kɛiŋsi jiə i mbɛiŋ i bɛiŋ. Gia yələ kɔ yə mbɛiŋ nĭ kɔ mbɛiŋ wɔkɔ lɔ yi i gia yi Nyɔ wə yi num ŋkɔŋ, a num ntum wi ndzɔŋni.

6 Ntum wələ nĭ dzə i mbɛiŋ a liŋ asi wi dzəki i bəni i mbi wichi wə, ka kwuni nɔni ki bəni ka chu waŋ tsə a ninshiŋ ninshiŋ. Yi kɔ a liŋ asi yi nĭ num bəh mbɛiŋ i yisi i chɔkɔ biə mbɛiŋ nĭ wɔkɔ ntum wi ndzɔŋni chu kiə kɔŋ a Nyɔ chusi shɔm yi yindzɔŋni i bəni.

7 Mbɛiŋ nĭ wɔkɔ gia yələ i Ɛbaflas wə wi kɔ shɔm yibuku, buku bɔ nɔmki i fiɛŋ fimu wə. Wi kɔ mi wi nɔm wi Klistus, num wi dzɔ di bibuku ka nɔmki bəh shɔm yi yichi.

8 Wi fuku lɔ i buku kɔm kiŋkɔŋ kə Kiŋ'waka ki Nyɔ kɔ ki fə mbɛiŋ kaŋa i bəni.

9 I yisi i chɔkɔ biə buku nĭ wɔkɔ kɔm mbɛiŋ yakadəiŋ, buku nəki bee kə i tsaki i mbɛiŋ. Buku tsâki bikə a Nyɔ jiksi mbɛiŋ bəh mfi biə bi ni fə mbɛiŋ kiə gia yə wi nəŋki. Ayaka, yələ ni tsə lə mfi bimbum bichi bəh biɛiŋ biə Kiŋ'waka ki fə mbɛiŋ ka kiə.

10 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ nôki nɔni a num kə ki kɔɔ ki kpɛiŋni i Bah, a num kə wi lansiki kɔŋki. Mbɛiŋ ka nôki yakadəiŋ fə bənɔm bə ndzɔŋni i dzə́h dzə́h wə, kɔ tsə a ninshiŋ ninshiŋ i gia yə mbɛiŋ kiəki kɔm Nyɔ.

11 Buku tsa tə a, Nyɔ wə ŋga bimbum bichi kɔ mbi nyâ mbɛiŋ bəh ŋga bichi a mbɛiŋ lâkəki jɔbi wichi, kâŋa shɔm tsâ a ninshiŋ i gia yichi wə, lâŋ laŋni,

12 nyâ kiyɔŋni i Ba wibukumbɛiŋ. Akɔ wi wə wi fə ka bukumbɛiŋ kpɛiŋ i tsɛiŋki i bi kwati fiɛŋ fiə wi nĭ kɛiŋsi jiə i bəni bà akɔ mbu i ŋkuŋ bi bi baiŋni wə.

13 Wi bwili lɔ bukumbɛiŋ i kaŋ yi ŋga bi jisi wə, ka jiə i kintəəŋ ki ŋkuŋ bi Waiŋ wi wə wi kɔ shɔm yi.

14 Akɔ Waiŋ wi wələ wi tsə dzəh i wi wə ka təiŋ bukumbɛiŋ i kaŋ yi ŋgəkə wə, a num ndalinya wichu bibukumbɛiŋ.

Klistus kɔ fwu wi biɛiŋ bichi

15 Waiŋ wi wələ kɔ na kimbwɔsi ki Nyɔ mwi wə bukumbɛiŋ yɛiŋki kə. Wi kɔ kimbwɔ ki ninshiŋ wi biɛiŋ bichi biə bə nǐ maa.

16 Nyɔ nǐ maa biɛiŋ bichi tsə dzəh i kaŋ yi wə, biɛiŋ bi bɛiŋ bəh bi kuku, biə bə yɛiŋki, bəh biə bə yɛiŋki kə, nabə bəchinda bənaiŋ bà bɔ nyaniki i fiəkə wə, nabə bà bɔ kaŋaki ŋga, nabə bəmbum, nabə bà bɔ sakaki. Biɛiŋ biələ bichi kɔ Nyɔ nǐ maa bi tsə dzəh i kaŋ yi wə, ayaka bi num i wi.

17 Wi nǐ kɔlə na ka biɛiŋ bichi numki. Biɛiŋ bichi num i kaŋ yi wə, a kaŋa wi biɛiŋ bichi na ka bi chiŋniki numki si bi kɔ.

18 Wi kɔ fwu wi kijuŋni ki bəni bə bumni kə akɔ gwu yi. A num wi wə wi nǐ yisi kijuŋni kələ. Ayaka a num wi mi wi ninshiŋ i dza i kpi wə, wi chu kɔbi i bi kpi, ka i biɛiŋ bichi wə wi bi num ninshiŋ i bi wə.

19 Gia yələ num lə kɔm Nyɔ nǐ kɔŋ a fiɛŋ fichi fiə ŋgaiŋ kɔ fi, nûmki i Waiŋ wi.

20 Nyɔ ka fə tsə dzəh i Waiŋ wi wə a biɛiŋ bichi kɔŋ a numki bi bɛiŋ bəh bi kuku bi fiəni chiŋni bəh wi Nyɔ. Wi nǐ fə num kimaiŋ bəh mwa mi Waiŋ wi i dzə bəh kimbɔiŋni jɔbi wə wi nǐ kpi i kintasi wə.

21 I mbɛiŋ, mbɛiŋ nǐ kɔ num mbɛiŋ gaali bəh Nyɔ, ka kaŋaki biŋkwaka bichu kɔm wi, asi mbɛiŋ nǐ fəki chu.

22 Ayakalə, i liə Nyɔ kɔ wi fiəni chiŋni mbɛiŋ bɔ i gwu yi Waiŋ wi wə wi nǐ fiəni num mi wiwɔm. Ayaka wi nǐ fə yələ tsə dzəh i kpi yi wə, ka mbɛiŋ bi numki i wi Nyɔ nshiŋ baiŋ chu kaŋa kə ndi widɔkɔ, num kiŋgbɔ kidɔkɔ kɔbi.

23 Mbɛiŋ ni numki lə a jɔbi wə mbɛiŋ kabə tsə a i ninshiŋ bəh shɔm yə mbɛiŋ jiə i wi, ləkəsi ŋga i num ndzɔŋ gia yidɔkɔ nəŋni kə mbɛiŋ i gia yə mbɛiŋ tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ i yi wə, yə mbɛiŋ nǐ wɔkɔ i ntum wi ndzɔŋni wə. Ntum wi ndzɔŋni wələ kɔ wə bə kɔ bə fuku i mi wichi i fa kuku. Akɔ ntum wi ndzɔŋni wiwɔ mih Bɔɔl kɔ mi wi nɔm yɛiŋ.

Nɔm wə Nyɔ nǐ nya i Bɔɔl

24 I liə mih laŋki lə i bəŋgəkə bəŋ bà mih wɔkɔki kɔm mbɛiŋ. Ayaka mih giŋki bəŋgəkə bələ lə i kaasi bəŋgəkə bà Klistus nǐ wɔkɔ kɔm kijuŋni ki bəni bə bumni bà akɔ gwu yi.

25 Nyɔ jiə mih a mih nômki i kijuŋni ki bəni bə bumni, i fukuki ja yi i mbɛiŋ asi yi kɔ yichi.

26 Ja yələ kɔ yə bə nǐ kɔ bə nyumi i ŋgɔkɔ wi bəni bəchi i jía yə wə, i liə Nyɔ chusi yi i bəni bà akɔ mbu.

27 Nyɔ nǐ saiŋbwili i fə a bəni bu bələ kɨə a, bəni bà bɔ kɔkə Bəju bi kwati lə kiŋkɔkni kimbum i gia yələ bə nǐ kɔ bə nyumi. Ayaka gia yi nyumini yiwɔ num a Klistus kɔ i mbɛiŋ wə. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ kabə tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ i bi kwati mbum biwɔ.

28 Akɔ Klistus wələ buku fukuki kɔm wi i bəni bəchi. Buku lani bɔ i dzəh yi mfi bimbum bichi, chu kiŋ i bɔ, ka buku bi chusi bɔ i Nyɔ nshiŋ num bɔ ta kpɛiŋ si bəni bə Klistus kaŋaki i numki.

29 Akɔ gia yə mih bwaŋki ŋga, nɔm bəh ŋga bichi biə Klistus nɔmki bəh bi i mih wə.

2

1 Mih si nəŋki i fə a mbɛiŋ bəni bə Kɔlɔse kiə si mih jwɔki nalə kɔm mbɛiŋ, bəh bəni bə Lawdɛsia bəh bəni bə bumni bəchi bà bɔ ka num yɛiŋ dəkə shi biŋ.

2 Mih fəki yakadəiŋ a shɔ́m yi mbɛiŋ bɔ shiliki, a mbɛiŋ juŋniki nûmki i
kiŋkɔŋ wə, i kɛiŋsi kǐə ndzɔŋ gia yichi asi mi kaŋaki i kiəki, ka mbɛiŋ ni kiəki
gia yi nyumini yi Nyɔ yə akɔ Klistus.
3 Nyɔ nyumi biba bi mfi bichi bəh gia yə bəni si kaŋaki i kiəki kɔm wi a num
i Klistus wə.
4 Mih dzakaki yələ ka mi widɔkɔ ma bi nyə dzə bəh ndzaka wi njwɔŋni wi
ntəkə i fwɔkyi mbɛiŋ yɛiŋ.
5 Mbɛiŋ kǐəki a na si mih kɔkə i mbɛiŋ kintəəŋ mih kɔlə bəh mbɛiŋ i kiŋ'waka
wə. Mih laŋki lə kɔm mih yɛiŋki lə si mbɛiŋ fəki gia i dzəh yindzɔŋni wə, num
mbɛiŋ jiə shɔm i Klistus wə yi ləkə ndzɔŋ.

Bəni bə Klistus bəiŋ lɔ i kaŋ yi bənchi bə kilɔlɔ wə

6 Si mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ dzɔ lɔ Klistus Jisɔs a wi kɔ Bah, mbɛiŋ nôki a i wi wə
yakadəiŋ.
7 Mbɛiŋ lâkə gaaŋ mbɛiŋ kôɔ yaka i wi wə, mbɛiŋ nûmki bəh ŋga i kimbum
kimbɛiŋ wə a liŋ si bə nǐ lani mbɛiŋ, nyâ kiyɔŋni i Nyɔ tsə na tsəni.
8 Mbɛiŋ tôkniki a mi bi ma dzô mfi bi fwɔkyini kilɔlɔ biələ fa kuku i lim mbɛiŋ
yɛiŋ a mbɛiŋ fiəni numki mfá. Mfi biələ kɔ biə bi biəliki nɔni ki kwili ki mi
wiwɔm bəh bi biŋ'waka biə bi sakaki mbi wələ.* A kɔkə biə bi biəliki si Klistus
nəŋki.
9 Mbɛiŋ kǐəki a si Klistus nǐ fiəni num mi wiwɔm, fiɛŋ fiə Nyɔ kɔ fi fichi kɔlə
i wi wə.
10 Mbɛiŋ kaŋa lɔ biɛiŋ bichi si mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ chiŋni mbɛiŋ bəh Klistus. Akɔ
wi Fwu wi Biɛiŋ Bichi biə bi kaŋaki ŋga bəh biə bi sakaki.
11 Si mbɛiŋ bɔ kɔ num mbɛiŋ chiŋni yakadəiŋ, wi suuŋ mbɛiŋ. Nsuuŋ wələ
kɔkə wə bə si fə bəh kaŋ jɔbi wə bə təiŋ bwili dzu i gwu yi wə. Yələ kɔ yə a fəki
Klistus, i təiŋ bwili nyam yi gwu yichu.
12 Jɔbi wə bə nǐ juli mbɛiŋ i bɔkɔ mə, kɔ a bə nǐ chiŋni mbɛiŋ bəh Klistus ka
ləə. Ayaka Nyɔ fiəni dzasi tə mbɛiŋ kɔm shɔ́m yə mbɛiŋ jiə i wi wə a wi kɔlə i
dzasi tə mbɛiŋ i kpi wə bəh ŋga biə wi nǐ dzasi Klistus yɛiŋ i kpi wə.
13 Mbɛiŋ nǐ yisi kɔ num mbɛiŋ kpi lɔ i kiŋ'waka wə kɔm bənchi bə Nyɔ bə
mbɛiŋ nǐ bwiŋki, maka bə suuŋ tə mbɛiŋ, i təiŋ bwili gia yə nyam yimbɛiŋ
yi gwu nəŋki. I liə, Nyɔ kɔ wi fə lɔ mbɛiŋ fiəni chu bəwɔm, chiŋni mbɛiŋ bəh
Klistus. Wi kɔ wi dalinya lɔ chu bibukumbɛiŋ bichi.
14 Wi kɔ wi chiksi lɔ gia yə yi nǐ kwaki bukumbɛiŋ i Kiŋwakti ki Bənchi wə,
yə bə nǐ nyaka kɔm bukumbɛiŋ. Wi dzɔ biɛiŋ biələ bichi ka baŋŋ i kintasi wə.
15 Klistus ka bwiŋ ŋga bi biɛiŋ bichi biə bi kaŋaki ŋga bəh biə bi sakaki, ka
bwili bi i yəŋə wə ŋgəmsi bi, tumdzi bi i kintasi wə.

Bəni bə Klistus wôkɔki num gia yə a dzakaki wi

16 Ayakadəiŋ, kiə mbɛiŋ ma chu bûm a mi widɔkɔ sâkaki mbɛiŋ kɔm biɛiŋ
biə mbɛiŋ dziki nabə biə mbɛiŋ muki nabə a mbɛiŋ biŋki kə bini, nabə bini bi
fiəŋŋ wimfiaŋ , nabə a mbɛiŋ shiki kə bimbam.
17 Bə fəki gia yələ yi num a binjəŋnjəŋ bi gia yə yi nǐ kɔ i bi dzə, gia yiwɔ mwi
num Klistus.
18 Kiə mbɛiŋ ma bûm a bəni bədɔkɔ sakaki mbɛiŋ dzaka a mbɛiŋ gbɔ i dzəh
yidɔkɔ wə. Bəni bələ kɔ bə bɔ dzakaki a mbɛiŋ dzɔki gwu yimbɛiŋ i kuku asi bɔ
dzɔki a kɔbi i dzəh yi chəŋ wə, bɔ dzaka a mbɛiŋ kɔksiki tə bəchinda bə Nyɔ asi
bɔ kɔksiki. Bɔ dzaka a bɔ kiəki lə gia, kɔm bɔ yɛiŋki lə gia i ndəmsi mə. Ayakalə,
bɔ ghaŋsiki gwu num i gia yə yi dzəki i bɔ fuŋ ayaka fwu wi gia yiwɔ kɔbi.

---

* **2:8** I já yi Glik wə yi kɔlə i numki a biɛiŋ bichi i mbi wələ bəni biəliki chɔkɔ bichi. Yɛiŋ i kimbu 2:20

19 Bəmaka bəni kɔ bɔ gaali lɔ bəh Fwu wə akɔ Klistus. Klistus kɔ wə wi nyaki
ŋga i gwu yi ka yi kɔɔki si Nyɔ kɛiŋsi yi a yi kɔɔki. Bukumbɛiŋ kɔ bə chiŋni asi
gwu yi mi kɔ yi chiŋni i bənyuŋ wə bəh i gaaŋ wə ka yi numki chəŋ.
20 Si mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ kpi lɔ mbɛiŋ bəh Klistus i kimbu ki biŋ'waka biə bi
sakaki mbi wələ, akɔ kɔm nə wə mbɛiŋ chu nɔki aka mbɛiŋ kɔ bəni bə mbi
wələ a? Mbɛiŋ chu bum i biəliki bənchi bələ kɔm nə a?
21 Bə si laaŋ a, “Kiə mi ki kâŋa kə. Kiə mi ki môm kə i dzaka wə. Kiə mi ki
kôm kə.”
22 Gia yələ yichi kɔ yə bəni fəki tsəki a ninshiŋ, kɔm bɔ biəliki bənchi num a
jiə bəni biəli asi mfi bibɔ chusiki.
23 Bəni dza yɛiŋ a mfi kɔlə i bənchi bələ wə, si bɔ chusiki dzəh yə bɔ nyiniki
bəni i kɔksiki yɛiŋ, bəh i shisiki gwú yibɔ i kuku a kɔbi na i dzəh yi chəŋ wə
nabə i nya bwili gwú yibɔ. Ayakalə, biɛiŋ biələ kɔbi i gamti i bwili mi i gia
yichu yə nyam yi yi gwu nəŋki.

3

Bəni bə Klistus kaŋaki nəni kimfiaŋ

1 Si Nyɔ nĭ kɔ wi dzasi lɔ mbɛiŋ bəh Klistus i kpi wə, mbɛiŋ jĭə shɔm num i
biɛiŋ bi bɛiŋ wə i di biə Klistus kɔ, a num i di biə Nyɔ kɔ wi tɔm wi i tsɛiŋ yi
yiləkəli wə.
2 Mbɛiŋ jĭə mfi bimbɛiŋ i biɛiŋ bi bɛiŋ wə. Kiə mbɛiŋ ki jĭə kə i bi kuku wə,
3 kɔm mbɛiŋ kɔ num mbɛiŋ kpi lɔ, nɔni kimbɛiŋ kɔ i liə num Nyɔ nyumi ki
bəh Klistus i wi wə.
4 Jɔbi wə Klistus wə wi kɔ nɔni kimbɛiŋ bi tumbuku, ma mbɛiŋ tə bi
tumbuku bəh wi i kintəəŋ kimbum bi wə.
5 Yi kɔ a, mbɛiŋ lâksi laksini gia ka yələ i mbɛiŋ wə num gia yi mbi wələ.
Num i fəki nɔni ki tɔkɔlini bəh i kwakaki gia kɔm kinyɛŋ ki tɔkɔlini, bəh gwu
yi shilini, bəh i kɔŋki i fəki gia yichu, bəh i bukuki bəh dzákəh i biɛiŋ wə. Mi
wə wi bukuki bəh dzákəh i biɛiŋ wə, yaka biɛiŋ biwɔ si num ka nyɔ i wi.
6 Akɔ kɔm ŋkaiŋni wi biɛiŋ ka biələ Nyɔ bi chusiki shɔm yi yi bɔksini i bəni
bà bɔ fəki yi.
7 A nĭ kɔ si mbɛiŋ nĭ yisi kɔ mbɛiŋ nĭ fəki lə ŋkaiŋni wi biɛiŋ biələ i jɔbi wə
mbɛiŋ nĭ yisiki nyaniki i yəmaka dzəh wə.
8 Ayakalə, i liə, mbɛiŋ kaŋaki i bêe bi bichi. Mbɛiŋ bêe shóm yi bɔkɔli bəh
shóm yi kwinini bəh shóm yichu. Kiə mi bi ma bâkəliki yɛli wi mi. Kiə ndzaka
wichu ma bûkuki i dzaka ki mi wə.
9 Kiə mi ma fwôkyiki wainŋnih wi. Mbɛiŋ kiəki a mbɛiŋ babwili lɔ gwu yikpu
bəh kimfə ki i mbɛiŋ wə,
10 ka lɔh num gwu yimfiaŋ. Yələ kɔ num Nyɔ kɛiŋsi yi ka fiəni kwuni jiə yi
ka n'yi Kimaa, ka mbɛiŋ təksiki kiəki wi.
11 I fa kɔ mi widəkɔ chu kɔbi chi chi. Mi widəkɔ chu kɔbi i fɛiŋ wə a, akɔ mi
wi Ju nabə a, akɔ mi wi Glik. Mi widəkɔ kɔbi fɛiŋ a bə ka suuŋ dəkə wi, widəkɔ
kɔbi a bə suuŋ wi. Mi widəkɔ chu kɔbi fɛiŋ wə wi kɔ wi chwa. Mi widəkɔ kɔbi
wə wi kɔ ka nyam yi chwa. Mi widəkɔ kɔbi wə wi kɔ mfa, widəkɔ kɔbi wə wi
kɔkə mfa. Klistus kɔ biɛiŋ bichi i bɔ, wi num i bɔ wə bəchi.
12 Si Nyɔ kɔ wi sabibwili lɔ mbɛiŋ, mbɛiŋ baiŋ, wi kɔŋ mbɛiŋ, mbɛiŋ kwâsiki
nshɛiŋ, fə̂ kimfə ki ndzɔŋki, shîsi gwú yimbɛiŋ, num i kimbɔiŋni wə, kâŋa
shɔm.
13 Mbɛiŋ dzôki mi bəh mi asi wi kɔ. Mi ka fə na fi nə fi lɔ mi, wi dâlinya wi.
Si Bah kɔ wi dalinya lɔ chu bimbɛiŋ, mbɛiŋ tə dâlikinyaki chu bi bəni bədəkɔ.

14 Jəbi wə mbɛiŋ ka fəki gia yələ yichi, mbɛiŋ ka jĭəki kiŋkəŋ i ninshiŋ. Kiŋkəŋ kə fiɛŋ fiə fi chiŋniki biɛiŋ bichi na ka bi numki i fiɛŋ fimu wə tsə bwili fwu.
15 Mbɛiŋ bêe ma kimbəiŋni ki Klistus nûmki i shóm yimbɛiŋ wə chûsi mbɛiŋ bəh dzəh. Kimbəiŋni kələ num kə Nyə nĭ bəəŋ mbɛiŋ a mbɛiŋ kaŋaki si mbɛiŋ kə gwu yimu wə. Mbɛiŋ nyâki tə kiyəŋni i Nyə.
16 Mbɛiŋ jĭəki ja yi Klistus ma yi nûmki i shóm yimbɛiŋ mə na bindzəŋ, mbɛiŋ lâni chu tâfi gwu yimbɛiŋ bəh mfi bichi. Mbɛiŋ yâəŋki nyâ kiyəŋni i Nyə i shóm yimbɛiŋ wə bəh bənjaŋ bà bə bukuki i Kiŋwakti ki Ŋkəksi wə bəh bənjaŋ bə ŋkəksini, bəh bà Kiŋ'waka ki Baiŋni nyaki i bəni.
17 Jəbi wə mbɛiŋ fəki na yinaiŋ gia yə mbɛiŋ fəki, kəŋ a numki yə mbɛiŋ dzakaki dzakani, nabə yə mbɛiŋ fəki num fəni, mbɛiŋ fâki yi i yɛli wi Bah Jisəs wə, nyâ kiyəŋni i Nyə Ba.

Si bəni bə Klistus kə i nəki i júŋ yibə wə

18 Bəkaŋa bə bəni, mbɛiŋ nyâ gwú yimbɛiŋ i bənyuku bəmbɛiŋ. Akə gia yi chəŋ i bəni bə Bah Jisəs i fâki.
19 Bənyuku, mbɛiŋ kôŋki bəkaŋa bəmbɛiŋ. Kiə mbɛiŋ ma châfiki i bə.
20 Bwa, mbɛiŋ wôkəki i bətii bəmbɛiŋ i gia yichi wə. Mbɛiŋ ka fəki yakadəiŋ, ma yi ni ndzəŋki i Bah.
21 Bətii bwa, kiə mbɛiŋ ma lôyiki bəh bwa mbɛiŋ. Mbɛiŋ ka fəki yaka, ma gwu ni kpiki bə.
22 Mfá mbɛiŋ wôkəki i bətikwili bəmbɛiŋ bə fa kuku i gia yichi wə. Kiə mbɛiŋ ma nômki i bə a i jəbi wə dzákəh yibə kə i mbɛiŋ wə i fəki a gwu ndzəŋki bə bəh mbɛiŋ. Mbɛiŋ nômki bəh shəm yimu, lwâ num Bah.
23 Mi ka nəmki na finə fiə wi nəmki, wi ka nômki bəh shəm yi yichi a ŋgaiŋ nəmki num i Bah a kəbi i mi.
24 Mbɛiŋ kĭəki a mi bi kwatiki lə fiɛŋ fiə bə kə bə kɛiŋsi jiə fi a num mbee wi i Bah. A num i Bah Klistus wə si mbɛiŋ nəmki.
25 Ayakalə, i bəni bà bə fəki chu, Nyə bi gəmki lə bə i chu biə bə fəki. Nyə si chusi kə chi chi i bəni.

4

1 Mbɛiŋ bətikwili bà mbɛiŋ kaŋaki mfá, mbɛiŋ fâki gia i bə i dzəh yə yi kə chəŋ bəh yə yi ndzəŋki, kĭə a mbɛiŋ kaŋaki lə tə Tikwili i bɛiŋ.

Ntəfi wi gəksini

2 Mbɛiŋ bəchi tsâki tsâki a ninshiŋ bôh kə. Mbɛiŋ bá tsa mbɛiŋ ka jĭəki mfi i yi wə, nyâ kiyəŋni i Nyə.
3 Mbɛiŋ tsâki i buku tə a Nyə wêli dzaka kifiəŋə i ja yi, a buku fûkuki ja yələ yə yi kə gia yi nyumini kəm Klistus. Akə gia yə mih kə i juŋ yi nsəŋ mə kəm yi.
4 Mbɛiŋ tsâki a mih fûkuki baiŋsiki yi bindzəŋ si mih kaŋaki i fûkuki.
5 Jəbi wə mbɛiŋ fəki gia mbɛiŋ bəh bəni bà bə kəkə bəni bə bumni, mbɛiŋ ka fâki bəh mfi. Na winaiŋ jəbi wə mbɛiŋ kwati dzəh i fə gia mbɛiŋ mômsi a jəbi wiwə ma tsə kilələ.
6 Ndzaka wimbɛiŋ jəbi wichi nûmki wi bənini njwəŋ ka ŋkaka, ka mbɛiŋ ni kĭəki gia yə mbɛiŋ kə i chûkuli mi wichi yɛiŋ i dzəh yi chəŋ wə.

Bəmbəni

7 Tichikus ni fuku lə gia yichi kəm mih i mbɛiŋ. Wi kə waiŋnih wibukumbɛiŋ, wi num tə shəm yibukumbɛiŋ. Buku bə nəmki i Bah i mi wimu, wi num mi wi nəm wə wi nəmki bəh shəm yi yichi.

8 Akɔ gia yə mih faaŋ wi i mbɛiŋ kɔm yi, ka wi dzə fə mbɛiŋ kiə si buku kɔ, wi chu shili shóm yimbɛiŋ.
9 Mih faaŋki bəh Ɔnesimus wə wi kɔ mi widəkɔ i mbɛiŋ wə, wi num tə waiŋnih wibukumbɛiŋ wə wi kɔ shɔm yibukumbɛiŋ num wi num i gia yi Klistus wə nalə. Bɔ ni fuku lə i mbɛiŋ gia yichi yə yi num fa.
10 Alistakus wə buku wi kɔ fa i juŋ yi nsəŋ mə, bɔniki dzəki i mbɛiŋ. Maak waiŋtii Banabas bɔniki dzəki tə i mbɛiŋ. Akɔ wi wə mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ kwati lɔ ntum kɔm wi. Wi ka dzə, mbɛiŋ dzô wi.
11 Jisɔs wə bə bɔɔŋki a Justus bɔniki dzəki tə i mbɛiŋ. A baaŋ a bəni bətali bələ bɔ kɔ Bəju, buku bɔ nɔmki i fiɛŋ fimu wə i ŋkuŋ bi Nyɔ wə. Bɔ gamti mih nalə, fə shɔm yiŋ də.
12 Ɛbaflas wə wi kɔ tə mi widəkɔ i mbɛiŋ wə, wi nɔmki i Klistus Jisɔs bɔniki dzəki tə i mbɛiŋ. Wi kwakaki lə mbɛiŋ i ntsa wi wə jəbi wichi, tsa a Nyɔ fâ ma mbɛiŋ nûmki bəh ŋga, i tɔksiki kiəki gia yichi yə Nyɔ nəŋki.
13 Mih yɛiŋ lɔ bəh dzákəh yiŋ a wi nɔmki i mbɛiŋ wə bəh ŋga bəh i bəni bə Lawdɛsia bəh bə Hilabɔlis wə.
14 Luk wə wi chukuki bəni, wə wi kɔ nsɛiŋ wibuku wi shɔm bəh Dɛmas bɔniki dzəki tə i mbɛiŋ.
15 Mbɛiŋ tsəsi kimbɔni kəŋŋ i bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bə bumni i Lawdɛsia, bəh i Nimfa bəh i kijuŋni ki bəni bə bumni kə ki juŋniki i wi dzu.
16 Mbɛiŋ ka fa kiŋwakti kələ i mbɛiŋ kintəəŋ mbɛiŋ chîŋsi ki i kijuŋni ki bəni bə bumni i Lawdɛsia ma bɔ fâ tə, mbɛiŋ yêiŋ tə a bɔ chîŋsi kiŋwakti kə ki kɔ i bɔ, mbɛiŋ fâ tə.
17 Mbɛiŋ dzâka i Alkibus a wi yêiŋ a wi kâasi nɔm wi Bah wə wi nya i wi kaŋ.
18 Kimbɔni kələ nyaka mih Bɔɔl bəh kaŋ yiŋ. Mbɛiŋ yîŋtiki a mih kɔ i juŋ yi nsəŋ mə. Ma Nyɔ chûsi shɔm yi yindzɔŋni i mbɛiŋ.

Kiŋwakti ki Bəəl ki ninshiŋ kə wi nǐ nyaka i kijuŋni ki Tɛsalənika

Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Tɛsalənika ki ninshiŋ kələ mə

Tɛsalənika nǐ kɔ kwili widəkɔ i kimbu ki tumi ki Masedənia wə a num di biə Bəəl nǐ yisi kijuŋni ki bəni bə bumni. Yi nǐ ka dzɔ dəkə jɔbi wi dəəŋ si kijuŋni kələ nǐ yisi, Bəju ka yisi i bainŋki Bəəl kindəŋ fini bɔ kɔm wi. Bəəl ka nyaka kiŋwakti ki ninshiŋ kələ i bəni bə Klistus bà bɔ kɔ i Tɛsalənika i shîliki shɔ́m yibɔ, fâ a bɔ nûm dzəŋ bəh ŋga.

Kifwu ki gia kə ki kɔ i Kiŋwakti kələ mə

1:1 Kin'yisi
1:2–3:13 Bəəl wəkɔ ndzəŋni chu kəksi bəni bə bumni
4:1-12 Ntəfi kɔm nəni ki bəni bà bɔ kɔ bə Klistus
4:13–5:11 Ntəfi kɔm si Klistus bi fiəni dzəki
5:12-22 Ntəfi wi gəksini
5:23-28 Kiŋgəksi

1 Akɔ mih Bəəl, mih kɔ buku Silas bəh Timəti. Mih nyakaki kiŋwakti kələ i kijuŋni ki bəni bə bumni bə kwili wi Tɛsalənika bà bɔ chiŋni num bəh Nyɔ Ba bəh Bah Jisəs Klistus.

Bɔ chûsi shəm yindzəŋni i mbɛiŋ chu nyâ mbɛiŋ bəh kimbəiŋni.

Bəəl nya kiyəŋni i Nyə kəm kijuŋni
ki bəni bə bumni bə Tɛsalənika

2 Buku si nya lə kiyəŋni i Nyɔ jɔbi wichi kɔm mbɛiŋ bəchi, jiə mbɛiŋ jɔbi wichi i ntsa wibuku wə.

3 Jɔbi wə buku kɔ i Nyɔ Bah wibukumbɛiŋ nshiŋ, buku si kwaka lə nəni kimbɛiŋ kə ki bukuki dzəki i shəm yə mbɛiŋ jiə i Klistus wə, bəh nɔm wimbɛiŋ wə wi bukuki dzəki i kiŋkɔŋ wə, bəh shəm yə mbɛiŋ kaŋa, yi buku dzə i ntsɛiŋ wə mbɛiŋ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i Bah wibukumbɛiŋ wə Jisəs Klistus.

4 Bwa bə nih bəbuku bà Nyɔ kɔŋki, buku kiəki lə a Nyɔ sabibwili mbɛiŋ.

5 Buku kiəki lə yakadəiŋ kɔm ntum wi ndzəŋni wə buku nǐ dzə bəh wi i mbɛiŋ wi nǐ ka dzə a ndzaka wə shəŋ. Wi nǐ dzə num bəh ŋga biə bi nyəki dzəki i Kiŋ'waka ki Bainŋni wə tə, buku təksi kiə a ntum wiwɔ kɔ ŋkɔŋ. Mbɛiŋ kiəki lə ŋkaiŋni bəni bə buku nǐ kɔ jɔbi wə buku nǐ nɔki i mbɛiŋ kintəəŋ kɔm mbɛiŋ.

6 Mbɛiŋ nǐ dzɔ gvu yibuku bəh yi Bah kɔm mbɛiŋ nǐ dzɔ ntum wiwɔ bəh kilaŋ gwu kə ki nǐ bukuki dzəki i Kiŋ'waka ki Baiŋni na si mbɛiŋ nǐ kɔ i ŋgəkə wimbum wə.

7 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ ka fiəni chu bəni bà bəni bə bumni bəchi i kimbu ki Masedənia wə bəh ki i Akɛya wə nǐ dzəki kinchəsi i bɔ.

8 Mih dzakaki kə lə kɔm a kɔkə a gia yi Bah shəŋ yə yi buku i kimbu kimbɛiŋ wə, ka waŋ fiəli kimbu ki Masedənia bəh ki Akɛya wə. Ntum wiwɔ kɔm shəm yimbɛiŋ yə mbɛiŋ jiə i Nyɔ wə waŋ tsə tə i di bichi wə. Ayakadəiŋ, gia yidəkɔ chu məŋ yə buku kɔ i chu dzaka kɔm yi.

9 Mbɛiŋ kǐə a bəni bəwɔ mwi fukuki lə kɔm si mbɛiŋ nǐ dzɔ buku i mbɛiŋ kintəəŋ, bəh si mbɛiŋ nǐ bee mimɔsɔ fiəni i Nyɔ i nɔmki i Nyɔ wi ŋkɔŋ wə wi kaŋaki nəni.

10 Bɔ fukuki lə tə si mbɛiŋ wɔkɔliki Waiŋ wi wə wi bi dza dzə i bɛiŋ. Waiŋ wi
wələ kɔ wə wi nĭ dzasi i kpi wə, num Jisɔs wə wi bwiliki bukumbɛiŋ i shɔm yi
Nyɔ yi bɔksini yə, wi bi chusiki i bəni.

2

Bɔɔl dzaka kɔm nɔm wi i Tɛsalənika

1 Bwa bə nih bəbuku, mbɛiŋ mwi kiəki lə a njikə wə buku nĭ laa i mbɛiŋ nĭ
kɔkə wi kilɔlɔ.
2 Na si mbɛiŋ kiəki a bəni nĭ kɔ num bɔ nya ŋgəkə i buku chu chəbsi buku
i kwili wi Filibi wə, buku nĭ kaŋaki a shɔm i ŋga bi Nyɔ wibuku wə i fukuki
ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ wə i mbɛiŋ, na si bəni nĭ chiki buku nalə.
3 Ntum wi ndzɔŋni wə buku nĭ fukuki tsa mbɛiŋ bəh wi a nĭ kɔkə wə wi nĭ kɔ
bəh ŋgbɔ widɔkɔ, buku nĭ fukuki kə bəh kiŋkwaka kichu kidɔkɔ, nabə i məmsiki
i fwɔkyiki mbɛiŋ fwɔkyini.
4 Ayakalə, si Nyɔ yɛiŋ a buku kpɛiŋni i bəni bə wi kɔ i nya ntum wi ndzɔŋni
wələ i kaŋ yibɔ wə, ayakadəiŋ buku ka fukuki. Buku fuku kə lɔ a yi ndzɔŋki i
bəni. Buku nĭ fukuki a yi ndzɔŋki num i Nyɔ wə wi tsɛiŋki num shɔ́m yibuku.
5 Si mbɛiŋ kiəki, buku nĭ ka num dzə dəkə lɔ bəh ndzaka wi njwɔni nabə i
dzɔ gia yidɔkɔ kəŋ i ninshiŋ i dzi fiɛŋ i mbɛiŋ kaŋ. Yələ kɔ gia yə Nyɔ kɔ mbeeŋ
nsaka wibuku.
6 Buku nĭ nəŋki kə i kaŋa kiŋkɔksi kidɔkɔ i mi nabə kə ki nyə i mbɛiŋ wə nabə
i bəni bədɔkɔ wə, namana yaka si a nĭ kɔ di bibuku ka bwa bə faaŋni bə Klistus
i bikəki a mbɛiŋ fəki gia i buku.
7 Buku nĭ kɔ fibuku i kimbɔiŋni wə i mbɛiŋ kintəəŋ tɔkni bəh mbɛiŋ asi nih
waiŋ si tɔkni bəh bwa bu.
8 Ayakadəiŋ, buku ka dzɔ mbɛiŋ i gwu yibuku wə na bindzɔŋ bəh kiŋkɔŋ,
buku nĭ ka nya dəkə mbɛiŋ bəh ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ wə shəŋ, ayakalə
buku nĭ nya tə gwu yibuku i mbɛiŋ kɔm mbɛiŋ nĭ kɔ mbɛiŋ chu shɔ́m yibuku
nalə.
9 Bwa bə nih bəbuku, mbɛiŋ kwakaki alə nɔm wibuku bəh kiliəkə kibuku
a? Buku nĭ nɔmki nchəkɔ bəh nshi ka buku ma jiə ntiə widɔkɔ i mi wə i mbɛiŋ
kintəəŋ, si buku nĭ fukuki ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ wələ i mbɛiŋ.
10 Mbɛiŋ mwi na bəh Nyɔ kɔlə i beeŋ nsaka wibuku a nɔni kibuku i mbɛiŋ
bəni bə bumni nĭ kɔ ki baiŋni bəh ki chəŋ kaŋa kə ŋgbɔ widɔkɔ.
11 Mbɛiŋ kiə tə si buku nĭ fəki bəh mbɛiŋ, fə bəh mbɛiŋ asi tii waiŋ si fə bəh
bwa bu.
12 Buku nĭ shiliki shɔ́m yimbɛiŋ, ləbti mbɛiŋ lumsi a mbɛiŋ nəki nɔni num
kə Nyɔ nəŋki. A num Nyɔ wə wi bɔɔŋ mbɛiŋ a mbɛiŋ liə i ŋkuŋ bi wə bəh mbum
bi.
13 Buku baaŋ kə tə i nya kiyɔŋni i Nyɔ kɔm yələ a jɔbi wə buku nĭ dzə bəh gia
yi Nyɔ i mbɛiŋ, mbɛiŋ nĭ dzɔ gia yiwɔ a akɔ na gia yi Nyɔ, a num kə gia yi mi.
A num yi yə yi nɔmki i mbɛiŋ wə bəni bə bumni.
14 Bwa bə nih bəbuku, mbɛiŋ kĭə a, gia yə yi nĭ num bəh bijuŋni bi bəni bə
bumni bə Nyɔ bə bɔ nĭ kɔ bɔ bum i Klistus Jisɔs i kimbu ki Judea, yi nĭ num tə
bəh mbɛiŋ. Mbɛiŋ nĭ kɔ mbɛiŋ yɛiŋ tə bəŋgəkə i kaŋ yi bəni bəmbɛiŋ bə kwili
wə a liŋ asi bɔ nĭ yɛiŋ i kaŋ yi Bəju bəbɔ wə.
15 Bəju bələ kɔ bə bɔ nĭ wɔɔ Bah Jisɔs. Ayaka a num bɔ bə bɔ nĭ wɔɔyiki bəni
bə ntum bə Nyɔ. A num bɔ bə bɔ nĭ kɔŋŋ bwili buku i bɔ wə. Bɔ fəki yakadəiŋ
Nyɔ wɔkɔ kə ndzɔŋni bəh bɔ. Bɔ baiŋŋyi lɔ bəni bəchi,
16 si bɔ baŋki dzəh i buku i dzakaki i bəni bə bɔ kɔkə Bəju ka bɔ bəiŋ. Bɔ fəki
yaka jɔbi wichi chu bibɔ yaka. Shɔm yi Nyɔ yi bɔksini dzə lɔ i bɔ wə i liə.

Bəəl ka nəŋki i yɛiŋ bəni bə bumni bə Tɛsalənika

17 Bwa bə nih bəbuku, si bukumbɛiŋ ni gaali, buku məmsi na bəh ŋga a buku yɛiŋ mbɛiŋ shəŋ bəh dzəkəh, na si a məŋ dəkə i jəbi wi dəəŋ wə, si bukumbɛiŋ ni gaali. Bukumbɛiŋ ni gaali shəŋ a i dzákəh chɛiŋ. Bukumbɛiŋ ni ka gaali dəkə i shəm wə.
18 Buku nəŋki i fiəni dzə i mbɛiŋ. Mih Bəəl mwi kɔ num mih məmsi lɔ na i kiŋkani kiduli wə, ayakalə Satan baŋ a buku.
19 Buku kaŋaki kiŋkɔŋ lə kɔm gia yə buku tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ kɔm yi, nabə ndzɔŋni bibukumbɛiŋ bəh kifɔ kibukumbɛiŋ kə buku bi ghaŋsiki gwu yɛiŋ i Bah wibukumbɛiŋ nshiŋ wə Jisɔs, jəbi wə wi bi fiəniki dzəki kɔ nə? A məŋ mbɛiŋ na?
20 Akɔ na mbɛiŋ mbum bibuku bəh ndzɔŋni bibuku.

3

1 Ayakadəiŋ, jəbi wə buku nǐ yɛiŋ a yi gaka buku, buku ka kəŋki i baaŋ i jum wə i Atɛn a buku mbəŋ,
2 buku ka faaŋ Timəti waiŋnih wibukumbɛiŋ wə buku bɔ nəmki i Nyɔ i fukuki ntum wi ndzɔŋni kɔm Klistus. Buku nǐ faaŋ wi a wi dzə̂ shǐli bumni bimbɛiŋ, chu tə̂fi mbɛiŋ kɔm Klistus,
3 Buku fə lə ka mi i mbɛiŋ ma ni chu i jum wə kɔm bəŋgəkə bələ. Mbɛiŋ mwi kiəki lə a bəŋgəkə kɔ fiɛŋ fibukumbɛiŋ.
4 Mbɛiŋ kiəki lə a jəbi wə buku nǐ kɔ bəh mbɛiŋ, buku nǐ fuku i mbɛiŋ jəbi kɛiŋ a bukumbɛiŋ kaŋaki i ni yə̂iŋki bəŋgəkə. Ayaka yi num a liŋ asi yi kɔ asi mbɛiŋ kiəki.
5 Akɔ gia yə yi nǐ fə mih, mih ka faaŋ Timəti. Yi nǐ kɔ yi gaka lɔ mih, yakadəiŋ mih ka faaŋ wi i dzə tsɛiŋ kɔm kimbum kimbɛiŋ si ki kɔ ka mih kiəki, kɔm mih nǐ lwaki lə a, a kɔlə i numki mi wə wi si məmsi bəni məmsi lɔ mbɛiŋ wi fə nɔm wichi wə buku nɔm i mbɛiŋ laka kiləlɔ.

Timəti fuku ntum kɔm bə kimbum ki bəni bə Tɛsalənika

6 Ayakalə, i liə si Timəti fiəni dzə i buku wə, ka fuku ntum wi ndzɔŋni kɔm shɔm yə mbɛiŋ jiə i Klistus wə bəh si mbɛiŋ chusiki kiŋkɔŋ i bəni wə. Wi kɔ wi fuku tə si mbɛiŋ kwakaki buku nalə chu nəŋ i yɛiŋ buku asi buku tə kəŋki i yɛiŋ mbɛiŋ.
7 Kɔm bə yələ, bwa bə nih bəbuku, i bəŋgəkə bəh ləli biə buku bəchi yɛiŋki shɔm də buku kɔm kimbum kimbɛiŋ bəh kɔm shɔm yə mbɛiŋ jiə i Klistus wə.
8 I liə buku waka kɔm mbɛiŋ numki lə bindzɔŋ mbɛiŋ bəh Ba.
9 Ayakadəiŋ, buku nyaki kiyɔŋni i Nyɔ nalə kɔm mbɛiŋ. Buku nyaki kiyɔŋni i Nyɔ kɔm ndzɔŋni biə buku wɔkɔki i Nyɔ nshiŋ, bi num kɔm mbɛiŋ.
10 Buku tsaki na bəh ŋga nchəkɔ bəh nshi nəŋ i chu yɛiŋni daŋsi gwu ka buku ni nya mbɛiŋ bəh fiɛŋ fiə fi kəbiki i bumni bimbɛiŋ wə.
11 Buku tsaki a Nyɔ Ba wibukumbɛiŋ mwi, bəh Bah wibukumbɛiŋ wə wi kɔ Jisɔs wə̂li dzəh ka buku dzə yɛiŋ mbɛiŋ.
12 Buku tsa tə a Bah fə̂ ma kiŋkɔŋ kimbɛiŋ kɔɔki tsəki a ninshiŋ i kɔŋki gwu yimbɛiŋ bəh bəni bəchi a liŋ asi buku kɔŋki mbɛiŋ.
13 Buku tsaki yakadəiŋ ka wi Bah fə̂ ma shɔ́m yimbɛiŋ ləkəki, ka mbɛiŋ bi nûmki kiŋgbɔ kidəkɔ kəbi, bâiŋ i Nyɔ wə wi kɔ Ba num Bah wibukumbɛiŋ nshiŋ i jəbi wə Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus bi dzəki bəh bəni bəchi bə akɔ mbu.

4

Nəni kə Nyɔ kɔŋki

1 I kiŋgɔksi wə, bwa bə nih bəbuku, buku tsaki mbɛiŋ kwuŋ kaŋ ka bəni bà
bɔ chiŋni i Bah Jisɔs wə, si mbɛiŋ nǐ lani i buku si mbɛiŋ kaŋaki i nɔ̂ki i dzəh yə
Nyɔ kɔŋki, asi mbɛiŋ nɔki i liə, mbɛiŋ fâki ayaka tsâ a bəh ki i ninshiŋ.
2 Mbɛiŋ kiəki lə bətəfi bə buku nǐ nya i mbɛiŋ i ŋga bi Bah Jisɔs wə.
3 Gia yə Nyɔ kɔŋki, kɔ a mbɛiŋ lansiki baiŋki. Mbɛiŋ ma ndzəniki i biŋ.
4 Mi wimu wimu i mbɛiŋ kintəəŋ kaŋaki i kǐəki si wi kɔ i kaŋaki gwu yi i dzəh
yə yi baiŋki yi kaŋa kiŋkɔkni.*
5 Gwu yi mi ma shiliki ka mi i tumi kə ki kiəki kə Nyɔ.
6 Kiə mi i mbɛiŋ ma mɔm i fə chu nabə i fə kimfikili i waiŋnih wi i gia yələ
wə. Buku nǐ kiŋ lɔ gia yələ i mbɛiŋ a Bah bi faaŋ lə ŋgəkə i bəni bà bɔ fəki gia
yələ yichi.
7 Mbɛiŋ kiəki a Nyɔ nǐ ka bɔɔŋ bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ nɔki nɔni ki kinyɛŋ.
Wi nǐ bɔɔŋ bukumbɛiŋ a bə nɔki nɔni kə ki bâiŋki.
8 Ayaka kɔ a, na ndə wə wi nəiŋ i wɔkɔ ntəfi wələ wi ka nəiŋ dəkə i wɔkɔ num
i mi wiwɔm. Wi nəiŋ i wɔkɔ num i Nyɔ wə wi nyaki Kiŋ'waka ki ki Baiŋni i
mbɛiŋ.
9 Yə kɔm kiŋkɔŋ kə mbɛiŋ kaŋaki i kaŋaki i bwa bə nih bəmbɛiŋ mbɛiŋ kaŋaki
kə i chu tsɛiŋki a buku nyaka kɔm yəmaka i mbɛiŋ. Gia yələ kɔ num mbɛiŋ mwi
kɔ num Nyɔ nǐ lani lɔ mbɛiŋ yɛiŋ si mbɛiŋ kaŋaki i kɔŋki gwu yimbɛiŋ.
10 I yi ŋkɔŋ wə, mbɛiŋ si kɔŋ lə bwa bə nih bəmbɛiŋ bəchi i kimbu ki
Masedɔnia wə. Ayakalə, bwa bə nih bəbuku, buku chu tsa a mbɛiŋ fâki ayaka
tsâ a ninshiŋ ninshiŋ.
11 Fwu wi gia kɔ a mbɛiŋ mômsiki bəh ŋga i nɔ̂ki i kimbɔiŋni wə, mbɛiŋ
tsɛ̂iŋki a gia yə yi tsɛiŋki mbɛiŋ. Mbɛiŋ nômki bəh kaŋ yimbɛiŋ asi buku nǐ
lani mbɛiŋ.
12 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ ni kwati kiŋkɔksi i bəni bə biŋ, mbɛiŋ ma ni tsɛiŋki mi
i fiɛŋ fiə mbɛiŋ nəŋki.

Kɔm ndzə wi Bah

13 Bwa bə nih bəbuku, buku nəŋki i fə a mbɛiŋ kǐə ŋkɔŋ kɔm bə bəni bà bɔ kɔ
num bɔ kpiyi lɔ. Buku nəŋki i fə a mbɛiŋ kǐə ka mbɛiŋ ma nûmki bəh nshɛiŋ
nshɛiŋ ka bəni bà bɔ tsɛiŋki tsəki kə i ninshiŋ i fiɛŋ fidɔkɔ.
14 Bukumbɛiŋ bum a Jisɔs nǐ kpi fiəni dza i kpi wə, yi num a liŋ asi Nyɔ bi
fiəni dzə bəh Jisɔs bəh bəni bà bɔ nǐ kpiyi num bɔ chiŋni bəh wi.
15 Gia yə buku dzakaki i mbɛiŋ i liə lə yi biəliki ndzaka wi Bah a, bukumbɛiŋ
bà bə baaŋ i jum wə bə num i bi kɛiŋki bəwɔm i jɔbi wə Bah bi fiəni dzəki
bukumbɛiŋ bi tsə kə i ninshiŋ i bəni bà bɔ kɔ num bɔ kpiyi lɔ.
16 Mbɛiŋ bi wɔkɔki lə ja yi wamyini i bɛiŋ bəh ja yiləkəli, fwu wi bəchinda
bə Nyɔ wili tə, jəŋ wi Nyɔ dzaka. Ayaka ka Ba wi mwi dza bɛiŋ wi shiki dzəki.
Ma bəni bà bɔ nǐ kpiyi num bɔ chiŋni bəh Klistus yisi dzayi.
17 Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ bà bə bɛsi bà kɛiŋ bəwɔm i jɔbi wiwɔ wə
bukumbɛiŋ bi baŋsi bəh bɔ i bɛiŋ i bikwu wə i tsə baŋsi bəh Bah i bɔɔli wə.
Ma bukumbɛiŋ numki bəh Bah i jɔbi wichi wə.
18 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ bôiŋsiki tsâki shóm yi mi mi bəh ndzaka wələ.

---

* **4:4** Yudɔkɔ a, "Mi wimu wimu i mbɛiŋ kintəəŋ kaŋaki i kǐəki si wi kɔ i kaŋaki kpə wi i dzəh yə yi baiŋki yi kaŋa kiŋkɔkni."

5

Si mi kə i wəkəliki ndzə wi Bah

1 Bwa bə nih bəbuku, kəm bə jəbi bəh chəkə bi dzəni bi Bah, ŋgəkə widəkə
chu məŋ wə mih kə i nyakaki gia yələ i mbɛiŋ.
2 Mbɛiŋ mwi kiəki lə na bindzəŋ a chəkə bi dzəni bi Bah bi numki asi ji si
dzə nchəkə.
3 Jəbi wə bəni ni dzakaki a, “Kimbəiŋni kələ, gia məŋ yə mi kə i lwaki”, ayaka
ŋgəkə ni dza gbə i bə wə asi ləli bi nnəmh si dzə jəbi wə miŋkpaŋa kə bəh təə,
dzəh ma ni chu num yə bə kə i yəkə gɛiŋ yɛiŋ.
4 Ayakalə, bwa bə nih bəbuku, mbɛiŋ kəkə dəkə fimbɛiŋ i jisi wə, ka jəbi wiwə
bi təkəli dzə i mbɛiŋ asi ji si dzə.
5 Mih dzakaki lə kəm mbɛiŋ bəchi kə bəni bə baiŋni, chu num bəni bə
nshichuŋ. Bukumbɛiŋ num kə bəni bə nchəkə nabə i jisi wə.
6 Ayakadəiŋ, kiə bukumbɛiŋ ki nô kə si bəni bədəkə nəki. Bukumbɛiŋ nûmki
bəh ntsəŋə bəh mfi bibukumbɛiŋ fɛiŋ.
7 Bəni bà bə si nə bə si nə num nchəkə, ayaka bəni bà mbih si kwa bə mə si
kwa num nchəkə.
8 Ayakalə, si bukumbɛiŋ kə fibukumbɛiŋ num bəni bə nshichuŋ,
bukumbɛiŋ numki bəh ntsəŋə bəh mfi bibukumbɛiŋ fɛiŋ. Bukumbɛiŋ dzô
mbum bəh kiŋkəŋ aka chwaka ki kijum kə bə ləh baŋ kijum kibukumbɛiŋ
yɛiŋ, bəh i dzô tə ntsɛiŋ wə bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ i bi kwati mbəiŋ
a num wə bukumbɛiŋ bwaŋ aka kifə ki gəŋ i bukumbɛiŋ fuŋ.
9 Mbɛiŋ kiəki a Nyə nǐ ka sabibwili jiə bukumbɛiŋ a wi bi chusi num shóm
yi yi bəkəli yə. Wi nǐ sabibwili a bukumbɛiŋ bi kwatiki num mbəiŋ tsə dzəh i
Bah wibukumbɛiŋ Jisəs Klistus.
10 Jisəs Klistus kə wə wi nǐ kpi kəm bukumbɛiŋ, kəŋ bukumbɛiŋ kɛiŋki
bəwəm yudəkə bə kpiyi bukumbɛiŋ bi chiŋni numki a bəh wi.
11 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ shǐliki shóm yi mi mi i mbɛiŋ kintəəŋ mâa yaka tə mi
mi asi mbɛiŋ si fə lə.

Ntəfi wi gəksini bəh mbəni

12 Buku tsaki mbɛiŋ bwa bə nih bəbuku, a mbɛiŋ kôksiki bəni bà bə nəmki i
mbɛiŋ kintəəŋ, bə təkni yaka bəh mbɛiŋ i dzəh yi Ba wə, chu lani mbɛiŋ.
13 Mbɛiŋ chûsiki kiŋkəksi i bə na bindzəŋ i kiŋkəŋ kəm bəh nəm wə bə fəki.
Mbɛiŋ numki tə bəh nəni ki bənini i mbɛiŋ kintəəŋ.
14 Buku chu tsa tə mbɛiŋ bwa bə nih bəbuku a mbɛiŋ tâfi bəni bà bə kəŋki i
numki a kilələ, lâkəsi shóm yi bəni bà bə kaŋaki ndzaŋ, gâmti tə bəni bà bə kə
bəh ŋgbɛni. Mbɛiŋ nûmki bəh ŋkaŋa wi shəm i bəni bəchi wə.
15 Mbɛiŋ tôkniki a mi ma chûkuliki chu bəh chu. Mbɛiŋ jwôki jəbi wichi i
fâki num gia yindzəŋni i mbɛiŋ kintəəŋ bəh i bəni bəchi wə.
16 Mbɛiŋ nûmki bəh kinsaŋli i jəbi wichi wə,
17 mbɛiŋ tsâki jəbi wichi,
18 nyâ kiyəŋŋni i Nyə i gia yichi yə yi numki. Yələ kə gia yə Nyə nəŋki i mbɛiŋ
bà mbɛiŋ kə i Jisəs Klistus wə.
19 Kiə mbɛiŋ ma chǐki nəm wi Kiŋ'waka ki Baiŋni.
20 Kiə mbɛiŋ ma châsiki bəntum bə Nyə bà bəni lakaki.
21 Mbɛiŋ tsêiŋki lâkəki i gia yichi wə, dzô yə yi kə yindzəŋni nûm yɛiŋ bɛiŋ,
22 mbɛiŋ bwǐli gwu yimbɛiŋ i gia yichi yə yi kə yichu.
23 Mih tsaki a Nyə mwi wə wi kə Nyə wi kimbəiŋni, wə wi kə Nyə fê ma mbɛiŋ
baiŋki i gia yichi wə tsə bwili fwu. Wi jǐə kiŋ'waka kimbɛiŋ bəh shóm yimbɛiŋ

bəh gwu yimbɛiŋ yi bi numki kiŋgbɔ kəbi i jəbi wə Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus bi dzəki.
24 Wi Nyɔ wə wi nĭ bɔɔŋ mbɛiŋ wi si num a ndzaka wi bɛiŋ, wi ni fə lə yaka.
25 Bwa bə nih bəbuku, mbɛiŋ tsâki i buku.
26 Mbɛiŋ bôni i bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bəchi mbɛiŋ yâŋyi mâŋni bɔ bəh mbɔni wi bəni bə Nyɔ.
27 Mih dzakaki a mbɛiŋ kaiŋ i Bah nshiŋ a mbɛiŋ ni fâ lə kiŋwakti kələ i bwa bə nih bəbukumbɛiŋ nshiŋ bəchi.
28 Ma kinduksi ki Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus nûmki bəh mbɛiŋ.

Kiŋwakti ki Bəəl ki kəmsini kə wi nĩ nyaka i kijuŋni ki Tɛsalənika

Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki kəmsini ki Tɛsalənika kələ mə

Na si Bəəl nĩ nyaka kiŋwakti kininshiŋ i bəni bə bumni i Tɛsalənika a bɔ nûmki alə nyiki kəm bə jəbi wə Jisəs bi fiəni dzəki yɛiŋ, mfi bibɔ nĩ baaŋ ka shakyiki kəm gia yiwə. Bəəl ka nyaka kiŋwakti kikəmsini kələ i dzaka kəm si bəni bədəkɔ kwakaki a chəkɔ bi Bah bi dzəni dzə lɔ. Wi nĩ nani kiŋkwaka kələ chusi a, ka ndzə wi Klistus bi dzəki di, num gia yichu bəh yi gumini bi du tsə num duni.

Kifwu ki gia kə ki kɔ i Kiŋwakti kələ mə

1:1-2 Kin'yisi
1:3-12 Bəəl kəksi ka chu təbi kijuŋni ki bəni bə bumni
2:1-17 Ntəfi kəm ndzə wi Klistus
3:1-15 Ntəfi kəm nəni ki bəni bà bɔ kɔ bə Klistus
3:16-18 Kiŋgəksi

1 Akɔ mih Bəəl, mih kɔ buku Silas bəh Timəti. Mih nyakaki kiŋwakti kələ i kijuŋni ki bəni bə bumni i kwili wi Tɛsalənika bà bɔ chiŋni num bəh Nyɔ wə wi kɔ Tii wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisəs Klistus.

2 Ma shəm yindzəŋni bəh kimbəiŋni ki Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisəs Klistus nûmki bəh mbɛiŋ.

Nsaka wə wi bi numki i jəbi wə Klistus bi fiəni dzəki

3 Bwa bə nih bəbuku, buku kaŋaki i nyâki kiyəŋni i Nyɔ jəbi wichi kəm mbɛiŋ. Yi kɔ chəŋ yakadəiŋ, kəm kimbum kimbɛiŋ kɔəki tsəki a ninshiŋ ninshiŋ, kiŋkəŋ kə mi kaŋaki i mi mi kɔəki tsəki tə a ninshiŋ ninshiŋ.

4 Ayakadəiŋ, buku mwi si ghaŋsi lə gwu kəm mbɛiŋ i bijuŋni bi bəni bə bumni bə Nyɔ bədəkɔ kintəəŋ. Buku si ghaŋsi kəm nnum wimbɛiŋ wi ndzəŋni, bəh si bəni bwaŋki gvu i mbɛiŋ chɛiŋ, ayaka mbɛiŋ num a i kimbum kimbɛiŋ wə, bəh si mbɛiŋ kaŋaki shóm i bəŋgəkə bà mbɛiŋ yɛiŋki.

5 Yələ kɔ gia yə yi chusiki a Nyɔ bi sakaki bəni i dzəh yi chəŋ wə, ka mbɛiŋ bi numki bəni num mbɛiŋ kpɛiŋ i ŋkuŋ bi Nyɔ wə num mbɛiŋ yɛiŋ bəŋgəkə bələ kəm bi.

6 Si Nyɔ kɔ mi wi chəŋ, wi ni chukuli lə ŋgəkə wə bəni nyaki i mbɛiŋ bəh ŋgəkə,

7 wi ni nya lə jəbi wi wakani i mbɛiŋ bà mbɛiŋ yɛiŋki ŋgəkə bəh i buku tə. Yələ gia bi numki i jəbi wə Bah Jisəs bi chusiki gwu yi i bɛiŋ, wi dzə i ləm wi gbuku wi ghəkəni wə. Wi bi dzəki yakadəiŋ bəh bəchinda bu bə ləkəli.

8 Wi bi chukuliki bəni bà bɔ nəiŋma Nyɔ bəh ŋgəkə, bəh bà bɔ ka bum dəkə ntum wi ndzəŋni kəm Bah wibukumbɛiŋ Jisəs.

9 Bə bi kaasiki lə bɔ, ma bɔ bi kaŋa ŋgəkə wə wi bi gəksi kə, bə bi gaali bɔ i Bah wə a bɔ ma dzə i wi ninshiŋ bəh i kiŋkəkni ki kimbum wə.

10 Yələ bi numki i chəkɔ biə wi bi dzəki ka bəni bà bɔ kɔ mbu, bi tumyi bikum i wi, ayaka bəni bəchi bà bɔ jiə shəm i wi bi numki bəh dzaka ki wɔmni bəh wi. Ayaka mbɛiŋ tə bi numki lə bəh bɔ kəm mbɛiŋ nĩ bum gia yə buku nĩ fukuki i mbɛiŋ.

11 Akɔ gia yə buku tsaki i mbɛiŋ jəbi wichi a Nyɔ wibuku fâ ma mbɛiŋ nûmki mbɛiŋ kpɛiŋ i ŋkaiŋni bəni bà wi bɔɔŋ a mbɛiŋ numki. Buku tsaki tə a wi gâmti

mbɛiŋ bəh ŋga bi, a mbɛiŋ fê gia yindzəŋɲi yichi yə mbɛiŋ nəiŋki bəh nəm wichi wə mbɛiŋ fəki kɔm shɔm yə mbɛiŋ jiə i Klistus wə.

12 Buku tsaki yakadəiŋ tə ka yɛli wi Bah wibukumbɛiŋ wə Jisɔs, kâŋaki kiŋkɔksi i mbɛiŋ kintəəŋ, mbɛiŋ tə kaŋa kiŋkɔksi i wi wə. Yələ kɔ kɔm shɔm yindzəŋɲi yə Nyɔ wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisɔs Klistus kaŋaki i mbɛiŋ wə.

2

Kɔm mi wə wi bwiŋki bənchi bə Nyɔ

1 Bwa bə nih bəbuku, yə yi kɔ kɔm bə ndzə wi Bah wibukumbɛiŋ wə Jisɔs Klistus bəh si bukumbɛiŋ bi chiŋɲi juŋɲi tsə num bəh wi, buku tsaki mbɛiŋ a,

2 kiə mfi ma chiŋ dzâ shâkyi mbɛiŋ nabə a mbɛiŋ i fûmniki,* a mbɛiŋ wɔkɔ ndzaka widɔkɔ i Kiŋ'waka kidɔkɔ, nabə a, ndzaka, nabə a buku nyaka kiŋwakti a ndzə wi Bah dzɔ lɔ di.

3 Kiə mbɛiŋ bi ma bêe a mi widɔkɔ bi fwɔkyi mbɛiŋ kɔŋ a numki na i yi naiŋ dzəh wə. Mbɛiŋ kɬəki a chɔkɔ bi Bah bi dzəni biə bi dzɔ kə di, maka bəni yisi i ləkəki bəh fwu i Nyɔ. Ayaka maka mi wə wi bwiŋki bənchi bəh Nyɔ dzə tumbuku. Akɔ wi wə bə bi kaasiki wi kaasini.

4 A num wi wə wi bi kɔksiki gwu yi wali na finə fiə bə dzɔki a, akɔ Nyɔ nabə fiə bə tsaki. Ayakadəiŋ, wi bi tsə liə shi num i juŋ yi fəni yi gia yi Nyɔ wə ka bi bɔɔŋki gwu yi a ŋgaiŋ kɔ Nyɔ.

5 Mbɛiŋ dali lə a jɔbi wə bukumbɛiŋ nǐ kɔ, mih nǐ fukuki lə gia yələ i mbɛiŋ a?

6 Mbɛiŋ si kiə lɔ gia yə yi kaŋaki wi i liə, ka wi dza tumbuku i jɔbi wə bə jiə i wi.

7 Wi si nɔm i liə bəh ŋga bi i nyumi wə i fəki a bəni waliki bənchi bə Nyɔ, yi num alə a mi wə wi kəŋki wi kaŋaki i bi kəŋki i tsə buku i jɔbi wə bə bi dzɔ bwili wi i dzəh.

8 Jɔbi wə bə bi dzɔ bwiliki wi, mi wə wi bwiŋki bənchi bə Nyɔ bi ka tumbuku, Bah Jisɔs bi ka fəkə wi bəh fiəkə yi dzaka, chiksi wi bəh baiŋɲi bi biə wi bi dzəki bəh bi.

9 Mi wə wi bwiŋki bənchi bi dzəki i ŋga bi Satan wə, wi kaŋa ŋga bichi, fê bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga bi bəh gia yi dzaka ki wɔmni a num yi ntəkə yichi.

10 Ayaka wi bi dzəki tə bəh na bə binaiŋ chu i fwɔkyi bəni bà bɔ lakaki. Bɔ lakaki kɔm bɔ nəiŋma i kəŋki ŋkɔŋ ka bɔ bi bɔiŋ.

11 Si bɔ kəŋki kə ŋkɔŋ yakadəiŋ, Nyɔ chiŋsi ŋga bidɔkɔ bi fwɔkyi bɔ, ka bɔ bum i gia yə yi kɔ yi ntəkə.

12 Nyɔ fə yakadəiŋ ka bɔ bəchi bi gbɔ nsaka bà bɔ ka bum dəkə gia yi ŋkɔŋ, bɔ saŋli a fəki fibɔ gia yə yi kɔkə chəŋ.

Nyɔ nǐ sabibwili mbɛiŋ i bəiŋsi mbɛiŋ

13 Ayakalə, bwa bə nih bəbuku bà Bah kɔŋki na bindzəŋ, buku kaŋaki a nyaki kiyɔŋɲi i Nyɔ jɔbi wichi kɔm mbɛiŋ, kɔm Nyɔ nǐ kɔ wi sabibwili lɔ mbɛiŋ i kin'yisi wə i bi bəiŋsi mbɛiŋ tsə dzəh i nɔm wə Kiŋ'waka ki Baiŋɲi fə a mbɛiŋ baiŋki, bəh i kimbum kə mbɛiŋ bum gia yi ŋkɔŋ.

14 Wi nǐ bɔɔŋ mbɛiŋ yaka tsə dzəh i ntum wi ndzəŋɲi wə buku nǐ fuku, ka mbɛiŋ bi dzə kwati i mbum bi Bah wibukumbɛiŋ wə Jisɔs Klistus.

15 Ayakadəiŋ, bwa bə nih bəbuku, mbɛiŋ nûm ndzəŋ, kwâti nɔni kə buku nǐ lani mbɛiŋ yɛiŋ, kɔŋ a numki yə buku nǐ lani mbɛiŋ yɛiŋ i ndzaka wə, nabə yə buku nǐ nyaka num nyakani i mbɛiŋ.

---

* **2:2** Nabə a, təkəli i mfi mbɛiŋ,

16 Ma Bah wibukumbɛiŋ wə Jisɔs Klistus mwi bəh Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ
wə wi nĭ kɔŋki bukumbɛiŋ shiliki shɔ́m yibukumbɛiŋ jəbi wichi, chu nya
bukumbɛiŋ bəh gia yindzɔŋni yə bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ kɔm shɔm
yi yindzɔŋni.
17 Ma wi shîli shɔ́m yimbɛiŋ, fə yi ləkəki i nɔm wi ndzɔŋni wichi wə mbɛiŋ
fəki bəh i gia yichi yə mbɛiŋ dzakaki.

3

Bɔ́ɔl tsa a bəni bə bumni tsâki i bɔ

1 I ŋkaasi wə, bwa bə nih bəbuku, mbɛiŋ tsâki i buku. Mbɛiŋ tsâki a gia yi
Bah kɔmsiki wâŋki tsâki i ninshiŋ ka bəni kɔksiki gia yiwɔ asi mbɛiŋ nĭ fəki.
2 Mbɛiŋ tsâki tə a buku ma gbɔyi i kaŋ yi bəni bə bɔ kaŋaki shɔ́m yichu fə gia
yichu, kɔm a kɔkə bəni bəchi bə bɔ kaŋaki kimbum.
3 Ayakalə, Bah si shi num a ja yi wə. Wi ni nya lə mbɛiŋ bəh ŋga, chu kəŋ
mbɛiŋ ka mbɛiŋ ma ni gbɔ i kaŋ yi mi wichu wə.
4 Bah fə buku jiə mfi bi buku i mbɛiŋ a mbɛiŋ si fə lɔ gia yə buku dzakaki i
mbɛiŋ, mbɛiŋ num i ni baaŋ a fəki.
5 Ayakadəiŋ, buku tsaki a Bah jîə shɔ́m yimbɛiŋ a yi numki bəh kiŋkɔŋ ki
Nyɔ, chu fâ a mbɛiŋ nûmki bəh ŋkâŋa wi shɔm asi Klistus nĭ kaŋaki.

Mi kaŋaki i nômki ka wi dziki

6 Bwa bə nih bəbuku, buku dzakaki yələ i mbɛiŋ i yɛli wi Bah wibukumbɛiŋ
wə Jisɔs Klistus, a mbɛiŋ ma kômsiki i bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bà bɔ shi kɔ a
kilələ ayaka chu biəli kə nɔni kə buku nĭ lani mbɛiŋ yɛiŋ.
7 Mih dzakaki yələ, kɔm mbɛiŋ mwi kiəki lə dzəh yə mbɛiŋ kaŋaki i bîəliki
nɔni kibuku yɛiŋ. Buku nĭ ka chiŋ num dəkə kilələ i jəbi wə bukumbɛiŋ nĭ kɔ.
8 Buku nĭ ka dzi dəkə fiɛŋ fi mi maka buku gɔm. Buku nĭ nɔmki bɔŋ nchɔkɔ
bəh nshi ka buku ma ni jiə ntiə widɔkɔ i mbɛiŋ wə.
9 Buku nĭ fəki kə yaka, a mɔŋ dəkə di bi buku, i bikəki fiɛŋ fidɔkɔ i mbɛiŋ. A
nĭ kɔ i chusi mfə wibuku i mbɛiŋ ka mbɛiŋ biəliki.
10 Mbɛiŋ kiəki lə jəbi wə bukumbɛiŋ nĭ kɔ buku nĭ nya nchi wələ i mbɛiŋ a,
“Mi ka nəiŋ a ŋgaiŋ nɔmki kə, mbɛiŋ ma nyâ wi bəh fiɛŋ fidzini.”
11 Mih dzakaki yələ lə kɔm buku wɔkɔki a mbɛiŋ bədɔkɔ shiki a kilələ nɔm
kə, nyani ləkə n'ya dzaka i gia yi bəni bədɔkɔ wə.
12 Bəmaka bəni kɔ buku dzakaki num dzakani i bɔ chu tsa i yɛli wi Bah Jisɔs
Klistus wə a bɔ nûm kuku bɔ nômki i kwati fiɛŋ fiə bɔ kɔ i dziki.
13 I mbɛiŋ, kiə mbɛiŋ ki bôh kə bwa bə nih bəbuku, i fâki gia yindzɔŋni.
14 Mi ka nəiŋ i wɔkɔ gia yə buku dzaka i kiŋwakti kələ mə, mbɛiŋ kɛiŋsi tsêiŋ
ndzɔŋ wi. Kiə mbɛiŋ ki kâŋaki kə gia yidɔkɔ i fâ bəh wəmaka, ka wi numki bəh
kiŋgəmni.
15 Ayakalə, kiə mbɛiŋ ki dzô kə wi ka mbaiŋŋni wimbɛiŋ. Mbɛiŋ kaŋaki i
tâfiki wi təfini ka waiŋnih wimbɛiŋ.

Kimbəni kigəksini

16 Bah wə wi kɔ wi kimbɔiŋni nyâ mbɛiŋ bəh kimbɔiŋni i jəbi wichi wə bəh i
dzáh yichi wə. Ma Bah nûmki bəh mbɛiŋ bəchi.
17 Mih Bɔ́ɔl nyakaki kimbɔni kələ bəh kaŋ yiŋ. Kələ kɔ kinchəsi kəŋŋ i
biŋwakti biŋ bichi. A num ayaka si mih si nyaka.
18 Ma shɔm yindzɔŋni yi Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus nûmki bəh mbɛiŋ
bəchi.

Kiŋwakti ki ninshiŋ kə Bɔɔl nǐ nyaka i Timɔti

Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Timɔti ki ninshiŋ kələ mə

Kiŋwakti kələ kɔ ki ninshiŋ kə Bɔɔl nǐ nyaka i sumi yidəkɔ yɛli wi num Timɔti. Timɔti nǐ kɔ mi wi Klistus, wi nǐ kɔ mi wi tumi ki Ɛsia kinchiŋ.

Gia yə Bɔɔl nyaka kɔm yi i kiŋwakti ki ki ninshiŋ kələ mə kɔ yitali. Gia yi ninshiŋ yə wi nǐ dzaka yɛiŋ təfi a bɔ təkniki kɔm nlani wə wi kɔkə wi chəŋ i kintəəŋ ki bəni bə bumni wə. Nlani wələ nǐ kɔ a, mbi wələ bukumbɛiŋ yɛiŋki lə kɔ mbi wichu, mi kələ i kwati mbəiŋ a jəbi wə wi kiə biɛiŋ bidəkɔ biə bi kɔ i nyumi wə bəh jəbi wə mi nɔki ŋkaiŋni wi nɔni kidəkɔ ka i nəiŋki biɛiŋ bi dzini bidəkɔ bəh i numki miŋkpaŋa kəbi nabə minyuku.

Kiŋwakti kiwɔ dzakaki tə kɔm si Timɔti kɔ i fəki nɔm wi i kijuŋni ki bəni bə bumni kintəəŋ, bəh si bəni kɔ i tsaki Nyɔ. Ki chu dzaka ŋkaiŋni wi kinɔni kə kifwu ki bijuŋni bi bəni bə bumni bəh bəni bə bɔ gamtiki i fəki bənɔm i kijuŋni wə kaŋaki i nôki. I kaasi, wi təfi Timɔti si wi kɔ i nûmki ka waiŋ wi nɔm wi Jisɔs Klistus wi ndzɔŋni.

Kifwu ki gia i Kiŋwakti kələ mə

1:1-2 Kin'yisi
1:3–3:16 Bəntəfi si bɔ kɔ i fâki gia i kijuŋni wə bəh kɔm bətii kifwu bi kijuŋni
4:1–6:21 Bəntəfi si Timɔti kɔ i fâki nɔm wi

1 Akɔ mih Bɔɔl, mih kɔ waiŋ ntum wi Klistus Jisɔs si Nyɔ wə wi kɔ Mbwili
wibukumbɛiŋ bəh Klistus Jisɔs wə bukumbɛiŋ jiəki mfi i wi, nǐ dzaka a mih
nûmki.
2 Mih nyakaki kiŋwakti kələ i wɔ Timɔti wə wɔ kɔ waiŋ wuŋ wi ŋkɔŋ i bumni
wə.
Nyɔ Ba bəh Klistus Jisɔs wə Bah wibukumbɛiŋ chûsi shɔm yindzɔŋni i wɔ,
kwâsi nshɛiŋ i wɔ, nyâ wə bəh kimbəiŋni.

A Timɔti chîki bənlani bə ntəkə

3 Si mih nǐ tsa wɔ i jəbi wə mih nǐ tsəki i Masedɔnia a wɔ bâaŋ nûmki i Ɛfɛsus,
mih chu tsaki a wɔ bâaŋ a fɛiŋ ka wɔ chîki bəni bə bɔ laniki ŋkaiŋni wi nlani
widəkɔ chi.
4 Chî tə a kiə bɔ ma dzôki jəbi wibɔ i bəkəliki i bichum wə bəh i kiyɛli ki bətii
kwili ki chwɔŋɔkijuŋ ki bəni kə bə si fa tsə a ninshiŋ kiŋgɔksi kɔbi. Yələ kɔ gia
yə yi dzəki a bəh bəŋgukuli, a kɔbi yə yi kɔ i mfasi wi Nyɔ wə yi biəli bumni.
5 Fwu wi gia wi ntəfi wələ kɔ i fə a bəni kâŋaki kiŋkɔŋ kə ki nyəki dzəki i shɔm
yi baiŋni wə bəh yə yi nyəki dzəki i shɔm yi mi wə wi fəki gia yə shɔm yi kɔkə i
sakaki wi bəh yə yi nyəki dzəki i shɔm yi ŋkɔŋ yə mi jiə i Nyɔ wə.
6 Bəni bədəkɔ bee lɔ dzəh yələ ka njəŋki tsəki lɔ num i bəndzaka bə kilələ wə.
7 Bɔ nəŋki i numki bəni bə bɔ laniki bəni bəh bənchi bə Nyɔ, ayakalə bɔ kiə
kə na gia yə bɔ dzakaki kɔm yi nabə fwu wi gia yə bɔ numki i yɛiŋ bɛiŋ məŋni
kə i shɔ́m yibɔ wə.
8 Bukumbɛiŋ kiəki lə a nchi wi Nyɔ kɔ gia yindzɔŋni i jəbi wə mi ka dzɔ nchi
wiwɔ i dzəh yi chəŋ wə si wi kaŋaki i dzôki.
9 Bukumbɛiŋ kiəki lə tə a bə nǐ ka jiə dəkə nchi i bəni bə bɔ kɔ chəŋ. Bə nǐ jiə
num i bəni bə bɔ bwiŋki bənchi, bəh bə bɔ ləkəki bəh kifwu, bəh bə bɔ nəŋki
Nyɔ, bəh bə bɔ fəki chu, bəh bə bɔ bainki kə, bəh bə bɔ chasiki gia yi Nyɔ, bəh
bə bɔ wɔɔyiki bətii bəbɔ nabə bənih bəbɔ, bəh bə bɔ wɔɔyiki bəni bədəkɔ.

10 Yi num tə i bəkaŋa bəh bənyuku bà bɔ nyaniki təkliki, bəh i bənyuku bà
bɔ nəki bəh bədəkɔ. Yi num tə i bəni bà bɔ chwəki bəni nyə bəh bɔ, bəh bà bɔ
nyiki ntəkə bəh bà bɔ kaiŋki i dzaka ŋkɔŋ, ayakalə nyi num ntəkə. Yi num tə i
bà bɔ fəki na finə fiə fi biəliki kə tə nlani wi chəŋ.
11 Nlani wələ biəliki ntum wi ndzɔŋni wimbum wə akɔ wi Nyɔ wə bə kɔksiki,
ntum wiwɔ num wə bə nǐ nya i mih kaŋ.

Bɔɔl nya kiyɔŋni i Bah i nshɛiŋ yə wi nǐ kwasi i wi

12 Mih nyaki kiyɔŋni i Klistus Jisɔs Bah wibukumbɛiŋ wə wi nya ŋga i mih i
nɔmki nɔm wi. Wi nǐ tsɛiŋ ka yɛiŋ a mih kpɛiŋ ka saiŋbwili mih a mih nômki.
13 Namana yaka si mih nǐ kɔ i ninshiŋ mih dzaka já yichu kɔm wi, bwaŋ
gvu i bəni bu chɛiŋ, təyi bɔ, ayakalə wi chusi shɔm yi yindzɔŋni i mih, kɔm
mih nǐ fəki yi i jisi wə mih kɛiŋ maka mih bum.
14 Bah wibukumbɛiŋ nǐ chusi shɔm yi yindzɔŋni i mih tsə na tsəni, wi fə
mih ka kaŋaki kimbum bəh kiŋkɔŋ ka mi wə wi kɔ wi chiŋni bəh Klistus Jisɔs
si kaŋa.
15 Ndzaka wələ a Klistus Jisɔs nǐ dzə i nshwaiŋ wə i bwili bəni bəchu kɔ na
ŋkɔŋ. Akɔ ndzaka wə wi kɔ wi kpɛiŋ, wə mi kɔ i bûm wi wichi kimәŋni kəbi.
Mih mwi nǐ kɔ na ŋkuŋ wichu.
16 Ayakalə, Nyɔ kwasi nshɛiŋ yi i mih, ka Jisɔs Klistus ni chusiki i mih shɔm
yi yi kaŋani yə wi si kaŋa i bəni tsə kaasi, mih wə mih kɔ ŋkuŋ wichu. Ayaka
mih kɔ yakadəiŋ ka kinchəsi i bəni bà bɔ bi bumki i wi, bɔ bi ka kwati nɔni kə
ki bi tsə kaa kə.
17 Nyɔ kɔ Ŋkuŋ wi kpamu, wi kəbi i kpi, bə kəbi i yɛiŋ i wi wə. Akɔ a wi
shəŋ wə wi kɔ Nyɔ. Bukumbɛiŋ nyâki kiŋkəksi i wi tûmyi bikum bi jəbi wichi
kiŋgəksi kəbi. Yi nûm ayaka.

Nəm wə Timəti ni nômki

18 Timəti waiŋ wuŋ, mih nyaki ndzaka wələ i wɔ kaŋ, ayaka yi biəli num gia
yə bəni nǐ dzakaki kɔm wɔ, bɔ nǐ dzakaki ka bəni bà bɔ lakaki bəntum bə Nyɔ,
ka yi bi gamti wɔ a wɔ tum jum yindzɔŋni.
19 Nûm a i kimbum ka wə, wɔ wôkəli gia chəŋ yə shɔm ya dzakaki i wɔ. Bəni
bədəkɔ kɔ bɔ bee lɔ i wəkəliki gia yə shɔm yibɔ dzakaki i bɔ, ka gbɔ i kimbum
kibɔ wə ka ŋgwuki jəbi wə wi shakyi.
20 I mbaŋ wibɔ wə kɔ Imenayus bəh Alɛksanda. Mih kɔ mih nya lɔ bələ i kaŋ
yi Satan wə, ka bɔ kwati mfi, i bêe yɛli wi Nyɔ wə bɔ bəkəliki.

2

Ntəfi kɔm ntsa

1 Gia yi ninshiŋ yə mih tsaki kɔ a, bəni bə Nyɔ tsâki i bəni bəchi. Bɔ tsâki dâ
i Nyɔ chu tsâ tə Nyɔ i bəni bədəkɔ, nyâ tə kiyɔŋni i wi.
2 Bɔ tsâki i bəŋkuŋ bəh i bəni bəchi bà bɔ kɔ i biŋgbɔkɔ bimbum wə. Bɔ tsâki
yakadəiŋ ka bukumbɛiŋ nôki nɔni kə ki kɔ ki bənini bəh kimbɔiŋni bəh kə ki
kaŋaki kiŋkɔksi kə bəni bə Nyɔ kaŋaki i kôksiki i dzáh yichi wə.
3 I tsaki yakadəiŋ kɔ gia yindzɔŋni num yi kpɛiŋni i Nyɔ Mbwili
wibukumbɛiŋ nshiŋ,
4 wə wi nəŋki a mi wichi bi bəiŋ bəh a mi wichi kiə ŋkɔŋ.
5 Nyɔ kɔ a wimu shəŋ, ayaka mi wə wi kɔ i fintəŋ fintəŋ wi Nyɔ bəh bəni kɔ
tə a wimu. Ayaka mi wiwɔ num Klistus Jisɔs.
6 Akɔ wi wə wi nǐ nya gwu yi i yɛlih bəni bəchi i ŋgəkə wə. Yələ kɔ gia yə Nyɔ
nǐ chusi, jəbi wə jəbi wiwɔ nǐ dzə kpɛiŋ.

7 Akɔ gia yə Nyɔ nĭ babwili mih a mih nûmki mi wi fukuni bəh waiŋ ntum wi Jisɔs bəh a mih nûmki mi wə wi laniki bəni bà bɔ kɔkə Bəju. A nĭ kɔ i lani bɔ a bɔ jîə shɔm i Klistus, i lani tə bɔ bəh ŋkɔŋ. Gia yələ mih dzakaki lə mih nyiki kə ntəkə. Mih dzakaki num ŋkɔŋ.

8 Mih bə́ nəŋ a bənyuku tsâki i bidi bichi wə, dzâsi num kaŋ yə yi baiŋki i bɛiŋ bôksi kə shɔm nabə i yôliki.

9 Mih bə́ nəŋ tə a bəkaŋa lôəhki bəmbuŋ i dzəh yindzəŋni yə yi chusiki kiŋkɔkni, bəh yə bəni ni yɛiŋki a, akɔ dzəh yi chəŋ. Kiə bɔ ma lôəki kifwu nabə i ləkəki biɛiŋ biə bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli nabə bəŋgɔɔ, nabə bəmbuŋ bə kpɔ.

10 Bɔ lâfiki gwú yibɔ num bəh nɔni kindzəŋni ka bəkaŋa bà bɔ yɛiŋki a bɔ kəksiki lə Nyɔ.

11 Miŋkpaŋa kaŋaki i nyâ gwu yi yichi i wôkɔliki nlani, num bəh dzaka ki məŋ.

12 Mih ka nya dəkə dzəh i miŋkpaŋa i lâniki bənyuku nabə i kâŋaki ŋga i bənyuku bɛiŋ. Wi kaŋaki i nûmki bəh dzaka ki məŋ.

13 Yi num yaka kɔm akɔ Adam wə Nyɔ nĭ yisi maa, na ka wi maa Iff.

14 Ayaka a nĭ məŋ dəkə Adam Satan nĭ fwɔkyi. Akɔ miŋkpaŋa wə bə nĭ fwɔkyi wi bwiŋ nchi wi Nyɔ.

15 Na si yi kɔ yakadəiŋ, Nyɔ bi bwiliki miŋkpaŋa tsə dzəh i mbwɔ wə, jɔbi wə wi ka num baaŋ a shɔm yə wi jiə i Nyɔ, kaŋa kiŋkɔŋ, nɔ nɔni ki baiŋni bəh kə ki kaŋaki kiŋkɔkni.

3

Si nɔni ki bətii kijuŋni ki bəni bə bumni kaŋaki i nûmki

1 Ndzaka widəkɔ kɔlə wə wi lansi kɔ wi ŋkɔŋ. Ndzaka wələ kɔ a: Mi kabə lansi nəŋ kiŋgbɔkɔ i numki fwu wi tii kijuŋni, yaka wi nəŋki num nɔm wə wi kaŋaki kiŋkɔkni.

2 Fwu wi tii kijuŋni ki bəni bə bumni kaŋaki i nûmki mi wə wi kaŋaki kə ŋgbɔ widəkɔ wə bə kɔ i dzakaki gia yichu kɔm wi. Wi kaŋaki i nûmki nyum miŋkpaŋa wimu, fâ tsâsi kə gia a yaka yaka, kwâka gia bindzəŋ, kâŋa kiŋkɔkni, dzô bəni bə nyanini, kîə i lâni bəni.

3 Wi kaŋaki i nûmki mi wə wi mûki kə mbih mɔ kwa wi. Wi kâŋaki i nûmki i kimbɔiŋni wə bəh bəni lôyi kə ləyini, yôli kə yɔlini, jîə kə shɔm i kpɔ wə.

4 Wi kaŋaki i nûmki mi wə wi kiəki i tôkniki bəh juŋ yi na bindzəŋ, fâ bwa bu wôkɔ i wi i gia yichi wə, kôksi wi.

5 Mi kabə num wi kiə kə i tɔkniki i juŋ yi na bindzəŋ, wi ni nyani dəiŋ ka wi tɔkniki i kijuŋni ki bəni bə Nyɔ a?

6 Wi kaŋaki kə i nûmki mi wə wi kukti fiəni ka bum i Klistus. A kabə num wəmaka mi, ma wi ni dza i jɔbi widəkɔ wi ghaŋsiki gwu, wi ni dza liə i ŋgəkə wə ka wi ŋkpɛli wə.

7 Wi kaŋaki tə i nûmki mi wə bəni bə biŋ yɛiŋki tə a, akɔ mi wi chəŋ, a kɔbi yakadəiŋ wi ni dza ŋgəmsi gwu yi wi gbɔ tə i kintaŋ ki ŋkpɛli wə.

Si nɔni ki bəni bà bɔ gamtiki i fəki bənɔm i kijuŋni ki bəni bə bumni kintəəŋ, kaŋaki i nûmki

8 Bəni bà bɔ gamtiki i fəki bənɔm i kijuŋni ki bəni bə bumni kintəəŋ kaŋaki tə i nûmki bà bɔ kaŋaki nɔni ki chəŋ. Bɔ kaŋa kə bəndzaka bəfa, nyâ kə gwú yibɔ i mbih miduli wə, nûm kə bəni bà bɔ yɔkɔki nnyaki i mbee wi kilɔlɔ chɛiŋ.

9 Bɔ kaŋaki i kâŋa gia yi nyumini yə Nyɔ kɔ wi chusi lɔ i bukumbɛiŋ kɔm kimbum, nûm yɛiŋ bɛiŋ gia yidɔkɔ saka kə bɔ i shɔm.

10 Ka bə jiə bɔ i nɔm wə, kɔ bə kaŋa i yísi mômsi bɔ. Jɔbi wə bə mɔmsi, bɔ chusi a bɔ kaŋaki kə ŋgbɔ, bə ka ni jiə bɔ a bɔ nûmki ka bəni bà bɔ gamtiki i fəki bənɔm i kijuŋni ki bəni bə bumni kintəəŋ.
11 Bəkaŋa bəbɔ kaŋaki tə i nûmki bəh nɔni ki chəŋ, bɔ dzâka kə bəndzaka bə kinyəni. Bɔ kaŋaki kə i fâki tsəsiki gia a yaka yaka. Bɔ kaŋaki tə i nûmki i ŋkɔŋ wə i gia yichi wə.
12 Mi wə wi gamtiki i nɔmki nɔm i kijuŋni ki bəni bə bumni kintəəŋ kaŋaki i nûmki nyum miŋkpaŋa wimu. Wi kaŋaki tə i kiə i tôkni i bwa bu bəh juŋ yi bindzɔŋ.
13 Bəni bà bɔ gamtiki i nɔmki i kijuŋni kintəəŋ ka nɔm ndzɔŋ, bɔ ni kaŋa yɛli wi ndzɔŋni i gwu yibɔ wə, bɔ ni numki tə nalə kimənŋni kɔbi i shɔm yə bɔ jiə i Klistus Jisɔs wə.

Gia yə yi kɔ yimbum yi kimbum kibukumbɛiŋ

14 Mih yɛiŋki a baaŋ a twɛsi mih dzə yɛiŋ wɔ. Ayakalə, mih nyakaki gia yələ i wɔ ka,
15 mih ka dza ka ndɔmiki i dzə, wɔ ni kiəki si bəni kaŋaki i fâki gia i kintəəŋ ki juŋ yi Nyɔ yə yi kɔ kijuŋni ki bəni bə Nyɔ wə wi kaŋaki nɔni. Kijuŋni kələ kɔ kintɔŋ bəh chaka kə ki kaŋaki ŋkɔŋ.
16 Gia yidɔkɔ kɔlə yə yi kɔ yimbum nalə. Gia yələ kɔ yə yi nǐ yisi kɔ i nyumi wə kɔm bumni bibukumbɛiŋ biə bukumbɛiŋ dzakaki, num Nyɔ fə lɔ bukumbɛiŋ kiə. Gia yiwɔ num a:

Wi nǐ kɔ wi chusi gwu yi i nyam yi gwu yi mi wiwɔm wə.
Kiŋ'waka ki Baiŋni chusi mi wə wi kɔ.
Bəchinda bə Nyɔ nǐ yɛiŋ wi.
Bə nǐ kɔ bə fuku kɔm wi i bitumi wə.
Bəni jiə shɔm i wi wə mbi wichi.
Bə nǐ dzɔ wi yaka i bɛiŋ liə i di bi kiŋkɔkni wə.

4

Kɔm bəni bə lanini bəntəkə

1 Kiŋ'waka ki Baiŋni dzakaki chəŋ a, a bi numki i jɔbi widɔkɔ wə, bəni bədɔkɔ bi bee lə kimbum kibɔ bɔ bi wɔkɔki lɔ gia num i biŋ'waka biə bi fwɔkyiki bəni bəh bənlani bə bəchinda bə ŋkpɛli.
2 Bənlani bələ bi dzəki num i kaŋ yi bəni bà bɔ nyaniki kwayiki fəki fwɔkyiki bəni nyi nnya ntəkə, num shɔm yibɔ kpi lɔ ka bə kpa num bəh kintɔ.
3 Bɔ bi nəiŋki a bəni ma dzôki bəkaŋa, bəh a kiə mi ma dzîki ŋkaiŋni biɛiŋ bidɔkɔ. Biɛiŋ biələ num Nyɔ nǐ maa a bəni dzîki, bəni bà bɔ kaŋaki kimbum chu kiə ŋkɔŋ jɔbi wə bɔ dziki bɔ ka nyaki kiyɔŋni yɛiŋ i Nyɔ.
4 Biɛiŋ bichi biə Nyɔ nǐ maa kɔ bindzɔŋni, bidɔkɔ kɔbi biə mi widɔkɔ kɔ wə wi kɔ i nəiŋ jɔbi wə wi ka dzɔ bəh kiyɔŋni i Nyɔ,
5 kɔm ndzaka wi Nyɔ bəh ntsa fə lɔ bi bá baiŋ.

Waiŋ wi nɔm wi Klistus Jisɔs wi ndzɔŋni

6 Wɔ kabə chusi gia yələ i bwa bə nih bəbukumbɛiŋ, wɔ ni numki mi wi nɔm wi Klistus Jisɔs wi ndzɔŋni wə wi ləəki yakaki gwu yi bəh gia yi Nyɔ yə yi kɔ kɔm bumni bəh nlani wi ndzɔŋni wə wɔ biəli.
7 Ma kaŋaki na gia yidɔkɔ lɔ i fâ bəh bichum bi kilələ bidɔkɔ biə bi kɔ na bi kaŋa kə gia i fə bəh Nyɔ. Lâni gwu ya i nôki nôni num kə Nyɔ nəŋki.
8 I nəniki nnəni wi yaŋsini wi gwu kaŋaki alə mbee i mi wə. Ayakalə, i nɔki nɔni kə Nyɔ nəŋki kaŋaki lə mbee i mi wə i dzáh wə yichi, kɔm yələ kaŋaki mbee i nɔni ki liə wə, chu kaŋa i nɔni ki dzəni wə.

9 Wələ ndzaka kɔ na wi ŋkɔŋ, num ndzaka wi kpɛiŋni i mi i bum wi məŋni kə.
10 Akɔ gia yə buku fasi jəŋ i nɔm wələ wə kɔm buku jiə mfi bibuku bichi i Nyɔ wə wi kaŋaki nɔni. Nyɔ kɔ Mbwili wi bəni bəchi, kighə i bəni bə bɔ kɔ num bɔ bum wi.
11 Lâni bəni bəh gia yələ dzâka a bɔ fâki yi.
12 Ki bêe kə a mi dzôki wɔ i kuku kɔm wɔ kɛiŋki waiŋ sumi. Wɔ nûm kinchəsi i bəni bə bumni i dzəh yə wɔ dzakaki yɛiŋ, bəh i nɔni ka wə, bəh i kiŋkɔŋ kə wɔ kaŋaki, bəh i shɔm yə wɔ jiə i Nyɔ, bəh i dzəh yə wɔ jiəki gwu ya yɛiŋ i baiŋni wə.
13 Nyâ gwu ya i fâki Kiŋwakti ki Nyɔ i bəni bə bumni nshiŋ, chu fuku gia yi Nyɔ, lani tə bɔ i tsə buku jɔbi wə mih bi dzəki yɛiŋ.
14 Kiə wɔ ki tsɪ̂si kə kinya ka. Kinya kələ kɔ kə bə nǐ nya i wɔ jɔbi wə mbaŋ wi bətii kifwu kijuŋni ki bəni bə bumni nǐ jiə kaŋ yibɔ i wɔ wə, ntum wi bəni bə ntum bə Nyɔ dzə i wɔ wə.
15 Jɪ̂ə fwu wa i gia yələ wə, wɔ fâki yi yichi ka bəni bəchi yêiŋki si wɔ kôɔki tsâki i nishiŋ.
16 Tôkni bəh gwu ya bəh nlani wa. Kâŋa ndzɔŋ wi, wɔ ka fəki yakadəiŋ, ma wɔ ni bwili gwu ya, wɔ bwili tə bəni bà bɔ wɔkɔki gia yə wɔ dzakaki.

5

Ntəfi si Timəti kɔ i fəki bəh bəni bə bumni

1 Jɔbi wə wɔ nəŋki i lumsi kukuli wa i gia yə wi gbɔ yɛiŋ ma wâmyiki lɔ wamyini i wi. Ayakalə, tâfi wi təfini ka ba wa. Wɔ dzôki súmi yi bənyuku aka bwa bə nah.
2 Wɔ dzôki tə bəkaŋa bəkukuli aka bənih wa, wɔ dzôki bəkaŋa bà bɔ kɔ súmi yi bəkaŋa aka jémi ya, wɔ tsêiŋki bɔ i dzəh yi baiŋni wə i gia yichi wə.

Si kijuŋni kɔ i təkniki i bəkaŋa bəŋkwu

3 Wɔ tôkniki i bəkaŋa bəŋkwu bà bɔ lansiki kaŋaki kə mi wə wi kɔ i tôkniki bəh bɔ.
4 Ayakalə, kpə ŋkwu kabə kaŋaki bwa, nabə bwa bə bwa bu, bɔ yisi lâni i fâki nɔm wibɔ wi bumni, i tôkniki tə i bənih bəbɔ si bɔ nǐ təkniki i bɔ. Yələ kɔ gia yə yi kpɛiŋniki i Nyɔ nshiŋ.
5 Miŋkpaŋa wə wi lansi kɔ kpə ŋkwu, wi kaŋa kə mi wə wi təkniki i wi, kaŋaki i tsêiŋki tsâki a i ninshiŋ i Nyɔ wə, tsâ jɔbi wichi dâ i Nyɔ nchəkɔ bəh nshi.
6 Ayakalə, kpə ŋkwu wə wi nyaniki dzi kidəəŋ ki yaka wi kpi lɔ, kɔŋ wi nyaniki nnyaki i bɛiŋ.
7 Wɔ dzâka gia yələ i bɔ, ka bəni bi ma dza jiəki gia i bɔ fuŋ.
8 Mi kabə num wi kɔbi i təkni i chwɔŋkijuŋ ki, kighə i wi dzu, yaka wi nəiŋ lɔ nɔni ki bəni bə bumni. Wəmaka mi kɔ nɔni ki kɔ num ki bəkə tsə lɔ ki mi wə wi kɔkə wi bumni.
9 Kpə ŋkwu wə bə kɔ i jiə yɛli wi i mbaŋ wi bəkaŋa bəŋkwu kintəəŋ bà bə kɔ i gamtiki bɔ, yaka wi kaŋaki i nûmki num wi buku jía mbaŋbisɔ, num wi nǐ dzɔ a minyuku wimu,
10 ayaka a num wə bə kiəki bindzɔŋ a wi kaŋaki lə kimfə kindzɔŋni. Yi num a: Wi ləəki yakaki bwa bu i dzəh yindzɔŋni wə, dzɔ bəni bətumi i wi dzu, wi wɔkɔ tə gvú yi bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ, gamti bəni bə ŋgəkə, nya gwu yi i fəki nɔm wi ndzɔŋni i dzəh yichi wə.
11 Ayakalə, kiə wɔ ki bûm kə i chiŋni bəkaŋa bəŋkwu bà bɔ kɛiŋki súmi i mbaŋ wi bà bə ni gâmtiki bɔ, kɔm gwu yibɔ kələ dza yisi i fwuki yi nya ŋgəkə, bɔ ni dali kiŋkaka kə bɔ nǐ fə i Klistus, bɔ ni nəŋki i fiəni tsə dzɔ bənyuku bədɔkɔ.

12 Bɔ ka fə yakadəiŋ, yaka bɔ dzɔ lɔ ŋgəkə i gwu yibɔ wə kɔm bɔ bwiŋ lɔ
kiŋkaka kibɔ ki ninshiŋ.
13 I chu kpɛiŋsi i yɛiŋ wə, wɔ ka chiŋni bɔ i mbaŋ wə, bɔ ni dza numki bəni
bə bɔ chiŋki shiki a kilələ, nyani liə nnya i juŋ yi bəni wə. A mɔŋ a yəmaka bɔ
ka chiŋki shiki a kilələ, bɔ ni nyaniki bəh kinyəni, jiə dzaka i gia yi bəni wə,
dzaka gia yə bɔ si kaŋaki kə i dzakaki.
14 Ayakadəiŋ, mih təfiki bəkaŋa bəŋkwu bə bɔ kɛiŋki bwa bəsumi a bɔ tsə̂ fiəni
dzə̂ bənyuku, bɔ bwə̂ bwa, ka bɔ ni tə̂kniki bəh juŋ yibɔ, ka mi wə wi baiŋŋki
buku bi ma dza tsə dzəh i yəmaka chɛiŋ i təyiki kiyɛli kibuku.
15 Mih dzakaki lə kɔm bɔ bədɔkɔ dza dali dzəh ka fiəni chu lɔ i kimbu ki Satan
wə.
16 Miŋkpaŋa kabə num mi wi bumni wə wi kaŋa bəkaŋa bəŋkwu i chwɔŋkijuŋ
kibɔ wə wi ka gamtiki bɔ, ka kijuŋni ki bəni bə bumni ma giŋki ntiə. Ayaka ka
yi ni gamtiki bəkaŋa bəŋkwu bə̀ bɔ lansiki kaŋaki kə.

Gia yə bəni bə bumni kaŋaki i fə̂ki i bətii kijuŋni

17 Bətii kijuŋni ki bəni bə bumni bə̀ bɔ nɔmki ndzɔŋki, bə kaŋaki i nyə̂ki
kiŋkɔksi bəh mmakti i bɔ kighə bə̀ bɔ fukuki tə gia yi Nyɔ chu lani bəni.
18 Bə kaŋaki i nyə̂ki yakadəiŋ kɔm Kiŋwakti ki Nyɔ dzakaki a,
“Kiə wɔ ki bə̂ŋ kə dzaka ki nyam jɔbi wə yi lwaki gəŋ.”
Yi chu num tə a, “Mi wi nɔm kaŋaki lə i kwâti ŋgɔm wi.”
19 Kiə mi bi lansi sə̂mi kə fwu wi kijuŋni widɔkɔ i wɔ a wɔ bum, a kɔbi a bəni
num lə bəfa nabə bətali bə̀ bɔ beeŋki nsaka wiwɔ.
20 A kabə num bə̀ bɔ baaŋ a fəki chu, wɔ yə̂li bɔ i gia yə bɔ gbɔ yɛiŋ i bəni bəchi
nshiŋ, ka kiŋka ki bəni bədɔkɔ bə̀ ni lwaki.
21 Mih dzakaki yələ i wɔ i Nyɔ bəh i Klistus Jisɔs bəh bəchinda bə Nyɔ nshiŋ
bə̀ wi kɔ wi babwili a, wɔ fə̂ki gia yə mih dzakaki, tsə̂ kə jum yi mi widɔkɔ, fə̂
gia yə yi chusiki kə chi chi.
22 Kiə wɔ ma fə̂bliki i jîləki kaŋ i mi wə a wi num fwu i kijuŋni ki bəni bə
bumni wə. Kiə wɔ ki jîlə kə kaŋ i chu bi mi widɔkɔ wə. Jîlə gwu ya i baiŋni wə.
23 Kiə wɔ ma chu mû̀ki a mwi shəŋ. Wɔ mû̀ tə fimbihni twɛsi kɔm bəh tɔɔ
wa bəh si wɔ kɔmsiki gwɛiŋki.
24 Chu bi bəni bədɔkɔ si yəŋə na bəh ŋga chusi a bɔ kɔ bɔ gbɔ lɔ nsaka, bi bəni
bədɔkɔ bi dzɔ na jɔbi ka bə yɛiŋ.
25 Yi kɔ a liŋ si kimfə kindzɔŋni si yəŋə. Kɔŋ kimfə kiwɔ ma kɔmsi chusi, ki
bi baaŋ kə i nyumi wə.

6

Ŋkaiŋni kimfə ki mfa wə wi kɔ mi wi bumni si ki kɔ i nû̀mki

1 Bəni bəchi bə̀ bɔ kɔ i kimbuŋ kimfa chɛiŋ kaŋaki i nyə̂ki kiŋkɔksi i dzə́h
yichi wə i bəni bə̀ bɔ kaŋaki bɔ. Bɔ fə̂ki yakadəiŋ, ka bəni ma dzakaki já yichu
kɔm yɛli wi Nyɔ bəh nlani wibukumbɛiŋ.
2 Ma mfá yə yi kaŋaki bətikwili bə̀ bɔ kɔ bəni bə bumni ma sə̂iŋsiki bɔ kɔm bɔ
bəchi kɔ bwa bə nih i Klistus wə. Bɔ kaŋaki i nə̂mki i bɔ nalə, kɔm bəni bə̀ bɔ
kwatiki mbee i nɔm wibɔ wə kɔ num bəni bə bumni ayaka bɔ kɔŋ bɔ nalə.

Bəni bə lanini bə ntəkə bəh mbum bi ŋkɔŋ

Wɔ lâni bəni bəh gia yələ, wɔ tə̂fiki bɔ a bɔ fə̂ki yi.
3 Mi kabə laniki nlani widɔkɔ chi chi wi bum kə nlani wi ŋkɔŋ wi Bah
wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus bəh nlani wə wi kpɛiŋniki bəh nɔni kə Nyɔ nəŋki,

4 yaka wəmaka ghaŋsiki gwu a kilɔlɔ kiə kə gia yidɔkɔ. Wəmaka mi gwɛiŋki
bəh jwɛiŋ yi kiŋgukuli bəh n'yɔli wi gia yə yi dzəki bəh kindɔŋ ki chinini bəh
ŋ'wali bəh bətɔyi bəh i biəliki gvu yi mi kaŋa kiŋkwaka kichu,
5 bəh i kɔmki dzaka i kintəəŋ ki bəni bà mfi bibɔ kɔ num bi təŋsi num bɔ laksi
ŋkɔŋ. Bɔ fəki yakadəiŋ kwaka a gia yi Nyɔ kɔ dzəh yə bɔ kɔ i kpali yɛiŋ.
6 Ayakalə, mi kabə nɔki nɔni kə Nyɔ nəŋki chu wɔkɔ ndzɔŋni bəh biɛiŋ biə wi
kaŋaki, yaka yəmaka kɔ na mbee wimbum,
7 kɔm bukumbɛiŋ nǐ dzə i mbi wə bəh kaŋ yiyəə, ayaka bukumbɛiŋ num i
bi nyə bəh kaŋ yiyəə.
8 Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ kabə kaŋaki biɛiŋ bidzini bəh bəmbuŋ, ntə yəmaka
kpɛiŋ lɔ i bukumbɛiŋ.
9 Ayakalə, bəni bà bɔ nəŋki mbum si liə lə i kimɔmsi wə, dzɔ kintaŋ liə i gia
yi kiyuŋ yiduli wə, yə yi dzəki bəh bəŋgəkə. Ayaka gia yələ num yə yi chiŋsiki
bəni i bəŋgəkə wə a num bà bɔ kɔ i kaasi mi kaasini.
10 Ŋkaiŋni wi gia yichu yichi yələ bukuki i kiŋkɔŋ ki kpɔ wə. Akɔ kɔm kiŋkɔŋ
kimbum kə bəni kaŋaki i kpɔ wə, kə bəni bədɔkɔ dzani lɔ dzəh yibɔ i mbum
wibɔ wə, bwaŋyi shóm yibɔ bəh gia yi lɔli yiduli.
11 I wɔ Timɔti, wɔ kɔ mfia mi wi Nyɔ. Yôkɔ gêiŋ mfia gia yələ yichi. Wɔ tsêiŋ
num i kwâti nɔni ki chəŋ bəh nɔni kə Nyɔ nəŋki, kimbum, kiŋkɔŋ, ŋkaŋa shɔm,
bəh nɔni ki bɔnini.
12 Jwô njwɔ bi kimbum kə akɔ kindzɔŋni. Ma wɔ kaŋa ndzɔŋ nɔni kə ki bi tsə
kaa kə, kə bə nǐ bɔɔŋ wɔ i liə yɛiŋ ayaka wɔ num i bəni bəduli nshiŋ bɔ beeŋ
nsaka wa, wɔ dzaka bəh dzaka ka, kɔm bumni bia.
13 Mih dzakaki i wɔ i Nyɔ nshiŋ wə wi nyaki nɔni i biɛiŋ bichi, bəh i Klistus
Jisɔs nshiŋ wə wi nǐ num i Bɔntiu Baylɛ nshiŋ ka dzaka gia yi chəŋ bəh dzaka
ki kɔm gwu yi,
14 mih dzakaki a wɔ jǐəki bəndzaka bələ, num ndi widɔkɔ kɔbi bəh gia yichu
yidɔkɔ yə mi kɔ i jiə i wɔ fuŋ i tsə buku i jɔbi wə Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus
bi dzəki.
15 Wi bi dzəki num i jɔbi wi ndzɔŋni wə, a num wə Nyɔ wi kimbɔiŋsi bi
chusiki a num a wi wə wi sakaki biɛiŋ bichi, num ŋkuŋ wi bəŋkuŋ bəh Bah
wi bəbah bəchi.
16 Akɔ a wi shəŋ wə wi kɔkə i kpi, wi nɔki i baiŋni biə mi kɔkə i kini tsə fɛiŋ.
Mi ka num yɛiŋ dəkə wi, ayaka mi kɔbi i yɛiŋ i wi wə. Kiŋkɔkni bəh ŋga num i
wi jɔbi wichi. Yi nûm ayaka.
17 I kimbu ki bəni bəmbum i fa mbi wələ wə, wɔ dzâka i bɔ a kiə bɔ ma
ghâŋsiki gwu. Kiə bɔ ki jǐə kə mfi bibɔ i mbum wə, bi num i dza kaa. Bɔ jǐə
mfi num i Nyɔ wə wi shukuki biɛiŋ bichi a bukumbɛiŋ wɔkɔki ndzɔŋni yɛiŋ.
18 Bɔ fâki num gia yə yi ndzɔŋki, mbum bibɔ numki gia yindzɔŋni yə bɔ fəki.
Bɔ wêli kaŋ yibɔ i nyaki binya tsɛiŋ kə.
19 Yələ kɔ dzəh yə bɔ kɔ i jiəki biba bi biɛiŋ bibɔ bi kijiəli i gwu yibɔ wə, ka
chaka ki juŋ ki ləkəli, bɔ bi ka kaŋa nɔni kə a lansi kɔ nɔni.
20 Timɔti, wɔ tôkni bəh gia yə bə kɔ bə nya i wɔ kaŋ. Wɔ gêiŋ bəndzaka bà bɔ
kaŋaki kə gia i fə bəh Nyɔ, bəndzaka bəgukuli bà bəni kwakaki a akɔ mfi.
21 Bəni bədɔkɔ kɔ num bɔ dza lɔ ka biəliki gia yələ ka gbɔ i dzəh yi bumni
yibɔ wə. Ma kiŋkɔŋ ki Bah nûmki bəh mbɛiŋ bəchi.

Kiŋwakti ki kəmsini kə Bəəl nǐ nyaka i Timəti

Gia yə yi kə i Kiŋwakti ki Timəti ki kəmsini kələ mə

Kiŋwakti kələ kə ki kəmsini kə Bəəl nǐ nyaka i Timəti. I kiŋwakti kələ mə a duki tsəki bəntəfi bà Bəəl nǐ nyaki i Timəti ka mi wə bɔ wi nɔmki, wi gamti wi. Wi dzaka tsəsi kɔm bəh ŋkaŋa wi shɔm. Wi təfi Timəti a wi tsâki a ninshiŋ bəh nɔm wə wi nɔmki i Jisɔs Klistus bəh shɔm yi yimu, bəh a wi kâŋa ndzəŋ nlani wi chəŋ wə wi kɔ wi ntum wi ndzəŋni bəh wi miŋkaiŋ mikpu na bindzəŋ. Wi təfi tə wi, a wi fâki nɔm wi ka mi wi lanini bəh ka mi wə wi nyaniki fukuki gia yi Nyɔ bindzəŋ kəŋ wi yɛiŋki bəŋgəkə na dəiŋ, nabə a, kəŋ bəni waliki wi na dəiŋ.

Bəəl kiŋ tə i Timəti a wi dzâki jəbi i bi ma jǐə kaŋ yi i “Bəŋgukuli bə kiyuŋ bə kilələ” (2:23). I gia yələ yichi wə wi nǐ yiŋtiki Timəti a wi sini dzɔ nəni i ŋgaiŋ.

Kifwu ki gia kə ki kɔ i Kiŋwakti kələ mə

1:1-2 Kin'yisi
1:3–2:13 Bəəl nya kiyəŋni i Nyɔ kɔm Timəti chu shili shɔm yi
2:14–4:5 Bəəl təfi Timəti
4:6-18 Bəəl dzaka kɔm gwu yi
4:19-22 Kiŋgɔksi

1 Akɔ mih Bəəl, mih kɔ waiŋ ntum wi Klistus Jisɔs i kiŋkɔŋ ki Nyɔ wə. Yələ biəli kiŋkaka kə ki kɔ kɔm nəni kə ki bi tsə kaa kə, ki kɔ i Klistus Jisɔs wə.

2 Mih nyakaki kiŋwakti kələ i wɔ Timəti waiŋ wuŋ. Wɔ kɔ shɔm yiŋ.

Nyɔ Ba bəh Klistus Jisɔs wə Bah wibukumbɛiŋ chûsi shɔm yindzəŋni i wɔ, kwâsi nshɛiŋ i wɔ, nyâ wɔ bəh kimbɔiŋni.

Bəəl nya kiyəŋni i Nyɔ kɔm Timəti chu shili shɔm yi

3 Jəbi wə mih si kwaka wɔ jəbi wichi nchəkɔ bəh nshi i ntsa wuŋ wə mih ka nyaki kiyəŋni i Nyɔ wə mih nɔmki i wi gia yidəkɔ saka kə shɔm yiŋ, a num ayaka si bəba nǐ nɔmki.

4 Jəbi wə mih si kwaka tə mindəm mə wɔ nǐ shisiki jəbi wə buku wɔ nǐ gaaliki, dzəŋ ya ka wɔəki mih a mih yɛiŋ wɔ, ka shɔm yiŋ jikə bəh kinsaŋli.

5 Mih si kwaka lə tə kimbum ka ki ŋkɔŋ kə wɔ kaŋaki. Kimbum kələ nǐ yisi kaŋaki nih nih wa Lɔys bəh nih wa Yunis, mih kiəki lə məŋni kə a, akɔ ki wɔ kaŋaki i liə.

6 Akɔ gia yə mih nəŋki i yiŋti wɔ a wɔ fǐəni yômi i kinya ki Nyɔ kə ki kɔ i wɔ mə, wɔ fiiki yɛiŋ bɛiŋ aka gbuku. Kinya kələ kɔ kə wɔ nǐ kwati i jəbi wə mih nǐ jiə kaŋ yiŋ i wɔ wə.

7 Wɔ kǐəki a Nyɔ nǐ ka nya kiŋ'waka i bukumbɛiŋ a num kə ki fəki a bukumbɛiŋ kaŋaki nlwa. Wi nǐ nya num kiŋ'waka ki ŋga bəh ki ŋkɔŋ bəh kə ki fəki bukumbɛiŋ kiə i təkniki bəh gwu yibukumbɛiŋ.

8 Ayakadəiŋ, ma gâmniki i dzâkaki i bəni bədəkɔ kɔm Bah wibukumbɛiŋ nabə kɔm mih wə mih nɔmki nsəŋ kɔm bə wi. Ayakalə, wɔ wôkɔ tə ŋ'wa ŋgəkə i ntum wi ndzəŋni wələ bəh ŋga biə Nyɔ nya i wɔ.

9 Nyɔ kɔ wə wi nǐ bwili bukumbɛiŋ, bɔɔŋ bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ nəki nəni ki bəni bà bɔ kɔ mbu. Wi nǐ ka fə dəkə yələ num kɔm nɔm widəkɔ bukumbɛiŋ nǐ fə. A nǐ kɔ kɔm kinsisi ki si wi nǐ fə i bukumbɛiŋ, bəh shɔm yi yindzəŋni yə wi nǐ kaŋaki i bukumbɛiŋ tsə dzəh i Klistus Jisɔs wə, na ka mbi yisi.

10 I liə shɔm yi Nyɔ yindzɔŋni yə kɔ bə chusi lɔ i bukumbɛiŋ si Mbwili
wibukumbɛiŋ wə Klistus Jisɔs kɔ wi dzə lɔ. Wi kɔ wi bwiŋ ŋga bi kpi, wi chusi
nɔni ki ndaiŋ a mi bi chu kpi kə. Ayaka wi fə yi yəŋə ndaiŋ num bəh ntum wi
wi ndzɔŋni.
11 Akɔ ntum wi ndzɔŋni wələ Nyɔ babwili mih a mih numki mi wi fukuni
bəh waiŋ ntum wi Klistus bəh mi wi lanini.
12 Akɔ kɔm yələ mih yɛiŋki ŋgəkə si mih yɛiŋki lə. Ayakalə, mih ŋgəmniki kə,
kɔm mih kiəki lə mi wə mih jiə shɔm i wi. Ayaka mih kiə na məŋni kə a wi kɔlə
i tɔkniki bəh gia yə mih nya i wi kaŋ lə,* i tsə buku i chɔkɔ bigɔksini.
13 Wɔ bǐəli a juu wi lanini wə wi kɔ wi chəŋ wə mih nǐ lani wɔ yɛiŋ. Si wɔ
biəliki yakadəiŋ wɔ jǐə shɔm a i Klistus, kaŋa tə kiŋkɔŋ i bəni, yichi num i dzəh
yi bəni bà bɔ kɔ bə Klistus Jisɔs.
14 Wɔ tôkni bəh nlani wi ŋkɔŋ wə bə nǐ nya i kaŋ ya wə. Wɔ tôkni bəh ŋga bi
Kiŋ'waka ki Baiŋni kə ki kɔ i bukumbɛiŋ wə.
15 Wɔ kiəki lə a bəni bəchi bà bɔ kɔ i kimbu ki Ɛsia wə nǐ lɔ bee lɔɔ mih. I mbaŋ
wibɔ wə kɔ Figelus bəh Ɛmɔgenes.
16 Mih tsâki a Bah kwâsi nshɛiŋ i juŋ yi Ɔnesifɔlus wə. Wi nǐ kɔmsiki fəki lə a
fɛiŋfɛiŋ, bəiŋsi shɔm yiŋ yi də. Wi nǐ gəmniki kə kɔm nsəŋ wə mih kɔ yɛiŋ wə.
17 Akɔ jɔbi wə wi nǐ dzə buku i fa Lum, wi lansi nəŋ mih i tsə buku jɔbi wə
wi nǐ yɛiŋ mih.
18 Mih tsâki a Bah fə ma a bi numki i chɔkɔ bi bi gɔksini wə, ma Bah bi kwâsi
nshɛiŋ i wi. Wɔ tɔksiki kiəki lə nalə nɔm wichi wə wi nǐ nɔm i mih i kwili wi
Ɛfɛsus wə.

2

Si Timəti kɔ i jwôki i gia yi Nyɔ wə

1 Timəti waiŋ wuŋ, i kimbu ka wə, nûm ndzɔŋ ayaka i shɔm yindzɔŋni yə
Klistus Jisɔs chusi i bəni bà bɔ chiŋni bəh wi.
2 Wɔ dzô gia yə wɔ si wɔkɔ mih dzaka i bəni bəduli nshiŋ, nyâ i kaŋ yi bəni
bà bɔ kɔ chəŋ num bɔ kpɛiŋni i lani tə bəni bədɔkɔ yɛiŋ.
3 Wɔ dzô tə ŋ'wa ŋgəkə ka mi wi jum wi ndzɔŋni wi Klistus Jisɔs.
4 Jɔbi wə mi wi jum kɔ i nɔm wi wə, wi kɔkə i chu jiəki fwu i gia yi nchiŋ bəni
wə, kɔm gia yə wi tsɛiŋki i yi wə kɔ i fô gia yə tikwili wi nəŋki a wi fəki.
5 Yi kɔ a liŋ ka yi mi wə wi yɔkɔki n'yɔkɔ kɔ, wi kɔkə i yɔkɔ dzi, jɔbi wə wi
yɔkɔki biəli kə bənchi bə n'yɔkɔ.
6 Mi wi khə wə wi nɔmki tə bindzɔŋ, akɔ wi wə wi kaŋaki i yisi məm fiɛŋ fi
ninshiŋ i biə wi nǐ gbɛli.
7 Kwâka kɔm gia yə mih dzakaki lə, ma Bah ni fə wɔ kiə yichi.
8 Yĭŋti Jisɔs Klistus. Wi nǐ dza i kpi wə. Wi nǐ kɔ mi i chwɔŋkijuŋ ki Ŋkuŋ
Dɛbit wə. Akɔ yi yə mih fukuki i ntum wuŋ wi ndzɔŋni kintəəŋ.
9 Akɔ kɔm ntum wi ndzɔŋni wələ mih yɛiŋki ŋgəkə, mih num i bənsəŋ wə ka
mi wə wi bwiŋki bənchi. Ayakalə, na si mih kɔ na i bənsəŋ wə lə, gia yi Nyɔ
kɔkə i bənsəŋ wə.
10 Si yi kɔ yakadəiŋ, mih bá kaŋa shɔm i gia yichi wə kɔm bəni bà Nyɔ kɔ wi
sabibwili, ka bɔ tə bi kwati mbɔiŋ i Klistus Jisɔs bəh mbum biə bi bi kaa kə.
11 Ndzaka wələ kɔ na wi ŋkɔŋ, wi num a:
Bukumbɛiŋ ka chiŋni kpi bukumbɛiŋ bɔ,
ma bukumbɛiŋ bi numki i nɔki tə bukumbɛiŋ bɔ.
12 Bukumbɛiŋ ka kaŋa shɔm,

* **1:12** Yudɔkɔ a, "...Wi kɔlə i tɔkniki bəh gia yə wi kɔ wi nya i mih kaŋ",

ma bukumbɛiŋ bi numki i sakaki ntɔŋ tə bukumbɛiŋ bɔ.
Bukumbɛiŋ ka mənŋni wi,
ma wi tə bi mənŋni bukumbɛiŋ.
13 Bukumbɛiŋ ka baaŋ i num ndzɔŋ,
wi ni num ndzɔŋ a numni,
kɔm wi kɔkə i nəiŋ gwu yi.

Mi wi nɔm wə Nyɔ bum

14 Yĩŋti bɔ bəh gia yələ, ma wɔ chu dzâka i bɔ i Nyɔ nshiŋ a bɔ gêiŋki gɛiŋni bəŋgukuli bà kɔm já. Yəmaka gamtiki kə mi. Yi bəkəliki lə bəni bà bɔ wɔkəliki yi.
15 Mômsi na bindzɔŋ i chusiki gwu ya i Nyɔ nshiŋ ka mi wə Nyɔ yɛiŋki a wi kɔ chəŋ. Nûm mi wi nɔm wə wi kaŋaki kə gia yə wi kɔ i gəmniki yɛiŋ, bəh wə wi kaŋaki ŋkɔŋ bi gia yi Nyɔ i dzəh yi chəŋ wə.
16 Wɔ gêiŋki bəndzaka bà bɔ kaŋaki kə gia yidɔkɔ i fə bəh Nyɔ, kɔm bəndzaka bəwɔ ni fə bəni nɔki nɔni kə Nyɔ kɔŋki kə tsə bəh ki i ninshiŋ.
17 Bənlani bəbɔ bəwɔ kɔ aka biəkə yə yi dziki gwu yi mi yi yamtsə a tsəni. I mbaŋ wi bəni bəwɔ kintəəŋ, bà bɔ laniki bənlani bəwɔ kɔ Imenayus bəh Filitus.
18 Bɔ bee lɔ dzəh yi ŋkɔŋ, asi bɔ bwaŋki alə ndza wi kpi dzɔ lɔ di. Si bɔ fəki yakadəiŋ, bɔ bəkəli kimbum ki bəni bədɔkɔ.
19 Ayakalə, chaka kə a chɔkɔ Nyɔ ki, ki kɔ kiləkəli, ki num fɛiŋ. Chaka kələ kɔ num Nyɔ nyaka kinchəsi ki i yɛiŋ wə yi num a, “Bah kiəki lə bəni bà bɔ kɔ mbu,” bəh a, “Mi wichi wə wi bɔɔŋki yɛli wi Bah kaŋaki i bêe kimfə kichu.”
20 Juŋ yimbum si num bətasa bəh káh bəh bibwam biə bi kɔ i yɛiŋ dzu, asi num kə a biɛiŋ biə bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bɔkəli nabə ki fukuli. Bidɔkɔ si num tə biə bə kɛiŋsi bəh kɛiŋ, bidɔkɔ num bə kɛiŋsi bəh fiəŋ. Biɛiŋ biələ si num biə bi kaŋaki nɔm wimbum, bidɔkɔ num biə bi kaŋaki nchiŋ nɔm.
21 Ayakadəiŋ, mi ka bwili kaŋ i biɛiŋ biə bi kaŋaki nɔm wi kilɔlɔ, yaka wi ni numki aka fiɛŋ fi dzu fiə bə kɔ dzɔ i fəki nɔm wimbum yɛiŋ. Wi ni fiəni num ka mi wə Nyɔ kɔ wi fə a, akɔ mi wi ŋgaiŋ. Wi kɔ mi wə wi wɔkəliki tikwili wi a wi dzô wi i fêki na winaiŋ nɔm wi ndzɔŋni yɛiŋ.
22 Ayakadəiŋ, yôkɔ gêiŋ mfia yɔkɔni nɔni kinyɛŋ kə sumi si kɔŋ. Wɔ mômsi mfia i nôki num nɔni ki chəŋ bəh i kaŋaki bumni bəh kiŋkɔŋ bəh kimbɔiŋni. Wɔ fê ayakadəiŋ asi bəni bà bɔ bɔɔŋki tə yɛli wi Bah bəh shɔm yibɔ yi baiŋni fəki.
23 Kiə wɔ ma kânaki gia yidɔkɔ i fê bəh bəŋgukuli bə kiyuŋ bəh bə kilɔlɔ, kɔm yi si dzə a bəh n'yɔli.
24 Ayaka mi wi nɔm wə wi kɔ wi Bah kaŋaki kə i yôliki bəh bəni. Wi kaŋaki i kâŋaki num shɔm yindzɔŋni i mi wichi, a num mi wə wi kĩəki i lâni bəni, kĩə tə i kâŋaki shɔm bəh bəni.
25 Wi si lumsi gia i kimbɔiŋni wə bəh bəni bà bɔ gukuliki bəh wi. Wi si lumsi yaka bəh kiŋkwaka a yuwidɔkɔ Nyɔ kələ i gâmti bɔ ma bɔ kwuni shɔ́m yibɔ i kĩə gia yə yi kɔ yi ŋkɔŋ,
26 ka bɔ bɔɔŋ mfi bibɔ, i gɛiŋ buku i kintaŋ ki ŋkpɛli kə wi kɔ wi kwa bɔ yɛiŋ ka bɔ fəki a gia yə wi kɔŋki.

3

Gia yi gumini bi numki lə i chɔkɔ bi gəksini wə

1 Kĩə a, a bi numki i kaŋ yi gəksini wə, gia yi gumini yimbum bi numki lə.

2 Bəni bi dza bɔ kɔŋki num a gwu yibɔ, kɔŋ kpɔ, ghaŋsi gwu, chusi gwu, dzaka ja yichu kɔm bəni bədɔkɔ. Bɔ bi chu wɔkɔ kə i bətii bəh bənih bəbɔ, chu nya kə kiyɔŋni i gia yidɔkɔ wə, chu kaŋa kə nɔni ki baiŋni.
3 Bɔ bi kwasiki kə nshɛiŋ i bəni, chu dalinya kə tə kiŋgbɔ ki bəni bədɔkɔ. Bɔ bi bəkəliki kiyɛli ki bəni, chu kiə kə i tɔkniki bəh gwu yibɔ. Bɔ bi kaŋaki nɔni ki gumini, chu kɔŋ kə gia yindzɔŋni.
4 Bɔ bi numki dzi minaŋ kɔm bəni, nɔ nɔni ki dzali, num bɔ jikə bəh kiŋghaŋsi ki gwu. Bɔ bi kɔŋki a i dziki kidəəŋ kibɔ yiŋni kɔŋ kə lɔ Nyɔ.
5 Bɔ bi chusiki a bɔ numki lə i gia yi Nyɔ wə, ayakalə chu nəiŋ ŋga bi gia yi Nyɔ yiwɔ. Wɔ gɛ̂iŋ bəmaka bəni.
6 Bəni bədɔkɔ bələ kɔ bà bɔ nyaniki liəki i júŋ yi bəni wə kaŋa ŋga i bəkaŋa bà bɔ bɔhki num chu jikəli bɔ, bɔ njəŋ biəli kiŋkɔŋ ki biɛiŋ chi chi.
7 Bələ bəkaŋa kɔ bà bɔ shi kɔ a wɔkɔliki nlani jɔbi wichi, ayakalə kɔbi i lansi kiə gia yə yi kɔ yi ŋkɔŋ.
8 Si Janis bəh Jambles nĭ waliki Muses, yi kɔ a liŋ si bəni bələ waliki ŋkɔŋ bi Nyɔ. Akɔ bəni mfi bibɔ təŋsi lɔ, shóm yibɔ yə bɔ dzakaki a bɔ jiə i Klistus wə kɔ a ntəkə.
9 Ayakalə, bɔ ni fə kə yakadəiŋ i tsə buku i dzəh yi dəəŋ, kɔm kiyuŋ kibɔ bi yəŋəki lə tə i bəni bəchi wə asi bi Janis bəh Jambles nĭ yəŋə.

Bɔɔl təfi Timəti a wi nûm a i gia yə bə lani wi yɛiŋ

10 Timəti i wɔ, wɔ si kiə lə kɔm nlani wuŋ bəh nɔni kəŋŋ bəh gia yə mih nəŋki i nɔni kəŋŋ wə. Kiə tə kɔm shɔm yə mih jiə i Nyɔ bəh shɔm yi kaŋani yə mih kaŋaki, bəh kiŋkɔŋ kə mih kaŋaki i bəni, bəh si mih si məmsi i gia yichi wə tsə a ninshiŋ.
11 Wɔ kiəki lə tə mbwaŋ gvu wə bəni bwaŋki i mih chɛiŋ bəh bəŋgəkə mbəŋ. Wɔ kiə gia yə yi nĭ num bəh mih i Antiɔk bəh Ikɔnium bəh i Lista. Wɔ kiə ŋkaiŋni wi mbwaŋ gvu wə bəni nĭ bwaŋki i mih chɛiŋ. Ayakalə, i bəŋgəkə bələ wə bəchi kɔ num Bah nĭ bwili mih.
12 Yi kɔ ŋkɔŋ a mi wichi wə wi nəŋki i nɔki nɔni kə Nyɔ nəŋki ka mi wə wi kɔ wi chiŋni lɔ bəh Klistus Jisɔs kɔ bà bə bi bwaŋki gvu i bɔ chɛiŋ.
13 Bəni bà bɔ məmyiki gia yichu bəh bəni bə fwɔkyini, kɔ num nɔni kibɔ ni fɔki tsəki a tsəni si bɔ fwɔkyi bəni bədɔkɔ, fwɔkyi tə gwu yibɔ.
14 Ayakalə, i kimbu ka wə, nûm mfia a gia yə bə lani wɔ yɛiŋ wɔ bum yi bəh shɔm ya yichi. Nûm a yi wə kɔm wɔ kiəki lə bəni bà bɔ nĭ lani wɔ bəh yi.
15 Wɔ nĭ yisi i kiəki gia yələ bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə, wɔ kɛiŋ waiŋ wi nchiŋ. Gia yələ kɔ yə yi kɔ i təfi wɔ a wɔ kwati mbəiŋ yɛiŋ tsə dzəh i shɔm yə wɔ jiə i Klistus Jisɔs wə.
16 Gia yichi yə bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə kɔ num mfi biwɔ buku i Nyɔ wə. Ayaka yi gamti i laniki bəni yɛiŋ, chûsi kiŋgbɔ, lûmsi bəni, lâni bəni bəh nɔni ki chəŋ,
17 ka mi wə wi kɔ mi wi Nyɔ numki num wi kpɛiŋni, kaŋa biɛiŋ bichi i fəki nɔm wi ndzɔŋni wichi yɛiŋ.

4

Bɔɔl təfi Timəti a wi fə̂ki nɔm wi bindzɔŋ

1 Mih dzakaki yələ i wɔ i Nyɔ nshiŋ bəh i Klistus Jisɔs wə wi bi sakaki bəni bà bɔ kɔ bəwɔm bəh bà bɔ kɔ num bɔ kpiyi lɔ. Mih dzakaki lə kɔm bə ntumbuku wə wi bi tumbuku bəh kɔm ŋkuŋ bi, mih dzakaki a,

2 wɔ fûkuki gia yi Nyɔ. Fûku tsâ a bəh yi i ninshiŋ, kɔŋ a numki i jəbi wi
ndzɔŋni wə nabə i jəbi wichu wə. Wɔ chûsi kiŋgbɔ ki bəni, lûmsi bɔ, shíli shóm
yibɔ bəh shɔm yi kaŋani bəh nlani ŋ'wa.
3 Kĭə a jəbi dzəki lə wə bəni bi chu num kə i nlani wi chəŋ wə. Bintuni bibɔ
bi fwuki lə i wɔkɔ num gia yidɔkɔ chi chi. Bɔ bi ka nəŋ bəni bə lanini bəduli bə̀
bɔ laniki num gia yə bɔ kɔŋki i wɔkɔki.
4 Bɔ bi bee lə i wɔkɔki gia yi ŋkɔŋ, yɔ̂kɔ nnyâ num i bichum bi ntəkə chɛiŋ.
5 Ayakalə, i wɔ, lûmsi fwu wa chəŋ jəbi wichi, kâŋa shɔm i bəŋgəkə ba wə,
fə̂ nɔm wi mi wə wi nyaniki fukuki nnyaki gia yi Nyɔ. Fə̂ nɔm wa wichi wə bə
nya i wɔ.
6 I mih, mih si num lɔ i liə aka mbih, ayaka jəbi kpɛiŋ lɔ ka bə ni dzɔ mih bə
fə bəh mih ka mbih mə bə si kwuŋ. Jəbi kpɛiŋ wə mih kɔ i kwɛ yɛiŋ.
7 Mih jwɔ lɔ njwɔ wi ndzɔŋni i gia yi Nyɔ wə, ka kaasi n'yɔkɔ wuŋ, kaŋa baaŋ
a bumni biŋ wə.
8 I yisi i liə kɔ num bə jiə lɔ kifɔ kəŋŋ ki ŋkuŋ kə akɔ ki nɔni ki chəŋ. Kifɔ kələ
num kə Bah wə wi kɔ mi wə wi sakaki bənsaka chəŋ bi bwaŋ i fwu wuŋ wə i
chɔkɔ bi gɔksini wə. Wi bi bwaŋ kə a ŋkəŋŋ shəŋ. Wi bi bwaŋ tə ki bəni bəchi
bə̀ bɔ wɔkɔliki bəh kiŋkɔŋ a wi fĭni dzə̂.

Bɔɔl fuku si gia kɔ i kimbu ki wə

9 Timɔti, mə̂msi na bəh ŋga i dzə̂ bûku i mih wə wakli.
10 Kĭə a Dɛmas kɔ num wi kɔŋ lɔ mbi wələ i liə, ka lɔɔ bee mih ka tsə i
Tɛsaləonika. Klesɛns num wi tsə i Galəshia, Taytus tsə i Dalmatia.
11 Akɔ a Luk shəŋ wimbɔŋ wə wi kɔ buku wi. Jəbi wə wɔ bə́ dzə, wɔ dzə̂ Maak
mbɛiŋ wi dzə̂. Wi kɔlə i gamtiki mih i nɔm wə nalə.
12 Tichikus kɔ num mih faaŋ wi i Ɛfɛsus.
13 Jəbi wə wɔ bə́ dzə, wɔ dzə̂ mbuŋ wuŋ wimbum wə mih nĭ jiə i Kabus dzu i
kwili wi Tɔwas wə. Ayaka wɔ dzə̂ tə̂si tə bəh biŋwakti mbiŋ, kighə biə bə kɛiŋsi
bəh dzú yi nyam.
14 Alɛksanda wə wi biəŋki biɛiŋ, wi fə mih bəh ŋgəkə wi ləkəli wi kɔbi wi
twɛsi. Bah bi gɔm lə wi i kimfə ki wə.
15 Wɔ tə tô̂kniki bəh wi. Kɔm wi waliki lə na bəh ŋga, gia yə bukumbɛiŋ
fukuki.
16 I nsaka wuŋ wə, a nĭ kɔ i chɔkɔ bi ninshiŋ biə mih nĭ num i kintainŋntaiŋ
ki sakani mə mi widɔkɔ nĭ ka num dəkə i mih chɛiŋ. Bəni bəchi nĭ kɔ bɔ yɔkɔ
gɛiŋ mih. Kiə Nyɔ bi ma sâka bɔ i gia yiwɔ wə.
17 Ayakalə, Bah nĭ kɔ wi num i mih chɛiŋ, nya mih bəh ŋga i fuku ntum
windzɔŋni nalə ka bəni bəchi bə̀ bɔ kɔkə Bəju wɔkɔ ntum wiwɔ. Ayakadəiŋ,
wi nĭ bwili mih i dzaka ki bikɛm wə.
18 Bah ni bwiliki lə mih na i yinaiŋ gia yichu wə, i tsə buku jəbi wə wi bi
bəiŋsiki dzəki mih i ŋkuŋ bi bi bɛiŋ wə i kimbəiŋni wə. Bukumbɛiŋ tûmki
bikum bi jəbi wichi kiŋgɔksi kəbi. Yi nûm ayaka.

Bəmbəni

19 Bô̂ni Blisilia bəh Akpwila i mih. Bô̂ni tə juŋ yi Ɔnesifɔlus.
20 Ɛlastus nĭ baaŋ i Kɔlɛn, ayaka Tɔfimus num mih nĭ bêe wi i Miletus wi
gwɛiŋ.
21 Mə̂msi na bəh ŋga i dzə̂ na ka jəbi wi fiəkə yiləkəli ni yisiki. Yubulus faaŋki
kimbəni i wɔ. Budens bəh Linus bəh Klawdia bəh bwa bə nih bəbukumbɛiŋ
bəchi i Klistus wə faaŋki tə kimbəni.
22 Mih tsâki a Bah nûmki bəh kiŋ'waka ka. Ma kiŋkɔŋ ki Bah nûmki bəh
mbɛiŋ bəchi.

Kiŋwakti kə Bəəl nĩ nyaka i Taytus

Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Taytus kələ mə

Kiŋwakti kələ nĩ nyaka Bəəl i sumi yi nyukuni yidəkɔ bə bəəŋ a Taytus. Taytus wələ nĩ kɔ mí i tumi kidəkɔ wə a kəbi ki Bəju, wi nĩ bee nəni kitumi kibə ka fiəni num mi wi bumni wi Klistus. Wi nĩ nəmki bəh Bəəl, wi num mi wə wi gamtiki wi i nəm wi wi gia yi Nyɔ wə. Bəəl nĩ nyaka kiŋwakti kələ i sumi yiwɔ wi num i tumi ki Klɛt wə. Wi nĩ kɔ fɛiŋ num Bəəl bee wi a wi baaŋ wi gamtiki fɛiŋ, tsɛiŋ si nəm wi kijuŋni ki bəni bə bumni nyaniki.

Bəəl ka təfi Taytus kəm bə kimfə ki bəni bà bɔ kɔ kifwu i kijuŋni ki bəni bə bumni wə si bɔ kaŋaki i numki. Wi nĩ dzakaki lə si wi ni yɛiŋki bəni bə Klɛt bəduli kwati nəni kə ki kɔ kichu. Wi chu təfi Taytus si wi kɔ i laniki bəni chi chi i kijuŋni ki bəni bə bumni wə.

Kifwu ki gia kə ki kɔ i Kiŋwakti kələ mə

1:1-4 Kin'yisi
1:5-16 Kəm kifwu kijuŋni ki bəni bə bumni
2:1-15 Kəm kimfə kə bəni kaŋaki chi chi i kintəəŋ kijuŋni ki bəni bə bumni wə
3:1-11 Bəəl fûku i Taytus gia yə wi kɔ i laniki bəni bə bumni bəchi yɛiŋ
3:12-15 Kiŋgəksi

1 Akɔ mih Bəəl, mih kɔ waiŋ wi nəm wi Nyɔ bəh waiŋ wi ntum wi Jisəs Klistus. Nəm wuŋ kɔ i fâki kimbum ki bəni bà Nyɔ kɔ wi babwili a ki tsâki a ninshiŋ, bəh a bɔ kĺəki gia yi ŋkɔŋ yə yi biəliki nəni num ki Nyɔ,
2 a bɔ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i nəni kə ki bi tsə kaa kə. Nəni kələ kɔ kə Nyɔ wə wi kɔkə nyiki ntəkə nĩ kaka na ka mbi wələ yisi.
3 Jɔbi wə jɔbi wi chəŋ nĩ kpɛiŋ, wi ka chusi ndzaka wi ndaiŋ tsə dzəh i gia yi yə mih fukuki. A nyâ Nyɔ Kimbwili wibukumbɛiŋ ŋga biwɔ i mih a mih fûkuki.
4 Mih nyakaki kiŋwakti kələ i wɔ Taytus. Wɔ kɔ waiŋ wuŋ wi ŋkɔŋ i kimbum kibukumbɛiŋ wə kichi. Ma Nyɔ Ba bəh Bah Klistus Jisəs Kimbwili wibukumbɛiŋ, chûsi shəm yindzəŋni i wɔ, wi nyâ wɔ bəh Kimbɔiŋni.

Nəm wə Taytus nĩ baaŋ i Klɛt i fə̂

5 Fwu wi gia wə mih nĩ bêe wɔ i Klɛt nĩ kɔ a wɔ bâaŋ lûmsi gia yə yi nĩ kɛiŋki kintəŋsi ma yi num chəŋ, i chu jĺə bətii bə bijuŋni bi bəni bə bumni i kikwili kichi wə i dzəh yə mih nĩ chusi i wɔ.
6 Mi i numki tii wi kijuŋni, wi kaŋaki i nûmki mi wə wi kaŋaki kə gia yichu yidəkɔ yə bə kɔ i dzakaki kəm wi. Wi kaŋa a miŋkpaŋa wimu, bwa bu num bəni bə bumni, a num kə bà bəni yɛiŋki a bɔ mwayiki lə nabə i ləkəki bəh kifwu.
7 Asi fwu wi tii kijuŋni kɔ mi wi nəm wi Nyɔ, wi kaŋaki kə i kâŋaki gia yichu yidəkɔ yə bə kɔ i dzakaki kəm wi. Wi kaŋaki kə i nûmki mi wə wi bwaŋki a n'yi wə nabə i kɔmsiki bəkɔsiki shəm nabə wə wi muki mbih mɔ kwa wi. A kɔbi wə wi yəliki i bəni nabə wə wi yəkɔki nnyaki i mbee wi bə kilələ chɛiŋ.
8 Wi kaŋaki i numki wə wi dzəki bəni bə nyanini, wi kɔŋ gia yə yi kɔ yindzəŋni, wi fə gia bəh mfi, kaŋa nəni ki chəŋ, kaŋa nəni ki baiŋni, wi kiə i təkni bəh gwu yi.

9 Wi kaŋaki i nûmki wə wi kiə nlani wə wi kɔ wi chəŋ num bə lani ndzɔŋ wi yɛiŋ. Ayakadəiŋ, wi ni ka kiə i nyaki ntəfi i bəni biəli num nlani wə wi kɔ wi chəŋ, chu tɔyi tə chwɔŋ ki bəni bə̀ bɔ waliki nlani wiwɔ.

Bə chîki nlani wi bəni bə ntəkə

10 Mih dzakaki yələ kɔm bəni bəduli kɔlə fɛiŋ bəh kifwu kiləkəli, bɔ dzaka ja yi kilɔlɔ, fwɔkyi bəni, kighə mbaŋ wi bəni bə̀ bɔ bwaŋki a bə kâŋaki i sûuŋki bəni.

11 Bələ kɔ bəni bə̀ bə kaŋaki i bâŋ lɔ dzaka kibɔ baŋni, kɔm bɔ nyaniki bəkəliki juŋ yi bəni bəchi si bɔ laniki gia yə bɔ kaŋaki kə i laniki. Bɔ fəki yakadəiŋ num kɔm bɔ yɔkɔki nnyaki i mbee wi bə kilɔlɔ chɛiŋ.

12 Bəni bələ kɔ num mi wibɔ widɔkɔ mwi wə bɔ dzakaki a, akɔ mi wi ntum wi Nyɔ wibɔ, widɔkɔ nǐ dzaka lɔ kɔm bɔ a, “Bəni bə Klɛt si num a bəni bəntəkə jɔbi wichi. Bɔ num nyám yi chwa yichu, bəni bə ŋgbɛni məyi dzi a dzɛiŋ məyini.”

13 Ndzaka wələ kɔm bɔ kɔ na ŋkɔŋ. Ayakadəiŋ, lânsi tôyi chwɔŋ kibɔ nalə i dzaka kibɔ wə, ka bɔ kâŋa kimbum a num ki chəŋ,

14 a kɔbi yaka bɔ ni nya gwu yibɔ i wɔkɔki num bichum bi Bəju, nabə gia yə bəni bə̀ bɔ nəiŋ gia yi ŋkɔŋ yə Nyɔ dzakaki a bəni bîəli yi.

15 Bəni bə̀ bɔ kaŋaki shɔm yi baiŋni, gia yichi ni baiŋki lə i bɔ. Ayakalə, jɔbi wə bɔ kaŋaki shɔm yichu , bɔ kaŋa kə kimbum, gia bi lansi baiŋ kə kɔm biŋkwaka bibɔ bəh dzəh yə shɔ́m yibɔ kɔ yɛiŋ, kɔ yi bəkə lɔ.

16 Bəmaka bəni dzakaki a bɔ kiəki lə Nyɔ, ayakalə kimfə kibɔ chusi a bɔ məŋni lɔ Nyɔ. Nɔni kibɔ nyɛŋ nalə, bɔ ləkə bəh kifwu. Bɔ num kə bəni, bɔ kɔbi i fə na gia yindzɔŋni lə kpaaa.

2

Bənlani kɔm nəni kindzɔŋni

1 Ayakalə, i wɔ Taytus, wɔ kaŋaki i lâniki bəni num bəh gia yə yi kpɛiŋniki i nlani wi chəŋ wə.

2 Wɔ tâfiki bənyuku bə̀ bɔ si num lɔ bəkukuli a bɔ tôkniki bəh gwu yibɔ i gia yichi wə, kâŋa kiŋkɔksi i gwu yibɔ wə, fə̂ gia ka bəni bə̀ bɔ kaŋaki mfi, kâŋa kimbum num ki chəŋ, kâŋa kiŋkɔŋ num ki chəŋ , kâŋa shɔm i bəŋgəkə bəchi wə.

3 Wɔ tâfiki tə bəkaŋa bə̀ bɔ si num lɔ bəkukuli a bɔ kâŋaki kimfə num kə ki chusiki kiŋkɔksi i Nyɔ. Kiə bɔ ma bâkəliki kiyɛli ki bəni. Kiə bɔ ki nûm kə mfá i mbih wə. Bɔ lâniki bəni num bəh gia yindzɔŋni.

4 Ayakadəiŋ, ka bɔ bi tâfiki sumi yi bəkaŋa si bɔ kɔ i kɔŋki bənyuku bəbɔ bəh bwa bəbɔ,

5 i chu fə̂ki gia ka bəni bə̀ bɔ tɔkniki bəh gwu yibɔ, nô nɔni ki baiŋni, ghâbli i juŋ yibɔ wə, kâŋa shɔ́m yindzɔŋni i bəni wə, wɔ̂kɔ i bənyuku bəbɔ. Ayakadəiŋ, mi ma ni chu num wə wi kɔ i dzakaki ja yichu kɔm gia yi Nyɔ.

6 Yi kɔ a liŋ si wɔ kɔ i dzakaki tə i sumi yi bənyuku a bɔ kaŋaki i kǐə si bɔ kɔ i tôkniki bəh gwú yibɔ.

7 Wɔ chûsiki kimfə ki ndzɔŋni i gia yichi yə wɔ fəki, ka bəni yêiŋki biəli yi. Jɔbi wə wɔ laniki bəni bəh gia, wɔ jîə shɔm ya yichi i yɛiŋ wə, ayaka i laniki bəh kiŋkɔŋ,

8 ndzaka wa nûmki wi chəŋ wə mi widɔkɔ kɔkə i chu dzaka gia yichu yɛiŋ kintəəŋ. Ayakadəiŋ, ka bəni bə̀ bɔ waliki wɔ ni gəmniki kɔm bɔ kaŋaki kə gia yichu i dzaka kɔm bukumbɛiŋ.

9 Wɔ tâfi mfá a bɔ nyâ gwú yibɔ i bəni bə̀ bɔ kaŋaki bɔ, i fə̂ki gia yichi si bɔ nəŋki a bɔ fə̂ki. Kiə bɔ ki chûkuli kə gia i dzaka kibɔ wə.

10 Kiə bɔ ki chwô kə biɛiŋ bibɔ. Bɔ kaŋaki i chûsiki i dzə́h yichi wə a bɔ kɔ
bəni bə ndzɔŋni. Bɔ ka fəki yakadəiŋ i gia yichi wə, ma bəni ni yɛiŋ nlani wə
kɔm Nyɔ Mbɔiŋsi wibukumbɛiŋ, a, akɔ gia yə yi kaŋaki ndzɔŋni.
11 Wɔ lâniki bɔ yakadəiŋ, kɔm kiŋkɔŋ ki Nyɔ dzə lɔ ka bəni bəchi kɔlə bi bɔiŋ.
12 Ki laniki bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ bêe nɔni kə Nyɔ kɔŋki kə, ayaka a,
kiə bukumbɛiŋ ma kâŋaki kîŋkɔŋ kimbum i biɛiŋ bi mbi wələ wə, bəh a
bukumbɛiŋ nôki bəh mfi bibukumbɛiŋ fɛiŋ bichi, nô nɔni ki chəŋ bəh nɔni
kə Nyɔ nəŋki i mbi wələ wə.
13 Bukumbɛiŋ nôki yakadəiŋ, wɔkɔli kinsaŋli kə bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki i
ninshiŋ i kə ki bi tumbukuki, a num kiŋkɔkni ki Nyɔ wimbum wibukumbɛiŋ
wə wi kɔ Mbwili wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus.
14 Wi nǐ nya gwu yi kɔm bukumbɛiŋ i yɛlih bukumbɛiŋ i chu bichi wə, i fə
ka bukumbɛiŋ bainki, i num bəni bu bà bɔ jiə shɔm nalə i fəki kimfə kindzɔŋni.
15 Yələ kɔ gia yə wɔ kaŋaki i lâniki bəni yɛiŋ. Wɔ shîli shɔm yibɔ, wɔ lûmsi bɔ
i gia yə bɔ gbɔ yɛiŋ bəh ŋga bichi biə wɔ kaŋaki. Kiə wɔ ki bûm kə a mi sêiŋsiki
wɔ.

3

Si bəni bə bumni kɔ i fə̂ki bəh bəni bədəkɔ

1 Wɔ yîŋtiki bəni bə bumni a bɔ wɔ̂kɔki i bəni bà bɔ sakaki kwili bəh bà bɔ
kaŋaki ŋga i bɔ bɛiŋ. Bɔ fə̂ki gia yə bɔ dzâkaki nûm bəh ŋkɛiŋsi wi gwu i fəki
gia yichi yə yi kɔ yi chəŋ.
2 Kiə bɔ ma dzâkaki gia yichu kɔm mi widəkɔ. Kiə bɔ ma yô̂liki. Bɔ nûm alə
i kimbɔiŋni wə, dzô gwu yibɔ i kuku i bəni bəchi nshiŋ.
3 Wɔ yîŋti a bukumbɛiŋ mwi nǐ fəki lə tə kiyuŋ kiwɔ, ləkə bəh kifwu,
bəni fwɔkyi bukumbɛiŋ bukumbɛiŋ ndzani dzə́h. Bukumbɛiŋ nǐ kɔ mfá i
gia wə chí chi yə gwu yibukumbɛiŋ nǐ kɔŋki, chu dzi kidəəŋ kibukumbɛiŋ.
Bukumbɛiŋ nǐ nɔki nɔni kibukumbɛiŋ kaŋa shɔm yichu bəh kindɔŋ kifinini,
bəni bainŋ bukumbɛiŋ, bukumbɛiŋ bainŋ tə bəni.
4 Ayakalə, jɔbi wə Nyɔ Mbwili wibukumbɛiŋ nǐ chusi ndzɔŋni bi bəh kiŋkɔŋ
ki i bukumbɛiŋ,
5 wi bwili bukumbɛiŋ. Wi nǐ ka bwili dəkə bukumbɛiŋ kɔm bə gia yindzɔŋni
yidəkɔ yə bukumbɛiŋ nǐ fə. Wi nǐ bwili bukumbɛiŋ kɔm bəh nshɛiŋ yi yi
kwasini tsə dzəh i ŋ'wɔkɔ wə wi nǐ wɔkɔ bukumbɛiŋ ayaka bukumbɛiŋ kaŋa
mbwɔ wimfiaŋ, Kiŋ'waka ki Baiŋni kwuni bukumbɛiŋ ayaka bukumbɛiŋ num
bəni bəmfiaŋ kaŋa nɔni kimfiaŋ.
6 Kiŋ'waka ki Baiŋni kələ kɔ num Nyɔ nǐ shuku ki shukuni i bukumbɛiŋ wə
tsə dzəh i Jisɔs Klistus Mbwili wibukumbɛiŋ wə.
7 Wi nǐ fə yakadəiŋ ka ŋgaiŋ dzɔ bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ kaŋaki kə kiŋgbɔ
kidəkɔ kɔm bə kiŋkɔŋ ki i bukumbɛiŋ. Ayakadəiŋ, ka bukumbɛiŋ bi numki
bəndzi kwili bu tsɛiŋ tsə a ninshiŋ i kwati nɔni kə ki bi tsə kaa kə.
8 Ndzaka wələ mih dzakaki lə kɔ na ŋkɔŋ.
Mih lansiki nəŋki a wɔ dzâkaki gia yələ i bəni dzaka chukuli nalə, ka bəni bà
bɔ bum i Nyɔ ni yɛiŋ a bɔ nyâ gwu yibɔ i fə̂ki bimfə bindzɔŋni. Yələ kɔ na gia
yi ndzɔŋ nalə, ayaka yi dzə bəh mbee i bəni bəchi wə.
9 Ayakalə, wɔ gêiŋ bəŋgukuli bə kiyuŋ, bəh kiyɛli ki bətikwili bə chwɔŋbijuŋ
biə bəni si shi fa. Wɔ gɛiŋ tə bəŋgukuli bəh n'yəli kɔm bə bənchi bə Bəju. Ŋkaiŋni
biɛiŋ biələ kaŋaki kə mbee lə kpaaa. Akɔ gia yi kilələ.
10 Mi kabə num wə wi dzəki bəh kiŋgaali, wɔ dzâka i wi. Wɔ ka dzaka i wi
ŋkpaŋni wimu nabə i buku kiŋkani kifa wi kəbi i bee, wɔ bêe dzəh yi.

11 Wɔ kɪ̂ə a wəmaka mi kɔ num wi bee lɔ dzəh yi chəŋ ka njəŋki nnyaki, nɔni
ki kɔ kichu, wi jiə lɔ gwu yi i ŋgəkə wə.

Ndzaka wi gɔksini bəh kimbɔni

12 Mih ni faaŋ lə Atɛmas yuwidɔkɔ Tichikus i wɔ. Wi ka dzə, wɔ mɔ̂msi nalə
i dzɔ̂ buku i mih wə i fa Nikɔbɔlis. Akɔ fɛiŋ di biə mih kɛiŋsi a mih ni numki i
fɛiŋ i jɔbi wi fiəkə yiləkəli wə.

13 Mɔ̂msi na bəh ŋga i gâmti Senas wə wi tôksiki kiəki bənchi, bəh Abɔlɔs i
nyani wibɔ wə. Mɔ̂msi i yɛ̂iŋ a bɔ kwâti biɛiŋ bichi biə bɔ nəŋki.

14 Bəni bəbukumbɛiŋ məmsi tə i lâni a bɔ kɔlə i nyâ gwu yibɔ i fɔ̂ki bənɔm bə
ndzɔŋni, ka bɔ kɔ i gâmtiki bəh biɛiŋ biə bi nəŋki ŋgamti. Bɔ ma nûmki a kilɔlɔ.

15 Bəni bəchi bə̀ buku bɔ kɔ fa chiŋsiki dzəki kimbɔni i wɔ. Bɔ̂ni i bəni bəchi
bə̀ bɔ kɔŋki bukumbɛiŋ i bumni wə. Ma kiŋkɔŋ ki Nyɔ nûmki bəh mbɛiŋ bəchi.

Kiŋwakti kə Bəəl nǐ nyaka i Filimun
Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Filimun kələ mə

Filimun nǐ kɔ mi wi Klistus, ayaka yuwidəkɔ wi nǐ kələ mi i kijuŋni ki bəni bə bumni bə Kələse. Wi nǐ kaŋaki lə mfa wi bə bəəŋ a Ɔnesimus. Ayaka mfa wiwɔ nǐ dza gɛiŋ tikwili wi tsə liə i Bəəl kaŋ i juŋ yi nsəŋ mə. Bəəl bi fiəni Ɔnesimus wi num mi wi Klistus.

Kiŋwakti kələ nǐ kɔ num Bəəl nǐ nyaka i Filimun i tsâ wi a wi fǐəni dzô Ɔnesimus ma wi nômki i wi asi wi nǐ yisi nɔmki. Bəəl ka faaŋ Ɔnesimus i wi tsa a wi dâlinya gia yə wi nǐ fə i wi, ma wi dzô wi ka waiŋnih wi i Klistus wə.

Kifwu ki gia i Kiŋwakti kələ mə

1-3 Kin'yisi
4-7 Bəəl kəksi Filimun
8-22 Bəəl tsa a Filimun dzô Ɔnesimus
23-25 Kimbəni kigəksini

1 Akɔ mih Bəəl, mih kɔ i nsəŋ mə kɔm mih kɔ mi wi Klistus Jisəs. Mih kɔ buku waiŋnih wibukumbɛiŋ Timəti. Mih nyakaki kiŋwakti kələ i wɔ Filimun nsɛiŋ wibuku wi ləkəli wə bukumbɛiŋ nɔmki i fiɛŋ fimu wə.

2 Mih nyakaki tə i Afia jɛmi yibukumbɛiŋ, bəh Alkibus wə bukumbɛiŋ bɔ jwəki i fiɛŋ fimu ka bəni bə jum, bəh i kijuŋni ki bəni bə bumni kə ki juŋniki i wɔ dzu.

3 Ma Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ bəh Bah Jisəs Klistus chûsi mbɛiŋ shɔm yindzɔŋni, chu nyâ mbɛiŋ bəh kimbəiŋni.

Bəəl nya kiyəŋni i Nyɔ kɔm Filimun

4 Filimun, i jəbi wə mih tsaki jəbi wichi mih kwaka wɔ, mih ka nyaki a kiyəŋni i Nyɔ wuŋ kɔm wɔ,

5 kɔm mih wɔkɔki lə kɔm shɔm yə wɔ jiə i Bah Jisəs wə, bəh si wɔ kɔŋki bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ bəchi.

6 Mih tsaki a, si wɔ kɔ wɔ nya lɔ shɔm ya i Jisəs wə, mbɛiŋ bəh bəni bə Nyɔ num i kijuŋni wə, yələ ni fə lə wɔ kiə kaasi gia yindzɔŋni yichi yə yi kɔ yibukumbɛiŋ bà bə chiŋni bəh Klistus.

7 Waiŋnih wuŋ, ŋkaiŋni kiŋkɔŋ kə wɔ chusiki, ki fə mih bá wɔkɔ ndzɔŋni nalə shɔm yiŋ də, kɔm wɔ fəki shóm yi bəni bə Nyɔ də.

Bəəl tsa Filimun kɔm Ɔnesimus

8 Ayakadəiŋ, gia yidəkɔ kələ yə mih nəŋki a wɔ fə̂, mih si kələ i dzaka dzakani bəh ŋga biə mih kaŋaki ka mi wi Klistus, a wɔ fə̂.

9 Ayakalə, kɔm bəh kiŋkɔŋ, mih ni kwuŋki kaŋ kwuŋni i wɔ. Mih Bəəl si num lɔ kukuli, mih chu num i nsəŋ mə i liə kɔm mih kɔ mi wi Klistus Jisəs.

10 Mih kwuŋki kaŋ i wɔ kɔm waiŋ wuŋ Ɔnesimus wə mih nǐ dzɔ wi i waiŋ wuŋ wi wi kimbum mih num i juŋ yi nsəŋ mə fa.

11 I ninshiŋ wi nǐ kɔ mi wi kilɔlɔ i wɔ, ayakalə i liə wi si num lɔ na mi i buku wɔ bəchi.

12 Mih fiəniki chǐŋsiki dzâki wi i wɔ i liə. Wi lansi num shɔm yiŋ.

13 Mih si kəŋki a wi numki fa i mih kpəŋ ka wi təkniki bəh mih i di bia wə si mih kɔ i nsəŋ mə fa kɔm ntum wi ndzɔŋni wə kɔm Jisəs.

14 Ayakalə, mih yɛiŋki a mih kɔkə i fə gia ka yələ wɔ kiə kə yɛiŋ, kɔm mih
nəŋki kə a nɔm wa wi ndzɔŋni wə wɔ fəki i mih, ni numki ka mih chiniki wɔ
chinini. Mih nəŋki a yi nûmki asi shɔm ya kɔŋki.
15 Yuwidɔkɔ Ɔnesimus nĩ nyə i wɔ kpəŋ i jɔbi wi juli wə lə, a jɔbi wə wi bi fiəni
dzə ma mbɛiŋ wi bi baaŋ kpamu,
16 ayaka wi chu kɔkə mfa, wi tsə lɔ mfa kɔm wi si num lɔ waiŋnih wa wi
shɔm i Klistus wə, wi num tə i mih nalə na bəh i wɔ, si wi kɔ mi wiwɔm chu
num tə mi wi Bah.
17 Ayakadəiŋ, wɔ ka yɛiŋ a buku wɔ nɔmki i fiɛŋ fimu wə, wɔ dzô wi asi wɔ
kɔ i dzô mih.
18 A kabə num a wi gbɔ i wɔ i gia yidɔkɔ wə, yuwidɔkɔ a wi kaŋaki lə fwa
yidɔkɔ mbɛiŋ wi, wɔ jĩə i yɛli wuŋ wə.
19 Mih nyakaki yələ num bəh kaŋ yiŋ a, “Mih Bɔɔl ni gɔm lə.” Mih dzakaki
lə gia yidɔkɔ kɔbi yə mih ni dzakaki dzakani a, wɔ tə kaŋaki lə fwa buku wɔ,
kɔm nɔni kə wɔ kaŋaki i liə akɔ kɔm mih.
20 Ayakadəiŋ, waiŋnih, gâmti shəŋ a mih i gia yələ wə i yɛli wi Bah. Fô
yakadəiŋ kɔm kijuŋni ki buku wɔ i Klistus wə, ka gwu ni ndzɔŋki mih.
21 Mih nyakaki i wɔ lə, kiə na bindzɔŋ məŋni kə a wɔ ni bum lə i fə gia yə mih
dzakaki, ayaka jɔbi wə wɔ ni nəŋki i fə, wɔ ni fə lə tsə na tsəni.
22 I chu kpɛiŋsi yɛiŋ, kɛ̂iŋsi di bi nɔni i mih, kɔm mih tsɛiŋki a ninshiŋ kiə a
Nyɔ ni wɔkɔ lə ntsa wimbɛiŋ wi chiŋsi mih i mbɛiŋ.

Kimbɔni

23 Ɛbaflas wə buku wi kɔ i nsəŋ mə fa kɔm bə ntum wi ndzɔŋni wi Klistus
Jisɔs, chiŋsiki kimbɔni i wɔ.
24 Maak, Alistakus, Dɛmas bəh Luk bə̀ buku bɔ nɔmki i kijuŋni wə, chiŋsiki
tə kimbɔni i wɔ.
25 Ma kiŋkɔŋ ki Bah Jisɔs Klistus nûmki bəh biŋ'waka bimbɛiŋ.

Kiŋwakti kə bə nǐ nyaka i Bəhibulu
Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Hibulu kələ mə

Bukumbɛiŋ tɔksiki kiəki kə mi wə wi nǐ nyaka kiŋwakti kələ, ayakalə bukumbɛiŋ kiə a bə nǐ nyaka i bəni bə Klistus bə̀ bɔ kɔ Bəhibulu. Hibulu kɔ yɛli wi Ju widəkɔ. Bə nǐ nyaka i fə̂ a Bəju bə̀ bɔ nǐ kɔ bɔ jiə lɔ shɔm i Klistus wə bâaŋ a nûmki a yi wə, na si bəŋgəkə nǐ dzəki i bɔ i dzəh yiduli wə. A nǐ kɔ tə i fə̂ a bɔ kiə̂ a miŋkaiŋ mimfiaŋ mə Jisɔs dzə bəh mɔ kaŋaki lə ŋga tsə mikpu. Bə nǐ nyaka tə i tə̂fi a bɔ kî əki a gia yə Nyɔ kɔ wi kaka bəni yɛiŋ bi tsə kə i kuku. Bə kɔ bə chusi lɔ a gia yə Klistus Waiŋ Nyɔ dzə bəh yi tsəki lə yi bəni bə ntum bə Nyɔ bə kikpu, kɔm yibɔ nǐ kɔ a binjəŋnjəŋ, yi Klistus num gia yə yi kɔ yi ŋkɔŋ.

Kifwu ki gia kə ki kɔ i kiŋwakti kələ mə

1:1-3 Klistus tɔksi kɔ kimbwɔsi ki Nyɔ mwi
1:4–2:18 Klistus tsəki lə bəchinda bə Nyɔ
3:1–4:13 Klistus tsəki lə Muses bəh Jɔshua
4:14–7:28 Klistus kɔ tii mfə gia wə wi tsəki bətii mfə gia bəchi
8:1–9:28 Miŋkaiŋ mə Klistus dzə bəh mɔ tsəki lə mikpu
10:1-39 Mfə gia wə Klistus nǐ fə tsəki lə bimfə gia bichi
11:1–12:29 Kɔm njiə wi shɔm i Nyɔ
13:1-25 Kintəfi kigɔksini

Nyɔ kɔ wi dzaka lɔ i bukumbɛiŋ i Waiŋ wi wə

1 A nǐ kɔ i kikpu wə, Nyɔ nǐ dzakaki i bətii tii bəbukumbɛiŋ tsə dzəh i bəni
bu bə ntum wə i jɔbi widuli wə bəh i dzə́h wə chi chi.
2 Ayakalə, i chɔkɔ bi gɔksini biələ wə, wi dzakaki lə i bukumbɛiŋ i waiŋ wi
wə. Akɔ waiŋ wi wələ wi kɔ wi saiŋbwili wi, jiə a wi ni numki ndzi kwili i biɛiŋ
bichi wə. Ayaka a num wi wə Nyɔ nǐ maa mbi wələ bəh biɛiŋ bichi tsə i wi kaŋ.
3 Baiŋni bi Nyɔ mwayi i waiŋ wi wə, wi num kimbwɔsi ki Nyɔ mwi. A fəki
wi ka bɔɔli bəh nshwaiŋ numki. Ayaka wi fəki a bəh ja yi yə yi kaŋaki ŋga. Wi
nǐ maiŋ chu bibukumbɛiŋ. Jɔbi wə wi nǐ maiŋ ka yaka i bɛiŋ shinum i tsɛiŋ
yiləkəli yi Nyɔ wi Kiŋkɔkni wə.

Waiŋ Nyɔ kɔkniki tsəki lə bəchinda bə Nyɔ

4 Yaka yi kɔ a, Nyɔ nǐ fə waiŋ wi kɔkni nalə tsə bəchinda bə Nyɔ, a liŋ asi yɛli
wə Nyɔ du wi yɛiŋ kɔkniki nalə tsə kibɔ.
5 Bukumbɛiŋ kiəki lə a wi kɔkniki tsəki lə kɔm chinda wi Nyɔ widəkɔ kəkə
wə Nyɔ nǐ num dzaka i wi a,
“Wɔ kɔ Waiŋ wuŋ,
Ndaiŋ mih dzaka lɔ a mih kɔ Ba wa.”
Ayaka widəkɔ kəbi wə wi nǐ num dzaka kɔm wi a,
“Mih ni numki Ba wa,
wɔ num Waiŋ wuŋ.”
6 A nǐ kɔ jɔbi wə Nyɔ nǐ kɔ i faaŋ Waiŋ wi wi ninshiŋ i mbi wələ wə, wi dzaka
a,
“Bəchinda bə Nyɔ bəchi kô̂ksiki wi.”
7 Ayaka gia yə Nyɔ nǐ dzaka kɔm bəchinda bu kɔ yələ a,
“Nyɔ si fə bɔ ka numki ka fiəkə,
fə tə a bə̀ bɔ kɔ bəni bu bə nɔm
numki aka lɔm wi gbuku.”

8 I fiəni dzə i Waiŋ wi, wi ka dzaka a,
“Ɔ Nyɔ, wɔ ni numki lə i kiŋkii ka wə saka jɔbi wichi kiŋgɔksi kɔbi.
Nəni ki chəŋ bi numki mbəŋ wi ŋkuŋ wi ntɔŋ bia.
9 Wɔ kɔŋki num gia yi chəŋ, baiŋŋ yichu.
Ayakadəiŋ, mih Nyɔ wə mih kɔ Nyɔ wa
mih ka yaksi wɔ tsə bəni ba bə mbaŋ,
si mih fiaŋsi wɔ bəh kwɔkɔ ki kinsaŋli.”
10 Ayaka wi chu dzaka tə i Waiŋ wi a,
“Bah, akɔ wɔ wə wɔ nǐ maa mbi i kin'yisi wə,
biɛiŋ bichi biə bi kɔ i bɛiŋ bi kɔ nɔm wa wi kaŋ.
11 Biɛiŋ biələ bi kaaki lə, wɔ bi baaŋ.
Bi bi jwiŋki aka mbuŋ.
12 Wɔ bi kii bi aka dala.
Wɔ bi kwuni bi aka mbuŋ jɔbi wə wi jwiŋ.
Ayakalə, wɔ bi baaŋki asi wɔ kɔ.
Jía ya bi kaa kə.”
13 Akɔ i winaiŋ chinda wi Nyɔ wə Nyɔ num dzaka i wi a,
“Shínum i tsɛiŋ yiŋ yiləkəli wə,
i tsâ bûku jɔbi wə mih bi nɔsiki
bəni ba bà bɔ baiŋŋki wɔ i wɔ nshiŋ
ka kiŋgbɔkɔ ka ki gvu,
wɔ tɔmyi gvu ya i bɔ bɛiŋ?”
14 Ntə bəchinda bə Nyɔ bələ kɔ a biŋ'waka biə bi nɔmki i Nyɔ, wi faaŋ bɔ, bɔ nyani gamti bəni bà bɔ bi kwatiki mbɔiŋ a?

2

Kiə bukumbɛiŋ ki lətəkɔ kə mbɔiŋ wə Jisɔs nǐ nyaniki fukuki kɔm wi

1 Yaka yi kɔ a bukumbɛiŋ kaŋaki i jǐə mfi na bindzɔŋ i gia yə bukumbɛiŋ nǐ wɔkɔ, ka bukumbɛiŋ bi ma dza njəŋki nnyaki njəŋni.
2 Bəntum bà bəchinda bə Nyɔ nǐ lakaki i kikpu wə nǐ kɔ gia yiləkə nalə a jɔbi wə mi ka bwiŋ nchi widɔkɔ nabə i nəiŋ i fə asi wi dzakaki, ma wəmaka kaŋaki ŋgɔm wi a liŋ.
3 Asi kɔ a yi numki yaka, a bi fə nə ka bukumbɛiŋ bi ma yɛiŋ ŋgəkə jɔbi wə bukumbɛiŋ lətəkɔ mbɔiŋ wimbum wələ a wi kɔ fiɛŋ fi kiləlɔ a? Mbɔiŋ wələ nǐ yisi Bah Jisɔs ka fukuki kɔm wi, bəni bà bɔ nǐ wɔkɔ si wi fukuki ka təbi tə ŋkɔŋ biwɔ si bɔ nǐ fukuki i bukumbɛiŋ.
4 Nyɔ tə nǐ kɔ wi təbi yi bəh bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga bi bəh yi kaiŋyini bəh yi dzaka ki wɔmni yə yi nǐ numki. Ayaka wi chu gaa binya bi Kiŋ'waka ki Baiŋni asi wi nǐ kɔŋki i təbi yi yɛiŋ.

Jisɔs kɔ mi wə wi tɔ dzəh yi mbɔiŋ i bukumbɛiŋ

5 Nyɔ nǐ ka jiə dəkə mbi wi dzəni wələ, wə bukumbɛiŋ dzakaki kɔm wi a, a bi sâkaki bəchinda bu.
6 Bə nyaka i di bidɔkɔ wə i Kiŋwakti ki Nyɔ wə kɔm gia yələ a,
“Mi wiwɔm kɔ na finə wə wɔ kwakaki kɔm wi a?
Waiŋ mi wiwɔm kɔ na finə wə wɔ kaŋaki jɔbi wi a?
7 I jɔbi wi juli wə lə wɔ nǐ fə a wi numki i di wə
bi num di i bəchinda ba chɛiŋ.
Ayaka wɔ ka bi tɔm wi a wi kaŋaki mbum bəh kiŋkɔksi.
8 Wɔ jiə lɔ biɛiŋ bichi i mi wiwɔm chɛiŋ, wi bə́ saka.”

Asi Nyɔ nǐ jiə biɛiŋ bichi i mi wiwɔm chɛiŋ, fiɛŋ fidɔkɔ kɔbi fiə fi mɔŋ i wi kaŋ. Na si yi kɔ yakadəiŋ, bukumbɛiŋ kɛiŋki ki yɛiŋ kə a biɛiŋ bichi kɔ i mi wiwɔm chɛiŋ.
9 Bukumbɛiŋ yɛiŋki a Nyɔ nǐ fə Jisɔs, wi num i bəchinda bu chɛiŋ i jɔbi wi juli wə. Ayakalə, Nyɔ bi yaksi wi, wi kaŋa mbum bəh kiŋkɔksi kɔm wi nǐ yɛiŋ ŋgəkə ka wi kpi, kpi yi mi wichi kɔm shɔm yi Nyɔ yindzɔŋni i bəni wə.
10 Akɔ Nyɔ wə wi nǐ fə biɛiŋ bichi, ayaka biɛiŋ bichi num mbi. Si wi nǐ nəŋki a ŋgaiŋ ni dzɔ bəni bəduli bà akɔ bwa bu a bɔ bi liə i mbum bi wə, yi ka num chəŋ a wi fə a Jisɔs yɛiŋ ŋgəkə ka wi ni numki mi wə wi kpɛiŋniki tsə bwili fwu i tɔ dzəh yi mbɔiŋ i bɔ.
11 Wi Jisɔs wə wi fəki ka bəni baiŋki i Nyɔ nshiŋ, yi num a wi bəh bəni bà wi fəki a bɔ baiŋki, kaŋaki Ti wimu. Akɔ gia yə yi fə a wi ma gəmniki i bɔɔŋki bɔ a bwa bə nih bə ŋgaiŋ.
12 Wi nǐ kɔ wi dzaka i Nyɔ i jɔbi widɔkɔ wə a,
“Mih bi dzasiki lə yɛli wa i bwa bə nih bəŋ kintəəŋ.
Mih bi yôəŋ kôksi lə wɔ i kijuŋni kibɔ kintəəŋ.”
13 Ayaka wi chu dzaka a,
“Mih ni jǐə lə mfi mbiŋ i Nyɔ wə.”
Ka chu dzaka a,
“Bə mih lə buku bwa bà Nyɔ kɔ wi nya i mih.”
14 Si bwa bələ wi dzakaki lə, akɔ bəni bɔ kaŋa nyam yi gwu bəh mwa, wi Jisɔs ka dzɔ tə nyam yi gwu yi mi wiwɔm, ka wi kɔlə i kpi i bwiŋ ŋkpɛli wə wi kaŋaki ŋga bi kpi.
15 Wi ni fə yakadəiŋ ka bwili bəni bà bɔ nǐ nɔki i mfá wə i nɔni kibɔ wə kichi kɔm bɔ nǐ lwaki kpi.
16 Yi lansiki chusiki lə a wi nǐ kaŋaki kə jɔbi i bəchinda bə Nyɔ wə. Wi nǐ kaŋaki num i chwɔŋkijuŋ ki Ablaham wə.
17 Akɔ gia yə yi nǐ fə a Jisɔs fiəni num ka bwa bə nih wi i gia yichi wə, ka wi bi num fwu wi bətii mfə gia wibɔ wə wi kwasiki nshɛiŋ i bɔ, num wi jiə tə shɔm i nɔm wi Nyɔ wə i fə kimaiŋ ka Nyɔ bi dalinyaki chu bibɔ.
18 Si wi nǐ yɛiŋ ŋgəkə, kimɔmsi dzə i wi, wi ka kiə si wi kɔ i gamtiki tə bəni bà kimɔmsi dzəki i bɔ.

3

Jisɔs kəkniki tsəki lə Muses

1 Ayakadəiŋ, bwa bə nih bəŋ bà akɔ bəni bə baiŋni, bà bə bɔɔŋ tə a bɔ bi liə lə i tumi ki bɛiŋ wə, mbɛiŋ jǐə mfi bimbɛiŋ i Jisɔs wə. Wi kɔ waiŋ ntum wi Nyɔ chu num fwu wi bətii mfə gia i mbum wə bukumbɛiŋ si fuku i bəni a, akɔ wibukumbɛiŋ.
2 Wi nǐ nɔmki bəh shɔm yi yichi i Nyɔ wə wi nǐ jiə wi a wi nɔmki i wi asi Muses tə nǐ nɔmki bəh shɔm yi yichi i júŋ yi Nyɔ mə.
3 Ayakalə, Jisɔs kɔ mi wə bə kaŋaki i kôksiki nalə tsə Muses, yi num a liŋ asi mi si maa juŋ ma bə ni kɔksiki wi tsə juŋ yiwɔ.
4 Juŋ yidɔkɔ kɔkə yə a ka maa dəkə mi yi. Ayakalə, mi wə wi maa biɛiŋ bichi kɔ Nyɔ.
5 Muses nǐ nɔmki na bindzɔŋ bəh shɔm yi yichi i juŋ yi Nyɔ wə ka waiŋ wi nɔm. Ayaka gia yichi yə wi nǐ fəki yi nǐ tɔbiki num gia yə Nyɔ bi dzakaki.
6 Ayakalə, Klistus tə bi dzə num i juŋ yi Nyɔ yiwɔ wə bəh shɔm yi yichi aka waiŋ wi dzu. Juŋ yi Nyɔ yələ kɔ bukumbɛiŋ i jɔbi wə bukumbɛiŋ ka num ndzɔŋ i gia yə bukumbɛiŋ kɔ bə kaŋa shɔm yɛiŋ ka tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ kiə a bə bi kwatiki lə, bəh kiŋghaŋsi ki gwu.

Kiə mi ki châsi kə gia yi Nyɔ

7 Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ wôkɔ gia yə Kiŋ'waka ki Baiŋni nǐ dzaka. Ki nǐ dzaka a,
“Mbɛiŋ ka wɔkɔ Nyɔ dzaka i mbɛiŋ daiŋ,
8 kiə mbɛiŋ ki ləkə kə bəh fwu asi bətii tii bəmbɛiŋ nǐ siniki bəh Nyɔ
jɔbi wə bɔ nǐ məmsiki Nyɔ i chwa.
9 Akɔ fɛiŋ wə bətii bəmbɛiŋ nǐ məmsi mih Nyɔ,
bɔ yɛiŋ gia yi kaiŋni yə mih nǐ fə i jía mbaŋnyani wə.
10 Ayakadəiŋ, mih nǐ bɔksi shɔm bəh wəmaka ŋgɔkɔ wi bəni, ka dzaka a,
‘Shɔ́m yibɔ si num kə i mih wə.
Bɔ kiəki kə dzə́h yiŋ.’
11 Ayaka shɔm nǐ kɔ yi bɔkɔ mih, mih dzi ŋkaiŋ a,
‘Bɔ bi lansi liə kə i di mbiŋ bi wakani wə.’ ”
12 Bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ tôkniki a mi widɔkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ ma nûmki wə wi kaŋaki shɔm yichu, yə yi nəiŋki wi i bum i Nyɔ, yə yi kɔ i fə a mbɛiŋ dza fiəni nyɔkɔ jum i Nyɔ wə wi kaŋaki nɔni.
13 Gia yə mbɛiŋ kaŋaki i fəki kɔ a mbɛiŋ shîliki shɔm yi mi i mi chɔkɔ bichi, si yi kɔ a chɔkɔ biwɔ kɔ, “Daiŋ.” Mbɛiŋ fêki yaka ka gia yichu yidɔkɔ bi ma fwôkyi mi a wi dza yisi i ləkəki bəh fwu.
14 Mbɛiŋ kǐəki a bukumbɛiŋ si num i fiɛŋ fimu wə bəh Klistus a i jɔbi wə bukumbɛiŋ ka kaŋa a gia yə bukumbɛiŋ ni num i yɛiŋ bɛiŋ i kikpu wə i tsə gɔksi.
15 Mbɛiŋ kwâkaki gia yə a,
“Mbɛiŋ ka wɔkɔ Nyɔ dzaka i mbɛiŋ daiŋ,
kiə mbɛiŋ ki ləkə kə bəh fwu asi bətii tii bəmbɛiŋ nǐ siniki bəh Nyɔ.”
16 Akɔ bəndə bə bɔ nǐ wɔkɔ si Nyɔ dzakaki i bɔ bə́ sini bəh wi a? Ntə akɔ bəni bəchi bə Muses nǐ dzɔ bwili i Ijib buku bəh bɔ a?
17 Ayaka akɔ bəndə bə Nyɔ nǐ bɔksi shɔm bəh bɔ i jía wə mbaŋnyani a? Ntə akɔ a bɔ bə bɔ nǐ fə chu, ka bi kpiyi i chwa a?
18 Ntə a chu kɔ bɔ bə Nyɔ nǐ ŋkaiŋ a bɔ bi lansi liə kə i di bi bi wakani wə a? Ntə akɔ a bɔ bə bɔ nǐ ləkəki bəh kifwu i wi a?
19 Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ yêiŋ a bəni bələ nǐ kɔkə i bi liə i di biwɔ wə, kɔm bɔ nǐ ka jiə dəkə shɔm i Nyɔ.

4

Kɔm nliə i ŋ'waka wi Nyɔ wə

1 Yaka yi kɔ a kiŋkaka kə Nyɔ nǐ kaka a bəni bi liə lə i ŋ'waka wə kɛiŋki a fɛiŋ. Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ tôkniki ka jɔbi wə bə bi tsɛiŋki, bə bi ma yɛiŋ mi widɔkɔ i mbɛiŋ wə, maka wi kpɛiŋ i liə fɛiŋ.
2 Mih dzakaki lə kɔm ntum wi ndzɔŋni wələ dzə lɔ i bukumbɛiŋ a liŋ asi wi nǐ dzə i bɔ. Ayakalə, ntum wiwɔ bɔ nǐ wɔkɔki nǐ ka gamti dəkə bɔ, kɔm wi nǐ dzə i bɔ, bɔ nəki bum kə.
3 I bukumbɛiŋ bə bə kɔ bə bum, bi liəki lə i ŋ'waka wiwɔ wə. Ayaka i bəni bədɔkɔ bə Nyɔ nǐ dzaka a,
“Shɔm nǐ kɔ yi bɔkɔ mih, mih dzi ŋkaiŋ a,
‘Bɔ bi lansi liə kə i di mbiŋ bi wakani wə.’ ”
Nyɔ nǐ dzakaki yakadəiŋ, a kɔbi a di bi wakani nǐ məŋ, kɔm nɔm wi nǐ kɔ wi kaa lɔ i chɔkɔ biə wi nǐ maa mbi.
4 Bukumbɛiŋ kǐəki a bə kɔ bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə i di bidɔkɔ wə kɔm kaŋ yi nanitaŋ i dzəh yələ wə a,
“Nyɔ nǐ nɔm bənɔm bu bəchi,

i buku kaŋ nanitaŋ wə wi waka.”
5 Ayaka kɔm di biwɔ biə bukumbɛiŋ si dzakaki kɔm bi, wi chu dzaka a, “Bɔ bi lansi liə kə i di mbiŋ bi wakani wə.”
6 Yi kɛiŋki yi num alə a bəni bədɔkɔ bi liə lə i ŋ'waka wiwɔ wə. Ayaka bəni bə bɔ nĭ yisi wɔkɔ ntum wi ndzɔŋni wələ nĭ ka liə dəkə kɔm bɔ nĭ wɔkɔ, ayakalə ka nəiŋ i fə asi Nyɔ nĭ dzaka.
7 Ayakadəiŋ, Nyɔ ka fiəni jiə chɔkɔ bidɔkɔ biə wi bɔɔŋki a, “Daiŋ.” Si wi nĭ jiə yaka ka dzaka gia yidɔkɔ tsə dzəh i Ŋkuŋ Dɛbit wə num jía tsə lɔ yiduli si bukumbɛiŋ kɔ bə si wɔkɔ lɔ a,
“Mbɛiŋ ka wɔkɔ ja yi Nyɔ daiŋ,
kiə mbɛiŋ ki lâkə kə bəh fwu.”
8 Yi kabə num a di biə Jɔshua nĭ dzɔ bəni tsə liə bəh bɔ i fɛiŋ wə a a nĭ kɔ asi num di bi wakani biə, yaka Nyɔ nĭ kɔkə i chu dzaka kɔm chɔkɔ bidɔkɔ a, akɔ chɔkɔ bi wakani.
9 Yaka yi kɔ a chɔkɔ bi wakani kɛiŋki lə i ninshiŋ i bəni bə Nyɔ a liŋ aka biə Nyɔ nĭ waka yɛiŋ.
10 Yi num a, mi ka liə i ŋ'waka wələ wə, yaka wəmaka waka lɔ i nɔm wi wichi wə a liŋ asi Nyɔ nĭ waka i chɔkɔ bi bi nɔm wə.
11 Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ mômsiki nalə i bi liə i ŋ'waka wələ wə, ka mi widɔkɔ bi ma gbô a lɔɔ fwu wi wi ləkəli, ka bəni bə ninshiŋ bə̀.
12 Mbɛiŋ kiəki a ja yi Nyɔ kaŋaki lə nɔni, ayaka yi nɔm. Yi kwa tsə nywɔ wi jum wə wi kwaki bimbu bichi. Yi si liə tsə buku i di biə nɔni bəh kiŋ'waka ki mi chiŋniki, liə tsə buku tə i di biə bənyuŋ bəh bimɔŋ bi mi si chiŋni. Yi tɔyiki lə biŋkwaka bəh gia yə yi kɔ i wi shɔm.
13 Fiɛŋ fidɔkɔ kɔkə fiə Nyɔ nĭ maa fi nyumi i dzə́kəh yi wə. Biɛiŋ bichi chusiki lə ndaiŋ i dzə́kəh yi wə. Ayaka a num i wi, bukumbɛiŋ kaŋaki i bi nômyi dzaka kibukumbɛiŋ i wi nshiŋ.

Jisɔs kɔ fwu wi bətii mfə gia wimbum

14 Ayakadəiŋ, si bukumbɛiŋ kɔ num bə dzaka lɔ a bukumbɛiŋ kaŋaki lə fwu wi bətii mfə gia wimbum, a num Jisɔs wə waiŋ Nyɔ, num wi yaka lɔ tɔli bɔɔli yaka tsə i bɛiŋ, bukumbɛiŋ kâŋa ndzɔŋ mbum wə bukumbɛiŋ si fuku i bəni.
15 Fwu wibukumbɛiŋ wi tii mfə gia wələ kəkə numki wi kwasi kə nshɛiŋ i bukumbɛiŋ i di biə bukumbɛiŋ bɔhyiki yɛiŋ. Akɔ mi wə bimɔmsi tə nĭ dzə i wi i dzəh yiduli wə asi bi dzəki i bukumbɛiŋ, ayakalə wi nəki fə kə chu.
16 Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ kĭniki tsəki məŋni kə i kiŋkii ki Nyɔ wə i di biə wi chusiki shɔm yi yindzɔŋni, ka wi kwasiki nshɛiŋ i bukumbɛiŋ, ka jɔbi wə gia gaka bukumbɛiŋ wi ni chusi shɔm yindzɔŋni i bukumbɛiŋ wi gamti bukumbɛiŋ.

5

1 Bukumbɛiŋ kĭəki lə a bə si babwili fwu wi bətii mfə gia i bəni kintəəŋ jiə a wi nɔmki i Nyɔ kɔm bəni, wi ka dzɔki binya bi bəni nya i Nyɔ, fə tə bimfə gia i chu bi bəni wə.
2 Si wi fwu wi bətii mfə gia kɔ tə wi bɔhyi i dzə́h yiduli wə tə, wi kiə i num i kimbɔiŋni wə bəh bəni bə̀ bɔ kiəki kə gia yidɔkɔ chu fə bəndzani.
3 Kɔm mbɔhyi wi wələ, wi kaŋaki i fəki bəmfə gia i chu bi wə a liŋ asi wi fəki i bi bəni bədɔkɔ wə.
4 Mi si yaksi kə gwu yi a ŋgaiŋ kɔ fwu wi bətii mfə gia. Asi babwili Nyɔ wəmaka a liŋ asi wi nĭ babwili Ɛlɔŋ.
5 Yi kɔ a liŋ asi Klistus nĭ ka yaksi dəkə gwu yi a ŋgaiŋ numki fwu wi bətii mfə gia. A nĭ jiə Nyɔ wi ka dzaka a,

“Wɔ kɔ̂ Waiŋ wuŋ,
daiŋ mih dzaka a mih kɔ Ba wa.”
6 Ayaka wi chu dzaka i di bidɔkɔ wə tə a,
“Wɔ kɔ̂ tii mfə gia wi kpamu i dzəh yə Mɛlkisɛdɛk kɔ yɛiŋ.”
7 A nɨ̌ kɔ jɔbi wə Jisɔs nɨ̌ kɔ i fa kuku, wi nɨ̌ shiki tsaki lə i Nyɔ, də ja yaka bɛiŋ shisi mindəm i wi Nyɔ wə wi kɔ i bwili wi i kaŋ yi kpi wə. Si wi nɨ̌ kɔ mi wi lwa Nyɔ chu kɔksi wi, Nyɔ ka wɔkɔ ntsa wi.
8 Na si Jisɔs nɨ̌ kɔ waiŋ Nyɔ yakadəiŋ, bəŋgəkə bà wi nɨ̌ yɛiŋki bɔ nɨ̌ fə wi lani i wɔkɔki a i Nyɔ shəŋ.
9 Yəmaka nɨ̌ fə wi num mi num wi kpɛiŋ tsə bwili fwu, ka wi num dzəh yi mbɔiŋ i bəni bà bɔ wɔkɔki i wi. Ayaka mbɔiŋ wələ num wi kpamu.
10 Nyɔ nɨ̌ babwili Jisɔs a wi nûmki fwu wi bətii mfə gia asi Mɛlkisɛdɛk kɔ.

Kiə mi wi Klistus ki chu gûku kə gvu i jum wə

11 Gia kɛiŋki lə yiduli yə buku kɛiŋki i dzaka kɔm gia yələ. Ayakalə, yi ləkəki lə i lumsi a yi baiŋki i mbɛiŋ, kɔm mbɛiŋ kpəsiki lə i wɔkɔ gia.
12 Asi kɔ i numki i liə mbɛiŋ laniki bəni lanini. Mbɛiŋ yiŋni dza bə́ num lɔ a bə chu laniki mbɛiŋ bəh gia kɔm gia yi Nyɔ, a num yə bə si yisi yɛiŋ. Mbɛiŋ kɛiŋki a ka bwa bənchiŋ bə́ bɔ mahki mbɛiŋŋ i gia yi Nyɔ wə, bɔ dzi kə biɛiŋ bidzini biləkəli.
13 Mi wə wi kɛiŋki wi mah mbɛiŋŋ wi kɔkə i numki num wi takpɛiŋ i gia yi chəŋ i gia yi Nyɔ wə. Wi kɔ aka fiaŋ fi bɔɔli fiə fi kɛiŋki fi mah num mbɛiŋŋ.
14 Biɛiŋ bidzini bi ləkəli si dzi num bəni bà bɔ takpɛiŋ. Bələ kɔ bəni bà bɔ kɔ bɔ lani lɔ i tsɛiŋ i kiə chi chi i biɛiŋ bindzɔŋni bəh bichu.

6

1 Si yi kɔ yakadəiŋ, bukumbɛiŋ bêe nlani kɔm Klistus, wə bukumbɛiŋ nɨ̌ yisi kəə lani, i tsəki i ninshiŋ i yi bəni bà bɔ kɔ bɔ takpɛiŋ lɔ. Bukumbɛiŋ ma chu yisi i chɔkɔki chaka ki nlani wə wi kɔ a bəni kwûni shɔm yibɔ i bimfə bibɔ biə bi dzəki bəh kpi, bəh nlani wə wi kɔ a bəni kɔ i jiə shɔm i Nyɔ.
2 Yi kɔ tə a bukumbɛiŋ kɔkə i fiəni yisi i laniki kɔm ŋ'wɔkɔ wi bəni,* bəh i jiəki kaŋ i bəni wə. Ayaka bukumbɛiŋ kɔkə i fiəni yisi i laniki kɔm mbuku wi kpi bəh kɔm nsaka wi gɔksini wə ntəiŋ wiwɔ kɔ wí kpamu.
3 Biɛiŋ biələ kɔ bukumbɛiŋ kɔlə i bêe bi i tsâki ninshiŋ, jɔbi wə Nyɔ ka beeka.
4 Bukumbɛiŋ bêe, kɔm bəni ka numki num bə nɨ̌ fuku baiŋsi lɔ gia yi Klistus i bɔ, num bɔ mɔm lɔ kinya kə ki dzəki i bɛiŋ, bɔ kaŋa tə Kiŋ'waka ki Baiŋni, bɔ dza fiəni chu gbɔ buku i yi wə, dzəh lansi mɔŋ na ka bə fə bɔ kwuni shɔ́m yibɔ i fiəni dzə num.
5 Bəni bələ mɔm wɔkɔ lɔ ndzɔŋni bi gia yi Nyɔ, chu kiə ŋga bi nɔni kə ki dzəki i ninshiŋ.
6 Bɔ ka liə i gia yələ wə, fiəni chu gbɔ buku i yi wə, yaka dzəh mɔŋ yə bə kɔ i fə a bɔ fiəni kwuni shɔ́m yibɔ i fiəni dzə, kɔm gia yə bɔ fə kɔ a bɔ fiəni dzɔ waiŋ Nyɔ ka baŋŋ i kintasi wə bəh kaŋ yibɔ, ŋgəmsi wi i ndaiŋ wə.
7 Khə wə dzaŋ dzəki yɛiŋ jɔbi wichi liə i kuku, ayaka wi nya biɛiŋ i bəni bà bɔ nɔm khə wiwɔ kɔm bɔ, a bɔ bɔiŋki yɛiŋ, wi si kwati lə kimbɔiŋsi ki Nyɔ.
8 Ayakalə, a kabə kɔɔ num bifaka bəh bəmbwaŋyi i khə wiwɔ wə, yaka wi ni fiəni chu wi kilələ. A kabə num yaka ləiŋ ni kwa wi, bə ni kpa wi kpaŋni.
9 Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, namana yaka si buku dzakaki lə, buku kiəki lə a mbɛiŋ num fimbɛiŋ i gia yə yi ndzɔŋki tsə yibɔ, a num yi, yi dzəki bəh mbɔiŋ i mbɛiŋ.

* **6:2** Ŋ'wɔkɔ wi bəni wələ kɔ si Bəju nɨ̌ shiki fəki, ayaka yi num tə i njuliki bəni bə Klistus i bɔkɔ.

10 Nyɔ kɔkə Nyɔ wi kiŋlə, wə wi kɔ i bi dali nɔm wimbɛiŋ wə mbɛiŋ nɔmki
bəh kiŋkɔŋ kimbɛiŋ kə mbɛiŋ nĭ chusiki i kin'yisi wə i dzə buku i liə i bəni bà
bɔ kɔ mbu kɔm wi.
11 Buku nəŋki a mi bəh fwu wi nûmki i gia wə i tsə buku i kiŋgɔksi wə, ka
mbɛiŋ bi kwati gia yə mbɛiŋ jiə mfi bichi yɛiŋ tsɛiŋ tsə a ninshiŋ i yi wə,
12 mbɛiŋ ma fəki kikpəŋ. Mbɛiŋ sĭniki i bəni bà bɔ nĭ jiə shɔm i Nyɔ, ka kaŋa
shɔm kwati fiɛŋ fiə Nyɔ nĭ kaka.

Nyɔ si kwuni kə kiŋkaka ki

13 Mbɛiŋ yĭŋti jɔbi wə Nyɔ nĭ fə kiŋkaka i Ablaham. Jɔbi wə wi nĭ fəki wi kaiŋ
num yɛli wi mwi kɔm mi nĭ mɔŋ wə wi nĭ kɔkniki tsəki wi, wə wi kɔ i kaiŋ yɛli
wi.
14 Jɔbi wə wi nĭ kaiŋ wi dzaka a, “I yi ŋkɔŋ wə, mih ni bɔiŋsi lə wɔ mih fə bwa
ba du bɔ ləŋki ləŋni.”
15 Si Ablaham nĭ wɔkɔ yakadəiŋ, kaŋa shɔm ka wɔkɔliki, ka bi nyani dzə
kwati fiɛŋ fiə Nyɔ nĭ kaka i wi.
16 Akɔ ŋkɔŋ a jɔbi wə mi ka dzi ŋkaiŋ wi kaiŋ yɛli wi mi wə wi kɔkniki tsəki
wi, yaka ŋkaiŋ biwɔ kɔlə i təiŋ nsaka.
17 Yi kɔ a liŋ asi Nyɔ nĭ nəŋki fə kiŋkaka, wi ka nəŋki i fə a bəni bà bɔ nəŋki i
kwati fiɛŋ fiə wi nĭ kaka, kiə na bindzɔŋ a ŋgaiŋ bi kwuni kə gia yə ŋgaiŋ nəŋki.
Ayaka jɔbi wə wi nĭ kaka wi ka dzi ŋkaiŋ.
18 Si Nyɔ nĭ kaka ka chu dzi kaiŋ yakadəiŋ, gia yələ dzə buku yifa yə bə kɔkə
i kwuni, kɔm yi nĭ buku num i dzaka ki Nyɔ, wə wi kɔkə i bi lansi nyi ntəkə.
Ayakadəiŋ, ma bukumbɛiŋ bà bə kɔ bə yɔkɔ kumi i wi chɛiŋ ka kaŋaki shóm yi
ləkəli i ləkəli dzɔ fiɛŋ fiə bə jiə, bukumbɛiŋ tsɛiŋ tsə i ninshiŋ i fi wə.
19 Gia yələ bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ i yi wə akɔ yə yi kaŋa shóm
yibukumbɛiŋ ŋkɔŋ ŋkɔŋ ləkə aka kintukpa ka shɔm yibukumbɛiŋ ma nəŋniki.
Akɔ yi yə yi fə ka bukumbɛiŋ numki i tsə liə tsə i nɔni ki Nyɔ wə i mbuŋ jum
num bə shəŋsi baŋ di biwɔ yɛiŋ.
20 Akɔ fɛiŋ Jisɔs nĭ liə ka mi wibukumbɛiŋ wi ninshiŋ i kɛiŋsi di i bukumbɛiŋ.
Wi kɔ fwu wi bətii mfə gia, wə wi bi baaŋ a kpamu aka Mɛlkisɛdɛk.

7

Kɔm tii mfə gia wə Mɛlkisɛdɛk

1 Mɛlkisɛdɛk wələ nĭ kɔ ŋkuŋ wi Salɛm, chu num tii mfə gia wi Nyɔ wə wi
kɔ Fwu wi Biɛiŋ Bichi wə. Ayaka a bi dzə num i jɔbi widəkɔ wə, Ablaham laa
jum* tumdzi bəŋkuŋ bədəkɔ. Mɛlkisɛdɛk baŋsi bəh wi i jɔbi wə wi nĭ kwɛki, ka
lɔɔ kimbɔiŋsi i wi wə.
2 Ablaham gaa biɛiŋ biə wi nĭ tumdzi i di bi jum wə bimbu jwəfi nya kimbu
kimu i biɛiŋ bichi i kintəəŋ i Mɛlkisɛdɛk. Fwu wi gia yə a Mɛlkisɛdɛk kɔ a,
“Ŋkuŋ wi Chəŋ.” Ayaka yɛli wi widəkɔ num a, “Ŋkuŋ wi kimbɔiŋni” kɔm wi
kɔ ŋkuŋ wi Salɛm.†
3 Wi kaŋaki kə ba wi bəh nih wi nabə chwɔŋkijuŋ. Nɔni ki kaŋaki kə kin'yisi
nabə kiŋgɔksi. Wi kɔ tii mfə gia wi kpamu aka Waiŋ Nyɔ.
4 Mbɛiŋ tsêiŋ ŋkaiŋni wi mi wə Mɛlkisɛdɛk nĭ kɔ wi! Wi nĭ kɔ mi wi kɔkni
nalə. Na Ablaham wə wi nĭ kɔ tikwili i chwɔŋkijuŋ ki bəni bə Islae nĭ dzɔ biɛiŋ
biə wi nĭ tumdzi i di bi jum wə gaa i bimbu jwəfi, ka nya kimbu kimu i jwəfi
kintəəŋ i wi.

---

* **7:1** Ablaham nĭ tsə i yɛlih Lɔt i kaŋ yi bəŋkuŋ bà wə Jɛlusalɛm, num bə təiŋ a wi juli.

† **7:2** Salɛm kɔ a, “Kimbɔiŋni” a num yɛli wi

5 Yə kɔm bwa bə Lɛwi bà bɔ si nɔm nnɔm wi bətii mfə gia, num di bidɔkɔ
dzaka i bənchi bə Muses wə a, a bə dzôki biɛiŋ i bəni bə Islae kimbu kimu i
jwɔfi kintəəŋ. Ayaka bəni bələ nǐ kɔ bwa bə nih bəbɔ, bɔ bəchi num bwa bə
Ablaham.
6 Mɛlkisɛdɛk wələ nǐ kɔkə mi i chwɔŋkijuŋ ki Lɛwi wə. Ayakalə, akɔ wi wə
wi nǐ dzɔki biɛiŋ i Ablaham kimbu kimu i jwɔfi kintəəŋ, lɔɔ kimbɔiŋsi i wi wə,
ayaka Ablaham num mi wə Nyɔ nǐ fə kiŋkaka i wi.
7 Bə məŋniki kə a mi wə wi jiəki kimbɔiŋsi i mi widɔkɔ wə kɔkniki tsəki lə wə
wi jiəki kimbɔiŋsi i wi wə.
8 Bətii mfə gia bələ i chwɔŋkijuŋ ki Lɛwi dzɔki biɛiŋ i bəni kimbu kimu i
jwɔfi kintəəŋ, ayaka bà bɔ dzɔki kɔ bəni bà bɔ kpiyi. Ayakalə, Mɛlkisɛdɛk dzɔ
biɛiŋ kimbu kimu i jwɔfi kintəəŋ, i Ablaham, yi num Kiŋwakti ki Nyɔ dzaka i
bukumbɛiŋ a, akɔ mi wi num i bi fiəli.
9 Bə kɔlə i dzaka a Lɛwi mwi wə chwɔŋkijuŋ ki dzɔki biɛiŋ i bəni kimbu kimu
i jwɔfi kintəəŋ wi nǐ nya mbi biɛiŋ i Mɛlkisɛdɛk i kaŋ yi Ablaham wə.
10 Bə kɔlə dzaka yakadəiŋ kɔm jɔbi wə Mɛlkisɛdɛk nǐ baŋsi bəh Ablaham a
nǐ kɔ Lɛwi kɛiŋ i Ablaham shɔm, wə wi nǐ kɔ tii wi bətii tii wibɔ.
11 Asi kɔ a, nɔm wə chwɔŋkijuŋ ki Lɛwi fəki ka bətii mfə gia kpɛiŋniki i fəki
a bəni numki chəŋ i Nyɔ nshiŋ tsə bwili fwu, ma ŋgəkə wi tii mfə gia widɔkɔ
ni chu numki nə? Bukumbɛiŋ kiəki a Nyɔ nya bənchi i bəni bə Islae biəli nɔm
wə bətii mfə gia i chwɔŋkijuŋ ki Lɛwi fəki. Yi ka numki yakadəiŋ, bə ka yiŋni
dzakaki a wəmaka tii mfə gia kaŋaki i nûmki i dzəh yə Mɛlkisɛdɛk kɔ, tsə dzəh
yə tii mfə gia wi chwɔŋkijuŋ ki Ɛlɔŋ nǐ kɔ yɛiŋ a?
12 Akɔ ŋkɔŋ a bə ka kwuni chwɔŋkijuŋ ki bətii mfə gia, yaka kɔ a bə kaŋaki lə
tə i kwuni bənchi.
13 Mi wələ bə dzakaki kɔm wi, akɔ wə wi nǐ buku i chwɔŋkijuŋ kidɔkɔ wə chi,
maka mi num buku i chwɔŋkijuŋ kiwɔ wə i nɔmki i tɔŋ wi mfə gia wə.
14 Mi wələ kɔ Bah wibukumbɛiŋ. Ayaka yi num ŋkɔŋ a wi nǐ buku i
chwɔŋkijuŋ ki Juda wə. Ayaka Muses nǐ ka num dzaka dəkə gia yidɔkɔ kɔm
chwɔŋkijuŋ kələ i jɔbi wə wi nǐ dzakaki kɔm bətii mfə gia.

Jisɔs kɔ tii mfə gia i dzəh yi Mɛlkisɛdɛk wə

15 Gia yələ bə dzakaki kɔm yi lə, yi lansi chusi gwu yi mwi asi tii mfə gia
widɔkɔ buku aka Mɛlkisɛdɛk.
16 Wi dza fiəni chu tii mfə gia a num kə i dzəh yə nchi dzakaki a mi kaŋaki
i nûmki i chwɔŋkijuŋ ki bətii mfə gia wə. Wi kɔ tii mfə gia a num i ŋga bi nɔni
kə ki bi tsə kaa kə.
17 Akɔ gia yə bə nyaka kɔm yi a,

“Wɔ kɔ tii mfə gia wə wi kɔ kpamu i dzəh yi Mɛlkisɛdɛk wə.”

18 Yi bá num a, dzəh yikpu yə bə nǐ fəki gia yɛiŋ kɔ num bə jikli bee yi, kɔm yi
kaŋaki kə ŋga nabə nɔm.
19 Bənchi bə Muses nǐ ka lansi fə gia yi ndzɔŋ tsə bwili fwu. Ayakalə, i liə Nyɔ
chusi lɔ dzəh yə yi ndzɔŋki nalə i bukumbɛiŋ i jiəki mfi yɛiŋ a num yə yi tsəki
yəmaka. Akɔ yi yə bukumbɛiŋ tsəki yɛiŋ na ka bə kɔmsi i Nyɔ wə.
20 I chu kpɛiŋsi yɛiŋ wə kɔ a jɔbi wə Nyɔ nǐ jiəki tii mfə gia i dzəh yimfiaŋ yələ
wə, wi dzi ŋkaiŋ, məŋni si wi nǐ dzi ŋkaiŋ jɔbi wə wi nǐ jiəki bədɔkɔ bà.
21 Ayakalə, jɔbi wə wi nǐ jiəki wələ, wi dzi ŋkaiŋ kɔm wi, ka dzaka a,

“Mih Bah dzi ŋkaiŋ,
mih kɔbi i bi kwuni ja yiŋ,
‘Wɔ kɔ tii mfə gia wə wi kpamu.’ ”

22 Miŋkaiŋ mələ Nyɔ nĭ dzi yi chusiki a Jisɔs kɔ mi wə wi fə miŋkaiŋ mimfiaŋ
mələ num mɔ num ndzɔŋ tsə mikpu.
23 Bətii mfə gia bə ninshiŋ nĭ kɔ bəduli, kɔm kpi nĭ kɔkə i bee a mi baaŋ a i
fəki nɔm wi bəmfə gia.
24 Ayakalə, Jisɔs kɔ mfih tii mfə gia wi jɔbi wichi kɔm nɔni ki kaŋaki kə
kiŋgɔksi.
25 Ayakadəiŋ, wi kɔlə bwiliki bəni jɔbi wichi bə bɔ kɔmsiki tsəki i Nyɔ wə tsə
dzəh i wi wə. Wi bwiliki yakadəiŋ, kɔm wi kɔlə jɔbi wichi tsa Nyɔ kɔm bɔ.
26 Yi kɔ chəŋ a bukumbɛiŋ kâŋaki ŋkaiŋni wi fwu wi bətii mfə gia wələ. Wi
kɔ mfih mi wə wi baiŋki, wi kaŋaki kə ŋgəkə widəkɔ nabə ndi widəkɔ i wi wə.
Wi kɔ num wi num mfih chi chi i bəni bəchu wə. Nyɔ yakasi lɔ wi, wi tsə təli
bɔɔli ka tsə i bɛiŋ.
27 Wi kaŋaki kə mfih jɔbi i fəki bimfə gia asi kifwu ki bətii mfə gia si shi fə
bimfə gia chɔkɔ bichi. Bɔ si bə́ fə bɔ yisi fə i gwu yibɔ wə, i maiŋ chu bibɔ, na
ka bɔ fəki bi bəni. Wi fə ŋ'wi mfə gia a kpamu si wi nĭ nya gwu yi i təiŋ bəni
yɛiŋ.
28 I jɔbi wi bənchi bə Muses wə nĭ kɔ bə sabi bətii mfə gia a num bəni bə̀ bɔ
bɔɔyiki i nyam yi gwu wə a bɔ numki kifwu. Ayakalə, i bənchi bələ jum, Nyɔ
fə kiŋkaka ki ka dzi ŋkaiŋ, ka saiŋbwili num Waiŋ wi wə wi fə wi kpɛiŋ kpamu
kiŋgɔksi kɔbi.

8

Jisɔs kɔ fwu wi bətii mfə gia wi miŋkaiŋ mimfiaŋ

1 Fwu wi gia wə bukumbɛiŋ dzakaki kɔm wi kɔ a, bukumbɛiŋ kaŋaki lə
ŋkaiŋni wi fwu wi bətii mfə gia widəkɔ a num mi wə wi shinum i tsɛiŋ yiləkəli
yi kiŋkii ki Nyɔ wi Kiŋkɔkni i bɛiŋ.
2 Wi kɔ mi wi nɔm i di biə Nyɔ kɔ, wi nɔm i nɔni ki Nyɔ kə ki kɔ na kintaŋ ki
ŋkɔŋ ki Nyɔ, maka a kɛiŋsi bəni. A kɛiŋsi Bah Nyɔ kintaŋ kiwɔ.
3 Na winaiŋ fwu wi bətii mfə gia kɔ num Nyɔ si ba jiə, a wi nyâki binya chu
fə̂ tə bimfə gia i Nyɔ. Ayakadəiŋ, yi ndzɔŋ tə a tii mfə gia wələ kâŋaki lə tə fiɛŋ
fiə wi kɔ i nya i Nyɔ.
4 Asi kɔ a wi numki fa kuku, ma wi kɔkə na tii mfə gia, kɔm bətii mfə gia si
num lɔ fɛiŋ bə̀ bɔ nyaki binya biəli si nchi wi Muses nəŋki.
5 Nɔm wə bə nɔmki fa kuku kɔ a kimbwɔsi bəh kinjəŋŋjəŋ ki nɔm wə wi kɔ i
nɔni ki Nyɔ wə i bɛiŋ. Akɔ gia yə yi nĭ kɔ jɔbi wə Muses nĭ nəŋki i maa kintaŋ
ki Nyɔ i fa kuku, wi Nyɔ nĭ təfi wi dzaka a tɔkni,
“Yêiŋ a wɔ fə̂ biɛiŋ bichi bi num a liŋ,
ka biə mih nĭ chusi i wɔ i ŋkwuŋ bɛiŋ.”
6 Ayakalə, Jisɔs kɔ num bə nya nɔm i wi, wi kɔkni tsə wi bətii mfə gia bə ninshiŋ
a liŋ si miŋkaiŋ mə wi num i fintəŋ fintəŋ i Nyɔ nshiŋ bəh mi wiwɔm, mɔ
kɔkniki lə tə tsə mikpu. Mɔ tsəki kɔm mɔ biəliki biŋkaka biə bi tsəki bi ninshiŋ.
7 A kabə num a miŋkaiŋ mi ninshiŋ mələ nĭ kaŋaki kə ŋgəkə widəkɔ, ma ŋgəkə
chu mɔŋ i nəŋki bidɔkɔ.
8 Nyɔ nĭ kɔ wi yɛiŋ a ŋgəkə kɔlə bəh bəni, wi ka dzaka a,
“Mih Bah dzakaki a chɔkɔ dzəki lə
biə mih bi dzi Miŋkaiŋ Mimfiaŋ,
bəh juŋ yi Islae bəh yi Juda.
9 Ayaka miŋkaiŋ mələ kɔkə ka mə mih nĭ dzi
buku bətii tii bəbɔ,
chɔkɔ biə mih nĭ kaŋa bɔ i tsɛiŋ wə,

dzɔ buku bəh bɔ i tumi ki Ijib wə.
Bɔ nĭ ka num baaŋ dəkə a miŋkaiŋ mələ bɛiŋ.
Ayakadəiŋ, mih ka nyɔkɔ jum yiŋ i bɔ. Yələ dzakaki mih Bah.
10 Bah Nyɔ dzakaki a, akɔ miŋkaiŋ mələ,
mih bi dzi buku bɔ i kaŋ yiwɔ jum,
mih bi jiə bənchi bəŋ i shóm yibɔ mə,
mih chu nyaka yi i biŋkwaka bibɔ wə.
Mih bi numki Nyɔ wibɔ, bɔ num bəni mbəŋ.
11 Mi bi chu lani kə mi wi wi kwili widəkɔ lanini
nabə waiŋnih wi, dzaka a wi kĭə Bah Nyɔ,
kɔm mi wichi bi kiə lə mih
i yisi i mi wi nchiŋ i tsə buku i wimbum.
12 Mih ni kwasi lə nshɛiŋ i bɔ,
mih dalinya gia yibɔ yichu.
Mih bi chu kwaka kə chu bibɔ.”
13 Si Nyɔ nĭ dzaka a miŋkaiŋ mimfiaŋ bi numki lə, yaka wi nĭ kɔ wi yɛiŋ lɔ a miŋkaiŋ mi ninshiŋ mə kɔ fiɛŋ fikpu. Ayaka fiɛŋ ka numki fikpu nabə a fi jwiŋ, yaka fi baaŋ a twɛsi i laka i bəni nshiŋ.

9

Dzəh yi kəksini yikpu bəh yifiaŋ

1 Yi kɔ a, miŋkaiŋ mi ninshiŋ nĭ kaŋaki bənchi bɔ chusi dzəh yə bəni kɔksiki Nyɔ yɛiŋ, chu kaŋa di biə bɔ nĭ kɛiŋsi a, akɔ kintaŋ ki Nyɔ i fa kuku.
2 Bə nĭ kɔ bə maa kintaŋ bəh mbuŋ ka təiŋni bimbu bifa, kimbu kininshiŋ i fintəŋ nĭ kɔ di biə bə nĭ bɔɔŋki a Di bi Baiŋni. Di biələ kɔ num fiɛŋ fiə bə nĭ tɔmki naka ki baiŋsini yɛiŋ bəh kibaŋ kə bə si jiə blɛd wə bə baa jiə akɔ wi Nyɔ.
3 Ayaka kimbu ki kɔmsini num kə bə nĭ bɔɔŋki a Di biə bi Lansiki Baiŋki nalə. Di biələ nĭ kɔ i mbuŋ widəkɔ jum num bə nĭ təiŋni kintaŋ kiwɔ yɛiŋ i fintəŋ.
4 Di biələ kɔ biə təŋ wi njiəŋ nĭ kɔ, num bə kɛiŋsi təŋ wiwɔ bəh chwaka ki kpɔ kibɔkəli. Ayaka kintaiŋntaiŋ ki miŋkaiŋ mə Nyɔ nĭ dzi bəh bəni num tə fɛiŋ, num bə kɛiŋsi ka laa baŋ gwu yiwɔ yichi bəh chwaka ki kpɔ kibɔkəli. I kintaiŋntaiŋ kələ mə kilɛti ki mana nĭ kələ yɛiŋ, num bə kɛiŋsi tə bəh chwaka ki kpɔ kibɔkəli. Ayaka mbəŋ wi Ɛlɔŋ wə bidzɛni nĭ tɔki yɛiŋ num tə i kintaiŋntaiŋ kiwɔ mə. Ayaka baŋ bitəh biə bə nĭ nyaka bənchi bəh miŋkaiŋ yɛiŋ num tə i kintaiŋntaiŋ kiwɔ mə.
5 I kintaiŋntaiŋ kələ bɛiŋ nĭ kɔ num bə tɔm biɛiŋ bidəkɔ bi num aka bəchinda bə Nyɔ bə mbaiŋ, num bi nĭ kɔ bi yasi gwu yibɔ i bɛiŋ i kiŋkii ki Nyɔ ki ndalinya chu. Biɛiŋ biələ kɔ bukumbɛiŋ kəbi i dzaka tsəsi kɔm bi i liə.
6 Si bə nĭ sisi biɛiŋ biələ i dzəh yələ wə lə, bətii mfə gia bá liə i kimbu kininshiŋ kiwɔ wə chəkɔ bichi fə nɔm wibɔ fɛiŋ.
7 Ayakalə, mi wə wi nĭ kɔ i shiki liəki i kimbu ki kɔmsini kiwɔ wə nĭ kɔ a fwu wi bətii mfə gia shəŋ. Wi nĭ shiki liəki fɛiŋ a ŋkpani wimu i jia wə. Ayaka wi nĭ liəki kə fɛiŋ mwa mi nyam kəbi mə wi kɔ i fə mfə gia yɛiŋ i gwu yi bəh i chu biə bəni fəki kiə kə.
8 Ayakadəiŋ, yələ kɔ dzəh yə Kiŋ'waka ki Baiŋni chusiki i bəni a, dzəh yə mi nĭ kɔ i liə tsə i Di biə bi Lansiki Baiŋki nalə, bi nĭ ka wɛli dəkə gwu yi, si kintaŋ ki Nyɔ ki ninshiŋ kə nĭ kɛiŋki ki num fɛiŋ.
9 Biɛiŋ biələ bichi kɔ kinchəsi i gia yə yi dzəki di i jəbi wi liə wələ wə. Ayaka yələ chusiki a biɛiŋ biə bə nĭ nyaki i Nyɔ bəh bimfə gia biə bə nĭ fəki i Nyɔ nĭ kɔkə i fə a shóm yi bəni bà bɔ kəksiki Nyɔ baiŋki tsə bwili fwu.

10 Biɛiŋ biwɔ kaŋaki shəŋ gia i fə a bəh biɛiŋ bidzini bəh bi muni, bəh dzəh yə
bəni wɔkɔki gwu yibɔ yɛiŋ i baiŋki i Nyɔ nshiŋ. Ayaka biɛiŋ biələ kɔ biɛiŋ biə
bi kɔmki a nyam yi gwu shəŋ, biə bɔ nĭ kaŋaki i fəki i tsə buku i jɔbi wə ŋkwuni
bi dzəki.
11 Ayakalə, si Klistus fwu wi bətii mfə gia kɔ num wi dzə lɔ, a num wi wə wi
dzə bəh biɛiŋ bi bindzɔŋni, wi ka liə i kintaŋ mə, a num kimbum kə ki baiŋki
tsə bwili fwu. Kələ kɔkə kə a maa bəni. Yi num a a kɔkə kintaŋ ki fa kuku.
12 Di biə wi nĭ liə, akɔ di bi Lansi Baiŋ Nalə. Ayaka wi nĭ liə fɛiŋ a ŋkpani
wimu yi kaa yakadəiŋ. Wi nĭ ka liə dəkə fɛiŋ bəh mwa mi bíi nabə mi bwa
bə na'. Wi nĭ liə fɛiŋ num bəh mwa mu. Asi wi nĭ fə yakadəiŋ, yələ ka təiŋ
bukumbɛiŋ i chu wə, ntəiŋ wələ kɔ wi kpamu.
13 Jɔbi wə mi kɔ bəh chi i gwu yi wə, bə dzɔ mwa mi bíi bəh mi bwa bəna',
bəh kibwu ki dɔmi ki na' yə bə kpa yi fii, mikə tsə i wəmaka wə, ka wi fiəni
numki wi baiŋ.
14 Yi kabə num yakadəiŋ, yaka mwa mi Klistus kɔkə i fə gia yi tsə yəmaka
a? Wi nya gwu yi ndi widɔkɔ kɔbi i Nyɔ nshiŋ tsə dzəh i Kiŋ'waka kə ki kɔ ki
kpamu. Wi nĭ fə yakadəiŋ, ka wɔkɔ shɔ́m yibukumbɛiŋ i gia yə yi dzəki bəh
kpi, ka bukumbɛiŋ nɔ̂mki i Nyɔ wə wi kaŋaki nəni.
15 Akɔ gia yə Klistus kɔ mi wə wi num i ninshiŋ i miŋkaiŋ mimfiaŋ mələ wə i
fintəŋ i Nyɔ bəh mi wiwɔm. Ayaka wi num ka bəni bə̀ Nyɔ bɔɔŋ a, akɔ mbu bi
kwati di i kinsaŋli kə ki kɔ ki kpamu kə Nyɔ kaka bɔ yɛiŋ. Bɔ bi kwatiki lə kɔm
wi kɔ wi kpi lɔ, ayaka kpi yiwɔ təiŋ bɔ i ŋgəkə wə wi nĭ kɔ i dzə kɔm chu bibɔ
biə bɔ nĭ shiki fəki i ninshiŋ i miŋkaiŋ mikpu wə.
16 Bukumbɛiŋ kĭəki a mi ka nya kichumi ki kpi,* mi kɔkə i biəli kichumi
kiwɔ maka bə yɛiŋ a mi wiwɔ kpi lɔ.
17 Yi kɔ yakadəiŋ, kɔm kichumi ki kpi kaŋaki kə ŋga maka mi wiwɔ kpi. Bə
kɔbi i biəli kichumi ki kpi mi wə wi təfi kɛiŋ wiwɔm.
18 Akɔ gia yə na miŋkaiŋ mi ninshiŋ nĭ kɔkə i num maka bə kum nyam a
mwa miwɔ buku.
19 A nĭ kɔ jɔbi wə Muses nĭ kɔ wi fa kaasi gia yichi i Kiŋwakti ki Bənchi wə
i bəni bəchi, wi ka dzɔ cha yi kpɛiŋ yi yisɔb num bə lim biluli bi shwaŋ yɛiŋ
num bə fiaŋsi bi bɔkɔ. Asi wi dzɔ yakadəiŋ ka juli i mwa mi bwa bəna' wə, bəh
mi bíi, bəh i mwi mə, ka mikə i Kiŋwakti ki Bənchi kiwɔ wə, mikə tə i bəni bəchi
wə.
20 Asi wi nĭ mikəki yakadəiŋ dzaka a, "Mwa mələ kɔ mi miŋkaiŋ mə Nyɔ ntəiŋ
bəh mbɛiŋ, dzaka a mbɛiŋ númki a mɔ wə."
21 Wi mikə tə mwa miwɔ i kintaŋ ki Nyɔ kə wə bəh biɛiŋ bichi i kintaŋ kiwɔ
mə biə bə fəki n'yaksi yɛiŋ.
22 Yi kɔ na ŋkɔŋ a, biɛiŋ biduli nĭ yisi kɔ nchi chusi a bə kaŋaki i fə a bəh mwa
ka bi baiŋki. Ayaka bə nĭ kɔkə i dalinya chu bi mi maka bə kum fiɛŋ a mwa
miwɔ buku.

Mfə gia wə Jisɔs nĭ fə a kpamu wɔkɔki lə chu bi bəni

23 Yi nĭ kpɛiŋniki lə a bə wɔkɔ biɛiŋ biələ bi kɔ a bimbwɔsi bi biɛiŋ bi bɛiŋ i
dzəh yələ wə. Ayakalə, wɔkɔ biə bi lansi kɔ bi bɛiŋ num bəh bimfə gia biə bi
tsəki biəmaka.
24 Yi kɔ a Klistus nĭ liə i nəni ki Nyɔ wə, maka a fə kaŋ yi mi wiwɔm, kə ki
kɔ a kimbwɔsi ki nəni ki Nyɔ ki ŋkɔŋ ŋkɔŋ. Wi nĭ liə num i bɛiŋ mwi. Ayaka a
num fɛiŋ wi kɔ i liə i Nyɔ nshiŋ tsa Nyɔ i bukumbɛiŋ.

---

* **9:16** Kichumi ki kpi bəh miŋkaiŋ kɔ gia yimu i já yi Glik wə.

25 Wi nĭ kɔkə fɛiŋ yakadəiŋ i chu fəki bimfə gia bəh gwu yi i Nyɔ i kiŋkani
wə kiŋkani wə, ka si fwu wi bətii mfə gia nĭ shiki liəki i Di biə bi Lansiki Baiŋki
Nalə i jia jia wə, i fə bimfə gia bəh mwa mə mɔ kɔkə na mmi.
26 A kabə num a yəmaka nĭ kɔ yi ŋkɔŋ, ma Klistus nĭ kaŋaki i kpiki fiəni dza,
i fiəni kpiki i yisi na si bə nĭ maa mbi. Ayakalə, si yi kɔ, wi dzə a kpamu yi kaa
yakadəiŋ. Wi dzə i jɔbi wələ wə i jɔbi wə mbi si kaa tsə i dzɔ gwu yi i fə mfə gia
yɛiŋ, kpi i wɔkɔ bwili chu.
27 Yi kɔ a liŋ si yi kɔ a mi kaŋaki i kpî a ŋkpani wimu ayaka i yəmaka chɛiŋ
wi ni wɔkɔliki a nsaka,
28 yi num asi Klistus nĭ nya gwu yi ka kpi i bəni bɛiŋ kpamu i giŋ chu bi bəni
bəduli. Ayaka wi num i bi fiəni dzə i ndzə wi kɔmsini wə, wi chu kɔbi i bi fə
gia bəh chu. Wi bi dzə a i bwili bəni bə̀ bɔ lansiki wɔkɔliki wi.

10

Mfə gia wə Jisəs nĭ fə dzɔ di bi bimfə gia bichi

1 Bənchi bə̀ Nyɔ nĭ nya i Muses kɔ a kinjəŋnjəŋ ki gia yindzɔŋni yə yi nĭ kaŋaki
i bi dzə num. Bɔ kɔbi gia yi ŋkɔŋ yə yi nĭ kaŋaki i bi dzə num. Bɔ shiki a fəki
bimfə gia i jia jia wə, na bi kaŋa kə gia yidɔkɔ i fə a bəni bə̀ bɔ kɔmsiki dzəki i
Nyɔ wə baiŋki tsə bwili fwu.
2 Asi kɔ a bimfə gia biələ kɔlə i fə a bɔ baiŋki yakadəiŋ, ma bɔ ka baaŋ dəkə
a fəki bimfə gia biduli, kɔm bəni bə̀ bɔ kɔksiki Nyɔ ni numki num bɔ wɔkɔ lɔ
chu bibɔ kpamu, ayaka shɔm yibɔ ma ni chu sakaki bɔ i chu bibɔ wə.
3 Ayakalə, bimfə gia biələ bə fəki bi yiŋniki fəki bəni yiŋni kwaka num chu
bibɔ i jia jia wə.
4 Yi num yakadəiŋ, kɔm mwa mi bəna'* bəh mi bíi nĭ kɔkə i wɔkɔ bwili chu
bi mi.
5 Akɔ gia yə yi nĭ fə Klistus jɔbi wə wi nĭ dzə i fa kuku, dzaka i Nyɔ a,
"Wɔ kaŋaki kə kiŋkɔŋ i bimfə gia biə bə fəki bəh nyám,
bəh i biɛiŋ biə bə nyaki i wɔ.
Wɔ kɛiŋsi num gwu yi mi wiwɔm i mih.
6 Nyám yə bə nyaki bə kpa fə bimfə gia yɛiŋ i wɔ,
bəh biɛiŋ biə bə nyaki a bə fə bimfə gia yɛiŋ
i wɔkɔ bwili chu bi bəni, bi ka lansi fə dəkə a wɔ saŋliki.
7 Mih ka dzaka a,
'Ɔ Nyɔ tsêiŋ, mih dzə i fə gia yə wɔ kɔŋki,
asi bə nyaka kɔm mih i Kiŋwakti ka wə.' "
8 Wi nĭ yisi dzaka i Nyɔ a,
"Wɔ kaŋaki kə kiŋkɔŋ nabə i wɔkɔki ndzɔŋni bəh bimfə gia,
bəh binya biə bə nyaki i wɔ bəh nyám yə bə nyaki
i wɔ bəh biɛiŋ biə bə fəki gia yɛiŋ i wɔ,
bəh biɛiŋ biə bə nyaki a bə fəki bimfə gia yɛiŋ
i wɔkɔ bwili chu i bəni wə."
Ayaka biɛiŋ biələ bə fəki biəli asi nchi nəŋki.
9 Si wi dzaka yakadəiŋ, ka dzaka kpɛiŋsi i Nyɔ a,
"Tsêiŋ, mih dzə i fə gia yə wɔ kɔŋki."
Wi nĭ dzaka yakadəiŋ, ka chiksi bimfə gia bikpu biə i jiə kimfiaŋ.
10 Si Jisəs Klistus nĭ fə gia yə Nyɔ nĭ kɔŋki a wi fə, gwu yi yə wi nĭ nya a kpamu
yi kaa yakadəiŋ, wi fə bukumbɛiŋ ka baiŋki.

* **10:4** Bəna' bələ ni shi kɔ a bəna' bənyuku.

11 Na winaiŋ tii mfə gia si tsə num i di bi bi nɔm wə chɔksi chɔksi fə bimfə
gia fiəni chukuli kiŋkani bəh kiŋkani, na bimfə gia biwɔ kəbi i dzɔ bwili chu bi
bəni.
12 Ayakalə, Klistus nĭ fə ŋ'wi mfə gia a ŋkpani wimu yi kpɛiŋ yaka i wɔkɔ bwili
chu bi bəni kpamu. Si wi fə yakadəiŋ ka shinum i tsɛiŋ yi Nyɔ yiləkəli wə.
13 Wi kɔ fɛiŋ i yisi i jɔbi wiwɔ wə, wɔkɔli i tsə buku jɔbi wə Nyɔ bi nɔsiki
bəmbaiŋŋni bu i kuku ka kiŋgbɔkɔ ki kigvu, ayaka wi tɔmyi gvu yi i bɔ bɛiŋ.
14 Mfə gia wi wimu wələ fə, bəni bà wi fəki bɔ baiŋ, bɔ bə́ baiŋ tə i Nyɔ nshiŋ
jɔbi wichi tsə bwili fwu.
15 Kiŋ'waka ki Baiŋni dzakaki tə i bukumbɛiŋ tɔbi gia yələ. Ki nĭ kɔ ki yisi
dzaka a,
16 “Bah Nyɔ dzakaki a, akɔ miŋkaiŋ mələ
mih bi dzi buku bɔ i kaŋ yiwɔ jum:
Mih bi jiə bənchi bəŋ i shə́m yibɔ mə,
mih chu nyaka yi i biŋkwaka bibɔ wə.”
17 Si wi dzaka yakadəiŋ ka chu kpɛiŋsi a,
“Mih bi chu kwaka kə chu bibɔ nabə bimfə bibɔ bichu”
18 Yi kabə num a, bə dalinya chu bi bəni, yaka ŋgəkə chu mɔŋ wə bə kɔ i nəŋki
biɛiŋ biə bə fəki bimfə gia yɛiŋ i wɔkɔ bwili chu i bəni wə.

Bukumbɛiŋ kĥniki kô̂msi tsô̂ i Nyɔ wə

19 Bwa bə nih bəŋ, yi bə́ num a mwa mi Jisɔs wɛli lɔ dzəh yə bukumbɛiŋ kɔ i
liə, chu lwa kə i liə tsə i Di biə bi Lansiki Baiŋki Nalə.
20 Bukumbɛiŋ kɔlə i tsə i dzəh yimfiaŋ yə yi nyaki nɔni yə Jisɔs nĭ wɛli i
bukumbɛiŋ. Wi nĭ wɛli dzəh yələ bəh gwu yi, yi bə́ num a wi baa bwili num
mbuŋ wə bə nĭ təiŋni baŋ di biwɔ yɛiŋ.
21 Bukumbɛiŋ si kaŋa tii mfə gia wimbum wə wi kaŋaki ŋga i juŋ yi Nyɔ wə.
22 Si yi kɔ yakadəiŋ, bukumbɛiŋ kĥniki kô̂msiki tsô̂ki i Nyɔ kpəŋ bəh shɔm
yimu, ayaka num bukumbɛiŋ jiə shɔm yichi i wi wə kimənŋni kidɔkɔ kɔbi
nalə. Bukumbɛiŋ kiniki tsəki kɔm bə mikə lɔ shɔm yibukumbɛiŋ bəh mwa
mi Klistus yi bə́ baiŋ, yi kɔbi i chu sakaki bukumbɛiŋ i gia yidɔkɔ wə. Ayaka
bukumbɛiŋ chu num bə wɔkɔ lɔ gwu yibukumbɛiŋ bəh mwi mi baiŋni tə.
23 Bukumbɛiŋ numki ndzɔŋki i gia yə bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ i yi
wə, a num yə bukumbɛiŋ si dzaka i bəni kɔm yi. Kiə bukumbɛiŋ ma fûmniki,
kɔm mi wə wi nĭ kaka bukumbɛiŋ si num a i ja yi wə.
24 Bukumbɛiŋ tsɛiŋki tə dzəh i shĺliki shə́m yi mi bəh mi i kəŋniki bəh i fə̂ki
gia yə yi ndzɔŋki.
25 Kiə bukumbɛiŋ ki bêe kə i dzəki i kijuŋni wə asi bəni bədɔkɔ dza ka fəki.
Bukumbɛiŋ shĺliki shə́m yibukumbɛiŋ, tsə si bukumbɛiŋ si yɛiŋ a chɔkɔ bi Bah
wibukumbɛiŋ bi dzəni si juli dzə.
26 Bukumbɛiŋ kĺəki a bukumbɛiŋ ka chu dzâ bə́ fə chu, fə yakadəiŋ kiə, num
bukumbɛiŋ nĭ dzɔ lɔ dzəh yi ŋkɔŋ yiwɔ, ma bukumbɛiŋ kiəki a kimfə gia kidɔkɔ
chu mɔŋ kə bə kɔ i chu fə i chu bibukumbɛiŋ wə.
27 Mi ka fə yakadəiŋ, wi wɔkɔliki a wɔkɔlini bəh nlwa num nsaka wi Nyɔ
bəh gbuku wichu wə wi bi yaŋaki bəni bà bɔ kɔ bəmbaiŋŋni bə Nyɔ.
28 Jɔbi wə mi bwiŋ nchi wi Muses, bəni num bəfa nabə bətali i təbi a bɔ yɛiŋ
gia yə wi fə, yaka nsaka kwa wəmaka, bə wɔɔ wi wɔɔni kwasi kə nshɛiŋ.
29 Yi kabə nûm yakadəiŋ, ma mbɛiŋ kwakaki a mi wə wi sɛiŋsiki waiŋ Nyɔ,
dzɔ mwa mi miŋkaiŋ mə Nyɔ ni təiŋ i wɔkɔ wi yɛiŋ a wi baiŋki a, akɔ fiɛŋ
fikilələ, tɔyi tə Kiŋ'waka ki Baiŋni kə ki dzəki bəh ŋgamti wi Nyɔ i bəni, yaka
ŋgəkə wə wəmaka mi bi kwati bi numki dəiŋ a?

30 Ŋgəkə wi bi gumiki lə kɔm bukumbɛiŋ kiəki lə mi wə wi nǐ dzaka a,
“Akɔ mih wə mih kɔ i chukuli kinchukuli,
a num mih wə mih bi nyaki ŋgɔm wibɔ.”
Ayaka wi chu dzaka a,
“Akɔ mih Bah wə wi bi sakaki bəni bəŋ.”
31 Akɔ gia yi gumini yimbum i gbɔ i kaŋ yi Nyɔ wə wi kaŋaki nɔni.
32 Mbɛiŋ kwâka i kaŋ yi tsəni wə si bə nǐ baiŋsi fwu wimbɛiŋ kɔm gia yi Nyɔ.
Mbɛiŋ nǐ kaŋa shɔm bə́ jwɔ bəh bəŋgəkə bà bɔ nǐ dzəki i mbɛiŋ.
33 Jɔbi widəkɔ nǐ kələ, bəni nǐ shiki tɔyiki mbɛiŋ chu chəbsi mbɛiŋ i ndaiŋ
wə. Jɔbi widəkɔ, mbɛiŋ nǐ chiŋni i mbaŋ wi bəni bà bə nǐ nyaki tə ŋgəkə i bɔ i
dzə́h yiwɔ wə.
34 Mbɛiŋ nǐ shiki kwasiki nshɛiŋ bəh bəni bà bɔ kɔ i juŋ yi nsəŋ wə gamti bɔ.
Bə nǐ shiki ləkɔki biɛiŋ bimbɛiŋ, mbɛiŋ bee a beeni num lɔ bəh kinsaŋli, kɔm
mbɛiŋ kiəki lə a mbɛiŋ kaŋaki lə bidəkɔ bi tsə biəmaka ayaka a num biə bi bi
numki jɔbi wichi.
35 Ayakadəiŋ, kiə mbɛiŋ ki bêe kə gia yə mbɛiŋ si num i yɛiŋ bɛiŋ məŋni kə,
kɔm akɔ gia yə yi kaŋaki ŋgɔm wimbum.
36 Gia yimbum yə mbɛiŋ nəŋki i liə kɔ i kâŋaki shɔm ka mbɛiŋ fâki num gia
yə Nyɔ nəŋki, ma mbɛiŋ ka bi kwati biɛiŋ biə wi kaka bukumbɛiŋ yɛiŋ.
37 Bə nyaka a,
“A baaŋ a twɛsi mi wə wi kaŋaki i dzə, ni dzə buku lə.
Wi ni mɔti kə.
38 Mi wuŋ wi chəŋ bi kwatiki lə nɔni
kɔm shɔm yə wi jiə i mih.
Ayakalə, wi ka fiəni chu bəh kijum,
shɔm yiŋ ma ni ndzəŋki bəh wi.”
39 Ayakalə, bukumbɛiŋ kɔkə fibukumbɛiŋ ka bəmaka bà bɔ fiəni gbɔyi i jum
wə num i bi laka. Bukumbɛiŋ kɔ num fibukumbɛiŋ bəni bà bɔ jiə shɔm i Nyɔ
num biŋ'waka bibɔ num i bi bɔiŋ.

11

Kɔm njiə shɔm i Nyɔ

1 I jiə shɔm i Nyɔ kɔ i tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i fiɛŋ fiə Nyɔ kɔ wi kaka mi yɛiŋ,
wi kiə na bindzəŋ a wi bi kwati lə fi, kiə tə na bindzəŋ a fi kɔlə fɛiŋ maka wi
yisi yɛiŋ.
2 Nyɔ nǐ saiŋki bəni bə ninshiŋ kɔm bɔ nǐ jiə shɔm i wi.
3 Akɔ tə shɔm yə bukumbɛiŋ jiə i Nyɔ yi fə bukumbɛiŋ kiə ndzəŋ a Nyɔ nǐ
maa mbi wələ a bəh ja, biɛiŋ biə bukumbɛiŋ yɛiŋki nǐ buku i biə bə kɔkə i yɛiŋ.

Abɛl

4 Akɔ shɔm yə Abɛl nǐ jiə i Nyɔ yi fə ka wi fə mfə gia wi chəŋ wi tsə wi Kɛɛn.
Ayaka Nyɔ ka dzɔ wi a wi kɔ mi wi wi chəŋ, ka dzɔ kinya ki i təbi a wi kɔ mi
wi chəŋ. Abɛl nǐ kɔ wi kpi, ayakalə shɔm yə wi nǐ jiə i Nyɔ yi fə bukumbɛiŋ bə́
wɔkɔ wi kɛiŋ dzaka i bukumbɛiŋ i dzə buku bidaiŋ.

Ɛnɔk

5 Akɔ tə a shɔm yə Ɛnɔk nǐ jiə i Nyɔ ka Nyɔ bi dzɔ tsə bəh wi i bɛiŋ wiwɔm
maka wi musi kpi. Bə nǐ dza na chu yɛiŋ i wi wə, kɔm Nyɔ nǐ kɔ wi dzɔ lɔ wi
i bɛiŋ. Na ka Nyɔ dzɔ Ɛnɔk i bɛiŋ Kiŋwakti ki Nyɔ dzaka a wi nǐ fəki Nyɔ wɔkɔ
ndzəŋni.
6 Ayakadəiŋ, mi kabə num wə wi ka jiə dəkə shɔm i Nyɔ, yaka wi kɔkə i fə a
Nyɔ wɔkɔki ndzəŋni bəh wi nalə, kɔm mi kabə nəŋ i kɔmsiki tsəki i Nyɔ kpəŋ,

yaka wi kaŋaki lə i bum a Nyɔ kɔlə, bəh a wi maktiki lə mi wichi wə wi lansiki nəŋki wi.

Nɔa

7 Akɔ tə a shɔm yə Nɔa nĭ jiə i Nyɔ jɔbi wə Nyɔ nĭ təfiki wi kɔm biɛiŋ biə bi nĭ kɛiŋki i bi dzə maka wi num yɛiŋ, wi wɔkɔ i Nyɔ ka kɛiŋsi ŋgwuki wimbum i gamti juŋ yi yɛiŋ. Si wi nĭ jiə shɔm yakadəiŋ yi ka chusi a bəni bədɔkɔ i mbi wələ wə kɔ bə chu i Nyɔ nshiŋ. A num a wi wə Nyɔ nĭ nya di bi mi wi chəŋ i wi, biə wi si nya mi wə wi jiə shɔm i wi.

Ablaham bəh Sɛla

8 Akɔ tə a shɔm yə Ablaham nĭ jiə i Nyɔ ka wi wɔkɔ i Nyɔ i jɔbi wə Nyɔ nĭ bɔɔŋ wi a wi buku bee tumi kibɔ wi tsə i kidɔkɔ wə wi num i ni kwati tumi kiwɔ ka ŋki. Si Ablaham wɔkɔ yakadəiŋ buku, ka bá tsə a tsəni kiə kə di biə wi tsəki.

9 Akɔ shɔm yə wi nĭ jiə i Nyɔ na ka wi tsə nɔki i tumi kə Nyɔ nĭ kaka i wi, wi tsə ka numki ka mi wi tumi. Wi nĭ kɔ fɛiŋ nyani nɔ nnya i bintaŋ mə bəh Ayjik bəh Yakɔb bə̀ Nyɔ nĭ kaka bɔ bəchi a tumi kiwɔ bi numki kibɔ.

10 Wi nĭ nɔki i bintaŋ mə yakadəiŋ kɔm wi nĭ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i liə i kwili wə chaka kiwɔ nĭ chɔkɔ Nyɔ ki asi kwili wiwɔ bi numki, ka maa.

11 Akɔ tə a shɔm yə Ablaham nĭ jiə i Nyɔ ka wi bwɔ waiŋ num wi jwiŋ tsə lɔ, Sɛla tə kɔbi i chu bwɔ. Yi nĭ num yaka kɔm Ablaham nĭ kɔ wi bum a kiŋkaka ki Nyɔ si tsə kə i kuku.*

12 Yi ka bə num a mi wimu wə Ablaham wə wi nĭ kɔ wi jwiŋ nalə, num a dzaka ki kpi wə, ŋgɔkɔ wi mi nĭ buku i gwu yi wə bɔ du aka bijɔŋ i bɛiŋ bəh aka mishambu i kpa wi kinchwɔ kimbum wə mɔ kɔbi ka mi fa kaasi.

13 Bəni bələ bəchi nyani lə na chu kwati fiɛŋ fiə Nyɔ nĭ kaka, bɔ nyani lə dzə kpiyi jiə a shɔm i Nyɔ wə. Bɔ nĭ yɛiŋ i fi wə a kɛiŋ i dzəh yi dəəŋ, ka dzɔ fi bəh kinsaŋli, dzaka bəh dzaka kibɔ a, bɔ ŋgaiŋni kɔ bəni bə dzəni, bɔ kumi i nshwaiŋ yələ wə.

14 Bəni kabə dzaka yakadəiŋ, yi chusi na bindzɔŋ a bɔ kɛiŋki bɔ nəŋ tumi kə akɔ kibɔ.

15 A nĭ kɔ a bɔ chu kwakaki kɔm tumi kə bɔ nĭ buku dzə yɛiŋ, ma bɔ nĭ nəŋ dzəh i fəni chu fɛiŋ.

16 Ayakalə, si yi kɔ, bɔ nĭ nəŋki num tumi kə ki tsəki kəmaka, a num tumi ki bɛiŋ. Ayakadəiŋ, Nyɔ si gəmni kə i jɔbi wə bə bɔɔŋki wi a Nyɔ wibɔ, kɔm wi kɔ wi kɛiŋsi jiə kwili i bɔ.

17 Akɔ shɔm yə Ablaham nĭ jiə i Nyɔ a jɔbi wə Nyɔ mɔmsi wi, wi bum i dzɔ waiŋ wi wə Ayjik i fə mfə gia yɛiŋ i Nyɔ. Ayaka Ablaham kɔ wə Nyɔ nĭ kaka a ŋgɔkɔ wi mi bi bukuki i wi wə. Wi bum ka dzɔ waiŋ wi a num a kaa a wi, a ŋgaiŋ fə mfə gia yɛiŋ.

18 Waiŋ wi wələ kɔ wə Nyɔ nĭ dzaka i Ablaham a,
“Akɔ i Ayjik wə, bwa bə̀ bɔ bi duki yɛli wa bi bukuki.”

19 Ablaham nĭ kiəki lə a mi ka kpi na kpini, Nyɔ kɔlə i fə a wi fiəni wiwɔm. Ayakadəiŋ, i dzəh yidɔkɔ wə bə kɔlə i dzɔ a Ayjik nĭ kɔ wi kpi ka Nyɔ fiəni nya wi i Ablaham wiwɔm.

Ayjik

20 Akɔ shɔm yə Ayjik nĭ jiə tə i Nyɔ ka wi bi chubi Yakɔb bəh Ɛsau ka dzaka i bɔ kɔm kimbɔiŋsi ki Nyɔ kə ki bi dzəki i bɔ wə.

Yakɔb

---

* **11:11** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ kaŋaki lə tə di biələ a, “Akɔ tə a shɔm yə Sɛla nĭ jiə i Nyɔ yi fə ka wi kaŋa ŋga i num bəh tɔɔ num wi jwiŋ wi kɔbi i chu bwɔ. Yi nĭ num yakadəiŋ kɔm Sɛla nĭ kɔ wi bum a...”

21 Akɔ tə shɔm yə Yakɔb nǐ jiə i Nyɔ ka jɔbi wə wi nǐ kpiki, wi chubi bwa
bə waiŋwi Yɔsɛf. Si wi nǐ chubi yakadəiŋ num wi ŋgwuŋ i mbəŋ wi bɛiŋ nya
kiŋkɔksi i Nyɔ.

Yɔsɛf

22 Akɔ tə shɔm yə Yɔsɛf nǐ jiə i Nyɔ ka jɔbi wə wi nǐ kɔ a kpi ka təfi kpi yi chusi
a bəni bə Islae bi baaŋ bukuki lə i tumi ki Ijib wə. Ka chu dzaka i bɔ a jɔbi wə
bɔ bi nəŋki i buku fɛiŋ bɔ dzɔ bikɔŋɔ bi ŋgaiŋ.

Tii Muses bəh nih Muses

23 Akɔ shɔm yə tii Muses bəh nih Muses nǐ jiə i Nyɔ ka bɔ nyumi Muses i
kifiəŋŋ kitali wə a bə ma wɔɔ jɔbi wə bɔ nǐ bwɔ wi. Bɔ nǐ nyumi yakadəiŋ kɔm
bɔ nǐ yɛiŋ a wi kɔ waiŋ nyukuni wi ndzɔŋ nalə. Ayaka bɔ nəki lwa kə i bwiŋ
nchi wə ŋkuŋ nǐ bwili.

Muses

24 Akɔ shɔm yə Muses nǐ jiə tə i Nyɔ yi fə, jɔbi wə wi nǐ kɔɔ yaka yi fə a wi
nəiŋma a bə ma bɔɔŋki ŋgaiŋ a waiŋ waiŋ ŋkuŋ Fɛlɔ.

25 Wi nǐ saiŋ n'yi num i yɛiŋki num ŋgəkə bəh bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ, kəbi i
wɔkɔki ndzɔŋni i biɛiŋ bichu wə bi num a jɔbi wi juli wə.

26 Wi nǐ kɔ wi dzɔ a bə ka ŋgəmsi ŋgaiŋ kɔm ŋgaiŋ kɔ mi wi Mbɔiŋsi wə Nyɔ
nǐ kaka, tsə a ŋgaiŋ kwatiki kpɔ wi Ijib wichi. Wi nǐ dzɔ yakadəiŋ kɔm wi nǐ
tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i mbee wə wi kɔ i bi dzə i wi.

27 Akɔ shɔm yə wi nǐ jiə i Nyɔ ka wi dza buku i Ijib lwa kə shɔm yi ŋkuŋ yi
bɔkɔli a wi kɔlə i fə gia yidɔkɔ bəh wi. Wi nǐ kɔ wi kaŋa shɔm dza ka tsəki kɔm
wi nǐ tsɛiŋki num a ninshiŋ ka wi yɛiŋki lə Nyɔ wə bə si yɛiŋ kə bəh dzákəh.

28 Akɔ tə shɔm yə wi nǐ jiə i Nyɔ yi nǐ fə ka wi jiə Dzini bi Ntsədaŋ, wi fə bə
dzɔ mwa fiaŋsi i dzaka bibɔ bifiəŋə wə, ka Chinda wi Kpi wə wi nǐ wɔɔyiki bwa
bənyuku bə ninshiŋ i chwɔŋɔkijuŋ wə ma ni wɔɔyi bwa bəbɔ bənyuku i jɔbi
wə wi dzə buku i dzaka bifiəŋə bi bəni bə Islae wə wi ni tsə daŋsi.

Bəni bə Islae

29 Akɔ tə shɔm yə bəni bə Islae nǐ jiə i Nyɔ ka bɔ tsə daŋ Bɔkɔ Yimbum yi
Bɔkɔli i kuku, aka bɔ tsəki num i nshwaiŋ yi wɔmni wə. Ayaka bəni bə Ijib nǐ
dzə buku tə i bɔkɔ yiwɔ wə bá mɔmsi i daŋ tə, yi kɔ nyə bəh bɔ bəchi.

30 Akɔ tə shɔm yə bəni bəwɔ nǐ jiə, yi nǐ fə bɔ i jɔbi wə bɔ nǐ tsə buku i Jɛliku,
nyani tali kwili wiwɔ, jɔbi wə bɔ nǐ nyani tali yaka i buku kaŋ nanitaŋ bimbu
bi kwili biwɔ bichi mukuyi.

Lahab

31 Akɔ tə shɔm yə Lahab miŋkpaŋa wi təkɔlini nǐ jiə i Nyɔ ka wi bɔiŋ wi na kpi
i mbaŋ wi bəni bəbɔ bə tumi bà bɔ nǐ ləkəki bəh kifwu i Nyɔ. Wi nǐ ka kpi dəkə,
kɔm bəni bə Islae nǐ kɔ bɔ faaŋ bəni a bɔ dzə wɛli tsɛiŋ tumi kiwɔ, miŋkpaŋa
wiwɔ ka dzɔ bɔ i wi dzu.

Gidiɔn, Balak, Samsen, Jɛfta, Dɛbit bəh Samwɛl
bəh bəni bə ntum bə Nyɔ bədɔkɔ

32 Asi kɔ a mih faaki bəni bà bɔ nǐ jiə shɔm i Nyɔ, ma mih ni fa i tsə buku
faiŋ? Jɔbi mɔŋ wə mih kɔ i yisi i fukuki gia yi bəni ka Gidiɔn, Balak, Samsen,
Jɛfta nabə Dɛbit bəh Samwɛl bəh bəni bə ntum bə Nyɔ bədɔkɔ.

33 Bəni bələ bəchi kɔ bà bɔ nǐ jiə shɔm i Nyɔ. Bədɔkɔ tumdzi jum, bədɔkɔ saka
i dzəh yi chəŋ wə, bədɔkɔ kaŋa gia yə Nyɔ nǐ kaka bɔ bəh yi, bədɔkɔ kaŋa ŋga i
baŋ dzaka bi júm a yi ma bwiŋyi dzi bɔ.

34 Bədəkɔ nĭ kaŋaki lə ŋga i fə a gbuku wə wi nĭ bɛliki wi gumi, nyummi. Ayaka bədəkɔ kaŋa ŋga i buku i kaŋ yi bəni bà bɔ nĭ nəŋki i gbayi bɔ bəh bənywɔ bə jum. Ayaka bədəkɔ bà bɔ nĭ chusiki a bɔ kɔ bə kikpəŋ, bɔ dza fiəni bəŋga. Ayaka bədəkɔ fiəni chu bəni bə jum bələkəli, ayaka bədəkɔ kɔŋŋ bəni bə jum bə tumi kidəkɔ bɔ fuli fulini.

35 Bədəkɔ nĭ kɔ bəkaŋa bà bɔ nĭ jiə tə shɔm i Nyɔ. Ayaka Nyɔ fə bəni bəbɔ bədəkɔ bà bɔ nĭ kɔ bɔ kpiyi lɔ fiəni bəwɔm dzə num bəh bɔ. Bəni bədəkɔ kɔ bə nĭ kwaki bə chəbsi bɔ, ayaka bɔ nĭ kɔŋki kə a bə bee bɔ, kɔm bɔ nĭ yɛiŋ a bɔ ka kpi, bɔ nĭ fiəni dza i kpi wə i kwati nɔni kə ki ndzɔŋki tsəki kələ.

36 Bədəkɔ kɔ num bə nĭ nyiksi bɔ, twɛiŋ bəh ŋgaŋa gwu yibɔ kpɔkyi, ka kaŋaki bədəkɔ bəh bənsəŋ fa i juŋ yi nsəŋ mə.

37 Bədəkɔ kɔ bə nĭ tumyi bəh kitəh bɔ kpiyi, chu baka bədəkɔ bəh bənywɔ bà bə bakaki kɛiŋ yɛiŋ bɔ buku bimbu bifa bifa, gbayi bədəkɔ bəh bənywɔ bə jum bɔ kpiyi. Bədəkɔ nĭ nyaniki nnyaki lɔh num dzú yi shwaŋ bəh yi bíi. Bɔ nĭ kɔ bəni bə kifuu, bəni njəŋsi bɔ chu chəbsi bɔ.

38 Bɔ nĭ nyaniki nɔki i bichwali wə bəh i ŋkwúŋ wə bəh i bitaa wə bəh i dzáŋə wə. A nĭ kɔ bəni mbi wələ num maka wi kpɛiŋ i bɔ i nɔki i yɛiŋ wə.

39 Bəni bələ bəchi lə kɔ num bɔ nĭ jiə shɔm i Nyɔ, ayaka Nyɔ saiŋ bɔ nalə. Ayakalə, mi widəkɔ i bɔ wə nəki kwati kə fiɛŋ fiə Nyɔ nĭ kaka.

40 Bɔ nĭ ka kwati dəkə kɔm Nyɔ nĭ kaŋaki lə kimfasi kindzɔŋni i bukumbɛiŋ ki tsə kibɔ, ka yi numki a jɔbi wə bɔ bi chiŋni bukumbɛiŋ bəh bɔ, ka bɔ bi numki tə num bɔ kpɛiŋ i Nyɔ nshiŋ tsə bwili fwu.

12

Nyɔ lumsiki lə bwa bà bɔ kɔ mbu

1 Si bukumbɛiŋ si num num mbaŋ wi bəni bà bɔ nĭ jiə shɔm i Nyɔ fiəli tali bukumbɛiŋ ka kinchəsi, bukumbɛiŋ bûku i bəntiə bəchi bà bɔ tasiki bukumbɛiŋ, bəh chu biə bi si kɔmsi lim bukumbɛiŋ, bə kâŋa shɔm i yôkəki n'yɔkɔ wə Nyɔ kɔ wi jiə i bukumbɛiŋ nshiŋ.

2 Bukumbɛiŋ bá yɔkɔ bə bwâŋ dzákəh a Jisɔs wə. Akɔ wi wə wi nĭ wɛli dzəh i bukumbɛiŋ i jiə shɔm i Nyɔ, a num wi wə wi fəki shɔm yə bukumbɛiŋ jiə i Nyɔ kpɛiŋniki tsə bwili fwu. Wi nĭ kaŋa shɔm bum i kpi i kintasi wə. Wi nĭ ka tsɛiŋ dəkə ŋkaiŋni kpi yi ŋgəmni yiwə, kɔm wi nĭ tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ a ndzɔŋni biə bi kɔ i wi nshiŋ. I liə wi si num num wi shinum i tsɛiŋ yiləkəli yi ki kiŋkii ki Nyɔ wə.

3 Mbɛiŋ kwâkaki kɔm mi wə wi nĭ dzɔ ŋkaiŋni ŋgəkə wə bəni bəchu nĭ nyaki i wi, ka yəmaka ni fə shóm yibukumbɛiŋ ma ni dəki, i bi dzə bɔh i dzəh.

4 Jum yə mbɛiŋ tumki bəh chu mbɛiŋ kɛiŋki maka mbɛiŋ tum i tsə buku i yə wini wi mi ki nɔki i kuku.

5 Mbɛiŋ dali lə ntəfi wə Nyɔ nyaki i mbɛiŋ ka bwa bu a? Wi dzakaki a,
“Waiŋ wuŋ, jɔbi wə Bah lumsiki wɔ, kiə wɔ ki dzô kə yi ka gia yikilɔlɔ.
Jɔbi wə wi yɔliki wɔ i gia wə, kiə shɔm ki kpîni kə wɔ.
6 Kĭə a Bah si lûmsi num mi wə wi kɔŋki,
wi twɛiŋ num na winaiŋ waiŋ wə wi dzɔki a akɔ ŋ'wi.”

7 Mbɛiŋ kâŋaki shɔm i bəŋgəkə bà mbɛiŋ yɛiŋki, mbɛiŋ kiəki a Nyɔ lumsiki lə mbɛiŋ ka bwa bu. Waiŋ widəkɔ kɔlə wə ba wi si lumsi kə wi a?

8 Nyɔ ka bee i lumsiki mbɛiŋ asi wi si lumsiki bwa bu bəchi, yaka mbɛiŋ mɔŋ dəkə bwa bu, yaka mbɛiŋ kɔ bwa bə kuku.

9 Bukumbɛiŋ kaŋaki lə tə bətii bəbukumbɛiŋ fa kuku bà bɔ nĭ shiki lumsiki bukumbɛiŋ ayaka bukumbɛiŋ kɔksi bɔ. Asi kɔ a bukumbɛiŋ kɔksiki bɔ

yakadəiŋ, yaka bukumbɛiŋ məŋ i nya gwu yibukumbɛiŋ i Tii wi biŋ'waka bibukumbɛiŋ i tsə yakadəiŋ, i bi kwati nəni ki kpamu a?
10 Bətii bəbukumbɛiŋ bà lumsiki bukumbɛiŋ a jəbi wi juli wə asi bɔ yɛiŋki a yi kɔ chəŋ i bɔ. Ayakalə, Nyɔ lumsi bukumbɛiŋ mbee wiwɔ num wibukumbɛiŋ ka bukumbɛiŋ baiŋki asi wi baiŋki.
11 Jəbi wə bə si twɛiŋ mi i lumsi wi, wi ka wɔkɔki ləli i jəbi wiwɔ wə, wi saŋli kə. Ayaka jəbi wə wəmaka jəbi tsə, gia yiwɔ dzə num bəh kimbɔiŋni bəh nəni ki chəŋ i wəmaka mi wə bə lani wi i dzəh yələ wə.
12 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ fə̂ tsɛ́iŋ yimbɛiŋ yə yi kɔ num yi bɔh lɔ fiəni ləkə, ma mbɛiŋ fə tə binyu bimbɛiŋ biə bi nyumiki fiəni ləkə.
13 Mbɛiŋ fə dzə́h ma yi num chəŋ i gvu yimbɛiŋ yə mbɛiŋ səŋki yɛiŋ ma yi bwiŋ kaasi, bi ləkəki num ləkəni.

Ntəfi kɔm i wɔkɔki i Nyɔ bindzɔŋ

14 Mbɛiŋ mə̂msiki nalə i nə̂ki i kimbɔiŋni wə mbɛiŋ bəh bəni bəchi, chu mə̂msi tə i nɔki nɔni ki baiŋni. Mi kabə num wi nɔ kə nɔni ki baiŋni, yaka wi bi yɛiŋ kə Bah.
15 Mbɛiŋ tə̂kniki, a mi widɔkɔ bi ma baaŋ i kwati ŋgamti wi Nyɔ, chu tə̂kniki tə ka ŋgɔkɔ wichu widɔkɔ bi ma buku i mbɛiŋ kintəəŋ wə wi kɔ i dzə bəh ŋgəkə wi num i bəkəli bəni bəduli.
16 Mbɛiŋ tə̂kniki tə a mi widɔkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ ki kâŋa kə nɔni kinyɛŋ ki tɔkɔlini. Kiə mi tə ki nâiŋ kə gia yi Nyɔ ka Ɛsau wə wi nǐ taŋni di bi ka kukuli i dzini bi kpaŋni wimu wə.
17 Ntə mbɛiŋ kiəki lə si yəmaka nǐ tsə wi dza bə́ chu nəŋ i kwati kimbɔiŋsi kələ i ba wi kaŋ, ba wi məŋni məŋnini a? Namana yaka si wi nǐ nəiŋki bəh mindəm i dzə́kəh yi wə i kwati kimbɔiŋsi kələ, dzəh yi ŋkwuni nǐ chu məŋ.
18 Mbɛiŋ kǐəki a di biə mbɛiŋ numki yɛiŋ i liə kɔkə ka bi fa kuku biə bəni bə Islae nǐ numki yɛiŋ bə num i kɔm bi. Bɔ nǐ num yaka,* gbuku yaka lə wumwumwum, biŋ ji, ji lə maaa, fiəkə yiləkəli tsə tə lə kukuku.
19 Bɔ nǐ wɔkɔki lə tə si səŋ shakyiki di, ayaka ja yidɔkɔ dzaka. Gia yə ja yiwɔ nǐ dzakaki nǐ gumsi bɔ, bɔ ka tsa a ja yiwɔ ma chu dzâka i bɔ.
20 Bɔ nǐ tsaki yakadəiŋ kɔm gia yə ja yiwɔ nǐ dzakaki nǐ tsəki lə ŋga bibɔ. Ja yiwɔ nǐ dzakaki kiŋ i bɔ a,
"Kiə fiɛŋ ki kǐni dzə̂ kə i ŋkwuŋ wələ wə.
A kabə num na nyam, bə tûmyi bəh kitəh yi kpi."
21 I yi ŋkɔŋ wə, biɛiŋ biə bə nǐ yɛiŋki fɛiŋ nǐ gumiki na bəh ŋga. Ayaka Muses mwi dzaka a, "Nlwa wi gumini fə gwu dza bə́ nyum mih."
22 Mbɛiŋ kɔ fimbɛiŋ num mbɛiŋ num i Ŋkwuŋ wi Sayɔŋ wə, a num kwili wi Nyɔ wə wi kaŋaki nɔni, wi num tə Jɛlusalɛm wi bɛiŋ. A num i fɛiŋ wə bəchinda bə Nyɔ bà mi kɔkə i fa kɔ num bɔ chiŋni bə́ laŋ i juŋ yiwɔ wə.
23 Mbɛiŋ dzə lɔ i juŋ yi bəni bə Nyɔ wə bà bɔ kɔ bwa bu bə ninshiŋ, bə nyaka kiyɛli kibɔ i kiŋwakti wə i bɛiŋ. Mbɛiŋ dzə lɔ i Nyɔ nshiŋ wə wi təiŋyiki bənsaka bə bəni bəchi. Mbɛiŋ dzə lɔ tə i biŋ'waka bi bəni bà bɔ kɔ chəŋ num Nyɔ fə bɔ bə́ baiŋ tsə bwili fwu.
24 Mbɛiŋ dzə lɔ tə i Jisɔs wə wi numki i ninshiŋ miŋkaiŋ mimfiaŋ i fintəŋ fintəŋ i Nyɔ bəh bəni, dzə tə i mwa mi Jisɔs nshiŋ mə bə nǐ mikəki i bukumbɛiŋ wə. Mwa mələ dzakaki gia yi ndzɔŋ tsə yi mwa mi Abɛl.
25 Mbɛiŋ tə̂kniki i nəiŋki i bûm i mi wə wi dzakaki i mbɛiŋ. Mbɛiŋ kwakaki a bəni bə Islae nǐ ka buku dəkə i kaŋ yi ŋgəkə wə wi nǐ dzə i bɔ kɔm bɔ nǐ nəiŋ

* **12:18** Di biə bɔ nǐ numki a nǐ kɔ i ŋkwuŋ wi Sina chɛiŋ.

i bum yi mi wə Nyɔ nĭ saiŋbwili wi ni dzakaki i bɔ fa nshwaiŋ wə tsə dzəh i wi wə, yaka kɔ a dzəh kəkə i bukumbɛiŋ i bi buku i kaŋ yi ŋgəkə wə jəbi wə bukumbɛiŋ ka nəiŋ i bûm mi wə wi dzakaki i bukumbɛiŋ num i bɛiŋ na?
26 A nĭ kɔ jəbi wiwɔ wə wi nĭ dzaka kuku nəŋni. I liə wi kaka a,
“Jəbi wə mih ni chu nəŋni,
a ni nəŋni kə a nshwaiŋ shəŋ.
Bəəli tə ni nəŋni lə.”
27 Ndzaka wə a, “Jəbi wə mih ni chu nəŋni”, chusiki a Nyɔ bi dzɔ bwili lə biɛiŋ bichi biə wi nĭ maa biə bə kɔ i nəŋni, a bi baaŋ a biɛiŋ biə bə kəkə i nəŋni.
28 Yi bə́ num a bukumbɛiŋ nyâki kiyɔŋni i Nyɔ a ŋkuŋ biə bukumbɛiŋ dzəki akɔ biə bə kəkə i chu nəŋni. Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ yaksiki Nyɔ i dzəh yə wə wi bum, nyâ kiŋkə̂ksi i wi, lwa wi.
29 Bukumbɛiŋ nyâki yakadəiŋ kɔm,
“Nyɔ wibukumbɛiŋ kɔ ka gbuku wə wi kɔ i fiisiki biɛiŋ fisini.”

13

Ntəfi wi gəksini

1 Mbɛiŋ bâaŋ a kôŋniki gwu yimbɛiŋ ka bwa bə nih.
2 Kiə mbɛiŋ ki bêe kə i dzə̂ki bəni bətumi i júŋ yimbɛiŋ wə. Mbɛiŋ kĭəki a bəni bədəkɔ dzə̂ lɔ yakadəiŋ bɔ dzɔ num bəchinda bə Nyɔ kiə kə.
3 Mbɛiŋ kwâkaki bəni bə̀ bɔ kɔ i júŋ yi nsəŋ mə, num aka mbɛiŋ bɔ bəchi kɔ i juŋ yi nsəŋ mə. Mbɛiŋ kwâkaki tə bəni bə̀ bə chəbsiki bɔ, a kabə chəbsiki tə num mbɛiŋ.
4 Mi wichi nyâki kiŋkɔksi i ndzɔ wi miŋkpaŋa bəh minyuku. Mi ki bəkəli kə naŋ ki miŋkpaŋa bəh minyuku. Mbɛiŋ kĭəki a Nyɔ bi sakaki lə bəni bəchi bə̀ bɔ nɔki nɔni kinyɛŋ bəh bə̀ bɔ kɔ bɔ dzɔ bəkaŋa bəh bənyuku bɔ buku biŋ.
5 Kiə mbɛiŋ ki jĭə kə mfi bimbɛiŋ i kpɔ wə i nɔni kimbɛiŋ wə. Mi wə̂kɔki ndzəŋni i biɛiŋ biə wi kaŋaki, kɔm Nyɔ kɔ wi dzaka a,
“Mih bi lansi bee kə wɔ,
mih kəbi i bi lansi dali wɔ.”
6 Yələ gia ka fə bukumbɛiŋ bə́ dzaka na kiməŋni kəbi asi mi widəkɔ nĭ dzaka a,
“Bah kɔ ŋgamti wuŋ.
Mih kəbi i lwaki gia yidəkɔ.
Mi kɔ i fə nə bəh mih?”
7 Mbɛiŋ yĭŋtiki bəni bə̀ bɔ nĭ kɔ kifwu kimbɛiŋ bə̀ bɔ nĭ fukuki gia yi Nyɔ i mbɛiŋ. Mbɛiŋ yĭŋti si bɔ nĭ nɔki nɔni kibɔ i tsə gɔksi, ma mbɛiŋ sĭ̂ni dzə̂ dzəh yə bɔ nĭ jiə shɔm yɛiŋ i Nyɔ.
8 Jisɔs Klistus si kwuni kə. Si wi ni kɔ i ŋgbu, wi kɔ ayaka daiŋ, a nûm ayaka si wi bi numki jəbi wichi.
9 Kiə mbɛiŋ ki bêe kə a bəni dzəki bəh bəŋkani bənlani bədəkɔ bə̀ mi kiəki kə di biə bənlani bəwɔ buku, dzə ləŋti mbɛiŋ yɛiŋ. Yi ndzəŋki a shóm yibukumbɛiŋ ləkəki kɔm ŋgamti wi Nyɔ i bukumbɛiŋ, a kɔbi i numki kɔm bənchi bə biɛiŋ bidzini. Bənchi bələ lansiki gamtiki kə na bəni bə̀ bɔ biəliki bɔ.
10 Bukumbɛiŋ kaŋaki lə təŋ wi fəni wi gia, ayaka bətii mfə gia bə̀ bɔ nɔmki i kintaŋ ki Nyɔ kə ki kɔ fa kuku kaŋaki kə na ŋga i dzi fiɛŋ num fi buku i təŋ wələ wə.
11 Mbɛiŋ kĭəki a, bə si dzɔ nyám yə fwu wi bətii mfə gia si fə gia yɛiŋ bəh mwa miwɔ, i Dĭ biə bi Lansiki Baiŋki kɔm chu bi bəni, buku bəh yi i kwili kintəəŋ bə kpa yi fii.

12 Jisəs tə nǐ kpi i kwili biŋ ka ŋgaiŋ wəkɔ bwili chu bi bəni bəh mwa mu.
13 Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ tə bûku i kwili kintəəŋ bə biəli wi fɛiŋ i kwati tə
bəntɔyi bà wi mwi nǐ kwati fɛiŋ.
14 Bukumbɛiŋ kiəki lə a kwili wələ bukumbɛiŋ kɔ yɛiŋ lə kɔkə di biə
bukumbɛiŋ bi baaŋki yɛiŋ jɔbi wichi. Bukumbɛiŋ tsɛiŋki tsəkí i ninshiŋ i kwili
wə wi kɛiŋki wi dzə.
15 Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ tsâki dzəh i Jisəs chɛiŋ i fəki mfə gia wi ŋkɔksi i
Nyɔ jɔbi wichi a num yə yi bukuki i dzaka kibukumbɛiŋ wə fuku kɔm mi wə
wi kɔ wi.
16 Kiə mbɛiŋ ki dâli kə i fəki kimfə kindzɔŋni bəh i gaaki biɛiŋ bimbɛiŋ biə
mbɛiŋ kaŋaki bəh bəni bədɔkɔ. Mbɛiŋ kabə fə yakadəiŋ, ma yəmaka ni numki
mfə gia wə Nyɔ wɔkɔki ndzɔŋni yɛiŋ.
17 Mbɛiŋ wôkɔki i bəni bà bɔ kɔ kifwu kimbɛiŋ, fâ gia yə bɔ nəŋki, kɔm bɔ
tɔkniki i biŋ'waka bimbɛiŋ ka bəni bà bɔ bi kɔmyiki dzaka kɔm nɔm wibɔ i Nyɔ.
Mbɛiŋ fâki yakadəiŋ ka bɔ fəki nɔm bəbɔ bəh kinsaŋli, num kə i nshɛiŋ nshɛiŋ
wə. Bɔ kabə fəki bəh nshɛiŋ, yəmaka ma ni gamti mbɛiŋ.
18 Mbɛiŋ tsâki i buku. Buku kiəki lə na ŋkɔŋ a shóm yibuku sakaki kə buku
i gia yidɔkɔ wə, kɔm buku si kɔŋ lə i fəki gia yichi bəh kiŋkɔksi.
19 Mih lansiki tsaki mbɛiŋ a mbɛiŋ tsâki nalə, ka mih kɔ i kɔmsi fiəni dzə i
mbɛiŋ wə.

Ntsa bəh kimbəni

20 Nyɔ wə wi kɔ Nyɔ wi kimbɔiŋni num wə wi nǐ fiəni dzasi Jisəs wə Bah
wibukumbɛiŋ wə wi kɔ Ntɔkni Shwáŋ wimbum i kpi wə. Wi nǐ bwili tsə dzəh
i ŋga bi mwa miŋkaiŋ mə mɔ kɔ mi kpamu.
21 Mih tsaki a wi nya mbɛiŋ bəh biɛiŋ bindzɔŋni bichi, ka mbɛiŋ fəki gia
yichi yə wi nəŋki. Mih tsa tə a wi nɔmki gia yichi i bukumbɛiŋ tsə dzəh i kaŋ
yi Jisəs Klistus wə yə wi yɛiŋki a yi ndzɔŋki lə i wi. Bukumbɛiŋ tûmyiki bikum
i Jisəs Klistus wələ jɔbi wichi na kiŋgɔksi kɔbi. Yi nûm ayaka.
22 Bwa bə nih bəŋ, mih tsaki a mbɛiŋ kâŋa shɔm yimbɛiŋ i wɔkɔ ja yiŋ yi
ntəfini yələ mih nyakaki i mbɛiŋ lə. Gia yə mih nyakaki kɔ alə kpuuuk.
23 Mih nəŋki a mbɛiŋ kǐə a waiŋnih wibukumbɛiŋ wə Timɔti kɔ num bə bwili
lɔ wi i juŋ yi nsəŋ mə. Wi ka kɔmsi dzə liə, ma buku wi ni nyani gvu wimu i
dzə yɛiŋ mbɛiŋ.
24 Mbɛiŋ bôni i bəni bà bɔ kɔ kifwu kimbɛiŋ kichi bəh bəni bà akɔ bə Nyɔ
bəchi i mih. Bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bə Itali chiŋsiki tə kimbəni i mbɛiŋ.
25 Ma kiŋkɔŋ ki Nyɔ nûmki bəh mbɛiŋ bəchi.

Kiŋwakti ki Jɛm

Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Jɛm kələ mə

Kiŋwakti kələ nĭ nyaka Jɛm i bəni bə Nyɔ bəchi bà bɔ kɔ bɔ waŋ tsə tumi kichi. Kiŋwakti ki Jɛm kələ nyaki bəntəfi bəduli si mi wi Klistus kɔ i nôki i bəni kintəəŋ. Gia yə mi wə wi nyaka kiŋwakti kələ num yɛiŋ bɛiŋ bəh ŋga kɔ a mi wə wi kɔ wi Klistus fâki gia num yə yi chusiki a wi jiə shɔm yi i Nyɔ.

Kifwu ki gia i Kiŋwakti kələ mə

1:1 Kin'yisi
1:2-8 I jíə shɔm i Nyɔ bəh mfii biə bi dzəki i Nyɔ wə
1:9-11 Kifuu bəh mbum
1:12-18 Kimɔmsi bəh gia yə yi taŋki bəni
1:19-27 I wɔkɔki bəh i fəki
2:1-13 Kiə mi ki chusi kə chi chi
2:14-26 I jiə shɔm i Nyɔ bəh kimfə ki chəŋ
3:1-18 Mi wi Klistus bəh lɔm wi
4:1–5:6 Mi wi Klistus bəh mbi wələ
5:7-20 Bəntəfi chi chi

1 Kiŋwakti kələ nyaka mih Jɛm, waiŋ wi nɔm wi Nyɔ bəh Bah Jisɔs Klistus. Mih nyaka i chwɔŋbijuŋ* biə jwɔfi ntsɔ bəfa bɔ kɔ bəni bə Nyɔ bà bɔ waŋ tsə tumi kichi. Mih bɔniki mbɛiŋ.

I jiə shɔm i Nyɔ bəh i fifiki

2 Bwa bə nih bəŋ, jɔbi wə bimɔmsi dzəki i mbɛiŋ i dzə́h dzə́h wə, mbɛiŋ dzô ka kidəəŋ.

3 Mih dzakaki lə kɔm mbɛiŋ kiəki a si mbɛiŋ tsəki tɔliki i bəmɔmsi kintəəŋ, jiə a shɔm i Nyɔ wə, yi ni fə mbɛiŋ kiə i kaŋaki shɔm bindzɔŋ.

4 Mbɛiŋ kâŋaki a shɔm yiwɔ yaka i tsô kâasi, ka mbɛiŋ ni numki bəni bà bɔ kɔ num bɔ ta kpɛiŋ, chu dza kə fiɛŋ fidɔkɔ.

5 Mi widɔkɔ i mbɛiŋ kintəəŋ kabə dza mfi biə bi kɔ bi Nyɔ, wi nywâ num i Nyɔ ma Nyɔ ni nya. Nyɔ kɔ wə wi nyaki mi wichi bəh shɔm yi yichi yɔli kə mi.

6 Ayakalə, jɔbi wə wi nywâki i Nyɔ wi nywaki bəh shɔm yi yimu, məŋni kə. Mbɛiŋ kiəki a mi wə wi məŋniki wi kɔ aka bəwaa bə kinchwɔ kimbum kə fiəkə nəŋniki bɔ biəli di biə yi fiəkə tsəki.

7 Kiə wəmaka mi ma kwakaki a ŋgaiŋ bi nywaki kwatiki lə fiɛŋ fidɔkɔ i Bah.

8 Wəmaka mi kɔ wə wi kaŋaki shɔ́m yifa wi jibli i gia yichi yə wi fəki.

Bəni bə kifuu bəh bə mbum

9 Mi wi bumni wi kifuu wôkɔki ndzɔŋni a Nyɔ kɔ wi dzasi wi i bɛiŋ,

10 ayaka mi wi mbum wôkɔki ndzɔŋni a Nyɔ shishi wi i kuku, kɔm wi bi nyə bee lə mbum bi a liŋ aka fluwa wə wi si bwusi i mfwaŋ wə i chwa wi dza sɛkyi.

11 Si wɔŋ si buku yaka wi ka baiŋki wi shili mfwaŋ kpiyi, bəfluwa bà yɛiŋ sɛkyi, ndzɔŋni biwɔ kaa, yi kɔ a liŋ ka mi wə wi nyaniki yɔkɔki nnyaki biəli mbum bi.

Mmɔmsi bəh gia yə yi taaŋki bəni

* **1:1** Chwɔŋbijuŋ bi bəni bə Nyɔ, bəni bədɔkɔ kwakaki a, akɔ Bəju bà bɔ jiə shɔm i Jisɔs Klistus wə, a num bɔ bà bɔ gali ka nɔki i bitumi bidɔkɔ chi chi wə.

12 Ndzəŋni bimbum kɔ bi mi wə wi kaŋa shɔm i jəbi wə mməmsi dzə i wi, kɔm jəbi wə wi gaka məmsi wiwɔ, wi bi kwati kifɔ a num nəni kə ki bi tsə kaa kə, kə Nyɔ kaka i mi wichi wə wi kɔŋki Nyɔ bəh ki.
13 Jəbi wə fiɛŋ taaŋki mi a wi fə̂ chu, wi ma dzâkaki a taaŋki Nyɔ ŋgaiŋ, kɔm fiɛŋ fidəkɔ kəkə i taaŋ Nyɔ a wi fə chu. Ayaka Nyɔ si taaŋ kə mi mfih.
14 Fiɛŋ fiə fi si taaŋ mi yakadəiŋ, akɔ biɛiŋ bichu biə wi kaŋaki kiŋkɔŋ yɛiŋ, jəbi wə bi ləŋti wi bi kwa kaŋa wi,
15 ayaka jəbi wə kiŋkɔŋ kiwɔ fiəkə, ki dzə bəh chu, jəbi wə chu biwɔ kɔɔ kpɛiŋ, bi dzə bəh kpi.
16 Bwa bə nih bəŋ bə shɔm, kiə mbɛiŋ ma fwə̂kyiki gwu yimbɛiŋ.
17 Gia yichi yə yi ndzəŋki bəh kinya kə ki ndzəŋki tsə bwili fwu, yi nyəki dzəki num i bɛiŋ i Nyɔ wə Tii Kimaa biɛiŋ bichi biə bi kɔ i bɛiŋ nya baiŋni. Nyɔ si kwuni kə si kinjəŋnjəŋ si kwuni di bi.
18 Akɔ wi wə wi nǐ sabibwili bukumbɛiŋ ka nya bukumbɛiŋ bəh ja yə yi kɔ ŋkɔŋ yi nya nəni kimfiaŋ i bukumbɛiŋ, ka bukumbɛiŋ numki fiɛŋ fi ninshiŋ fiə wi nǐ sabibwili a, akɔ mfih i maa wi biɛiŋ bichi wə.

I wəkəki gia yi Nyɔ fə si yi nəŋki

19 Bwa bə nih bəŋ bə shɔm, mbɛiŋ kî̂ə a mi wichi kaŋaki i kɔmsiki nyâki ntuni bi i gia wə kɔmsi dzaka kə, kɔmsi bəkɔsi kə shɔm,
20 kɔm mi wə wi si bəkɔsi shɔm, si fə kə gia yi chəŋ yə Nyɔ kɔŋki.
21 Yi kɔ a, mbɛiŋ bêe nəni kinyɛŋ bəh nəni kiləkəli, mbɛiŋ shisiki gwu yimbɛiŋ, dzɔ gia yi Nyɔ yə bə kɔ bə gbɛli i shóm yimbɛiŋ wə. Gia yələ kɔlə i gamti biŋ'waka bimbɛiŋ.
22 Kiə mbɛiŋ ma fwə̂kyiki gwu yimbɛiŋ i wəkəki a gia yi Nyɔ shəŋ. Mbɛiŋ fə̂ki asi yi dzakaki.
23 Na ndə wə wi kabə wəkəliki gia yi Nyɔ a wəkəlini fə kə si yi dzakaki, wi kɔ aka mi wə wi tsɛiŋki shi bi i mijwɔ wə,
24 si wi tsɛiŋ yakadəiŋ, wi nyəkɔ jum yi akisəkə wi dali si wi tsəŋəki.
25 Ayakalə, mi wə wi kɛiŋsiki tsɛiŋki i nchi wə wi kaŋaki bənchi bəchi bwili bəni i mfa wə, wi num yɛiŋ bɛiŋ jəbi wichi, dali kə gia yə wi wəkəki wi dzaka, fə asi yi dzakaki, Nyɔ bi faaŋ lə kimbɔiŋsi i gia yichi yə wi fəki.
26 Na ndə wə wi kabə bɔɔŋki gwu yi a ŋgaiŋ kɔ na mi wi bumni, kaŋa kə ləm wi, yaka wi fwəkyiki gwu yi, gia yə wi bɔɔŋki gwu yi a ŋgaiŋ kɔ mi wi bumni kɔ kiləlɔ.
27 Bumni biə Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ kɔ wi bum a bi kɔ bindzəŋni chu num bi baiŋni i wi nshiŋ, kɔ bi mi wə wi təkniki i bwa bəŋkwu bəh bəkaŋa bəŋkwu i bəŋgəkə bəbɔ wə. Ayaka chu num tə i wə wi təkniki bəh gwu yi a biɛiŋ bi fa kuku ma jisi wi.

2

Kiə mbɛiŋ ki chûsiki chi chi

1 Bwa bə nih bəŋ, si mbɛiŋ jiə shɔm i Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus wə wi kɔ Bah wimbum, kiə mbɛiŋ ki chûsiki chi chi.
2 Mih dzakaki lə, kɔm bəni bəfa ka dzə liə i juŋ yimbɛiŋ yi ki juŋnini wə, num widəkɔ ləh bəmbuŋ bə ndzəŋni, ka ləkə finsəŋ fi kpɔ fi ləkəli, widəkɔ wə num mi wi kifuu, num wi ləh bəmbuŋ bə shakayini.
3 Mbɛiŋ ka nya mfi bimbɛiŋ num i mi wə wi si lafi ndzəŋ gwu yi, ka dzaka i wi a “Dzə̂ nûm fa.” Mbɛiŋ dzaka i mi wi kifuu wə a “Nûm i bɛiŋ fi,” yudəkɔ a, “Tsə̂ nûm shî i kuku i nshwaiŋ wə.”

4 Mbɛiŋ ka fə yakadəiŋ, ntə mbɛiŋ fiəni chu lɔ bəni bà bɔ təiŋyiki bənsaka bəh
shɔm yichu a? Ntə yələ chusiki a mbɛiŋ si chusi chi chi i mbɛiŋ kintəəŋ a?
5 Bwa bə nih bəŋ bə shɔm, mbɛiŋ wɔkɔli, ntə akɔ bəni bə kifuu fa kuku bà
Nyɔ kɔ wi sabibwili a bɔ kaŋaki kimbum kə ki kɔ num ki jikə a? Ntə a chu kɔ a
bɔ bà Nyɔ bi nya bɔ bəh di i ŋkuŋ bi bi bɛiŋ wə a num biə wi nĭ kaka i mi wichi
wə wi kɔŋki wi a?
6 Ayakalə, mbɛiŋ si dza fimbɛiŋ ŋgəmsi num ŋgəmsini mi wi kifuu. Bəni bà
bɔ yaka num i mbɛiŋ fuŋ guku tsə bəh mbɛiŋ i juŋ yi bənsaka wə kɔ la bə ndə
a? Ntə akɔ bəni bə kpɔ bələ a?
7 Ntə kɔ a bɔ bà bɔ dzakaki já yichu kɔm yɛli wi kɔknini wə bə du i mbɛiŋ wə
a?
8 Mbɛiŋ kêiŋsiki jîəki nchi wi Ŋkuŋ Nyɔ asi wi kɔ i Kiŋwakti ki mə. Nchi wələ
kɔ a,
“Wɔ kôŋki mi wə wi kɔ kɔmsi i wɔ wə asi wɔ kɔŋki gwu ya.”
Mbɛiŋ ka fəki yakadəiŋ, yaka mbɛiŋ fəki gia yindzɔŋni.
9 Ayakalə, mbɛiŋ kabə chusiki chi chi, yaka kɔ chu si mbɛiŋ fəki, yaka mbɛiŋ
bwiŋ nchi wə wi kwa mbɛiŋ.
10 Mbɛiŋ kiəki a, na ndə wə wi jiəki bənchi bə Nyɔ bəchi, ka bwiŋ wimu, yaka
wi bwiŋ lɔ bɔ bəchi.
11 Yi num yakadəiŋ, kɔm Nyɔ wə wi nĭ dzaka a,
“Kiə nyum mi bəh kpə mi ma nô bəh mi widɔkɔ”,
a chu num tə wi wə wi nĭ dzaka a,
“Kiə wɔ ki wôɔ kə mi”.
Wɔ kabə num maka wɔ nɔ bəh kpə mi nabə nyum mi, ayakalə num wɔ num
wɔɔ mi, yaka wɔ bwiŋ lɔ nchi wi Nyɔ.
12 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ dzâkaki chu fô gia ka bəni bə Nyɔ bi saka bɔ biəli num
nchi wə wi bwiliki bəni i mfa wə.
13 Mbɛiŋ kĺəki a jɔbi wə Nyɔ bi sakaki nsaka, wi bi kwasi kə nshɛiŋ i mi wə wi
nĭ ka kwasi dəkə nshɛiŋ i widɔkɔ. Ayakalə, mi wə wi kwasiki nshɛiŋ i widɔkɔ
bi bɔiŋ lə i nsaka wə.

Gia yə yi chusiki a mi jiə shɔm i Nyɔ, akɔ kimfə ki

14 Bwa bə nih bəŋ, mi ka dza dzaka a ŋgaiŋ jiə shɔm i Nyɔ, kimfə kiwɔ chusi
kə yakadəiŋ, yəmaka ni gamti wi i nə wə a? Shɔm yə wi jiə kɔlə i bwili wi a?
15 Bə dzɔ a, waiŋnah wi nyukuni yudɔkɔ jɛmi ya kabə dzaa bəmbuŋ bəh
dzɛiŋ biə wi kɔ i dzi i chɔkɔ,
16 wi dzə i wɔ, wɔ dzaka i wi a, “Ma Nyɔ bôiŋsi wɔ i kwati bəmbuŋ bəh dzɛiŋ.”
Wɔ ka dzaka yakadəiŋ, maka wɔ nya wi bəh biɛiŋ biə wi nəŋki, yəmaka ni
gamti wi bəh nə a?
17 Mbɛiŋ ka yɛiŋ dəkə a, mi kabə dzaka a ŋgaiŋ jiə shɔm i Nyɔ, kimfə kiwɔ
chusi kə yakadəiŋ, yaka shɔm yə wi jiə a yiyi kɔ a kiŋkpili ki fiɛŋ a?
18 Mi widɔkɔ kɔlə i dza dzaka a, mi widɔkɔ kɔ n'yi num a i jiə shɔm i Nyɔ,
ayaka widɔkɔ kaŋa num kimfə kindzɔŋni. Mih ka ni dzaka n'yiŋ a, chûsi mih
si mi kɔ i jiə shɔm i Nyɔ kimfə kindzɔŋni kɔbi, ma mih ka ni chûsi i wɔ njiə wuŋ
wi shɔm i Nyɔ num i kimfə kindzɔŋni wə.
19 Mi ka bum a Nyɔ kɔ wimu, yaka akɔ ŋkɔŋ. Ayakalə, na bəchinda bə ŋkpɛli
bumki lə yaka tə nyumyi bəh nlwa.
20 Wəmaka mi kɔ kiyuŋ. Wi nəŋki a mih chûsi a, mi ka jiə shɔm i Nyɔ kimfə
kindzɔŋni kɔbi, yaka yəmaka kɔ a kilələ a?
21 Ntə gia yə yi nĭ fə a Nyɔ yɛiŋ Ablaham tii wibukumbɛiŋ a wi kpɛiŋ i mi wi,
a nĭ kɔ kɔm kimfə ki ki chəŋ a? Wi nĭ dzɔ waiŋ wi Ayjik nɔsi i tɔŋ wi mfə gia
wə i fə gia yɛiŋ i Nyɔ.

22 Mbɛiŋ yɛiŋ a shɔm yə wi nĭ jiə i Nyɔ bəh kimfə ki ki chəŋ nĭ nyaniki gvu
wimu a? Kimfə ki ki chəŋ nĭ chusiki a shɔm yə wi nĭ jiə i Nyɔ nĭ kɔ yi jikə.
23 Ayaka yi ka dzə kpɛiŋ asi bə nĭ nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ mə a,
“Ablaham nĭ jiə shɔm i Nyɔ,
kɔm yaka, Nyɔ ka yɛiŋ a wi kɔ mi wi chəŋ.”
Bə ka bɔɔŋki wi a nsɛiŋ Nyɔ.
24 Mbɛiŋ chu yɛiŋ a fiɛŋ fiə fi fəki a Nyɔ yɛiŋ a mi kɔ wi kpɛiŋ i mi wi kɔ kɔm
kimfə ki ki chəŋ , a kɔbi a shɔm yə wi jiə i Nyɔ wə shəŋ a?
25 Yi kɔ a liŋ si yi Lahab miŋkpaŋa wi tɔkɔlini wə nĭ kɔ. Gia yə yi nĭ fə a Nyɔ
yɛiŋ a wi kpɛiŋ i mi wi a nĭ kɔ kɔm kimfə ki ki chəŋ. Wi nĭ dzɔ bəni bə̀ bɔ nĭ kɔ
dzə́kəh wi Islae i wi dzu, ka bi chusi dzəh yidəkɔ chi chi i bɔ, i nyam tsə yɛiŋ.
26 Yi kɔ a liŋ asi kiŋ'waka ka bee nchaŋa ki gwu ma gwu yiwɔ numki kiŋkpili
ki fiɛŋ, yi num a liŋ tə asi mi wə wi jiə shɔm i Nyɔ na fəki kimfə ki ki chəŋ yaka
yəmaka kɔ a kiŋkpili ki fiɛŋ.

3

Mi tôkniki bəh lɔm wi

1 Bwa bə nih bəŋ, kiə mbɛiŋ bəduli ma nəŋki i nûmki bəni bə lanini. Ntə
mbɛiŋ kiəki lə bindzɔŋ a bəni bə̀ bɔ laniki, nsaka wibɔ bi numki wi gumini a?
2 Bukumbɛiŋ bəchi gbɔyiki lə i dzə́h yiduli wə. Ayakalə, mi kabə num maka
wi gbɔ i ndzaka wi wə, yaka wi kɔ mi wi ndzɔŋ tsə bwili fwu, chu kiə tə i tɔkni
bəh gwu yi yichi.
3 Bukumbɛiŋ si dzɔ nsəŋ ləkə i dzaka ki kikum wə i fə a ki wɔkɔki
i bukumbɛiŋ. Ayaka bukumbɛiŋ ka lumsiki nyam yiwɔ yi tsə i di biə
bukumbɛiŋ nəŋki. 4 Mbɛiŋ yɛiŋ tə si bəŋgwuki bəmbum kɔ i bɔkɔ. Bɔ num
bəmbum bəmbum, ayaka fiəkə yi ləkəki shi chini. Ayakalə, fiɛŋ fiə mi wi
gukuni wi ŋgwuki fəki a ŋgwuki wiwɔ tsəki i di biə wi nəŋki, fi kɔ a finchiŋ.
5 Yi kɔ a liŋ si lɔm kɔ. Wi kɔ na fiɛŋ fi nchiŋ i mi mə. Ayakalə, wi si shi dzaka
a gia yi ghaŋsini yi gwu.
Ntə mbɛiŋ kiəki lə si gbuku winchiŋ kɔ i bumi kwa shisi kɔɔbi kimbum i
kuku a?
6 Lɔm kɔ tə aka gbuku. Lɔm kɔ kimbu i gwu yi mi wə i kintəəŋ ki bimbu
biwɔ bichi biə wə biɛiŋ bichu bichi i fa mbi wələ wə kɔ num bi juŋni yɛiŋ bɛiŋ
ka waŋki tsəki, bəkəli gwu yi mi wiwɔ yichi. Lɔm wiwɔ si kpa gbuku wi bəkəli
nəni ki mi kichi. Ayaka gbuku wələ kɔ num lɔm si dzɔ wi i gbuku wimbum
wə.
7 Bəni kɔlə i lani ŋkaiŋni wi nyám yichi yi wɔkɔ i bɔ. Bɔ kɔ bɔ lani lɔ nyám yi
chwa bəh minyəni bəh nyám yə yi sɛiŋki bəh tɔɔ bəh yi bɔkɔ.
8 Ayakalə, mi widɔkɔ kɔkə wə wi kɔ i lani bəh lɔm. Lɔm si waka kə i dzakaki
gia yichu wi si num wi jikə bəh chu a num biə bi kɔ i wɔɔ mi ka kiləfi.
9 Akɔ lɔm wələ wə bukumbɛiŋ si kɔksi Ba Tii wibukumbɛiŋ yɛiŋ, a chu num
a wi wə bukumbɛiŋ si nya lɔiŋ yɛiŋ i bəni, bəni bələ num a maa Nyɔ bɔ bɔ bwɔsi
wi.
10 I dzaka kələ wə kimu bukuki kiŋkɔksi chu buku lɔiŋ. Bwa bə nih bəŋ, yələ
kɔkə i numki yakadəiŋ.
11 Yaka mwi mi baiŋni bəh mi jili kələ i bukuki i dzaka kimu wə a?
12 Bwa bə nih bəŋ, kpɛiŋ wi fimbi kələ wum mitam mi kpɛiŋ wi njiəŋ a? Ma
kpɛiŋ wi bimfɔŋ kələ wum fimbi a? Yi bɔŋ num a dzəŋə yi mwi mi jili kɔkə i
bwiliki tə mwi mi baiŋni.

Mfi biə bi buku i bɛiŋ

13 Akɔ ndə i mbɛiŋ kintəəŋ wə wi dzakaki a ŋgaiŋ fifiki lə chu num ŋkiə gia?
Wəmaka mi chusi la gwu yi i nɔni ki kindzɔŋni wə bəh kimfə ki ki chəŋ kə wi
fəki ghaŋsi kə gwu, ka mi wə wi fifiki si num.
14 Ayakalə, mi kabə fɛyiki bəh kiŋghəkə bəh dzákəh yi bukuni i shɔm yi mə,
kiə wi ki ghaŋsi kə gwu a ŋgaiŋ fifiki lə. Wi ka fə yakadəiŋ, yaka wi nəiŋki lə
gia yi ŋkɔŋ.
15 Biəmaka ŋkaiŋni mfi kɔkə bi bɛiŋ. Akɔ bi fa kuku, a num bi mi wiwɔm, a
num bi ŋkpɛli.
16 Mbɛiŋ kiəki a na faiŋ bəni kaŋaki kiŋghəkə bəh dzákəh yi bukuni, gia si
nyani kə fɛiŋ i dzəh yindzɔŋni wə. Bɔ ni fəki ŋkaiŋni yi gia yichu yichi fɛiŋ.
17 Ayakalə, mi wə wi kaŋaki mfi biə bi dzəki i bɛiŋ si kaŋaki lə i yisi baiŋki
kaŋa kimbɔiŋni, chu bəni, nya tə kituni i mi widɔkɔ, num wi jikə bəh nshɛiŋ
bəh kimfə kindzɔŋni, chu chusi kə chi chi, chu kaŋa kə já yifa.
18 Ayakadəiŋ, bəni bà bɔ jiəki kimbɔiŋni bɔ si gbɛli ŋgɔkɔ a num kimbɔiŋni
kɔh num nɔni ki chəŋ.

4

Bukumbɛiŋ ma kwâ nsɛiŋ bəh biɛiŋ bi mbi

1 Gia yə yi si dza dzə bəh jum bəh njwɔ i mbɛiŋ kintəəŋ kɔ nə? A kɔkə kiŋkɔŋ
ki biɛiŋ biə gwu yimbɛiŋ nəŋki bi jumki i shɔm yimbɛiŋ wə a?
2 Jɔbi wə mbɛiŋ nəŋki fiɛŋ mbɛiŋ na kwati, ayakadəiŋ mbɛiŋ ka nəŋki i wɔɔ
mi ka mbɛiŋ kwati. Jɔbi wə mbɛiŋ bukuki dzákəh i biɛiŋ wə, ayaka mbɛiŋ kɔbi
i kwati, mbɛiŋ ka yɔliki mbɛiŋ jwɔ. Gia yə yi fəki ka mbɛiŋ ma kwati kɔ kɔm
mbɛiŋ si nywa kə i Nyɔ.
3 Na jɔbi wə mbɛiŋ si bikə mbɛiŋ si kwati kə num si mbɛiŋ bikəki bəh
biŋkwaka bi kpɛiŋni kə. Mbɛiŋ nywaki biɛiŋ num i fə gia yə gwu yimbɛiŋ nəŋki
bəh bi.
4 Mbɛiŋ lansi kɔ aka bəkaŋa bəh bənyuku bà bɔ lɔɔ bee bəkaŋa bəbɔ bəh
bənyuku bəbɔ ka fəki num nɔni ki tɔkɔlini. Mbɛiŋ kiəki kə a mi wə wi kwa
nsɛiŋ bəh mbi wələ, wi kɔ lɔ mbaiŋŋni wi Nyɔ a? Ayakadəiŋ, mbɛiŋ kiəki a kɔŋ
a numki na ndə wi saiŋbwili i kwa nsɛiŋ bəh mbi wələ, wəmaka chu mbaiŋŋni
wi Nyɔ.
5 Yi kɔ a mbɛiŋ nyani dəiŋ i kwakaki a gia yə bə nǐ nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ
wə kɔ kiləlɔ a? Bə nǐ kɔ bə nyaka a, “Nyɔ kaŋaki kiŋkɔŋ, də bəh ŋga i kiŋ'waka
kə wi nǐ jiə a ki numki i bukumbɛiŋ wə.”*
6 Nyɔ gamtiki lə bukumbɛiŋ nalə. Akɔ gia yə bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə
a,
“Nyɔ shisi bəni bà bɔ ghaŋsiki gwu yibɔ,
ayakalə wi duksi bəni bà bɔ shisiki gwu yibɔ.”
7 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ nyâ gwu yimbɛiŋ i Nyɔ, mbɛiŋ bwâŋ ŋga bəh wi ni gɛiŋ
i mbɛiŋ chɛiŋ.
8 Mbɛiŋ dzâ kɔmsi i Nyɔ wə, ayaka wi ni dzə kɔmsi tə i mbɛiŋ wə. Mbɛiŋ bəni
bəchu, mbɛiŋ bwîli kaŋ i gia yichu wə, mbɛiŋ wôkɔ shóm yimbɛiŋ, mbɛiŋ bà
mbɛiŋ kaŋaki biŋkwaka bifa bəh Nyɔ.
9 Mbɛiŋ nûm bəh nshɛiŋ, mbɛiŋ dâki shîsi mindəm lə wɔkwɔkwɔk. Mbɛiŋ
bêe kisuŋuni, mbɛiŋ dâki num dəni, mbɛiŋ bêe ndzɔŋni biə mbɛiŋ wɔkɔki,
mbɛiŋ chúŋsi kifwu kimbɛiŋ.
10 Mbɛiŋ shîsi gwú yimbɛiŋ i Nyɔ nshiŋ, ayaka wi ni dzasi mbɛiŋ i bɛiŋ.

* **4:5** Nabə a “Kiŋ'waka ki Baiŋni kə Nyɔ nǐ nya i bukumbɛiŋ, ki kaŋa kiŋkɔŋ, ki lansi dəki a bukumbɛiŋ nûm ndzəŋ bəh Nyɔ.”

Kiə mi ki sâka kə kimfə ki waiŋnih wi

11 Bwa bə nih bəŋ, kiə mi ma dzâkaki já yichu kɔm waiŋnih wi. Mi kabə dzakaki ja yichu kɔm waiŋnih wi nabə i sakaki kimfə ki waiŋnih wi, ma yi numki a wi dzakaki ja yichu num kɔm nchi wi Nyɔ chu saka nchi wiwɔ. Mi kabə sakaki nchi wi Nyɔ, ma yi numki a wi kɔ mi wə wi chu jiəki kə nchi. Mi wiwɔ fiəni chu lɔ mi wə wi sakaki nchi sakani.†

12 Mi wə wi nyaki nchi chu təiŋyi bənsaka bə bəni akɔ shəŋ mi wimu. Akɔ a wi wə wi kɔ i bwili nabə i kaasi mi. Wɔ kɔ ndə wə wɔ sakaki mi widɔkɔ a?

Kiə mbɛiŋ ma chôkɔki kijum

13 Mbɛiŋ wôkɔ, mbɛiŋ bà mbɛiŋ dzəki mbɛiŋ ka dzakaki a, “Daiŋ nabə kijiəli buku ni buku tsə lə i kwili wələ wə nabə kə yaka wə, buku nɔ fɛiŋ jia, i fəki shi i kwati mbee.”

14 Mbɛiŋ si dzaka yaka kiə gia yə yi kɔ i buku num kijiəli a? Mbɛiŋ kiəki alə fiɛŋ fiə nɔni kimbɛiŋ kɔ fi a? Nɔni kimbɛiŋ kɔ ka bikwu biə bə yɛiŋki, bi məti a twɛsi fiəni samni.

15 Gia yə mbɛiŋ kɔ i dzakaki kɔ a, “Bah ka bum a buku numki bəwɔm, buku ni fâ yələ nabə yə yaka.”

16 Ayakalə, mbɛiŋ dzəki mbɛiŋ ka ghaŋsi lɔ gwu, chɔkɔ kijum. Mbɛiŋ kîə a kəmaka kiŋghaŋsi ki gwu kɔ chu.

17 Ayakadəiŋ, mi kabə kiəki gia yindzɔŋni yə wi kaŋaki i fə, wi fə kə, yi numki a wi fə chu.

5

Bəni bə mbum tôkniki

1 Bəni bə mbum, mbɛiŋ wɔkɔ gia yə mih dzakaki. Mbɛiŋ dâki, wili kɔm ŋgəkə wə wi dzəki i mbɛiŋ wə.

2 Mbum bimbɛiŋ kɔ bi fɔɔ lɔ, shákə num yi mɛni bəmbuŋ bəmbɛiŋ.

3 Biɛiŋ bimbɛiŋ bi kpɔ kɔ num bi chami lɔ. Nchami wiwɔ ni numki kinchəsi i nɔni kimbɛiŋ wə, wi num i dzi tə nyam yimbɛiŋ yi gwu aka gbuku. Biələ si num chɔkɔ bi gɔksini mbɛiŋ juŋni jiə a mbum.

4 Mbɛiŋ yêiŋ, mbɛiŋ fwɔkyi bəni bà bɔ nɔmki i mbɛiŋ khə. Bɔ kɔh biɛiŋ bi mbɛiŋ, mbɛiŋ nəiŋ i gɔm bɔ, bɔ ka dəki. Bɔ də lɔ Bah Nyɔ wə wi kaŋaki Ŋga Bichi wɔkɔ ndə wibɔ.

5 Mbɛiŋ nɔki fa mbi wə dzi kidəəŋ kimbɛiŋ asi gwu yimbɛiŋ kɔŋki. Mbɛiŋ dzi ka kpali ka numki aka nyám yi bwilini, yi wɔkɔli jɔbi wə bə bi təiŋyi yi yɛiŋ.

6 Mbɛiŋ bwaŋ gvu i bəni chɛiŋ bɔ liə i ŋgəkə wə. Mbɛiŋ wɔɔyi bəni bə bɔ ka fə dəkə gia yidɔkɔ, a chu num bəni bɔ kɔbi i bwaŋ ŋga bəh mbɛiŋ.

Bəni bə Nyɔ nûmki bəh ŋkaŋa wi shɔm

7 Bwa bə nih bəŋ, yi kɔ a mbɛiŋ nûmki bəh ŋkaŋa wi shɔm i tsê bûku jɔbi wə Bah bi fiəniki dzəki yɛiŋ. Mbɛiŋ yêiŋ si bəni bà bɔ nɔmki khə si kaŋa shɔm i tsə buku jɔbi wə bɔ si kɔh biɛiŋ bindzɔŋni i khə wibɔ wə. Bɔ si wɔkɔli dzaŋ dzə ka bɔ gbɛli biɛiŋ, bɔ wɔkɔli bi kpɛiŋ i ŋkɔh wə.

8 Mbɛiŋ tə kâŋaki shɔm ayakadəiŋ. Mbɛiŋ nûmki bəh ŋga kɔm jɔbi wi Bah si num kɔmsi dzə.

9 Bwa bə nih bəŋ, kiə mi ma shwîŋyiki waiŋnih wi. Mi wə wi shwiŋyiki waiŋnih wi bi kaŋaki lə nsaka. Mi wə wi bi təiŋki bənsaka wi si num lɔ i dzaka kifiəŋə wə.

† **4:11** Nchi wələ kələ i numki wə wi dzakaki a, “Wɔ kôŋki mi wə wi kɔ kɔmsi i wɔ wə asi wɔ kəŋki gwu ya.”

10 Bwa bə nih bəŋ, mbɛiŋ sîni dzô i bəni bə ntum bə Nyɔ bà bɔ si dzaka i bəni i yɛli wi Bah wə. Bɔ ni yɛiŋki lə bəŋgəkə, ka kaŋaki a shɔm wɔkɔli.
11 Bukumbɛiŋ yɛiŋ a bəni bəchi bà bɔ nǐ kɔ bɔ kaŋa shɔm tsə kaasi, kɔ num Bah nǐ lɔɔ kimbɔiŋsi i bɔ wə. Mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ wɔkɔ lɔ kɔm Jɔb si wi nǐ kaŋa shɔm i tsə kaasi, chu wɔkɔ tə si Bah nǐ tsə beeŋsi ŋgəkə wi, wi fiəni chu bindzɔŋ. Bah nǐ fə yakadəiŋ, kɔm wi si cham lə i bəni, kwasi nshɛiŋ i bɔ.
12 Bwa bə nih bəŋ, gia yə yi tsəki gia yichi kɔ a, mi ka dzaka gia kiə wi ki kaiŋ kə. Kɔŋ wi kaiŋki num i bɔɔli, nabə a wi kaiŋ i nshwaiŋ, nabə i yɛli winaiŋ fiɛŋ. Mi ka bum gia a, “Aaŋ”, yi ka numki asi yi kɔ. Wi ka nəiŋ a, “Aayi”, yi ka numki asi yi kɔ. Mbɛiŋ fəki yaka, ka Nyɔ bi ma chu jiə mi i ŋgəkə wə.

Ntsa bəh njiə shɔm gamtiki lə

13 Mi widɔkɔ i mbɛiŋ wə kabə yɛiŋ ŋgəkə, wi ka tsâki. Mi ka wɔkɔki ndzɔŋni, wi ka yâəŋki kôksi Nyɔ.
14 Mi widɔkɔ i mbɛiŋ wə kabə gwɛiŋki, wi bôɔŋ bətii kijuŋni ki bəni bə bumni, bɔ dzô tsâ i wi bɛiŋ, fiaŋsi wi bəh miə i yɛli wi Bah wə,
15 ntsa wiwɔ wə bɔ tsa lə num bɔ jiə shɔm i Bah wə, ni gamti mi wiwɔ wi ni bənih, Nyɔ ni dzasi wi i bɛiŋ. A kabə num a mi wiwɔ fə chu, Nyɔ ni dalinya wi.
16 Ayakadəiŋ, yi kɔ a, mi ka fə gia yichu, wi fûku i wainŋnih, bɔ wi tsâ i gwú yibɔ, ka Nyɔ ni chuku mbɛiŋ. Ntsa wi mi wi chəŋ kaŋaki lə ŋga nalə fə gia yiduli.
17 Mbɛiŋ sîni dzô gia i Ɛlaja wə. Wi nǐ kɔ mi wiwɔm ka bukumbɛiŋ. Wi nǐ tsa jiə ŋga a dzaŋ ma dzə i fa kuku. Dzaŋ baaŋ i bɛiŋ yakadəiŋ i jía yitali wə bəh kiŋka.
18 Wi bi fiəni tsa, Nyɔ faaŋ shi dzaŋ, biɛiŋ fiəni kɔ i nshwaiŋ wə.
19 Bwa bə nih bəŋ, mi widɔkɔ i mbɛiŋ ka bee dzəh yi ŋkɔŋ ka njəŋki, mi widɔkɔ fiəni dzə bəh wi i jum wə,
20 mi wə wi dzə bəh wi i jum wə wi kǐə a mi ka fiəni mi wə wi fəki gia yichu, wi bêe dzəh yi yi kilɔlɔ, yaka wi bwili wəmaka i kaŋ yi kpi wə, Nyɔ dalinya chu bi biduli.

Kiŋwakti ki ninshiŋ ki Bita

Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Bita ki ninshiŋ kələ mə

Kiŋwakti ki Bita ki ninshiŋ kələ kɔ num wi nĭ nyaka i bəni bə Klistus bà bɔ nĭ waŋ tsə ka nɔki i kidi wə chi chi (1:1). Gia yiləkəli yə yi nĭ fə ka wi nyaka kiŋwakti kələ a nĭ kɔ i dâsi shóm yi bəni bələ si bəni nĭ bwaŋki gvu i bɔ chɛiŋ, bɔ yɛiŋ bəŋgəkə kɔm shɔm yə bɔ jiə i Klistus wə. I dəsi yi yakadəiŋ, Bita ka yiŋti bɔ kɔm ntum wi ndzɔŋni kɔm Jisɔs Klistus wə kpi yi bəh ndza wi kpi bəh kiŋkaka kə a ŋgaiŋ bi fiəni dzə lə, a num gia yə bə tsêiŋki tsâki ninshiŋ bə jĭə mfi i yɛiŋ wə.

Kifwu ki gia i Kiŋwakti kələ mə

1:1-2 Kin'yisi
1:3-12 I kwaka si Nyɔ bwiliki bəni
1:13–2:10 Ntəfi kɔm i nɔki nɔni ki baiŋni
2:11–4:19 Si mi wi Klistus kɔ i dzâki bəŋgəkə bà wi yɛiŋki
5:1-11 Si mi wi Klistus kɔ i shîsi gwu yi bəh i nômki tə i bəni
5:12-14 Kiŋgɔksi

1 Kiŋwakti kələ nyaka mih Bita waiŋ ntum wi Jisɔs Klistus. Mih nyaka i bəni bə Nyɔ bà wi sabibwili a akɔ mbu num bɔ waŋ tsə bɔ num bəni bə dzəni i bimbu bi Bɔntus bəh Galɛshia bəh Kafadəsia bəh Ɛsia bəh ki Bitinia wə.

2 Nyɔ Tii wibukumbɛiŋ nĭ sabibwili mbɛiŋ asi wi nĭ kiəki yi kɛiŋ i bi dzə num. Kiŋ'waka ki ka kɛiŋsi jiə mbɛiŋ chi chi ka mbɛiŋ bi wɔkɔ i Jisɔs Klistus, a bə mikə mbɛiŋ bəh mwa mu. Ma Nyɔ chûsi mbɛiŋ shɔm yi yindzɔŋni nalə, wi nyâ mbɛiŋ bəh shɔm yi dəli nalə.

Bukumbɛiŋ nôki bə tsêiŋ a ninshiŋ

3 Kiŋkɔksi nûm i Nyɔ wə wi kɔ Nyɔ chu num Ba wi Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus. Wi bwɔ bukumbɛiŋ i mbwɔ wimfiaŋ wə asi Jisɔs Klistus nĭ dza i kpi wə num a fə ŋkwasi wi winshɛiŋ wimbum i bukumbɛiŋ. Gia yələ fə a bukumbɛiŋ numki i liə bə tsɛiŋ tsə a ninshiŋ,

4 tsɛiŋ i dzi biɛiŋ num biə wi jiə i mbɛiŋ i tumi ki bɛiŋ wə. Biɛiŋ biələ kɔ bi kɔbi i fɔɔ, nabə i bəkə, nabə i jwiŋ.

5 I tsə dzəh i shɔm yə mbɛiŋ jiə i Nyɔ wə, wi chəniki mbɛiŋ bəh ŋga bi i tsə buku i mbɔiŋ wə wi kɛiŋsi jiə a wi bi yəŋəki i kiŋgɔksi wə.

6 Si mbɛiŋ kiəki yakadəiŋ, mbɛiŋ wɔkɔki ndzɔŋni. Ayakalə, mbɛiŋ kaŋa i ni wɔkɔ lɔli i jɔbi wi twɛsi wə kɔm bə bəməmsi bà bɔ dzəki i mbɛiŋ i dzə́h dzə́h wə.

7 Bɔ dzəki i məmsi a shɔm yə mbɛiŋ jiə i Nyɔ a, akɔ yi ŋkɔŋ. Namana yaka chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli si num num bə məm bəh gbuku, ayaka chwaka kiwə num fiɛŋ fi num i bi bəkə. Si yi kɔ yakadəiŋ, yaka kɔ a bə kɔlə i məm tə shɔm yə mbɛiŋ jiə i Nyɔ, kɔm yi kɔ fiɛŋ fi tsə chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli. Ayakadəiŋ, jɔbi wə Jisɔs Klistus bi buku dzə, bə bi kɔksiki mbɛiŋ, tumyi bikum bimbɛiŋ, yaksi mbɛiŋ.

8 Mbɛiŋ kɔŋki Jisɔs Klistus maka mbɛiŋ num yɛiŋ i wi wə, num mbɛiŋ bum i wi, na yaka si mbɛiŋ yɛiŋki kə i wi wə i liə. Mbɛiŋ bə́ wɔkɔ ndzɔŋni nalə a num biə mi kɔkə i dzaka,

9 kɔm mbɛiŋ kiəki a, si mbɛiŋ jiə shɔm i wi wə, gia yə yi dzəki i yɛiŋ chɛiŋ kɔ mbɔiŋ wi biŋ'waka bimbɛiŋ.

10 Bəni bə ntum bə Nyɔ bà bɔ nĭ dzakaki kɔm kinduksi ki Nyɔ kə wi nĭ kɔ i duksi mbɛiŋ yɛiŋ, bɔ nĭ kɛiŋsi nəŋ, məmsi i kiə kɔm mbɔiŋ wələ.

11 Kiŋ'waka ki Klistus nĭ kɔ i bɔ wə si bɔ nĭ dzakaki a Klistus bi yɛiŋ lə ŋgəkə
ayaka i yəmaka jum, wi bi ka kwati kiŋkɔkni. Ayaka bɔ ka nəŋki i kiə jɔbi wə
gia yiwɔ bi numki, bəh dzəh yə yi bi tsəki ka yi numki.
12 Nyɔ ka fə bɔ kiə a gia yələ bɔ nĭ dzakaki a bɔ nĭ dzakaki kə num i gwu
yibɔ wə, yi nĭ kɔ, num i mbɛiŋ. Akɔ yi mbɛiŋ nĭ wɔkɔ i dzaka ki bəni bə̀ bɔ nĭ
fukuki ntum wi ndzɔŋni kɔm Klistus i mbɛiŋ i ŋga bi Kiŋ'waka ki Baiŋni kə Nyɔ
nĭ chiŋsi ki dzə i bɛiŋ. Yələ kɔ gia na bəchinda bə Nyɔ də i kiə yi.

Bəni bə Nyɔ bâiŋki i nəni kibɔ wə

13 Si yi kɔ yakadəiŋ, mbɛiŋ lûmsi mfi bimbɛiŋ, mbɛiŋ kêiŋsi gwu yimbɛiŋ.
Mbɛiŋ tôkni bəh gwu yimbɛiŋ, mbɛiŋ tsêiŋki ndzɔŋki tsəki a ninshiŋ i kinduksi
ki Nyɔ kə ki bi dzə i mbɛiŋ jɔbi wə Jisɔs Klistus bi fiəni chusiki gwu yi.
14 Mbɛiŋ wôkɔki i Nyɔ ka bwa bu. Kiə mbɛiŋ ma chu fâki gia bĭəli si nyam
yimbɛiŋ yi gwu nəŋki asi mbɛiŋ nĭ fəki jɔbi wə mbɛiŋ nĭ kɛiŋki i jisi wə.
15 Asi wi wə wi nĭ bɔɔŋ mbɛiŋ wi kɔ wi baiŋni, mbɛiŋ tə bâiŋki i kimfə
kimbɛiŋ kichi wə,
16 asi bə nyaka a,
“Mbɛiŋ bâiŋki kɔm mih baiŋki lə.”
17 Si mbɛiŋ bɔɔŋki Nyɔ a Ba wimbɛiŋ, akɔ wə wi sakaki mi wichi i kimfə ki
wə chusi kə chi chi, mbɛiŋ kaŋa i nôki nəni kimbɛiŋ lwâ Nyɔ i jɔbi wichi wə
mbɛiŋ kɔ i mbi wələ wə ka bəni bədzəni.
18 Ntə mbɛiŋ kiəki lə a Nyɔ nĭ təiŋ lɔ mbɛiŋ i nəni kiyəə kə bətii bəmbɛiŋ nĭ
kuku yaka mbɛiŋ yɛiŋ, wi nĭ ka təiŋ dəkə num bəh fiɛŋ ka kpɔ wi num i bəkə.
19 Wi nĭ təiŋ num bəh mwa mi Klistus mɔ kɔbi fiɛŋ fi kilɔlɔ, mə mɔ kɔ ka mi
waiŋ jaka wi mfə gia wə wi kaŋaki kə chu bidɔkɔ nabə gia yi kiŋgbɔ yidɔkɔ.
20 Nyɔ nĭ saiŋbwili wi na ka mbi yisi, ka chusi wi i chɔkɔ bi gɔksini biələ wə
kɔm mbɛiŋ.
21 A fə Klistus na ka mbɛiŋ bum i Nyɔ wə wi nĭ dzasi wi i kpi wə nya wi bəh
mbum. Si wi nĭ fə yakadəiŋ, shóm yimbɛiŋ bəh kiŋkwaka kimbɛiŋ ka numki
num mbɛiŋ jiə i Nyɔ.
22 Si mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ wɔkɔ lɔ ŋkɔŋ, bi fə biŋ'waka bimbɛiŋ baiŋ ka mbɛiŋ
kaŋaki kiŋkɔŋ i bwa bə nih bəmbɛiŋ a num kiŋkɔŋ ki ŋkɔŋ, mbɛiŋ kôŋniki a
yakadəiŋ bəh shɔm yimbɛiŋ yichi.
23 Mbɛiŋ kĭəki a bə fiəni bwɔ mbɛiŋ i mbwɔ wimfiaŋ wə. Wi wələ wi bwɔ
mbɛiŋ lə a kɔkə wə wi kɔ i kpi. Ayaka a num Nyɔ mwi wə wi bi kpi kə. Wi bwɔ
mbɛiŋ num a bəh ja yə yi nyaki nɔni. Ja yələ bi baaŋ a numki fɛiŋ.
24 Yi kɔ asi bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a,
“Mi wiwɔm wichi kɔ aka mfwaŋ,
ndzɔŋni bi kɔ aka bəfluwa bə chwa.
Mfwaŋ si kpiyi lə, bəfluwa bə chwa tə səkyi,
25 ayakalə ja yi Bah bi num a fɛiŋ jɔbi wichi.”
Ja yələ num ntum wi ndzɔŋni kɔm Klistus wə bə nĭ fukuki i mbɛiŋ.

2

Kɔm Təh wə wi kaŋaki nəni bəh tumi ki baiŋni

1 Yi kɔ a, mbɛiŋ bêe shɔm yichu yichi, bəh mfwɔkyi wichi bəh i dzakaki
bəndzaka bəfa, bəh kiŋghəkə bəh i dzakaki bəndzaka bəchu bəchi kɔm bəni.
2 Mbɛiŋ kâŋaki kiŋkɔŋ nalə i mahki mbɛiŋŋ wi baiŋni wi kiŋ'waka a wi wi, a
liŋ asi bwa bə bəhli si kaŋa kiŋkɔŋ i mbɛiŋŋ wə, ka wi fəki mbɛiŋ kɔɔki tsəki a
ninshiŋ i bi dzə kwati mbɔiŋ wimbɛiŋ.

3 Mbɛiŋ fâki yakadəiŋ si mbɛiŋ məm wəkɔ lɔ ka yɛiŋ a Bah ndzɔŋki lə.
4 Mbɛiŋ dzəki i Klistus wə wi kɔ Təh wə wi kaŋaki nɔni, a num wə bəni nǐ
nəiŋma a wi ndzɔŋki kə, ayakalə Nyɔ saiŋbwili n'yi a, akɔ shəm yi ŋgaiŋ.
5 Mbɛiŋ tə kɔ aka kitəh kə ki kaŋaki nɔni kə Nyɔ maaki juŋ yi kiŋ'waka yɛiŋ
a mbɛiŋ ni nûmki mbaŋ wi bətii mfə gia bu bə baiŋni, i fəki bimfə gia biə wi
kɔŋki i kiŋ'waka wə tsə dzəh i Jisɔs Klistus wə.
6 Yi kɔ i Kiŋwakti ki Nyɔ wə a,

“Mbɛiŋ tsêiŋ, mih jiəki təh i kwili wi Sayɔŋ wə,*
a num təh wi bu wi juŋ.
A num təh wə mih saiŋbwili, a num shəm yiŋ nalə.
Təh wələ kɔ wə, mi ka jiə mfi bi i wi wə wi bi ma də gwu.”
7 I mbɛiŋ bà mbɛiŋ bum i wi, təh wiwɔ kɔ shɔm yimbɛiŋ. Ayakalə, i bəni bà bɔ
ka jiə dəkə shɔm i wi, wi kɔ i bɔ asi bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ mə a,
“Təh wə bəni bə maani nǐ nəiŋ,
wi dza ka fiəni num,
təh wə bə maa bu wi juŋ yɛiŋ.”
8 Ayaka yi chu num bə nyaka a,
“Təh wələ ni fəki bəni bənliki i wi wə.
A num biaŋa wə wi ni fəki bəni gbɔyi.”
Bɔ bənliki i yɛiŋ wə kɔm bɔ nəiŋ i bum gia yi Nyɔ, num asi Nyɔ nǐ sisi jiə a yi
kaŋaki i bi numki.
9 Ayakalə, mbɛiŋ kɔ fimbɛiŋ ŋgɔkɔ wə a sabibwili Nyɔ mbɛiŋ. Mbɛiŋ num
mbaŋ wi bətii mfə gia bà bɔ nɔmki i ŋkuŋ. Mbɛiŋ num tumi ki baiŋni, mbɛiŋ
num bəni bà Nyɔ fə a bɔ numki mbu mwi i fukuki gia yindzɔŋni yə wi fəki. Akɔ
wi wə wi bɔɔŋ mbɛiŋ mbɛiŋ buku i jisi mə, ka liə i baiŋni bi bimbum wə.
10 A nǐ kɔ i kikpu wə mbɛiŋ nǐ kɔkə bəni, ayakalə i liə mbɛiŋ si num lɔ bəni bə
Nyɔ. I ninshiŋ mbɛiŋ nǐ ka dzɔ dəkə nshɛíŋ yi Nyɔ, ayakalə i liə mbɛiŋ dzɔ lɔ
nshɛiŋ yi.

Bəni bə Nyɔ chûsiki nɔni kindzɔŋni i bəni bəchi kintəəŋ

11 Nsɛíŋ yiŋ yi shɔm, si mbɛiŋ kɔ bəni bə dzəni i mbi wələ wə num mbɛiŋ
kwumi num kwumini i mbi wələ, mih bá kwuŋ kaŋ kwuŋni i mbɛiŋ a mbɛiŋ
ma fâki gia yichu yə nyam yimbɛiŋ yi gwu kɔŋki, kɔm gia yələ jwɔki bəh
biŋ'waka bimbɛiŋ.
12 Mbɛiŋ chûsiki nɔni kindzɔŋni i kintəəŋ ki bəni bà bɔ kiəki kə Nyɔ ka jəbi
wə bɔ jiəki gia i mbɛiŋ fuŋ a mbɛiŋ kɔ bəni bəchu, bɔ ni yɛiŋki nɔni kimbɛiŋ
kindzɔŋni, ka a bi numki chɔkɔ biə Nyɔ bi dzə, bɔ bi tumyiki bikum bi.
13 Mbɛiŋ nyâ gwú yimbɛiŋ kɔm bə Bah i mi wichi wə wi sakaki bəni. Mbɛiŋ
nyâ gwú yimbɛiŋ kɔŋ a numki i ŋkuŋ wi Lum wimbum,
14 nabə i bəni bà wi jiə a bɔ sakaki bimbu bi mbi, bɔ jiə bəni bà bɔ fəki gia
yichu i ŋgəkə wə kɔksi bà bɔ fəki gia yindzɔŋni.
15 Nyɔ nəŋki a mbɛiŋ fâki gia yindzɔŋni, ayaka baŋ dzaka ki bəni bə kiyuŋ
bà bɔ dzakaki gia kiə kə gia yə bɔ dzakaki.
16 Mbɛiŋ nôki ka bəni bà gia yidəkɔ kaŋaki kə bɔ, ayakalə kiə mbɛiŋ ki dzô kə
yi i kəŋ i shi chɛiŋ i fâki chu. Mbɛiŋ nôki num ka mfá yi Nyɔ.
17 Mbɛiŋ kôksiki bəni bəchi, kôŋ bwa bə nih bəmbɛiŋ bə bumni bəchi, lwâ
Nyɔ, kôksi ŋkuŋ wimbum wi Lum.

Bəni bə Nyɔ dzô kinchəsi i ŋgəkə wi Klistus wə

* **2:6** Sayɔŋ kɔ yɛli wi Jɛlusalɛm widəkɔ.

18 Mfá, mbɛiŋ nyâki gwú yimbɛiŋ i bəni bà mbɛiŋ kɔ i bɔ chɛiŋ, kôksi bɔ na bindzɔŋ. Mbɛiŋ ma nyâki a bà bɔ kaŋaki nɔni kindzɔŋni bɔ tɔkni i mbɛiŋ. Mbɛiŋ nyâki tə i bà bɔ chəfiki.
19 Mih dzakaki lə kɔm Nyɔ si wɔkɔ lə ndzɔŋni i mi wə bə chəbsiki wi wi wɔkɔ lɔli maka wi gbɔ i gia yidɔkɔ wə, ayakalə kaŋa a shɔm kɔm wi jiə mfi bi i Nyɔ.
20 Bə ka twɛiŋki mbɛiŋ num mbɛiŋ gbɔ i gia wə, mbɛiŋ kaŋa shɔm, mbee wiwɔ kɔ na nə? Ayakalə, mbɛiŋ ka yɛiŋki ŋgəkə num i gia yindzɔŋni yə mbɛiŋ fə, mbɛiŋ kaŋa a shɔm, Nyɔ ni wɔkɔki ndzɔŋni bəh mbɛiŋ.
21 Akɔ di bimbɛiŋ i yɛiŋki ŋgəkə yakadəiŋ, kɔm Klistus tə nǐ yɛiŋ ŋgəkə kɔm mbɛiŋ, chusi kinchəsi i mbɛiŋ a mbɛiŋ dzô gvu yi.
22 Wi nǐ ka num fə dəkə chu nalə, já yifa nǐ ka num buku dəkə i dzaka ki wə.
23 Jɔbi wə bə nǐ tɔyiki wi, wi nǐ ka chukuli dəkə bəh ntɔyi. Jɔbi wə bə nǐ njəŋsiki wi, wi nǐ ka fasi dəkə i nya ŋgəkə i bɔ, ayakalə wi nya gia yichi i Nyɔ kaŋ wə wi kiəki i saka ndzɔŋ bənsaka.
24 Wi mwi nǐ giŋ chu bibukumbɛiŋ i gwu yi wə i kintasi wə. Wi nǐ fə yakadəiŋ, ka bukumbɛiŋ kpi i gaali bəh chu, i nôki nɔni ki chəŋ. Bíəkə yə wi nǐ kaŋaki yi fə mbɛiŋ bɔnih.
25 Mbɛiŋ nǐ kɔ aka shwáŋ njəŋ nnya, ayakalə i liə mbɛiŋ fiəni lɔ ka dzə i Nchəni, wi chu num Ntɔkni wi biŋ'waka bimbɛiŋ.

3

Si bəkaŋa bəh bənyuku bəbɔ kɔ i nôki

1 Mbɛiŋ bəkaŋa bə bəni, mbɛiŋ tə nyâki gwú yimbɛiŋ i bənyuku bəmbɛiŋ. Mbɛiŋ kabə fəki yakadəiŋ, ma mi wimu i bɔ kintəəŋ wə wi nəiŋki i bum gia yi Nyɔ, ni dza bum maka mi chu dzaka gia i wi, num a fə nɔni ki kpə wi,
2 si bənyuku bəmbɛiŋ yɛiŋki si mbɛiŋ nɔki nɔni ki baiŋni, chusi kiŋkɔksi.
3 Gia yə yi chusiki ndzɔŋni bimbɛiŋ ma nûmki biɛiŋ bi lɔɔni i gwu wə, ka i kɛiŋsiki juŋyifwu a yi ndzɔŋki, bəh i ləkəki misiŋ, bəh i kaŋa gwu bəh bəmbuŋ bəh ndzɔŋni.
4 Gia yə yi ni chûsiki ndzɔŋni bi mi ni numki fiɛŋ fiə mi wiwɔ kɔ fi i shɔm yi mə. Nkaiŋni ndzɔŋni biələ si jwiŋ kə, a num bi shɔm yə yi bɔniki num lə nyiki. Biələ kɔ biə Nyɔ yɛiŋki akɔ bi shɔm yi.
5 Akɔ lə si bəkaŋa bə baiŋni bà i kikpu wə nǐ jiə mfi bibɔ i Nyɔ wə ní shiki chusiki ndzɔŋni bibɔ. Bɔ nǐ nya tə gwú yibɔ i bənyuku bəbɔ.
6 Miŋkpaŋa ka Sɛla nǐ wɔkɔki lə i Ablaham bɔɔŋ wi a bah wi ŋgaiŋ. Mbɛiŋ tə kɔ i liə bwa bə Sɛla jɔbi wə mbɛiŋ fəki gia yi chəŋ chu lwa kə gia yidɔkɔ.
7 Bənyuku, mbɛiŋ tə kǐə dzəh yə mbɛiŋ kaŋaki i nôki bəh bəkaŋa bəmbɛiŋ. Mbɛiŋ nyâki kiŋkɔksi i bɔ si bɔ kaŋaki kə ŋga ka mbɛiŋ, ayaka si Nyɔ kɔ wi duksi mbɛiŋ bɔ bəchi bəh nɔni kə ki bi tsə kaa kə. Mbɛiŋ nôki yakadəiŋ, ka fiɛŋ fidɔkɔ ma kəŋki ntsa wimbɛiŋ.

I yɛiŋki ŋgəkə kɔm gia yindzɔŋni tsə i yichu wə

8 I gɔksiki, mih təfiki mbɛiŋ bəchi a, mbɛiŋ kâŋaki shɔm yimu, kâŋa nshɛiŋ yi kwasini, kâŋa kiŋkɔŋ ki bəni bə bumni, kâŋa shɔm yi bɔnini, shǐsi gwu yimbɛiŋ i kuku.
9 Mi ka fə chu i mi kiə wi ki chûkuli kə bəh chu. Mi ka tɔyi mi, kiə wi ki chûkuli kə bəh ntɔyi, wi lɔɔ num kimbɔiŋsi i wi wə. Yələ kɔ gia yə Nyɔ bɔɔŋ mbɛiŋ kɔm yi a mbɛiŋ fâki ka wi bi lɔɔ kimbɔiŋsi i mbɛiŋ wə.
10 Akɔ yaka si bə nyaka a,
“Mi ka kɔŋki i wɔkɔki ndzɔŋni i nɔni ki wə,

bəh i yɛiŋ kaŋ yindzəŋni,
wi tôkniki bəh ləm wi kɔm chu,
ayaka ma já yifa ma bûkuki i dzaka ki wə.
11 Wi kaŋaki i nyôkɔ jum yi i gia yichu wə,
fê num yindzəŋni, yôkɔ i kimbɔiŋni chɛiŋ bîəli ki,
12 kɔm Bah si yɛiŋ lə bəni bə chəŋ,
wi wɔkɔ ntsa wibɔ.
Ayakalə, wi nya kə shi i bəni bà bɔ fəki chu."
13 Mbɛiŋ kabə kaŋa kiŋkɔŋ kimbum i fəki gia yindzəŋni ka yəmaka, na mi wə wi kɔ i fə mbɛiŋ bəh gia yichu kɔ na ndə a?
14 Ayakalə, bəni kabə nya ŋgəkə i mbɛiŋ kɔm mbɛiŋ fəki gia yi chəŋ, ma Nyɔ ni bɔiŋsi mbɛiŋ. Kiə mbɛiŋ ma lwâki bɔ, nabə a shóm nyûmyiki mbɛiŋ.
15 Mbɛiŋ kɔksiki Klistus i shóm yimbɛiŋ wə ka Bah wimbɛiŋ. Mbɛiŋ kɛiŋsi gwu yimbɛiŋ, jɔbi wichi i wɔkɔliki i chukuli mi wə wi ni bikə gia yə mbɛiŋ tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ kɔm yi. Ayakalə, jɔbi wə mbɛiŋ chukuliki, mbɛiŋ chûkuliki i kimbɔiŋni wə bəh kiŋkɔksi.
16 Mbɛiŋ ma fâki gia yə yi kɔ i sakaki mbɛiŋ i shóm mə, ka jɔbi wə bə tɔyiki mbɛiŋ, dzaka já yichu kɔm nɔni kimbɛiŋ kindzəŋni kɔm mbɛiŋ kɔ bəni bə Klistus, bɔ ni gəmniki.
17 Mbɛiŋ kîə a yi ndzəŋki lə i yɛiŋ ŋgəkə kɔm gia yindzəŋni yə mbɛiŋ fə yi, a kabə num a Nyɔ kɔŋki lə a yi nûmki yakadəiŋ, tsə i yɛiŋki ŋgəkə kɔm gia yichu yə mbɛiŋ fə.
18 Yi kɔ asi Klistus nǐ yɛiŋ ŋgəkə ka kpi. Wi nǐ kpi kɔm chu bi bəni kpamu yi kaa yakadəiŋ. Wi wə wi nǐ kɔ mi wi chəŋ nǐ kpi i bəni bà bɔ kɔkə bə chəŋ i dzə bəh bukumbɛiŋ i Nyɔ wə. Bə nǐ wɔɔ wi, wi kpi num i nyam yi gwu wə, ayakalə Nyɔ fə a wi numki wiwəm i kiŋ'waka wə.
19 Akɔ i kiŋ'waka kələ wə wi nǐ tsə fuku gia yi Nyɔ i biŋ'waka biə bi nǐ kɔ i juŋ yi nsəŋ mə.
20 Biŋ'waka biələ kɔ biə bi nǐ nəiŋ i bum i Nyɔ i jɔbi wi Nɔa wə. Nyɔ nǐ kaŋa shɔm bəh bi, wɔkɔli jɔbi wə Nɔa nǐ kɛiŋsi kaasi ŋgwuki. Ŋgwuki wələ kɔ wə bəni nǐ liə yɛiŋ a bəni nyaŋ shəŋ, a num bɔ bà bɔkɔ nǐ fə bɔ bɔiŋ.
21 Bɔkɔ yələ kɔ ka bɔkɔ yə bə juliki mbɛiŋ yɛiŋ i liə yi bwili mbɛiŋ. Bə juliki kə mi i bɔkɔ yələ mə a bə wɔkɔki num chii i gwu yi wə. Akɔ i fə kiŋkaka i Nyɔ bəh kiŋkwaka kibaiŋni. Njuli wi bɔkɔ wələ bwiliki mbɛiŋ bəh ŋga bi Jisɔs Klistus biə wi nǐ buku yɛiŋ i kpi wə.
22 Jisɔs Klistus wələ yaka lɔ i bɛiŋ ka shinum i tsɛiŋ yiləkəli yi Nyɔ wə, wi num fɛiŋ bəchinda bə Nyɔ bəh biŋ'waka biə bi kaŋaki ŋga bəh biŋ'waka bichi biə bi sakaki num i wi chɛiŋ.

4

Nəni ki bəni bə Nyɔ kɔ kimfiaŋ

1 Si Klistus nǐ yɛiŋ ŋgəkə i nyam yi gwu wə, mbɛiŋ tə kaŋaki i kâŋaki ŋkaiŋni wi shɔm yə wi nǐ kaŋaki i yɛiŋ tə ŋgəkə, kîə a mi wə wi kɔ wi yɛiŋ lɔ ŋgəkə i nyam yi gwu wə kɔ wi gaali lɔ bəh chu,
2 ka wi ma chu nôki nɔni ki fa mbi wələ wə biəli gia yichu yə nyam yi gwu nəŋki. Wi nôki biəli num gia yə Nyɔ nəŋki.
3 Mbɛiŋ kiəki a jɔbi wə mbɛiŋ nǐ kɛiŋki mbɛiŋ fə gia yi bəni bà bɔ kiəki kə Nyɔ si shi fə yi kpɛiŋ. Mbɛiŋ nǐ nɔki nɔni ki kinyɛŋ ki təkɔlini, biəli nyam yimbɛiŋ yi gwu yi shilini, mu mbih mɔ kwa mbɛiŋ, fə bini, dzi i kiyuŋ wə, mu fii fɛiŋ fə ka bíə. Ayaka mbɛiŋ chu tsa, kɔksi bənyɔ bə kilələ a num gia yi gumini.

4 I liə dzaka wəmki bəni bà bɔ kiəki kə Nyɔ si mbɛiŋ chu chiŋniki kə i mbaŋ
wibɔ wi nɔni kə ki kɔ ka ki nyám, bɔ ka fiəni gwu tɔyi mbɛiŋ.
5 Ayakalə, bɔ num i bi num i nɔmyi dzaka i Nyɔ nshiŋ wə wi kɔ wi kɛiŋsi gwu
i sakaki bəŋkwu bəh bəwɔm.
6 Akɔ gia yə yi nǐ fə ka bə fuku tə ntum wi ndzɔŋni i bəni bà bɔ kɔ bɔ kpiyi. Bə
nǐ fuku yakadəiŋ asi yi kɔ num bə saka lɔ bɔ i nyam yi gwu wə ka bəni bəwɔm,
bɔ ni nôki nɔni i kiŋ'waka wə ayaka ki num asi Nyɔ nɔki.

Mi nômki bəh kinya ki i dzəh yindzɔŋni wə

7 Jɔbi wə gia yichi bi kaaki si num kɔmsi dzə lɔ. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ nûmki
bəh mfi bimbɛiŋ fɛiŋ, tôkni bəh gwú yimbɛiŋ, ka mbɛiŋ kɔ i tsâki.
8 Gia yə yi tsəki gia yichi kɔ a mi kôŋki waiŋnih wi bəh shɔm yi yichi, kɔm
kiŋkɔŋ si baŋ lə chu biduli.
9 Waiŋnih mi ka laa njikə i wi, wi dzô wi, wi tôkni i wi shwiŋyiki kə.
10 Si mbɛiŋ kɔ num Nyɔ duksi mbɛiŋ bəh binya chi chi, mi dzôki kinya ki
nôm i bəni bədɔkɔ. Mbɛiŋ nômki bəh kinya kələ Nyɔ nya i mbɛiŋ i dzéh dzéh
wə ka bəni bə ndzɔŋni bà Nyɔ nya nɔm wi i bɔ kaŋ.
11 Mi kabə dzaka gia yi Nyɔ, wi ka dzâkaki a gia yə yi bukuki i dzaka ki Nyɔ
wə mwi. Mi ka nɔmki i bəni bədɔkɔ, wi ka nômki a bəh ŋga biə Nyɔ nya i wi.
Mbɛiŋ fâki yakadəiŋ i gia yichi yələ mbɛiŋ fəki lə, ka kiŋkɔksi tsəki i Nyɔ tsə
dzəh i Jisɔs Klistus wə. Mbum bəh ŋga bichi kɔ a kaŋa wi jɔbi wichi na tsə kaa
kə. Yi nûm ayaka.

I yɛiŋki ŋgəkə ka bəni bə Klistus

12 Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, kiə mbɛiŋ ma nûmki bəh ŋkaiŋyi i nshili wə mbɛiŋ
wɔkɔki i gwu wə, wə wi dzəki i mbɛiŋ i mɔmsi mbɛiŋ. Kiə yi ma nûmki ka
akɔ gia yidɔkɔ yimfiaŋ yə yi numki bəh mbɛiŋ.
13 Mbɛiŋ lâŋki num laŋni lɔ a mbɛiŋ yɛiŋki lə ŋgəkə si Klistus nǐ yɛiŋ ka jɔbi
wə wi bi tumbuku bəh mbum bi, mbɛiŋ bi chu laŋki, wɔkɔ ndzɔŋni.
14 Bəni kabə tɔyiki mbɛiŋ kɔm yɛli wi Klistus, yaka ndzɔŋni bimbum kɔ
bimbɛiŋ. Yələ chusiki a Kiŋ'waka kí kiŋkɔksi kə ki kɔ ki Nyɔ kɔ i mbɛiŋ wə.
15 Mi ka yɛiŋki ŋgəkə, wi ma yêiŋki kɔm wi kɔ wi wɔɔ mi, nabə a wi kɔ wi
chwɔ fiɛŋ nabə a wi fə gia yichu yidɔkɔ, nabə a wi kɔ wi ləkə dzaka i gia yi bəni
bədɔkɔ wə.
16 Ayakalə, mi kabə yɛiŋki ŋgəkə kɔm wi kɔ mi wi Klistus, wi ma ŋgâmniki.
Ayaka wi ka kôksiki Nyɔ a wi kaŋaki lə wəmaka yɛli.
17 Mbɛiŋ fâki yakadəiŋ kɔm jɔbi dzə lɔ ka Nyɔ saka bəni, ayaka wi ni yisi
num bəh juŋ yi. Wi ka yisi bəh bukumbɛiŋ yakadəiŋ, yi kɔ i num dəiŋ bəh
bəni bà bɔ nəiŋma i bum ntum wi ndzɔŋni wi Nyɔ a?
18 Bə nyaka i Kiŋwakti ki Nyɔ mə a,
“Yi kabə ləkə i bəni bə chəŋ i bɔiŋ,
ma yi bi numki dəiŋ bəh bəni bà bɔ nəiŋ Nyɔ ka fəki a chu a?”
19 Ayakadəiŋ, bəni bà bɔ yɛiŋki ŋgəkə si Nyɔ nəŋki a bɔ yɛiŋki, bɔ fəki gia num
yi chəŋ, jiə gwu yibɔ i kaŋ yi Nyɔ Kimaa mbi wə wi kɔ a kiŋkaka ki bɛiŋ.

5

Kɔm shwáŋ yi Nyɔ

1 Mih kabə nəŋ i təfi bətii kijuŋni ki bəni bə bumni i mbɛiŋ kintəəŋ. Mih ka
mi i mbaŋ wi bətii kijuŋni wə, mih nǐ yɛiŋ bəh dzákəh yiŋ si Klistus nǐ yɛiŋki
ŋgəkə, ayaka mih num tə mi wə mih bí kwati i kiŋkɔkni kə wi bi dzə bəh ki.

2 Mih təfiki a, mbɛiŋ tôkniki ndzəŋki bəh shwáŋ yi Nyɔ yə wi jiə i mbɛiŋ kaŋ. Jəbi wə mbɛiŋ bə́ təkni bəh yi, mbɛiŋ ma tôkniki ka bə chiniki mbɛiŋ chinini. Mbɛiŋ tôkniki bəh kiŋkɔŋ asi Nyɔ nəŋki. Mbɛiŋ ma tôkniki kaŋa kiŋkɔŋ i mbee wi ŋgəmnini wə. Mbɛiŋ kâŋaki kiŋkɔŋ num i nɔm wiwɔ wə.
3 Kiə mbɛiŋ ma yaka num i shwáŋ yi Nyɔ yə bɛiŋ wi jiə i mbɛiŋ kaŋ. Mbɛiŋ chûsiki num nəni kindzəŋni kə yi ni yɛiŋki yi sini.
4 Mbɛiŋ kabə fə yakadəiŋ, jəbi wə Tikwili wi Bəntəkni Shwáŋ bi tumbuku, mbɛiŋ ka bi kwati kifɔ ki kɔknini kə ki bi jwiŋ kə.
5 Mih dzakaki tə i sumi a, mbɛiŋ nyâki gwú yimbɛiŋ i bətii kijuŋni ki bəni bə bumni bindzəŋ. Ma mbɛiŋ bəchi shîsiki gwú yimbɛiŋ i mi bəh mi nshiŋ. Mbɛiŋ kǐəki a, “Nyɔ si n'yɔkɔ lə jum i mi wə wi ghaŋsiki gwu, ayakalə wi chusiki num shɔm yindzəŋni i mi wə wi shisi gwu yi.”
6 Mbɛiŋ shîsi gwú yimbɛiŋ ayaka num i ŋga bi Nyɔ chɛiŋ, jəbi wə jəbi bi kpɛiŋ, wi bi ka kɔksi mbɛiŋ.
7 Mbɛiŋ jǐə gia yichi yə yi fumsiki mbɛiŋ i kaŋ yi wə, kɔm wi kaŋaki lə kiŋkɔŋ i mbɛiŋ wə.
8 Mbɛiŋ tôkniki bəh gwú yimbɛiŋ, mbɛiŋ tsêiŋ ndzəŋ kɔm mbaiŋŋni wimbɛiŋ wə ŋkpɛli wɛɛliki nyaniki aka jum yə yi jumki, nəŋ mi i bwiŋyi dzi.
9 Mbɛiŋ bwaŋ ŋga bəh wi, mbɛiŋ jǐə a shɔm i Nyɔ yi ləkə, yíŋti a bwa bə nih bəmbɛiŋ yɛiŋki lə tə ŋkaiŋni bəmaka bəŋgəkə yakadəiŋ i mbi wichi wə.
10 Ŋgəkə wələ kɔ a i jəbi wi juli wə, ayaka Nyɔ num i bi fiəni mbɛiŋ a mbɛiŋ fiəni num asi mbɛiŋ ni kɔ, wi bi nya mbɛiŋ bəh ŋga, fə gaaŋ yimbɛiŋ liəni ndzəŋ. Nyɔ kɔ wə wi nyaki kinduksi kichi i bəni. Wi bɔɔŋ mbɛiŋ i liə i kiŋkəksi ki wə kə ki kɔ jəbi wichi, kɔm mbɛiŋ kɔ bəni bə Klistus.
11 Ma ŋga bichi baaŋ a numki mbii jəbi wichi kiŋgɔksi kɔbi. Yi nûm ayaka.

Bimbəni

12 Mih nyaka kiŋwakti kijuli kələ i mbɛiŋ num a gamti Silas* mih, wə wi kɔ wainŋnih wibukumbɛiŋ. Si mih yɛiŋ a wi kɔ mi wə mi kɔ i jiə mfi i wi wə. Mih nyaka i shili shɔ́m yimbɛiŋ, i chu fə a mbɛiŋ kiə gia yichi yə mih nyaka yi chusi kiŋkɔŋ kɔm ŋgamti wi Nyɔ. Mbɛiŋ nûm ndzəŋ i yi bɛiŋ nalə.
13 Kijuŋni ki bwa bə nih bəbukumbɛiŋ ki Babilən kə Nyɔ kɔ wi sabibwili tə chiŋsi dzəki kimbəni i mbɛiŋ. Maak wə wi kɔ wainŋ wuŋ i mbum wə bəniki tə i mbɛiŋ.
14 Mbɛiŋ bôni i gwu yimbɛiŋ, mbɛiŋ yâŋyiki i kiŋkɔŋ wə. Kimbɔiŋni nûm i mbɛiŋ bəchi bà mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ chiŋni i Klistus wə.

* **5:12** Yɛli wələ kɔ tə a “Sifanus.”

Kiŋwakti kikəmsini ki Bita

Gia yə yi kə i Kiŋwakti ki Bita ki kəmsini kələ mə

Kiŋwakti ki Bita ki kəmsini kələ kə num wi nĭ nyaka i bəni bə bumni bə ninshiŋ, num bə waaŋ fiəli tali mbi wichi. Fwu wi gia wimbum i kiŋwakti kələ mə kə i jwə nəm wə bəni bə lanini bə ntəkə nĭ nyaniki fəki, bəh i jwə tə nəni kinyɛŋ ki təkəlini kə nlani wə bəni bələ nĭ dzəki bəh wi, a wi kaa. Bita nyaka kiŋwakti kələ nalə tsɛiŋ num gia yə bəni bə lanini bə ntəkə bələ nĭ dzakaki a Jisəs bi chu fiəni dzə kə. Wi dzaka a gia yə yi fə ka Jisəs mətsəsi i dzə akə kəm Nyə nəŋki a mi widəkə ma laka (3:9).

Kifwu ki gia kə ki kə i Kiŋwakti kələ mə

1:1-2 Kin'yisi
1:3-21 Nəni ki bəni bə Klistus
2:1-22 Kəm nəni ki bəni bà bə laniki ntəkə, bəh ŋgəkə wə wi kaŋaki i bi dzə i bə wə
3:1-18 Chəkə biə Klistus kaŋaki i bi fiəni dzə

1 Akə mih Samən Bita, waiŋ wi nəm wi Jisəs Klistus chu num waiŋ wi wi ntum. Mih nyakaki kiŋwakti kələ i mbɛiŋ bà mbɛiŋ dzə kimbum ki kəknini kə ki kə aka kibuku, yələ kə kəm nəni ki chəŋ ki Jisəs Klistus wə wi kə Nyə wibukumbɛiŋ chu num Kimbwili.

2 Nyə chusi mbɛiŋ bəh shəm yi yindzəŋni nalə wi chu nya mbɛiŋ bəh kimbəiŋni nalə, tsə dzəh i ŋkiə wə mbɛiŋ kiəki Nyə bəh Jisəs Bah wibukumbɛiŋ yɛiŋ.

Nəni ki bəni bà Nyə kə wi bəəŋ ka sabibwili

3 Ŋga bi biə bi kə bi Nyə, bi nya lə bukumbɛiŋ biɛiŋ bichi biə bukumbɛiŋ nəŋki i nəni kələ wə bəh i nəki nəni kə Nyə nəŋki. Bi fə yakadəiŋ tsə dzəh i ŋkiə wə bukumbɛiŋ kiəki Nyə wə wi bəəŋ bukumbɛiŋ i liə i mbum bəh ndzəŋni biə akə mbi.

4 Akə i dzəh yələ wi nyani ka wi nya bukumbɛiŋ biɛiŋ bi kəkni nalə chu ndzəŋ tsə biɛiŋ bichi a num biə wi nĭ kaka. Biɛiŋ biələ kə i fə ka mbɛiŋ yəkə gɛiŋ biɛiŋ bichu i mbi wə a num biə nyam yi gwu kəŋki bi bəkəli bəni. Ayakadəiŋ, mbɛiŋ ka ni numki i dzəh yə Nyə kə yɛiŋ.

5 Si yi kə yakadəiŋ, mbɛiŋ mômsi nalə i kpêiŋsi nəni kindzəŋni i shəm yə mbɛiŋ jiə i Klistus wə. I nəni kindzəŋni wə, mbɛiŋ kpêiŋsi i ŋkiə gia yɛiŋ.

6 I ŋkiə gia wə, mbɛiŋ kpêiŋsi kintəkni ki gwu. I kintəkni ki gwu wə, mbɛiŋ kpêiŋsi shəm yi kaŋani. I shəm yi kaŋani wə, mbɛiŋ kpêiŋsi nəni kə Nyə nəŋki.

7 I nəni kə Nyə nəŋki, mi kâŋaki shəm yindzəŋni i waiŋnih wi. I shəm yindzəŋni yə mi kaŋaki i waiŋnih wi, mbɛiŋ kpêiŋsi kiŋkəŋ.

8 Mih dzakaki lə kəm, mbɛiŋ kabə kaŋaki nəni kələ tsə a bəh ki i ninshiŋ, ma ki ni fə mbɛiŋ ma ni chiŋ numki alə, nabə i numki ka bəni bà bə kəkə i fə gia ka bà bə kiəki gia kəm Bah wibukumbɛiŋ wə Jisəs Klistus.

9 Mbɛiŋ kĭəki a mi kabə kaŋaki ŋkaiŋni ki nəni kələ yaka wi fəkə lə i gia yi Nyə wə, wi kəbi i yɛiŋ di i dzəh yi dəəŋ. Wi kə wi dali lə a Nyə wəkə bwili lə chu biə wi nĭ fəki i kikpu wə.

10 Bwa bə nih bəŋ, yi kə a mbɛiŋ mômsiki na bəh ŋga i fəki gia yə yi chusiki a mbəəŋ wə Nyə bəəŋ mbɛiŋ, bəh nsaiŋ wə wi saiŋbwili mbɛiŋ akə gia fiɛŋ kəbi i nəŋni. Mbɛiŋ ka fəki yakadəiŋ ma mbɛiŋ bi ma chu lansi gbə i bumni bimbɛiŋ wə.

11 Ayakadəiŋ, bə bi dzə wɛli lə dzəh yimbum i mbɛiŋ lə gbuuu, ka mbɛiŋ liə
i ŋkuŋ biə bi bi kaaki kə a num bi Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus wə wi kɔ
Mbwili.
12 Mih kiəki lə a mbɛiŋ si kiə lɔ gia yələ, mbɛiŋ num ndzɔŋ tə i ŋkɔŋ biə mbɛiŋ
nĭ wɔkɔ, ayakalə na si mbɛiŋ kiəki yi yakadəiŋ mih nəŋki i yiŋtiki mbɛiŋ kɔm
yi jɔbi wichi.
13 Mih kwakaki a, yi kɔ chəŋ yakadəiŋ a mih yômsiki mbɛiŋ kɔm gia yələ, si
mih kɛiŋki wiwɔm mih waka ka mbɛiŋ ni kwakaki,
14 kɔm mih kiəki lə a, yi baaŋ a twɛsi ka kiŋ'waka bee nyam yi gwu si Bah
wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus fə a mih kiə.
15 Mih nəŋki i məmsi na bəh ŋga a jɔbi wə mih nyə mbɛiŋ ni numki mbɛiŋ
kwâka gia yələ jɔbi wichi.

Dzákəh yə yi nĭ yɛiŋ kiŋkɔkni ki Klistus

16 Mbɛiŋ kĭəki a, gia yə buku nĭ dzakaki i mbɛiŋ kɔm ŋga bəh ndzə wə Bah
wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus bi fiəni dzə, a nĭ kɔkə bichum biə bəni nĭ dzɔ jɔbi
ka kɛiŋsi biə buku fukuki i mbɛiŋ. Buku nĭ yɛiŋ na kiŋkɔkni kiwɔ bəh dzákəh
yibuku.
17 A nĭ kɔ jɔbi wə Nyɔ Ba nĭ duksi wi bəh kiŋkɔkni bəh mbum, ja nĭ buku dzə
i wə wi kɔ Kiŋkɔkni Kimbum dzaka a, “Wələ kɔ Waiŋ wuŋ, wə wi kɔ shɔm yiŋ.
Mih wɔkɔki lə ndzɔŋni nalə kɔm wi.”
18 Buku mwi nĭ wɔkɔ ja yələ si yi nĭ shiki dzəki i bɛiŋ jɔbi wə buku bəh Jisɔs
nĭ kɔ i ŋkwuŋ wi baiŋni wə.
19 Si buku nĭ wɔkɔ yakadəiŋ, buku ka fiəni yiŋti ŋkɔŋ bi gia yə bəni bə ntum
bə Nyɔ nĭ dzakaki a kɛiŋ i kikpu wə. Ayaka yi ndzɔŋki a mbɛiŋ jĭə mfi i gia yiwɔ
wə bindzɔŋ, kɔm yi kɔ aka baiŋni biə bi baiŋki i di bi jisi wə i tsə buku i jɔbi wə
biŋ bi baiŋki, Jisɔs bi baiŋki i shóm yimbɛiŋ mə ka jɔŋ wi kinchɔŋɔchɔŋɔ.
20 Gia yə yi kəkniki tsəki gia yichi i fa kɔ a mbɛiŋ kaŋaki i kiə a, ntum wi Nyɔ
widəkɔ kəkə i Kiŋwakti ki Nyɔ mə,* wə mi wi ntum wi Nyɔ widəkɔ nĭ fukuki
bəh kiŋkwaka ki.
21 Yi kɔ a ntum wi Nyɔ widəkɔ kəkə wə wi nĭ dzəki si mi wiwɔm nəŋki a
yi numki. Bəni bə ntum bə Nyɔ nĭ dzakaki gia a fə Kiŋ'waka ki Baiŋni ka bɔ
dzâkaki i ja yə yi bukuki i Nyɔ wə.

2

Bəni bə lanini bə ntəkə

1 A liŋ asi bəni bədəkɔ nĭ dza tumbuku i bəni kintəəŋ i kikpu wə nyi ntəkə a
bɔ kɔ bəni bə ntum bə Nyɔ, yi num tə a liŋ asi bəni bə lanini bə ntəkə ni numki
lə i mbɛiŋ kintəəŋ. Bɔ bi wɛɛliki dzəki bəh nlani widəkɔ wə wi kɔ i bəkəli bəni,
nəiŋma Tikwili wə wi nĭ kpi i yɛlih bɔ. Bɔ ni fəki yakadəiŋ akisəkə bɔɔŋ num
ŋgəkə i gwu yibɔ wə.
2 Bəni bəduli ni sini nɔni kibɔ kinyɛŋ kiwɔ, yəmaka ni fə bəni ka dzakaki ja
yichu kɔm Dzəh yi ŋkɔŋ.
3 Dzákəh yi bukuni i biɛiŋ wə bi fə lə ma bɔ sɛiŋki biɛiŋ i kaŋ yimbɛiŋ wə bəh
bichum biə bə kɛiŋsi. Bəni bələ kɔ num Nyɔ nĭ kɛiŋsi jiə lɔ ŋgəkə wibɔ a kɛiŋ i
kikpu wə, ayaka ŋgəkə wiwɔ kɛiŋ a fɛiŋ wɔkɔli bɔ.
4 Mbɛiŋ kiəki a, Nyɔ nĭ ka bee dəkə bəchinda bà bɔ nĭ fə chu. Wi nĭ lɔɔ shi bɔ,
a bɔ tsɔ i di bi ŋgəkə wə, jiə bɔ i bənsəŋ wə i dzáŋə yə yi jiki lə maaa, i di biə bɔ
bi numki fɛiŋ i tsə buku i chɔkɔ bi nsaka wə.

* **1:20** nabə a, “Mi kələ i fuku baiŋsi fwu wi gia wiwɔ bəh kiŋkwaka ki.”

5 Wi nĭ ka bee dəkə tə mbi wi kikpu i jəbi wə wi nĭ faaŋ mwi i mbi wələ wə i
bəni bà bɔ nĭ nɔki kə nɔni kə Nyɔ nəŋki. Wi nĭ bee shəŋ a Nɔa wə wi nĭ fukuki
a bəni nôki nɔni ki chəŋ i Nyɔ nshiŋ, bəh bəni bədɔkɔ nanitaŋ.
6 Wi nĭ kpa kwili wi Sɔdɔm bəh wi Gɔmɔla bəh gbuku bi fii fiəni i bibwuŋ
wə, chiksi bi chiksini, fə a yələ numki ka kinchəsi ki gia yə yi bi numki bəh
bəni bà bɔ nɔki kə nɔni kə Nyɔ nəŋki.
7 Ayakalə, wi bwili Lɔt wə wi nĭ nɔki nɔni ki chəŋ gwu kpi wi kɔm nɔni
kinyɛŋ kə bəni bəchu nĭ kaŋaki.
8 Gia yə mi wi chəŋ wələ nĭ yɛiŋki chu wɔkɔ i jəbi wə wi nĭ nɔki i bɔ kintəəŋ
nĭ fə a shɔm yi yə yi baiŋki wɛsiki wi chɔkɔ bichi kɔm kimfə kibɔ kichu.
9 Gia yiwɔ kabə num yakadəiŋ, yaka yi chusiki a Bah kiəki lə i bwili bəni bà
bɔ nɔki nɔni kə wi nəŋki i ŋgəkə wə, chu kiə tə i jiə bəni bà bɔ nɔki nɔni kichu
num kə ki chəŋ i ŋgəkə wə, i tsə buku i chɔkɔ bi nsaka wə.
10 Ŋgəkə wələ kɔ num wi bəni bədɔkɔ bi lansi tsəki tsəni wi mi wichi. Bəmaka
bəni kɔ bà bɔ kɔŋki i biəliki a gia yə gwu yibɔ si shili bɔ kɔm yi, a num a yə yi si
bəkəli mi. Ayaka a chu num a bɔ bə bɔ dzɔki mi wə wi sakaki bəni i kuku.

Nyɔ bi kaasi lə bəni bə lanini bə ntəkə

Bəni bə lanini bə ntəkə bələ wɔmki lə bəh fwu, ghaŋsi gwu nalə, chu lwa kə
i tɔyiki biŋ'waka bi bɔɔli biə bi kaŋaki ŋga.
11 Na bəchinda bə Nyɔ bà bɔ kaŋaki ŋga chu ləkə tsə bɔ si lansi məm kə i tɔyi
biŋ'waka biələ i Bah nshiŋ.
12 Ayakalə, bəni bələ fəki gia num yə mwa mibɔ kɔŋki i fəki asi nyám yi chwa
si fə gia kwaka kə, ayaka yi num ka bəni bi kwayi bɔ bə kum. Bəni bələ kɔ bà
bɔ suŋuki gia bɔ kiəki kə yi. Nyɔ bi kaasiki bɔ aka nyam yi chwa,
13 Ŋgɔm wibɔ bi numki ŋgəkə wə bɔ bi yɛiŋki kɔm ŋgəkə wə bɔ nĭ dzəki bəh
wi. Bɔ si kwaka a, i dziki bəh i muki nalə nshifɔkɔ akɔ kilaŋ gwu kidɔkɔ i bɔ.
Bɔ kɔ chi i mbɛiŋ kintəəŋ jisi mbɛiŋ. Jəbi wə bɔ dziki bəh mbɛiŋ, bɔ ka wɔkɔki
ndzɔŋni i fwɔkyiki mbɛiŋ bəh nɔni kibɔ kiŋgəmnini.
14 Dzákəh yibɔ si shi num a yi nɔni ki tɔkəlini, bɔ fwuli kə i fəki chu. Bɔ si
leŋti bəni bà bɔ bɔɔki i kimbum kibɔ wə ka bəh bɔ fəki chu. Dzákəh yi bukuni
liəni lɔ i mwa mi bɔ mə. Bɔ num bɔ dzɔ lɔ lɔiŋ!
15 Bɔ bee lɔ dzəh yi chəŋ ka dzɔ num yi kilɔlɔ. Bɔ dzɔ gvu yi Balaam waiŋ
Bɛwu wə wi nĭ bum i fə gia yə yi nĭ kpɛiŋniki kə kɔm wi nĭ kɔŋki kpɔ.
16 Ayaka njakas kaŋyi wi i gia yichu yələ wə. Njakas kɔ məŋni si yi si dzaka,
yi dzaka aka mi wiwɔm, ka chi nɔni kidzali kə mi wi ntum wi Nyɔ wələ nĭ fəki.
17 Bəni bə lanini bələ kɔ aka dzəŋə yi mwi yə mwi chu bukuki kə yɛiŋ, chu
num aka bikwu biə bi gbɔ i biŋ fuŋni kiləkəli tsə giŋ. Nyɔ nĭ kɛiŋsi lɔ di bi ji lə
maaa, jiə i bɔ.
18 Bɔ kɔmki dzaka nalə ghaŋsi gwu yi kilɔlɔ. Bɔ leŋtiki bəni bà bɔ kuti buku
dzə i bəni kintəəŋ bà bɔ kiəki kə gia yi chəŋ. Bɔ leŋtiki bəh bənlani bà bɔ kɔ a bɔ
kɔlə i fiəni fəki gia yə gwu yi shili nəŋki.
19 Bɔ si dza kaka bəni a bɔ bwili lɔ bɔ i mfá wə, ayakalə bɔ mwi bà bɔ dzakaki
yakadəiŋ num mfá i biɛiŋ biə bi bəkəliki gwu yi mi. Bɔ kɔ mfá kɔm mi ka nya
gwu yi i fiɛŋ wə, yaka wi kɔ mfa wi fiɛŋ fiwɔ.
20 Mbɛiŋ kíəki a, bəni kabə yɔkɔ gɛiŋ gia yə yi bəkəliki bəni i mbi wələ wə
kɔm bɔ si kiə lɔ Bah wibukumbɛiŋ wə wi kɔ Jisɔs Klistus wi num Mbwili, ka
chu fiəni tsə liə i gia yiwɔ wə, ma yi shu kaŋa bɔ, ma yi gia ni fɔɔ fɔɔni i gwu
yibɔ wə tsə si yi nĭ kɔ i kin'yisi wə.
21 Bəni ka fə yakadəiŋ, yəmaka ni ndzɔŋki a bɔ nĭ kaŋaki kə i yisi kiə dzəh yi
chəŋ yələ, i chu fiəni bee nchi wi baiŋni wə bə nya i bɔ.

22 Ŋkaiŋni bəmaka bəni bələ fəki gia yə yi kɔ i ndi wə, yi ka numki ŋkɔŋ a,
“Jəbi wə biə yaiŋ yaiŋni ki yi fiəni chu fɛiŋ i dzi.” Ayaka ndi widəkɔ chu num
a, “Jəbi wə bə si wɔkɔ kifii ki chu fiəni tsə biŋli i ntsaŋa wə.”

3

Chɔkɔ bi Bah bi fiəni dzəni

1 Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, kiŋwakti kələ i liə si num lɔ ki kɔmsini mih nyakaki i
mbɛiŋ. I biŋwakti biə bichi mih nyaka ka yiŋti i yɔmsi mbɛiŋ i kâŋaki biŋkwaka
bi chəŋ.
2 Mih nəŋki a mbɛiŋ kwâkaki gia yə bəni bə ntum bə Nyɔ bə baiŋni nǐ dzaka
i ninshiŋ a yi bi numki lə, chu kwâka tə gia yə bwa bəmbɛiŋ bə faaŋni bə Jisɔs
nǐ dzaka i mbɛiŋ a Bah wə wi kɔ Kimbwili dzaka a mbɛiŋ fâki.
3 Gia yimbum kɔ a mbɛiŋ kǐə a, jəbi wə a bi numki i chɔkɔ bi gɔksini wə, bəni
bə nyiksini, bi dza dzə nyiksi fə gia yichu yə nyam yibɔ yi gwu nəŋki.
4 Bɔ bi nyiksiki dzaka a, “Ntə wi nǐ kaka a ŋgaiŋ bi fiəni dzəki lə, wi kɔ faiŋ i
liə a? Jiakəbi si bətii bəbukumbɛiŋ nǐ kpiyi, gia yichi kɛiŋki a gvu wə asi yi nǐ
kɔ i kikpu wə i yisi si Nyɔ nǐ maa mbi.”
5 Bɔ dzakaki yakadəiŋ kiə na bindzɔŋ na ka bɔ nəiŋki nəiŋni a Nyɔ nǐ ka
dzaka shəŋ a bəh ja yi i kikpu wə ka bɔɔli numki. Ka dzaka nshwaiŋ buku
i bɔkɔ, ayaka wi nǐ fə nshwaiŋ yiwɔ bəh mwi.
6 Akɔ a mwi miwɔ mə mɔ nǐ buku baŋ nshwaiŋ, ka kaasi mbi wikpu wə.
7 Akɔ tə a ja yi yiwɔ yə yi jiə bɔɔli bəh nshwaiŋ i liə, wɔkɔli gbuku. Wi wɔkɔli
chɔkɔ biə wi bi sakaki bəni bà bɔ nɔki kə nɔni kə wi nəŋki.
8 Ayakalə, nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, kiə mbɛiŋ ki dâli kə gia yimu a, i Bah chɔkɔ
bimu kɔ a liŋ aka jía nchuku, jía nchuku num a liŋ aka chɔkɔ bimu i wi.
9 Bah gukuki kə gwu gukuni asi bəni bədɔkɔ kwakaki, i fə asi wi nǐ kaka. Wi
kaŋaki num shɔm bəh mbɛiŋ, kɔm wi kɔŋki kə a mi widɔkɔ bi laka, wi nəŋki a
bəni bəchi kwûni shóm yibɔ.
10 Chɔkɔ biə Bah bi fiəni dzə bi numki aka bi ji. I biəmaka chɔkɔ bɔɔli bi
jumiki lə bəh ŋga tsə laka, gbuku bi fiisiki biɛiŋ biə bi kɔ i bɔɔli wə, nshwaiŋ
bəh biɛiŋ bichi biə bi kɔ yɛiŋ bi fii kaasi.
11 Si gbuku bi fiisiki biɛiŋ bichi i dzəh yələ wə, mbɛiŋ kwakaki a mbɛiŋ
kaŋaki i nûmki ŋkaiŋni wi bəni bənaiŋ i nəni kimbɛiŋ wə a? Mbɛiŋ kaŋaki i
nûmki bəni bà bɔ nɔki nɔni ki baiŋni mbɛiŋ nya gwu yimbɛiŋ i Nyɔ,
12 i wɔkɔliki Chɔkɔ bi Nyɔ biələ, mômsi i fâki a bi dzâ wakli. Akɔ chɔkɔ biə
gbuku bi fiisiki bɔɔli, ayaka juuŋ yi gbuku bi jɔkɔ biɛiŋ biə bi kɔ i bɛiŋ.
13 Ayakalə, bukumbɛiŋ wɔkɔliki num bɔɔli wimfiaŋ bəh nshwaiŋ yimfiaŋ
biə Nyɔ nǐ kaka, ayaka ŋkaiŋni wi kwili wələ kɔ wə a bi numki a nɔni ki chəŋ
yɛiŋ.
14 Ayakadəiŋ, nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, si mbɛiŋ wɔkɔliki gia yiwɔ yakadəiŋ, mbɛiŋ
mômsiki nalə i nûmki ndi widɔkɔ kɔbi nabə kiŋgbɔ kidɔkɔ i Nyɔ nshiŋ, bəh i
num i kimbɔiŋni wə bəh wi.
15 Mbɛiŋ yĭŋtiki a Bah wibukumbɛiŋ kaŋaki shɔm yakadəiŋ, wi nya num jɔbi
i bəni a bɔ bi bɔiŋ. Gia yələ kɔ a yə waiŋnih wibukumbɛiŋ Bɔɔl wə wi kɔ shɔm
yibukumbɛiŋ nǐ nyaka i mbɛiŋ bəh mfi biə Nyɔ nya i wi.
16 I biŋwakti bichi kintəəŋ biə wi nyaka, wi dzakaki yɛiŋ a kɔm gia yələ. Wi
nyaka gia yidɔkɔ yi ləkə i bəni i kiə, ayakadəiŋ bəni bà bɔ kiəki kə gia bɔ kiə
kə di biə bɔ kɔ ka finiki bəh fwu wi gia yiwɔ, yi num a liŋ si bɔ finiki tə bəh di
bidɔkɔ i Kiŋwakti ki Nyɔ wə. Bɔ fə yakadəiŋ, bɔɔŋ num ŋgəkə i gwu yibɔ mə.

17 Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, asi mbɛiŋ si kiə lɔ gia yələ lə, mbɛiŋ tôkniki a bəni bə̀ bɔ
jiəki kə nchi wi Nyɔ bi ma gûku mbɛiŋ bəh bimfə bibɔ bichu ka mbɛiŋ bi dzâ
i di biə mbɛiŋ num, fiɛŋ nâŋni kə mbɛiŋ, a mbɛiŋ fiəni gbô lɔ gbɔni.
18 Ayakalə, mbɛiŋ kôɔki i ŋgamti wə wi kɔ wi Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus
wə wi kɔ Mbwili dûksi mbɛiŋ, mbɛiŋ chu kǐə wi tsə a ninshiŋ ninshiŋ.
Kiŋkɔksi nûm i wi i liə bəh i jɔbi wichi na kiŋgɔksi kɔbi. Yi nûm ayaka.

Kiŋwakti ki ninshiŋ ki Jən

Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Jən ki ninshiŋ kələ mə

Kiŋwakti ki ninshiŋ kələ Jən nĩ nyaka i bijuŋni bi bəni bə bumni, kaŋaki kifwu ki gia kifa. Kɔ i shili shɔ́m yi bəni bà wi nĩ nyakaki i bɔ, a bɔ nɔ̂ki i kinchiŋni wə bəh Nyɔ na bəh Waiŋ wi wə Jisɔs Klistus. Yi num tə i təfi bɔ, a bɔ tɔ̂ŋniki bɔ ma bîəliki bənlani bəntəkə. Mi wə wi nyaka kiŋwakti kələ kɔ num wi lansi kiŋ a, mi wə wi nɔki i baiŋni kintəəŋ, wi chu kaŋaki kə i fâki kimfə ki jisi. Wi chu nyaka tə a Jisɔs Klistus nĩ kɔ na mi wiwɔm, ayaka mi wichi wə wi kɔ wi jiə shɔm i wi wə wi ŋkɔŋ Nyɔ, kaŋaki lə tə i kɔ̂ŋki waiŋnih wi.

Kifwu ki gia i Kiŋwakti kələ mə

1:1-4 Kin'yisi
1:5; 2:29 Ntum kɔm baiŋni bəh jisi
3:1-24 Bwa bà bɔ kɔ bwa bə Nyɔ bəh bà bɔ kɔ bə ŋkpɛli
4:1-6 Gia yə yi kɔ yi ŋkɔŋ bəh yə yi kɔ yi ntəkə
4:7-21 Kɔm kiŋkɔŋ
5:1-21 Shɔm yə mi jiə i Klistus tumdzi lə gia yichi

Ja yə yi nyaki nəni

1 Gia yələ buku nyakaki lə kɔ kɔm Ja yə yi nyaki nəni yi nĩ kɔ yi si num lɔ i kin'yisi wə. Ja yələ yi kɔ num buku nĩ wɔkɔ gia yə yi nĩ dzaka, yɛiŋ yi bəh dzə́kəh yibuku, tsɛiŋ yi si yi nĩ kɔ, kɔm yi bəh kaŋ yibuku.

2 Nəni kələ kɔ num ki nĩ yəŋə i buku, buku yɛiŋ i ki wə buku bə́ dzaka kɔm ki, fuku i mbɛiŋ kɔm nəni kələ ki bi kaa kə, ki nĩ kɔ bəh Ba wi ayaka ki bi dzə yəŋə i buku.

3 Yəmaka yə buku nĩ yɛiŋ chu wɔkɔ, kɔ yə buku fukuki tə i mbɛiŋ ka mbɛiŋ kâŋaki kijuŋni kibukumbɛiŋ. Kijuŋni kibukumbɛiŋ kɔ bəh Ba bəh Waiŋ wi Jisɔs Klistus.

4 Buku ka nyaka yələ ka kinsaŋli kibukumbɛiŋ ni nûmki num ki jikə ndzəŋ.

Bukumbɛiŋ nɔ̂ki i baiŋni kintəəŋ

5 Fa kɔ ntum wə buku nĩ wɔkɔ i wi, buku bə́ fuku i mbɛiŋ a, Nyɔ kɔ baiŋni ayaka jisi num kə i wi mə lə kpaaa.

6 Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ kabə dzaka a bukumbɛiŋ kɔ i kijuŋni wə bəh wi, ayaka nyani num i jisi wə, yaka bukumbɛiŋ nyiki num ntəkə, chu nɔ biəli kə ŋkɔŋ biwɔ.

7 Ayakalə, bukumbɛiŋ kabə nyaniki i kintəəŋ ki baiŋni wə asi wi kɔ i baiŋni wə, ma bukumbɛiŋ ni numki i kijuŋni wə mi bəh mi, ma mwa mi Jisɔs Waiŋ wi ni wɔkɔ bukumbɛiŋ a bukumbɛiŋ baiŋ i kintəəŋ kichu bibukumbɛiŋ wə bichi.

8 Bukumbɛiŋ ka dzaka a bukumbɛiŋ kaŋaki kə chu, yaka bukumbɛiŋ fwɔkyiki gwu yibukumbɛiŋ, ŋkɔŋ kɔkə i bukumbɛiŋ wə.

9 Ayakalə, bukumbɛiŋ kabə fuku chu bibukumbɛiŋ i wi, si wi kɔ mi wə wi si shi num i ja yi wə chu fə gia chəŋ, yaka wi ni dalinya lə chu bibukumbɛiŋ wi wɔkɔ bukumbɛiŋ, bukumbɛiŋ baiŋki i kimfə kibukumbɛiŋ kichi kə ki kɔkə chəŋ.

10 Bukumbɛiŋ kabə dzakaki a bukumbɛiŋ ka fə dəkə chu, yaka bukumbɛiŋ dzɔki wi a wi kɔ mi wi ntəkə, ja yi kaŋa kə di i bukumbɛiŋ wə.

2

Jisɔs kə kimaiŋ ki ndalinya

1 Bwa bəŋ, mih nyakaki gia yələ i mbɛiŋ ka mbɛiŋ ma ni dza fə̂ chu. Ayakalə, mi ka dza fə chu, bukumbɛiŋ kaŋaki lə mi wə wi kwuŋki kaŋ i Ba i bukumbɛiŋ, mi wələ kɔ Jisɔs Klistus wə wi kɔ mi wi chəŋ.

2 Akɔ wi kimaiŋ kə ki dalinyaki chu bibukumbɛiŋ, kimaiŋ kələ kɔkə a ki kɔ a kibukumbɛiŋ shəŋ, ki kɔ tə ki bəni bəchi i mbi wələ wə.

3 Bukumbɛiŋ kabə jiəki bənchi bə Nyɔ, ma yələ ni chusiki mməŋni kɔbi a bukumbɛiŋ kiəki lə wi.

4 Mi wə wi dzakaki a ŋgaiŋ kiəki lə Nyɔ, wi jiə kə bənchi bu, kɔ mi wi ntəkə, ŋkɔŋ kɔkə i wi wə.

5 Ayakalə, mi wə wi jiəki ndzaka wi Nyɔ kɔ wəmaka mi wə wi kɔŋki wi tsə kaasi ŋkɔŋ. Gia yə yi kɔ i chusi mməŋni kɔbi a bukumbɛiŋ chiŋni bəh Nyɔ kɔ yələ yi kɔ a:

6 Mi wə wi dzakaki a ŋgaiŋ kɔ jɔbi wichi i Nyɔ wə, wi kaŋaki i nə̂ki a liŋ i dzəh yə Klistus nǐ nəki yɛiŋ.

Nchi wimfiaŋ

7 Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, nchi wə mih nyakaki i mbɛiŋ a kɔkə wimfiaŋ. Akɔ nchi wikpu wə mbɛiŋ nǐ kaŋaki i yisi i kin'yisi wə. Ayaka nchi wikpu wələ kɔ gia num mbɛiŋ wɔkɔ lɔ.

8 Ayakalə, nchi wə mih nyakaki i mbɛiŋ akɔ nchi wimfiaŋ. Ŋkɔŋ wi nchi wələ chusiki i Klistus bəh i mbɛiŋ. Nchi wiwɔ kɔ ka wi kɔ wimfiaŋ kɔm jisi si kaa tsə lɔ ayaka baiŋni bi ŋkɔŋ yisi i baiŋki.

9 Mi wə wi dzakaki a ŋgaiŋ kɔ i kintəəŋ ki baiŋni wə ayakalə wi chu baiŋŋ waiŋnih wi, ma yi numki a wi kɛiŋki i kintəəŋ ki jisi wə.

10 Mi wə wi kəŋki waiŋnih wi kɔ wə wi kɔ jɔbi wichi i kintəəŋ ki baiŋni wə gia yiwɔ num i wi mə, gia yidəkɔ kɔbi i fə a wi nyaniki wi bənli.

11 Ayakalə, mi wə wi baiŋŋki waiŋnih wi, kɔ wə wi kɔ i jisi wə wi nyani i bi wə, ayaka wi kiə kə di biə wi tsəki, kɔm jisi biwɔ fə wi fəkə.

12 Bwa bəŋ, mih nyakaki i mbɛiŋ kɔm bə kɔ bə dalinya lɔ chu bimbɛiŋ kɔm Klistus.

13 Bəba, mih nyakaki i mbɛiŋ kɔm mbɛiŋ kiə wi wə wi nǐ kɔ i kin'yisi wə. Sumi, mih nyakaki i mbɛiŋ kɔm mbɛiŋ tsə lɔ mi wichu wə. Bwa bəŋ, mih nyakaki i mbɛiŋ kɔm mbɛiŋ kiəki lə Ba Nyɔ.

14 Bəba, mih nyakaki i mbɛiŋ kɔm mbɛiŋ kiə wi wə wi nǐ kɔ i kin'yisi wə. Sumi, mih nyakaki i mbɛiŋ kɔm mbɛiŋ ləkəki lə, gia yi Nyɔ num i mbɛiŋ wə jɔbi wichi, ayaka num mbɛiŋ tumdzi lɔ mi wichu wə.

15 Mih bə́ təfi mbɛiŋ a, kiə mbɛiŋ ma kə̂ŋki mbi wələ nabə biɛiŋ bi mbi wələ. Mi kabə kɔŋ mbi wələ, wi ma ni kəŋki Ba Nyɔ wi.

16 Mbɛiŋ kǐəki a biɛiŋ bichi i fa mbi wələ mə biə nyam yi gwu jiəki kiŋkɔŋ yɛiŋ bəh biə dzə́kəh yɛiŋki kɔŋ bi, bəh biə bəni ghaŋsi gwu yɛiŋ wə i nɔni kələ wə, kɔkə biə bi nyəki dzəki i Ba Nyɔ wə. Akɔ bi mbi wələ.

17 Mbi wələ bi kaa lə, ma biɛiŋ bi mbi biə bəni jiəki kiŋkɔŋ yɛiŋ wə bi kaa tə. Ayakalə, mi wə wi fəki num gia yə Nyɔ kəŋki bi baaŋ lə i numki jɔbi wichi.

Bəmbaiŋŋni bə Klistus

18 Bwa bəŋ, jɔbi wələ si num wi gɔksini. Si mbɛiŋ nǐ wɔkɔ a bəmbaiŋŋni bə Klistus bi dzə lə, na i liə bəmbaiŋŋni bə Klistus dzə lɔ bəduli. Akɔ gia yə yi fə buku ka kiə a wələ si num lɔ jɔbi wi gɔksini.

19 Bəni bələ nĩ buku i bukumbɛiŋ wə, ayakalə bɔ nĩ kɔkə bəni bəbukumbɛiŋ. A nĩ kɔ a bɔ numki bəni bəbukumbɛiŋ, ma bɔ nĩ baaŋ i numki bəh bukumbɛiŋ. Ayakadəiŋ, bɔ ka buku i chusi i ndaiŋ wə a mi i bɔ wə kɔkə mi i bəbukumbɛiŋ wə.
20 Mbɛiŋ kɔ fimbɛiŋ num Wi wə wi Baiŋki fiaŋsi* lɔ mbɛiŋ, mbɛiŋ bəchi bá kiə gia yi ŋkɔŋ.
21 Mih nyakaki kə i mbɛiŋ kɔm a mbɛiŋ məŋniki lə ŋkɔŋ. Mih nyakaki kɔm mbɛiŋ kiəki lə ŋkɔŋ, ayaka mbɛiŋ kiə tə a ntəkə kɔkə i buku i ŋkɔŋ wə.
22 Mi wi ntəkə kɔ winaiŋ? Ntə akɔ mi wə wi nəiŋki a Jisɔs kɔkə Mbwili wə Nyɔ nĩ kaka? Mi wə wi nəiŋki Tii bəh Waiŋ wi kɔ mbaiŋŋni wi Klistus.
23 Mi wə wi nəiŋki Waiŋ kaŋaki kə kinchiŋni bəh Tii Waiŋ. Mi wə wi dzaka bəh dzaka ki a ŋgaiŋ bum i Waiŋ, akɔ wə wi kaŋaki kinchiŋni bəh Tii Waiŋ tə.
24 Mbɛiŋ jĩə gia yə mbɛiŋ nĩ wɔkɔ i kin'yisi wə ma yi numki jɔbi wichi i mbɛiŋ wə. Mbɛiŋ kabə jiə gia yə mbɛiŋ nĩ wɔkɔ i kin'yisi wə yi num jɔbi wichi i mbɛiŋ wə, yaka mbɛiŋ tə ni numki lə jɔbi wichi i Waiŋ wə bəh Tii.
25 Ayaka gia yə Klistus kɔ wi kaka bukumbɛiŋ yɛiŋ kɔ nɔni kə ki bi tsə kaa kə.
26 Mih nyakaki gia yələ i mbɛiŋ lə num kɔm bəni bà bɔ nəŋki i fwɔkyiki mbɛiŋ.
27 Ayakalə, mfiaŋsi wə mbɛiŋ nĩ kwati i Klistus kɔ jɔbi wichi i mbɛiŋ wə, mbɛiŋ məŋ chu i nəŋki mi widɔkɔ i laniki mbɛiŋ. Si mfiaŋsi wi wələ si lani lɔ mbɛiŋ kɔm gia yichi, mfiaŋsi wiwɔ kɔ wi ŋkɔŋ, a kɔkə wi ntəkə, mbɛiŋ nûmki jɔbi wichi i Klistus wə a liŋ asi mfiaŋsi wələ kɔ wi lani mbɛiŋ.
28 I liə bwa bəŋ, mbɛiŋ nûm bâaŋ jɔbi wichi i wi wə ka jɔbi wə wi dzə buku, bukumbɛiŋ bi kaŋaki shɔm i yɛiŋ wi a kɔbi i bi nyumi lɔ nyumini i kiŋgəmni wə.
29 Mbɛiŋ kĩəki a wi kɔ mi wə wi fəki gia yi chəŋ, mbɛiŋ kaŋaki i kĩəki tə a mi wichi wə wi fəki gia yi chəŋ kɔ num mbwɔ wi.

3

Bukumbɛiŋ kɔ bwa bə Nyɔ

1 Mbɛiŋ yɛiŋ ŋkaiŋni kiŋkɔŋ kimbum kə Ba chusi i bukumbɛiŋ, wi fə a bə bôɔŋki bukumbɛiŋ a bwa bə Nyɔ, ayaka bukumbɛiŋ num bwa bə Nyɔ ŋkɔŋ. Gia yə bəni bà akɔ bə mbi wələ kiəki kə bukumbɛiŋ kɔ kɔm bɔ kiəki kə tə wi.
2 Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, i liə bukumbɛiŋ si num lɔ bwa bə Nyɔ, ayakalə bukumbɛiŋ kiəki kə si bukumbɛiŋ bi numki. Gia yə bukumbɛiŋ kiəki kɔ a, a bi numki jɔbi wə wi bi dzə buku, ma bukumbɛiŋ bi numki aka wi kɔm bukumbɛiŋ bi yɛiŋki lə wi si wi kɔ.
3 Yaka kɔ a mi wichi wə wi tsɛiŋki tsəki a ninshiŋ i wi yakadəiŋ wi kaŋaki i wôkɔ gwu yi jɔbi wichi i baiŋki asi wi Klistus baiŋki.
4 Mi wichi wə wi fəki chu yaka wi bwiŋki num nchi wi Nyɔ, kɔm chu kɔ nchi wi Nyɔ si mi bwiŋ.
5 Mbɛiŋ kiəki lə a Klistus nĩ dzə i dzɔ bwili chu i bəni wə. Ayaka wi Klistus kaŋaki kə chu.
6 Mi wə wi kɔ wi chiŋni bəh Klistus si baaŋ kə a fəki chu. Mi wə wi baaŋ a fəki chu wi kɛiŋki maka wi num yɛiŋ wi nabə i kiə wi.
7 Bwa bəŋ, kiə mi ki fwôkyi kə mbɛiŋ. Mi wə wi fəki gia yi chəŋ wi si num lɔ mi wi chəŋ si Klistus kɔ mi wi chəŋ.

* **2:20** Mfiaŋsi wələ kɔ Kiŋ'waka ki Baiŋni kə bə nya i bɔ.

8 Mi wə wi baaŋ a fəki chu wi kɔ mi wi ŋkpɛli, kɔm ŋkpɛli wələ nǐ fə lɔ chu na
i kin'yisi wə. Akɔ fwu wi gia yə Waiŋ Nyɔ nǐ dzə yɛiŋ, i chiksi bənɔm bə ŋkpɛli
wələ.
9 Mi wə wi kɔ mbwɔ wi Nyɔ si baaŋ kə a fəki chu, kɔm fiɛŋ fichi fiə Nyɔ kɔ fi,
kɔ i wi wə jɔbi wichi, wi kɔkə i chu baaŋ a fəki chu, kɔm wi kɔ mbwɔ wi Nyɔ.
10 Gia yə yi kɔ i fə a bukumbɛiŋ yɛiŋki bəni bà bɔ kɔ bwa bə Nyɔ bəh bà bɔ kɔ
bwa bə ŋkpɛli kɔ yələ: Mi wichi wə wi fəki kə gia yi chəŋ nabə wə wi kɔŋki kə
waiŋnih wi, kɔkə waiŋ Nyɔ.

Bukumbɛiŋ kôŋniki

11 Ntum wə mbɛiŋ nǐ wɔkɔ i kin'yisi wə kɔ a wələ a, bukumbɛiŋ kɔŋniki.
12 Kiə bukumbɛiŋ ma numki ka Kɛɛn. Wi nǐ kɔ waiŋ ŋkpɛli mi wichu wə, wi
ka bi dza wɔɔ waiŋnih. Wi nǐ wɔɔ wi kɔm nə? Wi nǐ wɔɔ wi kɔm kimfə ki nǐ kɔ
kichu, ki waiŋnih wi num ki chəŋ.
13 Bwa bə nih bəŋ, kiə mbɛiŋ ma numki bəh dzaka kiwɔmni a bəni bà bɔ kɔ
bə mbi wələ baiŋŋki lə mbɛiŋ.
14 Bukumbɛiŋ si kiə lɔ a bukumbɛiŋ buku lɔ i kaŋ yi kpi wə ka liə i nɔni wə,
kɔm bukumbɛiŋ kɔŋki lə bwa bə nih bəbukumbɛiŋ. Mi wə wi kɔŋki kə waiŋnih
wi, wi kɛiŋki i kaŋ yi kpi wə.
15 Na ndə wə wi baiŋŋki waiŋnih wi, yaka wəmaka kɔ mi wə wi wɔɔki bəni.
Ayaka mbɛiŋ kiəki a mi wə wi wɔɔki bəni kaŋaki kə nɔni kə ki bi tsə kaa kə i wi
wə.
16 Fiɛŋ fiə fi chusiki i bukumbɛiŋ kiŋkɔŋ kə ki kɔ kiŋkɔŋ akɔ yələ Klistus nǐ
fə: Wi nǐ nya nɔni ki i kpi kɔm bukumbɛiŋ. Bukumbɛiŋ tə kaŋaki i nyâ nɔni
kibukumbɛiŋ kɔm bwa bə nih bəbukumbɛiŋ.
17 Mi kabə kaŋaki biɛiŋ bi fa mbi wələ wə, ka yɛiŋ waiŋnih wi kaŋa kə, wi
nəki wɛli kə kaŋ yi i wi, yaka kiŋkɔŋ ki Nyɔ kɔ i wəmaka dəiŋ?
18 Bwa bəŋ, kiə bukumbɛiŋ ma kôŋniki a ja wə nabə i ndzaka wə. Bukumbɛiŋ
kôŋniki i kiŋkɔŋ wə, chûsi i kimfə wə.
19 Akɔ gia yə yi bi fəki ka bukumbɛiŋ kiə a bukumbɛiŋ kɔ bəni bə ŋkɔŋ, yi
chu fə a shɔm yibukumbɛiŋ dəki i Nyɔ nshiŋ,
20 na yibwiŋ shɔm yibukumbɛiŋ bá saka bukumbɛiŋ. Bukumbɛiŋ kiəki a
Nyɔ kpaliki tsəki lə shóm yibukumbɛiŋ, wi kiə gia yichi.
21 Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, shóm yibukumbɛiŋ kabə sakaki kə bukumbɛiŋ,
bukumbɛiŋ ma ni kaŋaki nlwa widəkɔ i Nyɔ nshiŋ.
22 Bukumbɛiŋ nywâ na finə i wi, wi ni nyâ i bukumbɛiŋ, kɔm bukumbɛiŋ
jiəki lə bənchi bu fə gia yindzɔŋni i wi.
23 Ayaka nchi wi kɔ wələ a, bukumbɛiŋ jǐə shɔm i Waiŋ wi Jisɔs Klistus, bəh
i kɔŋníki gwú yibukumbɛiŋ asi Klistus nǐ dzaka i bukumbɛiŋ.
24 Bəni bəchi bà bɔ jiəki bənchi bə Nyɔ bɔ kɔ i wi mə jɔbi wichi, wi num tə i bɔ
mə. Gia yə yi fəki na ka bukumbɛiŋ kiəki a wi kɔ i bukumbɛiŋ mə jɔbi wichi,
kɔ Kiŋ'waka ki kə wi nya i bukumbɛiŋ.

4

Mi wə wi kaŋaki Kiŋ'waka ki Nyɔ bəh wə wi kaŋaki kə

1 Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, jɔbi wə mi dzaka a gia yə ŋgaiŋ dzakaki buku i kiŋ'waka
ki Nyɔ wə, kiə mbɛiŋ ki bûm kə a bumni. Mbɛiŋ mômsi kiŋ'waka kiwɔ i yêiŋ a,
akɔ ki Nyɔ a. Mih dzakaki yələ kɔm bəni bà bɔ nyiki ntəkə a bɔ kɔ bəni bə ntum
bə Nyɔ bɔ buku tsə lɔ i mbi wələ wə bəduli.

2 Gia yə yi kɔ i fə a mbɛiŋ kiə Kiŋ'waka kə ki kɔ ki Nyɔ i mi wə, kɔ yələ: Mi wichi
wə wi dzakaki bəh dzaka ki a Jisɔs Klistus nĭ dzə i fa kuku ka mi wiwɔm, kɔ
num wəmaka wə wi kaŋaki Kiŋ'waka ki Nyɔ.
3 Mi wichi wə wi dzakaki kə lə kɔm Jisɔs, akɔ wə wi kaŋaki kiŋ'waka a kɔbi ki
Nyɔ. Kiŋ'waka kələ kɔ ki mbaiŋŋni wi Klistus wə mbɛiŋ nĭ kɔ mbɛiŋ wɔkɔ lɔ a
wi bi dzə lə, ayaka i liə wi dzə lɔ i fa mbi wə.
4 Bwa bəŋ, mbɛiŋ kɔ bəni bə Nyɔ, mbɛiŋ gaka lɔ bəni bəwɔ. Mbɛiŋ gaka kɔm
Kiŋ'waka kə ki kɔ i mbɛiŋ wə tsəki lə kə ki kɔ i fa mbi wələ wə.
5 Bəmaka bəni kɔ bə mbi wələ. Ayakadəiŋ, gia yə bɔ dzakaki kɔ yi mbi wələ,
bəni bə bɔ kɔ bə mbi wələ wɔkɔ i bɔ.
6 Bukumbɛiŋ kɔ fibukumbɛiŋ bəni bə Nyɔ. Mi wichi wə wi kiəki Nyɔ wi
wɔkɔki lə i bukumbɛiŋ, wə wi kɔkə mi wi Nyɔ wi wɔkɔki kə i bukumbɛiŋ. Yələ
kɔ gia yə yi fəki ka bukumbɛiŋ kiəki kiŋ'waka kə ki kɔ ki ŋkɔŋ bəh kə ki kɔ ki
ntəkə.

Nyɔ kɔ Nyɔ wi kiŋkɔŋ

7 Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, bukumbɛiŋ kɔ̂ŋniki, kɔm kiŋkɔŋ kɔ gia yi Nyɔ. Mi wə wi
kaŋaki kiŋkɔŋ, wi kɔ mbwɔ wi Nyɔ, wi kiə Nyɔ.
8 Mi wə wi kɔŋki kə mi widɔkɔ wi kiəki kə Nyɔ. Yi kɔ yakadəiŋ kɔm Nyɔ kɔ
Nyɔ wi kiŋkɔŋ.
9 Yələ lə kɔ dzəh yə Nyɔ nĭ chusi kiŋkɔŋ ki yɛiŋ i bukumbɛiŋ lə: Wi nĭ faaŋ
Waiŋ wi wimu wələ shəŋ i mbi wələ mə ka bukumbɛiŋ bi kwati nəni tsə dzəh
i wi wə.
10 Kiŋkɔŋ kə ki kɔ ki ŋkɔŋ kɔ kələ a a nĭ ka kɔŋ dəkə bukumbɛiŋ Nyɔ, a nĭ kɔŋ
wi bukumbɛiŋ, ka faaŋ Waiŋ wi a wi dzə̂ mâiŋ chu bibukumbɛiŋ.
11 Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, si Nyɔ nĭ kɔŋ bukumbɛiŋ i dzəh yələ wə lə, bukumbɛiŋ
tə kaŋaki lə i kɔ̂ŋniki.
12 Mi məŋ wə wi num yɛiŋ i Nyɔ wə. Bukumbɛiŋ ka kɔŋniki, Nyɔ ni numki
jəbi wichi i bukumbɛiŋ wə, kɔŋ bukumbɛiŋ tsə kaasi.
13 Bukumbɛiŋ kʉ̂ə a bukumbɛiŋ kɔ i wi wə jəbi wichi wi num i bukumbɛiŋ
wə, kɔm wi kɔ wi nya bukumbɛiŋ bəh Kiŋ'waka a num ŋki.
14 Buku nĭ yɛiŋ ka fukuki i bəni a Ba wibukumbɛiŋ nĭ faaŋ Waiŋ wi a wi dzə̂
nûmki Kimbwili ki mbi wələ.
15 A kabə num a na ndə wə wi dzakaki bəh dzaka ki a Jisɔs kɔ Waiŋ Nyɔ,
yaka Nyɔ kələ i wəmaka wə wi num tə i Nyɔ wə.
16 Si yi kɔ yakadəiŋ, bukumbɛiŋ kiə, ka chu bum kiŋkɔŋ ki Nyɔ kə wi kaŋaki
i bukumbɛiŋ wə.
Nyɔ kɔ Nyɔ wi kiŋkɔŋ, mi wə wi nɔki i kiŋkɔŋ wə jəbi wichi, wi nɔki i Nyɔ wə,
Nyɔ tə nɔ i wi wə.
17 Gia yə yi chusiki a kiŋkɔŋ kələ i bukumbɛiŋ mə num ki jikə tsə kaasi kɔ
yələ yi kɔ a, bukumbɛiŋ kaŋaki kə i lwâki kɔm chɔkɔ bi nsaka wi gɔksini biə.
Bukumbɛiŋ kaŋaki kə nlwa kɔm bukumbɛiŋ nɔki i mbi wələ wə ka Klistus.
18 Nlwa si num kə i kintəəŋ ki kiŋkɔŋ wə. Kiŋkɔŋ kə ki kɔ ki liəni lə tsə kaasi
si bwili lə nlwa, kɔm nlwa kaŋaki gia i fə num a bəh ŋgəkə wə bə kɔ i nya i mi.
Mi wə wi kaŋaki nlwa kɔ wə wi ka liə dəkə i kintəəŋ ki kiŋkɔŋ wə i tsə kaasi.
19 Bukumbɛiŋ kɔ̂ŋniki kɔm a nĭ yisi Nyɔ i kɔŋki bukumbɛiŋ.
20 Mi ka dzaka a ŋgaiŋ kɔŋki lə Nyɔ, ayakalə wi yiŋni baiŋŋ waiŋnih wi, yaka
wi kɔ mi wi ntəkə, kɔm mi kabə num wə wi kɔŋki kə waiŋnih wi wə wi yɛiŋki
wi, wi kɔkə i kɔŋ Nyɔ wə wi yɛiŋki kə i wi wə.
21 Nchi wə bukumbɛiŋ nĭ kwati i wi kɔ wələ a, mi wə wi kɔŋki Nyɔ kaŋaki lə
i kɔ̂ŋki waiŋnih wi tə.

5

Mi wə wi tumdzi mbi wələ kɔ wə wi bum i Jisɔs

1 Mi wichi wə wi bum a Jisɔs kɔ Kimbwili wə Nyɔ nĭ kaka wi kɔ mbwɔ wi
Nyɔ, mi wichi wə wi kɔŋki mi, wi kɔŋki lə tə kimbwɔ ki wəmaka.
2 Gia yə yi fəki ka bukumbɛiŋ kiəki a bukumbɛiŋ kɔŋki lə bwa bə Nyɔ akɔ
jɔbi wə bukumbɛiŋ kɔŋki Nyɔ jiə gia yə nchi wi dzakaki.
3 Mbɛiŋ kĭəki a i kɔŋki Nyɔ kɔ i jiəki bənchi bu, bənchi bu kɔkə ntiə,
4 kɔm mi wichi wə wi kɔ mbwɔ wi Nyɔ, wi tumdzi lɔ mbi wələ. Bukumbɛiŋ
tumdzi mbi wələ num bəh kimbum kibukumbɛiŋ.
5 Mi wə wi tumdzi mbi wələ kɔ winaiŋ? Kɔ wə wi bum a Jisɔs kɔ Waiŋ Nyɔ.

Gia yə yi beeŋki nsaka wi Jisɔs

6 Jisɔs Klistus nĭ dzə i mbi wələ wə, tsə dzəh i mwi wə bəh i mwa wə. Wi nĭ ka
tsə dəkə shəŋ a mwi wə. Wi nĭ tsə dzəh i mwi wə bəh i mwa wə. Ayaka Kiŋ'waka
ki Baiŋni num mbeeŋ nsaka i gia yələ wə kɔm Kiŋ'waka dzakaki ŋkɔŋ.
7 Gia kɔlə yitali yə yi beeŋki nsaka wiwɔ.
8 Biɛiŋ biələ kɔ Kiŋ'waka ki Baiŋni, mwi bəh mwa. Biɛiŋ biələ bitali bichi kɔ i
fiɛŋ fimu wə.*
9 Bukumbɛiŋ si bum lə gia yə a dzaka mi wiwɔm i bukumbɛiŋ. Ayakalə, gia
yə a dzakaki Nyɔ yi jiki tsəki lə yə mi wiwɔm dzakaki. Mbɛiŋ kiəki a yələ kɔ gia
yə a dzakaki Nyɔ i bukumbɛiŋ, wi num mbeeŋ nsaka i Waiŋ wi.
10 Mi wə wi bum i Waiŋ Nyɔ, wi kaŋaki lə gia yələ Nyɔ dzaka i wi wə. Mi wə
wi ka bum Nyɔ wi fəki Nyɔ num mi wi ntəkə, kɔm wi ka bum dəkə i gia yə a
dzakaki Nyɔ i bukumbɛiŋ kɔm Waiŋ wi.
11 Ndzaka wələ kɔ a Nyɔ nya lɔ bukumbɛiŋ bəh nɔni kə ki bi tsə kaa kə, nɔni
kələ nyəki dzəki i Waiŋ wi wə.
12 Mi wə wi kaŋaki Waiŋ Nyɔ i wi wə kaŋaki lə nɔni kiwɔ, mi wə wi kaŋaki kə
Waiŋ Nyɔ i wi wə wi kaŋaki kə nɔni kiwɔ.

Bəni bə bɔ si kaŋa lɔ nɔni kə ki bi tsə kaa kə

13 Mih nyakaki gia yələ i mbɛiŋ bə mbɛiŋ bum i Waiŋ Nyɔ, a mbɛiŋ kɔlə i kiə
a mbɛiŋ si kaŋa lɔ nɔni kə ki bi tsə kaa kə.
14 Bukumbɛiŋ chu kaŋaki kə nlwa i kɔmsi tsə i Nyɔ nshiŋ i nywa fiɛŋ fidɔkɔ i
wi, kɔm bukumbɛiŋ ka nywa fiɛŋ fidɔkɔ i wi biəli asi wi nəŋki, wi ni wɔkɔ gia
yə bukumbɛiŋ dzakaki.
15 Bukumbɛiŋ kabə kiə a wi si wɔkɔ lə gia yə bukumbɛiŋ dzakaki jɔbi wə
bukumbɛiŋ nywaki na finə i wi, bukumbɛiŋ kiəki tə a bukumbɛiŋ kwati lɔ
fiɛŋ fiə bukumbɛiŋ nywaki i wi.
16 Mi ka yɛiŋ waiŋnih wi fə chu biə bi kɔkə i fə a wi kpi, wi tsâ a Nyɔ nya nɔni i
wəmaka. Yələ kɔ num i mi wə mbi chu kɔkə i fə a wi kpi num kpini. Chu bidɔkɔ
kɔlə biə bi kɔ i fə a mi kpi num kpini. Mih dzakaki kə a mi tsâki i biəmaka wə.
17 Mfə wichu wichi kɔ chu, ayakalə chu bidɔkɔ kɔlə biə bi kɔkə i fə a mi kpi
num kpini.
18 Bukumbɛiŋ kiəki lə a mi wə wi kɔ mbwɔ wi Nyɔ, wi kɔkə i chu baaŋ a fəki
chu, kɔm wə wi kɔ Mbwɔ wi Nyɔ tɔkniki lə bəh wi, mi wichu wə kɔbi i chu kɔm
i wi wə.
19 Bukumbɛiŋ kiəki lə tə a bukumbɛiŋ kɔ bəni bə Nyɔ, bəni bə bɔ kɔ bə mbi
wələ bəchi kɔ num i kaŋ yi mi wichu wə.

---

* **5:8** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ kaŋaki i bibɔ bimbu biələ a, "Bəni kɔlə bətali bɔ beeŋki nsaka wiwɔ i bɛiŋ. Bəni bələ kɔ Nyɔ Ba wi bəh Ja bəh Kiŋ'waka ki Baiŋni. Bəni bətali bələ kɔ i fiɛŋ fimu wə."

20 Bukumbɛiŋ kiəki lə a Waiŋ Nyɔ dzə lɔ ka wɛli mfi bibukumbɛiŋ i kiəki Nyɔ wi ŋkɔŋ. Ayaka bukumbɛiŋ kɔ i wə wi kɔ ŋkɔŋ asi bukumbɛiŋ kɔ i Waiŋ wi wə Jisɔs Klistus. Akɔ wi Nyɔ wi ŋkɔŋ bəh nɔní kə ki bi tsə kaa kə.
21 Bwa bəŋ, mbɛiŋ tôkniki kɔm mimɔsɔ.

Kiŋwakti ki kɔmsini ki Jɔn

Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Jɔn ki kɔmsini kələ mə

Jɔn nĭ nyaka kiŋwakti ki kɔmsini kələ, wi bɔɔŋ gwu yi a, “Tikwili wi fwu wi kijuŋni ki bəni bə bumni.” (1:1) Wi nĭ nyaka i kpaŋa widəkɔ wə Nyɔ saiŋbwili wi bəh bwa bu. Kpaŋa wələ kələ i numki kijuŋni ki bəni bə bumni kidəkɔ, bwa bu bələ num bəni i kijuŋni kiwɔ wə. Gia yə wi nĭ nyaka i kiŋwakti kələ mə, kɔ alə kpuuuk. Wi nĭ nyaka, tsa a bɔ kôŋniki, chu təfi bɔ a bɔ tôkniki kɔm bəni bà bɔ laniki nnyaki ntəkə.

Kifwu ki gia kə ki kɔ i Kiŋwakti kələ mə

1-3 Kin'yisi
4-6 Kiŋkɔŋ kɔ fwu i gia yichi wə
7-11 Ntəfi i tôkniki kɔm nlani wi ntəkə
12-13 Kiŋgɔksi

1 Akɔ mih tikwili wi fwu wi kijuŋni ki bəni bə bumni. Mih nyakaki kiŋwakti kələ i wɔ miŋkpaŋa wə Nyɔ saiŋbwili bəh i bwa bu. Mih kɔŋki lə mbɛiŋ ŋkɔŋ ŋkɔŋ. A kəkə a mih mbɔŋ wə mih kɔŋki mbɛiŋ. Bəni bəchi bà bɔ kiəki ŋkɔŋ, kɔŋki lə tə mbɛiŋ.

2 Buku kɔŋki mbɛiŋ kɔm kiŋkɔŋ kə ki kɔ i bukumbɛiŋ wə, ki bi baaŋ a i numki i bukumbɛiŋ wə jəbi wichi.

3 Shɔm yindzɔŋni bəh nshɛiŋ bəh kimbəiŋni biə bi nyəki dzəki i Nyɔ Ba bəh i Jisɔs Klistus wə Waiŋ Ba, ni numki i bukumbɛiŋ wə asi bukumbɛiŋ kɔ i ŋkɔŋ wə bəh kiŋkɔŋ.

Mbɛiŋ numki i ŋkɔŋ wə bəh i kiŋkɔŋ wə

4 Mih laŋki nalə si mih yɛiŋ bwa ba bədəkɔ biəli ŋkɔŋ, yi num asi Ba wibukumbɛiŋ nĭ dzaka a bukumbɛiŋ fəki.

5 I liə lə nih wi bəni, mih lansiki tsaki wɔ dzaka a bukumbɛiŋ kôŋniki. Wələ kəkə nchi wimfiaŋ widəkɔ mih nyakaki i wɔ. Akɔ nchi wə bukumbɛiŋ nĭ kaŋaki i kin'yisi wə.

6 Kiŋkɔŋ kɔ kələ a, bukumbɛiŋ bîəliki nchi wi. Ayaka nchi wiwɔ num a wə mbɛiŋ nĭ wɔkɔki a kɛiŋ i kin'yisi wə a mbɛiŋ nôki i kiŋkɔŋ wə.

7 Bəni bə ntəkə bəduli kələ i mbi wə, num bəni bà bɔ bumki kə a Jisɔs Klistus nĭ dzə i mbi wələ wə ka mi wiwɔm. Wəmaka mi kɔ mi wi fwɔkyini a num tə mbaiŋŋni wi Klistus.

8 Mbɛiŋ tôkniki bəh gwú yimbɛiŋ ka mbɛiŋ ma lâksi fiɛŋ fiə mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ nɔm lɔ fi. Mbɛiŋ mômsiki i bi kwati ŋgɔm wimbɛiŋ wichi.

9 Mi wichi wə wi tsɛiŋki tsəki i ninshiŋ num kə i nlani wi Klistus wə, wəmaka mi kaŋaki kə Nyɔ i wi wə. Mi wə wi biəliki nlani wi Klistus jəbi wichi, wəmaka mi kaŋaki lə Tii bəh Waiŋ i wi wə.

10 Mi ka dzə i mbɛiŋ maka wi dzə bəh nlani wələ, kiə mbɛiŋ ki dzô kə wi i júŋ yimbɛiŋ wə nabə i bôni i wi.

11 Mi ka bəni i wəmaka mi, yaka wi chiŋni lɔ bəh wi i nɔm wi wichu wə.

Ndzaka wi gəksini

12 Mih kaŋaki lə na gia yiduli i nyaka i mbɛiŋ ayakalə, mih kɔbi i nyaka lɔ yi i kiŋwakti wə. Mih yɛiŋ a mih ni dzə yɛiŋ lə mbɛiŋ ma bukumbɛiŋ dzaka daŋsi shi bəh shi, ka kinsaŋli kibukumbɛiŋ ni numki num ki jikə.

13 Bwa bə jɛmi ya bà Nyɔ kɔ wi saiŋbwili tə, bɔ bɔniki i wɔ.

Kiŋwakti kitali ki Jɔn

Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Jɔn kitali kələ mə

Jɔn wə wi nĭ bɔɔŋki gwu yi a fwu wi kijuŋni ki bəni bə bumni, wi nĭ nyaka kiŋwakti kitali kələ i mi widəkɔ wi num fwu i kijuŋni ki bəni bə bumni wə yɛli wi nĭ kɔ num Gayus. Wi nyaka saiŋ Gayus i ŋgamti wə wi nyaki i bəni bə bumni. Wi təfi tə Gayus a wi tôkniki bəh mi widəkɔ wə bə bɔɔŋki a Diɔtefɛs kɔm wi nĭ nəiŋ i wəkəli ja yi ŋgaiŋ.

Kifwu ki gia kə ki kɔ i Kiŋwakti kələ mə

1-4 Kin'yisi
5-8 Jɔn saiŋ Gayus
9-10 Jɔn təyi kimfə ki Diɔtefɛs
11-12 Jɔn saiŋ kimfə ki Dɛmitiyus
13-15 Kiŋgɔksi

1 Akɔ mih tikwili wi fwu wi kijuŋni ki bəni bə bumni. Mih nyakaki kiŋwakti kələ i wɔ Gayus nsɛiŋ wuŋ wi shɔm. Mih kɔŋki lə wɔ i ŋkɔŋ wə.

Jɔn saiŋ Gayus

2 Nsɛiŋ wuŋ wi shɔm, mih tsaki a gia yichi tsâki bindzɔŋ i kimbu ka wə, wɔ nûmki bəh gwu yiləkəli asi mih kiəki a wɔ ləkəki lə i mfiəŋə wə.

3 Mih nĭ wəkɔ ndzɔŋni na bəh ŋga jɔbi wə bwa bə nih bəbukumbɛiŋ bədəkɔ nĭ dzə buku fa fuku si wɔ num i gia yi ŋkɔŋ wə bəh shɔm ya yichi. Ayaka yi num ŋkɔŋ a wɔ biəliki lə ŋkɔŋ.

4 Gia yidəkɔ kəkə yə yi kɔ i fə mih i wəkəki ndzɔŋni tsə yələ a bwa bəŋ biəliki lə ŋkɔŋ.

5 Nsɛiŋ wuŋ wi shɔm, nɔm wə wɔ nɔmki i bwa bə nih bəbukumbɛiŋ wə, kighə na i bəni bə tumi, yaka wɔ nɔmki lə bindzɔŋ.

6 Bə nĭ kɔ bə fuku i kijuŋni ki bəni bə bumni fa kɔm kiŋkɔŋ ka. Wɔ mômsi ayaka i gâmtiki bəmaka bəni i dzəh yə Nyɔ nəŋki i nyani wibɔ wə.

7 Kiə a bɔ buku biŋ num kɔm yɛli wi Klistus, bɔ tsɛiŋ kə ŋgamti widəkɔ i bəni bà bɔ kəkə bə Nyɔ.

8 Ayakadəiŋ, bukumbɛiŋ kaŋaki i təbiki bəmaka bəni ka bukumbɛiŋ bəh bɔ numki bəni bə bɔ nɔmki i fiɛŋ fimu wə kɔm ŋkɔŋ.

Kɔm Diɔtefɛs bəh Dɛmitiyus

9 Mih nĭ nyaka gia yidəkɔ i kijuŋni ki bəni bə bumni kimbɛiŋ wə, ayakalə Diɔtefɛs wə wi si kɔŋ i jiə gwu a ninshiŋ, nĭ ka wəkəli dəkə i mi wə mih kɔ wi.

10 Ayakadəiŋ, mih ka ni dzə, mih ni jiə gia yə wi fəki i kuku, si wi nyaniki bəh kinyəni, dzaka já yichu kɔm mih. Si wi fəki yakadəiŋ, wi kɛiŋki ki fwuli kə bəh yəmaka. Wi nəiŋ tə i dzəki bwa bə nih bəbukumbɛiŋ, nəiŋ tə a kiə bəni bà bɔ kɔŋki i dzəki bɔ ma dzôki. Bɔ ka nəŋki i dzə, wi kɔŋŋ bəni bà bɔ nəŋki i dzəki bɔ i kijuŋni ki bəni bə bumni kintəəŋ.

11 Nsɛiŋ wuŋ wi shɔm, kiə wɔ ki sînì kə gia yichu. Sînì num yindzɔŋni. Mi wə wi fəki gia yə yi ndzɔŋki kɔ mi wi Nyɔ, wə wi fəki gia yichu kɔ wə wi ka kiə dəkə lɔ Nyɔ.

12 Dɛmitiyus kɔ mfih mi wə bəni bəchi dzakaki gia yindzɔŋni kɔm wi, nəni ki kindzɔŋni dzaka tə kɔm wi. Buku tə dzaka kɔm wi. Ayaka wɔ kiəki lə a gia yə buku dzakaki kɔm wi kɔ ŋkɔŋ.

Kimbəni

13 Mih kɛiŋki mih kaŋa gia yiduli i nyaka i wɔ ayakalə, mih kɔŋ kə i nyaka
num bəh kiŋgaali ki kiŋwakti.
14 Mih yɛiŋki a, i jɔbi wi juli wə mih ni dzə yɛiŋ lə wɔ, ma buku wɔ dzaka
daŋsi shi bəh shi.
15 Kimbəiŋni nûm i wɔ. Nsɛ́iŋ yibuku wɔ bəniki i wɔ. Bəni nnya nsɛ́iŋ yibuku
wɔ yichi i mih wimu wimu i bɔ wə.

Kiŋwakti ki
Jut
Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti ki Jut kələ mə

Jut nĭ nyaka kiŋwakti kələ i təfi bəni a bɔ tôkniki kɔm bəni bà bɔ nĭ dzakaki a bɔ kɔ bəni bə bumni fwɔkyi bəni bəh bənlani bəntəkə. Wi nyaka gia yidɔkɔ yi num a liŋ aka yə yi kɔ i kiŋwakti ki Bita ki kɔmsini mə. Wi nyaka i təfi bəni bà wi nyaka i bɔ, a bɔ jwôki i təbiki kimbum kiŋkɔŋ kə bə nĭ nya i bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ, a kimbum kələ kɔ num fiɛŋ bə nĭ nya kpamu fidɔkɔ kɔbi (1-3).

Kifwu ki gia kə ki kɔ i Kiŋwakti kələ mə

1-2 Kin'yisi
3-16 Kimfə, bəh nlani, bəh bəŋgəkə bà bəni bə nlani bə ntəkə
17-23 Ntəfi a bəni nûm ndzɔŋ i bumni wibɔ wə
24-25 Ntsa wi kiŋkɔksi

1 Akɔ mih Jut waiŋ wi nɔm wi Jisɔs Klistus, mih num waiŋnih Jɛm. Mih nyakaki kiŋwakti kələ i bəni bà Ba Nyɔ bɔɔŋ, bɔ nɔ i kiŋkɔŋ ki wə num i Jisɔs Klistus kaŋ.

2 Ma nshɛiŋ yi Nyɔ bəh kimbɔiŋni bəh kiŋkɔŋ ki nûmki i mbɛiŋ wə kôɔ tsâ a ninshiŋ ninshiŋ.

Bəni bə lanini bə ntəkə

3 Nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, mih si kwakaki na bəh ŋga a mih ni nyaka lə i mbɛiŋ kɔm mbɔiŋ wə bukumbɛiŋ bəchi kɔ bə kwati lɔ, mih ka yɛiŋ a yi ndzɔŋki lə i nyaka i tsa mbɛiŋ a mbɛiŋ jwôki i kâŋ mbɔiŋ wə bə nĭ nya i bukumbɛiŋ bà bɔ kɔ bəni bə Nyɔ. Akɔ gia yə bə nĭ kɔ bə nya lɔ i bukumbɛiŋ a kpamu yi kaa yaka.

4 Mih dzakaki lə kɔm bəni bədɔkɔ kɔ bɔ wɛɛli liə lɔ i mbɛiŋ kintəəŋ, a num bɔ bà bə nĭ nyaka lɔ kɔm bɔ i kikpu wə, a Nyɔ nĭ kɔ wi jiə lɔ ŋgəkə wibɔ. Bələ kɔ bəni num bɔ nəiŋ Nyɔ, bɔ dzɔ kiŋkɔŋ ki Nyɔ fiəni i gia yə bɔ ni nyumiki yɛiŋ chɛiŋ i fəki kinyɛŋ, chu nəiŋ Tikwili wibukumbɛiŋ Bah Jisɔs Klistus wə akɔ a wi shəŋ.

5 I liə mih nəŋki i fiəni yiŋti mbɛiŋ kɔm gia yidɔkɔ, namana yaka si mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ si kiə lɔ yi nalə. Bah nĭ kɔ wi bwili bəni bu i tumi ki Ijib wə, bɔ buku i ŋgəkə wə, ayakalə wi bi fiəni kaasi bəni bà bɔ nĭ ka jiə dəkə shɔm i wi.

6 Akɔ a liŋ si bəchinda bu bà nĭ ka baaŋ dəkə i di biə wi nĭ jiə bɔ, bɔ bee bidi bibɔ bi nəni bi chəŋ, bɔ num wi jiə bɔ i bənsəŋ bà bɔ bi baaŋ a kpamu, i di biə bi jiki lə maaa, i di biə bɔ bi numki fɛiŋ i tsə buku i Chɔkɔ bi nsaka bimbum wə.

7 Ayaka yi chu num a liŋ asi wi nĭ kpa kwili wi Sədɔm bəh wi Gɔməla bəh gbuku wə wi bi kaa kə, bəh bikwili biə bi nĭ kɔ kɔmsi i bi wə, biə bi nĭ nɔki tə nəni ki kinyɛŋ ki təkɔlini, bəkaŋa bəh bənyuku dzɔ tə gwú yibɔ fə bəh yi a kɔbi i dzəh yə Nyɔ nĭ maa mi i fəki yaka. Gia yələ kɔ kinchəsi ki gia yə yi bi numki bəh bəni bà bɔ nɔki ŋkaiŋni wi nəni kələ.

8 Na si yi kɔ yakadəiŋ, bəni bələ dzɔ a nəni kiwɔ. Bɔ bəkəli gwú yibɔ, nəiŋ mi wə wi sakaki bɔ, təyi biŋ'waka bi bɛiŋ. Bɔ fəki yakadəiŋ dzaka a, akɔ kɔm bɔ yɛiŋki gia i dəmsi mə.

9 Jɔbi wə Maikɛl wə wi kɔ fwu wi bəchinda bə Nyɔ nǐ yɔli i wini wi Muses bɛiŋ
bəh ŋkpɛli, wi nǐ ka məm dəkə na i bwili ja yichu i dzaka i ŋkpɛli, wi chukuli
shəŋ wi a, “A ni saka Bah wɔ”.*
10 Bəni bələ tɔyiki num tɔyini biɛiŋ bichi biə bɔ kiəki kə si bi kɔ. Bɔ fəki biɛiŋ
a num biə mwa mibɔ kɔŋki aka nyám yi chwa. A num biɛiŋ biələ biə bi bəkəli
bɔ.
11 Ŋgəkə wimbum kɔ i bɔ! Bɔ biəli gvu yi Kɛɛn. Bɔ dza ka biəliki kpɔ ka liə i
chu wə aka bi Balaam. Bɔ ləkəki bəh fwu a liŋ asi Kɔɔla nǐ ləkəki, bɔ bi kpiyiki
asi Kɔɔla nǐ kpi.
12 Bəni bələ kɔ chi chi i mbɛiŋ kintəəŋ, jɔbi wə mbɛiŋ dziki bini bi kiŋkɔŋ
bimbɛiŋ. Bɔ si fə aka bíə i jɔbi wi dzini wələ wə, mi tsɛiŋ shəŋ a gwu yi gəmni
kə. Bɔ kɔ aka bikwu biə bi juŋni bi na nya dzaŋ, fiəkə fiəni shakyi bi. Bɔ kɔ tə
aka kpɛiŋ wə wi ka wum dəkə mintam i tsə buku i jɔbi wə nyum yisi i baiŋki
dzəki. Bɔ kɔ tə aka kɛiŋ yə bə baayi. Bɔ kpi ka chu kpi.
13 Bɔ kɔ aka kinchwɔ kimbum kə fuŋni kiləkəli tsəki dzasi i bɛiŋ, bimfə bibɔ
bi ŋgəmnini num aka bifuu biə fiəkə yiləkəli si tsə dzasi i bɔkɔ bɛiŋ. Bɔ kɔ aka
bijɔŋ biə bi njəŋki nnyaki i bɛiŋ na dəiŋ. Nyɔ kɔ wi kɛiŋsi lɔ di bi ji lə maaa jiə
i bɔ kpamu.
14 Ɛnɔk wə ŋgɔkɔ wi nǐ kɔ wi nanitaŋ i yisi i Adam wə, wi nǐ kɔ wi dzaka aka
mi wi ntum wi Nyɔ kɔm bəni bələ, dzaka a, “Mbɛiŋ tsɛ̂iŋ, Bah bi dzə bəh mbaŋ
wi bəchinda bu bə baiŋni bɔ num bənchuku bənchuku,
15 i saka mi wichi. Wi bi dzə i chusi kimfə kichu kichi kə bəni bəchi bà bɔ nǐ
kiəki kə Nyɔ nǐ fəki asi bɔ nǐ nəiŋ wi, bəh ja yi lɔɔli yichi yə bɔ nǐ dzakaki kɔm
Nyɔ.”
16 Bəni bələ kɔ bà bɔ si shuŋyi jɔbi wichi, jiə gia i bəni bədɔkɔ fuŋ, biəli a gia yə
gwu yibɔ yi shilini kɔŋki i fəki, ghaŋsi gwu a kiləlɔ, fwɔkyi bəni bəh bəndzaka
bə njwɔŋni i kwati biɛiŋ biə bɔ nəŋki.

Ntəfi kɔm gia yə yi bi numki

17 Ayakalə, nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, mbɛiŋ yîŋti gia yə bwa bə faaŋni bə Bah
wibukumbɛiŋ Jisɔs Klistus nǐ dzakaki i mbɛiŋ a yi bi numki lə.
18 Bɔ nǐ dzaka i mbɛiŋ a, “A bi numki i chɔkɔ bi gɔksini wə, bəni bə nyiksini
bi numki lə bɔ nɔ kə nɔni kə Nyɔ nəŋki, fə gia yichu yə gwu yibɔ yi shilini kɔŋki.”
19 Bəni bələ kɔ bà bɔ dzəki bəh kiŋgaali i bəni kintəəŋ, biəli num biŋkwaka biə
bi bukuki i fwu wibɔ wə, kaŋa kə Kiŋ'waka ki Nyɔ i bɔ wə.
20 Ayakalə, nsɛ́iŋ yiŋ yi shɔm, mbɛiŋ mâa yâka gwú yi mbɛiŋ i nûmki a i
kimbum kimbɛiŋ kə ki kɔ kibaiŋni, tsâ jɔbi wichi i ŋga bi Kiŋ'waka ki Baiŋni
wə.
21 Mbɛiŋ bâaŋ a i kiŋkɔŋ kə ki kɔ ki Nyɔ, wâkəli Bah wibukumbɛiŋ Jisɔs
Klistus wə wi bi kwasiki nshɛiŋ, fə a mbɛiŋ liə i nɔni kə ki bi tsə kaa kə.
22 Mbɛiŋ kwâsiki nshɛiŋ i bəni bà bɔ kɛiŋki i jisi kintəəŋ.
23 Mbɛiŋ chufiki bwîliki bəni bà bɔ kɔ i gbuku mə i bwîli bɔ. Mbɛiŋ kwâsiki
nshɛiŋ i bəni bədɔkɔ wə, ayakalə jɔbi wə mbɛiŋ kwasiki nshɛiŋ mbɛiŋ ka
tôkniki. Mbɛiŋ bâiŋŋki na bəh bəmbuŋ bəbɔ bà bɔ kɔ bɔ jisi bəh nɔni kichu.

Ntsa wi kɔksini

24 Kiŋkɔksi nûmki i Nyɔ! Akɔ wi wə wi kɔ i tɔkniki i mbɛiŋ ka mbɛiŋ ma gbɔ,
wi bi dzə bəh mbɛiŋ i kiŋkɔkni ki nshiŋ mbɛiŋ num ŋgbɔ widɔkɔ kɔbi num bəh
kinsaŋli.

---

* **1:9** Kichum kələ kɔ a i di biə wə, ki buku i biŋwakti bi Bəju bidɔkɔ wə.

25 Bukumbɛiŋ nyâ kiŋkɔksi i Nyɔ wə wi kɔ Mbwili wibukumbɛiŋ a num a wi
shəŋ, tsə dzəh i Jisɔs Klistus wə Bah wibukumbɛiŋ. Mbum bəh kiŋkɔkni bəh
ŋga bəh nsaka kâŋaki wɔ Nyɔ i yisi si mbi nǐ yisi i dzə buku bidaiŋ jɔbi wichi
kiŋgɔksi kɔbi. Yi nûm ayaka.

Kiŋwakti ki Gia yə Jisəs nǐ chusiki i Jən

Gia yə yi kɔ i Kiŋwakti kələ mə

Kiŋwakti kələ kɔ kɔm gia yə Jisəs Klistus nǐ chusiki i Jən waiŋ wi wi ntum. Jən nǐ nyaka kiŋwakti kələ i jəbi wə bə nǐ bwili wi tsə jiə i tumi ki bəkɔ kintəəŋ ki Batməs. Wi nǐ nyaka i bijuŋni bi bəni bə bumni biə nanitaŋ. Wi nǐ yisi nnyaka, yisi bəh gia yə Jisəs mwi nǐ chusiki i wi a wi nyaka chiŋsi i bijuŋni biwɔ biə nanitaŋ. Gia yə yi biəliki yi kɔ mbaŋ wi gia yiduli yə wi nǐ yɛiŋki i fiɛŋ wə ka ndəmsi, yi num asi Nyɔ bɔiŋsiki bəni bà bɔ kɔ mbu, jiə bəchu bà i ŋgəkə wə.

Kifwu ki gia kə ki kɔ i Kiŋwakti kələ mə

1:1-8 Kin'yisi
1:9–3:22 Ndəmsi bi ninshiŋ bəh biŋwakti biə bi tsəki i bijuŋni bi bəni bə bumni biə nanitaŋ
4:1–8:1 Kiŋwakti kə bə nǐ laa baŋ bəh nyanti i kidi wə nanitaŋ
8:2–11:19 Kijəŋ nanitaŋ
12:1–13:18 Kiŋkum ki nyam yə yi bwɔsiki kətə bəh nyám yi gumini yifa
14:1–15:8 Bindəmsi bidəkɔ chi chi
16:1-21 Biŋkuŋɔ biə nanitaŋ kɔ shəm yi Nyɔ yi jumini
17:1–20:10 Bə laksi Babilən bəh nyam yi gumini bəh bəni bà bɔ nyiki ntəkə a bɔ kɔ bəni bə ntum bə Nyɔ bəh ŋkpɛli
20:11-15 Nsaka wi gɔksini
21:1–22:5 Mbi wi bɛiŋ wimfiaŋ bəh kuku wimfiaŋ bəh Jɛlusalɛm wimfiaŋ
22:6-21 Kiŋkɔsi

Kin'yisi

1 Kiŋwakti kələ kɔ kɔm gia yə Nyɔ nǐ nya i Jisəs Klistus a wi chusi i bəni bu, a num gia yə yi kaŋaki i dzɔ di i jəbi wi juli wə. Jisəs Klistus ka faaŋ chinda wi i mi wi wi nɔm Jən i fə a bɔ kiə gia yiwɔ.

2 Wi ka nyaka gia yichi yə wi nǐ yɛiŋ, yi num gia yi Nyɔ yələ bəh gia yə Jisəs Klistus nǐ dzaka i wi.

3 Kimbəiŋsi kimbum bi numki i mi wə wi bi faaki ntum wi Nyɔ wələ. Kimbəiŋsi kimbum bi num tə i bəni bà bɔ bi wəkɔki gia yə bə nyaka i kiŋwakti kələ mə jiə, kɔm jəbi wi gia yiwɔ si num kɔmsi dzə lɔ.

Jən bəni i bijuŋni bi bəni bə bumni nanitaŋ

4 Akɔ mih Jən, mih nyakaki kiŋwakti kələ i bijuŋni bi bəni bə bumni bà nanitaŋ bɔ kɔ i kimbu ki mbi wi Ɛsia wə. Ma shəm yi yindzəŋni bəh kimbəiŋni num i mbɛiŋ, ki dzə i Nyɔ wə wi kɔ, a num wə wi nǐ kɔ, a num wə wi kɔ i bi dzə. Ma kinduksi ki Nyɔ bəh kimbəiŋni numki bəh mbɛiŋ, ki dzə tə i biŋ'waka biə nanitaŋ bi kɔ i kiŋkii ki nshiŋ, 5 bəh i Jisəs Klistus a num wi wə wi si chusi gia yi ŋkɔŋ kɔm Nyɔ i bəni. A nǐ kɔ wi mi wi ninshiŋ i fiəni dza i kpi wə. Ayaka akɔ wi wə wi sakaki bəŋkuŋ bəchi fa kuku. Akɔ wi wə wi kɔŋki bukumbɛiŋ, wi bwili bukumbɛiŋ i chu bibukumbɛiŋ wə bəh mwa mu.

6 Wi kɔ wi fə̂ bukumbɛiŋ num bəni bə ŋkuŋ bi Nyɔ, fə̂ bukumbɛiŋ num bətii mfə gia bə Nyɔ wə wi kɔ Nyɔ wi num Ba wi. Mbum bəh ŋga numki i wi jəbi wichi kiŋgɔksi kiwɔ kɔbi. Yi nûm ayaka.

7 Mbɛiŋ tsə̂iŋ, Jisəs dzəki lə, wi bi dzəki i bikwu wə. Bəni bəchi num i bi yɛiŋ i wi wə na bəh bəni bà bɔ nǐ bwaŋ wi bəh gɔŋ. Kitumi ki fa kuku kichi num i bi fiki bəh mindəm kɔm wi. Lə yi bi numki yaka. Yi nûm ayaka.

8 Bah Nyɔ dzakaki a ŋgaiŋ kɔ Alfa bəh Ɔmega. A num wə wi kɔ a num wə wi
nǐ kɔ, a num wə wi kɔ bi dzə. A num wi Ŋga Bichi.

Jən yɛiŋ Jisəs

9 Akɔ mih Jɔn, waiŋnih wimbɛiŋ i Jisəs wə, bukumbɛiŋ bəchi yɛiŋki ŋgəkə
kɔm wi, num i ŋkuŋ bi kintəəŋ, kaŋa shɔm i gia yichi wə. Mih nǐ kɔ i Batməs
tumi ki bɔkɔ kintəəŋ num bə nǐ bwili mih num bwilini kɔm gia yi Nyɔ yə mih
nǐ fukuki chu dzaka kɔm Jisəs.

10 A dzə num i chɔkɔ bi Bah wə mih nǐ kɔ i Kiŋ'waka ki Nyɔ wə, mih ka dza
wɔkɔ ja yi dzaka i mih jum bəh ŋga aka jəŋ.

11 Yi nǐ dzakaki a, “Nyâka gia yələ wɔ yɛiŋki lə i kiŋwakti mə wɔ chǐŋsi i
bijuŋni bi bəni bə bumni nanitaŋ bɔ kɔ i tumi ki Ɛfɛsus, Similna, Bɛgamum,
Tayatila, Saldis, Filadɛlfia bəh Lawdɛsia wə.”

12 Mih kabə fiəni gwu i yɛiŋ mi wə wi dzakaki i mih. Ayaka jɔbi wə mih nǐ
tsɛiŋ tali, ka yɛiŋ biɛiŋ biə bə tɔmki naka bi baiŋsini yɛiŋ wə nanitaŋ num bə
kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli. 13 Mi widɔkɔ num i biɛiŋ biə bə tɔmki naka
bi baiŋsini yɛiŋ kintəəŋ aka mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi, num wi lɔh mbuŋ wi dəəŋ
ka wafi daŋsi kiŋ'wafi i ki jum ki wə.

14 Juŋ yi fwu i fwu wi wə nǐ fukuki lə buuu aka ndaŋ wi fukuli, chu num
aka kitəh ki dzaŋ.

15 Gvu yi nǐ tɔksiki aka chwaka ki bɔkɔli kə bə kpa ki ŋwaŋyi, ja yi jumi aka
bɔkɔ yi gbɔni.

16 Wi nǐ kaŋaki bijɔŋ nanitaŋ i tsɛiŋ yi yiləkəli wə, nywɔ wi jum wə wi kwaki
bimbu bichi buku i dzaka ki wə, shi bi baiŋ aka wɔŋ wi nshichuŋ.

17 Si mih yɛiŋ wi, ka gbɔ i wi nshiŋ ka numki aka kiŋkpili ki mi. Wi jiə tsɛiŋ
yi yiləkəli i mih wə dzaka a, “Kiə wɔ ki lwâki kə. Akɔ mih Ninshiŋ a num mih
Kiŋgɔksi.

18 Akɔ mih wə mih kɔ wiwɔm. Mih nǐ kɔ mih kpi, ayakalə tsêiŋ, mih fiəni
chu wiwɔm, mih num i ni numki jɔbi wichi. A kaŋaki mih biŋ'wɛli bi kpi bəh
bi tumi bi bəni bə kpili.

19 Ayakadəiŋ, nyâka gia yə wɔ yɛiŋ, yə yi kɔ i liə bəh yə yi ni dzə i jum wə.

20 Gia yi nyumini yə bijɔŋ biə nanitaŋ wɔ si yɛiŋ i tsɛiŋ yiŋ yiləkəli wə bəh
biɛiŋ biə nanitaŋ bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli kə bə tɔmki naka bi
baiŋsini yɛiŋ chusiki yələ: Bijɔŋ biələ nanitaŋ kɔ bəchinda bə Nyɔ bà bɔ kɔ
bijuŋni bi bəni bə bumni biə nanitaŋ, biɛiŋ biə bə tɔmki naka ki baiŋsini yɛiŋ
a num bijuŋni bi bəni bə bumni nanitaŋ biwɔ.”

2

Ntum wi Jisəs wə wi tsəki i kijuŋni
ki bəni bə bumni i Ɛfɛsus

1 Mi wə mih nǐ yɛiŋ, wi dzaka i mih a, “Nyâka kiŋwakti i chinda wi Nyɔ wə
wi kɔ wi kijuŋni ki bəni bə bumni i Ɛfɛsus a, ‘Wələ kɔ ndzaka wi wəmaka wə,
wi kaŋaki bijɔŋ biə nanitaŋ i tsɛiŋ yi yiləkəli wə, wi nyani i kintəəŋ ki biɛiŋ
biə nanitaŋ biə bə nǐ kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli kə bə nǐ tɔmki naka bi
baiŋsini yɛiŋ wə:

2 Mih kiəki lə kimfə kimbɛiŋ bəh si mbɛiŋ nɔmki bɔŋŋ, kiə tə shɔm yimbɛiŋ
yi kaŋani bəh si mbɛiŋ kɔkə i bum gia yə bəni bəchu dzəki bəh yi. Mbɛiŋ kɔ
num mbɛiŋ mɔm yɛiŋ lɔ bəni bə bɔ bɔɔŋki gwu yibɔ a bɔ ŋgaiŋni kɔ bwa bə
ntum bə Jisəs bɔ kɔbi, ka yɛiŋ a bɔ kɔ bəni bə ntəkə.

3 Mih kiəki lə si mbɛiŋ kɛiŋsiki kaŋaki shɔm i gia yichi wə kɔm mih bəh kə.

4 Ayakalə, gia yidəkɔ kɔlə yə mih kaŋaki kɔm mbɛiŋ yi ndzɔŋ kə i mih. Mbɛiŋ
chu kaŋaki kə kiŋkɔŋ kə mbɛiŋ nǐ kaŋaki i ninshiŋ.
5 Mbɛiŋ kwâka na di biə mbɛiŋ nǐ yisi kɔ ka mbɛiŋ gbɔyi. Mbɛiŋ kwûni shóm
yimbɛiŋ, mbɛiŋ fìəni fâki asi mbɛiŋ nǐ fəki i ninshiŋ. Mbɛiŋ ka baaŋ i kwûni,
mih ni dzə dzɔ bwili naka kimbɛiŋ kə mbɛiŋ təmki naka ki baiŋsini yɛiŋ i di
biə ki si num.
6 Ayakalə, gia yindzɔŋni yə mbɛiŋ fəki kɔ a mbɛiŋ baiŋŋki lə nɔni ki bəni bə
Nikɔlaus, a num gia yə mih baiŋŋki tə.
7 Mi wə wi kaŋaki bintuni, wi wôkɔ gia yə Kiŋ'waka ki Nyɔ dzakaki i binjuŋni
bi bəni bə bumni. Mi wə wi ni tumdzi mih ni nya dzəh i wi i dzi mintam mi
kpɛiŋ wə wi nyaki nɔni kə ki kɔ i di bi kinsaŋli ki Nyɔ wə.' "

Ntum wi Jisəs wə wi tsəki i kijuŋni ki bəni bə bumni i Similna wə

8 Mi wiwɔ chu dzaka i mih a, "Nyâka kiŋwakti i chinda wi Nyɔ wə wi kɔ wi
kijuŋni ki bəni bə bumni i Similna a, 'Wələ kɔ ndzaka wi wəmaka wə wi kɔ wi
Ninshiŋ a num wi Kiŋgɔksi. Akɔ wi wə wi nǐ kpi fìəni chu wiwɔm.
9 Mih kiəki lə bəŋgəkə bə̀ mbɛiŋ yɛiŋki bəh kifuu kimbɛiŋ, ayakalə mbɛiŋ kɔ
bəni bə kiŋkɔkni. Mih kiəki lə ja yichu yə bəni dzakaki kɔm mbɛiŋ. Bɔ bɔɔŋki
gwu yibɔ a bɔ ŋgaiŋni kɔ Bəju, bɔ kɔbi kə Bəju. Bɔ num i mbaŋ wi Satan wə.
10 Mbɛiŋ ma lwâki bəŋgəkə bə̀ mbɛiŋ kɔ i ni yɛiŋ. Mbɛiŋ wôkɔ, ŋkpɛli si
num a i jiə mbɛiŋ bədəkɔ i juŋ yi nsəŋ mə a bə məmsi mbɛiŋ. Mbɛiŋ num i
ni yɛiŋ ŋgəkə i kaŋ wə jwɔfi. Kɔŋ mbɛiŋ numki na i tsə kpi mbɛiŋ num ndzɔŋ,
ayakadəiŋ mih ni nya mbɛiŋ bəh kifɔ ki ŋkuŋ kə ki kɔ nɔni kə ki bi tsə kaa kə.
11 Mi wə wi kaŋaki bintuni, wi wôkɔ gia yə Kiŋ'waka ki Nyɔ dzaka i binjuŋni
bi bəni bə bumni. Mi wə wi ni tumdzi, kpi yi kɔmsini bi kɔm kə wi.' "

Ntum wi Jisəs wə wi tsəki i kijuŋni ki bəni bə bumni i Bɛgamum

12 Ayaka wi chu dzaka i mih a, "Nyâka kiŋwakti i chinda wi Nyɔ wə wi kɔ
wi kijuŋni ki bəni bə bumni i Bɛgamum a, 'Wələ kɔ ndzaka wi wəmaka wə wi
kaŋaki nywɔ wi jum wə wi kwaki bimbu bichi:
13 Mih kiəki lə di biə mbɛiŋ nɔki. Mbɛiŋ nɔki na i di biə wə kiŋkii ki Satan kɔ.
Ayakalə, mbɛiŋ num a i yɛli wuŋ wə bəh ŋga. Mbɛiŋ nǐ ka nəiŋma i jiəki shɔm
i mih na i chɔkɔ bi Antibas wə mi wuŋ wi ŋkɔŋ wə. Wi nǐ dzakaki kɔm mih,
bə wɔɔ wi i mbɛiŋ kintəəŋ fɛiŋ, i di biə Satan nɔki.
14 Ayakalə, mih kaŋaki lə gia yidəkɔ twɛsi kɔm mbɛiŋ, yi ndzɔŋki kə i mih.
Bəni bədəkɔ kɔlə i mbaŋ wimbɛiŋ wə bɔ biəli nlani wi Balaam, wə wi nǐ lani
Balak i fə gia yə bwa bə Islae bi ndamti gbɔyi yɛiŋ. Wi nǐ fə bɔ ka dziki biɛiŋ
bidzini biə bə nǐ fə gia yɛiŋ i bənyɔ, chu fə bɔ ka nɔki nɔni ki kinyɛŋ num ki
tɔkɔlini.
15 Ayaka yi kɔ a liŋ si mbɛiŋ kaŋaki bəni bədəkɔ tə i mbaŋ wimbɛiŋ wə bɔ
biəli nlani wi bəni bə Nikɔlaus.
16 Ayakadəiŋ, mbɛiŋ kwûni shɔm yimbɛiŋ. Mbɛiŋ ka bâaŋ i kwûni, mih ni
fìəni dzə i mbɛiŋ wə i jɔbi wi juli wə, i jwɔ bəni bəwɔ bəh nywɔ wi jum wə wi
bukuki i dzaka kəŋŋ wə.
17 Mi wə wi kaŋaki bintuni, wi wôkɔ gia yə Kiŋ'waka ki Nyɔ dzakaki i bijuŋni
bi bəni bə bumni. Mi wə wi ni tumdzi, mih ni dzɔ nya mana i bəmana* bə̀ wə,
bə nǐ nyumi, mih chu nya wi bəh təh wi fukuli num bə nyaka yɛli wimfiaŋ
yɛiŋ i təh wiwɔ wə, mi widəkɔ kiə kə a kɔbi a wi wə wi dzɔ təh wiwɔ.' "

* **2:17** Mana kɔ biɛiŋ bi dzini biə Nyɔ nǐ nyaki i bəni bə Islae i chwa i jía mbaŋnyani

Ntum wi Jisəs wə wi tsəki i kijuŋni
ki bəni bə bumni i Tayatila

18 Mi wiwə chu dzaka i mih a, “Nyâka kiŋwakti i chinda wi Nyə wə wi kijuŋni
ki bəni bə bumni i Tayatila a, ‘Wələ kə ndzaka wi Waiŋ Nyə. Akə wi wə dzə́kəh
yi bɛliki aka ləəm wi gbuku, gvu yi təsi aka chwaka ki bəkəli bə kpa:
19 Mih kiəki lə kimfə kimbɛiŋ, kiə si mbɛiŋ kaŋaki kiŋkəŋ, kiə tə shəm yə
mbɛiŋ jiə i mih wə bəh nəm wə mbɛiŋ nəmki bəh si mbɛiŋ kaŋaki shəm. Mih
kiəki lə tə a kimfə kimbɛiŋ ki liə ki ndzəŋki tsəki lə kə mbɛiŋ nǐ kaŋaki i ninshiŋ.
20 Ayakalə, gia yidəkə kələ yə mih kaŋaki kəm mbɛiŋ yə yi ndzəŋki kə i mih.
Mbɛiŋ kə mbɛiŋ bee miŋkpaŋa wə Jɛsɛbɛl, wi ka fəki gia yə wi fəki. Wi bəəŋki
gwu yi a ŋgaiŋ kə mi wi ntum wi Nyə, fwəkyi bəni bəŋ bəh nlani wi, fə a bə fəki
nəni kinyɛŋ ki təkəlini, chu dzi biɛiŋ bindzini biə bə kə bə fə gia yɛiŋ i bənyə.
21 Mih kə mih nya wi jəbi i kwuni shəm yi, ayakalə wi nəiŋma i kwuni i nəni
ki ki təkəlini kiwə wə.
22 Mbɛiŋ wôkə, mih ni faaŋ lə jwɛiŋ i wi mə yi nəsi wi i naŋ bɛiŋ, wi bəh bəni
bu bə bə fəki kinyɛŋ ki təkəlini nǐ numki i ŋgəkə wə a kəbi wi nchiŋ, a kəbi a
bə kwuni lə na chu biəliki kimfə ki miŋkpaŋa wələ.
23 Mih ni wôəyi lə bwa bu bə mbaŋ. Ayakadəiŋ, bijuŋni bi bəni bə bumni
bəchi bi kiə a, akə mih wə mih kiəki gia yə yi kə i kiŋkwaka ki bəni wə bəh yə yi
kə i shóm yibə wə. Mih ni gəm lə mi wichi biələ asi nəm wi kə.
24 Ayakalə, i mbɛiŋ bədəkə bə i Tayatila bə bə numki kə i nlani wələ wə, num
bə ka lani tə gia yə bəni bədəkə bəəŋki a gia yi Satan yi nyumini, mih nǐ dzaka
a mih ni chu jiə kə ntiə widəkə i mbɛiŋ wə.
25 Yi kə a, mbɛiŋ kaŋaki gia yə mbɛiŋ kaŋa bəh ŋga, i tsə buku na i jəbi wə
mih bi dzəki.
26 Mi wə wi ni tumdzi, wə wi fəki gia yə mih nəŋki tsə kaasi, mih ni nya wi
bəh ŋga i numki i bitumi bɛiŋ.
27 A liŋ si Ba wuŋ kə wi nya ŋga i mih, mih ni nya ŋga ma wi ni sâkaki bi bəh
mbəŋ wi chwaka wi ŋkuŋ, bwuyiki bə yɛiŋ aka kəŋə yi nshwaiŋ yə bə bwuyi
i biŋka biŋka wə.
28 Mih ni nya lə wi tə bəh jəŋ wi kinchəŋəchəŋə.
29 Mi wə wi kaŋaki bintuni, wi wôkə gia yə Kiŋ'waka ki Nyə dzakaki i bijuŋni
bi bəni bə bumni.’ ”

3

Ntum wi Jisəs wə wi tsəki i kijuŋni
ki bəni bə bumni i Saldis

1 Mi wə mih nǐ yɛiŋ ka chu dzaka i mih a, “Nyâka kiŋwakti i chinda wi Nyə wə
wi kə wi kijuŋni ki bəni bə bumni i Saldis a, ‘Wələ kə ndzaka wi wəmaka wə wi
kaŋaki biŋ'waka bi Nyə nanitaŋ bəh bijəŋ nanitaŋ: Mih kiəki lə kimfə kimbɛiŋ.
Mbɛiŋ chusiki i bəni a mbɛiŋ kɛiŋki bəwəm ayakalə num mbɛiŋ kpiyi lə.
2 Mbɛiŋ yômi, mbɛiŋ kpêiŋsi ŋga i gia yə yi baaŋ num yi si num tə a dzaka ki
kpi wə. Mbɛiŋ kiəki a mih ka yɛiŋ dəkə si kimfə kimbɛiŋ ndzəŋ tsə bwili i Nyə
wuŋ nshiŋ.
3 Mbɛiŋ yíŋti gia yə mbɛiŋ nǐ ləkəli dzə a num yə mbɛiŋ nǐ wəkə. Mbɛiŋ
kâŋaki num yəmaka, ma mbɛiŋ kwûni shóm yimbɛiŋ. Mbɛiŋ ka bâaŋ ki yômi
kə, ma mih bi dza dzə i mbɛiŋ aka ji, ayaka mbɛiŋ kiə kə jəbi wiwə.
4 Ayakalə, mbɛiŋ kaŋaki a bəni twɛsi i Saldis maka bə jisi bəmbuŋ bəbə.
Bəmaka bi nyaniki bəh mih num bə ləh bəmbuŋ bə fukuli, kəm bə kə bəni
num bə kpɛiŋ.

5 Mi wə wi ni tumdzi bi ləh lə tə bəmbuŋ bə fukuli. Wəmaka mi mih bi chiksi
kə yɛli wi i kiŋwakti ki bəni bà bɔ kaŋaki nɔni kə ki bi tsə kaa kə. Mih bi dzakaki
bəh dzaka kəŋŋ kɔm wi i Ba wuŋ nshiŋ bə i bəchinda bu a mih kiəki lə wi.
6 Mi wə wi kaŋaki bintuni, wi wôkɔ gia yə Kiŋ'waka ki Nyɔ dzakaki i bijuŋni
bi bəni bə bumni.' "

Ntum wi Jisəs wə wi tsəki i kijuŋni
ki bəni bə bumni i Filadɛlfia

7 Mi wiwɔ ka chu dzaka i mih a, "Nyâka kiŋwakti i chinda wi Nyɔ wə wi kɔ
wi kijuŋni ki bəni bə bumni i Filadɛlfia a, 'Wələ kɔ ndzaka wi wəmaka wə wi
baiŋki, chu num wi ŋkɔŋ. Akɔ wi wə wi kaŋaki kiŋwɛli ki ntɔŋ wi Dɛbit. Jəbi
wə wi si wɛli, mi widəkɔ bi ma numki wə wi bi fahki, wi si fah, mi widəkɔ na
numki wə wi kɔ i wɛli:
8 Mih kiəki lə kimfə kimbɛiŋ. Mbɛiŋ wôkɔ, mih kɔ mih wɛli jiə dzaka kijuŋ
i mbɛiŋ kiyəə, mi widəkɔ kɔkə wə wi kɔ i baŋ. Mih kiəki lə a mbɛiŋ kaŋaki kə
ŋga bindzəŋ, ayakalə mbɛiŋ jiə a ndzaka wuŋ. Mbɛiŋ na nəiŋ mih.
9 Mbɛiŋ wôkɔ, bəni bà bɔ kɔ i mbaŋ wi Satan wə bà bɔ dzakaki a bɔ kɔ Bəju
bɔ nyi num ntəkə bɔ kɔbi Bəju, kɔ bəmaka mih bi fə bɔ dzə gbɔyi i gvu yimbɛiŋ
wə ka bɔ bi kiə a mih kɔŋki lə mbɛiŋ.
10 Si mbɛiŋ kɔ mbɛiŋ jiə ndzaka wuŋ, kɔm kaŋa wi shɔm, mih tə bi təkni lə
bəh mbɛiŋ i jɔbi wə mmɔmsi bi dzəki i mbi wələ wichi i mɔmsi bəni bəchi bà
bɔ kɔ fa kuku.
11 Mih dzəki lə i jɔbi wijuli wə. Mbɛiŋ kâŋa ndzəŋ biɛiŋ biə mbɛiŋ kaŋaki, ka
mi widəkɔ bi ma lôkɔ kifɔ kimbɛiŋ ki ŋkuŋ.
12 Mi wə wi ni tumdzi, mih bi fə wi ka kintɔŋ ki juŋ yi fəni yi gia yi Nyɔ wuŋ.
Ayaka wi kɔbi i bi chu lansi buku fɛiŋ. Mih bi nyaka lə yɛli wi Nyɔ wuŋ i wi
wə, bəh yɛli wi kwili wi Nyɔ wuŋ wi num a Jɛlusalɛm num wi bukuki dzəki i
Nyɔ wuŋ wə wi kɔ i bɛiŋ. Mih tə num i bi nyaka yɛli wuŋ wimfiaŋ i wi wə.
13 Mi wə wi kaŋaki bintuni wi wôkɔ gia yə Kiŋ'waka ki Nyɔ dzakaki i bijuŋni
bi bəni bə bumni wə.' "

Ntum wi Jisəs wə wi tsəki i kijuŋni
ki bəni bə bumni i Lawdɛsia

14 Wi chu dzaka i mih a, "Nyâka kiŋwakti i chinda wi Nyɔ wə wi kɔ wi kijuŋni
ki bəni bə bumni i Lawdɛsia a, 'Wələ kɔ ndzaka wi wəmaka wə yɛli wi chu kɔ
a, Yi nûm ayaka. Akɔ wəmaka wi si shi num a ja yi wə, a num wi wə wi fukuki
ŋkɔŋ kɔm Nyɔ. A num wi kin'yisi ki gia yichi yə Nyɔ nĭ maa:
15 Mih kiəki lə kimfə kimbɛiŋ. Mbɛiŋ shi kɔ alə! Mbɛiŋ də kə, mbɛiŋ shili kə.
Mih kɔŋki a mbɛiŋ si kaŋaki i dâki yudəkɔ i shîliki!
16 Ayakadəiŋ, si mbɛiŋ chiŋ kɔ fimbɛiŋ i fintəŋ də kə, shili kə, mih ni chuh
bwili lə mbɛiŋ i dzaka kiŋ wə.
17 Mbɛiŋ dzakaki a mbɛiŋ kɔ bəni bə kpɔ bəh a mbɛiŋ kpali lɔ chu nəŋ kə
fiɛŋ fidəkɔ. Mbɛiŋ dzakaki yakadəiŋ yɛiŋ kə a yimbɛiŋ fɔɔ num fɔəni a? Mbɛiŋ
kɔ bəni bà nshɛiŋ kɔ i kwaki bəni bəh bɔ, chu num bəni bə kifuu, chu num
bimfəkə bəh bəni bà bɔ nyaniki bəh chwɔŋ biyəə!
18 Mih nəŋki i təfi mbɛiŋ a, mbɛiŋ tâŋ chwaka ki kpɔ ki bəkɔli i mih num
bə kpa i gbuku wə wi baiŋ, ka mbɛiŋ numki bəni bə kpɔ. Mbɛiŋ tâŋ bəmbuŋ
bə fukuli bà mbɛiŋ ki baŋki chwɔŋ bimbɛiŋ biyəə yɛiŋ, ka bəni ma yɛiŋki bi
mbɛiŋ gəmni. Mbɛiŋ tâŋ tə tsa yi dzákə i mih, mbɛiŋ fiaŋsi dzákə yimbɛiŋ yɛiŋ,
ka mbɛiŋ yɛiŋki.
19 Bəni bà mih kɔŋki mih si yəli lə bɔ i kimfə kibɔ wə, nya ŋgəkə i bɔ i təfi bɔ.
Ayakadəiŋ, mbɛiŋ chûsi kiŋkɔŋ i kwûni shɔm yimbɛiŋ.

20 Mbɛiŋ wôkɔ, mih kɔ i dzaka kifiəŋə wə kɔmyi. Mi ka wôkɔ ja yiŋ ka wêli
dzaka kifiəŋə, mih ni liə tsə buku wi ni dziki i fiɛŋ fimu wə.
21 Mi wə wi ni tumdzi, mih bi nyâ lə wi bəh di i shinum buku wi i kiŋkii kəŋŋ
wə, asi mih nĭ tumdzi ka shinum buku Ba wuŋ i kiŋkii ki wə.
22 Mi wə wi kaŋaki bintuni i wɔkɔ, wi wôkɔ gia yə Kiŋ'waka ki Nyɔ dzakaki i
bijuŋni bi bəni bə bumni.' "

4

Jɔn yɛiŋ si bə nyaki kiŋkɔksi i Nyɔ i bɛiŋ

1 I yəmaka jum, mih chu tsɛiŋ ka yɛiŋ dzaka kifiəŋə kiyəə i bɛiŋ. Ayaka ja
yə mih nĭ yisi wɔkɔ yi dzaka i mih aka sɔŋ, yi chu dzaka i mih a, "Yâka dzâ fa,
mih chusi i wɔ gia yə yi kaŋaki ni dzɔ di i jɔbi wə jɔbi ni wələ tsə."
2 Akisəkə, mih dza num i kaŋ yi Kiŋ'waka ki Nyɔ wə, mih ka yɛiŋ kiŋkii kə
bɛiŋ, num mi widɔkɔ shinum yɛiŋ wə.
3 Mi wiwɔ nĭ ŋ'waŋyiki aka ŋkaiŋni wi kitəh kə ki ləkəki i kpɔ wə bə bɔɔŋ a
jasba bəh kə bə bɔɔŋki a kanilian, num kikpa ki dzaŋ daa ka fiəli tali kiŋkii
kiwɔ ki ŋ'waŋyi tə aka təh wə bə bɔɔŋki a ɛmelat.
4 Biŋkii bidɔkɔ mbaŋfia ntsɔ bənaa nĭ kɔ bi fiəli tali kiŋkii kiwɔ, bəchə' bədɔkɔ
mbaŋfia ntsɔ bənaa numyi yɛiŋ bɛiŋ num bɔ lɔh bəmbuŋ bə fukuli, bwaŋ bifɔ
bi ŋkuŋ num bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli.
5 Dzaŋ yi mwayini buku dzə i kiŋkii kiwɔ wə, wamyi, jumi, naka bi baiŋsini
nanitaŋ bɛli i kiŋkii kiwɔ nshiŋ a num biŋ'waka bi Nyɔ nanitaŋ.
6 Fiɛŋ fidɔkɔ nĭ kɔ tə i kiŋkii kiwɔ nshiŋ ki bwɔsi kinchwɔ kimbum, kidɔkɔ
kə ki baiŋki lə ghaiŋ aka mijwɔ.
Biɛiŋ biwɔm bidɔkɔ binaa nĭ kɔ num bi fiəli tali kiŋkii kiwɔ bimbu bichi,
num dzákəh jikə i bi wə nalə i ninshiŋ bəh i jum wə.
7 Fiɛŋ fiwɔm fi ninshiŋ nĭ bwɔsiki bikɛm, fi kɔmsini bwɔsi na' yi nyukuni,
ki kɔmsini i kifa wə kaŋa shi aka bi mi wiwɔm, kigɔksini bwɔsi mfaa ki fuli.
8 Biɛiŋ biwɔm biwɔ binaa nĭ kɔ bi kaŋa mbəkəli bisɔ bisɔ, num bi jikə bəh
dzákəh i bɛiŋ bəh i nichɛiŋ. Biɛiŋ biwɔ nĭ shiki yəəŋki nchɔkɔ bəh nshiŋ bəh
kə. Bi nĭ yəŋəki a,
"Nyɔ baiŋki lə! Nyɔ baiŋki lə! Nyɔ baiŋki lə!
Akɔ wi Bah Nyɔ wə wi Kaŋaki Ŋga Bichi.
Akɔ wi wə wi nĭ kɔ wi si num lɔ, a num wi wə wi kɔ, ayaka wi num i ni dzə."
9 Na yibwiŋ biɛiŋ biwɔm biwɔ si tum lə bikum bi Nyɔ nya kiŋkɔksi bəh
kiyɔŋni i wi wə wi kɔ wi shinum i kiŋkii wə a num wə wi kɔ wiwɔm jɔbi wichi
kiŋgɔksi kɔbi,
10 bəchə' bəni bà mbaŋfia ntsɔ bənaa ka gbɔ tsə i wi nshiŋ, wə wi kɔ wi
shinum i kiŋkii wə, nya kiŋkɔksi kimbum i wə wi kɔ fɛiŋ wi num wiwɔm jɔbi
wichi kiŋgɔksi kɔbi. Jɔbi wə bɔ ni fəki yakadəiŋ bɔ ka ni baayi bifɔ bibɔ bi ŋkuŋ,
nɔsi i kiŋkii kiwɔ nshiŋ yəəŋ a,
11 "Wɔ kɔ Bah, num Nyɔ wibuku,
wɔ kpɛiŋ, ka bə tumki bikum bia nya kiŋkɔkni i wɔ,
kɔksi ŋga bia, kɔm a nĭ maa wɔ biɛiŋ bichi,
a num i kiŋkɔŋ ka wə wɔ nĭ maa bi, na ka bi numki biwɔm."

5

Waiŋ Jaka kɔ wi kpɛiŋ i wɛli nyanti yə nanitaŋ

1 Mih chu dza yɛiŋ kiŋwakti kidəkɔ i tsɛiŋ yi yiləkəli yi mi wə wi ni shinum i
kiŋkii kə wə num bə nyaka i kintəəŋ bəh i jum wə ka kii, laa baŋ i kidi nanitaŋ
bəh nyanti.
2 Ayaka mih dza yɛiŋ tə chinda wi Nyɔ wi ləkəli widəkɔ wi wili bəh ŋga bikəyi
a, “Akɔ ndə wə wi kɔ wi kpɛiŋ i wɛli nyanti yiwɔ bəh i shwa kiŋwakti kələ a?”
3 Mi nǐ mɔŋ i bɛiŋ nabə i fa kuku nabə i fikuku chɛiŋ, wə wi kɔ i shwa kiŋwakti
kiwɔ nabə i tsɛiŋ ləkə i kiŋwakti kiwɔ kintəəŋ.
4 Mih də na bəh ŋga kɔm mi nǐ mɔŋ wə wi kɔ wi kpɛiŋ i wɛli kiŋwakti kiwɔ
nabə tsɛiŋ ləkə yɛiŋ kintəəŋ.
5 Ayaka mi widəkɔ i mbaŋ wi bəchə’ bà wə, dzaka i mih a, “Kiə wɔ ki dâ kə.
Wôkəli, mi wə bə bɔɔŋki a Bikɛm wi chwɔŋkijuŋ ki Juda, bə chu bɔɔŋ tə a Fintəŋ
fi bwaŋni i chwɔŋkijuŋ ki Ŋkuŋ Dɛbit wə tumdzi, a num wi wə wi kɔ wi kpɛiŋ
i bwiŋyi nyanti yiwɔ nanitaŋ i wɛli kiŋwakti kiwɔ.”*
6 Mih dza yɛiŋ Waiŋ Jaka, num wi num i fintəŋ fintəŋ kiŋkii wə, bəh biɛiŋ
biwɔm binaa bəh bəchə’, wi num a bə kum. Wi nǐ kaŋaki bitiə nanitaŋ bəh
dzə́kə nanitaŋ. Dzə́kəh yiwɔ num biŋ'waka bi Nyɔ nanitaŋ biə wi faaŋ bi waŋ
mbi wichi.
7 Waiŋ Jaka wiwɔ ka tsə dzɔ kiŋwakti kiwɔ i tsɛiŋ yiləkəli yi mi wə wi nǐ kɔ
wi shinum i kiŋkii wə.
8 Si wi nǐ dzɔ kiŋwakti kiwɔ yakadəiŋ, biɛiŋ biə binaa bi ni kɔ biwɔm tasi bəh
bəchə’ bəni bà mbaŋfia ntsɔ bənaa ka buku tsə gbɔyi i Waiŋ Jaka wə nshiŋ. Mi
wimu wimu i bɔ wə kaŋa chəŋŋ wi kwuŋni bəh bilɛti bi chwaka ki kpɔ bibɔkəli
num bi jikə bəh njiəŋ. Ayaka njiəŋ wələ num ntsa wi bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ.
9 Biɛiŋ biə bəh bəchə’ bəni bà ka yəəŋ njaŋ wimfiaŋ widəkɔ wi dzaka a,
“Akɔ wɔ wə wɔ kpɛiŋniki i dzɔ kiŋwakti kiwɔ,
i wɛli nyanti yiwɔ,
kɔm bə nǐ kɔ bə kum wɔ,
mwa ma yɛlih bəni i chu wə nya bɔ i Nyɔ.
Ayaka bəni bələ buku i chwɔŋkijuŋ kichi bəh já yichi,
bəh ŋkaiŋni wi bəni bəchi, bəh bitumi bichi.
10 Wɔ nya bɔ bəh bəŋkuŋ,
fə bɔ num bətii mfə gia bə Nyɔ wibuku.
Ayaka bɔ num i bi sakaki nshwaiŋ yələ.”
11 Si mih nǐ tsɛiŋki, ka chu wɔkɔ ja yi bəchinda bə Nyɔ bɔ num i bənchuku
bənchuku wə bəh i bəmalam bəmalam wə. Bɔ nǐ kɔ num bɔ num i bɛiŋ fiəli
tali i kiŋkii wə bəh biɛiŋ biə bi kɔ biwɔm tasi bəh bəchə’ bà.
12 Bɔ ni yəəŋki bəh ŋga dzaka a,
“Waiŋ Jaka wə bə nǐ kum,
akɔ wi wə wi kpɛiŋni i kaŋaki ŋga,
bəh mbum bəh mfi bimbum
bəh yɛli wimbum bəh kiŋkɔkni bəh kimbɔiŋsi.”
13 Mih ka dza wɔkɔ biɛiŋ bichi biə Nyɔ nǐ maa, biə bi kɔ bɛiŋ bəh biə bi kɔ i
kuku bəh i fikuku chɛiŋ bəh i kinchwɔ kimbum wə, na bəh biɛiŋ bichi biə bi
nǐ kɔ i bi di biələ wə, bi yəəŋ a,
“Kimbɔiŋsi bəh kiŋkɔkni bəh mbum bəh ŋga
a kaŋaki wi wə wi shinum i kiŋkii wə,
bəh i Waiŋ Jaka wələ jɔbi wichi kiŋgɔksi kɔbi!”
14 Si bi ni yəəŋki yakadəiŋ, biɛiŋ binaa biə bi nǐ kɔ biwɔm bum a, “Yi nûm
ayaka!” Bəchə’ bəwɔ gbɔyi i kuku yaksi na bəh ŋga.

* **5:5** Mi wə bə bɔɔŋki a Bikɛm i chwɔŋkijuŋ ki Juda, bə chu bɔɔŋ tə a Fintəŋ fi bwaŋni i chwɔŋkijuŋ ki Ŋkuŋ Dɛbit, akɔ Mbwili wə Nyɔ nǐ kaka.

6

Waiŋ Jaka ka wɛli nyánti nanitaŋ

1 Mih ka tsɛiŋki si Waiŋ Jaka wə wɛli nyanti yi ninshiŋ i yə nanitaŋ kintəəŋ, mih ka wɔkɔ fiɛŋ fidɔkɔ fimu i mbaŋ wi biɛiŋ biə binaa biwɔm dzaka bəh ja aka dzaŋ yi wamni, dzaka a, “Dzâ!”

2 Mih dzaka a mih tsɛiŋ, ka yɛiŋ kikum kifukuli kidɔkɔ i mih nshiŋ, mi wi yɔkɔni wiwɔ kaŋa kisɔɔ i kaŋ. Ayaka bə ka bwaŋ kifɔ ki ŋkuŋ i wi fwuŋ, wi buku tsə aka mi wə wi nǐ tumki dziki góŋ.

3 Waiŋ Jaka dzə wɛli nyanti yi kɔmsini yə, mih ka wɔkɔ fiɛŋ fi kɔmsini fiə i biɛiŋ biwɔm biə kintəəŋ, fi dzaka a, “Dzâ!”

4 Ayaka kikum kidɔkɔ buku dzə, ki bɔkɔ lə kaaaŋ, bə ka nya nywɔ wi jum wimbum i mi wə wi yɔkɔki yɛiŋ bɛiŋ, ka nya tə wi bəh ŋga i dzô bwǐli kimbɔiŋni fa kuku ka bəni wɔɔyiki bədɔkɔ.

5 Waiŋ Jaka dzə wɛli nyanti yi kikɔmsi kitali yə, mih ka wɔkɔ fiɛŋ fi kikɔmsi kitali i biɛiŋ biwɔm binaa biə kintəəŋ, fi dzaka a, “Dzâ!” Mih ka dzaka a mih tsɛiŋ, ka yɛiŋ kikum kijisi kidɔkɔ i mih nshiŋ, ayaka mi wə wi nǐ yɔkɔki yɛiŋ bɛiŋ kaŋa fiɛŋ fiə bə fəkəki biɛiŋ yɛiŋ wə i wi kaŋ.

6 Ayaka mih ka dza wɔkɔ aka ja yidɔkɔ yi dzaka i kintəəŋ ki biɛiŋ biwɔm binaa biə a, “Mi ni dzɔ lə ŋgɔm wi chɔkɔ bichili ka wi taŋ ŋkwani wi gəŋkpaiŋ yɛiŋ, nabə i dzɔ ŋgɔm wi chɔkɔ bichili ka wi taŋ miŋkwani mi gəŋ mitali yɛiŋ. Ayakalə, kiə wɔ ki nâŋni kə miə bəh mbih!”

7 Waiŋ Jaka dzə wɛli nyanti yina yə, mih ka wɔkɔ kikɔmsi kinaa i biɛiŋ biwɔm binaa biə kintəəŋ, fi dzaka a, “Dzâ!”

8 Mih ka dzaka a mih tsɛiŋ, ka yɛiŋ kikum num ki ju, yɛli wi mi wə wi nǐ yɔkɔki yɛiŋ bɛiŋ num a kpi, Tumi ki Bəŋkwu biəli wi i jum wə. Bə ka nya bɔ bəh ŋga a bɔ dzô bəni i kimbu kimu i kinaa kə kintəəŋ fa kuku bə kâasi bɔ bəh bənywɔ bə jum bəh dzɔŋ bəh jwɛ́iŋ bəh nyám yi chwa yi fa kuku.

9 Waiŋ Jaka dzə wɛli nyanti yi kikɔmsi kite yə, mih ka yɛiŋ biŋ'waka bi bəni i tɔŋ wi fəni gia chɛiŋ. Biŋ'waka biələ kɔ bi bəni bà bɔ nǐ wɔɔyi kɔm gia yi Nyɔ bəh gia yə bɔ nǐ dzakaki num a yi bɛiŋ.

10 Bi wili bəh ŋga a, “Ɔ Bah Nyɔ wə wi kɔ i Biɛiŋ Bichi Bɛiŋ, wɔ wə wɔ baiŋki num ŋkɔŋ. Wɔ bi wɔkɔli i tsə buku dəiŋ ka wɔ təiŋ nsaka wibuku i chukuli chu bi bəni bà bɔ nǐ wɔɔyi buku, bɔ num i mbi wə a?”

11 Bə ka nya na ndə i bɔ kintəəŋ bəh mbuŋ wi fukuli, ka dzaka a bɔ wâka dzô twɛsi, i tsə buku i jəbi wə bə bi wɔɔyi kaasi bwa bə nih bəbɔ bà bɔ kɔ tə bəni bə nɔm bə Nyɔ num bə nǐ kɔ i wɔɔyi bɔ asi bə nǐ wɔɔyi bɔ.

12 Waiŋ Jaka dzə wɛli nyanti yi kikɔmsi kisɔɔ yə, mih tsɛiŋ ka yɛiŋ si nshwaiŋ nəŋniki na bəh ŋga, wɔŋ fiəni ka jiki lə tiktiktik ka mbuŋ wi kpi, fiəŋŋ wi chili fiəni ka bɔkɔki lə buuu aka mwa.

13 Bijɔŋ ka bukuki i bɛiŋ gbɔyi i kuku aka mintam mi kɛiŋ mə mɔ kɛiŋki minchiŋ fiəkə yiləkəli tsə səkəsi mɔ.

14 Bɔɔli dza kii gwu ka ndzɛni wi kiŋwakti ka laka. Ŋkwúŋ bəh tumi ki bɔkɔ kintəəŋ kichi dza nyə i kidi kə ki nǐ kɔ.

15 Bəŋkuŋ bə fa kuku, bəh bəni bəmbum bəmbum bəchi, bəh kifwu ki bəni bə jum, bəh bəni bə kpɔ bəmbum bəmbum, bəh bəni bə ŋga, bəh na bəni bənchi, nabə mfá, nabə bəh bà bɔ kɔkə mfá, ka nyumiki i bita mə bəh i biaŋa chɛiŋ i ŋkwuŋ wə.

16 Bɔ nǐ nyumiki yakadəiŋ, wili bɔɔŋ ŋkwúŋ bəh kibiaŋa dzaka a, “Mbɛiŋ gbôyi i buku wə bâŋ buku ka mi wə wi shinum i kiŋkii wə ma yêiŋki buku, bəh tə a Waiŋ Jaka wə ma chusi shɔm yi yi bɔkɔli yə i buku.

17 Chəkə biə bə bi chusiki shəm yibə yi bəksini dzə kpɛiŋ lə, mi kəkə wə wi kə i num i bə nshiŋ."

7

Bə fə bənchəsi i bəni bə Islae bənchuku gbi mbaŋnyani ntsə bənaa a (144,000).

1 Si yəmaka nǐ tsə, mih yɛiŋ bəchinda bə Nyə bənaa num bə numyi i bɛiŋ i bimbu bi mbi binaa, kəŋ fiəkə yə yi bukuki dzəki i bimbu biwə wə, a yi ma tsəki i kuku nabə i kinchwə kimbum wə, nabə i kɛiŋ wə.

2 Mih ka chu yɛiŋ chinda wi Nyə widəkə, wi buku dzə i kimbu kə wəŋ bukuki yɛiŋ, wi kaŋa fiɛŋ fi Nyə wə wi kaŋaki nəni, fiə wi chəsiki bəni bu yɛiŋ. Wi ka bəəŋ bəchinda bə Nyə bà bənaa bəh ja yiləkəli. Bəchinda bələ kə bà bə nǐ nya ŋga i bə, a bə bəkəli nshwaiŋ bəh kinchwə kimbum.

3 Wi bəəŋ ka dzaka a, "Kiə mbɛiŋ ki bâkəli kə nshwaiŋ nabə kinchwə kimbum nabə kɛiŋ, maka buku jiə bənchəsi i shi bi bəni bə nəm bə Nyə wi buku wə."

4 Ayaka mih ka wəkə a bəni bà bə nǐ chəsi nǐ kə bənchuku gbi bəh mbaŋnyani ntsə bənaa a (144,000), num bə buku i chwəŋbijuŋ bichi wə i Islae.

5 Bə nǐ chəsi bəni i chwəŋkijuŋ ki Juda wə, bənchuku jwəfi ntsə bəfa, i chwəŋkijuŋ ki Leubɛŋ wə, bənchuku jwəfi ntsə bəfa, i chwəŋkijuŋ ki Gad wə, bənchuku jwəfi ntsə bəfa,

6 i chwəŋkijuŋ ki Ashɛl wə, bənchuku jwəfi ntsə bəfa, i chwəŋkijuŋ ki Naftali wə, bənchuku jwəfi ntsə bəfa, i chwəŋkijuŋ ki Manase wə, bənchuku jwəfi ntsə bəfa,

7 i chwəŋkijuŋ ki Semeən wə, bənchuku jwəfi ntsə bəfa, i chwəŋkijuŋ ki Lɛwi wə, bənchuku jwəfi ntsə bəfa, i chwəŋkijuŋ ki Isaka wə, bənchuku jwəfi ntsə bəfa

8 i chwəŋkijuŋ ki Sɛbulun wə, bənchuku jwəfi ntsə bəfa i chwəŋkijuŋ ki Yəsɛf wə, bənchuku jwəfi ntsə bəfa i chwəŋkijuŋ ki Bɛnjamen wə, bə chəsi bənchuku jwəfi ntsə bəfa.

Mbaŋ wi bəni wə wi kə lə maaa

9 Si yəmaka nǐ tsə, mih tsɛiŋ ka yɛiŋ mbaŋ wi bəni lə maaa a num wə mi kəkə i fa. Num bə buku i bitumi wə bichi, bəh i chwəŋbijuŋ wə bichi, bəh bəni bəchi, bəh já yichi, num bə numbɛiŋ i kiŋkii ki ŋkuŋ nshiŋ bəh i Waiŋ Jaka nshiŋ, num bə ləh bəmbuŋ bə fukuli bəh biali yi səm i kaŋ yibə wə.

10 Bə nǐ wiliki bə ja yiləkəli dzaka a, "Mbəiŋ dzəki num i Nyə wibuku wə wi kə wi shinum i kiŋkii wə bəh i Waiŋ Jaka wə."

11 Bəchinda bə Nyə bəchi numyi i bɛiŋ fiəli baŋsi kiŋkii, bəh bəchə' bà bəh biɛiŋ biwəm binaa biə, ka gbəyiki tumkwusi shi bibə i kiŋkii nshiŋ, ka nyaki kiŋkəksi kimbum i Nyə.

12 Bə nǐ fəki yakadəiŋ, dzakayi a, "Yi nûm ayaka! Kiŋkəksi bəh mbum bəh mfi bi kə num a kaŋaki Nyə wibuku. Bukumbɛiŋ nyâki kiyəŋni i wi. A num wi wə wi kaŋaki kiŋkəkni bəh ŋga bi ləkəli i jəbi wichi wə kiŋgəksi kəbi! Yi nûm ayaka."

13 Ayaka chə' widəkə i bəchə' bà kintəəŋ, bikə i mih a, "A fa kə bəndə, num bə ləh bəmbuŋ bə fukuli a? Bə buku faiŋ?"

14 Mih ka chukuli i wi a, "Tikwili, a kiəki a wə." Ayaka wi dzaka i mih a, "A fa kə bəni bà bə buku i ŋgəkə wimbum wə. Bə kə bə wəkə bəmbuŋ bəbə i mwa mi Waiŋ Jaka wə, bə bá fuku.

15 Ayakadəiŋ bɔ ka numki i kiŋkii ki Nyɔ nshiŋ, ka nɔmki i wi nchəkɔ bəh nshi i juŋ yi fəni yi gia mə. Wi wə wi kɔ wi num i kiŋkii wə wi ni numki bəh bɔ, wi num kinjəŋnjəŋ kibɔ.
16 Dzɔŋ bi chu lansi wɔɔ kə bɔ, kindəŋ kəbi bi chu wɔmki bɔ. Wɔŋ bi chu twɛiŋ kə bɔ, di bishili bi chu tumtiki kə bɔ.
17 Yi bi numki yaka, kɔm Waiŋ Jaka wə wi kɔ i kintəəŋ kiŋkii wə bi təkniki bəh bɔ aka ntəkni shwáŋ, wi dzɔ bɔ tsə chiŋsi i di biə mwi mə mɔ shiki jəbi wichi bukuki. Nyɔ bi yaŋa bwili lə midɛm michi i dzákəh yibɔ wə."

8

Waiŋ Jaka wɛli nyanti yi gəksini

1 Waiŋ Jaka dzə wɛli nyanti yi nanitaŋ i kiŋwakti kiwɔ wə, di kpichumi i bɛiŋ lə mɔɔɔŋ i tsə buku i kiŋka ki mbiəŋə wə.
2 Ayaka mih ka yɛiŋ bəchinda bə Nyɔ nanitaŋ bà bɔ si numbɛiŋ i Nyɔ nshiŋ. Bə nya kijəŋ nanitaŋ i bɔ. 3 Chinda wi Nyɔ widəkɔ dza dzə numbɛiŋ i di biə tɔŋ wi fəni wi gia nǐ kɔ, wi kaŋa finshwali fiə bə kpaki njiəŋ yɛiŋ, num bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bəkəli. Bə nya njiəŋ widuli i wi i chiŋni i tɔŋ wi fəni wi gia wə, bəh ntsa wi bəni bəchi bà bɔ kɔ bə Nyɔ. Ayaka tɔŋ wiwɔ num bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bəkəli, wi num i kiŋkii nshiŋ.
4 Ayaka wi kpa, miəkə mi njiəŋ miwɔ bəh ntsa wi bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ buku i kaŋ yi chinda wə, yaka tsə i Nyɔ nshiŋ.
5 Chinda wi Nyɔ wiwɔ ka dza dzɔ finshwali fiə bə kpaki njiəŋ yɛiŋ, dzɔ gbuku i tɔŋ wi fəni wi gia wə, jiə jiksi yɛiŋ, ka lɔɔ i nshwaiŋ wə. Si wi lɔɔ yakadəiŋ, dzaŋ yisi i mwayiki yi wamyi jumi, nshwaiŋ nəŋni.

Bəchinda bə Nyɔ yisi i tɔŋki kijəŋ kinaa

6 Bəchinda bə Nyɔ nanitaŋ bà bɔ nǐ kaŋaki kijəŋ nanitaŋ ka kɛiŋsi gwu i tɔŋki kijəŋ kiwɔ.
7 Chinda wi Nyɔ wi ninshiŋ ka tɔŋ ŋ'wi jəŋ, kitəh kidzaŋ bəh gbuku num bə fwɛŋni bəh mwa shuku i nshwaiŋ wə. Ayaka kimbu ki nshwaiŋ kimu i bitali biə kintəəŋ fii, kimbu ki kɛiŋ kimu i bitali biə kintəəŋ fii, mfwaŋ biə bi təkəki bichi fii tə.
8 Chinda wi Nyɔ wi kɔmsini tɔŋ ŋ'wi jəŋ, ayaka bə lɔɔ fiɛŋ fidəkɔ gbuku bɛli yɛiŋ fi num ka ŋkwuŋ wimbum widəkɔ. Fiɛŋ fiwɔ gbɔ shi i kinchwɔ kimbum wə. Ayaka kimbu ki bɔkɔ yimbum kimu i kintəəŋ bitali wə fiəni chu mwa.
9 Ayaka kimbu kimu i kintəəŋ bitali wə i biɛiŋ biwɔm wə i kinchwɔ kimbum mə kpiyi. Ayaka kimbu kimu i kintəəŋ bitali wə i bəŋgwuki wimbum i bɔkɔ shakyi.
10 Chinda wi Nyɔ wi tali tɔŋ ŋ'wi jəŋ, jɔŋ wimbum widəkɔ nyə i bɛiŋ bɛli aka naka ki baiŋsini gbɔ baŋ kimbu kimu i kintəəŋ bitali wə i binchwɔ wə bəh dzáŋə yi mwi yə mwi bukuki yɛiŋ.
11 Yɛli wi jɔŋ wiwɔ kɔ a Nlɔ. Si wi gbɔ yaka, kimbu kimu i kintəəŋ bitali wə i binchwɔ wə fiəni ka ləki. Bəni bəduli kpiyi kɔm bɔ nǐ mu mwi miwɔ, kɔm jɔŋ wiwɔ nǐ kɔ wi fə bɔkɔ yiwɔ ka ləki.
12 Chinda wi Nyɔ wi ki kɔmsini kinaa tɔŋ ŋ'wi jəŋ, ayaka fiɛŋ fidəkɔ chəkɔ chafi kimbu kimu i kintəəŋ bitali ki wɔŋ wə. Chafi kimbu kimu i kintəəŋ bitali ki fiəŋŋ wə ayaka chafi tə kimbu kimu i kintəəŋ bitali bijɔŋ wə. Ayaka bimbu bibɔ kimu kimu ka jiki. Baiŋni na chu baiŋki i kimbu ki nshiŋ kimu wə bəh ki nchəkɔ i kintəəŋ bitali wə.

13 Mih ka tsɛiŋki, ka wəkɔ mfaa də bəh ja yiləkəli si wi nǐ fuliki i kintəəŋ ki
bəəli wə dzakayi a, “Ŋgəkə əy, ŋgəkə əy, ŋgəkə əy, i bəni bà bɔ kɔ i fa kuku i jəbi
wə bə ni təŋki kiŋka kijəŋ kə ki bɛsi kə bəchinda bətali kɔ i təŋ.”

9

Bə təŋ jəŋ wi kiŋkani kite

1 Chinda wi Nyɔ wi kiŋkani kite təŋ jəŋ wi, mih yɛiŋ jɔŋ widəkɔ wə wi nǐ nyə
bɛiŋ gbɔ i kuku. Ayaka bə nya kiŋwɛli i jɔŋ wiwɔ kə ki wɛliki fəŋ kə ki shiki lə
ŋɔɔɔŋ.
2 Jɔŋ wiwɔ ka wɛli dzaka ki fəŋ kiwɔ, fimiəkə buku fɛiŋ lə maaa ka fiki buku,
aka biɛiŋ wə jəbi wə bə juŋni ka kpa. Fimiəkə fiə fi nǐ buku i fəŋ kiwɔ wə nǐ fə
wɔŋ bəh bəəli nyə ka jiki num jini.
3 Chumi buku i fimiəkə fiwɔ mə shi dzə i nshwaiŋ wə. Ayaka bə nya chumi
yiwɔ bəh ŋga i taaki ka nyɛiŋ yi nshwaiŋ,
4 bə nəiŋ a kiə yi ki bôkəli kə na finə fi kɔəki, i nshwaiŋ wə kɔŋ a numki
mfwaŋ nabə kpɛiŋ, a bə nya a ŋgəkə i ŋkaiŋni wi bəni bà bɔ kaŋaki kə ki chəsi
ki Nyɔ i shi bibɔ chɛiŋ.
5 Bə nǐ bee a bə chəbsi bɔ i kifiəŋŋ kite wə. Ayakalə, a bə ma i wôɔyi lɔ bɔ.
Ŋgəkə wibɔ nǐ kɔ aka ŋgəkə wi nyɛiŋ i jəbi wə yi ta mi.
6 I kifiəŋŋ kite kələ wə bəni bi nəŋki kpi bɔ yɛiŋ kə i yi wə. Bɔ bi dəki lə i kpi,
kpi gɛiŋ lɔ bɔ.
7 Chúmi yələ nǐ kɔ aka bikum biə bi kɛiŋsi gwu i buku tsə i di bi jum wə. Biɛiŋ
bidəkɔ nǐ kɔ i kifwu kibɔ wə aka bifɔ bi bəŋkuŋ biə bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ
ki bəkəli, bishi bibɔ nǐ kɔ aka shi bi bəni.
8 Kiluli kibɔ kifwu nǐ kɔ aka ki bəkaŋa, jəŋ yibɔ num aka yi bikɛm.
9 Yi nǐ kaŋaki mbami bi num aka chwaka ki bəni bə jum kə bɔ si baaŋ kijum
yɛiŋ wə. Jəbi wə yi si fuli bibəkəli bibɔ ka kɔmki aka bəkədək bəduli biə bikum
si guku jəbi wə bi yɔkəki tsəki i di bi jum wə. 10 Yi kaŋa kiwini bəh fiəli aka
nyéiŋ. Ayaka ŋga bibɔ biə bɔ nyaki ŋgəkə yɛiŋ i bəni wə i kifiəŋŋ kite wə nǐ kɔ
i kiwini kibɔ wə.
11 Bɔ nǐ kaŋaki ŋkuŋ wibɔ num chinda wə wi tsɛiŋki fəŋ kə ki shiki lə ŋɔɔɔŋ,
yɛli wi i já yi Hibulu wə kɔ a Abadɔn, ayaka num i já yi Glik wə a, Abəliɔn (yɛli
wələ kɔ a mi wə wi bəkəliki num bəkəlini).
12 Yələ yi tsə lə kɛiŋki ŋgəkə wi ninshiŋ. Ayakalə, mbɛiŋ wôkəli, bəŋgəkə
bədəkɔ kɛiŋki bɔ biəli bəfa bələ jum.

Bə təŋ jəŋ wi sɔɔ

13 Chinda wi Nyɔ wi sɔɔ təŋ ŋ'wi jəŋ, mih wəkɔ ja yidəkɔ buku dzə i kitiə kinaa
kiwɔ wə bi num i təŋ wi fəni wi gia wə bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bəkəli,
wi num i Nyɔ nshiŋ,
14 dzakayi i chinda wi Nyɔ wə, wi kikɔmsi ki sɔɔ wə wi nǐ kaŋaki jəŋ a,
“Shwali bəchinda bənaa bà bɔ kɔ bə kaŋa kɔmsi tsə i kinchwɔ kimbum yi
Yuflɛtis wə.”
15 Ayakadəiŋ, chinda wi Nyɔ ka shwa bənaa bà. Bəchinda bəwɔ num bə nǐ
kɛiŋsi jiə bɔ ka wəkəliki jəbi bəh chəkɔ bəh fiəŋŋ bəh jia yə bə bi shwali bɔ, bə
wɔɔ kimbu kimu i kintəəŋ bitali bi bəni wə.
16 Mih nǐ wəkɔ si mbaŋ wi bəni bə jum bə bikum nǐ kɔ. Bɔ nǐ kɔ bəmalam gi
yifa (200,000,000).
17 Bikum biə mih nǐ yɛiŋ i fiɛŋ wə ka ndəmsi, bəni bà bɔ nǐ yaka yɛiŋ bɛiŋ
nǐ kɔ i dzəh yələ wə lə: bəni bəwɔ nǐ ləh chwaka bidəkɔ baaŋ bijum bibɔ yɛiŋ,
ntsəŋə wiwɔ nǐ bəkɔki ka gbuku chu num aka bəəli, chu num tə lə ŋaaa. Kifwu

ki bikum biwɔ nǐ bwɔsiki bi bəbikɛm, gbuku bəh fimiəkə bəh fiɛŋ fidɔkɔ ka mikaiŋ mi gbuku mə mɔ bɛliki, buku i dzaka kibɔ wə.
18 Biɛiŋ bi bəŋgəkə biələ biə bi nǐ kɔ, gbuku bəh fimiəkə bəh fiɛŋ ka mikaiŋ mi gbuku mə mɔ bɛliki, bi nǐ bukuki i bikum biwɔ dzəkə wɔɔyi bəni i kimbu kimu i kintəəŋ bitali wə.
19 Ŋga bi bikum biwɔ kɔ num i dzaka kibɔ wə bəh i biwini bibɔ wə. Biwini bibɔ num aka júŋŋ, kaŋa kifwu, a num fiɛŋ fiə bɔ bɛiŋsiki bəni yɛiŋ.
20 Na si yi nǐ num yakadəiŋ, kiŋka ki bəni bəh biɛiŋ bi bəŋgəkə biələ nǐ ka wɔɔyi bɔ, bɔ nǐ ka kwuni na shóm yibɔ i gia yə bɔ nǐ fəki bəh kaŋ yibɔ. Bɔ nǐ ka kwuni i bee i tsaki i bəchinda bə ŋkpɛli bəh mimɔsɔ nabə fiə bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli nabə ki fukuli nabə kinaiŋ, nabə kitəh, nabə kpɛiŋ. Mimɔsɔ mələ kɔbi na i yɛiŋ biɛiŋ nabə i wɔkɔ nabə i nyani.
21 Bɔ nǐ ka kwuni tə shóm i wɔɔyiki bəni nabə i fiiŋki nabə i nɔki nɔni kinyɛŋ ki tɔkɔlini nabə ji.

10

Chinda wi Nyɔ wə wi nǐ kaŋaki fiŋwakti num bə wɛli

1 Mih chu yɛiŋ chinda wi Nyɔ widɔkɔ wi ləkəli wə wi shi dzə i bɛiŋ, num bikwu lim wi ka mbuŋ, num kikpa kidzaŋ daa i fwu wi bɛiŋ. Shi bi nǐ kɔ aka wɔŋ, gvu yi num asi kilɔɔm ki gbuku si yaka.
2 Wi nǐ kaŋaki fiŋwakti fidɔkɔ i wi kaŋ bə wɛli. Wi shi dzə tɔm gbu wi, wi tsɛiŋ yiləkəli i kinchwɔ kimbum mə, tɔm wi tsɛiŋ yi kiməkə i nshwaiŋ wə.
3 Si wi tɔm yakadəiŋ, wam bəh ŋga asi bikɛm si wam. Asi wi wam yakadəiŋ, dzaŋ yə yi si wamyi kiŋkani nanitaŋ ka dzaka.
4 Si dzaŋ yə yi si wamyi kiŋkani nanitaŋ yiwɔ dzaka yakadəiŋ, mih bə́ nəŋ i nyaka gia yiwɔ ja, yə dzaka i bɛiŋ a, “Jîə gia yə dzaŋ yə yi si wamyi kiŋkani nanitaŋ dzaka i shɔm. Kîə wɔ ki nyâka kə i kiŋwakti mə.”
5 Chinda wə mih nǐ yɛiŋ wi num i kinchwɔ kimbum bəh i nshwaiŋ wə dzasi tsɛiŋ yi yiləkəli i bɛiŋ,
6 kaiŋ i yɛli wi mi wə wi kɔ jɔbi wichi kiŋgɔksi kɔbi, a num wi wə wi nǐ maa bɔɔli bəh biɛiŋ bichi biə bi kɔ i yɛiŋ wə, bəh nshwaiŋ bəh biɛiŋ bichi biə bi kɔ i yɛiŋ wə, bəh kinchwɔ kimbum bəh biɛiŋ bichi biə bi kɔ fɛiŋ wə. Wi kaiŋ dzaka a, “Nyɔ ni chu môti kə i fə gia yə wi nəŋki!
7 A bi numki i chɔkɔ bi chinda wi Nyɔ wi kiŋkani nanitaŋ bi tɔŋ ŋ'wi jəŋ, Nyɔ bi fə gia yə wi nǐ nyumiki yi dzə kpɛiŋ si wi nǐ kɔ wi dzaka lɔ i bəni bu bə nɔm bà bɔ kɔ bəni bu bəntum.”
8 Ja yə mih nǐ wɔkɔki i bɛiŋ chu dzaka i mih a, “Tsâ dzô kiŋwakti kə bə wɛli i chinda wi Nyɔ wə kaŋ wə wi num i kinchwɔ kimbum bɛiŋ bəh i nshwaiŋ wə.”
9 Ayakadəiŋ, mih ka tsə i chinda wi Nyɔ wiwɔ dzaka i wi a wi nya fiŋwakti fiwɔ i mih. Wi dzaka i mih a, “Kôɔ dzî. Jɔbi wə ki ni shi i tɔ wa mə ki nǐ lɔki. Ayakalə, ki ni njwɔŋki i dzaka ka wə aka nyu.”
10 Mih ka dzɔ fiŋwakti fiwɔ i chinda wi Nyɔ wiwɔ kaŋ, ka dzi. Si mih nǐ dziki ki njwɔŋ i dzaka kəŋŋ wə aka nyu, Ayakalə, jɔbi wə ki nǐ shi i tɔɔ mə ki lɔ.
11 Si mih nǐ dzi, bə ka dzaka i mih a, “Wɔ kaŋaki chu dzâka ntum wi Nyɔ i bəni. Ntum wələ kɔ kɔm chwɔŋkijuŋ ki bəni bəh kitumi bəh bəni bà bɔ dzakaki ŋkaiŋni yi já bəh bəŋkuŋ.”

11

Bəni bə ntum bə Nyɔ bəfa

1 Bə dza nya kimfəkə i mih ki num aka mbəŋ, dzaka i mih a, “Tsə̂ fə̂kə juŋ yi
fəni gia yi Nyɔ bəh təŋ wi fəni gia, wɔ fa tə bəni bə̀ bɔ tsaki yɛiŋ,
2 ayakalə kǐə wɔ ki fə̂kə kə təkɔ wi biŋ. Bêe biəmaka di kɔm bi kɔ num bə nya
i bəni bə̀ bɔ kɔkə Bəju. Bɔ bi yaka i kwili wi baiŋni fuŋ, chəbsi kwili wiwɔ i tsə
buku i kifiəŋŋ wə mbaŋnyani ntsɔ bəfa.
3 Mih bi nya lə ŋga i bəni bəŋ bəfa bə̀ bɔ dzakaki kɔm mih, bɔ bi laka ntum
wuŋ i bəni i kaŋ wə nchuku gi yifa bəh mbaŋ bisɔ (1,260). Bɔ bi lakaki yaka
num bɔ lɔh bəmbuŋ bə kpi.”
4 Bəni bəfa bələ kɔ kɛiŋ yi Ɔlif yifa bəh naka bifa biə bə tɔmki naka ki baiŋsini
yɛiŋ ki si shi num i Bah nshiŋ wə wi kaŋaki nshwaiŋ.
5 Ayaka mi kabə nəŋ i bi fə gia yichu bəh bɔ, gbuku bi buku i dzaka kibɔ wə
wi dzi mbaiŋŋni wibɔ. Yələ kɔ dzəh yə na ndə wə wi nəŋki i fə gia yichu bəh bɔ
bi kpiki ayaka.
6 Bɔ kaŋaki lə ŋga biə bɔ kɔ i baŋ bɔɔli ka dzaŋ ma məm na i təkə i nshwaiŋ
wə, i kaŋ yə wə bɔ ni lakaki ntum wi Nyɔ yɛiŋ. Bɔ kaŋa tə ŋga biə bɔ kɔ i fiəni
mwi michi a mɔ fiəni chu mwa bəh ŋga biə bɔ kɔ i faaŋ ŋkaiŋni bifum bichi i
nshwaiŋ wə na yibwiŋ bɔ kəŋki.
7 Jɔbi wə bɔ bi kaasi i dzaka gia yə bɔ kaŋaki i dzaka, kiŋkum ki nyam yə bi
buku i fəŋ kə ki shiki lə ŋɔɔɔŋ, yi bi tum jum bəh bɔ, yi tumdzi bɔ, ka yi bi wɔɔyi
bɔ,
8 kiwini kibɔ bi nɔyi baaŋki dzəh yi kwili wə. Kikwili kələ kɔ kə bə bɔɔŋki i já
yi ndi wə a Sɔdɔm nabə a Ijib, a num fɛiŋ di biə bə nǐ baŋŋ Bah wibɔ i kintasi
wə.
9 I kaŋ wə yitali bəh kiŋka ŋgɔkɔ wi bəni, na i kinaiŋ kintɔŋ wə, na bə̀ bɔ
dzakaki na yinaiŋ já, nabə kikwili kinaiŋ, bɔ bi tsɛiŋki si kiwini kibɔ nɔyi bɔ
bi nəiŋ a bə ma ləə.
10 Bəni bə̀ bɔ kɔ fa kuku bi laŋki a kpiyi bəni bələ lə a. Bɔ bi ka saŋliki, mi
chiŋsi kinya i mi, mi chiŋsi i mi. Bɔ bi fəki yaka kɔm bəni bə ntum bə Nyɔ bəfa
bələ dzə bəh ŋgəkə wimbum i bəni wə fa kuku.
11 Yi dzə num si kaŋ yitali bəh kiŋka yələ dzə tsə, kiŋ'waka kə ki nyaki nɔni
dza dzə i Nyɔ wə, liə i bɔ mə, bɔ fiəni dzayi. Bəni yɛiŋ yaka ndzaŋ kwa bɔ.
12 Bəni bələ bəfa ka wɔkɔ ja yi dzaka i bɛiŋ na bəh ŋga dzaka i bɔ a, “Mbɛiŋ
yâka dzə̂ fa!” Ayaka bɔ ka yakaki tsəki i bɛiŋ i bikwu wə, bəmbaiŋŋni bəbɔ
tsɛiŋ.
13 A jɔbi wiwɔ wə, nshwaiŋ dza nəŋni na bəh ŋga bəh ŋga, kimbu ki kwili
kimu i jwɔfi kintəəŋ muku. Bəni bənchuku nanitaŋ (7,000) kpiyi si nshwaiŋ
yiwɔ ni nəŋniki. Kiŋka ki bəni bə̀ bɔ nǐ baaŋ, num bəh ndzaŋ na bəh ŋga, ka
tumyiki bikum bi Nyɔ wə wi kɔ bɛiŋ.
14 Yələ yi tsə lə, kɔ ŋgəkə wi kɔmsini. Ayakalə, mbɛiŋ wɔ̂kɔli, ŋgəkə wi ŋkaiŋni
kitali ni dzə lə i jɔbi wi juli wə.

Bə təŋ jəŋ wi nanitaŋ

15 Chinda wi Nyɔ wi nanitaŋ təŋ ŋ'wi jəŋ, mih wɔkɔ já yi dzaka i bɛiŋ bəh ŋga
dzakayi a, “Ŋkuŋ bi fa kuku fiəni chu bi Bah wibukumbɛiŋ bəh Kimbwili wə
wi nǐ kaka, wi num i bi sakaki jɔbi wichi kiŋgɔksi kɔbi.”
16 Ayaka bəchə’ bəni bə̀ mbaŋfia ntsɔ bənaa bə̀ bɔ nǐ shinum i biŋkii bibɔ wə i
Nyɔ nshiŋ ka gbɔyiki tumkwusi bishi bibɔ i kuku, nya kiŋkɔksi kimbum i Nyɔ.
17 Bɔ ni fəki yakadəiŋ, dzakayi a,
“Buku nyâki kiyɔŋni i wɔ,
Bah Nyɔ wə wi Kaŋaki Ŋga Bichi,
akɔ wɔ wə wɔ kɔ i liə, a num wɔ wə wɔ nǐ kɔ wɔ si num.

Buku nyâki kiyəŋni kəm wə kə wə dzə lə
ŋga bia bimbum ka yisi i sakaki.
18 Bəni bà bə kiəki kə wə* nǐ bəksi shəm,
ayaka jəbi wə wə kə i chusi shəm ya yi bəksini kpɛiŋ lə.
A num jəbi wə wə kə i sakaki bəni bà bə kə bə kpiyi.
A chu num tə jəbi wə wə kə i makti bəni ba bə nəm bà bə kə
bəni ba bə ntum,
i chu makti bəni bà bə kə bəh Nyə,
i makti tə bəni bəchi bà bə kəksíki yɛli wa,
nabə bənchiŋ bənchiŋ nabə bəmbum bəmbum.
A num tə i jəbi wə wə kə i kaasi bəni
bà bə bəkəliki di bichi fa kuku.”
19 Bə ka dza wɛli dzaka ki fiəŋə ki juŋ yi fəni gia yi Nyə i bɛiŋ. Kintainŋntaiŋ ki miŋkaiŋ mi Nyə kə ki nǐ kə i juŋ yi fəni yi gia yiwə mə kiyəŋə. Ayaka dzaŋ dza ka mwayiki, wamyi, jumi, nshwaiŋ nəŋni, kitəh kidzaŋ kimbum kimbum shuku.

12

Miŋkpaŋa widəkə bəh kiŋkum ki nyam kidəkə ki bwəsi kətə

1 Mih dza yɛiŋ gia yi dzaka kiwəmni yidəkə i bɛiŋ. A nǐ kə miŋkpaŋa widəkə wi ləh wəŋ i gwu wə ka mbuŋ, fiəŋŋ num i gvu yi chɛiŋ, num wi bwaŋ kifə ki ŋkuŋ bijəŋ num yɛiŋ wə jwəfi ntsə bəfa.
2 Wi nǐ kə bəh təə wi nəmh i bwə, wi wəkə ləli bi nəm də.
3 Mih dza chu yɛiŋ gia yi dzaka ki wəmni yidəkə i bɛiŋ. A nǐ kə kiŋkum ki nyam kibəkəli kidəkə, ki bwəsi nyam yi kətə. Ayaka yi kaŋa kifwu nanitaŋ bəh bitiə jwəfi, bəh bifə bi ŋkuŋ binchiŋ binchiŋ nanitaŋ i kifwu kiwə wə.
4 Wi tum wini wi yaŋa dzə kimbu kimu i kintəəŋ ki bitali bijəŋ wə i bɛiŋ ləə shi i kuku. Ayaka kiŋkum ki nyam kiwə dza tsə num i miŋkpaŋa wə wi nǐ kə a bwə nshiŋ, ka jəbi wə miŋkpaŋa wiwə bwə ŋgaiŋ nǐ bwiŋyi dzi waiŋ wiwə a dzini.
5 Wi bwə waiŋ nyukuni, a num wə wi bi sakaki bitumi bichi bəh mbeŋ wi ŋkuŋ wi chwaka. Ayakalə, asi wi nǐ bwə, bə chufi dzə waiŋ wiwə tsə bəh wi i bɛiŋ i Nyə, wi num kəmsi i kiŋkii ki wə.
6 Miŋkpaŋa wiwə ka gɛiŋ tsə num i chwa i di biə Nyə nǐ kə wi sisi jiə lə i wi. I di biə bə bi təkniki bəh wi i kaŋ wə nchuku bəh gi yifa bəh mbaŋ bisə (1,260).
7 Ayaka jum dza yisi i tumi ki Nyə wə, chinda wi Nyə wə Maikɛl bəh mbaŋ wi bəchinda ka jwəki bə bəh kiŋkum ki nyam yə yi bwəsiki kətə. Ayaka nyam yiwə bəh bəchinda bu bəŋ jwə chukuli,
8 ayakalə bə tumdzi kiŋkum ki nyam kiwə bəh mbaŋ wi, bə na chu kwati di i tumi ki Nyə wə.
9 Bə bwili kiŋkum ki nyam kiwə ki bwəsi kətə ka laaŋ ki bəh bəchinda bu, bə shi gbə i kuku. Kiŋkum ki nyam kələ kə num Juŋŋ yi kikpu yə yi kə ŋkpɛli, chu num Satan. A num wi wə wi fwəkyiki bəni i mbi wələ wə wichi. Bə nǐ laaŋ wi tasi bəh bəchinda bu bə shi gbə i kuku.
10 Mih dza wəkə ja yi dzaka na bəh ŋga i tumi ki Nyə wə a,
“Akə i liə Nyə ki bwiliki bəni bu,
i chusiki ŋga bi bi nəm,
i sakaki ŋkuŋ bi,
Kimbwili wi wə wi nǐ kaka ni chusi tə ŋga bi i nsaka wi wə.
Yi nûm yaka i liə kəm bə kə bə laaŋ shi mi wiwə i kuku

* **11:18** Bəni bələ kə bə bəəŋ bə chəŋ a, “Tumi”

wə wi ni shi kɔ i Nyɔ wibukumbɛiŋ nshiŋ,
a num wə wi jiəki gia i bwa bə nih bəbukumbɛiŋ fuŋ nshiŋ bəh nchɔkɔ.
11 Ayakalə, bə tum dzi lɔ wi
kɔm mwa mi Waiŋ Jaka bəh gia yi Nyɔ yə bɔ beeŋki nsaka wiwɔ.
Ayaka bɔ nǐ kɔŋki kə nɔni kibɔ
na i dzəh yə bɔ kɔ i lwaki kpi.
12 Ayakadəiŋ, ma tumi ki Nyɔ laŋki,
bəh bəni bəchi bə bɔ kɔ yɛiŋ, laŋki tə.
Ayakalə, ŋgəkə wimbum kɔ i mbɛiŋ i kuku bəh kinchwɔ kimbum,
kɔm ŋkpɛli kɔ wi shi dzə i mbɛiŋ wə.
Wi jikə bəh shɔm yi bɔkɔli nalə,
kɔm wi kiəki lə a jɔbi wi ŋgaiŋ baaŋ a twɛsi.”
13 Jɔbi wə kiŋkum ki nyam kə ki bwɔsiki kətə nǐ yɛiŋ a bə laaŋ bwili ŋgaiŋ,
wi shi gbɔ i kuku, wi ka daa n'yɔkɔ i miŋkpaŋa wə chɛiŋ, wə wi nǐ bwɔ waiŋ
nyukuni.
14 Ayakalə, bə nǐ nya bibəkəli bi mfaa wimbum bifa i miŋkpaŋa wiwɔ a wi
fuli bəh bi i yɔkɔ gɛiŋ juŋŋ yiwɔ i tsə numki i chwa i jía yitali wə bəh kiŋka bə
tɔkni i wi.
15 Ayaka juŋŋ yiwɔ ka bwiliki mwi i dzaka ki wə, mɔ shi aka bɔkɔ, i miŋkpaŋa
wiwɔ chɛiŋ a ŋgaiŋ dzɔ nyə bəh wi.
16 Ayakalə, nshwaiŋ gamti miŋkpaŋa wiwɔ, wɛli dzaka ki ka məə bɔkɔ yə
kiŋkum ki nyam kiwɔ nǐ bwiliki i dzaka ki wə.
17 Nyam yiwɔ ka bɔksi shɔm bəh miŋkpaŋa wiwɔ, ka nyə tsə fasi jum i jwɔ
kiŋka ki bwa bə kpaŋa wiwɔ, a num bà bɔ jiəki bənchi bə Nyɔ chu beeŋ nsaka
wi Jisəs.
18 Ayaka wi* ka tsə ka numki i kinchwɔ kimbum kpəŋ.

13

Nyam yi gumini yə nǐ buku i kinchwɔ kimbum wə

1 Mih ka chu dza yɛiŋ nyam yi gumini yi buku dzə i bɔkɔ, yi kaŋa kifwu
nanitaŋ bəh bitiə jwɔfi bəh bifɔ bi ŋkuŋ i fwu wi bitiə biwɔ wə jwɔfi, kiyɛli kə
ki nǐ bəkəliki yɛli wi Nyɔ nǐ kɔ i bifwu biwɔ wə.
2 Nyam yiwɔ yə mih nǐ yɛiŋ yi nǐ bwɔsiki jum, gvu yi num aka yi nyam
yidɔkɔ bə bɔɔŋki a bɛɛ, dzaka ki num aka ki kibaba. Kiŋkum ki nyam kə ki
bwɔsiki kətə, ki ka nya nyam yiwɔ bəh ŋga bi bəh kiŋkii ki a wi sakaki bəh ŋga
bimbum.
3 Fwu wi nyam yiwɔ widɔkɔ nǐ kaŋaki lə ŋkaiŋni wi biəkə yidɔkɔ num yi nǐ
kɔlə i wɔɔ wi wɔɔni, ayakalə num yi nǐ bənih lɔ. Ayaka dzaka wɔm bəni bəchi
fa kuku, bɔ ka gbɔyiki i nyam yiwɔ chɛiŋ.
4 Ayaka bəni ka nyaki kiŋkɔksi kimbum i kiŋkum ki nyam kə ki nǐ bwɔsiki
kətə, kɔm ki nǐ kɔ ki nya nyam yi gumini yiwɔ bəh ŋga bi. Ayaka bɔ ka nyaki tə
kiŋkɔksi kimbum i kiŋkum ki nyam kiwɔ dzaka a, “Akɔ ndə ka nyam yi gumini,
a num ndə i jwɔ yi a?”
5 Bə nǐ bee nyam yiwɔ yi ka kaŋaki dzaka, yi num i dzakaki já yi ghaŋsini
gwu, yi chu bəkəli yɛli wi Nyɔ, num bəh chu bee tə a yi sakaki i kifiəŋŋ wə
mbaŋnyani ntsɔ bəfa.
6 Yi ka yisi ka dzakaki já yichu kɔm Nyɔ, bəkəli yɛli wi bəh di biə Nyɔ kɔ fɛiŋ
bəh bəni bà bɔ kɔ i tumi ki Nyɔ wə.

* **12:18** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ kaŋaki i di biələ wə a, “Ayaka mih ka tsə...”

7 Bə nǐ kɔ bə bee tə a yi laa jum i bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ, i tumdzi bɔ, bee tə a yi kaŋaki ŋga i di bichi bəh i bəni bəchi bəh i bəni bə já yichi, bəh i bitumi bichi.
8 Bəni bəchi i fa mbi wə bi nyaki lə kiŋkɔksi kimbum i wi. Bəni bələ kɔ mi wichi wə bə nǐ ka nyaka dəkə yɛli wibɔ i kiŋwakti wə na ka mbi yisi. Kiŋwakti kələ kɔ kə kiyɛli ki bəni bà bɔ kaŋaki nɔni kɔ yɛiŋ mə, num kiŋwakti ki Waiŋ Jaka wə bə nǐ kum.
9 Mi wə wi kaŋaki bintuni, wi wôkɔ.
10 A kabə num a mi kɔ a bə ni kwa wi kwani, ma bə nǐ kwa. Mi kabə num a bə ni wɔɔ wi bəh nywɔ wi jum, ma bə ni wôɔ wi bəh nywɔ wi jum wiwɔ. Yələ gia tsəki i bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ a bɔ kâŋa shɔm, bɔ jǐəki shɔm i wi.

Nyam yi gumini yə nǐ buku i kuku

11 Mih chu dza yɛiŋ nyam yi gumini yidɔkɔ num yi buku i kuku, yi kaŋa bitiə bifa aka waiŋ shwaŋ, wi dzaka aka kiŋkum ki nyam yə yi bwɔsiki kətə.
12 Yi nǐ chusiki ŋga bi nyam yi gumini yi ninshiŋ yə yichi, i yɛli wi nyam yiwɔ wə. Ayaka yi fə kuku wichi bəh bəni bəchi i mbi wə ka nyaki kiŋkɔksi kimbum i wi bəh ŋga bi nyam yi ninshiŋ yə biəkə yi nǐ kɔ i wɔɔ wi wɔɔni num biəkə yiwɔ bənih lɔ.
13 Yi nǐ fəki kinchəsi kə ki chusiki ŋga bi fə na gbuku nyə shi dzə i bɛiŋ bəni yɛiŋ.
14 Si bə nǐ bee a yi fə kinchəsi kə ki chusiki ŋga i yɛli wi nyam yi ninshiŋ yə wə yi ni gumiki yaka, yi ka fwɔkyiki bəni bà bɔ kɔ i mbi wələ wə bəh bi. Ayaka yi ka dzaka bə fə kimbwɔsi ki nyam yə bə nǐ bɛiŋsi bəh nywɔ wi jum ayaka yi kɛiŋ yi wɔm.
15 Bə nǐ bee a yi nya kiŋ'waka i kimbwɔsi ki kiŋkum ki nyam yə, ka yi kɔ i dzakaki, yi fâ bə wɔɔyi bəni bəchi bà bɔ nəiŋki i nyaki kiŋkɔksi kimbum i kimbwɔsi kə.
16 Yi nǐ dzaka a bə fə kinchəsi i bəni bəchi i tsɛiŋ yiləkəli wə nabə shi chɛiŋ, a bə fə i na ndə wə kɔŋ wi numki winchiŋ nabə wimbum, nabə i bəni bə kpɔ nabə i bəni bə kifuu, nabə mfá nabə bà bɔ kɔkə mfá,
17 ka mi ma taŋ nabə i taŋni wi kaŋaki kə kinchəsi kiwɔ. Kinchəsi kələ kɔ yɛli wi kiŋkum ki nyam kə, nabə nyaka wi yɛli wi kiŋkum ki nyam kə.
18 Yələ kɔ gia yi nəŋ mfi bimbum. Mi wə wi kaŋaki mfi wi fâ nyaka wələ wi kɔ yɛli wi nyam yələ wi wôkɔ. Nyaka wələ num yɛli wi mi wiwɔm, nyaka wiwɔ num a, (666).

14

Waiŋ Jaka bəh bəni 144,000

1 Mbɛiŋ wôkɔ, si mih ni chu tsɛiŋ, mih dza yɛiŋ Waiŋ Jaka num wi num i ŋkwuŋ wi Sayɔŋ wə, bəni bənchuku gbi bəh mbaŋnyani ntsɔ bənaa (144,000) num bəh wi. Bəni bələ nǐ kɔ bà bɔ nǐ kaŋaki kinchəsi ki yɛli wi bəh wi Ba wi i shi chɛiŋ.
2 Mih wɔkɔ ja yi dzə i bɛiŋ yi jumi aka mwi mə mɔ gbɔki i fəŋ wə, yi jumi tə aka dzaŋ yə yi wamyiki. Ja yə mih nǐ wɔkɔ yi nǐ dzakaki aka kichəŋŋ bəni kɔmyiki.
3 Bɔ nǐ yəəŋki njaŋ wimfiaŋ widɔkɔ i kiŋkii ki ŋkuŋ nshiŋ bəh i biɛiŋ biwɔm binaa nshiŋ bəh i bəchə' nshiŋ. Mi widɔkɔ nǐ ka kiə dəkə njaŋ wiwɔ a kɔbi a bəni bà bənchuku gbi bəh mbaŋnyani ntsɔ bənaa a. A num bà bə nǐ yɛlih bɔ i chu wə i fa kuku.
4 Bələ kɔ bəni bà bɔ nǐ ka bəkəli dəkə gwu yibɔ bəh bəkaŋa, kɔm bɔ nǐ ka kiə dəkə bəkaŋa. Akɔ bɔ bà bɔ si biəli Waiŋ Jaka i na faiŋ wə wi tsəki. Bəni bələ

kɔ bà bə nǐ yɛlih i ŋgɔkɔ wi bəni bəwɔm bəchi kintəəŋ a bɔ num ka mintam mi Nyɔ mi ninshiŋ bəh mi Waiŋ Jaka.
5 Gia yi ntəkə yidəkɔ nǐ ka num buku dəkə i dzaka kibɔ wə. Bɔ num ŋgbɔ widəkɔ kɔbi.

Ndzaka wi bəchinda bətali bə Nyɔ

6 Ayaka mih chu dza yɛiŋ chinda wi Nyɔ widəkɔ wi fuli i kintəəŋ ki bɔəli wə. Wi nǐ kaŋaki ntum wi ndzəŋni wə wi kɔ i jəbi wichi i fukuki i bəni bəchi bà bɔ kɔ i mbi wələ wə. Wi nǐ kɔ i fukuki i bitumi bichi, bəh i bəŋkuŋ bəchi, bəh bəni bà bɔ dzakaki na yi naiŋ já nabə winaiŋ ŋkaiŋni wi bəni bəchi.
7 Chinda wiwɔ wam na bəh ŋga a, “Mbɛiŋ lwâki Nyɔ tûmyi bikum bi, kɔm jəbi wi, wi nsaka dzə kpɛiŋ lɔ. Mbɛiŋ nyâ kiŋkɔksi kimbum i wi kɔm wi maa bɔəli bəh nshwaiŋ bəh kinchwɔ kimbum bəh bidi biə mwi bukuki fɛiŋ i kuku.”
8 Chinda wi Nyɔ widəkɔ wi kɔmsini, ka biəliki wi dzakayi a, “Babilən wimbum kɔ wi gbɔ lɔ, wi gbɔ lɔ. Akɔ wi wə wi fə bitumi bichi mu nɔni ki təkɔlini ka mbih.”
9 Chinda wi Nyɔ widəkɔ wi kiŋkɔmsi kitali ka biəliki tə bɔ, wili na bəh ŋga a, “Na ndə wə wi ka məmsi i nya kiŋkɔksi kimbum i nyam yi gumini yə bəh kimbwɔsi ki nyam yiwɔ, kaŋa tə kinchəsi i shi chɛiŋ nabə i tsɛiŋ yi wə,
10 yaka wi bi mu lə shɔm yi Nyɔ yi bɔksini asi mi si mu mbih. Shɔm yi bɔksini yiwɔ kɔ num wi shuku i bwam wi, wi bɔksini shɔm maka wi kpɛiŋni. Wəmaka mi kɔ bə bi ləəki wi i fiɛŋ wə fi fii aka mikaiŋmigbuku, wi yɛiŋ ŋgəkə fɛiŋ. Yələ gia bi numki num i bəchinda bə Nyɔ bə baiŋni nshiŋ bəh Waiŋ Jaka.
11 Fimiəkə bi yakaki jəbi wichi kiŋgɔksi kɔbi i di biə bə ləɔ bɔ i ŋgəkə wə. Bəni bələ bɔ nyaki kiŋkɔksi kimbum i nyam yi gumini bəh kimbwɔsi ki nyam yiwɔ bəh bəni bà bɔ kaŋaki kinchəsi ki yɛli wi, bɔ bi kaŋaki kə ŋ'waka i ŋgəkə wibɔ wə nshi nabə nchɔkɔ.”
12 Yələ gia tsəki i bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ num bɔ bà bɔ jiəki bənchi bə Nyɔ, bɔ jiə shɔm i Jisəs wə, a bɔ kaŋaki i kaŋaki shɔm.
13 Mih dza wɔkɔ ja yi dzaka i tumi ki Nyɔ wə yi dzaka i mih a, “Nyâka yələ: I yisi i liə tsəki səki ndzəŋni bimbum kɔ i bəni bà bɔ kpiyiki num bɔ chiŋni bəh Bah.” Kiŋ'waka ki Nyɔ bum a, “Ndzəŋni bimbum kɔ i bɔ ŋkɔŋ, bɔ ni waka lə i biluŋ bibɔ wə, kɔm mfə wibɔ wi ndzəŋni ni biəli lə bɔ.”

Ŋkɔh wə wi kɔ nsaka wi Nyɔ

14 Mbɛiŋ wôkɔli, mih dza tsɛiŋ mih yɛiŋ bikwu bi fuku fukuni, num mi num i bikwu biwɔ wə wi bwɔsi mi wə yɛli wi kɔ Waiŋmi, num wi bwaŋ kifɔ ki ŋkuŋ num bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli, wi kaŋa fiŋkɔfi i wi kaŋ fi num aka kintɔ ki juŋ ki kwa.
15 Chinda wi Nyɔ widəkɔ dza buku dzə i juŋ yi fəni yi gia mə, wam i mi wə wi ni shinum i bikwu wə bəh ŋga, dzaka a, “Kwâ fiŋkɔfi fia fi kɔhni ma wɔ kôh ŋkɔh bəh fi. Jəbi wi kɔhni kpɛiŋ lɔ, ayaka mbi wələ kpɛiŋ lɔ i ŋkɔh wə.”
16 Ayakadəiŋ, mi wə wi nǐ shinum i bikwu wə ka ləɔ fiŋkɔfi fi i nshwaiŋ wə, fə ŋkɔh i nshwaiŋ wə.
17 Chinda wi Nyɔ widəkɔ chu buku dzə i juŋ yi fəni yi gia wə i bɛiŋ, wi kaŋa tə fiŋkɔfi i wi kaŋ fi num aka kintɔ ki juŋ ki kwa.
18 Chinda wi Nyɔ widəkɔ ka buku i tɔŋ wi fəni wi gia wə, num wə wi kaŋaki ŋga i gbuku bɛiŋ. Wi wam bəh ŋga i widəkɔ wə wi nǐ kaŋaki fintɔ fi kwani fiə a, “Lɔô fiŋkɔfi fiwɔ ma wɔ təiŋyi kaka ki mintam mi mbih i nshwaiŋ wə, kɔm mintam miwɔ bɔkɔ lɔ.”*

* **14:18** Mintam mələ kɔ i já yi ŋkali wə a, “grapes.”

19 Ayakadəiŋ, chinda wi Nyɔ wiwɔ ka lôɔ fiŋkɔfi fi i nshwaiŋ wə, kôɔyi
mintam mi mbih miwɔ i nshwaiŋ wə, juŋni, bakti i kishwa kimbum kə bə fəki
mbih yɛiŋ, yələ chusiki gia yə shɔm yi Nyɔ yi bɔkɔli bi fəki bəh bəni.
20 Bɔ ka dəŋyi mintam mi mbih miwɔ bəh gvu i kwili wə i biŋ, a buku num
mwa, mɔ jikə i yaka tsə aka i dzaka ki kikum, dza ləŋ tsə buku ka bəmay gi
yifa.

15

Bəŋgəkə nanitaŋ bà bɔ kɔ i kiŋgɔksi wə

1 Mih chu dza yɛiŋ ŋkaiŋni fiɛŋ fi dzaka ki wɔmni fidɔkɔ i bɛiŋ, a num na fiɛŋ
fi dzaka ki wɔmni fi mbum. A nǐ kɔ bəchinda bə Nyɔ nanitaŋ bɔ kaŋa bəŋgəkə
nanitaŋ bà akɔ kiŋgɔksi i nya i bəni, kɔm bələ kɔ bà Nyɔ nǐ chusi kaasi shɔm yi
yi bɔksini yɛiŋ.
2 Mih chu dza yɛiŋ fiɛŋ fidɔkɔ fi bwɔsi kinchwɔ kimbum kidɔkɔ ki num ka
bə si fwɛŋŋni bəh gbuku, ki baiŋ aka mijwɔ. Bəni bədɔkɔ num kɔmsi i kinchwɔ
kimbum kiwɔ kpəŋ, a num bà bɔ tumdzi nyam yi gumini yiwɔ bəh kimbwɔsi
ki bəh nyaka wə wi kɔ yɛli wi nyam yiwɔ. Bɔ nǐ num fɛiŋ yakadəiŋ kaŋa
kichəŋŋ ki Nyɔ i káŋ yibɔ wə,
3 yəəŋ njaŋ wi Muses wə mi wi nɔm wi Nyɔ bəh njaŋ wi Waiŋ Jaka. Bɔ nǐ
yəəŋki a,
“Ɔ Bah Nyɔ wə Wi Kaŋaki Ŋga Bichi,
biɛiŋ biə wɔ fə kɔ na bimbum bəh bi kaŋyini.
Ɔ wɔ kɔ Ŋkuŋ i bitumi bichi,*
ayaka dzəh yə wɔ fəki gia yɛiŋ kɔ yi chəŋ bəh yi ŋkɔŋ.
4 Ɔ Bah, mi wə wi kɔkə i lwaki wɔ, tumyi bikum bia kɔ ndə?
Num a wɔ shəŋ wi baiŋni.
Bitumi bichi bi dzəki nya kiŋkɔksi kimbum i wɔ,
kɔm bɔ yɛiŋ gia yə wɔ fəki num chəŋ.”
5 Si yəmaka nǐ tsə, mih dza tsɛiŋ, ka yɛiŋ num bə wɛli juŋ yi fəni yi gia i bɛiŋ
yə yi kɔ kintaŋ ki chusi a Nyɔ kɔlə bəh bəni.
6 Ayaka bəchinda bə Nyɔ bà nanitaŋ bɔ nǐ kaŋaki bəŋgəkə nanitaŋ bɔ ka
buku i juŋ yi fəni yi gia yiwɔ wə. Bɔ nǐ kɔ bɔ tum bəmbuŋ bɔ mwaŋyi nalə,
wafi bichumni bimbuŋ i bijum bibɔ wə num bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki
bɔkɔli.
7 Ayaka fiɛŋ fimu fidɔkɔ i mbaŋ wi biɛiŋ biwɔm biə binaa ka nya bilɛti
nanitaŋ i bəchinda bà nanitaŋ num bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli.
Bilɛti biwɔ nǐ kɔ num bi jikə bəh shɔm yi bɔkɔli yi Nyɔ wə wi kɔ jɔbi wichi
kiŋgɔksi kɔbi.
8 Juŋ yi fəni yi gia dza jikə bəh fimiəkə fiə fi nyəki dzəki i baiŋni bi Nyɔ wə,
bəh i ŋga bi wə. Ayaka yi ka numki a mi nǐ kɔkə i chu liə i juŋ yi fəni yi gia yi
Nyɔ wə, i tsə buku si bəŋgəkə nanitaŋ bà bəchinda bə Nyɔ bà nanitaŋ nǐ kaŋaki
i nya i bəni nǐ dzə kaa.

16

Bilɛti nanitaŋ bi shɔm yi Nyɔ yi bɔksini

1 Mih ka dza wɔkɔ ja yi dzaka bəh ŋga i juŋ yi fəni yi gia wə yi dzaka i
bəchinda bə Nyɔ bà nanitaŋ a, “Mbɛiŋ tsô shuku shɔm yi Nyɔ yi bɔksini yə i
bilɛti biə wə nanitaŋ i nshwaiŋ wə.”

---

* **15:3** Biŋwakti bikpu bidɔkɔ kaŋaki a, “Ŋkuŋ wi jɔbi wichi”, bidɔkɔ a, “Ŋkuŋ wi bəni bà akɔ bə Nyɔ.”

2 Ayaka chinda wi Nyɔ wi ninshiŋ ka tsə shuku ŋki kilɛti ki shɔm yi Nyɔ yi
bəksini yə i nshwaiŋ wə. Ayaka biəkə yi gumini yi ləli dza kwa bəni bà bɔ nĭ
kaŋaki kinchəsi ki nyam yi gumini yələ nya kiŋkəksi kimbum i kimbwəsi ki
nyam yiwɔ.
3 Chinda wi Nyɔ wi kɔmsini shuku ŋki kilɛti i kinchwɔ kimbum wə, bɔkɔ
yiwɔ fiəni chu aka mwa mi kiŋkpili ki mi. Ayaka biɛiŋ bichi biə bi nĭ nɔki i
bɔkɔ yiwɔ wə kpiyi.
4 Chinda wi Nyɔ wi kiŋkɔmsi kitali shuku ŋki kilɛti i binchwɔ wə bəh i bidi
biə mwi bukuki yɛiŋ, ayaka bi ka fiəni chu mwa.
5 Ayaka mih wɔkɔ si chinda wi Nyɔ wə wi təkniki bəh bɔkɔ yiwɔ dzakaki a,
“Nyɔ, wɔ kɔ Nyɔ wi chəŋ i dzəh yə wɔ təiŋyiki bənsaka bələ yɛiŋ.
Wɔ wə wɔ kɔ i liə, num wɔ nĭ kələ.
Ɔ Nyɔ, wɔ wə wɔ kɔ wi baiŋni.
6 Bəni bələ kɔ bà mwa mi bəni bà bɔ kɔ mba
bəh bəni ba bə ntum kɔ i kaŋ yibɔ wə.
Wɔ ka nya mwa i bɔ, bɔ mu.
Wələ kɔ na ŋgɔm wibɔ.”
7 Ayaka mih dza wɔkɔ ja yidɔkɔ buku i təŋ wi fəni wi gia wə təbi a,
“Aaŋ, Bah Nyɔ wə Wi Kaŋaki Ŋga Bichi,
wɔ təiŋyiki bənsaka ba biəli dzəh yi ŋkɔŋ bəh yi chəŋ!”
8 Chinda wi Nyɔ wi kiŋkɔmsi kinaa shuku ŋki kilɛti num i wɔŋ wə, ayaka
wɔŋ wiwɔ kaŋa dzəh i ŋghiŋyi kpayi bəni aka gbuku.
9 Ayaka nshili wi ləkəli ka bukuki i wɔŋ wiwɔ wə kpayi bəni. Ayakalə, bɔ
nəki kwuni kə shɔ́m yibɔ, i tumyiki bikum bi Nyɔ. Bɔ bəkəli lɔ yɛli wi Nyɔ wə
wi kaŋaki ŋga i bəŋgəkə bələ wə.
10 Chinda wi Nyɔ wi kiŋkɔmsi kite shuku ŋki kilɛti num i kiŋkii ki nyam yi
gumini yə wə, kwili wə nyam yiwɔ nĭ sakaki nĭ dza bá ji num jini. Ayaka bəni
num i nshili wə nɔmyi kiləm kibɔ.
11 Bɔ dza ka təyiki lɔ Nyɔ wə wi kɔ bɛiŋ kɔm ləli bəh biəkə yibɔ. Ayakalə, nəki
kwuni kə i kimfə kibɔ wə.
12 Chinda wi Nyɔ wi kiŋkɔmsi kisɔɔ shuku ŋki kilɛti num i kinchwɔ kimbum
ki Yuflɛts wə, mwi miwɔ ka wɔm, i kɛiŋsi dzəh ka bəŋkuŋ bà bɔ kɔ i kimbu kə
wɔŋ bukuki ni tsə yɛiŋ.
13 Mih ka dza yɛiŋ biŋ'waka bi jisi bidɔkɔ bitali bi bwəsi bikwɔ. Bi buku i
dzaka kiŋkum ki nyam yə yi bwəsiki kətə, bəh i dzaka ki nyam yi gumini yə
wə, bəh i dzaka ki mi wə wi nyiki ntəkə a ŋgaiŋ kɔ mi wi ntum wi Nyɔ.
14 Biŋ'waka biələ kɔ num bəchinda bə ŋkpɛli. Ayaka a num bɔ bà bɔ fəki
bənchəsi bà bɔ chusiki ŋga bibɔ. Bɔ nyaniki tsəki i bəŋkuŋ bətumi wə bəchi,
fa kuku juŋni bɔ a bɔ sisi jum yə yi bi numki i chɔkɔ bimbum bi Nyɔ wə wi
Kaŋaki Ŋga Bichi.
15 Jisəs nĭ kɔ wi dzaka a, “Mbɛiŋ wôkəli, mih bi dzəki ka ji. Ndzəŋni bimbum
kɔ mi wə wi tsəŋəki, wə wi kaŋa bəmbuŋ bu i gwu wə ka wi bi ma tumbuku
bəh chwəŋ kiyəə ka bəni ma yɛiŋki gwu yi wi ŋgəmni.”
16 Biŋ'waka biwɔ bi ka juŋni bəŋkuŋ bəwɔ i di biə bə bɔɔŋki i já yi Hibulu mə
a Amagedən.
17 Chinda wi Nyɔ wi kiŋkɔmsi kinanitaŋ shuku ŋki kilɛti i bɛiŋ i fiəkə wə.
Ayaka ja yiləkəli buku dzə i juŋ yi fəni gia wə i kiŋkii ki ŋkuŋ wə dzaka bəh ŋga
a, “Yi nûm lɔ!”
18 Ayaka dzaŋ dza ka mwayiki, waŋyi, jumi nshwaiŋ nəŋni bəh ŋga bəh ŋga.
Wəmaka nnəŋni wə nshwaiŋ nĭ nəŋni bəh ŋga bəh ŋga lə, nĭ ka num num dəkə
i yisi na si mi nĭ yisi i numki i nshwaiŋ wə. Wəmaka nnəŋni nĭ kɔ wi gumini.

19 Kwili wimbum gaali i fintəŋ i bimbu bitali wə. Ayaka bikwili bimbum
biə bi kɔ i bitumi wə ka sɛiŋki. Nyɔ kwaka kwili wələ Babilən, ka nya bwam
wi wi shəm yi bəksini yə a wi kuŋsi.
20 Bitumi bichi biə bi kɔ i bəkɔ kintəəŋ gɛiŋ, ŋkwuŋ tə bəŋ laka.
21 Ayaka kitəh kidzaŋ kimbum kimbum ka gbɔyiki i bɛiŋ nji wimu num aka
bəkilu mbaŋnyani. Ayaka kitəh kidzaŋ kiwɔ nǐ gbɔyiki i bəni wə. Bɔ ka tɔyiki lə
Nyɔ, kɔm wi chiŋsi ŋgəkə wi kitəh kidzaŋ i bɔ wə. Ŋgəkə wiwɔ nǐ gumiki nalə.

17

Miŋkpaŋa wi təkəlini wi chuchu bəh nyam yi gumini

1 Chinda wi Nyɔ widəkɔ i kintəəŋ ki bəchinda bə Nyɔ bà nanitaŋ bɔ nǐ kaŋaki
bilɛti nanitaŋ dza dzə dzaka i mih a, “Dzô ma mih chûsi wɔ ŋgəkə wə bə kɔ i bi
nya i miŋkpaŋa wi təkəlini wi chuchu wələ wi kɔ wi shinum i bókɔ yiduli wə.
2 Miŋkpaŋa wələ kɔ wə bəŋkuŋ bə fa nshwaiŋ wə nǐ ndzəniki bəh wi, nəni ki
ki təkəlini kwa lɔ bəni bə fa nshwaiŋ wə ka mbih.”
3 Ayaka chinda wi Nyɔ wiwɔ dza dzɔ mih, mih num i kaŋ yi Kiŋ'waka ki Nyɔ
wə, ka tsə i chwa. Mih ka yɛiŋ miŋkpaŋa widəkɔ num wi shinum i nyam yi
gumini wə yi bəkɔ lə bɛli num gwu yi yichi jikə bə kiyɛli ki bəkəli yɛli wi Nyɔ.
Nyam yiwɔ nǐ kaŋaki kifwu nanitaŋ bəh bitiə jwɔfi.
4 Miŋkpaŋa wiwɔ nǐ kɔ num wi lafi gwu bəh bəmbuŋ bə bəni bəmbum bə
bəkəli, wi mwayi i gwu wə bəh minchiŋ num bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ
kibəkəli bəh ŋkaiŋni wi kitəh ki kpɔ wi ləkəli bəh ki kpɔ ki fukuli. Wi nǐ kaŋaki
bwam i wi kaŋ num bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bəkəli num wi jikə bəh
biɛiŋ bigumini bəh kinyɛŋ ki təkəlini.
5 Bə nǐ kɔ bə nyaka yɛli i shi bi chɛiŋ num wi nyumini a, “Babilən wimbum
wə nih miŋkpaŋa wi təkəlini bəh wi gia yi gumini i nshwaiŋ wə.”
6 Mih ka yɛiŋ miŋkpaŋa wiwɔ num wi mu mwa mi bəni bà bɔ kɔ bə Nyɔ, bəh
bà bə nǐ wɔɔyi kɔm Jisəs, num mwa miwɔ kwa wi ka mbih.
Si mih yɛiŋ miŋkpaŋa wiwɔ yakadəiŋ, dzaka wɔm mih na bəh ŋga.
7 Ayaka chinda wi Nyɔ wiwɔ bikə i mih a, “Dzaka wɔmki wɔ kɔm nə? Mih
ni fuku lə i wɔ gia yi nyumini yə yi kɔ kɔm miŋkpaŋa wələ bəh nyam yi gumini
yələ yi kaŋaki kifwu nanitaŋ bəh bitiə jwɔfi, yə yi giŋ wi.
8 Nyam yi gumini yə wɔ yɛiŋ lə, yi nǐ kələ yi wɔm, ayakalə i liə yi chu məŋ.
Yi kɔ a buku yaka dzə i fəŋ kə ki shiki lə ŋɔɔɔŋ, yi tsə sə num i di biə bə ni kaasi
bəh yi fɛiŋ. Dzaka bi wɔmki lə bəni bà bɔ kɔ i fa mbi wələ wə, maka bə nyaka
kiyɛli kibɔ i kiŋwakti ki bəni bà bɔ kaŋaki nəni i yisi si mbi nǐ yisi. Dzaka bi
wɔmki lə bɔ si bɔ bi yɛiŋki nyam yələ, kɔm nyam yiwɔ nǐ kələ yi wɔm, ayakalə
i liə yi chu məŋ, yi num i bi fiəni chu dzə.
9 Yələ gia kɔ yə yi nəŋki fwu wə wi kaŋaki mfi bimbum. Kifwu ki nyam kə
nanitaŋ kɔ ŋkwúŋ nanitaŋ yə miŋkpaŋa wiwɔ numki yɛiŋ wə. Kifwu kiwɔ num
tə bəŋkuŋ nanitaŋ.
10 Bəŋkuŋ bəte num bɔ gbɔyi lɔ, wi mu num, widəkɔ kɛiŋ ki dzə kə. Jɔbi wə
wəmaka ni dzə, wi ni num a fijɔbi wə twɛsi.
11 Yə yi kɔ kɔm nyam yi gumini yə yi nǐ kɔ, ayaka i liə yi chu məŋ, yi num tə
ŋkuŋ, ŋkuŋ wələ num wi kiŋkɔmsi ki nyaŋ, ayakalə wi num i mbaŋ wi bəŋkuŋ
bə nanitaŋ wə. Jɔbi wə wəmaka ni dzə tə wi ka ni tsə i di biə bə ni kaasi bəh wi.
12 Bitiə biələ jwɔfi wɔ yɛiŋ lə kɔ num bəŋkuŋ jwɔfi bà bɔ kɛiŋki maka bə nya
bɔ bəh ŋga bi sakani. Jɔbi wə bə bi tɔmki bɔ, ma bɔ ka bi kaŋa ŋga i sakaki bəh
nyam yi gumini yə. Ayakalə, bɔ bi saka a mbiəŋə wimu wə.

13 Bələ bəchi kaŋaki kiŋkwaka kimu. Ayaka bɔ bi nya ŋga bibɔ bi sakani bichi
i nyam yi gumini yə.
14 Bɔ bi chiŋni tumki jum bəh Waiŋ Jaka, ayakalə Waiŋ Jaka bi gaka bɔ, kɔm
wi kɔ Bah wi bəbah bəchi, bəh Ŋkuŋ wi bəŋkuŋ bəchi. Wi bi tumdzi bəh bəni
bu bà wi bɔɔŋ ka sabibwili ayaka bɔ təbi wi jəbi wichi."
15 Ayaka chinda wi Nyɔ wə dzaka i mih a, "Bókɔ yə wɔ si yɛiŋ miŋkpaŋa wi
təkɔlini wə shinum yɛiŋ wə, akɔ bəni bəh mbaŋ wi bəni bəh kitumi bəh bəni
bà bɔ dzakaki na yinaiŋ já.
16 Bitiə jwɔfi biə wɔ si yɛiŋ yaka, bɔ bəh nyam yi gumini yə bi chiŋni baiŋŋki
lə miŋkpaŋa wi təkɔlini wə. Bə bi lɔkɔki biɛiŋ bi bichi ma wi baaŋ a bəh chwɔŋ
kiyəə, bə bi ŋɔŋki nyam yi yi gwu, bə kpa kaasi wi bəh gbuku.
17 Yələ gia kɔ a jiə Nyɔ i shɔm yibɔ wə a bɔ fâ gia yə wi kɔŋki, ka fâ a bɔ kâŋaki
kiŋkwaka kimu i nya ŋga bibɔ bi sakani i nyam yi gumini yə i tsə buku si gia yi
Nyɔ bi dzə kpɛiŋki.
18 Ayaka miŋkpaŋa wə wɔ si yɛiŋ yakadəiŋ, kɔ kwili wə wi kaŋaki ŋga i
bəŋkuŋ bəchi bɛiŋ i nshwaiŋ wə."

18

Si kwili wi Babilɔn bi gbəki

1 Si yəmaka nǐ tsə, mih yɛiŋ chinda wi Nyɔ widəkɔ shi dzə i bɛiŋ kaŋa ŋga
bimbum, ayaka baiŋni bi baiŋ i kuku wichi.
2 Wi ka wam bəh ja yilәkəli a, "Babilɔn wimbum kɔ wi gbɔ lɔ! Wi gbɔ lɔ! Wi
fiəni chu lɔ di biə bəchinda bə ŋkpɛli nɔki fɛiŋ. Wi kɔ taa wi biŋ'waka bəchu
bichi. Wi kɔ taa wi minyəni mə mɔ nyɛŋki bəh mə bə baiŋki michi.
3 Wi gbɔ kɔm bitumi bichi mu nɔni ki kinyɛŋ ki təkɔlini ki kwa bɔ ka mbih,
bəŋkuŋ bə fa nshwaiŋ wə kɔ num bɔ fə lɔ nɔni kinyɛŋ ki təkɔlini bəh wi. Bəni
bə shi bəchi fa nshwaiŋ wə kɔ num bɔ kpali lɔ i gwu yi wə, kɔm kpɔ wi nɔni
kichu wi bakti jiə."
4 Ayaka mih chu wɔkɔ ja yidəkɔ si yi wiliki i tumi ki bɛiŋ wə dzaka a,
"Bəni bəŋ, mbɛiŋ bûku nyâ fɛiŋ,
ka mbɛiŋ ma bi liə i chu bi wə,
bəh a, mbɛiŋ ma bi liə tə i ŋgəkə wə wi dzəki i wi.
5 Chu bi kɔ bə tum bi jikə yaka tsə buku i bɛiŋ,
Nyɔ kɔ wi kwaka wi i gia yi yichu wə.
6 Bə fâ bəh wi, asi wi fə bəh bəni bədəkɔ.
Bə fiəni gôm wi i kimfə ki wə kiŋkani kifa.
Bə chwâli mbih mə akɔ ŋgəkə i bwam wə kiŋkani kifa
i bwam wə wi si chwali yɛiŋ,
bə nyâ wi mu.
7 Bə fâkə ŋgəkə bəh ləli bə nyâ i wi
a num a liŋ si wi nǐ ghaŋsiki gwu i mbum kintəəŋ dzi kidəəŋ ki.
Wi si fə wi shinum ka chɔkɔki kijum dzaka a,
'Mih kɔ Yaa i kiŋkii wə,
mih kɔkə kpə ŋkwu,
mih bi lansi də kə chuŋsi fwu.'
8 Si wi dzakaki yakadəiŋ, akɔ ayaka si ŋgəkə bi dzə,
i gwu yi wə kpaŋ wimu.
Jwɛiŋ bi gbɔ i gwu yi wə, wi bi dəki wi chuŋsi fwu.
Ayaka dzɔŋ bi kwa tə wi.
Bə bi kpa wi bəh gbuku,
kɔm Bah Nyɔ wə wi bi saka wi kɔ wə wi kaŋaki ŋga.

Bəni bə fa nshwaiŋ wə bi dəki lə Babilən

9 Bəŋkuŋ bə fa nshwaiŋ wə bà bɔ nǐ fəki kinyɛŋ ki tɔkɔlini bəh wi, num i kidəəŋ wə bəh wi, bi dəki fii bəh mindəm jɔbi wə bɔ bi yɛiŋki si fimiəkə yakaki i gwu yi wə si wi fiiki.
10 Bɔ bi numki i dzəh yi dəəŋ bəh lwa si bɔ yɛiŋki bə chəbsiki wi. Bɔ bi chamyiki dzakayi a, ‘Ɛy mih! Ɛy mih! Babilən, wɔ kwili! Wɔ kwili wi ŋga! Ŋgəkə dzə i wɔ wə a mbiəŋə wimu wə lə a?’
11 Bəni bə shi fa nshwaiŋ wə bi dəki lə wi chuŋsi kifwu kɔm mi chu məŋ wə wi kɔ i taŋki biɛiŋ bibɔ.
12 Mi chu məŋ wə wi kɔ i taŋki biɛiŋ bibɔ ka biə bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli nabə bi fukuli, nabə wə bə kɛiŋsi bəh ŋkaiŋni wi kitəh ki kpɔ wi ləkəli nabə ki kpɔ wi fukuli. Mi chu kɔbi wə wi kɔ i taŋki bəmbuŋ bəbɔ bətɔsini nabə bà bɔ libliki bɔkɔki, nabə bə bɔnini nabə bà bɔ bɔkɔki lə gbuu. Ayaka mi chu kɔbi wə wi kɔ i taŋki kɛiŋ yibɔ yi tsəŋə yindzɔŋni, nabə biɛiŋ bibɔ bichi biə bə kɛiŋsi bəh jəŋ yi dzəkə bəh biɛiŋ bichi biə bə kɛiŋsi bəh kɛiŋ yi kpɔ yiləkəli bəh chwaka ki bɔiŋnini nabə kitəh ki mwayini. 13 Mi chu məŋ wə wi kɔ i taŋki kɛiŋ yibɔ yə bə kɛiŋsiki fiaŋsi bi tsəŋə yindzɔŋni yɛiŋ bəh biɛiŋ bi tsɛŋə yindzɔŋni biə bə jiəki biɛiŋ bidzini yɛiŋ bəh njiəŋ bəh ŋkaiŋni bi fiaŋsi bi tsɛŋə yindzɔŋni yidəkɔ, bəh ŋkaiŋni njiəŋ widəkɔ,* bəh mbih bəh miə bəh muku mi gəŋ bəh gəŋ yibɔ. Mi chu məŋ wə wi kɔ i bi taŋki bəna’ bəbɔ bəh shwáŋ bəh bikum bəh bəkɔtɔ bəbɔ bà a gukuki nyám. Ayaka mi chu kɔbi wə wi kɔ i taŋki tə bəni bəwɔm bəbɔ bà bɔ taŋniki a, akɔ mfá.
14 Bɔ bi dzakaki lə i wi a, ‘Biɛiŋ bichi biə shɔm ya ni kɔ yɛiŋ bi dza nyə, kpɔ wa bə mbum bia bichi kaa lə, wɔ kɔbi i bi chu lansi yɛiŋ bi.’
15 Bəni bə shi bà bɔ nǐ taŋniki biɛiŋ biələ kwati kpɔ i wi kaŋ, bi numki i dzəh yi dəəŋ bəh ndzaŋ si bɔ yɛiŋki wi wi yɛiŋ ŋgəkə. Bɔ bi jumki bəh mindəm, chuŋsi kifwu təm gia i gwu yibɔ wə dzakayi a,
16 ‘Ɛy mih! Ɛy mih! Nshɛiŋ yimbum i kwili wələ wi nǐ kɔ wi lafi gwu bəh bəmbuŋ bə tɔsini bɔ libliki bɔkɔki bəh bà bɔ bɔkɔki lə gbuuu, mwayi i gwu wə bəh biɛiŋ num bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli bəh ŋkaiŋni wi kitəh ki kpɔ kiləkəli bəh kpɔ wi fukuli wi ləkəli.
17 Bə yaŋa mbum bi a mbiəŋə wimu wə lə a?’
Ayaka bətii kwili bəŋgwuki bəchi bəh bəni bà bɔ nǐ nyaniki i bəŋgwuki wə bəh bà bɔ nǐ nɔmki yɛiŋ bəh bəni bəchi bà bɔ nǐ nyaniki i bɔkɔ fə shi, bi numki tə i dzəh yi dəəŋ wə.
18 Bɔ bi yɛiŋki fimiəkə fi yaka si wi fiiki bɔ bi nya ja yi mindəm dzaka a, ‘Kwili wə wi si kɔ i num ka kwili wələ chu kɔ winaiŋ a?’
19 Bɔ bi chum kwɔŋɔ fukuh i kifwu kibɔ wə, si bɔ dəki chuŋsi kifwu, nya ja yi mindəm dzaka a, ‘Ɛy mih! Ɛy mih! Nshɛiŋ yimbum i kwili wələ, bəni bəchi bà bɔ kaŋaki bəŋgwuki i bɔkɔ kwati mbum i mbum bi wə! Yaka bə kaasi wi a mbiəŋə wimu wə a?’
20 Mbɛiŋ bà mbɛiŋ kɔ i tumi ki Nyɔ wə, mbɛiŋ lâŋki fimbɛiŋ i gia yə yi num i wi. Mbɛiŋ bəchi bà mbɛiŋ kɔ bəni bə Nyɔ bəh bwa bə ntum bə Jisɔs bəh bəni bə ntum bə Nyɔ bəchi, lâŋki kɔm Nyɔ kɔ wi təiŋ lɔ nsaka i gia yə wi fə i mbɛiŋ!”
21 Ayaka chinda wi Nyɔ wi ləkəli widəkɔ ka dza giŋ kifaŋ kitəh wi num aka nəkə wi gɔkɔni wimbum, lɔɔ shi wi i kinchwɔ kimbum wə lə gbuuum. Si wi lɔɔ shi yakadəiŋ ka dzaka a, “Akɔ ayaka si bə bi lɔɔ shiki wɔ kwili wi Babilən, wɔ bi shi bəh ŋga ayakadəiŋ, bə kɔbi i bi chu yɛiŋ wɔ wə.

* **18:13** Ŋkaiŋni wi njiəŋ wələ i já yi ŋkali wə kɔ a, “frankincense”, ŋkaiŋni bi fiaŋsi bi tsɛŋə yindzɔŋni yələ num a, “myrrh”.

22 Bə kəbi i bi chu wəkə kichəŋŋ na twɛsi nabə júm nabə kisəŋ nabə kijəŋ i
wə wə. Bə kəbi i bi chu yɛiŋ na mi wi nəm, fiɛŋ fidəkə kəŋ a numki na finaiŋ i
wə wə. Bə kəbi i bi chu wəkə na ŋkəm wi naka i wə wə.
23 Naka ki baiŋsini bi chu baiŋ kə i wə wə. Bə bi chu wəkə kə ja yi nyum
miŋkpaŋa na twɛsi nabə yi miŋkpaŋa wimfiaŋ dzaka i wə wə. Yi bi numki
yakadəiŋ kəm bəni bə shi bà i wə wə nǐ kə bəni bəmbum fa kuku, wə nǐ fwəkyi
kitumi kichi bəh mfim bia.
24 Akə i kwili wələ wə mwa mi bəni bə ntum bə Nyə bəh bəni bà akə bə Nyə
kə i wi kaŋ. Ayaka a num wi wə bəni bəchi bà bə wəəyiki i fa kuku kə i wi kaŋ."

19

Bə nya kiŋkəksi i Nyə

1 Si yəmaka nǐ tsə, mih dza wəkə fiɛŋ fii i tumi ki bɛiŋ wə aka mbaŋ wi bəni
wimbum, wili a,
"Kiŋkəksi nûm i Nyə wibuku wə.
Akə wi wə wi bwiliki bəni, a kaŋaki wi mbum bəh ŋga.
2 Wi təiŋyiki bənsaka bu biəli ŋkəŋ bəh dzəh yi chəŋ.
Wi faaŋ lə ŋgəkə i miŋkpaŋa wi təkəlini wə
wi nǐ bəkəli nshwaiŋ yichi bəh nəni ki ki təkəlini.
Wi kə wi chukuli i miŋkpaŋa wiwə gia yi
bəni bu bə nəm bà wi ni wəəyiki."
3 Ayaka bə chu fiəni wili a,
"Kíŋkəksi nûm i Nyə wə.
Miəkə mə mə yakaki i kwili wələ wə bi yakaki jəbi wichi kiŋgəksi kiwə kəbi."
4 Bəchə' bəni bà mbaŋfia ntsə bənaa bəh biɛiŋ biwəm biə binaa gbə i kuku nya
kiŋkəksi kimbum i Nyə wə, wi shinum i kiŋkii ki wə. Ayaka bə bá dzaka a, "Yi
nûm ayaka. Kiŋkəksi nûm i Nyə wə."
5 Ja yidəkə ka buku dzə i kiŋkii kiwə wə dzaka a,
"Mbɛiŋ bəchi bà mbɛiŋ kə bəni bə nəm bə Nyə,
mbɛiŋ kôksi Nyə wibukumbɛiŋ,
mbɛiŋ bəchi bə̌ mbɛiŋ lwaki wi, nabə bənchiŋ bənchiŋ bəh bəmbum bəmbum,
mbɛiŋ nyâki kiŋkəksi i wi."

Dzini bi ndzə wi miŋkpaŋa wi Waiŋ Jaka

6 Mih dza wəkə fiɛŋ fi num aka ja yi mbaŋ wi bəni wimbum, yi fii aka ja yi
bókə yə yi shiki i kaŋŋ wə, wam aka dzaŋ yə yi wamyiki bəh ŋga a,
"Kiŋkəksi nûm i Nyə wə,
kəm Bah wibukumbɛiŋ wə Nyə
wə wi Kaŋaki Ŋga Bichi si saka lə.
7 Bukumbɛiŋ sâŋliki, bə lâŋ, nyâ kiŋkəksi i wi,
kəm jəbi wi ndzəni wi miŋkpaŋa wi Waiŋ Jaka dzə lə,
Kpə wi num wi kɛiŋsi lə gwu yi.
8 Bə nya lə wi bəh mbuŋ wi num lə lwɛslwɛslwɛs
baiŋ mwayi, wi ləh."
(Mbuŋ wələ kə kimfə ki chəŋ ki bəni bà bə kə bə Nyə).
9 Ayaka chinda wi Nyə wə ka chu dzaka i mih a, "Nyâka shi yələ a, 'Ndzəŋni
bimbum kə i bəni bà bə kə num bə laka bə a bə dzə i dzini bi ndzə wi miŋkpaŋa
wimfiaŋ wi Waiŋ Jaka wə.' " Ayaka wi chu dzaka i mih a, "Bəndzaka bələ kə
na bəndzaka bə ŋkəŋ bə Nyə."
10 Mih ka dza gbə i gvu yi wə i nyâ kiŋkôksi kimbum i chinda wi Nyə wiwə.
Wi ka dzaka i mih a, "Kiə wə ki fô kə yaka. Mih kə tə a mi wi nəm ka wə bəh
bwa bə nah bà bə kə bə kaŋa gia yə bə dzakaki kəm Jisəs. Nyâ kiŋkəksi kimbum

num i Nyɔ wə. Gia yələ bə dzakaki kɔm Jisɔs * akɔ na yi mwi yə bəni bə ntum bə Nyɔ nǐ dzakaki."

Waiŋ Nyə tumdzi bəmbaiŋŋni bu

11 Mih dza yɛiŋ si bɛiŋ wɛli, kikum ki fukuli kidəkɔ num fɛiŋ. Mi wə wi yɔkɔki i ki bɛiŋ bə bɔɔŋ a Mi wə Wi kɔ Wi num a Ja yi wə bəh a Mi wi Ŋkɔŋ, wi si təiŋyi bənsaka bu nabə i tum jum yi chəŋ.

12 Dzákəh yi kɔ aka lɔm wi gbuku, bifɔ bi ŋkuŋ biduli num i fwu wi wə. Wi nǐ kaŋaki yɛli num bə nyaka i wi wə mi widəkɔ kiə kə wi a kɔbi a wi.

13 Wi nǐ kɔ num bə tum dala wi dəəŋ i gwu yi wə num bə juli i mwa mə. Yɛli wə bə nǐ bɔɔŋki wi yɛiŋ kɔ a Gia yi Nyɔ.

14 Ayaka bəni bə jum bə tumi ki bɛiŋ biəli wi i jum wə bɔ num i bikum bi fukuli bɛiŋ num bɔ ləh bəmbuŋ bɔ num lə lwɛslwɛslwɛs, baiŋ fuku lə buuu.

15 Nywɔ wi kwani wi jum nǐ bukuki i dzaka ki wə, a num wə wi bi tumdzi bitumi yɛiŋ wə, saka bɔ bəh ŋga bimbum. Wi bi bwili shɔm yi bɔkɔli yi Nyɔ wə wi Kaŋaki Ŋga Bichi chusi i bəni. Shɔm yi Nyɔ yələ kɔ yə yi fukusiki na bəh ŋga asi bə si dəiŋyi mitam mbih ləŋ buku.

16 I mbuŋ wi wə bəh i jəŋ yi wə kɔ num bə nyaka yɛli wələ yɛiŋ a, "Ŋkuŋ wi bəŋkuŋ, bəh Bah wi bəbah."

17 Ayaka mih chu yɛiŋ chinda wi Nyɔ widəkɔ wi numbɛiŋ i kintəəŋ ki wɔŋ wə. Wi nǐ numki yaka wi wili bɔɔŋ minyəni michi mə mɔ fuliki bɛiŋ wi dzaka a, "Mbɛiŋ dzə juŋni i bini bimbum biə Nyɔ fə.

18 Mbɛiŋ ni dzi lə biwini bi bəŋkuŋ, bəh kifwu ki bəni bə jum, bəh bəni bə bɔ kaŋaki ŋga, bəh bikum bəh bəni bə bɔ yɔkɔki bi, bəh bi bəni bəchi bə bɔ kɔ mfá, bəh bə bɔ kɔkə mfá, bəh bə bɔ kɔ bənchiŋ bənchiŋ bəh bəmbum bəmbum."

19 Mih ka yɛiŋ nyam yi gumini bəh bəŋkuŋ bə kuku bəh bəni bəbɔ bə jum bɔ juŋni i tum jum bəh mi wə wi num i kikum wə, bəh mbu bəni bə jum.

20 Ayaka jum yisi, bə ka kwa nyam yi gumini yiwɔ, bəh mi wə wi nyiki ntəkə a ŋgaiŋ kɔ mi wi ntum wi Nyɔ. Mi wələ kɔ wə wi si dzə i nyam yiwɔ nshiŋ, fə gia yi dzaka ki wɔmni. Gia yiwɔ num yə yi nǐ fwɔkyiki bəni bɔ kaŋa bənchəsi bə nyam yi gumini yiwɔ i gwu yibɔ wə, nya kiŋkɔksi kimbum i kimbwɔsi ki nyam yi gumini yiwɔ. Wi nǐ lɔɔ bɔ bəfa bələ bɔ kɛiŋki bəwɔm i limi ki di bimu wə a num gbuku bəh mikaiŋ migbuku mɔ fiiki fɛiŋ.

21 Ayaka wi wə wi shinum i kikum kə bɛiŋ ka gbayiki kiŋka ki bəni bə bəh nywɔ wi jum wə wi nǐ bukuki i dzaka ki wə, minyəni michi ka dziki gwu yi bəni bəwɔ a kidəŋ kibɔ wə.

20

I sakaki i tsə buku jia nchuku

1 Ayaka mih ka dza yɛiŋ chinda wi Nyɔ widəkɔ si wi shiki dzəki i bɛiŋ kaŋa kiŋ'wɛli ki fəŋ kə ki shiki lə ŋɔɔɔŋ, bəh nsəŋ wimbum i tsɛiŋ yi wə.

2 Ayaka wi kwa kiŋkum ki nyam yə yi bwɔsiki kətə a num juŋŋ yi kikpu yə yi kɔ ŋkpɛli chu num Satan, ka kaŋa yi bəh nsəŋ a wi nûm fɛiŋ i tsô bûku jía nchuku.

3 Si wi kaŋa yakadəiŋ, wi ka lɔɔ shi i fəŋ kə ki shiki lə ŋɔɔɔŋ, ka fah, laa baŋ dzaka kiwɔ a wi nûmki i yɛiŋ kintəəŋ, ka wi bi ma chu nyaniki fwɔkyi bəni i bitumi wə, i tsə buku na ka jía nchuku yə bi tsə. I yəmaka chɛiŋ bə bi ka chu shwa wi wi ghani i fijɔbi wi twɛsi wə.

---

* **19:10** Nabə a, "...Gia yələ Jisɔs dzakaki..."

4 Mih ka chu yɛiŋ biŋkii bi bəŋkuŋ, ayaka bəni bà bɔ nǐ shinum i yɛiŋ wə akɔ bà bə nya ŋga bi sakani bənsaka i kaŋ yibɔ wə. Ayaka mih ka yɛiŋ tə biŋ'waka bi bəni bà bə nǐ wɔɔyi təiŋyi kifwu kibɔ kəm bɔ nǐ fukuki kəm Jisəs bəh kəm gia yi Nyɔ. Bəni bələ kɔ bà bɔ nǐ ka nya dəkə kiŋkɔksi kimbum i nyam yi gumini yə bəh i kimbwəsi ki ayaka bɔ nǐ ka fə dəkə kinchəsi ki nyam yi gumini yiwə i shi bibɔ wə nabə i tsɛiŋ yibɔ wə. Bələ kɔ bà bɔ nǐ fiəni dzə bəwəm i sakaki bɔ bəh Klistus i jía nchuku wə.

5 Bəni bələ bɔ nǐ fiəni dzə bəwəm lə akɔ num ndza wi ninshiŋ. Kiŋkaa ki bəni bà bɔ nǐ kpiyi nǐ ka fiəni dzayi dəkə bəwəm, i tsə buku na si jía nchuku nǐ tsə.

6 Bəni bà bɔ kɔ bəh ndzəŋni bimbum bəh baiŋni, kɔ bà bɔ bi kaŋaki di i ndza wi kpi wi ninshiŋ wələ wə. Kpi yi kɔmsini chu kaŋaki kə ŋga i bɔ fuŋ. Bɔ bi numki num bətii mfə gia bə Nyɔ bəh mbwili wə Nyɔ nǐ kaka, bɔ bəh bɔ bi numki i sakaki i tsə buku i jía nchuku wə.

Bə bi kaasi lə Satan

7 Jɔbi wə jía yələ nchuku bi tsəki, ma bə bi ka shwa yatɔkɔ Satan i juŋ yi nsəŋ wə,

8 wi bi buku dzə i nyaniki fwɔkyiki bitumi bichi biə bi kɔ i bimbu bi mbi wə binaa. Bitumi biwɔ num Gɔg bəh Magɔg. Wi bi juŋniki bɔ, bɔ sisi i tum jum. Bɔ bi ləŋki aka mishambu i kinchwɔ kimbum wə.

9 Bɔ bi buku waŋ tsə mbi wələ wichi fiəlibaŋ di bi bəni bà akɔ bə Nyɔ bəh kwili wə wi kɔ i wi shɔm. Ayakalə, gbuku bi nyə dzə i bɛiŋ wi kaasi bɔ bəchi.

10 Bə bi ka kwa ŋkpɛli wə wi nyaniki fwɔkyiki bɔ, bə lɔɔ i limi ki di bimu, biə gbuku bəh miŋkaiŋ mi gbuku fiiki yɛiŋ, i di biə nyam yi gumini yə bəh mi wə wi nyiki ntəkə a ŋgaiŋ kɔ mi wi ntum wi Nyɔ kɔ. Bɔ bi numki fɛiŋ yɛiŋ ŋgəkə nchɔkɔ bəh nshi jɔbi wichi na kiŋgɔksi kɔbi.

Nsaka wi gɔksini

11 Ayaka mih ka dza yɛiŋ kiŋkii kimbum kifukuli, chu yɛiŋ mi wə wi nǐ shinum i ki wə. Ayaka bɔɔli bəh nshwaiŋ dza nyə i wi nshiŋ ka laka, bə nəki chu yɛiŋ kə bɔ i di bidɔkɔ wə.

12 Mih yɛiŋ tə bəni bəchi bà bɔ nǐ kɔ bɔ kpiyi lɔ bəmbum bəh bənchiŋ bənchiŋ, num bɔ numbɛiŋ i kiŋkii nshiŋ. Ayaka bə wɛ̂li biŋwakti, wɛli chuku kidɔkɔ num ki kiyɛli ki bəni bà bɔ kaŋaki nɔni. Bɔ ka yisi i təiŋyiki bənsaka wi bəni bà bɔ nǐ kɔ bɔ kpiyi lɔ, biəli asi kimfə ki mi nǐ kɔ a num asi bə nyaka i biŋwakti biwɔ wə.

13 Bɔkɔ yimbum yə bwili bəni bà bɔ nǐ kɔ bɔ kpiyi lɔ yɛiŋ bɔ dzə. Ayaka kpi bəh tumi ki bəni bə kpiyini kə bwili tə bəni bà bɔ nǐ kɔ bɔ kpiyi lɔ yɛiŋ bɔ dzə. Bɔ ka təiŋyiki bənsaka bəh mi biəli gia yə wi nǐ kɔ wi fə lɔ.

14 Ayaka bə ka lɔɔ kpi bəh tumi ki bəni bəkpili i limi ki di bimu, biə gbuku fiiki yɛiŋ. Limi kələ gbuku fiiki yɛiŋ akɔ kpi yi kɔmsini.

15 Yɛli wi mi kabə num maka bə nyaka wi i kiŋwakti ki bəni bà bɔ kaŋaki nɔni, yaka bə bi lɔɔ lə wi i limi kə gbuku fiiki yɛiŋ.

21

Bɔɔli wimfiaŋ bəh kuku wimfiaŋ

1 Mih dza ka yɛiŋ lɔ bɔɔli wimfiaŋ bəh kuku wimfiaŋ, kɔm bɔɔli wikpu bəh kuku wikpu nǐ kɔ num wi dza laka lɔ, kinchwɔ kimbum tə chu kɔbi.

2 Mih ka yɛiŋ kwili wi baiŋni, a num Jɛlusalɛm wimfiaŋ wi buku dzə i bɛiŋ i Nyɔ ka shiki dzəki aka miŋkpaŋa wimfiaŋ wə bə lafi i tsə nya i nyuwi.

3 Ayaka mih ka wəkɔ ja yi dzaka i kiŋkii kə bɛiŋ na bəh ŋga a, “Mbɛiŋ tsêiŋ,
di biə Nyɔ ni nəki si num lɔ bəh bəni. Wi ni nəki bəh bɔ. Bɔ ni numki bəni bu,
wi Nyɔ mwi num bəh bɔ, wi num Nyɔ wibɔ.
4 Wi ni yaŋa mindəm michi i dzákəh yibɔ wə. Ayaka bəni kɔbi i bi chu
kpiyiki, gia yidəkɔ bi num kə a bəni chuŋsiki kifwu nabə də nabə i wəkɔki ləli
bidəkɔ, kɔm gia yə yi nǐ yisi kɔ yi tsə lɔ.”
5 Ayaka wi wə wi num i kiŋkii wə ka dzaka a, “Mbɛiŋ tsêiŋ, mih ni fə gia yichi
i liə yi fiəni chu yimfiaŋ.” Wi chu dzaka i mih a, “Nyâka gia yələ i kiŋwakti wə,
kɔm bəndzaka bələ kɔ bə ŋkɔŋ a num bà bəni kɔ i jǐəki mfi yɛiŋ wə.”
6 Wi chu fiəni dzaka i mih a, “Yi num lɔ. Akɔ mih Alfa, a num mih Ɔmega.
Akɔ mih kin'yisi, a num mih Kiŋgɔksi. Mi wə kindɔŋ wɔmki wi mih ni nya lə
wi bəh mwi mi dzəŋə mə mɔ nyaki nɔni wi mu maka wi gɔm fiɛŋ fidɔkɔ.
7 Mi wə wi bi tumdzi, wi bi kwati biɛiŋ biələ bichi i mih. Mih bi numki Nyɔ
wi, wi num waiŋ wuŋ.
8 Ayakalə, bəni bà bɔ kaŋaki kə shɔm bəh bà bɔ kɔ maka bɔ bum i Nyɔ, bəh
bà bɔ fəki gia yichu bəh bà bɔ wɔɔyiki bəni bəh bà bɔ fəki kinyɛŋ ki təkɔlini bəh
bà bɔ kɔ bəmfim bəh bà bɔ tsaki bənyɔ bədɔkɔ bəh bəni bəchi bà bɔ nyiki ntəkə,
di bibɔ bi numki num i limi ki di bimu biə gbuku bəh miŋkaiŋ mi gbuku fiiki
yɛiŋ. Ayaka yələ kɔ kpi yi kɔmsini.”

Jɛlusalɛm wimfiaŋ

9 Ayaka chinda wi Nyɔ widəkɔ i mbaŋ wi bəchinda bə Nyɔ bà nanitaŋ nǐ
kaŋaki bilɛti nanitaŋ num bi jikə bəh bəŋgəkə bəgɔksini nanitaŋ bə, dza dzə
dzaka i mih a, “Dzâ mih chûsi Miŋkpaŋa wimfiaŋ wə akɔ kpə Waiŋ Jaka i wɔ.”
10 Wi ka giŋ mih, mih num i Kiŋ'waka ki Nyɔ wə, buku wi tsə i ŋkwuŋ
wimbum wi dəəŋ widəkɔ wə. Wi chusi mih bəh kwili wi baiŋni wə akɔ
Jɛlusalɛm, num wi buku i bɛiŋ i Nyɔ wə ka shiki dzəki.
11 Wi nǐ shiki yakadəiŋ, baiŋni bi Nyɔ baiŋ i wi wə mwayi aka tə widəkɔ wi
mwayiki bə bɔɔŋ a Jasba, baiŋ lə saksak aka mijwɔ.
12 Kwili wiwɔ nǐ kaŋaki lə mbaiŋ wimbum wi ndəŋəyaka, kidzaka num i
mbaiŋ wiwɔ wə jwɔfi ntsɔ bəfa, bəchinda bə Nyɔ jwɔfi ntsɔ bəfa num i dzaka
biwɔ wə. Bə nǐ kɔ bə nyaka biyɛli bi chwɔŋbijuŋ bi Islae jwɔfi ntsɔ bəfa i dzaka
bi mbaiŋ biwɔ wə.
13 Dzaka biələ nǐ kɔ i kimbu kə wɔŋ bukuki yɛiŋ bitali, num i kimbu ki
dzəgwuŋ wə bitali, num i kimbu kishɛiŋ wə bitali, num i kimbu kə wɔŋ liəki
bitali.
14 Kitə ki chaka ki mbaiŋ kiwɔ nǐ kɔ jwɔfi ntsɔ bəfa num bə nyaka biyɛli bi
bwa bə faaŋni bə Waiŋ Jaka bà jwɔfi ntsɔ bəfa i bi wə.
15 Chinda wi Nyɔ wə wi nǐ dzakaki i mih nǐ kaŋaki kimfəkə num mbəŋ num
bə kɛiŋsi bə chwaka ki kpɔ ki bɔkɔli. Kimfəkə kiwɔ nǐ kɔ i fəkə kwili wiwɔ bəh
dzaka bi mbaiŋ bəh bimbu bi mbaiŋ.
16 Kwili wiwɔ nǐ kɔ bimbu binaa bi num a liŋ bichi, dəəŋ biwɔ bəh yamni
biwɔ nǐ kɔ a liŋ. Ayaka wi ka fəkə kwili wiwɔ bəh mbəŋ wi wə, wi buku
bəmay nchuku bəh giyite (1,500). Asi wi si fəkə yamni biwɔ bəh dəəŋ biwɔ
bəh ndəŋəyaka wiwɔ wi buku a liŋ.
17 Wi fəkə tə nchumi* wi kimbu kiwɔ wi num bəntəm mbaŋtia ntsɔ bəsɔ (36)
i kifəkə wə. Ayaka chinda wi Nyɔ wə nǐ fəkəki bəh kimfəkə a num ki mi wiwɔm
si wi fəkəki yɛiŋ.

* **21:17** Nabə ndəŋəyaka wiwɔ.

18 Bə nǐ maa bimbu biwə bəh kitəh ki kpɔ kiləkəli kidəkɔ bə bəɔŋ a Jasba,
kwili wiwə mwi num bə maa bəh chwaka ki kpɔ ki bəkɔli a kiki, ki baiŋ lə
saksak aka mijwə.
19 Bə nǐ lafi chaka ki mbaiŋ kikwili kiwə bəh ŋkaiŋni kitəh ki ntsuŋ kiləkəli
kidəkɔ chi chi. Ki ninshiŋ nǐ kɔ bə bəɔŋ a Jasba, ki kəmsini num a Safiya, ki
kiŋkəmsi kitali num a Agɛt, ki kiŋkəmsi ki naa num a Ɛmelal,
20 ki kiŋkəmsi kitəh kiwə num a Ɔniks, ki kiŋkəmsi kisəə num a Kanilian,
ki kiŋkəmsi ki nanitaŋ num a Klisəlit, ki kiŋkəmsi ki nyaŋ num a Bɛlil, ki
kiŋkəmsi ki bwukə num a Təbas, ki kiŋkəmsi ki jwəfi num a Klisəblɛs, ki
kiŋkəmsi ki jwəfi ntsə mu num a Jasint, ki kiŋkəmsi ki jwəfi ntsə bəfa num
a Ɛmelal.
21 Dzaka bi mbaiŋ biələ jwəfi ntsə bəfa nǐ kɔ num bə kɛiŋsi bəh kpə wi fukuli
jwəfi ntsə bəfa, i dzaka ki mbaiŋ kimu wə num bə nǐ kɛiŋsi bəh kpə wi fukuli
wimu. Dzəh yi kwili yiwə nǐ kɔ num bə kɛiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bəkɔli a
kiki, dzəh yiwə bainŋtɔli aka mijwə.
22 Mih nǐ ka yɛiŋ dəkə juŋ yi fəni yi gia i kwili wələ wə, kɔm Bah Nyɔ wə wi
Kaŋaki Ŋga Bichi bəh Waiŋ Jaka nǐ kɔ num juŋ yi fəni yi gia fɛiŋ.
23 Ayaka kwili wiwə nǐ nəŋki kə wɔŋ nabə fiəŋŋ i bainŋki fɛiŋ, kɔm bainŋni bi
Nyɔ nǐ kɔ bainŋni fɛiŋ, ayaka Waiŋ Jaka num naka ki bainŋsini kiwə fɛiŋ.
24 Bitumi bichi bi nyaniki num i bainŋni bi kwili wiwə wə, bəŋkuŋ bə fa kuku
bi dzəki bəh mbum bibə i kwili wələ wə.
25 Bə bi baŋ kə dzaka bi mbaiŋ bi kwili wələ na i chəkɔ bimu wə, kɔm biŋ bi
lansi ji kə fɛiŋ.
26 Bə bi dzəki bəh mbum bəh kiŋkɔkni ki bitumi bichi i kwili wələ wə.
27 Ayakalə, fiɛŋ fiə fi kɔ fi baiŋ kə bi lansi liə kə i kwili wələ wə. Mi wə wi
fəki gia yi gumini nabə wə wi nyiki ntəkə bi liə kə yɛiŋ. A bi liə a bəni bə bɔ kɔ
bə nyaka kiyɛli kibɔ i kiŋwakti ki Waiŋ Jaka kə ki kɔ num bə nyaka kiyɛli kə ki
kaŋaki nɔni yɛiŋ.

22

Bəkɔ yə yi nyaki nɔni

1 Chinda wi Nyɔ wə chusi mih bəkɔ yə yi nyaki nɔni yi buku dzə i kiŋkii ki
Nyɔ bəh Waiŋ Jaka chɛiŋ, yi shiki yi baiŋ alə saksak aka mijwə.
2 Yi nǐ shiki yakadəiŋ tsə i kintəəŋ ki dzəh ki kwili kiwə wə. Kpɛiŋ wə wi
nyaki nɔni nǐ kɔɔki lə i kikpa ki bəkɔ kiwə kichi wə. Kpɛiŋ wələ nǐ wumki
mintam ŋkaiŋni jwəfi ntsə bəfa i jia wə, wum i na winaiŋ fiəŋŋ wə.* Dzɛŋni
wi kpɛiŋ wələ nǐ kɔ tsa bə chuku mi wichi yɛiŋ.
3 Fiɛŋ fiə Nyɔ kɔ wi faaŋ lɔiŋ yɛiŋ bi lansi numki kə i kwili wələ wə. A bi
numki num kiŋkii ki Nyɔ bəh ki Waiŋ Jaka fɛiŋ. Bəni bu bə nɔm bi nyaki
kiŋkɔksi kimbum i wi.
4 Bɔ bi yɛiŋki lə shi bi, yɛli wi bi numki num bə nyaka i shi bibɔ chɛiŋ.
5 Biŋ bi chu ji kə fɛiŋ, bɔ bi chu nəŋ kə bainŋni biə a nyaki naka ki bainŋsini
nabə wɔŋ, kɔm Bah Nyɔ bi numki bainŋni bibɔ. Bɔ bi sakaki aka bəŋkuŋ jɔbi
wichi kiŋgɔksi kɔbi.

Jisəs dzəki lə i fijəbi wə twɛsi

6 Ayaka chinda wi Nyɔ wə ka dzaka i mih a, “Bəndzaka bələ kɔ bə ŋkɔŋ a
num bà bəni kɔ i jiəki mfi yɛiŋ. Bah wə wi kɔ Nyɔ wi biŋ'waka bi bəni bu bə

* **22:2** Nabə a, “...wum mintam jwəfi ntsə bəfa chi chi i jia wə.”

ntum, wi faaŋ chinda wi a wi dzâ fûku i bəni bu bə nəm, gia yə yi kaŋaki i ni dzô di i jəbi wijuli wə."
7 Jisəs dzakaki a, "Mbɛiŋ wôkəli, mih dzəki lə i jəbi wə twɛsi." Ndzəŋni bimbum kɔ bi mi wə wi jiə ntum wi Nyɔ wələ wi kɔ bəndzaka bà bɔ kɔ i kiŋwakti kələ mə.
8 Mih Jən kɔ num mih nǐ wəkɔ chu yɛiŋ gia yələ yichi. Ayaka jəbi wə mih nǐ wəkɔ ka chu yɛiŋ yi gia yakadəiŋ, ka gbɔ i gvu yi chinda wi Nyɔ wə wi nǐ chusiki gia yiwɔ i mih, i nya kiŋkəksi kimbum i wi.
9 Ayakalə, wi dzaka i mih a, "Kiə wɔ ki môm kə. Mih kɔ tə a mi wi nəm aka wɔ bəh bwa bə nah bà bɔ kɔ bəni bə ntum bə Nyɔ bəh bəni bà bɔ jiəki bəndzaka bà bɔ kɔ i kiŋwakti kələ mə. Nyâ kiŋkəksi kimbum num i Nyɔ."
10 Ayaka chinda wi Nyɔ wə chu dzaka i mih a, "Kiə wɔ ki nyûmi kə ntum wi Nyɔ wələ wə wi kɔ bəndzaka bà bɔ kɔ i kiŋwakti kələ mə, kɔm jəbi wə yi bi numki si num kɔmsi dzə lɔ.
11 Mi wə wi fəki gia yichu fâki gia yichu, mi wə wi fəki kinyɛŋ wi baaŋ a fâki kinyɛŋ. Mi wə wi fəki gia yindzəŋni fâki gia yindzəŋni, mi wə wi baiŋŋki wi baaŋ a bâiŋŋki."
12 Jisəs dzaka a, "Mbɛiŋ wôkəli, mih dzəki lə i jəbi wə twɛsi. Ayaka mih dzəki bəh ŋgɔm i gɔm mi wichi biəli kimfə ki.
13 Akɔ mih Alfa, a num mih Ɔmega. Akɔ mih ninshiŋ, a num mih jum wə. Akɔ mih Kin'yisi, a num mih Kiŋgɔksi."
14 Dzəŋni bimbum kɔ i bəni bà bɔ wəkɔ bəmbuŋ bəbɔ, ka bɔ liə i dzaka ki mbaiŋ wə i liə tsə i kwili wiwɔ wə, ka bɔ bi kwati di i dzi i kpɛiŋ wə wi nyaki nəni.
15 Bəni bà bɔ num baaŋ biŋ i dzaka ki mbaiŋ wə kɔ bà bɔ fəki aka bíə, bəh bà bɔ fakaki, bəh bà bɔ fəki kinyɛŋ ki təkəlini, bəh bà bɔ wɔɔyiki bəni, bəh bà bɔ tsaki bənyɔ bədəkɔ, na bəh bəni bà bɔ kɔŋki ntəkə, nyi ntəkə.
16 "Mih Jisəs fâaŋ chinda wuŋ i mbɛiŋ i dzaka gia yə yi tsəki i bijuŋni bi bəni bə bumni wə. Mih kɔ Waiŋ bəh Fintəəŋ fiə fi tumbuku i chwəŋkijuŋ ki Ŋkuŋ Dɛbit wə, num mih Jəŋ wi kinchəŋəchəŋə."
17 Kiŋ'waka ki Nyɔ bəh Miŋkpaŋa wi Mfiaŋ dzaka a, "Dzâ!" Na ndə wə wi wəkɔki, dzaka tə a "Dzâ!" Mi wə kindəŋ wɔmki wi dzâ, mi wə wi nəŋki i dzə, wi dzâ, kɔm wi ni kwati lə mwi mə mɔ nyaki nəni maka wi gɔm fiɛŋ fidəkɔ.

Ntəfi wi gəksini

18 Mih kiŋki mi wichi wə wi wəkɔki ntum wi Nyɔ wələ wə wi kɔ bəndzaka bà bɔ bukuki i kiŋwakti kələ mə a, mi ka məm i kpɛiŋsi gia i yɛiŋ wə, ma Nyɔ tə bi kpɛiŋsi i gwu yi wə bəŋgəkə bà bə dzaka i kiŋwakti kələ mə.
19 Mi ka məm i dzɔ bwili gia i bəndzaka bà bɔ bukuki i kiŋwakti kələ mə bà akɔ ntum wi Nyɔ, ma Nyɔ tə bi ma bee a wi kwati ŋki kimbu i kpɛiŋ wə wi nyaki nəni bəh mbi di i kwili wi baiŋni wə a num yə bə nyaka i kiŋwakti kələ mə.
20 Mi wə wi dzaka kɔm gia yələ dzakaki a, "I yi ŋkɔŋ wə, mih dzəki lə i jəbi wə twɛsi." Yi nûm ayaka. Bah Jisəs, dzâ!
21 Ma Bah Jisəs chûsi mbɛiŋ bəchi bà bɔ kɔ bəni bə Nyɔ bəh shəm yi yindzəŋni. Yi nûm ayaka.